Incipit tabula capl'oꝝ libri ꝯ gētiles bti Thome de Aquino. Et primo capitulorum primi libri.

1 Quod sit officium sapientis. Folio primo.
2 Que sit i hoc ope auctor itētō. fo. i.
3 Quis modus possibilis sit dine veritat manifestande. folio pmo.
4 Q vitas dinoꝝ ad quā nālis rō ptigit ꝯueniēt hōib' credēda ꝓponit. fo. primo.
5 Q ea que rōe inuestigari nō pñt ꝯueniēt fide tenēda hōib' ꝓponunt. folio scdo.
6 Q assentire his que sūt fidei nō ē leuitatis q̄uis supra rōem sint. folio. 2.
7 Q vitati fidei christiane non ꝯriatur veritas rationis. 2.
8 Qualiter se habeat humana ratio ad veritatem fidei primam. 3.
9 Quis ordo ⁊ modus procedendi sit in hoc opere. 3.
10 De opinione dicētiū q deū esse demōstrari nō pōt: cū sit per se notū. 3.
11 Reprobatio premisse opinionis ⁊ solutio rationū premissaꝝ. 3.
12 De opinione dicentiū q deū eē demr̄ari nō pōt: sed sola fide tenetur. 4.
13 Rōes ad probādū deū esse. 4.
14 Q ad cognitionem dei oportet vti via remotionis. 5.
15 Q deus sit eternus. 6.
16 Q in deo non est potentia passiua: sed est actus purus. 6.
17 Q deus non est materia. 6.
18 Q in deo nulla sit cōpositio. 6.
19 Q i deo nihil ē violētū neq; ꝑter nāz. 6.
20 Q deus non est corpus. 7.
21 Obiectōes ꝯtra hunc processū. 7.
22 Q deus est sua essentia. 8.
23 Q i deo idē ē esse ⁊ essentia. 8.
24 Q in deo nō ē accidens. 9.
25 Q dinū esse nō pōt designari per additionem alicui' dr̄ie subālis. 9.
26 Q deus non sit in aliquo genē. 9.
27 Q deus nō est eē forale oiuz. 9.
28 Q de' nō sit fora alicui' corpis. 10.
29 De perfectōe diuina. 10.
30 De silitudiue creature ad deū. 11.
31 Que noia de deo pñt predicari. 11.
32 Q dina pfectio ⁊ pluralitas noiuz dinorū dine simplicitati nō repugnant. 11.
33 Q nihil de deo ⁊ alijs reb' vniuoce predicatur. 11.
34 Q attributa dina nō predicantur de deo ⁊ creaturis pure equoce. 12.
35 Q que dicūt de deo ⁊ creatur dicūt analogice. 12.
36 Q plura noia dca d deo ñ st synonima 12.
37 Q ꝓpōnes q̄s intellect' nr̄ de deo format non sunt vane. 12.
38 Q deus est bonus 12.
39 Q deus est sua bonitas. 12.
40 Q i deo nō pōt esse malū. 12.
41 Q deus est ois boni bonū. 13.
42 Q deus sit sūmū bonū 13.
43 Q deus est vnus 13.
44 Q deus est infinitus. 14.
45 Q deus est intelligens. 14.
46 Q intelligē dei ē sua essētia. 15.
47 Q de' p nihil aliud intelligit q̄ per essētiā suaz. 15.
48 Q deus perfecte itelligit se ipsū. 15.
49 Q de' prio ⁊ p se solū se ipm cogscit. 15.
50 Q deus cognoscit alia a se. 16.
51 Q deus habet propriam cognitionem de omnibus rebus. 16.
52 Rationes ad inquirendum qualiter multitudo intellectorum sit in intellectu diuino. 16
53 Rationes q haiusmodi multitudo intelligibiliū non est nisi in itellectu dino. 16
54 Solutio rationū pmissarū. 16.
55 Qualiter diuina essentia vna: et simplex sit propria similitudo ⁊ ratio omnium intelligibilium. 17.
56 Q de' oia simul intelligit. 17.
57 Q in deo non est habitualis cognitio. 17
58 Q cognitio dei nō ē discursiua. 17.
59 Q deus non intelligit componendo et diuidendo. 18
60 Q a deo non excluditur veritas enunciabilium. 18.
61 Q deus est veritas. 18.
62 Q deus ē purissima vitas. 18.
63 Q diuina veritas sit prima et summa veritas. 19.
64 Rationes volentium subtrahere a deo cognitionē singulariuz. 19.
65 Ordo dicendorum circa diuinam cognitōnem. 19.
66 Q deus cognoscit singularia. 19.
67 Q deus cognoscit ea q̄ nō sūt. 20.
68 Q deus cognoscit singularia contingentia futura. 20.
69 Q deus cognoscit motus volūtat. 21.
70 Q deus cognoscit infinita. 21.
71 Q deus cognoscit vilia. 22.
72 Q deus cognoscit mala. 22
73 Q deus sit volens 22.
74 Q volūtas dei sit ei' essētia. 23.

75 Q; ꝑncipale uolitū dei ē dina essētia. 23.
76 Q; deus volendo se vult ēt alia. 23.
77 Q; dē vno actu volūtatī se ⁊ alia velit. 23
78 Q; uolitorū multitudo non repugnat simplicitati diuine substantie. 24.
79 Q; voluntas diuina ad singularia bonorū se extendit. 24.
80 Q; deus vult ēt ea que nondū sūt. 24.
81 Q; dens de necessitate vult suum esse et suam bonitatem. 24.
82 Q; deus nō de nēcitate vult alia a se. 24.
83 Rationes ducentes ad incōueniens si deus alia a se non necessario velit: et solutio rationuz ꝓmissarum. 25.
84 Q; deus vult aliquid aliud a se nccitate cōditionis vel suppositionis. 25.
85 Q; voluntas dei nō est ipossibilium secundum se. 25.
86 Q; dina uoluntas nō tollit cōtingētiā a reb⁹: neqz eis nccitatē absolutā iponit. 25.
87 Q; dine uolūtatis pōt rō assignari. 25.
88 Q; dine voluntatis nihil pōt eē cā. 26.
89 Q; in deo est liberum arbitrium. 26.
90 Q; in deo nō sunt passiōes affectuū. 26:
91 Q; in deo sit dilectio et gaudiū: nō tñ repugnant diuine perfectioni. 26.
92 Q; in deo sit amor. 27.
93 Q; in deo ponantur esse uirtutes. 27.
94 Q; in deo sunt uirtutes morales: que sunt circa actiones. 28.
95 Q; in deo sint virtutes cōtēplatiue. 28.
96 Q; deus non potest velle malum. 28.
97 Q; deus nihil odit: nec odium alicuius rei ei conuenire potest. 28.
98 Q; deus est viuens. 29.
99 Q; deus est sua vita. 29.
100 Q; vita dei ē sempiterna. 29.
101 Q; deus est beatus. 29.
102. Q; deus sit sua beatitudo. 29.
103 Q; beatitudo diuina pfecta ⁊ singularis ē excedens omnē aliaz beatitudinē. 29.

Incipiunt capitula secundi libri.

1 Ontinuatō sequē tium ad precedentia. 30.
2 Q; consideratio creaturarum utilis est ad fidei instructionem. 30.
3 Q; cognoscere nās creaturarū ualet ad destruēdū errores qui sūt circa deū. 30.
4 Q; aliter ꝓsiderat de creaturis philosoph⁹ ⁊ aliter theologus. 30.
5 Q; do dicendoruz. 31.
6 Q; deo ꝓpetit q̄ sit alijs pricipiū essēdi. 31
7 Q; potentia actiua sit in deo. 31.
8 Q; dei potentia sit eius substātia. 31.
9 Q; dei potentia sit eius actio. 31.
10 Qualiter potentia in deo dicatur. 31.
11 Q; de deo dicatur aliquid relatiue ad creaturas. 31.
12 Q; relationes dicte de deo ad creaturas nō sunt realiter in deo. 32.
13 Q; relationes quibus deus ad res alias refertur: nō sūt res extra deū exītes. 32.
14 Q; multas relationes dici de deo nō derogat simplicitati diuine. 32.
15 Q; oia que sunt: a deo sunt. 32.
16 Q; deus ex nihilo ꝓduxit res i eē. 32.
17 Q; creatio nō est mot⁹ neqz mutatio. 33
18 Q; creatio nō pōt ipugnari per rōnes sūptas ex natura mot⁹ vel mutationis. 33.
19 Q; creatio est absqz successione. 33.
20 Q; nullū corpus potest creare. 34.
21 Q; solius dei est creare. 34.
22 Q; deus sit omnipotens. 34.
23 Q; deus nō agit p necessitatē nature. 35.
24 Q; deus per suā sapientiaz agit. 35.
25 Qualiter deus oipotens dicatur quedam non posse. 36.
26 Q; diuinus itellectus non coartatur ad determinatos effectus. 36.
27 Q; diuina uoluntas ad determinatos effectus non artatur. 36.
28 Qualiter in rerū ꝓductione debitum iusticie inuenitur. 36.
29 Q; in ꝓductione alicuius creature ex cōparatione posterioris ad priorem potest debitum iusticie inueniri. 37.
30 Qualiter in rebus creatis esse potest necessitas absoluta. 37.
31 Q; non est necessarium creaturas fuisse ab eterno. 38.
32 Rationes probare uolentium eternitatem mundi ex parte dei accepte. 39.
33 Rationes ex parte creaturarū sūpte ad oñdendum eternitatem mundi. 39.
34 Rōnes sumpte ex parte factionis ad oñdēdum eternitatem mūdi. 39.
35 Solutio rōnum supra positarum: ⁊ ꝓmo eaz̄ que sumūtur ex parte dei. 40.
36 Solutio rōnum que sumuntur ex ꝓte rez̄ factarum. 40.
37 Solutio rōnum que sumebantur ex parte factionis rerum. 41.
38 Rōnes quibus quidā ꝓbare conātur mundum non esse eternum. 41.
39. Q; distinctio rerū non est casu. 41.
40 Q; mā nō ē ꝓma cā distictiōis rez̄. 42.
41 Q; distinctio reruz non ē propter ꝓrietatē

primoꝝ principioꝝ. 42.
42 Q; causa distinctionis rerum non est secū dorum agentium ordo. 43.
43 Q; distinctio rerum non ē per aliquē angelū ioucentē i māz diuersas formas. 43.
44 Q; distinctio rerum nō processit ex meritorū uel demeritoꝝ diuersitate. 43.
45 Que sit prima cā distinctiōis rerum secundum veritatem. 44.
46 Q; oportuit ad pfectionem vniuersi aliqs creaturas itellectuales esse. 45.
47 Q; substātie itellectuales sūt uo'ētes. 45.
48 Q; substantie intellectuales sunt liberi arbitrij in agendo. 45.
49 Q; substātia itellectualis ñ sit corp". 46.
50 Q; substātie itellectuales sūt imāles. 46.
51 Q; substantie intellectuales non sūt forme materiales sed subsistentes. 46.
52 Q; in substantijs intellectualibus creatis differt esse ꝛ quod est. 46.
53 Q; in substātijs intellectualibus creatis est actus ꝛ potētia. 47.
54 Q; non ē idē cōpositio ex substātia ꝛ esse ꝛ ex materia ꝛ forma. 47.
55 Q; substātie itellcūales sī icōruptibiles. 47
56 Utrum substātia itellectualis possit corpi vniri: et per quem modum. 48.
57 Positio Platonis de vnione aie intellectualis ad corpus. 49.
58 Q; nutritiua ꝛ sensitiua et intellectiua non sunt in homine tres anime. 49.
59 Q; itellectus possibilis hominis non ē substantia separata. 50.
60 Q; hō non sortitur ſpem per itellectū passiuum et intellectum possibilem. 51.
61 Q; ꝓdicta positio ē ꝫ sñiaz Aristotel'. 52.
62 Cōtra opinionem Alexandri de itellectu possibili. 52.
63 Q; aia ñ sit cōplexio: ut posuit Galien". 53
64 Q; anima non sit armonia. 53.
65 Q; anima non sit corpus. 53.
66 Cōtra ponētes itellectū ꝛ sensū esse idē. 53.
67 Contra ponentes intellectum possibilez esse imaginationem. 53.
68 Qualiter substantia itellectualis possit cē forma corporis. 54.
69 Solutio rōnum quibus supra probabat: ꝙ substantia intellectualis non potest vniri corpori ut forma. 54.
70 Q; ſm dicta Ar. oportet ponere itellectū vniri corpori ut forma. 54.
71 Q; aia immediate unitur corpori. 55.
72 Q; aia sit tota in tota: et tota in qualibet parte. 55.
73 Q; intellectus possibilis non est unus ī omnibus hominibus. 55.
74 De opinione Auicēne qui posuit formas itelligibiles non conseruari in, intellectu possibili. 57.
75 Solutio rōnum quibus uidetur probari vnitas intellectus possibilis. 58.
76 Q; itellectus agens non sit substantia separata sed aliquid anime. 59.
77 Q; non est possibile intellectum possibilez ꝛ agentem in una substantia anime conuenire. 60.
78 Q; non fuit sententia Aristotelis de itellectu agente ꝙ sit substantia separata: ſz magis ꝙ sit aliquid anime. 60.
79 Q; anima humana corrupto corpore non corrumpitur. 61.
80 Rationes probantes animam humanam corrumpi corrupto corpore. 62.
81 Improbatio predictarum rōnum. 62.
82 Q; anime brutorum animalium non sunt immortales. 63.
83 Q; anima humana non incipiat cum corpore: sed fuerit ab eterno. 63.
84 Solutio rationum premissarum. 65.
85 Q; anima non sit de substantia dei. 66.
86 Q; anima humana non traducatur cum semine. 66.
87 Q; anima humana producatur ī eē a deo per creationem. 66.
88 Rationes ad probandum ꝙ anima humana causetur ex semine. 67.
89 Solutio rationum premissarum. 67.
90 Q; nulli alij corpori nisi humano unitur substantia intellectualis ut forma. 68.
91 Q; sunt alique substantie itellectuales corporibus non vnite. 69.
92 De multitudine substātiaꝝ separatarū. 70.
93 Q; in substantijs separatis non sunt multe vnius speciei. 70.
94 Q; substantia separata et anima non sunt vnius speciei. 70.
95 Quomodo accipiatur genus et species in substantijs separatis. 70.
96 Q; substantie separate non accipiunt cognitionem ex sensibilibus. 71.
97 Q; intellectus substantie separate semper intelligit actu. 71.
98 Quomodo una substantia separata intelligit aliam. 71.
99 Q; substantie sepate cognoscūt mālia. 72.
100 Q; substantie sepate cogſcūt singlaria. 73.
101 Utruz substantie separate naturali cognitione cognoscant omnia simul. 73.

Incipiunt capitula tertij libri.

Proemium.

2 Q: oē agens agit propter finē. 74.
3 Q: oē agens agit propt̄ bonū. 74
4 Q: malū est preter itentionē i rebus. 74.
5 Rationes quibus uidet̄ ꝙ malū nō possit esse preter intentionem in rebus. 75.
6 Solutio rationum premissarum. 75.
7 Q: malum non est aliqua essentia. 75.
8 Q: malum sit natura aliqua uel res aliq̄: vt probant aliquorum rationes. 76.
9 Solutio rationum premissarum. 76.
10 Q: causa mali est bonum. 76.
11 Q: malum fundatur i aliquo bono. 77:
12 Q: maluz totaliter consūmit bonū. 77.
13 Q: malum habet aliquo modo cām. 78.
14 Q: malum est causa per accidens. 78.
15 Q: non est summum malum. 78.
16 Q: finis cuiuslibet rei est bonum. 78.
17 Q: oīa ordinātur i vnū finē: qd̄ ē de⁹. 78.
18 Quomodo deus sit finis omnium. 79.
19 Q: oīa intendunt assimilari deo. 79.
20 Quō res imitentur diuinā bonitatē. 79.
21 Q: res intendūt naturaliter assimilari deo in hoc ꝙ est causa. 80.
22 Quomodo diuersimode res ordinantur i suos fines. 80.
23 Q: celum mouetur ex aliqua intellectuali substantia. 81.
24 Q: omnia appetunt bonum: etiam que cognitione carent. 81.
25 Q: intelligere deum est finis omnis intellectualis substantie. 82.
26 Utrum felicitas consistat in actu uoluntatis vel in actu intellectus. 83.
27 Q: felicitas humana non consistit in delectationibus corporalibus. 84.
28 Q: felicitas hoīs ñ cōsistit i honorib⁹. 84.
29 Q: felicitas hoīs ñ ꝯsistit i gl̄a mūdana. 84
30 Q: felicitas hoīs non ꝯsistit i diuitijs. 84.
31 Q: felicitas humana non consistit in potētia mundana. 85.
32 Q: felicitas non ꝯsistit i bonis corpis. 85.
33 Q: felicitas hūana ñ ꝯsistit i pte sēsitia. 85.
34 Q: ultima hominis felicitas non consistit in actibus virtutum moralium. 85.
35 Q: ultia felicitas ñ sit i actu prudētie. 85.
36 Q: felicitas nō ꝯsistit i opatiōe artis. 85.
37 Q: ultima felicitas hominis consistit in cōtemplatione dei. 85.
38 Q: humana felicitas non consistit i cognitiōe dei: que cōiter hētur a plurib⁹. 85.
39 Q: felicitas hūana nō consistit in cognitione dei: q̄ habetur p demōstrationē. 86.
40 Q: felicitas humana nō consistit in cognitione dei que est per fidem. 86.
41 Utruz in hac uita homo possit intelligere substantias separatas per studium et inq̄sitionē scientiarum speculatiuaruz. 86.
42 Q: nō possumus in hac uita itelligē substātias sepatas: sic̄ posuit Alexēder. 87.
43 Q: nō possum⁹ itelligē i hac uita substantias separatas: sic̄ posuit Auerrois. 88.
44 Q: ultima felicitas hominis non consistit in cognitione substantiarum separatarū: qualem predicte opiniones fingūt. 89.
45 Q: non possumus in hac uita intelligere substantias separatas. 89.
46 Q: anima in hac uita non intelligit se ipsā per se ipsam. 90.
47 Q: non possumus in hac uita uidere deuz per essentiam. 90.
48 Q: ultima felicitas hominis non sit in hac vita. 90.
49 Q: substantie separate non uident deum per essentiam: ex hoc ꝙ cognoscunt eum per suas essentias. 91.
50 Q: in naturali cognitione quā habent substantie separate de deo non quiescit eorū naturale desiderium. 92.
51 Quō deus per essentiam uideatur. 92.
52 Q: nulla creata substantia potest sua naturali uirtute peruenire ad uidendum deū per essentiam. 93.
53 Q: intellectus creatus indiget aliqua influentia diuini luminis ad hoc ꝙ deum per essentiam uideat. 93.
54 Rationes probare uolentium ꝙ absq; diuini luminis influentia uideri potest ab itellectu creato diuina essentia: et solutio earum. 93.
55 Q: intellectus creatus non comprehendit diuinam substantiam. 94.
56 Q: nullus intellectus creatus uidendo deū videt oīa que in ipso uideri pñt. 94.
57 Q: oīs intellect⁹ cuiuscunq; gradus pticeps esse potest diuine uisionis. 94.
58 Q: vn⁹ alio psect⁹ deū videre potest. 95.
59 Q: uidentes diuinam substantiam omnia videant. 95.
60 Q: videntes deum oīa sil̄ uidēt i ipso. 95.
61 Q: p visionem dei aliquis sit particeps vite eterne. 95.
62 Q: vidētes deū i ppetuū eū uidebūt. 96.
63 Qualiter in illa ultima felicitate omne desiderium hominis completur. 96.
64 Q: de⁹ sua ꝓuidētia gubernat vniūsa. 97.
65 Q: deus conseruat res in esse. 97.
66 Q: nihil dat esse: nisi in quantum agit i virtute diuina. 98.

67 Q: de⁹ ē cā operandi oīb⁹ operātib⁹. 98.
68 Q: deus est ubiq3. 98.
69 De opione eorum qui rebus nālibus ꝓpri as subtrahunt actiones. 99.
70 Qūo idē effect⁹ sit a d̄o ⁊ a nāli agēte. 100
71 Q: diuina ꝓuidētia non excludit totaliter malum a rebus. 100.
72 Q: diuina prouidentia non excludit cōtin gentiam a rebus. 101.
73 Q: diuina prouidētia nō excludit arbitrij libertatez. 101.
74 Q: diuina ꝓuidentia non excludit casum et fortunam. 101.
75 Q: ꝓuidētia dīna sit singlariū ꝯtigētiū. 101
76 Q: ꝓuidētia dei sit singlariū īmediate. 102
77 Q: executio diuine ꝓuidētie fit mediātib⁹ causis secundis. 103.
78 Q: mediantibus creaturis ītellectualibus alie creature regūtur a deo. 103.
79 Q: substātie ītellectuales īferiores regūtur per superiores. 103.
80 De ordinatiōe angeloꝝ ad inuicē. 103.
81 De ordiatiōe hoīuz ad īuicē ⁊ ad alia. 104
82 Q: inferiora corpora reguntur a deo ꝑ cor pora celestia. 105.
83 Epilogus predictorum. 105.
84 Q: corpora celestia non imprimāt ītellect⁹ nostros. 105.
85 Q: corpora celestia nō sunt cāe uoluntatū ⁊ electionum nostrarum. 106.
86 Q: corporales effect⁹ ī istis īferiorib⁹ nō se quūt ex nccitate a corpib⁹ celestib⁹. 107.
87 Q: mot⁹ celestis corpis nō sūt cā electionū nostrarum ex v̄tute aīe mouentis: ut qui daz dicunt. 108.
88 Q: substātie sepate create ñ pñt eē cā direc te electionum ⁊ uoluntatum nostrarum sed solus deus. 108.
89 Q: motus voluntatis cātur a deo ⁊ non so lum potentia uoluntatis. 108.
90 Q: electiōnes ⁊ uoluntates hūane subdun tur diuine prouidentie. 108.
91 Qūo res hūane ad superiores causas re ducātur. 109.
92 Qūo dr̄ aliquis bñ fortunatus: ⁊ qūo adiu uatur hō ex superioribus causis. 109.
93 De fato an sit: ⁊ quid sit. 110.
94 De certitudine diuine ꝓuidentie. 110.
95 Q: īmobilitas diuine ꝓuidētie utilitatem orōnis non excludit. 111.
96 Q: peticiones orātium non semper admit tuntur a deo. 112.
97 Qūo dispō dīne ꝓuidētie hēat rōnē. 113.
98 Qūo de⁹ possit facere preter ordinē sue ꝓ uidentie ⁊ quomodo non. 113.
99 Q: deus pōt opari pret ordinē rebus īditū ꝓducēdo effect⁹ absq3 cāis ꝓximis. 114.
100 Q: ea que deus facit preter nāe ordinē nō sunt contra naturam. 114.
101 De miraculis. 115.
102 Q: solus deus facit miracula. 115.
103 Q: substātie sp̄uales aliqua miracula opā tur: q̄ tñ nō sunt uere miracula. 115.
104 Q: opera magoꝝ non sunt solū ex īpressio ne celestium corporum. 116.
105 Uñ magoꝝ opatiōes efficaciā hēant. 116.
106 Q: substātia ītellectualis q̄ prestat efficaciā magicis operibus non est bona. 117.
107 Q: substātia ītellectualis cuius auxilio ma gice artes utūtur: non est mala secunduz suam naturam. 117.
108 Rōnes quibus ꝓbari vr̄ ꝙ in demonibus non possit esse peccatuz. 118.
109 Q: ī demonibus possit eē pcc̄z ⁊ q̄lr. 118.
110 Solutio rōnum premissarum. 119.
111 Q: sp̄ali quadā rōne creature rōnales dīne ꝓuidentie subduntur. 119.
112 Q: creature rōnales gubernātur ꝓpter se ipsas: alie uero ī ordine ad eas. 119.
113 Q: rōnalis creatura dirigit a deo ad suos act⁹ ñ solū scd̄z ordinē ad. sp̄em: sz ēt scd̄z ꝙ congruit indiuiduo. 120.
114 Q: diuinitus hoībus leges dātur. 120.
115 Q: lex diuina p̄ncipaliter ordinat hominē in deum. 120.
116 Q: finis legis dīne est dilectio dei. 120.
117 Q: lege diuina ordinamur ad dilectionem proximi. 121.
118 Q: per diuinā legem homines ad rectaz fi dem obligantur. 121.
119 Q: per quedam sensibilia mens nr̄a dirigit in deum. 121.
120 Q: latrie cultus soli deo ē exhibēdus. 121.
121 Q: dīna lex ordinat hoīem ſm rōnez circa corporalia ⁊ sensibilia. 122.
122 Qua rōne fornicatio simplex ſz legē dīnaz sit pcc̄z: ⁊ ꝙ mr̄imoniū sit nāle. 123.
123 Q: mr̄imoniū debeat esse īdiuisibile. 123.
124 Q: mr̄imoniū debeat eē uni⁹ ad unā. 124.
125 Q: mr̄ioniū nō debeat fieri īt ꝓpiq̄s. 124.
126 Q: nō oīs carnalis cōmixtio ē pcc̄z. 124.
127 Q: nullius cibi usus ē pcc̄m ſm se. 125.
128 Qūo ſz legē dei hō ordiat ad ꝓximū. 125.
129 Q: ī actibus hūanis sūt aliqua recta ſz na turā ⁊ non solū quasi lege posita. 125.
130 De consilijs que dātur ī lege diuina. 126.
131 De errore impugnantium uoluntariā pau pertatem. 126.
132 De mō viuendi eoꝝ qui uoluntariā paup tatem sectantur. 126.

133 Quo paupertas sit bona. 128
134 Solutio rationum supra inductarum contra paupertatem. 128.
135 Solutio eorum q obijciebant contra diversos modos viuendi eorum qui assumunt voluntariam paupertatem 128.
136 De errore eorum q perpetuam continentiam impugnant. 130
137 Contra eos q matrimonium virginitati equabant. 130
138 De errore eorum q vota impugnant. 130.
139 Q merita et pecca non sunt paria. 131.
140 Q actus hominis puniunt vel premiant a deo. 131
141 De diuina et ordine penarum. 132.
142 Q non omnia premia et pene sunt eqles. 132.
143 De pena q debet pcto mortali et veniali per respectum ad vltimum finem. 132.
144 Q per peccatum mortale vltio fine aliqs in eternum priuatur. 133.
145 Q peccata puniunt etiam per experientiam alicuius nociui. 133.
146 Q iudicibus lz penas inferre. 133
147 Q homo indiget diuino auxilio ad beatitudinem consequendam. 134
148 Q per auxilium diuine gratie homo non cogitur ad virtutem 134
149 Q predictum diuinum auxilium homo promereri non potest. 134
150 Q predictum diuinum auxilium gratia noiat et qd sit gratia gratum faciens. 135.
151 Q gratia gratum faciens causat in nobis dilectionem dei. 135.
152 Q diuina gratia cant in nobis fidem. 135
153 Q diuina gratia causat in nobis spem future beatitudinis. 136.
154 De donis gratie gratis date. In quo et de diuinationibus demonum. 136.
155 Q homo indiget auxilio gratie ad perseuerandum in bono. 138.
156 Q ille q decidit a gratia per pctm pot iterum per gratiam reparari. 138.
157 Q homo a pcto liberari non pot nisi per gratiam 138
158 Qualiter homo a pcto liberat. 138.
159 Q rationabiliter homini iputat si ad deum non conuertat quis hoc sine gratia non possit. 139
160 Q homo in peccato existens sine gratia peccatum vitare non pot. 139.
161 Q deus aliquos a peccato liberat: et aliqs in peccato relinquit. 139
162 Q deus nemini est causa peccandi. 139.
163 De predestinatione: reprobatione: et dilectione diuina. 140.

Incipiunt capitula quarti libri.

1 Proemium 140.
2 Q sit generatio pnitas: et filiatio in diuinis. 141.
3 Q filius dei sit deus. 141
4 Quid opinatus sit Fotinus de filio dei: et eius improbatio. 141
5 Opinio Sabellij de filio dei: et eius improbatio. 142.
6 De opione Arrij circa filium dei. 142.
7 Improbatio opionis Arrij circa filium dei 143
8 Solutio ad auctes qs Arrius pro se inducebat. 144
9 Solo ad auctes Fotini et Sabellij. 145.
10 Rones contra gnationem et processionem diuinam. 146.
11 Quo accipienda sit generatio in diuinis: et q de filio dei in scripturis dicunt. 147.
12 Quo filius dei dicat dei sapia. 149.
13 Q non est nisi vnus filius in diuinis. 149
14 Solutio ad rones supra inductas contra generationem eternam. 150.
15 De spu sancto q sit in diuinis. 151.
16 Rones ex quibus aliq spiritum sanctum estimauerunt esse creaturam. 151.
17 Q spiritus sanctus sit verus deus. 151.
18 Q spiritus sanctus sit subsistens persona. 152
19 Quomodo intelligenda sint que de spiritu sancto dicuntur. 153.
20 De effectibus attributis spui sco in scripturis respectu totius creature. 153
21 De effectibus attributis spiritui sancto in sacra scriptura respectu rationalis creature quantum ad ea que deus nobis largitur. 153.
22 De effectibus attributis spiritui sancto secundum quod mouet creaturam in deum. 154.
23 Solutio rationum supra inductarum contra diuinitatem spiritus sancti. 154.
24 Q spiritus scus procedat a filio. 155
25 Rationes ostendere volentium qd spiritus sanctus non procedat a filio. et solutio ipsarum. 156.
26 Q non sunt nisi tres persone in diuinis scilicet pater filius: et spiritus sanctus. 157.
27 De incarnatione verbi secundum traditionem sacre scripture. 157.
28 De errore Fotini circa incarnationem. 157.
29 De errore Manicheorum circa incarnationem. 157.

30 De errore Ualentini circa icãnationẽ. 158
31 De erroꝛ Apollinaris circ̃ corp⁹ xp̃i. 159.
32 De errore Arrij ⁊ Apollinaris circa aiam christi. 159.
33 De errore Apollinaris dicentis aiam ratõnalẽ nõ fuisse in christo: ⁊ Origenis dicẽtis aiaꝫ xp̃i añ mũdũ fuisse creatã. 159
34 De errore Theodori mosuesteni circa vnionẽ v̄bi ad hoiem. 160.
35 Cõtra errorẽ Euticetis. 162.
36 De errore Macharij antiocheni ponentis vnam tm̃ voluntatem i xp̃o. 163.
37 Contra eos qui dixerunt ex aia ⁊ corpe nõ eẽ aliq̃d vnũ ꝯstitutũ i xp̃o. 163.
38 Cõtra eos q̃ ponũt duo supposita vel duas hipostases i vna p̃sona xp̃i. 163.
39 Quid fides catolica sentiat de incarnatione christi. 164.
40 Obiectões ꝯ̃ fidẽ icarnatõis. 164.
41 Quõ oporteat intelligere incarnationem filij dei. 165.
42 Q̃ assumptio humane nature maxime cõpetebat verbo dei. 165.
43 Q̃ hũana nã assũpta a v̄bo ñ p̃extitit assũptõi: sꝫ i ip̃a ꝯceptõe fuit assũpta. 165.
44 Q̃ nã hũana assũpta a v̄bo i ip̃a ꝯceptõe fuit p̃fc̃a q̃tũ ad aiam ⁊ corp⁹. 166.
45 Q̃ xp̃m decuit nasci ex virgine. 166.
46 Q̃ xp̃s natus ẽ de sp̃u sãcto. 166.
47 Q̃ xp̃s ñ sit fili⁹ sp̃s sc̃i s̃m carnẽ. 167.
48 Q̃ ñ sit dicẽdũ xp̃m eẽ creaturã. 167.
49 Solutio rationum contra incarnationem superius positarum. 167.
50 Q̃ peccatum originale traducatur a p̃mo parente in posteros. 167.
51 Obiectões ꝯ̃ peccatũ originale. 168.
52 Solutio obiectionũ positaꝝ. 168.
53 Rões quibus videtur probari q̃ nõ fuit cõueniens deum incarnari. 169.
54 Q̃ ꝯueniẽs fuit deũ icarnari. 170.
55 Solutio rationũ suprapositaꝝ ꝯ̃ ꝯuenientiam incarnationis. 171.
56 De necessitate sac̃mentoꝝ. 173.
57 De distinctõe veteris ⁊ noue legis. 173.
58 De nũero sac̃mẽtoꝝ noue legis. 173.
59 De baptismo. 173.
60 De confirmatione. 174.
61 De Eucharistia. 174.
62 De errore infidelium circa sacramẽtũ Eucharistie. 174.
63 Sulutio p̃missarũ difficultatũ. ⁊ p̃mo q̃dẽ ad ꝯuersatõeꝫ panis i corp⁹ xp̃i. 174.
64 Solutio eoꝝ que obijciebantur ex parte loci 175.
65 Solutio eoꝝ q̃ obijciebant̃ ex parte accidentium. 175.
66 Solutio eorum que obijciebantur ex parte actionis ⁊ passionis. 176.
67 Solutio eorum que obijcibantur ex parte fractionis. 176.
68 Solutio auc̃tis supra inducte. 176.
69 Q̃ ex pane ⁊ vino dꝫ ꝯfici h̄ sac̃mẽtũ 176.
70 De sacramẽto p̃nie. ⁊ p̃mo q̃ hoies p⁹ gr̃aꝫ sac̃mẽtalẽ acceptã peccaꝛ p̃nt 177.
71 Q̃ homo peccans post sacramentoꝝ gr̃am põt conuerti per gr̃am. 177.
72 De necessitate p̃nie ⁊ ptiũ ei⁹. 177.
73 De sacramẽto extreme vnctõis 178.
74 De sacramento ordinis. 179.
75 De distinctione ordinũ. 179.
76 De episcopali potestate: ⁊ q̃ in ea vnus sit summus. 179.
77 Q̃ per malos ministros sac̃mẽta dispẽsari possunt. 180.
78 De sacramẽto matrimonij. 180
79 Q̃ p xp̃ꝫ corpoꝝ resurrectõ sit futa. 180
80 Obiectões ꝯ̃ resurrectionẽ 181
81 Solutio p̃missaꝝ obiectionũ. 181
82 Q̃ hoies resurgẽt imortales. 182.
83 Q̃ in resurgentibus nõ erit vsus ciborum neq̃ venereorum 183.
84 Q̃ corpa resurgentiũ eẽt eiusdẽ nãe 184.
85 Q̃ corpa resurgẽtiũ eẽt alti⁹ dispõis. 184
86 De qualitate corpoꝝ glorificatoꝝ. 185.
87 De loco corpoꝝ glorificatoꝝ. 185.
88 De sexu ⁊ etate resurgentiũ. 185.
89 De q̃litate cõpoꝝ ĩsũgẽtiũ i dãnati. 185.
90 Quomodo substantie icorporee patiantur ab igne. 186
91 Q̃ aie stati post sepatõem a corpe penã vel premiũ consequunt̃. 186.
92 Q̃ aie sanctoꝝ post mortẽ h̄nt voluntateꝫ imutabilẽ in bono. 187.
93 Q̃ aie maloꝝ p⁹ mortẽ h̄nt volũtatẽ imutabilẽ in malo. 187.
94 De imutabilitate volũtatis cõiꝛ i oib⁹ aialibus i purgatorio detentis. 187.
95 De immutabilitate voluntatis cõmuniter in omnibus animalibus post separationem a corpore. 187.
96 De finali iudicio. 188.
97 De statu mundi p⁹ iudicium. 188.

Laus deo.

Incipit liber primus de veritate catolice fidei ꝫ erro
res gentiliū: editus a venerabili fratre Thoma
de Aquino ō ordine frm̄ ꝓdicatoꝝ doctore egregio.

Quod sit officiū sapiētis. Capitulū primū.

Veritatem meditabitur guttur meū: ⁊ labia mea ō testabunt impiuꝫ: p uerb. viij. Multitudinis vsus quem in rebus noiandis seq̄n dū ꝓbs censet: cōiter obtinuit vt sapientes dicant qui res directe ordinat ⁊ eas bene gubernant. Un̄ inter alia q̄ boies de sapiente ꝓcipuū: a ꝓbo ponit q̄ sapiētis est ordinare. Quiꝫ aūt ordinandoꝝ ad finē gubernationis ⁊ ordinis regulam ex fine sumi necesse ē. Tunc. n. vnaq̄q res optime disponit cū ad suum finē cōuenient ordinatur. Finis. n. vniuscuiusq̄ ē bonū. Un̄ videm⁹ in artib⁹ vnā alterius cē gubernatiuā ⁊ quasi p̄ncipē: ad quā ptinet ei⁹ finis. Sic medicinal' ars pigmētarie p̄ncipat: ⁊ eā ordinat ꝓpter hoc q̄ sanitas circa quā medicinal' vsat finis est oium pigmētoꝝ q̄ arte pigmentaria cōficiunt. Et sile apparet in arte gubernatoria respectu nauifactiue: ⁊ in militari respectu equestris ⁊ ois bellici apparat⁹. Que quidē artes alijs p̄cipātes architectonice noiant quasi p̄ncipales artes. vñ ⁊ earū artifices q̄ architectores vocant: nomē sibi vendicant sapientū. Quia vero ꝓdicti artifices singulariū quarūdā rez fines ptractantes: ad finē vlez oiuꝫ nō pertingūt: dicūt quidē sapiētes h⁹ vl illiuꝰ rei: frm̄ quē modū dr. i. ad Cor. iij. Ut sapiēs architectus fūdamentū posui. Nomen aūt simplr sapientis: illi soli reseruat cui⁹ cōsideratio circa finem vniuersi vsat: q̄ ēt est vltimus p̄cipiū. Un̄ scōm phm: sapientis ē cās altissimas ꝓsiderare. Finis aūt vltimus vniuscuiusq̄ rei ē q̄ intenditur a primo auctore vel motore ipsi⁹. Prim⁹ aūt auctor ⁊ motor vniuersi est itellect⁹: vt. j. oñdet. Oꝫ. n. vltimū finē vniuersi ē bonū itellect⁹. hic aūt ē vitas. Oꝫ igitur vitatē esse vltimū finē tot⁹ vniuersi ⁊ circa eius ꝓsiderationē p̄cipalr sapiaꝫ insistere. Et ideo ad vitatis manifestationē diuina sapientia carne induta se venisse in mundū testat dicēs. Jo. xviij. Ego in hoc nat⁹ sū ⁊ ad hoc veni in mundū ut testimoniū perhibeā veritati. Sed ⁊ primā phiam phūs determinat esse sciam vitatis: nō cuiuslibet sed ei⁹ veritatis q̄ est origo oīs vitatis. s. que pertinꝫ ad primū p̄cipiū essendi oībus. vñ ⁊ sua vitas ē oīs vitatis p̄ncipiū. Sic. n. est dispositio rerum i vitate sicut in esse. Cuius dē aūt est vnū ꝓtrarioruꝫ ꝓsequi ⁊ aliud refutare: sicut medicia que sanitatē operatur: egritudinē vo excludit. vnde sic sapiētis est veritatē p̄cipue de primo p̄cipio meditari ⁊ alijs disserē: ita ei⁹ ē falsitatē ꝓtrariā impugnare. Conuenient ergo q̄ ex ore sapie duplex sapietis officiū in vbis ꝓpositis demonstrat. s. vitatē diuinā que anthonomastice ē vitas meditata dicit: qō tangit cū dicit. Veritatē meditabit guttur meuꝫ. Et errorē ꝓtra vitatē impugnare: qō tāgit cū dicit: ⁊ labia mea detestabunt impiū: p qō falsitas ꝓtra diuinaꝫ veritatē designat que religioni ꝓtraria ē: que impietas notatur. vñ ēt falsitas ꝓtraria etiā ei impietatis sibi nomen assumit.

Que sit in hoc opere auctoris intētio. .ii.

Inter oia vero stu
dia hominū sapie studiū est pfectius sublim⁹ vtilius: ⁊ iucūdius. Perfect⁹ quidē: qz in quātū hō sapie studio dat se: intm̄ ve beatitudinis iā aliquā partē hz. Un̄ sapiens dicit Beatus vir qui in sapia mo. Eccl. xiiij. Sublim⁹ aūt est: qz per ipsuꝫ homo ad diuinā silitudinem p̄cipue accedit qui: oia i sapia fecit. vñ qz silitudo cā est dilectionis: sapie studiū p̄cipue deo per amicitiā ꝓiungit: ꝓpter qō: Sap. vij. dr: q̄ sapia ē infinit⁹ thesaur⁹ hoibus: q̄ qui usi sūt: fa. sūt pti. amici dei. Utilius aūt est: qz per ipsam sapiam ad imortalitatis regnuꝫ puenitur. Cōcupia āt sapie deducet ad regnū perpetuū. Sap. vi. Jucūdi⁹ aūt ē: qz nō hz amaritudinē cōuersatio illi⁹: nec tediū cōuict⁹ illius sed letitiā ⁊ gaudiū: Sap. viij. Assūpta igit ex diuina pietate fiducia: sapiētis officiū ꝓsequendi q̄uis ꝓprias vires excedat ꝓpositū nr̄e intentionis est veritatē quā fides catolica profitet: p nr̄o modulo manifestare: errores cluminādo ꝓtrarios. Ut. n. verbis Hilarij vtar. Ego hoc vel precipuū vite mee officiū debere me deo cōfit⁹ sū: vt cū oīs sermo meus ⁊ sensus loquatur. Cōtra singulorū aūt errores difficile ē ꝓcedere ꝓpter duo. Primo qz non ita sunt nobis nota singulorum errantiū dicta sacrilega ut ex his que dicūt possimus rōes assumere ad eorū errores destruendos. Hoc enī modo vsi sunt antiqui doctores i destructionē errorꝝ gētiliū quoꝝ positiones scire poterāt qz ⁊ ipsi gentiles fuerāt uel saltē inter gētiles conuersati: ⁊ in eoꝝ doctrinis eruditi. Secōo qz q̄dā eoꝝ ut macometiste ⁊ pagani nō cōueniūt nobis cū in auctoritate alicui⁹ scripture per quā possint conuinci: sicut ꝓtra iudeos disputare possumus p vetus testamētū: ꝓtra hereticos per nouū. hi vero neutrū recipiūt. vnde necesse ē ad nālē rationem

recurrere: cui oēs assentire cogūtur: que tñ i reb' diuinis deficiens ē. Simul aūt veritatē aliquā in uestigātes oñdem' qui errores p eā excludāt: et quō demōstratiua vitas fidei christiane religiōis concordet.

Quis mod' possibil' sit dine vitaī māifestāō .III.

QUia uero ñō oīs vitatis manifestande modus est idē: disciplinati aūt hoīs ē tñ de vnoq; fidē cupe teptare quantū nā rei pmittit ut a pho optime dictū est: r Boetius introducit: necesse est pu' oñdē quis modus possibilis sit ad vitatē ppositā manifestandam. Est āt in hīl q̄ de deo confutemur duplex vitatis modus. Quedā nāq; va sunt de deo que oēz facultatē hūane rōis excedunt: ut deū ee trinū et unū. Quedā vero sūt ad que ēt rō nālis pertingē pōt: sicut ē deū esse deū esse vnū: et alia hūusmōi: que ēt phi demōstratiue de deo p bauerunt: ducti nālis lumine rōis. Q; aūt sint alia intelligibiliū dinorū que hūane rōnis penitus excedant igenū: euidentissime apparet. Cū.n. principiū totius scie quā ō aliqua re rō pcipit sit intellect' substātie ipsius: eo q; fm doctrinā phi ōmonstratōis pncipiū est qō quid ē: oz q; fz modū quo substātia rei intelligit sit eoz modus que ō re illa cognoscunt. vñ si intellect' hūan' alicui' rei subāz pprehendit: puta lapidis vel trianguli: nullū intelligibiliū illi' rei facultatē hūane rōis excedet. Qō quidē nobis circa deū nō accidit. nā ad substātiaz ipsi' capiendā: intellect' hūan' nō pōt nāli vtute pertingē: cū intellect' nāi fm modū psentis vite cognitio a sensu incipiat. Et iō ea que in sensu nō cadunt: nō pñt humano intellectu capi nisi ātenus ex sensibus earū cognitio colligit. Sensibilia aūt ad hoc ducē intellectū nostz nō pñt vt in eis diuina subā videat q̄d sit: cū sint effectus cāe vtutē nō equātes: ducitur tñ ex sensibilibus intellect' nī in diuinā cognitionē ut cognoscat de deo: qz ē r alia h'mōi. q̄ oz attribui pmo pncipio. Sūt igī q̄daz intelligibiliū dinoz que hūane rōi sunt pua. q̄dā vo que oino vim hūane rōis excedūt. Adhuc ex intelligibiliū gradib' idē ē facile vidē. Duoruz eni quorū vn' alio rē aliquā intellect' subtili' ituetur: ille cui' intellect' ē eleuatior multa intelligit q̄ ali' oino capere nō pōt: sicut patz in rustico q̄ nullo mō phie subtiles ꝓsideratōes capē pōt: intellectus aūt angeli plus excedit intellectuz hūanuz q̄ intellect' optimi phi intellectū rudissimi idiote: qz hec distātia inter spēi hūane limites cōtinet: quos angelicus intellect' excedit. Cognoscit q̄dē angelus ō um ex nobiliori effectu q̄ hō: q̄nto ipsa substātia angeli p quā in dei cognitionē ducit nāli cognitōe est dignior rebus sensibilib': r ēt ipsa aīa per quā intellectus humanus in dei cognitionez ascendit: multoq; ampli' intellect' diuinus excedit āgelicū: q̄ angelic' hūanū. Ipse.n. intellectus diuinus sua capacitate substātiā suaz adequat: r ideo perfecte de se intelligit quidē: r oia cognoscit que de se ipso intelligibilia sūt. nō aūt nāli cognitiōe angelus de deo cognoscit q̄d est: qz r ipsa subā angeli per quā in dei cognitionē ducitur: est effectus cāe vtutē nō adequans. vñ nō oia que in se ipso de' itelligit: angelus nāli cognitōe capere pōt: nec ad oīa que angelus nāli sua virtute itelligit: hūana ratio sufficit capienda. Sic igit maxime amentie esset idiota q̄ ea que a pho ꝓponunt falsa ee asserēt p pter hoc q; ea capē nō pōt: ita r multo āplius nimie stulticie esset hō si ea que diuinitus angelorū ministerio reuelantur: falsa esse suspicatur ex hoc q; rōe inuestigari ñ pñt. Adhuc idē manifeste apparet ex defectu quē in rebus cognoscendis q̄tidie experimur. Rez.n. sensibiliū plurimas proprietates ignoram': eaz q; ꝓprietatū q̄s sensu appēhendimus: rōnē perfecte in pluribus inuenire nō possumus. multo igit āplius illius excellentissime substātie transcendētis oia itelligibilia hūana rō i uestigare nō sufficit. Huic ēt cōsonat dictū phi q̄ i 6o metaphi. asserit q; intellect' nī sic se hz ad pma entiū q̄ sūt manifestissima in nā sicut oculus vespertiliōis ad solē. Huic ēt vitati sacra scriptura testimoniū phibet. dī.n. Job. xi. Forsitan vestigia dei cōprehendes: r oipotentē vsq; ad perfectū reppe ries. Et. xxxvi. Ecce deus magnus vincens sciam nostrā. Et. i. Coi. xiij. Ex parte cognoscim'. Non igit oē quod de deo dī quauis rōe inuestigari non possit statiz quasi falsū ē abiciendū: vt manichei r plures infideliū putauerunt.

Q; vitas diuinoz ad quā nālis rō pertigit ꝓuenient hoībus credēda ꝓponitur. IIII.

DIuini igitur ue ritate diuinorū intelligibiliū existēte: vna ad quā rōis inquisitio ptingē pōt altera que oē igeniū humane rōis excedit: vtraq; cōuenienter diuinitus hoī credenda ꝓponit. hoc aūt de illa ꝓmo ostendēduz est que inquisitōi rōis puia esse pōt: ne forte alicui videatur ex q̄ rōe hīi pōt: frustra id supernāli inspiratione credendum traditū esse. Sequerent tñ tria incōueniētia si hī vitas summō rōi inquirenda relinqueret. Unū est: q; paucī hoībus dei cognitio ineesset. A fructu eni studiose inquisitionis q̄ est veritatis inuentio: plurimi ipediunt tribus de cāis. Quidā siquidez ꝓpter cōplexionis in dispositionē: ex qua mlti nāliter sunt indispositi ad sciendu. vñ nullo studio ad hoc pertingere possent vt sūmū gradū hūane

cognitõis attingerent: qui in cognoscendo deum consistit. Quidã vero impediũtur necessitate rei familiaris: oportet.n. esse inter homines aliquos q̃ tẽporalibus administrãdis insistant q̃ tantum tps in ocio cõtemplatiue inq̃sitionis nõ possent expẽdẽ ut ad sũmuz fastigiuz humane inquisitionis p tingerent. s. dei cognitionem. Quidam aũt impediũtur pigritia. Ad cognitionem eniz eorum que de deo ratio inuestigare põt: multa precognoscẽ oportet: cum fere totius phĩe consideratio ad dei cognitionem ordinetur: propter quod metaphisica que circa diuina versatur: inter phĩe partes vltima remanet addiscenda. Sic ergo non nisi cum magno labore studij ad predicte veritatis inquisitionem peruenire potest: quem quidem laborem pauci subire volunt pro amore scie: cui" tamẽ mẽtibus hoĩum naturalem deus inseruit appetitum

¶ Secundum incõueniens est: q̃ illi qui ad p̃dicte veritatis cõgnitionem vel iuentionem peruenirent: vix post longum tempus pertingerent. tam propter huiusmodi veritatis ꝓfunditatem ad quam capiendam p uiam rõnis: nõ nisi prius post longum exercitium intellectus humanus idoneus inuenitur: tũ etiam ꝓpter mlta que p̃exiguntur ut dictum est: tum propter hoc q̃ tempore iuuentutis dum diuersis motibus passionuz aĩa fluctuat: non est apta ad tam alte veritatis cognitionem: sed in quiescendo fit prudens ⁊ sciens: vt dicitur in. vij. phisicorum: remaneret igitur humanum genus si sola rationis via ad deum cognoscẽdum pateret: in maximis ignorantie tenebris: cũ dei cognitio que hoies maxime pfectos ⁊ bonos facit nõ nisi quibusdam paucis ⁊ his paucis etiaz post temporis longitudinem ꝓueniret. ¶ Certium incõueniens est q̃ inuestigationi rationis hũane plerũq; falsitas admiscetur ꝓpter debilitatem intellectus nostri in iudicãdo ⁊ fantasmatum permixtionem. Et ideo apud multos in dubitatione remanerent ea que sunt vltime ẽt demonstrata: dum vim demonstrationis ignorant ⁊ precipue cum videant a diuersis q̃ sapientes dicuntur: diu̅ sa docere. ¶ Inter multa ẽt vã que demonstrantur immiscetur aliq̃n aliq̃d falsum q̃ nõ demõstratur sed aliqua ꝓbabili uel sophistica rõe asseritur: q̃ interdũ demonstratio reputatur. Et ideo oportuit p viam fidei fixa certitudine ipsam veritatem d̃ rebus diuinis hoĩbus exhiberi. Salubriter ergo diuina prouidit clementia ut ea ẽt que ratio inuestigare potest fide tenenda perciperet: ut sic omẽs de facili possent diuine cognitionis participes eẽ: et absque dubitatione et errore. Hinc est quod Eph̃.iiij. dicit. Jam. Nũ ambuletis sicut ⁊ gẽtes ambulãt in vanitate sensus sui: tenebris obscurarũ habẽtes intellectũ. Et Isa.liij. Ponaz vniuersos filios tuos doctos a dño.

¶ Qua ea que rõne inuestigari non possunt cõueniẽter fide tenenda hoĩbus ꝓponunt. V

Videtur autẽ q̃dam fortasse nõ debere homini ad credendũ ꝓponi illa q̃ rõe inuestigare nõ sufficit: cũ diuina sapiẽtia vnicuiq; ꝑm modũ sue nature ꝓuideat. Et iõ demonstraduz ẽ q̃ necessariũ sit hoĩ diuinitus credẽda ꝓponi etiaz illa que rationẽ excedũt. Nullus.n. desiderio ⁊ studio in aliq̃d tendit nisi sit ei ꝓcognituz. Quia ĝ ad altr" bonũ q̃ expiri in p̃nti vita possit humana fragilitas homies p diuinam ꝓuidentiã ordinant: vt in sequẽtibus inuestigabitur: oportuit mẽtem euocari ⁊ aliquid altius q̃ rõ nostra in p̃senti possit ꝓtingẽre ut sic diceret aliquid desiderare ⁊ studio tendẽ in aliquid qõ totũ statum p̃sentis vite excedit. Et h̃ p̃cipue xiaĩne religioni ꝓpetit que singulariẽ bona spũalia ⁊ eterna ꝓmittit: vñ ⁊ ea plurima humanũ sensũ excedẽtia ꝓponũtur. Lex aũt vetus q̃ temporalia ꝓmissa habebat: pauca ꝓposuit que hũane rationis inquisitionẽ excederẽt. Scõm etiaz hũc moduz philosophis cura fuit: vt p̃z. vij. ⁊. x. ethicoꝝ ad hoc ut homies a sensibilibus delectationibus ad honestatez pducerent: oñdere esse alia bona his sensibilib" potiora: quoꝝ gustu multo suauius q̃ vacant actiuis vel ꝓtemplatiuis virtutibus delectant. Est etiam necessariũ huiusmõi veritatem ad credẽdum hoĩbus ꝓponi ad dei cognitionẽ veriorẽ habẽdã. Tunc.n. solũ vere deuz cognoscim" quãdo ipsũ cẽ credimus supra omne id qõ de deo cogitari ab hoie possibile ẽ: eo q̃ naturalem homis cognitionẽ diuina substãtia excedit ut supra ostẽsum ẽ. Per hoc ergo q̃ boi ꝏ deo aliqua ꝓponũt q̃ rationẽ excedũt: formatur i homine opinio q̃ de" sit aliq̃d supra id qõ cogitari põt. ¶ Alia etiã vtilitas ide ꝓuenit. s. p̃sũptiõis repressio que è mi erroris. Sunt.n. quidã tãtuz de suo ingenio p̃sumentes vt totã naturã diuinaz se reputent suo intellectu posse metiri estimantes sez totũ esse vez qõ eis vi ⁊ falsũ qõ eis ñ vi. Ut ĝ ab hac p̃sũptione humanus animus liberat" ad modestam inquisitionem veritatis perueniat: necessariuz fuit homini proponi quedam diuinitus que omnino intellectũ eius excederent.

¶ Apparet etiaz alia vtilitas ex dictis p̃bi in. x. ethicorũ. Cum.n. Simonides cuidã homi ꝑtermitẽdam diuinã cognitionẽ p̃suaderet: ⁊ humanis rebus ingeniũ applicandũ oportere inquiẽs hũana sapere hoiem et mortalia mortalem: ꝯ cũ phĩ dicit q̃ homo ꝏz se ad immortalia ⁊ diuina trahẽ quãtũ potest. Unde in xi. de animalibus dicit q̃ q̃uis parũ sit qõ de substantijs superioribus ꝓcipim": tñ id modicũ est magis amatũ ⁊ desideratũ omni

cognitiõe quã de substãtijs inferioribus hẽmus. Dicit ẽt in fo celi ⁊ mundi: q cũ de corporibus celestibus q̃stiones possint solui parua ⁊ topica solutione: contingit auditori ut vehemens sit gaudiũ eius. Ex quibus oibus apparet q de rebus nobilissimis quãtũcũq imperfecta cognitio maxiaz perfectionez aie ꝓfert. Et ideo q̃uis ea que supra rõem sũt: rõ humana plene capẽ nõ possit: tñ mltũ sibi perfectionis acq̃ritur: si saltẽ ea qualitcũq teneat fide. Et ideo dr Eccli. iij. Plurima supra se sum hoĩs ostensa sũt tibi. Et. i. Cor. ij. Que sunt dei nemo nouit nisi spũs dei. Nobis aũt reuelauit deus per spiritum suum.

Q Assentire his que sunt fidei nõ ẽ leuitatis quanuis supra rationez sint. .VI.

DIuisiõi ãt ueritati cui rõ humana experimentũ nõ ꝓbet: fidẽ adhibentes nõ leuit credũt quasi indoctas fabulas secuti: vt ij. Pet. prima dr. Hec. n. diuine sapie secreta ipsa diuina sapia que oia plenissime nouit dignata ẽ hoĩbus reuelare q̃ sui presentiã ⁊ doctrine ⁊ inspirationis veritatem cõuenientibus arguñtis oñdit: dũ ad ꝓfirmãduz ea que nãlẽ cognitionẽ excedũt opera visibilit oñdit que totius nature superant facultatẽ: vz i mirabili curatione languorũ: mõtuorz suscitatione: celestiũ corporz mirabili imutatõe: ⁊ qõ est mirabilius hũanarũ mentiũ inspiratione: vt idiote et simplices dono spiritus sancti repleti sũmã sapientiã ⁊ facundiã in istanti consequerẽt. Quibus inspectis predicte probatõis efficatia: ñ armorum violẽtia: ñ voluptatũ ꝑmissione: ⁊ quod est mirabilissimũ inter persecutorũ tyrannidẽ innumerabilis turba nõ solũ simpliciũ sed ẽt sapientissimorũ hominũ ad fidẽ christianã ꝓuolauit. In q̃ oẽz humanũ intellectũ excedentiã predicant: voluptates carnis cohibent: ⁊ oia que in mundo sũt contẽptui docent. Quibus aios mortaliũ assentire. ⁊ maximũ miraculorz est: ⁊ manifestũ diuine inspirationis opus: ut contẽptis visibilib' sola inuisibilia cupiant. hoc aũt ñ subito neqz casu sed diuina dispositione factũ esse manifestũ ẽ ex hoc q hoc se factuz deus multis ante ꝓphetaz predixit oraculis: quorũ libri penes nos in veneratiõe habẽt: vt pote nostre fidei testimonium adhibentes. Vñ quidẽ ꝓfirmatõis modus tangitur: Hebr. ij. Que scz humana salus cũ initiũ accepisset enarrari per dñm: ab eis qui audierũt in nos cõfirmata ẽ: ꝓtestante deo signis ⁊ portentis ⁊ varijs spiritũ sancti distributionibus. Hec aũt tam mirabilis mundi ꝓuersio ad fidẽ christianã: indiciũ certissimũ ẽ ꝑteritorz signorz vt ea vlterius iterari necesse non sit: cum in suo effectu appareant euidenter. Etenim oĩbus signis mirabilius: si ad credendũ tã ardua ⁊ ad operandũ tam difficilia: ⁊ ad sperandũ tam alta: mundus absq̃ mirabilibus signis inductus fuisset a simplicibus ⁊ ignobilib' hoĩbus: quãuis nõ cesset deus ẽt nostris tẽporibus ad ꝓfirmationẽ fidei per sanctos suos miracla opari. Vni uero qui sectas errorz introduxẽrũt ꝓcesserũt via cõtraria: ut pz i maumethe: qui carnaliũ voluptatũ ꝑmissis ad quorz desideriũ carnalis cõcupiscẽtia instigat: populos illexit: precepta ẽt tradidit ꝑmissis conformia: voluptati carnali habenas relaxãs in quibus in ꝓmptu est a carnalib' hoĩb' obediri. Documenta ẽt vitatis ñ attulit nisi que de facili a quolibet mediocriter sapiente nãli ingenio cogĩsci possint: q̃n potius vera que docuit multis fabulis ⁊ falsissimis doctrinis imiscuit. Signa ẽt ñ adhibuit supnãliter facta quibus soluz diuine inspirationi conueniens testimonium adhibẽt: dum operatio visibilis que nõ põt esse nisi diuina ostendet doctorẽ veritatis visibiliter inspiratũ: sed dixit se in armorum potẽntia missuz: que signa ẽt lattoni bus ⁊ tyrannis nõ deĩunt. Et ẽt ñ aliqui sapiẽtes i rebus diuinis ⁊ de diuinis ⁊ humanis exercitati a ꝓncipio crediderunt: sed hoĩes bestiales in defectis morantes: ois doctrine diine ꝓfus ignari: p q̃rz mltitudinẽ alios armorz violẽtia i suã legẽ coegit. Nulla etiam diuina oracula precedentium ꝓphetarum ei testimoniũ perhibent: quin potius quasi omnia veteris ⁊ noui testamenti documenta fabulosa narratiõe deprauat: ut patz p eius legem inspicienti. vnde astuto ꝓfilio libros veteris ⁊ noui testamenti suis sequacibus non reliquit legendos: ne per eos falsitatis argueret. Et sic pz q eius dictis fidem adhibẽtes leuiter credunt.

Q Veritati fidei christiane non ꝓriatur veritas rationis. VII.

QUãuis aũt predicta veritas fidei christiane: hũane rõnis capacitatem excedat: hec tñ q̃ rõnãliter indita hz: huic vitati ꝓria esse nõ pñt. Ea eni que nãliter rõi sunt insita: vissima esse cõstat: intñ ut nec ea esse falsa sit possibile cogitare: nec id qõ fide tenetur cum tam euidenter diuinit' cõfirmatũ sit fas est credere esse falsũ. Quia igitur solum falsum vero ꝓriũ est: ut ex corz diffinitiõnibus inspectis manifeste apparet: ipossibile est illis principijs que rõ nãliter cognoscit predictã vitatẽ fidei ꝓriã eẽ. Item illud idem qõ inducitur i aiaz discipuli a docente: doctoris scientia cõtinet nili doceat ficte: qõ de deo nefas est dicẽ. Principiorũ

antez naturaliter notoꝝ:cognitio nobis diuinit⁹ est indita:cū ipse deus sit auctor nīe nature.hec g̃ ꝓncipia ēt diuina sapia ꝓtinet:quicq̃d igit̄ ꝓncipi is hui⁹ .ꝫriū est est diuine sapie ꝫriatur:nō igitur a deo esse põt. Ea igitur que ex reuelatione diua per fidē tenentur nō pñt nāli cognitōi esse ꝫria.

¶ Adhuc ꝫrijs rōibus itellect⁹ nī ligatur vt ad vi cognitionē procedē nequeat.si igitur ꝫrie cognitō nes nobis a deo ĩmitterent.ex hoc a vitatis cogni tōe intellect⁹ nī impediretur:qō a deo eē nō põt. ¶ Amp̃.ea que sunt nāli a mutari nō pñt nā ma nente.ꝫrie aūt opiniones simul eidē ineſſe nō pñt non igit̄ ꝫ cognitionē nālē aliqua opinio vel fides hōi a dō imittit. Et ideo ap̃s dicit Ro.x. Prope est vbum in corde tuo.ꝛ in ore tuo.hoc ē vbū fidei quod predicam⁹:ſz q: superat rōem:a nōnullis re putatur quasi ꝓtrariū:qō eē ñ potest. Huic etiaz auctoritas Aug.ꝓcordat qui in Io super Gen̄.ad liam dicit sic. Illud quidē qō vitas patefacit:libri sanctis siue veteris testamenti siue noui nullo mō potest esse aduersuz. Ex quo euidēt colligit que cūq; argumenta ꝫ fidei documenta ponant hec ex pincipijs primis nature inditis per se notis nō recte procedere.vñ nec demōstration⁹ vim hñt: sed vel sūt rōes ꝓbabiles vel sophistice:ꝛ sic ad ea soluenda locus relinquitur.

¶ Qualiter se hēat hūana rō ad vitatē fidei ꝑmā. VIII

¶ Onsiderādū ēt ui detur q̃ res quidē sēsibiles ex quibus humana rō cognitionis ꝓncipiū sumit:aliquale vestigiū in se diuine imitationis reti nent:vz q̃ sūt:ꝛ bone sunt:ita tñ imperfectū q̃ ad declarandā ipsius dei subāz oino insufficiens iue nitur. hñt.n.effect⁹ suaꝝ cāꝝ suo modo silitudi nē:cū agens agat sibi sile:non tñ effectus ad perfe ctā agentis silitudinem sēper pertingit. ¶ Humana igit̄ rō ad cognoscendū fidei veritatē que soluz videntibus diuā subāz:potest esse notissima:ita se hz q̃ ad eā potest aliquis veras similitudines colli gere:que tñ nō sufficiūt ad hoc q̃ predicta vitas q̃ si demōstratiue vel per se intellecta ꝓtrehēdatur. Utile tñ est ut in hui⁹mōi rōibus q̃n.ūcūq; debili bus se mens humana exerceat:dūmō desit cōpre hendendi vel demonstrandi presūptio:q: de reb⁹ altissimis ēt parua ꝛ debili ꝓsideratione aliquid posse inspicere iucūdissimū est:ut ex dictis appa ret. Qui quidē sentētie auctoritas Hilarij ꝓcōdat q̃ sic dicit in libro de tri.loquens de huiusmōi vi tate. Hec credendo incipere spercurrēi:perſistere ꝛ si nō peruentuꝝ sciam:gratulabor tñ pfecturū. Qui.n.pie infinita pſequit:ꝛsi nō cōtingat aliq̃ semper tñ pficiet ꝓcedendo .Sed ne te inferas in illud secretū:ꝛ archanū interminabilis veritatis non te immergas: sūmā intelligentie cōprehendē pſumens:sed intellige cōphēsibilia esse.

¶ Quis ordo ꝛ mod⁹ ꝓcedendi sit i hoc ope..IX.

¶ Ex premissis igitur euidenter apparet sapientis itentōez circa duplicē vitatē diuinoꝝ debere versari:ꝛ circa errores ꝫrios destruendos:ad q̃rū vnā inuestigatio rōis pertingere potest.alia vero oēm rationis excedit industriā. Dico āt duplicem vitatē diuinoꝝ :nō ex parte ipsius dei que est vna ꝛ simplex veritas:sed ex parte cognitionis nostre que ad diuina cognoscenda diuersimode se hz.

¶ ad pime igitur veritatis manifestationē p rō nes demonstratiuas quibus aduersarius ꝓuinci possit ꝓcedendū est. Sed q: tales rōes ad faz veri tatē haberi nō possūt:nō oz esse ad hoc intētō vt aduersarius rationibus cōuincat : sed ut ei⁹ rōes quas ꝫ vitatē hz:soluantur:cū vitati fidei rō nāli ꝫria esse non possit:ut oñsū est. Singularis vero modus ꝓuincendi aduersarium contra huiusmo di veritatē : est ex auctoritate ſcripture diuinitus confirmata miraculis. Que enim supra rationez humanam sunt non credimus nisi deo reuelante. Sunt tamen ad huiusmodi veritatem manifestā dam rationes :alique verisimiles inducende ad fi delium quidem exercitium ꝛ solatium:non autē ad aduersarios conuincendos:quia ipsa rationū insufficientia eos magis in suo errore confirmaz dum estimarent nos propter tam debiles ratiōes veritati fidei consentire . Modo ergo posito pro cedere intendentes : primum nitemur ad manife stationez illius veritatis quā fides profitetur ꝛ ra tio inuestigat:inducendo rationes demonstratias ꝛ probabiles:quarum quasdam ex libris philoso phorum ꝛ sanctorum collegimus per quas veri tas confirmetur ꝛ aduersarius conuincatur . De inde ut a manifestioribus nobis ad minus manife sta fiat processus:ad illius veritatis manifestatio nem procedemus que rationem excedit soluentes rationes aduersariorum ꝛ rationibus probabili bus ꝛ auctoritatibus quātum deus dederit vita tem fidei declarantes. Intendentibus igitur nobis per viam rationis prosequi ea que de deo ratio humana inuestigare potest.primo occurrit consi deratio de his que deo secundum se ipsum conue niunt:secundo vero de processu creaturarum ab ipso:tertio autem de ordine creaturarum in ipm sicut in finem. ¶ Inter ea vero que de deo secun dum se ipsum considerāda sunt:premittendum est quasi totius operis necessarium fundamentū: consideratio qua demonstratur deum esse. Quo

non habito ſuppoſita omnis cõſideratio de rebus diuinis neceſſario tollitur.

¶ De opinione dicentium q deum eſſe demõſtrari non poteſt: cũ ſit per ſe notum. X.

NEc autem conſideratio qua quis nititur ad demõſtrandum deuz eſſe ſuperflua fortaſſe quibuſdam videbitur: qui aſſerũt q deum eſſe per ſe notum eſt: ita quod eius contrarium cogitari nõ poſſit: et ſic deum eſſe demonſtrari non poteſt. Quod quidẽ videtur ex his illa enim per ſe eẽ nota dicũtur que ſtatim notis terminis cognoſcũtur ſicut cognito quid eſt totum z quid eſt pars: ſtatim cognoſcitur q omne totum eſt maius ſua parte: huiuſmodi autẽ eſt hoc quid dicim9 deũ eſſe. Nã nomine dei intelligimus aliquid quo maius cogitari non poteſt hoc autẽ in itellectu formatur ab eo qui audit z intelligit nomen dei: ut ſic ſaltem i intellectu iam deũ eẽ oporteat. Nec poteſt i intellectu ſolum eſſe: nam quod in intellectu z i re eſt: maius eſt eo quod in ſolo intellectu eſt. Deo autẽ nichil eſſe maius vt ipſa nominis: ratio demonſtrat: vñ reſtat quod deum eſſe per ſe notuz ẽ quaſi ex ipſa ſignificatiõe nominis manifeſtũ ſit. Item cogitari quidez poteſt quod aliquid ſit q nõ poſſit cogitari non eſſe: q maius eſt cuidenter eo q põt cogitari nõ eſſe: ſic ergo deo aliquid maius cogitari poſſet ſi ipſe poſſet cogitari non eſſe: q eſt cõtra rationem nominis. Relinquitur igitur q deum eſſe p ſe: notũ eſt. Adhuc: propoſitiões illas oportet eſſe notiſſimas p ſe in quibz idem de ſe ipſo predicatur: ut homo eſt homo: uel quarũ predicata in diffinitionibus ſubiectorum includũtur: ut homo eſt animal. In deo autem hoc prealiõs inuenitur ut infra oſtendetur: q ſuum eẽ ẽ ſua eſſentia: ac ſi idem ſit quod reſpondetur ad queſtionem an eſt. Si ergo cum dicitur deus eſt predicatum vel eſt idem ſubiecto vel ſaltem in diffinitione ſubiecti includitur: z ita deum eſſe per ſe notũ erit. Amplius que naturaliter ſunt nota: p ſe cognoſcuntur: non enĩ ad ea cognoſcenda inquiſitionis ſtudio peruenitur. deum autẽ eſſe naturaliter notum eſt: cum in deum naturaliter deſideriũ hominis tendat ſicut in vltimum finem: vt infra patebit: eſt igitur per ſe notum deum eſſe. Item illud per ſe notum oportet eſſe: quo omnia alia cognoſcuntur. deus autem huiuſmodi eſt. Sicut enim lux ſolis principium eſt omnis viſibilis perceptionis: ita diuina lux omnis intelligibilis cognitõnis principiũ eſt: cum ſit in quo primum maxime lumen intelligibile inuenitur: oportet igitur q deum eſſe per ſe notum ſit. Ex his igitur z ſimilib9: aliqui opinantur deum eſſe ſic per ſe notum exiſtere ut ꝓtrariũ mente cogitari non poſſit.

¶ Reprobatõ premiſſe opinionis: z ſolutio rationũ premiſſaꝝ. Ca. XI.

PRedicta autem opinio prouenit partim quidem ex conſuetudie: qua a principio homines aſſueti ſunt nomẽ dei audire z inuocare. conſuetudo autem z precipue que eſt a principio vim nature obtinet: ex quo contigit ut ea quibus a pueritia minus imbuitur: ita firmiter tenetur ac ſi eſſẽt naturaliter z per ſe nota. Partim vero contingit ex eo q non diſtinguitur: quod eſt notum per ſe notum. Nam ſimpliciter quidem deum eſſe per ſe notum eſt: cum hoc ipſum quod deus eſt ſit ſuum eſſe. Sed qz hoc ipſum quod deus eſt mente concipere non poſſumus remanet ignotum quo ad nos omne totum ſua parte maius eſſe: per ſe notum eſt ſimpliciter. Ei autem qui rationem totius mente non conciperet: oporteret eẽ ignotum. Et ſic fit vt ad ea que ſũt notiſſima rerum: noſter intellectus ſe habeat vt oculus noctue ad ſolez: vt ſecũdo metaphiſice. Nec oportet vt ſtatim cognita huius nominis deus ſignificatione: deum eẽ ſit notum: vt prima ratio intendebat. Primo quidẽ quia non omnibus notum eſt etiam concedentibus deum eſſe q deus ſit id quo maius cogitari nõ poſſit: cum multi antiquorum mundum iſtuz dixerunt deum eſſe. Nec etiam ex interpretationib9 huius nominis deus: quas Damaſcenus ponit: aliquid huiuſmodi intelligi datur. Deinde qz dato q ab omnibus per hoc nomen deus intelligat: aliquid quo maius cogitari non poſſit: non neceſſe erit aliquid eſſe quo maius cogitari non poteſt in rerum natura. Eodem enim modo neceſſe eſt poni rem z nominis rationem. Ex hoc autem q mente concipitur: quod profertur hoc nomine deus: non ſequitur deum eſſe niſi in intellectu. vnde nec oportebit id quod maius cogitari non poteſt eſſe niſi in intellectu: z ex hoc non ſequitur q ſit aliquid in rerum natura quo maius cogitari non poſſit: z ſic nullum inconueniens accidit ponentibus deum non eſſe. Non enim inconueniẽs eſt quolibet dato vel in re vel in intellectu aliquid maius cogitari poſſe niſi ei qui concedit eſſe aliq̃d quo maius cogitari non poſſit in rerum natura. Nec etiam oportet vt ſecunda ratio proponebat deo poſſe aliquid maius cogitari ſi poteſt cogitari non eẽ. Nam q poſſit cogitari non eẽ: non ex imperfectione ſui eẽ eſt: vel incertitudine: cum ſuum

esse sit secundū se manifestissimum: sed ex debili tate nostri intellectus: qui eum intueri non potest p se ipsū: sed effectibus eius. Et sic ad cognoscēdū ipsum esse: ratiocinādo perducitur. Ex quo etiā tertia rō soluitur. Nam sicut nobis per se notum est: q̄ totum sua parte sit maius: sic videntibus ipsam diuinam essentiam per se notissimum ē deū esse: ex hoc esse sua essentia est suum esse: sed quia eius essentiam videre non possumus: ad eius esse cognoscendum non per se ipsum: sed per eius effectus peruenimus. ¶ Ad quartam etiam patet solutio. Si enim homo naturaliter deum cognoscit sicut naturaliter ipsum desiderat. Desiderat autē ipsum homo naturaliter in quantum desiderat naturaliter beatitudinem: que est quedam similitudo diuine bonitatis. Sic igitur non oportet q̄ deus ipse in se consideratus sit naturaliter notus homini: sed similitudo ipsius. vnde oportet q̄ per eius similitudines in effectibus repertas in cognitionem ipsius homo: ratiocinando perueniet. ¶ Ad quintam etiam de facili patet solutio. Nam deus est quidem id quo omnia cognoscuntur: nō ita q̄ō alia non cognoscātur nisi eo cognito sicut ī principijs per se notis accidit: sed quia per eius influentiam omnis causatur in nobis cognitio.

¶ De opinione dicentium q̄ō deum esse demonstrari non potest: sed sola fide tenet. Ca. XII.

Est autē quedā aliorum opinio predicte positioni cōtraria per quā etiam inutilis redderetur conatus probare' intendentium deum esse. Dicūt enim q̄ deum esse non potest per rationem inueniri: sed per solam viam fidei ⁊ reuelationis est acceptum. Ad hoc autem dicendum mouti sunt quidam propter debilitatem rationum: quas aliqui inducebant ad probandum deum esse. Posset tamen hic error fulcimentum aliquod falso sibi assumere: ex quorundam philosophorum dictis qui ostendunt in deo per rationem idem essentiā ⁊ esse scilicet id quod respondetur ad quid est: et ad questionem an est. Via autem rationis peruenire non potest: vt sciatur de deo quid est. vñ nec ratione videtur posse demonstrari an deus sit. Item si principium ad demonstrandum an ē fm artem philosophi oportet accipere quid significat nomen. ratio vero significata per nomen ē diffinitio fm philosophum in quarto methaphisice. Nulla igitur remanebit via ad demonstrandum deum esse remota diuine essentie uel quidditatis cognitione. ¶ Item si demonstrationis principia a sensu cognitionis originem sumunt vt in posterioribus ostenditur: ea que oēm sensum ⁊ sensibilia excedunt videntur in demonstrabilia esse: huiusmodi autem est deum esse: est igitur indemonstrabile. ¶ Huiusmodi autem sententie falsitas nobis ostenditur: tum ex demonstrationis arte q̄ ex effectibus causas concludere docet: tum ex ipso scientiarum ordine. Nam si non sit aliqua scibilis substantia supra substantiam sensibilem: non erit aliqua scientia supra naturalem: ut dicitur in ḡr to methaphisice: tum ex philosophorum studio qui deum esse demonstrari conati sunt: tum etiaz apostolica veritate asserente. Ro. ꝑmo. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Nec hoc debet mouere q̄ in deo idem est essētia et esse: vt prima ratio proponebat. Nam hoc intelligitur de esse quo deus in se ipso subsistit: qō nobis quale sit: ignotum est sicut eius essentia non autem intelligitur de esse quod significat cō positionem intellectus. sic enim esse deum sub demonstratione cadit: dum ex rationibus demōstratiuis mens nostra inducit huiusmōi propositōez de deo formare qua exprimat deum esse. In rationibus autem in quibus demonstratur deum esse non oportet assumi pro medio diuinam essentiaz siue quidditatez: vt scōa rō proponebat: sed loco quidditatis accipitur pro medio effectus: sicut accidit in demōstrationibus: quia ⁊ ex huiusmodi effectu sumitur ratio hui' nominis deus. Nam omnia diuina nomina imponuntur vel ex remotione effectuum diuinorum ab ipso: vel ex aliqua habitudine dei ad suos effectus: Patet etiam ex hoc q̄ ⁊ si deus sēsibilia omnia ⁊ sensum excedat: eius tamē effectus ex quibus demonstratio sumitur ad probandum deum esse sensibiles sunt: ⁊ sic nostre cognitōis origo in sensu ē: ēt de his que sensum excedūt.

¶ Rationes ad ꝓbandū deū esse. XIII.

Ostēso igitur q̄ nō est vanum niti ad demonstrandum deum ēe: ꝓcedamus ad ponendum rationes quibus tam philosophi q̄ doctores catholici deū ēe ꝓbauerūt. Primo āt ponem' rōes quib' Aristoteles ꝓcedit ad ꝓbandū deū ēe q̄ hoc ꝓbare tendit ex ꝑte motus duabus vijs. Quaz prima talis ē. Oē q̄ō mouetur. ab alio mouetur: ꝑz autē sēsu aliq̄d moueri: vtputa solē: ḡ alio mouēte mouet. Aut ergo illud mouens mouetur: aut nō. Si nō mouetur: ēgo habem' ꝓpositū: q̄ō necesse ē ponē aliquod mouēs imobile: ⁊ hoc dicim' deuz: si autem mouetur: ergo ab alio mouente mouetur: aut ergo ē ꝓcedē i infinitū: aut ē deuenire ad aliq̄ō mouens imobile: sed ñ ē procedere in infinitum:

ergo neceſſe eſt ponē aliqō primū mouēs imobile
In hac āt pbatōe ſūt due propoſitōes pbande. ſ.
q oē motū mouetur ab alio: 7 qō in mouētibus
7 motis nō ſit procedere in finitum. Quoꝝ pmū
probat ptius tribus modis. ¶ Primo ſic. Si ali
quid mouet ſe ipſū: oꝫ q in ſe hēat principiū mo
tus ſuī ak manifeſte ab alio moueretur. Oꝫ ēt q
ſit pmo motū. ſ. q moueat rōe ſui ipſius 7 ñ rōe
ſue ptis ſicut mouet aial per motū pedis: ſic enim
totū non moueret a ſe ſed a ſua parte: 7 vna pars
ab alia. Oꝫ ēt ipſū diuiſibile eē 7 hāe partes: cum
oē qō mouetur ſit diuiſibile: ut pbat in. vi. phico
rū. Diis ſuppoſitis ſic arguit. Hoc qō a ſe ipſo po
nitur moueri ē pmo motū: ergo ad quietē vnius
partis eius ñ ſequtur quies totius. Si enī quieſcen
te vna parte alia pars eī mouēt: tūc ipſū totū nō
eſſet primo motum: ſed pars eius que mouet alia
quieſcēte. nihil āt qō quieſcit quieſcente alio mo
uetur a ſe ipſo. Cuius enī quies ad quietem ſequit
alterius: oꝫ q motus ad motū alterius ſequat: 7
ſic nō mouetur a ſe ipſo: ḡ hoc qō ponebat a ſe ip
ſo moueri nō mouetur a ſe ipſo: nccē ē ḡ oē quod
mouetur: ab alio moueri. Nec obuiat huic rōni
q forte aliquis poſſet dicere q eī qō ponitur mo
uere ſe ipſū: pars nō pōt quieſcere. Et iterū q ptis
nō ē quieſcere vel moueri niſi per accidēs: vt Aui
cēna calūniatur: qz vis rōis in hoc cōſiſtit: q ſi ali
quis ſe ipſum moueat primo 7 per ſe nō rōe par
tū: oꝫ q ſuū moueri nō dependeat ab aliquo. mo
ueri autē ipſius diuiſibilis ſicut 7 eī eſſe dependeat
a partibus: 7 ſic nō pōt ſe ipſū mouere pmo 7 per
ſe. Non requiritur ergo ad vītatem concluſionis
inducte: q ſupponat partē mouentis ſcipſū quieſ
cere ḡſi qōdam verum abſolute: ſed oꝫ hanc con
ditionalē eſſe verā: q ſi quieſcēt pars q quieſceret
totum: que quidem poteſt eē vera ēt ſi ātecedēs
ſit ipoſſibile: ſicut iſta conditionalis eſt vera: ſi hō
eſt aſinus: eſt irrōnalis. ¶ Scōo pbat per induc
tionē ſic. Oē qō mouetur per accidens: non mo
uetur a ſe ipſo: moueſ. n. ad motū alterius. Silr
neqꝫ qō mouetur per violentiā vt manifeſtū eſt:
neqꝫ quemouētur per nāꝫ vt ex ſe mota: ſic aialia
que conſtat ab aīa moueri. Nec iterū que mouēt
per nām vt grauia 7 leuia: qz hec mouentur a ge
nerante 7 remouente prohibens. Oē āt qō moue
tur: aut mouetur per ſe: aut per accidēs. Si p ſe: l
per violentiam: vel per nām: 7 hoc vel motū ex ſe
vt aīal vl non motū ex ſe: vt graue et leue: ḡ omne
qō mouetur ab alio moueē. ¶ Tertio probat ſic.
Nihil idem eſt ſimul in actu 7 in potentia reſpcu
eiuſdē: ſed oē qō mouetur in quantū huiuſmodi
eſt i potentia: qz motus eſt actus exiſtentis in potē
tiā ſcōm q huiuſmodi: oē autē qō mouet eſt i ac
tu in quantum huiuſmodi: qz nihil agit niſi ſcōm
q eſt in actu: ergo nihil eſt reſpectu eiuſdem actu
mouens 7 motum: 7 ſic nihil mouet ſe ipſū. Sciē
dum autē q Plato qui poſuit oē mouens moueri
cōīus accepit nomen motus q Ariſtoles. Ariſto
teles enī ꝓprie accepit motū ſcōm q eſt actus exi
ſtentis in potentia ſm q huiuſmodi: qualiter nō
eſt niſi diuiſibiliū 7 corꝓoꝝ: ut probat in. vi. phiſi
coꝝ. Secūdū Platonem autem mouens ſe ipſuꝫ
non eſt corꝓus. Accipiebat enim motum pro qua
libet operatione: ita q intelligere 7 operari ſit qō
dā moueri: quē ēt modum loquendi: Aꝝ. tangit
in tertio de aīa. Secūdū hoc ergo dicebat primū
mouens ſe ipſū mouere: q intelligit ſe 7 vult vel a
mat ſe: quod in aliquo non repugnat rationibus
Aꝝ. Nihil enim differt deuenire ad aliquod. pri
mum qō moueat ſe ſm Platonem: 7 deuenire ad
primum quod oio ſit imobile ſcōm Aꝝ. ¶ Alia
autem ꝓpoſitionem. ſ. q in mouentibus 7 motis
non ſit procedere in infinitum: probat tribus rōi
bus. Quartum prima talis eſt. Si in motoribus
7 motis proceditur in ifinitum: oportet omnia hꝰ
modi infinita corꝓora eſſe: quia omne quod mo
uetur ē diuiſibile 7 corꝓus: ut probatur in. vi. phi
ſicorum. omne autem corꝓus quod mouet motū
ſimul dum mouet mouetur: ergo omnia iſta infi
nita ſimul mouentur dum vnum corū mouetur:
ſed vnum eorum cum ſit finituꝫ mouetur tēpore
finito. ergo omnia illa infinita mouentur tempo
re finito. hoc autem eſt impoſſibile: ergo impoſſi
bile eſt q in motoribus 7 motis procedatur in in
finitum. Qꝫ autem ſit impoſſibile q infinita ꝓdic
ta moueantur tempore finito: ſic probat. Mouēs
7 motum oportet eſſe ſimul: ut probat inducēdo
in ſingulis ſpeciebus motus: ſed corꝓora non poſ
ſunt ſiī eſſe niſi per continuitatem vl contiguatio
nem: cum ergo omnia prędicta mouentia 7 mota
ſint corꝓora ut probatum eſt: oportet q ſint qua
ſi vnuꝫ mobile per continuationem vel contigua
tionem: 7 ſic vnum infinitum mouebitur tempo
re finito: quod eſt impoſſibile ut probatur. vi. phi
ſicorum. ¶ Secunda ratio ad idem probanduꝫ
talis eſt. In mouentibus 7 motis ordinatis quoꝝ
ſcilicet vnum per ordinem ab alio mouetur hoc
neceſſe eſt inueniri q remoto primo mouente vel
ceſſante a motione nullū aliorum mouebit neqꝫ
mouebitur: qui primum eſt cauſa mouendi omni
bus aliis: ſed ſi ſunt mouentia 7 mota per ordinē
in infinitum: non erit aliquod primum mouens:
ſed omnia erunt quaſi media mouentia: ergo nul
lum aliorum poterit moueri: 7 ſic nihil mouebit
in mundo. ¶ Tertia probatio in idem redit niſi
q eſt ordine tranſmutato incipiendo. ſ. a ſuperio
ri: 7 eſt talis. Id quod mouet inſtrumētaliter nō
poteſt mouere niſi ſit aliquid quod principaliter
moueat: ſed ſi in infinitum procedatur in mouen
tibus 7 motis: omnia erunt quaſi inſtrumentalit

mouentia:quia ponentur ſicut mouentia mota. nihil autē erit ſicut ꝓncipale mouens: ergo nihil mouebit. Et ſic ꝑz ꝓbatio vtriuſqz ꝓpoſitionis q̄ ſuppōebatur i ꝓma demōſtratōis via :qua probat Ar. eſſe primum motorem immobilē. Scōa via talis ē. Si oē mouens mouet:aut hec ꝓpō eſt vā per ſe:aut per accidēs. Si ꝑ accns g̃ nō ē neceſſaria. Qđ eni eſt per accns verū:nō eſt neceſſariū contingens eſt ergo nullus mouēs moueri:ſz ſi mouens nō mouet:nō mouet :ut aduerſarius dicit:ergo cōtigens eſt nihil moueri. nā ſi nihil mouet:nihil mouet. hoc āt hz Ar. ꝑ ipoſſibili:q. ſ. aliquā do nullus motus ſit:g̃ ꝓmū nō fuit ꝓtingens:quia ex falſo contingenti nō ſequitur falſū ipoſſibile: et ſic hec ꝓpō: Oē mouens mouet:nō fuit per accns vera. Jtē ſi aliqua duo ſūt iuncta per accidēs in aliquo. t vnū illoꝝ inuenitur ſine altero:ꝓbabile ē q̄ alterū abſqz illo inueniri poſſit:ſicut ſi albū t muſicū inueniunt in ſorte:t in Platone inuenitur muſicum abſqz albo:ꝓbabile ē q̄ in aliquo alio poſſit inueniri albū abſqz muſico. Si igitur mouens t motū ꝓiunguntur in aliquo ꝑ accns:motū āt inuenit in aliquo abſqz eo q̄ moueat:ꝓbabile eſt q̄ mouēs inueniatur abſqz eo q̄ moueatur. Nec ꝫ hoc pōt fieri inſtātia de duob⁹:quoꝝ vnū ab altero dependet. ſed ñ e conuerſo:ut ꝑz de ſubā et accidente:hec eni nō cōiunguntur per ſe ſed per accidens. Si āt predicta ꝓpō eſt vā per ſe:ſiliꝫ ſeqtur i poſſibile uel incōueniens:qz vel oz q̄ mouens moueatur eadem ſpecie motus qua mouet:vel alia. Si eadē: g̃ oportebit q̄ alterans alteretur:t vlterius q̄ ſanans ſanetur: t q̄ docens doceat:ēt ſcōz eandem ſcientiā. hoc āt ē ipoſſibile. nā docentem neceſſe ē hīe ſciam:addiſcentē vo neceſſe ē ñ hīe:t ſic idē hēbitur ab eodē t non habebit:qđ ē ipoſſibile. Si āt ſcōm aliā ſpēm motus moueatur:ita ſcz q̄ alterans moueat ſm locū:t mouens ſm lolum augeat: t ſic de alīs cum ſint finita genera et ſpecies motus :ſequetur q̄ non ſit abire in infinitū:t ſic erit aliquod primuz mouens qđ non moueatur ab alio:niſi forte aliqs dicat q̄ fiat reflexio. hoc modo: q̄ cōpletis oībus generibus t ſpēbus motus: iterum oporteat redire ad primum: vt ſi mouens ſcōm locum alteretur t alterans augeatur:iterū augens moueatur ſcōm locū. Sed ex hoc ſequetur idem qđ prius. ſ. qđ id qđ mouet ꝑz aliquā ſpeciē mot⁹ ſm:eādē moueat:ñ imediate ſz mediate. Relinqt g̃ q̄ oz ponē aliqđ ꝓmū q đ ꝓmū quod nō moueatur ab aliquo exteriori. Quia vo hoc habito. ſ. q̄ ſit primuz mouens quod nō moueatur ab aliquo exteriori nō ſequitur q̄ ſit penitus imobile. Ideo ulterius ꝓcedit Ar. dicendo q̄ hoc pōt ē duplicit. Uno modo ita q̄ illud ꝓmū ſit penitus imobile:quo poſito habetur ꝓpoſitū: ſcz q̄ ſit aliquod primū mouēs imobile. Alio mō q̄ illud primū moueatur a ſe:t hoc videt ꝓbabile qz qđ ē per ſe:ſemper ē pri⁹ eo qđ ē per aliud. vnđ t in motis ꝓmū motū rōnabile eſt per ſe ipſū moueri:nō ab alio. Sed hoc dato:iterū idē ſequetur Nō. n. poteſt dici q̄ mouens ſe ipſū totū moueat toto:qz ſic ſequerent predicta inconuenientia. ſ. q̄ aliquis ſimul docēt t doceret: t ſimiliter in aliis motibus. Et iterū q̄ aliqđ ſimul eſſet in actu t in potentia. nam mouens in quantū huiuſmodi eſt actu. motū vo in potentia. Relinqtur ergo q̄ una pars eius eſt mouens tm̃ t altera mota:t ſic hēt: idē quod prius. ſ. q̄ aliquid ſit mouēs immobile. Nō āt pōt dici q̄ vtraqz pars moueat:ita q̄ vna ab alia:neqz quod vna ps moueat ſe ipſā t moueat alterā: neqz q̄ totū moueat ptē:neqz q̄ ps moueat totū:qz ſequerent ꝓmiſſa inconuenientia. ſ. q̄ aliquid ſil moueret t mouerent ſecūdū eādē ſpēz mot⁹: t q̄ ſil ēt i potētia t actu:t vlteri⁹ q̄ totuz non eēt primo mouens ſe:ſed rōe ptis. Relinquit ergo q̄ mouentis ſe ipſum oz vnam partē ē imobilē t mouentem aliā partē. Sed qz in mouētib⁹ ſe que ſunt apud nos. ſ. i aialibus:pars mouens ſcz aia:t ſi ſit imobilis per ſe:mouet tm̃ per accns ideo vlterius oſtēdit q̄ primi mouentis ſe ipſū:ps mouēs nō mouet neqz per ſe neqz per accidēs:mouentia eni ſe que ſunt apud nos. ſ. aialia cū ſint cōruptibilia pars mouens in eis mouetur per accns neceſſe ē aūt mouentia ſe coꝛruptibilia reduci ad aliquod primū mouens ſe quod ſit ſempiternuz: neceſſe ergo ē aliquem motorem ēe alicuius mouentis ſe ipſū qui neqz per ſe neqz per accns moueatur. Qđ āt neceſſe ſit ſcōz ſuā poſitionē aliquod mouens ſe ipſū ſēpiternū eē ꝑz. Si. n. mot⁹ ē ſēpiternus ut ipſe ſupponit:oz qđ generatio mouentiuz ſe ipſa que ſunt generabilia t cōruptibilia ſit ꝑpetua:ſed h⁹ ꝑpetuitat̄ nō pōt eē cā aliquod ipſoꝝ mouentiū ſe:qz nō ſemper eſt:nec ſimul oīa:tum qz infinita eſſent:tum qz non ſūt ſimul. Relinquit ergo qđ oz ēe aliquod mouens ſe ipſum ꝑpetuuz: quod cauſat perpetuitatē generationis in his iferioribus mouentibus ſe:t ſic motoꝝ eius non moueturneqz per ſe neqz per accns. Jtē in mouētibus ſe videmus qđ aliqua incipiūt de nouo moueri ꝓpter aliud motum quod non mouentur a ſe ipſo:ſicut aial cū excitatur a ſōno:digeſto cibo aut acre alterato:quo quidē motu ipſe motō mouens ſe ipſū:mouetur per accns. Ex quo pōt accipi qđ nullum mouens ſe ipſū mouetur ſemp:cui⁹ motoꝝ mouetur per ſe uel per accns. ꝓmū mouēs ſe ipſum mouetur ſemp:al̄ non poſſet eſſe motus ſempitern⁹:cū oīs alius motus a motu primi mouentis ſe iſpū cāet. Reinqtur igitur quod primū mouēs ſe ipſū mouetur a motore qui ñ mouetur: neqz per ſe neqz per accns. Nec eſt ꝫ hanc rōem: qđ motoꝝ inferiorū oꝛbiū mouēt motū ſēpitnū

ꝛ tamē dicūtur moueri per accidens: quia dicuntur moueri per accidens non rōne sui ipsorū: sed ratione suoꝝ mobiliū que sequunt motū superioꝝ orbis. Sed qꝛ deus nō ē pars alicuⁱ mouentis se ipm: vlterius Arꝛ. in sua methaphisica inuestigat ex hoc motoꝛe q̄ ē pars mouentis seipsū: aliuꝫ motoꝛē separatū oio qui ē deꝰ. Cum enim omne mouens seipsuꝫ moueatur per appetitū: oꝛ q̄ motoꝛ qui est pars mouentis se ipm moueat ꝓpter appetitū alicuius appetibilis: qō ē eo superius i mouēdo. nam appetens est quoddāmodo mouens motū. appetibile aūt ē mouēs oio ñ motuꝫ: oꝛ igitur esse primū motoꝛē separatū oio imobilē qui deꝰ est. Predictos aūt ꝓcessus duo videntur infirmare. Quoꝝ primū est q̄ ꝓcedunt ex suppositōe eternitatis motⁱ: quod apud catholicos supponitur eē falsū. Et ad hoc dicendū q̄ via efficacissima ad ꝓbandū deum esse: est ex suppositōe etnitatis mūdi: qua posita vī esse manifestū qd deꝰ sit. Nam si mundus ꝛ motus de nouo incepit: planū ē q̄ oꝛ ponī aliquā cām que de nouo ꝓducat mundum ꝛ motū: qꝛ oē quod ō nouo fit ab aliquo innouatoꝛe oꝛ sumere originē: cū nihil educat se de potentia in actū vl de ñ eē in eē. Scōm ē qō suppoīt in predictis demōstrationibus primū motū. i. corpus celeste eē motuꝫ ex se: ex quo sequitur ipm esse aiatū: qō a multis nō ꝓcedit. Et ad hoc dicendū ē qō si primū mouens nō ponitur motū ex se: oꝛ q̄ moueat imediate a penitus imobili. Unde et Arꝛ. sub diuisione hanc cōclusionē inducit: qō. i. oporteat vel statī deuenire ad primū mouens immobile sepatū: vel ad mouens se ipsū: ex quo statim deueīt ad mouens primū imobile sepatū. Procedit aūt ꝑbus alia via i. ū. metaph. ad oñdēdū ñ posse ꝓcedi in ifinitū in causis efficiētibus: sed esse deuenire ad vnā cām primā: ꝛ hāc dicimus deū. ꝛ hec via talis est. In oibus cāis efficientibus ordinatis. primū est cā medij: ꝛ medium ē cā vltimi: siue sit vnū siue sint plura media. remota aūt cā: remouet id cuius ē cā ergo remoto primo: medium cā eē nō poterit: sed si ꝓcedat i cāis efficiētibus in ifinituꝫ nulla cāꝝ erit prima: ergo oēs alie tollent: q̄ sunt: medie. hoc aūt ē manifeste falsū: ergo oꝛ ponē ꝑmā cām efficientē esse: que deꝰ est. Pōt et ꝛ alia ro. colligi ex verbis Arꝛ. in. ij. lib. metaphi. Oñdit. n. ibi q̄ ea que sūt maxime vera sūt ꝛ maxie entia In ārto et metaphi. oñdit esse aliquid maxie verū: ex hoc q̄ videmus duoꝝ falsoꝝ vnū altero eē magis falsū. vñ oꝛ ut alterum sit et altero verius: hoc aūt ē ꝑ approximationē ad id qō est simplr ꝛ maxime uerū. Ex quibus ꝓcludi pōt vlteriⁿ esse aliquid qō est maxime ens: ꝛ hoc dicimⁿ deū.

Adhuc et inducit a Damasc. alia ro sūpta ex rerꝝ gubernatōe: quā et inuit ꝓm. in so philicorū ꝛ est talis. ipossibile ē aliqua ꝫria ꝛ dissonātia in vnum ōrdinē cōcoꝛdare sēper vel pluries. nisi alicuⁱ gubernatōe: ex qua oibus ꝛ singulis tribuit: ut ad certū finē tendant: sed i mūdo videmus res diuersarū nārū in vnū ordinē cōcoꝛdare: nō ut raro ꝛ a casu: sed ut sēper vel in maiori ꝓe: oꝛ ergo esse aliqd cuⁱ ꝓuidētia mūⁿ gubernet ꝛ hoc dicimus deum.

Qꝛ ad cognitionē dei oꝛ vti via remotōis. XIIII.

OStēso igitur q̄ est aliquod primū ens: qō deū dicimus: oꝛ eius ꝓditiones inuestigare. Est aūt via remotionis vtendū ꝑcipue i cōsideratōe dine subā. Nā dina subā oēm formā quā intellectⁿ noster attingit: sua imensitate excedit: ꝛ sic ipsā apphendē non possumus cognoscendo qd ē: sed aliq̄ lē eius habemus noticiā cognoscendo qd non est. Tanto. n. eⁱ noticie magis appꝛopinquamⁿ. quāto plura per intellectū nostrū ab eo poterimus remouere: tanto. n. vnūqōq; perfectius cognoscimⁿ quāto ōtias eius ad alia plenius intuemur: hꝫ. n. res vnaqq; in se ipsa esse ꝓpriū ab oibus aliis distinctū. vñ ꝛ in rebus quarū diffinitiōes cognoscimus. primo eas in genere collocamus per quod scimus in cōi quid est: ꝛ postmodū ōtias addimⁿ: quibus a rebⁿ aliis distinguat: ꝛ sic perficitur subē rei ꝓpleta noticia. Sed qꝛ in cōsideratiōe subē dine nō possumus accipē quid q̄si genⁿ. nec distinctionē eius ab aliis rebus per affirmatiuas ōtias accipere possumus: oꝛ eā accipere per ōtias negatiuas Sicut āt in affirmatiuis ōtiis vna aliā ꝫhit: ꝛ magis ad cōpletā designationē rei appꝛopinq̄t: fm q̄ a pluribus differre facit ita vna ōtia negatiua peꝛ aliā ꝓtrahitur: que a pluribus differre facit: sicut si dicamus deum non esse accidens per hoc q̄ ab oibus accidentibus distinguit: deide si addamus ipsū nō eē coꝛpus: distinguemus ipsū etiā ab aliq̄bus substantijs: ꝛ sic per ordinē ab oi eo quod est preter ipsū per negationes huiusmodi distinguet: ꝛ tunc de subā eⁱ erit ꝓpria ꝓsideratio: cū cognoscetur: vt ab oibus distinctus. nō tñ erit pfecta cognitio: qꝛ nō cognoscet quid in se sit. Ad ꝓcedēdū igit circa dei cognitionē per viā remotionis accipiamus principiū id qō ex superioꝛibus iam mōstratū est. s. q̄ deⁱ sit oio imobilis qō ēt auctōitas sacre scripture cōfirmat. Dī. n. Malach. iij. Ego deus ꝛ no mutoꝛ. Jac. i. Apud quē nō est trāsmutatio. Numeri. xxiij. Nō ē deus q̄si hō vt mutetur

¶ Quod deus sit eternus. XV.

Ex hoc autē appa
ret ulterius deū esse eternū. Nā oīe quod incipit esse vel desinit: per motum vel mutationem hoc patitur: ostensum autem est deum esse omnino immutabilem: est igitur eternus carens principio ⁊ fine. ¶ Item illa sola tempore mensurantur que mouentur: eo q̄ tempus est numerus motus: ut patz in quarto phisicoꝝ. deus autez est omnino absq; motu. vt iam probatum est: tempore igitur non mensuratur: igitur in ipso non est prius ℓ posterius accipere: non ergo habet esse post nō esse: nec nō esse post esse potest habere: nec aliqua successio in esse ipsius inueniri potest: quia hec sine tempore intelligi non possunt esse igitur carens principio ⁊ fine: totum esse suum simul habens in quo ratō eternitatis consistit. ¶ Adhuc si deus aliquando non fuit ⁊ postmodum fuit ab aliquo eductus est de non esse in esse. non autez a se ipso: quia quod non est non potest aliquid agere si autem ab alio illud est prius eo. ostensum est autem deum esse primam causam: non igitur esse incepit. vnde nec eē desinet: quia quod semper fuit habet virtutez semper essendi: est igitur eternus. ¶ Amp. videmus in mundo quedam que sunt possibilia esse ⁊ non esse: scilicet generabilia ⁊ corruptibilia. omne autem quod est possibile esse: causam habet: quia cum de se equaliter se habeat ad duo scilicet esse et non esse: oportet si ei appropriatur esse qō hoc sit ex aliqua causa: sed in causis non est procedere in infinituz: vt supra probatum est per rationez Arz. ergo oportet ponere aliquid quod sit necesse esse. omne autem necessarium vel habet causam sue necessitatis aliunde: uel non: sed est per se ipsum necessarium: non est autem procedere in infinitum in necessarijs que habent causam sue necessitatis aliunde: ergo oportet ponere aliquod p̄mum necessarium quod est per se ipsum necessarium: ⁊ hoc est deus cum sit prima causa ut dictū est: igitur deus eternus est: cum omne necessariuz per se sit eternuz. ¶ Ostendit etiam Arz. ex lem piternitate temporis sempiternitatem motus: ex quo iterum ostendit sempiternitatem substantie mouentis. prima autem substantia mouens deus est: est igitur sempiternus: negata enim sempiternitate temporis ⁊ motus: adhuc remanet ratio ad sempiternitatem substantie. nam si motus incepit: oportet q̄ ab aliquo mouente incepit: qui si inceperit ab aliquo agēte incepit: ⁊ sic uel in infinitum ibitur: vel deuenietur ad aliquid quod non incepit. Huic autem veritati diuina auctoritas testimonium perhibet. Unde p̄s. Tu autem domine in eternum permanes. Et idem. Tu autem idem ipse es: ⁊ anni tui non deficient.

¶ Quod in deo non est potentia passiua sed est actus purus. XVI.

Si autem deus eter
nus est necesse est ipsum non esse in potentia. Omne enim id in cuius substātia admiscetur potentia secundum id quod habet de potentia potest non esse: quia quod potest esse: potest non esse. deus autem secundum se non potest non esse: cum sit sempiternus: in deo igitur non est potentia ad esse. ¶ Adhuc quanuis id quod quandoque est in potentia quandoque actu: prius sit tempore in potentia q̄ in actu: tamen simpliciter actus est prior potentia: quia potentia non educit se in actum: sed oportet quod educatur in actum per aliquid qō sit actu. omne igitur quod est aliquo modo in potentia habet aliquid prius se. deus autem est primum ens: et prima causa: vt ex supradictis patet: non igitur habet in se aliquid potentie ammixtum. ¶ Item id quod est per se necesse esse: nullo modo est possibile esse: quia qō est per se necesse esse: non habet causam. Omne autem quod est possibile esse: habet causam vt supra ostensum est. Deum autem per se est necesse esse: nullo igitur modo est possibile esse: nihil ergo potentie in sua substantia inuenitur. ¶ Item vnumquodq; agit secundum quod est actu: quod igitur non est totus actus non toto se agit: sed alio sui. quod autem non toto se agit non est primum agens: agit enim alicuius participatione non per essentiam suam. primum igitur agens quod est deus nullā habet potentiam ammixtam: sed est actus purus. ¶ Adhuc vnumquodque sicut natum est agere in quantum est actu: ita natum est pati in quantum est potentia. nam motus est actus in potentia existentis: sed deus est omnino impassibilis: ac immutabilis: ut patet ex predictis: nihil ergo habet de potentia. scilicet passiua. ¶ Item videmus aliquid esse in mundo quod exit de potentia in actum. non autem educit se de potentia in actum: quia quod est potentia: nondum est. vnde nec agere potest: ergo oz esse aliqd aliud prius quo educatur de potētia i actū.

Et iterum: si hoc est exiens de potentia in actum: oportet ante hoc aliquid aliud poni quo reducat in actum. hoc autem in infinitum procedere non potest: ergo oportet deuenire ad aliquid quod est tantum actu: & nullo modo i potentia: et hoc dicimus deuz.

¶ Qō deus non est materia. XVII.

APparet ēt ex hoc deum nō esse materiaz: quia materia id qō est in potentia est. ¶ Itē mā nō est agendi ꝓncipiū. vnde efficiens & mā in idez nō incidunt fm phm. deo autez cōuenit esse primam causam effectiuā rerum vt supra dictum est: ipse igitur mā non est. ¶ Amp̄. sequitur res naturales casu existere his qui in materiam omnia reducebant sicut in causam primam: contra quos agitur i 2o physicoꝝ: si igitur deꝰ q̄ est prima cā sit cā mālis rez: sequitur oia a casu existere. ¶ Item mā nō fit cā alicuius in actu nisi fm q̄ alteratur & mutatur: si igitur deus est imobilis ut probatum est: nullo modo potest esse rerum causa per modum materie. Hanc āt veritatez fides catolica ꝓfitetur que deum non de sua substantia: sed de nihilo asserit cuncta creasse. In hoc āt insania Dauid dynado confunditur qui ausus est dicere deum esse idem quod prima materia: ex hoc q̄ si non essz idem oporteret differre ea aliquibus differentijs: & sic non essent simplicia. nam in eo quod ꝑ differentiam ab alio differt ipsa differētia compositionem facit. hoc aūt processit ex ignorantia qua nescíuit quid inter differentiam & diuersitatē iterfit. Differens enim ut in. x. methaphisice: determinatur: dicitur ad aliquid. nā omne differens aliquo est differens. diuersum autem aliquid absolute dicitur ex hoc q̄ non est idem. Differentia igitur in his querenda est que in aliquo conueniūt: oportz enim aliquid in eis assignari secundū qō differāt: sicut due species conueniunt in genere. vñ oportet q̄ differentijs distinguatur. In his autem que in nullo conueniunt non querendū quo differant: sz se ipsis diuersa sunt: sic enim & oppositе differētie ab inuicem distinguuntur: non enim participant genus quasi partem sue essentie: & ideo non ē querendum quibus differant. se ipsis enim diuersa sunt. Sic etiam deuſ & materia prima distinguuntur: quorum vnum est actus purus: aliud potentia pura: in nullo conueniētia hntes.

¶ Qō in deo nulla sit cōpositio. XVIII.

EX premissis autē concludi pōt q̄ in deo nulla sit cōpositio. Nam i omni cōposito oportet esse actū & potentiā: nō. n. plura pnt simpliciter fieri vnum nisi aliquid ibi sit actus et aliquid potentia. Que enim actu sunt non vniuntur nisi quasi colligata vel sicut congregata: que non sunt vnum simpliciter: in quibus etiam ipse partes congregate sunt sicut potentia respectu vnionis. sunt enim unite in actu postq̄ fuerint in potentia vnibiles. in deo autē nulla est potentia: non est igitur in eo aliqua compositio. ¶ Item oē compositum posterius est suis cōponentibus. p: imū eni ens quod deus ē ex nullis cōpositū ē. ¶ Adhuc oē cōpositū ē potentia dissolubile quātū est ex ratione compositionis: licet in quibusdam sit aliquid aliud dissolutioni repugnans. quod autem est dissolubile: ē in potentia ad non esse: quod deo non competit. cum sit per se necesse esse: non est ergo in eo aliq̄ compositio. ¶ Amp̄. ois ꝓpō indiget aliquo cōponente. si eni cōpositio est: ex pluribus ē: que aūt secūdū se sūt plura in vnum non conueniunt nisi ab aliquo cōponente vnirentur. si igitur compositus esset deꝰ haberet componentem: non enim ipse se ipsum componere posset: quia nihil est causa sui ipsius: esset. n. prius se ipō: quod ē impossibile: ꝓponens autem ē causa efficiene cōpositi: ergo deꝰ haberet causam efficiētem: & sic nō esset causa ꝓma: quod supra habitum ē. ¶ Itez in quolibet genere tāto aliquid ē nobilius quanto simplicius: sicut i genē calidi ignis qui nō habet aliquam permixtionē frigidi: quod igitur ē in fine nobilitatis oium eēntium: oportet esse in fine simplicitatis: hoc autem quod est in fine noibilitatis oium essentium dicimus deum cū sit prima causa: causa. n. est nobiliō effectu: nulla igitur ꝓpō ei accidere pōt. ¶ Prete rea in oi ꝓposito bonū nō ē huiꝰ uel illius partis sed totius: & dico bonum scōm illā bonitatem q̄ ꝓpria totius & pfectio eius: nam partes sūt ipfecte respectu totiꝰ: sicut ptes hois nō sūt homo: ptes. n. numeri senarij: nō habent pfectionē senarij: & similiter ptes línee nō pueniūt ad pfectionem mensure: qui i tota línea inuenitur: si ergo deus ē ꝓpositus: pfectio & bonitas eiꝰ ꝓpria inuenitur in toto nō aūt in aliqua eiꝰ pte: & sic nō erit i eo pure id bonū qō est ꝓprium ei: nō ē ergo ipse ꝑmū & summū bonū. ¶ Item ante oēm multitudinē oz ponere vnitatem: in oi aūt ꝓposito ē multitudo: igit oz id qō ē añ oia. s. deum omi ꝓpone carere.

¶ Qđ deo nihil ē violētū neq̄ ꝑter nāz. XIX.

EX hoc aūt ꝓcludi tur q̄ in deo nihil pōt esse violentum neq̄ extra nām. Oīne. n. id in quo ali

quid violentum & ꝑter nām inuen
sint additum ꝑz: nam qō est de sub
potest esse violentus: neq̄ ꝑter nā
est. nas coactus: & necessitas ex ali
in deo aute non est necessitas ex alio
ipsi necessariū & cā necessitat. alijs:
bil est coactū. ¶ Adhuc violentum ꝓ
violentum: nihil potest esse aliquid prez
per se conueniz. nam violentum co
quod est secundum naturam: sed
possibile aliquid esse ꝑter id quo
& conueniz: cum secundum se sit ne
sum est: non potest igitur in eo esse
tum. ¶ Item omne in quo est ali
vel in natura: nam est motuum
lemnum est cuius principium est ex
te vim passo. deus autem est omn
ut ostensus est: igitur non potest in
violentum vel in natura.

¶ Qđ deus non est corpus.

EX predictis
datur q̄ deus non ē cor
cā sit continua cōpositi
deꝰ autem nō est cōpositꝰ ut ostē
¶ Preterea oē ignis ē alicui mō i
ē potentia nobile: & infinitū. nihil
mitabile. oē aūt corp̄ ē ignis & nobile
āt nō ē i potentia sed actu ꝑfectꝰ ut
corpus. ¶ Adhuc si deꝰ ē corpus
corpus nale. nam corpus mathe
se existens ut ꝓbatum ē q̄ om
nia sint. non āt est corpꝰ nale. cā lic
sū ē. oē aūt corpus naturale: mob
corpus. ¶ Amp̄. oē corpus finitū ē
recordari q̄ ex ratio ꝓbat in pri
āt corpus finitū intellectu & ima
ꝓsum: si igit deꝰ ē corpus: intell
tia via ducendi multas deo cōparare
nō unius: ridiculosa nisi: qō est in
igit non. ¶ Adhuc cognito intell
q̄ scientia. inuenit in aliquid obiect
nā: ergo & intellectus. sed ꝑm ordine
do potiaz: sicut & ordinatus ordi
lia ē aliqđ ad ingressū in res nā
in rebus cpīs ē intellectus ingressū
quid accipe nobili: si igit deus
& maxime ens. ¶ Preterea qua
te viuens ē nobili. & quodlibet
vita est nobilior: cū ꝓ hoc bea
nobilitatē: id ergo qua nihil ē
hoc āt ē deus: ergo si ē corpꝰ
ꝓbaz ad idē oīa modis predictis
& similibus modis. In oi motu ꝓp

quid violentum ⁊ preter nām inuenitur: aliquid sibi additum hz. nam qō est de substantia rei nō potest esse violentuz neqz preternāz. Amp. ne cessitas coactionis ē necessitas ex alio vel ab alio. in deo autē non est necessitas ex alio: sed est per se ipsū necessariū ⁊ cā necessitatē aliꝫ: igitur in eo ni hil est coactū. Adhuc vbicunqz est aliquod violentum: ibi potest esse aliquid preter illud qō rei per se conuenit. nam violentum contrariatur ei quod est secundum naturam: sed in deo non est possibile aliquid esse preter id quod secundum se ei conuenit: cum secundum se sit necesse esse ut oñ sum est: non potest igitur in eo esse aliquid violentum. Item omne in quo est aliquid violentuz: vel in naturale: natum est moueri ab alio. naz violentum est cuius principium est extra: nil conferē te vim passo. deus autem est omnino immobilis ut ostensuz est: igitur non potest in eo esse aliquid violentum vel in naturale.

Q⁹ deus non est corpus. .XX.

EX predictis ātostē ditur ꝙ deus non ē corp⁹. Dē ē corp⁹ cū sit cōtinuū cōpositū ē ⁊ ptes habēs de⁹ autem nō est cōpos⁹ ut oñsū ē: igit corp⁹ nō ē Preterea oē q̄tū ē aliq̄ mō i potētia nā ptiuuz ē potētia oīsibile i infinitū. nūer⁹ āt i ifinitū ē aug mētabil⁹. oē āt corp⁹ ē q̄tū ḡ oēcōp⁹ ē i potētia. de⁹ āt ñ ē i potētia sed act⁹ pur⁹ ut oñsū ē: ergo de⁹ ñ ē corpus. Adhuc si de⁹ ē corpus oz ꝙ sit aliquod corpus nāle. nam corpus mathematicum nō est p se existens ut phs ꝓbat: eo ꝙ dimensiones accidē tia sūt. non āt est corp⁹ nāle cū sit imobil⁹ ut ostē sū ē. oē aūt corpus naturale mobile ē: de⁹ igit ñ ē corpus Amp. oē corpus finitū ē: qō tā de corpo re circulari q̄ de recto ꝓbat in p̄io ce. ⁊ mū. qōlz āt corpus finitū intellectu ⁊ imaginatōe trālcēdē possum⁹: si igit de⁹ ē corpus: intellect⁹ ⁊ imagina tio nīa aliquid maius deo cogitare pñt: ⁊ sic deus nō ē maior itellectu nēo: qō est inconueniens: ñ ē igit corp⁹ Adhuc cognitio intellectiua certior ē q̄ sensitiua. inuenit āt aliq̄d obiectū sensus in rez nā: ergo ⁊ intellectu sed fm ordinē obiectorū ē or do potētiaz sicut ⁊ distinctio: ergo sup oia sēsibi lia ē aliq̄d itelligibile in rez nā existēs. oē āt corp⁹ in rebus exñs ē sensibile: igit sup oia corpora ē ali quid accipe nobil⁹: si igit deus ē corp⁹: ñ erit p̄mū ⁊ maximū ens Preterea quolibet corpe ñ viuē te viuens ē nobilio. quolibet āt cōpe viuente sua vita est nobilior: cū p hoc hēat supra alia corpa nobilitatē: id ergo quo nihil ē nobil⁹: cōpus ñ ēr hoc āt ē deus ergo ñ ē corp⁹ Itē inuenīt rōes phoz ad idē oñd endū ꝓcedentes ex etnitate mo t⁹: i hūc modū. In oi motu sēpitno oz ꝙ p̄mū mo uens nō moueat neqz p se neqz p accidēs: sic ex su pradictis pz. corp⁹ āt celi mouet circulariter mo tu sempiterno. ergo p̄m⁹ motor ei⁹ ñ mouet neqz per se neqz p actidēs: nullū āt corp⁹ mouet localit nisi moueat: eo ꝙ oz motū ⁊ mouēs eē sil: ⁊ sic cō pus mouēs moueri oz ad hoc ꝙ sit sil cum corpe moto. Nulla ēt vtus i corpe mouet nisi p accidēs moueatur: qa moto corpe mouetur p accns vir tus corpis: ergo p̄m⁹ motor celi nō ē corp⁹: ne qz vtus i corpe. hoc aūt ad qō vltio reducitur mot⁹ celi sic ⁊ primū mouēs īmoqle ē de⁹: de⁹ igit ñ ē corp⁹ Adhuc nulla potētia ifinita ē po tētia i magnitudie: potētia primi motor⁹ ē potē tia ifinita: ergo ñ ē i aliq̄ magnitudie: ⁊ sic de⁹ q̄ est p̄m⁹ motor neqz ē corp⁹ neqz ē vt⁹ in corpore Pria sic ꝓbat. Si potētia alicui⁹ magnitudis ē i finita: aut ḡ ēt magnitudis finite aut ifinite magni tudo ifinita nulla ē: ut ꝓbat i. iij. phicoz: ⁊ i p̄mo ce. ⁊ mū. magnitudinis āt finite nō ē possibile eē po tētiam infinitā: ⁊ sic i nulla magnitudine pōt esse potētia infinita. Q⁹ aūt i magnitudine ifinita non possit eē potētia ifinita: sic ꝓbatur. Equalez effec tū quē facit potētia minō tpe maiori: facit poten tia maior tpe miori q̄liscūq; sit ille effect⁹ siue sit fm alteratiōez: siue fm motū: localem siue quen cunque alium motum: sed potentia infinita est maior oi potētia finita: ḡ oportz ꝙ i miori tēpore pficiat effectum ueloc⁹ mouēdo q̄ potētia q̄cūq; finita. Nec pōt eē ꝙ i minori quoda sit tempore: relinquitur igitur ꝙ hoc erit i indiuisibili tēporis ⁊ sic mouere ⁊ moueri ⁊ motus erunt in instanti cuius contrarium demonstratum est in. vi. phisi corū. Q⁹ āt nō possit potētia ifinita magnitudinis finite mouē i tpe: sic ꝓbat. Si potētia ifinita q̄ ē: a accipiatur pars eius q̄ ē. a. b. ps igitur ista moue bit in tēpore maiori. oportebit tn̄ cē aliquaz ꝓpō tionē h⁹ tpris ad tps i q̄ mouet tota potētia: cum vtrūq; tps sit finitū. Sint igitur hec duo tpra i ō culpa ꝓportōe se ad iuicē hñtia. nō. n. q̄tū ad hāc rōem differt istā l' aliaz ꝓportōez dicē. Si āt adda tur ad potētiā finitā ꝑdictā: diminui oportebit ō tpre fm ꝓportionē additōis ad potētia finitā: cū maior potētia i miori tpre moueat: si ergo adda tur decuplū illa potētia mouebit i tpe qō erit ōcu ma ps tēporis in q̄ mouebat p̄ma ps accepta in finite potentie. ſ. a. b. ⁊ tn̄ hec potentia q̄ est decu plū eius est ꝓportio finita: cū hēat ꝓportōem de tminatā ad potētiā finitā. Relinq̄t ḡ ꝙ i eodē tpe mouet potētia finita ⁊ ifinita qō ē ipossibile: ñ ḡ potētia ifinita magnitudis finite potest mouē in tēpore aliquo. Q⁹ aūt potētia p̄mi motoris sit in finita: sic ꝓbatur. Nulla potētia finita pōt mouē tempore infinito: sed potentia primi motoris mo uet tempore infinito: quia motus primus est sē piternus: ergo potentia primi motoris ē infinita

Prima sic probatur. Si aliqua potentia finita ali cuius corporis mouet tpre infinito: pars illius cor poris hñs partē potentie mouebit in tēpore mio ri: qz quanto aliquid est maioris potentie: tanto minori tēpore motuz continuare poterit: ⁊ sic ps predicta mouebit tēpore finito: maior autem ps in maiori tēpore mouē poterit: ⁊ sic semper scdm q addetur ad potentiaz motoris addetur ad tem pus fm eandem ꝓportionem: sed additio aliquo tiens facta perueniet ad quantitatem totius vel ēt excedet: ergo et additio ex parte temporis perue niet ad quantitatē temporis i quo mouet totum tempus aut in quo totū mouebat dicebatur esse infinitum: ergo tempus finitū metietur tempus i finitum quod est impossibile.

¶ Obiectiones cōtra hūc ꝓcessum. XXI.

Sed ꝯ hūc proces sum plures sunt obiectiones. Quarū vna est. quia potest poni q illud cōp⁹ quod mouet primum motum: non est diuisibile: sicut patet de corpore celesti. predicta autē proba tio procedit ex diuisione eius. Sed ad hoc dicen dum est q conditionalis potest esse vera cuius an tecedens est impossibile: ⁊ si quid est quod destru at veritatem talis conditionalis est impossibile: si cut si aliqs destruēt vitatē hui⁹: ꝯditōnal' si hō vo lat habet alas: esset impossibile. Et secundum hunc modum intelligendus est processus ꝓbatio nis predicte: quia hec conditionalis est vera: cor pus celeste diuiditur: pars eius erit minoris poten tie q̄ totum: hui⁹ autem conditionalis veritas tol litur si ponatur primum mouens esse corpus: pro pter impossibilia que sequuntur. vnde patet hoc esse impossibile. Et similiter potest responderi si fiat obiectio de augmento potentiarum finitarū: quia non est accipere in rerum natura potentias secundum omnem proportionem quam habet tempus ad tempus quodcunqz: est tamen condi tionalis vera qua in predicta probatione indiget.

¶ Secunda obiectio est: quia ⁊ si corpus diuidit: aliqua virtus potest esse alicuius corporis que nō diuiditur diuiso corpore: sicut anima rationalis non diuiditur diuiso corpore. Et ad hoc est dicen dum q processum predictum non probatur q ñ sit deus coniuctus corpori: sicut anima rationalis corpori humano: sed q non est virtus in corpore sicut virtus materialis que diuiditur ad diuisio nem corporis: vnde etiam dicitur de intellectu hu mano q non est corpus: neqz uirtus in corpore. Qz autem deus non sit vnitus corpori sicut ani ma: alteri⁹ rationis est. ¶ Tertia obiectio est: q si cuiuslibet corporis potentia finita et: ut in pre dicto processu ostenditur: per potentiam autem finitam nō potest aliquid durare tempore infini to: sequitur q nullum corpus possit durare tēpo re infinito: ⁊ sic corpus celeste de necessitate corrū petur. ¶ Ad hoc autem a quibusdam responde tur q corpus celeste secundū potentiam suaz pōt deficere: sed perpetuitatem durationis acquirit ab alio quod est potentie infinite: ⁊ huic solutio ni videtur attestari. Plato qui de corporibus cele stibus deum loquentem inducit in hunc moduz: Natura uestra estis dissolubilia: uoluntate autez mea in dissolubilia: quia voluntas mea maior est nexu uestro. Hanc autem solutionem improbat ꝯm. in. xi. methaphi. Nam impossibile est scdm eum q id quod est de se possibile non esse: acqui rat perpetuitatem essendi: ab alio: sequetur enim q corruptibile mutaretur incorruptibile: quod ē impossibile secundum ipsum. Et ideo ipse in hūc modum respondet q in corpnre celesti omnis po tentia que est: finita est: non tamen oportet q habeat omnem potentiam. est enim in corpore celesti fm Arz. in octauo methaphisice: potentia ad ubi: sed non ad esse: ⁊ sic non oportet q insit ei potentia ad non esse. Sciendum iñ q hec respon sio ꝯm. non ē sufficiens: quia si detur q in corpoꝛ celesti non sit potentia quasi passiua ad esse: que est potentia materie: est tamen in eo potentia q̄si actiua que est virtus essendi: cum expresse dicat: Arz. in primo ce. ⁊ mun. q celum habet virtutem ut sit sēper. Et ideo melius dicendum est q cum potentia dicatur ad actum oz iudicare de potētia fm moduz actus. motus autem secundum sui ra tionē quantitatem hz ⁊ extensionē. vnde duratio eius ifinita requirit quod potentia mouens sit in finita. esset autem non habet aliquam extensionē quantitatis precipue in re cuius esse est inuariabi le sicut celum: ⁊ ideo non oportet q virtus essēdi sit infinita in corpore finito licet in infinitum du ret: quia non differt q per illam virtutem aliq̄d duret in vno instanti vel tempore infinito: cum esse illud inuariabile non attingatur a tempore: nisi per accidens. ¶ Quarta obiectio est de hoc q non videtur esse necessarium q illud qd̄ mouz tempore infinito habeat potentiam infinitam in illis mouentibus que mouendo non alterantur: quia talis motus nihil consumit de potentia eoꝝ vnde non minore tempore mouere possunt post q̄ aliquo tempore mouerunt q̄ ante: sicut solis virtus finita ē: ⁊ qz i agēdo ei⁹ vt⁹ actiua ñ minuit in finito tpre pōt agē i hec iferiora fm nām. ¶ Et ad hoc dicimus q corp⁹ ñ mouet nisi motū vt ꝓ batū ē: ⁊ iō si ꝯtigat corpus aliqd̄ nō moueri seqt ipsū non mouere. In omni autem quod mouet est potentia ad opposita: quia termini motus sunt oppositi: ⁊ ideo quantum est de se oē corpus

quod mouetur possibile est non moueri: ⁊ quod possibile est non moueri non habet de se vt perpetuo tempore moueatur: ⁊ sic nec ꝙ in perpetuo tẽpore mouebat. Procedit ergo predicta demonstratio de potentia finita corporis finiti que non pōt de se movere tempore infinito: sed corpus quod de se possibile est moueri et non moueri: mouẽ et non mouere: acquirere potest perpetuitatem motus ab aliquo quod oportet esse incorporeum: ⁊ ideo oportet primum mouens esse incorporeum: ⁊ sic nihil prohibẽ fm naturã corpus finitum qō acquirit ab alio perpetuitatem in moueri: habere etiam perpetuitatem in mouere. Nam ⁊ ipsum p̃mum corpus celeste secundum naturam potest p̃petuo motu inferiora corpora celestia reuoluere secundum ꝙ spera mouet speram. Nec est inconueniens secundum p̃m. ꝙ illud quod de se est i potẽtia moueri ⁊ non moueri: acquirat ab alio perpetuitatem motus: sicut ponebatur esse impossibile de perpetuitate essendi. nam motus est quidam defluxus a mouente immobile: ⁊ ideo potest aliquod mobile acquirere ab alio perpetuitatem motus: quam non habet de se. esse autem est aliquid fixum ⁊ quietum in ente: ⁊ ideo quod de se est in potentia ad non esse: non potest ut ipse dicit secundū viã nature acq̃rere ab alio perpetuitatẽ essendi. ¶ Quinta obiectio est ꝙ per predictum processum non videtur maior ratio quare nō sit potentia infinita in magnitudine q̃ extra magnitudinem. nam vtrobiq; sequitur ꝙ moueat non in tempore. Et ad hoc dicendum ꝙ finitum ⁊ infinitum in magnitudine ⁊ tempore ⁊ motu inueniuntur fm vnam rationem: sicut probatur in tꝛio ⁊ i q̃nto phisicoꝝ: ⁊ ideo infinitum in vno eorū aufert proportionem finitam in alijs. In his autẽ que carent magnitudine non est finitum ⁊ infinitum nisi equiuoce. vnde predictus modus demõstrandi in talibus potentijs locum non habet.

¶ Aliter autem respondetur ⁊ melius ꝙ celum habet duos motores: vnum proximum qui est finite virtutis: ⁊ ab hoc habet ꝙ motus eius sit finite velocitatis: ⁊ alium remotum qui est infinite vtutis a quo habet ꝙ motus eius possit esse infinite durationis: ⁊ sic patet ꝙ potentia infinita que non est in magnitudine potest mouere corpus nō immediate in tempore: sed potentia que est in magnitudine oportet ꝙ moucat corpus immediate cum nullum corpus moueat nisi motum. vnde si moueret sequeretur ꝙ moueret non in tempore. ¶ Potest adhuc melius dici ꝙ potentia que nō est in magnitudine est intellectus: ⁊ mouet per voluntatem. vnde mouet secundum exigentiam mobilis ⁊ non secundum proportionem sue virtutis potentia autem que est in magnitudine non pōt mouere nisi per necessitatem nature: quia probatum est ꝙ intellectus non est virtus in corpore: qꝛ ⁊ sic mouet de necessitate fm ꝓportionẽ sue quantitatis. vnde sequitur si mouet ꝙ moueat i istãti: fm hoc ergo remotis predictis obiectionibus procedit demõstratio Arꝛ ¶ Amp̃. nullus motus q̃ est a mouente corporeo pōt esse ꝓtinu⁹ ⁊ regl'ar': eo ꝙ mouens corporale in motu locali mouet attrahendo vel expellendo. id aũt qō attrahitur vl' expellitur: non in eadem dispositione se habet ad mouentem a principio motus usq; ad finem: cuꝫ quãdoq; sit propinquius q̃nq; remouetius: et sic nullum corpus potest mouere motum continuũ ⁊ regularem. motus autem primus est continuus ⁊ regularis: vt probatur in. viij. phicorum: igitur mouens primum motum non est corpus. ¶ Itez nullus motus qui est ad finem qui exit de potẽtia in actum potest esse perpetuus: quia cum peruẽtum fuerit ad actum: motus quiescit: si ergo motus primus est perpetuus: oportet ꝙ sit ad finem qui sit sẽper: ⁊ omnibus modis in actu: tale aũt n̄ est aliqꝺ corpus neq; aliqua virtus in corpore: cũ oia huiusmodi sint mobilia per se vel per accidẽs igitur finis primi motus non est corpus neq; virtꝰ in corpore. finis autem primi motus est primum mouens quod mouet sicut desideratum. hoc aũt est deus: deus igitur neq; est corpus neq; virtus in corpore ¶ Quanuis autem falsum sit secundum fidem nostram ꝙ motus celi sit perpetuus: ut ifra patebit: tamen verum est ꝙ motus ille nō deficiet neq; propter impotẽtiã motoris neq; propter corruptionem substãtie mobilis: cum non videatur motus celi per diuturnitatem tẽporis lẽte fcere. vnde demonstrationes predicte suam efficatiam non perdunt. Huic autem veritati demonstrate concordat diuina auctoritas. Dicitur autez Jo:iij. Spiritus est deus: ⁊ eos qui euꝫ ado:i spi. ⁊ ve.ado.oꝫ. Dicitur etiaꝫ p̃mo Thimoth. primo Regi seculorū immor.inui. soli deo. Et Ro. prio. Inuisibilia dei per ea que fa. sunt intel. conspi. Que enim nō visu sed intellectu conspiciuntur in corporea sunt. Per hoc aũt destruit error p̃moꝝ philoꝝ nãturaliũ qui nō ponebãt nisi cãs materiales: ut ignẽ uel aquã vel aliqd huiusmõi: ⁊ sic prima reꝝ p̃ncipia corpora dicebant: ⁊ eadem vocabant deos. Inter quos etiam quidã fuerũt ponentes causas mouentes amicitiam ⁊ litẽ: qui ẽt propter predictas rationes confutantur. nam cum lis ⁊ amicitia sint in corporibus fm eos: sequetur prima principia mouentia esse virtutes in corpore. Ipi etiam ponebant deum esse compositum ex quattuor elementis ⁊ amicitia: per quod datur intelligi ꝙ posuerunt deuꝫ esse corpus celeste. Inter antiquos autem solus Anaxagoras ad veritatez accessit ponens intellectum mouentem omnia separatum. ¶ Hac etiam vitate redarguũt gẽtiles

ponẽtes ipſa elemẽta mũdi ⁊ vrtutes in eis exñtes deos eẽ: vt ſolẽ lunã terrã aquã ⁊ hꝰ. occaſionem hñtes ex p̃dictis phoꝝ erroribꝰ. Predictis etiã ratiõibꝰ excludũt deliramẽta iudeorũ ſiplíciũ: tertuliãi: vadiãoꝝ ſiue ãtropomõſitaꝝ hẽticoꝝ q̃ dñ cõporalibꝰ lineamẽtis figurabãt: nec nõ ⁊ maiche orũ q̃ quãdã ifinitam lucis ſubãz p ifinitũ ſpatiũ diſtẽtaz deũ eſtimabãt. Quoꝝ oium erroꝝ fuit occaſio q̃ ò dinis cogitãtes ad imaginatiõez dedu cebãt: p quã nõ põt accipi niſi corpis ſilitudo: et tõ eaz i incõporeis meditãdis deſerẽre oportz.

¶ Qz deus eſt ſua eẽntia. XXII.

EX premiſſis ãt hñi põt q̃ deꝰ ẽ ſua eẽntia q̃ddítas ſeu nã In oi.n. eo q̃ nõ ẽ ſua eẽntia ſiue q̃ddítas: oz aliquã eẽ ꝓpõnẽ: cũ.n. in vnoq̃z ſt eſt ſua eẽntia: ſi nihil i aliquo eẽt p̃ter eꝰ eẽntiaz: totũ q̃ res eſt eẽt eꝰ eẽntia: ⁊ ſic ipm eſſet ſua eẽntia: ſi igit eſſe alicꝰ nõ eẽt ſua eẽntia oz aliq̃d in eo eẽ p̃ter eꝰ eẽntiaz: ⁊ ſic oz i eo eſſe ꝓpoſitiõez: vñ eciã eſſe i ꝓpoſitus ſignat p modũ ptis: vt hũanitas i hoie: onſũ ẽ aũt in deo nullã eſſe ꝓpõnẽ: deꝰ igit ẽ ſua eſſẽtia. ¶ Ad hoc ſolũ illud videt eẽ p̃ter eẽntiam vel q̃ddítatẽ rei: q̃d nõ intra diffinitiõez ipius: diffinitio.n. ſignãt q̃d ẽ res ſola ãt accidẽtia rei ſunt que i diffinitiõe nõ cadũt: ſola igit accidẽtia ſũt in re aliq̃ p̃ter eẽntiam eiꝰ: i deo aũt nõ ſũt aliq̃ accidẽtia: vt oñſum eſt: nihil igit ẽ in eo p̃ter eẽntiaz eiꝰ: eſt igit ipſe ſua eẽntia ¶ Amp. foꝛe q̃ de rebꝰ ſubſiſtẽtibz non p̃dicãtur: ſiue i vniv̄ſali ſiue i ſingulari acceptis: ſũt foꝛe q̃ nõ p ſe ſingulariter ſubſiſtũt i ſe ipis idiuiduate non.n. dí q̃ ſortes aut bõ aut aial ſit albedo: qz albedo nõ ẽ p ſe ſigulariter ſubſiſtẽs ſed idiuiduaẽ p ſubiectũ ſubſiſtẽs: ſiliter etiã foꝛe naturales ñ ſubſiſtũt p ſe ſigulariter ſed i diuiduãẽ i ꝓpꝛiis materiis: vñ nõ dicimꝰ: q̃ hic l'il le ignis aut ignis ſit ſua foꝛa. Ipſe etiaz eẽntie uel q̃ddítates genez vel ſpẽz idiuiduãẽ fm materiaz ſignatã huiꝰ vel illiꝰ idiuidui: licz ẽt q̃ddítas gñis vel ſpẽi formã icludat ⁊ materiã i cõi: vnde nõ dí q̃ ſors vel hõ ſit hũanitas: ſz dina eẽntia ẽ p ſe ſingulariꝫ exñs ⁊ in ſe ipſa idiuiduata vt oñſum ẽ: dí una igit eẽntia p̃dicaẽ de deo ut dicaẽ: deꝰ ẽ ſua eſſentia ¶ Preterea eẽntia rei uel ẽ res ipſa uel ſe hz ad ipam aliq̃ mõ ut cauſa: cũ res p ſuam eẽntiam ſpẽm ſortiaẽ: ſed nullo mõ põt eſſe aliq̃d cã dei: cũ ſit pmũ ens ut oñſum ẽ deꝰ igit ẽ ſua eẽntia.
Item q̃ nõ ẽ ſua eſſentia ſe habet fm aliq̃d ſui ad ipam vt potẽtia ad actum: vnde ⁊ p modũ forme ſignaẽ eẽntia utputa hũanitas: ſed in deo nulla ẽ potẽtialitas ut ſupꝛa oñſum ẽ: oportet igitur q̃ ipſe ſit ſua eſſentia.

¶ Qz in deo idem ẽ eſſe ⁊ eſſentia. .XXIII.

EX hiſ aũt q̃ ſupꝛa oſtenſa ſũt vlteriꝰ ꝓbari põt q̃ i deo ñ ẽ aliꝺ eẽntia l' q̃ddítas q̃ ſuũ eẽ: oñ ſũ ẽ.n. ſupꝛa aliq̃d eẽ q̃ꝺ p ſe nccẽ ẽ eẽ q̃ꝺ ꝺſ ẽ. Ꝺ igiꝫ eẽ q̃ꝺ neceſſe ẽ: ſi ẽ alicui q̃ddítati ꝓiũctũ q̃ ñ ẽ q̃ꝺ ipſũ ẽ: aut ẽ diſſonũ illi q̃ddítati ſeu repugnãs ſicꝫ per ſe exiſtẽ q̃ddítati albedis: aut ei ꝓſonũ ſiue a ſi ne ſicꝫ albedini eẽ in alio: ſi ꝓmo mõ: illi q̃ddítati ñ ꝓueniet eẽ q̃ꝺ ẽ p ſe neceſſe eẽ ſicut nec albedini p ſe exiſtẽ: ſi ãt ſ'ꝺo mõ: oz q̃ l' eẽ hꝰ mõi ꝺepẽꝺeat ab eẽntia: l' vtrũq̃z ab alia cã: l' eẽntia ab eẽ: p̃ia ouo ſũt ẽ rõez eiꝰ q̃ꝺ ẽ p ſe nccẽ eẽ: qz ſi ab alio ꝺepẽꝺet: iã nõ ẽ nccẽ eẽ. Ex tertio ꝺo ſeq̃t q̃ illa q̃ddítas accidentaliter aduẽiat ad rẽ q̃ p ſe nccẽ ẽ eẽ: qz oẽ q̃ꝺ ſequit ad eẽ rei ẽ ei accñtale: ⁊ ſic ñ erit eiꝰ q̃ddítas ꝺeꝰ igiꝫ ñ hz eẽntiã q̃ ñ ſit ſuũ eẽ. ¶ Ez ẽ hꝰ põt ꝺici q̃ illud eẽ ñ abſolute ꝺepẽꝺet ab eẽntia illa vt oio nõ ſit niſi illa eſſet: ſed ꝺepẽꝺet q̃tũ ad ꝓiũctõez q̃ ei ꝓiũgit: ⁊ ſic illud eẽ p ſe nccẽ ẽ: ſz ipſũ ꝓiũgi ñ p ſe nccẽ ẽ. Hec ãt rñſio p̃dca icõueniẽtia ñ euadit: qz ſi illud eẽ põt itelligi ſine illa eẽntia ſeq̃t q̃ illa eẽntia accñtaliter ſe hz ad illꝺ eẽ: ſz id q̃ꝺ ẽ p ſe nccẽ ceſſe ẽ eẽ illud eẽ q̃ illa eẽntia ſe hz accntaliꝫ ad id q̃ꝺ ẽ p ſe nccẽ eẽ: ñ q̃ ẽ q̃ddítas eiꝰ. Ꝺ ãt quod ẽ p ſe nccẽ eẽ ẽ deꝰ. ñ igiꝫ illa ẽ eẽntia dei ſz aliqua eẽntia deo poſterioꝛ. ſi ãt ñ põt intelligi illud eſſe ſine illa eẽntia: tũc illud eẽ abſolute ꝺependet ab eo a quo ꝺepẽꝺet cõiũctio ſua ad eẽntiã illã: ⁊ ſic redit idez quod ꝓpoſ. Item vnũq̃ꝺq̃ ẽ p ſuũ eẽ: q̃ꝺ igiꝫ ñ ẽ ſuũ eẽ ñ ẽ p ſe nccẽ eẽ. deꝰ aũt ẽ p ſe nccẽ eẽ: q̃ deꝰ ẽ ſuũ eẽ. ¶ Amp. ſi eẽ dei ñ ẽ ſua eẽntia. ñ ãt ps eiꝰ eſſe poteſt: cum eſſentia diuina ſit ſimplex ut oſtenſũ eſt: oportet q̃ huiuſmodi eſſe ſit aliquid preter eſſentiam eius. omne autem quod conuenit alicui quod non eſt de eſſentia eius conuenit ei per aliquam cauſam. ea enim que per ſe non ſunt vnuz ſi coniunguntur oportet per aliquam cauſam vniri: eſſe igitur conuenit illi quidditati per aliquaz cauſam: aut igitur per aliquid quod eſt de eſſentia illius rei ſiue per eſſentiam ipſam: aut per aliquid aliud. Si primo modo: eſſentia autem eſt ſecundum illud eſſe: ſequitur q̃ꝺ aliquid ſit ſibi ipſi cauſa eſſendi. hoc autem eſt impoſſibile: quia prius ſecundum intellectum eſt cauſam eſſe q̃ effectum: ſi ergo aliquid ſibi ipſi eſſet cauſa eſſendi: i telligeretur eſſe anteq̃ haberet eẽ quod eſt impoſſibile: niſi intelligaẽ q̃ aliquid ſit ſibi cauſa eſſendi ſecundum eſſe accidentale: quod eſſe eſt ſecundũ quid: hoc.n. eſt ipoſſibile. Inuenitur eni aliquod ens accidentale cauſatum ex principiis ſui ſubiecti ante q̃ꝺ eſſe intelligitur eſſe ſubſtanle ſubiecti

nunc ãt nõ loquimur ðe eſſe accñtali ſz de ſubãli: ſi aũt illi eẽ ꝓuẽiat ꝑ aliquã aliã cãz: oẽ aũt qð acq̃rit eẽ ab alia cã: ẽ cãtũ ⁊ ñ ẽ cã ꝓpria. deꝰ ãt ẽ ꝓpria cã nõ hñs cãm: vt ſupra demõſtratũ ẽ: igr̃ iſta q̃dditas q̃ acquirit eẽ aliũde ñ ẽ q̃ddĩtas dei. neceſſe igr̃ eſt ꝙ dei eſſe q̃ddĩtas ſua ſit. ¶ Amꝑ. eſſe actuz quendã noĩat. nõ eni dr̃ eẽ aliq̃d ex hoc qð ẽ i potẽtia: ſed ex hoc qð ẽ i actu. oẽ ãt cui aliq̃s actꝰ cõuenit aliquid dr̃ſũ ab eo exñs: ſe hz ad ipſũ ut potentia ad actũ: actus eni ⁊ potentia ad ſe inuicẽ dicunt: ſi ergo dina eẽntia ẽ aliud q̃ ſuũ eſſe: ſequit ꝙ eſſẽtia ⁊ eẽ ſe ſe hẽant ſicut potẽtia ⁊ actꝰ: oñſuz eſt ãt ſupra in deo nihil eẽ ỏ potẽtia: ſz ipſũ eẽ purũ actũ: nõ igr̃ dei eſſentia ẽ aliỏ q̃ ſuũ eẽ. ¶ Itez oẽ qð nõ põt eſſe niſi ꝓcurrentibꝰ pluribꝰ: ẽ ꝓpoſitũ: ſed nulla res in qua ẽ aliud eẽntia ⁊ aliud eſſe põt eẽ niſi ꝓcurrẽtibꝰ pluribꝰ. ſ. eſſentia ⁊ eẽ: ergo oĩs res in q̃ eſt aliud eẽntia ⁊ aliud eẽ: ẽ ꝓpoſita. deꝰ aũt ñ ẽ cõpoſitꝰ: ut oñſũ ẽ: ipſũ igr̃ eſſe dei eſt ſua eſſẽtia. ¶ Amꝑ. oĩs res ẽ per ħ ꝙ hz eẽ: nulla igr̃ res cuiꝰ eſſẽtia ñ ẽ ſuũ eſſe ẽ per eẽntiã ſuã: ſed ꝑticipatione alicuiꝰ. ſ. ipſius eẽ: qð aũt ẽ ꝑticipatione alicuiꝰ nõ põt eẽ primũ ens: qr̃ id qð aliq̃d ꝑticipat ad hoc ꝙ ſit: ẽ eo prĩꝰ: deꝰ aũt ẽ primũ ens q̃ nihil ẽ prĩꝰ: dei igr̃ eſſẽtia ẽ ſuũ eſſe. ¶ Dãc autez ſublimẽ vĩtatẽ Moiſes a dño ẽ edoctꝰ: q̃ cũ q̃rẽt a dño: Exo. iĳ. dicẽs. Si dixerint ad me filĳ iſrahel qð eſt nomẽ eiꝰ: q̃d dicã eis: dñs rñdit: Ego ſũ qui ſũ ſic dices filĳs iſrl̃: q̃ eſt miſit me ad vos: oñdẽs ſuũ ꝓpriũ nomẽ eẽ qui ẽ. Qðlibet ãt nomẽ ẽ inſtitutũ ad ſignificandũ nãm ſeu eſſẽtiã alicuiꝰ rei: vñ relinquit ꝙ ipſũ dinũ eẽ ẽ ſua eẽntia l'nã. Hãc ẽt vĩtatẽ catolici doctõres ꝓfeſſi ſũt. Aũt nãqz Hilariꝰ in lib. de trĩ. Eſſe ñ ẽ accidẽs deo ſz ſubſiſtẽs vitaſ: ⁊ manẽs cã ⁊ nãl' generi ꝓprietas: Boeꝰ ẽt dicit li. de trĩ. ꝙ dina ſubã ẽ ipſũ eẽ: ⁊ ab ea ẽ eſſe.

Q̃ in deo non eſt accidẽs. XXIIII.

EXhac ẽt ueritate ỏ neceſſitate ſequit: ꝙ deo ſup eiꝰ eẽntiã nihil ſuperueniẽte poſſit neqz aliquid ei accidentalit̃ ieſſe. Ipſũ. n. eẽ ñ põt ꝑticipare aliq̃d qð ñ ſit de eſſẽtia ſua q̃uis id qð ẽ poſſit aliq̃d aliud ꝑticipare. nihil. n. ẽ ſoĩaliꝰ aut ſimpliciꝰ q̃ eẽ ⁊ dina aũt ſubã ẽ ipſũ eẽ: q̃ nihil hz qð ñ ſit ỏ ſua ſubã: nullũ ergo accñs ei ineſſe põt. ¶ Amꝑ. oẽ qð ineſt alicui accñtalit̃ hz cãm q̃re inſit: cũ ſit pr̃ eẽntiã eiꝰ cui ieſt. ſi igr̃ aliq̃d accñtalit̃ ſit i deo: oz ꝙ hoc ſit per aliquã cãm: aut ergo cã accñs ẽ ipa dina ſubã: aut aliq̃d aliud. Si aliq̃d alio oz ꝙ illỏ agat i dinã ſubaz: nihil. n. iducẽ aliquã formã vel ſubãlẽ l' accñtalẽ i aliq̃ ẽcipiẽte niſi aliquo mõ agẽdo i ipſũ: eo ꝙ agẽ nihil aliud ẽ q̃ facẽ aliq̃d actu: qð q̃dẽ ẽ ꝑ ſoĩaz: q̃ ỏs patiet ⁊ mouebit ab aliquo agẽte: qð ẽ ꝏ ꝑdeĩmiata. Si ãt ipſa dina ſuba eſt cã accñs qð ſibi ieſt: ipoſſibile ãt ẽ ꝙ ſit cã illiꝰ ſz ꝙ ẽ recipiẽs ipſũ: qr̃ ſic idẽ fm idẽ faceẽt: idẽ hoc ẽ: ꝙ ſe ipſũ in actu: q̃ oz ſic eſſe nihil ꝑticipare põt ſi in deo ẽ aliqð accñs ꝙ fm aliud ⁊ aliud recipiat ⁊ cauſet accñs illud: ſic̃ corꝑoralia recipiũt ꝓpria accidẽtia ꝑ nãm mãe ⁊ cauſãt ꝑ formã: ſic igr̃ deꝰ ẽt ꝓpoſitꝰ: cuiꝰ ꝛriũ ſupr̃ ꝓbatũ ẽ. Itẽ oẽ ſubũz accidentl̃ ꝓpat ad ipſũ ut potẽtia ad actũ: eo ꝙ accñs quedã forma ẽ faciens eẽ actu fm eẽ accñtale: ſz i deo nulla ẽ potẽtialitas: vt ſupra oñſũ ẽ: i eo igr̃ nullũ accñs eẽ põt. ¶ Adhuc cuicũq; ieſt aliq̃d accñtalr̃ ẽ aliquo mõ fm ſuã nãz mutabile: accñs eni de ſe natũ ẽ ieſſe ⁊ nõ ieſſe. ſi igr̃ deꝰ hz aliquid accidẽtalit̃ ſibi ꝓuenĩẽs ſeq̃tur ꝙ ipſe ſit mutabilꝰ: cuiꝰ ꝛriũ ſupra demõſtratũ ẽ. Amꝑ. cũicũq; ieſt aliqð accñs ñ ẽ q̃cq̃d hz i ſe: qr̃ accñs ñ ẽ ỏ eſſentia ſubi: ſz deꝰ ẽ q̃cq̃d i ſe hz: i deo igr̃ nullũ eſt accñs. Media ſic ꝓbatur: vnũq̃qq; nobiliꝰ iueitur in cã ꝙ in effectu. deꝰ ãt eſt oĩuz cã: q̃ q̃cq̃d eſt i eo nobiliſſimo mõ i eo iuenitur. ꝑfectiſſime ãt ꝓuenit aliq̃d alicui quod ẽ ipſũmet. hoc. n. ꝑfectꝰ ẽ vnũ: q̃ cũ aliq̃d alteri ſubãliter vnitur ut forĩa mãe: q̃ etiã vnio ꝑfectior eſt q̃ cũ aliq̃d alteri accñtalr̃ i eſt: reliq̃tur ergo ꝙ deꝰ ſit q̃cq̃d hz. ¶ Item ſubã nõ dependet ab accidente q̃uis accñs dependeat a ſubã: quod ãt ñ dependet ab aliq̃ põt aliq̃n iueniri ſine illo: ergo põt aliq̃ ſubã iueniri ſine accñte hoc aũt precipue vĩ ſimpliciſſime ſubſtãtie cõuenire qualis eſt ſubã diuina: diuine igitur ſubſtantie oĩno accñs non ineſt. In hanc aũt ſententiam etiã catolici doctores cõueniũt. vñ Aug. in lib. de trini. dicit ꝙ in deo nullum eſt accidens. Ex hac aũt veritate oſtenſa: error quorundaz in lege ſaraceno: uz loquentiũ cõfutatur qui ponunt quaſdam intentiones diuine eſſentie ſupadditas.

Q̃ dinũ eſſe nõ poteſt deſignari per additionem alicuius dr̃ie ſubſtantialis. XXV.

OStẽdi ẽt ex predictis poteſt ꝙ ſupra ipſũ diuinũ eſſe nõ poteſt aliq̃d ſuperaddi qð deſignet ipſũ deſignatione eſſentiali: ſicut deſignatur genus per dr̃as. ipoſſibile. n. eſt aliquid eſſe in actu niſi oĩbus exñtibus quibꝰ eſſe ſubãle deſignatur: ñ. n. poteſt eſſe animal in actu quin ſit animal rationale uel irrationale. vnde etiam platonici ponentes ideas non poſuerunt ideas per ſe exiſtentes generum q̃ deſignantur ad eſſe ſpecie per differentias eſſentiales: ſed poſuerũt ideas per ſe exiſtentes ſolarũ ſpecierũ que ad ſui deſignationem nõ indigent eſſentialibꝰ differentĳs: ſi ego diuinũ eſſe per

aliquid aliud ſupadditū deſignetur deſignatione eſſentiali:ipſū eē nō erit i actu niſi illo ſupaddito exīte:ſz ipſū eſſe diuinū ē ſua ſubſtātia ut oñſum eſt ergo ſubſtātia diuia nō pōt eſſe in actu niſi aliquo ſuperueniente:ex q̄ poteſt cōcludi q̄ nō ſit p ſe neceſſe eē:cui⁹ ꝓtrariū ſupra oñſū ē. Itē:oē illud qđ indiget aliquo ſupaddito ad hoc q̄ poſſit eē ē potētia reſpectu illius:ſz diuina ſubſtātia non ē aliquo mō i potētia ut ſupra oñſū ē:ſz ſua ſubſtā tia eſt ſuum eē:ergo eſſe ſuuz nō pōt deſignari ali qua deſignatione ſubſtātiali p aliquio ſibi ſupad ditū. Amp̄. oē illud p qō res ꝓſequit eē i actu ⁊ eſt itrinſecū rei:uel ē tota eētia:uel ps eētie:qđ au tē deſignat aliquid deſignatione eſſentiali facit rē eē actu ⁊ ē itrinſecū rei deſignate: alias per id de ſignari nō poſſet ſubſtātialiter: ēgo oz q̄ ſit ul ipſa eētia rei uel ps eētie:ſz ſi aliquid ſuperadditur ad eē dinū homo non poteſt eſſe tota eētia dei quia iam oñſū ē q̄ eē dei ñ ē aliud ab eētia eius relinquit ergo q̄ ſit pars eētie dine:⁊ ſic deus erit compoſitus ex partibus eſſentialiter:cui⁹ ꝓtrariū ſupra oſt enſū ē. Itez q̄ addit alicui ad ōſigna tōez alic⁹ ōſignatiōe eētiali:ñ ꝓſtituit ei⁹ rōez:ſz ſolū eſſe in actu.rōnale.n.additū aiali acq̄rit aia li eſſe in actu.ñ aūt ꝓſtituit rōem aialis in quātuz eſt aial.nā ōia ñ intrat diffinitionē generis:ſed ſi in deo addatur aliquid per qō deſignet deſignatō ne eſſētiali oz q̄ illud cōſtituat ei cui addit rōez p priē eius q̄ddītatis ſeu nāe.nā qō ſic addit acq̄rit rei eſſe in actu.hoc aūt.ſ.eſſe in actu ē ipſa diuina eſſētia:ut ſupra oñſū eſt:relinquit g̃ q̄ ſupra dictū eſſe nihil poſſit addi qō deſignet ipſū deſignatiōe eſſētiali ſicut ōia deſignat genus.

¶ Q⁹ de⁹ nō ſit in aliquo genere. .XXVI.

Ex hoc aūtē de ne ceſſitate ꝓcluditur q̄ ds ñ ſit i aliquo genere. Nā oē qō ē i n aliquo genē hz aliquid in ſe per qđ nā generi deſignet ad ſpēz. ni hil.n.ē in genē q̄ ñ ſit in aliqua ei⁹ ſpe.hoc aūt in deo ē ipoſſibile ut oñſū ē:ipoſſibile ē igit deū eſſe in aliquo genē. Amp̄. ſi de⁹ ſit in genē:aut ē in ge nē accidēti aut i genē ſubē i gnē accñtul nō ē.accñs n.ñ pōt eſſe primū ens ⁊ prima cā:in genē ēt ſubē eſſe ñ poteſt:qz ſubſtāt'a q̄ ē genus ñ ē ipſū eſſe:ali as ois ſubſtātia eēt eſſe ſuū: ⁊ ſic nō eſſet cauſatū ab alio cū ratio generi ſaluet i oīb⁹ que ſub genē: ꝓtinentur:⁊ ſit nulla ſubſtātia eēt cāta ab alio:qō eē ñ poteſt ut pz ex dictis.de⁹ aūt eſt ipſū eſſe:igit ñ ē in aliquo genē. Itē quicq̄d ē in genē fm eſſe differt ab alijs que i eodē genē ſūt:al genus ō plu ribus nō predicaret.oz aūt al oia q̄ i eodē genere ſunt in quidditate generi cōuenire:qz de oibus ge nus in qō qđ ē predicat:eē igit cuiuſlibet in genere exītis ē preter generi quidditatē. hoc aūt in deo ipoſſibile ē:de⁹ igit in genē ñ ē. Amp̄. vnūqōq; collocat in genē per rōem ſue quidditatis.gen⁹ at predicat in qđ eſt:ſed quidditas dei ē ipſū ſuū eē: ꝑm qō ñ collocat aliq̄d i genē:qz ſic ens eſſet gen⁹ qō ſignificat ipſum eſſe:relinquitur g̃ q̄ de⁹ nō ſit in genē. Oz ät ens ñ poſſit eſſe gen⁹:ꝓbat p ꝑm i hunc modū. Si ens eſſet gen⁹.oporteret differētiaz aliquā inuenīri per quā trahēt ad ſpēm.nullā aūt ōīa ptícipat gen⁹:ita.ſ.q̄ gen⁹ ſit i rōe ōīe: qz ſic gen⁹ poneret bis in diffinitōe ſpēi:ſed oz ōīaz eē preter id qō intelligitur in rōe generi.nihil aūt po teſt eſſe qō ſit ꝑter id quod itelligit p ens:ſi ens ſit de intellectu eoz de quib⁹ ꝓdicatur:⁊ ſic p nullaz ōīaz ꝓtrahi pōt:relinquitur ergo q̄ ens ñ ſit gen⁹ vñ ex hoc de neceſſitate ꝓcludit q̄ de⁹ nō ſit i gnē. Ex hoc ēt pz q̄ de⁹ diffiniri ñ poteſt:qz oīs diffini tio ē ex genē ⁊ differētijs. Pz ēt:q̄ ñ poteſt demō ſtratio de ipſo fieri niſi p effectū:qz ꝓncipiū demō ſtratōis ē diffinitio ciuſdē ỏ q̄ fit demōſtratō. Po teſt aūt alicui videri q̄ q̄uis nomē ſubē deo ꝓpe ꝓuenire ñ poſſit:qz de⁹ ñ ſubſtat accñtib⁹:res tñ ſi gnata p nomē ei ꝓueniat:⁊ ita ſit in genē ſubē.naz ſubā eſt ens p ſe qō deo ꝓſtat ꝓuenire:ex q̄ ꝓbatū eſt ipſū ñ eē accñs. Sz ad hoc dicēdū ē ex dictis: q̄ in diffinitōe ſbē ñ ē ens p ſe:ex hoc.n.quod dī ens ñ poſſet eſſe gen⁹:qz iā ꝓbatū ē q̄ ens ñ hz ra tionē generi.ſilr nec ex hoc qō dī p ſe:qz hoc ñ vī ipōtare niſi negationē tm̄. Dī.n.ens p ſe ex hoc q̄ ñ ē in alio:qō ē negatio pura q̄ nec poteſt nāz vel rationē generi ꝓſtituē:qz ſic gen⁹ ñ dicēt qđ eſt res ſed qđ ñ ē: ozigit q̄ rō ſubē itelligat hoc modo q̄ ſubā ſit res:cui ꝓueiat eē ñ i ſubiecto:nomē ät rei a q̄ddītate iponit: ſic nomē entis ab eē:⁊ ſic in rōe ſubē intelligat q̄ hēat q̄ddītatē cui ꝓueniat eē ñ in alio.hoc aūt deo ñ ꝓuenit.nā ñ hz q̄ddītatē niſi ſuū eſſe. Vñ relquit q̄ nullo mō ē i gnē ſubē:⁊ ſic nec i aliq̄ gnē cū oñſū ſit ipſū ñ eē i gnē accñtis.

¶ Q⁹ deus non ē eſſe formale omnium. XXVII.

Ex his confutatur q̄rūdā error:q̄ dixerūt deū nihil aliud eē q̄ eē formale vniuſcuiuſq; rei. Naz hoc eſſe diuiditur p eē ſubē:⁊ eē accñtis. dīnū aūtē eē ñ ē eē ſubē nz eē accñtis ut ꝓbatū ē:ipoſſibile eſt igit deū eē illud eē q̄ formal i vnāq̄q; res ē. Itē res ad iuicē ñ diſtiguūt fz q̄ eē hñt:qz i h ōia ꝓueniūt ſi g̃ res differūt ad iuicē:oz q̄ l ipſū eē ſpecificet p aliq̄s ōīas additas: ita q̄ reb⁹ ōīſis ſit ōīſū eē fm ſpēz:ſ q̄ res ōīant p h q̄ ipſū eē ōīſis nāis fm ſpēz ꝓueit:ſz ꝑmū horz ē ipoſſibile:qz ēti ñ pōt fieri aliq̄ additio fm modū quo ōīa additur generi: vt

dictum est: relinquit ergo q̄ res ꝓpter hoc differāt q̄ habēt diuersas nās quibus acquiritur esse diuersimode. esse aūt diuinū nō aduenit alīq̄ nature: sed est ipsa nā seu essentia diuina ut ostensum est: si igitur esse diuinuz esset formale esse omniū: oporteret oia simpliciter esse vnum. ¶ Amp̄. p̄n cipiū naturaliter prius ē eo cuius ē principiū. esse aūt in quibusdā reb⁹ hz aliquid q̄ principiū: forma. n. dī esse p̄ncipiū essendi: ⁊ silr agēs qō facit aliq̄ esse actu. si igit esse diuinū sit cē vniuscuiusq̄ rei: seq̄t q̄ deus q̄ ē suū cē bēat aliquā cām: ⁊ sic nō erit ne cesse cē per se: cui⁹ p̄riū suis ostēsū ē. ¶ Adhuc: qō est cōe multis nō est aliquid p̄ter multa nisi sola rō̄e: sicut aial nō ē aliud p̄ter sortē ⁊ platonē ⁊ alia aialia nisi intellectu q̄ apprehendit formaz aialis expoliatā ab oībus indiuiduātibus ⁊ specificantibus. hō eni e qō ve est aial: al' sequeret q̄ in sorte ⁊ platone essēt plura aialia. s. ipsū aial cōe ⁊ hō cōis ⁊ ipse plato. multo ergo minus ⁊ ipsū esse cōe est aliq̄d p̄ter oēs res exītes nisi in intellectu soluz. si igit de⁹ sit cōe esse: deus nō erit aliq̄ res exīstēs nisi q̄ sit in itellectu tm̄. oñsū aūt ē supra deū esse aliquid nō solū in itellectu: sz in rez nā: nō est igitur deus ipsū esse cōe oiuz. ¶ Itē generatio per se loquēdo est via in cē: ⁊ corruptio via in nō cē: nō. n. generatōis termin⁹ est forma ⁊ corruptōis p̄uatio nisi q: fōa facit cē ⁊ p̄uatio nō cē. dato. n. q̄ aliq̄ forma nō facēt esse nō diceretur generari. i. qō talē formā accipēt: si igitur de⁹ sit oiuz rez esse formale seq̄tur q̄ sit terminus gnātōis: qō est falsū: cum ipse sit eter⁹: ut supra oñsū ē. Preterea seq̄tur q̄ esse cuilibet rei fuerit ab eterno: nō igz potest esse generatio vel corruptō. si eni sit generatio oz q̄ cē preexistens alicui rei ō nouo acquiratur. aut ergo alicui p̄ius existenti: aut nullo modo pri⁹ existēti. Si primo mō: cū vnū sit esse oiuz existentiū: fz positionē p̄dictā sequetur q̄ res que generari dī: nō accipiat nouū cē sed nouū modū essendi: qō nō facē generationē sed alterationē. Si aūt nullo mō prius existebat sequetur q̄ fiat ex nihilo qō ē ꝺ rōem generationis. igz hec positio oīno generationē et corruptionē destruit: ⁊ ideo pz eā cē ipossibilem. Hūc ēt errorē sacra doctrina repellit: dū ꝓfitetur deū excelsū ⁊ eleuatū: vt dicit Isa. vi. ⁊ eū sup oia esse: vt Ro. ix. habetur. Si eni ē esse oiuz tūc ē aliq̄d oiuz. nō ātē sup oia. Hi ēt errantes eadē sīa propellunt q̄ ⁊ idolatre: q̄ incōicabile nomen. s. dei: lignis ⁊ lapidibus iposuerunt: vt hētur Sap̄. xiij. Si eni de⁹ est esse oiuz: nō magis dicetur ve lapis est ens q̄ lapis est de⁹. Huic aūt errori quatuor sūt que videntur prestitisse fomentū. ¶ Primū ē quarūdam auctoritatū intellectus peruersus. Inuenitur. n. a Dio. dictum ārto. ca. cele. ierar. Esse oium supereſſentialis diuinitas. Ex quo intelligē voluerūt ipsū esse formale oiuz reū deū esse: nō cōsiderātes hūc intellectū ipsis verbis consonū esse nō posse. Nā si diuinitas est oiuz esse formale: nō erit super oia sed intra oia: ūno aliq̄d oiuz. Aū. n. diuinitatez super oia dixit: oñdit fm nām suā ab oībus distinctum ⁊ super oia collocatū. Ex hoc vero q̄ dixit q̄ diuinitas est esse oium: ostendit q̄ a deo i omnibus quedaz diuini esse similitudo reperitur. Hunc etiaz eoz peruersū intellectū alibi apertius excludens: dixit. n. in. ij. ca. de diuinis nominibus: q̄ ipsius dei neq̄ tactus neq̄ aliq̄ cōmixtio est ad res alias: sicut est puncti ad lineam uel figure sigigilli ad ceram. ¶ Secundum quod eos in hunc errorem promouit: est rationis defectus. Quia enim id quod cōmune est: per additionem specificatur uel indiuiduatur: estimauerunt diuinum esse cui nulla fit additio: non esse aliquid ꝑticulare sed esse cōmune omnium: non considerantes q̄ id quod commune est vel vniuersale: sine additione esse non potest: sed sine additione consideratur: non enim animal potest esse absq̄ rationali uel irrationali differentia: quāuis sine his differentiis cogitetur: licet etiam cogitetur uniuersale absq̄ additione. non tamen absq̄ receptibilitate additionis est. Nam si animali nulla differētia addi posset genus non esset: ⁊ similiter est de oib⁹ aliis nominibus. diuinum autem esse est absque additione non solum cogitatione: sed etiam in rerum natura. ⁊ non solum absq̄ additione: sed ēt absq̄ receptibilitate additionis. vnde ex hoc ipso q̄ additionem non recipit nec recipere potest: magis concludi potest q̄ deus non sit esse cōmune: sz proprium. Etenim ex hoc ipso suum esse ab oībus aliis distinguitur: quia nihil ei addi potest. Unde comentator in libro de causis dicit q̄ causa prima ex ipsa puritate sue bonitatis ab aliis distinguitur ⁊ quodāmodo indiuiduatur. ¶ Tertiuz quod eos in hunc errorem inducit: est diuine simplicitatis consideratio. Quia enim deus infinite simplicitatis est: estimauerunt illud quod in ultimo resolutionis inuenitur eorum que sunt in nobis: deum esse quasi simplicissimum: non enim est in infinitum procedere in compositione eorum que sunt in nobis. In hoc etiam eorum deficit ratio: dum non attenderunt id quod in nobis simplicissimum inuenitur: non tam rem completam q̄ rei aliquid esse. deo autem simplicitas attribuitur sicut rei alicui perfecte subsistenti. ¶ Quartum ēt quod eos ad hoc inducere potuit: est modus loquendi quo dicimus deum in omnibus rebus esse: non intelligentes q̄ non sic est in rebus quasi aliquid rei: sed sicut rei causa que nullo modo suo effectu deest. Non enim similiter cē dicimus formam in corpore: ⁊ nautam in naui.

¶ Quod dei nō sit forma alicuius corporis. XXVIII.

OStēso igitur q̄ deus nō sit esse oīuz: silr oñdi pōt q̄ deus nō sit alicuius rei forma. Nam diuinū esse nō pōt eē alicuius rei quidditas que nō sit ipsū esse ut ostensū est. qō āt est ipsū esse diuinum nō est aliud q̄ deus: ipossibile est igit deū esse alicuius alterius formā. Amp̄. forma corporis non ē ipm esse sed essendi principiū. deus aūt est ipsū esse. nō g̃ ē deus forma corporis. ¶ Itez ex vnione forme z materie resultat aliquid cōpositū qō est totum respectu materie z forme. partes autē sūt in potētia respectu totius: in deo autē nulla est porentialitas: ipossibile est igit deū esse formā vnitā alicui rei. ¶ Adhuc: qō per se hz eē: nobilius ē eo quod habet eē in alio: ois āt forma alicuius corporis habet eē in alio: cum igitur deus sit ens nobilissimum quasi prima essendi causa: nō potest esse alicuius forma. ¶ Preterea hoc idē pōt oñdi ex eternitate motus sic. Si deus ē forma alicuius mobilis cū ipse sit primū mouens ꝓpositū: erit mouens se ipsum sed mouēs se ipsū pōt moueri z ñ moueri: utrūq; igitur in ipso est: qō aūt est huiusmōi: nō hz motū indeficientiā ex se ipso: oz igit supra mouens scipsū ponē aliud primū mouens qō largiatur ppetuitatē motus: z sic deus qui est primū mouens non est forma corporis mouentis se ipsū. Est aūt hic ꝓcessus utilis ponētibus eternitatē motus: quo nō posito eadē ꝓclo haberi pōt ex regularitate motus celi. Sicut enī mouens seipsū pōt quiescere z moueri: ita potest velocius z tardius moueri: necessitas igit vniformitatis motus celi dependet ex aliq̄ principio superiori oīo imobili nō qō est pars corporis mouentis se ipsū quasi aliqua forma ei⁹.

Huic aūt veritati cōcordat scriptura. Dī. n. in ps. Elevata est magnificētia tua sup celos deus: z tob xi. Excelsior celo est: z quid facies: Longior terra mensura eius z latior mari. Sic igit gentilium error euacuatur: qui dicebant deum esse animam celi vel ēt animā totius mundi. Et ex hoc errore idolatriā defendebant: dicentes totū mundū esse deū nō rōe corporis sed ratōe anime: quo supposito sequi opinabant q̄ mundo z partib⁹ eius nō indebite diuinus cultus exhibebatur. Cometator ēt dicit in xi. methaphisice q̄ hic locus fuit lapsus sapientū gentis zabioz vel. i. idolatrarū: qz ꝑ fuerūt deum esse formā celi.

¶ De perfectione diuina. .XXIX.

LIcet autem ea que sunt z viuunt perfectiora sint q̄ ea que tm̄ sunt: deus tamen qui nō est aliud q̄ suū esse ē vniuersaliter ens perfectum. Et dico vniuersaliter ꝓfectus cui non deest alicuius generis nobilitas. Dis enim nobilitas cuiuscūq; rei est sibi ꝑm suum eē: nulla enim nobilitas esset homini ex sua sapiētia nisi per eam sapiens esset: z sic de aliis. Sic g̃ ꝑm modus quo res habet eē ē suus modus in nobilitate. nā res ꝑm q̄ suū esse ꝓtrahit ad aliquē spālem modū nobilitatis maiorē uel minorē: oī esse scōm hoc nobilior uel minus nobilis: igitur si aliquid ē cui competit tota virtus essēdi: ei nulla virtus nobilitatis deesse potest que alicui rei cōueniat: sed rei que ē suū esse cōpetit esse ꝑm totā essendi potestatē: sicut si esset aliqua albedo separata: nihil ei de virtute albedinis deesse posset. nā alicui albo aliquid de vtute albedinis deesse pōt ex defectu recipientis albedinē qui eam ꝑm modum suum recipit: z fortasse non ꝑm totū posse albedinis: deus igitur qui est totū suum esse: vt supra ꝓbatum est hz esse ꝑm totā vtutez ipsius esse. nō pōt ergo carē aliqua nobilitate que alicui rei ꝓueniat. sicut aūt ois nobilitas z perfectio ineſt rei ꝑm q̄ est: ita ois defectus ineſt ei ꝑm q̄ aliqualiter nō est. deus aūt sicut hz esse totaliter: ita ab eo totaliter absistit ñ esse: quia per modū per quē hz aliquid esse ōficit a non esse. a deo ergo ois defectus absistit: est igit vlr perfect⁹. ista vo que tm̄ sūt nō sūt imperfecta propter imperfectionem ipsius esse absoluti: nō enim ipsa hñt esse ꝑm totum suū posse: sed ptici pant eē ꝑ quendā pticularē modū z ipfectissimū. Itē oē ipfectū necesse ē ab aliq̄ pfecto ꝓcedē. semē eni est ab animali uel a planta: igit primū ens oz esse pfectissimū: oñsū aūt est deū eē primū ens: igit est pfectissimus. ¶ Amp̄. vnūq̄q; ꝓfectū est in q̄ tū est actū: iperfectū aūt ꝑm q̄ ē potētia cū privatiōe act⁹: id igit qō nullo mō ē i potētia: sed est actus purus oz pfectissimū esse: tale āt ē deus: igit ē ꝑfectissimū. ¶ Adhuc nihil agit nisi ꝑm q̄ ē i actu actio igitur cōsequit modū actus in agente: ipossibile ē igit effectū q̄ p actionē educit eē in nobiliori actu q̄ sit actus agēdi: possibile ē tm̄ actū effectus i perfectiorē eē q̄ sit actus cāe agētis eo q̄ actō pōt debilitari ex pte ei⁹ in qō terminat. In genē autez cāe efficientis fit reductio ad unā cām que deus: ut ex dictis pz: a q̄ sunt oēs res ut in sequentibus oñdetur: oz igit q̄ quicquid actu ē in quacūq; re alia iueniri in deo multo eminētius q̄ sit in re illa non autem econuerso: est igitur deus perfectissimus. ¶ Item in vno quoque genere est aliquid perfectissimum in genere illo ad quod omnia que sunt illius generis mensurantur: quia ex eo vnūqōq; ostenditur magis z minus esse perfectum q̄ ad mensuram sui generis magis z minus appropinquat: sicut album dicitur esse mensura in omnibus coloribus. ¶ Et virtuosum

inter oēs hoies:id āt quod ē mēsura oiuz entiuz nō potest eē aliud q̄ deus qui ē suū esse:ipi igitur nulla deest pfectionū q̄ aliquibus rebus cōueniat aľ nō eēt oium cōis mēsura. Hinc est q cū q̄reret Moises diuinā uidē faciē seu gloriā:responsū est ei a dño. Ego ostendā tibi oē bonū:ut hī Exodi. xxxiij. per hoc dās intelligere in se ois bonitatis plenitudinē eē. Diony. etiā in. v. c. de diui. no. dic Deus nō q̄dāmō est existens sed simpliciter ⁊ icur cūscriptiue totū eē in se ipso accepit ⁊ preaccepit Sciendū tn̄ q pfectio deo cōuenienter attribui nō potest si nominis significatio q̄tum ad sui origiez attēdat:quod. n. factū non est:nec perfectum dici posse videt: sed q: omne quod fit de potētia deductū est i actū:⁊ de nō eē in esse q̄n factū est: tūc recte perfectum eē dī quasi totaliter factū q̄n potētia totaliter est ad actū reducta:ut nihil de non eē retineat sed hēat eē cōpletū:p q̄ndā āt nois extēsionē pfectū dicit non solū quod fiendo peruēit ad actū cōpletū:sed id etiā quod ē i actu cōpleto absq; oi factōe:⁊ sic deū pfectū eē dicimus secūdū illud Math. v. Estote pfecti sicut ⁊ pater uester cele. perfectus est.

De silitudine creature ad deum. XXX.

Ex hoc autē q̄ūo i rebus possit similitudo ad deū inuēiri uel non possit:cōsiderari pōt. Effect' enim a suis cāis deficiētes non cōueniūt cū eis in nomine ⁊ ratione:necesse ē tn̄ aliquā inter ea silitudinē inueniri :de nā enim agentis est ut agens sibi sile agat:cū vnūquodq; agat fm q actū ē: vñ forma effectus in cā excedēte inuenitur quidē aliqualiter:sed fm aliū modū ⁊ aliā rōem:ratiōe cuius causa equiuoca dicitur:sol enim in corporib' inferioribus calorē causat agendo fm q actu est vñ oz q calor a sole generatus aliqualē similitudinē obtineat ad virutē solis actiuam per quam calor in istis inferioribus causatur:ratione cuius sol calidus dicitur q̄uis non vna rōe: ⁊ sic sol oibus illis similis aliqualr dī in quibus suos effect' efficaciter inducit:a quibus tn̄ rursus oibus dissimilis ē:in q̄tū huiusmodi effect' ñ eodē mō possident calorē huiusmodi quo in sole inuenitur: ita etiā et deus oēs perfectiones rebus tribuit ac per hoc cū omnibus similitudinē hz ⁊ dissimilitudinē simr. Et inde est q sacra scriptura aliqñ silitudiné inter deū ⁊ creaturam cōmemorat:ut cū dicitur Gen̄. i. Faciamus hominē ad ima:⁊ similī. nostrā. Aliquando uero similitudo negat. fm illud Isa. xl. cui ergo similē fecistis deum aut quā ima. po. ei. Et in ps. Deus qui similis erit tibi ne ta. ⁊c Huic autē rōi Diony. pcordat:qui. ix. c. de diui. no. dicit. Eadē silia sūt deo ⁊ sili'lia:similia quidē fm imitationē eius q̄ non est pfecte imitabilis q̄lē i eis esse contingit. dissilia aūt fm q cāta habēt minus suis cāis. Scōz tn̄ hāc similitudinē conueniētius dī deo creatura silis q̄ ecōuerso Sile. n. alicui dī q et' possidet q̄litatē uel formā q: igitur id qō in deo perfecte ē in rebus aliis per quādā deficientem participationē inuenitur:illō secundū quod sil'itudo attēditur. dei q̄dē simplr ē non aūt creature:⁊ sic creatura hz quod dei est: vñ ⁊ deo recte similis dī. Nō aūt sic potest dici deum habere quod creature ē. vnde nec conuenienter dī deū creature similē eē sicut nec hominē dicim' sue imagini fore silem:cui tn̄ sua imago recte silis enūciatur. Multo igitur etiā minus prope dī q de' creature assimiletur. nā assimilatio motū ad similitudinē dicit:⁊ sic competit ei q ab alio accipit :vñ sile ei sit:creatura autē accipit a deo vnde ei sit similis. non aūt econuerso : non igitur deus creature assimilatur:sed magis econuerso.

Que noia de deo pñt p̄dicari XXXI.

Ex his etiam considerari pōt q̄d de deo dici uel ñ dici possit. q̄due de eo tn̄ dicatur. q̄d etiā de eo sil'⁊ aliis reb'. Quia. n. oēm pfectionē creature est i deo inuenire sz p aliū modū eminētiorem quecūq; noia absolute pfectionē absq; defectu ō signāt:de deo predicantur ⁊ aliis rebus :sicut est bonitas:sapia:esse. ⁊ alia huiusmodi quecūq; vō noia huiusmodi perfectionē designāt cū mō p:oprio creaturis:de deo dici nō pñt nisi per silitudinē ⁊ methaphorā per quā que sūt unius rei alterī solēt adaptari:sicut aliquis hō dī lapis ꝓpter duriciā intellectus:huiusmodi autē sūt oia noia imposita ad designādū spēm rei create. sicut hō ⁊ lapis. nā cuilibet spēi debet ꝓpius modus pfectiōis ⁊ eē:sil'r etiā quecūq; noia ꝓprietates rez ōsignāt q̄ ex ꝓprijs ꝓncipijs spērū cānt:de deo dici ñ pñt nisi metaphorice:q̄ vō huiusmodi pfectōes exp̄mūt cū supeminētiori mō quo deo ꝓueniūt de solo deo dicūt:sicut sūmū bonū:ꝑmū ens ⁊ alia huiusmodi. Dico āt aliqua predictorū noium perfectionē absq; defectu iportare q̄tū ad illud ad qō signādū nomē fuit ipositū:q̄tū vō ad modum signandi oē nomē cū defectu ē. nā noie res exprimimus eo mō quo itellectu cōcipim'. Intellectus āt noster ex sensibilib' cognōscēdi initiū sumēs illū modū nō trāscēdit q̄ i reb' sēsibilibus inuenit i q̄b' alid ē forma ⁊ hñs formā pp forme ⁊ materie ꝓpositionē:forma vō i his reb' inuenit q̄dē simplex sz i pfecta ut pote nō subsistēs habens uero formam inuenitur quidē subsistēs sz nō simplex imo concretōez hñs:vñ intellectus nī q̄cq̄d signat ut subsistēs signat in ꝓcretiōe:quod vō ut simplex signat

nō ut qō ē ſz ut q̄ ē ⁊ ſic i oī noīe a nobis dicto q̄n
tū ad modū ſignādi iperfectio iuenīt q̄ deo nō cō
petit q̄uis res ſignata aliq̄ mō emīnēti ꝺo ꝓuēiat
ut pz in noīe bonitatis ⁊ bōi. nā bōitas ſignat ut
nō ſubſiſtēs: bonū aūt ut cōcretū: ⁊ q̄tū ad ꝺ nul
lū nomē deo cōueniēt aptat: ſz ſolū q̄tū ad id ad
qō ſignāduz nomē iponīt. Pñt igīt ut Diony. do
cet hmōi noīa et affirmari de deo ⁊ negari. affir
mari q̄dē pp noīs rōez: negari vo ꝓpter ſignandi
modū: modus aūt ſupeminētie q̄ i deo dicte pfectō
nes iueniūt p noīa a nobis ipoſita ſignari nō pñt
niſi uel p negationē: ſicut cū dicim' deū eternū vl̄
infinitū: uel ē per relationē ipſi' ad alia: ut cū dī
prima cā uel ſūmū bonū: nō. n. ꝺ deo cape poſſu
m' q̄d ē ſed quid nō eſt: ⁊ qualiter alia ſe habeāt
ad ipſum ut ex ſupradictis patet

¶ Q̄ diuia pfectio ⁊ pluralitas noiuz diuinoꝝ di
uie ſimplicitati non repugnāt. .XXXII.

EX predictis etiam
uideri pōt q̄ diuia pfectō ⁊ plura no
mia dicta de deo ipſi' ſimplicitati nō
repugnāt. Sic. n. oēs pfectōes in reb' ālīs iuētas
deo attribui diximꝰ ſicut effectus in ſuis cāis equi
uocis ūueniūtur: q̄ q̄dē effectus i ſuis cāis ſūt vtu
te ut calor i ſole: vtus aūt hmōi niſi aliqualit̄ eēt ꝺ
genē caloris: ſol per cū agēs ñ ſil̄e ſibi generaret:
ex hoc igīt ſol calid' dī: ⁊ nō ſolū q⁹ calorē facit:
ſz q⁹ vtus p quā ꝺ facit ē aliq̄d ꝓforme calori: p eā
dē aūt vtutē per quā ſol facit calorē: facit ⁊ mītos
alios effect' in iferioribus corꝓoribus utpote ſicci
tatē: ⁊ ſic calor ⁊ ſiccitas q̄ i igne ſūt q̄litates diuer
ſe ſoli attribuūt p unā vtutē: ita ⁊ oiuz pfectiones
q̄ rebus alīs fz diuerſas formas cōueniūt: deo fz
vnā eius vtutē attribui ē neceſſe q̄ q̄dē vt' nō ē ali
ud a ſua eēntia: cū ei nihil accidē poſſit ut ꝓbatū
ē. ſic igīt ſapiēs deus dī ñ ſolū fz hoc q⁹ ſapiam ef
ficit: ſz q⁹ fz hoc q⁹ ſapiētes ſum' vtutē ei': q̄ ſapi
entes nos facit aliq̄ten' imitamur: ñ aūt dī lapſ' q̄
uis lapides fecerit: q⁹ i noīe lapidis itelligīt mod'
eēndi determinat' fm quē lapis a deo diſtinguit: imi
tatur aūt lapis deū ut cām fm eē fm bōitatē ⁊ alia
hmōi ſicut ⁊ alie creature. Hmōi aūt ſil̄e inueniri
pōt i potētiōr cogſcitiuis ⁊ i vtutib' opatiuis hūa
nis. itellect'. n. unica vtute cognoſcit oīa q̄ ps ſēſi
tiua diuerſis potētiōr appēhēdit ⁊ ēt alia multa: in
telligēt ēt q̄nto fuerit altior: tāto aliq̄ vno plura co
gnoſcē pōt ad q̄ cogſcēda itellect' iferior ñ ptingit
niſi p multa. Ptās aūt regia ad oīa illa extēdit ad
q̄ diuerſe ſub ipa ptātes ordinē hñt ſic igīt ⁊ deꝰ p
vnū ſimplex ſuū ē oīoda pfectionē poſſidet qua
res alie imo mlto miorē p q̄dā oīſa ꝓſequūt. Ex
q̄ pz neceſſitas pluriuz noiuz ꝺ deo dicroꝝ. q⁹. n.
eū ñ poſſum' ꝓgſcē nāl̄r niſi ex effectib' deuēiēdo
i ipōz oz q⁹ noīa q̄ꝺ pfectionē ipl' ſignam' diuerſa
ſūt: ſic ⁊ pfectōes i reb' iueniūt dīſe. Si aūt ipaz eēn
tiā ,put ē poſſem' itelligē ⁊ ei nom̄ ꝓpū adaptare:
vno noīe tm̄ ea exprimēmus: q̄ꝺ ꝓmittim'. hīs q̄
eū p eēntiā videbūt. zach. vlt. In die illa erit dñs
vn': ⁊ nomen eius unum.

¶ Q̄ nihil de deo ⁊ alīs rebus vniuoce ꝑdicatur.
.XXXIII.

EX hiſ etiam patet
q⁹ nihil de deo ⁊ reb' alīs pōt vniuo
ce ꝑdicari. Nā effect' q̄ ñ recipit foīaz
fz ſpēm ſil̄z ei p quā agēs agit nomē ab illa fōma
ſūptū fz uniuocā ꝑdicatōez recipe ñ pōt: ñ. n. vni
uoce dī calid' ignis a ſole generat' ⁊ ſol: rez aūt q̄
rū deꝰ ē cā: foīa ad ſpēm diuīe vtut ñ pueīūt: cuz
diuiſiz v̄ ptīcularit̄ recipiāt q̄ꝺ i deo ſimpl'r ⁊ vl'it
iueīt pz igīt q⁹ de deo ⁊ reb' alīs vniuoce dici pōt
Amp. ſi alīqs effect' ad ſpēz cāe ptīgat: ꝑdicatōez
noīs vniuoce ñ ꝓſeq̄t: niſi fz eūdē cēndi modū eā
dē ſpēm uel formā ſuſcipiat: nō. n. vniuoce dī do
m' que ē i arte ⁊ i mā pp ꝺ q⁹ forma dom' hz eſſe
diſſīle utrobiq̄: res aūt alie ēt ſi oīo ſil̄z formā ꝓſe
q̄rēt. ñ tñ ꝓſequūt fz eūdē modū cēndi: nā nil ē in
deo q̄ꝺ ñ ſit ipm eē dinū ut ex dictis pz: q̄ꝺ i alīs
reb' ñ accidit: ipoſſibile ē igīt aliq̄d de deo vniuo
ce ⁊ reb' alīs ꝑdicari. Ad ꝺ oē q̄ꝺ de pl'ib' vni
uoce ꝑdicat: ul' ē gen' uel ſpēs uel dīa uel accīs
aut ꝓpuz: de deo aūt nihil ꝑdicat ut genus nec ut
dīa ut ſupra oñſū ē ⁊ ſil'r: nec ut diffinitio nec ēt
ut ſpēs q̄ ex genē et dīa cōſtituit: nec aliq̄d ei ac
cidē pōt ut ſupra demōſtratū ē: et ita nil de deo ꝑ
dicat neq⁹ ut accidēs neq⁹ ut ꝓpuz: nā ꝓpuz de ge
nē accītū ē: reliq̄t igīt nihil de deo ⁊ reb' alīs vni
uoce ꝑdicari. Ite q̄ꝺ vniuoce de pl'ibus ꝑdicat
utroq⁹ illoꝝ ad min' fm itellectū ſimplicē: deo
aūt neq⁹ fm rōez neq⁹ fz itellectū pōt eē aliq̄d ſipli
ci': nil igīt de deo uniuoce ⁊ alīs reb' ꝑdicat.
Amp. q̄ꝺ de pl'ib' ꝑdicat uniuoce: fm ptīcipatōz
cuilibet eoꝝ ꝓueīt de q̄ ꝑdicat. nā ſpēs ptīcipat dī
gen' ⁊ idiuiduū ſpēm: de deo aūt nihil dī p ptīcipa
tionē. nā oē q̄ꝺ ptīcipat determinat ad modū ptīci
pati: ⁊ ſic ptītial'r ſiue ptīcularit̄ hēt ⁊ ñ fz oēz pfe
ctōis modū: oz igīt nihil de deo ⁊ reb' alīs vniuo
ce ꝑdicari. Ad hoc q̄ꝺ ꝑdicat de aliq̄b' fm ꝓus
⁊ posteri' certū ē uniuoce ñ ꝑdicari. nā ꝓus i diffi
nitōe posteriōris icludit ſic ſubſtātia i diffinitione
accīt fz q⁹ ē ens: ſi igīt dicēt uniuoce ens ꝺ ſubā
⁊ accīte oporteт ēt q⁹ ſubſtātia ponēt i diffinitōe
entis fm q⁹ de ſubſtātia ꝑdicat: q̄ꝺ pz eē ipoſſibile
nihil āt de deo ⁊ reb' alīs ꝑdicat eoꝺē ordie: ſz fz
ꝓus ⁊ posteri' cū de deo oīa ꝑdicēt cēntial'r. dī. n.
ens q̄i ipa eēntia: ⁊ bon' q̄i ipa bōitas: de alīs āt
fiūt ꝑdicatōes p ptīcipatōez: ſic ſortes dī hō: ñ q⁹
ſit ipa hūanitas: ſz hūanitatē hīs: ipoſſibile ē igīt

aliquid de deo ⁊ rebus alijs uniuoce dici.

Q: attributa diuina non predicantur de deo ⁊ creaturis pure equiuoce. XXXIIII

EX premissis etiam pz q̄ nō quicq̄d de deo ⁊ reb⁹ alijs p̄dicat fm puram equiuocationē dī sicut ea q̄ sūt a cāu equiuoca. Nā in his que sūt a casu equiuoca nullus ordo aut respect⁹ attēdit vnius ad alterū: sed oio p accīns est q̄ unū nomē diuersis rebus attribuitur: nō.n. nomē ipositū vni signat ipm hīe ordinē ad alterū. Sic āt nō ē de nōib⁹ q̄ de deo dicūtur ⁊ creaturis. Consideratur.n. in hu iusmodi noiuz cōitate ordo cāe et cāti ut ex dictis pz: nō igitur fm puram equiuocationē aliquid de deo et rebus alijs predicatur. Amp̄. ubi ē pura equiuocatio nulla silitudo in rebus illis attēdi tur sed solū unitas nois: rez āt ad deū ē aliquis modus silitudinis ut ex predictis pz: relinqtur ḡ q̄ nō dicanť de deo fm puram equiuocationē. Jtē q̄n unū de pluribus fm puram equiuocationē predicatur ī uno eoz nō possum⁹ duci in cogniti onē alteri⁹: nā cognitio rez nō dependet ex uoci bus sed ex rōe nois: ex his āt que in rebus alijs in ueniuntur in diuinoz cognitionē puenim⁹: ut ex dictis pz: nō igitur fm puram equocationē dicunť hmōi attributa de deo ⁊ alijs rebus. Ad h̄ eq uocatio nois ꝓcessū argumētatōis ipedit: si igit nihil dicētur de deo et creaturis nisi pure equoce nulla argumētatio fieri posset ꝓcedendo de creaturis ad deū: cuius p̄riū pz ex oib⁹ loq̄ntib⁹ de diuinis. Amp̄. frustra aliq̄ nomē de aliq̄ p̄dicat: nisi per illud nomē aliq̄d de eo itelligam⁹: sz si nomē predicať de deo ⁊ creaturis oio equoce: nihil p illa noia itelligim⁹ de deo cū significationes illoruz noiuz note sint nobis solis fm q̄ de creaturis dicūť: frustra igitur dicēt aut ꝓbaret de deo q̄ de⁹ ē bon⁹: uel si q̄d aliud hmōi ē. Si āt dicať q̄ p h⁹ noia solū de deo cognoscim⁹ q̄d nō ē ut. ſ. ea rōne dicať uiuēs q: ñ ē de genē rez iaiaz: ⁊ sic de alijs: ad min⁹ oportebit q̄ uiuēs de deo ⁊ creaturis dēm ꝓueīat ī negatōe iaiati: ⁊ sic non erit pure equocū

Q: que dicuntur de deo et creaturis dicuntur analogice .XXXV.

SIc igitur ex dictis relinquitur q̄ ea que de deo ⁊ rebus alijs dicūtur neq̄ equoce neq̄ uniuoce p̄dicāť: sz analogice: hoc ē fz ordinē ℓ respectū ad aliq̄d unū: q̄d q̄dē dupl̄r ꝓtigit. Uno mō fm q̄ mlta hnt respectū ad aliq̄d unū sicē fm respēm ad unā sanitatē aial dī sanū ut eius subiectū: medicina ut eius effectiuū cibus ut eiⁿ cōseruatiuū: urina ut eiⁿ signū. Alio mō fm q̄ duoz attendit ordo uel respect⁹ ñ ad aliq̄d alterz sz ad unū ipsorū sicē ens de substātia ⁊ accīte dī fm q̄ accīs ad subām respectū hz: ñ fz q̄ substātia ⁊ accīs ad aliq̄d ꝓriū referāť. Dmōi ḡ noia de deo ⁊ reb⁹ alijs ñ dicūť analogice fz ꝑmū modū: oporteret.n. aliq̄d deo ponē ꝑus: sz mō fo i hmōi āt analogica p̄dicatione ordo attēdit idē fz nomē ⁊ fz rē q̄nq̄z: q̄n q̄z vo nō idē. Nā ordo nois seq̄t ordinē cognitōis q: ē signum itelligibil⁹ conceptōis: q̄n igitur id q̄d ꝑus ē fm rē inēsť ēt cognitōe ꝑus: idē iuenit ꝑ⁹: ⁊ fm nois rōem: ⁊ fz rei nām sicut substātia ꝑor est accīte nā i q̄tū substātia ē cā accīti: ⁊ cognitōe i q̄tū substātia i diffinitōe accītis pōsit: ⁊ iō ens dī ꝑus de substātia q̄ de accīte ⁊ fm nām ⁊ fz nois rōem: q̄n vo illud q̄d ē p⁹ fz nām ē poster⁹ scōz cognitionē: tūc i analogicis ñ ē idē ordo fm rē ⁊ fm nois rōem: sicut vīus sanādi q̄ ē i sanatiuis ꝑor ē nālit sānitate q̄ ē i aiali sicē cā effectu: sz q: hāc vtutem p effectū cogīscim⁹: iō ēt ex effectu noiam⁹: ⁊ ide ē q̄ sanatiuū ē ꝑus ordie rei: sz aial dī ꝑus sanū fz nois rōem: sic igit q: ex reb⁹ alijs i dei cognitionē puenim⁹: res noium de deo ⁊ rebus alijs dictorū ꝑus ē i deo scōm suū modū: sed rō nois p posteriius: vñ ⁊ nominari dicitur a suis causatis

Q: plra noia dca de deo ñ sīt synonia. XXXVI.

OStēditur etiam ex dictis q̄ q̄uis noia de deo dca eādem rē significēt: ñ tñ sīt synonia. q: non significāt rōem eādē. nā sicē dīse res vni simplici rei q̄ deus ē siłant ꝑ formas dīsas: ita itellect⁹ nr̄ ꝑ diuersas ꝓceptōes ei aliq̄lr siłatur i q̄tū ꝑ diuersas rōes siue pfectōes creaturaz i ipm cogīscēdū pducitur ⁊ iō de uno itellect⁹ nr̄ mlta cōcipiēs ñ ē falsus neq̄ uanus: q: illō simplex eē diuinū hmōi ē ut ei fz formas mltiplices aliq̄ assiłari pñt ut supra ostē sū ē. Scōm āt dīsas cōceptōes dīsa noia itellect⁹ adiuenit q̄ deo attribuit: ⁊ ita cū ñ fm eādē rōem attribuāt⁹: ꝓstat ea nō eē synonima q̄uis rē oio vnā significēt: nō.n. est eadez nominis significatio cum nomen per prius tam conceptionem intellectus q̄ rem intellectam significet.

Q: proponens quas intellectus noster de deo formet non sunt uane. XXXVII.

EX hoc etiam ulterius pz q̄ itellectus nr̄ de deo siplici ñ i uanū enūtiationes formet cōponendo ⁊ diuidendo q̄uis de⁹ oio simplex sit. Quāuis nāq̄ itellect⁹ nr̄ i dei cognitōē ꝑ dīsas cōceptōes deueīat ut dictū ē: itellig t tñ id q̄d oibus eis rñdz oio eē unū. ñ.n. itellectus modū quo itelligit reb⁹

attribuit itellectis sicut nec lapidi imālitatē q̄uis eū imālr cognoscat: ⁊ iō rei unitatē ꝓponit p ꝓpō nē ỽbalē q̄ ē idētitatis nōicū dicit de⁹ est bon⁹ uel bonitas: ita q̄ si q̄ ē dīsitas i ꝓpōne: ad intellectuz referat: unitas ỽo ad rē intellectā: ⁊ ex hac rōe qñ q̄z intellectus nī enūtiationē de deo format cum aliq̄ diuersitatis nō ꝓpōnē interponēdo: ut cū dī bōitas ē i deo q̄ i hoc designat aliq̄ dīsitas q̄ ꝓpe tit itellectui: ⁊ aliq̄ unitas quā oz ad rē referre

Q⁹ deus est bonus: XXXVIII

EX̄ perfectione aūt diuīa quā ostēdim⁹: bonitas ipsi⁹ cō cludī pōt. Id.n.q̄ unūquodq̄ bonuz dī ē ꝓpa ỽt⁹ ei⁹: nā ꝓpa ỽtus uniuscuiusq̄ ē q̄ bo nū facit hñtē ⁊ op⁹ ei⁹ bonū reddit: ỽt⁹ āt ē pfectō q̄dā. tūc.n.unūqōq̄ pfectū dicim⁹ qñ attingit ꝓ priā ỽtutē ut pz i. vij. phi. ex hoc igit unūqōq̄ bo nū ē q̄ pfectū ē: ⁊ inde est q̄ unūqōq̄ suā perfecti onē appetit sic̄ ꝓprīū bonū: oñsū āt ē deū eē pfec tū ē igit bon⁹. ¶ Itē oñsū ē supra eē aliq̄ ꝑmuz mouēs īmobile qō deus ē: mouz āt sic̄ mouēs oio īmobile qō mouet sicut desideratū: de⁹ igit cū sit ꝑmū mouēs īmobile ē ꝑmū desideratū. Desidera tur āt dupl'r aliquid: aut q̄ ē bonū: aut q̄ appet bonū: q̄z ꝑmū ē qō ē bonū: nā apparens bonum nō mouet p se sz fm q̄ hz aliquā spēz boni. bonū ỽo mouet per se ipsū: primū igitur desideratū qō ē deus: ē ỽe bonū. ¶ Ad hoc bonū ē qō oia appe tūt: ut phūs optīe dictū itroducit i. i. ethi: oia aūt appetūt eē actu fm suū modū: qō patz ex hoc q̄ vnūqōq̄ fz nām suā repugnat corruptōi: esse igit actu bōi rōez cōstituit: vñ ⁊ p ꝑuationē act⁹ a po tētia cōsequit malū qō ē bono oppositū: ut p phūz pz i. ix. metha. de⁹ āt ē ens actu ñ i potentia ut su pra ostensū ē: ē igit ỽe bon⁹. ¶ Amꝑ. cōicatio eē ⁊ bonitatis ex bonitate ꝓcedit: qō q̄dē pz ex ipsa nā bōi et ex ei⁹ rōe: nāliť.n. vniuscuiusq̄ bonuz ē actō ⁊ pfectio ei⁹. unūqōq̄ āt ex hoc agit q̄ actu ē: agēdo āt eē ⁊ bōitatē i alia diffūdit: vñ ⁊ signū pfectōis ē alicui⁹ q̄ sil'e sibi possit ꝓducē: ut pz p phūz in. iij. metha. rō āt bōi ē ex h̄ qō ē appetibile qō ē finis q̄ ēt mouet agētē ad agēdū: ꝓp qō dicit bonū eē diffusiuū sui eē: hec āt diffusio deo com petit: ostēsū ē. n. supra q̄ de⁹ alīs ē cā eēndi. sic̄ p se ens necesse: ē igit uere bon⁹. Dic ē qō i ps. dicit. Quā bon⁹ isrl' de⁹ his q̄ rec̄. sī co: de. Et Treñ. iij dī bon⁹ ē oñs spantib⁹ i se: aīe querenti illū.

Q⁹ deus est sua bonitas. XXXIX

EX̄ his aūtē habe ri pōt q̄ de⁹ sit sua bōitas. Esse enim actu i unoq̄z ē bonū ipi⁹: sz de⁹ nō so lū ē ens actu sz ē ipz suū eē ut supra oñsū ē: ē igit ipa bōitas nō tm̄ bon⁹. ¶ Preterea pfectio uniuscu iuslibet ē bōitas ei⁹ ut supra oñsū ē: pfectio ā dini eē nō attēdit fz aliq̄d additū supra ipm: sz q̄ ipz fm se ipm pfectū ē ut supra oñsuz ē: bōitas igit dei n̄ ē aliq̄d additū sue substātie sz sua substātia ē sua bonitas. ¶ Itē unūqōq̄z bonū qō n̄ ē sua bōitas p ticipatōe dī bonū: qō āt p pticipationē dī bonū: aliq̄d añ se p̄supponit a q̄ rōez suscipit bōitatis. hoc āt i ifinitū nō ē possibile abire: q̄ in cāis fi nalibus nō ꝓcedit i ifinitū: ifinitū.n.repugnat fi ni: bonū āt rōez finis hz: oz igit deuēire ad aliqō ꝑmū bonū qō nō pticipatiue sit bonū p ordinez ad aliquid aliud: sz sit p eēntiā suā bonū: h̄ āt est deus: ē igit deus sua bonitas. ¶ Itē id qō ē ptici pare aliq̄d pōt: ipm āt eē: nihil. qō.n. pticipat po tētia est: eē āt act⁹ ē: sz deus ē ipm eē: ut ꝑbatū est: ñ ē igit bon⁹ pticipatiue sz eēntialr. ¶ Amꝑ. oē simplex suū esse ⁊ id qō ē unū hz. nā si sit aliud ⁊ aliud iā simplicitas tollet: de⁹ āt ē oio simplex ut oñsū ē: igit ipm bonū nō est aliud q̄ ipe: ē igit sua bonitas. Per eāde rōez etiā pz q̄ nullū aliō bonū ē sua bonitas: ꝓpter qō dī Math. ix. Nemo bo nus ni. so. deus.

¶ Qō i deo non potest esse malum. .XL.

EX̄ hoc autē mani feste apparet q̄ i deo ñ potest eē malū Esse.n. ⁊ bonitas ⁊ oia q̄ p essentiā di cūt nihil p̄ter se hñt admixtū: lz id qō ē bonū pos sit aliq̄d p̄ter eē ⁊ bonitatē hīe: nihil.n. phibet h̄ qō ē uni pfectōi supposītū ēt alū suppōi. sic̄ qō ē corp⁹ potest eē albū ⁊ dulce: unūqōq̄z āt ifra suos rōis limios ꝓcludit ut nihil extraneū ifra se capere possit: de⁹ āt est bonitas nō solū bon⁹ ut oñsū est. nō potest igit i eo esse aliq̄d nō bonitas: ⁊ ita ma lū i eo oio eē nō potest. ¶ Amꝑ. id qō ē opposi tū essentie alicui⁹ rei sibi oio ꝓuenire nō pōt duz manet: sicut homini ñ potest conuenire irrōnali tas uel isensibilitas nisi hō esse desistat: sz diuina essentia est ipsa bonitas ut ostensū ē: g malū qō ē bono oppositū in eo locū hīe non potest nisi esse desisteret quod ē ipossibile cuz sit etern⁹ ut supra ostēsū est. ¶ Ad hoc cū de⁹ sit suū eē: nihil pti patiue de eo dici pōt: ut pz ex rōe supra iducta: si igit malū de⁹ po dicat ñ dicet pticipatiue sz eēntia liter: sic āt malū de nullo dici potest ut sit essentia alicui⁹. ei,n. eē deficēt qō bonū ē ut oñsum ē. In malitia āt nō pōt eē aliq̄d extraneū āmixtū sicut nec i bonitate: malū igit de deo dici ñ pōt. ¶ Itē malū bono oppositū ē: nā āt boni uel rō i pfectōe ꝓsistit g rō mali i iperfectione: defect⁹ āt uel iperfe ctio i deo q̄ ē ve pfect⁹ eē ñ potest ut supra oñsū ē. i deo igit malū eē nō pōt. ¶ Preterea pfectū est aliq̄d fm q̄ ē actū: g impfectū erit fz qō ē deficiēs

ab actu:ergo malū uł ꝑuatio ē uel ꝑuatiōez inclu dit uel nihil ē: ꝑuationiſ aūt ſubiectū ē potētia: hoc āt i deo eſſe nō pōt.igit nec maluz. ¶ Preterea ſi bonū ē qđ ab oibus appetit: igitur maluz vnaq̄ qz natura refugit in q̄tū hmōi: qđ aūt ē alicui co tra motū nālis appetitus ē violētum ⁊ ꝓter nām: maluz igit i vnoq̄qz eſt violētū ⁊ ꝓter naturā ſcōz q̄ ē ei maluz ⁊ ſi poſſit ei eē naturale ſm aliquid eius i rebus cōpoſitis: deꝰ aūt ꝯpoſitꝰ non eſt nec eſſe pōt i eo violētuz uel ꝓter naturā ut oñſuz ē malū igit in deo eē nō pōt. ¶ Hoc etiaz ſacra ſcri ptura ꝓfirmat.Dicitur.n.i.cano.Jo.i.c. Deꝰ lux eſt:⁊ tenebre i eo ñ ſūt vlle.Et in Job. Abſit a deo ipietas ⁊ ab oipotente iniquitas.

Q⁹ deus eſt ois boni bonū. XXII.

OStenditur etiā ex đictis q̄ deus ſit omnis boni bonuz Bonitas.n.uniuſcuiuſq̄ ē perfectio ipſius ut dictuz ē:deus autē cū ſit ſimplr perfectꝰ ſua perfectione oēs rerum pfectiones cōprehendit ut oſtenſū ē:ſua igitur bonitate omnes bonitates cōprehendit:⁊ ita eſt omnis boni bonū ¶ Item quod per participationem dicitur aliquale: non dicitur tale niſi in q̄tum habet quādā ſilitudinē eius qđ per eēntiā dicitur:ſicut ferrū dī ignitum in q̄tum q̄ndā ſilitudinē ignis participat:ſz deus eſt bonus per eēntiā:oia vero alia p ꝑticipationē ut oſtēſum ē:ſupra igitur nihil dicetur bonū niſi in q̄tuz hz ſimilitudinē aliquam diuine bonitatꝰ eſt igit ipſe bonū omnis boni. ¶ Ad hoc cū vnū qđq̄ appetibile ſit propr finē.bōi āt rō conſiſtit i hoc quod eſt appetibile:oz q̄ unūquodq̄ dicat bonum:uel qz eſt finis:uel qz ordinatur ad finē: finis igitur vltimꝰ eſt a quo oia rōem boni accipi unt:hoc āt deꝰ eſt:ut infra probabitur:eſt igit deus ois boni bonū: Dic eſt q̄ oñs ſuā uiſionē Mo iſi ꝓmittēs dicit Exo.xxxiij. Ego oſtēdā tibi oēm bonū. Et Sap̄.vij.dī de diuina ſapientia . Uene rūt mihi oia bona pariter cum illa.

Q⁹ deus ſit ſūmū bonū. XXIII

EX hoc autē oſtēditur q̄ deꝰ ſit ſūmū bonū. nā bonū vł e ꝑmiet oi bono ꝑticulari:ſicut bonū gētis ē melꝰ q̄ bonū unꝰ:bōitas.n.totꝰ ⁊ pfectō ꝑmiet bonitati ⁊ pfectōi ptꝰ:ſz dina bōitas cōpa tur ad oia alia ſic vł e bonū ad ꝑticulare:cū ſit oiſ boni bonū ut oſtēſū ē:eſt igit ipe ſūmū bonū . Preterea id qđ p eēntiā dicit:vius dicit q̄ id qđ ē p ꝑticipationē dictū.ſz deꝰ eſt bonꝰ p ſuā eēntiaz: alia vō p ꝑticipationē ut oñſū ē.eſt igit ipe ſūmū bonū ¶ Item quod ē maximū i vnoq̄ genē.cā.n.potior ē effectu:ex deo āt oia hñt rōez boni ut oñſū ē : eſt igit ipe ſū mū bonū. ¶ Amp̄.ſicut albꝰ ē qđ ē nigro ipmi xtuꝰ:ita melꝰ eſt qđ ē malo ipermixtuꝰ:ſz deꝰ ē ma xime malo impmixtꝰ:q: i eo nec actu nec potētia malū eē poteſt:et hoc ei ex ſua nā cōpetit ut oſten ſū ē:eſt igitur ipſe ſūmū bonuz . Dic eſt qđ Exo. ū. dicitur. Non eſt ſanctus ut eſt dñs.

Q⁹ deus eſt unus. XXIII.

HOc aūtem oſtenſo māif. ſtū ē deū ñ eē niſi unū. Nō enim poſſibile ē eſſe duo ſūme bona: qđ.n. ꝑ ſupabūdātiā dī:i uno tm̄ iuenit:deꝰ āt ē ſūmuz bonū ut oñſū ē:deꝰ igit ē vn'. Preterea oñſū ē deū oio pfectū eē cui nulla pfectio ōſit ſi igit ſ̄ plures dī:oz eē pl'a hmōi pfecta. H āt eſt ipoſſibile.nā ſi nullī eoz deeſt aliq̄ pfectio neq̄ aliq̄ ipfectio ei admiſcet qđ requrit ad hoc q̄ aliqđ ſit ſimplr pfec tuz:ñ erit i q̄ ad iuicē diſtiguāt:ipoſſibile eſt igitur plures deos ponē. ¶ Itē qđ ſufficient fit vno po ſito melꝰ ē p unū fieri q̄ p mlta:ſz rez ordo ē ſic melꝰ pōt eſſe:nō.n.potētia agentꝰ ꝑmi deeſt potē tie q̄ eſt i rebꝰ ad pfectōez:ſufficient āt oia ꝓplent reducēdo ad unuz ꝑmum ꝓncipiuz:ñ eſt igit ponē pl'a ꝓncipia. ¶ Amp̄.ipoſſibile ē unū motū cōti nuuz ⁊ ſingula regulātē a plibꝰ motoribꝰ cē.nā ſi ſil mouēt:nullꝰ eoz ē pfectꝰ motor:ſz oēs ſe hñt loco unꝰ pfecti motoris:qđ ñ ꝓpetit i prio moto re:pfectū.n.eſt prꝰ impfecto. Si āt ñ ſil mouēt q̄ libet eoz ē q̄nq̄ mouēs ⁊ q̄nq̄ ñ:ex q̄ ſequt q̄ mo tꝰ ñ ē ꝓtinuꝰ neq̄ regularis:motꝰ.n.ꝓtinuꝰ ⁊ vnꝰ ē ab uno motore:motō ēt q̄ ñ ſēp mouet : irregu lariſ iuēit mouē. ſic̄ pz in motoribꝰ inferioribuſ i q̄bus motus uiolentꝰ in principio intendit ⁊ i fi ne remittit:motꝰ āt nālis eēuerſo:ſed primꝰ mo tus eſt unus ⁊ ꝓtinuus ut a phis ꝓbatū ē:g̃ oz eꝰ motorez eſſe unū ¶ Ad hoc ſubā coporalis or dinat ad ſp̄ualem ſic̄ ad ſuū bonuz.nā illa bōitas eſt plenior cui coporalis ſubſtātia intendit aiſſila ri:cū oē qđ eſt:deſideret optimū i q̄tum poſſibi le ē.ſz oēs motus coporalis creature iueniunt ī duci ad unū primū p̄ quem ñ eſt alius primus q̄ nullo mō reducat in ipm g̃ p̄ ſubām ſp̄ualem q̄ eſt finis primi motus ñ eſt aliq̄ q̄ ñ reducat i ipaz hoc āt noie dei intelligimus.ñ eſt igit niſi unus de us. ¶ Amp̄.oiuz diſtoz ordinatoz ad inuicem: ordo eoz ad iuicē ē pp ordinē eoz ad aliqđ vnū ſic ordo ptium exercitꝰ ad inuicem:eſt pp ordinē totius exercitus ad ducem:nā q̄ aliq̄ diſa adinui cez i habitudie aliq̄ uniunt ñ ꝓpt eſſe ex ꝓpꝛ̃ſ na turis ſm q̄ ſt diuerſa:qz ex hoc magis diſtingue rent nec poteſt eſſe ex diuerſis ordinātibus:qz nō poſſz eſſe q̄ unum ordinem intenderent ex ſe ipiſ ſm qđ ſunt diuerſi:⁊ ſic uel ordo multorum ad

inuicē est p accñs uel oz reducē ad aliquid primū vnū silicet ordinās qui ad finē quē itēdit oiā alia ordinat: oēs autē ptes huⁱ mūdi i ueniūtur ordinate ad inuicē fm q̄ quedā a quibusdā iuuant: sicut corpa iferiora mouētur p supiora: ⁊ hoc per substātias icorpeas vt ex pdictis patz: sed hoc nō ē p accidēs cū sit sp uel i maiori pte: igitur totus hic mūdus nō hz nisi vnū ordinatorē ⁊ gubernatorē sed pter hūc mūduz nō ē alius: nō ē igī nisi vnus oiuz rex gubernator quez deū dicim⁹. ¶ Adhoc si sint duo quoz vtrūq; ē necesse eē: oz q̄ ꝓueniāt in itentiōe nccitatis eēndi: oz igit q̄ distinguāt per aliqd q̄ addit uel vni tm̄ vel vtriq; et sic oz ul' alterū vel vtrūq; esse ꝓpositū nullū āt ꝓpositū ē nccē esse p se ipm̄ sic supra oñsum ē: ipossibile ē igitur esse plura q̄z vtrūq; sit nccē esse: ⁊ sic nec plures deos. ¶ Amp̄. illud i quo differūt exquo ponūt ꝓuenire in nccitate essendi: aut req̄ritur ad cōplementū necessitatis essendi aliq̄ mō: aut nō: si nō requritur: ergo ē aliqd accñtale: qa oñe qd aduenit rei nihil faciens ad esse ipius est accñs: g̃ hoc accidens hz cāz: aut ergo essentiā eⁱ qd est nccē: eē aut aliqd aliud: si essentiā eius cū ipa nccitas essendi sit essentia eⁱ: ut ex dictis patz: necessitas essendi erit cā illⁱ accñtis: ſz necessitas essendi iuenitur in vtroq; g̃ vtrūq; habebit illud accidens ⁊ sic nō distiguentur fm illud. Si aūt cā illius accidentis sit aliqd aliud: utsi g̃ illud aliud esset: nō esset hoc accidens: ⁊ nisi hoc accidens esset distinctio pdicta nō esset: ergo nisi esset illud aliud: ista duo q̄ ponūtur necesse esse nō essent duo ſz vnū: ergo esse prop̄riū vtriusq; est dependens ab altero: ⁊ sic neutrū est necesse esse p se ipsū. Si aūt illud in quo distinguūtur sit necessariū ad necessitatez essendi ꝓplendā: aut hoc erit q̄z illud icludit i rōe necessitatis essendi: sic aiatū i cludit in diffinitōe aialis: aut hoc erit q̄z nccitas essendi specificat p illud: sic anial ꝓplet p rōnale: si pmo mō oz q̄ vbicunq; sit nccitas eēndi sit illud qō i eⁱ rōne dicit: sicut cuicūq; ꝓuenit aial: ꝓuēit aiatū: ⁊ sic cum ābobus predictis attribuat nccitas eēndi fm illud distingui nō poterūt. Si āt scōo mō hoc itez eē nō pōt: naz diīa specificans genⁿ nō cōplet generis rōnez ſz p eam acq̄rit generi eē i actu: rō. n. aialis cōpleta ē añ additionē rōnal': ſz nō pōt eē aial actu nisi sit rōnale uel irrōnale: sic g̃ aliqd ꝓplet necessitatez eēndi q̄ tū ad esse i actu ⁊ nō q̄tū ad itentiōez necessitatis eēndi: qō ē ipossibile ꝑpter duo. Primo q̄z eⁱ qō ē nccē esse sua qdditas ē suū esse vt supra ꝓbatū ē Secūdo q̄z sic ipi qō ē necesse: acq̄rer et eē p aliqd aliud: qō ē ipossibile: nō est ergo possibile ponere plura q̄z qōlibet sit necesse eē p se ipm. ¶ Adh̄ si sūt duo dū: aut hoc nomē deⁱ de vtroq; pdicat vniuoce ul' eq̄uoce. Si eq̄uoce hoc ē pter itentiōe pñtem: nā nihil ꝓhibet rē quālibet q̄libet noīe eq̄

uoce noiari sivsus loquētiū admittat. Si āt dicat vniuoce oz q̄ ō vtroq; pdicet ſz vnā rōnē: ⁊ sic oz q̄ i vtroq; sit vna nā fm rōnez. Aut igit̄ h̄ natura ē in vtroq; fm vnū esse: aut ſcōz aliud ⁊ aliud. Si fm vnū: ergo nō erūt duo sed vnū tm̄: duoz. n. nō est vnū eē si substātialit distiguātur. Si aūt ē aliō ⁊ aliud esse i vtroq;: g̃ neutrū erit sua q̄dditas vl' suū esse: ſz hoc oz in deo ponē vt ꝓbatū ē: ergo neutz illoz duorū ē hoc qō itelligim⁹ noīe dei: sic igitur ipossibile ē ponere duos deos. ¶ Amp̄. nihil eoz q̄ ꝓuēiūt huic significato i q̄tū ē h̄ significatū possibile ē alij cōuēire: q: ſigularitas alicⁱ rei nō ineſt alteri ꝑter ipm̄ singulare: sed ei qō est necesse esse sua necessitas eēndi ꝓuenit in q̄tū habet esse hoc significatū: ergo i possibile ē q̄ alicui alteri ꝓuenīat: ⁊ sic ē ipossibile q̄ sint pluta quoz quolibet sit necesse eē: ⁊ per ꝓñs ipossibile est eē plures deos. Probatio medie. Si. n. illud qō ē necesse eē nō ē hoc significatū i q̄tū ē necesse eē: oz q̄ ōsignatio sui eē nō sit necessaria fm se: sed ex alio dependeat: vnūqōq; aūt fm qō ē actu distinctū ab oibⁿ aliis qō est esse hoc significatū: g̃ qō ē necesse eē ō pēdet ab alio q̄tū ad hoc q̄ esse i actu: qō est ꝓ rōnē eius quod est necesse esse: oz igit q̄ id quod est necesse esse sit necesse esse fm hoc q̄ est significatū ¶ Adh̄. natura significata hoc noie deⁱ aut est p se ipsā idiuiduata i hoc deo aut p aliqd aliud: si p aliō oz q̄ ibi sit ꝓpō. si p ipam: ergo ipossibile est q̄ alteri ꝓueniat: illud. n. quod est indiuiduat tatis ꝓncipiū nō pōt eē plⁱb⁹ cōe: ipossibile est igit esse plures deos. ¶ Amp̄. si sunt plures oⁱ: oportet q̄ nā deitatatis nō sit vna numero i vtroq;: oz igit esse aliqd distinguens nām dīnam i hoc ⁊ illo sed hoc est ipossibile: qz nā diuina nō recipit additionez neq; dīiaz essentialiū neq; accidentaliū vt supra oñsū est. Nec etiā diuina natura est forma alicuius mat̄ie ut possit diuidi ad mat̄ie diuisiōez ipossibile est igit eē plures deos. b. Itē eē abstractū ē unū tm̄ ut albedo si esset abstracta esset una tm̄: sed deⁱ est ipm eē abstractū: cū sit suū eē ut ꝓbatū est supra: impossibile est igitur eē nisi unum deū. a. Itē eē. ꝓpriū cuiuslibet rei eē tm̄ unuz: sed deus est eē suū ut ꝓbatū ē supra: ipossibile igit est eē nisi unū deū. ¶ Ad hoc fm hūc modū res habent eē q̄ possidet unitatē: vñ vnūqōq; sue diuisioni ꝓ posse repugnat ne p h̄ in nō eē tēdat: ſz diuina nā ē potissime hñs eē: ē igit in ea maxia unitas: nullo igit mō in plura distiguit: ¶ Amp̄. in unoq; genē uidemⁿ mⁱtitudinē ab unitate ꝓcedē: ⁊ iō i q̄lz genē inuenit unū ꝓmū qō est mēsura oium que i illo genē iueniūt: quoz ūcūq; igit inuenit i aliq̄ uno genē cōueniētia. oz q̄ ab aliq̄ uno depēdeat: sed oia in eē cōueniūt: oz igitur esse unū tm̄ q̄ sit rex oium pricipiū qō deus est. ¶ Item i q̄libet principatu ille qui presidet unitatē desiderat

vñ int̄ principat' ē potissima monarchia siue regnū: multorū etiā mēbrorum: unū est caput: ac p hoc euidenti signo apparet ei cui cōuenit principatus unitatē deberi: vñ ⁊ deū q̄ ē oiuz causa oz unū silr cōsistē ⁊ simplr cōfiteri. Hāc āt ostēsionē diuine vnitatis etiā ex sacris eloq̄ijs accipere possumus. Nā Deutro. vi. dī. Audi isrl. dñs de' tu' deus un' ē. ⁊ Exo. xx. Nō habebis deos alienos coīā me. Et ad Ephe. iiij. Un' oñs una fides. ⁊c. Hac āt vitate repellūtur gētiles deoz multitudinē ꝓfitētes q̄uis plures eoz vnū deū sūmuz cē dicerēt a quo oñs alios q̄s deos noiabāt creatos esse asserebāt: oīb' substātijs sempiternis dinitatis nomē ascribētes ⁊ precipue rōne sapie ⁊ felicitatis ⁊ rerū gubernatiōis: q̄ q̄dez ꝓsuetudo loquēdi etiā i sacra scriptura iuenit oū sancti āgeli aut etiā homines uel iudices oīj noiant. sicut illud ps. Non ē silis tibi i oīs dñe. Et alibi. Ego dixi oīj estis: ⁊ mlta hi'. per varia scripture loca iueniūtur. Unum magis huic vitati vidēt ꝓrij manichei duo pria ꝓncipia ponētes q̄z alterū alteri' cā nō sit. Danc etiam vitatē arriani suis erroribꝰ ipugnauerunt oū ꝓfitētur pīez ⁊ filiū nō vnū sz plures deos esse: cū tñ filiū verū deū auctoritatis scripture credere cogantur.

Q. deus est infinitus. XLIIII.

QUm aut̄ infinitū quātitē sequat ut phi tradūt: nō pōt infinitas deo attribui rōe multitudinis: cū oñsum sit solū vnū deuz ē nullāq; i eo ꝓpōnē vel ptiz ul' accidentū iueniri. Scōm etiā quantitatem ꝓtinuā infinit' dici nō pōt: cum oñsū sit eū i corporeū esse: relinq̄tur igit iuestigare an sm spiritualē magnitudinē esse ifinitū ei ꝓueniat: q̄ q̄dē spūalis magnitudo q̄tuz ad duo attendit. s. q̄tuz ad potentiam ⁊ q̄tum ad ꝓpe nāe bonitatez siue ꝓpletionē: oī. n. aliq̄d magꝰ uel minꝰ albū sm modum q̄ in eo sua albedo ꝓplet. Pensatur etiā magnitudo vtut̄ ex magnitudine actionis uel factorum. Hanc āt magnitudinum vna aliā ꝓsequit: naz ex hoc ipso q̄ aliq̄d i actu est: actiuum est sm igit modū quo i actu suo ꝓplet: est modus magnitudinis sue vtut̄: ⁊ sic reliq̄tur res spirituales magnas dici sm modū sue ꝓpletionis: nam ⁊ Aug'. dicit q̄ i his q̄ ñ mole magna sūt: idem esse ē maiꝰ q̄ melius. Ostendendū est igitur sm hmōi magnitudinis modū deū infinitū ee: non. n. sicut infinitū priuatiue accipiatur: sicut in quātitate dimensiua l' numerali. nā huiusmodi quantitas nata est finez habere: vnde sm subtractionē eorū que sunt nata habere ifinita dicūt: propter hoc in eis ifinituz ipfectionē significat: sed in deo ifinitū negatiue tm̄ itelligitur: q̄ nullus ē perfectiōis sue terminꝰ uel finis: sz est sūme pfectū: ⁊ sic deo ifinituz attribui debet: oē nanq; q̄ sm suam nām finitum est ad generis alicuius rationē determinat: deꝰ āt ñ est in aliquo genere sed eiꝰ perfectio oium genez pfectiones cōtinet ut supra oñsum est. est igitur i finitus. ¶ Ad hoc ois actꝰ alteri inherens imiati onē recipit ex eo i quo est: quia q̄ō est in alio: est i eo per modū recipientis: actus igitur i nullo exñs nullo terminatur: puta si albedo eēt per se exñs: pfectio albedinis in ea non terminaretur q̄ minꝰ haberet q̄cquid de pfectione albedinis haberi potest: deus āt est actus nullo modo in alio exñs: q̄a non est forma in mā ut probatū ē: nec esse suū inheret alicui forme uel nāe cū ipe sit suum ee ut supra ostensū est. relinquit̄ q̄ ipm ee infinitum. ¶ Ad hoc in rebus inuenitur aliquid q̄ō est potentia tm̄ ut mā prima: aliquid quod est actus tātū ut deus sicut supra ostensuz est: aliquid quod est actu ⁊ potēcia ut res cetere: sed potentia cū dicat ad actuz non pōt actuz excedere sicut nec in uno q̄z: ita nec simplr: cū igitur materia prima sit infinita in sua potentialitate: relinquit̄ q̄ deus qui ē actus purꝰ sit infinitus in sua actualitate. ¶ Itē tanto actus aliquis est perfectior quanto minus habet potentie pmixtuz: unde omnis actus cui pmiscetur potentia habet terminum sue perfectionis: cui āt nō pmiscetur aliqua potentia est absq; termino perfectionis. deus aut̄ est actus purꝰ absq; potentia ut supra ostensuz est: est igit̄ infinitus. ¶ Amp. ipm esse absolute consideratuz ifinitū est: nam ab infinitis ⁊ infinitis modis participari possibile est. si igitur alicuius esse sit finitū oz q̄ limitetur esse illud per aliquid aliud q̄ō sit aliq̄ liter cā illius ee uel receptiuū eius. sed esse dinum non potest ee aliqua causa: quia ipse est necesse per se ipm: nec ee eius est receptiuū: cū ipse sit suū ee: q̄ esse suum est infinitū: ⁊ ipse infinitus. ¶ Ad hoc omne q̄ō hz aliquā perfectionē tāto est perfectius quāto illā perfectionē magis ⁊ plenius ptici pat: sed ñ pōt ee aliq̄s modus nec etiā cogitari q̄ plenius habeatur aliqua pfectio q̄ ab eo q̄ō per suam essentiā est perfectū ⁊ cuius esse est sua bōitas: hoc autē deus est: nullo igitur mō pōt cogitari aliquid melius ul' perfectiꝰ deo est igit̄ infinitus in bonitate. ¶ Amp. intellectus noster itelligendo aliquid i infinitum extenditur cuius signū est q̄ quantitate qualibet finita data intellectus noster maiorē excogitare possit. frustra aut̄ eēt hec ordinatio intellectꝰ ad infinitū nisi eēt aliqua res intelligibilis infinita: oz igitur ee aliquā rem itelligibilē infinitā quā oz esse maximā rerum ⁊ hāc dicimus deū: deus igitur est infinitus. ¶ Itē effectus nō pōt extendi ultra suā cām: intellectus aut̄ noster non potest esse nisi a deo qui est ꝓma oiuz

cā:non igitur poteſt aliquid cogitare intellectus noſter maī deo:ſi igitur oī finito pōt aliquid maius cogitare:relinquitur deū finitū nō eē. Amp. vīrtus ifinita nō pōt eē i eēntia finita:qz unūqōqz agit p ſuā formā que uel eſt eſſentia eī uel pī eēntie:vīrtus āutē p̄ncipiū actionis nominat:ſz deus nō hz vīrtutē actiuam finitam.mouet.n.in tēpore infinito quod non poteſt eſſe niſi i vīrtute ifinita ut ſupra oſtēſū ē:relinquitur ergo dei eēntiā eſſe ifinitā. Hec āt rō eſt ſz ponentes eternitatem mūdi qua non poſita adhuc magis confirmat opīo de infinitate diuine vīrtutis.nā unūquodqz agens tanto vīrtuoſius eſt in agendo:qīto potentiam magis remotā ab actu i actum reducit:ſicut maiori vīrtute opus eſt ad calefaciendū aquā qī aerē:ſed illud qō oīo non eſt eſt ifinite diſtās ab actu nec ē aliquo mō i potentia:igitur ſi mundus factus ē poſtqī oīo p̄us factus non erat:oz factoris vīrtutez eē ifinitā. Hec autem rō etiā fm eos qui ponunt eternitatē mūdi ualet ad probādū ifinitatē diuine vīrtutis.confitent.n.deū eſſe cām mūdane ſubſtantie qīuis eam ſempiternā arbitrentur oicentes hoc mō deū eternū ſempiterni mundi cāz exiſtere:ſicut pes ab eterno fuiſſet cā ueſtigij ſi ab eō no fuiſſet ipreſſus in puluere. Hac autē poſitōne facta fm rōnem predictam nihilominus ſequit dei vīrtutē infinitā.nā ſiue ex tēpore fm nos ſiū ab eterno fm eos res ꝓduxerit:nihil eē poteſt in re quod ipſe non produxerit cū ſit vl̄e eſſendi principium:7 ſic nulla preſuppoſita mā uel potentia ꝓduxit:oportet āt proportionem potentie uel vīrtutis actiue accipere fm ꝓportionē potentie ul̄ vīrtutis paſſiue.nā qīto potentia paſſiua maior pēxiſtit uel preintelligitur.tanto a maiori vīrtute actia in actū complet:reliquitur igitur cū vīrtus finita ꝓducat aliquē effectū preſuppoſita potentia marie qī dei vīrtus que nullā potentiā preſupponit non ſit finita ſed ifinita:7 ita eſſentia ifinita. Amp. unaqueqz res tāto eſt diuturnior qīto eius cā eſt efficatior.illud igitur cuius diuturnitas eſt ifinita oz qī hēat eē per cām efficacie infinite:ſed diuturnitas dei eſt infinita.oſtenſuz eſt.n.ſupra ipm eſſe eīnū:cū igit non hēat aliā cām ſui eſſe preter ſe ipm oportet ipm eſſe ifinitū. Huic autem ueritati ſacra ſcriptura teſtimoniū peribet.ait nanqz ps. Magnus dñs 7 laudabilis nimis 7 magnitudinis eius non eſt finis. Huic etiā vītati atteſtant antiqſſimoꝝ pīoꝝ dicta:qui oēs infinitū poſuerunt primū rerū p̄ncipium qī ab ipa vītate coacti: ꝓp am.n.uocem ignorabāt exiſtimātes infinitatē p̄ncipij ad modū quātitatis diſcrete fm Democritū qui poſuit athamos infinitos rerū principia 7 ſecūdum Anaxagorā qui poſuit infinitas partes ꝙ ſiles rerū principia:uel ad modū quantitatis continue fm illos qui poſuerunt aliquod elementuz uel confuſum aliquod ifinitū corpus eē primum oīum p̄ncipiū:ſed cū oſtenſū ſit p ſequentiū pīoruz ſtudiū quod nō ē aliqō corp̄ infinitū: 7 huic p̄iungatur qī oportet eſſe primū peincipiū aliquo mō ifinitū:cōcludit qī neqz eſt corp̄ neqz uirtus i corpore infinitū quod eſt primū principiū

¶ Qd deus eſt intelligens. XLV.

EX premiſſis autē oſtendi poteſt qī deī ſit itelligens. Oñ ſū eſt.n.ſupra qī i mouentibus 7 motis nō eſt poſſibile in ifinitū procedere:ſz oz oīa mobilia reducere ut probatū ē in unū primū mouēs ſe ipm:mouens āt ſe ipm ſe mouet per appetituz 7 apprehenſionē.ſola.n.huiuſmodi iueniūt ſe ipſa mouē: utpote in q̄bus ē mouere 7 nō moueri: pōs igitur mouens inprimo mouente ſe ipm: oportz qī ſit appetens 7 apprehendēs:i motu āt q̄ eſt per appetitū 7 apprehenſionē:appetens 7 apprehēdēs ē mouēs motū:appetibile āt 7 apprehenſū ē mouens non motum:cū igitur id qō eſt oīum p̄mum mouēs qō deū dicim̄.ſit mouēs oīo nō motū:oz qī cōparet ad motorē q̄ eſt pōs mouētis ſe ipm: ſīc appetibile ad appetentē .non āt ſicut apppetibile ſenſuali appetitu.nā appetitus ſenſualis nō ē bōi ſimplr:ſed huius pticularis boni cū 7 apprehenſio ſenſus non ſit niſi pticularis:id āt quod eſt bonū et appetibile ſimplr:eſt prius eo quod ē bonū et appetibile:ut hic et nunc:oz igit primū mouens eē appetibile ut itellectū:7 ita oz mouēs qō appetit ipm eſſe itelligens:multo igit magis 7 ipz primū appetibile erit intelligens qz appetens ipm fit itelligens actu:p hoc qī ei tāqī itelligibili unit: oz igitur deū eſſe intelligentē facta ſuppōne:qō p mum motum moueat ſe ipm uc pīi poſuerunt.

¶ Ad hoc idē neceſſe eſt ſequi ſi fiat ꝺductio mobilium nō tm̄ in aliqō primum mouens ſe ipm ſz i mouēs oīo imobile.nā primū mouens eſt vl̄e p̄ncipiū motus:oz igitur cū oē mouēs ſic moueat p aliquā formā quā itendit i mouēdo qī foīa p quā mouet p̄mū mouēs ſit vl̄is foīa 7 vl̄e bonū . foīa āt p modū vl̄em nō inuenitur niſi in intellectu:oz igitur primū mouēs qō deus ē eē itelligēs. Amp. i nullo ordine mouentiū iuēitur qō mouēs p itellectum ſit iſtiz eius quod mouet abſqz intellectu ſed magis econuerſo:oīa āt mouētia que ſunt in mūdo cōparāt ad primū mouēs quod eſt deī ſic inſtrumēta ad agens pricipale:cū igitur i mūdo iueniātur multa mouētia per intellectū ipoſſibile eſt qī primū mouēs moueat abſqz itellectu : neceſſe eſt igitur deū eſſe intelligentez. Itē ex hoc alia res ē intelligens qī eſt ſine mā:cuius signū ē qī forme fiūt itellecte in actu per abſtractionē a mā. vñ 7 intellectus eſt uniuerſaliū 7 nō ſingulariū :quia

materia est indiuiduationis principiū. forme aūt itellecte in actu fiūt unū cum intellectu actu intelligēte unde si ex hoc forme sūt intellecte i actu q̄ sunt sine mā: oz rē aliquā ex hoc eē intelligentē q̄ ē sine mā: ostensū est āt supra: deū eē oio imateriālē est igitur intelligens ¶ Ad hoc deo nulla perfectio deest que in aliquo genere entiū iueniat ut supra oñsuz est: nec ex hoc aliqua cōpō i eo cōsequit ut etiam ex superioribus pz: int̄ pfectōes āt rerū potissima est q̄ aliq̄d sit itellectiuū: nā p hoc ipsum est quodāmō oia hñs in se oiuz pfectōes: deus igitur est intelligens ¶ Itē oē q̄ tendit determinatū aliquē finē aut ipsū prestituit sibi finem: aut prestituit sibi finis ab alio. aī. ñ magis i hunc q̄ i illū finē tendēt: naturalia āt tendūt i fines determinatos: ñ. n. a cāu nāles utilitates ꝓsequūt. sic. n. nō cēnt sēp aut i plīb⁹ sz raro. hoz. n. ē cāus: cū g̃ ipa nō prestituāt sibi finē: q: rationem finis non cognoscunt: oportet q̄ eis pstituatur finis ab alio qui sit nature institutor: h aūt est q̄ prebet oibus esse et est p se ipm necesse esse quem deum dicim⁹ ut ex supradictis patet: nō aūt posset nature finez prestituere nisi intelligeret: deus igitur ē intelligēs ¶ Amp. oñe quod est imperfectū deriuatur ab aliquo perfecto: nā pfecta naturaliter ꝓra sunt i perfectis: sicut actus potētia: sed forme i rebus particularibus exñtes sunt iperfecte: q̄a particulariter et nō scōm communitatez sue rationis: oportet igit̄ q̄ deriuentur ab aliq̄bus formis pfectis et nō particulatis: tales autē forme esse nō possunt nisi intellecte cum nō inueniatur aliqua forma in sua vlitate nisi i itellectu et ꝓ ñs oportet eas eē intelligentes si sint subsistentes: sic. n. solum possūt esse operantes: deum igit̄ qui ē actus primus subsistentes a quo omia alia deriuant oportet esse intelligētez Hanc aūt veritatem etiā fides catholica cōfitetur Dicitur. n. Job. ix. de deo. Sapiens corde est et fōtis robore. x. xij. Apud ipm est fortitudo et sapia. Et in ps. Mirabilis facta est sciētia tua ex me. Et Ro. xi. O altitudo diuitiarum sapie et scientie ōi. Huī aūt fidei veritas tantū apud homies ualuit vt ab intelligēdo nomē dei in ponerēt. Naz theos quod fm grecos deum signāt dicitur a theaste qō est considerare uel videre.

¶ Q̄ intelligere dei ē sua: eētia. XLVI.

EX hoc aūtez q̄ deus est intelligēs seqūtur q̄ suū intelligē sit sua eētia. Intelligē. n. est act⁹ intelligentis in ipo exñs nō in aliq̄d extrinsecū trāsiēs sicut calefactio transit in calefatū: nō. n. aliq̄d patitur intelligibile ex hoc q̄ intelligit: sed intelligēs pficitur q̄cquid aūt est in deo ē dina essentia: intelligē q̄ dei est dina eētia: et diuinuz esse est ipe deus nam deus est sua eētia et suū esse ¶ Preterea i telligere ꝓparat ad itellectū sic eē ad eētiā: sed eē diuinū est ei⁹ essentia ut supra ꝓbatū est: ergo itelligere diuinum eē est ei⁹ itellect⁹: intellectus autez diuin⁹ est dei essentia alīs esset accñs deo. oz igit̄ q̄ intelligere dinum sit ei⁹ essentia ¶ Amp̄ act⁹ secund⁹ est pfectiō q̄ act⁹ primus sicut ꝓsideratio q̄ scia: scia aūt uel itellect⁹ dei ē ipsa eius essentia si ē intelligens ut oñsum est: cuz nlla pfectio ꝓueniat ei pticipatiue sz p essētia ut ex supiorib⁹ pz: si igit̄ sua ꝓsideratio nō sit sua essentia: aliq̄d erit sua essentia nobilius et pfect⁹: et sic nō erit ifinite pfectionis et bonitatis: vnde nō erit primū. ¶ Ad hoc intelligere est actus intelligentis: si igitur: deus est intelligens et nō sit suum intelligere: oz q̄ ꝓpet ad ipm sicut potētia ad actum: et ita potentia ēit i deo et actus: quod est impossibile vt supra ꝓbatum est ¶ Item omis substātia est per suam operatiōem: si igitur operatio dei sit aliquid aliud q̄ diuina substantia: erit finis eius aliq̄d aliud ab ipso: et sic deus nō erit sua bonitas: cū bonum cuiuslibet sit finis eius: si aūt dinum intelligere sit eius esse: necesse ē q̄ intelligere eius sit simplicit̄ et nuz et inuariabile et actu tantum exñs: et omia que de diuino eē ꝓbata sunt nō igitur deus ē impotētia intelligens aut de nouo aliquid intelligē incipiēs ul quacunq̄ mutationez aut compositionem in intelligendo habens.

¶ Q̄ deus per nihil aliud intelligit q̄ per essentiā suam. XLVII

EX his aūt que sūt supra ostensa euidenter apparet q̄ intellectus diuin⁹ nulla alia spē intelligibili intelligat q̄ sua eētia: spēs. n. intelligibilis ꝓncipium formale est intellectualis opationis: sicut forma cuiuslibet agentis principium est proprie operationis: diuina autem operatio intellectual⁹ est eius essentia ut ostensum est: esset igitur aliq̄d aliud diuine essentie principium et causa si alia intelligibilis specie quam sua essentia intellectus diuinus intelligeret quod supra ostēsis repugnat ¶ Ad hoc per speciem intelligibilem fit intellectus intelligens actu: sicut per speciem sensibilez: sensus actu est sentiens: comparatur igitur species intelligibilis ad intellectum sicut actus ad potentiam: si igitur diuinus intellectus aliqua alia specie intelligibili intelligeret quā se ipso: esset in potentia respectu alicuius: quod esse non potest ut supra ostensum est. ¶ Amp. species intelligibilis i itellectu preter essentiam eius exñs: eē accidentale hz: rōne cuius scia nīa iter accñtia

cõputat:in deo autem nõ põt esse aliqõ accidens ut supra ostẽsum est:igitur non ẽ in intellectu ei⁹ aliqua spẽs p̃ter ipam diuinã essentiã ¶ Ad hoc spẽs intelligibilis ẽ sil̃itudo alicui⁹ itellecti : si igit in itellectu dino sit aliq̃ intelligibilis spẽs pret eẽntiã ipsius:sil̃itudo alic⁹ itellecti erit:aut igit diuine essẽtie:aut alterius rei:ipsi⁹ quidẽ diuine essẽtie non põt eẽ:qr sic diuina essentia non essz intelligibilis per se ipam sed illa spẽs facẽt eã intelligibilẽ:nec etiã põt eẽ in intellectu eius spẽs alia p̃ret eẽntiã ipsius que sit alt̃ius rei sil̃itudo:illa.n. sil̃itudo iprimẽt ei uel a se uel ab alio:nõ ãt a se ipo qr sic idẽ eẽt agens ꝛ patiẽs:eẽtq; aliqõ agẽs qõ ñ suã sed alt̃ius sil̃itudinẽ induceret i patiente:ꝛ sic nõ oẽ agens sibi sil̃e ageret:nec ab alio: esse enim aliquod agens ꝑus eo:ꝯ ipossibile est q̃ in ipo sit aliqua spẽs itelligibilis preter ipius eẽntiã ¶ P̃re terea itelligere dei ẽ ei⁹ eẽntia ut supra oñsũ est:si igitur itelligeret ꝑ aliquam spẽz que nõ sit sua essentia:esset per aliquod aliud a sua eẽntia quod est impossibile:non igitur intelligit per aliquam spẽm que non sit sua eẽntia.

¶ Q̃ deus pfecte itelligit se ipsuz XLVIII

EX hoc autẽ ulteri

us pz q̃ ipse se ipm perfecte intelligit. Cũ.n.p spẽm itellig.bilẽ itellect⁹ i rez itellectã ferat:ex duobus perfectio itellectual̃ opatõis dependet:unũ est ut spẽs itelligibilis perfecte rei itellecte cõfo:metur:aliud ẽ ut perfecte intellectui coniũgat:qõ q̃dem tanto fit amplius quãto itellectus i intelligendo maiorẽ efficatiã habz:ipa ãt diuina eẽntia que est species intelligibilis qua itellect⁹ diuinus itelligit :est ipsi deo penitus idez: estq; intellectui ipsius idem omnino:se ipsum igitur deus perfectissime cognoscit. Adhuc res materialis intelligibilis efficitur per hoc q̃ a materia ꝛ a materialibus conditionibus separatur:quod igitur ẽ p sui nãm ab oi maria ꝛ mariali⁹ cõditõnib⁹ sepatũ hoc est itelligibile fm suã nãm:sed oẽ itelligibile itelligit fm q̃ est vnũ actu cũ itelligẽte: ipse ãt deus itelligẽs est:ut supra ẽ ꝓbatũ:igit cuz sit imaterialis oio ꝛ maxie sibi ipsi sit unũ : maxie se ipm itelligit ¶ Itẽ ex hoc aliq̃d actu intelligit q̃ itellectus i actu ꝛ itellectũ etiã actu unũ sunt diuinus ãt itellectus ẽ semp itelligẽs i actu :nihil.n. ẽ in potẽtia ꝛ ipfectũ in deo:eẽntia autẽ dei fm se ipam pfecte itelligibilis ẽ ut ex predict̃ pz:cũ igit itellect⁹ diuin⁹ ꝛ eẽntia dina sint unũ ut ex dictis manifestũ ẽ:relinq̃t q̃ de⁹ perfecte se ipm intelligat de⁹.n.ẽ ꝛ su⁹ itellectus ꝛ sua eẽntia ¶ Ad h̃ oñe qõ ẽ i aliquo p modũ itelligibilẽ:intelligit ab eo: eẽntia ãt diuina ẽ i deo p modum intelligibilem. nam eẽ naturale dei ꝛ eẽ intelligibile unum ꝛ idẽ sunt.cum eẽ suum sit suum intelligere:deus igit intelligit essentiam suam:ergo se ipm cum ipe sit sua essentia. ¶ Amp̃.actus intellectus sicut ꝛ aliarum anime potentiarum fm obiecta distinguntur:tanto igitur erit perfectio: operatio intellect⁹ quanto erit perfectius intelligibile:sed perfectissimum intelligibile est essentia diuina:cũ sit perfectissimus actus ꝛ prima vitas:opatio autem intellectus diuini ẽ etiã:nobilissima : cũ sit ipm cẽ diuinum ut ostensum est:deus igitur se ipm itelligit ¶ Ad hoc rerum omnium perfectões in deo maxime inueniuntur.inter alias autem perfectiones in rebus creatis inuentas maxima est intelligẽ deum:cũ natura itellectualis alijs preemineat.cui⁹ pfectio est itelligere:nobilissimũ ãt intelligibile deus est:deus igitur maxime se ipm itelligit. Hoc ãt auctoritate dina cõfirmat:ait nãq; apls.i. Ioñ. ꝯ.q̃ spũs dei scrutat ẽt pfũda dei

¶ Q̃ deus p̃mo ꝛ p se solũ se ipe cognoscit. XLIX

EX premissis autẽ

apparet q̃ deus primo ꝛ per se solũ se ipm cognoscit .Illa.n.res solũ ẽ p̃mo ꝛ p se ab itellectu cognita cuius spẽz itelligit: opatio.n.forme q̃ est opationis principiũ ꝓportionatur sed id q̃ de⁹ itelligit nihil ẽ aliud q̃ sua eẽntia: ut supra ꝓbatũ ẽ.igitur intellectum ab ipo p̃mo ꝛ per se nihil est aliud q̃ ipe met. ¶ Ad hoc impossibile est simul multa primo ꝛ per se intelligẽ: vna.n.opatio nõ põt siml̃ multis t̃minari:de⁹ ãt qñq; se ipm itelligit ut ꝓbatũ ẽ:si igit intelligit aliqd aliud q̃i p̃mo ꝛ p se itellectũ oz q̃ itellect⁹ ei⁹ mutet ꝺ ꝓsideratõe sui i ꝓsideratõz alt̃i⁹ id ãt ẽ eo ignobil⁹:sic igit itelleet⁹ diuus mutat i peius qõ ẽ ipossibile ¶ Amp̃. opatões itellectus distinguntur penes obiecta:si igit deus itelligit se ꝛ aliud a se q̃ si p̃ncipale obiectũ:habebit plures intellectuales operationes.ꝯ uel sua eẽntia erit in plura diuisa: uel aliquã itellectualem opationẽ habebit q̃ non ẽ sua substãtia:q̃rũ utrũq; ipossibile eẽ mõstratũ ẽ .restat igitur nihil a deo cẽ cognitum quasi primo ꝛ per se intellectum nisi suam eẽntiam ¶ Itez intellectus fm q̃ ẽ differens a suo intellecto est in potentia respectu illius.si igitur aliquid aliud sit intellectum a deo primo ꝛ per se:sequetur q̃ ipe sit i potẽtia respectu alicuius alterius.quod ẽ impossibile ut ex dictis pz ¶ P̃rẽea intellect⁹ est p̃fectio intelligentis:fm enim hoc intellectus perfectus est q̃ actu itelligit:qõ q̃dẽ ẽ p hoc q̃ est vnuz cum eo quod intelligitur: si igitur aliquid aliud a deo sit primo itellectum ab ipso erit aliquid aliud perfectio ipsius:ꝛ eo nobilius:quod est impossibile. ¶ Amp̃. ex multis itellectis itelligẽtis scia integrat:si igitur sẽt multa scita a deo ꝯi⁹p̃ncipaliẽ

cognita ⁊ per se: sequitur q̄ scientia dei sit ex mⁱ tis cōpōsita ⁊ sic uel erit essētia dīna composita ⁊ scia erit accīs deo q̄z utrūq̄z ē ipossibile ut ex dictis māifestum est: relinq̄t igit q̄ id qō ē pmo ⁊ per se itellectū a deo nō sit aliud q̄ sua substātia.

Ad hoc opatio itellectualis spēm ⁊ nobilitatē hz fz id qō ē p se ⁊ pmo itellectum cū hoc sit eⁱ obiectū: si igit deⁱ aliud a se itelligēt q̄i p se ⁊ pmo itellectū: eⁱ opatio itellectualis spēm ⁊ nobilitatē habēt fm id qō est aliud ab ipo. hoc āt ē ipossibile: cū sua opatio sit eⁱ essentia ut ostensum est: sic igitur impossibile est q̄ intellectum a deo primo et per se sit aliud ab ipso.

¶ Q̄ deus cognoscit alia a se. 1.

EX hoc autem q̄ deus se ipsum cognoscit primo ⁊ p se: q̄ alia a se ipso cognoscat ēt ponē oz. Effectⁱ.n. cognitio sufficiēt hz p cognitionē sue cause. unde scire dicimur vnūqōq̄z cum cām eius cognoscimus. ipse āt deus ē per suā essē tiā cā essendi alīs: cū igitur suā essentiā plenissīe cognoscat oz ponē q̄ etiā alia cognoscat. ¶ Ad hoc similitudo oīs effectus in sua cā aliqualiter p existit: cum omne agens agat sibi simile: omne āt qō est in aliq̄ ē in eo per modū eius in q̄ est: si igit deus aliquarum rez est cā: cū ipse sit fm suā naturā intellectualis: similitudo cāti sui in eo erit intelligibiliter: quod āt est in aliquo per modum intelligibilem ab eo itelligitur: deus igitur res alias a se ipso vere cognoscit. ¶ Amp̄. quicūq̄z cognoscit perfecte rē aliquā cognoscit oia que de re illa uere possunt dici ⁊ que ei conueniunt fm naturā deo āt fm suam naturam conuenit q̄ sit aliorum cā: cū igitur perfecte se ip̄m cognoscat: cognoscit se esse cām quod esse nō potest nisi cognoscat alia qualr̄ cātum qō est aliud ab ipso: nihil.n. sui ipsⁱ cā est ergo deus cognoscit alia a se. ¶ olligentel igitur has duas conclusiones apparet deum cognoscere se ip̄m quasi pmo ⁊ p se notū: alia vo sicut in essentia sua uisa. Quā quidē vitatem expresse Diony. tradit i. vij. ca. de diui. no. dicēs nō fm uisionē singulis se ūmittit: sed fm cāe cōtinētiaz scit oia. Et. j. Diuina sapia se ipsā cognoscēs scit alia Cui ēt sme attestari uidet scripture sacre auctoritas. Nā i ps. de deo dicit. Prospexit de excelso sācto suo: q̄i ō se ipo excelso alia uidēs.

¶ Q̄ deⁱ hz ppaz cognitionē de oībⁱ rebⁱ II.

QUia uero q̄dā dixerūt q̄ deus de alīs rebus nō hz cognitionē nisi vlez utpote cognoscēs ea in q̄tū sūt entia: ex hoc q̄ nā ēndi cognoscit p cognitionē sui ipsⁱ: restat oīdēdū q̄ deⁱ oēs alias res cognoscat: prout ab ī uicē sūt distincte qō ē cognoscē res fm ppas rōnes earz. Ad hujⁱ āt oīsionē deū ee cām oīs entis sup ponat: qō ex supradictis aliq̄tenⁱ pz: ⁊ j. pleniusoīdet. Sic igit nihil ī aliq̄ re ee pōt qō non sit ab eo cātū uel mediate uel imediate: cognita aūt cā cognoscitur eius effectus: q̄cq̄d igit ē ī quacūq̄z re pōt cognosci cognito deo ⁊ oibus cāis mediīs q̄ sit inf deū et res: sed deⁱ se ipz cognoscit ⁊ omēs cās medias q̄ sūt inf ipm ⁊ rē quāliber: qō. n. se ipsuz pfecte cognosat tā oīsū ē se ipso āt cognito cognoscit qō ab ipso imediate ē: q̄ cognito cognoscit iteruz qō ab illo imediate est: ⁊ sic de oibus cāis medīs usq̄z ad ultimū effectū: ergo deus cognoscit q̄c q̄d ē i re: hoc āt ē habē ppriā et ⁊ cōpletā cogniti onē de re cognoscē. ſ oia q̄ i re sūt ⁊ cōia: ⁊ ppria ouf g̃ ppā ō reb⁹ hz cognitōez fz q̄ sīt ab iuicē disticte. Ad ħ oē qō agit p itellectū hz cognitōez ō re quā agit fm ppriā facti rōem: qz cognitio faciēd determiat formā facto: deⁱ āt cā ē rez p intellectuz cū suū ee sit suū intelligē: vnūqōq̄z āt agit ī q̄tum est actu: cognoscit igit cātū suū ppe fm q̄ ē distinctū ab alīs. ¶ Amp̄. rez distictio nō pōt cē cāu hz. n. ordinē certū: oz igit ex alicuius cāe intentione distinctionē i rebⁱ ee ñ āt ex itētione alicuⁱ cāe p necessitatē nature agentl: qz nā determiat ad vnū ⁊ sic nulliⁱ rei p nāe necessitatē agētl itētio pōt ee ad mlta ī q̄tū distincta sūt: restat g̃ q̄ distictō in rebⁱ puēit ex itētiōe alicⁱ cāe cogscētl. vī āt itellectⁱ ppriū ee rez distictione cōsiderare. uñ ⁊ Anaxagoras distinctōis pncipiū itellectū dixit. vlis āt rerū distictio nō pōt ee ex itētōe alicⁱ cāz. Haruz: qz oēs hmōi cāe sūt de uniuersitate cātorū distinctorū: ē igit h̄ prime cāe q̄ p se ip̄m ab oībⁱ alīs distiguit itendē distictionē oiuz rerū: deus igit cognoscit res ut distictas. ¶ Itē q̄cq̄d deⁱ cognoscit perfectissime cognoscit: ē. n. i eo oīs pfectio sic ī sipl̄r pfecto: ut supra oīsuz ē: qō āt cognoscit ī cōi tm̄. ñ perfecte cognoscit: ignorāt. n. ea q̄ sūt p̄cipua illiⁱ rei. ſ. ultime perfectiones q̄bus pficit ppriū ee eius: unde tali cognitione magis cognoscitur res in potentia q̄ in actu. si igitur deus cognoscendo essentiam suam cognoscit omnia in uniuersali oportet etiam q̄ propriam habeat cognitionem de rebus. ¶ Ad hoc quicunq̄z cognoscit naturā aliquam: cognoscit per se accidentia illius nature per se autem accidentia entis in q̄tuz est ens sunt unum et multa ut probatur in. iiij. metaph. deus igitur si cognoscendo essentiam siue naturam suam cognoscit in uniuersali naturam entis: sequitur q̄ cognoscat multitudinem: multitudo autez sine distinctione intelligi non potest: intelligit igit res ꝓut sūt ab inuicē distincte. ¶ Amp̄. q̄cūq̄z cognoscit perfecte aliquam nām vlem: cognoscit modū quo nā illa pōt haberi: sicut q̄ cognoscit albedinem scit q̄ recipit magis ⁊ minⁱ: hz ex dīso mō existēdi cōstituuntur dīsi gradus entium. si igitur deus cognoscendo se cognoscit nām vlem entis:

ñ ãt impfecte: qz ab eo oĩs iperfectio longe est ut supra ꝓbatũ ẽ: oz q cognoscat oẽs gradꝰ entiũ: z sic de rebꝰ alĩjs a se hẽbit ꝓpriã cognitionem.

Preterea q̃cũq; cognoscit pfecte aliq̃d: cognscit oia que sũt i illo: sz deus cognoscit se ipm pfecte: g̃ cognoscit oia q̃ sũt i ipo fm potentiã actiuã: sz oia fm ꝓpas formas sũt i ipo sc̃m potẽtiã actiuã cũ ipe sit oĩs entis ꝓncipiũ. ipse igitur hz cognitionẽ ꝓpriã ỏ oĩbus rebus.

¶ Ad h q̃cũq; scit aliquaz nãm: scit an illa nã sit cõicabilis. non. n. aialis nãz sciret pfecte q̃ nesciret eã pluribus cõicabilẽ eẽ: diuina ãt natura cõicabilis ẽ ꝑ silitudinẽ: scit g̃ deꝰ q̃t modis eꝰ essentie aliq̃d silẽ eẽ põt: sed ex hoc sũt diuersitates formarũ q: dina eẽntia res diuersimode imitãt unỏ phũs formã naturalẽ dinũ q̃ dã noiat: deꝰ igit de rebꝰ hz cognitõez fm ꝓpriaſ formas.

¶ Preterea apỏ hoies z alios cognoscentes hz cognitio de rebꝰ ꝓut i sua multitudie ab invicẽ sũt distincte: si igit deꝰ res i sua distitõe nõ cognoscit: sequet cũ illipiẽtissimũ eẽ: sicut z illos q̃ ponebãt deũ ñ cognoscẽ lucẽ quã oẽs cognoscũt qỏ ꝓ icõueniẽti hz phũs i prio de aia z in. iij. metha.

¶ Hoc ẽt auctoritate scripture canõice edocemur. Dĩ nãq; Gen. i. Uidit deꝰ cũcta que fecerat et erãt ualde bona. Et Deb. iiij. Nõ ẽ ulla creatura inuisibilis i ꝓspectu eꝰ: oia ãt nuda z apta sũt oculis eius.

¶ Rationes ad ingrendũ q̃liter multitudo intellectoꝝ sit in intellectu diuino. .II.

Sed ne multitudo intellectoꝝ i intellectũ diuinũ ꝓpõem educat: inuestigãdus ẽ modꝰ q̃ ista intellecta sũt multa. Nõ ãt hec mltitudo sic intelligi põt q̃i mlta itellecta habeãt eẽ distinctũ i deo: ista n. intellecta aut essẽt idẽ qỏ eẽntia diuina: z sic in eẽntia dei ponẽt aliq̃ multitudo: qỏ supra multiplicit ẽ remotũ: aut eẽnt supaddita eẽntie diuine z sic eẽt i deo aliq̃ accñs: qỏ supra ipossibile esse oñdim̃: nec itez põt põi hmõi formas intelligibiles ꝑ se exĩstere q̃ Plato ꝓdicta icõueniẽtia uitãs vĩ posuisse itroducẽdo ideas. nã forme rerũ naturaliũ sine mã existẽ nõ pñt: cũ nec sine mã itelligãtur: qỏ etiã si ponerẽt: nec hoc sufficẽt ad ponẽdũ deũ itelligẽ multitudinẽ nã cũ forme predicte sit extra dei eẽntiã: si sine his deꝰ multitudinẽ rerũz itellligẽ nõ posset qỏ ad pfectionẽ sui itellectꝰ requirit: seq̃ret q̃ sua pfectio i itelligẽdo ab alio dependẽt: z ꝑ ꝓñs i eẽndo: cũ suũ eẽ sit suũ itelligẽ: cuius ꝓriũ supra oñsũ ẽ. Itẽ cũ oẽ qỏ ẽ ꝓter essẽtiaz suã sit cãtũ ab eo ut. ꝯ. oñdet: necesse ẽ si forme p̃dicte extra deũ sũt ab eo cãtas eẽ. ipe ãt ẽ cã rerũ ꝑ itellectũ ut. ꝯ. oñdet: g̃ deũ itelligẽ hmõi itelligibilia p̃exigit ordine nãe ad hoc q̃ hmõi iteligibilia sint: non igit ꝑ hoc deꝰ itelligit multitudinem q̃ itelligibilia multa ꝑ se exĩstũt extra eũ.

¶ Ad hoc itelligibile i actu ẽ itellectꝰ i actu: sicut z sibile i actu ẽ sẽsus in actu: fm vỏ q̃ itelligibile ab itellectu distiguit ẽ utrũq; i potẽtia sicut z i sensu pz. nã neq; uisus ẽ uidẽs actu neq; uisibile vĩ actu nisi cũ uisus iformat visibilis spẽ: ut sic ex uisibili z uisu unũ fiat: si igit itelligibilia dei sũt extra itellectũ ipsi: sequet q̃ itellectus suus sit in potẽtia z silr itelligibilia illius: z sic indigebit aliquo reducente in actu qỏ est impossibile: nã hoc esset eo ꝓ ius.

¶ Preterea intellectum oz esse in intelligẽte: non igitur sufficit ponere formas rerum ꝑ se exĩtes extra itellectũ diuinum ad hoc qỏ deus multitudinem rerum intelligat: sed oportet qỏ sint i ipso intellectu diuino.

Rationes qỏ huiusmodi multitudo intelligibilium non est nisi in intellectu diuino. .III.

Ex eisdem etiã rationibus apparet qỏ nõ potest poni q̃ multitudo intelligibilium predictoꝝ sint in aliq̃ alio intellectu ꝑt diuinuz uel aie l' angeli siue intelligentie: nam sic intellectꝰ diuinꝰ q̃tũ ad aliquã suã operationẽ dependeret ab aliq̃ posteriori intellectu: quod etiã est impossibile: sicut ẽt res i se subsistentes a ỏo sũt: ita z q̃ rebus insunt vñ z ad esse ꝑdictoꝝ intelligibilium in aliq̃ posterioꝝ itellectuum ꝑexigit itelligẽ diuinũ per qỏ ões ẽ cã: seq̃t etiã itellectũ diuinuz esse i potẽtia cũ sua intelligibilia ñ sĩ ei cõiuncta: sic etiã unicuiq; ẽ ꝓpriuz esse: ita z ꝓpria opatio: ñ igit esse põt vt ꝑ hoc q̃ alicꝭ intellectus ad opandum disponat: aliꝰ operationem itellectualẽ exeq̃t: sz ipemet itellectꝰ apỏ quẽ disp̃ iuenit sic unũq̃q; ẽ ꝑ essentiaz suã ñ ꝑ essentiam alterius: per hoc igitur qỏ itelligibilia multa sunt apud aliquem forũz intellectuum: non poterit esse qỏ intellectus primus mltitudinem cognoscat.

¶ Solutio rationum premissarum .IIII.

Premissa autẽ dubitatõ facilr solui põt si diligent ispiciat q̃lr res itellecte ñ i itellectu existãt Et ut ab itellectu nĩo ad dini itellectꝰ cognitionez ꝓut est possibile ꝓcedam̃: ꝓsiderãdũ ẽ qỏ res exterioꝝ itellecta a nobis i itellectu nĩo ñ existit fm ꝓpriã nãm: sed oz qỏ ispẽs eꝰ sit i intellectu nostro per quam fit intellectus in actu. existens autem i actu ꝑ huiusmodi ispeciem sic ꝑ ꝓpriã formam i telligit rem ipam nõ ãt ita qỏ ipm intelligere sit actio transiens in rem intellectam sicut calefactio transit in calefactum: sed manet in ipso intelligente: et habet relationem ad rem que intelligitur ex eo q̃ species predicta que est pricipiũ itellectualis operatiõis: ut forma est similitudo illꝰ.

Ulcius ãt ꝓsideradũ ẽ ꝙ itellect⁹ ꝑ spẽz rei foꝛa tus intelligẽdo formaꝛ in se ipo q̃ndã intẽtionem rei itellecte: q̃ ẽ rõ ipsius quã significat diffinitio. Et hoc q̃dẽ necessariũ ẽ: eo ꝙ intellect⁹ itelligit in differẽt rẽ abñtẽ ꝛ pñtẽ i quo cũ itellectu imagi natio ꝓuenit: ſz intellect⁹ hoc ãpli⁹ hz ꝙ ẽt intelli git rẽ ut ſepatam a cõditionib⁹ mãlibus ſine q̃b⁹ in rez nã nõ exiſtit: ꝛ hoc nõ poſſet eẽ niſi intelle ctus intentionẽ ſibi predictã formaret: hec aũt in tentio intellecta cũ ſit q̃i ꝛminus intelligibilis opa tõis ẽ aliud a ſpecie itelligibili q̃ facit intellectuz i acta: quã oz cõſiderari ut intelligibilis opera tionis ꝓncipiũ: ſz utrũq; ſit rei itellecte ſiꝛitudo Per hoc. n. ꝙ ſpẽs intelligibilis q̃ ẽ forma itellec tus ꝛ intelligẽdi ꝓncipiũ ẽ ſiꝛitudo rei exteriõis ſequit ꝙ itellect⁹ intẽtionẽ formet illi rei ſiꝛem: q̃a q̃le eſt vnũq̃q; talia opat: ꝛ ex hoc ꝙ itẽtio itel lecta ẽ ſiꝛis alicui rei: ſequit ꝙ itellectus forman do hmõi itentionẽ rẽ illã itelligat: intellect⁹ autẽ diuin⁹ nulla alia ſpẽ itelligit q̃ eẽntia ſua: ut ſu pra oſtenſũ ẽ: ſz tñ eẽntia ſua ẽ ſiꝛitudo oiuz rerũ ꝑ hoc ꝙ ſequit ꝙ cõceptio itellect⁹ diuini: ꝑut ſe mctipm itelligit q̃ ẽ vbũ ipſi⁹ nõ ſolũ ſit ſiꝛitudo ipſi⁹ dei intellecti: ſz ẽt oiuz q̃z eſt diuina eſſentia ſiꝛitudo. Sic igit ꝑ unã ſpẽm itelligibilẽ q̃ ẽ diui na eſſẽtia ꝛ ꝑ unã intentionẽ intellectã q̃ ẽ vbum diuũ mlta pñt a deo itelligi

Qualr diuina eſſentia vna ꝛ ſimplex ſit ꝑꝑa ſiꝛitudo ꝛ rõ oiuz intelligibiliũ. .lv.

Sed rurſus difficile uꝛ im poſſibile alicui videri põt ꝙ unũ ꝛ idẽ ſimplex ut di uina eẽntia ſit ꝑꝑa rõ ſiue ſiꝛitudo di uerſoꝝ. Nã cũ diuerſaꝝ rez ſit diſtictio rõe ꝑꝑ aꝝ foꝛaꝝ ꝙ alicui fm ꝑpriã formã ſiꝛe fuerit: al teri neceſſe ẽ ut diſſiꝛe ueniaꝛ: ſz vo ꝙ dĩſa aliq̃d cõe hñt nihil ꝓhibet ea vnã ſiꝛitudinẽ hẽe: ſic hõ ꝛ aſin⁹ i q̃tũ ſt aialia: ex q̃ ſeq̃t ꝙ de⁹ de rebus ꝑ ꝑpriã cognitionẽ nõ hẽat: ſed cõem: nam ſz modũ quo ſiꝛitudo cogniti ẽ in cognoſcente: ſequit cogni tionis operatio: ſicut ꝛ calefactio ſcõm modũ ca loris: ſiꝛitudo. n. cogniti i cognoſcẽte ẽ ſicut fõma qua agit: oz igit ſi de⁹ de plũbus ꝑpriã cognicitõez hz ꝙ ipſe ſit ꝑꝑa rõ ſinguloꝝ ꝙ qualr ſit iueſtigã dũ ẽ. Ut. n. pl⁹ dicit in. viij. meth. fozme et diffini tões rez q̃ eas ſignãt ſt ſiles nũeris. nã i nũer⁹ una unitate addita uel ſubtracta ſpẽs nũeri uariaꝛ: ut pz i binario ꝛ ẽnario: ſiꝛ ãt ẽ ꝛ in diffinitiõib⁹ nã una dĩa addita uel ſubtracta uariaꝛ ſpẽz: ſub ſtãtia. n. ſẽſibiľ abſqz rõali: ꝛ irrõnali addito: ſpẽ differt. In bis ãt q̃ i ſe multa cõtinẽt nõ ſic ſe hz itellect⁹ ut nã: nã ea q̃ ad eẽ alic⁹ rei cõiũcti requi runt illi⁹ rei nã diuiſa eẽ nõ patiť: nõ. n. remãebit aialis nã ſi a cõpoze aia ſubtrahaꝛ: intellectus ue ro ea que ſũt i eſſe cõiũcta: interdũ diſiunctim ac cipere poteſt: q̃ñ unum eoꝝ in alterius rõnem nõ cadit: et propter hoc in ẽnario conſidera: e po teſt binariũ tm̃: ꝛ in aiali rõali id quod eſt ſẽſibi le tm̃: vnde intellectus id quod plura complectit poteſt accipere ut propriã róem plurimoꝝ appr hẽdendo aliqua illoꝝ abſqz aliis. Poteſt enim ac cipere denariũ ut propriam rationẽ nouenarꝝ una unitate ſubtracta ꝛ ſiꝛ ut propriam rõnem ſinguloꝝ nũeroꝝ infra incluſoꝝ. Similiť eti am et i hoie accipere põt propriũ exemplar ania lis irrationalis in quantũ hmõi ꝛ ſingularũ ſpẽ rũ eius: niſi aliquas differentias adderẽt poſitas Propter hoc q̃dã philoſophus Alemẽs noie di xit ꝙ nobiliora in entibus ſũt mĩ⁹ nobiliũ exem plaria: diuina ãt eſſentia ꝛ ſe nobilitates oium en tiũ comprehendit: non quidẽ per modũ ꝓpõis ſz per modũ pfectionis ut ſupra oſtendũ ẽ. forma ãt ois tã ꝑꝑa q̃ cõis fm illõ qõ aliq̃d ponit perfe ctio quedã ẽ: non ãt iperfectionẽ includit: niſi fm ꝙ deficit a vo cẽ: intellect⁹ igit diuin⁹ id qõ ẽ pro priũ unicuiq; i eſſentia ſua cõprehendẽ põt intel ligẽdo i q̃ eⁱ⁹ eẽntia imittet ꝛ itelligendo i q̃ a ſua pfectione deficit unũq̃q; utpote intelligendo eſ ſentiã ſuã ut imitabilẽ per modũ uite: ꝛ nõ cogni tõis accipit ꝑpriã formã plãte: ſi vo ut imitabilẽ per modũ cognitõis ꝛ nõ intellect⁹: ꝑpriã formã aialis: ꝛ ſic de aliis. Sic igitur pz ꝙ eſſentia diuia i q̃tũ ẽ abſolute perfecta põt accipi ut ꝑpria rõ ſinguloꝝ. vnde per eã de⁹ ꝑpriã cognitionẽ de oib⁹ hẽe poteſt. Quia uero propria ratio uni⁹ di ſtinguitur a ꝓpria ratione alterius: diſtictõ au tem eſt pluraliꝛatis ꝓncipiũ: oz i intellectu diuino diſtinctionem quandam ꝛ pluraliꝛatẽ rõnũ intel lectaꝝ cõſiderare fm ꝙ id qõ ẽ i intellectu diuino ẽ ꝑpria rõ diuerſoꝝ. vñ cũ hoc ſit fm ꝙ deus in telligit ꝑꝑũ reſpectũ aſſiľatõis quã hz unaquez creatura ad ipſũ: reliquitur ꝙ rões rerũ itellectu diuino nõ ſũt plures uel diſtincte niſi fm ꝙ deus cognoſcit res pluribus ꝛ diuerſis modis eſſe aſſi milabiles ſibi: ꝛ ſecũdum hoc Auguſtinus dicit ꝙ deus alia ratione fecit hominem: ꝛ alia equuz: ꝛ rationes rerum pliter in mente diuina eẽ dicit In quo eriam ſaluatur aliqualiter Platõis opio ponẽtis ideas hz quas foſmantur oia que in reb⁹ materialibus exiſtunt.

Qz deus oia ſimul intelligit. lvi

Ex his autem ulte riꝰ apparet ꝙ deus omnia ſimul in telligit. Intellectus enim noſter ſimul actu multa intelligere non poteſt: quia cum in tellectus in actu ſit intellectum actu: ſi plura ſi mul actu intelligeret: ſequeretur ꝙ intellect⁹ ſiť eẽt plura fm genus unũ qõ eſt ipoſſibile. Dico ãt

fm unū gen⁹ qz nihil ꝓhibet idē ſubiectū iſoꝛmāi diuerſis foꝛmis diuerſoꝛ generū: ſicut idē coꝛpuſ eſt figuratū ⁊ coloꝛatū: ſpēs āt intelligibiles quib⁹ itellectus foꝛmat ad hoc q ipa ſint intellecta i actu oēs ſūt un⁹ generis: hñt. n. unā rōez eēndi fm eſſe intelligibile lz res ārū ſūt ſpēs in una eſſendi nō ꝓueniāt rōez: vnde nec ꝑſie ſūt ꝑ ꝑſietatē rerū q ſūt extra aiam. Et ide ē q qñ aliq⁹ mlta accipiūt quocūqz mō unita ſil itelligūt: ſil. n. itelligit totū continuuz ñ ptē poſt ptē: ⁊ ſil⁹ ſil itelligit ꝓpōnē nō pri⁹ ſubiectū ⁊ poſtea predicatū: qz fm unam tot⁹ ſpēm oēs ptes ꝑhēdit. Ex his igitur accipe poſſum⁹ q q̄cūqz plura vna ſpē cognoſcūt ſimul ꝑñt itelligi: oīa āt q de⁹ cognoſcit una ſpē cogſcit q eſt ſua eēntia ut ex dictis pz: oīa igit ſil itelligere pōt. Itē uiſ cognoſcitiua nō cogſcit aliqd actu niſi adſit intētio: vñ ⁊ fātaſmata in oꝛgano ꝓſeruata inkdū ñ actu imagiamur qz intētio ñ refert ad ea. appetit⁹. n. alias potentias i actū mouet in agentib⁹ ꝑ uolūtatē: multa igit ad que ſil⁹ itentio nō fertur non ſil⁹ intuemur: que ā oꝛ ſub una ⁊ ea dē intentione cadē oꝛ ſil⁹ eſſe itellecta: qui. n. cōparationē duoꝛ cōſiderat intētionē ad utrūqz dirigit ⁊ ſil⁹ intuet utrūqz: oīa āt q ſūt i diuia ſcia ſub una itētiōe neceſſe ē cadē: intendit. n. deus ſuā eſſētiaz ꝓfecte uidere qđ ē uidē ipam fm totā vtutē ſuam ſub q̄ oīa cōcludūtur. deus igitur uidēdo eſſētiaz ſuā ſil⁹ oīa intuetur. Amꝑ. itellect⁹ ſucceſſiue mlta conſideārt ipoſſibile eſt eſſe unā tm̄ opatōem cū. n. opationes fm obiecta differāt: oꝛtebit diuerſam eē operationē intellectus qua cōſideraba tur primū ⁊ q̄ ꝓſiderabat fm: intellectus aūt diuini eſt una opatio que eſt ē ſua eſſentia: ut ſupra probatū eſt: non igitur ſucceſſiue ſz ſil⁹ oīa ſua cognita ꝓſiderat. Ad hoc ſucceſſio ſine tēpore i telligi nō pōt: nec tp̄us ſine motu: cū tp̄us ſit nūerus motus fm prius ⁊ poſterius i deo āt ipoſſibile eſt eſſe motū aliquez ut ex ſupradictis haberi pōt. nulla igitur i conſideratione diuina ſucceſſio cadit: ⁊ ſic oīa que cognoſcit ſil⁹ conſiderat. Itē intelligere dei ē ipſum ſuum eſſe ut ex ſupradict⁹ pz: in eſſe aūt diuino nō eſt pri⁹ ⁊ poſteri⁹: ſed ē totū ſimul ut ſupra oſtenſū ē. igitur nec cōſideratio dei hz prius ⁊ poſteri⁹: ſz omnia ſimul intelligit. Preterea omnis intellectus itelligens unuz p⁹ aliud ē q̄ñqz itelligēs in potētia ⁊ q̄ñqz i actu: duz n. i telligit ꝑmū in actu: intelligit fm in potentia: intellectus ā diuin⁹ nūq̄ eſt i potētia: ſed eſt ſemper in actu intelligens: non igitur intelligit res ſucceſſiue: ſz oīa ſimul intelligit. Huic āt ueritati teſtimoniū ſacra ſcriptura affert. Dicitur eni Jac. i. Apud deum non eſt tranſmutatio nec uiciſſitudinis obumbratio.

Qđ i deo nō eſt habitualis cognitio. LVII.

Ex hoc aūtē appa ret q ꝑ i deo nō ē habitualis cognitio. In quibuſcūqz. n. eſt habitualis cognitio: nō ſimul omia cognoſcūtur: ſed quedam cogſcūtur actu ⁊ alia cognoſcūtur habitu: deus aūt ſimul actu omnia intelligit ut probatū eſt: non ē igitur in eo habitualis cognitio. Preterea habens habitū ⁊ non conſiderās ē quodāmō in potencia: aliter tñ q̄ ante intelligēt. oſtēſū ē āt q itellectus diuin⁹ nullo mō ē in potētia: nullo igit mō ē in ipo habitualis cognitio. Amꝑ. oīs intellectus habitualis cognoſcentis aliquid: eſt aliud ei⁹ eēntia q̄ ſua opatio intellectualis: que ē ipſa cōſideratio: intellectui eni habitualis cognoſcēti deſt ſua operatio: nō āt ei⁹ eſſentia deeſſe ei poteſt: in deo āt ſua eſſentia eſt ſua operatio ut ſupra oſtēſū eſt: non eſt igitur in ei⁹ intellectu habitual⁹ cognitio. Item intellectus habitualiter tm̄ cognoſcens nō eſt in ſua ultima perfectiōe. vñ nec felicitas que eſt optimū ponit fm habitū ſz fm actuz: ſi igitur de⁹ eſt habitualiter cognoſcēs per ſuam ſubſtantiam: fm ſuā ſnbſtām cōſideratus nō erit vltr perfectus: cui⁹ ꝓriū oſtenſum eſt ſupra. Amꝑ. oſtēſum eſt q ipſe de⁹ eſt intelligēs ꝑ eſſētiam ſuā. nō āt per aliquas ſpēs intelligibiles eſſentie ſuperadditas: oīs āt intellectus i habitu ꝑ aliquas ſpēs itelligit: nā habitus uel ē habilitatio q̄dam ad recipiendū ſpēs intelligibiles: quib⁹ actu fiat intelligens: uel ē ordinata aggregatio ipſaruz ſpērū exñtiū in itellectu nō fm cōpletū actū: ſed medio modo inter potentiā et actū: nō eſt igit in deo habitualis ſciētia. Preterea habitus q̄dā q̄litas ē: deo āt ñ pōt nec q̄litas nec aliq⁹ accidēs accidere ut ſupra probatū ē: ñ igit deo ꝓpetit habitualis cognitio. Quia vo diſpoſitio q̄ quis ē habitu tantū conſiderans aut uolens aut agens aſſimilatur diſpoſitioni dormientis: hic eſt q̄ Dauid ut habitualem diſpoſitionem a deo remoueret dicit. Ecce non dormitabit neq⁹ dormiet q̄ cuſtodit iſrl̄. Hinc etiam eſt q Ecc̄. xxiij. dicitur. Oculi domini multo ſunt lucidiores ſuper ſolem nam ſol ſemper eſt in actu lucendi.

Qđ cognitio dei non eſt diſcurſiua uel rōcinatiua. LVIII.

Ex hoc āt ulterius hñ q̄ dina ꝓſideratio ñ ē rōciatiua ul diſcurſiua. Tūc. n. rōciatiua ē nīa ꝓſideratō q̄ñ ab vno cōſiderato i aliō trāſim⁹: ſic̄ ſyllogizādo a ꝓncipijs i cōcl̄ones: nō. n. ex h aliq⁹ rōciat l̄ diſcurrit q ipſe q̄l⁹ ꝓcl̄o ex ꝑmiſſis ſequat: ſil⁹ utrūqz ꝓſideraā: h. n. cōtigit ñ argumētādo ſz argumta indicādo ſic̄ nec cognitō māl ē ex h q malia diiudicat: oñſū ē āt q de⁹ ñ ꝓſidēat vnū ꝑ

aliud q̄ſ ſucceſſiue:ſz ſiſ oia:ñ ḡ cognitio eiꝰ ē rōcinatiua uel diſcurſiua q̄uis oiuz diſcurſū ⁊ rōcinationē cognoſcat. Itē ois rōcinās alia ꝓſideratōe ituet ꝑncipia ⁊ alia ꝓcloez:ñ.n.oportēt ꝓſideratis ꝑncipijs ad ꝓclusionē ꝓcedē ſi ex hoc ipſo q̄ ꝑncipia ꝓſiderāt ꝓcluſiones et cōſiderarēt:doꝰ āt cognoſcit oia opatōe vna q̄ ē ſua eēntia:ut ſupra probatū ē:nō ē igit ſua cognitio rōciatiua. Preterea omis ratiocinatiua cognitio habet aliq̄d ȯ potētia ⁊ aliq̄d de actu:nā cōcloneſ i ꝑncipijs ſūt i potētia:i dino āt itellectu potētia:ñ hz locū ut ſupra oñſū ē:ñ ē igit eiꝰ itellectꝰ diſcurſiuꝰ. Amꝑ.in oi ſcia diſcurſiua oz aliq̄d cē cātū:nā ꝑncipia ſt quo dāmō cā efficiēs ꝓcloniſ:vñ ⁊ demōſtratio dicit ſyllogiſmꝰ faciēs ſcire:i dina āt ſcia nihil cātū pōt cē cū ipa dei ſcia ſit ipſe deus ut ex ſupioꝛibꝰ patz dei igit ſcia nō pōt cē diſcurſiua. Ad hoc ea que nāl͛r cognoſcūt abſq̄ rōciatiōe nobis ſūt nō ſic ȯ pmis ꝑncipijs pz:ſz i deo nō pōt cē cognitio niſi nālis imo niſi eēntialis:ſua.n.ſcia ē ſua eēntia ut ſupra oñſū ē:dei igit cognitio nō ē rōciatiua. Preterea oēm motū neceſſe ē reduci i ꝑmū mouēs qȯ ē mouēs tm̄ ⁊ nō motū:illud igit a q̄ ē ꝑma origo motꝰ oz oio cē mouēs ⁊ nō motū:hoc āt ē itellectꝰ diuinꝰ ut ſupra oñſū ē:oz igit intellectū diuinū oio cē mouētē nō motū:rōciatio āt ē q̄dā motꝰ i tellectꝰ trāſcūtis ab uno i aliud:nō ē igit diuinꝰ intellectꝰ rōciatiuꝰ. Itē qȯ ē ſupmū i nobis ē iferiꝰ ꝛo qȯ ē i deo.nā iferiꝰ nō attigit ſupꝰ niſi i ſuo ſūmo:ſupmū āt i nīa cognitōe nō ē rō ſz itellectꝰ q̄ ē rōis origo:dei igit cognitio nō ē rōcinatiua ſz intellectualis tm̄. Amꝑ.a deo oīs defectꝰ remouēd͛ ē:eo q̄ ipe ē ſimplr pfectꝰ ut ſupra oñſū eſt ſz ex iperfectōe itellectual͛ nāe ꝓuēit rōciatiua cognitio.nā qȯ ꝑ aliud cognoſcit minꝰ ēnotū eo qȯ ꝑ ſe cognoſcitur:nec ad id quod ꝑ aliud ē notuz nā cogn̄cētis ſufficit ſine eo ꝑ qȯ ſit notū:i cognitione āt rōciatiua fit aliq̄d notū ꝑ aliud:qȯ āt itellectual͛ cognoſcit ꝑ ſe ē notū:et ad ipm cognoſcēdū nā cognoſcēti ſufficit abſq̄ exterioꝛi medio. vnȯ mānifeſtū ē q̄ defectꝰ q̄dē itellectꝰ ē rō:dina igit ſcientia nō eſt ratiociatiua. Ad hoc abſq̄ rōis diſcurſu ꝓpēdūt ea q̄ꝛ ſpēs ſt i cognoſcēte:nō .n. uſus diſcurrit ad lapidē cognoſcēdū cuius ſilitudo i uſu ē:diuia āt cēntia ē oiuz ſimilitudo ut ſupra ꝓbatū ē:nō igit ꝓcedit ad aliq̄d cognoſcēdū ꝑ rōis diſcurſū. Patet ēt ſolo eoruz qui diſcurſū in dinā ſciam iducē videt:tū ex hoc q̄ ꝑ cēntiam ſuā alia nouit qȯ q̄dem oſtenſū eſt nō fieri diſcurſiue cum eius eſſentia ſe habeat ad alia non ſicut principium ad concluſiones ſz ſicut ſpecies ad res cognitas:tum ex hoc q̄ inueniens forte aliquibus uideretur ſi deus ſyllogizare non poſſet:hz enim ſyllogizandi ſcientiā tāq̄ iudicās ⁊ non ſyllogizā do diſcurrens. Huic autē ueritati rationibus probate etia ſacra ſcripta teſtimoniū ꝓbet. Dicitur enim. Heb.iiij. Omia nuda ⁊ aperta ſūt oculis eius. Que.n.ratiocinādo ſcimus non ſunt ꝓz ſe nobis nuda et aperta ſz ratione apiūt ⁊ nudāt. Quoꝰ ñ itelligit cōponēdo ⁊ diuidēdo. LIX.

Per eadē etiā oſtē

di poteſt q̄ intellectus diuinus non i telligit per modū intellectus cōponentis et diuidentis:cognoſcit enim omia cognoſcendo eſſentiā ſuam:eſſentiā autē ſuā nō cognoſcit componendo ⁊ diuidendo:cognoſcit enim ſe ipz ſicut eſt:in ipſo autem nulla eſt compoſitio :non igitur intelligit per modū intellectus componentis ⁊ diuidentis. Ad hoc ea que intellectu diuiduntur ⁊ componuntur nata ſunt ſeoꝛſum abeo conſiderari:cōpoſitione enim ⁊ diuiſione opꝰ non eſſet ſi in hoc ipſo q̄ de aliqua apprehenderetur quid eſt:haberetur quid ei ineſſet uel nō ineſſet:ſi igitur deus intelligeret per modum intellectus componētis ⁊ diuidentis:ſequeretur q̄ ñ uno intuitu omnia conſideraret:ſed ſeoꝛſū unū quodq̄ cuius contrarium ſupra oſtenſum eſt. Amꝑ. in deo non poteſt eſſe prius et poſterius:ꝓpoſitio autem ⁊ diuiſio poſterioꝛ eſt conſideratione eius quod quid eſt.que eſt eiꝰ principium: i operatione igitur diuini intellectus :compoſitio ⁊ diuiſio eſſe non poteſt. Item propriū obiectū intellectus ē quod quid eſt:vnde circa hoc non decipitur intellectus niſi per accidēs:circa cōpoſitionē āt ⁊ diuiſionē decipit ſicut ⁊ ſenſus q̄ eſt ꝑ poꝛū eſt ſemper uerus:in aliis āt fallitur:in itellectu autē diuino nō eſt aliq̄d ꝑ accidēs ſz ſolū qȯ ꝑ ſe ē:in diuino igit intellectu nō ē cōpoſitio ⁊ diuiſio ſed ſolū ſimplex rei acceptio. Amꝑ. ꝓpōis ꝑ intellectū ꝓponētem ⁊ diuidentē formata cōpoſitio i ipſo intellectu exiſtit nō i re q̄ extra aiam ē ſi igitur intellelectus diuinꝰ ō rebus iudicat ꝑ modum intellectus componentis et diuidentis erit intellectus ipſe cōpoſitus quod eſt ipoſſibile ut ex ſupradictis pz. Itē itellectꝰ cōponēs ⁊ diuidens diuerſis compoſitionibus diuerſa diiudicat compoſitio enim intellectus compoſitionis ēmi nos non excedit. vnde compoſitionem qua intellectus diudicat hoiem cē aial:non diudicat triangulum eſſe figurā:compoſitio āt uel diuiſio operatio quedā ē itellectus.ſi igitur deus conſideratres componendo et diuidendo : ſequetur q̄ ſuum intelligere non ſit unum tantum ſed multiplex.⁊ ſic etiam ſua eſſentia non erit una tantum : cum ſua operatio intellectualis ſit ſua eſſētia ut ſupra oſtenſum eſt. Non autem peopter ꝟ oportet nos dicere q̄ enūciabilia ignoꝛat:nā eſſētia ſua cum ſit una ⁊ ſimplex exemplar eſt oium

multipliciū et compositorū: ⁊ sic per ipsam deus omniū multitudinē ⁊ compositionem tam natu ⁊ q̄ rōis cognoscit. ¶ Dis autez sacre scripture auctoritas consonat. Dicitur.n. Isa.lv. Non enim cogitationes mee cogitatiōes uestre: ⁊ tñ in ps. dicitur. Dñs scit cogi. hominū q̄s constat per cōpositionē ⁊ diuisionē itellectus procedere. Dyon. ēt dicit. vj. ca. de diui. no. Igitur diuina sapientia se ipsam cognoscens: cognoscit omia: et materialia immaterialiter ⁊ indiuisibiliter: diuisibilia ⁊ multa vnitiue

¶ Q̄ a deo non excluditur ueritas enunciabilium LX.

EX hoc aūtem apparet q̄ licet diuini intellectus cognitio non se bēat ad modū intellectus ꝓponētis ⁊ diuidentis: non tñ excluditur ab eo ueritas que fm phm solū circa cōpositionē ⁊ diuisionē intellectus est: cū enim ueritas intellectus sit adequatio intellectus ⁊ rei fm q̄ intellectus dicit esse q̄ est: vel nō ē q̄ nō ē: ad id in itellectu veritas pertinet quod intellectus dicit: nō ad opatiōez q̄ id dicit: non. n. ad vitatē itellectus exigit ut ipm intelligere rei adequetur: cū res interdū sit materialis: intelligere vō imateriale: sed illud q̄ intellectus intelligēdo dicit ⁊ cognoscit: oz ē rei eē tuz ſ. ut ita in re sit sicut intellectus dicit: deus autem sua simplici itelligentia i qua non ē cōpositio ⁊ diuisio cognoscit nō solū rerū quidditates sed etiaz enūtiationes ut ostensū est: ⁊ sic illud quod intellectus diuinus intelligendo dicit: est cōpositio et diuisio: non ergo excluditur veritas ab itellectu diuino rōe sue simplicitatis. ¶ Amp̄. cū aliq̄ō i complexū uel dicitur uel intelligitur ipm quidē icomplexū q̄tū ē de se nō est rei equatū nec rei inequale: cum equalitas ⁊ inequalitas fm ꝓparatiōnē dicātur: incōplexū āt q̄tum ē de se non continet aliquā comparationē uel applicationē ad rez vñ de se nec uez nec falsū dici potest: sed tm̄ cōplexū: i quo designatur cōparatio icōplexi ad rez p notā cōpositionis aut diuisionis: intellectus tñ in complexus: itelligēdo quod quid est apprehēdit quidditatē rei i quadā cōparatione ad rē: qr apprehendit eā ut huius rei quidditatē: vñ licet ipz icōplexū et etiā diffinitio non sit fm se uerum uel falsum: tñ itellectus apprehendēs quod q̄d ē: dicitur q̄dē p se sēp cē uerus ut patet i. iij. de aia: ⁊ si p accidens possit eē falsus i quātū uel diffinitio includit aliquā cōplexionē vel partiū diffinitiōis ad inuicē uel totius diffinitionis ad diffinitū. vñ diffinitio dicet fm q̄ intelligit ui huius uel illius rei diffinitio fm q̄ ab itellectu accipitur uel simpliciter falsa si partes diffinitionis nō cohereāt inuicē: ut si dicatur aīal insēsibile: uel falsa fm hanc rē put diffinitio circuli accipit vt trianguli. dato igitur p impossibile q̄ sic intellectus diu⁹: solum i complexa cognosceret adhuc cēt ver⁹ cognoscēdo suam q̄dditatez vt suā. ¶ Adhoc. dina simplicitas pfectionez non excludit: quia i suo eē simplici hz quicq̄d pfectionis i alīs rebus p quandā aggregationē perfectionuz seu formarū iuenitur: vt supra oñsum est intellectus aūt noster apprehendēdo icomplexa nōdum pertingit ad vltimā sui perfectionē: quia adhoc est i potentia respectu cōpositiōis vel diuisiōis. sicut i nālibus simplicia sunt i potentia respectu cōmixtoꝝ. ⁊ ptes respectu totius. deus igit hz suā simplicē itelligentiā illaz perfectionē cognitiōis hz: quam itellectus nr̄ hz per vtrāq̄ cognitionez ⁊ cōplexorum ⁊ icomplexoꝝ. ſz veritas ꝓsequit intellectū nīm i sui pfecta cognitiōe: q̄n iā vsq̄ ad ꝓpōnē peruenit. g̃ ⁊ in ipsa dei simplici itelligentia est veritas. ¶ Item cū de⁹ oīs boni bonū sit: vtpote oēs bonitates in se hñs vt supra oñsū est. bonitas itellectus ei deesse nō pōt. ſz verum est bonū intellectus vt pz p phm in. vj. ethicoꝝ. g̃ veritas i deo est. Et hoc est q̄ dicitur Ro. iij. Est autez deus verax.

¶ Q̄ deus est veritas LXI

EX premissis aūtē appāret q̄ ipse ⁊ ē vitas Veritas. n. q̄dā pfectō itelligēre ē siue itellectualis opatiōis vt dictū est. intelligē aūt dei ē sua substantia. ipsū etiam itelligere cū sit dinū cē: vt oñsum ē. nō superueniēte aliqua pfectiōe pfectum est ſz est p seipsū pfectum. sicut ⁊ de dino esse supra oñsū est. relinquit igitur q̄ dina substātia sit ipsa veritas. ¶ Item. veritas est q̄dā bonitas intellectus fm phm. de⁹ aūt ē sua bonitas vt supra oñsū ē. g̃ est etiā sua veritas. ¶ Preterea. de deo nihil ptícipatiue dici pōt. cum sit suū cē q̄ nihil pticipat. ſz veritas est in deo vt supra ostensuz ē. si igit non dicat participatiue: oportet q̄ dicat essentialiter: vt supra oñsuz ē. de⁹ g̃ ē sua vitas. ¶ Amp̄ ſz verum ꝓprie nō sit i rebus sed i mente: fz phm in. vj. metaph. res tñ interdū vera dī fm q̄ actuz ꝓprie nature ꝓsequit vt Auic. dic i sua metaphisica q̄ veritas rei est ꝓprietas cē vni⁹ cuiusq̄ rei: q̄ō stabilitū ē ei inq̄tū talis res nata est de se facē verā estimationez. ⁊ inq̄tū ꝓpriā sui rōnez: que ē in mente diuina imitat. ſz de⁹ est sua cētia. g̃ si ō veritate intellectus loq̄mur siue de veritate rei. ō us est sua veritas. Hoc autez confirmatur auctoritate domini de se dicentis Joh. xiiij. Ego sum via veritas et vita.

¶ Q̄ deus est purissima veritas. LXII

Hoc autem ostẽso manifestũ ẽ q̃ in deo est pura ueritas cui nulla falsitas et deceptio admisceri põt: vitas.n. falsitatẽ ñ cõpatitur: sicut nec albedo nigredinẽ: deus ãt nõ solũ est uerus: sed ẽ ipsa veritas: ergo in eo falsitas eẽ non põt. Amp. itellectus nõ decipitur in cognoscendo q̃d quid ẽ sicut nec sensus proprio sẽsibili: ois ãt cognitio diuini itellectus se hz ad modũ intellectus cognoscẽtis q̃d quid ẽ: ut oñsum ẽ: ipossibile est igitur i diuina cognitione errorem siue deceptionez aut falsitatem esse. Preterea itellectus in primis principijs non errat sed in cõclusionibus interduz: ad ãs ex primis principijs rõcinãdo ꝓcedit: itellectus ãt diuinus nõ est rõcinatiuus aut discursiuus: ut supra oñsum est: nõ igitur põt esse in ipso falsitas nec deceptio. Itẽ quanto aliqua uis cognoscitiua est altior: tanto eius propriũ obiectũ ẽ vniuersali' plura sub se continẽs: vñ id q̃d uisus cognoscit p accidens: hoc sẽsus cõis aut imaginatio apprehẽdit sub proprio obiecto contentũ: sed uis diuini itellectus ẽ i fine sublimitatis in cognoscẽdo: ergo oia cognoscibilia cõparãtur ad ipsũ sicut cognoscibilia ꝓprie et per se: z non fm accidẽs: i talibus ãt virtus cognoscitiua non errat: i nullo igitur cognoscibili possibile ẽ diuinũ intellectum errare.

Amp. virtus intellectualis est quedã perfectio in tellectus in cognoscẽdo: fm ãt uirtutem itellectuale non contingit intellectũ flm dicere: sed sẽper uerũ: verũ.n. dicere ẽ bonus actus itellectus: virtutis ãt ẽ actum bonũ reddere: sed diuinus itellectus perfectio: ẽ per suam naturã q̃ intellectus humanus per habitũ virtutis: ẽ.n. in fine perfectionis: relinquitur igitur q̃ in itellectu diuino nõ põt esse falsitas. Ad hec scia intellectus hũani a reb' quoda mõ cãtur: vnde ꝓuenit q̃ scibilia sunt mensura scie hũane: ex hoc.n. uerũ est q̃ intellectu diuu dicatur: qz res ita se hz: z non ecõuerso: intellect' ãt diuinus per suã sciam est cã reruz: vñ oz q̃ scia eius sit mensura rerũ: sicut ars ẽ mẽsura artificiatorũ: quoruũ unũqõq; in tm̃ perfectum ẽ: in quantũ arti conco: dat: talis igitur ẽ cõparatio itellect' diuini ad res qualis est rerũ ad intellectuz humanũ: falsitas ãt cãta ex inequalitate intellectus hũani z rei non ẽ in rebus sed in itellectu: si igitur nõ esset oimoda adequatio itellectus diuini ad res: falsitas esset i rebus non in itellectu diuino: nec tm̃ in rebus est falsitas: qz quãtũ unũqõq; hz de esse: tm̃ hz de veritate: nulla igitur inequalitas est iter intellectũ diuinũ et res: nec aliqua falsitas in itellectu diuino eẽ põt. Itẽ sicut verũ est bonum itellectus: ita falsum ẽ malũ ipsius: nãliter. n. appetimus uerũ cognoscere. z refutam' falso decipi: malũ ãt in deo esse non põt: ut probatũ est: non põt igitur in eo esse falsitas. Hinc ẽ q̃d dr̃ Ro.iij. Est ãt deus uerax. Numeri.xxiij. Non est deus quasi hõ: vt mẽtiatur. Jo.i. Deus lux est: z tenebre i eo nõ sunt ulle.

Q: diuina ueritas sit prima z sũma veritas. LXIII.

Ex his autẽ q̃ ostẽsa sũt manifeste habetur q̃ veritas diuina sit prima z sũma veritas. Sicut enim ẽ dispositio rerũ i eẽ ita z i vitate ut pz per phz i ko. metha. z hoc iõ: quia uerũ et ens se iuicẽ ꝓsequũtur: est.n. uerũ cũ dicitur esse q̃d ẽ z nõ esse q̃d non est: sed diuinũ esse est primũ z perfectissimum: ergo et sua veritas est ꝑma z sũma. Itẽ q̃d per essentiã alicui conuenit: perfectissime ei conuenit: sed veritas deo attribuitur essentialiter ut oñsũ est: sua igitur ueritas est prima z summa ueritas. Preterea veritas i nostro itellectu ex hoc est q̃ adequatur rei intellecte: equalitatis ãt cã est vnitas: vt pz in. v. metha. cũ igitur in itellectu diuino sit oino idem itellectus z q̃d itelligit sua veritas erit prima z sũma ueritas. Amp. illud q̃d est mensura in vno quoq; genere est pfectissimũ illius generis: vnde oẽs colores mensurãt albo: sed diuina veritas ẽ mensura ois ueritatis: veritas.n. nostri itellectus mẽsuratur a re que est extra aiam: ex hoc.n. intellectus noster uerus dr̃: q̃ consonat rei: veritas ãt rei mensuratur ad intellectũ diuinũ: qui est cã rerum: vt infra ꝓbabitur: sicut veritas artificiatorum ad artẽ artificis: tunc n. uera est archa: qñ consonat arti: cũ ergo de' sit primus itellectus z primũ itelligibile: oz q̃ veritas itellectus cuiuslibet eius veritate mensuret: si vnũ q̃q; ñsuratur primo sui generis: ut phs tradit i x. metha. diuina igitur veritas est prima summa z perfectissima ueritas.

Rationes uolentium subtrahere a deo cognitionem singularium. LXIIII.

Hinc autẽ quidã qui pfectioni diuine cognitionis singulariũ notitiam subtrahere nituntur. Ad q̃ quidẽ confirmandũ septẽ vijs ꝓcedũt Prima est ex ipsa singularitatis cõditione. Cũ.n. singularitatis principiũ sit mã signata: non vẽ p aliquã uirtutẽ imaterialẽ singularia posse cognosci: si ois cognitio p quandã assimilationẽ fiat: vnde z i nobis ille sole potẽtie singularia apprehẽdũt: que mãlibus organis utũtur: vt imaginatio z sensus z h' mõi: itellectus ãt q: imaterialis ẽ: singularia non cognoscit: multo igitur minus itellectus diuin' singulariũ ẽ cognoscitiu': q̃ maxime a mã

recedit ⁊ sic nullo mō vī q̄ dē singularia cognoscē possit. Secūda ē q̄ singularia nō sp sī aut igit sēp sciētur a deo aut quādoq; sciēt et qñq; nō sciētur Primū esse nō pōt quia ō eo qō nō ē non pōt eē scia que solū verorū ē ea aūt q̄ nō sūt vera cē non pñt. Secūdū etiā cē nō pōt dā diui intellectus cognitio ē oino iuariabilis: ut oñsū est. Tertia ē ex eo q̄ non oia singularia de necēitate proueniūt sed quedā contingēter: vñ de eis certa cognitio hēri ñ pōt. nisi qñ sunt: certa. n. cognitio ē que falli non pōt: cū futurum ē: pōt. n. euenire oppositū eius: qō cognitione tenetur: si. n. non posset oppositū eueni re: iā neēium esset: vnde ⁊ de cōtingētibus futuris non pōt esse i nobis scia: sed cōiecturalis estimatō quedam: supponere āt oz oēm cognitionē dei cē certissimā et infallibilem: vt supra oñsū est: ipossibile est ēt q̄ deus aliq̄d de nouo cognoscere icipiat ꝓpter eius imutabilitatem: vt dām ē: ex his igitur vī sequi q̄ singularia contingentia nō cognoscat. ¶ Quarta est: ex hoc q̄ quozūdā singularium cā est volūtas: effectus āt añq̄ sit: non pōt nisi in sua cā cognosci: sic. n. solum esse pōt: añq̄ in se esse incipiat: motus āt uolūtatis a nullo pñt p certitudinem cognosci nisi a volūtate in cuius ꝑtate sunt: ipossibile ē igitur q̄ deus de huiusmōi singularibus que cām ex voluntate sumūt: notitiā certā hēat. ¶ Quinta ē ex singulariū infinitate. Infinitū. n. in quātum h̄ modi est ignotū. Nazomene qō cognoscitur sub cognoscētis cōprehensione quodāmō mensuratur: cū mēsuratio nihil aliud sit q̄ quedā certificatio rei mēsurate: vnde omnis ars infinita repudiat: singularia āt sunt infinita ad minus in potētia: ipossibile igitur vī: q̄ dē singularia cognoscat. Sexta est ex ipsa uilitate singulariū. Cum. n. nobilitas scie ex nobilitate scibil quodāmō pensetur: vilitas ēt scibilis in uilitatem scie redūdare vī: diuinus āt itellectus nobilissim est: nō igitur eius nobilitas patitur: q̄ dē quedaz vilissima inter singularia cognoscat. Septima est ex malitia que i quibusdā singularibus iuenitur. Cū. n. cognitum sit aliquo mō i cognoscente: malū āt in deo esse non possit: vt supra oñsum ē: vī sequi: q̄ deus malum ⁊ priuationē oino nō cognoscat sed solū intellectus: qui ē i potentia: priuatio n. non nisi i potentia cē pōt: ⁊ ex hoc sequitur q̄ ñ hēat deus de singularibus notitiam i quibus malum ⁊ priuatio inuenitur.

¶ Ordo dicendorum circa diuinam cognitionem. LXV.

AD huius aūt erroris exclusionē: vt ēt diuine scie pfectio oñdatur: oz diligenter ueritatē ingre re circa singula prędictoꝝ: vt ea que sūt ueritati cōtraria repellātur: primo ergo oñdemus: q̄ diuinus itellectus singularia cognoscit. Secūdo q̄ cognoscit ea que nō sūt in actu. Tertio q̄ cognoscit contingentia futura ifallibili cognitiōe. Quarto q̄ cognoscit motus uolūtatis. Quito q̄ cognoscit infinita. Sexto q̄ cognoscit quelibet vilia ⁊ minima in ētibus. Septimo q̄ cognoscit mala ⁊ priuationes quaslibet uel defectus.

¶ Q. deus cognoscit singularia. LXVI

PRimo igitur ostēdamus q̄ singulariū cognitio deo ñ pōt deesse. Oñsum est. n. supra q̄ deus cognoscit alia in q̄tum ē cā eis: effect' āt diuini subsistētes sūt res singulares: hoc. n. mō deus cāt res in q̄tum facit eas cē i actu: vlia āt non sūt res subsistētes: sed hñt esse solū i singularibus: ut ꝑbat i. vij. metha. deus igitur cognoscit res alias a se nō solū in vlī sed ēt i singulari. Itē cognitis principijs ex quibus cōstituitur essētia rei: necē est rem illā cognosci: sicut cognita aia rōnali ⁊ cōpoze tali cognoscitur hō: singularis āt essētia cōstituit ex mā designata ⁊ forma idiuiduata: sicut socratis essētia ex hoc corpore ⁊ hac aia: vt ēt essētia hois vlis ex aia et corpore: vt pz in. vij. metha. unde sic hec cadūt in diffinitione hois vlis: ita illa caderent in diffinitiōe socratis si posset diffiniri: cuicūq; igit adest cognitio māe ⁊ eoꝝ per q̄ mā designatur: ⁊ forme i mā idiuiduate ei ñ pōt deesse cognitio singularis: sed dei cognitio usq; ad mām ⁊ accidētia idiuiduantia ⁊ formas ptingit: cū. n. suum itelligē sit sua essētia: oz q̄ intelligat oia q̄ sunt quocunq; mō in eius essētia: i q̄ quidē virtute sūt sicut i pma origine oia q̄ cē quocūq; mō hñt: cū sit primuz et vle principiū essendi a quibus mā ⁊ accēs nō sē alienā: cū mā sit ens i potētia: ⁊ accidēs sit ens i alio: deo igitur cognitio singulariū nō deest. ¶ Amp. nā generis nō pōt cognosci nisi ei' dīie ꝑme ⁊ passiones ꝓprie cognoscāt: ñ. n. pfecte sciretur nā numeri si par ⁊ ipar ignorarēt: sed vle ⁊ singulare sē dīie vel p se passiōes ētis: si igit dē cognoscedo essentiā suā pfecte cognoscit nām cōem entis: oz q̄ pfecte cognoscat vle ⁊ singulare: sic āt ñ pfecte cognoscēt vle: si cognoscēt intētionē vlitatis: ⁊ ñ cognosceret rē vlem ut hoiem aut aial: ita non pfecte cognoscēt singulare: si cognosceret rōnez singularitatis: ⁊ nō cognoscēt hoc uel illud singulare: oz igit q̄ dē res singulares cognoscat. ¶ Ad hec sicut deus est ipsū suū cē: ita ē suū cognoscē: vt oñsū ē: sed ex hoc q̄ est suū cē: oz q̄ in ipo iueniātur oēs pfectiones essendi: sicut in prima essēdi origie: vt supra hitum ē: oz ergo q̄ in ei' cognitiōe iueniatur oīs cognitiōis pfectio sicut i primo cognitio

nis fōte: hoc ãt nō esset: si ei singularium noticia deesset: cū i hoc aliquorum cognoscẽtium pfectio cōsistat: ipossibile ẽ igitur cū singulariū notitiã nō hẽre. Preterea i oĩbus virtutibus ordiatis cōiter iuenitur q̄ uirt' supior ad plura se extẽdit: ⁊ tñ est vnita: uirtus uero iferior se extendit ad pauciora: ⁊ tñ multiplicat respectu illoꝝ: sic̄ pz in imaginatione ⁊ sensu. Nã vna uis imaginatiua se extẽdit ad oia q̄ dnq̄ vires sēsuũ cognoscũt ⁊ ad plura: sed uis cognoscitiua i deo ẽ supior q̄ i hoie: dc q̄d g̃ hō diuersis viribꝰ cognoscit itellectiuis imaginatiõe ⁊ sensu: hoc deꝰ vno suo ⁊ simplici itellectu cōsiderat: ẽ igit singulariũ cognoscitiuus: que nos sensu ⁊ imaginatiõe apprehẽdim⁹. Amp. diuinꝰ itellectus ex rebus cognitionẽ nō sumit sic̄ nī: sed magis p suã cognitionẽ ẽ cã rerũ ⁊ mẽsura ipsarũ: vt infra oñdet: ⁊ sic cꝰ cognitio quã de rebꝰ aliis hz: ẽ ad modũ practice cognitiõis: practica ãt cognitio nō ẽ pfecta nisi ad singularia pueniatur. nã practice cognitionis finis ẽ opatio q̄ in singularibus ẽ: diuina igit cognitio quã de aliis rebꝰ hz se usq; ad singularia extẽdit. Ad hec primũ mobile mouet a motore mouẽte per itellectũ ⁊ appetitũ: vt supra oñsũ ẽ: nō ãt posset aliq̄s motor p itellectũ cãre motũ: nisi cognosceret mobile i q̄tũ natũ ẽ moueri ſm locũ: hoc ẽ i q̄tũ ẽ hic ⁊ nũc: ⁊ p cons in q̄tum ẽ singulare: itellectꝰ igit q̄ ẽ motor vel cã primi mobil cognoscit primũ mobile i q̄tũ est singulare: q̄ quidẽ motor vel ponit deus: ⁊ sic hẽtur ꝓpositũ: vel aliq̄d qđ est infra deũ: cui' intellectus si pōt cognoscere singulare sua virtute: qđ itellectus nī non pōt: multo magis hoc poterit intellectꝰ dei. Itẽ agens honorabilꝰ ẽ patiente et acto: sicut actus potẽtia: forma igitur que ẽ iferioris gradus nō pōt agendo ꝓducere suã silitudinẽ in gradũ altiorẽ: sz forma superior pōt ꝓducere agẽdo suã silitudinẽ i gradũ inferiorẽ: sicut ex uirtutibus icorruptibilibꝰ stellaꝝ ꝓducũtur forme corruptibiles i istis iferioribus: virtꝰ ãt corruptibilis nō pōt ꝓducere formã incorruptibilẽ: cognitio ãt oĩs fit p assilationẽ cognoscẽtis ⁊ cogniti: in hoc tñ dint: q̄ assilatio i cognitione hũana fit p actionẽ rerũ sēsibiliũ i uires cognoscitiuas hũanas: in cognitione ãt dei ẽ ecõuerso: per actionẽ forme itellectus diuini i res cognitas: forma igitur rei sēsibilis cũ sit p suã mãlitatẽ idiuiduata: sue singularitatis silitudinẽ ꝓducere nō pōt in hoc q̄ sit oĩo i mãlis: sz solũ usq; ad vires q̄ organis mãlibꝰ utũtur. Ad itellectũ ãt ꝓducit p uirtutẽ itellectus agẽtis: in q̄tũ oĩo a cõditiõibus mãe exuit: ⁊ sic silitudo singularitatis forme sēsibil' ñ pōt pueníre usq; ad itellectũ hũanũ: silitudo ãt forme itellectus diuini cũ ptingat usq; ad rerũ minima: ad q̄ ptingit sua cãlitas puenít usq; ad singularitatẽ forme sensibilis ⁊ mãlis: itellectus igit diuinꝰ pōt cognoscẽ singularia: nō ãt hũanus. Pre. seq̃retur icõueniẽs qđ phs ꝯ Empedoclẽ iduxit. s. deũ eẽ insipientissimũ si singlaria nō cognoscit: q̄ ẽt hoies cognoscũt. Hec ãt ꝓbata vitas ẽt scripte sacre auctate ꝯ firmatur. Dt ãt Hebre. iiij. Nō ẽ ulla creatura inuisibil' i cõspectu eius. Error ẽt ꝑius excluditur. Eccẽs. xvi. Nō dicas: a deo abscõdar: ⁊ ex summo q̄s mei memorabitur? Pz ẽt ex dctis q̃liter obiectio i cõtrariũ fca nō recte cõcludit. Nã id q̄ itellectus dinꝰ itelligit: ⁊si imãle sit: ẽ tñ ⁊ mãe ⁊ forme silitudo sicut primus principiũ ꝓductiuũ utriusq;.

Qđ deus cognoscit ea que nō sunt. LXVII.

Secũdo ostẽdẽdũ ẽ q̄ deo nō deest noticia eorũ ẽt q̄ ñ sunt. Vt. n. ex supradictis pz: eadẽ ẽ cõparatio scie dine ad res scitas q̄ scibiliũ ad sciaz nĩam. Est ãt hẽ cõpatio scibil' ad nĩam sciam: q̄ scibile pōt eẽ absq; eo q̄ eius scia a nobis hẽatur: vt pōt exẽplũ phs i ꝑdicamẽtis de circulo q̃dratura: nō ãt ecõuerso: talis g̃ erit cõpatio dine scie ad res alias: q̄ ẽt nō exñtiũ eẽ pōt. Itẽ cognitio diuini itellectus cõpatur ad res alias sic̄ cognitio artificis ad artificiata: cũ p suã sciam sit cã rerũ: artifex ãt sue artis cognitiõe ẽt ea q̄ nōdũ sũt artificiata cognoscit: forme. n. artis ex eꝰ scia effluũt i exteriorẽ mãz ad artificiatoꝝ ꝓstitutionẽ: vñ nihil ꝓhibet i scia artificis eẽ formas q̄ nōdũ exitus ꝓdierũt: sic igit nihil ꝓhibet deũ eoꝝ q̄ non sũt noticiã hẽre. Pre. deꝰ cognoscit alia a se p essẽtiã suã i q̄tũ ẽ silitudo eoꝝ q̄ ab eo ꝓcedũt: vt ex supradictis pz: sz cũ essẽtia dei sit infinite pfectiõis: ut supra oñsũ ẽ: q̄libet ãt alia res hẽat eẽ ⁊ pfectionẽ terminatã: ipossibile ẽ q̄ uniũsitas reꝝ aliaꝝ adeq̄t essẽtie diuine pfectionẽ: extẽdit igit se uis sue repũtationis ad multa plura q̃ ad ea q̄ sũt: si igit deꝰ totaliter vtutẽ ⁊ pfectionẽ essẽtie sue cognoscit: extẽdit se eius cognitio nō solũ ad ea q̄ sũt: sz ẽt ad ea q̄ non sũt. Amp. itellectꝰ nī fz illã opationẽ q̄ cognoscit qđ q̄d ẽ: noticiã hẽre pōt ẽt eoꝝ q̄ nō sũt actu: pōt. n. equi vel leõis essẽtia cõprehẽdẽ oibꝰ hoĩbus aialibꝰ itez ẽptis: itellectꝰ ãt dinꝰ cognoscit ad modũ cognoscentis qđ q̄d ẽ: nō solũ oĩffinitiões sz ẽt enũciabilia: vt ex supradictis pz: pōt igit ẽt eoꝝ q̄ nō sũt noticiã hẽre. Ad hec effectꝰ aliq̄s in sua cã pcognosci pōt ẽt añ q̄ sit: sic̄ cognoscit astrologus eclipsiz futurã ex cõsideratiõe ordis celestiũ motuũ: sz cognitio dei ẽ de rebꝰ oibꝰ p cãm: se. n. cognoscẽdo q̄ ẽ oium cã: alia q̃si suos effectꝰ cognoscit: vt supra oñsuz: nihil igit ꝓhibet: q̄n ẽt q̄ nōdũ sũt cognoscat. Amp. intelligẽ dei successionẽ nō hz: sic̄ nec eꝰ ee: ẽ igit totũ sil' sp manẽs: qđ ꝺ rõe eternitatis ẽ: tps ãt duratio successiõe prior ⁊ posterior extẽdit: ꝓportio igit eternitatis ad

totā tp̄is durationē ē sicut ꝓportio indiuisibil' ad ꝓtinuum: nō q̄dē e⁹ idiuisibil' qō t̄minus ꝓtinui ē: q̄ non adest cuilibet pti ꝓtinui. h⁹. n. silitudinez hz ínstās tp̄is: sz eius idiuisibil': qō extra ꝓtinuū ē: cuilibet tñ pti ꝓtinui sue puncto i ꝓtinuo signato coexistit. nā cū tp̄s motum non excedat: etnitas q̄ oio extra motū est nihil tp̄is ē. Rursū: cū etni esse nunq̄ deficiat: cuilibet tp̄i uel istanti tp̄is p̄ntialr adest etnitas: cuius exēplū utcūq; in circulo est uidere: p̄ctum. n. int' circū ferētias signatū: ⁊ si idi uisibile sit non tñ cuilibet p̄cto alt̄ fm situ coexistit sil': ordo. n. situs ꝓtinuitatē circūferentie facit: centrū uero qō ē extra circūferētiā ad qōlibet p̄ctum i circūferentia signatū directe oppositionē hz: q̄cquid igit i q̄cūq; pte tp̄is est coexistit eterno q̄si p̄ns eidē: ⁊ si respectu alt̄ius ptis tp̄is sit p̄teritū uel futurū: etno āt non p̄t aliq̄d p̄ntialiter coexistere nisi toti: q⁹ successionis durationē nō hz: q̄cquid igit p totū decursū tp̄is agit: dinus itellectus i tota sua etnitate intuet q̄i p̄ns: nec tñ qō q̄dā pte tp̄is agitur sp fuit exēs: reliq̄t igit q⁹ eoz q̄ sz decursū tp̄is nondū st': de⁹ noticiā hz. Per has igit rones appet q⁹ deus non entiū noticiā hz non tñ oia non entia eandē hñt hitudinez ad e⁹ sciaz: ea. n. q̄ non st nec erūt nec fuerūt: a deo sciunt q̄si eius uirtuti possibili: vnde nō cogscit ea ut exītia aliq̄liter i se ipsis sed exītia solum in diuina potētia: q̄ quidē a quibusdā dicūtur a deo cognosci sz noticiā simplicis itelligentie. Ea uero q̄ sūt p̄ntia p̄teīta uel futura nobis cognoscit deus scōm q⁹ st in potentia sua ⁊ in ꝑticulis cāis ⁊ in se ipsis: ⁊ horū cognitio dī noticia uisionis: nō. n. deus rerum q̄ apud nos nondū st uidet solum eē qō hñt in suis cāis: sed ēt illud qō hñt in se ipsis: in q̄tum eius etnitas est p̄ns sua idiuisibilitate oi tp̄i: ⁊ tñ oe eē qōcunq; rei deus cognoscit p essentiā suam. nam sua essētia ē representabil' scōm multa q̄ non sunt: nec erūt nec fuerunt: ipsa ēt est silitudo uirtuti cuiuslibet cāe: scōm quā p̄existūt effectus i cāis: esse ēt cuiuslibet rei qō hz in se ipsa ē ab ea exemplariter deductū: sic igit non entia cognoscit deus in q̄tū aliquo mō habēt esse uel i potentia dei uel in cāis suis uel in se ipsis: qō rōni scie non obsistit.

His āt q̄ premissa sūt ēt scripture sacre auctās testimonium phibet. Dī. n. Eccī. xxiij. Deño deo nostro añq; crearent nota sī oia: sicut ⁊ p⁹ pfectū cognoscit oia. Et Hiere p̄mo. Priusq; te formarē i utero: nouī te. Psz āt ex predictis q⁹ non cogimur dicere: sicut quidā dixerunt: deū vliter singularia cognoscere: q⁹ cognoscit ea i cāis vlibus tm̄: sicut qui cognosceret eclipsim hāc: non put hec: sed put ꝓuenit ex oppone: cū oñsuz sit q⁹ diuina cognitio se extendit ad singularia: put sunt in se ipsis.

¶ Qz de⁹ cognoscit singularia contingentia futura. LXVIII.

EX his āt iam aliqualiter patere p̄t: q⁹ contingentiū singulariū ab eterno deus infallibilē sciam hūit: nec tñ contigentia eē desistūt. Contingens. n. certitudini cognitiōis non repugnat: nisi scōm q⁹ futurū ē: non āt scōm q⁹ p̄ns est: contigēs. n. cū futuz est p̄t non eē: ⁊ sic cognitio estimantis ipsū futurū esse falli p̄t: falletur. n. si non erit q̄d futuz esse estimauit: ex q̄ āt p̄ns est: ꝑ illo tp̄e non p̄t non eē: p̄t āt in futurū non eē: sed hoc nō iā pertinet ad contingēs put p̄ns ē: sed put futurū ē. vnde nihil certitudini sēsus depit: cū quis uidet currere hoiez: q̄uis hoc dēm sit contigēs: oīs igitur cognitio q̄ supra cōtingens fert put p̄ns ē: certa esse p̄t: diuini āt itellect⁹ intuitus ab eterno fertur i unūq̄dq; eoz q̄ tp̄is cursu pagūt: put p̄ns ē: ut supra oñsum est: relinq̄t igit q⁹ de cōtingenti b⁹ nihil phibet deū ab eterno sciam infallibilez hē re. Item ꝓtingēs a necio differt scōm q⁹ unūq̄dq; i sua cā ē: ꝓtingens. n. sic in sua cā ē ut non eē: ex ea possit ⁊ esse: necium autē ex sua cā non p̄t nō eē scōm id uero q⁹ utrūq; hoz in se ē nō differt q̄tū ad eē supra qō fūdat: vez qz in ꝓtingēti scōz id q⁹ in se ē non ē esse ⁊ nō esse: sed solū esse: lz in futuz ꝓtingens possit nō eē: dinus āt itellect⁹ ab eterno cognoscit res nō solum scōm eē qō hñt in cāis suis: sz ēt scōm eē qō hñt in se ipsis: nihil igit phibet ipsū hēre etnā cognitionē de contigentib⁹ infallibilē. Amp̄ sic ex cā necessaria sequit effect⁹ certitudinaliter: ita ex cā ꝓtingenti cōpleta si nō ipediat: sed cū de⁹ cognoscat oia: ut ex supradictis pz: scit non solū cās ꝓtingentiū sz ēt ea quib⁹ p̄ns ipediri: scit igit p certitudinem an ꝓtingentia sint: vel nō sint. Ad hec. effectū excedere sue cāe pfectionē non ꝓtingit: inīdū tñ ab ea deficit. vñ cum i nobis cāet cognitio ex reb⁹ ꝓtingit inēdum q⁹ necessaria non p modū necitatis cognoscimus sz ꝓbabilitat': sic āt apud nos res st cā cognitiōis: ita dina cognitio ē cā rez cognitaz: nihil igit phibet ea i se ꝓtigētia esse: de quib⁹ deus necessaria sciam hz. Pre. effect⁹ non p̄t esse necessari⁹: cui⁹ cā est ꝓtingens: ꝓtingit. n. effectuz esse remota cā: effect⁹ āt ultimi cā est ⁊ ꝓxima ⁊ remota: si igit ꝓxima fuerit contingens eius effectū ꝓtingentez oz esse: ēt si in cā remota necessaria sit: sicut plante ñ necessario fructificant: q̄uis mor⁹ solis sit necessari⁹ ꝓpter cās i ꝑmedias ꝓtingentes: scia āt dei ⁊ si sit cā rerum scitarum p ipsā: est tñ cā remota eius: igit necessitati scitoruz ꝓtingentia non repugnāt: cū ꝓtingat cās ꝑmedias contingentes esse. Item scia dei uera ñ esst t⁹ pfecta: si non hoc mō res euenīrēt sicut de⁹ eas euenire cognoscit: deus āt cū sit cognitor totī⁹ esse cuius est: p̄ncipiū cognoscit unūq̄q; effectū non solū i se sed ēt in ordine ad quaslibet suas

cās ꝓximas:ordo āt cōtingētiū ad ſuas cās ꝓximas ē:vt cōtingēter ex eis ꝓueniāt: cognoſcit igitur deus aliqua euenire ⁊ cōtigēter euenire: ſic igitur diuine ſcie certitudo ⁊ ueritas rerū cōtigē tiā nō tollit. Patet igit ex dictis qūo ob ectio cognitionū contingētiū i deo repugnās ſit repellēda nō.n.poſteriorū uariatio:prioꝝ uariabilitatē i ducit:cū cōtingat ex cāis neceſſarijs ꝓmiſſis effectus ultimos cōtingētes ꝓcedere:res āt a deo ſcite nō ſūt ꝓiores eius ſcia ſicut apud nos ē:ſed ſūt ea poſteriores:nō.n.ſequit:ſi id qō ē a deo ſcitum uariari pōt:qꝫ eī ſcia poſſit falli uel qualitercūqꝫ uariari:ſm ꝓnās igit decipimur:ſed qꝫ nāa cognitō rez uariabiliuꝫ uariabilis ē:ꝓpter hoc i ōi cognitiōe hoc nccio accidere putet. Rurſus:cum dī:deus ſcit uel ſciuit hoc futurꝫ:medium qōdā accipitur iter diuinā ſciaꝫ ⁊ rē ſcitā.ſ.tps i quo eſt locutio reſpectu cuius id qō a deo ſcitum dī ē futurꝫ: nō āt reſpectu dine ſcie ē futurꝫ:q̄ i momento eternitatis exīs ad oia pītialiī ſe hz:reſpectu cuius ſi tps locutionis de medio ſubtrahat:nō ē dicē hoc eſſe cognitum q̄i non exīs:ut locum hēat qō: q̄ q̄rit an poſſit nō eſſe:ſed ſic cognituꝫ diceret a deo vt iā i ſua eſſentia uiſum:quo poſito nō remanet ꝓdicte qōnis locꝰ:qꝫ quod iā eſt ñ pōt q̄tum ad illud inſtās nō eſſe:deceptio igit accidit ex hoc: qꝫ tps i q̄ loq̄mur coexiſtit eīnitati:vel ēt tps ꝓtituꝫ quod deſignat:cum dī.deꝰ ſciuit:vñ hitudo tpis ꝓtiti uel ꝓsti ad futurꝫ eīnitati attribuit:qō oīno ei ñ ꝓpenit:⁊ ex hoc accidit ſm accidens falli. Pre.ſi unūquodqꝫ a deo cogſcit ſic ꝓntialr uiſū: ſic nccium erit eē quod deꝰ cogſcit:ſic nccium eſt ſortē ſedē:ex hoc qꝫ ſedē vī:hoc āt non nccium ē abſolute uelut a q̄buſdā dī:nccitate ꝓntis:ſz ſub ꝓditione uel nccitate ꝓntie:hec.n.ꝓditōnal eſt neceſſaria:ſi vī ſedē ſedet:vñ ⁊ſi ꝓditōalis i cathegorica tranſierat:ut dicat:quod vī ſedē nccē ē ſedē: pz eam de dco intellectā.⁊ cōpoſitā eſſe ueraz:de re vo intellectā ⁊ diuiſam eſſe flam:⁊ ſic i his ⁊ i oībus ſilib' q̄ dei ſciam circa ꝓtingētia oppugnātes argumentāt:ſecundū cōpoſitionē ⁊ diuiſionē fallūt. Q; āt deꝰ futa ꝓtingentia ſciat ēt auctate ſcripte ſacre oñdit. Dī.n. Sap. viij. de diuia ſapientia. Signa ⁊ mōſtra ſcit anq̄ fiāt:⁊ euēt' tpuz ⁊ ſeclox. Et Eccē.xxxix. Non eſt q̄cq̄ abſcōditū ab oculis eī':a ſeclo ⁊ uſqꝫ i ſeculum reſpicit. Et Iſa.xlviij. Predixi tibi ex tūc:anteq̄ uenirent indicaui tibi.

Q; deus cogſcit mot' uolūtatis. LXIX.

DEide oportet oſtēdere:qꝫ deus cognitiones mentium ⁊ uolūtates cordiū cogſcat vtute in cā:cum ipſe ſit vle eſſendi ꝓncipiuꝫ. Oē.n.quod q̄cunqꝫ mō eſt cogſcit a deo:in q̄tum ſuā eſſentiam cogſcit:ut ſupra oñſum eſt:ens āt q̄ddā i aia eſt:q̄ ddam i reb' extra aiam:cogſcit igit deꝰ oēs h'entis dīias:⁊ q̄ ſub eis ꝓtinent:ens āt in aia eſt quod eſt in uoluntate uel cogitatiōe:relinq̄t q̄ qꝫ deus ea q̄ ſunt i cogitatione ⁊ uoluntate cogſcat. Amp. ſic deꝰ cogſcendo ſuaz eētiā alia cogſcit:ſic ꝑ cogitionē cauſe cognoſcunt effect' . oia igit deꝰ cognoſcit ſuā eētiaz cogſcendo ad q̄ ſua cālitas extendit.extēdit autez ad opationes intellectus ⁊ voluntat:nā cuz q̄libet res opet ꝑ ſuam formā a q̄ ē aliquod cē rei.oz fontale ꝓncipiuꝫ toti' eē:a q̄ eſt etiā oīs fōa oīs opationis ꝓncipiuꝫ eſſe.cuz effectus cāz ſecundaz in cās ꝓmas ꝓncipalr reducāt.ꝓgſcit igit deꝰ cogitationes ⁊ affectiones mentl. Itez.ſicut eſſe ſuuz eſt ꝓmuꝫ ⁊ per hoc oīs eſſe cā.ita ſuuz intelligere eſt ꝓmuꝫ ⁊ per hoc oīs intellectual' opationis intellectual' cā. ſic igit deꝰ cogſcendo ſuuz eſſe vl intelligēdo cogſcit eſſe cuiꝰlibet rei.ita cogſcendo ſuuz intelligē ⁊ vl le cogſcit oēz cogitationez ⁊ voluntatem. Ad hoc.deꝰ ñ ſoluz cogſcit res fz q̄ in ſeipſis ſunt ſz etiaz ſecunduz q̄ ſē in cauſis ſuis vt ex ſupradictl pz.cogſcit.n.ordinez cauſe ad ſuū effectuz.ſz artificialia ſī in artificib' ꝑ intellectuz ⁊ voluntatez artificiī:ſic res nāles ſī in cauſis ſuis ꝑ vtutes cauſaz.ſic.n.nāles aſſimilant ſibi ſuos effect' ꝑ ſuas vtutes actiuas.ita artifex ꝑ intellectuz inducit fōmā artificiati ꝑ q̄ aſſilat ſue arti.⁊ ſilis rō eſt de oib' q̄ a ꝓpoſito agunt.ſcit igit deꝰ ⁊ cogitatiōes ⁊ voluntates Itez deus non minꝰ cogſcit ſubſtātias intellectuales q̄ ipſe vl nos ſubſtātias ſenſibiles:cuz ſubſtantie intellectuales ſint magis cogſcibiles puta magis in actu exītes . infōmationes autez ⁊ inclinationes ſubſtantiaz ſenſibiliuꝫ cogſcūtur ⁊ a deo ⁊ a nobis cuz igit cogitatio aie ſit per infōmationez quādaz ipſi' affectio autez q̄dam ſit inclinatio ipſi' ad aliquod.naz ipſa inclinationez rei nālis appetituꝫ nālez dicim' .relinq̄t qꝫ deꝰ cogitationes ⁊ affectiones cordiuꝫ cogſcat . Hoc aūt teſtimonio ſacre ſcripte ꝓfirmat. Dī.n.in ps. Scru.cor.⁊ re.deꝰ .⁊ pv.xv. Infernus ⁊ perditio corā deo:q̄to magis cōda filioū hoiuz:⁊ Jo.xx. Opus ei non erat ut q̄s teſtimoniū phiberet de hoīe:ipſe.n.ſciebat q̄d eſſet in hoīe:ñium autez quod hz uolūtas ſupra ſuos actꝰ ꝑ quod in eius eſt ꝓtate uelle uel non uelle:excludit determinationem vtutis ad unū ⁊ uiolentiā cāe exterius agentis:non āt excludit influentiā ſupioris cāe:a qua eſt ei eſſe ⁊ opari:⁊ ſic remanet cālitas in cā ꝓma q̄ deꝰ eſt reſpectu motuū uoluntatis: ut ſic deus ſe ipſum cognoſcendo hꝰmōi cognoſcere poſſit.

Q; deus cognoſcit infinita. LXX.

DOſt hoc oſtendē

dum est q̄ de⁹ infinita cog̃scat. Cog̃scendo.n. se esse cām rerum: alia a se cog̃scit: ut ex supioribus pz: ipse.n. est cā infinitoꝝ: sed ifinita sc̄entia: c̄. n. oium coꝝ q̄ st̄ cā: c̄ igit infinitoꝝ cog̃scitiu⁹. Itē de⁹ suaz virtutē pfecte cognoscit: ut ex supadictis pz: uirtus āt nō pōt cognosci pfecte: nisi cog̃sceant oia i q̄ pōt: cum scōm ea q̄titas uirtutis q̄dāmō attendat: sua āt uirt⁹ cum sit ifinita: ut oñsum est supra: ad ifinita se extēdit: c̄ igit de⁹ infinitoꝝ cognitor. Amp̄. si dei cognitio ad oia se extēdit: q̄ q̄ liter cūq; mō sit: ut oñsum est: oz q̄ non solū cognoscat ens actu: sed ēt ens i potētia: sz i reb⁹ nālibus ē infinitū in potētia: ⁊ si nō actu ut ꝓbat phs i. iij. phisico. cog̃scit igit de⁹ infinita: sic̄ unitas q̄ ē ꝓncipium numeri: ifinitas spes nūeroꝝ cognoscer et: si cognoscer et q̄cq̄d ē in se i potētia: ē. n. unitas potētia ois nūerus. Amp̄. deus p essentiā suam sicut q̄dā medio exēplari alia cognoscit: sz cuz sit perfectionis ifinite: vt supra oñsum ē: ab ipso exēplari pñt infinita hñtia ifinitas pfectiones: q⁹ nec aliq̄ unū eoꝝ nec q̄libet plura exemplata pfectiōz exēplaris adeq̄re pñt: ⁊ sic sp remanet nouus modus: q̄ aliq̄d exēplatū ipsum imitari possit: nihil igit ꝓhibet ipsum p essētiā suā ifinita cog̃scē. Pre. esse dei est suū intelligere: sicut igit suum esse ē ifinitū: vt oñsum ē: ita suū itelligere ē infinitū: sicut āt se hz finitū ad finitū: ita se hz ifinitū ad ifinitum: si igit scōm itelligere nām: q̄ō finitum ē: finita cape possumus: ⁊ deus scm suū itelligere infinitū: ifinita cape pōt. Pre. intellect⁹ cognoscens maximū intelligibile nō minus cognoscit minora sz magis: vt pz p ꝓbm in. iij. de aia: q̄ō ex hoc ꝓuenit: q⁹ intellect⁹ n cōtūpitur ex excellēti itelligibili sicut sēsus: sz magꝝ pficit: sz si accipiāt ifinita entia: siue sint eiusdē spēi: ut infiniti hoies: siue ifinitaz spez ēt si aliq̄ uel oia essent ifinita scm quātitatē: si hoc esset possibile: vniuersū coꝝ eēt minoris ifinitat⁹ q̄ deus: nā q̄libet coꝝ ⁊ oia sil' hērēt esse receptū ⁊ limitatum ad aliquā spēm uel gen⁹ ⁊ sic scm aliq̄d esset finitū. vñ deficeret ab ifinitate dei: q̄ est infinit⁹ simplr: ut supra oñsum ē: cū igit deus pfecte se ipsū cognoscat: nihil ꝓhibet euz ēt illā sūmaz infinitoꝝ cognoscere. Ad hec. q̄to aliq̄s itellectus ē efficacior ⁊ lipidior in cognoscendo: tanto ex uno pōt plura cog̃scere: sicut ois uirtus q̄nto ē fortior: tanto ē magꝝ unita: itellectus āt dīnus scm efficaciā siue pfectionem ē infinit⁹: ut supra oñsum est: pōt q̄ p unum q̄ō est sua essentia infinita cognoscere. Pre. intellect⁹ dīnus ē pfect⁹ simplr: sicut ⁊ eius essētia: nulla igit pfectio intelligibilis ei deest: sed id ad q̄ō est in potētia itellect⁹ nr̄: est eius pfectio itelligibilis: est āt in potētia ad oēs spes intelligibiles: spes āt h⁹mōi sunt infinite: nā ēt numeroꝝ spes infinite sūt ⁊ figurarū: relinq̄tur igitur q⁹ deus oia infinita h⁹mōi cognoscat.

Itē cū intellectus nr̄ sit cognoscitiuus infiniti: non in potētia: pōt. n. in infinitū spes numeroꝝ multiplicare: si intellect⁹ diuinus nō cognosceret infinita ēt actu: seq̄ret q⁹ uel plurium esset cognoscitiu⁹ intellectus hūanus q⁹ diuin⁹: vel q⁹ intellect⁹ diuinus nō cognosceret oia actu quoꝝ ē cognoscitiu⁹ i potētia: q̄rū utrūq; ē ipossibile: ut ex supadicti pz. Ad hec. infinitū cognitioni repugnat: in q̄tū repugnat numerationi: nā ptes infiniti numerari scōm se ipossibile est q̄i ꝺdictionē iplicans: cog̃scere āt aliquid p numerationē suarum ptiū est i tellectus successiue cognoscētis ptē p⁹ ptem: nō āt intellectus sil' diuersas ptes apprehēdētis: cuz igit viu n⁹ itellect⁹ absq; successione cognoscat oia sil' nō magis ipeditur cognoscere infinita q⁹ finita. Amp̄. ois quātitas in q̄dā multiplicatione ptiuz consistit: ⁊ ꝓpter hoc numerus ē ꝓma quantitatū: vbi ergo pluralitas nullā dām opat: ibi nec aliquid qō quātitatē cōsequit aliquā dām fac: in cognitioe āt dei plura hoc mō cognoscūt ut unū cū nō p dīsas spes sz p unā spem: q̄ est dei essentia cognoscātur: unde ⁊ simul multa cognoscūtur a deo: ⁊ ita i dei cognitione nullā dīaz pluralitas facit: ergo nec infinitū: qō q̄titatez consequit: nihil ergo differt ad intellectū diuinū infinitoꝝ ⁊ finitoꝝ cognitio: ⁊ sic cuz cognoscat finita: nihil ꝓhibet ēt cū cognoscere infinita. Huic āt cōsonat qō in ps dī. At sapie eius nō ē numerus. Pz ēt ex ꝓdictis: q̄re intellect⁹ nr̄ infinitum nō cognoscit sic intellectus diuin⁹. Differt āt itellectus nr̄ ab intellectu diuino q̄tum ad q̄ttuor: q̄ hāc dām faciūt. Primū est: q⁹ intellect⁹ nr̄ simplr finitus ē: diuin⁹ āt infinitus. Secundū ē: q⁹ cū intellectus nr̄ diuersa p diuersas spes cognoscat: nō pōt infinita scōz unā cognitionem sicut intellectus diuinus. Tertium ē ex hoc ꝓueniens q⁹ intellect⁹ nr̄ q⁹ p dīsas spes diuersa cognoscit: nō pōt sil' multa cognoscere: ⁊ ita infinita cognoscere ñ posset nisi successiue ea numerādo: qō ñ est in intellectu diuino: qui sil' multa intuetur quasi p unā spem uisa. Quartū est q⁹ intellectus diuinus est coꝝ q̄ st̄: ⁊ corum q̄ nō sūt: ut oñsum est. Pz ēt qūo uerbū phi q̄ dicit q⁹ infinitū scōm q⁹ infinituz ē ignotū: pñti sīe non obuiat: q⁹ cū infiniti rō quantitati cōpetat: vt ipse dicit: infinitū ut infinitū cognoscer etur: si per mēsurationē suarū ptiuz notū esset. hec. n. ē ꝓpria cognitio quātitatis: sic āt deus nō cognoscit. vñ ut ita dicatur nō cognoscit infinitū scōm q⁹ est infinitū sed scōm q⁹ ad suam sciam se hz: ac si ēt finitum ut oñsuz ē. Sciendū ē tn̄ q⁹ deus infinita nō cognoscit scia uisiōis: ut uerbis alioꝝ utamur q⁹ infinita nō sūt actu: nec fuerūt nec erūt: cuz generatio ex neutra parte sit ifinita scōm fidem catholicā: scit tn̄ infinita scia simplicis intelligentie: ꝓut scit ēt q̄ non sūt: scit. n. deus infinita: q̄ nec sūt

nec erũt nec fuerũt:q̃ tñ sĩ in potẽtia create:ꝛ scit ẽt infinita q̃ sĩ in potẽtia sua:q̃ nec sĩ nec erũt:nec fuerũt. vñ q̃ꝛum ad qõnem de cognitiõe singularium pꝛinet:rñderi põt ꝑ interẽptionez maioꝛis: non.n. singularia sunt infinita:si tñ essent: nihilominus deus ea cognosceret.

¶ Qꝛ deus cognoscit uilia. LXXI.

Hoc autẽt habito

noñdendum est q̃ deus cognoscit uilia:ꝛ q̃ hoc nobilitati sciẽ eius nõ repugnat:sed ateſtat. Quãto.n. aliq̃ uirtus actiua est fortioꝛ::tanto ī remotioꝛa suã actionẽ extẽdit: ut ẽt insensibiliũ actionibus apparet:uis ãt diuini intellectus in cognoscẽdo res ſilatur uirtuti actiue:itellectus.n. diuinus nõ recipiendo a reb⁹ cognoscit:ſz magis ꝑ hoc q̃ eis influit:cũ igitur sit ī finite uirtutis ī intelligendo:ut ex supꝛadictis pꝛz: oꝛ q̃ eius cognitio usq; ad remotissima extendat: sed gradus nobilitatis ꝛ uilitatis ī oibus entibus attendit fm ꝓpinq̃tatẽ et distantiã a deo:q̃ est ifinite nobilitatis:g̃ q̃tũcunq; uilissima in entib⁹ deus ꝓpter maximã uirtutẽ sui itellect⁹ cognoscit. Pꝛe.oẽ qõ est in eo q̃ est:uel q̃le q̃d est:actu est:ꝛ ſilitudo primi actus est:ꝛ ex hoc nobilitatem hꝫ: q̃ ẽt qõ potentia est:ex oꝛdine ad actũ nobilitatꝭ ẽ pticeps:sic.n.esse dr:relinq̃t igit q̃ unũq̃q; ī se ꝓsideratum nobile ẽ:sed uile dr respectu nobilioris:a deo ãt distãt nobilissime aliaꝝ reruꝫ nõ minus q̃ ultime rerũ creatarũ distent a supremis: si igitur hec distãtia ipediret diuinã cognitionẽ:mꝫto magis ipediret illa.ꝛ sic seqũret:q̃ nihil de⁹ cog̃sceret aliud a se:qõ supꝛa ipꝛobatum est:si igit aliq̃d aliud a se cognosceret q̃tũcunq; nobilissimũ: pari rõne cognoscẽt qõlibet q̃tũcunq; dicat uilissimũ. ¶ Amꝫ.bonũ oꝛdinis uniuersi nobilius ẽ q̃libet pte uniuersi:cũ ptes singule oꝛdinẽt ad bonũ oꝛdis:q̃ ẽ ī toto sicut ad finẽ:ut ꝑ phm pꝛz i. xi. metha.si igit deus cognoscẽt aliquã aliã nãm nobilẽ:maxime cognoscẽt oꝛdinẽ uniuersi:hoc ãt cognosci non põt:nisi cognoscãt nobilioꝛa ꝛ uilioꝛa ī q̃rum distãtijs ꝛ hitudinibus oꝛdo uniuersi consistit:relinq̃t igit q̃ de⁹ cognoscit nõ solũ nobilia: sz ẽt q̃ uilia reputãt. ¶ Ad hec.vilitas cognitoꝛũ ī cognoscentẽ nõ redũdat ꝑ se:hoc ẽ.n. de rõne cognitionis ut cognoscẽs cõtineat ſpes cogniti scõm modũ suũ:ꝑ accns ãt põt redũdare ī cognoscentẽ uilitas cognitoꝛũ:vel eo q̃ dũ uilia ꝓsideꝛat a nobilioꝛibus abſtrahit cogitãdis:ul eo q̃ ex ꝓsideratione uiliũ in aliquas idebitas affectiones inclinatur:qõ quidẽ in deo eẽ non põt:ut ex dictis pꝛz:nõ igitur derogat diuine nobilitati uiliũ reruꝫ cognitio:ſz magis ptinet ad diuinam pfectionẽ:scõz q̃ oia in se ipsa hꝫ:ꝛ supꝛa oñsum ẽ ¶ Ad hec.uir tus aliq̃ non iudicat ꝑua:q̃ in ꝑua põt:sed q̃ ad ꝑua determinat:nã uirtus q̃ in magna:põt ẽt ī ꝑua põt:cognitio g̃ q̃ ſil̃ põt in nobilia ꝛ uilia non ẽ iudicanda uilis:sed illa q̃ in uilia tñ põt:sicut in nobis accidit:nã alia ꝓsideratione cõsideram⁹ diuina ꝛ hũana:ꝛ alia scia est utriusq;:vñ cõpatione nobiliꝛis ī eriꝛ uiliꝛ reputat:ī deo ãt non ẽ sic:nã eadẽ scia ꝛ ꝓsideroꝛiõe se ipsũ ꝛ oia alia ꝓsiderat: non igit eius scie aliq̃ uilitas aſcribit ex hoc q̃ que cũq; uilia cognoscit. Huic ãt ꝓsonat qõ dr Sap. vij.de diua sapia:q̃ attingit ubiq; ꝓpter suã mũditiã:ꝛ nihil inquinatũ icurrit in illã. Pꝛz ẽt ex ꝑdictis q̃ rõ q̃ in oppositũ obꝛciebat:oñse ueritati non repugnat:nobilitas.n. scie attẽdit scõz ea ad q̃ ꝓncipaliter oꝛdiat scia ꝛ nõ ad oia q̃cunq; ī scia cadunt:sub nobilissima.n. scia apud nos cadunt nõ solũ suprema ī entib⁹ sed ẽt ifima.nã pbia prima ꝓsiderationẽ suã extẽdit a primo ente ad ens in potẽtia:qõ est ultimũ ī ẽtibus. Sic ãt sub diua scia cõprehendũt infima entiũ q̃i cum ꝓncipali cognito ſil̃ nota:diua.n. essẽtia ẽ principale a deo cognitũ:in q̃ oia alia cognoscũt:ut supꝛa oñsum est. Pꝛz ẽt q̃ hec ueritas non repugnat dctis phi ī. xi. metha.nã ibi intẽdit oñdere:q̃ diuinus itellectus nõ cognoscat aliud a se:qõ sit sui intellectus pfectio q̃i principale cognitum:ꝛ fm hunc modũ dr q̃ uilia melius ignoꝛãt q̃ cognoscãt: qñ.ſ.est alia cognitio uilium ꝛ nobilium:ꝛ uiliũ ꝓsideratio cõsiderationem nobilium impedit.

¶ Qꝛ deus cognoscit mala. LXXII.

Tẽ restat ostẽde

re q̃ deus ẽt cognoscat mala. Bono n.cognito malũ oppositũ cognoscitur:sed de⁹ cognoscit oia ꝑticularia bona quibus mala opponũt:cognoscit igitur de⁹ mala ¶ Pꝛe. ꝓtrioꝝ rõnes ī aĩa non sĩ ꝓtrarie:alꝫ nõ simul essent ī aĩa:nec sil̃ cognoscerẽt:rõ g̃ q̃ cognoscitur malũ:nõ repugnat bono:ſz magis ad rõnem bõi ꝑtinet:si igit in deo ꝓpter suã absolutã pfectionẽ iueniũt oẽs rõnes bonitat⁹:ut supꝛa oñsum ẽ:reliquit q̃ in ipso sit rõ q̃ malum cognoscit:ꝛ sic ẽ ẽt maloꝝ cognoscitiuus. Itẽ uerꝝ ẽ bonũ itellectus: ex hoc.n. aliquis itellectus dr bon⁹ q̃ uerꝝ cognoscit:verũ ãt non solũ ẽ bonuz eẽ bonũ:ſz ẽt malũ esse malũ:sicut.n. uerũ ẽ esse quod ẽ:ita uerũ ẽ nõ esse:quod nõ ẽ:bonũ igit itellectus ẽt in cognitione mali ꝓsistit:ſz cũ diuinus intellectus sit pfectus bonitate:nõ põt desse sibi aliq̃ itellectualiũ pfectionum:adest igitur sibi maloꝝ cognitio. Amꝫ. deus cognoscit rerũ distinctionẽ:ut supꝛa oñsuz ẽ:ſz ī rõne distinctiõis est negatio:distincta.n. sunt: quoꝝ unũ ñ ẽ aliud:vñ ꝛ prima q̃ se ipis distinguũt mutuo negationem icludũt:rõne cuius negatiue

ꝓpoſitiones i eis ſĩ imediate:ut nulla quãtitas ẽ ſubſtãtia:cognoſcit.n.dꝰ negationez:priuatio ãt q̃dã negatio eſt i ſubiecto determinato:ut in. iiij. metha. oñditur:cognoſcit igit ꝑuationẽ:ꝛ ꝑ ꝯñs malũ qͦ nihil eſt aliud q̃ priuatio debite pfectionis. ℂ Pre.ſi deus cognoſcit oẽs ſpes rerũ:ut ſupra oñſum ẽ ꝛ ꝓbatũ:ꝛ ẽt a quibuſdã phis cõcedit ꝛ ꝓbat:oz q̃ cognoſcat ꝯria:tũ qꝛ q̃rũdam generũ ſpes ſĩ ꝯrie:tum qꝛ dãie genez ſĩ ꝯtrarie: ut pz in. xi. metha. ſed i ꝯtrarijs includitur oppoſitio forme ꝛ priuatiõis:vt ibidẽ bẽtur:g̃ oz q̃ dꝰ cognoſcat ꝑuationẽ:ꝛ ſic ꝑ ꝯñs malum. ℂ Ad hec deus nõ ſolũ cognoſcit formã ſed ẽt mãz:ut ſupra oñſum eſt:mã ãt cum ſit ens in potẽtia cognoſci pfecte non põt:niſi cognoſcat ad q̃ eius potentia ſe extẽdit:ſicut ꝛ in oĩbus alijs potentijs accidit: extẽdit ãt ſe potẽtia mãe ꝛ ad formaz et ad priuationẽ:qõ.n.eſſe põt:põt ẽt ꝛ non eẽ:ergo deus cognoſcit priuationẽ:ꝛ ſic cognoſcit ꝑ ꝯñs malum. ℂ Itẽ ſi deus cognoſcit aliquid aliud a ſe: maxime cognoſcet qõ ẽ optimum:hoc ãt ẽ ordo uniuerſi: ad quẽ ſicut ad finẽ oĩa pticularia bona ordinãt: i ordine ãt uniuerſi ſĩ quedã q̃ ſĩ ad remouenduz nocumẽta q̃ poſſẽt ex q̃buſdã alijs ꝓuenire:vt pz i his q̃ dãtur aialibus ad defenſionẽ:ergo dꝰ nõi nocumẽta dꝰ cognoſcit:cognoſcit igitur mala. ℂ Pre.i nobis malorũ cognitio nũq̃ uitupatur ſm id qõ p ſe ſcie eſt.i.ſm iudicium qõ bẽtur de malis ſz p accñs:ſm qͦ p ꝯſiderationem maloruz iterdũ aliq̃s ad malum iclinat:hoc ãt nõ eſt i deo qꝛ imutabilis ẽ:ut ſupra oñſum ẽ:nihil igit prohibet q̃n deus mala cognoſcat. ℍuic ãt cõſonat qõ dĩ Sap.vij.qͦ dei ſapiam non uicit malitia. procuer.xv.infernus ꝛ pditio coꝛã dño:ꝛ in ꝑs. Delicta mea a te non ſĩ abſcondita. Job.xi.dĩ. Ipe nouit hoiũm uanitatẽ:ꝛ uidens iniquitatẽ nõne cõſiderat:Sciẽdũ tñ qͦ circa cognitionẽ mali ꝛ priuationis aliꝰ ſe hz itellectus dinus atqz aliter itellectus noſter:nã cũ itellectus noſter ſingulas res ꝑ ſingulas ſpes ꝓprias cognoſcat ꝛ diuerſas: id qõ eſt in actu cognoſcit per ſpem intelligibilem: per quam fit itellectus i actu:vñ et potẽtiã cognoſcẽ põt i q̃tum ad talẽ ſpem qñqz ſe hz i potentia: ut ſicut actum cognoſcit ꝑ actum:ita ẽt potentiaz ꝑ potentiã cognoſcat:ꝛ qꝛ potẽtia eſt de rõne ꝑuationis.nã ꝑuatio eſt negatio:cuius ſubiectum ẽ ens i potentia:ſequit qͦ itellectui nõ cõpetat aliq̃ mõ cognoſcere priuationẽ:in q̃tum ẽ natus eẽ in potentia:lz ẽt dici poſſit qͦ ex ipſa cognitione accꝰ ſequitur cognitio potẽtie ꝛ ꝑuationis:itellectus ãt diuinus q̃ nullo mõ eſt i potentia nõ cognoſcit mõ ꝑdicto priuationem nec aliq̃d aliud:naz ſi cognoſceret aliquid per ſpem que nõ eſt ipſe:ſeq̃retur õ neceſſitate qͦ ꝓportio eius ad illã ſpem eſſet:ſicut ꝓportio potẽtie ad actum. vñ oz q̃ ipſe itelligat ſolum ꝑ ſpem q̃ eſt ſua eſſẽtia:ꝛ ꝑ ꝯñs qͦ itelligat ſe tantum ſicut primũ itellectũ:ꝛ itelligẽdo tñ ſe cognoſcit alia:ſicut ſupra oñſum eſt:non ſolum ãt actus ſz potẽtias ꝛ priuationes:ꝛ hic eſt ſenſus verboꝝ quẽ phs ponit in. iij. de aia dicens:aut q̃ mõ malum cognoſcit aut nigrũ:ꝯria.n.quodam mõ cognoſcit:oz ãt potentiã eſſe cognoſcẽs ꝛ eẽ i ipſo:ſi uero alicui nõ inẽ cõtrariũ.ſ. i potentia ſe ipſũ cognoſcit ꝛ actu eſt ꝛ ſepabile:neqz oz ſeq̃ ex poſitionẽ Auerroĩs:q̃ vult qͦ ex hoc ſeq̃tur qͦ intellectus qui ẽ tm̃ in actu:nullo mõ cognoſcat priuationẽ:ſed ſẽſus ẽ qͦ non cognoſcat priuationez per hoc qͦ eſt in potẽtia ad aliquid aliud:ſz ꝑ hoc qͦ cognoſcit ſe ipſum:ꝛ eſt ſẽper actu. ℂ Rurſus ſciendũ:qͦ ſi deus hoc mõ ſe ipſũ cognoſcẽt.qͦ cognoſcẽdo ſe non cognoſceret alia entia q̃ ſĩ pticularia bona:nullo mõ cognoſceret priuationẽ aut malũ:qꝛ bono qõ eſt ipſe non ẽ aliqua ꝑuatio oppoſita:cũ priuatio ꝛ ſuum oppoſitũ ſint nata eẽ circa idẽ:ꝛ ſic ei qõ eſt actus purus nulla priuatio opponitur:ꝛ per ꝯñs nec malum:vñ poſito qͦ deus ſe ſolũ cognoſcat cognoſcendo bonũ:qõ eſt ipſe non cognoſceret malũ:ſed qꝛ cognoſcẽdo ſe cognoſcit ẽt entia:in q̃bus nate ſĩ eſſe priuationes: neceſſe ẽ ut cognoſcat priuatiões oppoſitas ꝛ mala oppoſita pticularibus bonis. Sciendũ ẽt qͦ ſic deus abſqz diſcurſu intellectus cognoſcẽdo ſe cognoſcit alia:vt ſupra oñſum eſt:ita nõ oz qͦ eꝰ cognitio ſit diſcurſiua:ſi ꝑ bona cognoſcit mala: nã bonum ẽ q̃i rõ cognitiõis mali:cũ malũ nihil ſit aliud q̃ priuatio boni:vnde cognoſcuntur mala per bona ſicut res ꝑ ſuas diffinitiones:nõ ſicut ꝯclones per ꝓncipia:nec ẽt ad iperfectionẽ diuine cognitionis cedit:ſi mala ꝑ ꝑuationẽ bonoruz cognoſcit:qꝛ malum nõ dĩ cẽ:niſi in q̃tum ẽ priuatio boni:vñ ſm hunc ſolum modũ ẽ cognoſcibile:nam unũqõqz q̃tum hz de eſſe tm̃ habet de cognoſcibilitate.

ℚz deus ſit uolens. LXXIII.

Expeditis his que ad dini itellectꝰ cognitionẽ ptinẽt:nũc reſtat ꝯſiderare de dei uoluntate. Ex hoc.n.qͦ deus eſt itelligens ſeq̃t qͦ ſit uolẽs:cũ.n. bonũ itellectũ ſit ꝓpriuz obiectũ uolũtatis:oz qͦ bonũ intellectum i q̃tũ hꝰ ſit volitũ:itellectus ãt dĩ ad itelligentẽ:necẽ eſt igit qͦ itelligens bonũ in q̃tũ hꝰmõi ſ t uolẽs:deus ãt itelligit bonũ:cũ. n. ſit pfecte itelligẽs:ut ex ſupadictis pz:itelligit ens ſil cũ rõne boni:eſt igit uolẽs. ℂ Ad hec. cuicunqz ieſt aliq̃ formaꝛ:hz ꝑ illã formã hĩtudinez ad ea q̃ ſĩ i rerũ nã:ſicut lignũ albũ ꝑ ſuã albedinem ẽ aliq̃bus ſile ꝛ q̃buſdã diſſile:i itelligẽte ãt ꝛ ſẽtiente ẽ forma rei itellecte ꝛ ſenſate:cũ oĩs cognitio ſit ꝑ aliquã ſilitudinẽ:oz igit eẽ hĩtudinẽ itelligen

tis ⁊ sētiētis ad ea q̄ sī intellecta ⁊ sēsata fm q̄ sūt ī rerū nā: ñ āt hoc ē p hoc q̄ itelligūt ⁊ sentiūt: nā p hoc magⁱ attēderet hītudo rerū ād itelligētez ⁊ sētientē: q⁹ itelligere ⁊ sētire ē: ꝟz q̄ res sūt ī itellectu ⁊ sēsu scōm modū utriusq; hz āt hītudinē sentiēs ⁊ itelligēs ad rē q̄ est extra aiam p uolūtatē ⁊ appetitū: vñ oia sentiētia ⁊ itelligētia appetunt ⁊ uolūt: volūtas tñ ꝓpꝛie in itellectu ē: cū igit deus sit intelligēs: oz q̄ sit uolēs: ¶ Ambꝝ. illud qō ꝓse quit ōe ens: ꝓuenit enti ī q̄tū ē ens: qō āt ē hᵒ mōi oz q̄ i eo maxime iueniat qō ē pꝛimū ens: cuilibet āt enti cōpetit appetē suā pfectionē ⁊ cōseruatiōnē sui ee: vnicuiq; tñ secūdū suū modū: itellectua libᵒ quidē p uolūtatē: aialibᵒ p sēsibilē appetitū: carētibus uero sēsu p appetitū nālem: alit tñ que hñt ⁊ q̄ non hñt: nā ea q̄ ñ hñt appetitiuā uirtutē sui generis desiderio tēdūt ad acquirēdum qō eis deest: q̄ āt hñt: quietāt in ipso: hoc igit ꝑmo enti qō deᵒ ē deesse ñ pōt: cū igit ipse sit itelligens: iest sibi uolūtas q̄ plz sibi suū eē ⁊ sua bonitas. ¶ Itez itelligere q̄to pfectius ē: tāto delectabilius ē itelligēti: sed deᵒ itelligit: et suū itelligere ē pfectissimū: vt supꝛa oñsū ē: q̄ intelligē ē ei delectabilissimum: delectatio āt itelligibil' est p uolūtatē sic delectatō sēsibilis ē p cōcupiscētie appetitū: ē igī i deo uolūtas. ¶ Pꝛe. forma p itellectū ꝓsiderata ñ mouet nec aliq̄d cāt nisi mediāte uolūtate cuⁱ obiectū ē finis ⁊ bonū a q̄ mouet aliq̄s ad agendū: vñ intellectᵒ speculatiuᵒ ñ mouet neq; imaginatio pura absq; estiatione boni uel mali: ꝟz forma itellectus dīni ē cā motⁱ ⁊ eē in aliꝭ: agit.n. res p intellectū: vt infra oñdet: oz igitur q̄ ipse sit uolēs. Itē i uirtutibus motiuis ⁊ hñtibᵒ intellectū ꝑmo iuenit uoluntas: nā uolūtas oēm potētiā applicat ad suuz actū: itelligimus.n. q⁹ uolumⁿ: imaginamur quia volumⁿ: ⁊ sic de aliꝭ: ⁊ hoc hz q⁹ obiectū eius est finis q̄ uis itellectus ñ secūdū modū cāe efficiētis ⁊ mouētis ꝟz secūdū modū cāe finalis moueat uoluntatē ꝓponēdo sibi suū obiectū: qō est finis: ꝑmo ḡ mouēti ꝓuēit maxime hēre uolūtatē. Pꝛe. libex ē qō sui cā ē: ⁊ sic libex hz rōnem eius: qō ē p se: uolūtas āt pꝛimo hz libertatē ī agēdo: in q̄tū n. uolūtarie agit q̄e: dī libere agere quācūq; actionē: ꝑmo igit agenti maxime cōpetit p uolūtatem agere: cui maxime cōpetit p se agere. ¶ Ambꝝ. finis ⁊ agens ad finē sp unius ordis iueniūt ī rebᵒ: vñ ⁊ finis ꝓximus q̄ est ꝓpoꝛcionatᵘ agenti icidit in idē spē cū agente tā ī nālibus q̄ ī artificialibus: nā forma artis p quā artifex agit ē spes formē q̄ ē ī mā: q̄ ē finis artificis: ⁊ forma ignis generātis q̄ agit ē eiusdē spei cū forma ignis geniti: que ē finis generatiōis: deo āt nihil coordinat q̄i eiusdē ordinis: nisi ipse alᵒ essent plura pꝛima: cuⁱ ꝯrium oñsum est supꝛa: ipse igitur ē pꝛimū agens ꝓpter finē qui est ipsemet: ipse igitur ñ solū ē finis appetibilis: sed appetens ut ita dicā se finez ⁊ appetitu intellectuali: cum sit intelligens: qui ē uolūtas: est igitur in deo voluntas. Hanc āt dei uoluntatem sacre scripture testimonia ꝓfitēt. Hī.n.i ꝑs. Oia q̄cunq; uoluit fecit dñs: ⁊ Ro.ix. Voluntati eius quis resistit?

¶ Q: uolūtas dei sit eⁱ essētia. LXXIIII.

SEd hoc autē appa ret q⁹ sua uolūtas non est aliud q̄ sua essentia. Deo.n. ꝓuenit esse uolentem in q̄tum est itelligens: ut oñsum est: est āt itelligēs per essentiā suā: vt supꝛa ꝓbatū est: ergo ⁊ uolēs: est igitur uolūtas dei ipsa eius essentia. Ad hec. sicut itelligere ē pfectio itelligēt⁹: ita ⁊ uelle uolentis. utrūq; n. ē actio in agente manens non āt trāsiens ī aliq̄d passū sicut cal factio: sed intelligere dei est eⁱ esse: vt supꝛa ꝓbatū est: eo q⁹ cū esse diuinū sit fm se pfectissimū nullā supuenientem pfectionē admittit: vt supꝛa oñsum est: ē igit ⁊ diuinū uelle esse ipsius: ḡ uolūtas dei ē eⁱ essētia. Ambꝝ. cū ōe agēs agat in q̄tū actu ē: oz q⁹ deᵒ q̄ est actus purus p suā essentiā agat: velle āt ē q̄daz dei operatio: oz igī q⁹ deᵒ p suā essentiā sit uolēs: sua igit uoluntas ē sua essētia. Itē si uolūtas⁹ esset aliq̄d additū dine substātie: cū diuina substātia sit quid completū in eē: seq̄retur q⁹ uolūtas aduenīret ei q̄si accidens subiecto: seq̄retur ēt q⁹ diuina substantia cōpareⁿ ad ipsā q̄si potētias ad actū: ⁊ q⁹ cēt ꝓpō ī deo: q̄ oia supꝛa ipꝛobata sⁿt: ñ ē igitur possibile q⁹ dina uolūtas sit aliquid additū dine essentie.

¶ Q: ꝓncipale uolitū dei ē dina essētia. LXXV.

SEd hoc autē ulteri us apparet: q⁹ ꝓncipale dine uolūtatis uolitū ē eius essētia. Bonū.n. itellectū est obiectum volūtatis vt supꝛa dēm est: id āt q̄ a deo ꝓncipaliʳ itelligit ē dina essētia: ut ꝓbatū ē: dina igī essentia ⁊ id de q̄ ꝓncipaliʳ est dina uoluntas. Item appetibile cōparatur ad appetitū sic⁹ mouens ad motū: vt supꝛa dēm est: ⁊ siʳ se hz uolitū ad uolentē: cū volūtas sit de genere appetitiuaꝝ potentiarū ī nobis: si igitur uolūtatis dine sit aliud ꝓcipale uolitū q̄ dei essentia: seq̄t⁹ q⁹ aliquid aliud sit supius dina uolūtate q̄ ipsā mouet: cuius ꝯriū ex ꝓdictis ꝑz. ¶ Pꝛe. ꝓncipale uolituz uniq̄ uolēti est cā uolendi: cū. n. dicimⁿ: uolo ambulare: vt saner: cām nos reddere arbitramur: et si q̄ratur: q̄re uis sanari: ꝓcedetur ī assignatione cārum: q̄usq; perueniatur ad finem ultimū: qui est ꝓncipale uolitū: qō est cā uolenti p se ipsum: si igī deᵒ aliquid aliud uelit ꝓncipaliʳ q̄ seipsum: sequetur: q⁹ aliquid aliud sit ei causa uolendi: sed suum uelle est suum esse: ut ostensum est:

ergo aliquid aliud erit ei cā essēdi: quod ē contra rōnem ꝑmi entis. Ad hec. unicuiq; uolēti ꝓcipale uolitū ē suus ultimus finis: nā finis ē ꝙ se uolit⁹ ⁊ ꝙ quē alia fuīt uolita: ultimus āt finis ē ipse de⁹ qz ipse ē sūmum bonū: vt oñsum ē: ipse igit ē ꝓncipale uolitū sue volūtatis. Amꝑ. vnaq; uirtus ad suū obiectū ꝓncipale fm eq̄litatē ꝓportionat: nā uirtus rei scōm obiecta mēsurat ut ꝑz per ꝓbm in ꝓmo ce. ⁊ mun. uoluntas igit essētie ex eq̄ ꝓportionat suo ꝓncipali obiecto: ⁊ silr itellect⁹ et ēt sēsus: dīne āt uolūtati nihil ex eq̄ ꝓportionat: nisi eius essētia: igit ꝓcipale obiectū dīne uolūtatis ē dīna essētia: cū āt dīna essētia sit dei itelligē ⁊ oia alia q̄ i ipso cē dicūt: manifestū est ꝙ eodē mō ꝓncipalit vult se itelligē: se uelle: se esse unū: ⁊ quic qd aliud ē h'mōi

De deus volendo se vult ēt alia. LXXVI.

Hinc āt ostēdi potest ꝙ de⁹ volēdo se: vult ēt alia. Qui⁹ n. ē velle finē: eius ē uelle ea q̄ sūt ad finē rōne finis: ē āt de⁹ ultim⁹ rerū finis: vt ex ꝓdictis aliq̄tenꝰ ꝑz: ex hoc igit ꝙ vult se cē: ēt alia vult q̄ i ipsū sic i finē ordinant. Itē unusq̄sq; ei⁹ qō est ꝓpter se ipsū ab ipso uolitū ⁊ amatū ꝑfectionez desiderat: q̄. n. ꝓpter se amam⁹: uolumus cē optima ⁊ sēp meliora ⁊ multiplicari q̄tum possibile ē: ipe āt deus suā essentiā ꝓpter se ipam vult et amat: nō āt scōm se augmētabil ⁊ multiplicabilis ē: vt ex supradictis manifestū ē: ꝛ solū multiplicabilis ē secūdū suā silitudinē q̄ a multi ꝓticipatur: vult igit de⁹ rerū multitudinē ex hoc ꝙ suā essentiā ⁊ ꝑfectionē vult ⁊ amat. Amꝑ. q̄cūq; amat aliquid secūdū se ⁊ ꝓpter ipsum: amat ꝑ ꝓñs oia i q̄bus illud iuenit: ut q̄ amat dulcedinē ꝓpter ipsā: oz ꝙ oia dulcia amet: sed de⁹ suum esse ⁊ secūdū se ⁊ ꝓpter ipsū vult ⁊ amat: vt supra oñsuz ē: oē āt aliud eē ē q̄dā sui esse secūdū silitudinē ꝑticipatio: ut ex ꝓdictis aliq̄tenus ꝑz: relinq̄t igit ꝙ deus ex hoc ipo ꝙ vult ⁊ amat se: vult ⁊ amat alia. Ad hec. deus volendo se vult oia q̄ in ipso sūt: oia āt q̄dāmō ꝓexistunt in ipso ꝑ ꝓpias rōes vt supra oñsum ē: deus igit uolēdo se ēt alia vult. Itē q̄to aliquid ē ꝑfectioris uirtutis. tanto sua cālitas ad plura se extendit: ⁊ in magis remota: ut supra dēm est: cālitas āt finis in hoc consistit ꝙ ꝓpter ipsum alia desiderantur: quanto igitur finis est perfectior ⁊ magis uolitus: tāto uoluntas uolētis finē ad plura extēditur rōne finis illius: diuina āt essentia est perfectissima in rōne bonitatis ⁊ finis: igitur diffundet suam cālitatem maxime ad multa: vt ꝓpter ipsam multa sint uolita: et ꝓcipue a deo: qui eam secundū totam suaz uirtutem perfecte vult: Preterea uoluntas consequitur intellectū: sed deus suo intellectu intelligit se principaliter: ⁊ i se intelligit oia alia: igitur similiter ꝓcipaliter vult se ⁊ uolēdo se vult oia alia. Hoc āt auctoritate sacre scripture confirmatur. Dicitur. n. Sap̄. xi. Diligis oia que sunt: ⁊ nihil eorū odisti q̄ fecisti.

De deus uno actu volūtatis se et omnia alia uelit. LXXVII.

Hoc āt habito sequitur ꝙ de⁹ uno actu uoluntatis se et alia uelit. Omnis enim uirt⁹ una operatiōe ut uno actu fertur in obiectū ⁊ in rōnē formalē obiecti: sicut eadē uisione uidemus lumē ⁊ colorē: qui fit uisibilis actu per lumen: cū autez aliquid uelimus ꝓter finem tantum: id quod ꝓpter finem desideratur: accipit rationez uoliti ex fine: ⁊ sic finis cōparatur ad ipsum: sic rō formal⁹ ad obiectum: vt lumē ad colorē. cuz igit de⁹ oia alia velit ꝓpr̄ se: sicut ꝓpter finē vt oñsū est: vno actu voluntat⁹ vlt se ⁊ alia. Amꝑ. quod ꝑfecte cogñscit ⁊ desiderat fm suā totā ⁊tutez cognoscit ⁊ desiderat: finis autē ⁊t est nō solum fm ꝙ in se desiderat ꝛ etiā fm ꝙ alia fiūt appetibilia ꝓpter ipsū: q̄ igit ꝑfecte desiderat finē: vtroq; mō ipsuz desiderat: ꝛ nō ē ponē aliquē actuz dei volenti q̄ velit se: ⁊ q̄ non velit se ꝑfecte cū in eo nihil sit imꝑfectū: quolibet igit actu q̄ de⁹ vult se: vult se ⁊ alia ꝓpr̄ se. alia vo a se nō vult: nisi i q̄tū vult se vt ꝓbatuz est: relinquit igitur ꝙ se ⁊ alia nō alio ⁊ alio actu voluntat⁹ vult ꝛ uno ⁊ eodem. Ad hec. sicut ex supradict⁹ ꝑz: in actu cognoscitiue ⁊tutis discursus attenditur secunduz quod semotim cognoscim⁹ ꝓncipia ⁊ ex eis in ꝯclones venimus: si. n. in ipsis ꝓncipijs itueremur ꝯclones ipa ꝓncipia cognoscendo non eēt discursus: sicut nec quando aliquid uidemus in speculo: sicut aūt principia se hñt ad ꝯclones i speculatiuis: ita finis ad ea q̄ sūt ad finē i opatiuis ⁊ appetitis: nā sic cō clones cogñscim⁹ ꝑ ꝓncipia. ita ex fine ꝓcedit appetit⁹ ⁊ opatio eoz q̄ sūt ad finē. si igit aliqs semoti velit finē ⁊ ea q̄ sūt ad finez. erit q̄dā discursus in eius voluntate hoc aūt in deo eē est impossibile. cū sit extra oēm motū. relinq̄t igitur ꝙ sil ⁊ eodē actu voluntat⁹ de⁹ vult se ⁊ alia. Itez. cū de⁹ sp velit se. si alio actu vlt se: ⁊ alio alia. sequet ꝙ sil sint in eo duo actus vo untatis: quod ē ipossibile nam vni⁹ simplicis potētie non sūt sil due opationes Preterea. in oi actu uolūtat⁹ volitū ꝓpat ad volentē vt mouēs ad motuz. si igitur sit aliq̄ actio voluntat⁹ ex qua vult alia a se: dīsa a volūtate q̄ vult se. in illa erit aliquid aliud mouens oi uinaz voluntatem qua vult se ꝙ est inꝑossibile. Amꝑ. velle dei ē suuz esse vt ꝓbatū est. ꝛ i deo non est nisi vnum esse. ergo non est ibi nisi vnuz velle Item velle competit deo: secundum ꝙ est

intelligens: sicut igit uno actu intelligit se ⁊ alia in ꝗrum essẽtia sua est exemplar oiuz: ita uno actu vult se ⁊ alia i ꝗrũ sua bõitas ẽ rõ ois bonitatis.

¶ Qz volitoꝛ multitudo nõ repugnat simplicitati diuine substantie. LXXVIII.

EX hoc autẽ sequi tur ꝙ volitoꝛ multitudo nõ repugnat unitati ⁊ simplicitati diuine substantie. Nã actꝰ secundũ obiecta distinguñt: si igit uolita plura ꝙ deꝰ vult inducerẽt i ipso aliquã multitudinẽ: sequẽt ꝙ nõ esset i eo una tm̃ opatio uoluntatis: quod ẽ ꝓtra ꝓfessa. ¶ Itẽ oñsum est ꝙ deus alia vult: in ꝗrũ vult bonitatẽ suã: hoc ꝙ mõ ꝓparant aliꝙ ad uolũtatem dei: ꝙ ꝓtrahẽdũt a bonitate eiꝰ: sz oia in bonitate eiꝰ unũ sñt: sẽ. n. aliꝙ in ipso secundũ modũ eiꝰ. s. mãlia imãlit ⁊ mlta unite: vt ex supradicti pz: relinqt igit ꝙ multitudo uolitoꝛ non multiplicat diuinã substãtiã. Pre. dinꝰ itellectꝰ ⁊ uoluntas sit cõplis simplicitati. ꝙ utrũqꝫ diuina ẽ substãtia: vt ꝓbatum ẽ: multitudo ãt in tellectoꝛ ñ inducit mltitudinẽ in essẽtia dina neqꝫ ꝓpositionẽ in itellectu eiꝰ: ꝙ neqꝫ multitudo uolitoꝛ iducit aut diuersitatẽ i cẽntia dina aut compositionem i uolũtate. Amꝓ. hoc int̃ cognitionẽ ⁊ appetitũ itelligit: ꝙ cognitio fit secundũ ꝙ cognitũ est aliꝙ mõ i cogñte: appetitꝰ ãt non: sz eõ sm ꝙ appetitus refert ad rẽ appetibilẽ: in ꝗrũ appetẽs ꝗrit in ꝙ quiescat: ⁊ ꝓpter hoc bonũ ⁊ malũ ꝙ respiciunt appetitũ sẽ in rebꝰ: vez ãt ⁊ flm ꝙ respiciunt cognitionẽ sẽ in mente: vt ꝓbus dicẽ in. vi. metha. ¶ Qz ãt aliquid ad multa se hẽat nõ repugnat simplicitati eiꝰ: cũ ⁊ unitas sit multoꝛ numeroꝛ ꝓncipiũ: multitudo igit uolitoꝛ a deo non repugnat eius simplicitati.

¶ Qz volũtas diuina ad singularia bona se extendit. LXXIX.

EX quo etiã appa ret ꝙ non oz nos dicẽ ad ꝓseruandaz simplicitatẽ diuinã: ꝙ uelit alia bõa in ꝙdã uniuersitate: i ꝗrum vult se eẽ ꝓncipiũ bonoꝛ: ꝙ pñt ab ipso fluere: non ãt uelit ea i pticulari. Nã uelle ẽ sm cõparationem uolẽtis ad rẽ uolitã: ñ ãt ꝓhibet dina simplicitas ꝙn possit cõpari etiã ad mlta pticularia. dz. n. deꝰ optimũ ul ꝓmũ ẽt respectu singulariũ: ꝙ sua simplicitas nõ ꝓhibet ꝙn in spali uel pticulari alia a se uelit. ¶ Itẽ uoluntas dei ad alia compat in ꝗrũ bonitatẽ pticipãt ex ordine ad bonitatem dinam: ꝙ est rõ uolendi deo sz nõ solũ uniuersitas bonoꝛ: sed et singulũ eoꝛ a bonitate dina bonitatẽ sortit sic ⁊ eẽ: voluntas igit dei ad singula bonoꝛ se extẽdit. Amꝓ. sm phm in. xi. metha. duplex bonũ ordinis iuenit i uniuerso. Unum ꝙdem secundũ ꝙ totũ uniuersũ ordinatur ad id quod ẽ extra uniuersũ: sic exercitꝰ ordinatur ad ducẽ. Aliꝰ secũdũ ꝙ ptes uniuersi ordinãt ad inuicẽ: sic ⁊ ptes exercitꝰ ad inuicẽ. Secundus ãt ordo ẽ ꝓpt̃ ꝓmum: deus ãt ex hoc ꝙ vult se: ut finis ẽ: vult ãt alia ꝙ ordinãt in ipsũ vt in finẽ: sic ꝓbatũ ẽ: vult igit bonum ordis totꝰ ⁊ uniuersi in ipsũ ⁊ bonũ ordis uniuersi scõm ptes suas ad iuicẽ: bonum ãt ordis ꝓsistit ex singulꝭ bonis: vult igit ẽt singula bona. ¶ Pre. si deus nõ vult singula bona ex quibꝰ ꝓstat uniuersũ: seqt ꝙ in uniuerso sit a casu ordis bonũ: non ẽ. n. possibile ꝙ aliꝙ pars uniuersi oia pticularia bona componat i ordinez uniuersi: sz sola vlis cã totius uniuersi ꝙ deꝰ ẽ: ꝙ ꝓ suã uoluntatẽ agit. ut infra oñdet: ꝙ ãt ordo uniuersi sit casualis ẽ ipossibile: qz sequẽt ꝙ mlto magis alia posteriora essẽt casu: relinqt igit: ꝙ deus ẽt singula bonoꝛ vult. Ad hec. bonũ itellectũ in ꝗrum bꝰ mõi est uolitũ: sz deꝰ it. lligit ẽt pticularia bona: vt supra ꝓbatũ ẽ: vult igit ẽt pticularia bona. Hoc ãt auctate scripte ꝓfirmat: ꝙ Gene. ꝓmo ad singula opa cõplacẽtia dine uolũtatis oñdit dicens. Uidit deus lu. ꝙ esset bona: silr de alijs opibꝰ: ⁊ pea de oibus silr. Uidit deꝰ cũcta ꝙ fe. ⁊ erãt valde bona.

¶ Qz deꝰ vult ẽt ea ꝙ nondũ sñt. LXXX.

SI autem uelle est ꝓ cõparationẽ uolẽtis ad uolitũ: forte alicui põt uideri ꝙ deꝰ non uelit: nisi ea ꝙ sñt: na relatiua oz silr esse: ut uno ĩtẽpto intimitur altez: vt ꝓbs docet: si igit uelle ꝓ cõparationez uolẽd ad volitũ: nullꝰ põt uelle nisi ea ꝙ sñt. Amꝓ. uolũtas dz ad uolita sicut ⁊ creatura ⁊ creator: ñ ãt põt dici deus ẽt creator uel dñs uel pz: nisi eoꝛ ꝙ sñt: ꝙ ñ põt dici uelle: n si ea ꝙ sñt. Ex hoc ãt possz uliꝰ ꝓcluoi: si dinum uelle ẽ iuariabile sicut ⁊ suũ eẽ: ⁊ non vult nisi ea ꝙ actu sñt: ꝙ nihil uelit qõ nõ sp sit. Dicũt ãt ad hoc ꝯdã: ꝙ ea ꝙ non sñt i se ipsis sũt in deo ⁊ in eius itellectu. vñ nihil ꝓhibet ea ꝙ nõ sñt i se ipsis deũ uelle: scõm ꝙ i eo sñt: hoc ãt non vz sufficiẽter dẽm: nã iõ scõm hoc dz ꝯliber uolẽs aliꝙd uelle: ꝙ uolũtas sua refert ad uolitũ: si igit dina uolũtas ñ refert ad uolitũ: qõ ñ ẽ nisi scõz ꝙ ẽ i ipso uel i eiꝰ itellectu: seqt ꝙ deꝰ non uelit illud alit: nisi qz vult illud eẽ i se uel i eiꝰ intellectu: hoc ãt ñ itendũt loqntes sz ꝙ deꝰ bꝰ mõi ꝙ nõdũ sñt: uelit ẽt eẽ i se ipsis. Rursus: si uolũtas compat ad rẽ volitã ꝓ suũ obiectũ: qõ ẽ bonũ itellectũ: itellectꝰ ãt ñ solũ itelligit bonũ eẽ i se sz ẽt i ꝓpa nã: ⁊ uolũtas compabit ad uolitũ ñ solũ scõm ꝙ ẽ i cogñte: sz ẽt scõz ꝙ ẽ i se ipso. Dicamus igit ꝙ cũ bonuz apꝓhensum moueat uolũtatẽ: oportet ꝙ ipsum uelle sequatur condtionem apprehensionis: sic ⁊ motꝰ aliozꝫ mobiliũ sequũt cõditiões mouẽtis: qõ

ē cā mot⁹:relatio āt ap̄hendent̄ ad apprehensū
est ꝓñs ad apprehensionē ipsā:p hoc.n.refert ap
prehēdens ad ap̄hensū q̄ ap̄hendit ipsū:nō āt
solū apprehēdens ap̄hēdit rē fm q̄ est i ipso: ſz
fm q̄ est in ꝓpria nā:qz non solū cog̃scim⁹ rem in
telligi a nobis:q̄ est eā esse i intellectu:ſz eā esse vl
fuisse uel futuam esse i ꝓpa natura:lz igitur tūc
res illa nō sit nisi in cognoscēte: relatio tm̄ ꝓñs ap
prehēsionē est ad eā:non put est i cog̃scente:sed p
ut ē fm ꝓpriā nāz q̄ apprehendit ap̄hendēs: vo
luntat̄ igit diuine relatio est ad rē non exñtem fz
q̄ est i ꝓpa nā scōm aliq̄d tps:7 non solū scōm q̄
est in deo cog̃scente: vult.n.de⁹ rē q̄ non est nūc eē
scōm aliq̄d tps:7 nō solū vult scōm q̄ ipse eā itel
ligit:nec est silē de relatione uolēt̄ ad uolitū 7 cre
antis ad creatū:7 faciend̄ ad fēm:aut dñi ad sub
iectā creaturā.nā uelle est actio i uolentē manēs.
vñ nō ꝓtingit itelligi aliq̄d extra exñs actu:ſz facē
7 creare 7 gubernare ſignificāt actionē iminaram
ad exteriorem effectū:sine cui⁹ exñtia h⁹ mōi actio ñ
pōt intelligi.

¶ Q⁹ deus de necessitate vult suum
esse 7 suaz bonitatē. LXXXI.

EX his aūt que su
pra oñsa sūt sequit̄ q̄ de⁹ de nēcitate
velit suū esse 7 suā bonitatē:nec pos
sit ꝓtrariū uelle. Oñsū est supra:q̄ de⁹ vult suū eē
7 suā bonitatē:vt ꝓncipale obiectū qō est sibi rō
uolēdi alia:i ōi igit uolito suū esse 7 suā bonitatē
vult:sicut uisus i ōi colore uidet lumen:ipossibile
ē āt deū non velle aliq̄d actu:esset.n. volēs i potē
tia tm̄:qō ē ipossibile:cū suū velle sit suum eē: ne
cesse igit ē:q̄ uelit suū esse 7 suā bonitatē. Itē qui
libet uolēs de nēcitate vult suū ultimū finem: ut
ex p̄dict̄ pz:sic hō ō nēcitate vult suā bītudinem
nec pōt uelle miseriā:ſz de⁹ vult se esse sic ultimuz
finem:vt ex p̄dcis pz:nccio igit vult se eē:nec pōt
uelle se nō eē. ¶ Amp̄.in appetitiuis 7 i opatiuis
finis hoc mō se hz sic̄ ꝓncipiū idemōstrabile i spe
culatiuis:sic̄.n.ex ꝓncipijs cōcludūt i speculatiuis
cōclusiōes:ita i actiuis 7 appetitiuis rō oium agē
doz 7 appetēdoz ex fine sumit:ſz i speculatiuis i
tellect⁹ de nēcitate assētit ꝓmis ꝓncipijs iōmōstra
bilib⁹:q̄z cōtrarijs nullo mō pōt assētire:g̃ uolū
tas nēcio ihēt fini ultio:vt ñ possit cōtrariū uelle
7 sic si dine uolūtati nō ē al⁹ finis q̄ ipse:ō nēcita
te vult se eē. Ad hec.oia i q̄tū sī assilantur deo q̄
ē ꝓmo 7 maxie ens:oia āt in q̄tū sūt:suo mō nāl̄r
diligūt suū eē:multo igit magis de⁹ suū eē diligit
nālr:nā āt et⁹ ē p se nēcē eē:vt supra ꝓbatū ē:de⁹
igit ex nēcitate vult se eē. Pre .oia pfectio 7 boni
tas q̄ i creatis ē deo cōuēit essētialr:vt supra ꝓba
tū ē:diligē āt deū ē sūma pfectio rōnal̄ create: cū
p hoc q̄dāmō deo uniat:g̃ i deo essētialr ē:g̃ ex ne
cessitate diligit se:7 sic vult se eē.

¶ Q⁹ de⁹ ñ de nēcitate vult alia a se. LXXXII.

SĀt divina volū
tas ē diuine bōitat̄ 7 dini eē ex nēcita
te posset alicui uideri:q̄ ēt alioruz ex
nēcitate esset:cū oia alia velit uolēdo suaz bonita
tē:ut supra ꝓbatū ē. Sed tm̄ recte cōsiderātib⁹ ap
paret q̄ nō ē alioruz ex nēcitate:ē.n.alioruz ut ordi
natoruz ad finē sue bonitatis:uolūtas āt nō ex ne
cessitate fertur i ea que sūt ad finē:si finis sine his
eē possit:nō.n.hz necesse medic⁹ ex suppōne uolū
tatis quā hz de sanādo:illa medicamēta adhibē i
firmo sine q̄bus pōt nihilomin⁹ ifirmū sanare:cū
igitur dina bonitas sine alijs eē possit: quūmmo
nec p alia ei aliquid accrescat:nulla iest ei nēcitas
ut alia velit:ex hoc q̄ vult suā bonitatē. Ad hec.
cū bonū itellectū sit ꝓpriū obiectū uolūtatis cu
iuslibet per itellectū cōcepti pōt eē uoluntas: ubi
saluatur rō boni.vnde quāuis eē cuiuslibet i quā
tū h⁹ mōi bonū sit:nō eē āt malū:ipsū tm̄ nō eē a
licuius pōt cadere sub uolūtate rōne alicuius bo
ni adiūcti qō saluatur lz nō ex necessitate:ē.n. bo
nū aliquid eē ēt alio nō existēte:solū igitur illud
bonū uolūtas secūdū sui rōnē nō pōt uelle nō eē
quo ñ existēte tollitur totalit̄ rō boni: tale āt nul
lū ē ꝓtr deū:pōt igitur uolūtas secūdū sui rōnem
velle nō eē:quācūq̄ rē ꝓtr deū:sed i deo ē volū
tas secūdū totā suā facultatē:oia.n.i ipso sūt vlit
pfecta:pōt igit de⁹ uelle nō eē quācūq̄ rē aliā pre
ter se:nō igit de nēcitate vult eē alia a se. ¶ Amp̄.
de⁹ uolēdo bōitatē suā vult ēt alia a se:put boni
tatē ei⁹ pticipār:cū āt dina bōitas sit ifinita ifinit̄
mōis pticipabil̄ ēt alijs modis q̄ ab his creatis:q̄
nūc sūt pticip̄t.si igit ex hoc q̄ vult bonitatē suā
uellet de nēcitate ea q̄ ipsā pticipāt:seq̄ret̄ q̄ uellet
eē ifinitas creatas ifinitis mōis pticipātes suā bōi
tatē:qō pz eē fl̄z:qz si uellet esset:cū sua uoluntas
sit p:icipiū essēdi reb⁹:ut ifra oñdet: nō igit ex ne
cessitate vult ēt ea q̄ nūc sūt. // Itē sapiēt̄ uolūtas
ex hoc q̄ ē de cā ē de effectu:q̄ ex cā de nēcitate.se
q̄t:stultū.n. eēt uelle solē existē sup ītrā 7 nō eē diei
claritatē:ſz effectū q̄ nō ex nēcitate seq̄t ex cā:nō ē
nēcē aliquē uelle ex hoc q̄ vult cām:a deo āt ꝓce
dūt alia nō ex nēcitate:ut ifra oñdet:nō igit nēcē ē
q̄ de⁹ alia uelit ex h⁹ q̄ vult se. // Amp̄.res ꝓcedūt
a deo sicut artificiata ab artifice:ut ifra oñdet: ſz
ātifex q̄uis uelit se hēre artē:ñ tm̄ ex nēcitate vult
artificiata ꝓdu ē:g̃ nec de⁹ ex nēcitate vult alia a
se eē. Est ergo cōsiderādum:quare de⁹ alia a se ex
necessitate sciat: non autem ex necessitate uelit:
Cum tamen ex hoc q̄ intelligit: et vult se intelli
gi 7 uelit alia. Huius autē rō est:q̄.n. intellectus

itelligat aliquid:ex hoc ẽ:q̄ itelligẽs se hz quodã mõ ex hoc put aliq̄d actu intelligit:q̄ est eⁱ silitu do i intelligẽte:sz q̄ uolens aliq̄d uelit ex hoc est: q̄ ad uolitũ aliquo mõ se hz:uolumus.n. aliquid vel q̄ est finis:vel q̄ ad finẽ ordinat: eẽ ãt oĩa in deo ut i eo intelligi possint ex nccitate requirit di uina pfectio:non ãt diuina bonitas ex nccitate re q̄rit alia esse:q̄ in se ipsã ordinant ut in finez:ꝛ ob hoc ncce est deuz alia scire:nõ ãt uelle. vñ nec oĩa vult q̄ ad bonitatẽ ipsius ordinem hẽre possent: oĩa ãt scit q̄ ad essentiã eius p quaz intelligit qua lẽcunq̄ ordinem hñt.

Rones ducẽtes ad incõueniẽs:si deⁱ alia a se ñ nccio uelit:ꝛ solutio rõnũ p̃missaꝝ. LXXXIII.

Videntur tamẽ se qui iconueniẽtia:si deus ea q̄ vult ñ ex nccitate velit. Si.n.dei uolũtas re spectu alioꝝ uolitoꝝ nõ determinet:q̄tũ ad illa vi se ad utrũlibet hẽre:oĩs ãt uirtⁱ q̄ ẽ ad utrũ libet est q̄dãmõ in potentia:nã ad utrũlibet spes est possibilis contigẽtis:erit.n.dei uoluntas i po tentia:non igit erit dei substãtia in q̄ nulla ẽ potẽ tia:vt supra oñsum ẽ. Ad hec:si ens in potẽtia in quantũ hⁱ modi natum est moueri : q̄ qõ põt esse:põt non esse:sequtur ulteriⁱ diuinã uoluntatẽ esse variabilẽ. Pre.si nãle est deo aliq̄d circa cãta sua uelle nccium est:inãle aũt nihil in eo esse põt:non.n.i ipso põt esse aliquid p accẽs neq̄ ui olentum:vt supra oñsum ẽ. Itẽ si qõ ẽ ad utrũli bet indinter se hñs:non magis in unũ q̄ in aliud tẽdit:nisi ab alio determinet:oz q̄ deus uel nihil eo rũ uelit:ad q̄ ad utrũlibet se hz:cuius ꝓriũ supra oñsum est:vel q̄ ab alio determinetur ad unũ: et sic erit aliquid eo pⁱ qõ ipsum determinet ad v num:horũ ãt nullum ncce est sequi. Ad utrũlibet n.esse alicui uirtuti põt ꝓuenire duplr:vno mõ ex pte sui:alio mõ ex pte eius ad qõ dr. Ex parte quidem sui qñ nondũ consecuta ẽ suã pfectionẽ: p quã ad unũ determinetur. vñ hoc i impfectionez virtutis redũdat:ꝛ oñditur esse potẽtialitas i ipa sic pz i itellectu dubitãtis:q̄ nondũ assecutⁱ est pn cipia:ex q̄bus ad alterũ determinet. Ex pte ãt eⁱ ad qõ dr iuenit aliq̄ vⁱ ad utrũlibet eẽ:qñ pfecta opatio uirtutⁱ a neutro dependet:sz tñ utrũq̄ esse põt:sic aliq̄s q̄ diuersis instãtiis uti põt eq̄lr ad idẽ opⁱ pficiendũ:hoc ãt ad ipfectionem uirtutⁱ nõ p tinet sz magⁱ ad eⁱ eminẽtiã in q̄tũ utrũlibet op positoꝝ excedit:ꝛ ob hoc determinet ad neutrũ sz ad utrũlibet se hñs:sic ãt est in diuina uoluntate re spectu alioꝝ a se:nã finis eⁱ a nullo alioꝝ depen det:cũ tñ ipsa fini suo pfectissime sit unita:nõ igr oz potẽtialitatẽ aliquã i diuina volũtate ponẽ: silr ãt nec imutabilitatẽ. Si.n.i diuina uolũtate nulla ẽ potẽtialitas:nõ.n.sic ex nccitate alterz opposito rũ paccipit circa sua cãta q̄si ꝓsideret i potẽtia ad vtrũq̄:ut ꝑmo sit uolens potentia utrũq̄:ꝛ post modũ uolẽs actu:sz sp est uolẽs actu:q̄cquid vult non solũ circa se sz ẽt circa cãta:sz q̄ volitũ ñ hz nccium ordinẽ ad diuinã bonitatẽ q̄ est ꝓpriũ ob iectũ diue volũtatis p modũ quo nõ nccia sz pos sibilia enũciabilia dicimⁱ:cũ non ẽ nccius ordo p dicati ad subiectũ. vñ cũ dr:deus vult hoc cãtuz: manifestũ est esse enũciabile non nccium sz possi bile illo mõ q̄ non dr aliq̄d possibile fm aliquam potentiã:sz qõ non ncce est eẽ nec ipossibile ẽ eẽ: ut phs tradit in.v.metha.sicut triangulũ habere duo latꝛa eq̄lia est enũciabile possibile non tñ fm aliquam potentiã:cũ in mathematicis non sit po tentia neq̄ motⁱ. Exclusio igit nccitatis p̃dicte im mutabilitatẽ diuine uolũtatis non tollit:qõ etiã scripta sacra ꝓfitet ꝓmo Esdre.xv. Triũphatoz i isrl penitudie nõ flectet. Quãuis ãt diuina uolun tas ad sua cãta nõ determinet:nõ tñ oz dicẽ q̄ nihil eoz uelit aut q̄ ad uolendũ ab aliq̄ exteriori deter minet:cũ.n.bonũ apphensũ uolũtatẽ sicut ꝓpriũ obiectũ determineti:tellectⁱ ãt diuⁱ nõ sit extraneⁱ ab eⁱ volũtate:cũ utrũq̄ sit sua essẽtia:si uolũtas dei ad aliq̄d uolẽdũ p sui itellectⁱ cognitionẽ deter minet:nõ erit determiatio uolũtatⁱ diue p aliq̄d ex traneũ fca:itellectⁱ.n.diuⁱ nõ solũ apphẽdit dr nũ eẽ q̄ ẽ bonitas eⁱ sz ẽt alia bona:vt supra oñsũ ẽ q̄ q̄dẽ apphẽdit ut silitudies q̄sdã diue bonitatis ꝛ essẽtie nõ ut eⁱ ꝓncipia:ꝛ sic volũtas diua i illa tẽdit ut sue bonitati ꝓueniẽtia nõ ut ad suã boni tatẽ nccia. Sic ãt ꝛ nza uolũtate accidit q̄ cũ ad a liq̄d iclinat q̄i nccũ simplr ut ad finẽ q̄dã nccita te mouetur i illud:cũ ãt tẽdit i aliq̄d solũ ꝓpr cõ uenientiã quãdã nõ nccio i illõ tẽdit. vñ nec diua uolũtas tẽdit i sua cãta nccio:nec ẽt oz ꝓpr ꝑmis sa inãle aliq̄d i deo ponere:volũtas nãq̄ sua uno ꝛ eodẽ actu vult se ꝛ alia:sz hitudo eⁱ ad se ẽ ne cessaria ꝛ nãlis. hitudo ãt eⁱ ad alia ẽ fm cõuentiã quãdã nõ q̄dẽ nccia ꝛ nãlis neq̄ uiolẽta aut i nãlis sz uolũtaria:qõ ãt uolũtariũ ẽ neq̄ nãle ne q̄ uiolẽtum:neq̄ necesse est esse.

Qd deⁱ vult aliq̄d aliud a se necessitate cõditionis uł suppõnis. LXXXIIII:

Ex his ãt hẽri po test q̄ sz deⁱ circa cãta nihil nccio ue lit absolute:vult tñ aliq̄d nccio ex ꝓdicõe uel suppõne. Oñsũ ẽ ãt diuã volũtatẽ imu tabilẽ eẽ:i q̄libet ãt imutabili si sel ẽ aliq̄d nõ põt pⁱ modũ nõ ieẽ:hoc.n.moueri dicimus:qõ aliⁱ se hz nũc ꝛ prⁱ:sⁱ igit diuina uoluntas est imutabil e: posito q̄ aliq̄d uelit:ncce ẽ ex suppõne eũ h uelle

Itẽ oe einum ẽ necessariũ:deũ ãt uelle aliquid cãtum esse ẽ einum:sicut.n.esse suũ:ita ꝛ velle eⁱ nitate mensurat:est q̄ nccium;sed nõ absolute cõ

sideratū: qz voluntas dei nō hz nccīam hitudinē ad hoc uolitū: est ḡ nccium ex suppōne. ¶ Dre. quicquid deus potuit: pōt: virtus. n. eius non minuitur sicut nec eius essētia: sed nō pōt nunc non velle qō proponitur voluisse: qz non pōt mutari sua volūtas: ḡ nunḡ potuit nō velle quicquid voluit: igit est nccium ex suppōne euz uoluisse quicquid uoluit sicut z velle: neutrū āt nccium absolute: sed possibile mō predicto. ¶ Amp quicunqz vult aliquid nccio: vult ea que nccio requirūt ad illud: nisi sit ex parte eius defect⁹ uel ppr ignorantiam: vel qz a recta electione eius qō est ad finem: interdū abducit p aliqnā passionē: q̄ de deo dici non pñt: si igit deus uolendo se vult aliquid aliud a se: nccium est eū uelle ōe illud qō ad uolitū ab eo de nccitate requirit: sicut nccium est deū velle aiam rōnalē eē: supposito qd uelit hoiem eē.

Qz voluntas dei non est impossibilium secundum se. LXXXV.

EX hoc igitur apparet qd volūtas dei nō pōt eē eoꝝ q̄ fm se st ipossibilia: h⁹ mōi. n. si q̄ in se ipsis repugnantiā hñt ut hoiem esse asinū: in q̄ icludit rōnale esse irrōnale: qō āt repugnat alicui: excludit aliqd eorum q̄ ad ipsū req̄runt: sicut esse asinū excludit hois rōnez: si igit nccio vult ea q̄ req̄rūtur ad hoc qō supponitur velle: ipossibile est eū uelle ea q̄ eis repugnant: z sic iposs bile est eum uelle ea q̄ sunt ipossibilia simplr. ¶ Item sicut supra oñsum est: deus volendo suū esse qō est sua bonitas vult oia alia in q̄tum hñt eius silitudine: fm hoc āt qd aliquid repugnat rōni entis: in q̄tum h⁹ mōi: non potest i eo seruari silitudo primi eē. s. diuini: quod est fons essendi: non pōt igit dēus uelle aliquid quod repugnat rationi entis i q̄tū h⁹ mōi: sicut āt rōni hois in q̄tuz est hō repugnat esse irrōnale: ita rōni entis in q̄tū h⁹ mōi repugnat qd aliquid sit sil ens z non ēs: nō pōt igitur de⁹ uelle: qd affirmatio z negatio sint sil uere: hoc āt icluditur in ōi p se ipossibili: qō ad se ipsū repugnantiā hz: i q̄tum cōtradictionem iplicat: voluntas igit dei non pōt per se eē impossibiliū. ¶ Amp. voluntas non est nisi alicui⁹ boni intellecti: illud igit qō non cadit in itellectu: nō pōt cadere in voluntate: sed ea q̄ sunt fz se impossibilia non cadūt in intellectu: cū sibi ipsis repugnent: nisi forte p errorē non itelligētis rerū proprietatez: qō de deo dici non pōt: in diuinā ḡ uoluntatē nō pñt cadere q̄ fm se sunt impossibilia. ¶ Ad hec fz qd unūqōq; se hz ad esse: ita se hz ad bonitatē: sed impossibilia sunt q̄ non pñt esse: ḡ non pñt eē bona: ḡ nec volita a deo qui non vult nisi ea q̄ sūt vel possunt esse bona.

Qz diuina uoluntas nō tollit cōtingētiā a reb⁹ neqz eis nccitatē absolutā ponit. LXXXVI.

EX predictis autē hēri pōt qd diuina uoluntas cōtingētiā non tollit nec necessitatē absolutaz rebus imponit. Vult. n. deus oia que requirūtur ad rē: quam vult: vt dictū est: sed aliquibus rebus fm modū sue nature competit qd sint cōtigentes non nccie: igitur vult aliquas res esse contingētes: efficacia āt diuine uolūtatis exigit: vt nō solū sit qō deus vult: sed ēt ut hoc mō sit: sicut deus vult esse illud: nā z in agentib⁹ naturalib⁹ cū uirtus agens ē fortis: assilat sibi suū effectuz nō solū q̄tum ad spem sed ēt q̄tum ad accidētia: q̄ sunt q̄dam modi ipsius rei: igitur efficacia diuine voluntatis contingentiā non tollit. ¶ Amp. principalius vult deus bonū vniuersitatis suoꝝ effectuū qd aliqō bonum pticulare: q̄to in illo cōpletio: inuenitur sue bonitatis silitudo: cōpletio aūt uniuersi exigit: vt sint aliqua contingētia: al⁹ non oēs gradus entiū uniuerso cōtinerentur: vult igitur deus aliqua esse contingētia. ¶ Ad hec vniuersi bonū in quodam ordine considerat: ut pz in. xi. metha. requirit āt ordo uniuersi aliquas cās esse uariabiles: cum corpora sint de pfectione uniuersi: q̄ non mouent nisi mota: a cā āt uariabili effectus contigentes sequūtur: non. n. pōt esse effectus firmior⁹ esse qd sua cā: unde uidem⁹ q̄uis cā remota sit necessaria: si tñ cā proxima sit contingens: effectum contingentem esse: sicut pz in his que circa inferiora corpora accidunt: que quidem contingētia sūt propter cārum proximarum contingētiam: quāuis cause remote que sūt motus celestes sint ex necessitate: vult igitur deus aliqua cōtingenter euenire. ¶ Preterea necessitas ex suppōne in cā nō pōt concludere necessitatem absolutā in effectu: deus āt vult aliquid in creatura nō necessitate absoluta: sed solum necessitate que est ex suppōne: ut supra ostensū est: ex uolūtate igitur diuina nō pōt concludi i rebus creatis necessitas absoluta: hec āt sola excludit contingentiā: nā ēt contingentia ad utrūlibet reddūtur ex suppōne nccia: sicut fortē moueri si currit est nccium: diuina ḡ uolūtas nō excludit a rebus uolitis contigentiā: nō igit sequitur: si de⁹ vult aliqd qō illud de nccitate eueniat: qz q̄ hec ꝓdōnal sit vā z nccia: si de⁹ aliqd vult illud erit ptingēs: tñ non oz esse necessarium.

Qz diuie uolūtat pōt rō assignari. LXXXVII.

QOlligere autē ex pdictis possum⁹: q̄ diue uolūtatis rō assignari pōt. Finis. n. est rō uolendi ea que sunt ad finem: deus āt vult bonitatē suam tanḡ finem: oia autem alia vult tāḡ ea que sūt ad

finem: sua igitur bonitas est rō quare vult alia q̄ sunt diuersa ab ipso. ¶ Rursus bonum particulare ordinatur ab bonum totius sicut ad finez: ut iperfectum ad perfectū: sic āt cadunt aliqua sub diuina volūtate: fm q̄ se hūt in ordine boni: reliquitur igitur q̄ bonū vniuersi sit rō quare deus vult vnūqǭq bonum particulare i uniuerso.

Item sicut supra oñsum est ſpposito q̄ deus aliquid velit: sequitur ex necessitate q̄ uelit ea q̄ ad illud requirūtur: qō āt alijs necessitatē imponit: ē rō quare illud sit: rō igitur quare dē vult ea q̄ requirūtur ad unūqǭq ē: vt sit illud ad qō requiritur. Sic igitur procedere possumus in assignādo diuine volūtatis rōnem: deus vult hominez hēre rōnem: ad hoc ut hō sit: vult āt hoiem ee ad hoc q̄ cōpletio vniuersi sit: vult āt bonū uniuersi esse q̄ adeat bonitatē ipsius. Non tm̄ predicta triplex rō fm eandē hitudinez procedit: nā bonitas diuina neq; dependet a perfectione vniuersi: neq; ex ea aliquid sibi accrescit: pfectio āt vniuersi ꝛz ex aliqbus particularibus bonis ex necessitate dependeat que sūt essētiales partes uniuersi: ex quibusdā tm̄ non dependet ex necessitate: sed tm̄ ex eis aliqua bonitas uel decor accrescit uniuerso: sicut ex his que sūt solū ad munimentū vel decorem aliarum partiū uniuersi: particulare āt bonum dependet ex necitate ex his que absolute ad ipsū requirūtur: ꝛz et hec ēt hēant quedā que sūt propter melius ipsius: aliqñ igitur rō diuine uolūtatis cōtinet solū decentiam: aliqñ utilitatē: aliqñ āt necessitatē: que est ex suppositione: necessitatē āt absolutā solum cum vult se ipsum.

¶ Q̄ diuine uolūtatis nihil potest esse causa. LXXXVIII.

QVanuis autē ali qua rō diuine uoluntatis assignari possit: nō tm̄ sequitur: q̄ uoluntatis eius sit aliqua cā. Voluntati.n. cā uolēdi ē finis: finis āt diuine uolūtatis est sua bonitas: ipsa igit est deo cā uolendi: que est ēt ipsum suum velle: aliorum āt a deo volitorum nullū est deo causa uolendi: sed unū eorum est alteri cā: ut ordinem habeat ad diuinam uoluntatē: ⁊ sic itelligitur deus propter unum eorū aliud uelle: patet āt q̄ nō oz discursum aliquē ponere i dei uoluntate: naz ubi est unus actus nō cōsideratur discursus: ut supra circa intellectū oñsum est: deus āt uno actu vult suam bonitatē et oia alia: cum sua actio sit sua essentia. ¶ Per predicta autem excluditur error q̄rūdam dicentium omnia procedere a deo secūdū simplicem uoluntatē: vt de nullo oporteat rationem reddere: nisi quia deus vult. Quod ēt diuine scripture contrariatur que deum perhibet secundum ordinē sapientie sue oia fecisse: fm illud ps. Oia in sapientia fecisti. Et eccs. i. dī: q̄ deus effudit sapiam suam super oia opera sua.

¶ Q̄ in deo est liberum arbitriū. LXXXIX.

EX predictis autē oñdi pōt q̄ in deo liberū arbitrium inuenitur. Nam liberū arbitriuz dī respectu eorum que nō necessitate quis vult ſz p pria sponte: unde i nobis liberū arbitriū ē respectu eius q̄ uolumus currere vel ambulare: deus āt alia a se non ex necitate vult: ut supra oñsum est: deo igitur liberū arbitrium hēre cōpetit. ¶ Ad hec voluntas diuina in his ad que non secunduz naturā suam determinatur: inclinatur quodammō per suum itellectū: ut supra oñsum est: sed ex hoc hō dī pre ceteris aialibus liberum arbitriuz hēre: q̄ ad uolendum iudicio rōnis iclinatur: nō ipetu nature sicut bruta: ergo in deo est liberum arbitriū. ¶ Item fm phm in. iij. ethico. uolūtas est finis: electio āt eorum que ad finē sunt: cū igit deus se ipsū tanq̄ finem uelit: ⁊ non sicut que ad finē sunt: alia uero sicut que ad finem sunt: sequitur q̄ respectu sui hēat uoluntatem tm̄: respectu āt aliorū electionem: electio āt semper per liberū arbitrium fit: deo igitur liberum arbitriū competit. ¶ Preterea hō per hoc q̄ hz liberū arbitriū dī suoz actuū dñs: hoc āt maxime cōpetit pmo agēti: cui⁹ act⁹ ab alio nō dependet: ipse igitur dē liberz arbitriuz hz. Hoc ēt ex ipsa nois rōne hēri pōt: nā liberū est: qō sui cā ē: ut pz per phm i pn. metha. hoc āt nulli magis competit q̄ prime cause que deus est.

¶ Q̄ in deo nō sūt passiones affectuū. LXXXX.

EX premissis autē sciri pōt q̄ passiones affectuū i deo nō sūt. Secōm.n. itellectiuā affectionem nō est aliqua pass o: sed solū fm sensitiuā: vt pbatur i. vij. phisico. nulla āt talis affectio i deo esse pōt: cū desit sibi sēsitiua cognitō: ut p supradicta est manifestū: reliquit igit q̄ i deo nō sit affectiua passio. ¶ Preterea oīs affectiua passio fz aliquā transmutationē corporalē fit: puta fm cōstrictionē uel dilationē cordis aut fm aliquid huiusmōi: quarū nullū i deo possibile ē accidere: eo q̄ non sit corpus neq; uirtus in corpore: vt supra oñsū ē. nō ē igit i ipso affectiua passio. Itē i oī affectiua passiōe patiēs aliqliter trahit extra suā cōditionem essētialē ul cōnālē dispōnē: cui⁹ signū ē: q̄ h⁹ passiones si itendāt: aialib⁹ iferūt mortē: ſz nō ē possibile deū extra suā nālē cōditionē aliqliter trahi: cū sit omnino inutabil: ut supra oñsū ē: pz igit q̄ h⁹ mōi passiōes i deo eē nō pōt. ¶ Amp. oīs affectō que est secundum passionē determiate i unū fert fm modū et mensuram passionis: passio.n. ipetū

hz ad aliquid vnum sicut ꝛ nā:ꝛ ꝓpter hoc rōe oz eā reprimi ꝛ regulari:diuina āt voluntas non determinatur fm eē ad vnū in his que creata sūt nisi ex ordine sue sapie:vt supra oñsum est:nō est igitur in ipso passio fm affectionē aliquā. ¶ Ad hec ois passio ē alicuius in potentia exītis: deus āt est oino liber a potētia:cū sit actus purus:ē igitur agens tm̄:ꝛ nullo modo aliqua passio in ipso locū hz:sic igitur ois passio ꝛ noie ꝛ genere a deo remouetur:quedā āt passiones remouētur a deo non solū rōne sui generis sed ēt rōne sue spēi: ois n.passio ex obiecto spem recipit: cuius igitur obiectū oino deo est icōpetens talis passio a deo remouetur ēt fm rōem ꝓprie spēi:talis āt ē tristitia ꝛ dolor:nā eius obiectū est malū iam inherēs: sic gaudiū obiectū est bonū p̄ns ꝛ habitum:tristitia igitur ꝛ dolor ex ipsa sui rōne in deo esse nō p̄t. ¶ Ad hec rō obiecti alicuius passiōis nō solū sumit ex bono ꝛ malo:sed ēt ex hoc ꝙ aliqualiter quis se hz ad alterū horū:sic.n.spes ꝛ gaudiū differūt: si igitur modus ipse se hābndi ad obiectū qui in rōne passionis icluditur:deo non competit:nec ipa passio deo conuenire pōt ēt ex rōne ꝓprie spēi: spes āt q̄uis hēat obiectū bonū non tm̄ bonū obtentū sed obtinendū:qō quidē deo non pōt cōpetere rōne sue perfectiōis:que tanta ē:ꝙ ei additio fieri non pōt:spes igr̄ i deo esse nō pōt ēt rōne sue spēi:ꝛ silr̄ neqz desiderium alicuius non hīti. ¶ Amp̄.sicut diuina pfectio ipedit potentiā additionis alicuius boni obtinēdi a deo:ita ēt mlto amplius excludit potentiā ad malū:timor āt respicit malū qō pōt iminere sicut spes bonū obtinendū: duplici ergo rōne sue spēi timor a deo excludit:ꝛ qr̄ non ē nisi exītis in potentia:ꝛ qr̄ hz obiectum malū qō pōt inesse. Itē p̄ña mutationē affectus iportat:igr̄ ꝛ rō p̄ñie deo repugnat:nō solū quia spes tristitie est:sed ēt qr̄ mutationē voluntatis iportat. ¶ Preterea absqz errore cognitiue uirtutis esse nō pōt:vt illud qō est bonū apprehēdat ut malū:nec est nisi i ꝑticularibus bonis:vt alteri us malū possit bonum existere alteri i quibus cōruptio unius ē generatio alterius: vli āt bono ex nullo bono particulari ōperit aliquid:sed ꝑ unū qōqz repñtatur:deus āt est vle bonū cuius silitudinē ꝑticipādo oia dicūtur bona:nulli' igitur malū sibi pōt esse bonum:nec pōt esse ēt ut id qō est simplr̄ bonum:ꝛ nō ē sibi malū apprehendat vt malum:qr̄ sua scia est absqz errore:vt supra oñsum est:inuidiā igitur in deo ipossibile est esse etiam fm sue spēi rōnem:non soluz qr̄ inuidia spes tristitie est:sed ēt qr̄ tristatur de bono alterius: et sic accipit bonum alterius tāq̄ sibi malū. ¶ Ad hec eiusdem rōnis est tristari de bono ꝛ appetere malum:nā primū ex hoc ꝙ bonuz estimatur malum:fm vero est ex hoc ꝙ malum estimatur bonū:ira āt est appetitus mali alterius ad vindictā: ira igitur a deo longe est fm rōnem sue spēi:non solū qr̄ effectus tristitie ē:sed ēt qr̄ est appetitus uidicte ꝓpter tristitiam ex iniuria illata cōceptā. Rursus quecunqz alie passiones harum specierū sr̄:vel ab eis causantur:pari rōne a deo excludūt.

¶ Qr̄ in deo sit delectatio ꝛ gaudium:non tamē repugnant diuine perfectioni. LXXXXI.

Dūc autē quedā passiones que hz deo non conueniant fm ꝙ passiones:nihil tñ ex rōne sue speciei iportant repugnans diuine perfectioni:harum āt est gaudiū et delectatio:est enim gaudiuz p̄tis boni:neqz igitur rōne obiecti quod ē bonū: neqz rōne modi se hābndi ad obiectum:quod est actu habitum:gaudiū secundū sue spēi rōnem diuine perfectioni repugnat:ex hoc āt manifestum ē: ꝙ gaudium uel delectatio ꝓprie in deo sit:sicut enim bonū et malū apprehensū sunt obiectuz appetitus sēsibilis:ita ꝛ appetitus itellectiui:utriusqz enim est prosequi bonum: et fugere malum: vel secundum veritatem: vel secundum estimationem: nisi ꝙ obiectum intellectiui appetitus est communius ꝙ̄ sensitiui: quia intellectiuus appetitus respicit bonum: uel malum simpliciter:appetitus autem sensitiuus bonum vel malū secundū sensum:sicut etiam et intellectus obiectū est cōmunius ꝙ̄ sensus:sed operationes appetituꝫ species ex obiectis sortiuntur:inueniūtur igitur i appetitu itellectiuo:qui est uolūtas:similes operationes secundū rationem speciei operationib' appetitus sensitiui in hoc differentes: ꝙ in appetitu sensitiuo sūt passiones ꝓpter communicationem eius ad organum corporale:in intellectiuo autē sunt operationes simplices:sicut enim ꝑ passionem timoris que est in appetitu sensitiuo reuigit quis malum futurū:ita sine passione intellectiuus appetitus idem operatur:cū igitur gaudium ꝛ delectatio deo non repugnent secundum suam speciem:sed solum in quantū passiones sunt:i voluntate autem sunt secudū suam speciem non autem ut passiones:relinquitur ꝙ ēt diuine volūtati non desint. ¶ Itez gaudiū ꝛ delectatio est quedam quietatio voluntatis in suo volito: deus autē in se ipso qui est principale suum volituꝫ maxime quietatur: utpote omnē sufficientiaz in se habens:ipse igitur per suam voluntatem in se maxime gaudet ꝛ delectatur. ¶ Preterea delectatio ē quedam operationis perfectio: ut patet per philosophum.x.ethicorū:perficit.n.operationem sicut pulchritudo iuuentutem:sed deus perfectissimam operationem habet in itelligendo:vt pz ex predictis:si igitur nostrum intelligere ꝓpter suā

operationē ē delectabile:dīnū itelligē erit sibi dele ctabilissimū. Amp vnūqq̄z nālit i suo sili gau det q̄si in cōueniēti p accidēs i q̄tū ē impediriuū p prie vtilitatis:sic figuli ad iuicez corrixant p eo q̄ vnus impedit lucrū alteri⁹:oē aūt bonū ē dine boni tatis similitudo vt ex supradictis pz: nec ex aliq̄ bo no sibi aliq̄d deperit:relinquit igit q̄ deus de oi bo no gaudet:est igit in eo ppie gaudiū ⁊ delectatio. Differūt aūt gaudiū ⁊ delectatio rōne:nā delecta tio ꝓuenit ex bono realit cōiūcto:gaudiū āt hoc nō r. q̄rit sz sola q̄tatio volūtatis sufficit ad gau dij rōnē:vñ delectatio ē solū de cōiuncto bono si ppie sumat:gaudiū aūt de exterioꝛi:ex quo patz q̄ de⁹ ppe i se ipo delectat:gaudet āt i se ⁊ in alīs.

Q in deo sit amoꝛ. LXXXXII.

Similiter āt opoꝛ tet ⁊ amoꝛē i deo eē fm actū volūta tis eⁱ. Doc.n.ē ppe de rōne amoris q̄ amās bonū amati velit: de⁹ autez vult bonū suū ⁊ alioꝝ vt ex dictis pz:fm hoc igit de⁹ ⁊ se ⁊ alia amat. Ad hec ad vitatē amoris requirit q̄ bonū alicui⁹ ꝓut ē ei⁹ velit cui⁹.n.bonū aliq̄s vult solū ꝓut i alterius bonū cedit: p accīs amat:sic qui vult vinū conseruari vt illud bibat: aut hominē vt sibi sit vtilis aut delectabilis: p ac cidēs amat vinū aut hoiem:p se aut p se ipm:sed de⁹ vult bonū vniuscuiusq̄z rz q̄ ē ei⁹: vult.n. vnū qq̄z eē fm q̄ i se bonū ē:rz ēt vnū ordiet i bonuz alteri⁹:de⁹ igit amat vere ⁊ se ⁊ alia Amp.cuz vnūqq̄z nālit velit ⁊ appetat suo mō ꝓpium bo nū si hoc hz amoris rō q̄ amās velit aut appetat bonū amati:ꝓns est q̄ amās ⁊ amatū se hēant sic ad id qō ē cū eo aliquo mō vnū:ex quo vī ꝓpria rō amoris cōsistē i hoc q̄ affect⁹ vni⁹ tēdat in alte rū sicut i vnū cū ipo aliq̄ mō:ppt qō a Dio. dicit q̄ amoꝛ ē vnitiua vi⁹ q̄to ḡ id vñ amās ē vnū cuz amato ē mai⁹:tāto ē amoꝛ itēsioꝛ: magis.n.ama m⁹ quos nobis vnit gnātiōis oꝛigo aut ꝓuersatō nis vsus:aut aliq̄d h⁹. q̄ eos quos nobis solū vnit hūane nāe societas. Et rursus: quāto id ex quo ē vnio ē magis intimū vel vnitū amāti tanto amoꝛ fit firmioꝛ:vñ iterdū amoꝛ q̄ ē ex aliq̄ passione fit itēsi oꝛ amoꝛe q̄ ē ex nāli oꝛigine vī ex aliq̄ habitu sed facilius trāsit:id aūt vñ oia deo vniunt.s.eius bonitas q̄ oia imitant ē maximū ⁊ itimū deo cuz ipse sit sua bonitas:ē igit i deo amoꝛ nō solū ver⁹ sed ēt pfectissimus ⁊ firmissim⁹. Itē amoꝛ ex p te obiecti ñ ꝓportat aliq̄d repugnās deo cū sit bo ni:nec ex mō se hñdi ad obiectū: nā amoꝛ ē alic⁹ rei non minus cū habeat sed magis: qz bonū aliqō fit nobis affinius cū habeat:vñ ⁊ motus ad finē in rebus nālib⁹ ex ꝓpinq̄tate finis intendit:q̄nq̄z āt cōtrariū p accīs accidit:vtpote q̄n in amato expi mur aliq̄d q̄ repugnat amoꝛi:tūc.n.mi⁹ amat q̄n habet:non ḡ amoꝛ repugnat diuine pfectioni fm rōnē sue speciei:ē igit i deo. Preterea amoris ē ad iuicē mouē vt Dio. dicit cū.n.pp.silitudinez vl cōueniētiā amātis ⁊ amati affectus amantis sit quodāmō vnit⁹ amato tēdit appetit⁹ i pfectionez vnionis.s. vt vnio q̄ iā ichoata ē i affectu cōpleat i actu:vñ ⁊ amicoꝛ ꝓpriū ē mutua pñtia ⁊ cōui ctu ⁊ allocutionibus gaudere:de⁹ aūt mouet oia alia ad vnionē:i q̄tū eni dat eē ⁊ alias pfectiones vnit ea sibi p modū q̄ possibile est deus igit ⁊ se ⁊ alia amat. Ad hec ois affectionis principium ē amoꝛ:gaudiū.n.⁊ desideriū nō ē nisi amati bo ni:timoꝛ ēt ⁊ tristicia nō ē nisi de malo qō contra riat bono amato: ex his aūt oēs alie affectiones oriūt:sed i deo ē gaudiū ⁊ delectatio vt supra ostē sū ē. ḡ in deo ē amoꝛ. Posset āt alicui videri q̄ de⁹ nō magis hoc q̄ illud amet:si.n. itelio ⁊ remissio nāe mutabilis ꝓpe ē:deo cōpetē nō pōt:a quo ois mutabilitas ꝓcul ē Rursus nullū alioꝝ que de deo dicūt p modū operationis fm magis ⁊ min⁹ de ipso dicit:neq̄.n.magis aliq̄d alio cognoscit neq̄ magis de hoc:q̄ de illo gaudet Sciendu itaq̄z q̄ cū alie opatiōes aie sint circa vnū solū obiectū solus amoꝛ ad duo obiecta ferri videt. Per hoc eni q̄ itelligim⁹ vel gaudem⁹: ad aliq̄ō obiectum aliq̄lit nos hīe oꝛ:amoꝛ.n.aliquid alicui vult hoc eni amare dicimur cui aliq̄ō bonū volumus fm modū p̄dict̄: vñ ⁊ ea que cōcupiscimus simplr q̄dē ⁊ ꝓpe desiderare dicimur nō āt amare sz po tius nos ipsos q̄bus ea cōcupiscimus:⁊ ex hoc ip sa p accīs nō ꝓpe dicimur amare:alie igit opatō nes siue actiōes vigoꝛē fm magis ⁊ min⁹ dicūt ha bē qō i deo accidē nō pōt:nā vigoꝛ actiōis fm vir tutē q̄ agit mēsurat:ois aūt dina actio vni⁹ ⁊ eiusdē vtutis ē. Amoꝛ aūt fm magis ⁊ minus dupliciter pōt dici. Uno q̄dē mō ex bono qō alicui volu mus fm q̄ illud magis diligere dicimur cui volu mus maius bonū. Alio mō ex vigoꝛe actionis fm q̄ dicimur illū magis diligē cui ⁊ si nō mai⁹ bonū eq̄le tñ bonū feruenti⁹ ⁊ efficatius volumus:ꝑmo igit q̄dē mō nihil ꝓhibet dici q̄ de⁹ aliq̄d alio ma gis diligat fm q̄ eius maius vult bonū: scdo autē mō dici nō pōt eadē rōne q̄ de alīs dicta ē. Patet igit ex p̄dictis q̄ de nostris affectionib⁹ nulla est q̄ i deo pōt ꝓpe esse nisi gaudiū ⁊ amoꝛ q̄uis etiam hec i eo nō fm passionē sicut in nobis sunt. Q āt in deo sit gaudiū vel delectatio auctoritate sacre scripture confirmatur. Dicitur.n.in ps. Delectationes i dextera tua vsq̄ in finē ⁊ ꝓuer.x. Delectabar per singulos dies ludens coꝝ eo:dicit diuina sapientia:q̄ deus est vt ostensuz est. Luc.xv. Gaudium est in celo sup vno peccatore penitentiā agēte. Phus etiā dicit in viij.ethicoꝛ q̄ deus semper gaudet vna ⁊ simplici delectatione. Amoꝛem etiā

vel scriptura cõmemorat Deut. xxxiij. Dilexit populos. Jere. xxxi. In charitate perpetua dilexi te. Jo. xvi. Ipse enim pater amat vos. Phi etiã quidã posuerũt rerũ principium deũ amorẽ: cui consonat Diony. vbũ. iiij. c. de diui. no. dicẽtis q̃ dñs amor nõ prmisit ipsũ sine germine esse. Sciẽdũ tñ etiã alias pfectiones q̃ fm spẽm suã dine pfectioni repugnãt i sacra scriptura de deo dici nõ ḋdẽ ꝓprie vt ꝓbatũ ẽ sed metaphorice ꝓpter silitudinẽ vel effectuũ vel alicuius affectiõis ꝓcedẽtis: dico aũt effectuũ: quia iterdũ volũtas ex sapiẽtie ordine i illũ effectũ tẽdit in quẽ aliquis ex passione defectiua inclinat. Judex. n. ex iusticia punit sicut q̃ iratus ex ira: deus enim aliqñ dicitur iratus in quãtũ ex ordine sue sapiẽtie aliquẽ vult punire: fm illud ps. Cũ exarserit in breui ira eius. Misericors vo dicitur in quãtũ ex sua benivolẽtia miserias hoim tollit: sic q̃ nos ꝓpter misericordie passionẽ facimus idez. Vñ i ps. Miserator q̃ misericors dñs patiẽs q̃ mltũ misericors. Penitẽs etiã iterdũ dicit in q̃tũ fm eternũ q̃ imutabilẽ ꝓuidẽtie sue ordinẽ facit que ꝓus destruxerat vel destruit que ꝓus fecit sicut et penitentia moti facẽ inveniũt. Vñ Hen. vi. Penitet me fecisse hoiem. Q. aũt hoc ꝓprie itelligi nõ possit: pz ꝑ hoc qõ hẽt ꝓmo. Reg. xv. Triũphator i isrl nõ parcet neq̃ penitudine flectet: dico aũt per silitudinẽ ꝓcedẽtis affectionis: nã amor q̃ gaudiũ q̃ i deo ꝓpe sũt: ꝓncipia sũt oiuz affectionũ: amor quidẽ p modũ ꝓncipiũ mouentis gaudiũ vero per modũ finis: vnde etiã irati punientes gaudent q̃ finem assecuti: dicit igit deus tristari in q̃tũ accidũt aliq̃ cõtraria his que ipse amat q̃ approbat sicut q̃ in nobis tristicia de his que nobis nolẽtibus accidũt q̃ hoc pz Isa. lix. Vidit deus q̃ malum apparuit in oculis eius: quia nõ ẽ iudiciũ q̃ quia nõ est vir: q̃ aporiatus ẽ: quia nõ est qui occurrat. Ex ꝓdictis aũt excludit error quorũdã iudeoz attribuentiũ deo irã: tristiciaz: pniam q̃ omnes huiusmodi passiones secundũ ꝓprietatẽ nõ distinguentes quid in scripturis sactis proprie q̃ metaphorice dicatur.

Qui deo ponãt eẽ vtutes: LXXXXIII.

QOnsequẽs ẽ aũt ex dictis ostẽdere quõ vtutes i deo ponere oportet: oportet enim sicut esse eius ẽ vir pfectũ oim entium pfectiones in se quodãmõ cõprehendens: ita q̃ bonitatẽ eius õium bonitates in se quodãmõ cõprehendere: vtus aũt ẽ bonitas q̃daz vtuosi: nãq̃ secundum ea dicitur bonus: q̃ opus eius bonum: oportet ergo bonitatez diuinam omnes virtutes suo modo continere: vnde nulla earum secunduz

haitũ i deo dicitur sicut in nobis: deo enim nõ cõuenit bonũ esse per aliquid aliud supadditũ ei sed p essentiã suã cuz sit õnino simplex: nec etiã per aliquid sue essentie additũ agit: cuz sua actio sit suũ esse vt ostensũ est: non est igitur virtus i deo aliqs habitus sed sua essentia. Item habitus iperfectus actus est quasi mediꝰ inter potentiã q̃ actuz. vñ q̃ habentes habitũ dormientibus cõparant: i deo autẽ est actus perfectissimus: actus igitur in eo ñ est sicut habitus vt sciẽtia sed sicut cõsiderare qõ est actus vltimus q̃ perfectus. Ad hec habitus potentie alicuius perfectiu' est: in deo autez nihil ẽ secũduz potentiã sed solũ secũdũ actũ: in eo igit habitus esse non potest. Preterea habitus de genere accidentis est: quod in deo oino non est vt supra ostensum est: igitur nec virtus aliqua in deo scõm habituz dicitur sed solũ scõm essentiã: cum autẽ vtutes humane sint quibus humana vita dirigitur: humana autem vita est duplex contemplatiua q̃ actiua: que quidem ad actiuã vitam ptinent virtutes prout hanc vitã perficiũt deo cõpetere non possunt: vita enim actiua hominis in vsu corporalium bonoruz consistit: vnde q̃ virtutes actiuam vitam dirigunt quibus his bonis rẽcte vtimur: huiusmodi aũt deo cõuenire non possunt: igitur nec huiusmodi virtutes ꝓut hanc vitam dirigunt. Ad hec huiusmodi virtutes mores hominum fm politicã cõuersationẽ pficiunt: vnde illis qui politica cõuersatione nõ vtũtur cõuenire nõ multũ vident: multo igit minus deo cõuenire ꝓnt cuius cõuersatio q̃ vita longe est a mõ humane vite. Harum etiã virtutuz que circa actiuã vitã sũt quedã circa passiões nos dirigunt q̃s in deo ponere nõ possumus: vtutes enim que circa passiones sunt ex ipsis passionibus spẽm sortiunt sicut ex proprijs obiectis: vnde q̃ tẽperantia a fortitudine differt in quãtum hec circa concupiscibilia est: illa vero circa timores et audacias: in deo autẽ passiões nõ sunt vt ostẽsuz est: igit nec hmõi vtutes i deo eẽ ꝓnt. Itẽ huiusmõi vtutes non in parte intellectiua aie sunt sz i pte sensitiua in q̃ sola passiões eẽ ꝓnt vt ꝓbat in. vij. phisicoz: i deo aũt nõ ẽ sensitiua ps sz solus itellectus: relinq̃tur igit q̃ i deo huiusmõi vtutes eẽ nõ ꝓnt etiã fm p̃as rões. Passionũ aũt circa q̃s vtutes sunt q̃dã sunt fm inclinationẽ appetitus i aliqõ corpale bonũ qõ ẽ delectabile fm sensũ: sicut sũt cibi q̃ potꝰ q̃ venerea circa quoz concupias ẽ sobrietas: castitas: q̃ vliter tẽperãtia q̃ cõtinẽtia: vñ q̃ corpales delectationes oio a deo remote sunt: vtutes ꝑdicte nec ꝓprie deo cõueniũt cuz circa passiões sint: nec etiã metaphorice de deo dicunt i scripturis: quia nec est accipe silitudinẽ ipsarũ i deo fm silitudinẽ alicuius effectus. Quedã vo. s. passiones sũt scõz inclinationem appetitus i aliquod spirituale bonũ

sicut est honor:dominiū:victoria:vindicta:ꝛ alia huiusmōi circa quoꝫ species ꝛ audacias ꝛ oīno appetitus sunt fortitudo:magnanimitas: māsuetudo ꝛ alie huiusmōi vtutes q̄ quidē in deo ꝓpe ee non pōssunt:eo q̄ circa passiōes sunt:dicuntur tamen in scriptura metaphorice de deo ꝓpter similitudinem effectus:vt est illud primo Regū.iij. Nō est fortis sicut deus noster:ꝛ Mich.vi. Querite mansuetum querite bonum.

Q̄ in deo sunt virtutes morales que sunt circa actiones. LXXXXIIII.

VInt autē uirtutes alique vitā actiuā homis dirigentes q̄ ñ circa passiōes sz circa actiōes sunt vt vitas:tusticia liberalitas:magnificentia:prudentia:itellectus: cū ät vtus ex obiecto vel mā speciez sortiat:actiones ät q̄ sūt harū vtutū mäe vel obiecta dine pfectioni nō repugnant:nec huiusmōi vtutes fm ꝓpriam speciez hñt alid ꝓpt quod a dina pfectione excludantur. Item huiusmōi vtutes pfectiōes q̄ dā volūtatis ꝛ intellectus sunt que sunt principia opationū absq̄ passione:in deo aūt est voluntas ꝛ intellectus nulla carens pfectione: igit̄ hec deo deesse nō pñt Amꝓ.eoꝝ oīum q̄ a deo in esse ꝓcedunt:rō ꝓpria in dino intellectu est vt supra ostensū est:rō aūt rei fiende i mente facientis ars est:vñ pbus dic in.vi.ethicoꝝ q̄ ars est recta rō factibiliū:est igit̄ ꝓprie ars in deo:ꝛ iō dicit Sap. vij. Docuit me sapientia Item dina volūtas i his q̄ sūt alia ab ipo dēmiatur ad vnuz p cognitionē sua vt supra ostensū est:cognitō ät oz dinās voluntatē ad agendū prudentia est: q̄ fm pbm in.vi.ethicoꝝ prudentia est recta ratio agibiliū:ē igit̄ in deo prudētia:ꝛ hoc est qđ dicit Job xxvi. Apud ipsū est prudentia ꝛ fortitudo Ad hec oñsum est supra q̄ ex hoc q̄ deus vult aliqđ vult illa que requirunt ad ipsū:qđ aūt ad pfectionem alic̄ requirit est debitū vnicuiq̄:est igitur in deo iustitia cui⁹ est vnicuiq̄ qđ suū est distribuē: vñ ps. Justus dñs ꝛ iustitias dilexit Amꝓ.sicut supra ostensū est finis vltim⁹ ꝓpter quē vult deus oīa nullo mō dependet ab his q̄ sūt ad finē nec q̄ tū ad esse nec q̄tū ad pfectionē aliquā: vñ ñ vult alicui suā bonitatē ꝓicare ad hoc vt sibi eride aliquid accrescat:sed q̄ ipm cōicare ē sibi cōueniēs: sicut sonti bonitatis:dare aūt nō ꝓpter aliqđ cōmodū ex datione expectatū sed ꝓpter ipam bonitatē ꝛ ꝓuenientias datiōis est actus liberalitatis vt p̄z per pbm in.iiij.ethicoꝝ: deus igit̄ est maxime liberalis:ꝛ vt Aug.dicit.ipse solus liberalis ꝓpe dici pōt:nam omne aliud agens ꝓpter agens ꝓter ipsum ex sua actione aliqđ bonū apperit vel acq̄rit qđ ē finis intent⁹. Dāc autem eius liberalitatē scriptura ostendit dicens in ps. Aperiente te manū:oīa iple.bo.ꝛ Jacob.primo. Qui dat oībus affl. ꝛ nō improperat Itē oīa que a deo esse accipiūt necesse est vt eius similitudinē gerant in quātū sunt ꝛ bona sunt ꝛ ꝓpias rōnes in diuino itellectu habent vt supra ostensum est:hoc autem ad virtutē veritatis pertinet vt per pbm in.iiij.ethicoꝝ patz vt in suis factis ꝛ dictis aliquis se talem exhibeat q̄lis est:est igit̄ in deo veritatis virtus. Unde Ro.iij. Est aūt deus verax ꝛc. Et i ps. Omnes vie tue vitas. Si q̄ autē vtutes sunt q̄ ad aliquas actiones ordinentur que sūt subiectoꝝ ad superiora talia deo cōuenire non possunt:sicut obiecta:latria:vl aliquid h⁹:quod supiori debet. Si etiā aliquaruz ex ꝓdictis vtutibus sint aliqui iperfecti actus fm illos deo attribui ꝓdicte vtutes non possunt:sicut prudentia q̄tum ad actū bene consiliandi deo nō cōpetit:cum eni consilium sit quedā questio vt dī in.vi.ethicoꝝ:dina aūt cognitio cū non sit indagatiua vt supra ostensū ē:non pōt sibi consiliari esse cōueniens:vñ Job.xxvi. Qui dedisti consiliū:forsitan ei qui non habet intelligentiā:Et Isa.xl. Cuz quo iniit cōsiliū ꝛ instruxit eū:fm aūt actū illum qui est de consiliatis iudicare ꝛ approbata eligere nihil prohibet prudentiā de deo dici:dicit tamen interdū consilium de deo vel ꝓpt similitudinē occultationis nam consilia occulte aguntur: vñ qđ est i dina sapia occultū per similitudinē consiliū dicit: vt p̄z Isa.xxv.fm aliquā translationē. Consilium tuum antiquū verū fiat:vel in quātū consulenti bus satisfacit:est enim sine discursu intelligentis i struere inquirentes. Silr etiā iustitia quātū ad cōmutationis actum deo cōpetere non pōt cum ipse a nullo aliquid accipiat. Unde Ro.xi. Quis ꝓdedit illi:ꝛ retribuet ei.ꝛ Job.xli. Quis ante dedit mihi vt reddam ei?. Per similitudinem tamē aliqua deo dare dicimur:in quantū deus nostra data acceptat:non igitur sibi cōpetit cōmutatiua iustitia sed solum distributiua. Unde Dio.dic̄ viij.c.de diui.no.q̄ iusticia laudat deus sicut omnibus fm dignitatem distribuēs: fm illud Mat. xxv. Dedit vnicuiq̄ secūdū propriā virtutē. Scire autem oportet q̄ actiones circa quas predicte virtutes sunt secundum suas ratiōes ex rebus humanis non dependent non enim de agendis iudicare aut aliquid dare vel distribuere solius hominis est sed cuiuslibet intellectū habentis fm tamē q̄ ad res humanas cōtrahuntur ex his quodammodo speciem sumunt sicut curuum in naso hāc speciem symi:virtutes igitur predicte fm q̄ ordinant humanam vitam actiuam ad has actiones ordinantur ꝓut ad res humanas contrahuntur ab eis speciem sumentes:secundum quem modū deo cōuenire non possunt:fm vero q̄ actiones p̄dicte in sua cōitate accipiuntur possūt etiā dinis

rebus aptari: sicut enī homo rerū hūanarū v' pecunie vel honoris distributor est: ita ⁊ deus oium bonitatum vniuersi: sunt igitur p̄dicte virtutes in deo vniuersaliozis extensionis q̄ in hoīe: nam sic̄ iusticia hois se habet ad ciuitatē vel domū: ita iusticia dei se habet ad totū vniuersuz: vnde ⁊ diuine virtutes nostrarū exemplares dicunt: naz que sunt contracta ⁊ particulata similitudines quedā absolutoz entiuz sunt: sicut lumen candele se hz ad lumen solis: alie vo virtutes que proprie deo ñ cōueniunt non habent exemplar in diuina natura sed solū in diuina sapientia que oium entium ꝓprias cōplectitur rationes: sicut est de alijs corpozalibus rebus.

Q; in deo sint vtutes cōtēplatiue. LXXXXV.

DE contemplatiuis

autē virtutibus dubiū eē non potest quin deo maxime cōueniant: si enim sapientia in cognitione altissimarū causarum cōsistit ſm ph̄m in principio metaphisice: ipe aūt de' precipue se ipz q̄scit nec aliq̄d q̄scit nisi q̄scēdo se ipsū vt probatū est qui ē oium causa p̄ma: māl se tū est q̄ sibi potissime sapia debet ascribi. Unñ Job. ix. Sapiens corde est: ⁊ Eccl̄i p̄mo. Omnis sapientia a domino deo est: ⁊ cum illo fuit semp. Phus etiam dicit in p̄ncipio metha. q̄ est diuina possessio non hūana. Itē si sciētia est rei cognitio p ꝓpriam cām: ipse autem omnium causaruz ⁊ effectuum ordinem cognoscit ⁊ per hoc singularium ꝓprias causas nouit vt supra ostensum est: manifestum est q̄ i ipso proprie scientia est nō tñ que sit per rōcinationem causata sic̄ scia nostra ex demōstratione causatur. Un. j. Regū. ij. Deus scientiaruz dominus est. Ad hec: si in māle cognitio aliquaz rerū absq̄ discursu intellectus est: deus autem huiusmodi cognitionē de omnibus hz vt supra ostensum est: in ipso igitur ē intellectus. vnde Job. xij. Ipse habet consilium ⁊ intelligētiā De etiam virtutes in deo exemplares sunt nostrarum sicut perfectum imperfecti.

Q; deus non potest velle maluz. LXXXXVI.

EX his autem que

dicta sunt ostendi potest q̄ deus nō potest velle malū. Uirtus enim rei ē secundum quam aliquis bene operatur: omnis autem operatio dei est operatio virtutis: cuz sua virtus sit sua essentia vt supra ostensum est: non potest igitur malum velle. Item voluntas nūq̄ ad malum fertur nisi aliquo errore in ratione existente ad. minus in particulari eligibili: cum enīz voluntatis obiectum sit bonum apprehensum ñ potest voluntas ferri in malum nisi aliquo modo proponatur sibi vt bonum ⁊ hoc sine errore esse non potest: in diuina autem cognitione nō potest esse error vt supra ostensum est: non igitur voluntas eius potest ad malum tendere. Amp̄. deus est summum bonum vt supra probatum est summum autem bonum non patitur aliquod consortium mali: sicut nec sūme calidum permixtionez frigidi: diuina igitur voluntas nō potest flecti ad malum. Preterea cum bonum habeat rōnem finis: malum non potest incidere in voluntatem nisi per auersionem a fine: voluntas autem diuia a fine auerti non potest: cum nihil possit velle nisi volendo seipsum vt supra ostensum est: non potest igitur velle malū: ⁊ sic patet q̄ libeū arbitriū in ipso naturaliter stabilitū est in bono: hoc autē est qđ dicitur Deut. xxxij. Deus fidelis ⁊ absq̄ vlla iniquitate: ⁊ Abacuch p̄mo. Mundi sunt oculi tui domine: ⁊ respicere ad iniquitatē non poteris. Per hoc autem confutatur error iudeorum qui in thalmut dicunt deum quādoq̄ peccare et a peccato purgari: ⁊ Luciferianorum qui dicunt deum in Luciferi deiectione peccasse.

Q; deus nihil odit nec odium alicuius rei ei conuenire potest. LXXXXVII.

EX hoc aūtē appa

ret q̄ odium alicuī' rei deo cōuenire nō p̄ōt. Sic̄. n. amor se hz ad bonuz ita odiū se hz ad malū: nā bis q̄s amam' bonum volum': bis vo q̄s odimus malū: si igit voluntas dei ad malū inclinari nō p̄ōt vt ostensum est ipossibile ē q̄ ipe rez aliquam odio hēat. Item volūtas dei i alia a se ferē vt supra oñsuz est in q̄ tum volendo ⁊ amādo suū esse ⁊ suaz bonitatem vult eam diffundi ſm q̄ possibile est per similitudinis cōicationem: hoc igit est qđ deus in reb' alijs a se vult vt in eis sit sue bōitatis similitudo: hoc aūt est bonum vniuscuiusq̄ rei vt similitudinē diuinam ptic̄ipet: nam quelibet bonitas alia non ē nisi similitudo quedā prime bonitatis: igitur de' vnicuiq̄ rei vult bonū: nihil igit odit. Ad hec a primo ente omnia alia originē essendi assumūt: si igitur aliquid eoz̄um que sunt odio hz vult illō non esse: quia hoc est vnicuiq̄ bonuz: vult igitur actionem suam non esse q̄ illud inesse producitur vel mediate vel imediate: ostensuz est enim supra q̄ si deus aliquid vult oportet q̄ illa velit que ad illud requiruntur: hoc autem est possibile: quod quidem patet si res per voluntatē ipsius in esse ꝓcedant: quia tunc oz actionem qua res producuntur esse voluntariaz: similiter si naturalr sit rerū eā: quia sicut placet sibi sua nā: sic placet sibi ōne illud quod sua natura requirit: nullam igitur naturam deus odit. Preterea illud qđ inuenitur in omnibus creaturis actiuis naturaliter precipue i primo agente necesse est inueniri: omnia autē agē

tia suo modo suos effectus amant secundũ q̄ hu iusmodi: sicut parentes filios: poete poemata: ar tifices sua opera: multo igitur magis deus nullã rem odit: cũ ipe sit oium cã. Hoc aũt est qđ dicit Sap̄. xi. Diligitis oia q̄ sunt ⁊ nihil odisti eorum q̄ fe. Dicit aũt deus aliq̄ odire similitudinarie: et hoc dupliciter. Uno quidẽ modo ex hoc q̄ deus amãdo res volẽs eor bonũ esse: vult cõtrariũ bo no. s. malum non esse: vnde malor odium habẽ dici t: nã q̄ nõ esse volumus dicimur odio habere fm illud zacha. viij. Unusquisq malũ cõtra ami cũ suũ ne cogitetis in cordibus vestris ⁊ iuramen tũ mendax ne diligatis: oia enim hec sunt que odi dicit dñs: hec autem non sunt effectus vt res sub sistentes quor proprium est odiũ vel amor. Alius autẽ modus est ex hoc q̄ deus vult aliqđ maius bonũ: qđ esse nõ põt sine priuatiõe minoris boni: ⁊ sic dicitur odire: cuj magis hoc sit amare: sic. n. in quãtũ vult bonum iusticie vel ordinis vniuersi quod esse non põt sine punitione vel corruptione aliquorũ: dicet illa odire quor punitionẽ vult vl corruptionẽ. fm illud Malach. primo. Esau odio habui: ⁊ illud p̄s. Odisti oẽs qui operant iniquita tẽ pdes oẽs q̄ loquũt mẽdaciũ: virũ sanguinuj ⁊ dolosũ abhominabitur dominus.

Q deus ẽ viuens. LXXXXVIII.

EX his autem que supra ostẽsa sũt: de necessitate habet q̄ deus ẽ viuẽs. Ostẽsũ ẽ. n. deũ esse i telligentẽ ⁊ volentẽ: itelligere aũt ⁊ velle nõ nisi vi uẽtis ẽ: est ergo deus viuẽs. ¶ Ad hoc viuere fm hoc aliquibus attributũ est q̄ visa sũt per se non ab alio moueri: ⁊ ppter hoc illa q̄ videnť per se moueri quor motores vulgus nõ pcipit per simi litudinẽ dicim' viuẽ: sicut aquã viuã fontis fluen tis nõ aũt cisterne vel stagni stãtis: ⁊ argẽtũ viuũ qđ motũ quẽda hẽ videt: ppe. n. illa sola mouẽ tur per se que mouẽt seipsa cõposita ex motore ⁊ moto sicut aiata: vñ hec sola ppie viuẽ dicimus alia vo oia ab aliq̄ exteriori mouent vel generãte vel remouẽte phibẽs vel in pellẽte: ⁊ quia opatio nes sensibiles cũ motu sũt: vlterius oẽ illud quod agit se ad ppas opatiões q̄uis nõ sit cũ motu dr viuere: vñ itellígere appetere ⁊ sentire actiones vi te sũt: sed de' maxime nõ alio sz a se ipo opat cuj sit ꝑma cã agẽs: maxime g̃ cõpetit ei viuere ¶ Itẽ dinũ esse omnẽ pfectionẽ essendi cõphendit vt su pra ostensum est: viuẽ aũt ẽ quoddã esse pfectum vñ viuẽtia in ordine entiũ nõ viuẽtibus pferũtur dinũ ergo esse ẽ viuere: ipse g̃ est viuens. Hoc autẽ ẽt auctoritate dine scripture confirmatur. Dr. n. Deut. xxxij. ex ore dñi dicã. Uiuo ego in eternuj ⁊ ipe: Lor meũ ⁊ caro mea exul. in deũ me. viuã.

Q deus est sua vita. LXXXXIX.

EX hoc patet ulte rius q̄ deus sit sua vita. Uita eni vi uẽtis ẽ ipm viuẽ in quadã abstractõ ne signatũ: sicut cursus secunduz rẽ nõ ẽ aliud q̄ currere: viuere aũt viuẽtiũ ẽ ipm eẽ cor vt patet p phm i. ğ. de aia: cũ. n. ex hoc aial dicat viuẽs q̄ aiam hz fm quã hz esse vrpote fm ppriã formaz: oz q̄ viuere nihil sit aliud q̄ tale eẽ ex tali forma pueniens: de' ãt ẽ suuz esse vt supra pbatuz ẽ: est ergo suũ viuere ⁊ sua vita ¶ Itez suum itelligẽ ẽ qđã viuere vt pz p phm in. ğ. de aia: nã viuere ẽ act' viuenť: de' ãt est suũ intelligẽ vt supra oñsuz est: g̃ est suum viuere ⁊ sua vita ¶ Amp̄. si de' ñ eẽt sua vita: cũ sit viuens vt oñsuz est seq̄ret q̄ eẽt viuens p pticipationẽ vite oẽ aũt qđ est p pticipa tõz reducit ad id quod ẽ per seipsũ: de' ergo redu ceret in aliquod ꝑus p quod viueret: q̄ est inpossi bile vt ex dictis pz. ¶ Adhuc: si sit viuẽs deus vt oñsum est oz i ipso vitã eẽ si g̃ non sit ipse sua vi ta erit aliqđ in ipso q̄ non est ipe: ⁊ sic erit cõposi tus q̄ supra i. pbatũ ẽ: est igit de' sua vita: ⁊ hoc ẽ quod dicit Joh. xiiij. Ego sum vita.

Q vita dei est sempiterna. C

EX hoc autẽ appa ret q̄ vita ei' sit sempiterna. Nihil. n. desinit viuere nisi p sepationez vite: nihil ãt a seipo separi põt: ois. n. sepatõ fit p diui sionẽ alicuius ab alio: impossibile est g̃ de' desi nat viuẽ: cũ ipe sit sua vita vt oñsũ est ¶ Itez: oẽ illud quod qñq̄z est ⁊ qñq̄z nõ est: ẽ p aliquã cãm nihil. n. seipsũ de nõ eẽ ad esse adducit: qđ quod nõdũ est nõ agit: dina ãt vita nõ hz aliquã cãm si cut nec dinũ eẽ: nõ igitur qñq̄z ẽ viuẽs ⁊ qñq̄z nõ viuens sz sp viuit: est g̃ vita ei' sempiterna ¶ Ad hoc: in qlibet opattone opans manet lz interdum opatio transeat fz successionẽ: vnde ⁊ i motu mo bile manz idẽ subiecto i toto motu lz ñ fm rõnẽ: vbi igitur actio est ipz agẽs oz q̄ nihil ibi p succes sionẽ transeat sz totũ sil maneat: intelligẽ aũt ⁊ vi uẽ dei est ipe de' vt oñsũ ẽ: g̃ ei' vita nõ hz succes sionẽ sz est tota sil': est igit sempiterna ¶ Amp̄ de' oio imobil' ẽ vt supra oñsũ est: q̄ autem icipit aut desinit viuẽ vl in viuendo successionẽ patit: muta bile ẽ nã vita alic' incipit p gnãtõez desinit ãt per corruptionẽ: successio aũt ppt motũ aliquẽ ẽ: de' ergo neq̄z icepit viuẽ neq̄z desinet viuẽ neq̄z iuiuẽ do successionez patit: est g̃ ei' vita sempiterna // Hic est q̄ dr Deut. xxxij. ex ore dñi. Uiuo ego in eternũ: ⁊. i. Joh. vlt. Hic est verus de': ⁊ vita eterna.

Q deus est beatus. C I

RE stat aũt ex pmis sis oñdere deum eẽ beatuz. Cui' libet

enim intellectual' nãe ꝑtiũ bonũ ẽ bĩtudo: cuz ꝙ deus sit itelligẽs: suũ ꝑpũ bonũ erit bĩtudo: nõ aũt cõpat ad ꝑpũ bonũ sicut qõ i bonũ nõdũ habitũ tẽdit: hoc eni ẽ nãe mobilis ⁊ i potẽtia exĩtis sz sicut qõ iã obtinet ꝑtiũ bonũ: igit bĩtudinez nõ solũ desiderat sicut ⁊ nos sz ea fruit: est igitur beat⁹ ¶ Amp̃. illud ẽ maxie desideratũ vel volitũ ab itellectuali nã qõ ẽ pfectissimũ i ipa: ⁊ hoc est ei⁹ bĩtudo: pfectissimũ autẽ in vnoquoqz est sua pfectissima opatio: nã potẽtia ⁊ hit⁹ p opatiõez pficiũt: vnde phus dicit felicitatẽ eẽ pfecã opatiõnẽ: pfectio ãt opatiõis dependet ex. 4. ꝓmo ex suo genẽ vt. s. sic sit manẽs in ipo opante: dico ãt opationẽ i ipso manẽtẽ: p quã non fit aliud ꝑ ipam opatiõez: sic̃ vidẽ ⁊ audire: huiusmõi. n. pfectiões sũt eoz q̃rũ sũt opatiões: ⁊ põt eẽ vltimi q̃ non ordinãtur ad aliqõ factũ qõ sit finis: opatio vero ul' actio ex q̃ sequit aliqd actũ ꝑter ipam est pfectõ opati nõ opantis: ⁊ ꝓpat ad ipm sicut ad finẽ: et iõ talis opatio intellectual' nãe nõ ẽ bĩtudo siue felicitas. Scõo ex ꝓncipio opatiõis vt sit altissie potẽtie: vñ fm opationẽ sensus nõ ẽ in nobis felicitas sz fm opationẽ intellectus ⁊ p habitũ pfecti Tertio ex opatiõis obiecto: ⁊ ꝑpter hoc i nobis vltia felicitas ẽ i itelligẽdo altissimũ itelligibile. Quarto ex foa opatiõis vt. s. pfecte facilẽ firmiter ⁊ delectabiliter opet: talis aũt ẽ dei opatio: cuz sit itelligens: ⁊ su⁹ itellect⁹ altissima vtutũ sit nec indiget hitu pficiẽte: q̃ in se ipso pfectus ẽ vt supra oñsũ ẽ: ipe aũt se ipm itelligit q̃ ẽ sũmũ intelligibiliũ pfecte absqz oi difficultate ⁊ delectabiliter: ẽ igit de⁹ btus. ¶ Ad hoc p bĩtudinẽ desideriũ oẽ q̃etatur: q̃ ea habita nõ restat aliud desiderãduz cũ sit vltim⁹ finis: oz igit eũ eẽ btm̃ q̃ pfect⁹ ẽ q̃tuz ad oia q̃ desiderare põt. vñ Boet⁹ dic̃ q̃ bĩtudo ẽ status oium bonoz ꝯgregatiõe pfectus: sz talis est dina' pfectio q̃ oẽm pfectionẽ i q̃dã simplicitate ꝯphẽdit vt supra ostẽsũ ẽ: ipe igit vere btus est. Itẽ q̃diu alicui deest aliqd q̃ idigeat nõdũ btus ẽ q̃: ei⁹ desideriũ nõdũ ẽ q̃etatũ: q̃cũqz igit sibi sufficiẽs ẽ nullo idigẽs: ille ve btus ẽ: oñsũ ãt ẽ supra q̃ de⁹ nõ idiget alĩs cũ a nullo exteriori sua pfectio dependeat: nec alia vult ꝑpter se sicut ꝑ finẽ q̃si eis idigeat: sz solũ q̃ hoc cõueniẽs est sue bonitati: est igit ipe btus ¶ Preterea ostensũ est supra q̃ de⁹ ñ põt velle aliqõ ipossibile: ipossibile ẽ aũt ei aliqd aduenire qõ nõdũ hẽat: cũ ipe nullo modo sit i potẽtia vt oñsũ ẽ: igit nõ põt velle se hẽe qõ ñ hz: q̃cqd igit vult hz: nec aliqd male vult vt supra oñsũ ẽ: ẽ igit btus fm q̃ a quibusdã beatus eẽ perhibet q̃ hz q̃cqd vult ⁊ nihil male vult. Eius enz bĩtudinẽ sacra scriptura ꝓtestatur. i. Thi. vlt. Quẽ oñdet de⁹ suis ꝓtibus beatus ⁊ potens.

¶ Q̃ deus sit sua beatitudo. CAP. III.

EX his autez appa ret q̃ deus sit sua bĩtudo. Bĩtudo n. eius ẽ itellectualis opatio ipsius vt ostẽsũ ẽ: supra aũt oñdimus q̃ ipsũ dei itelligẽ sit sua substãtia: ipe igit ẽ sua bĩtudo. Itẽ bĩtudo cũ sit vltimus finis ẽ id qõ q̃libet nat⁹ ẽ hẽe vl' habẽs ꝓncipal'r vult ostensũ ẽ aũt supra quod deus principaliter vult suã essentiã: sua igit essentia est sua beatitudo ¶ Ad hec vnusquisqz in bĩtudinẽ suã ordinat q̃cqd vult: ipa eni ẽ que ꝑpter aliud nõ desideratur ⁊ ad quã termiat motus desideriꝫ vnũ ꝑpter aliud desiderantis ne sit infinit⁹: cũ igit de⁹ oia alia velit ꝑ suã bonitatẽ q̃ ẽ sua essentia oz q̃ sicut ipse ẽ sua cẽtia ⁊ sua bõitas: ita sit sua bĩtudo: Preterea duo sũma bona esse ẽ ipossibile: si. n. aliqd vni deest q̃ alterũ hẽret neutrũ summũ bonũ esse bĩtudo etiã sũmũ bonũ oñdit esse ex hoc q̃ ẽ vltimus finis: q̃ bĩtudo ⁊ de⁹ sũt idem est igitur deus sua beatitudo.

Q̃ bĩtudo diuina pfecta ⁊ singularis ẽ excedens omnẽ aliã bĩtudinem. CAP. IIII.

VLterius autẽ ex ꝓmissis cõsiderari põt bĩtudinis dine excellẽtia. Quãto. n. aliqd ꝓinq̃us ẽ bĩtudini tãto pfectius beatũ ẽ: vñ etsi aliqs ꝑ aliquã spẽ bĩtudis obtinẽde beat⁹ dicat: nullo mõ sua bĩtudo cõpat eius bĩtudini q̃ eam iã actu cõsecutus ẽ: ꝑpiqui'ssimũ ẽ aũt bĩtudini q̃ ẽ ipa bĩtudo qõ de deo oñsũ ẽ: ipse igit ẽ singulariter pfecte btus. Itẽ cũ delectatio ex amore causet vt ostẽsũ ẽ: vbi ẽ maior amor: ⁊ maior delectatio i cõsecutione amati sz vnũqõqz ceteris parib⁹ plus se amat q̃ aliqd aliud: cuius signũ est q̃ q̃to aliquid alicui est ꝓpiqui⁹ magis nãlit amat: plus igitur delectatur de⁹ i sua bĩtudine q̃ est ipsemet q̃ alĩ bĩ in bĩtudine q̃ nõ est qõ ipsi sunt: magis igit desideriũ dei quiescit ⁊ pfectior est bĩtudo.

¶ Preterea qõ p essentiã ẽ pot⁹ ẽ eo qõ p pticipationẽ dr̃ sicut nã ignis pfectius iuenit in ipso igne q̃ in rebus ignitis: deus aũt p essentiã suam btus ẽ: qõ nulli alĩ cõpetẽ põt: nihil. n. aliud ꝑter ipm põt eẽ sũmũ bonũ vt ex ꝓdictis patẽ põt: ⁊ sic oz vt quicũqz alius ab ipo beatus ẽ ptcipatiue dicatur btus: dina igit beatitudo oẽm aliã bĩtudinẽ excedit. ¶ Amp̃. bĩtudo iperfecta i opatiõe itellectus cõsistit vt oñsum ẽ: nulla aũt alia itellectualis opatio eius opationi eius ꝓpari põt: qõ pz nõ solũ ex hoc q̃ ẽ sua opatio subsistẽs: sed quia, vna opatione deus se ipm ita pfecte itelligit sicut ẽ et oia alia, que sũt ⁊ que nõ sũt bona ⁊ mala: i alĩs aũt intelligẽtibus itelligere ipm non est subsistens sed actus subsistentis: nec ipsum deũ qui ẽ sũmuz intelligibile aliquis ita perfecte/potest intelligere

sicut ipse perfectus est: cum nullius esse perfectuz sit sicut esse diuinū: nec alicuius opatio possit esse pfectio: q̄ sua substātia: nec ē alios alius itellect' q̄ oīa etiam q̄ deus facere pōt cognoscat: q: sic dīna essentiā cōprehenderet: illa ēt q̄ intellectus alius cognoscit ñ oīa vna ⁊ eadē opatione cognoscit: i cōpabiliter igitur deus sup oīa btūs ē. Ité q̄nto aliq̄d magis vnitū ē: tanto bonitas eius ⁊ vtus pfectio: ē: opatio aūt successiua ꝑm diuersas ptes tpis diuidit: nullo igit mō eius pfectio pōt cōpari pfectioni opationis q̄ est absq; successione tota simul ⁊ pcipue si non i mometo trāseat sz in eternuz maneat: dinū aūt intelligē ē absq; successiōe totū sil' eternalit exñs: nām āt itelligē successionē hz i q̄tū adiūgit ei p accīs cōtinuū ⁊ tēpus: dina igit btitudo i infinitū excedit hūanā: sicut duratio eternitatl excedit nūc tpis fluēs. Ad hec fatigatio ⁊ occupationes varie q̄bus necē est cōtēplationē nostrā in hac vita interpolari in qua consistit pcipue hūana felicitas si qua ē: pūtis vite errores ⁊ dubitationes ⁊ casus varij quibus subiacet pñs vita: ostendūt oīa icōpabilē esse hūanā felicitatē p̄cipue hāc vite dine beatitudini. Amp̄. pfectio dine beatitudinis cōsiderari pōt ex hoc q̄ ōnes beatitudines cōplectit ꝑm pfectissimū modū: de cōtēplatia q̄dē felicitate hz pfectissimā sui ⁊ aliorz ppetuam cōsiderationē: de actiua vo vita ñ vnius hois aut dom' aut ciuitatis aut regni sz totius vniuersi gubernationem: falsa enim felicitas ⁊ terrena nō hz nisi quādam vmbram illius felicitatis pfectissime consistit enim in quiq; secundum Boetium. s. in voluptate: diuitijs: ptate: dignitate: ⁊ fama: hz āt de' excellētissimā delectationē de se ⁊ vle gaudiū de oīb' bonis absq; cōtrarij admixtiōe: pro diuitijs vo hz oīmodā sufficiētiā i se ipo oium bonorū vt supra ostensū ē: p ptāte hz infinitā vtutē: p dignitate hz oium entiū p̄matū ⁊ regimē: pro fama āmirationē ois intellectus ipm vtcūq; cognoscētis. Ipsi igitur qui singulariter beatus est: honor sit ⁊ gloria in secula seculorum amen.

Explicit liber primus Incipis secundus.
Cōtinuatio sequētiū ad precedentia. Cap. I.

Ēditatus sum i oīb⁹ operib' tuis: ⁊ in factis manuū tuarū meditabar. Rei cuiuslibet perfecta cognitio haberi nō pōt nisi et' opatio cognoscat. Ex mō. n. opatiōis ⁊ spē mēsura ⁊ q̄litas vtutis pensatur: vtus vo mām rei mōstrat: ꝑm hoc. n. vnumquodq; natū ē oparī q̄ actu talē nām sortit. Est aūt duplex rei opatio vt ph̄us tradit in. ix. metaphisice: Una quidē q̄ in ipso operante manet ⁊ ē ipsius opantis pfectio: vt sentire intelligere ⁊ velle. Alia vero que in exteri. rē rem transit que est pfectio facti qō per ipsam constituit: vt calefacere secare ⁊ edificare: vtraq; aūt dictarū opationum cōpetit deo q̄dē p̄ma i eo q̄ intelligit vult gaudet ⁊ amat: alia vero in eo q̄ res in eē producit ⁊ eas cōseruat ⁊ regit. Quia vero p̄ma opatio pfectō opantis ē: secūda vero pfectio facti: agēs aūt nāle ꝑ⁹ facto ē ⁊ cā ipsius: oz q̄ p̄ma dictarū opatio nū sit rō secūde ⁊ eam p̄cedat nāliter sicut cā effectū: quod q̄dē in rebus hūanis manifeste apparz. Consideratio eni ⁊ volūtas artificis p̄ncipiū est ⁊ rō edificationis: p̄ma igit dictarū opationū tanq̄ simplex opātis pfectio: opatiōis vendicat sibi nomē vl etiā actiōis: secūda vo eo q̄ sit pfectio facti factionis nomē assumūt: vñ manufacta dicunt q̄ p actionē huiusmōi ab artifice in eē ꝓcedūt: de p̄ma aūt dei opatiōe in p̄cedēti libro iā dixim' vbi est actū de cognitiōe ⁊ volūtate dina. vñ ad cōpletā dine vitatis considerationē restat nūc de secunda opatione tractare p quaz. s. res ꝓducunt ⁊ gubernantur a deo: quē quidē ordinē ex p̄missis verbis sumere possumus: p̄mittit nāq; p̄me opationis meditationē cuz dicit: medi. sū in oi. op. tu. vt opatio ad dīnū intelligere vel velle referat: subiūgit vo factiōis meditationē cū dicit: ⁊ in fac. ma. t. me. vt per facta man' ipsius intelligam' celuz et terrā ⁊ oīa q̄ ꝓcedūt in esse a deo: sicut ab artifice manufacta procedunt.

Q: consideratio creaturaruz vtilis est ad fidei instructionem. II

Hūiusmōi quidez dinorz factorum meditatio ad fidez hūanam instruendā de deo necāria est. p̄mo quidē q: ex factorz meditatiōe dinam sapientiā vtcūq; possum' ⁊ āmirari ⁊ cōsiderare. Ea enim que arte fiunt: ipsius artis sunt repsēta tiua vtpote ad similitudinem artis facta: deus āt sua sapia res in esse ꝓduxit ꝓpter q̄ in ps dicit' Oia in sapientia fe. Unde ex factorz consideratione dinam sapientiam colligere possumus: sicut in rebus factis ⁊ quādam cōmunicationem sue similitudinis spersam. Dicitur. n. Eccī. p̄mo. Effudit illam. s. sapiam super omnia opera sua. vnde ps cum diceret. Mirabilis fac. est sci. tu. ex me. ꝓfor. est ⁊ non po. ad eā: ⁊ adiungeret diuine illuminationis auxilium: cum dicit nox illuminatio mea. ⁊c. ex consideratione diuinorum operum se adiutum ad diuinam sapientiam cognoscendam confitetur dicēs. Mirabilia opera tua ⁊ anima mea cognoscet nimis. q̄. hec ꝓsideratio in āmirationem altissime dei virtutis ducit ⁊ per p̄ñs in cordibus hoīnum reuerentiā dei parit: oportet enim quod virtus facientis eminentior rebus factis intelligat Et ideo dicitur Sap̄. xiij. Si virtutem et opera eorum scilicet celi et stellarum et elementorz mū

di mirati sunt scilicet phi ⁊ intelligant qm̃ qui fecit hec:fortior est illis.⁊ Ro.ꝑmo dicit. Inuisibilia dei p ea que facta sũt intellecta conspiciunt se: quoq; eius vir. Et di. Ex hac aũt admiratiõe dei timor ꝓcedit ⁊ reuerẽtia. Vñ dr Jere.x. Magnũ ẽ nomẽ tuũ in fortitudine:quis ñ timebit te o rex gentiũ. Tertio hec consideratio aias hoiũz i amorẽ dine bonitatis accẽdit:q̃cq̃d.n.bonitatis ⁊ pfectionis in diuersis creaturis ꝓticulariter distributũ ẽ:totum in ipso vniuersaliter est adunatũ sicut in fonte totius bonitatis vt in ꝑmo libro ostensuz est:si igitur creaturarum bonitas pulchritudo et suauitas sic aios hoium allicit: ipsius dei fontis bonitas riuulis bonitatũ in singulis creaturis reptis diligenter cõpata aias hoium inflãmatas tota iter ad se trahet:vnde in ps. dicit. Delectasti me dñe in fac.tu.et in opibus ma.t.ex. ⁊ alibi ꝺ filiꝫ hoium dicit. Inebriabũtur ab vber.do.tue quasi totius creature:⁊ sic torrẽte volup.tu.pota.eos: qm̃ apud te est fons vite:⁊ Sap̃.xiij.dicitur ꝓtra quosdã. Ex his que videnť bona.s.creaturis que sunt bona p quãdã participationẽ nõ potuerunt intelligere cũ qui est.s.vere bonus imo ipsa bonitas vt in ꝑmo ostensum est. ¶ Quarto hec cõsideratio hoies i quãdã similitudinẽ dine pfectiõis cõstituit:oñsum est eni in ꝑmo libro q̃ deꝰ cognoscẽdo se ipm in se oia alia intuet:cũ igit christiana fides hoiez de deo ꝓncipaliť istruit.⁊ per lumẽ diuine reuelationis eũ creaturarũ cognitorẽ facit:fit i homine quedaz diuine sapientie similitudo. ¶ Hic est qꝺ dr.ij. Cor̃ .iij. Nos vero oẽs reuelata facie gloriam dei speculantes in eandẽ imaginẽ trãsformamur. Sic igitur patet q̃ consideratio creaturaz pertinet ad instructionẽ fidei christiane: ⁊ iõ dicitur Eccl.xlij. Memor ero operũ dñi:⁊ que vidi ãnũciabo in ſmonibus domini opera eius.

Q: cognoscẽ naturas creaturarũ valet ad destruẽdum errores qui sunt circa deum. III.

Est etiam necessaria creaturarũ cõsideratio nõ soluz ad veritatis instructionẽ sz etiam ad errorꝝ excludẽdos. Errores nanq; qui circa creaturã sunt interdum a fidei vitate abducũt ſm q̃ vere dei cognitioni repugnãt:hoc aũt multipliciter contingit. ꝑmo quidẽ ex hoc q̃ creaturaruz nãm ignorãtes i hoc peruertũt q̃nq; q̃ id qꝺ non põt nisi ab alio eẽ ꝓmã cãm ⁊ deũ cõstituũt nihil vltra creaturas q̃ videnť estimãtes:sicut fuerũt illi qui corpus qꝺcunq; deũ estimauerũt: de qbus dicitur Sap̃.xiij. Qui aut ignẽ aut spiritũ aut citatũ aerẽ aut gyrũ stellarũ aut nimiã aquã aut solem ⁊ lunã deos putauerũt. Scõo ex hoc q̃ illud qꝺ dei solus est:creaturis aliquibus ascribũt qꝺ etiã ex errore circa creaturas contingit:qꝺ eni nã rei alicuꝰ nõ patiť ei non attribuiť nisi q̃ eius nã ignorat̃ur:sicut si hoi attribuẽtur hẽ tres pedes: qꝺ aũt solius dei est:nã creature ñ patiť: sicut qꝺ solius hois ẽ nõ patiť alteriꝰ rei nã:ex hoc ergo q̃ nã creature ignorat ꝓdictus error cõtingit:⁊ contra hunc errorẽ dr Sap̃.xiij. Incõicabile nomen lignis ⁊ lapidibus ipsuerũt. In hũc errorẽ labũť qui rerũ creationẽ vel futurorꝝ cognitionẽ vl̃ miraculoꝝ operationẽ alijs causis q̃ deo ascribunt. Tertio vꝺ ex hoc q̃ diuine vtuti i creaturas operanti aliq̃d detrahitur p hoc q̃ creature nã ignorãt:sicut pz in his qui duo rerũ ꝓncipia cõstituũt ⁊ qui res nõ ex diuina volũtate sed ex necessitate nature a deo procedere asserunt:⁊ illi etiam q̃ resꝰ vel oẽs vel quasdã diuine prouidentie subtrahũt: aut eũ nõ posse ꝓter solitũ cursũ opari negãt:hec eni oia diuine derogant ptãti:cõtra q̃s dicit Job xxij. Quasi nihil possit facere oipotẽs estimabãt eum:⁊ Sap̃.xij. Virtutẽ ostendis tu:qui non credeꝛis eẽ in vtute cõsumatus. ¶ Quarto homo q̃ p fidẽ in deũ ducitur sic in vltimũ finez ex hoc q̃ ignorat nãs rerũ ⁊ p ꝓs gradũ sui ordinis i vniuerso aliquibus creaturis se putat esse subiectũ quibus supꝑponũt. Contra quos dicit Jere.x. A signis celi nolite metuere q̃ gẽtes timẽt:⁊ in illis qui ãgelos creatores animarũ existimãt:⁊ alias hoiũ eẽ mortales:⁊ si qua silia hoiuz derogãt dignitati. Sic g̃ pz falsam eẽ quorũdã sniam qui dicebãt nihil inesse ad fidei veritatẽ quid de creaturis q̃lcq; sẽtiret dũmõ circa deũ recte sentiat: vt Aug⁹.narrat in libro de origie anime.nã error circa creaturas redundat i falsam de deo sciam:⁊ hoium mentes a deo abducit:i quẽ fides dirigere nitiť:dũ ipas qui busdã aliꝑ causis supponit. Et ideo illiꝭ qui circa creaturas errãt penas sicut infidelibꝰ scriptura cõminat dicẽs in ps. Quoniã nõ intellexerũt opera domini ⁊ in opera manuũ eius destrues illos:⁊ ñ edificabis eos. Et Sap̃.ij. Hec cogitauerunt ⁊ erauerunt:⁊ subiungit. Non iudicauerunt bonorem animarum sanctarum.

Q: aliter considerat de creaturis philosophus ⁊ aliter theologus. IIII

Manifestum ẽ autẽ ex predictis q̃ considerationez circa creaturas habet doctrina fidei christiane in q̃tũ in eis resultat q̃dã dei similitudo ⁊ i q̃tũ error in ipsis inducit in diuinoꝝ errorẽ: ⁊ sic alia ratione subꝫciuntur predicte doctrine ⁊ phie humane:nã phia hũana eas considerat ſm q̃ hꝰ modi sunt: vnde ⁊ ſm diuersa rerũ genera diuerse ptes phie iueniunt. fides autẽ christiana eas cõ

sideratnō in ḡtū huiusmōi:utpote ignē in ḡtuz ignis ē:sed in ḡtū diuinā altitudinē reputant ⁊ in ipz deū quoq; mō ordinat.vt.n. Eccli.xlij.dī. Gloria dñi plenū ē opus eius:nōne dñs fecit enarrare sanctos oia mirabilia sua:⁊ ꝓpter hoc etiam alia circa creaturas ⁊ philosophus ⁊ fidelis cōsiderāt philosophus nāq; cōsiderat illa q̄ eis ꝑm nām ꝓ priā cōueniūt sicut ignis ferri surſū:fidelis aūt ea solū cōsiderat circa creaturas q̄ eis cōueniunt ꝑm q̄ sūt ad deū rela:a:utpote q̄ sūt a deo creata q̄ sunt deo subiecta ⁊ huiusmōi: vñ nō ē ipfectioni doctrine fidei imputandū si multas reruz ꝓpetates ꝑtermittat:vt celi figuram:motus qualitatem ¶ Sic eni nec naturalis circa lineā illas passiones considerat q̄s geometra:ſz solum ea que accidunt sibi in ḡtū est ūminus corpis nālis. Si q̄ ẏo circa creaturas cōiter a philosopho ⁊ fideli cōsiderant ꝑ alia ⁊ alia ꝓncipia tradunt:nā philosophus argumētū assumit ex ꝓpriis rerū causis:fidelis aūt ex cā ꝑma:utputa quia sic dinitus ē traditū:vl qz hoc in gl̄iam dei cedit:vel qz dei ptās est infinita: vñ ⁊ ipa maxia sapia dici debet:utpote sup altissimā cām cōsiderās ꝑm illud Deut.iiij. Hec ē sapia vra ⁊ intellectus corā pplis. Et ꝓpter hoc sibi q̄si ꝓncipali philosophia hūana deseruit: ⁊ ideo inter dum ex ꝓncipiis philosophie hūane sapia diuina procedit:nam ⁊ apud philosophos ꝑma philosophia vtiq; oium scientiarū documētis ad suū ꝓpositū ostendendū:exinde etiam est q̄ nō eodē ordie vtraq; doctrina procedit:nā in doctrina philosophie q̄ creaturas secūdū se ꝯsiderat ⁊ ex eis in dei cognitionē ꝓducit:ꝑma ē cōsideratio de creaturis ⁊ vltima de deo:in doctrina vero fidei que creaturas non nisi in ordine ad deuz considerat: ꝓmo ē cōsideratio dei ⁊ postmodū creaturaruz: ⁊ sic ē pfectior:utpote dei cognitioni similior q̄ se ipsum cognoscēs alia intuet:vñ ꝑm hūc ordinē post ea q̄ in se de deo in ꝓmo libro sūt dicta: de his que ab ipo sunt restat prosequendum.

¶ Ordo dicendorum. V.

ERit autē hic prosecutiōis ordo vt ꝓmo agamus de ꝓductiōe rerū i cē:Scdo de eaz distinctiōe. Tertio vo de ipsarū rerū ꝓductarū ⁊ distinctarū nā quātū ad fidei pertinet vitatem.

¶ Qd deo cōpetit vt sit alīs ꝓncipiū eēndi. VI.

APponentes igitur q̄ in superioribꝫ oñsa sūt: ostēdamus nūc q̄ cōpetit deo vt sit alīs ef sendi ꝓncipiū ⁊ cā. Ostēsū ē.n.supta ꝓ demōstrationē. Arī.eē aliquā ꝓmā cām efficientē quā deuz dicimus:efficiēs aūt cā suos effect⁹ cōducit ad eē: deus igit alīs cā eēndi existit ¶ Itē ostensū ē i primo libro ꝓ rōnē eiusdē:eē aliqō ꝓmū mouēs imobile qō deū dicim⁹:primū aūt mouēs in quolibet ordine motuū ē cā oiuz motuū q̄ sūt illius ordis: cū igitur multa ex motibus celi ꝓducant in esse i quoz ordine deū esse ꝓmū mouēs ostensū est: oz q̄ deus sit multis rebus cā eēndi. ¶ Amp̄. qō ꝓ se alicui cōuenit nāliter ei in eē necesse ē:sicut hoi rationale ⁊ igni surſū moueri:agere aūt per se alicui effectū cōuenit enti in actu.nā vnūqōq; agēs secūdum hoc agit q̄ in actu est:oē igitur ens actu natū ē agere aliq̄d actu exñs:ſz de⁹ est ens actu vt in ꝓmo libro ostensū est:igit sibi cōpetit agē aliq̄d ens actu cui sit cā essendi ¶ Ad hec signum pfectionis in rebus inferioribus ē q̄ ñt sibi silia facē vt pz per philosophū in.iij.metaphisice: deus aūt ē maxie pfect⁹ vt in ꝓmo oñsum ē:ipsi igit cōpetit facere aliq̄d sibi sile:ens in actu vt sic sit cā essēdi. ¶ Itē oñsū est in ꝓmo libro q̄ de⁹ vult suū eē aliis cōicare ꝑ modū silitudinis:de pfectiōe autē voluntatis ē q̄ sit actionis:⁊ motus ꝓncipiū vt pz in iij. de aīa:cū igit dina volūtas sit pfecta nō deerit ei virtus ꝯmunicandi esse suum alicui per modū similitudinis:⁊ sic erit ei causa essendi ¶ Ad hec q̄to alicuius actiōis principium est perfectius tāto actionez suam potest in plura extendere ⁊ magis remota:ignis enim si sit debilis solum propinqua calefacit:si autem sit fortis etiaz remota:act⁹ autem purus qui deus est perfectior ē q̄ act⁹ potentie ꝑmixtus:sicut in nobis est.actus aūt actionis principium est:cum igitur per actum qui i nobis est possumus non solum in actiones in nobis manentes sicut sunt intelligere ⁊ velle:sed etiam i actiones que in exteriora tēdunt per quas aliqua facta producimus:multo magis deus potest per hoc q̄ actu est non solum intelligere ⁊ velle: sed etiam producere effectum:⁊ sic potest alīs esse cā essendi ¶ Hinc est q̄ dicitur Job.v. Qui facit magna ⁊ mirabilia ⁊ iscrutabilia absq; numero.

¶ Qa potētia actiua sit in deo. VII

EX hoc autē appareret q̄ de⁹ ē potens:⁊ q̄ ei conuenienter potentia actiua attribuitur. Potentia enim actiua est principium agendi in aliud secundum q̄ est aliud:deo autem conuenit eē alis principium essendi:ergo cōuenit sibi esse potentem. ¶ Amp̄. sicut potentia passiua sequit ens i potentia,ita potētia actiua sequitur ens in actu

vnūqǒq; n. ex hoc agit q; est actu: patit vo ex eo q; ē potētia: ſz deo cōuenit eē actu igit ꝓuenit ſibi potētia actiua.// Ad hec dīna pfectio oiuz pfectōnes in ſe includit vt in ꝑmo libro oſtenſum ē: vtus aūt actiua de pfectiōe rei ē: vnūqǒq; n. tanto maioris vtutis iuenit q̄to pfectius ē: vtus igit actiua deo nō pōt deeſſe. Propterea oē qǒ agit potēs ē agere: nā qǒ nō pōt agere ipoſſibile ē agere ⁊ qǒ ipoſſibiie eſt agē necē eſt ñ agē: de' āt ē agēs ⁊ mouēs vt ſupra oſtenſū ē: igit potēs ē agē: ⁊ potentia ei cōuenīēter aſcribitur actiua ſz ñ paſſiua. Hic eſt q; i ꝑs dicit. Potēs es dñe. Et alibi. Potētiam tuā de' ⁊ iuſticiā tuā vſq; in altiſſima que feciſti magnalia

Q; deī potētia ſit eius ſubſtātia. VIII.

EX hoc autē ulteri
us cōcludi pōt q; dīna potētia ſit ipa deī ſubſtātia. Potētia. n. actiua ꝓpe tit alicui ſm q; eſt actu de' aūt ē actus ipe: nō aūt ē ens actu p aliquē actū q̄ nō ſit qǒ ē ipſe: cū i eo nulla ſit potētialitas vt in ꝑmo libro oſtenſuz eſt: eſt igit ipſe ſua potētia. Ad hec oīs potēs q̄ nō ē ſua potētia ē potēs pticipatiōe potētie alicui⁹: de deo aūt nihil pōt dici pticipatiue: cū ſit ipm ſuū eē vt in ꝑmo libro oſtēſū eſt: ē igit ipe ſua potētia.

Amp. potētia actiua ad pfectionē ei ptinet vt ex p̄dictis pz: oīs aūt dīna pfectio i ipſo ſuo eē cōtinetur vt i ꝑmo libro oſtēſū ē: dīna igit potētia nō eſt aliud ab ipſo eē eius: de' aūt ē ſuū eē vt i ꝑmo oſtēſū ē: ē igit ſua potētia. Itē in reb⁹ q̄rū potētie non ſunt earū ſubſtātie ipe potētie ſūt accītia: vñ potētia nālis i ſecūda ſpē q̄litatis ponit: in deo āt nō pōt eē aliqǒ accīs vt i ꝑmo oſtēſū ē: deus igitur ē ſua potētia. Preterea ōne qǒ eſt p aliud reducit ad id qǒ eſt p ſe ſic ad ꝑmū: alia vo agētia reducūtur in deuz ſic in ꝑmū agēs: eſt igit agens p ſe: qǒ aūt p ſe agit p ſuā ēntiā agit id aūt quo q̄s agit ē eius actiua potētia ipſa igitur dei eſſentia eſt eius actiua potentia.

Q; deī potētia ſit eius actio. IX.

EX hoc autē oſten
di pōt q; potētia dei ñ ſit aliud q̄; ſua actio. Que enī vni ⁊ eidem ſunt eaǒ ſibi iuicē ſūt eadē: dīna aūt potētia ē eius ſubſtantia vt oſtenſum ē: eius etiā actio eſt eius ſubſtātia vt in ꝑmo libro oſtenſum ē de intellectuali opatōne: eadē enīz rō in alīs cōperit: igit in deo non eſt aliud potentia ⁊ aliud actio. Itē actio alicui⁹ rei eſt quoddā cōplemētū potētie eius: cōparatur enīz ad potētiā ſicut ſecūdus ad ꝑmū: dīna autē potētia non cōplet alio q̄; ſe ipa: cū ſit ipſa dei eſſentia in deo igit non eſt aliud potentia ⁊ aliud actio.

Amp. ſicut potētia actiua eſt aliqd agens: ita eſſentia eius eſt aliqd ens: ſed dīna potentia ē eius eſſentia vt oſtenſū eſt: g̃ ſuū agē ē ſuū eſſe: ſed eius eſſe eſt ſua ſubſtātia: ⁊ ſua ſubſtātia eſt ſua potentia ⁊ ſic vt priꝰ: g̃ dīna actio eſt ſua ſubſtantia.

Ad hec: actio que nō eſt ſubſtātia agētis ineſt ei ſicut accidens ſubiecto: vnde ⁊ actio inē nouē prēdicamenta accidentis cōputatur. in deo aūt non poteſt eſſe aliquid per modū accidentis: ī deo igit ſua actio ñ ē aliud a ſua ſubſtātia ⁊ a ſua potētia

Qualiter potētia in deo dicat. X

QUia uero nihil ē
ſui ipſius ꝑncipiū: cū dīna actio non ſit aliud q̄; eius potētia: manifestum eſt ex p̄dictis q; potētia nō dicit in deo ſicut principiū actionis: ſed ſicut ꝑncipiū facti: ⁊ q; potentia reſpectū ad alterū ꝑportat i rōne ꝑncipij: ē enī potentia actiua ꝑncipiū agēdi in aliud vt pz p phm in. v. metaph. manifestū eſt q; potētia dicit de deo p reſpectū ad ſacra ſm rei vītatē nō p reſpectum ad actionem niſi ſecundum modum intelligendi prout intellectus noſter diuerſis conceptionibus vtrūq; conſiderat. ſ. diuinā potentiā ⁊ eius actionē: vnde ſi aliq̄ actiones deo cōueniāt q̄ nō i aliqǒ factū trāſeāt ſed maneāt in agēte: reſpectu harum non dicet in deo potētia niſi ſecūdū modū intelligēdi nō ſm rei veritatē: huiuſmōi aūt actiōes ſūt intelligē ⁊ velle: potētia igit dei ꝑpe loquēdo non reſpicit huiuſmōi actiones: ſed ſolos effectus: itellectus igit ⁊ volūtas in deo nō ſunt vt potentie: ſz ſolum vt actiones. Patet etiam ex predictis q; multitudo actionū que deo attribuūtur vt itelligere: velle producere res ⁊ ſimilia: non ſunt diuerſe res: cum quelibet harum actionum in deo ſit ipſum eius eſſe quod eſt vnum ⁊ idem. Quomō autem multiplicitas ſignificationis vnius rei vnitati non preiudicet: ex his que in ꝑmo libro oſtēſa ſunt manifestum eſſe poteſt.

Q; de deo dicat aliqd relatiue ad creaturas. XI

SI autem potētia
deo ꝓueniat reſpectu ſuoꝝ effectuū potētia āt rōnē ꝑncipij hēat vt dēm eſt: ꝑncipiū autem relatiue ad ꝑncipatum dicitur manifestū ē q; aliquid relatiue pōt dici de deo i reſpectu ſuoꝝ effectuū. Itē nō pōt intelligi aliqd relatiue dici ad alterū niſi ecōuerſo illud relatiue diceretur ad ipſum: ſed res alie relatiue dicuntur ad deum vtpote ſecunduz ſuum eſſe quod a deo habent vt oñſum eſt ab ipſo dependētes: de' igit ecōuerſo relatiue ad creaturas dicetur. Ad hec ſimilitudo ē relatio queda: de' aūt ſicut ⁊ cetera agētia ſibi ſimile agit. dicitur igitur aliqd relatiue

de ipso. ¶ Amp̄.scia.ad scitū relatiue dicit:deus aūt nō solū sui ipsius:sed etiā aliozꝝ sciam hz:igit aliq̄d relatiue dicit de deo ad alia. ¶ Ad hec mouēs dicit relatiue ad motū:z agēs ad factū: deꝰ āt ē agēs z mouēs nō motū vt oñsum ē:dicit igit de ipso relationes. ¶ Itē pmū relationē quādam i portat silr sūmū:oñsum est aūt in pmo ipm eē pmū ens z sūmū bonuz: pz igit q̄ multa de deo relatiue dicuntur.

¶ Q̄ relationes dicte de deo ad creaturas ñ sūt realiter in deo. XII.

Huiusmodi aūt relationes que sūt ad suos effectus realiter i deo eē ñ pñt. Nō.n.i eo eē posset sic accītia in subiecto:cū in ipo nullū sit accīs vt in pmo libro oñsuz ē:nec etiā possent esse ipa dei subiecta:cū.n.relatiua sint q̄ fm eē ad aliud q̄dā mō se hñt vt phus dicit i p̄dicamētis:oz q̄ dei subiecta hoc ipm q̄ ē ad aliud diceret:q̄ aūt hoc ipsū q̄ ē ad aliud dī:q̄dāmō ab ipo dependet:cū nec esse nec itelligi sine eo posset: oporteret igit q̄ dei substātia ab alio extriseco esset dependens:z sic ñ eēt p se ipm necē esse vt in pmo libro oñsum ē: ñ sūt igit huiusmōi relatiōes fm rē i deo. ¶ Itē ostē sū ē in pmo libro q̄ deꝰ oium entiū ē mensura: cōpat igit deꝰ ad alia entia sicut scibile ad sciam nostrā q̄ eius mensura est:nā ex eo q̄ res ē vel non est:opio vel oīo vera vel falsa est fm phm in p̄dicamentis:scibile aūt lz ad sciam relatiue dicat tñ relatio fm rē i scibili nō est lz i scia tñ:vñ fz phm in.v.metaphisice:scibile dicit relatiue non quia ipsum referat:lz q: aliq̄d aliud ad ipsum refertur dicte igit relatiōes i deo nō sūt realiter. ¶ Ad hec relatiōes p̄dicte dicūt de deo nō solū respectu eoruz q̄ sūt in actu lz etiē respectu eoꝝ q̄ sūt i potētia:qz z eoꝝ sciam hz:z respectu coꝝ dicit z p̄mū ens z sūmū bonū:lz eius q̄ ē actu ad id q̄ nō est actu. lz potētia nō sūt relationes reales:alꝰ sequeret q̄ essent infinite relatiōes actu in eodē:cū numeri infiniti in potētia sint maiores binario q̄bus oībus ipse ē prior:deꝰ aūt nō aliter refert ad ea q̄ sūt actu q̄ ad ea q̄ sūt potētia:qz nō mutat ex hoc q̄ aliq̄ producit:nō igit refert ad alia p relationē realiter in ipso exītem. ¶ Amp̄.cuicūqz aliq̄d de nouo aduenit necesse ē illud mutari vel per se vel p accidēs:relatiōes aūt quedā de nouo dicunt de deo sicut q̄ deꝰ ē dñs vel gubernator huius rei que de nouo incipit esse:si igit p̄dicaret aliq̄ relatio realiter in deo existēs seq̄ret q̄ aliq̄d deo de nouo aduenīret:z sic q̄ mutaret vl̄ p se vel p accidēs:cuius cōtrariū in pmo libro ostensum est.

¶ Q̄ relationes q̄bus deus ad res alias refert ñ sūt res extra deum existentes. XIII.

Non autem potest dici q̄ relationes predicte sint existētes exterius q̄ res aliq̄ extra deū. Cū enī deus sit pmū entiū z sūmū bonoꝝ oporteret ad illas etiā relatiōes q̄ sūt aliq̄ res dei relationes alias cōsiderare:z sī dicte ille sint itez res alique oportebit iterū relatiōes aduenire z sic in infinitū: nō igit relationes q̄bus deus ad res alias refertur sunt res alique extra deū exītes. ¶ Itē duplex ē modus quo aliquid denoiatiue predicat:denoiat enī aliquid ab eo quod extra ipsū est:sicut a loco dicitur aliquid esse alicubi z a tpe aliquando :aliquid vō denoiatur ab eo qō ineſt:sicut ab albedine albus:a relatione vō nō ſuenit aliq̄d denoiari q̄ exterius existēte: sz inherēte:nō en. denoiat aliquis pī nisi a pīnitate q̄ ei inē nō igitur pōt esse q̄ relationes q̄bus deus ad creaturas refert sint res aliq̄ extra ipz:cū igit ostēsū sit q̄ nō sint i ipo realit z tñ dicūt de deo:reliquit q̄ ei attribuāt fm solū itelligētie modū ex eo q̄ alia referūt ad ipm:intellect.n.nī itelligēdo aliq̄d referri ad alterū eo i telligit relationē illius ad ipm q̄uis secundū rem qñqz nō referat. Et sic etiā pz q̄ alio mō dicūt de deo p̄dicte relatiōes z alia q̄ de deo p̄dicant:nam oia alia vt sapia volūtas eꝰ cētia p̄dicant:relatiōes vō p̄dicte mūme sz fm modū intelligēdi tantū nec tñ itellectus ē falsus. Ex hoc.n. ipso q̄ intellectus nī intelligit relationes dinoꝝ effectuū i mināri in ipsum deum:aliqua predicat relatiue de ipo sicut z scibile relatiue itelligimus z significamus ex hoc q̄ scientia refertur ad ipsum.

¶ Q̄ multas relationes dici de deo non derogat simplicitati diuine. XIIII

Adhuc etiam ex his q̄ diuine simplicitati nō derogat si multe relationes de ipso dicuntur q̄uis eius essentiā nō significēt qz sequūt itelligendi modū:nihil enī prohibet itellectū nostrum intelligere multa:multipliciter referri ad id quod est i se simplex:vt sic ipsū simplex sub multiplici relatione consideret z quanto aliquid est magis simplex tanto est maioris virtutis z p̄ncipiū plurium ac per hoc multiplicius relatuz intelligitur: sicut punctum plurium est principium q̄ linea et linea q̄ superficies:hoc igitur q̄ multa relatiue de deo dicuntur eius summe simplicitati attestatur.

¶ Q̄ omia que sūt:a deo sunt. .XV.

Quia uero ostensū est q̄ deus est aliq̄bus eēndi p̄nciplz oportet vlterius oñdere q̄ nihil p̄ter ipm ē nisi ab ipo. Esse.n. q̄ alicui ꝓuenit nō fm

q̄ ipm ē p aliquā cām cōuenit ei: sicut albuz boi: nam qō cām nō hz: p̄mū ⁊ imediatū ē: vnde necesse ē q̄ sit per se ⁊ p̄m hoc q̄ ipm: ipossibile ē autez aliqō vnū duobus cōuenire ⁊ vtriqz p̄m q̄ ipsum qō. n. de aliquo p̄m q̄ ipsum dicit: ipsum non excedit: sicut habere tres angulos duobus rectis eq̄les non excedit triangulū q̄ p̄dicat eidē cōuertibiliter: si igit aliq̄d duob' cōueniat nō cōuenit vtriqz p̄m q̄ ipm ē: ipossibile ē igit aliqō vnū de duobus p̄dicari ita q̄ de neutro p cām dicat: sz oz vel vnū esse alterius cām sicut ignis est cā calozis corpori mixto: cū tñ vtrunqz calidū dicat: vel oz q̄ aliqō tertiū sit cā vtriqz: sicut duabus candelis ignis est cā lucēdi: eē aūt dī de oi eo qō est: ipossibile ē igit esse aliq̄ duo quoz neutrū hēat cām essendi: sed oz vtrūqz acceptoz esse per cām vel alterū alteri esse cām essēdi: oz igit q̄ ab illo cui nihil est causa essendi sit oē illud qō quocūqz mō est: deum autē supza ostendimus huiusmōi ens esse cui nihil sit cā essendi: ab eo igit est omne quod quocūqz mō est. Si autem dicat q̄ ens nō est p̄dicatū vniuocū: nihilomin' p̄dicta cōclusio sequit: non eni de multis equoce dī sed p analogiaz: ⁊ fic oz fieri reductionē i vnū. Amp̄ qō alicui cōuenit ex sua nā nō est aliqua cā minoratū in eo ⁊ defitiens esse non pōt: si eni nāe aliq̄d essentiale subtrahitur vl addit: iā altera nā erit: sicut ⁊ in numeris accidit in quibus vnitas addita vel subtracta spēm variat: si aūt nā vel q̄dditate rei integra manente aliquid minoratū inueniat: iam pz q̄ illud non sim plr dep̄deret ex illa nā sz ex aliq̄ alia cā per cuius remotionē minoraf: qō igit alicui minus cōuenit q̄ aliq̄ nō ꝓuenit ei ex sua nā tm̄ sed ex alia cā: illud igitur erit cā oium in aliquo genere cui maxime cōuenit illius generis predicatio vñ etiā qō maxie calidum est videmus eē cām calozis in oibus calidis: ⁊ qō maxime lucidū ē cām oium lucidorum: deus aūt est maxime ens vt in p̄mo libro ostēsuz est: ipse igitur est causa omnium de quibus ens p̄dicatur. Ad hec secundū ordinē effectuū oz eē ordinē earum eo q̄ effectus causis suis ꝓportionati sūt: vñ oz q̄ sicut effectus ꝑpriū reducūtur i cās ꝑprias: ita id qō cōe est in effectibus ꝑpriꝯ reducat in aliquā cām cōmunē: sicut supra particulares causas generationis huius vel illius est sol vniuersalis causa generationis: ⁊ rex est vniuersalis causa regiminis in regno supra preposit⁹ regni ⁊ ēt vrbiū singlariū: oibus aūt cōe est esse: oz igit q̄ supra oēs causas sit aliqua cā cuius sit dare eē: p̄ma aūt cā de' ē vt supra ostēsū ē: oz igitur oia que sūt a deo eē. Itē qō p essētiā dī ē cā oium q̄ p ptici patiōnē dicūt: sicut ignis ē cā oium ignitoz in ān tū huiusmōi: deus aūt est ens per essentiā suā: q̄a est ipm eē: ōne aūt aliud ens est ens p ptipatiōez q⁊ ens qō sit suū esse nō pōt esse nisi vnū vt in primo ostēsū est: de' igit est cā essendi oib' aliōs. Pre terea ōne qō est possibile eē nō esse hz aliq̄ cām: q⁊ in se cōsideratū ad vtrūlibet se hz: ⁊ sic oz eē aliqō aliud qō ipm ad vnū determinet: vnde cū i infinitū ꝓcedi non possit: oz q̄ sit aliqō nc̄cium qō sit cā oiuz possibiliū esse ⁊ nō esse: necessariū aūt quoddā ē hns cām sue necessitatis in q̄ ēt in infinitū ꝓcedi ñ pōt: ⁊ sic ē deuenire ad aliq̄d qō ē p se necesse esse: hoc aūt esse nō pōt nisi vnū: vt i p̄mo libro ostēsū est: ⁊ hoc est de': oz igitur omne aliud ab ipo reduci in ipm sicut in cām essendi. Amp̄. deus secundū hoc factiuus ē rerū q̄ actu est vt supra ostensuz est: ipse aūt sua actualitate ⁊ pfectione ones rerū pfectiones cōp̄hendit vt in p̄mo ꝓbatum est: ⁊ sic est vtualiter ōnia: est igit ipe oiuz factiuus hoc autem nō esset si alq̄d aliud essz natū esse nisi ab ipso: nihil eni natū est esse ab alio ⁊ ñ ab alio: q⁊ si natū est ñ ab alio esse: ⁊ p se ipz nc̄e esse qō nūq̄ pōt ab alio esse: nihil igit pōt esse nisi a deo. Terz ipfecta a pfectis sumūt originez: vt semen ab aiali: de' aūt ē pfectissimū ⁊ sūmū ens ⁊ sūmū bonū vt in p̄mo oñsum est: ipe igit est oib' cā essendi p̄cipue cū oñsum sit q̄ tale ñ possit esse nisi vnū. Hoc aūt diuina cōfirmat auctoritas. Dī eni i ps. Qui fecit celū ⁊ terrā mare ⁊ oia q̄ in eis sunt. Et Joā. p̄mo. Oia p ipm facta sunt ⁊ sine ipso factū est nihil. Et Ro. xi. Ex quo oia: p quez oia: ⁊ quo oia: ipsi gloria in seculū. Per hoc autē excludit antiquoz naturaliū error qui ponebāt corpora quedā nō habere cām essendi: ⁊ etiā quorundā qui dicūt deum non esse causam substātie celi sed solum motus.

Quod de' ex nihilo ꝓduxit res in esse. XVI.

Ex hoc autē appa ret q̄ de' in eē res ꝓduxit ex nullo p̄ existente sicut ex mā. Si. n. est aliq̄d effect⁹ dei: aut p̄existit aliq̄d illi aut ñ si nō hēt ꝓpositū. s. q̄ de' aliquez effectū ꝓducat ex nullo p̄ existente: si aūt aliq̄d illi p̄existit: aut est ꝓcedere i infinitū: qō nō est possibile in causis materialib': vt philosophus probat in. ij. metaphisice aut erit deuenire ad aliquod primum quod aliud non p̄ supponit: quod quidem non potest esse ipse deus ostensum est enim in primo libro q̄ ipse non est materia alicuius rei nec potest esse aliud a deo cui deus non sit causa essendi vt ostensum est: relinquit igit q̄ deus in ꝓductione sui effectus non requirit materiā preiacentē ex qua operet. Ad hec vnaquecqz mā p formā superinductiā cōtrahitur ad aliquā spēm: opari ergo ex mā p̄iacente super inducēdo formā quocūqz mō ē agentis ad aliquā

determinatā spēz:tale aūt agens est agens ptícula re:cause eni causatis ꝓportionales sunt:agens igi tur qō requirit ex necitate mām pīacentē ex qua opatur est agens particulare:deus autē est agens sicut causa vlis essēdi vt supra ostensum est:igitur ipse in sua actione mām pīacentem non reqrit.

Jtē quāto aliquis effectus est vlior tanto habet ꝓpriā cām altiorē:quia quāto cā est altior: tanto ad plura virtus eius extendit:esse autem ē vlius q̄ moueri:sūt eni quedā entiū imobilia:vt ēt phi tradunt vt lapides ⁊ huiusmōi:oz g̃ q̄ supra cām que non agit nisi mouendo ⁊ transmutando sit il la causa q̄ est ꝑmum essendi principiū:hoc autem ostendimus esse deum:deus igitur non agit tātū mō mouendo ⁊ transmutando:oē aūt qō nō pōt producere res in esse nisi ex mā preiacente agit so lum mouendo ⁊ transmutando:facere eni aliq̄d ex mā ⁊ per motū vel mutationem quandā: non ergo ipossibile est producere res iesse sine materia preiacente:producit igitur deus res i esse sine mā pīacente. Preterea quod agit tantum p motū ⁊ mutatiōez nō ꝓperit vli cāe ei⁹ qō ē eē nō .n.p mo tū ⁊ mutationem: fit ens ex non ente simpliciter: sed ens hoc ex non ente hoc:deus aūt est vlc essen di principiū vt ostensum est:non igitur sibi cōpe tit agere tantum per motum aut per mutationē: neq; igitur sibi cōpetit indigē pīacēti mā ad aliq̄d faciendū. Amp̄.vnūquodq; agēs sibi sīle agit quo q̄ mō agit aōt vnūquodq; agēs ꝑm q̄ actu ē: illius igitur agentis erit ꝓducere effectum cāndo aliquo modo formam materie inherentē quod ē actu per formā sibi inherentē ⁊ nō per totam sub stantiam suam:vnde philosophus in.vij.metha. ꝓbat q̄ res mīles habentes formas i materijs ge nerant a materialibus agentibus habentibus for mas in mā non a formis per se existentibus:deus autem non est ens actu per aliquid sibi inherens sed per totam suam substātiam vt supra ꝓbatuz est:igitur ꝓprius modus sue actionis ē vt ꝓduca cat rem subsistentem totam non soluz rem inhe rentem.s.formam in mā:per hunc autem modū agit omne agens qō materiā in agendo non req rit:deus igitur mām preiacētem nō requirit i sua actione. Jtē mā cōparatur ad agens sicut recipiēs actionē que ab ipso est:actus enim qui est agētis vt a quo:est patientis vt in quo:igitur requiritur mā ab aliq̄ agēte vt recipiat actionē ipsius:ipa.n. actio agentis in patiente recepta est actus patien tis ⁊ forme:aut aliqua inchoatio forme in ipo:de us aūt nō agit actione alqua quā necesse sit in ali quo patiente recipi:quia sua actio est sua substan tia vt supra ꝓbatū est:nō igit ad ꝓducēdū effectū requirit mām preiacentem. Preterea oē agens qō in agēdo requirit mām pīacētē hz mām ꝓpor tionatā sue actioni vt quicquid est in virtute agē tis totū sit ipotētia mā:alias nō posset i actū pro ducere quicq̄d est in sua virtute actiua: ⁊ sic frus tra hēret vtutē ad illa:mā aūt nō hz talē ꝓporti onem ad deū:nō.n.in mā ē potētia ad quātitatez q̄cunq; vt patet per phm in.iij.phisicoz:cū autē dina potentia sit simplex ⁊ infinita:vt i ꝓmo ostensū ē:de igit nō requirit mām pīacētez ex qua de ne cessitate agat. Ad hec diuersarū rerū diuerse sūt mā:nō.n.ē eadē mā spiritualium ⁊ corporalium nec corporum celestium ⁊ corruptibilium: quod quidem ex hoc pz q̄ recipere qō ē ꝓprietas mā nō eiusdem rōnis ē i ꝓdictis:nā receptio que est i spi ritualibus ē intelligibilis sicut intellectus recipit species intelligibilium non ſm esse mā: corpora vō supercelestia recipiunt innouationē situs. Nō aūt inouationē essendi sicut corpa inferiora:nō ē igit vna materia q̄ sit in potētia ad eē vle: ipse āt deus ē totī⁹ esse alicuus vliter:ipi igitur nulla mā ꝓportionaliter respondet:nō igit mām ex necessi tate requirit. Amp̄:quorūcūq; in rerū nā ē ali qua ꝓportio ⁊ aliqs ordo:oz vnū coz eē ab alio vel ambo ab aliq̄ tertio oz.n. ordinē in vno cōsti tui respondēdo ad aliud:alias ordo vel proportō esset a casu quē in ꝑmis rerū ꝓncipijs ponē ē ipos sibile:qz sequeret oia magis alia eē a casu:si igitur sit aliqua mā dine actiōi ꝓportionata oz vel q̄ al terum sit ab altero vel vtrūq; a tertio: sed cuz de⁹ sit ꝓmū ens ⁊ ꝑma cā:nō pōt esse effectus māe nec pōt esse ab aliqua tertia causa:reliquit igit si ine nit aliq̄ mā ꝓportionata diuine actioni q̄ illius ipse sit cā. Ad hec qō est in entib⁹ ꝓmū oz eē cau sam coz q̄ sūt:si eni nō eēnt cāta nō eēnt ab ipso ordinata vt iā ostensū est:inter actum autez ⁊ po tentiam talis est ordo q̄ licet in vno ⁊ eodē quod quandoq; est potentia quandoq; actu potentia sit prior tpe q̄ actus licet actus sit prior natura: tamen simpliciter loquendo oportet actum potē tia priorē esse:qō patet ex hoc q̄ potentia non re ducitur in actū nisi per ens actu: sed materia est ē ens i potentia:g̃ oz q̄ deus qui ē actus primus ⁊ purus sit simplr ea prior:⁊ per cōsequēs cā ipsius non q̄ sue actioni ꝓsupponitur mā ex necessitate.

Jtem materea prima aliquo modo est: quia ē ens in potentia deus aūt est causa oium que sunt vt supra ostensū est:de⁹ igit ē cā materie prime cui nulla preexistit:dina igitur actio mām pexistentē non requirit. Hanc autem veritatem diuina scri ptura confirmat dicens Gen̄ ꝓmo. In princ pio creauit deus celum ⁊ terram:nihil enim est aliud creare q̄ absq; materia preiacenti aliquid in esse producere. Ex hoc autem confutatur erro: anti quorum philosophorum qui ponebant māe oio nullā cām eē eo q̄ actionib⁹ ꝓticulariū agēnū sp videbant aliquid actioni preiacere: ex quo opini onem sumpserunt omnibus cōmunē q̄ ex nihilo

nihil fit: qō quidē in particularibus agētibus verū ē: ad vlis aūt agētis qō est totius esse actiuū cognitionē nondū peruenerant quoniā nihil in sua actione psupponere necesse est.

¶ Qz creatio nō ē motus neqz mutatio. XVII.

DOc autez ostenso manifestū est qz dei actio q̄ est absqz mā pīacente ⁊ creatio vocatur nō sit motus neqz mutatio ꝓpe loquēdo. Mot'.n. ois vel mutatio ē actus existētis i potētia fm qz huiusmodi: in hac aūt actiōe ñ p̄existit aliqd i potentia qō suscipiat actionē vt iam ostensū est: igit nō est motus neqz mutatio. Itē extrema motus vel mutationis cadūt i eundē ordinē vel qz sunt sub vno genē sicut cōtraria vt pz in motu augmenti ⁊ alterationis ⁊ fm locū lationis: vel qz cōicant in vna potentia māe vt priuatio ⁊ foīa in generatione et corruptione: neutrū aūt pōt dici in creatione: potentia.n. ibi nō ē nec aliquid eiusdē generis quod p̄supponat creationi vt ꝓbatū est: igit non est ibi neqz motus neqz mutatio. Preterea in omni mutatione vel motu oz esse aliquid aliter se hās nūc ⁊ prius: hoc eni ipsum nomē mutationis ostēdit vbi aūt tota substātia rei in eē ꝓducit nō pōt esse aliqō idē aliter ⁊ aliter se hās: qz illud nō erat ꝓductū sz ꝓductioni p̄suppositū nō est ḡ creatio mutatio ¶ Ad hec oz qz mot' vel mutatio duratiōe p̄cedat id qō fit p mutationē vel motū: qz factū ee ē ꝓncipium ḋetis ⁊ terminus motus: vnde oz omnē mutationē esse motū vel terminū motus q̄ est successiuus: ⁊ ꝓpter hoc qō fit non est: qz q̄diu durat motus aliquid fit ⁊ non est: in ipso aūt tē termino motus in quo incipit quies: iaz non fit aliqd sz factum est: in creatione autem non potest hoc esse: quia si ipsa creatio precederet vt motus vel mutatio oporteret sibi prestitui aliquod subiectum: qō est contra creationis rationem: creatio igitur nō est motus neqz mutatio.

¶ Qz creatio nō potest ipugnari p rōnes sūptas ex nā motus vel mutationis. XVIII.

EX hoc autē appa ret vānitas ipugnātiū creationē p rationes sumptas ex nā motus vel mutationis: vtpote qz oz creationē vt ceteros motus vel mutationes esse in aliquo subiecto: ⁊ qz oz nō esse transmutari in esse: sicut ignis transmutatur in aerē: nō.n. est creatio mutatio sed ipa dependentia esse creati ad p̄ncipiū a quo instituit: ⁊ sic ē de genē relationis: vnde nihil ꝓhibet eam in creato esse sicut in subiecto: dicit tñ creatio esse mutatio q̄da fm modū itelligēdi tm̄: in q̄ntuz s. intellectus noster accipit vnā ⁊ eandē rē vt nō exīstem ꝑus: et postea exīstentē. Apparet aūt si creatio relatio q̄dā est qz res quedaz ē ⁊ neqz increata est neqz alia creatione creata: cū.n. effectus creatus realiter dependeat a creatore: oz huiusmodi relationē eē rez quādā: ois aūt res a deo in eē ꝓducit: est igit in eē a deo ꝓducta non tñ alia creatione creata q̄ ipsa creatura prima que per eā creata dicit: qz accidentia ⁊ foume sicut per se non sunt: ita nec per se creantur: cum creatio sit productio entis: sed sicut in alio sunt: ita in alijs creatis creantur ¶ Preterea relatio non refertur ad aliam relationem quia sic esset abire in infinitum sed per se ipsam refertur quia essentialiter relatio est: non igitur alia creationē opus est qua ipsa creatio creatur ⁊ sic in infinitum procedatur.

Qz creatio est absqz successione. XIX.

APparet autez ex p̄dict' qz ois creatio absqz successiōe est: nā successio ꝓpria est motui: creatio aūt neqz ē motus neqz terminus motus sic̄ generatio: igitur nulla est in ipso successio ¶ Itē i oi motu successiuo ē aliqō mediū inr eius extrema: quia mediū est ad qō cōtinue motū p̄mo venit q̄ ad vltimū: inr esse aūt ⁊ nō esse q̄ sunt quasi extrema creatiōis nō pōt esse aliqō mediū: igit nō est i creatione successio // Ad hec in omni factione i q̄ est successio: fieri est ante factū esse vt ꝓbat in.vi. phisicoz: hoc aūt in creatione non potest accidē: qz fieri qō ꝓcederet factū esse creature indigeret aliquo subiecto qō non posset esse ipsa creatura de cuius creatione loquimur: quia illa non est ante factū esse nec etiam in factore: non eni moueri est actus mouētis sed moti: relinquit igit q̄ fieri haberet pro subiecto aliquam materiā facti preexistentem: qō est contra rationē creationis: ipossibile ē igitur in creatione successionē esse ¶ Amp̄: omnē factionem successiuaz in tēpore oz esse: prius eni ⁊ posterius in motu numerant tēpore: simul autē diuiditur motus ⁊ tempus ⁊ id super quod transit motus: quod quidem in motu locali manifestum est: nam in medietate temporis regulariter motum pertransit mediuz magnitudinis diuisio autem in formis respondens diuisioni temporis attenditur secundum intensionem et remissionē: vt si aliquis in tanto tempore tantum calefit: ⁊ in minori minus: secūdum hoc igit potest esse successio in motu vel quacūq; factione q̄ id fm quod ē motus ē diuisibile vel fm quantitatē vt in motu locali ⁊ in augmento: vel fm intensionē ⁊ remissionem sicut in alteratione: hoc aūt secundum contingit dupliciter // Uno modo quia ipsa forma q̄ est terminus motus est diuisibilis secundum intensionē ⁊ remissionem: sicut patet cū aliquid mouetur ad albedinem. Alio modo quia talis diuisio contingit in dispositionibus ad talem formam:

sicut fieri ignis successiuū est p ālterationez pcedentez circa dispones ad formā: ipsum autez esse substātiale creature nō est diuisibile mō predicto q; substātia nū suscipit magis ⁊ min⁹: nec i creatō ne pcedunt dispones mā ñ pexistēte: naz dispō ex pte māe ē: relinq̄t igit q; i creatiōe nō pōt esse aliq̄ successio. ¶ Preterea successio i reruz factionib⁹ ex defectu māe ꝓuenit q̄ nō sufficiēter ē a pncipio ad receptionē fōe dispositā: vñ qñ mā iam pfecte dispōita ē ad formā: eā recipit i ista̅ri: ⁊ inde est q; q; diaphanū sp̄ ē in vltia dispōne ad lucez statim ad pātiaz lucidi i actu illūinat: nec aliqs motus p̄cedit ex pte illuminabilis ꝙz solū mot⁹ localis ex pte illuminatis p quē fit pñs: i creatiōe āt nihil pexigitur ex pte māe: nec aliqd deē agēti ad agendū qō postea p motū ei adueniat cū sit imobilis vt in p mo h⁹ opis ostēsuz ē: relinquit igit q; creatio sit in instāti: vñ simul aliqd dū creat creatū ē: sic̄ simul illuminat ⁊ illuminatū ē. Et ide ē q; scriptura diuina creationē rez: i idiuisibili factā ꝓnunciat dicēs In pncipio creauit de⁹ celuz ⁊ terrā: qō quidez pncipiū Basilius pncipiuz tpis exponit qō oz esse in diuisibile vt in. vi phisico⁊ probatur.

Q; nullum corp⁹ potest creare. XX

EX hoc autē appa ret euidenē q; nulluz corp⁹ pōt aliqd p modū creatiōis ꝓducē. Nulluz. n. corpus agit nisi mōueat eo q; oporteat agēs ⁊ patiens eē sil' vel faciens ⁊ factū: sil' aūt sūt q̄ in eodē loco sūt vt hēt i. v. phisico⁊: locū aūt nō acquirit corpus nisi per motū: nullū aūt corpus mouet nisi i tpe: q̄cq̄d igit fit p actionez corpis fit successiue creatio aūt vt oñsum est nō hz successionez: nihil igitur potest a corpe q̄cunq; p modū creationis ꝓduci. ¶ Preterea ōne agens qō agit i q̄tū mouet de necitate mouet illud i qō agit: factū. n. ⁊ passū cōsequit dispōnem facientis ⁊ agentis: eo q; omne agens agit sibi sile: vñ si agens ñ i eadem dispōne se hñs agit in q̄tū p motū variat: oz q; etiam i patiente ⁊ facto qdam renouatio dispōnum fiat: qō sine motu esse nō pōt: ōne aūt corpus nō mouet nisi motū ut probatū est: nihil ig ꝛ fit a corpis actione nisi p motū vel mutationez fact.: creatio aūt nō est mutatio nec motus vt oñsum est: igit nullū corp⁹ pōt aliqd ꝓducē creando. ¶ Item cū agens ⁊ factū oporteat sibi esse sil'ia: ñ pōt esse ꝓductiū totius substātie facti qō nō tota sua substātia agit sicut ecōuerso: ꝓbat phus in. vij. metaphi. q; fōa sine mā q̄ tota se agit ñ pōt esse cā ꝓpria gnātionis fm quā sola forma i actu educit: nullū aūt corp⁹ tota sua substantia agit: ⁊si totū agat: q; cum ōne agens agat p formā q̄ actum est: illud soluz p suā substantiā agere poterit cui⁹ est tota sua substātia forma: qō de nullo corpe pōt dici: cū ōne corp⁹ hēat mām eo q; ōne corpus est mutabile: g̃ nullum corpus potest aliquid ꝓducere fm totā eius substantiam: quod est de ratiōe creatiōis. ¶ Amp̄. creare nō est nisi potentie infinite: tanto enī est maior potentie agens aliqō quanto potentiā magis ab actu distantez i actum reducere pōt: vt quod pōt ex aq̄ ignez ꝓducē q; quod ex aere vñ vbi oio substātia pexīs subtrahit: excedit oīs determinate substantie ꝓportio: ⁊ sic necesse est potentiā agentis q̄ aliqd instituit nulla potentia pexistente excedē omnez ꝓportionez q̄ posset ꝙsiderari ad potentiā agentis aliqd ex mā faciētis: nulla āt potentia corpis est ifinita vt ꝓbatur a philosopho in. viij. phisico⁊: nullum igitur corpus potest aliquid creare qō est ex nihilo aliquid facere. ¶ Ad hec motūs ⁊ motū faciens ⁊ factū oz simul esse vt ꝓbat i. vij. phisico⁊: corpus autem agens non potest adesse suo effectui nisi per cōtactū quo tāgentia vltima fiunt simul: vñ ipossibile est aliquod corpus agē nisi tangendo: tactus autem alicuius ad altez est ⁊ sic vbi nō est aliquid preexistens preter agens sic̄ in creatione accidit: tactus esse non potest: nulluz igitur corpus potest agere creando. Patet igitur falsitas positiōis quoz̄dā dicentiū substantiā celestiū corpoz̄ cām materie elementoz̄um esse: cū materia causam habere non possit nisi id qō creando agit: eo q; ipsa est primum motus ⁊ mutationis subiectum.

Q; solius dei est creare. XXI.

EX premissis etiam vlterius ostendi potest q; creatio est ꝓpria dei actio: ⁊ q; ei⁹ solius est creare. Cum. n. secundum ordinem agentiū sit ordo actionū eo q; nobiliozis agentis nobiliōr est actō oportet q; pma actio sit pmi agentis propria: creatio autem est prima actio eo q; nullam aliam p̄ supponit: omnes alie presupponunt eam: est igit creatio propria dei solius actio qui est agens primum. ¶ Item ex hoc ostensum est q; deus creat res: quia nihil potest esse preter ipsum ab eo non creatum: hoc autem nulli alij conuenire potest cum nihil aliud sit vniuersalis causa essendi: nisi deus: soli ergo deo competit creatio sicut ꝓpria eius actio. ¶ Ad hec effectus suis causis proportionaliter respondet vt scilicet effectus i actu causis actualibus attribuamus: ⁊ effectus i potentia causis que sunt in potentia: ⁊ similiter effectus particulares causis particularibus: vniuersalibus vero causis vniuersales effectus vt docet philosophus in. ij. metaphisice: esse autem est causatum primum: quod ex ratione sue cōmunitatis appareat: causa igitur propria essendi prima simpliciter est agens primum ⁊ vniuersale quod deus ē: alia vero agentia non sunt causa essendi simpliciter:

ſed cā eſſēdi hoc vt hoīem vel albū: eē aūt ſimplr p creationē cātur q̄ nihil p̄ſupponit qz nō pōt ali q̄d p̄exiſtē qō ſit extra ens ſimplr: p alias factiōes fit hoc ens vel tale: nā ex ente p̄exiſtēte fit hoc ens vel tale: ḡ creatio ē ꝑ̄ma dei actio. ¶ Amp. dcq̄d ē cātū fm aliquā nam nō pōt eē p̄ma cā illius nāe ſz ſecūda z iſtrumētalis: ſortes. n. qz hz ſue hūani tatis cām: nō pōt eē p̄ma hūanitatis cā: qz hūani tas ſua ſi ſit ab aliquo cāta ſeq̄ret q̄ eēt ſui ipi⁹ cā cū ſit id qō eſt p hūanitatē: z iō oz q̄ generās vni uocū ſit q̄ ages iſtrumētale reſpectu eius qō ē cā p̄maria ton⁹ ſpēi. Et ide ē q̄ oz oēs cās inferiores agētes reduci i cās ſuperiores ſicut inſtrumētales in p̄marias: oīs aūt alia ſubſtātia p̄ter deū hz eē cau ſatū ab alio vt ſupra ꝓbatū eſt: ipoſſibile ē igit q̄ ſit cā eſſēdi niſi ſicut inſtrumētalis z agēs i virtute alteri⁹: iſtrumētū aūt nūq̄ adhibet ad cauſādum aliq̄d niſi p̄ viā mot⁹: ē. n. rō inſtrumēti q̄ ſit mo uēs motū: creatio aūt nō ē mot⁹ vt oſtēſū ē: nulla igit ſubſtātia p̄ter deū pōt aliq̄d creare. ¶ Itē in ſtrumētū adhibet ꝓpt cōuenientiā ei⁹ cū cāto vt ſit mediū inē cām p̄mā z cātū z attigat vtrūq̄: et ſic influētia p̄mi ꝓueniat ad cātū p inſtrumētum: vñ oz q̄ ſit aliq̄d recipiēs p̄mi iſluentiā i eo qō per inſtrumētū cātur qō ē contra rationē creationis: nā nihil p̄ſupponit: relinquit igit q̄ nihil aliud p ter deū pōt creare neq̄ ſicut p̄ncipale agēs neq̄ ſi cut inſtrumētū. ¶ Preterea oē agēs iſtrumētale exe quit actionē p̄incipalis agētis p aliquā actionē p priā z cōnāle ſibi: ſicut calor nālis generat carnez diſſoluēdo z durigendo: z ſerra operat ad pfectio nē ſcamni ſecando: ſi igitur aliqua creatura ſit q̄ operat ad creationem ſicut inſtrumētū p̄mi crea tis: oz q̄ hoc operet p.r aliquā actionē debitam z ꝓpriam ſue nāe: effectus aūt reſpondēs actioni ꝓprie iſtrumēti ē pot i via generationis q̄ effect⁹ reſpōdēs p̄incipali agēti: ex quo ꝓuenit q̄ p̄mo agēti finis vltimus reſpōdet: ꝓius eni eſt ſectio li gni q̄ foīa ſcāni: z digeſtio cibi q̄ generatō carnis oportebit igit aliq̄d eſſe effectū p ꝓpriā operatio nē inſtrumētalis creātis qō fit ꝓius i via genera tionis q̄ eē qō eſt effectus reſpondens actioni pri mi creantis: hoc aūt eſt impoſſibile: nā quāto ali q̄d ē cōius tāto ē ꝓius in via generationis: ſicut p ius eſt aīal q̄ homo in generatione hois ſicut phs dic̄ in libro de generatione aialiū: ipoſſibile eſt ḡ q̄ aliqua creatura creet ſicut p̄ncipale agens aut inſtrumētaliť. ¶ Itē q̄ ē fm aliquā nām tm̄: non pōt eē ſimplr illius nāe cā: eēt. n. ſui ipſius cā: pōt aūt eſſe cauſa illius nāe in hoc: ſicut Plato ē cau ſa hūane nature i Sorte: non autē ſimpliciter eo q̄ ipſe eſt creatus in humana natura: qō autē ē cauſa alicuius in hoc eſt attribuens naturā com munē alicui per quod ſpecificat vel indiuiduatur quod non poteſt eſſe per creationē que nihil pre ſupponit cui aliquid attribuat per actionē: ipoſſi bile ē igit aliquod ens creatū eē cauſaz alterius p creationē. ¶ Amp: cū oīe agens agat fm q̄ actu eſt oportet modū actiōis eſſe fm modū actus illi⁹ rei: vñ calidū qō ē magis in actu caloris magis ca lefacit cuiuſcūq̄ igit actus determiatur ad genus z ad ſpēm z accīs: eius virtutē oz eē determinatā ad effectus ſiles agēti i q̄tū huiuſmōi: ex eo q̄ om ne agens agit ſibi ſimile: nihil aūt qō hz eſſe deter minatū pōt eſſe ſimile effectui generis vel ſpeciei eiuſdem niſi ſecundum rationē generis vel ſpeciei nam ſecundū q̄ eſt hoc aliq̄d vnūquodq̄ eſt ab alio diſtinctū: nihil igitur cuius eſſe finitū eſt pōt per ſuam actionem eſſe cauſa finalis alterius niſi quātū ad hoc q̄ habet genus aut ſpeciem nō aūt quantū ad hoc q̄ ſubſiſtit ab alijs diſtinctū: ōne igitur agens finitū p̄reſupponit ad ſuā actionem: hoc vnde cauſatū ſuū induiualiter ſubſiſtit: nō ergo creat: ſed ſolū hoc eſt agentis cuius eſſe eſt i finitū qō eſt ōnis entis cōprehendēs ſimilitudinez vt ſupra oſtēſum eſt. ¶ Ad hec cū ōne quod fit ad hoc fiat vt ſit: oportet ſi aliquid fieri dicat quod ꝓius fuerit q̄ hoc non fiat per ſe ſed per accidēs: per ſe vero illud qō ꝓius non fuerit vt ſi ex albo fiat nigrū fit q̄dē nigrū z coloratū: ſz nigrum per ſe quia fit ex non nigro: coloratum autem per ac cidens: nam ꝓius coloratum erat: ſic igitur cū fit aliquod ens vt homo vel lapis: homo quidē per ſe fit: quia ex nō homie: ens aūt p accidens: quia non ex non ente ſimplr ſed ex nō ente hoc vt phs dicit in ꝑmo phiſicoꝝ: cū ergo aliquid fit ōnino fit ex non ente. ens per ſe fiet: oportet igitur q̄ ab eo qui eſt per ſe cauſa eſſendi procedat nam eſſe ctus proportionaliter reducuntur in cauſas: hoc autē eſt primū ens ſolum quod eſt cā entis i quā tū huiuſmodi eſt: alia vero ſunt cauſa eſſendi per accidens z non eſſe per ſe: cum igit producere ens ex non ente preexiſtente ſit creare: oportet q̄ ſoli⁹ de ſit creare. ¶ Huic autem veritati ſacre ſcriptu re auctoritas atteſtatur que deum oīa creaſſe af firmat Gen̄ ꝑmo. In principio creauit deus celuz z terram Damaſ. etiam in ſecūdo ſui ꝑmi libri di cit. ¶ Quicunq̄ vero aiunt angelos creatores eſſe cuiuſcunq̄ ſubſtātie: hi omneſ ſunt patris ſui oīa boū filij creature. n. exiſtentes nō ſunt creatores. Per hoc autem deſtruitur quorūdā philoſopho rum error qui dixerūt deū creaſſe primā ſubſtan tiā ſepatā z ab ea fuiſſe creatā ſcōaz z ſic quodā ordine vſq̄ ad vltimam.

Q̄ deus ſit ōnipotens. XXII.

EX hoc autē ꝏppa ret q̄ dina vē⁹ n̄ determiat ad aliquē vnū effectuz. Si eni ſolius dei creare

est ab ipso imediate ꝓducta esse oꝫ quecūqꝫ a sua cā ꝓduci non possunt nisi, per modū creationis: hmōi autē sūt oēs substantie sepate que non sūt composite ex materia et forma q̄s eē nūc suppoāt ⁊ silr oīs mā corporalis: hec igitur diuersa exītia ꝑdicte uirtutis immediate effectus sunt. nulla autē vtus producēs imediate plures effectus: nō ex materia est determinata ad unū effectum dico āt imediate: qꝛ si ꝑ media ꝓduceret posset prouenīe diuersitas ex parte mediaꝝ cāꝝ. dico etiā non ex materia qꝛ idē agens ⁊ eadem actiōe cāusat diuersos effectꝰ ꝑm materie diuersitatē: sicut caloꝛ ignis qui indurat lutū ⁊ liquefacit cerā: dei igitur vtus non est determinata ad unū effectū ¶ Item oīs vtus perfecta ad ea omnia se extendit ad que suus ꝑ se et proprius effectus se extendere potest: sicut edificatiua ad oīa se extendit si perfecta sit q̄ possunt rationē habere domꝰ. vtus autem diuina est ꝑ se cā essendi et esse est eius proprius effectus ut ex supradictis pꝫ: g̃ ad oīa illa se extendit que ratiōi entis ñ repugnant: si. n. in quendā tm̃ effectū vtꝰ eius posset nō eēt per se cā entis in q̄tū hmōi: sꝫ huius entis. rōi autē entis repugnat oppositū entis quod est non ens. oīa igitur deus potest que i se rōez nō entis nō includūt. hec āt sunt que ꝯdictionē implicāt. relinquitur igit q̄ q̄cq̄d ꝯdictionē nō iplicat deus potest. ¶ Ad hoc oē agēs agit i q̄tū actu ē: ꝑm igitur modū actus vniuscuiusq; agentis ē modꝰ sue vtutis in agēdo. hō. n. genēat hoiem ⁊ ignis ignē: deꝰ āt est actus ꝑfectus i se oīum ꝑfectiones hñs ut supra oñsū est. Est igit sua uirtus actiua perfecta ad oīa se hñs quecūqꝫ non repugnant ratōni eius qō est eē in actu: hoc autē est solū qō contradictionē implicat: omnia igitur ꝓter hoc deus potest. ¶ Amꝑ. oi potētie passiue respondet potentia actiua: potentia enim ꝓpter actū est sicut materia ꝓpter formā. nō pōt autem ens in potentia ꝓseq̄ q̄ sit actu nisi per virtutē alicuius exītis in actu: ociosa eēt igit potētia nisi esset vtus actiua agentis: que eā in actu reducere possit cū tm̃ nihil sit ociosū in rebus nāe: ⁊ ꝑ hūc moduꝫ uidemus q̄ oīa que sūt i potētia māe generabilīū et corruptibiliū possūt reduci i actū ꝑ vtutē actiuā que ē i corpoꝛe celesti qō ē ꝑmū ꝓncipiū actiuū i nā: sicut āt coꝛpus celeste est primuꝫ agēs respectu coꝛpoꝛ iferioꝝ: ita deꝰ ē ꝑmū agēs respectu totiꝰ entis creati: q̄cq̄d igit ē i potētia entis creati: totū hoc deus per suā vtutē actiuā facē pōt: i potētia āt entis creati est omne qō enti creato nō repugnat sicut i potētia nāe hūane sūt oīa q̄ naturā humanā nō tollūt. oīa igitur deus pōt. ¶ Preterea q̄ effectus aliq̄s nō subsit potētie alicuius agētis pōt ex triꝫ' contingē. Uno mō per ꝫ q̄ nō hꝫ cū agente affinitatē uel silitudinē: agens enim oē agit sibi sile aliq̄ modo. vnde vtus que ē i semine homis non potest producere brutū uel planta: hominemꝫ autem potest qui tamen predicta excedit. Alio modo ꝓpter excellētiaꝫ effectꝰ q̄ transcēdit ꝓportionē vtutis actiue: sicut vtꝰ actiua coꝛpalis nō pōt ꝓducere substātiam separatam ¶ Tertio mō ꝓpter mām determiatam ad efectum i quez agens agere nō potest: sicut carpentarius nō pōt facere serram quia sua arte nō pōt agere in ferrū ex quo fit serra: nullo aūt istorum modoꝝ pōt aliquis effectus subtrahi diuine vtuti: neq; enim ꝓpter dissimilitudinē effectus aliq̄d ei impossibile esse pōt: cum oē ens in q̄tum habz esse sit ei simile ut supra ostensū est: nec etiā ꝓpter effectus excellentiā cū ostensuz sit q̄ deus ē supra omia entia i bonitate ⁊ pfectione: nec itez ꝓpter defectum materie: cū ipe sit causa materie q̄ non est possibilis causari nisi ꝑ creationē: ipse etiaz in agendo nō requirit materiā cū nullo ꝑexistēte rez in eē ꝓducat: ⁊ sic ꝓpter materie defectū eiꝰ actio i pederi nō potest ab effectus ꝓductione: restat igit q̄ diuina virtus non determiet ad aliquez effectuz sed simplicit omia pōt: quod ē euz esse omnipotētem. ¶ Hinc est etiā q̄ diuina scriptura fide tenē dū hoc tradit. Dicit. n. Scñ. xvij. ex ore dei. Ego deus omipotens ambula coraz me ⁊ esto pfectus: ⁊ Job. xlj. Scio quia oīa potest: ⁊ Luce. i. ex ore angeli. Non erit ipossibile apud deum omne vbū Per hoc aūt euacuatur quorūdā phoꝝ error q̄ posuerūt a deo i mediate ꝓduci vnuz effectuz tantuz quasi virtus eius ad illius ꝓductionē determinata esset: ⁊ q̄ deus nō pōt aliquid facere nisi ꝑm q̄ curſus rez naturaliū se hꝫ: de quibus dicitur Job. xxij. Quasi nihil posſit omnipotens estimabant eum.

¶ Q̄ deus nō agit ꝑ nccitatez nāe. XXIII.

EX hoc autem ostē dit q̄ deꝰ agit in creaturis nō ex necessitate sꝫ ꝑ nāe arbitriū volūtatis. Dis n. agētis ꝑ necessitatem nate virtus determiat ad vnū effectum: ⁊ inde est q̄ omia nālia semp eueniunt eodē modo nisi sit impedimētū: nō aūt volūtaria: diuina vtus aūt nō ordinatur ad vnū effectum tantū ut supra ostensum est: deꝰ igit nō agit per nccitatem nature sed per volūtatem. ¶ Adh quicq̄d nō iplicat ꝓtradictionē sub est diune potētie vt ostensum est: multa aūt nō sunt i rebus creatis que tm̃ si essent cōtradictiōem nō implicarent: sicut patet ꝓcipue circa numeruz ⁊ quātitates ⁊ distantias stellarum ⁊ aliox coꝛporū i quibus si aliter se haberet oꝛdo rez: ꝓtradictio nō iplicaretur: multa igitur subsūt diuine potētie que i rerū natura nō iueniūt: quicūqꝫ aūt corū que pōt facē quedam facit ⁊ quedam nō facit: agit ꝑ electionē

uolūtatis ⁊ non per neceſſitatē nature: deus igit
non agit p neceſſitatem nature: ſed per uolūtatē
¶ Itē unūqōq; agens hoc mō agit fm q̄ ſili-
tudo facti eſt i ipo. oē. n. agens agit ſibi ſile: oē autē
qō eſt in alio eſt in eo per modū ei⁹ i quo ē: cū igit
deus ſit p eſſentiā ſuā itelligens ut ſupra pbatū ē
oz q̄ ſilitudo effectus ſui ſit in eo per modū itel
ligibilē igitur p intellectū agit: intellectus autem
non agit aliquē effectū niſi mediāte uolūtate cu
ius obiectū eſt bonū itellectum qō mouet agētez
ut finis. deus igit p uolūtatē agit non p neceſſita
tem nature ¶ Amp̄. fm phūz. ix. meth. duplex
eſt actio una q̄ manet i agente ⁊ eſt pfectio ipſius
ut uidē. alia que trāſit i exteriora: ⁊ eſt pfectio fa
cti ſicut cōburere i igne: dina āt actio nō pōt eſſe
de genē illaz actionū que nō ſūt i agēte cū ſua ac
tio ſit ſua ſubſtātia ut i pmo oſtenſū eſt. oz igitur
q̄ ſit ō gñe illaz actionū q̄ ſt i agente ⁊ ſūt quaſi
pfectio ipſius. hmōi āt nō ſunt niſi actiones cog
ſcētis ⁊ appetentis: deus igit cognoſcēdo ⁊ uolen
do agit ⁊ opat: non igit p neceſſitatē nature ſz p
arbitriū uolūtatis ¶ Ad hoc dcū agere ꝓpter fi
nē ex hoc manifeſtū eſſe pōt q̄ vniuerſuz nō eſt a
cāu ſed ad aliquod bonū ordinatur. ut pz p phm
in. xi. meth. ꝑmū autem agens propter finē oz ee
agens per intellectū ⁊ uolūtatē. ea n. que intellec
tu carēt: agunt propter finē ſicut in finem ab alio
directa: quod q̄dem in artificialib⁹ pz: nā ſagitte
motus eſt ad determinatū ſignū ex directione ſa
gitantis: ſile autem eſſe oz i nālibus: ad hoc. n. q̄
aliquid directe in finē debitum ordinetur requiri
tur cognitio ipſius finis: ⁊ eius quod eſt ad finē ⁊
debite proportionis inter utrūq; q̄ ſoluz intelligē
tis eſt: cū igitur deus ſit primū agens non agit per
neceſſitatē nature ſed per intellectū ⁊ uolūtatem
¶ Preterea qō per ſe agit ꝑius eſt eo quod p ali
ud agit. omne. n. qō eſt per aliud reducitur in id
quod eſt per ſe ne in ifinitū procedatur: qui āt ſue
actōis nō eſt dñs nō per ſe agit: agit. n. q̄ſi⁹ ab alio
actum nō q̄i per ſe ipm agens: oz igitur ꝑmū agēs
ħ mō agere q̄ ſui actus dñs ſit: nō eſt āt aliq̄s dñs
ſui act⁹ niſi⁹ p uolūtatem: oz igitur deū qui eſt pri
mū agens: per uolūtatē agere nō p nature neceſſi
tatē. ¶ Ad hoc primo agenti debetur prima ac
tio ſicut et primo mobili ꝑm⁹ mot⁹: ſed nālit actō
uolūtatis eſt prior q̄ actio nāe. illud. n. naturalit
ꝑius eſt qō eſt pfectius lz in uno q̄dā ſit tpre poſte
rius. actio āt agentis p uolūtatē ē pfectior quod
ex hoc pz q̄ pfectiora ſūt ea apud nos q̄ p uolūta
tē agūt q̄ que p nature neceſſitatē: ergo deo q̄ eſt
primū agens debetur actio que ē per uolūtatem.
¶ Amp̄. ex hoc idē apparet q̄ ubi cōiūgit utra
q; actio: ſuperior eſt uirtus que agit p uolūtatem
ea que agit p naturā ⁊ utitur ea q̄i iſtio. nā i hoie
ſupior eſt itellectus q̄ agit p uolūtatē q̄ ania uege
tabilis que agit p nature neceſitatem: dina aūt vir
tus ē ſupma in oibus entibus igit ipſa agit in res
oñes p volūtatem nō p nature neceſſitatem.
Item volūtas habz ꝑ obiecto bonū fm rōnē bōi
natura aūt nō attingit ad communē rōnem boni
ſed ad hoc bonū quod ſua perfectio: cum igit om
ne agens agat ſecundum q̄ ad bonū intēdit: quia
finis mouet agētem: oportet q̄ agens p volūtatez
ad agens p neceſſitatē nature cōpetur ſicut agens
vniuerſale ad agens pticulare: agens autē pticula
re ſe habet ad agens vle ſicut ea que poſteri⁹ ⁊ ſic
eius iſtrumētum: ergo oportet q̄ primū agens ſit
volūtariū ⁊ non p neceſſitatem nāe agens. Hanc
etiam vitatem dina ſcriptura nos docet. Dicitur.
n. in ps. Omia q̄cunq; voluit dñs fecit: ⁊ Eph. i.
Qui opatur oia fm cōſilium volūtatis ſue: ⁊ hi
larius in libro de ſynodis. O ibus creaturis ſubſtā
tiam volūtas dei attulit. Et. j. Talia enim cuncta
creata ſūt q̄lia ea de⁹ facere voluit. Per h etiaz re
mouetur error q̄rūdam phoz qui dicebant deū
agere per nature neceſſitatez.

¶ Q deus per ſuam ſapiam agit. .XXIII.

EX hoc āt apparet
q̄ deus effectus ſuos ꝑducit fm ſuam
ſapiam. Volūtas. n. ad agenduz ex ali
qua apprehenſione mouet: bonū. n. apprehēſum
eſt obiectum volūtatis: deuſ aūt ē agens p volūta
tem ut oñsum ē: cum igit in deo nō ſit niſi itellec
tualis apprehēſio nihilq; itelligat niſi intelligēdo
ſe: quem intelligē eſt ſapientē eſſe: relinquit q̄ oia
deus fm ſuā ſapiam operat ¶ Itez: oñe agens
agit ſibi ſimile: vnde oz q̄ fm hoc agat vnūqōq;
agens fm q̄ habet ſimilitudinem ſui effectus: ſic
ignis calefacit ſcōm modū ſui caloris: ſed in quo
libet agente p uoluntatē in q̄tum hmōi: eſt ſimili
tudo ſui effectus ſcōm intellectus apphenſionem
ſi. n. ſolum ſcōm nāe diſpōnem ineſſet ſimlitudo
effectus agenti volūtario: nō ageret niſi vnū: quia
rō naturalis vnius ē vna tātuz: oē igitur agēs vo
luntariū, ꝑducit effectum ſcōm rōnem ſui intellec
tus: deus aūt agit p uolūtatem ut oñsum ē igitur
per ſapiam ſui intellectus res in eſſe producit.
Amp̄. fm phm in ꝓmo metaph. ordinare ſapien
tis eſt: ordinatio. n. aliquoz fieri non pōt niſi per
cognitionē habitudinis ⁊ ꝓportionis ordinatoz
ad inuicem et aliquid altius qō eſt finis eoz: ōdo
n. aliquoz ad inuicem ē ꝓpter ordinez eoz ad fi
nem: cognoſcere aūt habitudines ⁊ ꝓportiones
aliquoz ad inuicem ē ſolius habentis intellectuz
iudicare aūt de aliquib⁹ p cām altiſſimā ſapiētie
eſt: ⁊ ſic oportet q̄ omnis ordinatio p ſapiam ali
cuius itelligētis fiat: vnde ⁊ i mecanicis ordinatores

edificiorū sapientes illi⁹ artificiū dicūt:res āt que sunt a deo ꝓducte ordiez adiuicē habēt no casua lē:cū sit semp uel ut in pluribus.ꝛ sic pz ꝙ de⁹ res esse ꝓduxit eas ordināndo:deus igit ꝑ suā sapiam res i esse produxit. Ad hoc ea que sīt a uolūta te:uel sunt agibilia sīc act⁹ vtutū q̄ sūt pfectiones operantis:uel transeūt in exteriorē matiaz q̄ facti biles dicūtur:ꝛ sic pz ꝙ res create sūt a deo sīc fac te:factibiliū āt rō est arꝰ sīc dicit phūs:cōparāt ḡ oēs res create ad deū sicut artificiata ad artificez sed artifex ꝑ ordinē sue sapie ꝛ itellect⁹ artificiata in esse producit:ḡ ꝛ deus oēs creaturas ꝑ ordinez sui itellectus fecit. Hoc āt dīna auctoritate confir matur:nā dī in ps. Omnia in sapientia fecisti. et puer.iij. Dominus sapia fūdauit terrā. Per h āt excluditur q̄rūdā error q̄ dicebāt oia ex simplici dīna uolūtate dependere absq; aliq̄ rōe.

¶ Qualiter deus omnipotens dicatur quedam nō posse. .XXV.

EX premissis autē accipi pōt ꝙ q̄uis deus sit oipotēs:ali q̄ tm dicitur nō posse. Ostensū est enim supra in deo eē potentiā actiuā:potētiā vo passi uā in deo nō esse ut supra i primo li.oñsum ē:fm āt utrāq; potentiā dicimur posse:illa igitur deus nō potest que posse potentie passiue est:que aūt hmōi sūt iuestigandū est:primo quidē igitur po tentia actiua est ad agere.potētia āt passiua ad es se:unde in illis solis est potencia ad esse que mām habēt ordinati subiectaz: cū igitur in deo potētia passiua nō sit:q̄quid ad suū esse nō pertinet:de⁹ nō potest:nō potest igitur deus eē corpus aut ali quid huiusmōi. Ad hoc hmōi potentie passi ue motus actus ē:deus igitur cui potētia passiua nō competit:mutari nō potest. Potest āt ulteri⁹ ostendi ꝛ concludi ꝙ nō potest mutari fm singu las mutationū spēs:ut ꝙ nō potest augeri uel mi nui aut alterari aut generari aut corrumpi. Amp. cum deficere quoddā corrūpi sit:sequitur ꝙ i nul lo deficere potest. Preterea defectus oīs ex pri uationē aliquā ē:priuationis āt subiectū potētia materie est:nullo igit mō pōt deficere. Ad hoc cū fatigatio fit ꝑ defectū uirtutis obliuio autem ꝑ defectum scientie:pz ꝙ neq; fatigari neq; ob iuisci potest. Amp.neq; uinci neq; uiolentiaz pati:hec.n.nō sūt nisi ei⁹ q̄ nātū ē moueri: simi liter āt neq; penitere pōt neq; irasci aut tristari: cuz hec oīa i pfectionē ꝛ passionē ꝛ defectū sonēt Rursus q; potētie actiue obiectū ꝛ defect⁹ est ens factū:nulla āt potētia operationē hz. ubi⁹ deficit ratio sui obiecti:sicut uisus non uidet deficiente uisibili in actu:oz ꝙ deus dicatur nō posse q̄cq̄d ē ⊃ rōem entis in q̄tū est ens uel facti entis i q̄tū est factū: Que āt sint hmōi inquirenduz est:ꝓio q̄dē igit ⊃ rōnem entis est q̄ō entis rationē tollit tollitur aūt ratio entis ꝑ suū oppositum: sicut rō homis ꝑ oppolita eius vel ꝓticulariū ipsi⁹ oppo situm aūt entis ē nō ens: hoc igitur de⁹ nō pōt vt faciat simul vnuz ꝛ idem eē ꝛ nō eē quod ē cōtra dictoria esse simul. Adh. ꝓtradictio i ꝓtrarijs ꝛ ꝓuatiue oppositis includit:sequit.n.ꝙ si ē albū ꝛ nigrum ꝙ sit album ꝛ nō albuz:ꝛ si est videns ꝛ cecum ꝙ sit videns ꝛ nō vidēs:vnde eiusdē rōnis est ꝙ deus nō possit facere oppolita simul in esse eidem fm idē. Amp.ad remotiōez cuiuslibet ꝓncipij eētialis sequtur remotio ipius rei:si igitur deus nō pōt facere rē simul esse ꝛ nō eē: nec etiaz potest facere ꝙ rei oelit aliq̄d suorum ꝓncipiorū eētialiuz ipa remanēte sicut ꝙ homo nō habeat aiam. Preterea cū ꝓncipia q̄rūdam sciaruz ut logice geometrice ꝛ arithmetrice sumāt ex solis principijs forialibus rerum ex quib⁹ eētia rei de pendet:sequtur ꝙ cōtraria hoꝝ ꝓncipiorum deus facere nō possit sicut ꝙ genus nō sit ꝑdicabile de spē:vel ꝙ linee ducte a cētro ad circūferentiam nō sint eq̄les:aut ꝙ triangulus rectiline⁹ nō habeat tres angulos equales duobus rect⁹. Hinc etiam pz ꝙ deus nō potest facere q̄ō ꝑteritum nō fuerit:nā hoc etiam ꝓtradictionē includit: eiusdez nāq; ne cessitatis ē aliq̄d esse dum ē: ꝛ aliquid fuisse dum fuit. Sūt etiam quedā que repugnāt rōi entis facti in q̄tū hmōi que etiam de⁹ facere nō pōt:nā oē quod fact deus oportet eē factuz. Ex hoc aūt patet q̄ō deus nō pōt facere deum: nam de rōne entis fcī est q̄ō esse suum ex alia cā dependeat: q̄ō ē ꝓtra rōnem eius q̄ō dicit deus ut ex superiorib⁹ patz. Eadem etiā rōne nō potest de⁹ facere aliq̄d equale sibi:nam id cui⁹ eē ab alio nō dependet ꝓpus est in essendo ꝛ in ceteris dignitatib⁹ eo q̄ō ab alio dependet:quod ad rationez entis facti ꝑtinet. Similiter etiā deus facere nō potest q̄ō aliq̄d ꝓseruetur in eē sine ipo:nam ꝓseruatio esse vni⁹ cuiuslq; dependet a causa sua: vnde oz q̄ō remota cā remoueatur ꝛ effectus: si igitur res aliqua posset esse q̄ a deo nō ꝓseruaretur in esse:nō esset effect⁹ eius. Rursus.qz ipe est ꝑ voluntatem agens illa nō pōt facere que non pōt velle:que aūt velle nō possit ꝓsiderari potest si accipiamus qualiter i dīna volū tate necessitas esse possit: nam q̄ō necē est esse: im possibile est non eē:ꝛ q̄ō impossibile est eē.necesse est non eē:patet aūt ex hoc q̄ō non pōt deus facē se non eē vel non esse bonū aut beatum: qz de ne cessitate vult se eē:bonum eē ꝛ beatū:ut in primo ostensum ē. Item oñsum ē supra q̄ō deus non potest velle aliq̄ō malum:vnde patet q̄ō de⁹ pec care nō potest. Similiter oñsū est supra q̄ō dei vo luntas non potest eē mutabilis:sic igit non potest facere id q̄ō est a se volitum nō impleri. Sciē dum tm̄ q̄ō hoc alio modo dicitur nō posse a pre

missis:nam ꝓmissa deus simplicit nec velle nec facere pōt:hmōi aūt ꝗdem deus facē uel velle pōt: si eius voluntas uel potētia absolute ꝓsideret non aūt si ꝓsideret ꝓsupposita voluntate de opposito nam voluntas diuina respectu creaturaꝝ necitatem nō habet nisi ex suppositione ut in primo oñ sum est:ꝛ iō omnes iste locutiones:deus nō pōt facere ꝯria his que disposuit facere:ꝛ quecunqꝫ silr dicūt:intelliguntꝫ posite:sic.n.implicāt suppositōem dine uolūtatis de opposito. Si aūt intelligant diuise sūt false qz respiciūt potentiaꝫ et uolūtatem dei absolute. Sic aūt deus agit p voluntatē ita ꝛ per itellectū ꝛ sciam:ut oñsum ē:patet igitur rōe non pōt facere que se factuꝝ nō prescit:aut dimittere que se factuꝝ prescit:qz ñ potest facere que facere non uult:aut dimittere que uult. Et eodem modo conceditur ꝛ negatur utrūqꝫ.s.ut ꝓdicta ñ posse dicat:ñ ꝗdē absolute: sed sub conditione uel suppositione.

¶ Q; diuinus intellectus non coartatur ad ōterminatos effectus. XXVI.

QUonta autē ostē sus est ꝙ dina potētia ad ōtermiatos effectꝰ non limitatur:ac per hoc ꝙ de necessitate nature nō agit sed per intellectum et uolūtatem ne cui forte uideat ꝙ eiꝰ intellectus ul scia ad determiatos effectꝰ solūmō posset extēdi ꝛ sic agat ex necessitate scie ꝙuis non ex necessitate nature. Restat ostēdere ꝙ eiꝰ scia uel intellectꝰ nullʼ effectuuꝫ limitibus coartat:ostensū est.n.supra ꝙ deus oia alia ꝗ ab eo ꝓcedē pñt cōphēdit suā eēntiā itelligendo i quo oia hmōi eē necessariuꝫ ē p aliqualē silitudinē.sicut effectus vtute sūt in causa:si igitur potentia diuina ad determinatos effectꝰ nō coartat ut supra oñsū est:nccium ē ꝛ de eius intellectu silem sniam ꝓferre ¶ Adhuc diuine essentie ifinitatē supra ostēdimꝰ.infinituꝫ āt quātalibet aditione finitoꝝ facta adequari ñ pōt:quin in ifinitū excedat quantalibet finita: si etiā nūero finita existāt.nihil āt aliud ꝑter deuꝫ ꝓstat eē fm eēntiā infinitū cū oia alia fm essētie rōem sub determinatis generibus ꝛ spēb⁹ cōcludāt quōcūqꝫ igitur diuini effectus ꝛ ꝗtūcūqꝫ cōphendant:semp i diuia eēntia est ut eos excedat: ꝛ ita pluriū rō eē posset:diuinꝰ igitur intellectus ꝗ perfecte diuinā eēntiā cognoscit ut supra ostensuꝫ est oēm infinitatē effectuū trāscēdit.nō igit ex necessitate ad hos uel ad illos effectus coartat. ¶ Itē supra ostensum ē ꝙ dinus intellectus ifinitoꝝ est cognitor:deus āt ꝑ sui itellectus sciam res ꝓduc i esse.cālitas igitur dini intellectus ad finitos effectus nō coartatur ¶ Amp̄.si dini itellectꝰ causalitas ad effectus aliq̄s quasi de necitate agēs coartaret:hoc cēt respectu illoꝝ ꝗ ab eo ꝓducūt i esse hoc āt eē nō potest cū supra ostensū sit ꝙ deus i telligit etiā que sūt nec erūt nec fuerūt:nō igitur deus agit ex necessitate sui intellectꝰ uel scie. ¶ Preterea dina scia cōparatur ad res ad ipso ꝓductas sicut scia artificis ad res artificiatas quelibet aūt ars se extēdit ad omia q̄ possūt ꝓtineri sub genere subiecto illiꝰ artis:sic̄ ars edificatoria ad oēs domos:genus aūt subiectū diuine artꝫ ē ens cum ipse ꝑ suum intellectuꝫ sit vle ꝓncipiuꝫ entis ut supra oñsum ē:igit intellectus dinꝰ ad omia quibus entis rō nō repugnat suam causalitatē extēdit hꝰ. vō omia q̄tum ē de se nata sūt sub ente contineri nō igit dinus intellectꝰ ad aliquos determiatos effectus coartat. Hinc ē qō in ps.dicit. Magnꝰ dñs ꝛ magna vtus eius ꝛ sapie eius nō ē nūerus. Per hoc aūt excluditur q̄rūdam phoꝝ positio dicentium ꝙ ex hoc ꝙ deus se ipm intelligit fluit ab ipso de necessitate talis reꝝ dispositio q̄si nō suo arbitrio limitet singula ꝛ vniuersa disponat sicut fides catholica ꝓfitetur. Sciendū tantum ꝙ q̄uis diuinꝰ intellectus ad certos effectꝰ non coartetur: ipse tñ sibi statuit determinatos effectus quos p̄ suā sapiam ordinate ꝓducat: sicut. Sap̄.xi.dī. Oia in nūero pondere ꝛ mensura disposuisti dñe.

¶ Q; diuina uoluntas ad determinatos effectus nō artatur. XXVII.

EX his etiam ostē di potest ꝙ nec eius volūtas ꝑ quam agit ad determiatos effectus necessitatem habet volūtatē.n. suo obiecto ꝓportiōatā eē oportet obiectum aūt volūtatis ē bonum intellectum ut pz ex supradictꝫ:voluntas igit ad q̄libet se nata ē extendere que ei intellectus sub boni rōne ꝓponere potest:si igi diuinus intellectꝰ ad certos effectus nō coartatur ut oñsum est: reliquitur qō nec dina voluntas determiatos effectus de necessitate ꝓducit. ¶ Preterea nihil agens p voluntatē ꝓducit aliq̄d non volēdo: oñsuꝫ est aūt supra qō deus erga alia a se nihil vult ex necessitate absoluta:non igit ex necessitate diuine voluntatis aliqui effectus ꝓcedunt sꝫ ex eiꝰ libera dispositione.

Qualiter i rerum productione debitum iusticie inuenitur. .XXVIII.

OStendere autez ex predictis oportet qō deus nō nccitate opatus est in rez creatione q̄si ex debito iusticie res in esse produxerit. Justicia enim fm phm in.v.ethicoꝝ ad alterū est cui debitū reddit nihil autem vli rerum ꝓductioni ꝓsupponitur

cui aliquid debeat. ipa igit ullis rez pductio ex debito iusticie prouenire nō potuit. ¶ Itē cū iusticie actus sit reddere unicuiq; quod suū ē. actū iusticie precedit actus q̄ aliq̄d alicui⁹ suū efficit: sicut in reb⁹ hūanis pz. alias. n. laborādo meret suū effici q̄ retributor p actū iusticie sibi reddit ille igit actus q̄ primo aliq̄d suū alicui⁹ efficit nō pōt ee actus iusticie: sed per creationē res creata prio incipit aliq̄d suū hre: ñ igr creatio ex debito iusticie procedit. ¶ Preterea nullus debet aliq̄d alteri nisi per hoc q̄ aliqualr dependet ab ipo: uel aliq̄d accipit ab eo uel ab alto rōe cui⁹ alti dr: sic n. fili⁹ est debitor patri q̄ accipit ee ab eo: dns mi nistro q̄ ab eo accipit famulatū q̄ indiget: omis bō prio pp deū a q̄ bona cūcta suscepimus. sz deus a nullo dependet nec indiget aliq̄ qō ab alto su scipiat ut ex supradictis manifeste apparet. deus igit ñ pduxit res in ee ex aliquo iusticie debito. Amp. in ālz genē: qō pp se ē: est pri⁹ eo qō ē ppr aliud: illud igr qō ē primū simplr iter oēs cās est cā ppr se ipm tm̄: qō āt agit ex debito iustitie nō agit pp se ipm tm̄: agit. n. pp illud cui dr: deus igr cū sit prima cā ⁊ primū agens: res in ee pduxit nō ex debito iusticie. Dic est qō Ro. xi. dr. Quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei: qm̄ ex ipo ⁊ p ipz ⁊ i ipo sūt oia. ⁊ Job. xli. Quis ante dedit mihi ut reddā ei. Oia que sub celo sūt mea sūt. Per h āt excluditur q̄rūdā error pbare nitentiū q̄ deus nō potest facere nisi qō facit q: nō potest facē ni si qō dr: nō. n. ex debito iusticie res opatur ut oñ suz est. ¶ Licet āt vlez rez pductionē nihil creatū p̄cedat cui aliq̄d debitū esse possit precedit. tm̄ aliqō increatū quod est creatois pricipiū. qō q̄dē dupl̄r cōsiderari pōt. Ipsa. n. diuina bonitas p̄cedit ut finis ⁊ primū motiuū ad creandū fm Augu. q̄ dicit: q: deus bonus ē: sūm⁹. Scia autē eius ⁊ uolūtas precedūt sicut ea q̄bus res i eē pducūt: si igit ipaz diuinā bōitatē absolute ꝓsiderem⁹: nl̄ lū debitū i creatione rez inuenim⁹. Dicit. n. uno mō aliquid alicui debitū ex ordine alterius ad ipz qō supra in ipsū dz referre quod ab ipso accepit: sicut debitū est benefactori quod ei de beneficijs: gratie agant in q̄tū ille qui accepit beneficiū hoc ei dz. hic tm̄ modus debiti i rez creatione locū nō hz cum non sit aliq̄d preexns cui posset compe tere aliq̄d deo debere nec aliqō eius beneficiū pre existat. Alio modo dicitur aliquid alicui debitū secundum se: hoc. n. est ex necessitate alicui ōbitū quod ad eius perfectionē req̄rit: sicut hōini debi tū est habere manus uel uirtutē: q: sine his perfe ctus esse non potest. dina aūt bonitas nullo exte riori indiget ad sui perfectionē: non est igit p mo dum necessitatis ei debita creaturaruz pductio. ¶ Ad hoc deus volūtate sua res i eē pduxit ut supra oñsū est: nō est aūt necessariū si dē⁹ suaz bo nitatatez vult'eē q̄ velit alia a se pduci: h⁹. n. ꝓdi tionalis añs est necessariū: nō aūt ꝓñs: oñsum ē. n. i. i. li. q̄ deus ex nccitate vult suam bonitatē ee: nō aūt ex necessitate vult alia: igit nō ex necessita te debetur dine bonitati creaturaꝝ pductio. ¶ Amp. oñsum ē q̄ deus pduxit res i esse nō ex nccī tate nature negz ex necessitate scie negz ex nccitate volūtatis negz iusticie: nullo igit mō necessitatis dine bonitati est debitū q̄ res i esse ꝓducantur. Potest tm̄ dici ee sibi debituz p modū cuiusdam cōdecentie. Justicia aūt ppie dicta debituz necc sitatis req̄rit: qō. n. ex iusticia alicui reddit: ex ne cessitate iuris ei debetur: sicut igit creaturaꝝ pro ductio nō pōt dici fuisse ex debito iusticie qua dē⁹ creatō sit debitō ita nec ex tali ōbito iusticie q̄ sue bonitati sit debitō si iusticia ppie accipiat: large tm̄ iusticia accepta pōt dici i creatione rez iusticia in q̄tum dinam ꝓdecet bonitatē. Si vo diuinam dispōnez ꝓsiderem⁹ quō dē⁹ disposuit suo itellec tu ⁊ voluntate res in eē pducere: sic rerū pductio ex nccitate dine dispōnis ꝓcedit: nō. n. potest esse q̄ deus aliq̄d ser facturū disposuerit qō postmo dū ipe nō faciat: alias ei⁹ dispositio uel ect muta bilis uel ifirma: eius igit dispositioni ex necessita te debetur q̄ ipleatur: sed tm̄ hoc debitū nō suffi cit ad rōnem iusticie ppie dicte i rerū creatione i qua ꝓsiderari non pōt nisi actio dei creantis: eius dem āt ad se ipm nō est iusticia ppe dicta ut patz p phm in. v. ethicoꝝ: nō igitur ppe dici pōt q̄ dē⁹ ex debito iusticie res in eē pduxerit ea rōne: qa p sciam ⁊ voluntatez se disposuit pducturū.

¶ Q̄ in pductōe alicui⁹ creature ex cōpatiōe po steriori ad priorē pōt debitū iustice ineīri. XXIX

Si autem alicuius creature productio consideretur: po terit ibi debitum iusticie inueniri ex ꝓ paratione posterioris creature ad priorē: dico āt priorem nō solū tpe sed nā: sic igitur in primis di uinis effectibus producendis debitū non inuenit i posteriorū uero productione inuenitur debitū ordine tamē diuerso. nā si illa que sūt priora nāli ter sint etiam prioza in esse posteriora ex prioꝝ⁹ debitū trahunt. debitū. n. est ut positis causis hē ant actiones per quas producunt effectus: si vo q̄ sunt priora naturaliter sint posterioza in esse: tūc econuerso: priora debitū trahūt a posterioribus sic̄ medicinā debitū ē precedere ad hoc q̄ sānitas ꝓsequatur: vtrobiq; aūt hoc cōe existit q̄ debitū siue necessitas sumit ab eo quod ē ꝓus nā circa id quod ē natura poster⁹: necessitas autez q̄ est a po steriori i esse licet sit prius nā nō est absoluta ne cessitas sed ꝓditionalis: ut si hoc debet fieri nccē hoc prius esse. Scōm igitur hanc nccitatē in crea

turaꝝ ꝓductiõe debitũ inuenit triplicit. Primo mõ ut ſumat conditionatũ debitũ a tota reruꝫ vniuerſitate ad quãlibet eaꝝ ptẽ que ad perfectionẽ requiritur vniuerſi. ſi. n. tale vniuerſũ fieri deus voluit debituꝫ fuit ut ſolẽ ⁊ aquã faceret et huiuſmodi ſine quibus uniuerſũ eẽ nõ põt. ſo vt ſumatur conditionis debitũ ex una creatura ad aliã: vt ſi aialia ⁊ plãtas deus eẽ voluit: debitũ fuit ut celeſtia coꝛpora faceret hic ex q̃bus cõſeruant ⁊ ſi hõinẽ eẽ uoluit opoꝛtuit facẽ plãtas ⁊ animalia ⁊ alia hmõi quibus hõ indiget ad eſſe pfectũ q̃uis hec ⁊ illa deus ex mera fecerit uoluntate. tertio ut in unaq̃q̃ creatura ſumat ꝓ dictionale debitũ ex ſuis ptibus ⁊ ꝓprietatibus ⁊ accidẽtibꝫ ex quibus dependet creatura q̃tum ad eẽ uel q̃tum ad aliquã ſui perfectionẽ. ſicut ſuppoſito q deus hõiem facere uellet: debitũ ex hac ſuppoſitione fuit vt aiam ⁊ coꝛpꝰ in eo cõiũgeret ⁊ ſenſus ⁊ alia hmõi adiumẽta tã intriſeca q̃ extrinſeca ei preberet: in quibus oibus ſi recte attenditur: deus creature debitor nõ dĩ: ſz ſue diſpoſitioni implende. Inuenit ãt ⁊ aliꝰ nccitatis modus in reꝝ nã fm q aliquid dicit nccitatis abſolute: que q̃dem neceſſitas dependet ex cãis ꝓximis in eẽ ſicut ex pricipijs eẽntialibꝫ ⁊ ex cãis efficientibus ſiue manẽtibꝫ: ſed iſte modꝰ neceſſitatis in prima rerũ creatione locũ habẽ nõ põt q̃tum ad cãs efficientes: ibi. n. ſolus deus cã efficiens fuit cuius eſt ſolius creare ut ſupra oñſũ eſt. Ipſe ãt non ex neceſſitate nature: ſed uoluntate opatur creando ut ſupra oſtenſũ eſt: ea ꝙ uoluntate fiũt neceſſitatẽ hãe ñ poſſunt niſi ex ſola finis ſuppõe fm quã debitũ eſt fini ut ea ſint per que peruenitur ad finẽ: ſed q̃tum ad cãs ſoꝛales uel materiales nihil prohibet etiã i prima reruꝫ creatione neceſſitatem abſolutã inueniri. ex hoc n. q aliqua coꝛpora ex elemẽtis fuerint ꝓpoſita: neccium fuit ea calida aut frigida eẽ. ⁊ ex hoc q aliq̃ ſuperficies producta eſt triangularis figure nccium fuit q tres angulos equales duobuſ rectis haberet: hec ãt neceſſitas eſt fm oꝛdinẽ effectꝰ ad cãm creatam materialẽ uel formalem: unde ſecũ dũ hanc deus debitoꝛ dici nõ poteſt: ſed magis i creaturam debitũ nccitatis cadit: in rerum autẽ propagatione ubi iam creatura efficiens inuenitur poteſt eẽ neceſſitas abſoluta a cã efficiẽte creata ſicut ex motu ſolis inferioꝛa coꝛpoꝛa nccio i mutantur. Sic igitur ex predictis debiti ratiõibꝫ iuſticia naturalis in rebus inuenitur: ⁊ q̃tum ad rerum creationẽ ⁊ q̃tum ad coꝛum propagatõez ⁊ iõ deus oĩ iuſte ⁊ rõabiliĩ oia cõdidiſſe ⁊ gubernare. Sic igitur per predicta excluditur duplex erroꝛ eoꝝ. ſ. q̃ diuina potẽtiã limittãtes dicebãt deũ non poſſe facere niſi que facit q; ſic facere dz ⁊ eorum qui dicunt q oia ſequũt ſiplicẽ uolũtatẽ abſq; aliqua alia ratione uel quẽnda in rebus uel aſſignanda.

¶ Qualiter in rebus creatis eſſe poteſt neceſſitas abſoluta. XXX.

Licet autem omia ex dei voluntate dependeant ſicut ex ꝓma cã q̃ in opando neceſſitatẽ nõ hz niſi ex ſui ꝓpoſiti ſuppõne: nõ tñ ꝓpter hoc abſoluta nccitas a rebus excludit ut ſit neceſſariũ noſ fateri omia ꝓtingẽtia eſſe qõ poſſet alicui videri ex hoc q a cauſa ſua nõ de neceſſitate ſua abſoluta fluxerũt cum ſoleant in rebus eẽ ꝓtingẽtes effectus qui ex cã ſua nõ ỏ nccitate ꝓcedunt. Sũt. n: quedam in reb⁹ creatis que ſimpliciter ⁊ abſolute neceſſe eſt eẽ: illaa. n. res ſimpliciĩ ⁊ abſolute nccẽ eſt eẽ in q̃bus nõ eſt poſſibilitas ad nõ eſſe: quedã aũt res ſic ſunt ad deo i eſſe ꝓducte ut in earũ natura ſit potẽtia ad non eſſe: qõ q̃dem cõtingit ex hoc q materia in eis ẽ in potẽtia ad aliam foꝛã: ille igiĩ res in q̃bus nõ eſt materia: uel ſi ẽ nõ ẽ poſſibilis ad aliaz foꝛam nõ habent potẽtiaz ad non eſſe: eas igiĩ ſimpliciter ⁊ abſolute neceſſe eſt eſſe. Si aũt dicatur q ea que ſũt ex nihilo q̃tum ẽ de ſe in nihilũ tẽdunt: ⁊ ſic omibus creaturis ieſt potẽtia ad nõ eẽ: manifeſtũ eſt hoc ñ ſequi: dicũt. n. res create a deo eo modo i nihilũ tendẽ quo ſunt ex nihilo: qõ quidem nõ ẽ niſi fm potentiam agẽtis: ſic igiĩ ⁊ rebus creatis nõ ineſt potẽtia ad ñ eẽ ſed creatori ineſt potẽtia ut eis det eſſe ul' eis deſinat eſſe ifluere cũ non ex neceſſitate naĩe agat ad rerum ꝓductiõez ſed ex uolũtate ut oñſum eſt.

¶ Item ex quo res create ex diua volũtate in eẽ ꝓcedũt: oꝛtet eas tales eẽ quales deꝰ eas eſſe voluit: ꝓ hoc ãt dicit deum ꝓduxiſſe res ꝓ volũtatẽ nõ ꝓ nccitatem: nõ tollitur q̃n voluerit aliq̃s res eſſe que de neceſſitate ſint ⁊ aliquas q̃ ſint ꝓtingẽter ad hoc q ſit in reb⁹ diuerſitas oꝛdinata: nihil igitur ꝓhibet res quaſdaz diua voluntate ꝓductas neceſſarias eſſe. ¶ Adh. ad diuam pfectionez ptinet q rebus creatis ſuã ſimlitudiem indiderit niſi q̃tum ad illa que repugnant ei qõ eſt eẽ creatum: agentis. n. pfecti eſt ꝓducẽ ſibi ſimile q̃tum poſſibile ẽ: eſſe aũt neceſſe ſimpliciter non regnat ad rõnẽ eẽ creati: nihil. n. ꝓhibet aliquid eſſe nccẽ quod tñ ſue neceſſitatis cãm hz ſicut ꝓcluſionel ỏ mõſtrationũ: nihil igitur ꝓhibet quaſdam res ſic eſſe ꝓductas a deo ut tñ eas eſſe ſit neceſſe ſimpliciter imo hoc diue pfectiõi atteſtatur. ¶ Amꝑ. quanto aliq̃d magis diſtat ab eo qõ p ſe ipz ẽ ens. ſ. ỏ tanto magis ꝓpinquũ eſt ad nõ eſſe: quãto igitur aliq̃d eſt ꝓpinquꝰ deo: tanto magis ẽcedit a nõ eſſe: que aũt iam ſũt: ꝓpinq̃ ſunt ad nõ eſſe: illa igiĩ que ſunt deo ꝓpinquiſſima ⁊ per hoc ad non eſſe

remotissima: talia esse oz ad hoc q̄ sit ordo rerū completus vtān eis non sit potentia ad nō esse: talia autē sunt necessaria absolute: sic igitur aliqua creata de necessitate habēt esse. Sciendū est itaq; q̄ si rerū creatarum uniuersitas consideretur pro ut sunt a primo principio inueniuntur dependere ex uoluntate non ex necessitate principij nisi necessitate suppositionis ut dictuz est. Si vō comparentur ad principia proxima inueniuntur nccitatē habere absolutam: nihil. n. prohibet aliqua principia non ex nccitate produci quibus tñ positis ō necessitate sequitur talis effectus: sicut moz animalis huius nccitatē absolutā habet propter hoc q̄ iā ex ꝛ̄ris est cōpositū q̄uis ipm ex ꝛ̄ris componi non fuisset necessarium absolute. Similiter autem q̄ tales rerum nature a deo producerent uolūtarium fuit: q̄ autem eis sic statutis aliquid proueniat uel existat: absolutā nccitatem hz. Diuersi mode autem ex diuersis cāis necessitas in reb' creatis est. nā q̄ sine suis essentialibus pncipijs que sunt mā & forma res esse nō potest qō ex rōne principioruz cēntialiū rei competit: absolutam necessitatē in omnibus necesse est habere. Ex his autē principijs ſm q̄ sūt cēndi principia tripliciter sūitur nccitas absoluta i rebus. Uno q̄dem mō p ordinem ad eē eius cuius sunt: & q̄ materia ꝛz id qō est ens in potentia ē: quod ār potest eē potest etiā & nō esse: ex ordine materie necessario res alique corruptibiles existunt sicut aial quod ex cōtrarijs compositum est: quia eius materia contrariorum est susceptiua. forma autem ſm id quod est: actꝰ est: & per eam res actu existunt: vnde ex ipsa ꝓuenit nccitas ad eē in quibusdam: quod cōtingit ul' q̄ res ille sunt forme non in materia: & sic non est in eis potentia ad non esse: sed per suam formaz semp sunt in vtute cēndi sicut est in substantijs separatis: uel q̄ forme rez sua pfectione adequant totam potentiaz materie: ut sic non remaneat potētia ad aliā formam nec per ꝓ̄s ad nō esse sicut ē in corporibus celestibus: in quibus uero forma nō complet totā mām potentiaz: remanet adhuc mā in potētia ad aliā formā: & iō nō ē i eis necessitas cēndi: sed vtus cēndi cōsequitur in eis uictoriā forme sup materiā ut pz in elemētis & elemētatis: fōma n. elemēti non attingit mām ſm totū eius posse. non. n. fit susceptiua forme elemēti unꝰ nisi per hoc q̄ subijcitur alteri pti ꝛ̄rietatis: forma vero mixti attigit mām ſm q̄ disponitur per decimā tū modū mixtionis: idē ār subiectum oz ee ꝛ̄rioz & mediorz oium que sunt ex cōmixtione extremorum: vñ manifestū est q̄ oia que uel contrarium habēt uel ex ꝛ̄rijs sunt: corruptibilia sunt: q̄ autē hmōi non sūt sempiterna sūt nisi per accōs corrūpantur: sicut forme que non subsistunt sed esse earum est per hoc q̄ insunt māe. Alio modo ex pncipijs cēntialibus est i rebus absoluta necessitas p ordinē ad ptes mat̄ie vl forme si ꝓtingit hmōi pncipia i aliq̄bus ñ simplicia esse: q̄z. n. materia ꝓpa hois ē corpꝰ ꝓmixtū & ꝓplexiōatū & orgāizatū: necessariū ē absolute homiez qōlibet elemētoruz & humorz & organorz pncipaliū in se hīe: similit si homo ē aial rōnale & mortale: & hec ē natura uel forma hois. nccium est ipm & aial rōnale esse. ¶ Tertio vō ē in rebus necessitas absoluta p ordiez pncipiorū essentialium ad ꝓpetates ꝓ̄ntes mat̄iā & formā: sicut necesse serrā q̄z ex ferro est durā eē & hoiem disciplie pceptibilē esse. Necessitas vero agētis ꝓsideratur & q̄tum ad ipsū agere & q̄tū ad effectum ꝓsequētem: pma aūt necessitatis cōsideratio similis est necessitati accītis quem habet ex pncipijs foīalibus: sicut. n. alia accidētia ex necessitate pncipioz cēntialiū ꝓcedūt ita & actio ex necessitate foīe p quā agēs ē actu: sic. n. agit ut actu est. Differenter tamen hoc accidit in actione que i ipso agente manet sicut intelligere & uelle. & i actione que in alterum transit sicut calefacere: nā in primo genere actionis sequitur ex forma per quaz agens fit in actu necessitas actionis ipsius: qa ad eius eē nihil extrinsecū requiritur in q̄ actio terminetur cum enim sensus fuerit factus in actu p speciem sensibilem necesse est ipm sentire: & silr cū intellectus est in actu per speciem intelligibilem. In fo autem genere actionis sequitur ex forma necessitas actionis in q̄tum ad vtutem agendi: si enim ignis est calidus necessarium est ipm habere vtutem calefaciendi: tamen non necesse est ipz calefacere eo q̄ ab extrinseco impediri potest nec ad ꝓpositum differt utrum agens sit unus tm̄ ad actōnes sufficiens per suam formā: uel oporteat multos agentes ad unam actionem agendam congregari sicut multi hoies ad trahendā naui: nam oēs sunt ut unus agens qui fit actu per adunationem eorum ad actionem unam. necessitas autē que ē a cā agente uel mouente in effectu uel moto non tantum dependet a causa agente sed etiā a ꝓditione ipsius moti & recipiētis actionē agentis cui vel nullo modo ieest potētia ad recipiēduz talis actionis effectū sicut lane ut ex ea fiat ꝓtora: uel ē potētia impedita p contraria agentia nel p ꝓtrias dispositiones inhērētes mobili aut formas motori impedimēto qua fit vtus agentis i agendo: sicut ferruz non liq̄fit a debili calido: oportet igitur ad hoc q̄ seq̄tur effectꝰ: q̄ i passo sit potentia ad recipiēduz & in agente sit victoria supra passum ut possit ipz trāsmutare ad ꝛ̄riam dispositionē: & si q̄dez effectus ꝓsequēs in passum ex victoria agentis supra ipm fuerit ꝛ̄ria naturali dispositioni patientis ēit necessitas violētie: sicut cum lapis p̄ȝcit sursū. Si vō non fuerit ꝛ̄ria naturali dispositioni ipius subiecti non erit necessitas violentie sed ordinis nālis

Sicut ē in motu celi q̄ est a p̄mo agente extrinseco: nō tm̄ est contra naturalez diſpōnez mobilis: ꝛ iō nō est motus violētus sed naturalis: simil̄r ē in alteratione corpoꝝ inferioꝝ a corporib⁹ celestib⁹ nam naturalis inclinatio ē in corporibus inferioribus ad recipiendā impſſionē corpoꝝ superioꝝ sic etiam ē in generatiōe elemētoꝝ: naz foꝛa inducenda p generatiōez non ē ꝓtraria p̄me materie q̄ est generatiōis subiectum licet sit cōtraria forme abūciende: nō. n. materia sub forma ꝓtraria exīs est generationis subiectū. Ex predictis igitur patet q̄ nc̄citas q̄ est ex cā agente in quibusdā depēdet ex diſpōe agentis tm̄: i quibusdā vo ex diſpōne agentis ꝛ patientis: si igit̄ talis diſpō p̄m quā ō nc̄citate sequit̄ effectus fuerit necessaria ꝛ absoluta i agente ꝛ patiēte: erit nc̄citas absoluta i cā agente sicut i his que agūt ex necessitate ꝛ semp: si āt nō fuerit absolute necessaria: sed possibilis remoueri nō erit nc̄citas ex cā agente nisi ex supposītione diſpōis utriusq̄ debite ad agendū: sic i his que ipediūt interdū in sua opatiōe: uel ꝓpter defectū vtutis: uel ꝓpter uiolētiā alic⁹ ōrīs. vñ nō agūt semp ex nc̄itate: sed ut in pluribus. Ex cā āt finali sequit̄ i reb⁹ necessitas dupl̄r. Uno quidez mō ꝑut est primū in intentione agentis: ꝛ q̄tum ad hoc codē mō ē nc̄citas ex fine ꝛ ab agēte: agēs n. i tm̄ agit i q̄tum finē intendit tā in naturalibus q̄ in uolūtarijs: in rebus autem naturalibus intentio finis ꝓpetit agenti p̄m suam formam p quaz finis est sibi conueniens: vnde oportet q̄ p̄m vtutē forme tendat res naturalis in finem: sic̄ graue secundum mensuram grauitatis tendit ad medium. in rebus autem uoluntarijs tantū uoluntas inclinat ad agendum propter finem quem intendit licet non semper tantū inclinetur ad agendū hec uel illa que sunt propter finem quē appetit q̄n finis non solum per hec uel illa haberi potest sed pluribus modis. Alio uero modo est ex fine necessitas p̄m q̄ est posteri⁹ in esse. Et hec est necessitas non absoluta sed condicionata sicut dicim⁹ necesse fore ut serra sit ferrea si oz hāc serre opus.

Q. nō ē nc̄ciuz creaturas fuisse ab etno. XXXI

Ex premissis autez restat ostendē q̄ nō ē nc̄ciuz res creatas ab etno fuisse. Si. n. uniuersitatez creaturaꝝ uel quācūq̄ unā creaturā necesse ē eē oz q̄ nc̄citatē istā hēat ex se uel ex alio: ex se q̄dez eam hāc nō pōt. ostensū ē. n. supra q̄ oē ens oz eē a p̄mo ente: qō āt nō hz eē a se ipossibile est q̄ necessitatem eēndi a se hēat: qz qō necesse est eē impossibile est nō eē: ꝛ sic qō de se hz q̄ sit necesse eē de se hz q̄ nō possit esse nō ens: ꝛ per ꝓns q̄ n̄ sit non ens ꝛ ita q̄ sit ens: si āt hec necessitas creatur̄ est ab alio oz q̄ sit ab aliqua cā que sit extrinseca qz quicq̄d accipiatur intrinsecū creature habz eē ab alio. cā āt extrinseca est uel efficiens uel finis: ex efficiente vo sequit̄ q̄ effectū necesse sit eē p h̄ q̄ agentē necesse ē agere: p actionē. n. agentis effectus a cā efficiente dependet: si igit̄ agentē non necesse sit agere ad ꝓductionē effectus. nec effectum ncē est eē absolute: deus autem nō agit ex aliqua necessitate ad creaturaruz productionē ut supra ostensum est: non est igitur absolute necesse creaturam esse necessitate pendente a cā efficiente. Similiter nec necessitate pendente a causa finali. ea enim que sunt ad finem necessitatem a fine non ꝛcipiunt nisi secunduz q̄ finis sine eis uel non pōt esse: sicut conseruatio uite sine cibo: uel nō ita bñ esse sicut iter sine equo. finis autem diuine uoluntatis ex qua res in esse processerunt nō potest aliud eē q̄ sua bonitas ut in primo ostensuz est. que quidez a creaturis non dependet nec q̄tum ad esse cum sit per se necesse esse: nec q̄tum ad bene esse cum sit secundum se perfecta simpliciter: que omnia supra ostensa sunt. non est igitur creaturā esse absolute necessarium. nec igitur necessarium est ponere creaturam semper fuisse. ¶ Ad hoc quod est ex uoluntate non est absolute necessarium nisi forte quando uoluntatem hoc uelle ē necessarium: deus autem non per necessitatem nāe sed per uoluntatem producit creaturas in esse ut probatum est: nec ex necessitate uult creaturas esse ut in p̄mo ostensum est. non igitur est absolute necessarium creaturā esse. neqz ergo necessarium est eas sēp fuisse. ¶ Amp̄. ostensuz est supra q̄ deus non agit aliqua actione que sit extra ipsum. quasi ab ipso exiens ꝛ in creaturam terminata sicut calefactio exit ab igne ꝛ terminatur in ligna: sed eius uelle est eius agere: ꝛ hoc modo sunt res secundum q̄ deus uult eas esse: sed necessarium non est q̄ deus uelit creaturam semper fuisse cuz etiam non sit necessarium deum uelle q̄ creatura sit oio vt in primo ostensum est: non igitur est necessarium q̄ creatura semper fuerit. ¶ Item ab agente per uoluntatem nō procedit aliquid ex necessitate nisi per rationem alicuius debiti. ex nullo autem debito deus creaturam producit si absolute uniuersalis creature productio consideret ut supra ostensum est: non igitur ex necessitate ō us creaturam producit. nec igitur necessarium ē si deus sempiternus sit q̄ creaturam ab eterno produxerit. ¶ Preterea ostensum est supra qō absoluta nc̄citas in rebus creatis ñ est per ordinē ad primū principium quod per se necesse est esse: scilicz deū sed per ordinē ad alias cās que non sit per se necessarie cause. necessitas autez ordinis ad id quod non est per se necesse eē nō cogit aliquid semper fuisse: sequitur enim si aliquid currit q̄

moueatur non tamen necesse est q̄ semper motū fuerit: q̄ ipum currere non est per se necessariū nihil ergo cogit creaturas semper fuisse.

¶ Rationes probare uolentium eternitatez mūdi ex parte dei accepte. .XXXII.

Sed quia multorū positio fuit q̄ mundus semper ⁊ ex necessitate fuerit: ⁊ hoc demonstrare conati sunt. Restat rationes eoꝝ ponere ut ostendatur q̄ non de necessitate concludūt mūdi sempitēnitatem. ¶ Primo āt ponēt rationes que sumūtur ex parte dei ¶ Scōo que sumūt ex pte creature. ¶ Tertio q̄ sumūt a mō factionis rerū ꝑm quem ponūtur de nouo icipere esse. ¶ Ex parte āt dei ad eternitatē mūdi ostendenda sumūt rōes hmōi. Omne agens quod non semp agit mouet ꝑ se l̄ ꝑ accñs: ꝑ se q̄dē sic ignis q̄ ñ sēp cōburebat icipit ꝓburē l̄ qz ō nouo accēdit l̄ qz ō nouo trās fert ut sit ꝓpinquū ꝓbustibili: ꝑ accñs āt sic motō aial' icipit ō nouo mouē aial aliq̄ nouo motu facto circa ip̄m. uel ex interiori sicut cū aial expgisci tur digestione cōpleta ⁊ incipit moueri uel ab exteriori sicut cū de nouo ueniūt actiones iducētes ad aliquā actionē de nouo inchoandā. deus autē nō mouet neq; ꝑ se: neq; ꝑ accñs ut i ꝑmo ꝓbatū est. deꝰ igit semp eodē mō agit: ex sua āt actione res create i esse consistūt: semp igit creature fuerit ¶ Ad hoc effectꝰ ꝓcedit a cā agente ꝑ actionem ei⁹: sed actio dei ē etna: aꝫ fiēt de potētia agēre actu agens ⁊ oporteret q̄ reduceret i actū ab aliq̄ ꝑ ori agente actu qō ē ipossibile: g̃ res a deo create ab eterno fuerūt. ¶ Amp̄. posita cā ⁊ sufficienti necesse est effectum poni: si. n. adhuc posita cā nō necesse est effectū poni: possibile igitur erit causa posita effectum esse ⁊ nō esse: consecutio igitur effectus ad cām erit possibilis tantum. quod autez est possibile indiget aliquo quo reducatur i actū oportebit igitur ponere aliquam cām qua fiat vt effectus reducatur in actum ⁊ sic prima causa nō erat sufficiens: sed deus est cā sufficiēs productionis creaturaꝝ: aꝫ. nō eēt cā sed magis in potentia se ad cām haberet. aliquo. n. addito fieret causa: quod patet esse impossibile: vī igit nccium q̄ cuz deus ab eterno fuerit q̄ creatura etiam fuerit ab eterno. ¶ Item agens per uoluntatez non retardat suum propositum exequi de aliquo faciēdo nisi ꝓpter aliq̄d in futurum expectatū qō nōdum adest: ⁊ hoc q̃nq; ē in ipo agente: sicut cū expectat pfectio vrtutis agenduz aut sublatio alic⁹ impediētis vrtutem. Ad agenduz q̃nq; vo ē extra agentez: sicut cū expectatur p̃ntia alicuius coꝝ quo actio fiat: vel saltem cum expectatur p̃ntia alicuꝰ tēporis opportuni qō nōdum adest: si. n. volūtas sit ꝑpleta statim potētia exeq̄tur nisi sit defectꝰ in ipso sicut ad impium volūtatis statiz sequitur motus mēbri nisi sit defectus potētie. motiue exequentis motum: ⁊ ꝑ hoc patet q̄ cū aliq̄s vult aliquid facere ⁊ nō statim fiat: oportet q̄ vel hoc sit ꝓpter defectum potētie q̄ expectat remouendꝰ: vel quia volūtas nō est ꝓpleta ad hoc faciēdum: dico autē cōplemētum volūtatis eē q̃n vult hoc absolute facere oībus modis: uoluntas aūt in cōpleta est q̃n aliquis nō vult facere hoc absolute exñte aliqua cōditione que nōdum adest: uel nisi subtracto impedimēto quod adest: cōstat aūt q̄ quicq̄d deus nūc vult q̄ sit: ab eterno voluit q̄ sit: non. n. nouꝰ motus uolūtatis ei aduenire pōt nec aliq̄s defectꝰ vel impedimētum potētie eius adesse potuit: vel aliquid aliud expectari potuit ad vtis creature ꝑductionē cū nihil aliud sit increatum nisi ipse solꝰ vt supra ostensum ē: nccīuz igitur videt q̄ ab eterno creaturam in esse ꝓduxerit. ¶ Preterea agēs p intellectū ñ ꝑeligit vnū alteri nisi ꝓpter ꝑeminentiā vnⁱ alterum: sed ubi nulla est dīia non potest eē preeminētia: ubi igitur nulla ē dīia non fit preelectio vnius ad alterꝝ: ⁊ ꝓpter hoc ab agente ad vtrūlibet se habente eq̄liter nulla erit actio: sic nec a matia: talis. n. potentia sil'atur potentie materie ñ entis autem ad non ens nulla pōt esse differentia: vnum igitur nō ens non ē alteri preeligibile: sed ꝑter totam creaturaꝝ vniuersitatē nihil est nisi eternitas dei: in nihilo aūt nō possunt assignari dīie alique momētoꝝ ut in vno mag̃ oporteat aliquid fieri q̃si in alio: similē nec i eternitate que tota ē vniformis ⁊ simplex ut in ꝑmo ostēsuz est: relinquitur igit q̄ uoluntas dei se equaliter hz ad ꝓducēdum creaturā ꝑ totam eternitatē: aut igz uoluntas sua ē de hoc q̄ nūq̄ creatura sub eternitate eius ꝓstituatur: aut q̄ sp constat aut q̄ non est uolūtas eius de hoc q̄ nunq̄ creatura sub eius esse eterno ꝓstituat cū pateat creaturas uolūtate eius esse institutas: relinquitur igit de nccitate ut dicitur qō creatura sp fuit. ¶ Adhuc ea q̃ sūt ad finem necessitatē habent ex fine ⁊ maxīe in his q̃ uolūtate aguntur: oz igitur qō fine eodē mō se habente ea que sūt ad finē eodem mō se habeant uꝫ ꝓducant nisi aduenīat noua habitudo eoꝝ ad finem: finis aūt creaturarū ex diuina uolūtate ꝓcedentiū est dīna bonitas que sola potest eē diuine uoluntatis finis: igit diuina bonitas in tota eternitate eodē modo se habeat in se ⁊ in compatione ad diuinam uoluntatem: videtur qō eodem modo creature in esse ꝓducuntur a diuina uoluntate in tota eternitate: non. n. potest dici qō aliqua noua relatio eis aduenerit ad finem si penitus ponatur non fuisse ante aliquod determinatum tpa a q̃ i cepisse ponūt. ¶ Adh̄. cū bōitas dīna pfectissima sit nō hoc mō dī q̄ oia a deo ꝓcesserūt ꝓpi

bonitatem eius ut ei aliquid ex creaturis accresce ret sed q2 bonitas est ut se ipam cõicet ꝓut possi bile est i quo ipsa bõitas manifestat.cũ ãt oia bo nitatem dei ptícipẽt i q̃tum hñt eẽ fm q̃ diutur nio2a sũt magis bonitatẽ dei ptícipãt:unde ⁊ esse ꝓpetuũ speciei dr diuinũ eẽ:bonitas ãt diuina in finita est:eius igitur est ut se in infinitũ cõicet nõ aliq̃ determinato tpe tm̃:hoc igitur uidetur ad diuinã bonitatem pertiere ut creature alique ab eterno fuerũt. Hec igitur sunt ex pte dei accepta ꝑ que vĩ q̃ creature semper fuerunt.

¶ Rationes ex parte creaturaꝝ sũpte ad ostẽdẽ dũ eternitatem mundi. XXXIII.

SUnt autẽ et alia ex parte creaturarũ accepta que idẽ ostendere uidentur. Qne.n.nõ habẽt potentiã ad non esse:ipossibile est ea nõ eẽ:quidã autem sũt in creaturis in quibus nõ est potentia ad nõ esse:nõ enim põt eẽ potentia ad non eẽ nisi in illis q̃ hñ mãm ɔ̃rietati subiectam:potẽtia eni ad eẽ ⁊ nõ eẽ est potentia ad priuationẽ ⁊ formaꝫ quorũ subiectũ est mã:priuatio vo semp adiũgit forme ɔ̃rie:cũ ipossibile sit mãm eẽ abs oi forma sed quedã creature sũt in qbus ñ ẽ maria ɔ̃rietati subiecta uel q2 oio nõ hꝫ mariã sicut substatie in tellectuales ut. ĩ. ostendet. vel nõ hñt ɔ̃riũ sicut cõ pora celestia q̃ eoꝝ motus ostendit q̃ ꝓtrariũ nõ hꝫ:quasdã igr creaturas ipossibile est nõ eẽ:ꝑ eas necesse est semp eẽ ¶ Itẽ unaq̃q3 res tm̃ durat in esse quãta est sua vtus eẽndi:nisi ꝑ accñs:sicut in his que uiolẽter coꝛrũpũtur:sed q̃dã creature sũt quibus iest vtus eẽndi nõ ad aliq̃d determinatuꝫ tpus sed ad sẽp eẽndum sicut coꝛpora celestia ⁊ i tellectuales substãtie:incoꝛruptibilia.n.sũt cũ ɔ̃ri um non hẽant:relinquitur igitur q̃ eis competit semp eẽ:q̃d ãt incipit eẽ nõ semp ẽ:eis ꝑ nõ ꝓpetit ut eẽ icipiãt. ¶ Ad hoc q̃ncũq3 aliq̃d de nouo ĩ cipit moueri oꝛ q̃ mouẽs uel mota vel utrũq3 alr se hẽat nũc q̃n ẽ motꝰ q̃ ꝑus q̃n nõ erat motus: ẽ n.habitudo vel relatio quedã mouentis ad motũ fm q̃ ẽ mouẽs actu. relatio autem noua ñ icipit sine mutatione utriusq3 uel alterius saltem extre moꝝ:q̃d ãt se alr hꝫ nũc ⁊ prius mouet:ꝑ oꝛ ante motũ qui de nouo icipit aliũ motũ ꝓcedẽ imobi li ul ĩ mouẽte:oꝛ igr q̃ qlz motꝰ ul sit eẽꝰ ul hẽat aliuꝫ motũ añ se:motꝰ igr sẽp fuit:ꝑ ⁊ mobilia :⁊ sic creature sẽp fuerr. oꝰ.n.oio imobil ẽ ut i ꝑmo oñsũ ẽ ¶ Preꝛea oẽ agẽs q̃ geneat sibi sile ĩrẽdit ꝑseruare eẽ ppetuũ i spẽ q̃ ñ põt ꝑseruari i idiui duo:ipossibile ẽ aũt nãe appetitũ uanũ eẽ:oꝛ igit q̃ reꝛ generabiliũ spẽs sit ppetue ¶ Ad hoc si tẽ pꝰ ẽ ppetuũ oꝛ motũ cẽ ppetuũ cũ sit nũerꝰ motꝰ ⁊ ꝑ ñs mobilia eẽ ꝓpetua cũ motꝰ sit actꝰ mobilꝫ ſ3 tps oꝛ eẽ ppetuũ. ñ.n. potest intelligi eẽ tempus quin sit nũc sic nec linea põt intelligi sine pũcto nũc ãt semp est finis ꝓteriti ⁊ ꝓncipiũ futuri: hec n.ẽ diffinitio ipsi nũc. ⁊ sic quodlibet nũc datuꝫ hꝫ añ se tẽpus ꝑus ⁊ posteri:⁊ ita nullũ põt eẽ ꝑ mũ neq3 ultimũ. ĩdiꝺ igr q̃ mobilia q̃ sũt substãtie create sint ab eẽno ¶ Itẽ oẽ oꝛ uꝫ affirmare ꝛ ne gare:si igit ad negationẽ alicuiꝰ sequt eiꝰ positio:oꝛ illud esse sẽp.tps ãt ẽ hmõi.nã si tẽpꝰ nõ sẽp fuit ẽ accipe ꝑus ñ eẽ ipius q̃ eẽ:⁊ silr si ñ sẽp sit futuꝫ oꝛ q̃ nõ eẽ eiꝰ sit posteriꝰ ad eẽ eiꝰ:prius ãt ⁊ poste riꝰ ñ põt esse fm ouratione nisi tpus sit.nã nũerꝰ poris ⁊ posterioris tẽpꝰ est:⁊ sic oportebit tẽpus fuisse anteq̃ icipet:⁊ futuꝫ eẽ ꝑus q̃ desinat:oꝛ igit tpus eẽ eẽnũ:tpus ãt ẽ accñs q̃ sine subiecto eẽ ñ põt:subiectũ ãt eiꝰ nõ ẽ deus q̃ ẽ supra tps cũ sit oio ĩmobil ut i ꝑmo ꝓbatũ ẽ. relinqt igit aliquã substãtiam creatã eẽ eẽnã ¶ Amp multe ꝓpões sic se habẽt q̃ q̃ eas negat oꝛ q̃ eas ponat:sic qui negat vitatẽ eẽ põit vitatẽ eẽ:ponit eniꝫ suã negatiuã eẽ vam q̃ ꝓfert. ⁊ sile est de eo q̃ negat ꝟ pri cipiũ:ɔ̃dictionẽ non eẽ sil:negãs.n. hoc dicit negationẽ quã ponit eẽ uerã:oppositã ãt affirmatõeꝫ falsã:⁊ sic nõ de eodẽ utrũq3 vificari:si igit id ad cuiꝰ remotionẽ sequtur sua positio oꝛ esse semp ut ꝓbatũ est:sequtur q̃ ꝓdicte ꝓpões ⁊ oẽs que ex eis sequũt sint sẽpiterne.he ãt propositiones non sunt deus.ergo aliquid oportet preꝛ deũ eẽ eẽnuꝫ. De igitur ⁊ huiusmodi rationes sumi possunt ex pte creaturarum q̃ creature fuerunt semper.

¶ Rationes sumpte ex parte factionis ad ostẽdẽ dum eternitatem mundi. .XXXIIII.

POssunt autẽ sumi alie rationes ex parte ipsius factionis ad idem ostendendum. Quod eni ab omnibus cõiter dicitur:impossibile est totaliꝫ eẽ falsũ.falsa.n.opio infirmitas quedã intellectus ẽ sicut ⁊ falsũ iudiciũ de sensibili ꝓprio ex infirmi tate sensus accidit:defectꝰ ãt per accñs sũt q2 ꝓter nature intentionẽ q̃ ãt est ꝑ accidens nõ põt esse semp ⁊ in oibus sicut iudiciũ ò saporibus quod ab oi gustu datur non potest esse falsum:ita iudi cium quod ab omnibus de ueritate datur nõ po test esse erroneum.cõis autem snia ẽ oium ꝓbꝛ ex nihilo nihil fieri:oportet igitur esse uerũ. si igi tur aliquid est factum:oportet ex aliquo eẽ factũ q̃ si etiam factũ sit oꝛ etiã ⁊ hoc ex alio fieri.nõ potest autem hoc in infinitũ procedere:q2 sic nul la generatio complẽtur cum non sit possibile in finita transire:oportet igitur deuenire ad aliq̃ primũ quod nõ sit factum.omne autem ens q̃ non semper fuit oꝛ esse factũ:ꝑ oportet illud ex q̃

omnia primo fiunt eē ſempiternū. hoc autē non eſt dc̄m: qz ipſe nō poteſt eē mā alicuius rei ut in p̄mo ꝓbatū eſt: relinquitur igīt q̄ aliq̄d extra deum ſit eternū. ſ. mā p̄ma: Amp̄. ſi aliquid nō ſe hz eo dē mō nūc z p̄us oz illud eē aliqualr mutatū. h. n eſt moueri nō eodē mō ſe nūc z prius hīc. oē aūt q̄ de nouo incipit eē nō eodē mō ſe hz nūc z p̄us oz igitur hoc per aliquē motū uel mutationē accidere: ois āt motus uel mutatio i aliq̄ ſubiecto eſt: eſt. n. actus mobilis: cū āt motus ſit prius eo q̄ fit p motū cū ad hoc terminetur motus: oz añ quodlibet factū preexiſtere aliquod ſubiectū mobile: z cū hoc non ſit poſſibile in infinituz ꝓcedere oz deuenire ad aliquod primū ſubiectū nō de nouo incipiens: ſed ſemper exiſtens. Ad hoc omne qđ de nouo eē incipit anteq̄ eēt poſſibile erat ipm eē: ſi enim poſſibile non erat ipm eē: neceſſe erat nō eē: z ſic ſemper fuiſſet nō ens z nūq̄ eſſe i cepiſſet: ſed qđ eſt poſſibile eē eſt ſubiectū potentia ens: oz igitur ante quodlz de nouo incipiens p̄ exiſtere ſubiectū potentia ens: z cū hoc in infinitū ꝓcedere non poſſit: oz ponē aliquod primū ſubiectū q̄ non icepit eſſe de nouo Itē nulla ſubſtātia permanēs eſt oū fit: ad hoc. n. fit ut ſit: nō eni fieret ſi iam eēt: ſed oū fit oz aliquid eē q̄ ſit factionis ſubiectū: nō. n. factio cū ſit accīs ſine ſubiecto eſſe poteſt: omne igitur quod fit habz aliquod ſubiectum preexīs: ꝫ cū hoc in infinitū ire ñ poſſit: ſequitur primū ſubiectū non eē factum ſed ſēpiternum ex quo ulterius ſequitur aliquid preter deū eē eternū: cū ipſe ſubiectum factionis aut motus eſſe non poſſit. De igitur ſunt rationes quib⁹ aliqui tā q̄ demonſtrationibus inherentes dicunt nc̄ciuz res creatas ſemp fuiſſe i q̄ fidei catholice ꝫ dicūt q̄ ponit nihil p̄ter deū ſēp fuiſſe ſed oia eſſe cepiſſe preter unum deum eternum

Solutio rationum ſupra poſitarum: z p̄mo earū que ſumuntur ex parte dei. .XXXV:

Dortz igitur oſtē dere premiſſas rōes nō ex neceſſitate cocludē z p̄mo illas que ex p̄te agētis ſumūt: Nō. n. oz q̄ p ſe uel p accidēs deus moueatur ſi effectus ei⁹ de nouo icipiūt eē ut p̄ma rō ꝓcedebat: nouitas. n. effectus iudicare pōt mutatōnē agentis i q̄tū demōſtrat nouitatē actōis: ñ. n. pōt eē q̄ i agente ſit noua actō niſi aliq̄ mō moueat ſaltē de ocio i actū. nouitas āt dīni effectus non dēmōſtrat nouitatē actōis i deo: cum actio ſua ſit ſua eēntia ut ſupra oñſū ē: unde neq̄ nouitas effectus mutationē dei agentis demōſtrare pōt. Nec tñ oz q̄ ſi p̄mi agentis actio ſit eīna q̄ eius effect⁹ ſit eīnus ut fa rō cōcludebat. oſtenſū eſt enim ſupra q̄ deꝰ agit uolūtarie i rez ꝓductōe. nō āt ita q̄ ſit aliq̄ aliatiꝑ actio media: ſicut i nobis actio virtutis motiue eſt media inē actū volūtatis z effectū ut i p̄cedētib⁹ oſtenſū eſt: ſed oz q̄ ſuū itelligē z uelle ſit ſuū facere: effectus āt ab itellectu z volūtate ſequit ſm determiationē itellectus z iperiuz volūtatis: ſic āt p itellectū determiat rei factio z q̄ cūq̄ alia ꝛditio: ita z p̄ſcribit ei: tēp⁹. non. n. ſolū ars determiat ut hoc tale ſit: ſz ut tūc ſit ſic̄ medicus ut tūc def potū: unō ſi ei⁹ uelle p ſe eēt efficax ad effectū ꝓducēdū: ſeq̄ret de nouo effectus ab ā tiq̄ uolūtate nulla actione ō nouo exiñte. nihil igīt ꝓhibet dicere actionē dei ab eterno fuiſſe. effectū āt eius non ab eterno ſz tūc cū ab eterno diſpoſuit. Ex q̄ etiā p̄z q̄ z ſi deus ſit ſufficiēs cā ꝓductōis rez i eſſe. non tamen oportet q̄ eius effectus eternus ponatur eo exiſtente eterno ut tertia rō ꝛcludebat. poſita. n. cā ſufficiente ponitur eius effectus: nō autē effectus extraneus a cā: hoc. n. eēt ex inſufficientia cāe. ac ſi calidū nō caleſacceret: propr⁹ us āt effectus uolūtatis eſt ut ſi hoc qđ uoluntas uult. ſi autem aliquid aliud eēt q̄ uolūtas uelit ñ poneret effect⁹ propri⁹ cāe. ſed alienus ab ea. uoluntas autem ſicut dictū eſt ſicut uult hoc eſſe tale: ita uult hoc eſſe tunc: unde oz ad hoc q̄ uolūtas ſit ſufficiens cauſa q̄ effectus ſit quando uolūtas eſt ut ſit: z quando uoluntas effectum eſſe diſpoſuit: in his autem que a cauſa naturaliter agēte procedūt: ſecus eſt: qz actio nature eſt ſz quod ipſa eſt. unde ad eſſe cauſe ſequi oportet effectum uoluntas autē agit nō ſm modū ſui eē: ſed ſz modū ſui propoſiti: z ideo ſicut effectus natural⁹ agētis ſequit eſſe agentis ſi ſit ſufficiēs: ita effect⁹ agentis per uoluntatem ſequitur modū propoſiti Ex his etiā p̄z q̄ dīne uolūtatis nō retardat effectus q̄uis non ſemper fuerit uoluntate exiſtente: ut quarta ratio proponebat. nam ſub uoluntate diuina cadit nō ſolum q̄ eius effectus ſit ſz q̄ tūc ſit: hoc igitur uolitum quod eſt tunc creaturam eſſe non retardatur: quia tunc incepit creatura eſſe quando deus ab eterno diſpoſuit. Non eſt autem ante totius creature inchoationē dīſtatez aliquā p̄riū alicui⁹ duratōis accipe: ut i q̄nta rōe ſupponebat: nā nihil mēſurā nō hz nec duratōez dei āt duratio que eſt eternitas non habet partes ſed eſt ſimplex oio nō habens prius z posterius: cū deus ſit imobilis ut i p̄mo oſtenſū ē non eſt igīt cōparare inchoationē tot⁹ creature ad aliqua diuerſa ſignata in aliqua preexiſtente menſura ad q̄ initiū creaturaruz ſimiliter z diſſimiliter ſe poſſit habere ut oporteat rationem eſſe apud agentē quare in hoc ſignato illius durationis creaturaz in eſſe produxerit z non in alio precedenti uel ſequenti: que quidem ratio requireretur ſi aliq̄ duratio in partes diuiſibil⁹ eſſet preter totā creaturā

ꝓductā sicut accidit ī particularibus agentibus a quibus ꝓducitur effectus in tempore: nō āt ipm tp̄us: deꝰ autem sil̄r in eē ꝓduxit ꝛ creaturā ꝛ tp̄a: non est igit rō ḡre nūc ꝛ nō prius i hoc considerā da sz solū quare nō semp: sicut ꝑ sile ī loco appet: ptcularia enim corpora sicut ī tpe determiato: ita etiā ī loco determiato producūt: ꝛ qz habēt extra se tēpus ꝛ locū a quibꝰ cōtinētur: ozo eē rōem ḡre magis ī hoc loco ꝛ ī hoc tpe ꝓducūt q̄ in alio: in toto āt celo extra qō nō est locꝰ ꝛ cū q̄ vlis locus oīum ꝓducitur: nō est ratio considerāda quare h̄ ꝛ ñ ibi ꝓstitutū est: quā rationē: qz quidā ꝓsiderandā putabāt deciderūt ī errorē ut ponerent ifinitū ī corporibus: ꝛ sil̄r ī ꝓductōe totius creature extra quā nō est tp̄us ꝛ cū q̄ tēpꝰ sil̄ ꝓducitur: ñ est attrēdēda ratio quare nūc ꝛ ñ prꝰ ut ꝑ hoc ducamur ad ꝓcedendā tēporis infinitatē: sed solum quare ñ semp uel quare pꝰ non eē uel cū aliq̄ principio. ¶ Ad hoc āt ingrendū sexta rō iducebat ex pte finis q̄ solus iducē potest necessitatē i his q̄ uolūtate agūt. finis autē dīne volūtatis nō pōt eē nisi eius bonitas: non āt agit ꝓpter hūc finē producendū in eē sicut artifex agit ꝓpter ꝓstitutoem artificiati: cū bōitas eꝰ sit etna ꝛ imutabilis ita q̄ ei nihil accrescere pōt: nec ēt potest dici q̄ ꝓpt eꝰ melioratiōnē deus agat. nec etiā agit ꝓpter hunc finē acq̄rendū sibi: sicut rex pugnat ut acq̄rat ciui tatē: ipe. n. est sua bonitas. restat igit q̄ agat ꝓpt finē in q̄tum effectū ꝓducit ad pticipationē finis ī ꝓducēdo igitur res sic ꝓpter finē uniformis habitudo finis ad agentē non est considerāda ut rō oporis sēp̄ ēni: sed magis est attendēda habitudo finis ad effectū qui sit ꝓpt finē ut talr ꝓducat effectus qualr ꝓueniētius ordinet ad finē: vñ p hoc q̄ finis uniformiter se hz ad agentē non potest ꝓcludi q̄ effectus sit sempiternꝰ. Nec est nēcium effectū diuinū sēper fuisse ꝓpt hoc q̄ sic ꝓueniētꝰ ordietur ad finē ut septia rō ꝓcedē uidebat. sz ꝓuenientius ordinat ad finē ꝓpt hoc qō est non semp fuisse: oē. n. agens producēs effectū in pticipationē sue forme itendit i eo iducere suā silitudinem: sic igit diuine uoluntati conueniēs fuit ī sue bonitatis pticipatōnē creaturā ꝓducere ut sua silitudie diuinam bonitatem representaret: non autez potest eē talis representatio per modū equalitatis sicut effectus uniuocus suam cāz representat ut sic oportebt ab infinita bonitate eternos effectus ꝓducī. sed sicut excedens representatur ab eo quod exceditur: excessus āt diuine bonitatis supra creaturā per hoc maxime exprimitur qō creature nō semp fuerunt: ex hoc. n. apparet expresse qō oīa alia preter ipm: eū hñt sui esse auctorem: ꝛ qō vir tus eꝰ non obligatur ad huiusmodi effectus ꝓducendos sicut natura ad effectus naturales ꝛ per ꝓsequens quod est uoluntate agens ꝛ intelligēs q̄z ꝓria quidā posuerunt eternitatem creaturarum supponētes. Sic igit ex pte agentis nihil ē qō eternitatē creaturaꝝ nos ponere cogat.

¶ Solutio rōnuz que sumūtur ex parte rerum factarum. XXXVI.

Similiter etiā nec ex pte creature est aliq̄d qō nos ad eꝰ eternitatē ponendā de necitate inducat. Necitas. n. essendi q̄ in creaturis inuenitur ex q̄ ꝑma rō ad hoc sumit. est necitas ordis ut in ꝓcedenti bꝰ est ostūs: necitas āt ordinis non cogit ipz cui talis inest necitas semp fuisse ut ostēsū est supra. lz. n. substātia celi ꝑ h̄ qō caret potētia ad ñ eē. hēat necitatē ad esse: ñ tñ necessitas sequtur eꝰ subāz. vñ substātia eꝰ tā in eē istituta talis necessitas ipotē tialitatē nō essendi iducit. ñ aūt fatit eē ipossibile celū ñ esse in cōsideratiōe q̄ agitur de ꝓductione substātie ipꝰ. Sil̄r etiā vtus essendi semp ex qua ꝓcedebat fa rō ꝑsupponit substantie ꝓductionē vñ cū de ꝓductiōe substātie celi agit: talis vrꝰ sēm piternitatis argumētū sufficiēs eē nō pōt. ¶ Motus etiam sempiternitatem non cogit nos ponere rō ꝓpter inducta. iam. n. patet q̄ absq; mutatiōe dei agentis potest esse q̄ nouū agat nō sempiternū si āt possibile est ab eo aliquid agi de nouo patet q̄ ꝛ moueri. nā motus dispōnē uolūtatis esse q̄tur de motu non semper essendo: Similiter etiam intentio naturalium agentium ad specierum perpetuitatem ex quo quarta ratio procedebat presupponit naturalia agentia iā ꝓducta: vñ locū nō hz hec rō nisi in rebꝰ naturalibꝰ iā in esse ꝓductis nō aūt cū de rez productōe agit: utrū aūt necesse sit ponē generationē ꝑpetuo ouraturā: in sequentibꝰ ostendet. Rō etiā quinta ex tempore inducta eternitatez motus magis supponit q̄ probet. Cum enim prius ꝛ posterius ꝛ continuital tē poris sequatur prius ꝛ posterius ꝛ continuitatez motus secundum Azz. doctrinam: patet q̄ tō idē instans est principiū futuri ꝛ finis preteriti: quia aliquid signatū in motu est principium ꝛ finis diuersaꝝ partium motus: non oportebit igitur oē instans huiusmodi esse nisi omne signū ī tpe acceptū sit mediū inter prius ꝛ posterius i motu quod est ponere motum sempiternum. ponens autem motum esse non sempiternum potest dicē primum instans temporis eē principiū futuri ꝛ nl̄ius preteriti finem. nec repugnat successioni tem poris q̄ ponatur in ipso aliquod nunc principiū ꝛ non finis: propter hoc q̄ linea in qua ponitur punctus aliquis principium et non finis est stās ꝛ non fluens: quia etiam in motu aliquo particulari qui etiam ñ est stans sed fluens signat aliq̄d

poteſt ut principium motus tantum ⁊ non ut finis aliter enim omnis motus eſſet perpetuus qđ ē ipoſſibile. Q aūt prius ponitur nō eē temporis q̄ eius eſſe ſi tempus icepit non cogit nos dicere q̄ ſi ponitur tempus eē ponat nō eē ut ſexta rō ꝓcludebat: nā pr̄ qđ dicim⁹ añq̄ tpus eēt nō pōit aliquā tp̄is p̄tem i re ſz ſolū i imaginatione: cum n. dicimus tp̄us hz eſſe poſt nō eē: itelligim⁹ q̄ ñ fuit aliqua pars tp̄is ante hoc nūc ſignatū: ſicut cū dicim⁹ q̄ ſupra celū nihil eſt ñ itelligim⁹ q̄ aliq̄s locus ſit extra celū q̄ poſſit dici ſupra ītuitū celi: ſed q̄ nō eſt locus eo ſupior. utrobiq; āt imaginatio pōt mēſurā aliquā rei exīti apponē: rōe cuius ſicut nō eſt ponenda quātitas corporis infinita ut dī in. iij. phi. ita nec tempus eternū. Veritas āt p̄ponūm quā oz ꝓcedere etiā p̄ponēs negātem ex qua ſeptia rō p̄cedebat hz neceſſitatē ordinis qui eſt predicati ad ſubiectū. unde nō cogit aliquā rē eſſe ſemp niſi forte intellectū diuinū in q̄ eſt radix oīs vītatis ut i p̄mo oñſum eſt. Patet igitur q̄ rōes ex creaturis inducte nō cogunt ad mundi eternitatem ponendam.

¶ Solutio rationum que ſumebantur ex parte factionis rerum. .:.XXXVII.

REſtat autem oſtendere q̄ nec ex p̄te p̄ductionis rer̄ aliq̄ rō ſūpta cogē poſſit ad idē. Loīs enīz phōrum poſitio ponētiū ex nihilo nihil fieri ex q̄ prima rō procedebat: vītatē hz ſm illud fieri qđ ipſi conſiderabāt: q̄ eni oīs noſtra cognitio a ſenſu incipit qui ſingulariū eſt: a p̄ticularib⁹ conſideratōib⁹ ad vlēs cōſideratio humana ꝓfecit. vnde p̄ncipiū rerū perq̄rentes p̄ticulares factiones entiū tm̄ cōſiderauerūt inquirētes q̄liter ul̄ hic ignis ul̄ hic lapis fiat: ⁊ iō p̄mi magis extrīſice q̄ oportet fieri rē ꝓſiderātes poſuerūt rē fieri ſolū ſm q̄ſdam accñtales diſpōes ut rarū denſū ⁊ hmōi: dicētes per ꝓñs fieri nihil eſſe niſi alterari propē hoc q̄ ex ente i actu unūquodq; fieri intelligebāt poſteriores uero magis ītrinſece rerum factiones conſiderantes ad fieri: ite⁊ ſm ſubām ꝓceſſerūt ponētes q̄ nō oz aliq̄d fieri ex ente i actu niſi per accñs ſed per ſe ex ente in potentia. hoc autem fieri quod eſt entis ex qualicūq; ente eſt factio p̄ticularis entis: qđ q̄dem fit i q̄tum eſt hoc eſt ut hō l̄ ignis: nō āt in q̄ iū eſt vl̄iter: ens. n. prius erat qđ i hoc ens tranſmutat. Profūdi⁹ āt ad rez originē ingredientes conſiderauerūt ad ultimum totius entis creati ab una prima cauſa proceſſionem ut ex rationibus hoc oſtendentibus ſupra poſitis pz i hac aūt proceſſione tot⁹ entis a deo: nō eſt poſſibile fieri aliquid ex aliquo alio preiacente: non enim eſſet totius entis creati factio: et hanc q̄dez factionem non attingerunt primi naturales quorum erat cōmunis ſententia ex nihilo nihil fieri: uel ſi qui eam attingerunt non proprie nomē factionis ei competere cōſideraūerunt: cum nomen factionis motum ad mutatiōnem importet: i hac autem totius entis origine ab uno primo ente: intelligi nō poteſt tranſmutatio uniꝰ entis in aliꝺ ut oſtenſū eſt propt̄ quod nec ad naturalē phz p̄tinet hmōi rerum originem ꝓſiderare: ſz ad phm primū q̄ cōſiderat ens cōe ⁊ ea que ſunt ſepata a motu: nos tñ ſub quadā ſimilitudine etiā ad illā originē nomē factōis trāſferim⁹ ut dicam⁹ ea fā quoꝝcunq; eſſentia uel natura ab alīs originez hz. ¶ Ex quo pz q̄ nec fa rō de neceſſitate cōcludit que ex rōe motus ſumebat: naz creatio mutatio dici nō poteſt niſi ſm metaphorā ꝓut creatū conſideratur habere eſſe poſt nō eē rōe cuius aliquid ex alio fieri dī etiā eoꝝ que inuicē trāſmutatōnem non habēt ex hoc ſolo q̄ unum eoꝝ eſt poſt alterum ſicut dies ex nocte: nec ratō motus iducta ad hoc aliquid facere poteſt. nam qđ nullo modo eſt non ſe habet aliquo modo ut poſſit cōcludi q̄ quando incipit eſſe alio modo ſe habeat nunc et prius. ¶ Ex hoc etiam patet q̄ non opōtet aliquam potentiam paſſiuam precedere eē totius entis creati ut tertia ratio concludebat. hoc enim eſt nccium in illis que per modum eēndi p̄ncipiuz ſumunt: eo q̄ motus eſt actus exiſtentis in potentia: poſſibile autem fuit ens creatum eē añq̄ eēt per poteniiam agentis per quam ⁊ eē icepit uel propter habitudinem terminoꝝ in quibus nulla repugnantia inuenitur. quod quidem poſſibile ſm nullam potentiam dicitur ut patet per phm in. v. metaph. hoc. n. predicatum quod ē eē nō repugnat huic ſubiecto quod eſt mundus ul̄ homo ſicut cōmēſurabile repugnat diametro: et ſic ſeqtur q̄ non ſit impoſſibile eē: ⁊ per cōſequēs q̄ ſit poſſibile eē ante q̄ eēt etiam nulla potentia exiſtente: in his autem que per motum fiunt oz p̄us fuiſſe poſſibile per aliquam paſſiuam potētiā i quibus phūs i. vij. metaph. hac utitur ratione. Patet igitur etiam ex hoc qđ nec quarta rō ad p̄positum concludit. nā fieri non ſimul eſt cā eē rei in his que per motū fiūt i quoꝝ fieri ſucceſſio inuenitur: in his autem que non fiunt per motuz ñ prius eſt fieri q̄ eē. Sic igitur euidenter apparet qđ nihil prohibet ponere mundum non ſemper fuiſſe quod fides catholica ponit Gen̄. primo. In principio creauit deus celum ⁊ terram. ⁊ prouerbio. vij. de deo dicitur. Ante q̄ quicquam facēt a principio ⁊c.

¶ Rationes quibus quidam probare conantur mundum non eſſe eternum. XXXVIII.

Sint autē quedā rōes a quibusdā iducte ad ꝓbādum mūduz ñ semp fuisse sūpte ex his Be uz.n.eē oīum rez cām demōstratū est:cām āt oz duratione precedere ea que p actionē cāe fiūt. Itē cū totū ens a deo sit creatū nō pōt dici fm esse ex aliq̄ ente.ꝛ sic relinquitur q̄ sit factuz ex nihilo.ꝛ p ꝓñs q̄ hēat eē post ñ esse. Ad h̄ qa ifinita nō est trāsire:si āt mūd⁹ semp fuisset:cēnt iā infinita ptrāsita:qz qō ꝓteritū ē ptrāsitū ē: sē āt infiniti dies uel circulatōes solis ꝓterite si mū dus semp fuit. Preterea seq̄t q̄ ifinito fiat addi tio cū ad dies uel circulatōes ꝓritas quottidie ō nouo adat. Amp̄.seq̄t q̄ i cāis efficiētib⁹ sit pro cedere i ifinitū si generatio fuit sēp:qō oz dicere mūdo sēp exīte:nā filiꝰ cā ē pi:ꝛ h⁹ alⁱ:ꝛ sic i in finitū. Rursus seq̄tur q̄ sint infinita.ſ. infinitoꝝ hoīnū ꝓteritoꝝ aie īmortales. Has āt rōes quia usq̄quaq̄ nō de necessitate cōcludūt lz ꝓbabili tatē hēant sufficit tangere solū ne uideat fidei ca tholica i uanis rōib⁹ cōstituta ꝛ ñ pot⁹ insolidū sima dei doctrina:ꝛ iō ꝓueniens vī ponē q̄r ob uietur eis p eos q̄ eīnitatē mūdi posuerūt. Qō .n.ꝑmo dī agens de neccitate ꝓcedē effectū q̄ p suā opatōem fit:uerū ē in his q̄ agūt aliq̄d p motuz: qz effect⁹ ñ ē nisi i termio mot⁹.agens āt necesse ē eē ēt cū mot⁹ incipit:i his āt q̄ in instāti agūt hoc nō est necē:sicut sil dū sol ē i pūcto oriētis illūinat nim emisperiū. Qō ēt ꝓ dī ñ ē efficax:ei.n.q̄ ē ex aliq̄ aliq̄d fieri ꝑdictoriū oz dare si hoc ñ de tur:est ñ ex aliq̄ fieri.nō āt ex hoc qō ē ex nihilo nisi sub sensu primi ex q̄ cōcludi non pōt q̄ fiat p⁹ ñ esse. Qō ēt.iij.ponit nō ē cogēs:nā ifinitū ꝛ si nō sit sil i actu pōt tn̄ esse i successiōe qz sic quod libet ifinitū acceptū finitū ē:qlibet igitur circula tio p̄cedētiū transiri potuit qz finita fuit:i omib⁹ āt simⁱ si mūdus semp fuisset ñ eēt accipe ꝑmaz ꝛ ita nec trāsitū q̄ semp exigit duo extrēa. Qō etiā iiij.ꝓponit debile ē.nā nihil ꝓhibet ifinito ex ea pte additionē fieri q̄ est finitū:ex hoc āt q̄ ponitur tp̄us eīnū seq̄t qō sit ifinitū ex pte añ:ſz finitū ex pte p⁹.nā pñs est īmin⁹ p̄riti. Qō etiā.v. obīcit nō cogit qz cās agentes i ifinitū procedē ē ipossibi le fm phōs i cāis sil agentib⁹:qz oporteret effectū dependere ex actōib⁹ infinitis sil exīntib⁹: ꝛ hmōi sūt cāe per se ifinite qz eaꝝ infinitas ad cātū req ritur:i cāis āt ñ sil agētibus h̄ nō est ipossibile fm eos q̄ ponūt generationē ꝑpetuā:hec āt infinitas accidit cāis.accidit.n.patri fortⁱ q̄ sit alterius fili us uel non filius:nō āt accidit baculo in q̄tū mo uet lapidē q̄ sit motus a manu:mouet.n. i q̄tuz est mot⁹. Qō āt de aiab⁹ obīcit difficil⁹ ē:ſz tam rō ñ ē mⁱtū utilis qz multa supponit:q̄dā nanq̄ eīnitatē mūdi ponētiū:posuerūt ēt hūanas aias nō esse p⁹ cor:p⁹.q̄dam vo q̄ ex aiab⁹ nō manz ni si intellectus sepat⁹ uel agens fm quosdā ul etiaz possibilis fm alios.q̄dā āt posuerūt circulationē i aialib⁹ dicētes.q̄ cedē aie p⁹ aliqua secⁱa i cōpōe reuertūt:q̄da vo ꝓ icōueniēti nō hn̄t qō sint aliq̄ ifinita actu i his que ordinē nō hn̄t. Pōt autē efficat⁹ ꝓcedi ad hoc oñdēdū ex fine dine uolun tatis ut supra tactū est.finis.n. dine uolūtatis i re rū ꝓductiōe ē eius bonitas in q̄tū p cāta manife stat:potissime āt manifestatur dīna bonitas ꝛ vⁱ tus p hoc qō res alie ꝓter ipm̄ ñ semp fuerūt. Ex h̄.n.manifeste apparet qō res alie ꝓter ipm̄ ab ip so esse hn̄t qz ñ semp fuerūt. Ostendit ēt qō non agit p necessitatē nature ꝛ qō vⁱ sua ē infinita in agendo:hoc.n.ꝓueniētissimū fuit dine bōitati ut reb⁹ creatis ꝓncipiū durationis daret. Ex his āt q̄ ꝓdicta sūt uitare possumus dīsos errores gen tiliū phō:um:q̄ruz quidā posuerūt mūdū eternū q̄dā mām mūdi etnā ex q̄ ex aliq̄ tpe mūd⁹ cepit generari uel a cāu l ab aliq̄ intellectu:aut ēt amoī aut lite. Ab oibus.n.his ponit aliq̄d ꝓter deum eternum:quod fidei catholice repugnat.

Qz distinctio rerū non est a casu. .XXXIX.

Expeditis autē bis q̄ ad rez ꝓductionē ptinēt:restat pro seq̄ ea q̄ sr cōsiderāda i rez distinctōe i q̄b⁹ ꝓmo oz ostendē qō rez distictio nō est a cāu casus.n.nō cōtigit nisi i possibilib⁹ aliⁱ se habē: q̄ n.sūt ex necessitate ꝛ semp:nō dicimus eē a casu: ostensū est.āt supra quasdam res creatas eē i qua ruz nā non est possibilitas ad nō esse:sicut sūt sub stantie imateriales ꝛ absq̄ ꝯrietate:substātias igi tur eoꝝ ipossibile ē esse a cāu:sūt āt ꝓ suā substā tiā distincte ad inuicem:earum igitur distinctō ñ est a casu. Amp̄. cum casus sit tantum in pos sibilibus aliter se habere.principiū autem huius modi possibilitatis ē mā:non āt forma q̄ magⁱ ō termiat possibilitatē matie ad unū:ea āt quoruz distictio ē a forma ñ distiguūt a cāu:ſz forte ea q̄ rū distinctio ē a matia:spēz āt distinctio ē a foꝛa singulariū āt eiusdē spēi a matia.distinctio igitur rerū fm spēm nō pōt eē a casu:sed forte aliq̄ruz i diuiduoꝝ casus pōt eē distinctiuus. Ad h̄ cuz mā sit ꝓncipiū ꝛ cā rerū cāualiū ut ostensū est in eorum factione pōt eē cāus que ex mā generant: oñsum ē āt supra q̄ prima rez ꝓductio in cē nō ē ex matia:in ea igit cāus locū hīe ñ pōt: oz aūt qō prima rerum ꝓductio cum distinctione fuerit: cū multa inueniantur in rebus creat⁹ que neq̄ ex inuicem generantur neq̄ ex aliquo vno cōi: quia non conueniunt in materia:nō est igitur possibi le qō rerum distinctio sit a casu. Itē causa p se

prior est ea que est p accidens: si igitur posteriora sint a cā per se determinata: inconueniens est dicē priora eē a cā per accidens indeterminata: distictō āt rex p̄cedit naturalr motū ⁊ opationes rerum determinati. n. motus ⁊ opatōes sūt rex determiata rux: ⁊ distinctarū. motus āt ⁊ opatōes rex sunt a cāis p se ⁊ determinatis: cū iueniāt aut semp aut in plurib⁹ ex suis cāis eodē mō p̄cedere: ḡ ⁊ distictio rex est a cā per se ⁊ determiata ⁊ non a casu q̄ est cā per accidens indeterminata. ¶ Amp̄. cuiuslibz rei p̄cedentis ab agente per intellectū et uolūtatē forma est ab agente itenta ipsa autez uniuersitas creaturarū deū hz auctorē q̄ est agens p volūtatē ⁊ intellectū ut ex premissis pz: nec in v̄tute sua defectus aliquis esse pōt ut sic deficiat a sua intentō ne: cū sua v̄tus infinita sit ut supra ostensū est: oz igitur q̄ forma uniuersi sit a deo itenta ⁊ uolita: nō est igitur a casu: casu. n. dicimus eē q̄ p̄ter intēti onē sūt agentis: forma āt uniuersi cōsistit i distinctione et ordine p̄tium eius: nō est igitur distictio rex a casu. ¶ Ad hoc id quod ē bonū ⁊ optimuz i effectu est finis p̄ductionis ipsi⁹: sed bonū ⁊ optimum uniuersi consistit i ordine p̄tiuz ipsi⁹ ad iui cē q̄ sine distinctiōe eē nō potest: p hunc enim ordinē uniuersū in sua totalitate cōstituit que est optimuz ipsi⁹ ipse igitur ordo p̄tiuz uniuersi ⁊ distinctio eaz est finis p̄ductionis uniuersi. nō est igit distinctio rex a casu. Hanc autem ueritatē sacra scriptura p̄fitetur ut pz Gen. prio. ubi cū prio dicat. In pricipio creauit deus ce. ⁊ ter. subiūgit: Diuisit deus lucē a tenebris: ⁊ sic de aliis: ut non soluz rerum creatio sed etiā rerum distinctio a deo eē oī datur nō a casu sed quasi bonū ⁊ optimū uniuersi. unde subditur. Vidit deus cūc. que fec. ⁊ erant ual. bona. Per hoc autem excluditur opinio antiquorū naturaliū ponentiuz cām materialem solā ⁊ unam: ex qua oia fiebant raritate ⁊ ōnsitate. hae. n. necesse est dicē distinctionē rerū quas i uniuerso uidem⁹ nō ex alicuius ordināte intentō ne p̄uenisse: sed ex materie fortuito motu. Similiter etiā excluditur opinio Democriti ⁊ Leusippi ponētiuz infinita principia materialia. s. indiuisibilia corpora eiusdem nature: sed oīa figuris positione ⁊ ordine: ex quoz cōcursu quē oportebat eē fortuitum cū cām agentem negarent: ponebāt esse diuersitatem i reb⁹ p̄pt̄ p̄dictas tres athomorū dīias. s. figure ordinis ⁊ positionis. vnde sequebatur distinctionem reruz esse fortuitā quod ex premissis pz eē falsum.

Quā nō ē p̄ma cā distictōis rex XL

EX hoc autē ulteri
us apparet q̄ rerū distictio nō est p̄p materie diuersitatē sicut propt̄ p̄mas cām: ex materia enim nihil determinatum p̄uenire potest nisi casualiter: eo q̄ materia ad multa possibilis est ex quibus si unū tm̄ proueniat hoc ut in pauciorib⁹ contingens necesse est esse: huiⁿ modi autem est quod casualiter euenit ⁊ p̄cipue sublata intentione agentis: ostensū est autē q̄ rex distictio non est a casu: relinquitur igitur q̄ nō sit p̄pter māe diuersitatē sicut propt̄ primā cām. ¶ Ad hoc ea q̄ sūt ex itētōe agentis nō sūt p̄pter māz sicut p̄pter primā cām: cā. n. agens prior ē i cāndo q̄ matia: qz mā ñ fit actu cā nisi fm q̄ ē mota ab agēte. uñ si aliq̄s effectus cōsequt̄ dispōnē māe ⁊ intētionē agentis ñ ē ex mā sicut ex prima cā: ⁊ p̄p hoc uidem⁹ q̄ ea que reducūt i mā sicut i primaz cām sūt p̄ter intentionē agentis sicut monstra et alia peccata nature: forma āt ē ex itentōe agentis qō ex h̄ pz: agens. n. agit sibi sile fm formam: ⁊ si aliq̄n deficiat hoc ē a cāu p̄pter matiā: forme igit nō sequūt dispōez matie: sicut primā cām: sz magis ecouerso: matie sic disponūt ut sint tales forē: distictio āt rex fm spēm est p formas: distinctio igit rex nō ē p̄p matie diuersitatē sicut propt̄ primā cām. ¶ Amp̄. distictio rex nō pōt p̄uenire ex mā nisi in illis q̄ ex mā p̄xīte fiūt: multa autē sūt ab iuicē distincta in reb⁹ que nō p̄nt ex precxistente matia fieri: sicut pz de corporib⁹ celestibus q̄ nō habēt p̄riuz ut corr motus ostendit: nō igit pōt eē prima cā distinctionis rex dīsitas matie. Item quecūq̄z hñtia sui eē cām distinguūtur: habēt cām sue distictōis: vnūquodq̄z. n. fm hoc fit ens fm q̄ fit unū in se indiuisū ⁊ ab aliis distictū sed si matia sui diuersitate est cā distinctionis rerū oz ponē materias in se eē distinctas: cōstat aūt q̄ materia quelibet habet esse ab alio p hoc q̄ supra oñsū est oē q̄ō qualitcūq̄z ē: a deo eē: ḡ aliō ē cā distictionis matīe: nō igit prima cā distictiōis rex pōt eē diuersitas matie. ¶ Ad hoc cū ois intellectus agat propt̄ bonū nō agit melⁱ propt̄ uilⁱ: sz ecouerso. silr ē ō nā. oēs āt res p̄cedūt a deo p intellectū agentē ut ex supradictis pz: sūt igitur a deo uiliora p̄p meliora ⁊ nō ecouerso. foīa āt nobilior ē matia cū sit pfectio ⁊ actus ei⁹. ḡ nō p̄duc tales formas rex p̄pt̄ tales matias: sz magis tales matias p̄duxit ut sint tales forme: ñ igit distinctō spēz i reb⁹ q̄ est fm formā est p̄pter matiam sed magis matie sūt create diuerse ut diuersis formis cōueniant. Per h̄ āt excludit opio Anaxagore ponēt infinita principia matialia a pricipio q̄dē cōmixta i uno p̄fuso q̄ postmodū itellect⁹ sepando p̄stituit: ⁊ q̄rūcūq̄z aliorz ponētiū dīsa principia matialia ad distinctionē rerz cāndam.

Quā distinctio rerum non est propter contrarietatez primorum agentium XLI

EX premissis autē ostendi potest q cā distinctionis rerū nō est diuersitas aut ꝓprietas agentiū Si enī diuersi agentes ex quibus procedit rez diuersitas sūt ordinati ad inuicē: oz q hmōi ordis sit aliq cā una. nā multa nō uniūtur nisi p aliqd. z sic illius ordinis est una cā z una distictionis rerum. si uero diuersi agentes non sint ad inuicem ordinati: concursus eoz ad diuersitatem rerū ꝓducēdā erit p accns: distinctio igitur rez erit cāu alis cuius ꝓriū supra est ostensū ¶ Item a diuersis cāis nō ordinatis non procedūt effectus ordinati nisi forte p accns. diuersa āt i q̄tū hmōi ñ faciūt vnū: res āt distincte inueniūtur hīe ordinem ad inuicē non casualiter: cū ut in pluribus unum ab alio mouetur: impossibile est igitur q distictō rerū sic ordinatarz sit ꝓpter diuersitatē agentiū nō ordinatoz ¶ Amp. quecūq hñt cām sue distinctionis: nō possunt eē ꝑma cā distictionis rez sed si plura entia ex equo accipiāt necesse ē q habeant cām sue distinctionis. hz. n. cām eēndi cum oia entia sint ab uno ꝑmo ente ut supra oñsum ē idē āt est cā eēndi alicui z distinctionis ei' ab aliis sicut oñsum ē. nō pōt igit esse prima cā distinctōis rez diuersitas agentiū. Item si diuersitas rerū ꝓcedat a diuersitate uel ꝓprietate diuersoꝝ agentiū maxie hoc uidetur qd z plures ponūt de ꝓprietate boni et mali ita q oia bona procedāt a bono principio mala. n. a malo. bonū āt z malū sunt i oibus generibus. nō āt potest esse vnū primū ꝑncipium oium maloz. cū. n. ea que sunt per aliud reducant ad ea que sunt per se oportebit ꝑncipiū actiuū malorū eē p se malū: per se āt dicim' tale: qd per essentiam suā tale est. eius igit essētia erit mala. hoc āt est ipossibile: oē. n. qd est i q̄tū ē ens necesse eē bonū: esse nāq suū vnūquodq amat z coseruari appetit. signū āt ē qz ꝯ pugnat vnūqd qz sue corruptioni. bonū āt est qd oia appetunt: non potest igitur distinctio i rebus ꝓcedere a duobus ꝯrijs principijs q̄z unū sit bonū z aliud malū. ¶ Ad hoc oē agens agit i q̄tu ē actu: i q̄tum vo est actu: ē vnūqdq perfectū. pfectū vo oē i q̄tū hmōi bonū dicimus: oē igitur agens in q̄tum hmōi bonū est: si quid igitur per se malū est ñ poterit eē agens: si āt ē malorz primū ꝑncipiū oz eē p se malū ut ostensū est: ipossibile est igit distictōnē i rebus procedere a duob' principijs bono z malo ¶ Amp. si oē ens i q̄tū huiusmodi bonū ē. malū igitur i q̄tuz est malū est non ens: nō enī āt i q̄tum huiusmodi non est ponere cām agētez cū oē agens agat i quātuz est ens actu. agit autem unūquodq sibi sile: mali igitur in quantum est hmōi non est ponere cām per se agentem: non est igitur fieri reductionē malorū in unā ꝑmam cāz que per se sit cā oium malorz. Adhuc qd educitur preter intentionem agentis non hz cām per se sed incidit per accidens sicut cū quis inuenit thesauru fodiēs ad plantandū: sed malū in effectu aliquo nō potest prouenire nisi preter intentionē agentis. cū omne agens aliquod bonū itēdat. bonū. n. est qd oia appetūt. malū igitur non habet cām p se sed per accns incidit in effectibus cāruz: non igitur est ponere unū primū principiū oium malorz. Item ꝓriorum agentiū sūt ꝓtrarie actiones: eoz igitur que per unā actionē ꝓducūt non sunt ponenda ꝓncipia cōtraria. bonū āt z malū eadem actione producuntur: eadem enim actiōe a qua corrumpitur z aer generatur: nō sunt igit ꝓpter differentiam boni z mali in rebus inuētā ponenda principia contraria ¶ Amp. qd oino non est. nec bonum nec malum est: quod autez ē in q̄tum est bonū est ut ostensuz ē. oz igit maluz eē aliquid in quantum est non ens: hoc āt ē ens puatū. malū igitur i q̄tū hmōi ē ens priuatū z ipsum malū est ipsa priuatio. priuatio āt nō hz cāz p se agentē: qz omne agens agit in q̄tum habz fōmā. z sic oz per se effectum agentis eē habens formam cū agens agat sibi sile nisi per accidens. relinquitur igitur q malū ñ hz cām per se agentem sz incidit per accidens in effectibus cāz per se agentium: non est igitur unū primū z p se malorū ꝑncipiū sed primū oium principium ē unū ꝑmum bonū i cuius effectibus consequitur malū per accidens. Hinc ē q Isa. xlv. dr. Ego dns z nō ē alter deus formās lucē z creās tenebras: faciēs pacez z creans malū. ego dns faciens oia hec. Et Ecc. xi. Bona z mala uita z mors paupertas z hōestas a deo sūt: z eodē. xxxiij. Contra malū bonū est: z ꝯ uirū iustū est peccator: z sic intuere in oia opera altissimi: duo ꝯ duo z unū ꝯ unū. Dicitur autem deus facē mala uel creare in q̄tū creat ea q̄ sm se bona sūt z tm alijs sūt nociua: sicut lupus q̄uis in sua spē quoddā bonū nature sit tm oui est malus z silr ignis aque i quātum est hmōi corruptiuus et p silem modū ē cā malorū in hoibus que penedicuntur. Unde dr Amos. iij. Si est malū in ciuitate qd dns nō fecerit. z hoc ē qd Greg. dic. Extīa mala que nulla sua natura subsistūt creant a domino: sed creare mala dicitur cū res in se bōas creatas nobis male agentibus in flagellum formant. Per hoc autē excludit error ponētiū prima principia ꝯria: qui error primo icepit ab Empedocle. posuit. n. duo prima principia agentia amicitiaz z litem. quoz amicitiā dixit eē cām generatōnis litē vo corruptionis ex q̄ vi ut Auz. dicit i primo metha: hec duo bonū z malū prima principia cōtraria posuisse: posuit āt z pytagoras duo ꝑma bonū et malū sed non per modū pricipioz agēti um sed per modū formaliū principioꝝ. ponebat

enim hec duo esse genera: sub quibus oia alia cõ prehẽderẽtur: ut pz per phz i primo metha. Dos ãt ãtiquissimoꝝ phoꝝ errores qui ẽt fuit p poste riores phos sufficienter excluſi quidã puersi sẽsus hoies doctrine xpiane adiũgere presũpserunt: qꝝ prim⁹ fuit Martion a quo martioniste sẽ dicti: q̃ sub noie xpiano heresim ꝓdidit: opiat⁹ duo sibi diuersa principia: quẽ secuti sẽ cerdoniani: ⁊ post modũ manichei q̃ hũc errorẽ maxie diffuderũt.

Qz cã distinctionis rerum non est secun dorum agentiuꝝ ordo. LXII.

Ex eisdem ẽt ostẽ di põt: q̃ rez distinctio ñ cãtur ex or dine secũdoꝝ agentium sicut q̃dã di cere uoluerũt. Qz deus cuz sit un⁹ ⁊ simplex facit tm̃ unũ effectum: q̃ ẽ substãtia ꝓmo creata: q̃ qa simplicitati ꝓprie cãe adeq̃ri ñ põt: cũ ñ sit actus purus: sed hẽat aliquid de potẽtia admixtũ hz a liquã mltiplicitatẽ ut ex ea iõ plalitas aliq̃ possit ꝓdire: ⁊ sic sẽper effectib⁹ a simplicitate cãꝝ defi ciẽtib⁹: dũ multiplicãtur effect⁹ distas uero reruꝫ ꝓstituit: ex q̃bus uniuersũ ꝓsistit: hec igit positio toti rez diuersitati nõ unã cãm assignat: sz singu las cãs ỏtmiatas effectib⁹: totã ãt diuersitatẽ rez ex ꝓcursu oiũ cãꝝ ꝓcedere ponit ea ãt a cãu eẽ dicimus: q̃ ex ꝓcursu distaꝝ cãꝝ ꝓueniunt ⁊ non ex aliq̃ una cã determinata: distinctio igitur rerum ⁊ ordo uniuersi erit a casu. Amp̃. id qõ ẽ opti mum i reb⁹ creatis reducitur ut in primã cãm in id qõ est optimũ i cãis: oz igitur effect⁹ ꝓportiõa les eẽ cãis: optimum ãt in oibus entibus creatis ẽ ordo uniuersi: i q̃ bonũ vniuersi ꝓsistit: sicut et in rebus hũanis bonũ gentis ẽ dinius q̃ bonũ uni⁹: oz igitur ordinẽ uniuersi sicut in ꝓpriã cãz reduce re in deũ: quẽ supra oñdimus esse sũmum bonũ: non igitur rez distinctio in quo ordo ꝓsistit uni uersi cãtur ex cãis secundis: sz magis ex intẽtione cãe prime. Ad hec. Absurdũ vi id qõ est opti mũ in reb⁹ reducere sicut in cãm i rez defectuz: optimũ ãt in rebus creatis est distinctio ⁊ ordo ip soꝝ: ut oñsum est: inconueniens igit est dicere: q̃ ta lis distictus ex hoc cãetur q̃ secũde cãe deficiunt a simplicitate cãe prime. Itẽ in oibus cãis agenti b⁹ ordinatis ubi agit ꝓpter finẽ: oz q̃ fines cãruz secũdarũ sint ꝓpter finẽ cãe prime: sicut finis mi litaris ⁊ eq̃stris ⁊ frenifactiue ẽ ꝓpter finẽ ciuilis: ꝓcessus ãt entiũ a primo ente ẽ p actionẽ ordina tã ad finem: cũ sit per itellectum: vt oñsum est: in tellectus ãt hois ꝓpter finẽ agit: si igitur i ꝓducti one rerũ sẽ aliq̃ cãe secũde: oz q̃ fines earum ⁊ ac tiones sint ꝓpter finẽ cãe prime: q̃ est ultimus fi nis i rebus cãtis: hic ãt ẽ ordo uniuersi ptium et distinctio qui ẽ q̃i ultima forma: non ẽ igitur di stinctio i reb⁹ ⁊ ordo ꝓpter actiones secũdarũ cã rũ: sed magis actiones secũdaꝝ cãrum sẽ ꝓpter ordinem ⁊ distinctionẽ in rebus cõstituendã. Ad hec. Si distinctio ptium uniuersi ⁊ ordo earũ est ꝓprius effectus cãe prime q̃i ultima forma ⁊ opti mum i uniuerso: oz rez distinctionem ⁊ ordinem eẽ in intellectu cãe prime: in rebus. n. q̃ per itellec tum agũtur forma q̃ in reb⁹ factis ꝓducit: puẽit a forma sili q̃ ẽ in itellectũ: sicut dom⁹ q̃ ẽ i mã a domo q̃ est i intellectũ: forma ãt distinctiõis ⁊ or dinis ñ põt esse i itellectu agẽte: nisi sint ibi forme distinctoꝝ ⁊ ordinatoꝝ: sũt igitur in itellectu diuino forme distictarũ rerum diuersaꝝ ⁊ ordia tarum: nec hoc simplicitati eius repugnat: ut su pra oñsum est: si igitur ex formis q̃ sẽ i itellectu ꝓ ueniãt res extra aiam in his q̃ p intellectũ agũt: poterũt a prima cã ũmediate cãri plura ⁊ diuersa nõ obstãte dina simplicitate: ꝓpter quã q̃dã in p dictã põnem inciderũt. Itẽ actio agẽtis p intellec tũ terminat ad formã quã intelligit nõ ad aliam nisi p accidẽs ⁊ a casu: de⁹ ãt agẽs est p intellectũ ut oñsum ẽ: non põt igitur et⁹ actio esse casualis: cuz nõ possit in sua actiõe deficere: oz igitur q̃ p ducat effectũ suum ex hoc q̃ ipsum effectũ intelli git ⁊ intendit: sed per quã rõnem intelligit unum effectum: põt ⁊ multos effectus alios a se intellige re: põt igitur multa cãre statim absq; medio. Amp̃. Sicut supra oñsum est: virtus dina non li mitatur ad unũ effectum: ⁊ hoc ex et⁹ simplicita te ꝓuenit: q; q̃to aliqua uirtus ẽ magis unita: tã to ẽ magis infinita: ⁊ ad plura se põt extẽdere: q̃ ãt ex uno nõ fiat nisi unum: ñ oz nisi qñ agens ad unum effectũ determinat: nõ oz igit dicere: q̃ qa de⁹ ẽ un⁹ ⁊ oio simplex: ex ipso mltitudo ꝓuenire ñ possit nisi mediãtibus aliq̃bus ab eius simplici tate deficiẽtibus. Pre. Oñsum est supra: q̃ solus de⁹ põt creare: multa ãt si rez q̃ ñ pñt procedere in esse nisi p creationẽ: sicut oia que nõ sũt cõpo sita ex mã ⁊ forma q̃rietati subiecta: h⁹ mõi. n. in generabilia oz eẽ: cuz ois generatio fit ex ꝓtrario ⁊ ex mã: talia ãt si oẽs itellectuales subsãtie ⁊ oia corpora celestia ⁊ ẽt ipsa mã prima: oz igr ponere oia h⁹ mõi imediate a deo sũpsisse sui eẽ principi uz. Dic ẽ qõ dr Hen̄. ꝓmo. In pn.c.de.c.7 t.7 Job xxxvij. Du fortitã fabricat⁹ es celos q̃ solidissimi q̃i ere fundati sũt: Excludit aũt ex pdictis opinio Auice. q̃ dicit q̃ deus intelligẽs se ꝓduxit unã itel ligentiã primã: in q̃ iã ẽ potẽtia ⁊ actus: q̃ in q̃tũ itelligit deũ: ꝓducit intelligentiã secũdam: i q̃tũ uero intelligit se fm q̃ est in actu ꝓducit aiam or bis: i q̃tum uero itelligit se fm q̃ est in potentia: ꝓducit substãtiã orbis primi ⁊ inde ꝓcedẽs diuer sitatẽ rez instituit per cãs secũdas. Excluditur ẽt opio quorũdã antiquoꝝ hereticoruz: q̃ dicebant deũ non creasse mundũ: sz angelos: cuius erroris

dicitur primo fuisse Simon magus inuētor.

¶ Quō distinctio rerū non est per aliqm angelū inducentem i māīam diuersas formas. XLIII.

Sunt ăt quidam moderni heretici qui dicūt deū oiuz uisibiliū creasse māīam: sed per aliquē angelum p dīsas formas fuisse distinctā: cuī opinionis falsitas mānifeste appet: ñ.n. celestia corpora i qb' nulla ꝓtrarietas uenit ex aliq̄ mā pñt eē formata: ōe.n. qō fit ex mā p̄exīte oz ex ꝓtrario fieri: ipossibile est igit q ex aliqua mā pus a deo creata angelus aliquis celestia corpora formauerit. ¶ Amp̄. celestia corpora aut i nulla mā conueniunt cū corpibus inferioribus: aut nō ꝓuenīt in aliq̄ mā nisi in pma: ñ.n. celū est ex elis cōpositz nec nāe elaris: qō eius mot' oñdit a motib' oiuz eloꝛum diuersus: mā ăt prima ñ pōt p̄cessisse per se ipsā añ oia corpora formata: cū non sit nisi potētia tm̄. ōe.n. esse in actu est aliqua forma: ipossibile est igitur q ex mā prius creata a deo aliquis angelus oia uisibilia corpora formauerit. ¶ Ad hec. ōe qō fit: ad hoc fit ut sit: est.n. fieri uia in cē: sic igitur unicuiq̄ creato ꝓuenit fieri sicut sibi cōuenit esse: esse ăt ñ ꝓuenit forme tm̄ nec mātie tm̄ sz cōpositi: mā.n. nō ē nisi in potentia: forma vō ex q̄ aliq̄d est: ē.n. actus. vñ restat q cōpositz ꝓprie sit: eī igitur solius est ꝓprie fieri ñ materie p̄ter formā: nō est igitur aliud agēs creans māīam solā: z aliud inducens formam. Itē prima inductio formaz in mā nō pōt esse ab aliq̄ agente per motum tm̄: ois.n. motus ad formam ē ex forma determinata in formā determinatā: z sic q māīa non pōt esse absq̄ ōi forma: p̄supponitur aliq̄ forma in māīa: sed ōe agens ad formā solā materialem oz q sit agens p motū: cū.n. forme materiales nō sint p se subsistētes: sz eaz esse sit in eē mātie non pñt ꝓduci in eē nisi uel p creationē totius cōpositi vel p trāsmutationem mātie ad talē uel talem formā: ipossibile est igit: q prima inductio formaz in māīa sit ab aliq̄ creante formā tm̄: sz ab eo q̄ est creator tot' cōpositi. ¶ Ad hec. mot' ad formā est posterior naturalr motu secūdū locū: cū sit actus magis ipfecti: vt ꝓbat phs: posteriora ăt in entibus naturali ordine cāntur a prioribus: mot' igit ad formam cātur a motu fm locū: primus ăt mot' fm locum est mot' celestis: mot' igitur ois ad formam fit mediāte motu celesti: ea igitur q̄ nō pñt fieri mediāte motu celesti nō pñt fieri ab aliq̄ agēte: q̄ non pōt agere nisi p motū q̄lem oz esse agentem: q̄ non pōt nisi inducere formaz in materia ut oñsum est: p motū ăt celestem nō pñt ꝓduci multe forme sēsibiles nisi mediātibus determinatis ꝓncipiīs suppositis: sicut animalia quedā ñ fiunt nisi ex semine: prima igitur īstitutio baz formarū ad q̄rū ꝓductionem nō sufficit motus celestis sine preexistentia siliū formaz in spe: oz q sit a solo creante: Itē sicut dī in. iij. phisico. idez est mot' localis ptis z totius: vt tot' ire z unius glebe: ita mutatio generationis ē eadē totius z ptis: ptes ăt horū generabiliū z corruptibiliū generātur acquirētes formas in actu a formis qui sūt in māīa: nō ăt a formis extra materiā exīstibus: cuz oporteat generās esse sile generato ut ꝓbat phs in. vij. metha. neq̄ igit totalis acquisitio formaz in mātia pōt fieri p motū ab aliq̄ substātia separata cuius modi est angelus: sed uel oz q hoc fiat mediante agente corporeo uel creante qui agit sine motu.

Ad hec. sicut esse ē primū in effectibus: ita rñdet prime cāe: ut ꝓprius effectus: esse ăt ē p formam: z non p materiā: prima igitur cālitas formaz prime est prime cāe attribuenda. ¶ Amp̄. cū omne agens agat sibi sile: ab illo acqrit effect' formā cui per formam acquisitā sīlatur: sicut domus in materia ab arte q̄ est spes dom' i aīa: sz oia silāné deo: q̄ est actus purus in q̄tū hz formas per q̄s fiunt in actu: z in q̄tum formas appetunt: dīnā sīlitudinē appetere dicūt: absurdum igit est dicere q rez formatio ad alium ptineat q̄ ad creatorē omnium deū. At inde est q ad excludendū istum errorē Gen: primo Moyses p' q̄ dixerat deū in principio celū z terrā creasse: subdidit quō oia in ꝓpas spes formando distinxerat: z aplūs dicit Col. primo q in ipso cōdita sūt oia uniuersa siue que in celis sūt siue q̄ in terris: siue uisibilia siue inuisibilia.

¶ Quō distinctio rerū non processit ex meritoꝛuz uel demeritoꝛum diuersitate. XLIIII.

Hinc superest ostēdere q rez distictio nō ꝓcessit ex diuersis motibus liberi arbitrij rōnalium creaturarū: ut posuit Origenes in lib. piarchon: uolēs. n. resistere antiq̄z hereticoz obiectiōibus z erroꝛibus: q̄ oñdere nitebātur diuersā naturaz boni z mali eē i reb' ex ꝓtrarijs actoꝛibus ꝓpter multā distātiā inuentā: tā i reb' nālibus q̄ i reb' hūanis: quā nulla merita p̄cessisse uidētur. s. q corpoꝛa q̄dam sūt lucida: q̄dā obscura: q̄dā hoies ex barbaris quidā ex xp̄ianis nascūtur: coact' ē ponere oēz diuersitatē in rebus inuētā ex diuersitate meritoz fm dei iusticiā ꝓcessisse. Dicit. n. q dē ex sola sua bonitate primo oēs creatas eq̄les ꝓduxit z oēs spuales z rōnales q̄ per liberū arbitriū diuersimode sūt mote: q̄dā adherentes deo plus uel min': q̄dā abeo recedētes magis uel minus: z fm hoc dīsi gradus i substantijs spualib' ex dīna iusticia sūt subsecuti: ut q̄dā essent āgeli fm diuersos oꝛdines: q̄daz aie hūane ēt fm diuersos stat': q̄dā ēt demōes in statib' diuersis: z ꝓpt dīsitatē rōnaliū creaturaz

dicebat diuersitatē corporalium creaturarū deū
ſtituiſſe: vt nobiliorib⁹ corporib⁹ nobiliores ſpu
ales ſubſtātie adiūgerēt: vt diuerſimode cor⁹palis
creatura ſpualiū ſubſtātiaruꝫ diuerſitati q̄buſli
bet modis aliꝫ deſeruiret. Hec āt opio eſſe falſa
mānifeſte cōuincit: q̄to. n. aliquid ē melius i effec
tib⁹: tāto ē pr⁹ i itentiōe agētis: optimū āt i reb⁹
creatis ē pfectio uniuerſi: q̄ cōſiſtit i ordie diſticta
rū rerū: i oibus. n. pfectio totius p̄eminet pfectio
ni ſingulariū ptiū: igit diuerſitas rerū ꝓuenit nō
ex diuerſitate meritoꝝ: ſꝫ ex p̄ncipali intētiōe pri
mi agētis. Ad hec. ſi oēs create rōnales a prin
cipio fuerūt eq̄les create: oꝫ dicere q̄ una earū in
ſua opatione ab alia nō depēderet: qō āt ꝓueīt ex
ꝓcurſu diuerſaꝝ cārum q̄rū una ab alia non de
pēdeat ē caſuale: igit ſcōm p̄dēam pōnē tal' diſtic
tio ꝛ ordo reꝝ ē caſualis: qō eſt ipoſſibile: vt ſu
pra oñſum ē. Amp̄. qō eſt alicui nāle ñ acq̄rit
ab eo p uolūtatē: mor⁹. n. uolūtatis ſiue liberi ar
bitrij p̄ſupponit exīntiā uolētis: ad quā eius natu
ralia exigūtur: ſi igit p motū liberi arbitrij acq̄ſi
tus ē diuerſus gradus rōnaliū creaturaruꝫ: nulli
create rōnali erit ſuus gradus nālis ſꝫ accīntalis:
hoc āt ē ipoſſibile: cū. n. dūa ſpecifica ſit unicuiq;
nālis: ſeq̄tur q̄ oēs ſubſtātie rōnales create ſint v
nius ſpei. ſ. āgeli demones ꝛ aie hūane ꝛ aie cele
ſtiū corꝓꝝ: q̄ Origenes aiata ponebat: ꝛ hoc eē
ſīm: diuerſitas actionū nālium declarat: ñ. n. eſt
idē modus q̄ nāl⁹ itelligit itellectus hūanus: q̄ ſē
ſu ꝛ fātaſia indiget: ꝛ itellect⁹ āgelic⁹ ꝛ aia ſolis ni
ſi forte fingam⁹ āgelos ꝛ celeſtia corꝓa hēre car
nes ꝛ oſſa ꝛ alias h⁹ mōi ptes ad hoc q̄ poſſint or
gana ſēſuū hēre: qō eſt abſurdū: relinq̄t igitur q̄
diuerſitas ſubſtātiarū itellectualiū ñ ꝓſeq̄t diuer
ſitatē meritoꝝ: q̄ ſi ſīm motus liberi arbitrij. Ad
hec. ſi ea q̄ ſi nālia non acq̄rūt p motū liberi arbi
trij: aiam āt rōnalem tali corꝓi uniri ſi acq̄ritur
ei ꝓpter p̄cedēs meritū uel demeritū ſīm motū li
beri arbitrij: ſeq̄t q̄ ꝓiūctio h⁹ aie ad hoc corꝓ⁹ ñ
ſit nālis: ḡ nec cōpoſitū eſt nāle: hō āt ꝛ ſol ꝛ Ori
genē ꝛ aſtra ſt cōpoſita ex ſubſtātijs rōnalibus et
corꝓibus talib⁹: ḡ oīa h⁹ mōi q̄ ſt nobiliſſima iter
corꝓoreas ſubſtātias ſt mālia. Itē ſi huic ſubſtan
tie rōnali non ꝓuenit in q̄tū ē talis ſubſtātia huic
corꝓi vniri: ſꝫ magis i q̄tum ē ſic merita huic cor
ꝓri uniri: ñ ē ei p ſe ſꝫ p accīs: ex his āt q̄ p accīs
uniūtur: ñ reſultat aliqua ſpēs: q: ñ fit ex eis unū
p ſe: non. n. ē aliq̄ ſpēs hō albus uel hō ueſtit⁹: re
linquit igitur q̄ hō non ſit aliq̄ ſpēs nec ſol nec lu
na nec aliquid h⁹ mōi. Amp̄. ea q̄ ad merita cōſe
quūtur: p̄nt i melius uel i pei⁹ mutari: merita aūt
ꝛ demerita p̄nt augeri uel minui ꝛ p̄cipue ſecūdū
Origenē: q̄ dicebat libeꝝ arbitrīū cuiuſlibet cre
ature ſp eē in utrāq; ptē flexibile: ſi igit aia rōnal'
hoc corꝓ⁹ cōſecuta ē ꝓpter p̄cedēs meritū uel de
meritū: ſeq̄tur q̄ poſſit iteꝝ ꝓiungi alteri corꝓi ꝛ
nō ſolū q̄ aia hūana aſſumat aliud corꝓus hūa
nū: ſꝫ ēt q̄ aſſūat q̄ñq; corꝓus ſidereū: qō eſt ſm
pitagoricas fabulas quālibet aiam qōlibet corꝓ⁹
ingredi: hoc āt ꝛ ſm phīam apparet eē erroneū:
ſm quā determinatis formis ꝛ motoribus aſſignāt
determinate māe ꝛ determinata mobilia: ꝛ ſm fidem
hereticū: q̄ aiam i reſurrectione idē corꝓ⁹ reſumē
p̄dicat: qō deponit. Pre. cū multitudo ſine diuer
ſitate eſſe nō poſſit: ſi fuerūt a p̄ncipio create rō
nales i q̄dā multitudine ꝓſtitute: oportuit i eis ali
quā diuerſitatē fuiſſe: aliq̄d ḡ hūit una eaꝝ: qō ñ
hūit altera: ꝛ ſi hoc ex diuerſitate meriti ñ proce
dat: pari rōne nec fuit neē: ut gradus diuerſitas
ex meritoꝝ diuerſitate ꝓueniret. Itē oīs diſtinctio
aut ē ſm diuiſionē quātitatis q̄ i ſolis corꝓibus ē
unde i ſubſtātijs p̄mo creatis ſm Origenē eē nō
potuit: aut ſm diuiſionē formalē q̄ ſine gradu di
uerſitate eē non p̄t: cū talis diuiſio reducat ad p̄
uationem ꝛ formam: ꝛ ſic oꝫ q̄ alia formarū ꝓdi
uiſarū ſit melior ꝛ altera uilior: vñ ſm phīm ſpes
reꝝ ſi ſicut numeri quoꝝ un⁹ alteri addit aut mi
nuit: ſic igitur ſi fuerūt a principio multe ſubſtā
tie rōnales create: oꝫ q̄ fuerit i eis gradus diuerſi
tas. Itē ſi creature rōnales ſine corꝓibus ſubſiſtē
p̄nt: ñ fuit neēium ꝓpter diuerſa merita rōnaliuꝫ
creaturaꝝ diuerſitatē in nā corꝓali inſtitui: q: et ſi
ne diuerſitate corꝓoꝝ poterat diuerſus gradus i
ſubſtātijs rōnalibus ueniri: ſi aūt create rōnales
ſine corꝓibus ſubſiſtere nō p̄nt: ḡ a p̄ncipio ſil'cuꝫ
creatura rōnali ē ēt creatura corꝓalis inſtituta: ma
ior ē āt diſtātia corꝓalis create ad ſpualē q̄ ſpua
lium creaturaꝝ ad inuicē: ſi igitur a p̄ncipio de⁹
tā magnā diſtantiā i ſuis creaturis inſtituit abſq;
aliq̄bus meritis p̄cedētibus: ñ oportuit merita di
uerſa p̄cedere ad hoc q̄ i diuerſis gradibus create
rōnales inſtituerētur. Ad hec. ſi diuerſitas crea
ture corꝓalis rñdet diuerſitati create rōnalis pari
rōne ꝛ uniformitati rōnalium creaturaꝝ rñdēt
uniformitas nāe corꝓalis: fuiſſet ḡ nā corꝓalis cre
ata ēt ſi diuerſa merita rōnalis creature ñ p̄ceſſiſ
ſent ſed uniformis: fuiſſet igit creata mā ꝑma: q̄ ē
oibus corꝓibus cōis: ſed ſub una tm̄ forma: ſt āt
i ipſa plures forme i potētia: remāſiſſet igit ipfec
ta ſola una eī⁹ forma reducta i actu q̄ ñ ē dine ꝓ
uenīēs bōitati. Itē ſi diſtas cōpal' create ſeq̄t di
uerſos mor⁹ liberi arbitrij rōnal' create oportebit
dicē q̄ cā q̄re ē tm̄ un⁹ ſol i mundo ſit q̄a tm̄ vna
rōnal' creatura ſic mota ē p libeꝝ arbitriū vt tali
corꝓi meret adiūgi: hoc āt fuit a caſu: q̄a vna tm̄
ſic peccaret ē igit a cāu q̄ ſit vn⁹ ſol i mūdo ꝛ nō
ad neēitatē corꝓoꝝ nature. Pre. cū creata
ſpiritual' ñ mereat deſcēdē niſi p pcēm: deſcendit
āt a ſua ſublimitate: in qua iuiſibilis ē: per hoc q̄
viſibilibus corꝓibus vnitur: vī ſequi: q̄ uiſibilia

corpora sint eis adiuncta ppt pcm'qđ vt ppiquũ errori manicheoꝝ ponẽtũ hec uisibilia ex malo ꝓncipio ꝓcess'sse. Huic ẽt opioni auctoritas sacre scripture mãifeste ꝯdicit: q̃ in singulis opibus uisibiliũ creaturaꝝ tali mõ loq̃ndi utitur Moises. Videns de' q̃ esset bonũ ⁊c. ⁊ postmodũ de cũctis sil' subiungit. Vidit de' cũc. q̃ fe. ⁊ erant ualde bona. Ex quo mãifeste datur itelligi q̃ creature corporales et visibiles iõ sũt facte: qz bonuz ẽ eas esse: qđ ẽ ꝯsonũ diuine bonitati ⁊ nõ ꝓpter aliq̃ creaturũ rõnalium merita uel pcã. Vidẽt ãt Origenes non ꝓpẽdisse: q̃ cum aliq̃d nõ ex debito sz libere damus: non est ꝯ iusticiã: si ieq̃lia dam': nulla diuersitas meritoꝝ pensata: cũ retributio merentib' debeat: de' ãt ut supra oñsum ex nullo debito sed ex mera liberalitate res iesse ꝓduxit: vñ diuersitas creaturarũ diuersitatẽ meritoꝝ non ꝓ supponit. Itẽ cũ bonuz totũ sit melius q̃ bonuz ptiũ singularium: nõ ẽ optimũ factoris diminuẽ bonum totũ: ut aliq̃ꝝ partiũ augeat bonitatem: non. n. edificator fũdamento tribuit eã bonitatẽ quã tribuit tecto: ne domum faciat ruinosaz: factor igitur oĩium de' nõ faceret totũ uniuersũ suo genere optimum: si faceret oẽs p. es eq̃les: qz multi gradus bõitatis i uniuerso desserẽt: ⁊ sic eẽt ipfectũ.

Que sit prima cã distictiõis rerũ fz vitatẽ. XLV.

Ostendi ãt ex predictis põt: q̃ sit uere ꝓia distinctionis rerum cã. Cũ. n. õe agens intẽdat suam sil'itudinem i effectum iducere fm q̃ effectus capere põt: tanto hoc agit pfectius: q̃to agens ꝓfect' est: pz. n. q̃ q̃to aliquid ẽ calidius tanto fac magis calidum: ⁊ q̃to est aliquis melior artifex: tanto formã artis pfectius iducit i mãm: deus ãt ẽ pfectissimum agẽs: suã igitur sil'itudinem i reb' creatis ad deũ ptinebat iducere pfectissime q̃tuz n'te create ꝓuenit: sed pfectã dei sil'itudinem nõ pñt cõsequi res create fz unam solã spem create: qz cum cã excedat effectũ: qđ est i cã simplr ⁊ unite: i effectu iuenitur cõpposite ⁊ multiplr: nisi effectus ꝓtigat ad spem cãe: qđ i ꝓpposito dici nõ põt: non. n. creatura põt esse deo eq̃lis: opõtuit igitur esse multiplicitatẽ ⁊ uarietatẽ in rebus creatis ad hoc q̃ iuenirẽtur i eis dei sil' tudo pfecta scõz modũ suum. Amꝑ. sicut ea que fiunt ex mã: sũt in potentia mãe passiua: ita que fiũt ab agẽte oz eẽ in potẽtia actiua agentis: nõ ãt potentia passiua mãe pfecte reduceret i actũ: si ex mã fieret unum tm̃ eorũ ad q̃ mã est in potentia: ergo si aliqs agẽs cuius potentia est ad plures effect' faceret unum illorũ tm̃: potentia eius nõ ita cõplete reduceret i actum: sicut cũ facit plura: per hoc ãt q̃ potentia actiua reducitur i actũ effectus cõsequitur sil'itudinem agẽtis: g̃ ñ esset pfecta dei sil'itudo i uniuerso si esset unus tm̃ gradus oĩuz entiũ: ꝓpter hoc igit ẽ distinctio i rebus creatis: vt pfectius dei sil'itudinẽ ꝓsequantur p multa q̃ p unũ. Ad hec. q̃to aliq̃d in pluribus ẽ deo sile: tãto pfectius ad eius sil'itudinẽ accedit: i deo ãt est bõitas ⁊ diffusio bonitatis i alia: pfectius igitur accedit res creata ad dei sil'itudinem: si ñ solum bona ẽ: sed ẽt ad bonitatẽ aliorꝝ agere põt: q̃ si solũ i se bona esset: sicut sil'ius est soli q̃ lucet ⁊ illuminat q̃ q̃ lucet tm̃: nõ ãt posset creatura ad bonitatẽ alterius creature a gere nisi esset i rebus creatis pluralitas ⁊ ieq̃litas qz agens ẽ aliud a patiente ⁊ bonorabiliꝰ eo: opõtuit igitur ad hoc q̃ in creaturis esset pfecta dei imitatio q̃ diuersi gradus in creaturis iueniũtur. Itẽ plura bona uno bono finito si meliora: bñt n. hoc ⁊ ad hoc amplius: ois ãt creature bonitas finita ẽ: est. n. deficiens ab infinita dei bõitate: pfectius est igitur uniuersũ creaturaꝝ si sũt ꝓlures q̃ si esset vnus tm̃ gradus rerũ: summo ãt bono cõperit facere qđ melius est: ergo ꝓueniens ei fuit: vt plures faceret creaturaꝝ gradus. Ad hec. bõitas spei excedit bonitatẽ iduiidui sicut formale id qđ est mãle: magis igitur addit ad bõitatẽ uniuersi multitudo sperum q̃ multitudo idiuiduoꝝ in una spe: est igitur ad pfectionẽ uniuersi ptinens: non solũ q̃ multa sint indiuidua: sed q̃ sint ẽt diuerse rerũ spes: ⁊ per ꝓñs diuersi gradus i rebus. Itẽ o qđ agit p itellectuz repñtat spez sui itellectus in re facta: sic. n. agẽs sibi per artẽ facit sile: de' ãt fecit creaturã ut agens p itellectuz ⁊ nõ per necessitatem nãe: ut supra oñsum est: spes igitur itellectus dini repñtatur in creatura per ipsũ fca: itellectus ãt multa itelligens nõ sufficiẽter repñtat i vno tm̃: cũ igitur intellect' dinus multa itelligat: vt in primo ꝓbatum ẽ: pfectius se ipsũ repñtat: si plures vniuersoꝝ graduũ creaturas ꝓducat: q̃ si unum tm̃ ꝓduxisset. Amꝑ. opus a sũmo bono artifice fco nõ debuit deesse sũma pfectio: sed bonũ ordinis diuersorum est melius quolibet illoꝝ ordinatorũ p se sũpto: est. n. formale respectu singularium sicut pfectio totius respectu ptiũ: non debuit ergo bonũ ordinis operi dei deesse: hoc aũt bonum esse non posset: si diuersitas ⁊ ineq̃litas creaturarũ non fuisser: est igit diuersitas ⁊ ineq̃litas i rebus creatis non a casu: nõ ꝓpter mãe diuersitatẽ: non ꝓpter interuẽtũ aliq̃rum cãrum uel meritoꝝ: sed ex ꝓpria dei intentione pfectionẽ creature dare uolẽtis q̃lem possibile erat eã habere. Hinc ẽ qđ dr Gen. primo. Vidit deus cuncta que fecerat: ⁊ erant ualde bona: cum de singulis dixisset q̃ sunt bona: qz singula quidem sũt in suis naturis bona: sil' ãt oĩa ualde bona ꝓpter ordinez uniuersi: que est ultima et nobilissima perfectio in rebus.

Q̃ oportuit ad perfectionẽ uniuersi aliqs creaturas intellectuales esse. XLVI.

NAc igitur existẽte cã diuersitatis i rebus: restat nũc de ipsis rebus distictis ꝓsequi quantuz ad fidei ueritatem pertinet: qõ erat tertium a nobis ꝓpositorum: ⁊ oñdemus primo q̃ ex dina di ſpositione pfectionẽ rebus creatis ſcõm ſuuz modũ optimum assignante: ꝓñs fuit q̃ q̃dam creature itellectuales fierẽt i ſummo rerum uertice constitute: tũc. n. effectus maxime perfectus ẽ qñ i ſuum redit principiũ: vñ et circulus inter omnes figuras: ⁊ motus circularis inter omnes motus est maxime pfectus: qz in eis ad principium reditur: ad hoc igitur q̃ uniuersum creaturarũ ultimam pfectionem cõſequatur: oz creaturas ad ſuũ redire principium: redeunt ãt ad ſuum principiuz singule ⁊ oẽs creature: in quãtuz ſui ꝓncipij ſilitudinẽ gerunt ſcõm ſuum esse et ſuã nãm i quib⁹ quãdam perfectionẽ hñt ſicut ⁊ oẽs effectus tunc maxime perfecti sũt: qñ maxime ſilantur cãe agenti: ut domus qñ maxime ſilatur arti: ⁊ ignis qñ maxime ſilatur generanti: cum igitur intellectus dei creaturarũ ꝓductionis principium ſit: ut ſupra oñsum ẽ: nccẽ fuit ad creaturarũ pfectionẽ: q̃ alique creature essent itelligẽtes. ¶ Amꝑ. pfectio se cũda i rebus addit ſupra primã perfectionẽ: ſicut ãt esse et natura rei cõſideratur ſecũdum primaz pfectionẽ: ita operatio ſcõm perfectionẽ ſecũdã: oportuit igitur ad cõſũmatam uniuersi perfectionẽ esse aliquas creaturas: q̃ in deũ redirent: nõ ſolum ſcõm nature ſilitudinem ſed ẽt ꝓ operationẽ q̃ quidem nõ põt esse niſi per actum itellectus et uolũtatis: qz nec ipse deus aliter erga ſe ipſũ operationẽ hz: oportuit igitur ad pfectionem optimaz uniuersi esse aliquas creaturas intellectuales.

Ad hec. ad hoc q̃ perfecte diuine bonitatis repñtatio per creaturas fieret: oportuit ut ſupra oſtẽſum est non ſolum q̃ res bone fierent: ſed ẽt q̃ ad aliorũ bonitatem agerent: aſſilatur ãt perfecte aliquid alteri i agendo: qñ non ſolum ẽ eadẽ ſpes actionis: ſed ẽt idem modus agendi: opõtuit igitur ad ſũmã rerum perfectionẽ q̃ essent alique creature q̃ agerent hoc mõ quo deus agit: oñsum est ãt ſupra q̃ deus agit ꝑ intellectũ ⁊ uolũtatẽ: oportuit igitur aliquas creaturas eẽ itelligentes ⁊ uolentes. ¶ Amꝑ. ſilitudo effectus ad cãm agentez attenditur ſcõm formam effectus: qui preexiſtit i agente: agens. n. agit ſibi ſile in forma ſcõm quaz agit: forma ãt agentis recipitur quidẽ i effectu qñq̃z ſcõm eundẽ modũ essẽdi quo est in agẽte: ſicut forma ignis generati eundẽ essẽdi hz modũ cum forma ignis generãtis: qñqz uero ſecũdum aliuz modũ essendi: ſicut forma domus que est itelligibiliter in mẽte artificis recipitur mãliter i domo q̃ est extra aiam: pz igitur pfectiorẽ esse primã ſilitudinem q̃ ſecũdam: pfectio ãt uniuersitatis creaturarũ conſiſtit in ſilitudine ad deũ: ſicut ẽt pfectio cuiuslibet effectus in ſilitudine ad cãm agẽtẽ: requiritur igitur sũma uniuersi perfectio: non ſolum ſecũdam aſſilationẽ creature ad deum: ſz ẽt primã q̃tum possibile ẽ: forma ãt per quam deꝰ agit creaturã est forma itelligibilis i ipſo: est. n. agens per intellectum: ut ſupra oñsuz est: oz igitur ad sũmam perfectionẽ uniuersi esse aliquas creaturas i quibus ſcõz esse intelligibile forma diuini intellectus exprimatur: ⁊ hoc est esse creaturas ſecundum ſuã nãm intellectuales. Itẽ ad ꝓductionem creaturarũ nihil aliud mouet deum niſi ſua bonitas quã rebus alijs cõicare uoluit ſcõm mõz aſſilationis ad ipſũ: ut ex dictis pz: ſilitudo ãt unius inuenitur i altero dupliciter. Uno mõ q̃tuz ad eẽnãe: ſicut ſilitudo caloris ignei est in re calefacta per ignem. Alio modo ſcõm cognitionẽ: ſicut ſilitudo ignis est i uiſu uel tactu. Ad hoc igitur q̃ ſilitudo dei perfecte esset in rebus modis possibilibꝰ oportuit q̃ diuina bonitas rebus per ſilitudinem cõicaretur nõ ſolũ in essendo ſed ẽt cognoſcendo cognoſcere ãt diuinam bonitatẽ ſoluſ itellectꝰ potest: oportuit igitur esse creaturas itellectuales.

Ad hec. i oibus decenter ordinatis hitudo secundorũ ad ultima imitatur hitudinem primi ad oia secũda ⁊ ultima: lz qñq̃ deficiẽter: oñsum ẽ ãt q̃ deus i ſe oẽs creaturas cõprehẽdit: ⁊ hoc repñtat i corporalibꝰ creaturis: lz per aliũ modũ: ſp. n. iuenitur ſuperius corpus cõprehendẽs ⁊ cõtinens inferius: tñ ſcõm extẽſionem quãtitatis: cũ deꝰ oẽs creaturas ſimplici modo ⁊ nõ quãtitatis extẽſionẽ ꝓtineat. Ut igr nec in hoc mõ cõtinendi dei imitatio creaturis deeſſet:: facte sũt create itellectuales que creaturas corporales ꝓtinerẽt non extenſione quãtitatis ſed ſimplicit̃ per modum intelligibilẽ nam qõ intelligit̃ est in intelligẽte: ⁊ eius intellectuali operatione ꝓprehenditur.

Q̃ ſubſtãtie itellectuales ſi volẽtes. XLVII.

NAls ãt ſubſtãtias intellectuales neceſſe est esse volentes. Inest. n. oibꝰ appetitus boni. cũ bonũ ſit qõ omnia appetũt ut phi tradũt: huiuſmõi ãt appetitꝰ i his quidẽ qui cognitione carẽt dr̃ nãles appetitꝰ: ſicut dicit̃ q̃ lapis appetit esse de ſurſũ: in his aũt q̃ cognitionẽ ſenſitiuã hñt dicit̃ appetituſ animalis q̃ diuiditur in ꝓcupiſibilẽ ⁊ irascibilem in his vero que intelligũt dicit̃ appetitus intellectualis ſeu rõnalis qui est voluntas: ſubſtantie igit̃ intellectuales create hñt volũtatẽ. Ad hec: id qõ est per aliud: reducitur ad id quod est ꝑ ſe tanq̃

in ꝑticulari: vñ et fm phz i. viij. phicoꝝ mota ab alio reducunt i prima mouetia i se ipsa: in sillogismis et conclasiones que sut note ex alijs reducutur in prima principia q sunt nota per se ipsa: inuenutur ait i substatijs creatis quedā q non agut se ipsa ad operandū: sed agutur ui nature sicut inaiata plā te et aialia bruta: non.n. est in eis agere et non agere: oz ergo q fiat reductio ad alia prima que se ipsa agant ad operandum: prima ait i rebus creatis sut substatie itellectuales: ut supra ostensū ē: he igitur substatie se agunt ad operandū: hoc ait ē ꝑpter uolutatis: per quā substantia aliqua est dna sui actus: utpote in ipsa extis agere et non agere: substatie igitur itellectuales create hnt uolutatē. Amp. principium cuiuslibet opationis est forma p quā aliquid est actu: cū omne agēs agat i qtum ē actu: oz igitur q scom modum forme sit modus opationis ꝑntis formā: forma igitur q non ē ab ipso agente p formam cat operationē cuius agēs non ē dns: si qua uero fuerit forma que sit ab eo: qui p ipsā operatur: et ꝑntis opationis dniuz hē bit: forme ait nales ex quib⁹ sequutur mot⁹ et opationes nales non sut ab his quoꝝ sunt forme sed ab exterioribus agētibus totaliter: cū per formaz nalem unūquodq; hēat esse in sua nā: nihil ait potest sibi esse cā essendi: et iō que mouetur naliter non mouent se ipsa: non.n. graue mouet se ipsuz deorsum: sed generans quod dedit ei formam. In aialibus et brutis forme sēsate uel imaginate mouetes nō sut adinuente ab ipsis aialibus brutis: sz sunt recepte in eis ab exterioribus sēsibilibus que in sensū agunt et diiudicate p nalez estimationē. vñ licet quodā mō dicatur mouere se ipsa i qtū eoꝝ una pars est mouens et alia est mota: tm ipz mouere non est eis ex se ipsis: sed partim ex exteri oribus sēsatis et partim a nā: in quātum.n. appetitus mouet mēbra: dicuntur se ipsa mouere: qō hnt supra inaiata et plantas in qtū vo ipsū appetere sequtur de necitate in eis ex formis acceptis p sensū et iudicium nalis estimationis non sibi sunt cā q moueatur: vñ non hnt oīum sut actus: forma ait intellecta p quam substātia intellectualis operatur est ab ipso intellectu: vtpote per ipsum cōcepta et quodāmodo excogitata: vt pz ō forma artis: quam artifex concipit et excogitat: et per eā operatur: substantie igitur intellectuales se ipsas agunt ad operandū ut hntes sue opationis dnīū: hnt igitur uoluntatem. Item actiuum oz esse ꝓportionatum passiuo et motiuū mobili: sed in hntibus cognitionem uis apprehensiua se hz ad appetitiuā: sicut motiuum ad mobile: nam comprehensū per sensum uel imaginationē uel itellectum mouet appetitum itellectualem uel aialem: apprehensio ait intellectiua non determinatur ad quedam sed est oīum: vñ et de intellectu possibili phs dicit in. iij. de aia q ē quo e oia fieri: appetit⁹ igz intellectualis substantie est ad oia se hns: hoc ait est ꝓpium uoluntatis ut ad oia se hēat: vñ et i iij. ethicoꝝ phs dicit q est possibilium et impossibiliū: substātie igitur intellectuales hnt uolutatē.

Q. substantie intellectuales sunt liberi arbitrij in agendo. XLVIII.

EX hoc autē appa ret q predicte substātie sut liberi arbitrij i operādo. Q. n. arbitrio agit manifestum ē ex eo q per cognitionē intellectiuā iudiciū hnt de operādis: libertatez ait nēce est eas hēre: si hnt dnium sui actus: vt ostensum est: sut igitur predicte substātie liberi arbitrij in agendo. Item liberū ē: qō sui cā ē: qō ergo nō ē sibi causa agendi: non ē liberū in agēdo: qcunq; ait non mouetur neq; agunt nisi ab alijs mota: nō sut sibi ipsis cā agendi: sola ergo mouetia se ipsa libertatez in agendo hnt: et hec sola iudicio agunt: nam mouens se ipsū diuiditur in mouēs et motū: mot⁹ ait ē appetitus ab intellectu uel fantasia aut sēsu: motus q̄z est iudicare: horum igit hec sola libere iudicant qcunq; in iudicādo se ipsa mouent: nulla ait potetia iudicans se ipsam ad iudicandū mouet: nisi supra actuz suū reflectatur: oz.n. si se ad iudicandū agit: q suum iudiciū cognoscat: qō quidez solius intellectus est: sut igitur aialia irronalia q dam mō liberi quidē motus siue actionis non ait liberi iudicij: naiata ait que solum ab alijs mouētur: neq; libere actionis sut aut mot⁹: intellectualia uero non solum actionis sz ēt liberi iudicij: qō est liberū arbitrium hēre. Ad hec. forma apprehensa ē pncipium mouēs scom q apprehenditur sub rōne boni uel cōuenietis: actio. n. exterior in mouentibus se ipsa ꝓcedit ex iudicio quo iudicatur aliquid esse bonū uel conueniēs p formā predictam. si igitur iudicās ad iudicandū se ipsum moueat: oz q per aliquā altiorem formā apprehēsā se moueat ad iudicādum. que qdem esse nō pōt: nisi ipsa rō boni uel conuenientis per quam de q libet determinato bono uel cōueniēti iudicatur: illa igitur sola se ad iudicandū mouēt: q cōez boni uel conueniētis rōnem apprehendūt: hec autē sunt sola intellectualia: sola igitur itellectualia se non solum ad agendū sed etiā ad iudicandū mouent: sola igitur ipsa sunt libera in iudicando: qō est liberum arbitrium habere. Amp. a cōceptione uniuersali non sequitur motus et actio nisi mediante particulari apprehēsione: eo q motus et actio erga particularia est: itellectus ait naturaliter est uniuersaliū apprehensiuus: ad hoc igitur q ex apprehensiōe itellectus sequatur motus aut qcūq; actio: oz q vīs itellectus cōceptio applicet

ad particularia:sed vle continet i potētia multa pticularia:pōt igitur applicatio ꝓceptiōis itellectualis fieri ad plura ꝛ diuersa:iudicium igitur intellectus de agibilibꝫ nō est determinatū ad unuz tm̄:hm̄t igitur oia itellectualia liberꝫ arbitriū. ¶ Pre.iudicū libertate carent aliq̄ uel ꝓpter hoc q̄ nullū hm̄t iudiciū:sicut q̄ cognitiōe carent ut lapides ꝛ plante:vel q: hm̄t iudicium a nā determinatū ad unū sicut irrōnalia aialia:nāli.n. estimatione iudicat ouis lupū sibi nociuū:ꝛ ex hoc iudicio fugit ipsū:silr āt in alijs:q̄cunq̄ igitur hm̄t iudicium de agendis nō determinatū ad unū a nā:necē est liberū arbitrium cē: hꝰmōi āt sūt oia intellectualia:itellectus.n.apprehēdit non soluz hoc uel illud bonū:sed ipsū bonum cōe:vñ cuz itellectus ꝓ formā apprehensam moueat uolūtatem:in omnibus āt mouēs et motū oz esse ꝓportionata: uolūtas substātie intellectualis nō erit determiata a nā nisi ad bonuz cōe:quicquid igit offert sibi sub rōne boni poterit uoluntas inclinari i illud nulla determinatione nāli in ꝓtrarium ꝓhibente:oia igitur itellectualia liberā uoluntatē hm̄t ex iudicio itellectus uenientē:qō est liberꝫ arbitrium habē: qō diffinitur liberum de rōne iudicium.

Q substantia intellectualis nō sit corpus. XLIX.

EX premissis autē oñditur q̄ nulla substātia itellectualis ē corpus. Nullū.n.corpus iuenit aliquid ꝓtinere nisi ꝓ cōmensurationē quātitatis vñ ꝛ si se toto totū aliq̄d ꝓtinet:ꝛ partē ꝓte continet:maiorē quidē maiore:minorē āt minore: itellect⁹ āt ñ cōprehendit rem aliquā intellectā ꝓ aliquam quātitatis cōmensurationē:cū se toto itelligat ꝛ cōprehendat totum ꝛ ꝓtem maiora i quātitate ꝛ minora:nulla igitur substātia intelligens ē corpus. ¶ Amꝑ.nullū corꝓ pōt alterius corpis formā substantialē recipere nisi ꝓ corruptionē sue formā amittat:itellectus āt nō corrūpitur:sed magis ꝓficitur:ꝓ hoc q̄ recipit formas oīum ꝛ ꝓficitur.n.itelligendo:itelligit āt scōm q̄ hz i se formas itellectoꝝ:nulla igitur substātia intellectualis ē corpus. ¶ Ad hec.principiū diuersitatis idiuiduoꝝ eiusdē spēi est diuisio māe secundū quātitatē:forma.n.hꝰ ignis a forma illⁱ ignis nō differt:nisi per hoc q̄ est i diuersis ꝓtibus:in quas mā diuiditur nec aliter q̄ diuisione quātitatis sine qua substātia ē idiuisibilis:qō āt recipitur i cōpore:recipitur in eo secundū quātitatis diuisionē ergo forma nō recipitur in corpore nisi ut indiuidiuata:si igitur itellectus esset corpus:forme rerū intelligibiles nō reciperētur i eo nisi ut indiuidiuate:itelligit āt itellectus res ꝓ formas earꝫ q̄s penes se hz:nō ḡ intellectus itelligit vlia:sz solū particularia:qō ꝓz esse falsū:nullus igitur itellectus ē corpus. ¶ Itē nihil agit nisi fm̄ suam spēm eo q̄ forma est ꝓncipiū agēdi in uno quoq̄:si igitur intellectus sit corpus:actio eⁱ⁹ ordinē corporꝫ nō excedet:nō igitur itelliget nisi corpa:hoc āt ꝓz esse falsū:itelligimus.n.multa q̄ nō sunt corpora:itellectus igitur nō ē corpus. ¶ Ad hec. si substātia intelligens est corpus:aut ē finitū aut ifinitū: corꝓ⁹ āt eē infinitū actu est ipossibile:ut in phīsicis probatur:ē igitur finitū corpus:si corpus eē ponitur hoc āt est ipossibile:i nullo.n.corpore finito pōt esse potentia ifinita:vt supra ꝓbatum ē: potētia āt itellectus ē quodāmō ifinita i itelligendo:in ifinitum.n.intelligit spes numeroꝝ augendo:ꝛ silr spes figurarū ꝛ ꝓportionū:cognoscit ēt vle qō est uirtute ifinitum fm̄ suum ambitū:ꝓtinet. n.indiuidua q̄ sunt potētia infinita: nō ē igitur itellectⁿ corpus. ¶ Amꝑ.ipossibile est duo corpora se inuicē ꝓtinere:cū ꝓtinens excedat ꝓtentum:duo āt intellectus se inuicē continent:ꝛ cōprehendūt:dū vnus alium itelligit:itellectus igitur nō ē corpus. ¶ Itē nullius corpis actio reflectitur super agentē.oñsum est.n.in phīsicis:q̄ nullū corpus a se ipso mouetur nisi fm̄ ptem:ita.ſ.q̄ una pars eⁱ⁹ sit mouens:alia mota:itellectus āt supra se ipsū agēdo reflectitur:intelligit.n.se ipsū non solū fz partem sed fm̄ totū:non ē igitur corpus. ¶ Ad hec actus corpis ad actionē nō terminatur:nec motⁿ ad motū:vt in phīsicis ꝓbatū est:actio āt substātie itelligētis ad actionē terminat:intellectus.n.sicut intelligit rem:ita intelligit se intelligere:ꝛ sic i infinitum:substātia igitur itellectⁿ non est corpⁿ. Hinc ē q̄ sacra scriptura substātias itellectuales spās nominat:ꝓ quē modum ꝓsueuit deum incorporeum noiare:scōm illud Jo.iiij. Deus spūs est. Dī āt Sap̄. vij. Est āt in illa.ſ.diuina sapia spūs intelligentie:qui capiat oēs spūs intelligibiles. ¶ Per hoc āt excluditur error antiquoꝝ nāliū: q̄ nullam substātiam nisi corporeaz esse ponebant. vñ ꝛ aiam credebant esse corpus uel ignem uel aerez uel aquā uel aliquid hꝰmōi:quā quidē opionem in fidem xp̄ianam quidā inducere conati sūt dicētes aiam esse corpus effigiatum:sicut corpus exterius figuratum.

Q substātie itellectuales sunt imateriales. L.

EX hoc autē appareret q̄ substātie intellectuales sūt immateriales. Unūq̄q̄.n.ex mā ꝛ forma cōpositū est corpus:diuersas.n.formas mā ñ nisi secūdū diuersas partes recipere pōt:q̄ quidē diuersitas ptium in mā eē nō pōt: nisi scōm q̄ p diuisiōes i mā exīstes vna cōis mā i plures diuidit subtracta.n.quātitate substātia idiuisibil ē:oñsū

ē ãt q̃ nulla ſubſtãtia itelligẽs ē corpus: reliq̃tuꝫ igit q̃ nõ ſit ex mã ⁊ forma cõpoſita. ¶ Amp̃. ſi cut hõ nõ ē ſine hoc hoie: ita mã non eſt ſine hac maꝛia: q̃cq̃d igit in rebus ē ſubſiſtẽs ex mã ⁊ forma cõpoſitũ: eſt cõpoſitũ ex mã ⁊ forma idiuidu ali: intellect⁹ ãt non põt eẽ cõpoſitus ex mã ⁊ forma indiuiduali: ſpes. n. reꝛ intellectaꝛ fiũt intelligibiles actu p hoc q̃ a mã idiuiduali abſtrahũt ſm ãt q̃ ſunt intelligibiles actu fiunt unũ cuꝫ intellectu: vñ non ē igitur ſubſtãtia itelligens ex mã ⁊ forma cõpoſita. ¶ Ad hec. actõ cuiuſlibet ex mã ⁊ forma cõpoſiti non ē tm̃ forme nec tm̃ mãe ſꝫ cõpoſiti: et⁹ n. ē agere cui⁹ eſt eſſe: eẽ ãt ē cõpoſiti p formã: vñ ⁊ cõpoſitũ p mãm et formã agit: ſi igitur ſubſtantia itelligens ſit eõpoſita ex mã ⁊ forma: itelligere erit ipſi⁹ cõpoſiti: act⁹ ãt terminat ad aliq̃d ſimile agenti: vñ ⁊ compoſitũ generans non generat formã ſꝫ compoſitũ: ſi igit intelligere ſit actio cõpoſiti: nõ intelliget nec mã nec forma ſꝫ tm̃ cõpoſituꝫ: hoc ãt pꝫ eſſe falſũ: nõ ē igit ſubſtantia intelligẽs cõpoſito ex mã et forma. ¶ Itẽ forme rerũ ſenſibiliũ pfectius eſſe hñt in intellectu q̃ in reb⁹ ſenſibilibus: ſũt. n. ſimpliciores ⁊ ad plura ſe extendẽtes: p unã. n. formã hois intelligibilẽ: oẽs hoies intellect⁹ cognoſcit: forma ãt pfecte in mã exñs facit eſſe actu tale. ſ. uel ignẽ uel colozatuꝫ: ſi ãt non faciat aliq̃d eſſe tale eſt ipfecte in illo: ſicut forma calozis in aere ut ideferente: ⁊ ſicut uirt⁹ primi agentis i inſtõ: ſi igit intellectus ſit ex mã et forma cõpoſitus: forme reꝝ intellectaꝝ facient intellectuꝫ eſſe actu talis nature q̃lis ē q̃ intelligit: ⁊ ſic ſeq̃t̃ erroꝛ Empedoclis qui dicebat q̃ ignẽ igne cognoſcit aĩa: ⁊ terrã tra ⁊ ſic de alijs: q̃ pꝫ eſſe inconueniens: non ē igitur ſubſtãtia intelligẽs cõpoſita ex mã ⁊ forma. ¶ Pre. õe quod ē i aliq̃ eſt i eo p mõꝫ recipiẽt: ſi igit intellect⁹ ſit cõpoſitus ex mã ⁊ forma: forme rerũ erunt in intellectu mãlit ſicut ſũt extra aĩam: ſicut igitur extra aiaꝫ nõ ſũt intelligibiles actu: ita nec exiſtẽtes in intellectu. ¶ Itẽ forme ꝓtrioꝝ ſm eſſe q̃ hñt in maꝛia ſũt ꝓrie: vñ ⁊ ſe inuicẽ expellunt: ſm ãt q̃ ſunt in intellectu nõ ſũt ꝓrie: ſed unũ ꝓrioꝝ eſt rõ intelligibilis alteri⁹ q̃ unũ p aliud cognoſcit: non igit hñt eſſe maꝛiale in intellectu: g̃ intellect⁹ non ē cõpoſitus ex mã ⁊ forma. ¶ Ad hec. maꝛia non recipit aliquam formã de nouo niſi p motũ uel mutationẽ: itellectus ãt nõ mouet̃ p hoc q̃ recipit formas: ſꝫ magis quieſcẽs pficit ⁊ intelligit: ipeditur ãt in intelligendo p motũ: non igit recipiunt forme in intellectu ſicut in maꝛia uel in re maꝛiali: vñ pꝫ q̃ ſubſtãtie intellelligentes imaꝛiales ſunt ſicut ⁊ incoꝛporee. Vnde ē q̃ Dio. dicit. üij. c. de diui. no. Propter diuine bonitatis radios ſubſtiterunt intellectuales oẽs ſubſtãtie: q̃ ſic icoꝛpales ⁊ imãles oẽs itelligũt

Q ſubſtantie itellectuales non ſunt forme materiales ſed ſubſiſtẽtes. LI.

PEr eadẽ oſtẽditur q̃ nature itellectuales ſunt forme ſubſiſtẽtes nõ ãt exñtes in maꝛia q̃i eẽ earũ a maꝛia dependeat. Forme. n. ſcõm ſe a materia dependentes nõ ipſe ꝓprie hñt eſſe ſꝫ cõpoſita p ipſas: ſi igit naſce itellectuales eſſent h⁹moi forme: ſequeꝛetur q̃ hẽrent eſſe maꝛiale: ſicut ⁊ ſi eſſẽt ex materia ⁊ forma cõpoſite. ¶ Ad hec. forme q̃ p ſe ñ ſubſiſtunt: non põt p ſe agere: agũt ãt compoſita p eas: ſi igitur nature intellectuales h⁹moi forme eſſent: ſequ⁹ et q̃ non intelligerẽt ſꝫ cõpoſita ex eis ⁊ maꝛia: ⁊ ſic intellectus eſſet compoſitũ ex materia ⁊ forma: qõ eſt ipoſſibile: ut oñſũ eſt. ¶ Amp̃. ſi intellectus eſſet forma in maꝛia ⁊ non p ſe ſubſiſtẽs: ſequeꝛetur q̃ id qõ recipitur i intellectu: recipeꝛetur in materia: h⁹moi. n. forme q̃ hñt eſſe in materia: obligatũ non recipiunt aliq̃d qõ in materia nõ recipiatur: cũ igitur receptio formaꝝ in intellectu non ſit receptio formaꝝ in maꝛia: ipoſſibile ē q̃ intellectus ſit forma maꝛialis. ¶ Pre. dicere q̃ intellectus ſit forma nõ ſubſiſtens ſed materie immerſa idẽ eſt ſcõm rẽ: ac ſi dicaꝛ q̃ intellect⁹ ſit cõpoſitus ex materia ⁊ forma: differt ãt ſoluꝫ ſcõm nomen: nã primo mõ diceꝛet intellectus forma ipſa cõpoſiti. Secũdo vo mõ diceꝛetur intellectus ipſũ cõpoſitum: ſi igitur falſũ eſt intellectũ eſſe cõpoſitum ex maꝛia et forma: falſũ erit q̃ ſit forma nõ ſubſiſtens ſed materialis.

Q in ſubſtantiꝭ itellectualibus creatis differt eſſe ⁊ quod eſt. LII.

NOn ẽ autẽ opinãdum q̃ quis ſubſtãtie intellectuales non ſint coꝛporee nec ex maꝛia ⁊ forma compoſite nec i maꝛia exñtes ſicut forme materiales: q̃ ꝓpter hoc diuine ſimplicitati adequẽt̃ inuenitur. n. in eis aliqua cõpoſitio ex eo q̃ nõ ē idem in eis eſſe ⁊ qõ eſt: ſi. n. eſſe eſt ſubſiſtens: nihil preter ipſũ eſſe ei adiungitur: q⁹ ẽt in his quorum eſſe non eſt ſubſiſtẽs: qõ ineſt exñti preter eẽ eius: eſt quidem exñti unitum: non ãt eſt unuꝫ cũ eſſe eius niſi per accñs in q̃tum eſt unuꝫ ſubiectũ hñs eſſe: ⁊ id qõ eſt preter eẽ: ſicut pꝫ q̃ ſorti ꝓter ſuuꝫ eſſe ſubſtãtiale ineſt albũ: quod quidẽ diuerſum eſt ab eius eſſe ſubſtantiali: non. n. eſt idẽ eſſe ſortẽ ⁊ eſſe album niſi per accidẽs: ſi igitur nõ ſit eſſe in aliqua ſubſtãtia nõ remanebit aliquis modus in quo poſſit ei uniri illud qõ eſt preter eſſe: eſſe ãt in q̃tum eſt eſſe nõ põt eſſe diuerſũ: põt ãt diuerſificari per aliquid quod ē p⁹ eter eſſe: ſic eẽ lapidis eſt aliud ab eſſe hois: illud igitur quod eſt ſubſiſtens non põt eſſe niſi unum tm̃: oñſum ē ãt

q̄ de° est suū esse subsistēs: nihil igitur aliud p̄ter ipsum pōt esse suū eē: oz igitur in ōi substātia q̄ ē preter ipsum aliu ꝺ esse ipsam substantiā: ꝛ aliud eius esse. ¶ Amp̄. natura cōis si separata intelligatur: non pōt esse nisi una: q̄uis hñtes naturam illā plures possint inueniri: si. n. natura aialis per se separata subsisteret: non hēret ea que sūt bouis: vel que sunt bouis: iā. n. non esset aial tm̄: seꝺ hō uel bos. remotis āt differentijs cōstitutiuis sp̄ē remanet natura generis indiuisa: q̄ eedē differentie que sunt cōstitutiue sp̄eī: sunt diuisiue generis: sic igitur si hoc ipsum q̄ō est esse sit cōe sic̄ genus esse separatum per se subsistēs nō pōt esse nisi vnum: si uero non diuidatur in differētijs sicut genus: sed per hoc q̄ō est h° uel illius esse: iam hz magis esse uerum: q̄ō non pōt esse per se exñs nisi vnum: relinquitur igitur q̄ cuz deus sit esse subsistens: nihil aliud p̄ter ipsuz est suū eē. ¶ Ad hec ipossibile est q̄ sit duplex esse oio ifinitu: eē. n. q̄ō oio est infinitum omnez perfectionem essendi cō p̄hendit: ꝛ sic si duobus talis adesset infinitas: non inueniretur quo unuz ab altero differret: eē āt subsistens oz esse infinitum: q̄ non terminatur aliquo recipiēte: impossibile est igitur eē aliquod esse subsistens p̄ter ꝛ primum. ¶ Itez si sit aliq̄ō esse per se subsistens: nihil competit ei nisi quod ē entis in quātum est ens: quod enim dicitur de aliquo non in quantum huiusmodi non cōuenit ei nisi per accidens ratione subiecti: unde si separatim a subiecto ponatur: nullo modo ei competit: esse autem ab alio causatum non cōpetit enti i q̄ tum est ens: alias omne ens esset ab alio causatū: ꝛ sic oporteret p̄cedere in infinitum in causis: quod est ipossibile: ut supra ostensuz est: illud igitur esse quod est ens subsistens oz q̄ sit non causatum: nullum igitur ens causatum est suum esse. ¶ Amp̄. substantia uniuscuiusq̄ est ens per se ꝛ non per aliud: vnde esse lucidum actu non est de substantia aeris: quia est ei per aliud: sed cuilibet rei create suum esse est ei per aliud: alias non esset creatum: nullius igitur substantie create suū esse est sua substantia. ¶ Item cum omne agens agat in quantum est actu p̄mo agenti: quod est perfectissimum competit esse i actu perfectissimo modo: tanto autem aliquid est perfectius in actu quanto talis actus est in uia generationis posterior: actus enim est tempore potentia posterior in uno ꝛ eodem quod de potentia ad actum procedit: perfectius est quoq̄ in actu quod est ipse act° q̄ quod est habēs actum: hoc enim p̄opter illud actus est: his ergo sic positis constat ex supra ostēsis q̄ deus solus est primum agens: s. bi ergo soli competit esse i actu perfectissimo modo: vt scilicz sit ipse actus perfectissimus: hoc autez est esse ad quod generatio et omnis motus terminatur: omnis enim forma ꝛ actus est in potentia: antequaz esse acquirat: soli igitur deo competit q̄ sit ipsuz esse: sicut soli competit: q̄ sit primum agens. ¶ Amp̄. ipsum esse competit p̄mo agenti secūduz propriam naturam: esse enim dei est eius substantia: ut supra oñsum est: q̄ autem competit alicui fm̄ ꝓpriam naturaz suam non conuenit alīs nisi per modum participationis: sicut calor alīs coꝛporibus ab igne: ipsum igituz esse competit omnibus alīs a p̄mo agente per participationē quā dam: quod autem competit alicui per participationem non est substantia eius: impossibile est igitur q̄ substantia alterius entis p̄ter agens p̄mū sit ipsum esse. Hinc est q̄ exo. iḡ proprium nomē dei ponitur esse qui est: quia eius solius proꝓium est q̄ sua substantia non sit aliud q̄ suum eē.

Q̄ in substantijs intellectualibus creatis est actus et potentia. LIII.

Ex hoc aūt euidenter apparet q̄ in substātijs intellectualibus creatis est compositio actus et potentie. In quocūq̄. n. inuenīuntur aliqua duo quoꝝ unum est complementuz alterius: ꝓportio unius ad alterum est sicut proportio potentie ad actum: nihil. n. completur nisi per proprīū actum in substātia āt intellectuali creata inueniunt duo. s. substantia ipsa ꝛ esse eius quod non est ipsa substantia: ut oñsum est: ipsū āt esse est cōplementuz substātie exñtis: unūq̄q̄. n. actu ē per hoc q̄ esse hz: relinquitur igitur q̄ in qualibet predictarum substātiaꝝ sit cōpositio actus ꝛ potētie. ¶ Amp̄. q̄ō in est alicui ab agēte oz eē actū. eius agētis. n. est facere aliquid actu: oñsum est āt supra q̄ oēs alie substātie hñt esse a p̄mo agente: ꝛ p hoc ipe substātie create sūt q̄ esse ab alio hñt: ipsum igitur esse ineſt substantijs creatis: ut quidam actus earum: id autem cui actus ineſt potentia est: nam actus in quantum huiusmodi ad potentiaz refertur: in qualibet igitur substantia creata ē potentia et actus. ¶ Item omne participans aliq̄d comparatur ad ipsum quod participatur: ut potentia ad actum: per id. n. quod participatur: fit participās actuale: ostensum est āt supra q̄ solus deus est essentialiter ens: omnia autem alia participant ipsum esse: comparatur igitur substantia oīs creata ad suum esse sicut potētia ad actū. ¶ Pre. assilatio alicuius ad causam agentem fit p actū: agens. n. agit sibi simile in quātum est actu: assilatio autem cuiuslibet substantie create ad deum est per ipsum esse: ut supra oñsum est: ipsum igitur eē cōparatur ad oēs substātias creatas: sic̄ actus eaꝝ: ex quo relinq̄tur q̄ i qualibet substantia creata sit cōpositio actus ꝛ potētie.

¶ Q3 nō est idem compositio ex substantia ⁊ esse:⁊ ex materia ⁊ forma. LIIII.

NOn est autez eius dez rōnis cōpositio ex materia ⁊ forma ⁊ ex substātia ⁊ esse:q̄uis utraq3 sit ex potentia ⁊ actu:primo quidem q3 mā nō ē ipsa substātia rei:naz sequeretur oēs formas esse accītia:sicut antiqui nāles opinabantur.sed mā est ps substātie. Secūdo āt q3 ipsum esse nō est ꝑ prius actus māe sed substātie totius:eius.n.actus ē eē:de quo possumus dicere q̄ sit: esse āt non dī de mā sed de toto. vñ mā non pōt dici q̄ est: ſz ipsa substantia est id qō est. Tertio q3 nec forma est ipsum esse:sed se hñt ꝑz ordinē:cōparat.n. forma ad ipsū esse:sicut lux ad lucē uel albedo ad albuz eē:deinde q3 ad ipsā ēt formā cōparatur ipsuz eē ut actus:ꝑ hoc.n.in cōpositis ex mā ⁊ forma: forma dī esse principium essēdi:q3 est cōplementum substātie cuius actꝰ ē ipsū esse:sicut diaphonū est aeri principiū lucendi:q3 facit eū ꝓprium subiectuz lumis:vñ in cōpositis ex mā et forma nec mā nec forma pōt dici ipsum qō est nec ēt ipsum esse: forma tñ pōt dici q̄ est ꝑm q̄ est essendi principiū ipsa āt tota substātia est ipsū qō est:⁊ ipsū eē est q̄ substātia denominat ens: in substātijs āt intellectualibus q̄ non sūt ex mā et forma composite: ut oñsum est:sed in eis ipsa forma est substātia subsistens:forma ē qō est:ipsū āt esse ē actus ⁊ q̄ est:⁊ ꝓpter hoc in eis est unica tñ cōpositio actꝰ ⁊ potentie:q̄. ſ. est ex substātia et eē:q a quibusdā dī ex qō est ⁊ esse:uel ex qō est:⁊ q̄ est:in substātijs aūt cōpositis ex mā ⁊ forma ē duplex cōpositio actus ⁊ potētie:ꝑma q̄dez ipsius substātie:q̄ cōponitur ex mā ⁊ forma:secūda uero ex ipsa substātia iam cōposita ⁊ eē:q̄ ēt pōt dici ex qō ē ⁊ esse:uel ex qō est ⁊ q̄ ē. Sic igitur ꝑz q̄ cōpositio actus ⁊ potentie ē in plus q̄ cōpō forme ⁊ māe: vñ mā ⁊ forma diuidunt substantiā mālem:potentia autē ⁊ actꝰ diuidunt ens cōe:⁊ ꝓpter hoc q̄cunq3 quidē cōsequūtur potentiam ⁊ actū in q̄tū hꝰmōi sūt cōia substātijs mālibus ⁊ imālibus creatis:sicut recipē ⁊ recipi:pficere ⁊ perfici:q̄cunq3 uero sunt ꝓpria māe ⁊ forme in quātum hꝰmodi sicut generari ⁊ corrūpi ⁊ alia hꝰmōi:hec sūt ꝓpria substantiaꝝ materialiū:⁊ nullo mō conueniūt substātijs ūa terialibus creatis.

¶ Q3 substātie itellectuales sūt icorruptibiles. LV.

EX hoc autē aperte oñditur q̄ ois substantia itellectualis est icorruptibilis. Q ois.n.corruptio est ꝑ sepationē forme a mā:simplex q̄dem corruptio per sepationem forme substātialis:corruptio āt ſm quid ꝑ sepationem forme accidentalis: forma.n.manente oz rem esse:ꝑ formaz.n.substā tia fit ꝓprium susceptiuū eius qō est eē:vbi āt nō est cōpositio forme ⁊ māe:ibi non pōt esse sepatō earūdem:igitur nec corruptio:oñsuz est āt q̄ nulla substantia itellectualis est cōposita ex materia ⁊ forma:nulla igitur substātia itellectualis est cōruptibil. ¶ Amp̄.qō ꝑ se alicui cōpetit de nccīta te ⁊ sp ⁊ iſepabiliter ei ineſt:sicut rotundū per se quidē ineſt circulo:ꝑ accīs āt eri. vñ es quidē fieri non rotundū est possibile:circulū āt nō esse rotundū ē ipossibile:eē āt ꝑ se ꝓsequitur ad formā: ꝑ se.n.dicimus qō ſm ipsū:unūqōq3 āt hz eē ſm q̄ hz formam:substantie igitur ipse q̄ non sūt forme ꝑnt ꝓuari esse ſm q̄ amittūt formam : sic es ꝓbatur rotūditate ſm q̄ desinit esse circulare substantie uero que sūt ipse forme nunq̄ ꝑnt ꝓuari esse:sicut si aliqua substātia esset circulus: nunq̄ posset fieri non rotūda:oñsum est āt supra q̄ substantie itellectuales sunt ipse forme subsistentes:i possibile est igitur q̄ ipse esse desināt:sunt igitur icorruptibiles. ¶ Ad hec.i oī corruptione remoto actu manet potentia:nō.n.corrūpitur aliquid in oio non ens:sicut nec generat aliq̄d ex oio non ente:in substātijs āt intellectualibus ut oñsum est actꝰ ē ipsū eē:ipsa āt substantia est sicut potentia: si igitur substātia itellectualis corrūpatur : remanebit pꝰ suā corruptionē:qō ē oio impossibile:oiſ igitur substātia itellectualis est icorruptibilis. Item in oī qō corrūpitur oz q̄ sit potentia ad nō eē:si q̄d igitur est in quo non est potētia ad nō eē hoc non pōt eē corruptibile:in substātia āt itellectuali non ē potentia ad non eē:manifestū ē.n. ex dictis q̄ substantia completa est ꝓprium susceptiuum ipsius esse: ꝓprium āt susceptiuum alicuius actus ita cōpatur ut potentia ad actum illum:q̄ nullo mō est i potētia ad oppositū:sicut ignis ita cōparatur ad calorē ut potētia ad actuz:q̄ nullo mō ē i potētia ad frigus:vñ nec i ipsis substātijs cōpozalibꝰ ē potētia ad ñ eē in ipa substātia cōpleta nisi rōne māe:i substātijs āt itellectualibꝰ ñ ē mā: ſz ipse ſt substātie cōplete ſimplices:igī i eis ñ ē potētia ad nō eē:ſi igīt icorruptibiles. Ꝑre.i q̄busdā q3 ē cōpō potētie et actus id qō tz locū ꝑme potētie siue primi subiecti ē icorruptibile vñ ēt i substātijs corruptibilibꝰ mā ꝑma est icorruptibilis:ſz in substātijs itellectualibꝰ id qō tenet locū potētie ꝑme ⁊ subiecti ē ipsa eaꝝ substātia ꝯpleta: igīt substātia ipsa ē icorruptibil:nihil āt ē cōruptibile: nisi ꝑ hoc q̄ sua substātia cōrūpit:igī oēs itellectuales nāe ſt icorruptibiles. Amp̄.oe qō corrūpit:uel corrūpit ꝑ se uel ꝑ accīs:substātie āt itellectuales nō ꝑnt ꝑ se corrūpi:ois.n.corruptio ē a ꝯrio:agēs.n. cū agat ꝑz q̄ ē actu ſp agēdo ducē ad aliqō eē actu vñ si ꝑ hꝰmōi eē actu aliquid corrūpatur desinēs

esse actu: oz q hoc ꝓtingat per ꝓtrarietatē eorum ad iuicem. nā ꝓtraria sunt q̄ mutuo se expellunt: ⁊ ꝓpter hoc oz oē qd̄ corrūpitur ꝑ se uel hēre cō trarium: uel esse ex cōtrarijs cōpositum: neutruz āt hoz substātijs itellectualibus conuenit: cuius signū est q i itellectu ea ēt q̄ fm suā nām sunt con traria desinunt eē ꝓtraria: albū. n. ⁊ nigrū in in tellectu nō sī ꝓtraria: non. n. se expellunt: imo ma gis se cōsequūtur: ꝑ intellectū. n. unius eoz intelli gitur aliud: substātie igitur itellectuales non sunt corruptibiles per se. Silr āt neq; per accīs: sic. n. corrūpuntur accīa et forme nō subsistētes: oñsū ē āt supra q̄ substātie itellectuales sūt subsistētes: sūt igitur oio incorruptibiles. Ad hec. corrup tio est mutatio q̄dam: quā oz esse terminū motus vt in phicis est probatū: vñ oz q̄ oē qd̄ corrūpitur moueat: oñsum ē āt in nālibus q̄ oē qd̄ mouet ē est corpus: oz igitur oē qd̄ corrūpitur eē corpus: si ꝑ se corrūpatur: uel aliquā formam seu uirtutem corporis a corpore dependentē si corrūpatur per accīs: substātie āt itellectuales nō sūt corpora ne q; uirtutes seu forme a corpore dependentes: ergo neq; ꝑ se neq; per accīs corrūpunt: sūt igitur oio incorruptibiles. Itē oē quod corrūpit: corrūpit ꝑ hoc q̄ aliquid patit: nā ⁊ ipsū corrūpi ē qdaz pati: nulla āt substantia itellectualis pōt pati ta li passione q̄ ducat ad corruptionem. nā pati reci pere quoddā est qd̄ āt recipitur a substātia itellec tuali oz q̄ recipiat in eo ꝑ modum ipsius. s. itelli gibiliter: qd̄ uero sic in substātia intellectuali reci pitur est pficiens substātiam intellectualē ⁊ non corrūpens eaz: itelligibile. n. ē pfectio itelligentis: substantia igitur intelligēs ē incorruptibilis. Pre. sicut sēsibile ē obiectū sēsus: ita intelligibile ē ob iectū itellectus: sēsus āt ꝓpter corruptione non cor rūpitur nisi ꝑ excellētiam sui obiecti: sicut visus a valde fulgidis ⁊ auditus a sonis fortib⁹ ⁊ sic de alijs: dico āt ꝓpria corruptione: qz sensus corrum pitur ēt ꝑ accīs ꝓpter cōruptionē subiecti: qui tñ modus corruptionis nō pōt accidere itellectui: cū non sit actus corpis ullius q̄i a corpe dependens: ut supra oñsum est: pz āt q̄ nec cōrūpitur ꝑ excel lentiā sui obiecti: qz qui intelligit ualde intelligibi lia non minus intelligit minus itelligibilia sz ma gis: intellectus igitur nullo mō est corruptibilis.

Amp̄. intelligibile est ꝓpria perfectio itellectus: vñ intellectus in actu: ⁊ intelligibile in actu sunt unum: quod igitur conuenit itelligibili in q̄tum est intelligibile oz conuenire itellectui in q̄tuz hu iusmodi: qz perfectio ⁊ perfectibile sunt uniꝰ ge neris: intelligibile āt i q̄tuz est itelligibile est neces sarium ⁊ incorruptibile: necessaria. n. pfecte sunt i tellectu cognoscibilia: contingentia uero i q̄tum h⁹ mōi non nisi deficienter: hētur. n. de eis nō scia sed opio: vñ ⁊ corruptibiliū intellectus sciaz hz fm q̄ sunt incorruptibilia: in q̄tum. s. sunt vlia: oz igitur intellectum esse incorruptibilem. Ad hec. vnūqōq; perficitur secundū moduz sue sub stantie: ex mō igitur perfectionis alicuius rei pōt accipi modus sustātie ipsius: intellectus āt non p ficitur per motū: sz per hoc q̄ ē extra motū exīs perficitur. n. secundū intellectiuā aiam scia ⁊ pru dentia sedatis permutatiōibus ⁊ corpalibus aie passionibus: vt pz per phm in. vij. phicorum: mo dus igitur substantie intelligētis est q̄ esse suū sit supra motū: ⁊ per ꝓñs supra tps: cē āt cuiuslibet rei corruptibilis subiacet motui ⁊ tpi: ipossibile ē igitur sustantiam intelligentem esse corruptibilē. Pre. impossibile est nāle desiderium esse iane: nā. n. nihil facit frustra: sed quodlibet intelligens nāliter desiderat esse perpetuum: nō solum ut p petu tur esse secūdū spem: sed ēt fm indiuiduuz: qd̄ sic pz: nālis. n. appetitus quibusdam quidem inest ex apprehensione: sicut lupus nāliter deside rat occisionem aialium de quibus pascitur: ⁊ hō naturaliter desiderat felicitatem: quibusdam ue ro absq; apprehensione ex sola inclinatione natu ralium principiorum: qui naturalis appetitus in quibusdam dicitur: sicut graue appetit esse deor sum: utroq; autez modo est in rebus naturale de siderium essendi: cuius signum est: quia ⁊ ea que cognitione carent: resistunt corrūpentibus ꝑz uir tutem suoꝝ principioꝝ naturaliū: et ea que co gnitionem hñt resistūt eisdem scōm modum sue cognitionis: illa igitur cognitione carentia quo rum principijs inest uirtus ad conseruandum eē perpetuum: ita q̄ maneant semper eadem fm nu merum naturaliter appetūt esse perpetuum etiā fm idem numero: quorum āt principia non hñt ad hoc uirtutem sed solū ad cōseruanduz eē ppe tuū fm idē spē: ⁊ sic nāliter appetūt ppetuitatez: hāc igr̄ dīiam oz i his iueniri: q̄bus desideriū esse di cū cognitiōe iest: ut. s. illa q̄ non cognoscūt esse nisi ut nūc: desiderāt eē vt nūc: ñ āt sp: qz eē scit nū nō appetūt: desiderāt tñ eē spei perpetuum tñ absq; cognitione: qz uirtus generatiua q̄ ad hoc deseruit ꝓambula est ⁊ nō subiacens cognitiōi: il la igitur q̄ ipsū esse ppetuū cognoscūt ⁊ apphen dūt: desiderāt ipsū nāli desiderio: hoc āt cōuenit oībus substātijs itellectualib⁹: oēs igitur substātie itellectuales nāli desiderio appetūt eē ppetuū: ꝑ i possibile ē q̄ eē deficiāt. Ad hec. q̄cunq; icipiunt eē ⁊ desinunt per candē potentia hñt utrūq;: ea dem. n. est potētia ad esse ⁊ non esse: sed substātie itellectuales non potuerunt incipere esse nisi per potentiam primi agentis: non enim sunt ex mate ria que potuerit prefuisse: ut ostensum est: igitur nec est aliqua potentia ad ñ eē eaz nisi i ꝓmo agē te fm q̄ pōt non influere eis esse: sed ex hac sola potentia nihil potest dici corruptibile: tum quia

res dicūtur nccie ⁊ ptigentes scom potentiā que ē in eis ⁊ non fm potentiam d.i:ut supra oñsuz ē: tuz ēt qz deus qui ē istitutor naturē nō subtrahit rebus:qō est ppium naturis earū:oñsuz est autē q ppium naturis itellectualibus est q sint perpetue:vñ hoc eis a deo nō subtrahetur: sūt igit substantie itellectuales ex omni parte icorruptibiles. Dinc ē q i ps. Laudate dñm de celis:pnumeratis angelis et celestibus corpibus subiūgitur. Statuit ea in eternū ⁊ i seculū seculi:p qō predictorum perpetuitas designatur. Dio.ēt in.iij.ca.de diui. no.q ppter diuine bonitatis radios substiterunt itelligibiles ⁊ itellectuales substātie:⁊ sūt ⁊ uiuūt ⁊ hñt uitā indeficientez et iminorabilē ab uniuersa corruptione ⁊ generatione et morte mūde existentes ⁊ eleuate ab instabili et fluxa uariatione.

¶ Utrum substantia intellectualis possit corpori vniri:et per quem modum. LVI.

QUm autez supra oñsum sit substantiam intellectualē non esse corpus neqz uirturē aliquā a corpore dependentē:restat inuestigandū utrum aliqua substātia itellectualis corpori possit uniri. Est āt primo manifestū q substantia itellectualis nō pōt corpori uniri per modū mixtionis. Que n.miscētur oz ad inuicē alterata esse:qō non contingit nisi in his quorū ē mā eadem:⁊ q̄ pñt eē actiua ⁊ passiua ad inuicē:substātie āt itellectuales non cōicant in mā cum corporalibus: sūt.n. imāles:vt supra oñsum est:non sūt igitur corpori miscibiles. ¶ Ad hec.q̄ miscentur mixtione taz facta non manent actu sed uirtute tm̄:nā si actu manerent non esset mixtio sed cōfusio tm̄:vnde corpus mixtum ex elemētis nullum eorū est:hoc autem impossibile est accidere substantijs intellectualibus:sūt.n.incorporales:vt supra oñsum est:nō igitur pōt substantia itellectualis uniri corpori p modum mixtionis. Silr āt pz q substantia intellectualis non pōt uniri corpori per modum contactus proprie sūpti:tactus.n.non nisi corporum est:sunt.n.tangentia quorum ultima sūt siml:ut puncta uel linee aut superficies que sūt corpoz ultima:non igitur per modum contactus substātia itellectualis corpori uniri pōt. Ex hoc āt relinquitur q neqz continuatione neqz compōne aut colligatione ex substantia intellectuali ⁊ corpore unum fieri possit:oia.n.hec sine contactu fieri ñ pñt:est tñ quidam modus contactus quo substātia intellectualis corpori uniri pōt:corpora.n. naturalia tangendo se alterant:⁊ sic ad inuicem uniuntur:non solum scom ultima quantitatis sed ēt scom similitudinem qualitatis aut forme dum alterans formam suam inprimit in alteratum:⁊ q̄uis si considerentur solū ultima quantitatis etiaz oz i oibus mutuū esse tactū:ñ si attēdatur ad actionem ⁊ passionē:inueniētur aliqua eē tāgentia tm̄:⁊ aliqua tacta tm̄:corpora.n.celestia tangunt q̄dē hoc mō elemētaria corpora in qtum ea alterāt:non āt tāgūtur ab eis:qz ab eis nō patiūtur: si igitur sint aliqua tangēta que i quantitatis ultimis non tāgant:dicētur nihilominus tangere in q̄tum agunt:scom quē modum dicimus q cōtristās nos tangit:hoc igitur mō tangendi possibile est uniri substātiā intetellectualez corpori p ptactū:agūt.n.substātie itellectuales i corpora:⁊ mouent ea:cum sint imāles ⁊ magis in actu existētes hic āt tactus nō est quātitatis sed uirtutis:vñ differt hic tactus a tactu corporeo in rebus: primo qz hoc tactu id qō est idiuisibile pōt tāgere diuisibile:qō i tactu corporeo nō pōt accidere:nā punctо non pōt tangi nisi idiuisibile aliqō:substantia āt itellectualis q̄uis sit idiuisibilis:pōt tāgere quātitatē diuisibilem i q̄tum agit in ipsā:alio.n. mō ē idiuisibile punctū:⁊ substātia itellectualis: pūctum quidē ē sicut quātitatis termin⁹:⁊ iō hz situ determinatum i continuo:ultra quē porrigi non pōt:substātia āt itellectualis est idiuisibilis quasi extra genus quātitatis exñs:vñ nō determinatur ei idiuisibile aliqd quātitatis ad tangendū. Secūdo qz tactus quātitatis est solū scom ultima: tactus āt uirtutis est ad totum qō tangitur:sic.n. tāgitur:scom q patitur et mouet:hoc āt fit scom q est i potentia:potētia āt ē scom totū ⁊ non secundū ultima totius:vñ totū tāgitur. Ex quo pz ttia dia:qz i tactu quātitatis q̄ fit secūdū extrema: oz eē tāgens extrīsecū ei qō tāgitur:⁊ ñ pōt icedere p ipsū:sz ipeditur ab eo:tact⁹ āt uirtutis q̄ cōpetit substātijs itellectualib⁹ cū sit ad itima fac substātiā tangentē esse itra id qō tāgitur ⁊ incedentē p ipsā absqz ipedimēto:sic igit substātia itellectual' potest corpori uniri per contactum uirtutis:que autem uniuntur secundū talem contactū nō sūt unū simplr:sūt.n.unum in agendo ⁊ patiendo: quod non ē esse unū simplr:sic.n.dī eē unū qūo ⁊ ens:eē āt agēs nō significat eē simplr:vñ nec eē unū i agēdo ē esse unum simplr. Unum aūt simpliciter tripliciter dicitur:vel sicut indiuisibile:vl sicut continuum:uel sicut quod est ratione unū: ex substantia autem intellectuali ⁊ corpore non potest fieri unum:quod sit indiuisibile : oportet enim illud esse compositum ex duobus . Nec iterum q̄ sit continuum :qz partes continuiquante sunt. ¶ Relinquitur igitur inquirenduz utrū ex substantia intellectuali et corpore possit fieri vnum sicut qō est ratione vnum:ex duobus autē permanentibus non fit ratione vnum nisi sicut

ex forma substantiali et mā: ex substātia. n. et accidente non fit ratione vnum: nō. n. est eadē ratio hominis et albi: hoc igitur īgrenduz reliquitur vtrū substātia intellectualis corpis alicui⁹ forma substātialis esse possit. Videt āt rōnabiliter ꝓsiderantib⁹ hoc eē ipossibile: ex duabus. n. substātijs actu exīntibus ñ pōt fieri aliq̄ unū: act⁹. n. cuiuslibet est id q̄ ab altero distinguit: substātia uero intellectualis ē substātia actu exīns: ut ex p̄missis apparet: silr āt et corpus: non igitur pōt aliq̄d unum fieri ut vī ex substātia intellectuali et corpore. Ad hec. forma et mā in eodē genere cōtinent: cōe. n. genus p actum et potentiā diuiditur: substātia āt intellectualis et corpus sī diuersa genera: non igitur vī possibile unū esse formā alterius. Amp. cōe illud cuius esse ē i mā oz esse māle: sed si substātia intellectualis ē forma corporis: oz q̄ esse eius sit in mā corporali: non. n. eē forme est p̄ter esse māe: sequitur igit q̄ substātia intellectualis nō sit imālis: vt supra oñsum est. Itē ipossibile est id cuius eē est ī corpe esse a corpore separatū: intellectus āt oñdit a philicis esse sepatus a corpe: et q̄ neq̄ est corp⁹: neq̄ uirtus in corpe: nō ē igit intellectualis substātia forma corporis: sic. n. esse eius esset i corpore. Ad hec. cuius esse est cōe corpi oz et opationem cōem esse: unūq̄q̄z. n. agit scōm q̄ ē ens: nec uirtus opatiua rei pōt esse sublimior q̄ eius essētia: cum uirtus essētie p̄cipia cōseqūtur: si āt substātia intellectualis sit forma corporis: oz q̄ esse eius sit sibi et corpori cōe: ex forma. n. et mā fit aliquid vnum simplr: qō est scōm esse unū: erit g̃ et operatio substātie intellectualis cōis corpori et uirtus ei⁹ virt⁹ ī corpore: qō ex p̄missis pz cē ipossibile.

Positio platonis de uniōe anime intellectualis ad corpus. CVII.

Ex his āt et similibus rōnibus aliqui moti dixerunt: q̄ nulla substātia intellectualis pōt esse forma corporis: sed q̄ huic pōni ipsa hois nā cōtradicere uidebatur: d̄ ex aia intellectuali et corpore vī esse cōpositus: excogitauerūt q̄sdam uias p q̄s nām hois saluarent. Plato igitur posuit et ei⁹ sequaces: q̄ aia intellectualis nō unitur corpori sicut forma materie: sz solū sicut motor mobili dicens aiam esse in corpe sic̄ nauta ī naui: et sic unio aie et corpis non esset nisi p cōtactū uirtutis: de q̄ supra dcm est: hoc āt vī incōueniens: scōm. n. p̄dictuz contactū non fit aliq̄d unuz simplr: ut oñsum est: ex unione āt aie et corporis fit hō: relinq̄t igitur q̄ hō non sit unum simplr: et p ꝓns nec ens simplr sed ens p accidēs. Ad hoc āt euitandum: plato posuit q̄ hō non sit aliquid cōpos tū ex aia et corpore: sed q̄ ipsa aia utens corpore sit hō: sic petrus non est aliquid cōpositum ex homine et dumēto: sed hō utēs idumēto. Hoc āt esse ipossibile oñditur: aial. n. et hō sī q̄dam sēsibilia et nālia hoc āt non esset: si corpus et eius ptes non essent de essentia hois et aialis: sed tota essētia utriusq̄ esset aia scōm pōnem p̄dēcaz: aia. n. non ē aliq̄d sensibile neq̄ māle: ipossibile est igitur hoīem et aial esse aiam utentē corpore: non āt aliq̄d ex aia et corpe cōpositum. Itē ipossibile ē q̄ eoz q̄ sunt diuersa scōz esse sit opatio una: dico āt opationē vnā non ex pte eius ī quod termiatur actio: sz sm q̄ egredit̃ ab agente: multi. n. trahentes nauim vnā actionem faciūt ex pte opati: qō est unū: sed tñ ex pte trahentiū sunt multe actiones: q̄ sūt diuersi ipulsus ad trahahendū: cū. n. actio ꝓseqūtur formā et uirtutē: oz q̄ quoz sūt diuerse forme et uirtutes et actiōes esse diuersas: q̄uis āt aie sit aliqua opatio ꝓpria ī q̄ non cōicat corpus sicut itelligere: sunt tñ aliq̄ opatiōes cōes sibi et corpori: ut timere et irasci et sentire et h⁹mōi: hec. n. accidunt sz aliquā trāsmutationem alicuius determinate ptis corporis: ex quo pz q̄ sil̃ sī aie et corporis opationes: oz igitur ex aia et corpore unū fieri: et q̄ ñ sint scōm eē diuersa: huic āt rōni scōm platonis sñiam obuiat: nihil. n. icc̄ uenies ē mouētis et moti: q̄uis scōm esse diuersorum cē cundē actum. nā motus ē idez qō actus mouētis sicut a quo ē: moti āt sicut in quo est: sic igit plato posuit p̄missas opationes esse aie corporisq̄ cōes vt uidelicet sint aie sicut mouētis: et corporis sicut moti: sed hoc esse non potest: quia ut probat philosophus ī secūdo de anima: sētire accidit in ipso moueri a sensibilibus exterioribus: vnde non potest homo sentire absq̄ exteriori sensibili: sicut nō potest aliq̄d moueri absq̄ mouente: organū igitur sensus mouetur et patitur in sentiendo: sed ab exteriori sensibili: illud autem quod patitur est sensus: quod ex hoc patet: quia carentia sensu non patiuntur a sensibilibus tali modo passionis: sensus igitur est uirtus passiua ipsius organi: anima igitur sensitiua non habet se in sentiendo sicut mouens et agens: sed sicut quo patiens patitur: quod impossibile est esse diuersum secundum esse a patiente: non est igitur anima sensibilis secundum esse diuersa a corpore animato. Preterea licet motus sit communis actus mouentis et moti: tamen alia operatio est facere motum et recipere motū: vnde et duo p̄dicamenta ponuntur facere et pati: si igitur in sentiendo anima sensitiua se habet ut agens: et corpus ut patiens: alia erit operatio anime et alia corporis: anima igitur sensitiua habebit aliquam operationem p̄priam: habebit igitur et subsistentiam p̄priam: ñ igitur destructo corpore esse desinet: anime igitur sensitiue etiā irrōnalium animalium erūt immortales: qō q̄dē

impꝛobabile uidetur:tñ a platonis opinione non diſcoꝛdat:ſed de hoc infꝛa erit locus querendi.
Amp̃.mobile non ſoꝛtitur ſpeciez a ſuo motoꝛe. Si igitur anima non coniungitur coꝛpoꝛi: niſi ſicut motoꝛ mobili:coꝛpus ⁊ paꝛtes eius non conſequũtur ſpeciem ab anima:abeunte igitur anima remanebit coꝛpus et paꝛtes eiuſdem ſpeciei: hoc autem eſt manifeſte falſum:nam caro ⁊ os ⁊ manus et huiuſmodi paꝛtes poſt abſceſſum anime non dicuntur niſi equiuoce:cum nulli harum paꝛtium pꝛopꝛia opeꝛatio aſſit:que ſpeciem conſequitur:non igitur vnitur anima coꝛpoꝛi ſolum ſicut motoꝛ mobili uel ſicut homo veſtimento.
Ad hec.mobile non habet eſſe per ſuum motoꝛẽ ſed ſolum motum:ſi igitur anima uniatur coꝛpoꝛi ſolummodo vt motoꝛ:coꝛpus mouebitur quidem ab anima:ſed non habebit eſſe per eam: uiuere autem eſt quoddaꝫ eſſe uiuentis:non igitur coꝛpus uiuet per animam. Item mobile neqꝫ generatur per applicationem motoꝛis ad ipſum: neqꝫ per eius ſeparationem coꝛꝛumpitur:cum ñ dependeat mobile a motoꝛe ſecunduꝫ eſſe ſed ſecundum moueri tantuꝫ:ſi igitur anima uniatur coꝛpoꝛi ſolum ut motoꝛ:ſequetur ꝙ in unione anime et coꝛpoꝛis non erit aliqua generatio neqꝫ in ſeparatione coꝛꝛuptio:et ſic moꝛs que conſiſtit in ſeparatione anime ⁊ coꝛpoꝛis non erit coꝛꝛuptio animalis:quod eſt manifeſte falſũ. Pꝛe.õe mouens ſe ipſum ita ſe habet ꝙ in ipſo eſt moueri et non moueri mouere et non mouere:ſed anima ſecundum platonis opinionem mouet cõpus ſicut mouẽs ſe ipſũ:eſt ergo in poteſtate anime mouere coꝛpus ⁊ non mouere:ſi ergo non unitur ei niſi ſicut motoꝛ mobili erit in poteſtate anime ſeparari a coꝛpoꝛe cum uoluerit:⁊ iterum uniri ei cũ uoluerit:quod patet eẽ falſũ. Q: ãt ut pꝛopꝛia foꝛma anima coꝛpoꝛi uniatur ſic pꝛobatur. Illud q̃ aliquid fit de potẽtia ente actu ens eſt foꝛma ⁊ actus ipſius:coꝛpus ãt per aiam actu fit ens de potẽtia exiſtente:uiuere.n.eſt eſſe uiuentis:ſemen aũt ante animationem eſt uiuens ſolũ in potentia: pꝛ aiam autem fit uiuens actu:eſt igitur anima foꝛma coꝛpoꝛis animati. Amp̃.quia tam eſſe ꝙ operari non eſt ſolum foꝛme neqꝫ ſolum materie ſed cõiuncti:eſſe ⁊ agere duobus attribuitur quoꝛũ unum ſe hꝫ ad alterum ſicut foꝛma ad materiam:dicimus.n. ꝙ homo eſt ſanus coꝛpoꝛe et ſanitate:⁊ ꝙ ẽ ſciens ſcientia et anima:quoꝛum ſcientia eſt foꝛma aie ſciẽtis ⁊ ſanitas coꝛpoꝛis ſani: uiuere ãt ⁊ ſentire attribuitur anime ⁊ coꝛpoꝛi:dicimur.n.uiuere ⁊ ſẽtire anima et cõpoꝛe.ſed aia tñ ſicut pꝛincipio uite et ſenſus:eſt igitur aia foꝛma coꝛpoꝛis. Ad hec.ſimiliter ſe habet tota aia ſẽſitiua ad totũ coꝛpus ſicut pars ad partẽ:pars ãt ita ſe habet ad partem:ꝙ eſt foꝛma ⁊ actus eius: viſus enim eſt foꝛma ⁊ actus oculi:ergo anima ẽ foꝛma ⁊ actus coꝛpoꝛis.

Q: nutritiua ⁊ ſenſitiua ⁊ intellectiua non ſunt i homine tres anime. LVIII

POteſt autem pꝛedictis ꝛõnibus ſecundũ opinionem platonis obuiari quãtum ad pñtem intentionem pertinet. Ponit.n.plato non cẽ eandẽ aiam i nobis intellectiuã nutritiuã ⁊ ſenſitiuaz. vnde et ſi aia ſenſitiua ſit foꝛma coꝛpoꝛis:nõ opõtebi tꝛopter hoc dicere ꝙ aliqua intellectualis ſubſtãtia foꝛma coꝛpoꝛis eſſe poſſit. Q: ãt hoc ſit ipoſſibile:ſic oñendum eſt. Que attribuuntur alicui eidẽ ſecũdum diuerſas foꝛmas pꝛedicantuꝛ de inuicem per accidens:album.n.dr̃ eſſe muſicũ per accidens:qꝛ ſocrati accidit albedo ⁊ muſica: ſi igitur aia intellectiua ⁊ ſenſitiua ⁊ nutritiua ſũt diuerſe virtutes aut foꝛme in nobis:ea que ſcõmbas foꝛmas nobis conueniũt de inuicez pꝛedicabũtur p accidẽs:ſed ſecundũ aiam intellectiuam dicimur hoies:ſecũdum ſenſitiuã aialia: ſcõm nutritiuã viuẽtia:erit igitur hec pꝛedicatio per accñs: hõ eſt aial:vel aial eſt uiuum:eſt ãt per ſe talis pdicatio:nam hõ ſcõz ꝙ eſt hõ eſt aial:⁊ aial ſecũdum ꝙ eſt animal eſt uiuuz:eſt igitur aliquid ab eodem pꝛincipio aial hõ et uiuũ. Si ãt dicatur ꝙ ẽt pꝛedictis aiabus diuerſis exñtibus non ſeq̃tur pdictas pꝛedicatiões foꝛe per accidens:eo ꝙ aie ille ad inuicẽ oꝛdinẽ hñt. hoc iterũ remouetur:naz oꝛdo ſenſitiui ad intellectiuũ ⁊ nutritiui ad ſenſitiuũ ẽ ſicut oꝛdo potentie ad actum:nã intellectiuuz ſẽſitiuo ⁊ ſenſitiuum nutritiuo poſteꝛius ſecũdũ generationẽ ẽ:pꝛius.n. generatione fit animal ꝙ hõ:ſi igitur iſte oꝛdo facit pꝛedicatiões pꝛedictas eſſe p ſe:hoc nõ erit ſecundũ illũ modũ dicendi p ſe:q̃ accipit̃ ſecundũ foꝛmã: ſed ſecundum illum qui accipitur ſecũdũ materiã ⁊ ſubiectũ:ſicut dr̃ ſuperficies colozata:hoc aũt eſt ipoſſibile:qꝛ iſto mõ dicendi per ſe id qõ eſt foꝛmale pꝛedicatur p ſe de ſubiecto:ut cuz dicimus:ſupf:cies ẽ alba:vel numerus ẽ par:⁊ iterũ hoc mõ dicẽdi p ſe ſubiectũ ponit̃ i diffinitiõe pdicati:ſicut numer⁹ in diffinitione paris:ibi ãt econtrario accidit:non.n.homo p ſe pdicatur de aia ſed ecõuerſo.⁊ iterũ non ponitur ſubiectũ i diffinitione pꝛedicati ſed econuerſo:nõ igitur pdicte pdicationes dicunt̃ p ſe rõne dicti oꝛdinis. Pꝛe.ab eodẽ aliq̃d hꝫ cẽ ⁊ unitatem:unum enim conſequitur ad ens:cuz igitur a foꝛma una queqꝫ res habeat eſſe:a foꝛma etiaz habebit unitatem:ſi igitur in homine ponantur plures anime ſicut diuerſe foꝛme:homo non erit unũ ens ſed plura:nec ad unitatez hominis oꝛdo

formarum sufficiet:quia esse unum secunduz or dinem nō est esse unū simpliciter: cū unitas ordi nis sit minima unitatū. Item ad hec redibit ꝓdic tū iconueniens:ut.ſ.ex aīa intellectiua ⁊ corpore non fiat unuz simplr:ſz ſm accns tm̄:oē.n. quod alicui aduenit post esse completum : aduenit ei accidentaliter:cum sit extra essētiā eius:qlibet āt forma substātialis facit ens cōpletū in genere substātie:facit.n.ens actu ⁊ hoc aliqd:qcquid igitur p̄ primam formā substātialez aduenit rei:accidē taliter aduenīet:cū igitur aīa nutritiua sit forma substātialis:uiuū.n. substātialr de hoie predicat ⁊ de aīali:seqtur ꝙ aīa sensitiua aduenīat accīta liter:⁊ silr intellectiua:⁊ sic n ꝙz aīal neqz hō simpliciter significat unū:neqz aliqd genus neqz spēs in predicamento substātie. Amp̄.si hō secūdū platonis sñiam non est aliqd ex aīa ⁊ corpore cōpositum:sed ē aīa utens corpore:aut hoc itelligit solū de aīa intellectiua aut de aīab⁹ tribus:si tres sī:siue de duabus earū:si de tribus uel duabus:sequtur ꝙ hō non sit unū:sed sit duo uel tria:est. n. tres aīe uel saltē due. Si āt hoc intelligatur de aīa itellectiua tm̄:ita.ſ.ꝙ intelligat aīa sensitiua esse forma corporis:⁊ aīa itellectiua utēs corpe aīato ⁊ sēsificato sit hō:seqntur ad hec icōueniētia.ſ.ꝙ hō non sit aīal:sed utat aīali:nā ꝑ aīam sensitiuā aliqd est aīal:⁊ ꝙ hō non sētiat: ſz utatur re sētiēte:q cū sint incōuenientia:ipossibile est tres aīas substātia differētes cē i nobis intellectiuū sēsitiuū ⁊ nutritiuū. Ad hec.ex duobus aut pluribus ñ pōt fieri unū:si non sit aliqd uniēs:nisi unū eorū se hēat ad alterū ut actus ad potentiā:sic.n.ex mā et forma fit unum nullo uiculo extraneo eos colligante.si āt in hoie sint plures aīe q̄ nō se hñt ad inuicē sicut mā ⁊ forma:sed oēs ponūtur ut actus qdam ⁊ principia actionū:oz igitur si uniantur ad faciendū aliquid unū puta hoiem uel aīal ꝙ sit aliquid uniens: hoc āt non pōt esse corpus: cū magis corpus uniatur per aīam:cuius signum ē:ꝙ decedente aīa corpus dissoluitur:relinqt igit ꝙ oz aliquid formalius eē:qō facit ex illis pluribꝫ unū:⁊ hoc magis erit aīa q̄ illa plura q̄ per ipsū vnitūtur:si igitur hoc iterū ē hñs ptes diuersas:⁊ non ē unū scōm se:oz adhuc esse aliqō uniens:cū igitur nō sit abire in ifinitū:oz deuenire ad aliqd qō sit scōm se unum:⁊ hoc maxime est aīa:oz igitur in uno hoie uel aīali unam tm̄ aīam esse.

Item si id qō ē ex pte aīe in hoie est ex pluribꝫ cōgregatum:oz ꝙ sicut totū congregatum se hz ad totū corpus:ita singula ad singulas partes corporis:qō ēt a positione platonis non discordat : ponebat.n. aīam rōnalem in cerebro:nutritiuam in epate:concupiscibilem in corde:hoc aūt apparet esse falsum dupliciter. primo quidez:quia aliqua pars est anime que non potest attribui alicui parti corporis.ſ. intellectus de quo supra ostensum ē ꝙ non est actus alicuius partis corporis. Secūdo quia manifestum est ꝙ in eadez parte corporis apparent diuersarum partium anime operationes: sicut patet in animalibus que decisa uiuūt: quia eadem pars habet motum ⁊ sensum ⁊ appetitū: quo mouetur:⁊ similiter eadem pars plante decisa nutritur augetur et germinat:ex quo apparet ꝙ diuerse partes anime i una ⁊ eadē parte corporis sint:non igitur sunt diuerse anime in nobis diuersis partibꝫ corporis attribute. Amp̄ diuerse uires que nō radicantur in uno principio non impediunt se inuicem in agendo:nisi forte earum actiones essent contrarie:quod in proposito non contingit:uidemus autem ꝙ diuerse operationes anime impediunt se:cum enim una est intensa:altera remittitur:oportet igitur ꝙ iste actiones ⁊ vires que sunt eorum proxima principia reducātur in unum principium:hoc autem principium non potest esse corpus:tum quia aliqua actio est in q̄ non communicat corpus scilicet intelligere: tum quia si principium harum uirium et actionū cēt corpus in quantum huiusmodi inuenirentur in omnibus corporibus:quod patet esse falsum : et sic relinquitur ꝙ sit principium earum forma aliqua una per quam hoc corpus est tale corpus: q̄ est anima:relinquitur igitur ꝙ omnes actiones anime que sunt in nobis ab ipsa una procedunt:⁊ sic non sunt in nobis plures anime. Huic autem consonat quod dicit in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Neqz duas animas esse credimus i uno homine:sicut iacobus ⁊ alij syrozum scribūt unā animalem:que animatur corpus : ⁊ immixta sit sanguini:et alteram spiritualem que rationez ministrat:sed dicimus unam eandem esse animam i homine:que et corpus sua societate uiuificat:⁊ se metipsam sua ratione disponat.

¶ Q intellectus possibilis hominis non est substantia separata. LIX.

Aierunt āt et alii alia adinuentione utentes in sustinēdo : ꝙ substantia intellectualis non possit uniri corpori ut forma . Dicunt enim ꝙ intellectus etiam quem Aristotiles possibilem uocat est quedam substantia separata non coniuncta nobis ut forma. Et hoc confirmare nituntur. Primo ex uerbis Aristotilis:qui dicit de hoc intellectu loquens ꝙ est separatus ⁊ immixtus corpori et simplex et impassibilis:que non possēt dici de eo : si esset forma corporis. Item per demonstrationem eiusdem qua probat:ꝙ quia itellectus possibilis recipit oēs species rez sensibiliū

ut in potentia ad eas exñs:oz q̄ oībus careat: sic̄ pupilla q̄ recipit oēs ſp̄es coloꝝ:caret oī colore: ſi.n.hēret de ſe aliquem colorē:ille color ꝓhibēt videri alios colores:quūmmo nihil uideret: niſi ſub illo colore:t ſile ꝓtingeret de itellectu poſſibi li:ſi hēret de ſe aliquā formam ſeu nām de rebus ſēſibilibus:hoc āt oporteret eē:ſi eſſet mixtus ali cui corpori:t ſilr ſi eſſet forma alicuī corporis:qr cū ex mā t forma fiat unū:oz q̄ forma ptⁱcipet a liquid de nā eius cuius ē forma:ipoſſibile ē igitur intellectū poſſibilē eſſe mixtū corpori:aut eſſe ac tū ſeu formā alicuius corporis. ¶ Ad hec. Si el ſet forma alicuius corporis mālis eſſet eiuſdez ge neris receptio hⁱ intellectⁱ t receptio māe prime: id.n.qō ē alicuius corpis:forma nō recipit aliq̄d abſq; ſua mā:mā āt ꝑma recipit formas indiui duales:imo ꝓ hoc idiuiduāt̄ur q̄ ſūt i mā: itellec tus igitur poſſibilis reciperet formas:vt ſi indiui duales:t ſic nō cognoſceret vlia:qō pz eē falſuz. ¶ Pre.mā prima non ē cognoſcitiua formaruz q̄s recipit:ſi g̃ eadē eſſet receptio itellectus poſſibi lis et māe prime:nec itellectus poſſibilis cognoſce ret formas receptas:qō ē fl̄m. ¶ Amp̄.ipoſſibile eſt eē in corpore uirtutē infinitam: vt ꝓbatur ab Ariſto.in.viij.phiſico.ite lectus igit poſſibiliſ eſt q̄dām uirtutis infinite:iudicamus.n.ꝓ ipſū res infinitas fm numeꝝ in q̄tuz per ipſum cognoſci mus vlia ſub q̄bus cōprehēdūtur pticularia infi nita in potētia:non eſt igit itellectus poſſibilis uir tus in corpore. Ex his āt mot̄ ē Auerrois t q̄dā antiqui:ut ipſe dicit ad ponendū intellectum poſ ſibilē:q̄ intelligit aia eē ſepatum fm eſſe a corpore t non eē formā corpis. Sed qr hic itellectus nihil ad nos ptineret:nec ipſū itelligeremus niſi nobiſ cū aliq̄ mō coniūgeret:determiat ēt modū q̄ cōti nuatur nobiſcū dicēs:q̄ ſp̄es itellecta in actu ē for ma itellectus poſſibilis:ſicut uiſibile i actu ē potē tia forme uiſiue:vñ ex itellectu poſſibili t forma i tellecta in actu fit unū:cuicūq; igitur cōiungit for ma itellecta p̄dicta ꝓiungitur itellectus poſſibilis ꝓiungit̄ āt nobis mediante fantaſmate:qō eſt ſub iectū qōdam illius forme itellecte:per hūc ēt mo dū itellectus poſſibilis nobiſcū continuat. Qr aūt hec friuola ſint t ipoſſibilia facile eſt uidere:hñs n.itellectum ē intelligēs:itelligit āt id cuius ſp̄es i telligibilis itellectui unitur:ꝑ hoc āt q̄ ſp̄es itelli gibilis intellectui eſt unita i hoie ꝑ aliquem mōm non hēbit hō q̄ ſit itelligēs:ſed ſolū q̄ itelligatur ab intellectu ſepato. ¶ Pre.ſic ſpecies intellecta i actu eſt forma itellectus poſſibilis:ſicut ſp̄es uiſi bilis in actu ē forma potentie uiſiue ipſius oculi: ſp̄es āt itellectualis ſic ſe hz ad fantaſmata :ſicut ſp̄es uiſibilis in actu ad coloratum:qō eſt extra a nimā:t hac ſilitudine ipſe utitur t ēt Ariſto.ſilr igitur cōtinuatio ē intellectⁱ poſſibilis ꝑ formam intelligibilē ad fantaſma qō in nobis ē:t potētie uiſiue ad colorē qui ē i lapide:hec āt ꝓtinuatio ñ facit lapidē uidere ſed ſolum uidere:g̃ t predicta ꝓtinuatio itellectus poſſibilis nobiſcū nō faꝯ nos intelligere ſed intelligi ſolū:planum āt ē q̄ ꝓprie t uere dī q̄ hō intelligit:non.n.nām itellectus in uestigaremus:niſi per hoc q̄ nos itelligimus:non igitur ſufficiens eſt p̄dictⁱ ꝓtinuatiōis modus. Ad hec.ōe cognoſcēs ꝑ virtutem cognoſcitiuam ꝓiungitur obiecto t ñ ecōuerſo:ſicut t opans ōe ꝑ uirtutē opatiuam conūgit opato:hō āt eſt itel ligens ꝑ itellectum ſicut per uirtutē cognoſcitiuā: non igitur ꝑ formā itelligibilem itellectui ſed ma gis ꝑ intellectum itelligibili cōiungit. ¶ Amp̄.id q̄ aliquid opatur oz eſſe formā eius: nihil.n. agit niſi ſcōm q̄ eſt actu:actu āt non eſt aliquid niſi ꝑ id qō eſt forma eius:vnde t Ariſto. ꝓbat aiam eſ ſe formā:ꝑ hoc q̄ aiāl per aiam uiuit t ſentit:hō āt intelligit t non niſi ꝑ intellectū Unde t Ariſt. indrens de principio quo itelligimus tradit nobis nām intellectus poſſibilis:oz igit intellectuz poſſi bilem formalr uniri nobis t non ſolum ꝑ ſuū ob iectum. ¶ Pre.intellectus in actu: t intelligibile in actu ſt unum:ſicut ſenſus in actu t ſenſibile in actu:non āt intellectⁱ i potentia t intelligibile in potentia:ſicut nec ſenſus in potētia t ſenſibile in potentia:ſp̄es igitur rei ſecundū q̄ eſt i fātaſmati bus nō eſt intelligibilis actu:non n.ſic eſt unū cū intellectu in actu:ſed ſcōm q̄ eſt a fātaſmatib⁹ ab ſtracta:ſicut nec ſp̄es coloris eſt ſenſata in actu ſz q̄ eſt in lapide:ſz olumſ ſcōm q̄ eſt in pupilla: ſic āt ſolum cōtinuatur nobiſcū ſp̄es intelligibilis ſz q̄ eſt i fantaſmatibus ſecundū poſitionez predic tam:non igitur cōtinuatur nobiſcū fm q̄ ē unuz cū intellectu poſſibili:ut forma eius cui non pōt eſſe medium quo continuetur intellectus poſſibi lis nobiſcum:quia ſecundum q̄ cōtinuatur cum intellectu poſſibili nō continuatur nobiſcum nec econuerſo. ¶ Patet autem eum qui hanc poſiti onem induxit equiuocatione deceptum fuiſſe:co lores enim extra animam exiſtentes prefēte lumi ne ſunt uiſibiles actu:vt potentes mouere uiſum non autē ut actu ſenſata:ſecundum q̄ ſūt unum cum uiſu in actu:t ſimiliter fantaſmata ꝑ lumen intellectus agentis fiūt actu intelligibilia:vt poſ ſint mouere intellectum poſſibilem:nō autem ut ſint intellecta actu:ſecundum q̄ ſunt unum cum intellectu poſſibili facta in actu. ¶ Item ubi iue nitur altior operatio uiuentis:ibi inuenitur altiō ſpecies uite correſpondens illi actioni:in plantis enim inuenitur ſola actio ad nutritionē pertinēs: in animalibus autem inuenitur altior actio ſcilz ſentire et moueri ſecundum locū. vnde t animal uiuit altiori ſpecie uite:ſed ad hec in hoie inuenit altior operatio ad uitam pertinens q̄ in animali

ſ.intelligẽ:ergo hõ habebit altiorez ſpẽz vite:ſz vi
ta ẽ p aiam: hẽbit igit hõ altiorez aiaz qua viuit
q̃ ſit aia ſenſibilis: nulla ãt ẽ altior q̃ itellect⁹: eſt
igit itellectus aia hoĩ ⁊ p ꝓñs foza ipus. ¶ Adh̃:
qõ cõſequit ad opationẽ alicui⁹ rei non largit ali
cui ſpẽm:qz opatio ẽ act⁹ ſecũdus:foza aũt p quã
alicd hz ſpẽm ẽ actus ꝑm⁹: vnio aũt intellect⁹ poſ
ſibilis ad hoiez ſm poſitionẽ ꝓdictã ꝓſequtur hois
opationẽ:fit eni mediãte fãtaſia q̃ ſm phm ẽ mo
tus fact⁹ a ſenſu ſm actũ ex tali igit vnione nõ ꝓſe
quit hõ ſpẽm: nõ igit differt hõ ſpẽ a brutis aiali
bus p hoc q̃ ẽ itellectum hñs. ¶ Amꝑ.ſi homo
ſpẽm ſortit p hoc q̃ ẽ rõnalis ⁊ intellectũ hñſ:qui
cũq; ẽ in ſpẽ hũana ẽ rõnalis ⁊ itellectuz hñs: ſed
puer etiã añq̃ ex vẽo egrediat ẽ in ſpẽ hũana in q̃
tñ nõdum ſũt fãtaſmata q̃ ſũt itelligibilia actu: ñ
eſt igit homo itellectũ hñs p hoc q̃ intellect⁹ cõti
nuatur hoi mediãte ſpẽ intelligibili cuius ſubiec
tum eſt fanſma.

Qz homo ſortitur ſpeciem per intellectum paſſi
uum ⁊ intellectum poſſibilem. .lx.

ꝟIJs aũt rõibuſ ob
uiatur ſm ꝓdictã põnez. Dicit.n.pre
dict⁹. Auerroys q̃ hõ differt ſpecie a
brutis ꝑ itellectũ quẽ Arz. vocat paſſiuũ q̃ eſt ip
ſa vis cogitatiua q̃ eſt ꝑpa hoi: loco cui⁹ alia aia
lia hñt quãdaz eſtimatiuã naturalẽ. Cui⁹ aũt co
gitatiue vtutis ẽ diſtiguere itẽtiones idiuiduales ⁊
ꝓpare eas ad iuicẽ:ſic itellectus q̃ eſt ſepat⁹ ⁊ imix
tus ꝓpat ⁊ diſtinguit inẽ itentiones vles: ⁊ quia p
hanc vtutẽ ſil cũ imaginatiua ⁊ meõratiua p:epa
rãtur fãtaſmata ut recipiant actionẽ itellect⁹ agẽ
tis a quo fiũt intelligibilia actu:ſic̃ ſunt aliq̃ artes
ꝓparates maĩã artifici ꝓncipali. iõ ꝓdicta virtus
vocatur noie itellect⁹ ⁊ rõnis ꝺe q̃ medici dicũt q̃
hz ſedẽ i media cellula capitis:⁊ ſm huĩ⁹ diſpõnẽ
vtutis differt hõ vnus ab alio in ingenio ⁊ i aliꝑ q̃
ptinẽt ad itelligẽdũ:⁊ p vſum huĩ⁹ ⁊ exercitiũ ac
q̃rit homo habitum ſcie: vnde habĩ⁹ ſcias ſunt in
hoc itellectu paſſiuo ſicut ĩ ſubiecto:⁊ hic intellec
tus paſſiuus a ꝓncipio adeſt puero p quẽ ſortitur
ſpẽm hũanam añq̃ actu intelligat. Qz aũt hec ſit
falſa ⁊ abuſiue dicta euidẽter apparet:operatões
n.vite cõpãtur ad aiam ut actus ſecũdi ad ꝑmũ
vt patet p phm in.ij.ꝺe aia:actus aũt ꝑm⁹ i eodez
precedit tpe actũ ſcõm:ſicut ſcientia ẽ añ ꝓſidera
re:in quocũq; igitur inuenitur aliqua opatio vite
oz in eo ponere aliquã partẽ aie q̃ comparat ad il
lam opationẽ ſicut act⁹ ꝓmus ad ſcõm:ſed hõ
hz ꝑpriã opatõem ſupra alia aialia.ſ.intelligẽ:et
rocinari que ẽ opatio hois in q̃tũ hõ eſt:vt Arz.
dicit in.i.ethicorũ:ergo oz in hoie ponẽ aliquod
ꝓncipium quod ꝓpe ꝺat ſpeciem homini qõ ſe
habeat ad intelligere ſicut actus primus ad ſcõz.
hoc ãt non poteſt eſſe intellectus paſſiuus ꝓdict⁹:
qz ꝓncipium predicte operationis oz eſſe impaſſi
bile ⁊ non mixtũ corꝑi vt phs ꝑbat:cuius ꝓriũ
apparet ꝺ intellectu paſſiuo :non igitur ẽ poſſibi
le q̃ per vtutem cognitiuam que ꝺr intellect⁹ paſ
ſiuus hõ ſpẽm ſortiatur per quã ab aliꝑ aialibus
differat. ¶ Adhuc q̃ eſt paſſio partis ſenſitiue ñ
poteſt ponẽ in altiori genere vite q̃ ſit vita ſenſiti
ua:ſicut quod eſt paſſio aie nutritiue ñ ponit in
altiori genere vite q̃ ſit vita nutritiua.cõſtat autẽ
q̃ fantaſia ⁊ huiuſmodi potentie q̃ ad ipſã cõſecũ
tur ut memoratiua ⁊ cõſiles ſũt paſſiones ptis ſen
ſitiue: vt ꝑbat phs in lib.ꝺe memoria:non igitur
per predictas vtutes vel aliquã earũ aial aliquod
poteſt poni in altiori genẽ vite q̃ ſit aia ſenſitiua.
hõ ãt eſt in altiori genẽ vite:qõ ꝑz per phm in.q.
ꝺe aia:qui diſtinguens genera vite ſuperaddit itel
lectiuum qõ hõi attribuit:ſenſitiuo qõ attribuit
cõiter oi aiali:non igitur hõ eſt viuens vita ſibi ꝑ
pria per virtutẽ cogitatiuã predictã. ¶ Amꝑ.ꝺe
mouens ſe ipſum ſm q̃ ꝑbat phũs in.viij.phiſic.
ꝓponitur ex mouente ⁊ moto.hõ aũt ſicut ⁊ alia
aialia eſt mouens ſe ipſum:ergo mouens ⁊ motũ
ſunt partes ipſius.primũ ãt mouens in hoie eſt in
tellectus.nã ite lectus ſuo intelligibili mouet volũ
tatem:nec poteſt dici q̃ ſolus intellectus paſſiuus
ſit mouens: qz intellectus paſſiuus eſt ſoluz parti
culariũ : in mouendo aũt accipit ⁊ vlis opio que
eſt intellectus poſſibilis ⁊ particularis q̃ põt eſſe i
tellectus paſſiui:vt pz per Arz in.iij.ꝺe aia:⁊ i.vij
ethicoꝝ:ergo intellect⁹ poſſibil eſt aliq̃ pars hois
⁊ eſt ꝺignißimum ⁊ formaliſſimũ in ipſo:ergo ab
eo ſpẽm ſortit ⁊ non ab intellectu paſſiuo. ¶ Ad
hoc intellectus poſſibilis ꝓbatur nõ ee act⁹ cor
poris alicuius ꝑpter hoc q̃ eſt cognoſcitiuus oiuz
formarũ ſenſibiliũ in vli:nulla igitur virtus cuius
operatio ſe extendere poteſt ad vlia oium foꝝz
ſenſibilium poteſt eſſe actus alicuius corꝑis.vo
luntas aũt eſt huiuſmodi.oium.n.eorum que in
telligimus poſſumus habere voluntatem ſaltem
ea cognoſcendi:apparet etiam actus voluntatis i
vli:odimus.n.vt dicit Arz.i ſua rhetorica i vli la
tronum genus.iraſcimur autez particularib⁹ tñ:
voluntas autem non poteſt eſſe actus alicuius ptis
corꝑis nec conſequi aliquam potentiam que ſit
actus corꝑis.ois autem pars aie eſt actus alicu
ius corꝑis preter ſolũ intellectũ ꝑprie dictum:
igitur volũtas in intellectiua parte eſt.vñ ⁊ Arz.
dicit in.iij.ꝺe aia q̃ voluntas in ratõe eſt.iraſcibi
lis autem ⁊ concupiſcibilis in parte ſenſitiua ꝑpẽ
quod ⁊ actus concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis cuz paſ
ſione ſunt.non autem actus voluntatis:ſed cum
electione.voluntas autez hois non ẽ extriſeca ab

hõie quasi quadam subã separata fundata: sed ẽ in ipso hoie: aliter. n. non esset oñs suarum actionũ: qz ageretur voluntate cuiusdã subẽ separate: et in ipso essent tñ potentie appetitiue cũ passiõe operantes. s. irascibilis ⁊ concupiscibilis que sunt in parte sensitiua sicut ⁊ in ceteris aialibus q̃ magis agunt q̃ agant. hoc ãt ẽ impossibile ⁊ destructiuum totius moralis phie ⁊ politice conuersationis: oportet igitur intellectũ possibilem i nobis cẽ per quez a brutis differamus ⁊ ñ solũ fm intellectũ passiuũ. ¶ Item sic nihil est potens agere nisi per potẽtiã actiuã in ipso exñtez: ita nihil potens est pati nisi per potentiam passiuam que est i ipo: ꝓbustibile. n. est potens comburi nõ solum q̃ ẽ aliquid potens comburere ipsũ: sed ẽt qz in se hz potentiam vt comburatur. intelligere aũt quoddaz pati est: vt dr in. iij. de aia: cum igitur puer sit intelligens potentia: ⁊ si non actu intelligat: oz q̃ sit in eo aliqua potentia qua sit potens intelligere. hec aũt potẽtia est intellectus possibilis: oz igit q̃ puero iam sit ꝓiũctus itellectus possibl' anteq̃ actu intelligat nõ ẽ igit ꝓtinuatio itellectus possibis hoie p formã intellectã in actu: sed ipse intellectus possibilis ẽst homi a pncipio sicut aliqd eoꝝ. Huic aũt rõni respondet Auerrois ꝓdicẽ: dicit. n. q̃ puer dicit potẽtia intelligẽ ouplici rõne. Uno mõ qz fantasmata q̃ sũt in ipo sũt intelligibilia in potẽtia. Alio modo qz itellectus possibilis ẽ potẽs ꝓtinuari cũ ipso ⁊ nõ qz intellect' sit iam vnitus ei. Ostendẽduz ẽ aũt q̃ vterq; mod' sit insufficiens: alia. n. potẽtia ẽ qua agẽs põt agere: ⁊ alia potẽtia qua patiẽs põt pati: ⁊ ex oppositio diuidũt: ex eo igitur q̃ ꝓuenit alicui q̃ possit agere nõ cõpetit ei q̃ possit pati: posse aũt intelligẽ ẽ posse pati: cuz intelligẽ qõdaz pati sit fm phm: nõ igit dicit puer potẽs itelligẽ ex eo q̃ fãtasmata i eo pñt eẽ itellecta in actu cũ hoc ptineat ad posse agere: fãtasmata enim mouẽt intellectum possibilez ¶ Adh. potẽtia ꝓsequens spẽm alicui' nõ competit ei fm id q̃ spẽm nõ largitur: posse aũt intelligẽ ꝓsequitur spẽz hũanã: ẽ. n. itelligẽ opatõ hoiꝝ i q̃tũ hmõi: fantasmata aũt nõ dãt speciez hũanã sz magis ꝓsequũt opationẽ homis: nõ ergo ratiõe fantasmatũ potest dici puer potẽtiaz itelligens. Similr aũt neqz põt dici puer posse intelligẽ: qz itellectus possibil' põt ꝓtinuari cum ipso: sic. n. aliqs dr potentia agẽ vel pati p potẽtiam actiuã uel passiuaz sicut dicit albus p albedinez: non aũt aliqs dr albus añq̃ albedo sit ei ꝓiuncta: ergo neqz dr aliqs potẽs agẽ l' pati añq̃ potẽtia actiua vel passiua ei adsit: nõ ergo de puero posset dici q̃ est potẽs itelligẽ añq̃ intellectus possibilis q̃ est potẽtia itelligẽdi sit ei ꝓtinuatus. ¶ Preterea aliter dicit aliqs potẽs operari añq̃ hẽat naturaz qua operetur ⁊ aliter post quã iam habet naturã sed impedit per accẽs ab operãdo: sicut aliter dicitur cõrpus potens ferri sursũ anteq̃ sit leue: ⁊ aliter postq̃ iam ẽ geneatũ leue sed ipeditur in suo motu: puer aũt ẽ in potẽtia intelligens nõ q̃si nonduz habens naturaz itelligendi sed hñs impedimẽtuz ut nõ intelligat: ipeditur. n. ab intelligẽdo ꝓpter multimodos mot' in ipso existentes ut dr in. vij. phisicoꝝ. nõ igit ꝓpter hoc dicitur potẽs itelligere. qz intellect' possibilis q̃ est inteliligendi pncipium põt ꝓtinuari sibi: sed q̃a iam est ꝓtinuatus ⁊ impeditur ab actione ꝓpria: vñ ipedimẽto ẽmto stati itelligit ¶ Item habitus est q̃ quis opatur cum voluerit: oz igitur eiudẽ esse habitum ⁊ opationẽ q̃ est fm habitum sed ꝓsiderare intelligẽdo qõ est act' huius habit' q̃ est scie non potest esse intellectus passiui sed ẽ ipsius itellectus possibilis: ad hoc. n. q̃ aliqua potẽtia intelligat oportet q̃ non sit actus corpor' alicuius: ergo et habitus scie non est intellectu passiuo sed in tellectu possibili: scia autem in nobis est fm quam dicimuz: scitẽtes: ergo et intellectus possibilis est in nobis nõ secũdum esse a nobis separat' Adhoc scientie est assimilatio scientis ad rem scitam. rei autem scite i quantum est scita non assimilatur sciens nisi scõm speciem vles: scia eni de huiusmodi est species autem vles non possunt in intellectu passiuo esse cum sit potentia vtens organo: sed solum in itellectu possibili. scia igi ñ ẽ i itellectu passiuo: sz solũ i itellectu possibili. ¶ Amp. intellectus in habitu ut aduersarius confitetur est effect' intellectus agentis. intellectus autem agentis effectus sunt intelligibilia in actu quoꝝ propriũ recipiens est intellectus possibilis: ad quem cõparat agens: sicut ars ad mãm: ut Auz. dicit in. ig. de aia: oz igit intellectum i habitu q̃ est hitus scie esse i itellectu possibili non passiuo. ¶ Preterea ipossibile ẽ q̃ perfectio superioris substantie dependeat ab inferiori. perfectõ autem itellectus possibilis dependet ab operatione hominis: dependet enim a fantasmatibus que mouent itellectum possibilem: non igitur est itellectus possibil' aliqua substãtia superior hoie: ergo oporet qõ sit aliqd hois ut actus ⁊ forma ipsius. ¶ Adhuc quecunqz sunt separata scõm esse hz etiam separatas operatões. nam res sunt ꝓpter suas operationes sicut actus primus ꝓpter secũdũ. vnde Auz. dicit in primo de aia q̃ si aliqua operationum anime est sine cõpore qõ possibile est aiam separari. operatio autem intellectus possibilis indiget corpore: dic. n. phũs in. iij. de aia: qõ aia potest agere per se ipam. s. intelligere qñ intellectus est factus in actu per spẽm a fantasmatibus abstractam que non sunt sine cõpore: igitur intellectus possibilis non est omnino a corpore separatus. ¶ Amp. cuicũqz competit aliqua operatio scõm nãm sunt ei a natura attributa ea sine quibus illa operatio ꝓpleri non põt:

sicut Aꝛ. pꝛobat in scō lib. ō celo: qō si stelle mouerentur motu pꝛogressiuo ad moduꝫ animaliuꝫ qꝫ nā oedusset eis oꝛgana motus ꝓgressiui: sꝫ opatio intellectus possibilis cōpletur per oꝛgana coꝛporea in quibus necesse est eē fantasmata: nā igit intellectū possibilem coꝛporeis vnuit oꝛganis: nō est igit fm esse a coꝛpoꝛe sepatus. Itē si sit fm eē a coꝛpoꝛe sepatus: magis intelliget substātias que sunt a mā sepate q̄ formas sensibiles: qꝛ sūt magis intelligibiles ꝛ magis ei ꝓportes. nō pōt aūt intelligere subās oīno a mā sepatas: qꝛ eorū nō sūt aliqua fantasmata. hic aūt intellectus nequaq̄ sine fantasmate intelligit: vt Aꝛ. dicit in. iij. de aia: sūt enim: ei fantasmata sicut sensibilia sensui sine qbꝫ sēsus ñ sentit: ñ ē igitur subā sepata a coꝛpe fm eē Al hec: in oi gnē tantū se extēdit potētia passiua quātū potētia actiua illus generis: vñ nō est aliqua potētia passiua i nā cui nō reſpōdeat aliqua potētia actiua nālis: sꝫ itellect⁹ agens nō facit intelligibilia nisi per fantasmata: ergo nec intellect⁹ possibilis mouetur ab alīs intelligibilibus nisi a spēbus a fantasmatibus abstractis: ꝛ sic substātias seꝑatas intelligere non potest. Amp̄. in substātijs seꝑatis sunt species rerum sensibilium intelligibiliter per quas de sensibilibus scientiaꝫ habent: si igitur intellectus possibilis intelligit substantias seꝑatas: in eis acciperet sensibilium cognitionem: non ergo acciperet eam a fantasmatibus: quia natura non abundat superfluis. Si autem dicatur q̄ substantijs seꝑatis non adest cognitio sensibilium: saltem oportebit dicere q̄ eis adsit altior cognitio: quam oportet non deesse intellectui possibili si predictas substantias itelligit: habebit igitur duplicem scientiam: vnam ꝑ modum substantiarum seꝑatarum: aliam a sēsibus acceptam: quarum altera superflueret. Preterea intellectus possibilis est quo itelligit anima ut dicitur in. iij. de anima: si igitur intellect⁹ possibil itelligit subās seꝑatas ꝛ nos intelligim⁹ eas: quod patet esse falsum: habemus enim nos ad eas sicut oculus noctue ad solem ut Aꝛ. dicit his aūt rñdetur fm positiōez p̄dictā. Intellectus n. possibilis fm q̄ est in se subsistens intelligit substātias seꝑatas ꝛ ē in potētia ad eas sic diaphonū ad lucem scōm autem q̄ continuatur nobis a ꝓncipio est in potentia ad formas a fantasmatibus abstractas. Unde nos a principio non intelligimus per eum substantias seꝑatas: sed hoc stare non potest: intellectus enim possibilis ex hoc dicit fm eos continuari nobis q̄ perficitur per species intelligibiles a fantasmatibus abstractas: pu⁹ igit est considerare intellectū vt in potentia ad huiusmodi species q̄ꝫ vt continuetur nobis: non igitur per hoc q̄ cōtinuatur nobis est in potentia ad h⁹modi species. Preterea fm hoc esse in potētia ad predictas spēs non esset ei fm se conueniens: sꝫ per aliud: per ea autē que non conueniunt alicui fm se non debet aliquid diffiniri: non igitur ratio intellectus possibilis est ex hoc qō in potentia est ad predictas species vt diffinit ipsum Aꝛ. in ꝓtio de aia. Adhuc ipossibile ē intellectū possibilez sil̄ multa intelligere nisi vnū per aliud intelligat: non eni vna potentia sil̄ pluribus actibus perficitur nisi fm ordinem: si igitur intellectus possibilis intelligat substātias seꝑatas ꝛ spēs a fantasmatibus abstractas: oꝛ q̄ vel intelligat per species h⁹modi subās seꝑatas vel ecōuerso. qōcūq̄ aūtē detur sequitur qō nos intelligimus subās seꝑatas: qꝛ si nos intelligimus naturas sensibiliū in q̄tum intelligit eas intellectus possibilis. intellectus āt possibil⁹ intelligit subās eas ꝑ h⁹ q̄ itelligat seꝑatas: ꝛ silr cum nos intelligemus: ꝛ silr si sit eꝙuersio. hoc autem est manifeste: falsum: non igitur intellectus possibilis intelligit substantias seꝑatas: non est igitur substantia seꝑata.

Q ꝑdicta positio est ꝯ sentētiā Aꝛ. XI.

Sed qꝛ huic pōni Auerrois pꝛestare robur auctoꝛitatis nititur ꝓpter hoc q̄ dicit Aꝛ: ita sensisse ostendemus manifeste q̄ predicta positio est ꝯ sententiā Aꝛ. primo quidem: qꝛ Aꝛ. in ꝓo de aia diffinit animam dicens qō est actus primus phisici coꝛporis oꝛganici ꝛ potentia vitam hñtis: ꝛ postea subiungit q̄ hec est diffinitio vl̄r dicta de oī aia: non sicut predictus Auerrois fingit sub dubitatione hoc pꝛoferens vt pꝫ ex exēplaribus greciis ꝛ translatione Boetij. postmodū aūt in eodez capꝰo subiungit eē quasdam partes anime seꝑabiles que non sunt nisi intellectiue: relinquitur igitur q̄ ille partes sunt actus coꝛporis. Nec est ꝓtra hoc qō postea subiungit: de intellectu autem ꝛ ꝑfectiua potentia nihil est adhuc manifestum: sed videtur anime alterum genus esse. Non enim per hoc vult iutellectum alienare a cōmūi diffinitione aie sed a ꝓpꝛijs naturis aliaꝛ partium sic̄ qui dicit q̄ alterum genus aialis est volatile a grefsibili non auferret a volatili cōem diffinitionem animalis. vnde vt ostenderet in quo dixerit alteꝛ subiungit: ꝛ hoc solum cōtingit seꝑari sicut ꝑpetuum a coꝛꝛuptibili. Nec est intentio Aꝛ. vt ꝓm̄. predictus fingit: dicere qō nondum est manifestum de intellectu vtrū intellectus sit aia sicut ō alīs pꝛincipijs ñ. n. text⁹ vet⁹ h⁹ nihil est declaratū siue nihil est dictum: sed nihil est manifestum: qō intligendū est quantum ad id quod est pꝛopriuꝫ ei non quantū ad cōem diffinitionem. Si autem ut ipse dicit aia equiuoce dī de intellecta et alīs.

ꝑmo diſtinxiſſet equiuocationē: p'ea diffiniuiſſet ſicut ē cōſuetudo ſua alias ꝓcedūt i equoco q̄ ñ ē i ſciētijs demōſtratiuis. ¶ Itē i ſcō de aīa intellectū numerat inſ potētias aie ⁊ in auctoritate eti am predicta noīat ꝑſpectiuā potētiā: nō eſt igitur itellectus extra aiam hūanā ſz ē q̄daz potētia ei' ¶ Itē in tercio de aīa icipiens loqui de itellectu poſſibili noīat eū ptē aie dicens De parte aūt aie quia cognoſcit aīa et ſapit: in quo manifeſte oñdit quod intellectus poſſibilis ſit aliquid anime.

Ad hec aūt māifeſti' per id qō p'ea ſubiūgit declarat naturaz intellectus poſſibilis dicens. Dico autem intellectum quo opinatur ⁊ intelligit anima: in quo manifeſte oſtenditur intellectum eſſe aliquid anime humane quo anima humana itelligit: eſt igitur p̄dicta poſitio ꝫ̄ ſñiam Ax. ⁊ ꝫ̄ vitatem. vñ tanq̄ ficticia repudianda eſt.

¶ Contra opinionem Alexandri de itellectu poſſibili. I.XII.

Ds igitur uerbis Ax. conſideratis Alexander poſuit i tellectum poſſibilem eſſe aliquā virtutem in nobis vt ſic diffinitio cōis de aīa aſſignata ab Ax. in ſo. de aīa poſſit ſibi cōuenire. Quia uero intelligere non poterat aliquam ſubſtantiam i tellectualem eſſe corporis formam poſuit predictam virtutem non eſſe fundataz i aliqua itellectuali ſubſtantia ⁊ conſequentē cōmixtionē elemēto rum in corpore humano: ōterminatus enim mixtionis humani corporis modus facit hominez eē in potentia ad recipiendum ifluentiam intellect' agentis q̄ ſemper eſt in actu: ⁊ ſecūdū ipſum eſt q̄dam ſubā ſeparata: ex qua influentia hō fit intelligens actu. id autem in homine per qō ē potētia intelligens ē intellectus poſſibil': ⁊ ſic videbatur ſequi q̄ ex cōmixtōe determinata in nobis ſit itellectus poſſibil'. Videtur autem in primo aſpectu hec poſitio verbis ⁊ demonſtratōi Ax. eē ꝓtraria oſtendit enim Ax. in tertio de anima vt dictum ē q̄ intellectus poſſibilis eſt immixtus corpori: hoc autē ē impoſſibile dici de aliqua virtute conſeqntem mixtionem elementorum: quod. n. huiuſmodi ē oz q̄ in ipa elemētorum cōmixtōe fundetur: ſicut videmus de ſapore ⁊ odore ⁊ aliis huiuſmodi: nō igitur qō predicta Alexandri pōt ſtare cuz vbis ⁊ ōmōſtratōe Ax. vt videtur. ¶ Ad hec aūt Alexander dic̄ q̄ itellect' poſſibilis ē ipa ꝑparatio in nā humana ad recipiendū ifluentiā intellectus agentis. ꝑparatō aūt ipa non ē aliqua nā ſenſibilis determinata neque eſt mixta corpori: eſt enim relatio quedam et ordo vnius ad aliud. ¶ Sed h manifeſte diſcordat ab intentōne Ax. probat. n. Ax. ex hoc intellectum poſſibilem nō habere determinate aliquam naturā ſenſibilium ⁊ p ꝫ̄ ñ eē mixtum corpori: qz ē receptiuus omnium foz rū ſenſibilium ⁊ cognoſcitiuus earum: quod ō p paratōe nō pōt itelligi: qz eius nō ē recipere: ſz magis preparari: nō igitur demonſtratio Ax. procedit de preparatione ſz ō aliquo recipiente ꝑparata. ¶ Amp̄. ſi ea que dicit Ax. de intellectu poſſibili cōueniunt ei in quantū ē ꝑparatō ⁊ nō ex nā ſubiecti preparati ſequetur q̄ oi preparatōi cōueniant. in ſenſu autem eſt preparatō quedam ad ſēſibilia i actu recipienda: g̃ idē dicendum ē de ſēſu ⁊ intellectu poſſibili: cuius contrarium manifeſte ſubiungit Ax. oſtēdens dūaz int' receptionē ſēſus ⁊ intellectus ex hoc q̄ ſenſus corrūpitur ex excellētia obiectoz. nō aūt itellectus ¶ Item Ax. attribuit poſſibili intellectui pati ab intelligibili: ſuſcipere ſpecies itelligibiles: eē i potētia ad eas: cōparet ēt eum tabule in qua nihil eſt ſcriptum que q̄dem omnia non ꝑñt dici de preparatōe: ſed ō ſubiecto ꝑparato: eſt igitur cōtra intentōem Ax: q̄ intellectus poſſibilis ſit ꝑparatio ipa. ¶ Ad hec agens eſt nobilioz patiente ⁊ faciens facto ſicut et tus potentia. quanto aūt aliq̄d ē imatialius tanto eſt nobilius: non poteſt igitur effectus eſſe imatialioz iſta cauſa. omis aūt vtus cognoſcitiua in quātum eſt huiuſmodi ē imatialis. vnde ⁊ de ſenſu q̄ eſt infimus in ordine vtutum cognoſcitiuaruz dic̄ Ax. i ſcō de aīa q̄ ē ſuſceptiuus ſenſibilium ſperum ſine materia: ipoſſibile ē igitur a cōmixtioe elementorum cauſari aliquā vtutē cognoſcitiuā: intellectus autez poſſibilis ē ſuprema vtus cogſcitiua in nobis: dic̄. n. Ax. in. iij. de aīa qō itellectus poſſibilis eſt quo cognoſcit ⁊ intelligit aīa: itellectus igitur poſſibilis non cauſatur ex cōmixtione elementoz. ¶ Amp̄. ſi principium alicuius opationis ab aliquibus cauſis procedit oz operatōez illam non excedere cauſas illas cum cauſa ſecūda agat vrute prime. operatō autem aie nutritiue ēt excedit vtutem qualitatum elementarium: ꝓbat enim Ax. in ſecūdo de aīa q̄ ignis non eſt cā augmenti: ſed cōcauſa aliquo mō principalis autem cauſa eſt aīa: ad quam cōparatur calor ſicut inſtrumētū ad artificē: nō igitur pōt aīa vegetabilis produci ex cōmixtione elementorum: multo igit minus ſenſus ⁊ intellectus poſſibilis ¶ Item intelligere eſt quedam operatio i qua ipoſſibile eſt cōicare aliquod organum corporeū. hec autē operatō attribuit aie vel ēt hōi: dī. n. q̄ aīa itelligit vel hō per aīam: oz igitur aliqō ꝓncipium i hoie eē a cōpore non ꝺpendens q̄ ſit ꝓncipium talis operatōnis. preparatō aūt ſequens cōmixtōem elemētoz a corpore ꝺependet manifeſte: non eſt igitur ꝑparatio tale ꝓncipium. ē autem intellectus poſſibilis dicit. n. Ax. in. iij. de aīa q̄ itellectus poſſibilis eſt

quo aīa opinatur ꝛ nō intelligit: non est igitur in tellectus possibilis ꝑparatio. Si autez dicatur ꝙ ꝓncipium ꝓdicte operationis in nobis ē spēs itelligibilis facta in actu ab intellectu agente: hoc videtur nō sufficere: qz cū homo de potentia intelligente fiat actu intelligens. oportet ꝙ nō solum intelligat ꝑ spēm intelligibilē per quam fit actu itelligens sed per aliquam potentiam intellectiuaz q̄ sit ꝓdicte opationis ꝓncipium sicut ꝛ in sensu accidit: hec aūt potentia ab Arz. ponitur itellectꝰ possibilis. intellectus igitur possibilis ē nō dependens a corpe. ¶ Preterea spēs nō est intelligibilis actu nisi ſm ꝙ est deputata ab esse māli: hoc aūt non pōt accidere dum fuerint in aliqua potētia materiali que. ſ. sit cāta ex ꝓncipijs mālibus vel que sit actus materialis organi. oportet igit poni aliquā potētiam intellectiuā in nobis immālem que est intellectus possibilis. ¶ Ad hec intellectus possibil' ab Arz. dicitur ꝑs anime. aīa aūt non est ꝑparatio sed actus. ꝑparatio. n. est ordo potentie ad actuz. sequit tñ ad actum aliqua ꝑparatio ad vlteriorē actum. sicut ad actum diaphonitatis seqtur ordo ad actum lucis. intellectꝰ igit possibilis nō est ipsa prepatio sed actus q̄dam. ¶ Amꝑ. homo ꝓsequitur spēm ꝛ naturaz hūanam ſm partem aie sibi ꝓpriam que q̄dem est intellectus possibilis. nihil aūt consequitur spēm ꝛ naturam ſm ꝙ est in potentia sed scōm ꝙ est actu. cum igit prepatō nihil sit aliud q̄ ordo potentie ad actuz. impossibile ē ꝙ intellectus possibilis nō sit aliud q̄ prepatio q̄dam in natura humana existens.

Q anima non sit complexio ut posuit Galienus. LXIII.

Predicte autē opinioni Alexandri de intellectu possibili ꝓpinqua est opinio Galieni medici ō anima. dicit. n. aīam esse cōplexionē. ad hoc autē dicendum motus ē ꝑ hoc ꝙ videmus ex diſis cōplexionibz cāri in nobis diſas passiones q̄ atribuūtur aie: aliquā eni ꝙplexionē hñtes ut colericā de facili iraſcūtur: melācolici vo ō facili triſtātur vñ ꝛ per ealdē rōnes hec opio improbari pōt ꝑ q̄s i probata est opio Alexādri et ꝑ aliquas ꝓprias. oñſū est enin supra ꝙ opatio aie vegetabilis ꝛ cognitio ſensitiua excedit vtutē qualitatū actiuaz ꝛ passiuaz ꝛ multo magis opatio intellectus. cū plexio aūt cāt ex q̄litatibz actiuis ꝛ passiuis non pōt igitur ꝙplexio esse principiū opationum aie. vnde impossibile est ꝙ aliqua anima sit cōplexio. ¶ Adhuc complexio cum sit quoddā ꝙstitutum ex ꝛrijs qualitatibus quasi medium inter eas impossibile est q̄ sit forma substantialis. nam substātie nihil est cōtrarium: nec suſcipit magis ꝛ minus. anima autem est forma substantialis et non accidentalis: alias per animam non sortiretur aliquid genus vel speciem anima igitur non est complexio ¶ Ad hec complexio non mouet corpus animalis motu locali: sequeretur enim motum dominantis: ꝛ sic semper deorsum ferretur aīa autem mouet animal in omnem partem: non est igitur anima complexio ¶ Amplius anima ẽgit corpus et repugnat passionibus que complexiōez sequuntur: ex complexione enim aliqui sunt magis alge ad concupiſcentias vel iras apti qui tamē magis ab eis abstinent propter aliquid refrenans ut patet in continentibus. hoc autem non facit complexio: non est igitur anima complexio. Deceptus autem fuisse videtur Galienus ex hoc ꝙ nō considerauit aliter passiones attribui complexioni ꝛ aliter anime: complexioni namq; attribuuntur sicut diſponenti ꝛ quantum ad id quod ē materiale in passionibus: sicut feruor ſanguinis ꝛ hꝰ modi: anime autem tanquam principali cause ex parte eius qō est in passionibus formale: sicut ira appetitus vindicte.

Q anima non sit armonia. LXIIII.

Similis aūt ꝓdicte opinioni est opinio dicentiuz animā esse armoniam. Non enim intellexerit animam esse armoniam ſonorum sed contrariorum ex quibus videbant cōponi corpora aiata: q̄ quidem opinio in lib. de aīa videtur attribui Empedocli. Gregorius autem niſſenus attribuit eam Dinorcho: vnō ꝛ improbat sicut ꝛ precedēs: ꝛ ad hec ꝓprijs rationibus. Omne enim corpus mixtum armoniaz habet ꝛ complexionem: nec armonia potest mouere corpus aut regere ipſum vel repugnare passionibus sicut ꝛ complexio intenditur ēt ꝛ remittitur sicut ꝛ ꝙplexio: ex quibus oībꝰ oñdit ꝙ aīa non sit armonia sicut nec ꝙplexio. ¶ Adhuc rō armonie magis conuenit qualitatibus corporis q̄ aie. nam ſanitas est quedā armonia humorum: fortitudo neruorum: ꝛ oſſiū pulchritudo membrorum: ꝛ colorum. non autē pōt assignari qualium armonia sit ſensus aut itellectus ꝛ cetera q̄ ad aiam ptinēt: nō est igitur aīa armonia. ¶ Amꝑ. armonia dicitur duplicit. vno modo ipsa ꝙperatio: alio modo rō ꝙpationis aīa aūt ñ est ꝙpō: quia oporteret ꝙ vnaq̄q; ꝑs aiē eēt ꝙpō aliquaz ptiū corpis: ꝙ nō est assignare: silter ñ ē ratio cōpoſitōis: quia cū in diſis ptibz corporis sunt diuerſe rōes seu proportiones comparationis ſingule partes corporis haberent ſingulas animas: aliam enim animam haberet os. Et

ꝛ caro ꝛ neruꝰ cū sint fm diuersaz ꝓportionem ꝓposita qō pz eē falsū: nō est igitur aia armonia

¶ Q aia non sit corpus. LXV.

ALierunt autem et alīj magis errātes ponētes aiam eē corpus: quo zum opiones lz fuerit diuerse et varie sufficit eas hic coiter reprobare: Uiuētia. n. cū sint quedam zes nāles sunt ꝓposita ex mā ꝛ fōra: ꝓponūtur au tē ex corpore et aia que facit viuētia actu: igitur oꝛtet alterū istoꝝ esse formā ꝛ alterū māz: cor pus aūt nō potest esse forma: qz corpus non ē i al tero sicut in materia ꝛ subiecto: aia igitur erit for ma: ergo nō est coꝛpus: cū nullū coꝛpus sit forma. ¶ Ad hec ipossibile est duo cōpoꝛa eē sil. anima aūt non est seoꝛsum a coꝛpoꝛe dum viuit: nō ē igī aia coꝛpꝰ ¶ Amp̄. oē coꝛpꝰ diuisibile ē: oē āt diuisibile idiget aliquo ꝓtinente ꝛ vniente partes eius: si igit aia sit coꝛpus hēbit aliquid aliud cōtinens ꝛ illud magis erit anima: videmus enim anima recedēte coꝛpus dissolui: ꝛ si hoc iterum sit diuisibile: opoꝛ tebit uel deuenire ad aliquod indiuisibile ꝛ incor poreū qō erit aia: vel erit in infinitum procedere: qō ē impossibile: non est igitur aia coꝛpus. ¶ Itē sicut supra probatū est ꝛ i. viij. phisicoꝝ pbaꝫ oē mouens se ipsum cōponitur ex duobus quoꝝ al terum est mouens ꝛ non motum ꝛ alterū est mo tum: sed animal est mouens se ipsum. mouens āt in ipso est aia: motū autē coꝛpus: anima igitur est mouens non motum. nullum autem coꝛpus mo uet nisi motum: vt supra probatum est: anima igitur non est coꝛpus ¶ Preterea supra ostēsum est qꝫ intelligere non potest esse actio alicuius cor poris. ē aūt actus anime: aia igitur ad minus itel lectiua nō est coꝛpus ¶ Ea aūt quibus aliqui co nati sunt probare animam esse coꝛpus facile est soluere: ostendunt. n. aiam esse coꝛpus. per hoc qꝫ filius assimilatur patri etiā in accidentibus aie: cū trī filius generetur a patre per decisionem coꝛpo ralem: ꝛ qz aia cōpatit coꝛpori: ꝛ qz separat a coꝛ poꝛe: separari aūt est coꝛporū se tangentium. Sz ꝫ hoc iam dictum est qꝫ cōplexio coꝛporis est aliq̄ liter causa anime passionum per modum dispo nentis: anima etiam non cōpatitur coꝛpori nisi p accidens: quia cum sit forma coꝛporis mouet per accidens moto coꝛpoꝛe separatur ēt aia a coꝛpe ñ sicut tangens a tacto: sed sicut forma a materia q̄ uis ꝛ aliquis tactus sit incoꝛporei ad corpꝰ: vt su pra ostensum est. Douit etiam ad hanc pōnem multos: qz crediderunt qō nō est coꝛpꝰ nō eē ima ginē transcendere non valentes que solum circa coꝛpora versatur. Unde hec opinio: Sap. fo. ex persona insipientium proponitur dicentium de anima. Fumus ꝛ flatus est in naribus mīe: ꝛ fmo scintille ad mouendum coꝛ.

¶ Contra ponētes itellectū ꝛ sensū esse idē. LXVI.

DIs aūt propiqūū fuit qꝫ quidam antiquorū phoꝝ intel lectū a sensu differre non opinabant: qō quidem impossibile est. Sensus enim in omni bus aialibus inuēitur. alia aūt aialia ab hoie itel lectum non hñt: qō ex hoc apparet: qz non opan tur diuersa ꝛ oppositā quasi itellectū hñtia: lz sic a natura mota ad determinatas quasdā operatō nes ꝛ vniformes in eadē spē: sicut ois Iūdo simili ter nidificat: nō ē igit idē intellectus ꝛ sensus. Ad hec sensus non est cognoscitiuus nisi singulariuz: cognoscit. n. ois sensitiua potentia per spēs indiui duales cū recipiat spēs rez in organis coꝛpalibus intellectus aūt est cognoscitiuus vniuz p experimē tū pz: differt igitur intellectꝰ a sensu. ¶ Amp̄. co gnitio sensus nō se extendit nisi ad coꝛporalia qō ex hoc pz qꝫ qualitates sensibiles que sunt propa obiecta sensuum nō sūt nisi in coꝛporalibus. sine eis aūt sensus nihil cognoscit: itellectus aūt cogno scit incorporalia sicut sapientiam veritatē ꝛ rela tiones rez: non est igitur idē intellectus ꝛ sēsus. ¶ Item nullus sensus se ipsum cognoscit nec suaz operationē: visus enim nō videt se ipsū nec videt se videre: sed hoc superioris potentie est: vt pbaꝫ i lib. de aia. intellectus autē cognoscit se ipsū et co gnoscit se intelligere: non est igitur idē intellectus ꝛ sensus. ¶ Preterea sēsus coꝛrumpitur ab excel lenti sensibili. intellectus aūt nō coꝛrūpit ab intel ligibilis excellentia: ꝺnimo qui intelligit maiora potest melius postmodū minora intelligere: ē igit alia virtus sensitiua ꝛ intellectiua.

¶ Contra ponentes intellectum possi bilem esse imaginationem. LXVII.

DHic autē opiniōi affine fuit qꝫ quidam posuerunt in tellectū possibilē nō eē aliud q̄ imagi nationē: qō quidem pz eē falsuz. Ima ginatio ent ē etiā i alijs aialibus: cuius signum est qꝫ abeuntibus sensibilibus fugiunt vel persequūt ea: qō nō esset nisi in eis imaginaria apprehensio sensibiliū remaneret. intellectus aūt in eis non ē: cum nullum opus intellectus in eis appareat: nō est igitur idē intellectus ꝛ imaginatio ¶ Ad hec imaginatio non est nisi coꝛporaliū ꝛ singularium cū fantasia sit motus factus a sensu fm actum: ut dī in lib. de aia: intellectus aūt vniuz ꝛ icoꝛpaliuz

est:non est igitur intellectus possibilis imaginatio ¶ Amp.ipossibile ē idē esse mouens ꝛ motū:sed fantasmata mouent intellectum possibilē sicut sē sibilia sensū:vt Aꝛ.dicit in ctio de aia:ipossibile est igitur ꝙ sit idē intellectus possibilis ꝛ imagia tio: ¶ Precerea probatum est in tertio de aia : ꝙ intellectus non est actus alicuius partis coꝛporis. imaginatio aūt habet oꝛganū coꝛporale determi natum:nō est igitur idem imaginatio ꝛ itellectus possibil'. Hinc est qō dī Job.xxxv. Qui docꝛ nos super iumenta terre : ꝛ super volucres celi erudit nos. Per qō datur intelligi ꝙ hois est aliqua vtus cognoscitiua supra sensum ꝛ imaginationē q̄ sūt in alīs aialibus.

¶ Qualiter subā intellectualis possit esse forma coꝛporis. LXVIII.

Ex premissis igitur rōibus concludere possumus ꝙ intellectualis subā potest coꝛpori vniri : vt forma. Si.n.subā intellectualis non vnitur coꝛpi solum vt motoꝛ vt plato posuit:neqꝫ cōtinuatur ei solum per fantasmata vt dixit Auerꝛois:sed ut forma neqꝫ tm̄ intellectus quo homo intelligit ē p paratio in humana nā:vt dixit Alexander:neqꝫ cōplexio vt Galienus:neqꝫ armonia ut Empedo cles neqꝫ coꝛpus vel sensus vel imaginatio ut ātiq̄ dixerūt:relinquitur ꝙ aia humana sit intellectua lis subā coꝛpoꝛi vnita vt forma : qō quidē sic pōt fieri manifestum . Ad hoc.n.ꝙ aliquid sit forma subālis alterius duo requirunt:quoꝛ vnum ē vt forma sit ꝓncipiū essendi subāliter ei cuius ē forma. principium autem duco nō effectiuuꝫ :ꝫ formale quo aliquid est ꝛ denoiatur ens . vnde sequit aliud.s.ꝙ forma ꝛ mā ꝓueniant in vno eē qō nō ꝓtigit ō ꝓncipio effectiuo cū eo cui dat esse ꝛ h ē ē in quo subsistit subā ꝓposita q̄ ē vna fm esse ex mā ꝛ forma constans .non aūt impedit subā intelle ctualis per hoc ꝙ est subsistens vt probatū est:eē formale ꝓncipium essendi mae quasi esse suū cōi cans mae:non est.n. inconuenies q̄ idē sit esse in quo subsistit cōpositū ꝛ forma ipsa:cū cōpositus non sit nisi per formā:nec seoꝛsū vtrūq̄ subsistat ¶ Pōt autem obīci ꝙ substantia intellectualis esse suū mae coꝛporali cōicare nō possit vt sit vnū esse subē itellectualis ꝛ mae coꝛpal':diuersoꝛū enim generuꝫ est diuersus modus essendi:ꝛ nobilioris subē nobil' esse.hoc aūt ꝓuenienter diceret si eo dē modo illud esse materie eēt sicut esse subē intel lectualis.nō ē aūt ita: ē eni mae coꝛporalis vt reci pientis ꝛ subiecti ad aliquid alteriuꝰ eleuati.subē aūt intellectualis vt ꝓcipū ꝛ fm ꝓpꝛie nāe ꝓgru entiā:nihil igitur prohibet substantiā intellectua lem esse formā coꝛporis hūani que ē aia hūana Hoc aūt mō mirabilis ꝛex ꝓnexio ꝓsiderari pōt: semper.n.inu enitur infimū supremi generis conti gere supremū inferioris generis:sicut quedam in fima in genere aialiū parū excedūt vitam plātaꝛ sicut ostrea que sūt immobilia ꝛ solū tactū hnt ꝛ terre i modum plātarū astringunt.vñ ꝛ hūs Dio nysius dicit in.vij.cap.ō diui.no.ꝙ dina sapia cō iungit fines superioꝛ principijs inferioꝛ:ē igitur accipere aliquid in genere coꝛpoꝛ.s.coꝛpus hūa num equaliter cōplexionatū qō attigit at infimū superioris generis.s.ad aiam hūanā que tenet vl timū gradū in genē itellectualiū subārū vt ex mō intelligendi ꝓcipi pōt. Et inde ē ꝙ aia itellectualis dī esse q̄si quidā oꝛizon ꝛ ꝓfiniū coꝛporeoꝛ ꝛ in coꝛpeoꝛ i quātū est subā icoꝛpea coꝛpis:tm̄ foꝛa. nō aūt minus est aliquid vnū ex substantia itelle ctuali ꝛ mā coꝛpali q̄ ex forma ignis ꝛ eius mā:ſz forte magis:qꝛ quāto forma magis vincit maīaz: ex ea ꝛ mā magꝭ efficit unū. Quāuis āt sit vnū eē foꝛe ꝛ materie:nō tm̄ oz ꝙ mā sēp adequet eē foꝛe immo quāto foꝛa ē nobilioꝛ tāto in suo esse sēpet excedit materiā:qō ꝓ inspicienti operationes foꝛ maꝛ ex q̄rū cōsideratione eaꝛ nāe cognoscimus: vnūqōq.n.operatur ꝼz qō est vñ foꝛa cuius opa tio excedit cōditionē materie : ꝛ ipsa fm dignita tem sui esse superexcedit materiā:inuenimus eniz aliquas infimas formas que in nullā opatōez pnt nisi ad quā se extendunt qualitates q̄ sūt diſpoſi tiones mae vt calidū frigidū humidū ꝛ siccū:raꝛ densū graue ꝛ leue ꝛ his silia sicut foꝛe elemētoꝛ vñ iste sūt forme oio māles ꝛ totaliter imerse ma terie : super has inueniuntur forme mixtoꝛ cor poꝛ q̄ ꝫ nō se extendant ad aliqua opata que nō pnt ꝓpleri per qualitates predictas:interdū tamē operāt illos effectus alterioꝛi virtute corporali quā tm̄ fortiūtur ex coꝛporibus celestibus que ꝓsequit coꝛ spem:sicut adamas retrahit ferrū:super has iterū inueniuntur alique forme quaꝛ operatōes extenduntur ad aliq̄ opata q̄ excedūt virtutē q̄li tatū p̄dictaꝛ : q̄uis q̄litates predicte organice ad haꝛ opatōes deseruiūt:sicut sūt aie plantaꝛ que ēt assilantur nō solū virtutibus corpoꝛ celestiuꝫ in excedendo q̄litates actiuas ꝛ passiuas:sed ipis motoribus corporū celestiū in quātū sūt principia motus rebus viuentibus que mouent se ipsas:su per has formas inueniuntur alie forme silles supe rioribus substātijs nō solū in mouēdo:sed ēt ali qualiter i cognoscendo:ꝛ sic sūt potētes in opera tōes ad quas nec organice qualitates predicte de seruiūt cuꝫ operatōes huiusmōi non cōplent nisi mediante organo corporali sicut sūt aie brutoꝛū aialiū:sentire.n.ꝛ imaginari non cōplent calefaci endo ꝛ i frigidādo ꝫ hec sine nccia ad debitā ōga ni disponē.sup oēs āt has foꝛas inuenit foꝛa simplis

ſuperioribus ſubſtantijs etiã quantũ ad genus cognitionis qõ eſt intelligere: ⁊ ſic eſt potẽs in opatõ nẽ que ꝓpletur abſq; organo corporali oio: ⁊ hec eſt aia intellectiua. nã itelligere nõ fit per organuz corporale. vñ oz ꝙ id principiũ quo hõ intelligit qõ eſt aia intellectiua ⁊ excedit mãe ꝓditionẽ corporalis: nõ ſit totaliter cõprehenſa a mã aut ei immerſa ſicut alie forme materiales: qõ eius opatio intellectualis oſtendit in qua non cõicat materia corporalis: qz tñ ipſuz intelligere aie hũane idiget potentijs que per quedã organa corporalia opantur. ſ. imaginatõe ⁊ ſenſu: ex hoc ipſo declaratur ꝙ nãliter vnit corpori ad cõplendã ſpẽm hũanã.

¶ Soluto rationũ quibus ſupra pbabat ꝙ ſubã intellectualis nõ põt vniri corpori vt forza. LXIX.

NIs aũt ꝓſideratis non ẽ difficile ſoluere que ꝓ predictã vnionẽ ſupra poſita ſũt. ¶ In prima eni rõe falſum ſupponitur: nõ. n. corpus ⁊ aia ſũt due ſubẽ actu exñtes ſz ex eis duobus fit vna ſubã actu exñs: corpus. n. hois non eſt idẽ actu prelẽte aia ⁊ abſente: ſed aia facit ipſũ actu eſſe. ¶ Qõ aũt ſo obijcit formã ⁊ mãz in eodẽ genẽ cõtineri: nõ ſic verũ eſt quaſi vtrũq; ſit ſpẽs vnius generis ſed qz ſũt principia eiuſdem ſpẽi: ſic igitur ſubã intellectualis ⁊ corpus que ſeorſũ exñtia eſſẽt diuerſoz generũ ſpẽs: put vniuntur ſũt vni⁹ generi vt ꝓncipia. Nõ autem oz ſubãz intellectualẽ eſſe formã mãlẽ quis eſſe eius ſit in mã vt tertia rõ ꝓcedebat: nõ. n. eſt i materia ſicut materie immerſa vel a materia totaliter ꝓprehenſa: ſed alio mõ vt dictũ eſt. Nec tamẽ per hoc ꝙ ſubã intellectualis vnitur corpori vt forma remouetur qõ a pbis dẽ intellectũ eẽ a corpore ſeparatũ ⁊ eſt quarta rõ: ẽ eni in aia cõſiderare ⁊ ipſi⁹ eſſentiã ⁊ potẽtiã ei⁹ fm eſſentiã quidem ſuam dat eſſe tali corpori: fz potẽtiã vo operationes ꝓprias efficit: ſi igit operatio aie per organũ corporale ꝓpleꝛ: oz ꝙ potentia aie que eſt illius operationis principiuz ſit actus illius ptis corporis per quã operato eius completur: ſicut viſus eſt actus oculi. ſi aũt opatio ei⁹ non cõpleatur per organũ corporale: potentia ei⁹ non erit actus alicuius cõporis: ⁊ per hoc dẽ intellectus eſſe ſeparatus non dñ ſubã aie cuius eſt potentia intellectus nec aia intellectiua ſit corporis actus vt forma dans tali corpori eẽ. Nõ eſt autez neceſſariũ ſi aia fm ſuam ſubãm eſt forma corporis ꝙ oĩs eius operatio fit per corpus ac per hoc omnis eius virtus ſit alicui⁹ corporis actus vt dñta rõ ꝓcedebat: iam eni oſtenſũ eſt ꝙ aia humana non ſit talis forma que ſit totaliter imerſa matie ſed eſt inter oẽs alias foꝛas maxime ſupra materiam eleuata. vnde ⁊ operationẽ ꝓducere põt abſq; corpore. i. quaſi non dependens a corpore in operando: qz nec etiam in eẽndo dependet a corpore. Eodẽ etiã modo pz ꝙ ea quibus Auerrois ſuam opinionem confirmare nititur non probant ſubſtãtiã intellectualẽ corpori nõ vniri vt forma: verba eni Aꝛ. que dicit de intellectu poſſibili ꝙ eſt i paſſibilis ⁊ imixtus ⁊ ſeparatus: non cogũt cõfiteri qõ ſubã intellectiua non ſit vnita corpori ut forma dans eſſe: verificatur enim etiam ſi dicatur ꝙ intellectiua potẽtia quã Aꝛ. vocat potentiã ꝓſpectiuã non ſit alicuius organi actus quaſi p ipſum ſuam exercens operationẽ: ⁊ hoc ẽt ſua demõſtratio declarat: ex operatiõe. n. intellectuali qua aia intelligit oſtendit ipſum immixtum eſſe vel ſeparatũ. operatio aũt pertinet ad potentiã vt ad principiũ. vnde pz ꝙ nec demonſtratio Aꝛ. hoc cõcludit ꝙ ſubã intellectiua nõ vniatur corpori ſicẽ forma: ſi eni ponamus ſubãm aie fm eſſe corpori ſic unitã. itellectũ aũt nullius organi actum eſſe: non ſequitur ꝙ intellectus habeat aliquam naturã determinatam: de naturis dico ſenſibilium: cum nõ ponatur armonia uel ratio alicuius organi: ſicut de ſenſu dicit Aꝛ. in. ij. de anima ꝙ eſt quedam ratio organi: non enim habet intellectus operatõnem cõmunẽ cum corpore. Quz autem per hoc ꝙ Aꝛ. dicit itellectũ eſſe imixtũ vel ſeparatũ non intendat excludere ipſum eſſe partem ſiue potẽtiaz anime que eſt forma totius corporis: patet per hoc qõ dicit in fine primi de anima contra illos q̃ dicebãt animam in diuerſis partibus corporis diuerſas ſui partes hẽ: ſi tota aia oẽ corpus cõtinet conuenit ⁊ partiam vnãquãq; aliquid corporis continere. hoc autem videtur impoſſibile: qualẽ enim partem aut quomodo intellectus continet: graue eſt fingere: patet etiam ꝙ ex quo intellectus nullius partis corporis actus eſt ꝙ non ſequitur receptionem eius eſſe receptionem materie prime ex quo eius receptio ⁊ operatio ẽ oino abq; corporali organo: nec etiam infinita virtus intellect⁹ tollitur cum non ponatur virtus in magnitudine ſed in ſubſtantia intellectuali fundata ut dictũ ẽ.

Oz ſcõm dicta Aꝛ. oportet ponere itellectũ vniri corpori ut forma. LXX.

ET quia auerrois maxime nititur ſuam opionẽ confirmare ꝓ verba ⁊ demõſtrationẽ Aꝛ. oñendenduz reſtat ꝙ ncce ẽ dicẽ fm opinionẽ Aꝛ. itellectũ fm ſuã ſubſtãtiam alicui corpori vniri ut forma probat enim. Aꝛ. i libro phiſicoꝛ ꝙ i motoribz ⁊ motis impoſſibile ẽ ꝓcedere i infinitũ vnõ ꝓcludit ꝙ neceſſe ẽ deuenire ad aliquod ꝓmũ

motū q uel moueat ab immobili uel moueat se ipsū: ⁊ de his duobus accipit secūdum scilicz q ꝑ muz mobile moueat seipsū ea ratione: ꝺa qȯ est p se: semp ē ꝑus eo qȯ est per aliud. Deinde ostendit q mouens se ipsū de necitate diuiditur in duas partes quaꝝ una ē mouens ⁊ alia est mota oportet igitur ꝓmū se ipsū mouens ꝓponi ex duabus partibz quarū una ē mouens omne aūt huiusmodi ē animatū: primū igitur mobile similit. celū ē animatū fm operationē. Aꝝ. vnū ⁊ in secūdo de celo dicitur expresse q celū est animatū: et ꝓpt̄ hoc oz in eo ponere differentias positionis nō solū qui ad nos sed etiam fm se. Inquiramus igitur fm opinionē Aꝝ. qua aīa sit celū animatū probat etiā in. xi. metaphisice: q i motu celi est ꝛ siderare aliquid qȯ mouet oio imotū et aliquid q mouet motum: id aūt quod mouet oio imotū mouet sicut desiderabile: nec dubiū quia ab eo q mouetur ostendit āt q non sicut desiderabile desiderio ꝛcupie qȯ est desideriū sensus sed sicut desiderabile itellectuali desiderio vñ dicit quod primū mouens nō motū ē desiderabile ⁊ itellectuale igitur id quod ab eo mouetur scilz celū ē desiderans ⁊ intelligens nobiliori modo quā nos ut subsequent̄ ꝓbat. ē igitur celū cōpositū fm opinionē Aꝝ. ex aīa itellectuali ⁊ corpore et hoc signat i se cūdo de aīa ubi dicit quod quibusdā ī est intellectiuū ⁊ itellectus vt hoīb⁹: ⁊ si aliquid huiusmodi est actiuū aut honorabilb⁹ scilicet celū ꝓstat autē quod celū non habet aīam sensitiuā scōm opinionē Aꝝ. haberet enīz diuersa organa que nō ꝓpe tunt simplicitati celi: et ad hoc signandū subiūgit Aꝝ. quod quib⁹ de nūero corruptibiliū ineſt itellectus insunt oēs alie potētie: ut daret itelligere q aliqua icorruptibilia hñt itellectū que nō hñt alias potentias aie: scilicet corpora celestia: nō potest igitur dici q intellectus cōtinuetur cōporibus celestibus per fantasmata sed oportebit dicē q intellectus fm suā substātiā vniatur corpori celesti ut forma: sic igit ⁊ corpis hūani qȯ ē inter oia cōpa inferiora nobilissimū ⁊ eq̄litate sue complexionis celo ab omni contrarietate absoluto simillimum fm intentionem Aristotī. subā itellectual' vnitur non per aliqua fantasmata sz ut formā iplius. Hoc autē qȯ dictū est de aiatione celi nō dixim⁹ quia esserēdo scōm fidei doctrinā ad quā nichil ptinet siue sic siue aliter dicat. vñ Aug. i li. de enchiridiō dic nec illud q̄dē certū hēo vtrū ad eandē societatē. s. āgeloꝝ ptineāt sol ⁊ luna ⁊ cūcta sidera quā uis nōnullis lucida esse corpora: nō tñ sensu vel itelligētia videantur.

Qȯ aīa imediate vnit corpori. XXVI.

EX premissis āt cōcludi pōt q aīa imediate corpi vnitur nec oz ponē aliqȯ mediū q̄ aīam corpi vniēs vel fātasmata sic dic Auerrois l' potētias ipsi⁹ sic q̄dā dicūt: l' ēt sm̄ cozpalē sic alq̄ dixerit: onsū ē. n. qȯ aīa vnit corpi ut forma ei⁹. forma āt vnit matie absq̄ oi medio: p se. n. ꝓpetit forē qȯ sit act⁹ corpis ⁊ nō p aliq̄d aliȯ. vñ nec ē aliq̄d vnū faciēs ex materia ⁊ forma nisi agēs qȯ potētia reduc ad actū: vt ꝓbat Aꝝ. i. viī. metaph. nā matēia ⁊ forma hñt se ut potētia ⁊ actus. Pōt tñ dici aliq̄d ē mediū iter aīaz ⁊ corp⁹ ⁊si ñ i essendo tñ in mouēdo ⁊ i uia generatōis: i mouendo q̄dē: ꝺa i motu quo aīa mouet corp⁹ ē q̄dā ordo mobiliū ⁊ motoꝝ: aīa. n. oēs opatōes suas efficit p suas potētias. vñ mediante potentia mouet corpus ⁊ ad hec mēbra mediāte spū ⁊ ulterius unū organū mediante alio organo in via aūt generationis dispositiones ad formam precedunt formā in materia q̄uis sint posteriōes in essēdo. vnde ⁊ dispōnes corpis q̄b⁹ fit propriū pfectibile tal' forē hoc mō posſūt dici medie inter aiam et corpus.

Qȯ aīa sit tota in toto ⁊ tota i q̄libz pte. LXXII.

DEr eadez āt ostēdi potest aiam totā in toto corpe eē ⁊ totā in singulis partibus: oz. n. propriuz actū in proprio pfectibili esse. aīa āt ē act⁹ corpis organici nō uni⁹ organi tm̄: ē igit in toto corpe ⁊ nō in una parte tm̄ fm suā ēntiā fm quā ē forma corpis. sic āt aīa est forma tot⁹ corpis q̄ ēt forma singulaꝝ ptiū: si. n. cēt forma tot⁹ ⁊ nō ptiū: nō eēt forma subāl' tal' corpis: sic forma domus que est forma totius ⁊ non est singularū partium est forma accidentalis. Qȯ autem anima est forma subālis totius et partium pz per hoc qȯ ab ea sortitur spēm ⁊ totū ⁊ partes. unde ea abscendente neq̄z totum neq̄z partes remanent eiusdem speciei. nam oculus mortui et caro eius non dicuntur nisi equiuoce: si igitur anima est actus singularum partium: actus autem est in eo cuius est actus relinquitur. qȯ sit secundum suam essentiam in qualibet parte corporis. Qȯ aūt tota: manifestū est: cū. n. totū dicatur per reuelationem ad partes: oportet totuz diuersimode accipi sicut diuersimode accipiuntur partes. Dicitur autem pars dupliciter. Uno quidem modo in quantū diuiditur aliquid secūdum q̄titatez sicut dicubitum est pars tricubiti. Alio modo in quantū diuiditur aliquid scōm diuisionem essentie sicut forma ⁊ materia dicunt partes cōpositi: dicit ergo ⁊ totum scōm q̄titatē ⁊ scōm essentie pfectionē: totū aūt ⁊ partes scōm q̄titatem dicte formis nō conueniūt nisi per accidens sc̄z in quātū diuiduntur diuisione subiecti quanti tatē habentis. totū aūt ul ps scōm pfectionē essentie inuenitur in formis p se: de hac igit totalitate loquēdo que per se formis competit in qualibet

ſoꝝ apparet quod eſt tota in toto ⁊ tota in qua libet parte eius: nã albedo ſicut ſecundũ totã rõ nem albedinis eſt in toto corpore ita et in parte qualibet eius ſecus aũt eſt de totalitate qui per ac cidens attribuitur formis ſic enim nõ poſſumus dicere q̃ tota albedo ſit in qualibet parte. ſi igitur eſt aliqua forma que non diuidatur diuiſione ſubiecti. ſicut ſunt aĩe animalium perfectoꝝ: non erit opus diſtinctione cum eiſ non competat niſi una totalitas: ſed abſolute dicendũ eſt eaꝫ totã eſ ſe in qualibet corporis parte: nec eſt hoc difficile apprehendere ei qui intelligit aiam non ſic eſſe indiuiſibilem ut punctum: neque ſic incorporeũ corporeo coniũgi ſicut corpera ad inuicem con iungũtur ut ſupra expoſitum eſt. Non eſt autẽ in conueniens aiam cum ſit quedaꝫ ſoꝝa ſimplex eſ ſe actum partiũ tam diuerſorum: quia vnicuique forme aptatur materia ſecũdum ſuam cõgruẽtiã quãto autem aliqua forma eſt nobilior ⁊ ſimpli cior: tanto eſt maioris virtutis: vnde aĩa que eſt nobiliſſima inter formas inferiores ⁊ ſi ſimplex ſit in ſubſtãtia eſt tamen multiplex in potẽtia ⁊ multaꝝ operationum: vnõ idiget diuerſis orga nis ad ſuas operationes cõplendas quarũ diuerſe aĩe potentie proprij actus eſſe dicũtur: ſicut viſus oculi auditus auriũ et ſic de aliꝭ. propter quod animalia perfecta hñt maximã diuerſitatẽ in or ganis: plãte vo mimã. hac igitur occaſione a qui buſdã philoſophis dictũ ẽ aiaꝫ eſſe in aliqua pte corpis ſicut ab ipſo. Aꝝ. in libro de cauſa motuſ aialium dicitur eẽ in corde: quia aliqua potentia ruꝫ eius illi parti corporis attribuit vis enim mo tiua: de q̃ Ariſtotl. in libro illo agebat eſt princi paliter in corde per quod aĩa in totũ corp⁹ motũ ⁊ alias huiuſmodi operationes diffundit.

¶ Q intellectus poſſibilis non eſt vnus. in omibus hoibus. LXXIII.

EX premiſſis aũtez euidenter oſtenditur nõ eſſe vnũ itel lectũ poſſibilẽ oium hoiuꝫ q̃ ſunt et qui erunt ⁊ q̃ fuerũt vt Auerroys in tertio de aĩa fingit. Oſtenſuꝫ eſt autem q̃ ſubã intellectus vni tur corpori humão vt forma. ipoſſibile ẽ aũt vnã formã eſſe niſi vnius mãe. q: propriꝰ actus i pro pria potẽtia ſit: ſũt eni ad inuicem ꝓportionata non eſt igitur intellectus vnus oium hoiuꝫ. ¶ Ad hec vnicuiq; motori debent ꝓpria inſtia: alia eniꝫ ſunt inſtia tibicinis ⁊ architectoris. intellectus aũt cõparatur ad corpus ut motor ipſius ſicut Aꝝ. ò clarat ⁊ determinat in. iij. de aĩa: ſicut igitur ipoſ ſibile eſt q̃ architector vtatur inſtrumentis tibicì nis: ita impoſſibile ẽ q̃ intellectus vnius hoꝭ ſit intellectus alterius hoꝭ. ¶ Preterea Aꝝ. i prio de anima reprehendit antiquos de hoc q̃ dicẽtes de aĩa nihil de proprio ſuſceptibili dicebant qua ſi eſſet contingẽs ſm pytagoricas fabulas quãlibꝫ animã qõlibet corpus indui: nõ eſt igitur poſſibi le q̃ anima canis ingrediatur corpus lupi: uel aĩa homis aliud corp⁹ q̃ homis: ſed que eſt ꝓportio anime hoꝭ ad corpus homis eadẽ eſt ꝓportio aĩe hui⁹ homis ad corpus hui⁹ homis. non eſt igitur poſſibile aiam hui⁹ homis ingredi aliud corp⁹ q̃ iſtius hoꝭ. ſed aĩa huius homis ẽ p quã h̃ homo intelligit. homo. n. p aiam intelligit ſm ſententiã Aꝝ. in ꝓmo de aĩa. non eſt igitur vnus intellectus iſtius ⁊ illius hoꝭ. ¶ Amp̃. ab eodem aliq̃d hꝫ eſſe ⁊ vnitatem. vnũ. n. et ens ſe conſequitur. ſed vnũ quodq; hꝫ eſſe p ſuam formã. ergo ⁊ vnitas rei ſequitur vnitatẽ forme. impoſſibile ẽ igit diuer ſoꝝ indiuiduoꝝ hoium eſſe formã vnaꝫ. forma aũt huius hoꝭ eſt aĩa intellectiua. impoſſibile eſt igit oium hominũ eſſe vnũ intellectũ. ¶ Si autẽ di catur q̃ aĩa ſenſitiua huius hoꝭ ſit alia ab aĩa ſẽ ſitiua illius ⁊ p tãto nõ eſt vnus homo licꝫ ſit vn⁹ intellectus: hoc ſtare non pot. ꝓpria. n. opatio cu iuslibet rei ꝓſequtur ⁊ demõſtrat ſpẽm ipius. ſicut aũt aialis ꝓpria opatio ẽ ſentire. ita homis ꝓpria opatio eſt intelligẽ Aꝝ. dicit in ꝓmo ethicoꝝ. vñ oportet q̃ ſicut hoc indiuiduũ eſt aial ꝓpter ſẽſũ ſm Aꝝ. in. q̃. de anima. ita ſit homo ꝓpter id q̃ i telligit. id aũt quo intelligit aĩa uel homo p aiam eſt intellectus poſſibilis ut dicit̃ in. iij. de aĩa. ẽ igit hoc idiuiduũ homo p intellectuꝫ poſſibileꝫ. ſi igit h̃ homo hꝫ aliam animã ſẽſitiuaꝫ cũ alio homie nõ aũt alium intellectũ poſſibileꝫ ſed vnũ ⁊ eũdeꝫ ſeq̃tur q̃ ſint duo aialia ſed nõ duo hoices. qõ pꝫ i poſſibile eſſe. nõ igitur ẽ vnus intellect⁹ poſſibilis oiuꝫ hoium. ¶ His aũt rõnib⁹ rñdet ꝓm. ꝓdict⁹ in. iij. de aĩa dicens q̃ itellectus poſſibil cõtinuat nobiſcũ p formã ſuaꝫ. ſ. p ſpẽm intelligibilẽ cuius vnũ ſubiectũ ẽ fãtaſma in nobis exñs qõ eſt in di uerſis diuerſũ. ⁊ ſic intellect⁹ poſſibil nũerat in di uerſis nõ rõne ſue ſubſtãtie ſꝫ rõe ſue forme. ¶ Q aũt hec rñſio nulla ſit apparet p ea q̃ ſupra dicta ſũt. oñſũ eſt. n. ſupra q̃ no eſt poſſibile hoiem itel ligẽ ſi ſic ſolũ intellect⁹ poſſibil ꝓtinuaret nobiſcũ dato ãt q̃ ꝓdicta ꝓtinuatio ſufficẽt ad hoc q̃ hõ eẽt itelligẽs. adhuc rñſio dicta rõnes ſupra dictas nõ ſoluit. ſm. n. dictã põnẽ nihil ad intellectũ pti nens remanebit nũeratũ ſm multitudinẽ hoium niſi ſolũ fãtaſma ⁊ hoc ipſũ fãtaſma non erit nũe ratũ ſm q̃ itellectũ ẽ i actu: q: ſic ẽ in itellectu poſ ſibili ⁊ eſt abſtractũ a mãlibus ꝓditiõib⁹ p intelle ctũ agẽtez. fãtaſma aũt ſm q̃ ẽ itellectũ i potentia nõ excedit gradũ aie ſẽſitiue. ¶ Ad h. ñ remane bit aliꝰ hic hõ ab illo niſi p aiaꝫ ſẽſitiaꝫ. ⁊ ſeq̃t pre dictũ incõueniẽs q̃ nõ ſint plures hoices hic ⁊ ille

Preterea nihil sortit spēz p id qō ē i potētia: sed p id qō est actu: fantasma autem scōm q est numeratum est tm̄ in potentia ad esse intelligibile: ergo per fantasma scōm q numerat non sortitur hoc indiuiduū spēm aialis intellectiui qō est rō hois: ⁊ sic remanebit illud qō spēm humanam dat nō esse numeratuz in diuersis. Ad hec illud p qō spēm sortitur vnūqōq3 viuens: est perfectio pma ⁊ nō perfectio secūda vt p3 per Aꝛ. in scōo d aia fantasma aūt non est perfectio prima: sed pfectio scōa: est enim fantasia motus factus a sensu scōm actum vt dicitur in lib. de aia: non est igitur ipsuz fantasma quod numeratur a quo hō speciez h3. Amp̄. fantasmata q̄ sūt: intellecta in potētia dīsa sūt: illud aūt quo aliquid spēm sortit oz essꝰ vnū: nā spēs vna est vnꝰ: nō igitur per fātasmata: put ponūt numerari i diuersis ut sūt itellecta in potentia homo speciem sortitur. Item illud q̄ homo sortitur speciez oportet semper esse manēs in eodem indiuiduo dum durat: alias indiuiduū non semper esset vnius ⁊ eiusdem. speciei: sed q̄n doque huius quandoque illius fantasmata autē non semper eadem manent in vno homine: sed quedam de nouo aduenīunt ⁊ quedam preexistē tia abolentur: indiuiduum igitur hominis neq3 per fantasma sortitur speciem neq3 per ipsum cō tinuatur principio sue speciei quod est intellectus possibilis. Si autem dicatur q hic homo non sortitur speciez ab ipsis fantasmatibus: sed a vir tutibus in quibus sunt fantasmata scilicet imagi natiua memorativa ⁊ cogitativa que est propria homini quam Aristot. in tertio de anima passi uum intellectum vocat: adhuc sequuntur eadem inconuenientia: quia cum virtus cogitativa habe at operationem solum circa particularia quoruz intentiones diuidit ⁊ componit: ⁊ habeat organū corporale per quod agit: non transcendit genus anime sensitiue. homo autem ex anima sensitiua non habet q sit homo: h3 q sit animal: adhuc igit relinquitur q numeretur in nobis soluz id quod ꝓpetit hoi i q̄tū ē aial. Preterea: vtus cogitatiā cū opretur p organū nō est in quo intelligim⁹: cū itelligere nō sit opatō alicꝰ organi: id aūt quo itel ligim⁹ ē id quo hō ē hō: cū itelligē sit ꝓpa opatio hois ꝓsequēs eiꝰ speciem: nō est igitur hoc indiui duuz hō p virtutē cogitatiuā: neq3 hec vtus ē id p q hō substancialit differt a brutis ut ꝓm̄. predic tus fingit. Ad hec vtus cogitatiua nō h3 ordi nē ad itellectū possibilē quo itelligit hō nili p suū actū quo ꝓpātur: fātasmata ut p intellectuz agētē fiāt itelligibilia actu ⁊ pficiētia itellectū possibilē. opatio aūt ista nō sp eadē māet i nobis: ipossibile est igitur: q hō p cā l ꝓtiuetur ꝓncipio spēi hūane uel p eam habeat spēm: sic igitur p3 q̄ pdicta rn̄ sio oio cōfutāda est. Item: id quo aliquid opat aut agit est ꝓncipium ad qō sequitur opatio non solū q̄tum ad esse ipsiꝰ sed etiā quantum ad mul titudinē aut vnitatem: ab eodē n. calore nō ē nisi vnū calefacere siue vna calefactō actiua q̄uis pos sit eē mutiplex calefieri siue mlte calefactiōes pas siue fm diuersitatē calefactoꝝ simul p vnuz calo rez: intellectus aūt possibilis ē quo itelligit aia ut dicit Aꝛ. in. iij. de aia: si igit intellectus possibilis huiꝰ ⁊ illius homis sit vnꝰ ⁊ idem nūero: nec̄ ēit etiam itelligere vtriusq ē vnuz ⁊ idem: qō patet eē impossibile: nam diuersoꝝ induiduoꝝ impos sibile est eē opationez vnam: ipossibile ē igī itellec tum possibilez eē vnuz huiꝰ ⁊ illius. Si aūt di catur q ipm intelligē multiplicat fm diuersitatē fantasmatū: hoc stare nō pot: sicut enī dictuz est: vnius agētis vna est actio que multiplicat solum fm diuersa subiecta in que trālit illa actio intelli gere aūt ⁊ velle ⁊ hmōi nō sūt actiōes trāseūtes i exteriorē materiam sed manēt i ipso agēte quasi pfectiones ipius agētis ut patet per Aꝛ. in. xi. me taph̄. nō potest igit vnū intelligē itellectus possibi lis mltiplicari p diuersitatez fātasmatū. Prete rea fātasmata se hñt ad intellectū possibilē ut acti uuz quodāmō ad passiuū: fm q Aꝛ. dicit in. iij. de aia q intelligere qōdam pati ē: pati aūt ipz pa tient diuersificat fm diuersas foīas actiuoꝝ siue spēs: nō scōm diuersitatez coꝝ in nūero: in vno. n. passiuo seq̄tur simul a duobꝰ actiuis. s. calefaci ente ⁊ desiccāte calefieri ⁊ desicari: nō aūt a du obus calefaciētibus seq̄tur in vno calefactibili du plex calefieri ꝛ vnū tm̄ nisi forte sint diuēse spēs caloris: cum. n. calor duplex vnius spēi nō possit eē in vno subiecto: motus aūt numerat fm termi nū ad quez: si sit vnꝰ rpis ⁊ eiusdē subiecti nō po terit eē duplex calefieri i vno subiecto: ⁊ hoc dico nisi sit alia spēs caloris: sicut ponit in semie calor ignis celi ⁊ aie: ex diuersitate igit fātasmatū intelli gere itellectꝰ possibilis nō multiplicatur nisi scōm diuersaz spērum itelligētiā ut dicamus q aliud ē eius itelligē put intelligit hoiem: ⁊ put intelligit equū: sed hoꝝ vnuz intelligē simul ꝓuenit oibus hoībus: ergo ad h. sequetur q idez intelligē nūero sit huiꝰ homis ⁊ illius. Adhuc intellectꝰ possi bilis itelligit hoiem nō scōm q est hic homo sed in q̄tum est hō simplr fm rōnez spēi: hec aūt ra tio vna est q̄tūcunq3 fantasmata hois multiplicē tur uel in vno hoie uel in diuersis fm diuersa in diuidua homis quoꝝ ꝓprie sūt fātasmata: multi plicatio igit fantasmatū nō pōt esse causa q mul tiplicetur ipm intelligē itellectꝰ possibilis respectu vniꝰ spēi: ⁊ sic adhuc remāebit una actō nūero di sorum hoium: Item ꝓpriū subiectum habit⁹ scie est intellectꝰ possibilis: q̄ eius actus ē ꝓsidera re fm sciam. Accidens aūt si sit vnuz nō multipli catur nili scōm subiectum si igitur intellectꝰ possi bilis sit vnus omnium hoiuz necesse erit q scientie

habitus sit idem secundum spetiem: puta habi
tus grāmatice sit idem numero in ominibus ho
minibus quod est inopinabile: non est igitur in
tellectus possibilis vnus in omnibus. Sed ad hoc
dicunt q̄ subiectum habitus sciencie non est in
tellectus possibilis sed intellectus passiuus: et vir
tus cogitatiua: quod quidem esse non potest. nā
sicut pbat Ar. in ſo ethic. ex similibus actibus
fiunt similes habitus ⁊ similes etiam act⁹ reddūt:
ex actibus autē intellectus possibilis fit habitus
sciētie in nobis: ⁊ ad eosdem actus potētes sumus
secundum habituz scientie: habitus igitur scientie
est in intellectu possibili: non passiuo. Adhuc.
scia est de ꝯclusionibus demonstrationum: nā de
monstratio est syllogismus faciens scire ut. Ar.
dicit in primo posteriorum: conclusiones aūt de
monstrationum sunt vles sicut et principia: ē igi
tur in illa virtute que est cognoscitiua vliuz: intel
lectus aūt passiuus nō ē cognositiuus vniuersaliū
sed particularium iutentionum: nō ē igitur subie
ctum habitus scie. Preterea ꝫ hoc sunt pluzes
rōes adducte supra cū de vnione intellectus possi
bilis ad hominem ageretur. Videtur aūt ex hoc
fuisse decceptio ī ponendo habitum scientie in in
tellectu passiuo esse: q⁊ homines inueniuntur ꝓmp
tiores vel minus prompti ad scia⁊ considerationes
secundum diuersam dispositionem virtutis cogi
tatiue ⁊ imaginatiue: sed ista promptitudo depē
det ab illis virtutibus sicut ex dispositionibus re
motis prout etiam dependet a bonitate tactus et
co⁊poris cōplexione ſm q̄ dicit Ar. in ſo de aia:
homines boni tact⁹ ⁊ moll' carnis esse bene aptos mē
te: ex habitu autē scie inest facultas ꝑsiderandi sic
ex proximo principio actus: oz enim q̄ habitus
scie perficiat potentiā qua intelligimus ut agat cū
voluerit faciliter sicut ⁊ alij habitus potentias in
quibus sunt. Item dispositiones predictarū vir
tum sunt ex parte obiecti. ſ. fantasmatis qō ꝓpter
bonitatē harū virtutū preparat ad hoc q̄ facilit
fiat intelligibile actu per intellectū agentē. dispoſi
tiones aūt que sunt ex parte obiecto⁊ non sunt ha
bitus: sed que sūt ex parte potentia⁊: nō. n. dispo
sitiones quibus terribilia fiunt magis tolleranda
sunt habitus fortitudinis: sed dispositio qua paz
sie. ſ. irascibilis disponitur ad terribilia sustinēda
ergo manifestum est q̄ habitus scie nō ē ī itellectu
passiuo vt ꝑm. predictus dicit: sed magis in intelle
ctu possibili. Item si vnus est intellectus possi
bilis omium hoiuz: oz ponere intellectum possibilē
sp fuisse si hoies sēp fuerit sic ponūt: ⁊ mlto magis
tellectum agentem: q⁊ agens est honorabilius pa
tiente: vt Ar: dicit: sed si agens est eternum ⁊ reci
piens eternum oz recepta eē eterna: ergo spēs itel
ligibiles ab eterno fuerūt in intellectu possibili: ñ
igitur de nouo erit q̄ recipiat aliquas spēs itelligi
biles: ad nihil aūt sensus ⁊ fantasia sunt necessāria
ad intelligendū nisi ut ab eis accipiant spēs intel
ligibiles: sensus igitur non erit necessari⁹ ad intelli
gendū neq̄ fantasia: ⁊ redibit opinio platonis q̄
scientiam nō acquirimus per sensus: sed ab eis ex
citamur ad rememorandum priius scita. Sed
ad hoc respondet predictus ꝑm. qō species intelli
gibiles habent duplex subiectum: ex vno quoruz
habent eternitatem: scilicet ab intellectu possibi
li. ab alio autem habent nouitatem scilicet a fan
tasmate: sicut etiam speciei visibilis subiectum ē
duplex scilicet res extra animam: et potentia visi
ua. hec autem responsio stare non potest: impossi
bile enim est q̄ actio ⁊ perfectio eterni dependeat
ab aliquo tempozali. fantasmata autem tempo
ralia suut ⁊ de nouo quottidie in nobis facta ex
sensu impossibile est igitur q̄ species itelligibiles
q̄bus intellectus possibilis fit actu ⁊ operaī depen
deat a fantasmatibus: sicut species visibilis depen
det a rebus: que sūt extra animā. Amp̄. nihil
recipit qō iam habet: q⁊ recipiēs oz esse denudatū
a recipiente ſm Ar. sed species intelligibiles āte
meum sentire vel tuum fuerunt in intellectu pos
sibili: non enim qui fuerunt añ nos intellexissent
nisi intellectus possibilis fuisset reductus in actū
per species intelligibiles: nec pōt dici q̄ species ille
priius recepte in itellectu possibili esse cessauerūt:
quia intellectus possibil' non solum recipit sed cō
seruat que recipit. vnde in ītio de aia oz esse locuſ
specierum: igitur ex fantasmatibus nostris nō re
cipiuntur spēs in intellectu possibili: frustra igit̄ p
intellectum agentem fiunt intelligibilia actu nīa
fantasmata. Item receptum est in recipiente p
modum recipientis: sed intellectus scōm se est su
pra motuz: ergo quod recipitur in eo recipitur fi
xe ⁊ immobiliter. Preterea cū intellectus sit sup
to⁊ vtus q̄ sensus oportet q̄ sit magis vnita: ⁊ ex
hoc videmus q̄ vnus intellectus habet iudicium
de diuersis generibus sensibilium: que ad diuer
sas potentias sensitiuas pertinent. vnde accipere
possumus qō operationes pertinentes ad diuer
sas potentias sensitiuas in vno intellectu adunan
tur. potentiarum autem sensitiuarum quedam
recipiunt tantum vt sensus. quedam autem reti
nent vt imaginatio ⁊ memoria. vnde et thesau
ri dicuntur oportet igitur qō intellectus possibi
lis et recipiat ⁊ retineat iam recepta. Amplius
in rebus naturalibus vanum est dicere qō id ad
quod peruenitur per motum non permaneat:
sed statim esse desinat. Propter quod repudia
tur positio dicentiū omnia semper moueri: opor
tet enim motum ad quietem terminari: multo igi
tur minus dici potest qō receptum in intellectu
possibili non conseruetur. Ad hec si ex fantaſ
matibus q̄ sunt in nobis intellectus possibilis nō

recipit aliquas species intelligibiles: quia iaz recepit a fantasmatibus eorum qui fuerunt ante nos pari ratione a nullorum fantasmatibus recipit: quas alij receperunt: sed quoslibet aliqui alij precesserunt si mundus eternus est ut ponunt: nunquam igitur intellectus possibilis recipit aliquas species a fantasmatibus: frustra igitur ponitur intellectus agens ab Aza. vt faciat fantasmata esse intelligibilia actu. ¶ Preterea ex hoc videtur sequi qō intellectus possibilis non indigeat fantasmatibus ad intelligendum. nos autem per intellectum possibilem intelligimus: neq; igitur nos sensu z fantasmate indigebimus ad intelligendum: quod est manifeste falsum: z contra sententiam Aza. ¶ Si autem dicatur qō pari ratione non indigeremus fātasmate ad considerandum ea quorum species intelligibiles sunt in intellectu consequate etiam si intellectus possibiles sint plures i diuersis: quod est contra Aza. qui dicit qō nequaq; sine fantasmate intelligit anima: patet q; non est conueniens obuiatio: intellectus enim possibilis: sicut z quelibet substantia operatur secundum modum sue nature. secundum autem naturam suam est forma corporis. vnde intelligit quidem immateria: sed inspicit ea in aliquo materiali: cuius signum est q; in doctrinis vniuersalibus exempla particularia ponuntur in quibus quod dicitur inspiciatur: alio ergo modo se habet intellectꝰ possibilis ad fantasma quo indiget ante speciem intelligibilem: z alio modo postq; recepit speciē intelligibilem: ante enim indiget eo vt ab eo accipiat speciem intelligibilez. vnde se habz ad fantasmata sicut causa efficiens: secundum. n. imperium intellectus formatur in imaginatione fātasma conueniens tali speciei intelligibili i quo resplendet species intelligibilis sicut exemplar in exemplato siue in imagine: si ergo intellectus possibilis semper habuisset species: nunquaz compararetur ad fantasmata sicut recipiens ad obiectū motiuum. ¶ Item intellectus possibilis est quo anima z homo intelligit secundum Aza. si autem intellectus possibilis est vnus omnium ac eternus oportet qō in ipso iam sint recepte omnes species intelligibiles eorum que a quibuslibet hominibꝰ sunt scita vl fuerunt: quilibet igitur nostrum qui per intellectum possibilem intelligit immo cuius intelligere est ipsum intelligere: intellectus possibilis intelliget omnia que sunt uel fuerunt a quibuscunqz intellecta: quod patet esse falsum. Ad hoc autem ꝓm. predictus respōdet dicens. quod nos non intelligimus per intellectum possibilem nisi secundum qō continuatur nobis per nostra fantasmata: z quia non sunt eadem fantasmata apud omnes: nec eodem modo dispositā: nec ḋc quid intelligit vnus intelligit alius: z videtur hec responsio consonare premissis. nam etiam intellectus possibilis non est vnus: non intelligimus ea quorum species sunt in intellectu possibili nisi adsint fantasmata ad hoc disposita. Sed qō dicta responsio non possit totaliter inconueniens euitare: sic patet: cuz intellectus possibilis factus est actu per speciem intelligibilem receptam potest agere per se ipsum: vt dicit Aza. in tertio de anima. vnde videmus q; illud cuius scientiam semel accepimus est in potestate nostra iterum considerare cum volumus: nec impedimur propter fantasmata: quia in potestate nostra est formare fantasmata accommoda considerationi quam volumus: nisi forte esset impedimentum ex parte organi cuius est: sicut accidit in freneticis z litāgicis qui nō possunt habere liberum actum fantasie z memoratiue: z propter hoc Aristotel. dicit in octauo phisicorum: q; ille qui iam habet habitum scientie licet sit potentia considerans non indiget motore qui reducat eum de potentia in actum: nisi remouens prohibens: sed potest ipse exire in actum considerationis vt vult. Si autem in intellectu possibili sunt species intelligibiles omnium scientiarum quod oportet dicere si est unus z eternus: necessitas fantasmatum ad intellectum possibilem erit sicut est illius qui iam habet scientiam ad considerandum secundum scientiam illam: quod etiam sine fantasmatibus non posset: cum igitur quilibet homo intelligat per intellectum possibilem secundum q; est reductus in actum p species intelligibiles quilibet homo poterit considerare cum voluerit scita omnium scientiarum: quod est manifeste falsum: sic enim nullus indigeret doctore ad acquirendum scientiam: non igitur est vnus et eternus intellectus possibilis.

¶ De opinione Auicenne qui posuit formas itelligibiles non conseruari in itellectu possibili. LXXIIII.

Predictis autem pratōibus obuiare videntur que Auicenna ponit. Dicit enim in suo libro de anima q; in intellectu possibili non remanent species itelligibiles nisi q̄diu actu intelligūt: qō q̄ dē ex hoc ꝓbare nititr: qz q̄diu forme apphēse manēt i potētia apphēsiua actu apprehēdūt: ex hoc enim fit sēsus in actu: z similiter intellectus i actu est intellectum in actu. vnde videtur q; quando cumqz sensus vel intellectus est factus vnum cum sensato vel intellecto secundum hoc qō habet

formam ipsius fit apprehensio in actu per sensum: vel per intellectū. vires autem que conseruant formas non apprehensas in actu dicit non esse vires apprehensiuas sz thesauros vtutū apprehēsiuaz sicut imaginatio q̄ est thesaurus forārū apprehē sarū p sēsū: z memoriā scōm ipsum que est secūd thesaurus intētionū apprehēlaz absqz sēsu: sicut cū ouis apprehendit ūmicitiā lupi: hoc autē ꝓtingit huiusmodi virtutibz q̄ cōseruant formas nō apprehensas actu i quātum habēt quedā organa corporea in quibus recipiuntur forme receptione ꝓpinqua apprehensioni: z propt hoc virtus appē hensiua cōuertens se ad huiusmodi thesauros apprehendit in actu constat āt q̄ intellectus possibilis est virtus apprehensiua z q̄ nō bz organuz corporeū. vñ ꝯcludit q̄ ipossibile est q̄ spēs itelligibiles conseruentur in itellectu possibili nisi q̄ztiu intelligit actu: oz ergo q̄ vel ipe species intelligibiles conseruentur in aliquo organo corporeo siue i aliqua virtute hñte organū corporeū: vl oz q̄ forme intelligibiles sint per se existētes ad quas cōpetur intellectus possibilis nī sicut speculum ad res que videntur i speculo: vel oz q̄ spēs itelligibiles fluāt in intellectū possibilē de nouo ab aliquo agēte separato q̄cūq3 actu itelligit. Primū aūt horū tū est impossibile: q3 forme existētes in potentijs vtē tibus organis corporalibus sūt intelligibiles in potentia tm. Secūdū aūt est opinio Platonis quaz reprobat Arz. i methaph. vñ ꝯcludit tertiū q̄ qñ cūq3 intelligimus actu fluunt ipēs itelligibiles i intellectū possibilē nostrū ab intellectu agente quē ponit ipse quandam subām sepatā. Si vo aliquis obgciat ꝯ cū q̄ tunc non ē differentia inter hoiez cum primo addiscit z cū postmodū vult cōsidere in actu que prius didicit. Rñdet q̄ addiscere nihil aliud ē q̄ acquirere perfectā habitudinē cōiūgendi se intelligentie agenti ad recipiendum ab eo formā intellig bilē: z ideo ante addiscere est nuda potentia in hoie ad talē receptionē: addiscere vo est sicut potentia adaptata. Videt ēt huic opinioni ꝯsonare: qđ Arz. in lib. de memoria ostēdit memoriam nō cē in parte intellectiua: sed in parte anime sensitiue: ex quo videtur q̄ cōfuatio spēruz intelligibiliū nō pteneat ad partē intellectiuā. Sz si diligenter ꝯsideretur hec positio q̄ztū ad originē parū aut nihil differt a pone Platonis: posuit. n. Plato formas itelligibiles eē quasdam substātias sepatas a quibus scia fluebat in aias nostras. hic aūt ponit ab vna substātia sepata que ē intellect agens scōm ipsū sciam i aias nīas fluere. nō autez differt quātū ad modū acquirendi sciam vtrū ab vna vel pluribus substantijs separatī nostra causetur scia: vtrobiqz eni sequet q̄ scia nostra ñ cāet a sensibilibus: cui ꝯtriū apparet per hoc q̄ qui caret aliquo sensu caret scia sensibiliū que cognoscūtur per sensū illuz. Dicē āt q̄ per hoc q̄ intellect possibilis inspicit singularia que sunt in imaginatione: illustratur luce intellectus agentis ad cognoscendum vle: z q̄ actiones viriū inferiorū. s. imaginationis z memoratiue et cogitatiue sunt aptantes animam ad recipiendam emanationem intelligentie agētis: est nouum. Videmus enim q̄ anima nostra tanto magis disponitur ad recipiendū a substantijs separatis quanto magis a corporalibus z sensibilibus remouetur: per recessum enim ab eo quod infra est acceditur ad id quod supra est: non igitur est verisimile qđ per hoc q̄ anima respicit ad fantasmata corporalia q̄ disponat ad recipiendam influentiam intelligentie separate. Plato autem radicem sue positionis melius est prosecutus. posuit enim qđ sensibilia non sunt disponentia animam ad recipiendum influentiam formarum separatarum: sed solum expergescētia intellectum ad considerandum ea quorum scientiā habebat ab exteriori causatam: ponebat enim q̄ a pricipio a formis separatis causabatur scientia in animabus nostris omnium scibilium. vnde addiscere dixit esse quoddam reminisci: z hoc necessariuz est scōm eius positionem. nam cum substantie separate sint immobiles a semper eodem modo se habentes: semper ab eis resplendet scientia rerum in anima nostra que est eius capax.

Amplius quod recipitur in aliquo est in eo per modum recipientis. esse autem intellectus possibilis est magis firmum q̄z esse materie corporalis: cum igitur forme fluentes in materiam corporalem ab intelligentia agente secundum ipsam conseruentur in ea: multo magis conseruentur in intellectu possibili. Ad hoc cognitio intellectiua est perfectior sensitiua: si igitur in sensitiua cognitione est aliquid conseruans apprehensa: multo fortius hoc erit in cognitione intellectiua. Itez videmus qđ diuersa que in inferiori ordine potentiarum pertinent ad diuersas potentias: in superiori ordine pertinent ad vnum: sicut sensus communis apprehendit sensata omnium sensuum ꝓpriorum: apprehendere igitur z ꝯseruare que in parte anime sensitiue pertinent ad diuersas potētias: oportet qđ in suprema potentia: scilicet intellectu vniantur. Preterea intelligentia agens secundum ipsum influit omnes scientias: si igitur addiscere nihil est aliud q̄z aptari vt vniatur intelligentie agenti: qui addiscit vnam scientiam non magis addiscit illam quā aliam: quod patet esse falsum: patet etiam qđ hec opinio est contra sētētiam Arz. qui dicit in tertio de anima q̄ intellect possibilis ē loc' speciez: quod nihil aliud est dicere q̄z ipsum esse thesaurum intelligibilium specieruz vt verbis Auic. vtamur. Item postea subiungit qđ quando intellectus possibilis acquirit

scientiã est potens operari per se ipsum ꝛ̃ actu intelligat: non igitur indiget influentia alicui⁹ superioꝛis agentis. Dicit ẽt in. viij. phisicoꝝ ꝙ ante addiscere ẽ hõ i potẽtia eẽntiali ad sciãm: ꝛ iõ i diget motore ꝑ quẽ reducatur i actũ: nõ ãt postꝙ iã addidicit idiget ꝑ se motore: ergo nõ idiget i fluẽtia itellectus agẽtis. Dic etiã in ꝛ de aiã ꝙ fantasmata se hñt ad intellectũ possibilẽ sicut sensibilia ad sẽsũ: vñ ꝑz ꝙ spẽs i telligibiles sũt itellectu possibili a fantasmatib⁹ ꝛ ñ a substãtia sepata. Rõnes aũt q̃ videt i cõtrariũ eẽ nõ ẽ difficile soluẽ: itellect⁹ eni possibil ẽ in actu pfecto ꝭm spẽs in telligibiles cũ ꝯsideꝛat actu: cum vo nõ cõsideꝛat actu nõ est i actu pfecto ꝭm illas spẽs: ꝭ se hz medio mo̅ inẽ potẽtiã ꝛ actu: ꝛ hoc ẽ qõ Ayꝛ: dic in tercio de aia ꝙ cũ hec ps. s. itellect⁹ possibil vna q̃q̃ sciat sciens dr̃ ꝑm actum. hoc aut accidit cũ possit opari per se ipsũ: est quidem: ꝛ tunc potentia sile quodãmõ: nõ tamẽ silr est ante ãddiscere aut inuenir̃. Memoria vero in pte sensitiua ponitur: qr ẽ act⁹ alicuius: put cadit sub determinato tempoꝛe: nõ est nisi preteriti: ꝛ iõ cũ nõ abstrahatur a singularibus ꝯditõibus nõ pertinet ad partẽ itellectiuã que est vniuꝭ: sed per hoc nõ excludit q̃n itellectus possibilis sit ꝯseruatiuus itelligibiliũ que abstrahunt ab oĩb⁹ ꝯditõibus particularibus.

¶ Solutio rationũ quibus videt ꝓbari vnitas: itellectus possibilis. LXXV.

AD ꝓbandũ aũt vnitatẽ intellectus possibilis quedam rõnes addcuntur quas oꝛ oñdẽ efficaces nõ ẽ. Videt. n. ꝙ oĩs forma que ẽ vna ꝭm spẽz ꝛ multiplicatur ꝭm numerũ indiuiduet per mãm que eni sunt vnũ spẽ ꝛ multa ꝭm numeꝝ cõueniunt in fõma ꝛ distinguntur ꝭm mãm: si igitur itellectus possibilis in diuersis hõibus sit multiplicatus ꝭm numerum cũ sit vn⁹ ꝭm spẽm oꝛ ꝙ sit indiuiduat⁹ in hoc ꝛ in illo per mãz. nõ aũt per mãz q̃ sit ꝑs sui: qr sic esset receptio eius de genere receptionis materie prime ꝛ reciperet formas indiuiduales: qõ est ꝯ nãm intellectus. relinquit ergo ꝙ idiuiduetur per nãm que est coꝛpus hois cui⁹ ponit forma. oĩs aũt forma indiuiduata per materiam cuius ẽ actus est forma mãlis: oꝛ eni ꝙ esse cuiusli bet rei dependeat ab eo a quo dependet idiuiduatio ei⁹: sicut. n. ꝓncipia coia sunt de eẽntia spẽi: ita ꝓncipia idiuiduantia sũt de essẽtia hui⁹ indiuidui sequit ergo ꝙ itellectus possibilis sit forma mãlis ꝛ ꝑ ꝯns ꝙ ñ recipiat aliq̃d neq; opet sine oꝛgano coꝛpali: qõ ẽ ẽt ꝯ nãm intellectus possibilis: igitur intellectus possibilis non multiplicatur in diuersis hominibus sed est vnus omnium hominum.

¶ Item si intellectus possibilis esset alius in hoc ꝛ in illo homine oporteret ꝙ species intellecta essz alia numero in hoc. ꝛ in illo vna vero in specie. cum enim specierum intellectarum in actu ꝓprium subiectum sit intellectus possibilis: oportet ꝙ mꝫltiplicatio intellectu possibili multiplicentur species intelligibiles secunduz numerum in diuersis. species autem aut forme que sunt eedem secũdum speciem ꝛ diuerse scõm numerum sunt foꝛe indiuiduales que non possunt esse forme intelligibiles: qr intelligibilia sunt vniuersalia non particularia: impossinile est igitur intellectum possibilem esse multiplicatum in diuersis indiuiduis hominum: necesse est igitur ꝙ sit vnus in omnibus.

¶ Adhuc magister sciam quam habet trasfundit in discipulum: aut igitur eandem numero aut aliam diuersam in spẽ. secundum videtur impossibile esse: quia sic magister carent scientiam suaz in discipulo sicut causat formam suam in aliquo generando sibi simile in specie quod videtur pertinere ad agentia materialia: oportet ergo qõ eandem scientiam numero causet i discipulo quod eẽ non posset nisi esset vnus itellectus possibilis vtriusq; : necesse igitur videtur intellectum possibilem esse vnum omnium hominum. ¶ Sicut aũt predicta positio veritatem non habet vt ostensuz est: ita rationes posite ad ipsam confirmandaz facile solubiles sunt. Confitemur enim intellectum possibilem esse vnum spẽ in diuersis hominibus plures autem secundum numerum: ut tamen nõ fiat in hoc vis ꝙ partes hominis non ponuntur i genere vel spẽ scõm se: sed solum ut sunt principia totius: nec tamen sequitur ꝙ sit forma materialis scõm esse dependens a coꝛpoꝛe: sicut enim anime humane scõm suam spẽm competit ꝙ tali coꝛpoꝛi scõm spẽm vniatur: ita hec aia differt ab illa numero solo ex hoc qõ ad aliud numero coꝛpus habitudinem habet: ꝛ sic indiuiduantur anime humane: ꝛ per consequens intectus possibilis qui est potentia anime humane scõm coꝛpora non quasi indiuiduatione a coꝛpoꝛib⁹ causata. ¶ Secunda vero ratio ipsius deficit ex hoc ꝙ non distinguit inter id quo intelligitur ꝛ id quod intelligitur: species enim recepta in intellectu possibili non habet se vt quod intelligitur: cum enim de his que intelliguntur sint omnes artes ꝛ scientie: sequeretur qõ omnes scientie essent de speciebus existentibus in intellectu possibili quod patet esse falsum: nulla enim scientia de eis aliquid considerat nisi naturalis ꝛ methaphisica: sed tamen per eas que cunq; sunt i omnibus scientijs cognoscuntur: habet se igitur species intelligibilis recepta in intellectu pssibili in intelligendo sicut id quo intelligit: sicut ꝛ spẽs coloꝛis in oculo non ẽ id qõ videt sed id quo videm⁹: id vero qõ itelligitur ẽ ipa rẽ

reruz existentium extra animam: sicut etiã ꝛ res extra aiam exñtes visu corpali videretur: ad hoc .n. iuente sũt artes ꝛ scientie ut res i suis naturis: cognoscantur: neque tñ oportet ꝙ si scie sunt de vniuersalib⁹ ꝙ vlia sint extra aiaz p se subsistẽtia sicut Plato posuit: quãuis enĩ ad vitatẽ cognitiõnis necẽ sit: ut cognitõ rei rñdeat: nõ tñ oz ꝙ idem sit mod⁹ cognitionis ꝛ rei: q̃ eniz cõiũcta sũt in re itẽdũ diuisim cogscũt: sil. n. vna res ẽ ꝛ alba ꝛ dulcis: visus tñ cognoscit solã albedinẽ ꝛ gustus solã dulcedinẽ: sic etiã ꝛ intellect⁹ intelligit lineã in mã sensibili exñtẽ absqz maria sensibili: lz etiã cũ mã sẽsibili itelligere posset: hec aũt diuersitas accidit fm diversitatẽ spẽz intelligibiliũ i intellectu recep tarũ que qñqz ẽ similitudo quãtitat⁹ tñ: qñqz vo substatie sensibil⁹ quãte. Siliter autẽ licz natura generis ꝛ spẽi nũquã sit nisi i his idiuiduis: intelligit tñ itellectus naturã spẽi ꝛ gener⁹ nõ intelligẽdo pricipia induiduãtia ꝛ hoc ẽ intelligere vlia: ꝛ sic hec duo nõ repugnãt ꝙ vlia non subsistant extra aiam: ꝛ ꝙ intellectus itelligens vlia intelligat res q̃ sũt extra aiam: ꝙ aũt itelligat intellectus naturã generis uel speciei ondudatã a principijs idiuiduãtibus ꝓtigit ex ꝓditione spẽi intelligibilis i ipso recepte q̃ ẽ ũmaterialis effecta p intellectũ agẽtẽ ut pote abstracta a materia et ꝓditionibz materie q̃ bz aliquid indiuiduatur: et ío potẽtie sensitiue nõ pñt cognoscẽ vlia: quia ñ pñt recipere formã ima terialẽ cũ recipiãt sp in organo corporali: nõ igit oz cẽ nũe: o vnã spẽm intelligibilẽ hui⁹ intelligẽtis ꝛ illi⁹: ad hoc. n. sequeretur eẽ vnũ intelligẽ. nũero hui⁹ ꝛ illi⁹: cũ opatio sequat formã q̃ est principiũ spẽi: sz oz ad hoc ꝙ sit vnũ intellectũ ꝙ sit vn⁹ ꝛ eⁿdẽ sũlitudo: ꝛ hoc est possibile si spẽs intelligibiles sint numero diũe: nihil. n. prohibet vnius rei fieri plures imagines differẽtes: et ex hoc contigit ꝙ vn⁹ hõ a plurib⁹ videtur: nõ igitur repugnat cognitioni vlĩ intellectus ꝙ sint diũe species intelligibiles in diuersis. Nec ꝓpter hoc oz ꝙ si species itelligibiles sint plures numero ꝛ eedẽ spẽ ꝙ non sint intelligibiles actu: sed potentia tm̃ sicut alia indiuidua: nõ enĩ hoc qõ est eẽ idiuiduum repugnat ei qõ ẽ esse intelligibile actu: oz eniz dicere ipsũ intellectũ possibilẽ ꝛ agentẽ si ponant quedã subẽ sepate corpori nõ vnite p se subsistentes quedã indiuidua esse: ꝛ tñ intelligibilia sũt: sed id qõ repugnat intelligibilitati ẽ mãlitas: cuius signũ est ꝙ ad hoc ꝙ fiant forme rez mãliũ intelligibiles actu oz ꝙ a mã abstrahant: ꝛ ío in illis i qb⁹ indiuiduatio fit per hanc mãz signatã indiuiduata non sunt intelligibilia actu: si aũt indiuiduatio fiat nõ per mãz nihil phibet ea que sunt idiuidua esse actu intelligibilia. spẽs ãt intelligibiles indiuiduant per suũ subiectũ qui ẽ intellectus possibilis sicut ꝛ oẽs alie forme. vñ cũ intellectus possibilis non sit mãlis non tollitur a spẽbus indiuiduatis p ipsum quin sint intelligibiles actu. Preterea in rebus sensibilibus sicut nõ sũt itelligibilia actu in diuidua que sũt multa i vna spẽ vt equi uel hoies ita nec indiuidua que sunt vnica in sua specie: vt hic sol ꝛ hec luna: eodẽ autẽ modo indiuiduãtur species per intellectũ possibilẽ siue sint plures intellectus possibiles siue vn⁹: sed nõ eodẽ modo multiplicantur in eandẽ spẽ: nihil igit refert qtuz ad hoc ꝙ species recepte in itellectu possibili sint i telligibiles actu utrũq; intellect⁹ possibilis sit vnus in oibus aut plures. Item intellectus possibil: fm ꝓñ. predictũ est vltimus in ordine intelligibiliũ subãz que quidẽ fm ipsũ sunt p̃ures: nec potest dici q̃n alique superioz subãz habeãt cognitionẽ eoz que intellect⁹ possibil⁹ cogscit in motoribus. n. oꝛbus vt ipse ẽt dicit sunt forme eoz q̃ causant per oꝛbis motũ: adhuc igit remanebit lz intellect⁹ possibilis sit vnus ꝙ forme intelligibiles multiplicent in diuersis intellectibus. Lz ãt diximus ꝙ spẽs intelligibil⁹ in itellectu possibili recepta nõ sit qõ intelligit: sed quo intelligit: ñ tñ remouetur q̃n per reflexionem quandã intellectus seipsũ itelligat ꝛ suũ intelligere ꝛ spẽm qua intelligit. suũ ãt intelligẽ intelligit dupliciter. vno mõ i pticulari: i telligit. n. se nũc itelligẽ: alio mõ in vlĩ fm ꝙ rõcinatur de ipsius actus nã. vñ ꝛ intellectũ ꝛ spẽm itelligibilẽ intelligit eodez mõ dupliciter ꝛ capiendo se esse ꝛ habere speciem intelligibilem quod est cogscere in particulari: ꝛ considerando suam ꝛ speciei intelligibilis naturam quod est cognoscere in vlĩ: ꝛ fm hoc de intellectu ꝛ intelligibili tractatur in scientijs. Per hec autem que dicta sunt ꝛ ẽtie ratõis apparet solutio: ꝙ enim dicit sciam in discipulo ꝛ in magistro esse numero vnam: partiz quidem vere dicitur partim autem non: est enim numero vna quantum ad id quod scitur: non tamẽ quãtum ad species intelligibiles quibus scitur: nec qz quantum ad ipsum scientie habitum: non tam̃ oportet ꝙ eodem modo magister causet sciam in discipulo sicut ignis generat ignem: non enim idẽ est modus eorum que a nã generant ꝛ coruz que ab arte: ignis quidem generat ignẽ nãliter reducẽdo materiam de potentia in actu sue forme. magister vo causat scientiam in discipulo per modum artis: ad hoc enim datur ars demonstratiua: quã Arz. in posterioribus tradit: demonstratio enim syllogismus faciens scire. Sciendum tamen ꝙ fm ꝙ Arz. in vij. metaphi. docet: artium quedaz sunt in cuius materia non est aliquod principium agens ad effectum artis producendum: sicut patz in edificatiua: non enim est in lignis ꝛ lapidib⁹ aliqua vis actiua mouens ad domus constitutionez sed aptitudo passiua tantum: aliqua vero est ars in cuius materia est aliquod actuum principium

mouẽs ad ꝓducendũ effectũ artis: sicut patz i medicatiua: nã in corpore infirmo ẽ aliqꝺ actiuũ ꝓncipiũ ad sanitatẽ: ⁊ ideo effectum artis ꝓmi generis nunq̃ producit nã sed sp fit ab arte: sicut domus ois est ab arte: effectus autem secundi generis fit ⁊ ab arte ⁊ a nã sine arte: multi enim per operatõnem nãe sine arte medicine sanant. ¶ In his aũt q̃ ꝓt fieri ⁊ arte ⁊ nã: ars imitat nãm: si qs. n. ex frigida cã infirmet: nã eũ calefaciendo sanat. vnde ⁊ medicus si eũ curare debeat calefaciendo sanat.

¶ Huic aũt arti silis est ars docẽdi: in co. n. qui docetur ẽ ꝓncipiũ actiuũ ad sciam. s. intellectus ⁊ ea q̃ nãliter intelligunt. s. ꝓma ꝓncipia: ⁊ iõ scia acq̃rit duplicit ⁊ sine doctrina p inuẽtionẽ: ⁊ p doctrinã: docẽs igit hoc mõ incipit docere sicut inueniens incipit uenire offerẽdo. s. cõsiderationi discipuli ꝓncipia ab eo nota: qz ois disciplina ⁊ ois scientia ex ꝓexñti fit cognitione: ⁊ illa principia i cõclusiones deducẽdo ⁊ ꝓponẽdo exempla sensibilia ex ꝗbus in aia discipuli. formentur fãtasmata necessaria ad intelligendũ: ⁊ qz exiit opatio docentis nihil opet nisi adeẽt ꝓncipiũ intrinsecũ scie qõ inest nobis dinit': iõ apud theologos dicit q̃ hõ docet misteriũ exhibẽdo: deꝰ aũt interiꝰ opando: sicut ⁊ medicꝰ dicit nature mister in sanando sic igitur causatur scientia in discipulo ꝑ magistrũ nõ mõ nãlis actionis sed artificialis vt dictum est

¶ Preterea cũ cõm. ꝺictus ponat habitꝰ sciaz ẽ in itellectu passiuo sicut in subiecto: vnitas itellectus possibilis nihil facit ad hoc q̃ sit vna scia numero in discipulo ⁊ magistro: intellectũ. n. passiuũ cõstat nõ ee cũdẽ i diuersis cũ sit potẽtia mãlis: vñ hec rõ nõ est ad ꝓpositum �means ꝺꝰ põnem.

Q: itellectus agens non sit substantia sepata sed aliquid anime. LXXVI.

EX his aũtem coñcludi põt q̃ nec intellectus agens ẽ vnꝰ in oĩbus. vt Alexander etiam ponit ⁊ Auic. ꝺ q̃ ñ ponũt itellectũ possibilẽ esse vnũ oiuz. cũ eni agens ⁊ recipiẽs sint ꝓportionata oz q̃ vni cuiqz passiuo respõdeat ꝓpriũ actiuũ: itellectꝰ aũt possibilis cõpat agẽtẽ vt ꝓpriũ passiuũ siue susceptiuũ ipsius: hz. n. se ad eũ agẽs sicut ars ad mãm vt dicit in. iij. de aia: si igit intellectus possibilis est aliquid aie hũane multiplicatũ �means multitudinez indiuiduoz vt ostensũ ẽ: ⁊ intellectꝰ etiã agẽs erit huiusmodi ⁊ nõ erit vnus oiuz. Ad hec intellectꝰ agens nõ facit spẽs intelligibiles actu vt ipse ꝑ eas intelligat maxie sicut substãtia sepata cũ nõ sit in potẽtia: sed vt ꝑ eas itelligat intellectꝰ possibilis: ñ igit facit eas nisi tales ql̃es cõpetũt intellectui possibili ad intelligendũ: tales autem facit eas qualis est ipe: nã oe agẽs agit sibi simile: ẽ igit intellectus agẽs ꝓportionatus intellectui possibili: ⁊ sic cũ intellectus possibilis sit ps aie: intellectus agẽs non erit substãtia sepata. Amp. sicut mã ꝓma pficit ꝑ sotias nãles que sũt extra animã: ita intellectꝰ possibilis pficit ꝑ formas intellectas in actu: sz forme nãles recipiũt in mã ꝓma nõ ꝑ actionẽ alicuꝰ substantie sepate tm sz ꝑ actionẽ soie eiusdẽ generis s. q̃ ẽ in mã: sicut hec caro generat ꝑ formã q̃ est i his carnibus ⁊ in his ossib' vt ꝓbat Arl. in. vij. phisicoz: si igit intellectꝰ possibilis sit ps aie ⁊ ñ sit substãtia sepata vt ꝓbatũ ẽ: itellectꝰ agẽs ꝑ cuius actionẽ fiũt spẽs itelligibiles in ipo nõ erit aliq̃ substãtia sepata sz aliq̃ vtus actiua aie ¶ Itez Plato posuit sciam in nobis cãri ab ideis q̃s ponebat ee quasdã substãtias sepatas: quã ꝺez positionẽ Arl. iꝓbat in ꝓmo metaphisice: ꝓstat ãt q̃ scientia nãa dependet ab intellectu agente sicut ex primo principio: si igitur intellectus agens est quedã substantia sepata: nulla esset vel modica differẽtia inf opinionẽ istã ⁊ platonicã a pho i probatã. ¶ Ad hec si intellectus agẽs est quedaz substãtia sepata: oz q̃ eꝰ actio sit cõtinua ⁊ nõ intercisa: vel saltẽ oz dicere q̃ nõ cõtinuet ⁊ intercidatur ad nũm arbitriũ: actio aũt eꝰ est facere fantasmata itelligibilia actu: aut ig ꝺ hoc sp faciet aut ñ semp: si nõ semp nõ tñ hoc faciet ad arbitriũ nostrum: sed tũc intelligimus actu qñ fantasmata fiunt intelligibilia actu: igit oz q̃ vel semp intelligamus vel q̃ nõ sit in ptate nostra actu intelligere.

¶ Preterea cõpatio substãtie sepate ad oia fantasmatꝰ que sunt in quibuscunqz hominibꝰ ẽ vna sicut cõpatio solis est vna ad omnes calores: res ãt sensibiles similiter sentiunt sentientes ⁊ insciũ: ⁊ p cõsequẽs eadẽ fantasmata sunt in vtriusqz: silr igit fient intelligibilia ab intellectu agente: vterqz ꝺ similiter intelliget. ¶ Põt aũt dici q̃ intellectꝰ agẽs sp agit q̃tũ in se ẽ sz nõ semp fantasmata fiunt in telligibilia actu sz solum qñ sũt ad hoc disposita disponunt autẽ ad hoc per actũ cogitatiue virtutis cuius vsus est in nostra potestate: ⁊ ideo intelligere actu est in nostra potestate ⁊ ob hoc etiam contingit q̃ non omnes homines intelligunt ea quoz habent fantasmata: quia non omnes hñt actum virtutis cogitatiue conuenientem: sed solũ qui sunt instructi ⁊ consueti. ¶ Uidetur autem q̃ hec responsio non sit omnino sufficiens: hec. n. dispositio que fit per cogitationem ad intelligendum: oportet q̃ sit vel dispositio intellectus possibilis ad recipiendum formas intelligibiles ab itellectu agente fluentes vt Auic. dicit: vel quia disponuntur fantasmata vt fiant intelligibilia actu sicut Auerrois ⁊ Alexander dicunt: primũ autez horum nõ videtur esse cõueniens: quia intellectꝰ possibilis secundum suam naturã est in potentia

i

ad ſpecies intelligibiles actu. vnde cõparatur ad eas ſicut diaphonũ ad lucẽ vel ad ſpecies colorũ: nõ aũt indiget aliq̃d in c̃ nã ẽ recipe formã aliq̃ diſponi vlteriº ad formã illã niſi forte ſint illa ꝯrie diſpõnes: ſicut mã aque diſponit ad formã aeris p remotionẽ frigiditatis ⁊ denſitatis: nihil autez cõtrariũ ẽ in intellectu poſſibili qõ poſſit ipedire cuiuſcunq; ſpẽi itelligibilis ſuſceptionẽ: nã ſpẽs intelligibiles ẽt cõtrarioꝝ i intellectu nõ ſũt contrarie vt ꝓbat Arꝰ. i. vi. metaphi. cũ vnũ ſit rõ ꝙgnoſcẽdi: aliud falſitas aũt q̃ accidit i iudicio itellectº cõponẽtis ⁊ diuidẽtis ꝓuenit nõ ex eo q̃ in intellectu poſſibili ſint aliq̃ intellecta: ſz ex eo q̃ ei aliq̃ deſũt: nõ igit q̃tũ in ſe ẽ intellectus poſſibilis indiget aliq̃ ꝓparatione vt ſuſcipiat ſpẽs intelligibiles ab intellectu agente fluẽtes. ¶ Preterea colores facti viſibiles actu p lucẽ ꝓ certo ipſimũt ſuã ſilitudinẽ in diaphono ⁊ p cõſequẽs in viſũ: ſi igit ipa fantaſmata illuſtrata ab intellectu agẽte ñ ipmũt ſuas ſilitudines in intellectuz poſſibilẽ ſz ſolũ diſponũt ipm ad recipiendũ: nõ eſſet cõpatio fantaſmatũ ad intellectu poſſibilẽ ſicut colorꝫ ad viſuz vt Arꝰ. ponit. ¶ Itẽ ſcõz hoc fantaſmata ñ cẽnt ꝓ ſe neceſſaria ad intelligendum ⁊ p cõſequẽs nec ſenſũ: ſed ſolũ p accidẽs q̃i excitãtia ⁊ ꝓparantia intellectũ poſſibilẽ ad recipiẽdũ: qõ ẽ opionis platonice ⁊ ꝯordinẽ generationis itellecº ⁊ ſcie quẽ ponit Arꝰ. i ꝓmo metaph̃. ⁊ vltio poſterioꝝ dicẽs q̃ ex ſenſu fit memoria: ex multis memorijs vnũ experimẽtũ: ex multis expimẽtis vlis acceptio q̃ eſt ſcie ⁊ intellectuſ. Eſt aũt hec poſitio Auic. ꝓpoſita his q̃ de generatione rerũ nãlium dicit: ponit enĩ q̃ oia agentia iferioꝛa ſolũ per ſuas actiones ꝓparant mãm ad ſuſcipiendas ſoꝛias q̃ effluũt in mãs ab intelligẽtia agẽte ſepata. vñ ⁊ eadẽ rõne ponit q̃ fantaſmata ꝓparant itellectũ poſſibilẽ: ſoꝛe aũt inteligibiles fluũt a ſubſtatia ſepata: ſilr aũt q̃ p cogitationẽ diſponũt fantaſmata ad hoc q̃ fiant intelligibilia actu ⁊ mouẽtia intellectũ poſſibilez cõueniẽs nõ videt ſi intellectus agẽs ponat ſubſtãtia ſepata: hoc.n. videt eẽ cõformẽ põi dicẽtium q̃ inferioꝛa agẽtia ſũt ſolũ diſponẽtia ad vltimaz ꝓfectionẽ: vltia aũt ꝓfectio ẽ ab agẽte ſepato qõ ẽ cõtra ſniam Arꝰ. in. vꝰ. metaphi. nõ. n. videt imꝑfectus ſe habere aia hũana ad intelligendũ q̃ iferioꝛa nãe ad ꝓprias opationes. Amp̃. effectus nobiliores in iſtis inferioꝛibus ꝓducunt nõ ſoluz ab agentibus ſuperioꝛibus: ſed requirũt agentia ſui generis: hoiem.n. generat ſol ⁊ homo: ⁊ ſimiliter videmus in aliꝭ aialibus ꝓfectis q̃ quedã ignobilia aialia ex ſolis tñ actiõe generant abſq; principio actiuo ſui generis: ſicut pz in aialibus generatis ex putrefactione: intelligere aũt eſt nobiliſſimº effectus q̃ eſt in iſtis inferioꝛibus: nõ igitur ſufficit ponẽ ad ipſum agens remotũ niſi etiam ponatur agens ꝓximũ: hec aũt rõ cõtra Auic. nõ ꝓcedit: nã ipſe ponit oẽ aial poſſe generari abſq; ſemine ¶ Ad hec intentio effectus demõſtrat agentez: vñ aialia generata ex putrefactione non ſunt ex intẽtione nature inferioris ſz ſuperioris tñ quia ꝓducuntur ab agente ſuperioꝛi tantũ: ꝓpter qõ Arꝰ. in. viꝰ. metaphi. dicit ea fieri caſu: aialia autẽ que fiunt ex ſemine ſunt ex intentione nãe ſuperioris ⁊ inferioris. hic autẽ effectus qui ẽ abſtrahere formas vles a fantaſmatibº eſt in intentione noſtra non ſolum in itentione agentis remoti: igitur oz i nobis ponere aliquod ꝓximũ principium talis effectus: hoc autem eſt intellectus agens: non ẽ igit ſubſtãtia ſeparata ſed aliqua virtus aie noſtre. ¶ Item in natura cuiuſlibet mouentis eſt ꝓncipiũ ſufficiens ad operationẽ naturalẽ eiuſdẽ: ⁊ ſi quidem operatio illa conſiſtat in operatione adeſt ei principium actiuũ ſicut patet de potentijs anime nutritiue in plantis: ſi vero operatio illa conſiſtat in paſſione: adeſt ei principium paſſiuuz ſicut pz de potentijs ſenſitiuis in animalibus: homo autẽ eſt perfectiſſimus inf̃ oĩa inferiora mouẽtia: ciuſ autẽ ꝓpria ⁊ naturalis operatio eſt itelligere que non cõpletur ſine paſſione quadam in q̃tũ q̃libet intellectus patitur ab intelligibili: ⁊ eſt etiam ſine actione in quãtũ intellectus facit intelligibilia in potentia eſſe intelligibilia in actu: oportet igitur in natura hominis eſſe vtriuſq; ꝓpriũm principium. ſ. intellectum agentem ⁊ poſſibilem ⁊ neutrum ſecundum eſſe ab anima hominis ſparatuz eſſe. ¶ Ad huc ſi intellectus agens eſt quedã ſubſtantia ſepata: manifeſtum eſt q̃ eſt ſupra naturã hois: opatio autem quã homo exercet ſola virtute alicuius ſupnaturalis ſubſtãtie eſt operatio ſupernaturalis: vt miracula facere ⁊ ꝓphare ⁊ alia huiuſmodi que diuino munẽ hoies operant: cuz igitur homo nõ poſſit intelligere niſi virtute intellectus agentis: ſi intellectus agens eſt quedã ſubſtãtia ſepata ſeq̃tur q̃ intelligere non ſit operatio ꝓpria ⁊ naturalis homini: ⁊ ſic homo non poterit diffiniri per hoc q̃ eſt itellectiuus aut rationalis. ¶ Preterea nihil operatur niſi per aliquã virtutem que formaliter in ipſo eſt. Vnde Arꝰ. in. vꝰ. de anima oſtendit q̃ quo viuimus ⁊ ſentimus ẽ forma ⁊ actus ſed vtraq; actio. ſ. intellectus poſſibilꝭ ⁊ intellectus agentis conuenit homini: homo enĩ ſpecies abſtrahit a fantaſmatibus ⁊ recipit mente intelligibilia actu: non enim aliter in notitiam harum actionum veniſſemus niſi eas in nobis experiremur: oportet igitur q̃ principia quibus attribuuntur hee actiones ſcilicet intellectus poſſibilis ⁊ agens ſint virtutes quedam i nobis formaliter exiſtentes. ¶ Si autem dicatur q̃ hee actiones attribuuntur homini in q̃tum predicti intellectus continuantur nobis vt Auerroys dicit: iõ

ſupta oſtenſū ē q cōtinuatio intellectus poſſibil nobiſcū ſi ſit quedā ſubſtātia ſepata:qualē ipſe i telligit nō ſufficit ad hoc q ipſum intelligamus.

¶ Siliter etiam pz de intellectu agente:cōparatur enim intellectus agens ad ſpēs intelligibiles recep tas in intellectu poſſibili ſicut ars ad formas arti ficiales que per artem ponunt in mā vt pz ex exē plo Ari in.iij. de aīa:forme autem artis non con ſequunt actionē artis ſz ſolū ſimilitudinē formalē vnde nec ſubiectum harum formarum poteſt per huiuſmōi formas actiōez artificis facē:g nec hō p hoc q ſunt in ipſo ſpēs intelligibiles actu facte ab intellectu agēte pōt facere opationē intellect agē tis. ¶ Ad hec:vnūquodq qō nō pōt exire i pro priā opationez niſi p hoc qō mouet ab exteriori pncipio magis agīt vt ad opandu q ſe ipſū agat irrationalia magis agūtur ad opandum q ſe ipa agant:quia omnis operatio eoruz dependet a pn cipio extrinſeco mouente:ſenſus aūt motus a ſēſi bili exteriori iprimit in fantaſiā:z ſic p ordinē pro cedit in oībus potētijs vſqz ad motiuas:opatio āt ppria hois ē intelligere cui pmū principiū ē intel lectus agens qui facit ſpēs intelligibiles:a qb pa titur quodammodo intellectus poſſibilis qui fa ctus in actu mouet voluntatē:ſi igitur intellectus agens eſt quedam ſubſtantia extra hominē: tota operatio hois dependet a principio extrinſeco: nō igitur erit homo agens ſeipſū ſed act ab alio: et ſic non erit dominus ſuarū operationū:nec mere tur laudem aut vituperium:z peribit tota ſciētia moralis z conuerſatio politica:qō eſt incōueniēs: non eſt igitur intellectus agens ſubſtantia ſepara ta ab homine.

¶ Q non eſt impoſſibile intellectum poſſibilem z agētē i vna ſubſtātia aie cōuenire. LXXVII.

VIdebitur autem forſan alicui hoc eē ipoſſibile q vna z eadez ſubſtātia.ſ.noſtre anime ſit in potentia ad oia intelligibilia qō pertinet ad in tellectuz poſſibilem: z facit ea actu quod eſt intel lectus agentis:cū nihil agat fm q eſt in potentia: ſed fm q eſt i actu: vnde nō videbitur q agens et poſſibilis intellectus poſſint i vna ſubſtantia aie cōuenire. Si quis autem recte inſpiciat nihil icō ueniens aut difficile ſequit.nihil.n.,phibz hoc re ſpectu illius eſſe fm quod in potentia z fm aliud in actu ſicut in rebuſ naturalibuſ videmus aer.n. eſt actu humidus z potentia ſiccus:terra autem econuerſo:hec autem opatio inuenitur eſſe inter animam intellectiuam z fantaſmata:habet enim anima intellectiua aliquid in actu ad quod fātaſ ma eſt in potentia z ad aliquid quod in fātaſma tibus actu inuenit:hz eni ſubſtātia anime hūane imaterialitatē: z ſicut ex dictis pz ex hoc hz mām intellectualez q oīs ſubſtātia imaterialis ē huiuſ modi:ex hoc autē nōduz hz q aſſimulet huic uel illi rei determiate qō requiritur ad hoc q anima noſtra hanc vel illam rez determinate cognoſcat omnis enim cognitio fit ſecūdum ſimilitudinem cogniti in cognoſcente:remanet igitur ipa anima intellectiua in potentia ad determiatas ſimilitudi nes rerum cognoſcibiliū a nobis que ſunt nature rerum ſenſibilium:z has quidē determiatas nās rerū ſenſibiliū preſentant nobis fantaſmata q tñ nondū puenerūt ad eſſe intelligibile cū ſint ſimili tudines rerū ſenſibilium etiā ſecūdum conditiōeſ materiales que ſūt ppzietates indiuiduales: z ſūt etiam in organis materialibus:non igitur ſunt in telligibilia actu:z tamen quia in hoc hoie cuius ſimilitudinez repreſentant fantaſmata ē accipere naturam vniuerſalem denudatā ab oībus cōdi tionibus indiuiduantibus:ſunt intelligibilia i po tentia:ſic igitur habent intelligibilitatem in potē tia:determinationē autem ſimilitudinis rez i ac tu:e contrario aūt erat in anima intellectiua:ē igi tur in anima intellectiua virtus actiua i fantaſma ta faciens ea intelligibilia actu: z hec potētia ani me vocatur intellectus agens:eſt etiā in ea vtuſ q eſt impotentia ad terminatas ſimilitudines reruz ſenſibilium:z hec eſt potentia intellectus poſſibi lis. Difert tñ hoc quod inuenitur in anima ab eo quod inuenitur in agentibus nālib.quia ibi vnuz eſt impotētia ad aliud fm eūdem moduz quo in altero inuenitur actu nam mā aeris eſt in poten tia ad formā aque eo modo quo eſt in aqua: et i deo corpora naturalia que comunibant in mā eo dem ordine agunt et patiuntur ad inuicem: ani ma autez intellectiua non eſt in potentia ad ſimi litudines rerum que ſunt in fantaſmatibus per modum illum quo ſunt ibi: ſed ſecunduz quod il le ſimilitudines eleuantur ad aliquid altius vt ſci licet ſint abſtracte a conditionibus indiuiduanti bus materialibus ex quo fiunt itelligibiles actu:z ideo actio intellectus agentis in fantaſmate prece dit receptionem intellectus poſſibilis ac ſic princi palitas actionis non attribuitur fantaſmatibus ſed intellectui agenti:propter quod Ar. dicit q ſe habet ad poſſibilem ſicut arſ ad materiā. Cui autem exemplum oio ſimile eſſet ſi oculus ſimul cum hoc quod eſt diaphonum z ſuceptiu colo rum haberet tantum de luce quod poſſet coloreſ facere viſibiles actu:ſicut quedam animalia dicū tur ſui oculi luce ſufficiēter ſibi illuminare obſtā tia:propter quod de nocte vident magis in die vo minuſ:ſunt enim debilium oculorum quia a pua luce mouentur: ad multam autem confundunt cui etiam ſimile eſt in itellectu nīo qui ad ea que ſunt māifeſtiſſima ſe hz ſicut oculus noctue ad ſo

lem. vñ paruū sūme intelligibile qō ē nobis cōna turale sufficit ad nostrū intelligere. Q2 aūt lumē intelligibile nostre aie cōnaturale sufficiat ad faci endum actionē intellectus agentis p3 si quis consi deret necessitatē ponēdi intellectū agentē: iuenie batur. n. aia nostra in potētia ad intelligibilia sic sensus ad sensibilia: sicut. n. nō semper sentimus: ita nō semp itelligimus: hec aūt itelligibilia que aia itellectiua hūana itelligit Plato posuit eē itel ligibilia per se ipsa. s. ideas. vñ non erat ei necessa rium ponē intellectū agentē itelligibilia. Si autē hoc esset verū: oporteret q quāto aliqua sunt fm se magis intelligibilia magis intelligerem a nobis qō p3 eē falsū: nā magis sūt nobis intelligibilia q̄ sunt sensui primiora q̄ in se sunt minus intelligi bilia: vñ Arī. fuit motus ad ponendū q ea q̄ sunt nobis intelligibilia nō sūt aliqua existētia itelligi bilia per se ipsa sed q fiunt ex sensibilibus: vnde oportuit q ponere virtutē q̄ hoc faceret. & hec ē in tellectus agēs: ad hoc g̃ ponit itellectus agēs vt fa ceret itelligibilia nobis proportionata: hoc aūt ñ excedit modū lumis intelligibilis nobis connāt is: vnde nihil ꝓhibet ipsi lumini nīe aie attribuē ac tionē intellectus agentis: & p̄cipue cū Arī. intelle lectum agentem cōparet lumini.

Q2 nō fuit sn̄ia Arī. de intellectu agente q sit sub stantia sepata 13 magis q sit aliq̄d aie. LXXVIII.

QAia uero plures opinioni supra posite assentiunt cre dentes eā fuisse opionē Arī. ostendē dum est ex verbis eius q ipse hoc non sensit de intellectu agente q sit substantia sepata. Dicit. n. p mo q sic in oi nā ē aliquid q̄si mā i vno quoq3 ge nere & hoc est in potētia ad oia q̄ sūt illius generis & altera cā ē q̄i efficiēs qō facit oia que sūt illi' ge neris sicut se hz ars ad materiā: necesse ē & i aia eē has differētias: & huiusmōi q̄dē. s. q in aia ē sicut materia intellectus possibilis i q̄ sūt oia itelligibi lia: ille vo q̄ in aia ē sic efficiēs cā ē itellectus i q̄ est oia facē. s. intelligibilia i actu. i. itellectus agens q̄ ē sicut habitus & nō sicut potētia: q̄bter aūt dixe rit itellectū agentē habitū exponit subiungēs q ē sicut lumē: quodā. n. mō lumē facit potentia colo res eē actu colores in quantū. s. facit eos visibiles actu: hoc aūt circa intelligibilia attribuit intellec tui agēti. Ex his aūt manifeste habet q intellect' agens nō sit substātia sepata 13 magis aliquid aie: expresse eni dicit q intellectus possibilis & agēs sē differētie aie & q sūt in aia neutra ergo earū ē sub stātia separata. Ad hec rō eius hoc idē ostendit: quia in ōni materia in qua inuenitur potētia & actus est aliquid q̄i materia quod est in potētia ad ea que sunt illius generis: & aliq̄d q̄si agens qō reducit potētiā in actū sicut in artificialibus ē ars & materia: sed aia intellectiua ē quedā natura i q̄ inuenit potētia & act': cū q̄q3 sit actu intelligēs et q̄q3 in potētia: est igitur in natura aie itellectiue aliquid q̄i materia qō ē in potētia ad oia intelligi bilia qō dicit intellect' possibilis: & aliq̄d q̄i cā effi ciens qō facit oia in actu & oī intellectus agens: vterq3 igit intellectus fm demōstrationē Arī. est i natura aie & nō aliq̄d sepatū fm eē a corpe cuius aia ē actus. Amp. Arī. dicit q intellectus agens est sicut habitus qō ē lumē: habit' aūt non signat vt aliq̄d p se existēs 13 alicui' hītis: nō ē igit intel lectus agēs aliq̄ substātia sepati p se existēs sed est aliq̄d aie hūane. Nō aūt itelligit lia Arī. vt hitus dicat eē effectus intellectus agētis: 13 vt sit sensus intellect' agens facit hoiez intelligē oia qō ē sicut habit': hec. n. ē diffinitio habit' vt cōm. Auerro is ibidē dicit q hīs habitū intelligat per ipsū qō est sibi ꝓpriū ex se: & qñ voluēit abstq3 hoc q indi geat in eo aliquo extrinseco: expresse. n. assimulat habitui non ipsū factū 13 intellectū q̄ est oia facē: nec tñ intelligendū ē q intellectus agēs sit habit' p modū quo habit' ē in scōa spē q̄litatis fm q q̄ dā dixerūt intellectū agentē eē habitū principioꝝ q habit' ille ꝓncipioꝝ ē acceptus a sensibilib' vt ꝓbat Arī. in. ij. posterioꝝ: & sic oz q sit effectus i tellect' agētis: cui' est fantasmata q̄ sūt intellecta in potētia facē intellecta in actu: 13 accipit habit' fm q diuidit cōtra priuationē & potentiā: sic oīa soīa & actus pōt dici habit' & hoc apparet q: dicē hoc mō intellectū agentē esse habitū: sicut lumen habitus ē. Deide subiūgit q hic intellectus scilicz agens ē separatus & imixtus & ipassibilis & substā tia actu ē: horū aūt q̄ttuor que attribuit itellectui agenti duo supra expresse de itellectu possibili di xerat. s. q̄ō sit imixtus & qō sit sepat': tertiuz. s. qō sit ipassibilis sub distinctiōe dixerat: oñdit. n. pri mo quod nō ē passibil' sicut sensus: & postmoduz oñdit quod coiter accipiendo pati passibil' ē in q̄ tū ē. s. in potentia ad itelligibilia: q̄rtū vo oīo ne gauerat de itellectu possibili dicēdo quod erat in potētia ad itelligibilia & nihil hoz erat actu ante itelligere: sic igit in duob' ꝓmis intellectus possi bilis cōuenit cū agente: in tertio ptim ꝓuenit & p tiz differt: i quarto aūt oīo differt agēs possibili.

Has quattuor cōditiones agentis ꝓbat p vnā rōnem subiūgēs. Sp. n. honorabil' ē agens pati ente & ꝓncipiuz. s. actiuū mā: supra. n. dixerat qō intellectus agēs est sicut cā efficiēs: & possibil' sicut mā: per hoc aūt mediū cōcludunt duo ꝓma sic: agens est honorabil' patiēte & mā: 13 possibilis q̄ est sicut patiēs & mā est sepatus & imixtus vt su pra ꝓbatū est: g̃ multo magis agens: alia vo per hoc medium sic excluduntur: agens in hoc est

bonotabilius patiente ⁊ mã q̃ cõparat ad ipsum sicut agens ⁊ actu ens ad patiens ⁊ ens in potẽtia intellectus aũt possibilis est patiẽs quodã modo ⁊ potentia ens: intellectus igit agens ẽ nõ patiens ⁊ actu ens. ¶ Patet aũt q̃ nec ex his v̈bis Ar̃. haberi põt q̃ intellectus agẽs sit quedã substantia separata sz q̃ sit sepatus hoc mõ quo supra dixit ò possibili. ſ. vt nõ habeat orgaũ: quod aũt dicit q̃ ẽ substãtia actu ens nõ repugnat ei q̃ substãtia aie est in potẽtia vt supra ostensũ est. Deinde subiungit. Idẽ aũt ẽ fm actũ scia rei i quo cõm. dic̃ q̃ differt intellectus agẽs a possibili: nã in intellectu agẽte idẽ est intelligens ⁊ itellectũ: nõ aũt i possibili: hoc aũt manifeste est cõtra intentionẽ Ar̃. nã supra eadẽ v̈ba dixerat de intellectu possibili vbi dixit de intellectu possibili q̃ ipse intelligibil' ẽ sicut intelligibilia: in his.n. que sine mã sunt idẽ est intelligens ⁊ qõ intelligit: scia nãq̃ speculatia ⁊ qõ speculatũ ẽ idẽ ẽ: manifeste.n. per hoc q̃ itellectus possibilis fit actu intelligens idẽ est cũ eo qõ intelligitur: vult ostendere q̃ itellectus possibilis intelligitur sicut alia itelligibilia: ⁊ primus supra dixerat q̃ intellectus possibilis est quodam modo intelligibilia: sed nihil actu est anteq̃ intelligat: vbi expresse dat intelligere q̃ per hoc q̃ itelligit actu fit ipsa intelligibilia: nec est mirũ si hoc dicit de intellectu possibili: quia hoc etiam supra dixerat de sensu ⁊ sensibili secundum actũ: sensus enim fit actu per speciez sensatam in actu: ⁊ similiter intellectus possibilis fit actu per speciem intelligibilem actu: ⁊ hac ratione intellectus in actu dicitur ipsum intelligibile in actu. ¶ Est igitur dicendum q̃ postquã Ar̃. determinauit de intellectu possibili ⁊ agẽte: hic icipit determiare de intellectu in actu dicens q̃ sciẽtia in actu est idẽ rei scite in actu: Deinde dicit: qui v̈o fm potentiã tpe prior in vno ẽ oino aũt neq̃ in tpe: q̃ quidẽ distinctione inter potentiã ⁊ actũ in pluribus locis vtit ſ. q̃ actus secũdum naturã ẽ por potẽtia: tpe vero in vno ⁊ eodẽ qõ mutat de potẽtia in actũ ẽ prior potentia actu: simplr̃ v̈o loquẽdo nõ est potentia etiaz tpe prior actu: qz potẽtia nõ reducit in actuz nisi per actũ: dicit ergo q̃ itellectus q̃ ẽ secũdũ potentiã. ſ. possibilis put est in potẽtia por est tpe q̃ intellectus in actu: ⁊ hoc dico in vno ⁊ eodẽ: ñ tñ õnino. i. vliter: qz intellectus possibilis reducit in actũ per intellectũ agentẽ q̃ est in actu vt dixit: et iterũ per aliquẽ intellectũ possibilẽ factum actu: vnde dicit in. iij. phisico: uz q̃ ante addiscere indiget aliquis docente vt reducatur de potentia i actum: sic igitur in verbis istis ostendit ordinem intellectus possibilis prout est in potentia ad intellectum in actu. Deinde dicit sz nõ aliquãdo quidẽ intelligit ⁊ aliq̃n non intelligit: in quo ostẽdit differentiam intellectus in actu ⁊ intellectus possibilis: supra eni dixit de intellectu possibili q̃ nõ sp i telligit sz q̃nq̃ nõ intelligit q̃n. ſ. ẽ in potẽtia ad i telligibilia: q̃nq̃ intelligit q̃n. ſ. in actu ipsa: intellectus aũt per hoc fit actu q̃ est ipsa itelligibilia vt iam dixit vnde non cõpetit ei q̃nq̃ intelligere ⁊ q̃nq̃ non intelligere. ¶ Deinde subiũgit. Sepatũ aũt hoc solũ quod vere est: qõ nõ põt intellligi de agente: nõ eni ipse solus est separatus: qz iã idẽ dixerat de intellectu possibili: nec põt intelligi de possibili: quia iam idem dixerat de agente: relinq̃tur ergo q̃ dicatur de eo quod p̃hendit vtrũq̃ ſ. de intellectu in actu de quo loquebatur: qz hoc solum in anima nostra est separatum non vtens organo quod pertinet ad intellectum in actu. i. illa pars anime qua intelligimus actu conprehendens possibilem ⁊ agentem. ¶ Et ideo subiungit: q̃ hoc soluz aie est imortale ⁊ ppetuũ quasi a corpore non dependens cum sit separatum.

¶ Qz aia hũana corrupto corpe nõ corrumpitur. LXXIX.

EX premissis igitur manifeste ostẽdi põt aiam hũanã ñ corrũpi corrupto corpore. Ostensuz ẽ eni supra oẽm substãtiã itellectualẽ eẽ incorrupti bilem: aia aũt hois ẽ quedã substãtia intellectual' vt ostensũ est: oz igitur aiam humanã incorrupti bilẽ eẽ. ¶ Ad hoc: nulla res corrumpit ex eo in q̃ p̃stitit sua pfectio hoc.n. mutatiões sũt p̃rie. ſ. ad pfectiõez ⁊ corruptionẽ: pfectio ãt aie hũane cõsistit i abstractiõe q̃dam a corpe: pficit.n. aia scia ⁊ virtute: secundũ sciam aũt tãto magis pficit quãto magis in mãlia cõsiderat: v̈tutis aũt pfectio cõsistit in hoc q̃ hõ corpis passiones nõ sequat sed eas fm rõnẽ tempet ⁊ referent: non ergo corruptio aie p̃sistit in hoc q̃ a corpe sepet. ¶ Si autez dicatur q̃ pfectio aie p̃sistit i sepatiõe eã a corpe secundum operationem: corruptioni autem in seperatione secundum esse: non conuenienter obuiatur: operatio enim rei demõstrat substantiam ⁊ esse ipsius: quia vnũq̃q̃ operatur secundum quod est ens: ⁊ ppria operatio rei sequitur ppriam ipsius nãm: nõ põt igitur perfici operatio alicuius rei nisi secundũ q̃ pficitur eius substantia: si igitur anima secundum opationẽ suam perficitur in relinquẽdo corpus: ⁊ corpea substãtia sua in esse suo nõ deficiet per hoc q̃ a corpore seperatur. ¶ Item, proprium pfectiuũ hois secundum aiam est aliquid incorruptibile: ppria enim opatio hominis in q̃tum huiusmodi est intelligere: p hanc enim differt a brutis ⁊ plantis ⁊ inaiatis: itelligere enim vliuz ⁊ est incorruptibilium in q̃tũ h̃modi: perfectiones aũt oportet esse perfectibilib̃

ppoꝛtionatas: ergo anima hūana ẽ icoꝛruptibil.

¶ Amp̄. impossibile est appetitum nālem eẽ frustra: sed hō naturaliter appetit ꝓpetuo manere: qō patet ex hoc ꝙ esse est qō ab oībus appetit: hō aūt per intellectū apprehendit eẽ nō solū vt nunc sicut bruta animalia ſz simpliciter: cōsequit ergo hō perpetuitatē secūdū animā q̄ esse simplr ⁊ ꝑm omne tēpus apprehendit. ¶ Itē vnūquodq; qō recipit in aliquo recipit in eo secūdum modū eⁱ in quo est: forme aūt rerū recipiunt in intellectu possibili ꝓut sunt intelligibiles actu: sunt autē intelligibiles actu ꝓut sunt immateriales et vniuersales ⁊ per cōsequēs incoꝛruptibiles: g̈ intellectus possibilis est incoꝛruptibilis: sed sicut ꝓbatum est supra intellectus possibilis est aliquid aie humane: ẽ igitur anima hūana incoꝛruptibilis. Ad hec: esse intelligibile est permanētius q̄ eē sensibile sed id qō se hz in rebus sensibilibus per modū ꝓpriū primi recipiētis ẽ icoꝛrupt bile ꝑm suaz substantiā. ſ. mā prima: multo igitur fortius intellectus possibilis qui est receptiuus formaruz itelligibiliuz: g̈ ⁊ aia hūana cuⁱ intellectus possibilis est pars est incoꝛruptibilis. ¶ Amp̄. faciens ẽ honorabilius facto vt etiā Arⁱ. dicit: sed intellectus agens facit actu itelligibilia vt ex p̄missis patet: cum igitur intelligibilia actu i quātū huiusmodi sint incoꝛruptibilia: multo fortius intellectⁱ agens erit incoꝛruptibilis: ergo ⁊ aia hūana cuius lumē est intellectus agens vt ex p̄missis patet. ¶ Itez nulla forma coꝛrūpit nisi vel actione contrarij: vl̄ per coꝛruptionem sui subiecti: vel per defectū sue cause: per actiōez quidē ꝓtrarij sicut calor destruitur per actionē frigidi: p coꝛruptionē aūt sui subiecti sicut destructo oculo destruit vis visiua: per defectum autem cause sicut lumē aeris deficit defitiēte solis ꝓsentia que erat ipsius causa: ſz aia hūana nō pōt coꝛrūpi per actionē cōtrarij: nō est enī ei aliquid contrariū: cum per intellectū possibilem ipsa sit cognoscitiua ⁊ receptiua omniū cōtrariozⁱ: similiter autem neq; per coꝛruptionē sui subiecti: ostensuz est enim supra ꝙ anima hūana est forma non dependens a coꝛpore ꝑm suum eē: similiter autem neq; per deficientiaz sue cause qⁱ non potest habere aliquā cām nisi eternā vt infra ostendetur: nullo igitur modo aia humana coꝛrūpi pōt. ¶ Ad hec si aia humana coꝛrumpit ꝑ coꝛruptionem coꝛporis oz ꝙ eius esse debilitetur per debilitatem coꝛporis: si aūt aliqua virtus anime debilitetur debilitato coꝛpore hoc non est nisi ꝑ accidens ir. quātum. ſ. virtus anime indiget organo coꝛporali: sicut visus debilitatur debilitato organo per accidēs tamen: quod ex hoc patet si. n. ipsi virtuti per se accideret aliqua debilitas nūq̄ restauraretur organo reparato: videmus autem ꝙ quantūcunq; vis visiua videatur debilitata si organum reparetur vis uisiua restauratur: vnde dicit Arⁱ. in primo de anima ꝙ si senex accipiat oculum iuuenis videbit vtiq; sicut iuuenis: cum igitur intellectus sit virtus anime que non indiget organo vt ex premissis patet: ipse nō debilitatur neq; per se neq; per accidens per senium vel per aliquā aliam debilitatem coꝛporis: si autem i operatione itellectus accidit fatigatio aut impedimētū ꝓpter infirmitatem coꝛporis hoc non est propter debilitatem ipsius intellectus sed ꝓpter debilitatem viriuz quibus intellectus indiget scilicet imaginationis memoꝛatiue ⁊ cognitiue virtutuz patet igitur ꝙ intellectus humanus est incoꝛruptibilis: ergo ⁊ anima humana que est intellectiua quedam substantia. Hoc etiam apparet per auctoꝛitatem Arⁱ: dicit enim in primo de anima ꝙ intellectus videtur quedam substantia esse ⁊ nō coꝛrumpi: ꝙ autem hoc non possit intelligi de aliq̄ substantia sepata que sit intellectus possibilis ut agens: ex premissis haberi potest. ¶ Preterea apparet ex ipsis verbis Arⁱ. in. xi. metaphi. vbi dicit contra platonem loquēs ꝙ cause mouētes preexistūt: cause vero formales sunt simul cū his quoz sunt cause: quando enim sanatur homo tūc sanitas est ⁊ non prius: cōtra hoc ꝙ plato posuit formas rerum preexistere rebus. Et his dictis post modum subdit. Si autez ⁊ posterius aliquid manet perscrutandum est: nam in quibusdā nihil ꝓhibet vt si est anima tale non omnis sed intellectⁱ ex quo patet cum loquatur de formis ꝙ vult itellectum qui est forma hominis post materiam remanere. ſ. post coꝛpus: patet autem ex premissis v̄bis Arⁱ. ꝙ licet ponat animam esse formam non tamē ponit eā nō subsistentē ⁊ ꝑ ꝓns coꝛruptibilē sicut Greg' nissen' ei iponit. nā a gnālitate aliarū formaz animā intellectiuā excludit dicēs eā post coꝛp' remanē ⁊ substantiā quādā eē. ¶ Premissis autē snia catholice fidei cōcoꝛdat. dī. n. in libro ō ecclesiasticis dogmatib'. Solū hoiem credim' habere aiaz substātiuā q̄ ⁊ exuta coꝛpe viuit ⁊ sensus suos atq; igenia viuacit tenet neq; cū coꝛpe moꝛit sicut arabs asserit: neq; post modicū interuallū sicut zenon dā substātialr viuit. Per hoc aūt excludit errоꝛ ipioꝛ ex quoꝛ ꝓsona dicit Sap̄. ij. Ex nihilo nati sum' ⁊ post hoc erimus tanq̄ nō fuerimus. ⁊ ex quoꝛ ꝓsona dicit Salomon Ecclīastes iij. Un' est interit' hois ⁊ iumentoꝛ ⁊ eq̄ vtriusq; cōditio. sicut moꝛit hō sic ⁊ illa moꝛiunt. siliter spirant oia. ⁊ nihil hz hō iumēto amplī'. Q. n. non ex ꝓsona sua sed ipiorū dicat patet ꝙ hoc qō in fine libri quasi determinādo subiūgit. Donec reuertatur puluis in terrā suaz vnde erat. ⁊ spūs redeat ad eum qui dedit illū. Infinite etiam sunt auctoritates sacre scripture que immortalitatem anime protestantur.

¶ Rōnes probantes aīmā humanā corrūpi corrupto corpore. LXXX.

VIdetur autē quibusdā rōnibus posse ꝓbari aīas humanas nō posse remanere post corp̄. Si.n. aīe būane multiplicant fm multiplicatiōez corpoꝝ vt supra ostensū est: destructis ergo corpibus nō pñt aīe in sua multitudine remanere: vñ oportet alterū duoꝝ seq̄: aut ꝙ totaliter aīa būana esse desinat: aut ꝙ remaneat vna tm̄: qō videt esse fm opinionē eorum q̄ ponunt incorruptibile solum id quod ē vnū in oībus hominibus siue hoc sit intellectus agens tantum vt Alexander dicit: siue cum agente etiam possibilis vt dicit Auerrois. ¶ Amp̄. rō formalis est causa diuersitatis fm speciē. sed si remanent multe aīe post corpoꝝ corruptionē: oꝝ eas esse diuersas: sicut eni idē ē qō est vnū secundū substantiā: ita diuersa sunt que sūt multa secūdū substantiā: nō pōt aūt cē in aīabus remanentibus post corpus diuersitas nisi formal' non eni sunt cōpositē ex mā ⁊ forma vt supra probatuz est de oi substātia intellectuali: relinquitur igitur ꝙ sūt diuerse secūdū spēm: nō aūt ꝑ corruptionem corporis mutant aīe ad al' ā spēm: qr̄ōne qō mutat de spē in spēm corrūpit: relinquit g̃ ꝙ anteq̄ essent a corporibus separate erant secunduz speciem diuerse: cōpositā aūt sortiunt spēm secundū formā: ergo ⁊ indiuidua hominū erat secūdū spēm diuersa qō ē icōueniens. g̃ impossibile videt ꝙ aīe humane multe remaneant post corpa. Ad hec videt oio ee ipossibile fm ponētes eternitatē mundi: ponere ꝙ aīe būanc i sua multitudine remaneāt post mortē corporis: si eni mūdus est ab eterno: motus fuit ab eterno: ergo ⁊ generatio est eterna: ꝛz si generatio est eterna: ifiniti hoies mortui sunt ante nos: si ergo aīe mortuoꝝ remanent post mortem in sua multitudine: oꝝ dicere aīas infinitas esse nunc in actu hominū ꝑus mortuoruz hoc autē est impossibile: nā infinitū actu non pōt esse in natura: relinquitur igit̄ si mundus est eternus ꝙ aīe nō remaneāt multe post mortē. ¶ Itez qō aduenit alicui ⁊ discedit ab eo ꝓeter sui corruptionez aduenit ei accidētaliter: hec eni est diffinitio accidentis: si ergo aīa būana nō corrūpitur cōpore abscedente sequetur ꝙ aīa būana accidentaliter corpori vniat: g̃ homo est ens per accidens q̄ est cōpositus ex anima ⁊ corpore: ⁊ sequet̄ vlteri' ꝙ non sit aliqua species humana: nō enim ex his que cōiunguntur per accidens fit species vna: nā homo albus non est aliqua species. ¶ Amp̄. impossibile est aliquam substantiam esse cuius non sit aliqua operatio: ꝛz omnis operatio anime finit cum corpore quod quidem patet per inductionez naz virtutes anime nutritiue operantur per qualitates corporeas ⁊ per instrumentum corporeum ⁊ in ipsum corpus quod perficitur per animam quod nutritur ⁊ auget ⁊ ex quo deciditur semen ad generationem: operationes etiam omnes potentiarum que pertinent ad animam sensitiuam complentur per organa corporalia: ⁊ quedaz earum complentur cum aliqua transmutatiōe corporali: sic̄ que dicuntur anime passiones vt amoz gaudium ⁊ huiusmodi intelligere aūt etsi non sit aliquod organū corporale exercita tamē obiecta eius sunt fantasmata que ita se habent ad ipsam vt colores ad visum: vnde sicut visus nō potest videre sine coloribus: ita aīa intellectiua nō pōt itelligere sine fantasmatibus: indiget etiam aīa ad intelligendum virtutibus ꝓparantibus fantasmata ad hoc ꝙ fiant intelligibilia actu. ſ. virtute cogitatiua ⁊ memoratiua de quibus constat ꝙ cū sunt actus quorundam organorum corpis per que operantur ꝙ nō possunt remanere post corpus. vnde ⁊ Arī dicit ꝙ nequaq̄ sine fantasmate intelligit aīa: ⁊ ꝙ nihil intelligit sine itellectu passiuo quez vocat vtutez cogitatiuā que est corruptibilis ⁊ ꝓpter hoc dicit in primo de aīa ꝙ intelligere hois corrumpitur quodaz iterrius corrupto .ſ. fantasmate vel passiuo intellectu: ⁊ in .iij. de aīa dī qō non remiscimur post mortē eoz q̄ sciuim' in vita sic igitur ꝓz ꝙ nulla operatio aīe pōt remanere post mortem: neq; igit̄ substātia eius manet: cum nulla substātia possit cē absq; operatione.

¶ Improbatio p̄dictaz rōnum. LXXXI.

HAs aūt rōnes quia falsum cōcludūt vt ex premissis oñsū est: temptanduz ē soluere: ac ꝑmo sciēdum est quecūq; oportet esse iuicem coaptata et ꝓportionata sil' recipiūt multitudinē vel vnitatez vnūqōq; ex sua cā: si igitur eē vnius dependeat ab altero: vnitas vel multiplicatio eius etiam ex illo dependet aliq̄n ex alia cā ītrinseca: formā igitur ⁊ materiā sp oportet eē ad inuicē ꝓportionata ⁊ q̄l naturaliū coaptata: quia ꝓprius actus in ꝓpria materia fit: vnde sp oportet ꝙ materia ⁊ forma ꝛ sequantur se inuicem in multitudine ⁊ vnitate: si igitur eē forme ꝺpendet a materia: multiplicatio ipsius a materia dependet: ⁊ si inter vnitas: si aūt nō erit quidem neciū multiplicari formā secūdū multiplicationē materie. i. sil' cum materia: ⁊ proportionē ipsi': nō aūt ita ꝙ dependeat vnitas vel multitudo ipsius forme a materia: oñsum est aūt quod anima humana est foꝛa secundum suuz eē a materia non dependēs: vnde sequitur ꝙ multiplicantur quidē anime secundum ꝙ multiplicant corpora non tñ multiplicatio corpoꝝ erit cā multiplicatōis aiaꝝ: ⁊ ideo non oportet ꝙ destructis

corporibus esset pluralitas aiarū vt ꝑma rō con cludebat. Ex quo etiam de facili patet responsio ad secūdā rationē: nō enī quelibet formarū diuersitas facit diuersitatē secundū speciez sed solū illa que ē fm principia formalia vel scōm diuersā rationē forme: cōstat enī q alia est essentia forme hⁱ ignis ⁊ illius nec tamen est alius ignis neq alia fō ma secūdū speciē: multitudo igit aiarū a corpibⁱ separatarū cōsequit quidē diuersitatē formarum secūdū substātiā q: alia est substantia huⁱ aie ⁊ illi us: nō tn ista diuersitas ꝓcedit ex diuersitate prin cipiorꝫ essentialiū ipsius aie nec ē secūdū diuersaz rationem ipsius aie: sed ē scōm diuersā cōmēsu rationē aiarū ad corpora: hec enī aia ē cōmensu rata huic corpi ⁊ nō illi: illa aūt alij: ⁊ sic de oibⁱ: huiusmōi aūt cōmēsurationes remanēt in aiabⁱ etiā pereūtibus corporibus: sicut ⁊ ipse earū sub stantie manēt q̄ a corpibus secūdū eē nō dependē tes: sūt. n. aie scōm substātias suas forme corporꝫ: alias accidētaliʳ corpori vniret: ⁊ sic ex aia ⁊ corpe nō fieret vnū per se sz vnū per accns: in quātū aūt forme sūt oportet eas eē corporibus cōmēsuratas vnde patet q ipse diuerse cōmēsurationes manēt in aiabus sepatis ⁊ per cōsequēs pluralitas. ¶ Occasione aūt tertie rationis inducte aliqui eternita tem mundi ponētes in diuersas opiniones extra neas inciderūt. Quidam enim conclusionem sim pliciter cōcesserūt dicētes aias hūanas cū corpibⁱ penitⁱ interire. Alij vō dixerūt q de oibus aiabⁱ remanet aliqd vnū separū qō ē oibⁱ cōe. ſ. itellectⁱ agens secūdū quosdā: vel cū eo intellectⁱ possibilⁱ scōm alios. Alij aūt posuerūt aias in sua multitu dine post corpora remanere: sed ne cogerentur animarum ponere infinitatem dixerunt animas easdē diuersis corporibus vniri postꝫ determinatū tēpus: ⁊ hec fuit platonicorꝫ opinio de qua. j. age tur. Quidā vero oia p̄dicta vitātes dixerūt nō eē icōueniēs aias sepatas actu existere infinitas: esse enī infinitū actu in his que nō hnt ad iuicē ordi nē est eē infinitū per accns: qō ponere nō reputāt icōueniēs ⁊ ē positio Auicēne ⁊ Algazelis. Quid aūt horꝫ Arⁱ. senserit ab eo expresse nō inuenit cū tn expresse mūdi eternitatē ponat: vltima tamen predictarum opinionū principijs ab eo positis re pugnat: nā in. iij. phisicorꝫ ⁊ in ꝑmo celi ⁊ mundi ꝓbat infinitū nō esse actu i corporibus naturalibⁱ: nō aūt in substātijs imaterialibus: certū tamen ē circa hoc nullā difficultatē poni catholice fidei p fessores qui eternitatē mundi non ponentes. ¶ Nō est etiā necessariū q si aia manet corpore destruc to q fuerit ei accidentaliter vnita vt quarta rō cō cludebat: accidēs. n. describit qō pōt adeē vel ab esse preter corruptionē subiecti cōpositi ex mā ⁊ fō ma: si autē referat ad principia cōpositi subiecti: verū non inuenitur: constat. n. materiā primā in genitā ⁊ incorruptibilem esse vt probat Arⁱ. in ꝑ mo phisicorꝫ: vnde recedente forma manz in sua essentia: non tn forma accidentaliter ei vniebatur sed essentialiter: vniebatur enim ei secūdū eē vnū similiter aūt aia vnit corpori scōm esse vnū vt su pra ostensum est: vnde licet maneat post corpus: substantialiter ei vnitur nō accidentaliter: q autē materia prima remaneat actu post formā nō est nisi fm actum alterius forme: anima autem hūa na manet in actu codez: ⁊ ex hoc contingit q aia humana est forma ⁊ actus: materia autem ꝑma potentia ens. ¶ Qz autē q̄nta ratio ꝓponebat nul lam operationem posse remanere in anima si a corpore separetur: dicimus esse falsum: manēt. n. operationes ille que per organa non exercentur: huiusmōi aūt sunt intelligere ⁊ velle: que aūt per organa corporea exercētur sicut sunt operationes anime nutritiue ⁊ sensitiue ⁊ hec non manēt. Sci endū tamē est q alio modo intelligit aia sepata a corpore ⁊ corpori vnita sicut ⁊ alio mō est: vnum quodq enī secundum hoc agit secundum q ē eē quidem anime humane dum est corpori vnita ⁊ si sit absoluturz a corpore nō dependēs: tamē stra mērum quoddā ipsius ⁊ subiectū ipsum recipiēs est corpus: vnde ⁊ consequenter operatio propria eius q̄ est intelligere etsi nō dependeat a corpore q̄ si per organum corpale exercita: habet tn abiectū in corpore. ſ. fantasma. vnde q̄ diu est aia in cor pore nō pōt intelligere sine fantasmate nec etiam reminisci nisi per virtutē cogitatiuā ⁊ memorati uam per quā fantasmata preparantur vt ex dictō patet: ⁊ propter hoc intelligere q̄tū ad hunc mo dum ⁊ similiter reminisci destruit corpore destru cto: esse vō anime sepate est ipsi soli absq corpore vnde nec eius operatio que est intelligere explebi tur per respectum ad aliqua obiecta in corporeis organis existentia que sunt fantasmata: sed intelli get per se ipsam per modum substantiarum que sunt totaliter secūdū esse a corporibus sepate: de quibus infra agetur: a quibus etiā tangz a superi oribus vberius influentiam recipere poterit ad p fectius intelligendum: cuius signuz etiam in viuē tibus apparet: naz anima quando impeditur ab occupatione circa corpus propriū: redditur de bilior ad intelligendum aliqua altiora: vnde ⁊ v̄ tus temperantie que a corporeis delectationibus retrahit animā precipue facit homines ad intelli gendum aptos: homies etiā dormiētes q̄n corpo reis sensibus non vtuntur nec est aliqua perturba tio humorꝫ aut fumositatum impediens: precipiūt de futuris ex superiorum impressione aliqua que modum ratiotinatiōis humane excedunt: ⁊ hoc multo magis accidit in syncopizātibus ⁊ extasim passis: quāto magis fit retractio a corporeis sensi bus nec immerito hoc accidit: quia cum anima

humana vt supra ostensum est sit in confinio corporum ⁊ incorporearum substantiarum quasi in orizonte existens eternitatis ⁊ tēporis recedēs ab infimo appropinquat ad sūmum: vnde ⁊ quādo totaliter erit a corpore separata perfecte assimilabitur substantijs sepatis quantum ad modum intelligendi: ⁊ habendi intelligentiam influentiam eoꝝ recipiet: sic igitur ⁊ si intelligere nostruꝫ secūdum modum presētis vite corrupto corpore corrumpat: succedet isti modo alius tamen modus intelligendi altior reminisci. autē cum sit actus ꝑ corporeum organum exercitus vt in libro de memoria ⁊ reminiscentia Arl. probat: non poterit post corpus in anima remanere nisi reminisci eq̄ uoce sumatur pro intelligentia eorum que quis prius nouit: quam oportet anime separate ad eē etiam eorum que uouit in vita: cum species intelligibiles in intellectu possibili indebiliter recipiantur vt dictum est supra: circa alias vero anime operationes sicut est amare gaudere ⁊ alia huiusmodi est equiuocatio cauenda: naꝫ quandoqꝫ sumuntur vt sunt anime passiones ⁊ sic sunt actus sensibilis appetitus secundum sensibilem vel irascibilem cum aliqua permutatione corporali: sic in anima manē nō possunt post mortem vt Arl. probat in libro de anima: sumuntur autem quādoqꝫ pro simplici actu voluntatis q̄ est absqꝫ passione: vnde Arl. in .vij. ethicorum: ꝙ deus vna simplici operatione gaudet: ⁊ in .x. ꝙ in cōtemplatione sapientie est delectatio admirabilis: ⁊ in .viij. amorem amicitie ab amatione que est passio distinguit: cum vero voluntas sit potentia nō vtēs organo sicut nec intellectus: palam est huiusmodi secundum ꝙ sunt actus voluntatis in anima separata remanere: sic igitur ex predictis rationibus concludi non potest animam hominis esse.

¶ Q. anime brutorum animalium non sunt immortales. LXXXII.

Ex his autem que dicta sūt euidenter ostenditur brutorum aīas nō eē īmortales. Jā enim ostensum est ꝙ nulla operatio sensitiue partis eē sine corpe pōt: in aīabus aūt brutoꝝ nō ē īuenire aliquā operationē superiorē opationibus sensitie partis non enim intelligunt neqꝫ rōcinant: quod ex hoc apparet: quia omnia animalia eiusdē speciei similiter operantur: quasi a natura mote ⁊ ñ ex arte operantes: oīs. n. Jrūdo similiter facit nidū ⁊ oīs aranea similiter telam: nulla igitur operatio ē aīe brutoꝝ que possit sine corpore eē: cum igitur omnis substantia aliquam operationē habeat nō poterit aīa bruti absqꝫ corpore esse: ergo peunte corpe perit. ¶ Itē oīs forma sepata a materia est intellecta in actu: sic enim intellectus agens facit species intelligibiles actu in q̄tum abstrahit eas vt ex supra dictis patet: sed si anima bruti manet corrupto corpe: erit forma a materia sepata ergo erit forma intellecta in actu: sed in sepatis a materia idē est intelligens ⁊ intellectum vt Arl. dicit in .iij. de aīa: ergo aīa bruti si post corpus manet erit intellectualis quod est impossibile. ¶ Adhuc in qualibet re que pōt pertingere ad aliquaꝫ ꝑfectionē inuenitur naturalis appetitus illius perfectionis: bonū enim est ꝙ oīa appetunt: ita tamē ꝙ vnūquodqꝫ ꝓpriū bonū: in brutis aūt non īuenitur aliquis appetitus ad esse perpetuum nisi vt perpetuentur secundū speciē in quātū in eis inuenitur appetit⁹ generationis ꝑ quā spēs perpetuat quod quidē inuenit ⁊ in plantis ⁊ in rebus inaīatis: nō aūt quātū ad proprium appetitum aīalis in quantū ē animal qui est appetitus apprehēsionē consequens: nam cum anima sensitiua nō app̄hendit nisi hic ⁊ nunc: īpossibile est ꝙ apprehendat esse perpetuum: neqꝫ ergo appetit appetitu animali: non est igitur anima bruti capax perpetui esse. ¶ Amp̄. cū delectationes operationes ꝑficiant vt patet per Arl. in p̄mo ethicoꝝ: ad hoc ordinat opatio cuiuslibet rei sicut ī finē in q̄ sua delectatio figit: delectationes aūt brutorū aīaliū oēs referunt ad ꝯseruātiā corporis: nō. n. delectāt in sonis: odorib⁹: ⁊ asuectibus nisi ꝯ ꝙ sit indicatiua ciborū vel venereoꝝ circa que ē oīs eoꝝ delectatio: tota igitur operatio eoꝝ versatur ad cōseruationem eē corporei sicut ī finem: igitur est eis aliqd̄ esse absqꝫ corpore. ¶ Huic autez sententie doctrina catholice fidei concordat: dicitur enim Gen̄. viij. de aīalibus brutis. Aīa illius in sanguine est: quasi dicat: ex sanguinis ꝑmanētia esse ill⁹ dependet: ⁊ in li. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Solum hominem dicimus aīam substātiuam habē i. per se vitalem: brutoꝝ vero animas cum corporibus interire. Aꝝ. etiam in .iij. de anima dicit ꝙ intellectiua pars anime seperatur ab alijs sicut incorruptibile a corruptibili. Per hoc autem excluditur positio platonis qui posuit etiam brutoruꝫ animas esse immortales. ¶ Uidetur tamē posse probari brutorum animas esse īmortales. Cuius euim est aliqua operatio per se seperatim: ⁊ ipsuꝫ est per se subsistens: sed anime sensitiue in brutis est aliqua operatio per se subsistens in qua non comunicat corpus scilicet se mouere: nam mouēs ꝯponitur ex duobus quorum vnum est mouens ⁊ alterum est motum: vnde cum corpus sit motū relinquitur ꝙ anima sola sit mouēs: ergo est per se subsistens: non igitur potest per accidens corrumpi corpore corrupto: illa enim solum per

accidens corrũpunt que per se non hñt cẽ: per se
aũt non potest corrũpi cũ neq; contrarium hẽat
neq; sit ex ptrarijs ꝓpolita: reliquit igit q; sit oio
incorruptibilis. ¶ Ad hoc etiam videbat redire
platonis rõ q; ꝓbabat oẽm aiam esse imortalez:
quia. ſ. anima ẽ mouẽs seipsũ: õne aũt mouẽs seip
sum oportet esse imortale: corpus eni nõ moritur
nisi abscedente eo a quo mouebatur idẽ aũt seip
so nõ põt discedere: vnde sequit secundum ipsuz
q; mouẽs seipsum non possit mori: ⁊ sic relinque
batur q; aia oia motiua eẽt imortalis etiã brutoꝝ
Ideo aũt hanc rationẽ in idẽ redire diximus cuz
premissa: quia cum secundum platonis positiõez
nihil moueat nisi motum: id qõ est seipsũ mouẽs
est per se ipsũ motiuũ ⁊ sic hz aliquã operatiõez
per se: Nõ solũ aũt in mouẽdo sz etiã in sentiẽdo
ponebat Plato aiam sensitiuã ꝑpriaz opatiõez
habere: dicebat enim q; sentire est motus quidaz
ipsius anime sentientis ⁊ ipsa sic mota mouebat
corpus ad sentiendum: vnde diffiniens sensum di
cebat q; est motus anime per corpus. // Hec autez
que dicta sunt pz esse falsa: nõ enim sentire est mo
uere sed magis moueri: nã ex potẽtia sentiente fit
aial actu sentiens per sensibilia a quibus sensu im
mutantur: non autem potest dici similiter sensuz
pati a sensibili sicut patitur itellectus ab intelligi
bili vt sic sentire possit esse operatio aie absq; cor
poreo instrumento sicut est intelligere: naz intelle
ctus appꝛehendit res in abstractione a materia ⁊
materialibus conditionibus que sunt indiuidua
tionis principia nõ aũt sensus: qõ exinde apparet
quia sensus est pticulariuz intellectus vero vniu
vnde patet q; sensus patiunt a rebus fm q; sunt i
materia: nõ aũt intellectus sz fm q; sunt abstracte
passio igitur intellectus est absq; mã corporali nõ
autez passio sensus. ¶ Ad hec diuersi sensus sũt
perceptiui diuersoruz sensibiliũ: sicut visus colorꝝ
auditus sonorꝝ: hec autez diuersitas manifeste ex
dispositione organorum diuersa contingit: naz or
ganuz visus oportet esse in potentia ad omnes co
lores: organum auditus ad oẽs sonos: si autẽ hec
receptio fieret absq; organo corporali: eadẽ potẽ
tia esset omniũ sensibiliũ susceptia: nã virtus ima
terialis se hz equaliter quãtũ de se est ad õnes hꝰ
mõi qualitates: vnde intellectus qui nõ vtit orga
no corporali oia sensibilia cognoscit: sentire igit ñ
fit absq; organo corporeo. ¶ Preterea sẽsus cor
rũpitur ab excellẽtia sensibiliũ nõ aũt intellectus
quia qui intelligit altiora itelligibiliũ nõ minꝰ po
terit alia speculari sed magis: alterius igitur gene
ris est passio sensus a sensibili: ⁊ intellectus ab itel
ligibili: intellectus quidez passio fit absq; organo
corporali: passio vero sensus cum organo corpo
rali: cuius armonia soluitur per sensibilium excel
lentiam. ¶ Dz aũt Plato dixit animã cẽ mouen
tẽ seipsam certum esse videt ex hoc qõ erga corpa
apparet: nullũ eni corꝰ videt mouere nisi sit mo
tũ: vnde Plato ponebat oẽ mouens moueri: ⁊ qz
nõ itur in infinitum vt vnũquodq; motũ ab alio
moueatur: ponebat primũ mouens in vnoquoq;
ordine mouere seipz ⁊ ex hoc sequebatur animã
que ẽ primũ mouẽs i motibus animaliũ esse aliqõ
mouẽs seipsum. Hoc aũt pz eẽ falsũ dupliciter: p
mo quidẽ quia probatũ est q; õne quod mouet p
se ẽ corpus: vnde cũ aia nõ sit corpus ipossibile ẽ
ipsam moueri nisi per accidens. // Scõo qz cũ mo
uens in quãtũ huiusmõi sit actu: motũ aũt in qn
tũ huiusmõi sit i potẽtia: nihil aũt põt eẽ fm idez
actu ⁊ potẽtia: ipossibile erit q; idẽ fm idẽ sit mo
uẽs ⁊ motũ: sz oz si aliquid dicit se ipm mouẽs q;
vna ps eius sit mouẽs ⁊ alia pars sit mota: ⁊ hoc
mõ dicitur aial mouere se ipm: qz aial ẽ mouẽs ⁊
corpus est motũ. ¶ Sz qz Plato animã nõ pone
bat esse corpus: licet vteret noie motus qui ꝑprie
corporũ ẽ: nõ tamẽ ẽ hoc motu ꝑprie dicto intelli
gebat: sed accipiebat motũ cõmuniꝰ ꝑ qualibet
operatione ꝑut etiã Ar. dicit in. iij. de aia q; sen
tire ⁊ intelligere sunt motus quidam: sic autẽ mo
tus non est actus existentis in potentia sed actus
pfecti. vnde cũ dicebat animã mouere se ipsam in
tendebat p hoc dicere q; ipsa operat absq; admi
niculo corporis econtrario ei quod accidit in aliis
formis que non agunt absq; mã: non enim calor
calefacit separatim sed calidum: ex quo volebat
concludere omnem animam motiuam esse imor
talem: nam quod per se habet operationem: ⁊ p
se existentiaz habere põt: sed iam ostensum est q;
operatio anime brutalis que est sentire non põt
esse sine corpore: multo autem magis hoc ap pa
ret in operatione eius quod est appetere: nã oia q̃
ad appetitum sensitiue partis pertinent manife
ste cum transmutatione aliqua corporis fiunt: vn
de et passiones anime dicuntur: ex quibus sequit
q; nec ipsum mouere sit operatio anime sensitiue
absq; organo: non eniz mouet anima brutalis ni
si per sensum ⁊ appetitum: nam virtus que dici
tur exequens motum facit membra esse obedien
tia imperio appetitus: vnde magis sunt virtutes
perficientes corpus ad moueri q̃ virtutes mouẽ
tes: sic igitur patet q; nulla operatio anime bru
talis potest esse absq; corpore: ex quo de neces
sitate concludi potest q; anima brutalis cum
corpore intereat.

¶ Q anima humana non incipiat cuz corpore: sed fuerit ab eterno. LXXXIII.

Sed q̄ eedem res
iueniūt ⁊ esse incipe ⁊ finē essēdi hīe
potest alicui videri q̄ ex quo aīa hu
māna finē essendi non habet q̄ nec principium es
sendi habuerit sed fuerit semp: quod quidē videt
his rōnib⁹ posse ꝓbari: nā id qō nūq̄ esse desinet
hz ēuentē vt sit sp: q̄ ār hz ēuentē nūq̄ de eo verꝝ est
dicere nō esse: quia quātū se extendit virtus essen
di tantum res durat in esse: oē autē quod incepit
esse: est alqñ verū dicere non esse: qō igitur nunq̄
desinet esse nec esse aliquādo incipiet. ¶ Ad huc
veritas itelligibiliū sicut est incorruptibilis ita q̄
tū est de se ē etiā eterna: est. n. necessaria: oē aūt ne
cessarium est eternū: q⁹ quod necesse est esse ipossi
bile est non esse: ex incorruptibilitate autem veri
tatis intelligibilis ostendit aīa secūdū esse incorru
ptibilis pari ergo ratione ex eius eternitate pōt ꝓ
bari aie eternitas. ¶ Amp̄. illud ñ ē pfectū cui plu
rime suaꝝ partiū principaliū desunt: pz aūt prin
cipales partes vniuersi esse intellectuales substan
tias in quarū genere ostensū est supra cē aīas hūa
nas: si igitur quottidie de nouo tot aie humane
esse incipiant quot homines nascūt: pz quottidie vni
uerso plurimas principalium suarū partiuꝫ addi
⁊ plurimas ei deesse: sequit igitur vniuersum cē i
perfectū: quod ē impossibile. ¶ Ad hoc etiā quidā
argumentant ex auctoritate sacre scripture: dicit
enim Gen̄ primo q̄ deus die septimo cōpleuit op⁹
suuꝫ qō fecerat: ⁊ requieuit ab omni opere quod
patrarat: hoc autem nō esset si quottidie novas
aīas faceret: nō igit aie hūane cē incipūt ꝛz a prin
cipio mūdi fuerūt. ¶ Propt̄ has aūt ⁊ silēs ratiōes
q̄dā eternitatē mūdi ponētes dixerūt animā hūa
nam sicut est incorruptibilis ita etiaꝫ ⁊ ab eterno
fuisse: vñ qui posuerūt aīas hūanas in sui multi
tudine cē imortales. ſ. platonici posuerunt easdeꝫ
ab eterno fuisse ⁊ nūc quidē corporib⁹ vniri: nūc
aūt a corporibus absolui hac vicissitudine fm̄ de
terminata annorum curricula obseruata. ¶ Qui
vō posuerunt aīas hūanas cē imortales ꝓz aliq̄d
vnum qō ex oibus hominibus manet p⁹ mortem
posuerūt hoc ipm̄ vnuꝫ ab eterno fuisse siue hoc
sit intellectus agens tm̄ vt posuit Alexander: siue
cum eo etiam intellect⁹ possibilis vt posuit Auer
rois: hoc etiā vident sonare ⁊ Ar⁹. vba: nam de in
tellectu loquēs dicit ipm̄ nō solū incorruptibilem
sed etiā perpetuū cē. Quidā vero catholicā fideꝫ
pfitētes platonicoꝝ doctrinis imbuti viā media
tenuerūt: q⁹. n. fm̄ fidē catholicā nihil ē eternū p
ter deū: hūanas quidē aīas eternas nō posuerunt
sed eas cū mūdo siue potius ante mundū visibilē
creatas cē ⁊ tñ eas de nouo corpib⁹ alligari: quā
quidē pōnē ꝑmus inter christiane fidei ꝓfessores
Origenes posuisse inuenit: ⁊ post eum plures ip
sum sequētes: que quidē opinio vsqꝫ hodie apud
hereticos manet: quoꝝ manichei eas etiā eternas
asserunt cū platone ⁊ eas de corpore ad corp⁹ trā
sire. Qz de facili ostēdi pōt ꝑmissas pōnes nō esse
veritati subnixas. Q⁹. n. nō sit vnus oiuꝫ itellect⁹
possibilis neqꝫ agens iā supra est ostensuꝫ. Unde
restat cōtra istas pōnes ꝓcedē q̄ dicūt plures aīas
esse hoium ⁊ tñ ponūt eas añ corpa extitisse siue
ab eterno siue a mūdi cōstitutione: qō quidē vide
tur incōueniens his rationibus. ¶ Ostensū ē. n.
supra animā vniri corpori vt formā ⁊ actum ipsi
us: actus autem licet sit naturaliter prior poten
tia: tamen in vno ⁊ eodem tempore est posterior
mouetur enim aliquid de potentia in actuꝫ: pr⁹
igitur fuit semen quod quidem est potentia vinū
q̄ esset anima que est actus vite. ¶ Ad hec vni
cuiqꝫ forma naturale est proprie materie vniri.
alioquin constitutum ex forma ⁊ materia esset
aliquid preter naturam: prius autez attribuitur
vnicuiqꝫ quod conuenit ei secundum naturam q̄
qō cōuenit ei pī nām: qō. n. ꝙuenit alicui pī nām
inē ei p accñs: qō ār ꝙuenit ei ꝓz natā iē ei p se q̄
autem per accidens est: semper posterius ē eo qō
est per se: aie igitur prius conuenit esse vnitam cor
pori q̄ esse a corpore separatam: non est igit̄ crea
ta ante corpus cui vnitur. ¶ Amp̄. omnis pars
a suo toto separata est imperfecta: anima autez cuꝫ
sit forma vt probatū est est pars speciei humane:
igitur existens per se absqꝫ corpe est iperfecta: per
fectum autem est prius imperfecto i rerū natura
lium ordine: non igitur cōpetit nature ordini q̄
anima fuerit ꝑus creata a corpore exuta q̄ corpo
ri vnita. ¶ Amp̄. si anime sunt create absqꝫ cor
poribus: querendum est quomodo sint corpori
bus vnite: aut enim hoc fuit violenter: aut p na
turam: si autem violenter: omne autem violentuꝫ
est contra naturam: vnio igitur anime ad corpuꝫ
est preter naturaꝫ: homo igitur qui ex vtroqꝫ cō
ponit est quid inaturale: qō patet esse falsū. Pre
terea substantie intellectuales altioris ordinis sūt
q̄ corpora celestia: in corporibus autem celestib⁹
nihil inuenitur violentum neqꝫ contra naturam
multo igitur minus in substantijs intellectualib⁹
si autem naturaliter anime sunt corporib⁹ vnite
naturaliter igitur anime in sui creatione appetie
runt corporibus vniri: appetitus autem natura
lis statim prodit in actum nisi sit aliquid impedi
ens: sicut patet in motu grauium ⁊ leuium: natu
ra enim semper vno modo operatur: stati ergo
a principio sue creationis fuissent corporib⁹ vni
te nisi esset aliquid impediens: sed omne ipediens
executionem naturalis appetitus est violentiam
inferens: per violentiam igitur fuit q̄ anime es
sent aliquo tempore a corporibus separate: qō
est inconueniens: tamen quia in illis substātijs nō

potest esse aliquid violentuz vt supra ostensū ē: tñ qz violentū z qō ē cōtra naturā cū sit per accidēs nō pōt esse prius eo q ē fm naturā neqz totā spēz consequens: ¶ Preterea cū vnūquodqz naturaliter appetat suā pfectiōez materie ē appetere formā z nō ecōuersō: aia aūt cōparatur ad corpus sicut forma ad materiā ut supra ostensū est: nō igitur vnio aie ad corpus fit per appetitū aie sed magis per appetitū corporis. Si aūt dicat q vtrūqz est aie naturale. s. vniri corpori z esse a corpore separatam p diuersis tpibus: hoc videtur esse ipossibile: qz ea que naturaliť variant circa subiectuz sūt accidētia sicut iuuētus z senectus: si igiť vniri corpori z separi a corpore naturaliter circa aiam variet: erit accidēs aie corpi vniri: z sic ex hac vnione hō cōstitutus nō erit ens p se sed per accidēs. Preterea ōne illud cui accidit alteritas aliq̄ secundū diuersitatē tēpoz: est subiectum celesti motui quē sequitur totus tēporis cursus: substātie aūt intellectuales z icorporee iter q̄s sūt aie sepate excedūt totū ordinē corporis vñ nō pñt esse subiecte celestibus motibus: ipossibile est igiť q secūdū diuersa tēpora nāliter vniant qñqz z separēť qñqz: vel naturaliter nūc hoc nūc illud appetāt. Si ūt dicať q neqz per violentiā neqz per naturā corpi bus vniunť sed spōtanea volūtate: hoc esse ñ pōt nullus enī vult in statū peiorē venire nisi deceptus: aia aūt sepata ē altioris status q̄ corpori vnita: et pcipue fm platonicos qui dicūt q ex vnione corporis patiť obliuionē eoz que prius sciuit z retardatur a cōtēplatione pura veritatis: nō igiť volēs corpori vniť nisi decepta: deceptiōis aūt nulla i eo cā pōt existere cū ponať fm eos sciētiā omniū hīe nec posset dici q iudiciū ex vniuersali cā procedēs in pticulari eligibili subuertatur ꝓpter passiones sicut accidit in cōtinentib⁹. qz passiōes huiusmōi nō sūt absqz corporali trāsmutatiōe: vñ nō pñt eē in aia sepata relinquiť igiť qz aia si fuisset añ corpus nō vniret corpori ꝓpria volūtate. ¶ Preterea ois effectus ꝓcedens ex cōcursu duarū volūtatuz ad iuicē nō ordinatarū est effectus casualis: sicē pz cū aliquis intēdēs emere obuiat in foro creditori illuc nō ex cōdicto veniēti: volūtas aūt patris generātis ex q̄ depēdet generatio corporis nō hz ordinē cū volūtate aie sepate vniri volētis: cū igitur absqz vtraqz volūtate vnio corporis z aie fieri nō possit seqtur q̄ sit casualis: z ita generatio hois ñ ē a natura sz a casu: qō pz eē falsū cū sit vt i pluribus. Si aūt rursus dicať q nec ex natura nec ex ꝓpria volūtate aia corpori vniť: sz ex diuina ordinatione: hoc etiā nō videť cōueniēs si aie añ corpora fuerūt create: vnūquodqz. n. deus instituit secundo cōuenientē modū sue nature. vnde z Geñ. primo de singulis creatis dr. Vidēs deꝰ qō eēt bonū: z simul de oībus. Vidit deꝰ cūcta q̄ fecerat z erāt valde bona: si igiť aias creauit a corporibus separatas oz dicere q hic modus essendi sit cōueniēti or nature earū: nō ē aūt ad ordinatiōez diuine bonitatis ptinēs res ad inferiorē statū reducē sz magis ad meliorē ꝓmouere: nō igiť ex dīna ordiatione factū fuisset q aia corpori vniret. ¶ Preterea ñ pertinet ad ordinē dīne sapie cū superioruz detrimēto ea que sūt infima nobilitate: ifima aūt in rerū ordine sunt corpora generabilia z coruptibilia: nō igiť fuisset ꝓueniēs ordini dīne sapie ad nobilitandū hūana corpora aias ꝓexistētes eis vnire cū hoc sine detrimēto eaꝝ eē nō possit vt ex dictis pz. Hoc aūt Origenes cōsiderās cuz poneret aias hūanas a principio fuisse creatas dixit q ordinatione diuina aie corporibus sūt vnite: sz in eaꝝ penā: nā añ corpora eas peccasse estimauit z pro q̄n titate peccati corpibus nobiliorib⁹ vel mīn⁹ nobilibus eas vnitas esse quasi quibusdā carceribꝰ inclusas. ¶ Sed hec positio stare non potest: pena enim bona nature aduersatur z ex hoc dicit male: si igitur vnio anime z corporis ē quoddā penale nō est bonū natare qō ē ipossibile: est enim itentum per naturam: nam ad hoc naturalis generatio terminat z iterū sequeretur q esse hominem non esset bonum secundum naturam: cum tamē Geñ. ꝓmo dicať post hominis creatiōez. Vidit deus cūcta que fecerat z erāt valde bona. ¶ Preterea ex malo nō ꝓuenit bonū nisi per accidēs: si igiť ꝓpter peccatū anime separate hoc constitutū est q aia corpori vniatur cum hoc sit quoddam bonū per accidens erit: casuale igitur fuit q homo fieret: quod derogat diuine sapientie de qua dicitur Sapieñ. xi. q omnia in numero pondere z mēsura instituit. ¶ Ad hec autē z hoc repugnat apostolice doctrine manifeste: dicitur. n. Ro. ix. de Jacob z Esau q cū nondum nati essent aut aliquid boni aut aliquid mali egissent: dictum est q maio: seruiet minori: non igitur anteq̄ hoc verbum diceretur aliquid eorum anime peccauerant: cuz tamen hoc post eorum conceptionem dictum fuerit ut patet Geñ. xxv. Sunt autem supra cum de distinctione rerum ageretur plura contra Origenis positionem inducta que etiam hic possent assumi: z ideo eis pretermissis ad alia transeūduz est. ¶ Item necesse est dicere q anima humana aut indigeat sensibus aut non: videtur autez manifeste per id quod experimur q indigeat sensib⁹ quia qui caret sensu aliquo non habet scientiam de sensibilibus que cognoscuntur per sensum illū sicut cecus natus nullā sciam habet nec aliquid intelligit de coloribus. ¶ Et preterea si non sunt necessarij humane anime sensus ad intelligenduz non inueniretur in homine aliquis ordo sensitiue et intellectiue cognitiōis: cuius ꝓriū expiemur nā ex sēsibus fiūt i nobis mēorie ex qb⁹ expimēta

de rebus accipimus: per que ad comprehendēdū vniuersalia sciarū ⁊ artiū principia puenimus: si g̃ aia hūana ad intelligēdū sensibus idiget: natura aūt nulli deficit in necessarijs ad ꝓpria operatiōnē explēdā: sic aialibus habētibus aiam sensitiuā ⁊ motiuā dat cōueniētia organa sensus ⁊ motꝰ: nō fuisset aia hūana sine necessarijs adminiculis sē suū istituta: sensus aūt nō opant sine organis corporeis: vt ex dictis patet: nō igit fuit instituta aia sine corporeis organis. Si aūt aia hūana nō indiget sensibus ad intelligenduz ⁊ ꝓpter hoc dicitur absq; corpe fuisse creata: oz dici q̃ ātēq̃ corpi vni reꝛ oiuz sciarū veritates intelligebat p se ipam q̃ platonici cōcesserūt dicētes ideas q̃ sūt forme rez intelligibiles sepate fm platonis sniaz cām scie eē: vñ aia separata cū nullū ipedimētū adesset plenarie oiuz sciarū cognitionē accipiebat: oz igit dicere q̃ dū corpori vnit cū iueniat ignorās obliuionē ꝑhabite scietie patiat qō ēt platonici cōfitent: huiꝰ rei signū eē dicētes q̃ quilibet quātūcūq; ignoret ordinate interrogatꝰ de his q̃ in scietijs tradunt: vitatē respōdet: sicut cū aliqs iā oblito aliquoꝝ q̃ prius sciuit seriatim ꝓponit ea que prius fuerat oblitus: in eoꝝ memoriā ipsū reducit: ex quo etiā seq̃batur q̃ addiscē ñ eēt aliud q̃ reminisci. Sic igit ex hac positione de necessitate ꝯcludit q̃ vnio corporis ⁊ aie ꝑstet intelligentie aie ipedimentū: nulli aūt rei natura aduūgit aliq̃d p qō sua operatio ipediat ſz magis ea per que fiat cōueniētioꝛ: ñ igit erit vnio corpis ⁊ aie naturalis: ⁊ sic homo ñ erit res naturalis nec eiꝰ generatio naturalis: que patent eē falsa. Preterea vltimꝰ finis rei cuiuslibet est id ad qō res puenire nitit p suas operationes: ſz p oēs ꝓprias ordinatas opationes ⁊ rectas hō puenire nitit in vitatis cōtēplationē: nā opatiōes vtutū actiuarū sūt quedā ꝓparatiōes ⁊ dispōnes ad vtutes cōtēplatiuas: finis igit hois est puenire ad vitatis cōtēplationē: ꝓpter hoc igit aia est vnita corpi qō est esse hoiem: nō igit per hoc q̃ vnit corpi sciam habitā perdit: ſz magis ei vnit vt sciētiam acquirat. Itez si aliqs sciarū ignarus de his que ad sciētias pertinēt interrogef nō respōdebit veritatē nisi de vniuersalibꝰ principijs que nullus ignorat ſz sūt ab oibus eodē mō ⁊ naturaliter cognita: postmodū aūt ordinate interrogatus respondebit vitatē de his que sunt ꝓpinqua principijs habito respectu ad principia: ⁊ sic deinceps quousq; veritatē ꝓnoꝝ principioꝝ ad ea de qbꝰ interrogat applicare potest. Ex hoc igit manifeste apparet ꝙ p principia prima in eo qui interrogat causat cognitio de nouo: nō igitur prius habite noticie reminiscit. Preterea si ita esset aie naturalis cognitio cōclusionū sicut principioꝝ: eadez esset scientia apud ōnes de conclusionibus sicut de principijs: quia q̃ sūt naturalia sūt eadē apud omnes: nō est autē eadē scia apud oēs de cōclusionibus ſz solū de ꝓncipijs: ꝓz igit q̃ cognitio principiorum est nobis naturalis ñ aūt cōclusionū: qō aūt nō ē naturale nobis acq̃rimus p id qō ē naturale: sicut etiam in exterioribus p manꝰ instituimꝰ oia artificialia: nō g̃ cōclusionū scia ē in nobis nisi ex principijs acquisita. Ad hec cum natura semper ordinetur ad vnum vnius virtutis oportebit esse naturaliter vnum obiectum: sicut visus colorem ⁊ auditus sonū itellectus igit cum sit vna vis est eius vnū naturale obiectū cuius p se ⁊ naturaliter cognitionē habet: hoc autem oz esse id sub quo cōꝑhendunt oia ab intellectu cognita sicut sub colore ꝯprehendunt oēs colores qui sūt p se visibiles: qō nō ē aliud q̃ ens naturaliter igit intellectus noster cognoscit ens ⁊ ea q̃ sunt p se entis in q̃tū huiusmōi: i q̃ cognitiōe fundat ꝑmoruz ꝓncipioꝝ noticia vt nō eē simul affirmare ⁊ negare ⁊ alia huiusmōi: hec igit sola ꝓncipia intellectꝰ noster naturaliter cognoscit: conclusiones autē p ipa: sicut per colorē cognoscit visus oia sensibilia tam cōmunia q̃ sensibilia per accidens. Preterea id quod per sensum in nobis acquirit non fuit aie ante corpus: sed ipsorū principioꝝ cognitio in nobis ex sensibilibus causat: nisi eniz aliqō totum seusu percepissemus non possemus intelligere q̃ totū esset maius parte: sicut nec cecus natus aliquid percipit de coloribus: ergo nec ipsoꝝ principiorum cognitio affuit anime ante corpus multo igitur minus aliorum: non igitur firma est platonis ratio q̃ anima fuit anteq̃ vniretur corpori. Item si omnes anime preextiterunt corporibus quibus vniuntur: consequens videtur q̃ eadē anima secundum vicissitudinez temporum diuersis corporibus vniatur quod quidez aperte consequitur ponentes eternitatez mundi: si enim generatio hominuz est sempiterna oportet infinita corpora humana generari ⁊ corrumpi secūdū totum temporis decursum: aut ergo oportebit dicere aias ꝑextitisse actu infinitas si singule anime singulis corporibus vniuntur: aut oportebit dicere si anime sunt finite q̃ eedem vniantur nūc his nunc illis corporibus. Idem autem videtur se qui si ponantur anime prefuisse corporibus: ⁊ cū generatio non sit eterna etsi enim ponatur humana generatio non semper fuisse: tamen nulli dubium est quin secundum naturam in infinitum possit durare: sic enim est vnusquisq; naturaliter istitutus nisi per accidens impediatur vt sicut est ab alio generatus ita possit alium generare: hoc autem eēt impossibile si animalibꝰ existentibus finitis vna pluribus corporibus vniri non possit: vnde ⁊ plures ponentium animas ante corpora ponunt transitum anime de corpore in corpus: hoc aūt ē ipossibile: nō igit aie añ corpora ꝑextiterūt.

Q; aũt sit ipossibile vnã animã diuersis corporib⁹ vniri sic patet: anime. n. hũane non differunt spẽ ab ũicẽ sz nũero solo: alioquin ꝛ boies spẽ differẽt: differentia aũt fm numeꝝ ineſt fm principia mãlia: oz igitur diuersitatem animarũ hũanarus fm aliquid mãle sumi: nõ aũt ita q ipsius aie sit materia pars: ostensum est enĩ supra q ẽ substantia itellectualis ꝛ q nulla talis substãtia materiaz hz: relinquit g̃ q scõm ordinẽ ad diuersas materias quibus aie vniunt diuersitas ꝛ pluralitas aiarũ sumat eo mõ quo supra dictũ est: si igit sunt diuersa corpora necesse ẽ q hẽant diuersas animas sibi vnitas: non igitur vna pluribus vnitur. Ad huc ostensuz est supra aiam vniri corpi vt formaz formas aũt oz eẽ ꝓpꝛijs materijs ꝓportionatas cũ se hẽant ad ũicẽ sicut potẽtia ꝛ actus: ꝓprius ãt actus ꝓprie potentie respõdet: nõ g̃ vna aia pluribus corporibus vnit. Amp̃ virtutẽ motoris oz esse suo mobili ꝓportionatã: nõ. n. quecunq; vt mouet quodcũq; mobile: aia aũt ꝛsi nõ sit forma corporis nõ tñ põt dici q nõ sit motor ipsius: aia tum autem ab inaiato distinguim⁹ sensu ꝛ motu oz igit fm diuersitatẽ corpoꝝ esse diuersitatẽ aiarũ. Itẽ in his que generant ꝛ corrũpunt impossibile est per generationem reiterari idẽ numero: cuz eni generatio ꝛ corruptio sit motus in substantiã in his que generantur ꝛ corrumpunt non manet substantia eadem sicut manet in his que secũduz locũ mouentur: sed si vna anima diuersis corpibus generatis vnitur successiue: redibit idẽ numero homo per generationẽ: qõ fm platonẽ de necitate sequit qui dixit hoiem eẽ aiam corpe indutã sequitur etiã ꝛ in malis quibuscunq;: quia cũ vnitas rei sequat formã sicut ꝛ esse: oz q illa sint idẽ numero quoꝝ ẽ forma numero vna: nõ igit ẽ possibile vnã animã diuersis corporib⁹ vniri: ex q̃ ẽt sequit q nec aie fuerũt ante corpora. Huic autez veritati catholice fidei sñia cõcordat. Dr. n. in ps Qui finxit sigillatim corda eoꝝ qz. s. vnicuiq; seorsũ ꝓprie deus aiam fecit: nõ aũt simul oẽs creauit nec vnã diuersis corporibus adiũxit. Dic etiã i libro de ecclesiasticis dogmatibus dr. Aias hoium dicimus nõ esse ab initio inter ceteras intellectuales naturas nec simul creatas sic Origenes finxit.

Solo rõnũ ꝑmissarũ. LXXXIIII.

RAtiones aũtẽ quibus ꝓbat aias ab eterno fuisse vl̃ saltẽ corpibus preexistisse facile ẽ solvere. Qõ eni ꝓmo dr aiam hãe vtutẽ vt sit sp concedi oz. Sz sciẽdũ q vtus ꝛ potentia rei non se extẽdit ad id qõ fuit sz ad id qõ ẽ vel erit: vnde ꝛ in ꝑteritis possibilitas locũ nõ hz: ñ igit ex hoc q aia hz vtutẽ vt sic sp põt cõcludi q sp fuerit: sz q sẽp erit. Preterea ex vtute nõ sequit id ad qõ ẽ vl̃ nisi ꝑsupposita vtute: q̃uis igit aia hẽat virtutẽ vt sit sp: nõ tñ põt cõcludi q aia sit sp: nisi posit⁹ hãc vtutẽ accepit: si aũt sumat q hãc vtutẽ ab eterno habuerit: erit petitũ id qõ oportebit ꝓbari. s. q fuit ab eterno. Quod vero. ij. obijcitur de eternitate veritatis quam itelligit aia cõsiderare oportet q intellecte veritatis eternitas potest intelligi dupliciter: vno modo quantuz ad id quod intelligitur: alio modo quantum ad id quo intelligitur: etsi q dem veritas intellecta sit eterna quantum ad id quod intelligitur: sequetur eternitas rei que intelligitur: non autem intelligentis: si autem veritas intellecta sit eterna quãtum ad id quo intelligitur sequeretur intelligentem animam esse eternam: sic autem veritas intellecta non est eterna sed primo modo. Ex premissis enim patet q species intelligibiles quibus anima nostra intelligit veritatem de nouo nobis aduenire ex fantasmatibus ꝑ intellectum agentem: vnde non potest concludi q anima sit eterna sed q veritates intellecte fundentur in aliquo eterno: fundantur autem in ipa prima veritate sicut in causa vniuersali contenta omnis veritatis: ad hoc autem eternũ cõparatur anima non sicut subiectum ad formam sed sicut res ad proprium finem: nã verum est bonum intellectus ꝛ finis ipsius: ex fine autem argumentuz accipere possumus de rei durationẽ sicut ꝛ de initõ rei argumentari possumus per causam agentez: quod enim est ordinatum ad finem sempiternuz: oportet esse capax perpetue durationis: vnde potest probari ex eternitate veritatis intelligibilis i mortalitas anime non autem eius eternitas. Q; vero non possit probari ex eternitate agentis patet ex his que supra dicta sunt cum de eternitate creaturarum quereretur. Qõ etiam tertio obijcitur de perfectione vniuersi necessitatem non habet: vniuersi enim perfectio attenditur quãtũ ad species non quãtum ad indiuidua cum continue vniuerso plurima indiuidua addantur preexistẽtium specierum: anime autem humane non sunt diuerse secundum speciem sed solum numero vt probatum est: vnde nõ repugnat perfectioni vniuersi si anime de nouo creentur. Ex quo etiam patet solutio ad id quod. iiij. obijcitur. Scilicet enim q dicitur Gen̄. ꝓmo q deus cõsumauit opera sua ꝛ q requieuit ab omni opere qõ patrarat sicut ergo consumatio siue perfectio creaturaruz secũdum spẽs consideratur ꝛ non fm indiuidua: ita quies dei est intelligenda secundum cessationem a nouis speciebus condendis non autez a nouis indiuiduis quorum similia secundum speciez ꝓcesserunt: ꝛ sic cum oẽs anime hũane sint vnius spẽi sicut ꝛ oẽs homines: non repugnat predicte

quieti ſi deus quotidie nouas animas creat.
Sciendum autem eſt quod ab Ar. non inueni
tur dictū q̄ intellect⁹ human⁹ ſit eius: qō tñ dicē
cōſueuit i his q̄ ex ſuā opionē ſp fuerūt: dicit aūt
iō eē ꝑpetuū: qō q̄dē pōt dici de his q̄ ſp erūt ēt
ſi nō ſemp fuerūt. vnde 7 in. xi. metaphiſice cum
anima intellectiua a cōditione aliaꝝ formarum
exciperet: nō dixit q̄ hec forma fuerit añ mām: q̄
tñ Plato de ideis dicebat: 7 ſic videbat cōueniēs
materie in qua loq̄batur vt aliquid tale de aia dice
ret: ſz dixit q̄ manet poſt corpus.

Q̄ aia nō ſit de ſubſtantia dei. LXXXV.

EX his etiam patet
aiam nō eſſe de ſubſtantia dei. Oſten
ſum ē. n. ſupra diuinam ſubſtātiaꝝ eſſe
eternaꝝ nec aliq̄d eius de nouo icipe: aie aūt hūa
ne non fuerit añ corpa vt oñſum eſt: nō igitur aia
poteſt eſſe de ſubſtantia diuina. Amp. oñſuꝝ eſt
ſupra q̄ de⁹ nulli⁹ rei foꝛa eē pōt: aia aūt hūana
eſt forma corpis vt oñſū ē: non igit ē de ſubſtātia
diuina. Preterea oē illud ex q̄ fit aliq̄d eſt in potētia
ad id qō fit ex eo: ſubſtātia āt dei nō eſt in potētia
ad aliq̄d cū ſit purus actus vt ſupra oñſuꝝ ē: impo
ſibile eſt igit q̄ ex ſubſtātia dei fiat anima l̄ qō cū
que aliud. Adhec: illud ex q̄ fit aliud: aliq̄ mō
mutat: de⁹ aūt eſt oīo immobil⁹ vt ſupra ꝓbatum
eſt impoſſibile ē igit q̄ ex eo aliq̄d fieri poſſit.
Amp. in anima manifeſte apparet variatio ſcōm
ſcientiā 7 vtutez 7 eoꝝ oppoſita: de⁹ aūt eſt oīo
inuariabil⁹ 7 p ſe 7 p accidēs: ñ igit anima pōt eē
de diuina ſubſtātia. Itē: ſupra oñſū ē q̄ de⁹ eſt
actus pur⁹ in q̄ nulla potentialitas inuenit: in ani
ma aūt hūana inuenit 7 potētia 7 act⁹: eſt. n. in ea
intellect⁹ poſſibil⁹ q̄ ē potētia ad oia intelligibilia:
7 intellectus agēs vt ex ſupradictis pz: nō eſt igitur
anima hūana ō nata diuina. Itez: cū ſubſtātia
diuina ſit oīo inpartibil⁹: ñ pōt aliq̄d ſubſtātie ei⁹
eē anima niſi ſit tota ſubſtātia ei⁹: ſubſtantiā aūt
diuinā ē inpoſſibile eē niſi vnā vt ſupra oñſū ē: ſe
q̄t igit q̄ oīū hoiuꝝ ſit tñ anima vna q̄tū ad intel
lectū: 7 hoc ſupra ꝓbatum ē: ñ ē igit aia ō ſub
ſtātia diuina. Videt āt hec opio ex triplici fōte
ꝓceſſiſſe. Quidā. n. poſuerūt nullā ſubſtātiā icoꝛ
poreā ēē vñ nobiliſſimū coꝛpoꝝ deū eē dicebāt ſi
ue hoc eēt aer ſiue ignis ſiue qōcūq̄ aliō ꝓncipiū
ponebāt 7 de nā huiuſmōi cōpis aiaꝝ eē dicebāt
nā oēs id q̄ ponebāt ꝓncipiū: aie attribuebant vt
pz ꝑ Ar. in ꝓmo de aia: 7 ſic ſeq̄bat aiā eē de ſub
ſtātia diuina: 7 ex hac radice pululauit poſitio ma
nichei q̄ eſtimauit deū eē quādā lucē cōpeā ꝑ infi
nita ſpatia diſtēſā: e⁹ quādā ꝓticulā hūanā aiā eē
dicebat: hec āt poſitio ſupra ꝓbata ē ꝑ hoc q̄ oñ
ſū ē deū non eſſe coꝛpus: 7 per hoc quod oñſum
eſt animā humanam coꝛpus non eſſe nec aliquaꝝ
itellectualez ſubſtātiā. Quidā vo poſuerūt in
tellectū oīuu homiuꝝ eſſe vnum vel agentem tm̄
vel agentez 7 poſſibilem ſil⁹ ſicut ſupra dictum eſt
et quia quālibet ſubſtantiaꝝ ſepatam antiqui dū
eſſe dicebant: ſequebatur animam nāaz. i. intellec
tum quo intelligimus eſſe diuine nature: vnde et
a quibuſdam nīi tpis xp̄iane fidei ꝓfeſſoꝛibuſ po
nētibus itellectū agentē ſepatū dictū ē expreſſe q̄
itellectus agēs ſit de⁹: hec aūt poſitio de vnitate i
tellectus nīi ſupra ꝓbata ē. Potuit aūt 7 ex ip
ſa ſilitudine aie nīe ad deū hec opinio naſci. In
telligē. n. q̄ maxime eſtimat ꝓpriū dei nulli ſub
ſtantie in mundo iferioꝛi cōuenire inuenit niſi ho
mini ꝓpter aiam: vnde videri potuit aiam ad na
turam dinā ꝓtinere 7 p̄ſertim apud hoieſ i quoꝝ
opionib⁹ erat firmatū q̄ aia hois eēt imortalis.
Ad hoc etiā coadiuuare videt qō Ben. primo
poſt q̄ dictū eſt: Faciam⁹ hoiem ad imaginē 7 ſimi
litudinē nīam: ſubdit. Formauit de⁹ hoiem de li
mo terre: 7 inſpirauit in faciem eius ſpiraculū vi
te: ex q̄ quidā accipe voluerunt q̄ aia ſit de nā di
uina: qui. n. in faciē altrius ſpirat: idē numero q̄
in ipſo erat i aliuꝝ emittit: 7 ſic videt ſcriptura in
nuere q̄ aliquid diuinū a deo i hoiem ad ipſū vi
uificandū imiſſū ſit. Sed ſilitudo ꝓdicta nō oſtē
dit animā hois eſſe aliq̄d ſubſtātie dine cū intelli
gēdo defectū multiplicit patiat: qō de deo dici nō
pōt. vñ hec ſilitudo magis ē idicatiua cuiuſdā ip
fecte imaginis q̄ alicui⁹ ſubſtātialitatis: quod etiā
ſcriptura inuit cū dicit ad imaginez dei hoiem fa
ctū: vñ 7 inſpiratio ꝓdicta ꝓceſſum vite a deo in
hoiem ſm quādā ſimilitudinē demōſtrat nō ſm
vnitatē ſubſtātie: ꝓpter qō 7 in faciē ſpūs vite dici
tur inſpirat⁹ q̄: cū in hac ꝑte coꝛpis ſint plurium
ſenſuum oꝛgana ſita in ipſa facie euidentius vita
monſtratur: ſic igit deus inſpiraſſe in faciem hois
ſpiraculum vite dicit: q̄ ſpm̄ vite hoi dedit nō eū
ex ſua ſubſtātia decidēdo: nā qui 7 coꝛpaliter in
ſufflat in faciē alicui⁹: vñ videt ſūpta eē metapho
ra: aerē in faciem ei⁹ ipellit: nō aūt aliquā ſue ſub
ſtātie ꝑtez i ipſum emittit.

Q̄ aia hūana ñ traducat cū ſemie. LXXXVI.

EX p̄miſſis autē
oſtendi pōt q̄ aia hūana nō traduci
t cū ſemie q̄ ꝑ coitū ſeminata. Quo
rūcūq̄. n. ꝓncipioꝝ opatiōes nō p̄nt eē ſine coꝛpe
nec coꝝ initiū ſine coꝛpe eē pōt: ſic. n. res hz eē ſic
7 operat: cū vnūquodq̄ opet in q̄tū ē ens: ecōtra
rio vo q̄rū ꝓncipioꝝ opationes ſine coꝛpoꝛe ſunt
generatio eoꝝ nō eſt per generationem coꝛpoꝛis:
operatio autem aie nutritiue 7 ſenſitiue non pōt
eſſe ſine coꝛpoꝛe vt ex p̄miſſis pz: opatio aūt aīe i
tellectiue ñ fit per oꝛganū coꝛpoꝛeū vt ſupra habi
tū ē: igit aia nutritiua 7 ſēſitiua per generationez

corporis generant nō aūt aia itellectiua: sed traductio semis ad corporis generationez ordinat: igit aia nutritiua ⁊ sensitiua cē icipiūt p semis traductionē nō aūt itellectiua. ¶ Ad hec si aia hūana p traductionē semis esse incipet: hoc non possz cē nisi duplicit. Uno mō vt intelligeret cē in semine actu q̄i p accns diuisa ab aia generātis sicut semē diuidit a corpe: vt videm⁹ in aialibus anulosis q̄ decisa viuūt in q̄bus est aia vna in actu ⁊ multe i potētia: diuisio aūt corpe aialis p̄dicti in qualibz pte viuēte incipit aia esse actu. Alio mō vt intelligatur in semie cē vtus productiua aie intellectiue: vt sic aia intellectiua ponat cē in semie vtute sz nō actu. Primū aūt hoz cē ipossibile duplici rōne: p mo q⁹ cū aia itellectiua sit pfectissima aiaz ⁊ maxime vtutis eius ppū pfectibile ē corpus hūs magnā diuersitatē in organis p q̄ pnt multiplices eī opationes expleri. vñ nō pōt cē q⁹ fiat actu i semie decisō: q⁹ nec etiā aie brutoz pfectoz p decisiōez multiplicant put contingit in aialibus anulosis. Scōo q⁹ cū intellectus q̄ est propria ⁊ principalis vtus aie intellectiue nō sit alicuius ptis corpis act⁹: nō pōt diuidi per accns fm corpis diuisioē. vnde nec anima intellectiua. Secādū etiā ē ipossibile: vtus.n. actiua q̄ est in semie agit ad generationez aialis trāsmutādo corpus: ñ.n. aliter agere pōt vtus q̄ ē i mā: sz ois forma que incipit cē p transmutationē māe: hz cē a mā dependēs: transmutatio.n. māe reducit eā de potētia i actū: ⁊ sic determinat ad cē actu māe q̄d est. per vnionē forē: vñ si p hoc etiā incipiat esse forme simpliciter: esse forme nō erit nisi in hoc q̄d ē vniri māe: ⁊ sic erit fm esse a mā dependēs: si igit aia hūana p̄ducat in cē p virtutē actiuā que est in semie: sequitur q⁹ cē suū sit dependens a mā sicut cē aliarū formarū materialiū cui⁹ contrariū supra ostensū est: nullo igit mō aia intellectiua p̄ducit in esse per semis traductionem. ¶ Amp̄. ois forma que educitur in esse p materie transmutationez est forma educta de potentia māe: hoc.n. est mām transmutari de potentia in actu reduci: aia aūt intellectiua non pōt educi de potētia māe: iam.n. supra oñsū est q⁹ ipa aia itellectiua excedit totū posse māe cū hēat aliquā opationē absq; mā vt supra ostēsū ē: nō igit aia itellectiua in cē educit p transmutationē māe ⁊ sic neq; per actionē vtutis q̄ est in semie. ¶ Preterea nulla vtus actiua agit vltra suū gen⁹: sz aia intellectiua excedit totū gen⁹ corporū cū habeat opationē sup oia corpa eleuatā q̄ est intelligere: nulla igit vtus corpea pōt p̄ducere animā intellectiuā: sz ois actio vtutis que est i semine est per aliquā corporeā vtutē: agit.n. vtus formatiua mediante triplici calore. s. ignis celi: ⁊ calore aie nō igit pōt p̄duci in cē aia intellectiua per virtutem q̄ ē in semie. ¶ Preterea ridiculū est dicere aliquā intellectualē substātiā vel per diuisionē corpis diuidi vel etiā ab aliq̄ vtute corpea p̄duci: sz aia hūana ē quedā intellectualis substātia vt supra oñsū est: nō igit pōt dici q⁹ diuidat p diuisionē seminis neq; q⁹ p̄ducat in cē a vtute actiua q̄ ē i semine: ⁊ sic nullo mō p semis traductiōez aia hūana incipit cē. ¶ Preterea si generatio alic⁹ ē cā q⁹ aliq̄d sit: corruptio eius erit cā q⁹ illud cē desinat: corruptio aūt corporis nō est cā q⁹ aia hūana cē desinat cuz sit imortalis vt supra ostensū ē: neq; igit generatō corporis est cā q⁹ aia incipiat esse: sed traductio semis ē cā p̄pria generationis corpis: nō est igit traductio semis causa generatiōis aie in cē. Per hoc aūt excluditur error. Apollinaris ⁊ sequatiū eius qui dixerunt animas ab animalibus generari sic a corporibus corpora.

Q̄ anima humana producatur in esse a deo per creationem. LXXXVII.

EX his autem que dicta sunt ostendi potest q⁹ solus deus aiam humanā in esse p̄ducit. Q̄ cē enim q̄d i cē p̄ducit vel generat p se aut p accns: vl̄ creatur: aia aūt hūana ñ generat p se cū nō sit apta nata esse in mā et fōa vt supra oñsū ē: neq; generat p accidēs: cū enim sit fōa corpis generat p corpis generationē q̄ ē ex vtute actiua semis q̄d iptobatū est: cū ḡ aia hūana de nouo esse icipiat: nō eni ē etna nec peristit corpi vt supra ostensū est: relinquit q⁹ exeat in cē p creationē: oñsum ē āt supra q⁹ solus de⁹ pōt creare: solius igit ipse animaz humanā in esse p̄ducit. ¶ Amp̄. ōne illud c⁹ substātia nō ē suuz esse: hz sui esse auctorē vt supra ostensum ē: aia āt hūana nō est suū esse: hoc.n. solius dei ē vt supra hz igit cām actiuā sui cē: sed q̄d per se hz cē per se etiā agit: q̄d vo nō hz cē p se sz solū cū alio nō p se fit sed alio facto: sicut fōa ignis fit igne generato aia aūt hūana hoc hz ppriū int̄ alias formas q⁹ ē in suo cē subsistens ⁊ cē q̄d est sibi ppriū corpi cōmunicat: aia igit p se hz suū fieri p̄ter modū aliarū formarū que fiunt per accidēs compositis factis: sed cum anima humana non habeat materiam partem sui: non potest fieri ex aliquo sicut ex materia: relinquitur ergo q⁹ ex nihilo fiat ⁊ sic creatur: cum igitur creatio sit opus proprium dei vt supra ostensum est: sequitur q⁹ a solo deo ime diate creatur. ¶ Ad hec eorum que sunt vni⁹ generis est idem modus prodeundi in esse vt supra probatum est: anima autem est de genere substantiarum intellectualium que non possunt aliter in esse prodire in esse nisi per viam creationis anima igitur humana erit in esse per creationem a deo. ¶ Item quicquid producitur in esse ab aliq̄

agente:acquirit ab ipo uel aliquid quod ē prici pium essendi in tali specie uel ipm cē absolutum anima ãt nō potest sic produci in eē q̄ acquirat ei aliq̄d qō sit principiū eēndi sicut contingit in rebus compositis ex mã ⁊ forma que generãt p hoc q̄ acquirũt formã i actu. ñ.n. hz aia aliq̄d i se ipa qō sit sibi ꝓncipiū eēndi cū sit substãtia si plex ut supra oñsũ ē.relinquitur igit q̄ nō ꝓdu catur in esse ab aliquo agente nisi per hoc q̄ ꝑse quitur ab ipo eē absolute:ipm ãt eē ē ꝑpus effec tus primi ⁊ ultis agentis:ꝑa.n.agentia agunt per. hoc q̄ impmũt silitudines suaꝝ formaꝝ i rebus factis que sunt forme factoꝝ.aia igit nō pōt pro duci in esse nisi a ꝓmo ⁊ ul'i agente qō ē de'

Preterea finis rei respondet ꝓncipio ei':tūc eniz res perfecta est cū ad primū principium ꝓtingit uel per similitudinē uel q̄cunq̄ mō.finis autem aie hūane ⁊ ultima eius perfectio est q̄ per cogni tionē ⁊ amorē trãscendat totū ordinē creaturaꝝ ⁊ ꝓtigat ad primū principiū quod deus ē:igitur ab eo hz ꝑpe sue origis ꝓncipiū. Hoc etiã innuere vi sacra scriptura Gen. ꝓmo.cū.n.de institutiõe aliorũ animaliũ loquens eoꝝ aias alijs cãis ascri bat:utpote cū dicit. Producãt aq̄ reptile aie uiuentis:⁊ silr de alijs ad hominē ueniēs aiaz ei' a deo creari ostendit dicens.formauit de' hoiem de limo terre ⁊ inspirauit in faciē eius spiraculū uite. Per hoc autem excluditur error ponentiū animas ab angelis esse creatas.

Rationes ad probandū qō anima hūana cau setur ex semine. .LXXXVIII.

SUnt autē quedã que ꝓmissis videntur eē aduersa. Cū n. homo sit aial in q̄tuz hz animam sensitiuã rō autez aialis uniuoce hoi ⁊ alijs aiali bus ꝓueniat:videt q̄ aia sensitiua homis sit eius dem generis cū aiabus aliorum aialiũz que autē sũt vnius generis eundez modū habēt ꝓdendi in eē: aia igitur sensitiua homis sicut ⁊ aliorꝝ aialiũ ꝑ vtutē que est in semine i esse ꝓcedit: est aũt idez fm substãtiaz aia intellectiua ⁊ sensitiua in hoie ut supra oñsum est:videtur igit q̄ etiã aia intellec tiua ꝑ virtutez semis ꝓducatur Preterea sic docet Aꝝ.in.li.de genãtione aialium ꝓus tẽpore est fetus aial q̄ homo:sed cuz est animal ⁊ nō ho mo habet aiam sensitiuam ⁊ nō intellectiuã quã quidez sẽsitiuã non ē dubium ex vtute actiua se minis ꝓduci sicut ⁊ i ceteis aialibus ꝓtingit:illa ãt met aia sensitiua ē in potẽtia ut sit intellectiua: si cut illud aial est in potentia ut sit animal rõnale: nisi forte dicatur q̄ aia intellectia supueniens sit alia substantia:qō supra in probatum ē: videtur igitur q̄ substãtia anime intellectiue sit ex vtute que est in semie Item aia cuz sit forma corpis vnitur corpi scōz suũ eē:sed ad ea que sũt vnuz se cũduz eē termiatur vna actio ⁊ vni' agẽtis: si.n. sũt diuersa agẽtia ⁊ ꝑ ꝓñs diuerse actiões: seq̄tur q̄ sint facta diuersa fm esse: oz vnius agẽtis vnaz actiõem termiari ad esse anime ⁊ corpis: ꝓstat ãt q̄ corpus sit pactionē virtutis que ē in semie: ḡ ⁊ ab eadem est aia que ē ei' forma ⁊ nō ab agẽte se parato Amp.homo generat sibi simile scom spēm ꝑ vtutez que est in seie decliso:omē aũt agẽs immobilit genãt sibi simile in spẽ ꝑ hoc q̄ causat formaz generati a qua est ei' spēs: aia igitur hūa na a qua est spēs hominis ꝓducitur ex virtute q̄ est in semie Item Apollinar' sic argumẽtatur Quicūq̄z dat ꝓplemẽtū opi coopatur agenti:sed si aie creantur a deo ipse dat cõplemẽtuz genera tõi pueroꝝ qui q̄ñq̄z ex adulteris nascũtur:ergo deus coopatur adulteris: qō sibi incõueniẽs vide tur Inueniũtur aũt in libro qui Greg. nisseno inscribitur quedaz rõnes ad hoc idem ꝓbanduz. Argumẽtat aũt sic. Ex anima ⁊ corpe fit vnũ qō est homo vnus:si igitur aia fiat ꝓius q̄ corp' aut corpus ꝓus q̄ aia:idem erit ꝓ' ⁊ posteri' se ipso quod videtur ipossibile:simul igit fit corp' ⁊ aia sed corp' incipit fieri in decisione semis: ergo ⁊ ꝑ decisionē semis aia in esse ꝓducitur Adhuc. imperfecta videtur esse opatio agentis q̄ ñ totaz rem in eē ꝓducit sed solum eius alteraz ꝓtez:si igit deus aiam in esse ꝓduceret: corpus vo virtute se minis formaretur que duo sũt ptes vnius.s. hois vtriusq̄z opatio.s. dei ⁊ semiatiue vtut' impfecta videretur: quod pz esse incõueniens: ab vna igit ⁊ eadem cã ꝓducitur aia ⁊ corpus homis:cõstat aũt corp' hois ꝓduci vtute sems ḡ ⁊ aia Item in oibus que generant ex semie omẽs ptes rei gña te simul ꝓphendũtur vtute in semie licet actu nõ appareãt sicut videm' in tritico aut in q̄libz alio semie q̄ herba ⁊ culmus ⁊ inodia ⁊ fruct' ⁊ ari ste vtute ꝓprehendunt in ꝓmo semie: ⁊ postea ꝑ tenditur semẽ ⁊ declaratur quadam cõuenientia nãli ad ꝑfectiõem nõ assumẽs aliq̄d extrinsecum cõstat aũt aiam eē ptem hois: in semie igitur ho minis vtute ꝓtinetur aia humana nõ aũt ex aliq̄ exteriori causa ꝓncipiũ sumit Amp.eoꝝ q̄ꝝ inuenitur idem processus ⁊ terminus oportet eē idē originis principium:sed in generatione homi nis idem processus corꝑis ⁊ anime ⁊ idem imi nus iuenitur:fm.n.q̄ figuratio ⁊ q̄ntitas mẽbro rum procedit ⁊ aie operationes magis ac magis manifestantur:nam prius apparet operatio aie sensitiue:⁊ tãdem corꝑe completo operatio aie intellectiue: ergo idem est principium anime et corꝑis:sed principium originis corꝑis est ꝑ decisionẽ seminis:ergo est ⁊ principiũ origis aie.

Adhuc qō configuratur alicui constituit ex actōe eius cui ꝓfiguratur: sicut cera q̄ ꝓfiguratur sigillo accipit hāc cōfigurationē ex ipressiōe sigilli: constat āt corp⁹ hois ⁊ cuiuslibet aialis esse ꝑ pe aie configuratū. talis est enim organoꝝ dispositio qualis cōpetit ad operationes aie ꝑ eas exercendas. corpus igitur formatur ex actōe aie. vnō etiā Aꝝ. dicit i ſo de aia q̄ aia ē efficiēs cā corporis: hoc āt nō eēt nisi aia eēt in ſeie: nā corp⁹ ꝑ virtutē que est in ſeie ꝓstituit. est igit aia humana in semine hominis: ⁊ ita ex decisione seminis originē hz. Item nihil uiuit nisi per aiam: semē āt est viuū: quod pz ex tribus: primo quidez q̄ a uiuente deciditur. ſo q̄ in ſeie apparet calor uitalis ⁊ opatio uite que sūt rei uiuentis indicia: ītio ḋa ſeia plantarū terre mandata nisi in se uitam haberent: ex terra que est exanimis nō possent calescere ad uiuendū. ē igitur aia in ſeie: ⁊ sic ex decisione ſeis vitam habet ⁊ originem capit. Amp̄. si aia non ē añ corpus ut ostensū ē negz incipit eē cū ſeis decisione: sequitur q̄ ꝑ⁹ formet corpus ⁊ postea ei infūdatur aia de nouo creata: sed si hoc est uerum ſeqtur ulterius q̄ aia sit pp corpus: qō eni est ꝓpter aliud iuenitur eo posterius: sic̄ uestimēta fiūt propter hoiez: hoc autem est falsuz: nā magis est corpus ꝓpter aiam: finis enim semper nobilior est: oportet igitur dicere q̄ anima simul cū decisione seminis oriatur.

Solutio rōnum premissaꝝ. LXXXIX

AD facilioꝝez uero premissaꝝ rōnuz ſolutionē premittēda sūt quedā ad exponēdū ordinē ⁊ ꝓcessum generationis humane ⁊ generaliter aialis. Primo itaqz sciendū ē falsā esse opinionem q̄rūdā dicētiū q̄ opa uite que apparent in embrione añ ultimū cōplemētū non sūt ex aliqua anima ul̄ vtute anime in eo exīte sed ex aia matris: si. n. hoc esset uexā embrio nō esset aial cū oē aial ex aia ⁊ corpore ꝓstet: opationes etiā uite nō ꝓueniunt a ꝑncipio actiuo extrinseco ſz ab intranea vtute i quo precipue a nō uiuētib⁹ uiuētia uidēt discerni quoꝝ ē ꝓpriū mouē se ipsa: qō. n. nutrit assimilat sibi nutrimētū. vñ oz in nutrito esse vtutez nutritionis actiuā: cū agens sibi sile agat: ⁊ mlto est hoc manifestū in operibus sensus. nā uidere ⁊ audire conuenit alicui ꝑ vtutē aliquā in ipo exītem nō in alio: vnde cū embrio inueniatur nutriri ante ultimū ꝓplemētum: ⁊ etiā sentire nō pōt hoc attribui aie matris. Nec tñ pōt dici q̄ in ſeie ab ipo ꝑncipio sit aia ſm suā essentiā ꝓpletaz: cuius tñ opationes nō apparent ꝓpter organoꝝum defectū: nā cū aia uniatur corpori ut forma: non vnitur nisi corpi cui⁹ est ꝓpr̄ie actus: ē aūt aia act⁹ corpis organici: nō est igit añ orgāizationē corpis in semie aia actu: sed ſoluz potētia siue vtute: vñ Aꝝ. dicit i ſcō de aia q̄ semē ⁊ fructus ſic sūt potentia vitam hñtia q̄ abūciunt aiam. i. anima carent cū tamē id cui⁹ anima est actus sit potentia vitam hñs nō tamē abūciens aiam. seq̄retur etiā si a ꝑncipio aia esset in semie q̄ generatio aialis esset solū per decisionem sicut ē in aialibus anulos q̄ ex uno fiunt duo: semē. n. si statim cū est decisū animā haberet. iaz haberet formā subālez. omis aūt generatio subālis p̄cedit formā subālem non eaz seqtur. si que vo trāsmutatōes foīam subālez sequūtur. nō ordinātur ad eē gnāti: sed ad bñ eē ipsius: sic igit gnātio animalis ꝓpleretur in ipa decisione semis: oēs aūt transmutationes sequentes eēnt ad gnationē iptinentes. Sed adhuc magis ē ridiculuz. si hoc de aia rōnali dicatur: tū quia impossibile est ut diuidatur ſm diuisionez corporis ad hoc ut in deciso semie esse posset: tū q̄ sequeretur q̄ in oibus pollutionib⁹ ex q̄bus ꝓceptus non seqtur nihilominus rōnales aie multiplicarētur. Negz etiam dici pōt qō quidem dicūt: ⁊ si a ꝑncipio decisionis in semie nō sit aia actu sed vtute ꝑpter deficientiam organoꝝū: tñ ipsā met vtutē seis qō est corpus organizabile ⁊ si nō organizatuz eē ꝓportionaliter semi animā in potētia sed non actu: ⁊ quia vita plāte pauciora requirit ōgana q̄ vita animal: ꝑmo semine sufficiēter ad vitā plāte organizato ipaz ꝓdictam vtutē fieri animā uegetabilem: deinde organis magis perfectis ⁊ multiplicatis eādez ꝓduci ut sit anima sensitiua: vlteri⁹ aūt forma organoꝝū pfecta eādam aiaz fieri rationalem: nō q̄dem p actionē vtutis semis sed ex influxu exterioris agentis: ꝓpter quod suspicantur Aꝝ. dixisse intellectū ab extrinseco eē in libro de generatione aialiuz. Scōm. n. hanc pōnem sq̄ret q̄ aliqua vtus cadē nūero nunc esset ania vegetabilis tantū ⁊ postmodū anima sensitiua: ⁊ sic ipa forma subālis ꝓtinue magis ac magis perficeret: ⁊ vlterius sequeret q̄ nō simul sed successiue educeretur forma subālis de potētia in actū: ⁊ vlterius q̄ generatio esset motus ꝓtinu⁹ sicut ⁊ alteratio: q̄ omnia sūt impossibilia in natura. Sequeret etiā adhuc maius incōueniēs. ſ. q̄ aia rōnalis cēt mortalis. nihil. n. formaliter alicui rei corruptibili adueniēs facit ipm esse incorruptibile ꝑ naturaz: alias corruptibile mutaretur in icorruptibile quod est impossibile cū differant ſm genus ut dicit i. x. metaph̄. subā aūt anime sēsibilis cū ponatur esse ꝑ accns generata a corpe generato i ꝓcessu ꝓdicto: de necessitate est corruptibilis ad corruptiōez corpis: si igitur ipsa met sit rationalis quodaz lumine intrinsec⁹ iducto quod formaliter se habet ad ipsam. est. n. sensitiuū potentia itellectiuuz:

de necessitate sequitur q̄ anima rationalis corpore corrupto corrumpitur quod est impossibile ut supra probatum est ⁊ fides catholica docet. Non igitur ipsa met uirtus que cum semine deciditur ⁊ dicitur formatiua: est anima neq; in processu generationis fit anima: sed cum ipsa fundetur sicut in proprio subiecto in spiritu cuius est semen contentiuum sicut quoddam spumosum operat formatōnem corporis prout agit ex ui aie patris cui attribuitur generatio sicut principali generanti: non ex ui aie concepti etiam postq̄ aia inest: ñ.n. conceptum generat se ipm: sed generatur a pre ⁊ hoc patet discurrenti per singulas uirtutes aie: non enim potest attribui aie embrionis ratione vtutis generatiue: tum quia uis generatiua non hz suam operationem nisi completo opere nutritie ⁊ augmentatiue que ei deseruiūt: cū generare sit iam perfecti: tum q; opus generatiue nō ordinat ad perfectionem ipsius indiuidui sed ad speciei ꝓ seruationē: nec etiam potest attribui vtuti nutritiue cuius opus est assimilare nutrimētū nutrito quod hic non apparet: non enim nutrimentum in processu formationis trahitur in similitudinē preexistentis sed perducitur ad perfectiorem formam ⁊ uiciniorem similitudini patris: similiē nec augmētatiue ad quam non pertinet mutatio fm formam: sed solum secundum quantitatem: de sēsitiua autem ⁊ intellectiua patet q̄ non habet aliquod opus formationi tali appropriatum. relinquitur igitur q̄ formatio corporis precipue q̄tū ad primas ⁊ principales partes nō est ab ania genita: nec a uirtute formatiua agente ex ui eius. sz agente ex ui anime generatiue patris cuius opus est facere simili generanti secundum speciem: hec igitur uis formatiua eadem manet in spiritu predicto a principio formationis usq; in finem: spēs tamen formati non manet eadem. naz primo habet formam seminis: postea sanguinis: ⁊ sic ideq̄ usq; ueniat ad ultimum complementuz. licet. n. generatio simplicium corporum non procedat secundum ordinem eo q̄ quodlibet eorum habet formam immediatam materie prime: i generatōne tamen corporum aliorum oportet esse generationū ordinem propter multas formas intermedias inter primam formam elementi ⁊ ultimam formam ad quam generatio ordinatur: ⁊ iō sūt multe generationes ⁊ corruptiones sese cōsequentes. Nec est incōueniēs si aliquid itermedioruz generatur ⁊ statim postmodum interrumpitur: q; iter media nō hēnt spēm completam sed sunt ut i uia ad speciem: ⁊ ideo nō generātur ut pmanent sed ut per ea ad ultimum generatum peruēiatur. Nec est mirum si tota generatiōis transmutatio nō est cōtinua sed sunt multe generationes itermedie: quia hoc etiam accidit i alteratione ⁊ augmēto: nō.n. est tota alteratio ꝓtinua neq; totum augmētum sed solū motus localis est vere ꝓtinu' ut patet in. viij. phīlicorū: quanto igit aliq̄ forma est nobilior ⁊ magis distans a forma elementi. tanto oportet esse plures formas intermedias quibus gradatim ad formaz ultimaz ueniatur et p ꝓns plures generationes medias. ⁊ ideo in generatōe animalis ⁊ homis in quibus est forma pfectissima: sūt plurime forme ⁊ generationes itermedie ⁊ p ꝓns corruptiones: q; generatio vni' est cōruptio alterius: aia igitur vegetabilis que primo inest cuz embrio viuit vita plāte: corrūpitur ⁊ succedit aia pfectior que est nutritiua ⁊ sensitiua sil': ⁊ tūc embrio viuit vita animalis. hac aūt corrupta succedit anima rōnalis ab extrinseco immissa licet precedentes fuerint vtute semis. ¶ His igit visis facile est rndere ad obiecta. Quod. n. primo obȝcitur oportere aiam sensitiuaz eūdem moduz originis in homie ⁊ in brutis habere ex eo q̄ aial de eis vniuoce p̄dicatur: dicimus hoc ncciū nō eē ⁊ si. n. anima sensitiua in homie ⁊ bruto ꝓuenīat scōm generis rōnem: differunt tn spē sicut ⁊ ea q̄rum sūt forme. sicut. n. aial quod ē homo ab alīs aialibus specie differt p hoc quod est rōnale: ita anima sensitiua homis ab aia sensitiua bruti spē differt p hoc q̄ est etiā intellectiua. anima igit in bruto habet id quod est sēsitiuuz tātuz: ⁊ per ꝓns nec eē nec eius opatio supra corpus eleuatur. vñ oportet q̄ sil' cū generatione corpis generet ⁊ cuz corruptione corrūpatur. ania aūt sensitiua i homine cū habeat supra sensitiuam naturā vim itellectiuā ex qua oportet q̄ ipsa subā anime sit fm esse ⁊ operationē supra corpus eleuata neq; p generationem corpis generatur neq; p eius corruptionem corrūpitur: diuersus ergo modus ōiginis in animabus p̄dictis nō est ex parte sensitiui ex q̄ sumitur rō generis sed ex parte itellectiui ex quo sumitur dīa speciei. vnde non potest ꝓcludi diuēsitas generis sed sola diuersitas speciei. ¶ Quod vo scdo obȝcitur cōceptum ꝑus eē animal q̄ hominem: nō ostendit rōnalem aiaz cum semie ꝓpagari. nam anima sēsitiua p quā animal erat non manet sed ei succedit anima q̄ est simul sēsitiua ⁊ intellectiua ex q̄ est animal' ⁊ hō sil' vt ex dictis pz ¶ Quod vo tertio obȝcitur. diuersorū agētium actiones nō terminari ad vnum factum: intelligēdum de diuersis agētibus nō ordinatis: si. n. ordinata sint ad inuicem oportet eorū esse vnuz effectum. nam cā agens ꝑma agit in effectum cāe secūde agentis vehemētius q̄ etiam ipsa cā secūda: vñ videmus q̄ effectus q̄ per instrumētum agit a ꝑncipali agēte magis ꝓprie attribuitur ꝑncipali agēti q̄ instrumēto: ꝓtingit autem qñq; q̄ actio principalis agentis pertingit ad aliquid in operato ad quod nō ꝓtingit actio instrumenti sicut uis ue

getatiua ad ſpēm carnis ꝓducit ad quam nō pōt ꝓducere calor ignis qui eſt eius inſtrumētuz licet opetur diſponendo ad eam reſoluēdo ⁊ ꝓſumendo: cum igit̄ oīs virtus nature actiua ꝓpatetur ad deum ſicut inſtrumētum ad primum ⁊ ꝑncipale agens: nihil ꝓhibet in vno ⁊ eodez generato qō ē homo actionez nature ad aliquid hominis terminari ⁊ nō ad totum qō fit actione dei: corpus igit̄ homis formatur ſimul ⁊ virtute dei quaſi principalis agentis ⁊ ꝑmi. ⁊ etiaz v̄tute ſemis quaſi agētis ſecundi: ſed actio dei ꝓducit animaz humanā quam v̄tus ſemis ꝓducere nō pōt ſed diſponit ad eam. Unde patet ſolutio ad quartū. Sic eni homo ſibi ſimile in ſpecie generat in q̄tum virꝰ ſeminis eius diſpoſitiue opatur ad vltimaz fōaz ex qua homo ſpēm ſortitur. Deum vo adulteris coopari in actione nature nihil ē in cōueniēs: nō n. natura adulterozū mala eſt ſed voluntas. actio aūt que ē ex v̄tute ſemiſ ipozū ē naturalis non voluntaria. vnde nō eſt inconueniēs ſi deus illi operationi coopatur ultimā perfectionem inducēdo.

Quod vo. vi. obj̄citur patz q̄ nō oe neceſſitate ꝓcludit. ⁊ ſi. n. octur q̄ corpus hois formetur ꝑius q̄ anima creetur aut ecōuerſo. nō ſequitur q̄ idē homo ſit ꝑior ſe ipſo. nō. n. homo eſt ſuū corpuſ neq; ſua anima: ſequitur aūt q̄ aliqua pars eius ſit altera ꝑor quod nō eſt inconueniens. nam materia tempore eſt ꝑior forma maꝰiaz dico ſecundum q̄ eſt in potentia ad formam nō ſm q̄ actu eſt per formā ꝑfecta: ſic. n. eſt ſimul cuz forma. corpus igitur humanū ſm q̄ eſt in potentia ad aiam v̄t pote cum nōdum habet aiam eſt ꝑius tpe q̄ anima. tunc aūt nō eſt humanū actu ſed potētia tantū. cum vo eſt humanū actu quaſi p aiam humanam ꝑfectū nō eſt ꝑius neq; poſterius anima ſed ſimul cum ea. Neq; etiā ſequtur ſi aia ex v̄tute ſemis nō ꝓducitur ſed ſolum corpus q̄ ſit imperfecta opatio tam dei q̄ nature ut ſeptima rō ꝓcedebat. v̄tute. n. dei vtrūq; fit ⁊ corpus ⁊ anima lz formatio corporis ſit ab eo mediāte v̄tute ſemis naturali aiam aūt imediate ꝓducat: neq; etiaz ſequitur q̄ actio v̄tutis ſemis ſit imꝑfecta. cum perficiat hoc ad quod ē. Sciendum etiā in ſemine v̄tute ꝓtineri omnia illa q̄ v̄tutem corpoream nō excedunt ſicut fenū culmus internodia: ⁊ ſiliqua. ex quo cōcludi nō poteſt q̄ id hominis quod totam v̄tutem corporeā excedit in ſemie v̄tute cōtineat vt octaua ratio ꝓcludebat. Quod aūt opationes anime videnť ꝑficere in ꝓceſſu generationis humane ſicut ꝑficiunt corpis partes nō oñdit animam humanā ⁊ corpus idē ꝑncipium habere ſicut nona rō ꝓcedebat. ſed oſtendit q̄ diſpoſitio ptiū corpis eſt neceſſaria ad aie operationē. Quod aūt decimo obj̄citur corpus anime ꝓfigurari et ob hoc aiam ſibi corpus ſimile ꝑparare ptiz q̄dē eſt uerum partim autem fm: ſi enim intelligatur de anima generantis eſt uerum quod dicitur. fm ēt ſi intelligatur de aia generati: non. n. v̄tute aie generati formatur corpus q̄tum ad primas ⁊ ꝑcipuas partes ſed uirtute anime generātis ut ſupra ꝓbatum eſt: ſimiliter etiam omnis materia ſue fōme cōfiguratur: non tamē hec configuratio fit ex actione generati ſed ex actione fōme generantis.

Quod autem vndecimo obj̄citur de ſeminis uita in principio deciſionis: pz quidem ex dictis nō eſſe uiuum niſi in potentia. unde tunc aiam actu non habet ſed virtute: in proceſſu autem generationis hz aiam vegetabilem ⁊ ſenſibilē ex uirtute ſeminis que non manēt ſed tranſeūt aia rationali ſuccedente. Neq; etiam ſi formatio corꝑis ai mam humanā precedit: ſequitur q̄ aia ſit ꝓpter corpus ut duodecima rō inferebat: eſt eni aliquid propter alterū dupliciter. Uno modo ꝓpter eius operationē ſiue conſeruationem uł quicquid huiuſmodi eſt qō ſequitur ad eſſe: ⁊ hmōi ſūt poſteriora eo ꝓpter quod ſunt ſicut ueſtimenta ſūt ꝓpter hominē ⁊ inſtrumenta ꝓpter artifices. Alio modo eſt aliquid ꝓpter alterum. i. propter eē eiꝰ: ⁊ ſic quod eſt ꝓpter alterum eſt priꝰ tempore: ⁊ natura poſterius. hoc autem mō corpus eſt ꝓpť aiam ſicut ēt oīs materia ꝓpť formā. ſecus aūt cēt ſi ex aia ⁊ corꝑe ñ fieret unū fm eſſe ſicut dicūt qui ponūt aiam nō eſſe corꝑis formā.

Q nulli alij corpori niſi humano unitur ſubſtantia intellectualis uel forma LXXXX

QUia uero oſtenſū eſt ſubſtantiam aliquam intellectualem uniri corꝑi ut forma. ſ. animaz hūanam: inquirendū reſtat utrum alicui alti corpori aliqua ſubſtantia itellectualis ut forma vniatur: ⁊ quidem de corꝑibus celeſtibus q̄ ſint animata anima itellectuali ſuperius eſt oſtenſuz q̄d de hoc Ar. ſenſit: ⁊ q̄ Aug. hoc ſub dubio dereliq̄t. vñ pñs inquiſitio circa corꝑa elementaria uerſari debet. Q autem nulli corꝑi elementari ſubſtantia itellectualis uniatur vt forma niſi humano: euidenter apparet: ſi. n. alteri corꝑi vniatur aut vnitur corꝑi mixto aut ſimplici: nō aūt pōt vniri corꝑi mixto: q̄ oporteret illud corꝑ maxie eē equalis complexionis fm ſuū genus inter cetera corꝑa mixta: cum uideamus corꝑa mixta tanto nobiliores formas hīe quāto magis ad temperamētum cōmixtōnis puēiunt: ⁊ ſic qō hz formā nobiliſſimā utpote ſubſtantiam itellectuale ſi ſit corꝑus mixtuz oz eē temperatiſſimū: vñ etiam uidemus q̄ molicies carnis ⁊ bonitas tactꝰ que equalitatē cōplexionis demōſtrāt ſunt ſigna

boni intellectus:complexio aũt maxime equalis
est ꝓplexio corporis humani:oꝛ igitur si substan
tia intellectualis uniatur alicui coꝛpoꝛi mixto q
illud sit eiusdẽ nãe cũ coꝛpoꝛe humano:forma ẽt
eius eẽt eiusdẽ nature cũ anima humana si esset
substãtia intellectualis:non igitur eẽt diffeꝛentia
fm spẽm inter illud aial ⁊ hominẽ. Similiter ãt
neq; coꝛpoꝛi simplici puta aeri aut aque aut igni
aut terre uniri põt subã itellectualis ut foꝛa vnũ
quodq; eni hoꝛ coꝛpoꝛ est sile in toto ⁊ partib⁹
eiusdẽ eni nature ⁊ speciei est ps aeris ⁊ totus aer
eteni eũdẽ motũ hꝫ:⁊ silr de aliꝭ:silibus autem
motoꝛibus similes foꝛme debentur:si igitur aliq̃
ps alicuius dictoꝛ coꝛpoꝛũ sit aĩata aĩa itellectu
ali puta aeris:totus aer ⁊ oẽs ptes eius eadem ꝛõe
erũt aĩata. hoc ãt mãifeste appet cẽ flm. nã nulla
opatio uite apparet i ptibus aeris uel aliοꝛ sim
pliciũ coꝛpoꝛum. nõ igitur alicui pti aeris uel sili
um coꝛpoꝛ subã intellectualis vnit ut forma.

Adhec si alicui simpliciũ coꝛpoꝛuꝫ vnitur aliqua
subã intellectualis ut foꝛa. aut habebit intellectũ
tm̃. aut habebit aliaſ potentiaſ utpote q̃ ptinent
ad ptem sensitiuam aut nutritiuaꝫ sicut ẽ in hoie
si aũt hꝫ intellectũ tm̃. frustra vnitur coꝛpi:omis
n. foꝛa coꝛpis habet aliquã ꝓpriam opationẽ per
coꝛpus. intellect⁹ aũt habet aliquã opationeꝫ ad
coꝛpus ptinẽtem nisi fm q̃ mouet coꝛp⁹. intelligẽ
enim ipm nõ est opatio q̃ p oꝛganũ coꝛporis exẽ
ceatur. ⁊ eadem rõne nec uelle eꝛoꝛum etiaꝫ mot⁹
sũt a mouentibus nãlibus. ſ. a gñantib⁹ ⁊ nõ mo
uent se ipsa. vnde nõ oporꝛtet q̃ ꝓpter coꝛũ motũ
sint animata. si aũt habet substãtia intellectualis
que ponit vniri elemẽto aut pti eius alias aie ptes
cũ ptes ille sint ptes aliquoꝛum organoꝛuꝫ opoꝛ
tebit in coꝛpe eli iuenire diuersitatem oꝛganoꝛũ.
qõ repugnat simplicitati ipsius. nõ igitur substan
tia intellectualis põt vniri ut foꝛa alicui elemẽto
aut pti eius. Amp̃. quãto aliquod corp⁹ est ꝓ
pinq̃us materie ꝑme tanto est ignobilius utpote
magis in potẽtia exñs ⁊ min⁹ in actu completo.
elemẽta aũt ipsa sũt ꝓpinq̃oꝛa mãe ꝑme q̃ coꝛpa
mixta cum ⁊ ipa sint mixtoꝛũ coꝛpoꝛũ materia ꝓ
xima: sũt igitur elemẽtoꝛum coꝛpa ignobiliora se
cũdum suam speciem coꝛpibus mixtis. cum igit
nobilioris coꝛpis sit nobiliõ foꝛa: impossibile ẽ q̃
nobilissima foꝛma que est aia itellectiua sit vnita
coꝛpibus eꝛoꝛum. Item. si coꝛpa eꝛoꝛũ aut ali
que ptes eoꝛũ essent aĩata nobilissimis aiabus q̃
sunt anime itellectiue oporꝛeret q̃ quãto aliqua
coꝛpa essent viciniora elemẽtis essent ꝓpinq̃oꝛa
ad vitam. hoc aũt nõ apparet sed magis ꝛriũ. nã
plante minus habent de vita q̃ aialia cum tm̃ sit
ꝓpiquiores terre. ⁊ mineralia que sũt adhuc ꝓ
pinq̃oꝛa nihil hñt de vita. nõ igꝫ substantia intel
lectualis vnitur alicui elemẽto vel pti eius ut for
ma.

Adhuc oũm mouẽtiũ coꝛꝛuptibiliũ vita
per excellentiã ꝛietatis coꝛrũpitur: nam aialia ⁊
plante mortificãtur ab excellẽti calido ⁊ frigido
hũido aut sicco. in coꝛpibus aũt elemẽtoꝛuꝫ sunt
ꝓcipue excellẽtie hꝫ ꝓtrarietatum. nõ igitur est
possibile q̃ in eis sit vita. ipossibile ẽ igitur q̃ sub
stantia intellectiua vniatur eis ut foꝛa. Amp̃.
elemẽta ⁊ si secũduꝫ totũ sint incoꝛruptibilia tm̃
singule partes sunt coꝛruptibiles utpote ꝛietatẽ
habentes. si igit alique partes elemẽtoꝛum hẽant
sibi vnitas substantias cognoscentes. maxime vi
detur q̃ assignet eis vis discretiua coꝛtumpẽtium
que quidez est sensus tactus q̃ est discretiuus cali
di ⁊ frigidi ⁊ similiuꝫ ꝓtrarietatum ꝓpter qõ etiaꝫ
quasi necessarius ad pseruationẽ a coꝛruptiõe
omnibus aialibus inest. hunc aũt sensum impos
sibile est in esse coꝛpoꝛi simplici cum oporteat oꝛ
ganum tactus nõ habere actu contrarietates sed
potentia quod contingit solum in mixtis tempa
tis: non igitur est possibile aliquas partes elemen
toꝛũ eẽ aĩatas anima cognoscitiua. Item oẽ cor
pus viuens aliquo mõ fm aiam localr mouetur:
nam coꝛpora celestia si tm̃ sint animata mouẽtur
circulariter: aialia pfecta motu ꝓgressiuo. ostrea
ãt motu dilatationis ⁊ ꝓstrictionis: plante autem
motu augmẽti ⁊ decremẽti q̃ sunt aliq̃ modo fm
locũ sed in elementis nõ apparet aliquis motus q̃
sit ab aĩa sed solũ mot⁹ nãlis: nõ sunt igitur cõpo
ra uiuentia. Si ãt dicatur q̃ substãtia itellectual
⁊ si nõ vniat coꝛpoꝛi eli aut parti ei⁹ ut forma. vni
tur tm̃ ei ut motoꝛ: ꝑmũ quidẽ in aere hoc dici im
possibile est: cũ. n. pars aeris non sit per se ipaꝫ ter
minabilis nõ põt aliq̃ pars eius determinata mo
tũ propriũ hꝫ propter quem sibi substantia itel
lectual: uniatur. Preterea si aliqua substantia i
tellectual vniat alicui coꝛpoꝛi naturalr sicut motõ
ꝓprio mobili: oꝫ vtutem motiuã illi⁹ substãtie li
mitari ad coꝛpus mobile cui nãlr unit: nã cuiusli
bet motoꝛis ꝓpriꝫ vt⁹ nõ excedit in mouendo ꝓ
priũ mobile: ridiculũ aũt uidet dicere q̃ vtus ali
cuius substantie intellectualis nõ excedat i mouẽ
do aliquã determinatam partẽ alicuius elementi
aut aliquod corpus mixtũ, nõ uidetur igitur dicẽ
dum q̃ aliqua substantia intellectualis vniat ali
cui coꝛpoꝛi elari naturalr ut motoꝛ nisi sibi etiaꝫ
uniatur ut foꝛma. Item motus coꝛpoꝛis elarif po
test ex aliꝭ principiꝭ cãri q̃ ex substantia intellec
tuali: superfluũ igitur eẽt ꝓpter hmõi motus nã
lit substantias intellectuales coꝛpoꝛibus elaribus
vniri. Preterea hoc autem excluditur error ⁊
opio Apulei ⁊ quoꝛũdã plonicoꝛũ qui dixerunt
demonia eẽ animalia coꝛpoꝛe aerea mẽte rõnabi
lia: aio passiua: tempoꝛe eterna: ⁊ quoꝛũdã genti
liũ ponẽtium eꝛa eẽ animata: unde ⁊ eis cultũ di
uinũ instituebant. Excluditur etiã opio dicẽtiuꝫ

angelos ⁊ demones habere corpora naturaliter sibi unita de nā'supiorꝫ ul'iferiorꝫ elemētorū.

¶ Q: sunt alique substantie intellectuales cōpo ribus non vnite. LXXXXI.

EX premissis autez oñdi pōt eē aliquas substantias intel lectuales corporibus penitus non vni tas: ostensuz est.n. supra corporibus corruptis itel lectus subām q̄i perpetuā remanere: ⁊ si quidem substantia intellectus que remanet sit vna omiuz sicut q̄dam dicūt. de necessitate ꝓsequitur eam eē scōm suuz esse a corpore separatam. ⁊ sic habeē pro positum q̄ substātia intellectualis aliqua sine cor pore subsistat. si autē plures aie intellectiue rema neant corpibus destructis. ꝓueniet aliquibus sub stātijs itellectualibus absq̄ corpe subsistere. p̄ser tim cū ostensū sit q̄ anime nō trāseant de corpore ad corpus ꝓuenit aūt animabus eē a corpibus se paratas p accñs cū naturaliter sint forme cōpoꝝ eo aūt quod ē p accñs oportet prius esse id quod est p se. sūt igitur aliq̄ substātie intellectuales aia bus fm naturam ꝑores q̄bus p se inest sine corpi bus subsistere. ¶ Amp̄. omē quod est de rōne ge neris oportet de rōne speciei esse: sunt aūt quedaz que sūt de rōne speciei nō aūt de ratione generis. sicut rōnale est de rōne homis nō aūt de ratione animalis. q̄cquid aūt est de ratione spēi nō aūt ō ratione generis nō est necē oibus speciebus generi ineſſe. multe.n. spēs sunt irrationalium aialium substātie aūt intellectuali fm suū genus ꝓuenit q̄ sit p se subsistens cū habeat p se opationē sicut su perius est oñsū. de ratione aūt rei per se subsistēti nō est q̄ alteri vniatur. nō ē igitur ō rōne substan tie itellectualis fm suū genus q̄ sit corpi vnita. ⁊ si sit hoc de rōe alicuius intellectualis substantie que ē aia: sūt igitur alique substātie intellectuales corpibus nō vnite. ¶ Adh. natura supior in suo in fimo ꝓtingit naturā inferiorez in eī supmo. na tura aūt itellectualis est supior corpali. ꝓtingit āt eam fm aliquaz partē sui q̄ est aia intellectiua. oz igitur q̄ sicut corpus pfectum per aiam intellecti uam ē supmuz in genere corporū. ita aia intellecti ua que vnit corpi sit in fima in gñe subāzum intel lectualiū. sūt igitur alique substātie itellectuales. nō vnite corpibus superiores fm nature ordinem aia ¶ Item. si est aliq̄d in perfectū in aliquo gñe inuenitur ante illud fm nature ordinem aliq̄d in genere illo perfectū. pfectum.n. natura ꝑus est in perfecto. forme aūt que sūt in materijs sūt actus i perfecti quia nō habent esse cōpletum. sūt igit ali que forme que sūt actus ꝓpleti per se subsistentes ⁊ spēm cōpletam habētes. ois aūt forma p se sub sistens absq̄ materia ē subā itellectual'. inunitas aūt materie ꝓfert esse intelligibile ut ex premissis patet. sūt ergo alique substātie itellectuales corpi bus nō vnite. omē aūt corpus materiā habet. ¶ Amp̄. subā pōt eē sine quātitate lz quātitas sine substātia esse nō possit. substātia.n. aliorū generū ꝑma est tpe rōne ⁊ cognitione: sed nulla substātia corporea ē sine quātitate. possūt igitur q̄dam eē i gñe substātie oio absq̄ corpore. omēs aūt nature possibiles in rerum ordine inueniūt. aliter.n. eēt vniuersū iperfectū. in sēpiternis etiam non differt esse ⁊ posse. sunt igitur alique substātie absq̄ cor poribus subsistētes p' primā substātiaz que ocuꝝ est. que nō ē in genere ut supra ostensuz ē ⁊ supra aiam que est corpi vnita. ¶ Adh. si ex aliquibus duob' inuenit aliq̄ cōpositū ⁊ alterū eoꝝ inuēi tur per se quod ē minus pfectū ⁊ alterū q̄ ē ma ius pfectū: ⁊ min' reliq̄ idigens p se inuenit: inuenit āt aliqua substātia ꝓposita ex substātia itellectua li ⁊ corpore ut ex premissis pz: corp' át inuenitur per se sicut pz in oib' corporib' iaiatis: multo igit fortiꝰ inuenīt substantie intellectuales corporibus nō vnite. Item subām rei oz esse proportionataz sue opationi: q̄ opatio est actus ⁊ bonū substātie opantis: sed itelligere ē ꝓpria opatio substātie in tellectualis: oz igitur subām itellectualē talem eē que cōpetat predicte opationi: itelligere autē cuz sit operatio per organū corporeū non exercita n indiget corpore nisi in q̄tum intelligibilia sumūt a sensibilibus: h autē est iperfectus modus intelli gendi: pfectus.n. modus intelligendi est ut intelli gant ea q̄ sunt fm nām suā itelligibilia. Q: autem nō itelligāt nisi ea que sūt fm se itelligibilia sed fi ūt itelligibilia per intellectū ē iperfect' modus in telligendi: si igit ante oē iperfectū oz eē pfectū ali quid in genere illo oz q̄ ante alias hūanas que in telligunt accipiēdo a fantasmatibus sunt alique i tellectuales substantie itelligentes ea que sūt p se intelligibilia nō accipientes cognitionē a sensibili bus ac per hoc oio a corporibus fm suā naturaz sepate. ¶ Preterea Ar. argumētat sic in: xi. me taph. Motū ꝓtinuū regulare ⁊ q̄tū i se est idefici entē oz eē a motore qui n mouet neq̄ p se neq̄ p accñs ut supra ē ꝓbatū. plures ēt mot' oz eē a plib' motorib'. mot' āt celi ē ꝓtinu' regularis ⁊ q̄tū in se ē indeficiēs ē: ⁊ p̄ter primū motū sūt multi tales mot' i celo sic p ꝓsideratōes astrologoꝝ ꝓbat: oz igit eē plures motores q̄ nō mouēāt neq̄ p se neq̄ p accñs. nullū āt corp' mouet nisi motū ut ꝓbatuz ē: motor āt ī corpore unit' corpori mouet p accñs ad motū corporis sic pz de aia: oz igit eē pluīs mo tores q̄ neq̄ sint corpora neq̄ corporib' uniti mo tus āt celestes sūt ab aliq̄ itellectu ut supra ꝓbatū ē: sūt igit plures substātie itellectuales corporib' nō unite. Dis āt concordat sntia Diony. iiij. ca ō diui.

noibus dicẽtis de ãgelis q̃ sicut i mãles ⁊ icorpei i telligũt. Per hoc aũt excludit error saduceorũ q̃ dicebãt spm̃ nõ eẽ: ⁊ positio antiquorũ naturaliũ q̃ dicebãt oẽm substãtiam corpeam eẽ. positio etiam Origenis q̃ dixit q̃ nulla subã p̃ trinitatem diuinam absq̃ corpe põt subsistẽ. ⁊ oium aliorũ ponẽtiũ oẽs ãgelos bonos ⁊ malos hĩe corpa naturaliter sibi vnita.

De multitudine substantiarum separatarum. .LXXXXII.

Sciendũ est autem q̃ Ar. ꝓbare nititr nõ solũ eẽ aliquas substãtias intellectuales absq̃ corpe ſz etiã q̃ sũt eiusdẽ nũeri cuĩ sũt motꝰ deferẽtes in celo neq̃ plures neq̃ pauciores: ꝓbat.n.q̃ nõ sunt aliq̃ motus i celo q̃ a nobis deprehendi nõ possunt p hoc q̃ omis motꝰ q̃ est in celo ẽ ꝓpter motũ alicuĩ stelle q̃ sẽsibilis ẽ: orbes.n. deferũt stellas: motus aũt deferẽtis ẽ ꝓpter modũ delati. Itẽ ꝓbat q̃ nõ sũt alique substãtie separate a q̃bus non ꝓueniant aliq̃ motꝰ in celo: q̃ cuĩ motus celestes ordinẽtur ad substãs separatas sicut ad fines. si essent alie substãtie separate q̃ ille q̃s nũcrat eẽnt aliq̃ motus i eas ordiati sic̃ i fines. aliꝫ eẽnt motꝰ ipfecti. vnde ex his ꝓcludit q̃ nõ sunt plures substantie separate q̃ motꝰ deprehẽsi ⁊ q̃ possunt deprehẽdi in celo pr̃etiz cũ nõ sint plura corpa celestia eiusdẽ spẽi: ut sic ẽt possint eẽ pluꝛes motꝰ nobis icogniti. Hec aũt probatio nõ hz necitatẽ: in his.n. que sũt ad finem sumitur necitas ex fine sicut ipemet docet in .ij. physicorũ: nõ aũt eꝛuerso. vnde si motus celestes ordinãtur in substãs separatas sicut i fines ut ipsemet dic̃ nõ põt ꝓcludi necio numerꝰ substãrũ predictarum ex nũero motuum. Poteſt.n. dici q̃ sũt alique substãtie separate altioꝛis nature q̃ ille q̃ sũt ꝓximi fines motuum celestium sicut instia artificialia sũt ꝓpter hoies q̃ p ea operãtur. ⁊ nihil ꝓhibz eẽ alios homies qui p instrumẽta hmõi nõ opantur i mediate ſz in pant operãtibus. ⁊ iõ ipse Ar. hãc rationẽ nõ inducit quasi neciam sed tanq̃ ꝓbabilẽ dicit. n. Quare substãs ⁊ ꝓncipia imobilia rõnabile ẽ tot estimare. necessariuz aũt dimittat fortiõibꝰ dicẽ. restat igit oñendum q̃ sũt multo plures subẽ intellectuales a corpibus separate q̃ sint motꝰ celestes: substãtie.n. intellectuales sm suũ genus trãscendunt oẽm naturã corpoꝛeã. oz igit accipe gradum in p̃dictis substãtijs sm eleuationẽ earum supra corpoꝛeã nãm. sũt aũt quedam itellectuales substãtie eleuate supra corpoꝛeã substãm sm sui generis nãm tm̃ que tm̃ corpib̃ vniũtur ut forme. vt ex premissis pz. ⁊ quia eẽ substãruz itellectualiũ sm suũ genus nullã a corpe dependentiam hz. ut supra ꝓbatuz ẽ. inuenit altior gradꝰ dictarũ substantiarũ q̃ ⁊ si nõ vniant corpibus ut forme: sũt tm̃ ꝓpriũ motores aliquoꝝ corpoꝝ determinatorũ: sicr ãt nã substãtie intellectualis non dependet a mouẽdo cũ mouere sit ꝓpr̃ ad ꝓncipalẽ eorũ operationẽ. que ẽ itelligere. erit igit ⁊ aliquis gradus altior subãꝝ intellectualiũ: que nõ sũt ꝓpriũ motores aliquoꝝ corporũ ſz supiores motoribus Amp̃. sicut agens p naturã agit per suã formaz naturalẽ: ita agens per intellectũ agit p formã intellectus ut pz i his q̃ agũt per artẽ: sicut igit agẽs p naturã ẽ ꝓportionatũ patiẽti rõe sue forme nãlis ita agens per intellectũ ẽ ꝓportionatũ patienti ⁊ facto p formã itellectꝰ: ut.s. hmõi sit forma itellectiua q̃ possit iduci p actõem agentis i matiã recipientẽ: oz igit ꝓprios motores orbiũ q̃ p intellectuz mouẽt si i hoc opionẽ Ar. sustinẽ uolumꝰ tales itelligentias hĩe q̃les sr̃ explicabiles p motꝰ orbiuz ⁊ ꝓducibiles in rebꝰ matialibꝰ. ſz supra hmõi cõceptiones itelligibiles est accipe aliq̃s uliores. itellectus.n. vlius apphendit formas rerũ q̃ sit eẽ earũ in rebꝰ. vnde uidemꝰ q̃ uliꝰ ẽ forma itellectꝰ speculatiui q̃ practici: ⁊ int artes practicas vlior est ꝓceptio artis iperãtis q̃ excquentis: oz ãt sub substãtiarũ itellectualiũ gradꝰ accipe sm graduz itellectualis opationis q̃ est eis ꝓpa: sũt igitur aliq̃ substantie itellectuales supra illas q̃ sũt ꝓpriũ ⁊ ꝓximi motores determinatoꝝ orbiũ. Adhuc ordo uniuersi exigere uidet ut id q̃ ẽ i rebꝰ nobilius excedat quãtitate uel nũero ignobiliora: igbiliora.n. uidentur eẽ propt nobiliora. vnde oz q̃ nobiliora q̃i ꝓpter se exĩtia mltiplicẽt q̃tũ possibile est: ⁊ iõ uidemus q̃ corpora icarruptibilia. ſ. celestia i tm̃ excedũt corporalia. ſ. clãria ut q̃i hec nõ hẽant nobilẽ quãtitatẽ i cõpatione ad illa: sic ãt celestia corpora dignioꝛa sũt clãrib̃ ut i corruptibilia corruptibilib̃: ita substãtie itellectuales oĩb̃ corporib̃ ut imobile ⁊ imãle mobili ⁊ mãli excedũt igit in nũero itellectuales substãtie separate oĩum rerũ materialiũ mltitudinẽ: nõ igit ꝓprehẽdũt nũero celestiũ motuũ. Itẽ spẽs rerũ matialiuz nõ multiplicãt p materiam sed per formã. forme autẽ que sũt extra matiã hñt eẽ cõpleꝰ ⁊ vlꝰ q̃ forme que sũt i mã. nã forme i matia recipiũt sm matie capacitatẽ: nõ uidenꝫ igit eẽ mioris multitudinis forme q̃ sũt extra matiã q̃s dicimꝰ substãs separatas q̃ sint spẽs materialiũ rerũ. Non ãt ꝓpt̃ h dicimus q̃ substantie separate sint spes istoꝝ sensibiliũ sicut plonici senserũt. cũ.n.ñ possint ad predicta rũ substãrũ notitiã peruenire nisi ex sẽsibilib̃: apposuerunt istas substãs eẽ eiusdẽ spẽi cũ istis uel magis spẽs istaꝝ sicut si aliquis nõ uidẽt solẽ ⁊ lunã ⁊ alia astra ⁊ audiret eẽ quedã corpora incorruptibilia nominaret ea noib̃ istoꝝ corporũ corruptibiliũ extimãs ea eẽ eiusdẽ spẽi cũ istis: quod nõ eẽt possibile. Sicr ãt ipossibile est substãs imatẽ

ales eē eiusdē ſpēi cū maſialib⁹ l' ſpēs ipaꝛ cū mā
ſit de rōe ſpēi hoꝛ ſenſibiliū :lz ñ hec mā que ē ꝑ
priū principiū idiuidui ſicut de rōe ſpēi hois fūt
cānes ꝛ oſſa:ñ āt hec carnes ꝛ h oſſa q̄ ſt̄ ꝑncipia
ſortis ꝛ platonis. Sic igit nō dicim⁹ ſubās ſepa
tas eē ſpēs iſtoꝛ ſēſibiliū:ſed eē alias ſpēs nobilio
res iſtiq̄to puꝛ ē nobil⁹ ꝑmixto:ꝛ tē illas ſubās
eē plures oꝛ iſtis ſpēb⁹ reꝛ māliū. Adhuc ma
gis eſt aliq̄d multiplicabile ſm ſuū eē itelligibile:
q̄ ſm ſuū eē materiale:multa.n.itellectu capim⁹
q̄ i maſia eē nō ꝓnt ex q̄ cōtigit q̄ cuilibet recte li
nee finite pōt mathematice fieri additio: nō autē
nālit raritas etiā coꝛpoꝛ uelocitas motuū ꝛ diuē
ſitas figurarū i infinitū augeri cōphēditur:ſm in
tellectū.quāuis ſit ipoſſibile i natura ſic eē.ſubſtā
tie āt ſepate ſūt i eē itelligibili ſm ſuā naturā: ma
ior igit multiplicitas i eis eſt poſſibilis:q̄ in rebus
materialibus ꝓꝛ ꝓpetatē ꝛ rōnem pēſatā generis
utriuſq̄:i ꝓpetuſ āt nō differt eē ꝛ poſſe: excedit
igit multitudo ſubāꝛ ſepatarū mlt̄itudinē maſia
liū coꝛpoꝛ. His āt atteſtat ſacra ſcriptura .dī
n. Daniel. vij. Milia miliū mini. ei ꝛ ōci. cēte mi.
aſſi. ei. ꝛ Diony. xiij. ca. cele. ierar. dicit q̄ nūer⁹ il
laꝛ ſubāꝛ excedit oēm maſialē mlt̄itudinē. Per
h āt excludit erꝛoꝛ dicētiū ſubās ſepatas ꝓꝛ nūeꝛ
motuū celeſtiū aut ꝓꝛ nūeꝛ ſpaꝛ celeſtiū eē .ꝛ er
roꝛ rabi moiſi q̄ dixit nūeꝛ āgeloꝛ q̄ i ſcriptūa
pōit ñ eē nūeꝛ ſepatarū ſubārū ſꝛ vtutū i iſtiſiferi
oribus: ſicut ſi uis concupiſcibilis dicatur ſpūs ꝓ
cupiſcentie:ꝛ ſic de aliꝭ.

¶ Qꝛ in ſubſtantiꝭ ſeparatis non ſūt multe uni
us ſpeciei. LXXXIII

Ex his autem que

de iſtis ſubſtātiꝭ ꝑmiſſa ſūt oñdi pōt
q̄ ñ ſūt ꝓles ſubſtātie ſepate uni⁹ ſpēi
oñſū ē. n. ſupra q̄ ſubſtātie ſepate ſūt q̄dā q̄ddita
tes ſubſiſtentes:ſpēs āt rei eſt quā ſignat diffinitō
q̄ eſt ſignū quidditatis rei. vñ quidditates ſubſiſtē
tes ſūt ſpēs ſubſiſtentes: ꝓles g̃ ſubſtātie ſepate eē
nō ꝓnt niſi ſint plures ſpēs. Adhuc q̄cūq̄ ſūt
idē ſpē. dīia āt nūero hñt maſiā. dīia at q̄ ex ſoꝛa
ꝓcedit iducit diuerſitatē ſpēi:q̄ āt ex mā iducit di
uerſitatē ſm nūeꝛ:ſubſtātie āt ſepate ñ hñt oīno
mām:neq̄ q̄ ſit ꝑs earū neq̄ cui uniāt ut forme:i
poſſibile ē igit q̄ ſit ꝓles uni⁹ ſpēi. Amꝑ. ad h
ſūt ꝓla idiuidua i una ſpē i rebus coꝛꝛuptibil⁹:
ut nā ſpēi. que nō pōt ꝓpetue ꝓſeruari in uno idi
uiduo ꝓſeruet i ꝓlib⁹:vñ ēt i coꝛpoꝛib⁹ icoꝛꝛuptibi
libus:ñ ē niſi unū idiuiduū i una ſpē. ſubſtātie āt
ſepate natura pōt ꝓſeruari i uno idiuiduo eo q̄
ſūt icoꝛꝛuptibiles:ut ſupra oñſū ē:nō igit oꝛ eē ꝓla
idiuidua in illis ſubſtātiꝭ eiusdē ſpēi. Itē id qō ē
ſpēi i unoq̄z. digni⁹ ē eo qō ē idiuiduatōis ꝓncipiū
ꝓter rōem ſpēi exñs. multiplicatio igit ſpērū pluſ
addit nobilitatis ꝛ ꝓfectiōis uniuerſo q̄ multipli
catio indiuiduoꝝ in una ſpē. ꝓfectio āt uniuerſi
maxie ꝓſiſtit i ſubſtātiꝭ ſepatis:magis igitur com
petit ad perfectionē vniuerſi q̄ ſint plures ꝓꝛ ſpēz
diuerſe q̄ q̄ ſint multe ſm numeꝝ in eadē ſpecie
¶ Preterea ſubſtātie ſepate ſūt ꝓfectiores quaz
coꝛpoꝛa celeſtia. ſed i coꝛporibus celeſtibus ꝓpter
eoꝝ ꝓfectionē nō inueniť niſi unū idiuiduū uniuſ
ſpēi:tū q: unūq̄q̄z eoꝝ ꝓſtat ex tota maſia ſue
ſpēi. tū q: i uno idiuiduo ē ꝓfecte vt⁹ ſpēi ad ꝓplē
dū illud i uniuerſo ad qō ſua ſpēs oꝛdiať ſicut ꝑci
pue pz i ſole ꝛ lūa. m⁹to igit magis i ſubſtātiꝭ ſepa
tis ñ iueńť niſi unū idiuiduū in una ſpecie.

¶ Qꝛ ſubſtantia ſeparata ꝛ anima non ſunt vni
us ſpeciei. LXXXIIII

Ex his autem ulte

rī⁹ oñdit q̄ aia ñ ē el⁹ dē ſpēi cū ſubſtā
tiꝭ ſepatis:maioꝛ.n.ē dīia aie humāe
a ſubſtātia ſepata q̄ uni⁹ ſubſtātie ſepate ab alia:
ſꝛ ſubſtātie ſepate oēs adiuiceť ſpē differūt ut oſtē
ſū ē. multo igit magis ſubā ſepata ab aia. Amꝑ.
unaqueq̄z res hz ꝓpriū eē ꝓꝛ rōez ſue ſpēi. q̄z. n. ē
dīſa rō eēndi hoꝝ ē dīſa ſpēs:eſſe āt aie hūane ꝛ
ſubſtātie ſepate nō ē uni⁹ rōis. nā i eē ſubſtātie ſe
pate nō pōt cōicare coꝛpus:ſicut pōt cōicare i eē
aie hūane que ſm eē unit coꝛpoꝛi ut forma maſie
aia igit hūana differt ſpē a ſubſtātiꝭ ſepatis. Ad
huc qō hz ſm ſe ipm ſpēm ñ pōt eē eiusdē ſpēi cū
eo qō ñ hz ſm ſe ſpēm:ſꝛ ē ꝑs ſpēi:ſubā āt ſepata
hz ꝑ ſe ipam ſpēm:aia āt nō:ſꝛ eſt ꝑs ſpēi humāe:
ipoſſibile eſt igit:q̄ aia ſit eiusdem ſpēi cū iubſtā
tiꝭ ſepat⁹:niſi forte hō eēt eiusdē ſpeciei cū ill⁹ qō
pz eē ipoſſibile. Preterea ex ꝓpria opatōe rei
ꝓcipit ſpēs eius. opatio.n. demōſtrat vtutē q̄ indi
cat eēntiā:ꝓpa āt opatio ſubſtātie ſepate ꝛ aie in
tellectiue ē itelligē. ē ā oio al⁹ modus intelligendi
ſubſtātie ſepate ꝛ aie. nā aia intellígit a fantaſma
tibus accipiēdo. nō āt ſubā ſepata cū ñ hēat oꝛga
na coꝛpea i q̄bus oꝛ eē fantaſmata:nō ſunt igitur
anima humana ꝛ ſubſtātia ſeparata unius ſpēi.

¶ Quomodo accipiatur genus ꝛ ſpēs in ſubſtā
tiꝭ ſepatis. LXXXV

Oportet autē con

ſiderare ſm q̄d dīſificat ſpēs i ſubſtā
tiꝭ ſepatis. In rebus. n. maſialibuſ q̄
ſūt diuerſaꝝ ſpēz unius generis exñtes. rō generis
ex ꝓncipio maſiali ſumit: dīia ſpēi a ꝓncipio ſoꝛa
li :natura. n. ſenſitiua ex qua ſumit rō aiał ē māle
i hōie reſpectu nature itellectiue ex q̄ ſūitur dīia
ſpecifica hōis. ſ. rōale:ſi igit ſubſtātie ſepate ñ ſūt
ex maſia ꝛ forma ꝓpoſite ut ex premiſſis pz ñ ap

paret fm quid in eis genus ⁊ differentia specifica accipi possit. scire igitur oz q̃ diuerse ⁊ rum spēs gradatim naturā entis possident: statim. n. in prima entis diuisione inuenitur: hoc q̃dem perfectū s. ens p se ⁊ ens actu: aliud uero imperfectū. s. ens in alio ⁊ ens in potentia: ⁊ eodem modo discurrēti per singula apparet unam speciem supra aliaz aliquem gradū perfectionis adīcere sicut animalia super plantas: et animalia progressiua super animalia immobilia: in coloribus etiam unā species alia perfectior inuenitur secundum q̃ ē albedini propinquior. propter quod Aꝛ. in. viij. metaphi. dicit q̃ distinctiones rerū sūt sicut nūerus i qua unitas subtracta uel addita speciem nūeri uariat: per quem modum in diffinitiōibus si vna differentia subtrahatur uel addatur diuersa species inuenitur: ratio igitur determinate speciei cōsistit in hoc q̃ natura cōis in determinato gradu entis collocatur ⁊ q̃ in rebus ex matia ⁊ forma ꝯ positis forma est quasi terminus. id ā quod imi natur per eam est materia uel materiale: oportet q̃ ratio generis sumatur ex materiali differentia uero specifica ex formali: et ideo ex differentia ⁊ genere fit unum sicut ex materia ⁊ forma: ⁊ sicut una ⁊ eadem est natura que ex materia ⁊ fōma cōstituitur: ita differentia non addit extraneā quādā naturā super genus sed est quedam determinatio ipius nature generis: ut si genus accipiat animal pedes habens: differentia eius est duos pedes habēs: quam q̃dez differentiā nihil extraneū super genus addē manifestū est. vnde patz q̃ accidit generi ⁊ dīe q̃ determinatio q̃dam quaz differentia iportat ex alio principio causetur q̃ natura generis ex hoc q̃ natura quā signat diffinitō ē ꝯposita ex materia ⁊ foa sicut ex terminate ⁊ terminato: si igitur aliq̃ natuara est simplex ipsa quidem p se ipsā erit terminata nec oportebit q̃ habeat duas ptes quarum una sit terminās ⁊ alia terminata: ex ipsa igitur rone nature sumet rō generis: ex terminatiōe aūt eius fm q̃ est in tali gradu entiū sumet eius dīa specifica. Ex quo etiā patet q̃ si aliq̃ natura nō ē terminata sz in finita i se sicut supra oñsū est de nā diuina: nō ē in ea accipē neq; gen⁹ neq; spēm: qd est ꝯsonuz his q̃ supra de deo oñdimus. Patet etiā ex p̄missis q̃ cū dīse species i substātijs sepatis accipiātur fm q̃ diuersos gradus sortiūt: in vna aūt spē nō sūt plura idiuidua q̃ nō sunt in substātijs sepatis due equales fm ordinē sed vna naturaliter ē altera supior: vñ ⁊ Job. xxxviij. dicit. Nūquid nosti ordinē celi: ⁊ Dyo⁹. dicit. x. c. cele. ierar. q̃ sicut in tota āgelorū multitudine ē ierarchia suprema media ⁊ ifima: ita in qualibz ierarchia ē ordo suprem⁹ medius ⁊ ifim⁹ ⁊ in quolibz ordie supmi medij ⁊ ifimi. Per hoc aūt excluditur Origenis positio q̃ dixit a principio oēs subās spūales equales creatas fuisse: inter quas etiā aias ꝓnūerat: diuersitas aūt que i hmōi substātijs inuenit q̃ q̃dam ē vnita corpi q̃dam non vnita: ⁊ q̃dam altior quedā vo inferiō: puenit ex differētia meritoꝝ: oñsum ē aūt hanc dīam graduum nāle esse: ⁊ q̃ aia nō est eiusdez spēi cuz substātijs sepatis: nec ipse substātie sepate ad inuicez: nec etiā fm ordinem nature equales.

Q̃ substantie separate nō accipiūt cognitiōez ex sensibilibus. .LXXXXVI.

Ex p̄missis ostendi pōt q̃ substātie sepate nō accipiūt itellectiuā cognitōnē ex reb⁹ sēsibilib⁹ Sensibilia. n. scōm suā naturā nata sūt apprehēdi p sēsuz sicut itelligibilia p intellectū. ois igitur substātia cognoscitiua ex sēsibilibus cognitionez accipiēs hz cognitōez sēsitiuā ⁊ p ꝓñs hz corp⁹ principaliter vnitū: cū cognitio sensitiua sine organo corporeo eē nō possit: substātie aūt sepate nō bnt corpora nāliter sibi vnita ut supius ē oñsum: non igit intellectiuā cognitionem ex reb⁹ sēsibilibus sumūt. Amp̄. altior vtutis oportet eē alteri⁹ obiectū: vtus aūt intellectiua substātie sepate ē altiō q̃ vis itellectiua aie hūane: cuz itellectus aie hūane sit ifimus i ordine itellectuū ut ex p̄missis habetur: itellectus aūt hūane aie obiectū ē fātasma: vt supra dictum ē qō est supius i ordie obiectoꝝ q̃ res sensibilis extra aiam exīs sicut ex ordine vtutū cognoscitiuarū apparet: obiectū igit substantie sepate nō pōt eē res exīs extra aiam: ut ab ea immediate accipiat cognitionē: neq; fantasma: relinquitur igitur q̃ obiectū intellectus substantie separate sit aliquid altius fantasmate: nihil aūt ē altius fantasmate i ordine obiectoꝝ cognoscibiliuz nisi id qō est itelligibile actu: substātie igit sepate nō accipiūt cognitionē itellectiuā a sēsibilibus sz itelligūt ea que sūt p se ipa etiā itelligibilia. Ad huc fm ordinem intellectuum est ordo intelligibilium: sed ea que sunt secundum se ipsa intelligibilia sūt supiora i ordie intelligibiliū. his q̃ non sūt intelligibilia nisi quia nos facimus ea intelligibilia: eiusmodi autem oportet esse omnia intelligibilia a sensibilibus accepta. nam sensibilia nō sūt secundum se intelligibilia: huiusmodi autem itelligibilia sunt que intelligit intellectus noster intellectus igitur substantie separate cum sit superior intellectu nostro non intelligit intelligibilia a sensibilibus accepta sz que sūt fm se intelligibilia actu. Amp̄. modus operatōnis ꝓprie alicuius rei proportionaliter respondet modo substantie ⁊ nature ipius: substantia autem separata est itellectus per se existens non in corpore aliquo ope

rō igit itellectual' eius erit intelligibiliū q̄ n̄ sunt fūdata in aliq̄ corpore: oia āt intelligibilia a sēsi bilib' accepta sūt i aliquib' corporib' aliqualit fūdata sic intelligibilia nostra i fātasmatibus q̄ st in organis corporeis: substātie igit sepate non acci piūt cognitionē ex sensibilib'. ¶ Adhuc sic mā p ma ē infimū i ordine rez sensibiliū ꝛ p hoc est in potētia tm̄ ad oēs formas sensibiles: ita intellect' possibilis infim' i ordine itelligibiliū exīs ē i po tentia ad oia itelligibilia ut ex premissis pz: ſz ea que sunt in ordie sēsibiliū supra mām ꝑmā hnt i actu suā formā per quā ꝓstituūt i eē sensibili: sub stātie igit sepate q̄ sūt i ordine intelligibiliū supra itellectū possibilē hūanū sūt actu i eē intelligibili itellectus. n. accipiens cognitionē a sensibilib' nō est actu i eē intelligibili sed i potentia: substantia igit sepata nō accipit cognitionē a sensibilib'. ¶ Adhuc pfectio nāe supioris nō depēdet a natura iferiori: pfectio āt substātie sepate cū sit itellectua lis est i intelligēdo: eaz igit intelligē n̄ dependet a reb' sensibilib' sic ꝙ ab eis cognitionē accipiat. Patet āt ex hoc ꝙ i substātijs sepatis nō ē itellec tus agēs ꝛ possibil' nisi forte equoce: itellect' eniz possibilis ꝛ agēs in aīa itellectiua inueniūt pp hoc ꝙ accipit cognitionē itellectiuā a sensibilibus. naz intellectus agens est qui facit spēs a sensibilibus acceptas eē itelligibiles actu: itellectus āt possibil' est in potentia ad oēs formas sensibiliū cognoscē das: cū igit substātie sepate nō accipiāt cognitōez a sensibilib' nō est i eis itellectus agens ꝛ possibil' vñ ꝛ Az. i tertio de aīa itellectū possibilē ꝛ agen tē inducens ducit eos i aīa oportere poni. ¶ Itez manifestū est i eisdē ꝙ localis distantia cognitio nē aie sepate ipedire nō pōt: localis. n. distantia p se ꝓpat ad sensū. nō aūt ad intellectū nisi p accns in q̄tū a sensu accipit. nā sensibilia fm determiatā distantiā mouent sensū: intelligibilia āt actu fm ꝙ mouēt itellectū nō sūt in loco cū sint a materia corporali sepata: cū igit substātie sepate nō accipi ant itellectiuā cognitionē a sensibilibus: in eorūz cognitionē distātia localis nihil operat: ¶ Palā est etiā ꝙ itellectuali opationi coz ñ admiscetur tpus: sicut. n. itelligibilia actu sūt abq̄ loco ita ēt sūt abq̄ tpe: nā tpus ꝓsequitur motū localē: vnō nō mēsurat nisi ea que aliqualr sūt in loco ꝛ iō i telligere substantie sepate est supra tpus: opatiōi āt intellectuali nostre adiacet tpus ex eo ꝙ a fan tasmatib' cognitionē accipim' q̄ determiatū ispi ciūt tpus: ꝛ ide est ꝙ i ꝓpōe ꝛ diuisione semp nē i telligēdo adiūgit tpus ꝑteritū uel futurū: nō āt itelli gendo ꝙ quid est: itelligit. n. qō q̄d ē abstrahēdo itelligibilia a sensibiliū conditionib': vñ fm illaz opationē neq̄ sub tpe neq̄ sub aliqua conditiōe sensibiliū rez itelligibile ꝓhēdit: ꝓpōit āt aut di uidit applicādo itelligibilia ꝑus abstracta ad res ꝛ i hac applicatōe necē ē cointelligi tpus.

¶ Q. intellectus substantie separate semper intelligit actu. LXXXVII.

EX hoc aūtē appa ret ꝙ itellectus substātie sepate ē sem per itelligēs actu. Qō. n. ē qñq̄ i actu qñq̄ i potentia mēsurat tpe: itellectus āt substan tie sepate ē supra tpus ut ꝓbatū ē: nō est igit qñq̄ itelligens actu ꝛ qñq̄ nō. ¶ Itē ois substātia ui uens hz aliquā opationē uite i actu ex sua natūa que inest ei semp: lz alie qñq̄ insint ei in potentia sicut animalia semper nutriūtur licet non semp sentiāt: substantie autem separate sunt substātie uiuentes ut ex premissis pz: nec habent aliaz ope rationē uite nisi intelligere: oz igitur ꝙ ex sua na tura sint intelligentes actu semper. ¶ Item sub stantie separate mouent per intellectū corpora ce lestia fm phōrum doctrinā: mot' āt corporum ce lestiū est semp cōtinuus: intelligere igitur substā tiaz sepataz est continuū ꝛ semp: hoc āt idez se quitur ꝛ si non ponātur mouentes corpora cele stia cū sint altiores corporibus celestibus: vnde si propria opatio corporis celestis que est mot' ipi' ē cōtīua mlto magis ꝓpa opatio subārū sepataz que est intelligere. ¶ Amp̄. omne quod qñq̄ ope ratur ꝛ qñq̄ non operatur mouetur per se uel p accns: vnde ꝛ hoc ꝙ nos qñq̄ intelligimus qñq̄ non ꝓuenit ex alteratione que est circa ptem sēsi bilem ut dicit i. viij. phicoz: sed substantie sepate non mouentur per se quia nō sunt corpora neq̄ mouentur per accidens q: non sunt unite corpōi bus: igitur opatio propria que est intelligere: est i eis continua ꝛ non interscisa.

¶ Quomodo una substantia separata itelligit aliam LXXXVIII

SI autem substan tie sepate itelligūt ea q̄ sī p se itelligibi lia ut oñsū ē: p se āt intelligibila sunt substātie sepate: imūitas. n. a mā facit aliqd eē p se itelligibile ut ex supioribus pz: sequit ꝙ substātie sepa te itelligāt sic ꝓpa obiecta subās separatas: unaq̄q̄ igit ꝛ se ipam ꝛ alias cognoscet: se ipam qdē unaq̄q̄ earū alit cognoscit q̄ itellectus possibilis se ipz intel lect'. n. possibil' ē ut potētia exīs i eē intelligibili. fit aūt actu p spēm itelligibilē sic mā ꝑma fit actu i eē sēsibili p formā nāle nihil āt cognoscit fz ꝙ ē po tentia tm̄: fz fz ꝙ est actu: vnde ꝛ forma ē pncipiū cognitionis rei: que per eā fit actu: similiter autē potentia cognoscitiua fit actu cognoscens per speciem aliquam. intellectus igit possibilis noster

non cognoscit se ipm nisi per spēm intelligibilem que fit actu i eā intelligibili ⁊ ꝓpter hoc dic̄ Aug. in. tertio de aia q̄ est cognoscibilis sicut ⁊ alia: s. p spēs a fantasmatibus acceptas sicut per formas ꝓ priaſ: substantie aut̄ sepate sūt ſm suā nām: ut actu exītes in esse intelligibili: vnde unaq̄q; eaꝝ sē ipam p suā essentiam cognoscit nō per aliquā spēm alterius rei: cū aut̄ omnis cognitio sit ſm q̄ in cognoscēte est silitudo cogniti: vna āt subāz se pataz: sit silis alteri ſm cōem nām generis: differant āt ab inuicē ſm spēm ut ex premissis apparz uidetur sequi q̄ una eaꝝ aliā nō cognoscat q̄tuz ad propriā rōem spēi: sed solū q̄tuz ad cōez generis rōem. Dicunt ergo quidam q̄ una subāraz separataruz est cā effectiua alterius. in qualibet autem cā effectiua oz eē similitudinē sui effectus: et silr in quolibet effectu oz eē silitudinē sue cāe. eo q̄ unūq̄q; agens agit sibi simile. sic igitur in superiori substantiaꝝ sepataꝝ est silitudo inferioris sic in cā est similitudo effectus: in iferiori āt silitudo superioris est: sicut i effectu est silitudo sue cāe. in cāis autem non uniuocis silitudo effectus est i cā eminētius: cāe āt silitudo in effectu inferiori mō. tales āt cās oz eē substātias sepatas supiores ilspectu iferioꝝ cū ñ sint unius speciei in diuersis gradibus constitute: cognoscit igitur substantia sepata inferior superiorem ſm modum substantie cognoscentis non ſm modum substantie cognite: sz inferiori mō: superior autem inferiorem eminēti ori mō: ⁊ hoc est q̄d in li. de cāis dr̄ q̄ intelligentia scit q̄d est sub se: ⁊ q̄d est supra se p modū sue substantie q: alia est cā alterius. sed cū supius sit ostesū q̄ substātie sepate intellectuales non sunt ꝓposite ex materia et forma: nō possūt causari nisi p modū creationis: creare āt solꝰ dei ē ut supra ost̄sum est: nō poterit igitur una substantiaꝝ sepatarum eē alterius cā. Preterea ostensū est q̄ ꝑn cipales partes uniuersi omēs sunt a deo imediate create: nō ē igitur una earū ab alia: unaquecz autem substārū sepatarum est de principalibus partibus uniuersi multo amplius cū sol uel luna cum unaquecz earū habeat propriā spēm ⁊ nobiliorē q̄ quis spēs corporaliū rez: nō igitur una eaꝝ cā tur ab alia sed omnes immediate a deo: sic igitur ſm predicta quelibet substāz separū cognoscit deum naturali cognitione ſm modū sue substantie p quā silis sūt deo sicut cāe: deus āt cognoscit eas sicut propria cā earū oiuz i se silitudinē hās: nō āt hoc mō una substāz separatarū poterit cognoscere aliā cū vna non sit cā alterius. Consideradū est igit q̄ cū nulla hmōi substārū ſm suam essentiā sit sufficiens principiū cognitionis omniū aliarū rez. vnicuiq; enim earū supra ꝓpriam substām oz superaddē quasdam intelligibiles similitudines p quas quelibet earū alia in ꝓpria natura cognoscere possit. Hoc autē sic manifestū eē potest: est eniz ꝑ prium obiectum intellectus ens intelligibile q̄d dem comprehendit omnes differentias ⁊ species entis possibiles: quicquid eniz esse potest intelligi potest: cū autem omnis cognitio fiat per modum similitudinis non potest totaliter suum obiectuz intellectus cognoscere nisi habeat in se similitudinem totius entis ⁊ oīum dīarum eius: talis autem similitudo totius entis esse non pōt nisi nā infinita que non determinatur ad aliquam speciez uel genus entis sed est vlē principiū ⁊ vtus actiua totius entis qualis est sola natura diuina ut in ꝑmo ostensū est: oīs autem alia natura cū sit terminata ad aliquod genus ⁊ speciem entis non pōt esse uniuersalis similitudo totius entis: relinq̄tur igitur q̄ solus deus per suam essentiam omia cog̃scat: quelibet autem substantiarum separataꝝ per suam naturam cognoscit perfecta cognitione suam speciem tm̃: intellectus autem possibilis ne q̄q̄ sed per speciem intelligibilē sicut supra dictū est. Ex hoc āt q̄ substantia aliqua est intellectual comprehensiua est totius entis: vnde cū substātia sepata per suam naturam non fiat actu cōprehēdens totū ens ipa in sua substantia considerata ē quasi potentia ad similitudines intelligibiles quibus totū ens cognoscitur: ⁊ ille similitudines erūt actus eius in q̄tū est intellectualis. Nō āt est possibile quin iste similitudines sint plures q: iam oñ sum est q̄ totius entis ulis perfecta similitudo eē non pōt nisi infinita: sicut autem natura substantie sepate non est infinita sed terminata: ita silitudo intelligibilis in ea exīs non potest esse infinita sed terminata ad aliquā spēm uel genus entis: vñ ad cōprehensionē totius entis requiruntur pluīs hmōi silitudines: q̄to āt aliqua substantia sepata est superior tanto eius natura est diuine natuī silior: ⁊ iō est minꝰ contracta utpote ꝓpinquiꝰ accedens ad ens ulē perfectū ⁊ bonū: ⁊ ꝓpter h̄ uniuersaliorē boni ⁊ entis ꝑticipationē hās ⁊ iō silitudines intelligibiles in suba superiori exītes sūt minus multiplicate ⁊ magis vles: ⁊ hoc est quod Dion. xij. ca. cele. ierar. dicit q̄ angeli superiores habent scientiam magis uniuersalem: ⁊ in libro de causis dicitur q̄ intelligentie superiores habēt formas magis uniuersales: summū autem huius modi uniuersalitatis est in deo qui per unū. s. per essentiam suā omnia cognoscit: infimū autē in intellectu humano qui ad unūq̄q; intelligibile indiget specie intelligibili propria ⁊ ei coequata: nō est igitur per formas uniuersaliores apud substantias superiores imperfectior cognitio sicut apud nos: per similitudinem enim animalis p quam cognoscimus aliquid in genere tantum imperfectiorem cognitionem habemus q̄ per similitudinē hominis per quā cognoscim' spēz ꝓpletaz

cognoscere.n. aliquid fm gen⁹ tm̃ ẽ cognoscere i perfecte ⁊ q̃i in potẽtia. cognoscẽ ãt in spẽ est cog̃ scere pfecte ⁊ in actu: intellectus ãt noster q⁊ infi mũ gradũ tenet i substãtijs intellectualibus adeo pticulatas similitudines requirit q̃ unicuiq⁊ cog̃ scibili ꝓpo oꝫ rn̄dere ꝓpriam silitudinem i ipo: vnde p silitudinẽ aialis nõ cognoscit rõnale ⁊ p ꝓñs nec hominẽ nisi fm quid: silitudo ãt intelligi bilis que est i substãtia sepata est vlioris vi⁹ ad plura repñtãda sufficiẽs: ⁊ ió nõ facit imperfectõ rẽ cognitõnẽ sed pfectiorẽ: est. n. vlis vtute ad mo dũ forme agentis in cã vli: q̃ q̃to fuerit vlior tan to ad plura se extendit ⁊ efficaci⁹ ꝓducit: p simili tudinẽ igitur unã cognoscit ⁊ aial ⁊ oĩas aialis: aut etiã ulioꝛi mõ ⁊ ꝯtioꝛi fm ordinẽ substanti aruꝫ predictaꝝ. exẽpla igit huj⁹ ut dictũ est in ou ob' extremis accipere possumus. s. i intellectu di uino ⁊ hũano de⁹. n. p unũ quod est sua eẽntia co gnoscit oĩa: hõ ãt ad diuersa cognoscẽda dissas si militudines requirit: q̃n etiã q̃to altioꝛis fuerit i tellectus tãto ex pauciorib⁹ plura cognoscere po test: unde his qui sunt tardi itellectus oꝫ exempla particularia adducere ad cognitionem de rebus sumẽdam: cũ autem substantia sepata in sua na tura considerata sit i potentia ad similitudines q̃ bus totũ ens cognoscatur: non est estimanduꝫ q⁹ sit denudata ab omibus huiusmodi similitudini bus: hec enim est diſpositio intellectus possibilis anteq̃ intelligat ut dicitur in tertio de aĩma neq⁊ est etiam estimandũ q⁹ aliquas eaꝝ habeat i actu ⁊ alias in potentia tm̃: sicut materia prima in coꝛ poꝛibus inferioꝛibus habet unam formam i actu ⁊ alias in potentia: ⁊ sic intellectus possibilis no ster cũ iam sumus scientes est actu fm aliqua in telligibilia: fm alia uero in potẽtia. cũ. n. ille sub stantie sepate non moueantur neq⁊ per se neq⁊ p accñs ut oñsum est: omne quod est in eis in potẽ tia oportet eẽ in actu: alias exirent de potentia i actuꝫ: ⁊ sic mouerentur per se uel per accidẽs. est igitur in eis potentia ⁊ actus q̃tum ad esse intel ligibile sicut i coꝛporibus celestibus q̃tum ad esse naturale: materia enim coꝛporis celestis ita pficit p suã formã q⁹ nõ remanet i potẽtia ad aliãs for mas: ⁊ silr intellectus substãtie sepate totalr pfici tur p formas intelligibiles q̃tum ad cognitionem naturalẽ: intellectus ãt possibilis noster ꝓportio naliter se habꝫ coꝛporib⁹ coꝛruptibilibus quibus vnit ut foꝛa: sic. n. fit actu hñs q̃sdã foꝛas intelligi biles q⁹ remanet in potẽtia ad aĩas: ⁊ ꝓpter hoc dr̃ in li. de cãis q⁹ intelligentia est plena formis: q⁊. s. tota potẽtialitas itellectus ei⁹ ꝓpleta est p foꝛ mas intelligibiles: ⁊ sic p hmõi itelligibiles speciel vna substãtia sepata aliã itelligere põt. Forte aũt alicui videri põt q⁹ cũ substantia sepata p eẽntiaꝫ sit intelligibilis nõ oꝫ ponere q⁹ p aliquas species itelligibiles una ab alia intelligatur ſꝫ p eẽntiã ipi us substantie intellecte: hoc enim q⁹ substantia ali qua per spẽm intelligibilem cognoscatur uidetur accidere substantijs materialibus ex hoc q⁹ ñ sũt per suam eẽntiam intelligibiles actu: vnde oꝫ q⁹ p intentiones abstractas intelligantur. Huic etiã vi detur consonare dictum phi dicẽtis in. xi. meth. q⁹ in substantijs seꝑatis a materia non differt i tellectus intelligere ⁊ qõ intelligitur. hoc autem si concedatur habet dubitationes non paucas: pri mo quidem q⁊ intellectus i actu est intellectum in actu fm doctrinam Aꝝ. difficile est ãt vidẽ qũo una substantia sepata sit unũ alteri dũ intelligit ipam. Adhuc omne agens uel operans opera tur per suam formam: cui opatio rn̄det sicut cale factio caloꝛi: unde ⁊ illud uidemus: cuius specie u⁹ sus informatur: non uidetur autem esse impos sibile q⁹ una substãtia sepata sit forma alteri⁹ cuꝫ habeat unaquecq⁊ esse sepatum ab alia: impossibile igr̃ uidetur q⁹ una uideatur ab alĩa p eẽntiã suaꝫ. Amp̃. intellectũ est pfectio intelligentis: nõ po test aũt inferioꝛ substãtia sepata esse perfectio su perioris: sequeretur etiã q⁹ superioꝛ inferiorẽ non intelligeret si per essentiam suam unaquecq⁊ intel ligeret ⁊ non per speciem aliam. Item intel ligibile est intra intellectum q̃tum ad id quo itel ligitur nulla autem substantia illabitur menti ni si solus deus qui est i oĩbus per essentiam p̃tiaꝫ ⁊ potentiam. impossibile igr̃ uidet q⁹ substãtia sepa ta p eẽntiã suã intelligatur ab alia ⁊ nõ per simili tudinẽ eius i ipsa. Et hoc quidẽ oꝫ uer̃ cẽ fm sen tentiam Aꝝ q̃ ponit q⁹ intelligere contingit p ħ q⁹ itellectũ i actu sit unũ cũ intellectu i actu. vnde substãtia sepata q̃uis sit p se itelligibil' actu: nõ tm̃ fm se itelligit nisi ab intellectu cui ẽ vnũ: sic autẽ subã sepata se ipam itelligit p eẽntiã suã. ⁊ fm ħ est idẽ itellectus ⁊ itellectũ itelligẽ. Scoꝫ ãt põnẽ Plonis itelligẽ fit p ꝓtactũ itellectus ad rẽ itelligi bilẽ: sic igit una subã sepata põt aliã p ei⁹ eẽntiaꝫ itelligẽ oũ eã spũalr ꝓtigit: supioꝛ q̃dẽ iferioreꝫ q̃ eã sua vtute ꝓcludẽs ⁊ cõtinens: inferioꝛ vo supio rem quasi eam capiens ut sui perfectionem. un de ⁊ Diony. dicit. iiij. cap. de diuinis nominibus q⁹ superiores substantie intelligibiles sunt quasi cibus inferioꝛum.

Q⁹ substantie seꝑate cognoscũt mate rialia. .LXXXXIX.

Deer predictas igi tur formas intelligibiles subã sepata non solum cognoscit alias substãtias sepatas: sed etiã species reꝝ coꝛporaliũ. Cum. n. i tellectus earum sit perfectus naturali pfectiõe ut

pote totus in actu exñs: oz q̄ suū obiectū. s. ens in telligibile vliter comprehendat: sub ente āt intel ligibili cōprehēdūt etiā species rerū corporalium eas igitur substātia separata cognoscit. ¶ Adhuc cū species rez distinguāt sicut spēs nūeroz: ut su pra habitū est: oz q̄ i specie superiori cōtineat ali qualiter quod est i inferiori sicut maior nūer⁹ cō tinet minorē: cū igitur substātie separate sint supra substātias co:porales: oz q̄ ea que sūt in substan tijs co:poralibus p̄ modū mālē: sicut in substātijs separatis per modū itelligibilē: qō. n. est i aliq̄ est in eo per modū ei⁹ i quo est. ¶ Item si substātie se pate mouēt co:pora celestia ut phi ponūt q̄q̄d p uenit ex motu co:poz celestiū attribuitur ip̄is cō poribꝰ sicut instrumētis eo q̄ mouent mota: sub stantijs āt separatis mouentibus sicut principalibꝰ agentibus: agūt autem t mouent per intellectuz: sunt igitur causantes ea que fiūt per motū co:po rum celestiū: sicut artifex operat per sua instīa: sō me igitur eoz que generātur t co:rumpūt sūt in telligibiliter in substantijs separatis. vnde t Boe tius in li. de trini. dicit q̄ ex formis que sunt sine materia uenerunt forme que sunt in materia: co gnoscūt igitur substātie separate non solū substāti as separatas. sed etiā spēs rez mālium: nā si cog scūt species generabiliū t corruptibiliū co:poruz: tāq̄ ꝓpriorum effectuuz: multo magis spēs cōpo rum celestium q̄i proprioz instrumētoz. Quia vo intellectus substantie separate ē i actu habens oēs similitudines ad quas est in potentia: hz autē uirtutem comprehendēdi omnes species t dīias entis: necesse est q̄ substantia separata quelibz co gnoscat omnes res naturales t totū ordinē earū Cum autem intellectus in actu perfectio sit intel lectum in actu: potest alicui uideri q̄ subā separata non intelligat res materiales: inconueniens enim videtur q̄ res materialis sit perfectio substātie se parate. Sed si recte consideretur res intellecta ē perfectio intelligentis fm suam similitudinē quā hz in intellectu: nō. n. lapis qui est extra aiam est perfectio intellectus possibilis nostri: similitudo autem rei materialis in intellectu substātie separate est imālis fm modū substantie separate nō fm mo dū substantie materialis: vnde non est icōueniens si hec similitudo dicat ē perfectio intellectus substantie separate sicut propria forma eius

¶ Q substātie separate cogīscūt singularia ℓ

QUia uero similitudines rez i intellectu substātie separate sūt vliores q̄ i itellectu nostro t effi catiores ad hoc q̄ per eas aliq̄d cognoscat: p̄ similitudines rez materialiū substātie separate nō so lum cognoscūt res materiales fm rōem generis l̄ spēi sicut intellectus noster: sz etiā fz idiuidua: cū n. species rez i intellectu exñtes oporteat esse imā teriales nō poterūt fm q̄ sunt i itellectu nostro cē p̄ncipiū cognoscēdi singularia que per mām indi uiduātur eo q̄ spēs itellectus nostri in tm̄ sūt cō tracte vtuꝫ q̄ una ducit solum in cognitione vni us: unde sicut silitudo nature generis nō pōt duce re i cognitionē generiz differentie ut per eaz spe cies cognoscatur: ita silitudo nature speciei ñ pōt ducere i cognitionē principiorum speciei t indiui duātium que sunt principia materialia ut p eam idiuiduum i sua singularitate cognoscatur: silitu do uero intellectus substātie separate cū sit ulis vtu tis q̄i que una t imaterialis exñs pōt ducere in co gnitionē principioū speciei t indiuiduātiū q̄ sūt principia materialia ita q̄ p eā substātia separata nō solū nām generis t spēi: sed etiā indiuidui cog scere possit p suū intellectū: nec seq̄tur q̄ forma p quā cognoscat sit mālis uel q̄ sint infinite fm nūe rum indiuiduoz. ¶ Adhuc qō pōt inferior vt⁹ potest t superioz sz eminētius vñ vtus iferioz opa tur p multa ubi vt⁹ supioz p unū tm̄ opat: vt⁹. n. q̄to est supior tāto magis colligit t unit: cōrio vo vtus iferior diuiditur t multiplicatur: unde uide mus q̄ diuersa genera sensibiliū que quinq; sēsus exteriores p̄cipiūt una uis sēsus cōis apprehēdit: aia āt hūana est iferior ordie nāe q̄ substātia sepa ta: ip̄a āt cognoscitiua est vliuz t singularium p duo principia. s. p sensū t itellectū: substātia igit separata q̄ est altioz cognoscit utrūq; altioū mō p unū p̄ncipiū. s. itellectū. ¶ Itē spēs rez itelligibi les ꝫrio ordie pueniūt ad itellectū nim̄ t ad itelle ctū substātie separate. ad itellectū. n. nim̄ pueniūt p uiā retolutionis. s. p abstractionē a cōditionibus materialibus t indiuiduantibus. vnde per eas si gularia a nobis cognosci nō possūt: ad intellectuz autem substantie separate perueniunt species in teligibiles q̄i per uiam cognitionis: habet enim species intelligibiles ex assimilatione sui ad p̄mā intelligibilē speciem intellectus diuini: que quidē non est a rebus abstracta sed rerum factiua: ē au tem factiua non solū forme sed materie que est i diuiduationis principium: species igitur intellec tus substantie separate totam rem respiciunt t ñ solū principia speciei: sed etiam principia indiui duantia: non est igitur singularium cognitio sub trahenda substantijs separatis licet intellectus nr̄ singularia cogno cere non possit. ¶ Preterea si coꝛpoꝛa celestia mouentur a coꝛpoꝛibus separatis secundum pꝫoꝛum positionē: cū substantie sepa rate agant t moueāt p intellectū: oz q̄ cognoscāt mobile q̄ mouēt: quod est quoddam parriculare nā vlia imobilia sunt: situs etiaz qui renouantur p motum sunt quedam singularia: que nō possūt

ignorari a substantia mouēte per itellectum: opō tet igitur dicere q substātie sepate singularia co gnoscāt istarū māliū rez.

¶ Utrum substantie sepate naturali cognitione cognoscāt omnia simul. Ł1

QUia uero intellec tus in actu est itellectū i actu sicut sen sus i actu est sensibile i actu: idē autez ñ pōt simul cē multa in actu: ipossibile vī q intel lectus substātie sepate hēat spēs itelligibiliū diuer sas sicut iā supra dictū est. Sed sciendū est q non oē illud est itellectū i actu cuius species intelligibi lis actu est i itellectu: cū.n. substātia intelligens sit etiam uolēs ac per hoc sit dña sui act⁹: i ptāte ipī us est postq̄ habet spēm itelligibilē ut ea utat ad itelligendū actu: uel si hz plures ut utat vna ipaz vnde z ea quoz sciam habem⁹ nō oia actu ꝓsidera m⁹. substātia igitur itellectualis p plures spēs cognoscēs utitur una quaz uult: cū p hoc sit actu cognoscit oia que p unā spēm cognoscit. omia.n. sūt ut vnū itelligibile in q̄tum sunt per unum co gnita: sicut z itellectus noster simul cognoscit mlta ad inuicē cōposita uel relata ut vnū quoddaz. ea vo que p diuersas spēs cognoscit nō cognoscit simul: z ideo sicut est intellectus unus ita est intel lectū in actu unū. est igitur in itellectu substātie se pate quedam intelligentiarum successio: nō tamē motus proprie loquēdo cū ñ succedat actus po tētie sed actus actui: itellectus āt diuin⁹ qz p vnuz qō est sua eēntia oia cognoscit z sua actio est sua essentia: oia simul intelligit. vñ i itelligentia eius non cadit aliqua successio sed suum intelligere ē totum simul perfectum permanens per omnia se cula seculoruz. Amen.

¶ Explicit liber secūdus.
Incipit liber tertius. Caplm I
Probemium.

DEus magnus dñs z rex magnus sup oēs deos Qm̄ nō repellet dñs plebē suā: qz i manu ei⁹ sūt oēs fines terre z altitudies mōtiū ipe cōspicit. Qm̄ ipius est mare z ipe fecit illud: z siccā man⁹ eius formauerūt. Unū esse primū entiū totius eē pfectionē plenā possidens qō deū dicimus oñsuz est supius qō ex sui pfectōis abūdātia oibus exñ tibus eē largit ut nō solū primū entiū: sed z ꝓmum principiū oium eē ꝓbet: esse āt alīs tribuit ñ ncēitate nature sz fm sue arbitriū uolūtatis ut ex superioribus est manifestū. unde cōsequēs est ut factorū suoz sit dñs. nā sup ea que nostre uolun tati subdūtur dñamur: hoc āt dñium sup res a se ꝓductas pfectū hz utpote q ad eas ꝓducēdas nō exteriozis agentis āminiculo indiget nec materie fundamēto. cū sit toti⁹ esse vlis effector. Eoruz āt que per uolūtatem ꝓducūtur agentis unūquod q̄z ab agente in finē aliquem ordinat. bonū.n. et finis est obiectum ꝓprium uoluntatis: unde nccē est ut que ex uolūtate procedūt: ad finē aliquē oz dinētur: finē āt ultimū unaquecz res per suaz cō sequitur actionem quā oz dirigi ab eo q̄ ꝓncipia rebus debit p que agūt. necesse est igit ut deus q ē i ē naturaliter pfectus z oibus entibus ex sua po testate esse largitur: oium entiū rector existat a nl lo vtiq̄ directus nec est aliquid qō ab eius regimi ne excusetur sicut nec est aliquid qō ab ipo cē nō sortiatur. Est igz sicut perfectus in essendo z cau sādo ita etiam z in regendo perfectus: huius vo regiminis effectus in diuersis apparet diuersimo de fm differētiā naturarum. Quedam nāq̄z sic a deo ꝓducta sūt ut itellectū habētia eius similitudiez gerāt z imaginē repñtent. vñ z ipa nō solū sūt di recta sed z se ipsa dirigentia fm ꝓprias actiones i debitū finem: que si in sua directione regimini di uino subdantur ad ultimum finem consequēduz ex diuino regimine admittūtur: repellūtur autez si secus in sua directione ꝓcesserit. Alia vo intel lectu carentia se ipsa in suū finē nō dirigūt: sed ab alio dirigūt: quoruz quedā incorruptibilia existē tia sicut in esse naturali pati nō possunt defectuz ita in proprīs actionib⁹ ab ordine in finē eis pre stitutū nequaq̄ exorbitāt sed indeficienī regimini primi regentis subdūt sicut sūt corpora celestia q̄ rum motus semper uniformiter procedunt: alia uero corruptibilia existētia natural esse pati pos sūt defectum qui tamen ꝑ alterius profectum completur. nam uno corrupto aliud generatur z sīlr i actionibus proprīs a naturali ordine defici unt qui tamē defectus per aliquod bonū ide pro ueniens compensatur. Ex quo apparet q nec illa que ab ordine primi regiminis exorbitare uidēt: potestatem primi regentis euadunt. naz et hec cō ruptibilia corpora sicut ab ipso deo condita sunt ita potestati eius perfecte subduntur ¶ Doc igi tur diuino repletus spiritu psalmista consideras ut nobis diuinum regimen demonstraret. primo describit nobis primi regentis perfectionem: nāe quidem in hoc quod dicit: deus. ptās in hoc qō dicit: magnus dominus: quasi nullo indigens ad sue potestatis effectum producenduz: auctoritatl in hoc quod dicit: rex magnus super omnes deos quia z si sint multi regentes eius tamen regimini omnes subduntur. ꝺo autem nobis describit regi minis modum: z quidem q̄tum ad intellectualia

que eius regimẽ sequentia ab ipso cõsequũtur vl timũ finẽ qõ ẽ ipe: ꝛ ideo dicit: qr nõ repellet dñs plebẽ suã. Ostum vo ad corruptibilia q̃ etiam si exorbitẽt interdũ a ꝓpꝛijs actionibus: a ptãte tñ primi regentis nõ excludũt. vnde dicit: qꝛ i manu eius sunt oẽs fines tre. Quãtũ vo ad celestia corpora que oẽm altitudinẽ terre excedũt. i. corruptibiliũ corpoꝝ ꝛ semp rectũ ordinẽ dini regiminis seruãt: vnde dicit ꝛ altitudines montiũ ipe cõspicit. Tertio vo ipi⁹ uꝫ regimis rõnem assignat qꝛ necesse ẽ ut ea que a deo sũt condita ab ipo etiaꝫ regant: ꝛ hoc est qõ dicit. Cũ ipius est mare ꝛc. Quia ergo in primo libro de pfectione diuine nature ꝓsecuti sum⁹. in fo ãt de pfectione ptãtis ipius fm q̃ est oium rex ꝓductor ꝛ dñs. restat igit i hoc tertio libro ꝓsequi de pfecta auctoritate siue dignitate ipius fm q̃ est oium rex finis ꝛ rector. Erit g̃ hoc ordine ꝓcedendũ ut ꝑmo agatur õ ipso fm q̃ est rex oium finis: fo de regimine vꝫ ipius fm q̃ oẽm creaturã gubernat: tertio de speciali ipsius regimine prout gubernat creaturas intellectum habentes

Q omne agens agit ꝓpter finem. II

Ostendendũ est igitur ꝑmo q̃ omne agens i agendo intẽdit aliquẽ finẽ. In his.n. q̃ manifeste ꝓpter finẽ agũt hoc dicimus eẽ finẽ i qõ tendit impetus agentis: hoc.n. adipiscẽs: oĩ adipisci finem: deficiẽs ãt dicitur deficere a fine intento: sicut pz i medico agente ad sanitatẽ ꝛ hoie currẽte ad cẽtũ ĩminũ. Nec differt q̃tũ ad hoc utrũ qõ tendit i finẽ sit cognoscens uel non. sicut enim signũ ẽ finis sagittãtis ita est finis motus sagitte: ois autẽ agẽtis impetus ad aliquid certũ tendit: nõ.n. ex quacũq̃ vtute queuis actio procedit sz a calore quidem calefactio: a frigore autem infrigidatio: unde ꝛ actiones fm diuersitatem actiuoꝝ specie differunt: actio uero q̃nq̃ quidem terminatur ad aliquod factũ sicut edificatio ad domum ꝛ sanatio ad sãitatem: q̃nq̃ ãt nõ sicut itelligere ꝛ sentire: ꝛ si quidem actio termiat ad aliqõ factũ ipetus agentis tẽdit in ipam actionẽ: oz igit q̃ oẽ ogẽs i agendo intẽdat finẽ: q̃nq̃ quidẽ actionẽ ipaz: q̃nq̃ aliq̃d per actionẽ factũ. ¶ Adhuc i oĩb⁹ agẽtib⁹ ꝓpter finẽ hoc eẽ ultimũ finẽ dicim⁹ ultra qõ agens non q̃rit aliq̃d: sicut actio medici ẽ usq̃ ad sanitatẽ: ea vo ꝓsecuta nõ conat ad aliq̃d ulterius: sed i actione cuilibet agentis est uenire ad aliquid ultra quod agens non querit ultra aliq̃d: alias.n. actiones in ĩfinitũ tenderent: quod quidẽ est ipossibile: qꝛ cuz infinita non sit ptransire: agens agere nõ incipet: nihil.n. mouet ad id ad quod impossibile est peruenire: oẽ igit agens agit ꝓpter finẽ. ¶ Amp̃. si actiones agentis ꝓcedãt in infinitũ: oz q̃ uel ex istis actionibus sequat aliquod factum uel non: si quidem sequatur aliquod factum: esse illius facti sequetur post infinitas actiones: quod autem ꝑfici infinita impossibile est esse: cum non sit infinita pertransire: quod autem impossibile est esse: ĩpossibile est fieri: ꝛ quod est impossibile fieri est ĩpossibile facere: impossibile est igitur q̃ agens ĩcipiat facere aliquod factum ad quod prexigũtur actiones infinite. Si autem ex illis actionibus nõ sequitur aliquod factum: oportet ordinẽ huius modi actionũ esse uel fm ordinem uirtutum actiuarum: sicut si homo sentit ut imaginetur: imaginatur ãt ut intelligat: intelligit autẽ ut uelit: uꝫ fz ordinẽ obiectorum sicut si considero corp⁹ ut ꝑsiderem aiam: quam considero ut ꝑsiderem substãz sepatam: quam considero ut considerem deum: non autem est possibile ꝓcedere in infinitum neq̃ in uirtutibus actiuis sicut neq̃ in formis rerũ ut probat i fo metaph̃. forma.n. est agẽdi pricipium: neq̃ in obiectis sicut neq̃ in entibus cum sit unũ ens primũ ut supra probatum est: non ẽ igit possibile q̃ actiones in infinitum procedant: oz igitur eẽ aliquid quo habito conatus agentis quiescat. omne igitur agẽs agit ꝓpter finẽ. ¶ Item in his que agũt ꝓpter finẽ omia itermedia inter primũ agens ꝛ ultimũ finẽ sũt fines respectu prioꝝ ꝛ principia actiua respectu sequentium: si igit conatus agentis nõ est ad aliquid determinatuz: sz actiones sicut dictum est ꝓcedũt in infinitum: oz principia actiua in infinitũ procedere: quod est ĩpossibile ut supra ostensum est: necesse est igitur q̃ cõatus agentis sit ad aliquid determinatuz. ¶ Adhuc oẽ agens uel agit per nãm uel per intellectum: de agentibus autem per intellectum nõ ẽ dubium quin agant ꝓpter finem: agunt enim ꝑconcipiẽtes i intellectu id quod per actiõem cõsequũtur ꝛ ex tali precõceptione agũt: hoc.n. est agere per intellectum: sicut autem in itellectu precõcipiente existit tota similitudo effectus ad quẽ p actiones intelligentis peruenitur: ita in agente naturali preexistit similitudo naturalis effect⁹ ex q̃ actio ad hunc effectũ determinatur: nam ignis generat ignẽ ꝛ oliua oluã: sicut igitur agens per itellectũ tendit in finem determinatum per suam actionez ita agens per naturam: oẽ igit agens agit propter finẽ. ¶ Amp̃. peccato non inuenitur nisi in his q̃ sũt propter finẽ: nec.n. imputatur alicui ad pcm si deficiat ab eo quod non est: medico enim non imputatur ad peccatum si deficiat a sanando naturam. non autem edificatori aut grãmatico: sz peccatum inuenimus in his que fiunt secundum artem: sicut cum grãmaticus non recte loquitur nec in his que sunt fm naturam sicut pz in ꝓtib⁹ monstruosis. ergo tam agens secundum naturaz

q̄ agens fm artem ꝛ a proposito agit propter finem. Item si agens non tenderet ad aliquē effectum determinatum: omēs effectus essent ei indifferētes: quod autem indifferenter se habet ad multa non magis unū eorum operatur q̄ aliud: unde a cōtingente ad utrunq; nō sequitur aliq̄s effectus nisi per aliquid quod determineť ad vnū impossibile igitur eēt q̄ ageret. oē igitur agens tē dit ad aliquem determinatum effectum quod dicitur finis eius. Sunt autem alique actōes que nō uidētur esse propter finē sicut actōes ludicre ꝛ contemplatorie ꝛ actiones que absq; attētiōe fiunt sic confricatio barbe ꝛ huiusmodi ex q̄bus aliquis opinari potest q̄ sit aliquod agens non ꝓpter finem. Sed sciendum q̄ actiones cōtemplatiue nō sunt propter alium finē sed ipse sunt finis actiones autē ludicre interdū sunt finis cū q̄s solum ludit propter delectationem que in ludo est q̄ñq; autem sunt ꝓpter finē cū ludimus ut postmodū fortius ſo agamus: actiones autem q̄ fiūt sine attentione nō sunt ab intellectu sed ab aliq̄ subita imaginatione uel naturali ꝓncipio sicut inordinatio humoris pruritū excitatis est cā cōfricationis barbe que fit sine attentōne intellectus: ꝛ tm hec ad aliquos fines tendūt: licet preter ordinem intellectus. Per hoc autem excluditur antiq̄rum naturaliū error qui ponebāt omnia fieri ex necessitate materie: cām finalem a rebus penitus subtrahentes.

Q̄ omne agens agit propter bonum. .III.

Ex hoc autem ulterius ostensum est q̄ oē agens agit propter bonū. Inde. n. manifestū est omne agens agere propter finem q̄: quodlibet agēs tendit ad aliquod determinatum: id autez ad quod agens determiate tendit oportet esse conueniens ei: non eni tenderet in ipsum nisi propter aliquā conuenientiam ad ipm: qō autem conueniēs est alicui est illi bonū: ḡ omne agens agit ꝓpť bonū. Preterea finis est in quo q̄escit appetitus agētis uel mouentis ꝛ eius qō mouetur: hoc āt est ō rōe boni ut terminet appetitū: nā bonum est qō omnia appetunt: ois ḡ actio ꝛ motus ē ꝓp bonū. Adhuc omnis actio ꝛ motus ad esse aliq̄ mō ordinari uidetur uel ut conseruetur fm spēm uł indiuiduū vel vt de nouo acquiratur: hoc āt ipm quod ē esse bonū est: ꝛ iō omnia appetunt esse: ois igitur actio ꝛ motus est propter bonum. Amp̄. ois actio ꝛ motus est ꝓpter aliquam perfectionē: si. n. ipa actio sit finis manifestuz est q̄ ē perfectio fa agentis: si autem actio sit transmutatio exterioris materie: manifestū est q̄ mouens intendit aliquam perfectionem inducere in re mota in quam etiam tendit mobile si sit motus naturał: hoc autem dicimus eē bonū quod est esse perfectum: ois igitur actio ꝛ motus est ꝓpter bonuz. Item omne agens agit fm q̄ est actu: agendo autem tendit in sibi simile: igitur tendit in actuz aliquē: actus autem ois hz rōem boni: nā maluz non iuenitur nisi in potentia deficiente ab actu. ois igī actio est ꝓpter bonū. Ad hoc agens ꝓ intellectum agit ꝓpter finem sicut determinans sibi finem. agens autem ꝓ naturam. lz agat ꝓpter finē ut ꝓbatū est: non tn determinat sibi finē cū nō cognoscat rōem finis: sed mouetur in finez determinatum sibi ab alio: agens autem per intellectū nō determinat sibi finē nisi sub rōe boni intelligibile. n. ñ mouet nisi sub rōe boni quod ē obiectum uolūtatis: ergo ꝛ agens per naturā ñ mouetur neq; agit ꝓpter aliquem finem nisi fm qō est bonū: cū agenti per naturam determinetur finis ab aliquo appetitu. omē igitur agens ꝓpť bonū agit. Item eiusdem rōis est fugere malū et appetere bonum sicut eiusdem rōis est moueri adeorsum ꝛ moueri sursum: omia autem inueniūtur malum fugere. nā agentia per intellectum accipiunt rōē aliquid fugiunt: q; apprehendūt illud ut malum. oia autem agētia naturalia quātum habēt de vtute tm resistūt corruptioni que est malū vni uscuiusq;: oia igitur agunt propter bonum. Adhuc quod prouenit ex alicuius agentis actione preter intentionē ipsius dicitur a cāu uel fortuna accidere. uidemus autem in operibus nature uel semper uel frequentius quod melius est: sicut in plantis folia sic eē disposita ut producāt fructus ꝛ partes aialium sic disponi ut aimal saluari possit: si ḡ hec eueniūt preter intentionez naturalis agentis hoc erit accidens cāu uel fortuna sed hoc est ipossibile: nā ea que accidunt semp vł frequenter non sunt cāualia neq; fortuita: ſz que accidūt i paucioribꝰ. naturale ḡ agens itendit ad id quod melius ē ꝛ multo māifestiꝰ qō agit ꝓ itellectū: oē igī agēs itendit bonū i agendo Itē oē q̄ moueť ducit ad terminū motꝰ a mouēte ꝛ agēte: oz igit mouēs ꝛ motū ad idē tēdē in q̄tū mouetur q̄ autem mouetur cum sit in potentia tendit ad actum ꝛ ita ad perfectum et bonum: per motum enim exit de potentia in actum: ergo ꝛ mouens ꝛ agēs semp i mouēdo ꝛ agēdo itēdit bonū Hic ē q̄ phi diffiniētes bonū dixerūt: Bonū ē qō oia appetūt: ꝛ Dionys. iiij. c. ō diui. no. dicit q̄ oia bonū ꝛ optimū cōcupiscūt.

Q̄ malū ē ꝓter intentionē in rebus. .IIII.

Ex hoc āt apparet q̄ malū est preter intentōnē in rebus

ꝛ incidit preter intentionē agentiū. Quod.n.ex actione cōsequitur diuersū ab eo qō erat in itētione siue intentum ab agente:manifestū ē preter intentionē accidere:malū āt diuersū ē a bono:qō intendit ōe agens:est igitur malū preter intentionē eueniēs. Itē defectus in effectu ꝛ actione cōsequit aliquē defectū in pricipijs actionis:sicut ex aliqua corruptiōe semis sequit partus mōstruosus ꝛ ex curuitate cruris sequitur claudicatō:agēs āt agit fm qꝫ hꝫ de uirtute actiua non scōm id qō defectū uirutis patitur:scōm āt qꝫ agit: sic intendit finē:intendit igitur finē correspondentē uirtuti:qō igitur sequit rñdēs defectui uirtutis erit preter intētionē agētis:hoc āt est malū: accidit igitur malū pter intentionē. Ad hec.ad idē tendit motꝰ mobilis ꝛ motio mouētis:mobile āt tēdit p se ad bonū:ad malū āt per accidens ꝛ preter intētionem: qō quidez maxime in generatione ꝛ corruptione apparet:mā.n.cū est sub una forma:ē in potētia ad formā aliam ꝛ priuationē forme iam hite: sic cū est sub forma aeris est i potētia ad formā ignis ꝛ priuationē forme aeris:ꝛ ad utrūqꝫ transmutatio māe terminatur sīl:ad formā quidē ignis fm qꝫ generat ignis:ad priuationē āt forme aeris hꝫ qꝫ corrūpitur aer:nō āt intentio ꝛ appetitus māe est ad priuationē:sed ad formaz:nō.n.tendit ad impossibile:est āt ipossibile mām tm̄ sub priuatiōe esse:esse uero eā sub forma est possibile:igitur qꝫ terminetur ad priuationē ē preter intentionē: terminatur āt ad eā in qꝫtuz peruenit ad formā quā intendit:quā priuatio alterius forme de necessitate ꝓsequitur:trāsmutatio ergo materie i generatione ꝛ corruptione per se ordinatur ad formam: priuatio uero cōsequitur preter intentionē:ꝛ silr oꝫ esse i oibus motibus:ꝛ iō in quolibet motu est generatio ꝛ corruptio scōm quid:sicut cum aliqd alteratur de albo in nigrū corrūpitur albuz:ꝛ fit nigrū:bonum āt est fm qꝫ materia est pfecta per formam:ꝛ potētia per actum ꝓpium:malū aūt scōm qꝫ est priuata actu debito:ōe igitur qō mouetur tendit in suo motu peruenire ad bonū:peruenit āt ad malum preter intentionē:igitur cum ōe agens ꝛ mouens intēdat ad bonū:malum pꝛouenit preter intētionē agentis. Cōmē.in agentibus per intellectū ꝛ estimationē quācunqꝫ intentio sequitur apprehensionē:in illud.n.tendit intētio quod apprehēditur ut finis:si g̃ ꝓueniatur ad aliquod quod nō hꝫ spem apprehensā erit preter intentionē:sicut si aliquis intēdat comedere mel: ꝛ comedat fel credēs illud esse mel:hoc erit p̄ter intentionē:sed ōe agēs p intellectū intēdit ad aliqd: secūdū qꝫ accipit illud sub rōne boni:sicut ex supioribus pz:si g̃ illud nō sit bonū sed malū:hoc erit preter intentionē:agens igitur p intellectū nō opatur malū nisi preter intentionē: cū igitur intendē ad bonū fit cōe agēti per iteilectum ꝛ per naturā malū non cōsequitur ex intentione alicuius agentis nisi preter intentionē. Dic est qō Dio. dic.iiij. ca.de diui.no.qꝫ malū ē pꝛeꝛ itētionē ꝛ uolūtatē.

Rōnes quibus uidetur pꝛobari qꝫ maluz non possit esse preter intentionem in rebus. V.

Sunt āt quedam que huic sentētie aduersari uidētur. Quod.n.accidit preter intentionem agentis dī eē fortuitū ꝛ casuale ꝛ in paucioꝛibus accidēs:malū āt fieri nō dī fortuitum ꝛ casuale: neqꝫ ut i paucioꝛibus accidēs sed sēper uel in pluribus:i nālibus.n.sēper generationi corruptio adiūgit:i agētibꝰ ēt ꝓ uolūtatē i pluribꝰ pcꝫ accidit cū difficile sit hꝫ uirtutē agere:sic attingere cētrū in circulo:vt dicit Azz.in:ij.ethico.ꝛ non igitur vī malū eē ꝓueniens preter itentionē. Itē Azz.i. iij. ethicoꝛ expresse dicit qꝫ malitia ē voluntariū: et hoc ꝓbat ꝓ hoc qꝫ aliquis opatur iniusta uoluntarie:irrōnabile āt ē operantē uolūtarie iiusta ñ uelle iniustū eē:ꝛ uoluntarie stupꝛantē non uelle incōtinentē esse:ꝛ per hoc ēt legislatoꝛes puniunt malos qī uolūtarie operātes mala:nō vī igit malum pter uolūtatē uel intentionē eē. Pꝛe.oīs motꝰ nālis hꝫ finē intentū a nā:corruptio āt ē mutatio nālis sicut ꝛ generatio:finis igit eius q̄ ē priuatio hñs rōnē mali ē intētus a nā sic ēt forma et bonū:qđ ūt generatiōis finis.

Solutio rōnuz p̄missaz. VI.

Quāt positarum rōnum solutio manifestio: fiat cōsiderādū ē qꝫ malum cōsiderari pōt ul' i substātia aliq̄:vel in actione ipsius: malū q̄dē in substātia aliqua ē ex eo qꝫ deficit ei aliqd qꝫ natū ē ꝛ debet habē:si eni hō ñ habet alas nō ē ei maluz q̄a non ē natus eas habere:si etiā hō capillos flauos ñ habet nō est malū q̄a ꝛ si natus ē habē: non tm̄ est ei debitū vt habeatur:est tm̄ malū si ñ habeat manus quas natus est ꝛ debet habē si sit pfectus qō tm̄ nō est malū aui:oīs aūt ꝓuatio si ꝓpie ꝛ stricte accipiat ē eius quod q̄s natꝰ ē habē ꝛ debet habere:i ꝓuatione igit sic accepta est rō mali:materia autē cū sit in potētia ad oēs fōmas oēs q̄dez nata est habē:nulla tm̄ ē ei debita cū finq̄uis vna earū possit eē pfecta in actu: q̄libet tm̄ eaz est debita alicui eoz que ex mā ꝓstituūt:naz nō pōt eē aqua nisi habet formā aque:nec pōt eē ignis nisi habeat formā ignis:ꝓuatio igit hꝰ mōi forme cōpata ad mām nō est malū nature:sꝫ cōpata ad id cuiꝰ ē forma ē maiū eius:sicut ꝓuatio

l

forme ignis est malum ignis: ⁊ qz tã ꝓuationes q̃ hitus ⁊ forme nõ dicũtur esse nisi fm q̃ sunt in subiecto: si quidẽ ꝓuatio sit maluz p cõparatio nẽ ad subiectum i quo ẽ: erit malũ simplr: sin aũt erit malũ alicuius ⁊ nõ simplr: hoiem igitur pri uari manu ẽ malũ simplr: mãm ãt ꝓuari forma aeris non ẽ malũ simplr: sed ẽ malũ aeris: ꝓuatio ãt ordinis aut cõmensurationis debite in actiõe est malũ actionis: ⁊ qz cuilibet actioni ẽ debit⁹ ali quis ordo ⁊ aliqua cõmensuratio: nccẽ est ut talis ꝓuatio i actione simplr malum existat. Dis igit uisis sciendũ est q̃ non õe qȯ est ꝓeter intentionẽ oz esse fortuitũ uel casuale: ut ꝓma rõ ꝓponebat si.n.qȯ est ꝓeter intentionẽ sit ꝓñs ad id qȯ est in tentũ uel sẽper: ⁊ sicut frequẽter nõ eueniet fortui to uel casualiter sicut in eo qui itendit dulcedine uini frui: si ex potatione uini seq̃tur ebrietas: non erit fortuitum nec casuale: esset ãt casuale: si seq̃re tur ut i paucioribus: malũ g̃ corruptionis nãlis ⁊ si sequatur ꝑter intẽtionẽ generãtis: ꝓsequitur tñ sp: nã sẽper forma uniꝰ est adiũcta principio alte riꝰ. vñ corruptio nõ euenit casualiter neq; ut in paucioribus: lz ꝓuatio q̃lib; nõ sit malũ simplr sed alicuius ut dcm est. Si ãt sit talis ꝓuatio: q̃ ꝓuat id quod ẽ debitum generato erit casuale ⁊ simplr malũ: sicut cuz nascũtur partus mõstruo si: hoc.n.non cõsequitur de nccitate ad id quod ẽ intentũ: sed est ei repugnãs: cũ agens itendat per fectionem generati: malum ãt actionis accidit in nãlibus agẽtibus ex defectu uirtutis actiue. vñ si agens hz uirtutẽ defectiuã: hoc malum cõsequit ꝓeter itentionẽ: sed non erit casuale: qz de nccita te est ꝓsequens ad talem agentẽ: cũ tale agens uel sẽper uel frequẽter patitur hunc uirtutis defectũ erit ãt casuale: si hic defectus raro talẽ comitatur agentem. ¶ In agẽtibus ãt uolũtarijs itentio est ad bonũ aliq̃ ꝓticulare: si dz sequi actio. nã vl'ia nõ mouent sed ꝓticularia: i quibus est actus si igitur illud bonũ qȯ intendit hẽat ꝓiunctaz ꝓuationẽ boni fm rõnem uel sẽper uel frequẽter seq̃tur ma lum morale nõ casualiter sed uel sp uel frequẽter sicut pz in eo qui vult uti femina ꝓpter delectati onẽ: cui delectationi adiuncta est iordinatio adul teriꝰ. vñ malũ adulteriꝰ non sequitur casualit: eẽt ãt casuale malũ: si ad id qȯ intẽdit seq̃retur aliq̃ pcẽm ut i pauciorib⁹: sicut cuz quis ꝓficiens ad auẽ interficit hoiem: q̃ ãt h⁹ modi bona aliquis i tendat ut in pluribus: q̃bus ꝓuationes boni fm rõnem cõsequant: ex hoc ꝓuenit q̃ plures uiuũt fm sensũ: eo q̃ sẽsibilia sũt nobis manifesta ⁊ ma gis efficaciter mouẽtia i ꝓticularibus i quibus est opatio: ad plura ãt casualiũ bonoꝝ sequitur pri uatio boni fm rõnem. ¶ Ex quo pz q̃ lz malum ꝓcẽ intentionẽ sit: est tñ volũtariuz: vt scõa rõ ꝓ ponit lz non per se sed p accñs: itentio.n.ẽ ultimi finis: quẽ quis ꝓpter se vult: uoluntas ãt est eius qȯ q̃s vult ꝓpter aliud: ẽt si simplr non uellet: sic qui proꝫcit merces in mari cã salutis non intẽdit ꝓiectionẽ merciũ sed salutem: ꝓiectionẽ aũt vult nõ simplr sed cã salutis: sic̃r ꝓpter aliquod bonũ sensibile consequendũ vult aliq̃s facere inordina tã actionẽ non intendens iordinationẽ neq; uolẽs eã simplr sed ꝓpter hoc: ⁊ iõ hoc mõ malitia et pcẽm dicũtur esse uolũtaria: sicut ꝓiectio merciũ in mari. Eodẽ ãt mõ pz solutio ad tertiã obiectio nẽ. Nunq̃.n. inuenitur mutatio corruptiõis sine mutatione generatiõis: ⁊ p ꝓñs nec finis corrupti onis sine fine generationis: nã g̃ non intendit finẽ corruptionis seorsũ a fine generatiõis sed sic̃ utrũ q; Non.n. est de intẽtione nature absoluta q̃ nõ sit aqua: sed q̃ sit aer: quo exñte nõ est aqua: hoc g̃ qȯ est esse aerem intẽdit nã fm se: qȯ uero ẽ nõ esse aquã non intẽdit nisi i q̃tum est coniũctũ ei: qȯ est esse aerẽ: sic igitur ꝓuatiões a nã non sũt fm se itente sed secũdũ accidens: forme uero fm se// Pz ergo ex premissis q̃ illud qȯ ẽ simplr ma lum: oio est ꝓeter intentionẽ i opibus nãe sic̃ par tus monstruosi: qȯ uero non est simplr sed alicui malum nõ ẽ intentũ a nã fm se lz fm accñs.

Q malũ non est aliqua essẽtia. VII.

EX his ãt apparet q̃ nulla essentia est fm se mala. Dz lum.n. ut dcm est: nihil est aliud q̃ ꝓ uatio eius qȯ quis natus ẽ: ⁊ dz hẽre: sic.n. apud oẽs est usus h⁹ nois malum: ꝓuatio ãt non ẽ ali qua essẽtia: sed ẽ negatio in substãtia: malum igit non est aliqua essẽtia in rebus ¶ Ad hec. vnum q̃q; fm suam essentiã hz esse: in q̃tum ãt hz esse hz aliquod bonũ: nã si bonũ est qȯ oia appetunt oz ipsum esse bonũ dicere tũ oia esse appetant: fz hoc igitur unũq̃q; bonum est q̃ essentiã hz: bo num ãt ⁊ malũ opponũtur: nihil igitur ẽ malum fm q̃ essentiã hz: bonũ ãt ⁊ malũ opponũtur: ni hil igitur est malum scõm q̃ essẽtiã hz: nulla igit essẽtia mala est ¶ Amp̃. oio res uel est agens uel est facta: malũ ãt non pot esse agens: qz q̃cquid a git: agit in q̃tum est actu exñs ⁊ perfectum: ⁊ sic̃r non pot esse factum: nã cuiuslibet generationis ẽ terminus forma ⁊ bonum: nulla igitur res scõm suam essentiã ẽ mala ¶ Item nihil tendit ad su um ꝓriũm: unũq̃q;.n. appetit quod est sibi sic̃ ⁊ conueniens: oe ãt ens agendo intendit bonum: ut oñsum ẽ: nullũ igitur ens in q̃tuz h⁹ mõi ẽ ma lum. ¶ Ad hec. oio essentia est alicui rei nãlis: si n. est in genere substãtie est ipsa nã rei: si uero sit i genere accidẽtis: oz q̃ ex ꝓncipijs alicuius substã tie cãetur: ⁊ sic illi substãtie erit nãlis: lz forte al'te ri substantie non sit nãlis: sicut caliditas est nãlis

igni:lz sit innālis aque:qō āt est sc̄om se malū nō pōt esse alicui nāle:de rōne.n.mali ē priuatio eī: qō est alicui natum ineē z debitū ei:malū igit cuz sit eius qō est nāle ꝓuatio non pōt esse alicui nāle vñ q̄cq̄d nāliter inest alicui est ei bonū:z malum si ei desit:nulla igitur essētia est sc̄om se mala. ¶ Amp̄.q̄cq̄d hz essentiā aliquam aut ipsā z est forma:aut hz formam aliquā:p formā.n.collocatur unūquodq; in genere uel sp̄e:forma āt in q̄tū h' mōi hz rōnem bonitatis cū sit principiū actionis z finis quē intendit oē faciens z actus q̄ unūquod q; hñs formā pfectum est:q̄cquid igitur hz essentiā aliquam in quātū h' mōi est bonum: malum igitur nō hz essentiā aliquā. ¶ Itē ens p actuz et potentiā diuiditur:actus āt in q̄tum h' modi bonum ē:qz sc̄om q aliq̄d est actu: sc̄om hoc aliq̄d est pfectum:potentia ēt bonum aliquid est: tēdit n. potentia ad actū:vt in quolibet motu apparet z ēt est actui ꝓportionata non ei c̄ria:z est i eodē genere cum actu:z ꝓuatio non cōpetit ei nisi per accidens:oē igitur quod ē q̄cunq; mō sit in q̄tuz est ens:bonuz ē:malū igitur nō hz aliquā essētiā. ¶ Amp̄.,pbatum est in secūdo h' q oē esse q̄cū q; mō sit est a deo:deum āt esse pfectā bonitatez i ꝑmo h' oñdimus:cum igitur boni effectū malū esse non possit:ipossibile est aliquod ens in q̄tuz est ens eē malum. Hinc ē q Beñ. primo dī. Uidit deus cuncta q̄ fecerat:z erant ualde bona. Et Ec clesiastes iiij. Cuncta fecit bona in tp̄e suo:z ꝑmo Thimo.iiij. Ois creatura dei bona. Et Dio'.ca. iiij.de diui.no.dicit q malum nō ē exñs.ſ.per se: nec aliquid in exñtibus q̄ accidēs sicut albedo vl nigredo: Per hoc āt excluditur error maniche orum ponentiū aliquas res secundum suas natu ras malas esse.

Q malum sit natura aliqua uel res aliq̄: vt ꝓbant aliquorum rationes. VIII.

Uidetur autē qui busdā rōnib' pdicte sñie posse obui ari. Ex ꝓpa.n.dīia specifica unūq; q; sp̄em sortitur:malum āt est dīia specifica i ali quibus generibus.ſ.in habitibus z actibus morali bus:sicut.n.uirtus sc̄om suam sp̄em est bon' hit' ita c̄rium vicium est malus habitus sc̄om suā sp̄em: z silr de actibus uirtutū z uiciorz:malū igitur est dās sp̄em aliquibus rebus:est igitur aliqua essen tia z aliquibus rebus nālis. ¶ Pre.utrūq; c̄rio rū est nā quedā:si.n.nihil poneret alterū c̄riorū esset priuatio uel negatio pura:sed bonū z malū dicūtur esse c̄ria:malum igitur est nā aliqua. ¶ Itē bonum z malū dicunt esse genera ꝓtrariorū ab Arz. in predicamētis:cuiuslibet āt generis est essentia z nā aliqua:nam nō entis non sūt spēs ne q; dīie:z ita q̄ non est non pōt esse genus: malū est igitur aliqua essētia z nā. ¶ Ad hec.oē quod agit ē res aliqua:malū āt agit in quantū malū:re pugnat.n.bono z corrūpit ipsum:malū igitur in quātum malum ē res aliqua. ¶ Amp̄.in quibus cunq; iuenitur magis z minus:oz q sint res aliq̄ hñtes ordinē:negationes.n.z priuatiōes nō susci piunt magis z minus:iuenitur āt inter mala unū altero peius:oz igitur ut vī q malum sit res aliq̄. ¶ Pre.res z ens conuertūtur:est āt malū in mū do:ergo est res aliqua et natura.

Solutio rōnum premissarum. IX.

Als āt rōnes nō difficile est soluere. Malum.n.z bo nuz i moralibus specifice dīie ponū tur:vt prima rō ꝓponebat:q; moralia a uolunta te dependent:sc̄om hoc.n.aliquid ad genus moris ptinet q est uolūtarium:uolūtatis āt obiectū est finis z bonum:vñ a fine sp̄em moralia sortiuntur sicut z nāles actiones a forma principij actiui: ut calefactio a calore:q; igitur bonum z malū dicūt fm ordinē ad finē uel priuationem ordinis oz q i moralibus prime dīie sint bonum z malum:uni' āt generis oz esse unā mensurā primā:moralium āt mēsura est rō:oz igitur q a fine rōnis dicātur aliqua i moralibus bona ul mala:qō igitur i mo ralibus sortitur sp̄em a fine:quod ē fm rōnem dī sc̄om sp̄em suam bonū:quod uero sortitur sp̄em a fine ꝓtrario fini rōnis dī fm sp̄em suam malū: finis āt ille z si tollat finem rōnis: est tñ aliqō bo num sicut delectabile sc̄om sensū uel aliq̄d h' mōi vnde z i aliquibus aialibus sunt bona z hōi etiā cū sunt sc̄om rōnem moderata:z contingit quod est malū uni esse bonum alteri:z iō nec malū fm q est dīia specifica in genere moraliuz iportat ali quid quod sit fm essentiam suā malum:sz aliq̄d quod sc̄om se est bonum:malū āt hōi in quantū ꝑuat ordinem rōnis quod est hois bonum. ¶ Ex quo ēt pz q malum z bonū sūt c̄ria sc̄om q in ge nere moraliū accipiūtur:non āt simplr accepta: sicut secūda rō ꝓponebat:sed malum priuatio ē boni in quātum est malū. Eodē ēt mō pōt accipi dictum:q maluz z bonū ,put sūt i moralibus sūt genera contrariorum ex quo tertia rō ꝓcedebat. Oium.n.c̄riorum moraliū uel utrūq; est maluz sic̄ ꝓdigalitas z illiberalitas vl unū bonū z alterz malū sic̄ liberalitas z illiberalitas:est igitur malū morale et genus z differentia non sc̄om q est ꝑua tio boni rōnis:ex quo dī malū sed ex nā actionis uel habitus ordinati ad aliquē finē qō repugnat debito fini rōnis:sicut hō totus est hois indiuidu um:non in quātum est totus sed in quātum ē hic hō:z irrōnale est dīia aialis non ꝓpter ꝑuationē

rōnis sed rōne talis nature ad quam sequitur re
motio rōnis. ¶ Pōt ēt dici q̄ Aūz. dicit malum
z bonum esse genera non scōm ꝓpriam opionē:
cū inter prima decem genera in quoꝝ quolibet i
uenitur aliqua cōtrarietas ea non cōnumeret: sz
scōm opinionem Pytagore qui posuit bonum z
malū ee prima genera z prima pricipia: z i utro
q̄ eoꝝ posuit esse dece prima cōtraria: Sub bo
no quidē finitum: par: unū: dextrum: masculinū:
quiescens rectum lucē quadratū: z ultimo bonū:
sub malo ār: infinitum: ipar plurale sinistrū femi
ninum motum curuum tenebre: altera parte lon
gius: z ultimo malum. Sic ār z in pluribꝰ libro
rū logicoꝝ locis utitur exēplis scōm sñiam alioꝝ
phorum quasi ꝓbabilibus secundū illud tēpus.
Dz tñ z hoc dictum aliquā ueritatē: nam impos
sibile est quod ꝓbabiliter dī scōm totum esse fls:
oium. n. ꝓtrariorum unū ē pfectuz z alterū dimi
nutum quasi priuationē quandā hns admixtam
sicut album z calidū sunt pfecta: frigidum uero
z nigrū sunt iperfecta quasi cū priuatione sunt si
gnata: q̄ ergo ois diminutio z priuatio ad rōnez
mali pertinet: ois ār perfectio z cōplementuz ad
rōnem boni sēper i ꝓtrarijs altez sub rōne bonū
videtur comprehendi: alterū ad rōnez mali acce
dere: z secundū hoc bonū z malum genera ꝓtra
rioꝝ oium esse videtur. Per hoc ēt pz qualit ma
lum repugnat bono: ex quo quarta rō ꝓcedebat
secundū. n. q̄ forme z fini que hñt rōnem boni z
sunt agendi vera pricipia: ē adiūcta priuatio con
trarie forme z finis contrarij actio que sequit ex
tali forma: z tali fine attribuitur ꝓuatio z malo
per accidens quidē: nā priuatio secūdū q̄ hmōi
non ē alicuius actionis principiū: ꝓpter quod be
ne. iij. ca. de diui. no. dicit Dio: q̄ malum nō pu
gnat cōtra bonū nisi uirtute boni: secundū se ue
ro ē ipotens z ifirmū quasi nullius actionis prin
cipiū. Malū vero coꝛrūpere dī bonum non solū
agendo uirtute boni: sicut expositū ē sed formaliꝛ
secundū se: sicut dī cecitas corrūpere uisū: q: ē ip
sa uisus corruptio: per quē modū dī albedo pari
etem colorare: q̄a ipse ē parietis color. ¶ Dī ār ali
quid altero magis et minus malū per recessum a
bono: sic. n. que priuationē important: itendūt et
remittūtur sicut inequale z dissimile: dī. n. ineq̄li
us quod est ab equalitate magis distans: z siliꝛ dis
similius magis a similitudine recedens. vnde z ma
gis maluz dī q̄ō ē magis priuatū bono quasi ma
gis a bono distans: priuatiōes. n. nō intēdūtur q̄i
aliquā essentiā hñtes sicut equalitates z forme:
ut quinta rō ꝓcedebat: sed per augmētum cāe ꝑ
uantis: sicut aer tenebrosior ē quāto plura fuerit
interposita obstacula lucis: sic. n. longius a lucis p
ticipatione distat. ¶ Dicitur ēt malum esse i mū
do non quasi essentiam aliquam habeat uel res
quedam existat ut sexta rō ꝓcedebat. sed ea rōne
quia dicit q̄ res aliqua mala ē ipso malo sicut ce
citas z quelibz ꝓuatio eē dicitur. quia aial cecita
te ē cecum. Ens. n. dupliciter dicit ut phūs in me
taphisica docet. Uno mō scōm q̄ significat essen
tiā rei z diuiditur ꝑ decē ꝑdicamāta: z sic nulla
priuatio pōt dici ens. Alio mō scōm q̄ significat
ueritatē cōpositionis: et sic malum z priuatio dī
ens in quātum priuatione dī aliquid eē ꝓuatum.

¶ Q. causa mali est bonum. X.

Ex premissis ār cō
cludi pōt q̄ malū nō cātur nisi a bo
no. Si. n. alicuius mali ē cā malum:
malū ār non agit nisi uirtute boni: vt ꝓbatum ē:
oz ipsū bonū esse cām primariā mali. ¶ Adhuc
quod non est: nullius ē cā: oēm igitur cām oz esse
ens aliquod: malū ār non est ens aliquod: vt pro
batū ē. malū igitur nō pōt esse alicuius cā: oz igit
si ab aliquo cātur malum: q̄ō illud sit bonuz.
Itē dcquid ē ꝓprie z per se alicuius cā tendit i ꝓ
prium effectum: si igitur malū esset per se alicuꝰ
cā: tēderet in proprium effectum. s. malū: hoc ār
ē falsū: nā oīs um ē q̄ oē agens intendit bonum:
malū igitur per se nō ē cā alicuius sed solum per
accidens: omnis autez causa per accns reducit ad
causaz per se: solū ār bonū potest esse causa ꝑ se:
sed malum non potest esse per se causa: malum
igitur causatū ē a bono. ¶ Pretcrea ois causa uel
ē materia uel forma uel agens uel finis. malū ār
nō pōt esse neq̄z materia neq̄z forma oīs um est eni
supra q̄ tam ens actu q̄ ens i potētia ē bonū. siliꝛ
nō potest eē agens cū vnūquodq̄z agat scōm q̄ ē
actu z formā habet. neq̄z etiā pōt esse finis. cum
sit ꝓter intentionē ut ꝓbatum ē. malū igit nō pōt
esse alicuꝰ causa. si igit aliq̄d sit causa mali opor
tet q̄ sit a bono cātum. Cū aūt bonuz z malū sint
oppositā. vnū aūt oppositorum nō potest esse cā
alterius nisi ꝑ accns: sic frigidū calefacit ut dicit
i. viij. phisicoꝝ. sequit q̄ bonum possit eē cā acti
ua mali nisi per accns. Hoc ār accidens i natura
libus pōt eē z ex ꝑte agentis z ex parte effectus.
Ex parte quidem agentis: sicut cū agens patitur
defectū uirtutis: ex quo sequitur q̄ actio sit defec
tiua z effectus deficiens: ut cuz uirtus membri di
gerentis est debilis sequitur imperfecta decoctio
et humor indigestus: que sunt quedam mala
nature: accidit autem agenti: in quantum ē agens
q̄ defectuz vtutis patiatur. nō enim agit secūduz
q̄ deficit ei vtus sed secūdum q̄ habz aliq̄d de vir
tute. si eni penitus vtute careret oio non ageret.
sic igitur malū causatur ꝑ accidēs ex parte agētis
in q̄tū agēs ē deficientis vtutis. ꝓpter quod dicit
q̄ malum non hz cām efficientem sed deficientez

q: malum nō ſequitur ex cauſa agente niſi in q̄tū eſt deficientis uirtutis: ⁊ p̄m hoc non eſt efficiens. In idem āt redit ſi defectus actiōis ⁊ effectus proueniat ex defectu inſtīi uel cuiuſcunq; alteri⁹: qō requiritur ad actionem agētis ſicut cū uirtus motiua producit claudicationem ꝓpter tibie curuitatē: utroq; n. agens agit ⁊ uirtute ⁊ inſtīo. Exp te uero effectus malum ex bono cauſatur per accidens: tū ex parte materie effectus: tū ex parte ipſius forme. Si. n. mā ſit idiſpoſita ad recipiendam ip̄teſſionem agentis: nccē eſt defectū ſequi in effectu: ſicut cū mōſtruoſi partus ſequūtur ꝓpter materie indigeſtionē. Nec hoc imputatur ad aliquez defectum agētis: ſi mām indiſpoſitā nō tranſmutat ad actū pfectum: vnicuiq;. n. agenti naturali eſt uirtus determiata p̄m modū ſue nāe: quam ſi non excedat: non propter hoc erit deficiens i uirtute ſed tunc ſolum qñ deficit a mēſura uirtutis ſibi debite per naturā. Ex parte āt forme effectus per accidens malū icidit in q̄rum forme alicui denccitate adiungitur priuatio alteriuſ forme: vnde ſimul cū generatione unius rei nccē eſt alteri⁹ rei ſequi corr:uptionē: ſed hoc maluz nō ē malū effectus intenti ab agente ſicut in precedētibus p̄z ſed alterius. Sic igitur i nālibus p̄z q̄ malū per accidens tm̄ cātur a bono. Eodē āt modo ⁊ i artificialibus accidit. Ars. n. i ſua operatione imitat nāz ⁊ ſil'r pccm in utraq; inuenitur. In moralibus āt vī aliter ſe hēre. Non. n. ex defectu uirtutis ſequi uidetur morale uicium: cū ifirmitas uirtutis morale uicium uel totaliter tollat uel ſaltem diminuat: ifirmitas. n. non meretur penam que culpe debetur ſed magis miam ⁊ ignoſcentiā: voluntariū n. oz eſſe moris uicium non neceſſariū. Si tñ diligenter cōſideretur: inuenitur quātum ad aliquid ſimile quantū uero ad aliquid diſſimile: diſſimile quidem quantū ad hoc q̄ uitium morale in ſola actione cōſideratur non āt in aliquo effectu producto. naz uirtutes morales nō ſūt factiue ſed actiue: artes āt factiue ſunt: ⁊ ideo dictum eſt q̄ in eis ſil'r peccatū accidit ſic̄ in natura: malum igitur morale non cōſideratur ex mā uel forma effectus ſed ſolum cōſequitur ex agente. In actionibus āt moralibus iueniuntur per ordinem quattuor activa principia: quorum unū eſt uirtus executiua ſ. vis motiua qua mouentur membra ad exequēdum impetum uoluntatis: vnde hec uis a uoluntate mouetur que eſt aliud principium: uoluntas uero mouetur a iudicio virtutis apprehenſiue: q̄ iudicat hoc eſſe bonum vel malum: que ſunt uoluntatis obiecta: vnum ad proſequendum: aliud ad fugiendum: ipſa āt uis apprehenſiua mouet a re apprehenſa. Primū igitur actuum principiū in actionibus moralibus eſt res apprehenſa: ſecūdum vis apprehenſiua: tertium uoluntas: quartum uis motiua que exequitur imperium rōnis. Actus āt uirtutis exequentis iaz preſupponit bonum morale uel malū: non. n. ad motes h⁹ modi actus exteriores pertinent niſi ſcōm q̄ ſunt uolūtarij: vnde ſi uoluntatis ſit actus bonus ⁊ act⁹ exterior bonus dicetur: malus āt ſi ille ſit malus: nihil. n. ad maliciam moralem pertineret: ſi act⁹ exterior deficiens eſſet defectu ad uoluntatē non ꝓtinente: claudicatio. n. non eſt uitiuz moris ſed nature: h⁹ modi igitur uirtutis exequentis defectus moris uitium uel totaliter excuſat uel minuit. Actus uero quo res mouet apprehenſiuam uirtutē immunis eſt a uitio moris: mouet. n. ſcōm ordinē naturalē viſibile uiſum ⁊ quodlibet obiectuz potentiam paſſiuam. Ipſe ēt actus apprehēſiue uirtutis in ſe conſideratus moralī uitio caret: cū eius defectus uitiū morale vel excuſat vl̄ minuat ſicut ⁊ defectus exequentis uirtutis: pariter. n. infirmitas et ignorantia excuſant peccatum uel minuūt. Relinquitur igitur q̄ morale uitium in ſolo actu uoluntatis primo ⁊ principaliter inuenitur et rōnabiliter: cuz ex hoc actus moralis dicatur: quia voluntarius eſt. In actu igitur uoluntatis querēda eſt radix et origo peccati moralis. Videtur autem hāc inquiſitionem conſequi difficultas. Luz n. actus deficiens proueniat propter defectum actiui principij oz preintelligere defectum in uoluntate ante peccatum morale: qui quidem defectus ſi ſit naturalis ſemper inheret uoluntati: ſemper igitur uoluntas in agendo moraliter peccabit qō actus uirtutum falſum eſſe oſtendunt. Si aūt defectus ſit uoluntarius iam eſt peccatum morale: cuius cauſa iterū inquirenda reſtabit: ⁊ ſic rō in infinitum deducet: oportet ergo dicere q̄ defectus in uoluntate preexiſtēs nō ſit naturalis: ne ſequatur uoluntatem in quolibet actu peccare: neq; ēt caſualis ⁊ fortuitus: non. n. eſſet in nobis morale peccatum: caſualia. n. ſunt ipremeditata ⁊ extra rōnem: eſt igitur uoluntarium non tamen peccatum morale: ne cogamur in infinituz procedere. Quod quidem qualiter eſſe poſſit conſiderādū eſt. Cuiuſlibet ſi quidem actiui principij perfectō virtutis ex ſuperiori actiuo dependet: agens enīz ſecundū agit p uirtutem primi agentis: cū igitur ſecundum agens manet ſub ordine primi agētis indeficienter agit: deficit autem in agendo: ſi contingat ipſum ab ordine primi agentis deflecti: ſicut patet in inſtrumento cum deficit a motu agentis. Dictum eſt autem quod in ordine actionū moralium duo principia voluntatem precedunt ſcilicet vis apprehenſiua ⁊ obiectuz apprehenſū qō eſt finis: cum autē vnicui q̄mobili reſpōdeat proprium motiuum: non quelibet vis apprehēſiua eſt debitum motuum cuiuſlibet appetitus ſed huius hec et illi⁹ alia: ſicut igitur appetit⁹ ſēſitiui

proprium motiuũ est uis apprehẽsiua sensualis: ita uoluntatis ꝓprium motiuuꝫ est rõ ipsa. Rursus cum rõ multa bona ⁊ multos fines apprehendere possit cuiuslibet ãt sit ꝓprius finis ⁊ uolũtatis erit obiectum ⁊ finis ⁊ primum motiuum nõ bonũ quodlibet sed bonum quoddam determiatũ: cũ igitur uolũtas tendit i actum mota ab appꝛ̃hensione rõnis repñtantis sibi ꝓprium bonuꝫ sequitur debita actio: cũ ãt uoluntas i actione prorũpit ad apprehensionẽ apprehensiue sensualis uel ipsius rõnis aliquod aliud bonum repñtãtis a proprio bono diuersum: sequitur in actiõe uoluntatis peccatũ morale: precedit igitur in uoluntate pcẽm actionis defectus ordinis ad rõnem et ad ꝓprium finem: ad rõnem quidem sicut cũ ad subitam apprehensionem sensus uoluntas in bonũ delectabile ꝑm sensum tendit: ad finez uero debitũ sicut cũ rõ in aliquod bonũ rõcinando deuenit: qđ non ẽ uel nunc uel hoc modo bonũ: ⁊ tam̃ uoluntas i illud tendit quasi i ꝓprium bonũ: hic ãt ordinis defectus uolũtarius ẽ: nam i potestate ipsius uoluntatis est uelle ⁊ non uelle: itẽqꝫ est in pt̃ate ipsius ꝙ rõ actu consideret uel a cõsideratione desistat: aut ꝙ hoc uel illud ꝯsideret: nec tam̃ iste defectus ẽ malum morale: si.n.rõ nihil consideret uel cõsideret bonũ qđcũqꝫ: nondũ est pcẽm quousqꝫ uoluntas i finem idebituꝫ tendat: quod iã ẽ uoluntatis actus. Sic igitur tã i moralib⁹ q̃ꝫ i naturalibus pꝫ ꝙ malum a bono non causatur nisi per accidẽs.

¶ Q̃ malum fundatur in aliquo bono. XI.

Ex premissis etiã oñdi põt ꝙ õe malum est in aliquo bono fundatum. Malũ.n.non põt esse per se exñs: cum non sit essentiam hñs: ut supra oñsum est: oꝫ igitur ꝙ malum sit i aliquo subiecto: õe ãt subiectum cum sit substantia quedam bonũ quoddam ẽ: vt ex premissis pꝫ: omne igitur malũ i bono aliquo est. ¶ Adhuc.malum priuatio quedã ẽ: vt ex premissis pꝫ: priuatio aũt et forma priuata in eodẽ subiecto sũt: subiectum autẽ forme est ens in potentia ad formam qđ bonum est: nam i eodem genere sunt potentia ⁊ actus: priuatio igitur quod malum est: ẽ in bono aliquo sicut in subiecto. ¶ Amp̃. ex hoc dicitur aliq̃d malum: qꝛ nocet: nõ ãt nisi qꝛ nocet bono: nocere. n. malo bonum est: cum corruptio mali sit bona: ñ ãt noceret formaliter loquẽdo bono nisi esset in bono: sic.n.cecitas hominis nocet in quantum i ipso est: oꝫ igitur ꝙ malum sit in bono. ¶ Item malum non causatur nisi a bono et per accidens tm̃: omne ãt quod est per accidens reducitur ad id quod est per se: oportet igitur semper cum malo cãto qđ est effectus boni per accidens eẽ bonũ aliquod quod est effectus boni per se: ita ꝙ sit fũdamentum eius: nam quod ẽ ꝑ accidens fũdatur supra id qđ est per se: sed cũ bonum ⁊ maluꝫ sint opposita: unũ ãt oppositorũ nõ possit esse alterius subiectũ: sed expellat ipsũ: videtur alicui ꝑmo aspectu eẽ inconueniens si bonũ subiectũ mali eẽ dicatur. Non est ãt inconueniens si veritas perq̃ratur: nam bonũ cõiter dicitur sicut ⁊ ens: cuꝫ õe ens in quãtum h⁹modi sit bonum ut probatũ ẽ: non est ãt incõueniens ut non ens sit in ente sicut i subiecto: priuatio.n.quelibet est non ens: ⁊ tam̃ subiectum eius est substantia: que est ens aliquod non tñ non ens est in ente sibi opposito sicut i subiecto: cecitas.n.non est nõ ens vl̃e sed nõ ens hoc: quo.s.tollitur uisus: nõ est igitur i uisu sicut i subiecto sed in aiali: similiter ãt malum non ẽ sicut i subiecto i bono sibi opposito: sed hoc per maluꝫ tollitur sed in aliquo alio bono: sicut maluꝫ moris est in bono nature: malum ãt nature quod est priuatio forme est in materia que est bonuꝫ sicut ẽt ens in potentia.

¶ Q̃ malum totaliter consumit bonuꝫ. XII.

Patet autẽ ex predictis ꝙ quantũcunqꝫ multiplicetur malũ: nunq̃ꝫ põt totum bonum consumere. Semper.n.oꝫ ꝙ remaneat mali subiectũ si malum remanet: subiectum ãt mali est bonuꝫ: manet igitur semper bonum. Sed cuꝫ contingat malũ in infinitum intendi: sẽper ãt per intensionẽ mali minuatur bonum: uidetur in infinitũ ꝑ malũ diminui bonũ: bonũ ãt quod per maluꝫ diminui potest oꝫ esse finitum: nam ifinitũ bonũ non est capax mali: ut in primo libro oñsum est: uidet igitur ꝙ qñqꝫ totum tollatur bonum per maluꝫ: nã si ex finito aliquid ifinities tollatur: oꝫ illđ qñqꝫ per ablationem cõsumi. Non ãt põt dici: ut dicunt quidã: ꝙ sequens ablatio scđm eandem proportionem facta: qua ⁊ prior i infinitũ procedẽs: bonũ non possit cõsumere: sicut in continui diuisione contingit: nam si ex bicubitali linea dimidium subtraxeris: itemqꝫ ex residuo dimidium: et sic in infinitum procedas: semper aliquid adhuc diuidendũ remanebit: sed tñ i hoc diuisionis processu sẽper posterius subtractum oportet esse minus ꝑm quantitatem: dimidium.n.totius quod prius subtrahebatur maius est ꝑm quantitatem absolutam q̃ꝫ dimidium dimidij: licet eadem proportio maneat: hoc ãt in diminutione qua bonũ per malum diminuitur nequaq̃ꝫ põt accidere: nã quanto bonum magis per malum fuerit diminutum: erit infirmius: ⁊ sic per secuuduꝫ maluꝫ magis diminui poterit. rursusqꝫ malũ sequens ꝯtigit

esse equale vel maius prioꝛe: vnde nō sēper secundo subtrabetur a bono per malum minoꝛ boni quantitas proportione seruata cadē. Est igit̄ alit̄ dicendū. Ex premissis. n. manifestū est q̄ malum totaliter bonum cui oppositum ē tollit sicut cecitas uisum: oꝫ āt q̄ remaneat bonum: quod ē mali subiectum: qō quidem in quantum subiectum est: hꝫ rōnem boni scōm q̄ est potentia ad actum boni: quod priuatur per malū: quanto igitur minus fuerit in potentia ad illud bonum: tanto minus erit bonum: subiectum āt fit minus potentia ad formam nō quidē per solam subtractioōe alicuius pꝛtis subiecti per hoc q̄ aliqua pars potētie subtrahatur: sed per hoc q̄ potentia impedit̄ per cōtrarium actum: ne in actū forme exire possit: sicut subiectū tanto est minus potētia frigidū quantum in eo magis caloꝛ augetur: diminuitur igitur bonum per malum magis apponendo contrarium q̄ de bono aliquid subtrahendo: quod ēt conuenit his que dicta sūt de malo: diximus. n. q̄ malum icidit preteꝛ intentionē agētis: qō semper itendit aliquod bonū ad qō sequitur exclusio alterius boni quod ē ei oppositum. quāto igitur illud bonū ad quod preter intentionē agētis seq̄t malum magis multiplicatur: tāto potētia ad bonum cōtrarium diminuitur magis: ⁊ sic magis p malum dī diminui bonum. Nec igitur diminutō boni per malū non pōt in naturalibus in īfinituꝫ procedere: naꝫ forme naturales ⁊ uirtutes omnes terminate sunt: et perueniunt ad aliquem terminū: ultra quem poꝛꝛigi non pñt: nō pōt igitur neq̄ forma aliqua cōtraria neq̄ uirtus ꝓtrariꝫ agētis in īfinitū augeri: ut ex hoc sequatur i īfinitum diminutio boni per malum. In moralibus āt potest ista diminutio in īfinitū ꝓcedere: nam itellectus ⁊ uoluntas i suis actibus terminos non hñt: pōt. n. itellectus itelligendo i īfinitum procedere: vnde mathematice numeroꝝ spēs ⁊ figurarū in finite dicūtur: ⁊ similiter uoluntas in uolendo in infinitū ꝓcedit: qui. n. vult furtū cōmittere potest iterum uelle ⁊ aliud committere: ⁊ sic in infinitū: quanto āt uoluntas magis in fines idebitos tēdit tanto difficilius redit ad proprium ⁊ debitum finem: quod pꝫ in his i quibus per peccandi cōsuetudinem iam est hitus uitioꝝ iductus: in īfinituꝫ igitur per malum moꝛis bonuꝫ naturalis apꝛitus diminui pōt: nunquā tñ totaliter tolletur: sed per naturam remanente in comitatur.

¶ Q malum hꝫ aliquo mō cāꝫ. XIII.

EX predictis autē oñdi pōt q̄ ⁊ si malū non hēat causam per se: cuiuslibet tñ mali oꝫ esse cām per accidens. ¶ Quicquid. n. est in aliquo ut i subiecto: oꝫ q̄ hēat aliquam cām: cātur. n. uel ex subiecti principijs uel ex aliqua extrinseca cā: malum āt est in bono sicut i subiecto ut oñsum est: oꝫ ergo q̄ malum habeat cām. Item quod est in potentia ad utrūqꝫ oppositoꝝ non constituit in actu alicuius eoꝝ nisi ꝓ aliquam cām: nulla n. potentia facit se esse in actu: maluꝫ āt est priuatio eius qō quis natus est et dꝫ bēre: ex hoc enim vnūquodqꝫ dicitur malum esse: est igitur maluꝫ in subiecto quod est in potētia ad ipsū ⁊ ad suum oppositum: oꝫ igitur q̄ malum habeat aliquam cām. ¶ Adhuc quicquid inest alicui preter suaꝫ naturam aduenit ei ex aliqua alia causa: omnia enim in his que sunt sibi naturalia permanent nisi aliquid aliud impediat: vnde lapis non fertur sursum nisi ab aliquo proïciente: nec aqua cale fit nisi ab aliquo calefaciente: malum autē semp inest preter naturam eius cui inest. cū sit priuatio eius quod natū est aliquid ⁊ debet habere: igitur oporte q̄ malum semper habeat aliquam causā uel per se uel per accidens. ¶ Amp. omne malū consequitur ad aliquod bonum: sicut corꝛuptio sequitur ad aliquam generationē: sꝫ omne bonū habet aliquam causam ꝓter primum bonum: in quo non est aliquod malum: ut in primo libꝛo ostensum est: omne igitur malum hꝫ aliquaꝫ cāꝫ: ad quam sequitur per accidens.

¶ Q malum est cā per accidens. XIIII.

EX eisdem ēt patet q̄ malum ⁊ si non sit cā per se: est tamen causa per accidens. Si. n. aliq̄d est causa alicuius per se: id quod accidit ei est causa illius per accidens: sicut albū qō accidit edificatori est causa domus per accidens: omne autem malum est in aliquo bono: bonum autem omne est alicuius aliquo modo causa: materia enim est quodammodo causa forme ⁊ quodammodo ecōuerso: ⁊ similiter est de agente ⁊ fine: vnde non sequitur ꝓcessus in infinitum in causis ⁊ causatis si qōlibet est alicuius causa ꝓpter circulum inuētum in causis ⁊ causatis secundum species diuersas causarum malum igitur est per accidens causa. ¶ Ad hec: malum est priuatio quedam vt ex predictis patet: priuatio autem est principium p accñs in rebus mobilibus sicut materia ⁊ forma per se: malum igitur est alicui⁹ causa per accidens. ¶ Preterea ex defectu cause sequitur defectus i effectu: defectus autem in causa est aliquod malū: non tñ potest esse causa per se: quia res nō est causa per hoc q̄ est deficiens sed per hoc quod ē ens: si enim tota deficeret nullius esset causa: malum igitur est alicuius causa per accidens. ¶ Item: hꝫ oēs spēcies causaꝝ discurrendo inuenitur maluꝫ

esse per accidens cã: in spe quidẽ cãe efficientis: qz ꝓpter cãe agentis deficientem uirtutẽ sequitur defectus i effectu z actione: i spe uero cãe mãlis: ḋa ex mãe indispositione cãtur in effectu defectus: in spe uero cãe formalis: qz uni forme semp adiũgit alterius forme priuatio: i spe uero cãe finalis: qz i debito fini adiũgitur malũ in q̃tũ p ipsũ finis debitus impeditur: pz igitur q̃ malum est cã per accidens: z non põt esse cã per se.

Q non est summum malum. XV.

EX hoc autẽ patet q̃ non põt esse aliq̃ summũ maluz q̃ sit oium malorũ principiũ. Summũ.n. malum oz esse absq̃ consortio ois boni: sicut z sũmuz bonũ est qõ est oio separatũ a malo non põt ãt esse aliq̃ malũ oio separatũ a bono: cũ onsum sit q̃ malum fũdatur in bono: ergo nihil est sũme malum. Adhuc si aliquid est summe malum: oz q̃ per essentiã suam sit malũ: sic z sũme bonum est qõ per suã essentiã bonuz ẽ: hoc ãt est impossibile: cum malũ non hẽat aliquã essẽtiam: vt supra ꝓbatum est: ipossibile est igitur ponere sũmum malum: qõ sit malorũ principium. Item illud qõ est primum principiũ nõ est ab aliquo cãtum: õe ãt malum cãtur a bono: ut oñsuz est: nõ est igitur malum primũ principiũ. Amp. malum non agit nisi uirtute boni: vt ex premissis pz: primũ ãt principium agit uirtute ꝓpria: maluz igitur non põt esse primum ꝓncipiuz. Pre. cũ id quod ẽ per accidens sit posterius eo quod est p se: ipossibile est q̃ sit primum: id qõ est per accñs: malũ ãt non euenit nisi per accidens z preter intẽtionem: ut probatum ẽ: ipossibile est igitur q̃ malum sit primum ꝓncipium. Adhuc omne malum hz cãm per accñs: ut ꝓbatum est: primum ãt ꝓncipium non hz cãm neq̃ per se neq̃ per accñs: maluz igitur nõ põt esse primũ ꝓncipiũ in aliquo genere. Item cã per se prior est ea que ẽ per accidens: sed malum non ẽ cã nisi per accñs: ut ostẽsum est: malum igitur non põt esse ꝓmum principium in aliquo genere. Per hoc ãt excluditur error manicheorũ ponentium aliquod sũmum malum: quod est principium ꝓmũ oium malorum.

Q finis cuiuslibet rei est bonum. XVI.

SI ãt omne agẽs agit ꝓpter bonum: vt supra ꝓbatuz est: sequitur ulterius q̃ cuiuslibet entis bonum sit finis: õe.n. ens ordinatur in finez p suam actionẽ: oz.n. q̃ uel ipsa actio sit finis ipsi⁹ actionis: finis est ẽt finis agentis: quod est eius bonum. Amp. finis rei cuiuslibet est in quod terminatur appetitus eius: appetit⁹ ãt cuiuslibet rei terminatur ad bonuz: sic.n. phi diffiniunt bonũ: quod oia appetũt: cuiuslibet igitur rei finis est aliqõ bonum. Item illud ad qõ aliquid tendit tẽdit: cũ extra ipsũ fuerit: z in quo quiescit: cum ipsũ hũerit: est finis eius: vnũqõq; ãt si perfectione ꝓpria careat i ipsam mouetur q̃tuz i se ẽ: si uero eam hẽat i ipsa quiescit: finis igitur uniuscuiusq; rei est eius perfectio: perfectio ãt cuiuslibet est bonum ipsius: vnũqõq; igitur ordinatur in bonum sicut in finem. Pre. eodẽ mõ ordinantur in finem ea que cognoscunt finem z ea que finẽ non cognoscunt: lz ea que cognoscunt finẽ per se moueantur in finem: que ãt non cognoscũt finem: tẽdunt i finez quasi ab alio directa: sicut pz de sagittante z sagitta: sed ea que cognoscũt finẽ semper ordinantur in bonum sicut in finẽ: nam uolũtas que est appetitus finis precogniti non tendit i aliquid nisi sub rõne boni quod est eius obiectum: ergo z ea q̃ finem non cognoscunt ordinantur in bonum sicut in finem: finis igitur oium ẽ bonuz.

Q oia ordinantur i unum finem quod est deus. XVII.

EX hoc autẽ apparet q̃ oia ordinãntur i unum bonuz sicut in ultimum finem. Si.n. nihil tendit i aliquid sicut in finem nisi i q̃tum ipsum est bonum: oz q̃ bonum in q̃tum bonuz sit finis qõ igitur est sũmum bonum est maxime oium finis: sed sũmum bonum est unũ tm̃ qõ est deus ut in primo libro probatum est: oia igitur ordinantur sicut in finẽ in unũ bonũ: qõ est deus. Itez quod ẽ maximũ i unoquoq; genere cã est oiuz illorum que sunt illius generis: sicut ignis qui ẽ calidissimus ẽ cã caliditatis in alijs corpibus: sũmũ igitur bonum quod ẽ deus ẽ cã bonitatis in oib⁹ bonis: ergo z est cã cuiuslibet finis q̃ sit finis: cuz quicquid est finis sit huiusmodi in quantũ est bonum: propter qõ ãt ẽ unũquodq; z illud magis: deus igitur maxime est oium rerum finis. Adhuc in quolibet genere cãrum cã prima est magis cã q̃ cã secunda: nam causa secunda nõ est causa nisi per causam primam: illud igitur quod est cã prima in ordine causarum finalium oz q̃ sit magis cã finalis cuiuslibet q̃ causa finaľ proxima: sz deus est prima causa in ordine cãrum finalium: cum sit summum in ordine bonorum: est igit magis finis uniuscuiusq; rei q̃ aliquis finis proxim⁹. Amp. in omnibus finibus ordinatis oportet q̃ ultimus finis sit finis omnium precedentium finiuz: sicut si potio conficitur: ut detur egroto: da

tur autem ut purgetur: purgatur autem: ut extenuetur: extenuatur autem ut sanetur: oportet ꝙ sanitas sit finis et extenuationis et purgationis ⁊ aliorum precedentium: sed omnia inueniuntur i diuersis gradibus bonitatis ordinata sub uno sūmo bono: quod est causa omnis bonitatis: ac per hoc cum bonum habeat rationem finis: omnia ordinantur sub deo sicut fines precedentes sub fine ultimo: oportet igitur: ꝙ omnium finis sit deus. ¶ Preterea bonum particulare ordinatur in bonum commune sicut in finem: esse enim partis est propter esse totius. Unde et bonum gentis est diuinius q̄ bonum unius hominis: bonum autē summum quod est deus: est bonum commune: cum ex eo uniuersorum bonum dependeat: bonum autem quo quelibet res bona est: est bonuz particulare ipsius et aliorum que ab ipso dependent: omnes igitur res ordinantur sicut in finem in unum bonum quod est deus. ¶ Item ad ordinem agentium sequitur ordo in finibus: nam sicut supremum agens mouet omnia secunda agētia: ita ad finem supremi agentis oportet ꝙ ordinentur omnes fines secundorum agentium: quicquid enim agit supremum agens: agit propter finem suum: agit autem supremuz agens actiones omnium inferiorum agentium mouendo omnes ad suas actiones et per consequens ad suos fines. vnde sequitur: ꝙ omnes secundorum agentium actiones ordinentur a primo agente in finem suū proprium: agens autem primum rerum omniuz est deus: vt in secundo probatuz est: uoluntas autem ipsius nihil aliud finis est q̄ sua bonitas que est ipsemet: vt in primo probatum est: omnia igitur quecunqz sunt facta uel ab ipso immediate uel mediantibus causis secundis in deum ordinētur sicut in finem: omnia autem entia sunt huiusmodi. nam sicut in secundo probatur: nihil esse potest: quod ab ipso non habeat esse: omnia igitur ordinantur in deum sicut in finem. ¶ Adhuc finis ultimus cuiuslibet facientis in quantum est faciens: est ipsemet: utimur enim factis a nobis ꝓpter nos: ⁊ si aliquid aliquando propter alium homo faciat: hoc refertur in bonuz suum uel utile uel delectabile uel honestum: deus autem ē causa factiua rerum omnium: quorumdam quidem immediate: quorumdam autem mediate siue mediantibus aliis causis: ut ex premissis est manifestum: est igitur ipsemet finis rerum omnium. ¶ Preterea finis inter alias causas primatum obtinet: et ab ipso omnes alie cause habent: ꝙ sint cause in actu: agens enim non agit nisi propter finem: ut ostensum est: ex agente autem materia in actum forme reducitur. Unde materia fit actu huius rei materia: et similiter forma huius rei forma per actionem agentis: et per consequens per finem: finis etiam posterior est causa q̄ precedens finis intendatur ut finis. Non enim mouetur aliquid in finem proximum: nisi propter finem postremum: est igitur finis ultimus prima omnium causa: esse autem primam omnium causam necesse est primo enti conuenire: quod deus est: ut supra ostensum est: deus igitur est ultimus omnium finis. ¶ Hinc est quod dicitur ꝓuerbio. xvi. Uniuersa propter semetipsū opatus est deus: ⁊ Apoca: ultimo. Ego suz alpha ⁊ o primus et nouissimus.

¶ Quomodo deus sit finis omnium. XVIII.

Restat igitur iquirendum quomodo deus sit omniuz finis: quod quidem ex premissis fiet manifestum. Sic enim est ultimus omnium rerū ꝙ tamen est prius omnibus in essendo: finis autē aliquis inuenitur: qui etiam si primatum obtineat in causando secundum ꝙ est in intentione: est tamen in essendo posterius: quod quidem contingit in quolibet fine quem agens in sua actione cōstituit: sicut medicus constituit sanitatem per suam actionem in infirmo: que tamen est finis eius: aliquis autem finis inuenitur: qui sicut est precedens in causando: ita etiam in essendo precedit: sicut dicitur finis id quod aliquis sua actione uel motu acquirere intendit: ut locum sursuz ignis per suum motum: et ciuitatem rex per pugnam: deus igitur sic est finis rerum: sicut aliquid ab unaquaqz re suo modo obtinendum. ¶ Adhuc deus est simul ultimus rerum finis: ⁊ primum agens: ut ostensum est: finis autem per actionem agentis constitutus non potest esse primum agens: sed est magis effectus agentis: non potest igitur deus sic esse finis rerum: quasi aliquid constitutum: sed solum quasi aliquid preexistens obtinendum. ¶ Amplius. Si aliquid agat propter rem aliquam iam existentem et per eius actionez aliquid constituatur: oporter ꝙ rei propter quam agit aliquid acquiratur ex actione agentis: sicut si milites pugnant propter ducem: cui acquiritur uictoria: quam milites suis actionibus causant: deo autem non potest aliqnid acquiri ex actione cuiuslibet rei: est enim sua bonitas omnino perfecta: ut in primo libro ostensum est: relinquitur igitur ꝙ deus sit finis rerum: non sicut aliquid constitutum aut aliquid effectum a rebus: neqz ita ꝙ aliquid ei a rebus acquiratur: sed hoc solo modo quia ipse rebus acquiritur. ¶ Item oportet ꝙ eo modo effectus tendat i finē quo agens propter finem agit: deus āt q̄ est p̄mū agēs oiuz rerū non sic agit quasi sua actiōe aliq̄d

acquirat: sed quasi sua actione aliquid largiatur quia non est in potentia ut aliquid acquirere possit sed solum in actu perfecto: ex quo potest largiri res igitur non ordinatur i deū sicī finē cui aliqd acquiratur: sed ut ab ipso ipsummet suo mō consequātur: cum ipsemet sit finis.

¶ Q̄ omnia intendunt assimilari deo. XIX.

EX hoc autem q̄ acquirunt diuinam bonitatē res create similes deo cōstituūtur: si igitur res omnes in deum sicut in ultimū finem tendūt: ut ipsius bonitatem consequantur: sequitur q̄ ultimus rerum finis sit deo assimilari. ¶ Amp. agens dicitur esse finis effectus in quantum effect⁹ tendit in similitudinē agentis: vnde forma generati est finis generationis: sed deus ita est finis rerū q̄ est ēt primum agens earū: oīa igitur intendunt sicut ad ultimum finem deo assimilari. ¶ Item in omnibus rebus euidēter apparet q̄ esse appetūt naturaliter. vnde ꝛ si qua corrumpi p̄nt naturaliter corrūpentibus resistūt: ꝛ tendūt illuc: ubi conseruentur sicut ignis sursū et terra deorsum: scōz hoc āt esse hñt oīa q̄ deo assimilantur qui est ipsum esse subsistens: cū oīa sint solum quasi esse participantia: omnia igitur appetunt q̄ ultimū finē deo assimilari. ¶ Pre. res oēs create sunt quedā imagines primi agentis. s. dei: agens enim agit sibi sile: perfectio. n. imaginis est ut repñtet suū exēplar per similitudinem ad ipsum: ad hoc. n. imago constituitur: sūt igitur res oēs ppter diuinam similitudinem consequendam sicut ppter ultimum finem. ¶ Adhuc. omnis res per suū motum uel actionē tendit in aliquod bonum sicut in finem: ut supra oñsum est: i tñ āt aliqd de bono participat in q̄tum assimilatur primo bonitati que deus ē oīa igitur per motus suos ꝛ actiones tendunt in dinam similitudinem sicut in finē ultimū.

¶ Q̄uō res imitentur diuinam bonitatē. XX.

DAtet ergo ex his que dicta sūt q̄ assimilari ad deū est vltimus oīum finis: id āt qō proprie hz rōnem finis est bonum: tendūt igitur res i hoc q̄ assimilentur deo ppie in quantū ē bonus: bonitatē āt creature non assequūtur eo modo sicut deo ē: lz i dinā bonitatē unaq̄q; res imitetur scōz suū modū: dina. n. bonitas simplex ē quasi tota i uno cōsistens: ipsū. n. diuinū esse oēm plenitudinē perfectionis obtinet: ut i primo libro ꝓbatū ē: vñ cū unūq̄q; in tñ sit bonum in q̄tum est pfectū ipsū diuinū esse ē eius pfecta bonitas: idem. n. est deo ee: uiuere: sapientem ee: beatū esse: ꝛ quicqd aliud ad pfectionem ꝛ bonitatē vī pertinere q̄ to ta dina bonitas sit ipsū diuinū ē. ¶ Rursū quia ipsū diuinū ē est ipsū⁹ dei exñtis substātia. In alīs āt rebus hoc accidē non pōt: oñsū ē. n. i. ij. lib. q̄ nulla substātia creata ē ipsū suū esse: vñ si scōz q̄ res q̄libet bona ē nō ē eaz aliqua suū ee: nulla eaz est sua bonitas: sed eaz q̄libet bonitatis participatione bona ē: sicut ꝛ ipsius ee participatiōe ē ens. Rursus nō oēs creature i uno gradu bonitatis ꝓstituūtur: nā quorūdam substātia forma ꝛ actus ē. s. cui scōm id qō ē cōpetit esse actu ꝛ bonū esse: quorūdam uero substātia ex mā ꝛ forma cōposita est: cui cōpetit actu esse ꝛ bonum esse sz secūdū aliqd sui. s. fm formam: dina igitur substātia sua bonitas ē: substātia uero simplex bonitatē participat scōm id qō ē: substantia āt cōposita fm aliquid sui. ¶ In hoc āt tertio gradu substantiarū iterū dīsitas iuenitur q̄tum ad ipsuz ee. Nā quorūdam ex mā ꝛ forma cōpositorū tota māe potētiā forma adiplet: ita q̄ non remāet i mā potētia ad aliā formā: ꝛ p ꝓns nec i aliq̄ alia mā potentia ad hāc formam: ꝛ hmodi sūt corpora celestia: q̄ ex tota mā sua constant. Quorūdam uero forma non replet totā māe potentiam: vñ adhuc in mā remanet potentia ad aliā formā: ꝛ in aliq̄ māe pte remanet potētia ad hāc formam: sicī pz i elīs ꝛ elemētatis. Quia uero priuatio est negatio i substantia eius: quod substantie potest icesse: manifestū ē: q̄ cum hac forma q̄ non implet totam māe potentiam adiūgitur priuatio forme: q̄ quidē adiungi non pōt substantie cuius forma iplet totaz māe potentiā: neq; illi que est forma p suā essentiam: ꝛ multo minus illi cuius essentia ē ipsū suuz esse: cū āt manifestum ē q̄ motus non p̄ pōt ee ubi non ē potentia ad aliud: q; motus est actus exīs in potentia: itemq; manifestum sit q̄ malum est ipsa priuatio boni: planum est q̄ in hoc ultimo substantiarum ordine est bonum mutabile cum permixtione mali oppositi habens quod in superioribus substantiarum ordinibus accidere non potest: possidet igitur hec substantia ultimo modo dicta sicut ultimum gradum i esse: ita ultimū gradum in bonitate. ¶ Inter partes etiam huius substantie ex materia ꝛ forma compositе bonitatis ordo inuenitur: cum enim materia sit ens i potentia secundū se considerata: forma uero sit actus eius: substantia uero composita sit actu existens per formam: forma quidem erit secundum se bona: substātia uero composita prout actu hz formam: materia uero hz q̄ est in potētia ad formā. Et lz unūquodq; sit bonum in q̄tū est ens: nō tñ oz q̄ mā: que est ens solum in potentia sit bona solum in potentia: ens enim absolute dicitur: bonum autem et in ordine consistit: non enim solum aliquid bonum dicitur quia est finis: uel q̄ est obtinens finem: sed etiam si nondum ad finez

peruenerit: dūmō sit ordinatum in finē ex hoc ipso dicitur bonū: mā ergo non pōt simplr dici ens ex hoc q ē potētia ens i quo iportatur ordo ad esse: pōt āt ex hoc simplr dici bona ꝓpter ordinē ipsū: in quo apparet q bonū quodāmodo amplioris est ambitus q̄ ens: propter quod Dio⁹ dicit iiij. ca. de diui. no. q bonum se extendit ad exītia ⁊ non exītia: nam ⁊ ipsa non exītia. s. materia secundum q intelligitur priuationi subiecta appetit bonum. s. esse: ex quo pz q ēt sunt bona: nihil. n. appetit bonum nisi bonum. Est āt ⁊ alio mō creature bonitas a bonitate diuina deficiens: nam sicut dictum est deus in ipso suo esse summam perfectionē obtinet bonitatis: res āt creata suam perfectionem non possidet in uno sed i multis: qō. n. est i supmo unitum multiplex in infimis inuenit. vnde deus secundū idem dī esse uirtuosus sapiēs ⁊ opans: creatura uero secundū diuersa: tantoq̄ perfecta bonitas alicuius creature maiorem multiplicitatem requirit quāto magis a prima bonitate distans inuenitur. Si uero perfectaz bonitatem non possit attingere imperfecte retinebit in paucis: ⁊ inde est q licet primū ⁊ summū bonum sit omnino simplex substātieq̄ ei in bonitate propinque sint pariter ⁊ quantum ad simplicitatem uicine: infime tñ substantie inueniūtur simpliciores quibusdā superioribus cis sicut elementa aialibus ⁊ hoibus: q̄ non possunt pertingere ad perfectionez cognitionis ⁊ intellectus quā consequūtur aialia ⁊ hoies: manifestuz est ergo ex dictis q lz deus secundum suum simplex esse perfectam ⁊ totam suam bonitatē habeat: creature tamen ad perfectionem sue bonitatis non pertingunt per solum suuz esse sed per plura. vnde licet quelibet earum sit bona in quantū est: non tamen pōt simpliciter bona dici si aliis careat que ad ipsius bonitatem requirūtur sicut homo qui uirtute spoliatus uitijs est subiectus dī quidem bonus secūdū quid. s. in quantum est ens ⁊ in quantū est homo non tñ bonus simplr sed magis malus: nō igitur cuilibet creaturarum idē est esse ⁊ bonuz esse simpliciter: lz quelibet earum bona sit in quantum ē deo uero simplr idez est esse ⁊ esse bonuz simplr. Si āt res quelibet tendit in diuine bonitatis similitudinem sicut in finem: diuine āt bonitati assimilatur aliquid quantum ad oia que ad propriā pertinent bonitatem: bonitas āt rei non soluz in esse suo consistit sed in oibus alijs que ad suaz perfectionē requirūtur: ut oñsum est: manifestū ē q res ordinātur in deo sicut in finem non solum secundum esse substātiale: sed ēt secundū ea que ei accidunt pertinentia ad perfectionem ipsius ⁊ ēt finꝑ ꝓpriā opationē que ēt ptinēt ad perfectionē rei.

¶ Q̄ res intendunt naturaliter assimilari deo in hoc q̄ est causa. XXI.

EX his aūtē appa ret q res intendūt dinā silitudinem: ēt in hoc q sunt cāe aliox. Tēdit. n. i dinam silitudinem res creata per suā operationem: per suā āt operationē una res fit cā alterius ergo i hoc ēt res intendūt dinam silitudinem: ut sint alijs cause. ¶ Adhuc res tendunt in diuinaz silitudinem: in quantum est bonus: ut supra dēm est: ex bonitate āt dei est q alijs esse largitur: unū quodq̄z. n. agit in quātum est actu perfectum: desiderant igitur generaliter res in hoc deo assimilari ut sint aliox cause. ¶ Amp̄. ordo ad bonum boni rōnem hz: ut ex dictis est manifestū: unūqō q̄ āt per hoc q̄ est cā alteri⁹ ordiatur ad bonū: bonū āt solum per se cognoscitur ⁊ cātur: maluz āt per accns tm̄ ut oñsum est: esse igitur aliox cā est bonum: scōm āt qōlibet bonū ad qō tēdit aliquid: itendit diuinā silitudinem: cū qōlibet bonū creatū sit ex participatione dine bonitatis: intendunt igitur res dinam silitudinem i hoc q sint aliorū cāe. Itē eiusdē rōnis ē q effect⁹ tēdat in silitudinē agētis: ⁊ q agēs assilet sibi effectum: tēdit igit effect⁹ i finem in quē dirigitur ab agente: agēs āt itendit sibi assimilare patiens nō solum q̄tuz ad ad esse ipsius: sed ēt q̄tum ad cālitatez: sicut. n. ab agēte cōferūtur effectui nāli pricipia per que subsistat: ita principia per que aliox sit cā: sic. n. aialdum generatur accipit a generāte uirtutem nutritiuam ita ēt uirtutē generatiuam: effectus igitur tēdit i silitudinem agentis: vt oñsum est non solū q̄tum ad spem ipsius: sed ēt q̄tum ad hoc q sit aliorum cā: sic āt tendunt res in similitudinem dei sicut effectus in similitudinem agentis: intendunt igitur res naturaliter assimilari deo in hoc q sūt cāe aliorum. ¶ Pre. tunc maxime perfectum est unūquodq̄: quando potest alterū sibi simile facere: illud enīz perfecte lucet quod alia illumiare potest: unūquodq̄ autem intendens in suam perfectionem tendit in diuinam similitudinem: per hoc igitur unūquodq̄ tendit in diuinaz similitudinē: q intendit aliorum causa esse. ¶ Quia uero causa i quantum h⁹ modi superior est causato: manifestū est q tendere i diuinā similitudinē per hunc modū ut sit aliox cā est superior perfectio in entibus. ¶ Itē prius est unūquodq̄z i se perfectuz q̄ possit alterū cāre ut dictum ē: hec igitur perfectō ultimo accidit rei ut aliorum causa existat: cum igitur per multa tendat res creata in diuinam similitudinē: hoc ultimuz ei restat: vt diuinam silitudinē querat per hoc q sit aliox cā. vnde Dio⁹ dicit. iij. ca. cele. ierar. q oium diuinius est dei cooperatorez fieri: scom q apl's dicit. i. Cor. iij. Dei adiutores sumus.

Quõ diũſimode res ordinãt i ſuos fines. XXII.

Ex premiſſis autẽ manifeſtũ eſſe põt q ultimũ per qõ vnaq; res ordinatur ad finez ẽ eius opatio diuerſimode tñ fz diuerſitatẽ operatiõis. Nã quedã opatio ẽ rei ut aliud mouẽtis ſicut calefacere ⁊ ſecare: quedã uero ẽ operatio rei ut ab alio mote ſicut calefieri ⁊ ſecari: q̃dam uero opatio ẽ pfectio operãtis actu exñtis in aliud trãſmutandũ non tendens: quoz̃ p̃me differũt a paſſione ⁊ motu: ſecũde uero ab actiõe trãſmutatiua exterioris mat̃ie: hꝰ modi ãt opatio ẽ ſicut itellige re ſẽtire ⁊ uelle: unde manifeſtũ ẽ: q ea que mouẽtur uel opantur tñ ſine hoc q moueãt uel faciãt tendũt in diuinam ſilitudinem quãtuz ad hoc q ſint in ſe ipſis pfecta: que ãt faciunt ⁊ mouent in q̃tum hꝰ mõi tendũt in diuinã ſilitudinem i hoc q ſint alioz̃ cãe: que uero p hoc q mouẽtur mouent: tendũt in diuinã ſilitudinẽ q̃tum ad utrũq; corpa ãt iferiora fm q mouẽtur motibus nãlib⁹ ꝓſiderantur ut mota tñ non ãt ut mouentia niſi per accidens: accidit. n. lapidi q deſcẽdens aliq̃ obuians ipellat: ⁊ ſilr eſt in alteratiõe ⁊ alĩs motibus: vñ finis motus eoz̃ ẽ: ut cõſequãtur diuaz ſilitudinem q̃tum ad hoc q ſint in ſe ipſis pfecta vtpote hñtia ꝓpriam formã ⁊ ꝓprium ubi: corpora uero celeſtia mouent mota: vñ finis motus eoz̃ ẽ ꝓſequi diuinam ſilitudinẽ quãtũ ad utrũq;: q̃tum quidẽ ad ꝓpriã pfectionẽ in q̃tuz corpus celeſte ſit in aliquo ubi i actu in quo prius erat i potentia: nec ꝓpter hoc minus ſuã pfectionẽ cõſequitur: q̃tus ad ubi i quo prius erat actu: remaneret in potentia. Silr. n. ⁊ mã prima i ſuam perfectionẽ tendit: per hoc q acquirit in actu formã quã prius hẽbat in potẽtia: lz et aliã hẽre deſinat quã prius actu hẽbat: ſic. n. ſucceſſiue mã oẽs formas ſuſcipit ad quas ẽ i potentia: vt tota eius potentia reducatur in actum ſucceſſiue: qõ ſil fieri ñ poterat: vnde cum corpus celeſte ſit potentia ad ubi ſicut materia prima ad formam: pfectionem ſuã cõſequitur: per hoc q eius potentia tota ad vbi reducitur in actum ſucceſſiue: quod ſil nõ poterat fieri. Jn q̃tum uero mouẽdo mouent eſt finis motus coz̃ conſequi diuinã ſilitudinez i hoc q ſint cãe alioz̃: ſunt ãt alioruz cãe: p hoc q cãnt generationem ⁊ corruptionẽ ⁊ alios motus i iſtis iferioribus: motus igitur corpoz̃ celeſtiũ in q̃tuz mouent: ordinãtur ad generationẽ ⁊ corruptionẽ que eſt in iſtis inferioribus. Non ẽ ãt inconueniẽs q corpa celeſtia moueant ad generationẽ horum iferiorum: quanuis hec iferiora corpora ſint celeſtibus corpibus indignioza: cum tñ finem oz̃ eſſe potiorem eo q eſt ad finem: generans aũt agit ad formam generati: cũ tñ generatũ non ſit dignius generante: ſed i agẽtib⁹ uniuocis ſit eiuſdẽ ſpei cũ ipſo: intẽdit. n. generãs formã generati q̃ eſt generatiõis finis nõ q̃i ultimũ finẽ ſz ſilitudinẽ eẽ dini i ꝓpetuatione ſpei ⁊ i diffuſione bonitat ſue: per hoc q alĩs formã ſpei ſue tradit ⁊ aliorum fit cã. Silr ãt corpa celeſtia lz ſint digniora iferioribus corpibus: nõ tñ itẽdũt generationẽ eoz̃ ⁊ formas generatorum i actum educere per ſuos motus q̃i ultimum finem: ſed per hoc ad diuinam ſimilitudinem intendentes quaſi ad ultimum finez i hoc q cauſe aliorum exiſtant. ¶ Conſiderandum tñ q unũquodq; in quantum participat ſimilitudinẽ diuine bonitatis que ẽ obiectum uoluntat⁹ eꝰ in tñ participat de ſimilitudine diuine uolũtatis per quam res producuntur in eſſe ⁊ conſeruãtur ſuperiora autem diuine bonitatis ſimilitudinem participant ſimplicius ⁊ uniuerſalius: iferiora uero particularius ⁊ magis diuiſim: unde et inter corpora celeſtia et inferiora non attenditur ſimilitudo ſecundum equiparantiam: ſicut in his que ſunt unius ſpeciei: ſed ſicut uniuerſalis agentis ad particularem effectum: ſicut igitur particularis agentis in iſtis inferioribus intentio contrahitur ad bonum huius ſpeciei uel illius: ita intentio cõporis celeſtis fertur ad bonum commune ſubſtãtie corporalis: que per generationez conſeruatur ⁊ multiplicatur ⁊ augetur: cum uero ut dictum eſt quelibet res mota in quantum mouetur tẽdit in diuinam ſimilitudinez: ut ſit in ſe perfecta: per fectum autem fit unũquodq;: in quantum fit actu: oportet q intentio cuiuſlibet in potentia exiſtentis ſit ut per motum tendat in actum: quanto igitur aliquis actus eſt poſterior: ⁊ magis perfectus: tanto principalius in id ipſum appetitus materie fertur. vnde oportet q in ulĩorem ⁊ perfectiſſimum actum: quem materia conſequi poteſt: tendat appetitus materie: quo appetit formam: ſicut in ultimum finem generationis: in actibus autem formarum gradus quidam inueniuntur: nam materia prima eſt in potentia primo ad formam elementi: ſub forma uero elementi exiſtens eſt in potentia ad formaz mixti: propter quod elementa ſunt materia mixti: ſub forma autẽ mixti conſiderata eſt in potentia ad animam uegetabilem: nam talis corporis anima actus eſt. Jtem q anima uegetabilis eſt in potentia ad ſenſitiuam: ſenſitiua uero ad intellectiuam: quod proceſſus generationis oſtendit. ¶ Primo enim in generatione eſt fetus uiuens uita plante: poſtmodum uero uita animalis: demum uero uita hominis. Poſt hanc autem formam nõ inuenitur in generabilibus ⁊ corruptibilibus poſterior forma et digniorꝰ. ¶ Ultimum igitur generationis totius gradus eſt anima hnmana: et in hanc tendit materia ſicut in ultimam formã: ſunt ergo elemẽta ꝓpter

corpora mixta:hec uero ꝓpter uiuẽtia:in quibus plante sũt ꝓpter aialia:aialia ꝓpter hoiez:hõ.n. ẽ finis totius generatiõis. Quia uero eadẽ res generatur ⁊ ꝓseruatur in eẽ fm ordinem ꝑmissum i generatiõibus rerũ:ẽ ẽt ordo i cõseruatiõibus earũdem:vñ uidemus q̃ corpa mixta sustẽtantur p eloꝝ cõgruas qualitates:plãte uero ex mixtis corpibus nutriũtur:aialia ex plantis nutrimẽtuz hñt:⁊ quedã ẽt pfectiora ⁊ uirtuosiora ex quibus dã iperfectioribus ⁊ ifirmioribus:hõ uero utitur oĩum rex generibus ad sui utilitatẽ.q̃busda qui dẽ ad esum:q̃busdã uero ad uestitũ:vñ ⁊ a nã nudus ẽ institutus utpote potens ex aliꝭ sibi uestitũ prestare:sicut ẽt nullum sibi ꝯgruũ nutrimentuz nã prepauit nisi lac:vt ex diuersis rebus sibi cibũ ꝙquireret:quibusdã uero ad uehiculum:nã i mo tus celeritate ⁊ in fortitudine ad sustinẽdos labores multis aialibus infirmior iuenitur quasi aliꝭ aialibus ad auxiliuz sibi ꝓparatis:⁊ super hoc õibus sensibilibus utitur ad itellectualis cognitiõis pfectionẽ.vñ ⁊ de hoie in ꝑs dr:ad deum directo sermone. Oĩa subiecisti sub pedibus eius:⁊ Ar. dicit in ꝓmo politicoꝝ:q̃ hõ hz nãle dñium sup oĩa aialia:si igitur motio ipsius celi ordinatur ad generationẽ:generatio ãt tota ordiatur ad hoiez sicut in ultimũ finem hᵘ generis:manifestũ est: q̃ finis motionis celi ordinat ad hoiem sicut in ultimum finẽ i genere generabiliũ ⁊ mobiliũ. Hinc ẽ q̃ Deutro.iiij.dr q̃ deus cõpora celestia fecit i ministerium cunctis gentibus.

¶ Quod celum mouetur ex aliqua intelectuali substantia. XXIII.

Ex premissis etiã oñdi põt primum motiuũ motus celi esse aliquid itellectiuũ. Nihil.n.fz ꝓpriam spem agens itendit formam altiorez sua forma:intendit.n.oẽ agens sibi sile:corpus ãt celeste scõm q̃ agit ꝑ motum suũ itendit ultimaz formam q̃ ẽ itellectus hũanus:q̃ qdem est altior omni forma:vt ex premissis pz:corpus igitur celi nõ agit ad generationẽ scõm ꝓpriam spem sic agens ꝓncipale sed scõm spem alicuius supioris agentis itellectualis:ad qõ se hz corpus celeste sicut istim ad agens ꝓncipale:agit ãt celum ad generationez scõm q̃ mouetur:mouetur igitur corpus celeste ab aliqua intellectuali substãtia. Ad hec. omne qõ mouetur nccẽ ẽ ab aliquo moueri:ut supᵃ ꝓbatum ẽ:corpus igitur celi ab aliquo mouetur aut ergo illud aliud est oio separatum ab eo:aut est ei unitum:ita q̃ cõpositũ ex celo ⁊ mouẽte dicatur mouere se ipsum:in q̃tum una pars eius ẽ mouens ⁊ alia mota:si ãt sic ẽ:õe ãt mouens se ipsum est uiuũ ⁊ aiatum:sequitur q̃ celuz sit aiatũ: non ãt alia aia q̃ intellectuali:non.n. nutritiua: cum i eo non sit generatio ⁊ corruptio:neq̃ sensitiua cũ non hẽat organoꝝ diuersitatẽ:sequitur q̃ moueatur ab aia intellectiua. Si ãt mouetur a motore extrinseco:aut illud erit corporeũ aut icorporeum:⁊ si quidẽ corporeũ non mouet nisi motũ:vt ex superioribᵘ pz:oportebit ergo ⁊ illud ab alio moueri:cũ ãt non sit procedere i infinitum i corpibus:oportebit deuenire ad primum mouẽs icorporeum:qõ ãt est penitus a corpore separatũ oz esse itellectuale:vt ex superioribus pz:motᵘ igr celi qõ est primum corporeũ ẽ ab itellectuali substantia. Itẽ corpora ⁊ leuia mouẽtur a generãte ⁊ remouẽte ꝓhibens:ut ꝓbat in.viij. phisicoꝝ non.n. põt esse q̃ forma in eis sit mouens ⁊ materia mota:nihil.n.mouetur nisi corpus:sicut autẽ eloꝝ corpora sunt simplicia:⁊ nõ ẽ in eis cõpõ nisi mãe ⁊ forme:ita ⁊ corpora celestia sũt simplicia:si igitur mouẽtur sic grauia ⁊ leuia : oz q̃ moueãtur a generãte ꝑ se ⁊ a remouẽte ꝓhibens per accñs:hoc ãt ẽ ipossibile: nã illa corpa igenerabilia sũt:vtpote non hñtia ꝓtrarietatem:⁊ motus eoꝝ ipediri non pñt:oz igitur q̃ moueãt illa corpora a mouẽtibus ꝑ apprehensionẽ:non ãt sensitiuã:ut oñsum ẽ:ergo itellectiuã. Amp. si principium motus celi est sola nã absq̃ apprehensiõe aliqua:oz q̃ ꝓncipiũ motus celi sit forma celestis corpis sicut ⁊ in eẽis:lz.n forme simplices nõ sint mouentes: sunt tñ principia motuum:ad eas.n. ꝙsequũtur motus nãles sicut ⁊ oẽs alie nãles proprietates:non ãt põt esse q̃ motus celestis sequat formã celestis corpis sicut principium actiuum:sic n.forma est principium motus localis in quantũ alicui corpi scõm suam formam debetur aliquis locus in quem mouetur ex ui sue forme tendẽtis in locuz illum:quem q̃ dat generans dicitur esse motor:sicut igni fm suã formã cõpetit eẽ sursuz: corpi ãt celesti fm suã formã non magis cõgruit unum ubi q̃ aliud:non igitur motus celestis principium est sola natura:oportet igitur q̃ principium motus eius sit per apprehensionem mouẽtis. Ad hec.natura semper ad unum tendit:vñ q̃ sunt a natura sẽper sunt codẽ mõ:nisi ipediãtur: quod ẽ in paucioribᵘ:qõ igitur ex sui rõne hz diformitatem:impossibile est q̃ sit finis in quem tẽdit natura:motus ãt scõm suam rõnem est hᵘmodi:quod.n.mouetur in quãtum huiusmodi dissimiliter se hz ⁊ nunc ⁊ prius:impossibile est igitur q̃ natura intendat motum propter se ipsum : intendit igitur quietem per motũ que se hz ad motum sicut unum ad multa:quiesceit enim quod si similiter se habet nunc ⁊ prius: si enim motus celi sit a natura tñ:esset ordinatus i aliquam quietẽ: cuius contrarium apparet:cum sit continuus:nõ ẽ igitur motᵘ celi a natura sicut a pricipio actiuo

ſed magis a ſubſtātia intelligente. Item ōi motui q̄ eſt a nā ſicut a p̄incipio actiuo oz q̄ ſi acceſſus ad aliquid ē nālis: q̄ receſſus ab eodē ſit innālis ⁊ ꝰ nām: ſic̄ graue accedit deorſū naturaliꝝ: recedit āt inde ꝰ nām: ſi igitur motus celi eſſet naturalis cū tendat ad occidentē nāliter: ꝰ nām ab occidente recedens i orientē rediret: hoc āt eſt ipoſſibile: in motu.n. celeſti nihil eſt uiolentū ⁊ ꝰ naturam: ipoſſibile eſt igitur q̄ p̄ncipiū actiuum motus celeſtis ſit natura: eſt igitur p̄ncipium actiuū eiꝰ aliqua uis apprehēſiua ⁊ per intellectū: vt ex p̄dictis pz: mouetur igitur corpus celeſte a ſubſtātia intellectuali. Non tñ eſt negandū motum celeſtē eē naturalē: dī. n. eſſe aliquis motus nālis nō ſolum ꝓpter actiuū p̄ncipiū ſed ēt ꝓpter paſſiuū: ſic̄ pz i generatione ſimpliciū corpoꝝ: q̄ quidē non pōt dici naturalis rōne p̄ncipij actiui: mouetur. n. id nāliter a p̄incipio actiuo cuius p̄incipiū actiuū eſt intra: natura.n.eſt p̄incipiū motus i eo i quo eſt p̄ncipium āt actiuum generatiōe ſimplicis cōpotis eſt extra: nō ē igitur nālis rōne p̄incipij actiui: ſed ſolum rōne p̄incipij paſſiui: quod ē mā cui ineſt naturalis appetitus ad formā naturalē: ſic ergo motus celeſtis corpis q̄tum ad actiuum p̄ncipium non ē naturalis ſed magis uolūtariꝰ et ītellectualis: q̄tum uero ad p̄ncipiū paſſiuum eſt naturalis: nā corpus celeſte hz naturalē aptitudinē ad talē motū: hoc āt manifeſte apparet ſi bitudo ꝓſideretur celeſtis corpis ad ſuuz ubi: patiē. n. ⁊ mouetur unūquodq; ſcōm q̄ ē i potentia: agit uero ⁊ mouetur ſecūdū q̄ ē actu: corpꝰ āt celeſte ſm ſuam ſubſtātiam ꝓſideratum inuenitur ut in potētia idifferēter ſe hñs ad quodlibet ubi: ſic̄ mā p̄ma ad quālibet formaz ſicut p̄dictum eſt: aliter āt ē de corpe graui ⁊ leui: quod i ſua natura ꝓſideratum non eſt idifferens ad oēm locū ſed ex rōne ſue forme determinat ſibi locꝰ: natura igit corpis grauis ⁊ leuis ē p̄incipium actiuū motus eius natura uero corpis celeſtis ē motus ipſius paſſiuuz p̄ncipium. vñ non dz alicui uideri q̄ uiolēter moueatur ſic̄ corpa grauia ⁊ leuia q̄ a nobis mouēt p ītellectum: corpibus.n.grauibus ⁊ leuibus ieſt naturalis aptitudo ad ꝓtrariuz motū ei quo mouentur a nobis: ⁊ iō a nobis mouētur p uiolentiam: lz motus corpis aialis quo mouetur ab aia ñ ſit ei uiolentus in q̄tum ē aiatum: ⁊ ſi ſit ei uiolētus in quantum eſt graue quoddam: corpa āt celeſtia non hñt aptitudinē ad motum ꝓtrarium: ſed ad illum in quo mouentur a ſubſtantia intelligēte: vñ ſil ē uoluntarius q̄tum ad p̄ncipium actiuum: ⁊ naturalis q̄tum ad p̄ncipium paſſiuū. Oz āt motus celi ē voluntarius ſm actiuum p̄ncipiū non repugnat unitati ⁊ conformitati celeſtis motus: ex hoc q̄ uoluntas ad multa ſe hz: ⁊ nō ē determinata ad unum: q̄ ſicut natura determinatur ad unum per ſuā uirtutem: ita uoluntas determinatur ad unum per ſuā ſapiam: qua uoluntas dirigitur infallibiliter ad vnū finē. Pz ēt ex p̄missis q̄ i motu celeſti non ē cōtra naturam neq; acceſſus ad aliquod ubi neq; receſſus ab eo: hoc n. accidit in motu grauium ⁊ leuium ꝓpter duo: p̄mo quidē q̄ intentio nature ē determiata i gra uibus ⁊ leuibus ad unū locū: vñ ſicut naturaliter tēdit i ipſam: ita ꝓtra naturā recedit ab eo. Secūdo q̄ duo motus quoꝝ uno accedit ad mediū: et altero recedit ſunt ꝓtrarij. Si āt accipiatur i motu grauium ⁊ leuium nō ultimus locus ſed mediꝰ ſicut ad ipſum acceditur naturaliter: ita ab ipſo naturaliꝰ receditur: q̄ totum ſtat ſub vna ītentione nature: ⁊ non ſūt motus cōtrarij ſed unus ⁊ cōtinuus: ita āt eſt i motu celeſtiū corpuz: q̄ nature ītētio nō ē ad aliquod: vbi determinatū ut iam dictū ē: motus ēt quo recedit corpus circulariter motū ab aliquo ſigno non ē ꝓtrarius motui quo illuc accedit: ſz ē unus motus ⁊ ꝓtinuus: vñ quod libet ubi i motu celi ē ſicut mediū: ⁊ non ſicut extremum i motu recto. Nō differt āt quātū ad p̄ntē intentionē utrum corpus celeſte moueat a ſubſtātia ītellectuali ꝓiuncta q̄ ſit aia eius: vel a ſubſtātia ſeparata: ⁊ utrū unūquodq; corpum celeſtium moueatur a deo uel nullum imediate ſed mediātibus ſubſtātijs ītellectualibus creatis: aut p̄mū tm̄ imediate a deo: alia uero mediātibus ſubſtātijs creatis: dūmō hēatur q̄ motus celeſtis ē a ſubſtātia ītellectuali.

Quōia appetunt bonū ēt que cognitiōe carent. XXIIII.

Sautē corpus celeſte a ſubſtantia intellectuali mouet: vt oñſum ē: motus āt corporis celeſtis ordinatur ad generationē i iferioribus: nec̄e eſt q̄ generatiōes ⁊ motꝰ iſtoꝝ iferioꝝ ꝓcedāt ex intentiōe ſubſtātie intelligētis. In idē. n. ferē finis ⁊ ītentio p̄ncipalis agētis ⁊ inſtīi: celū āt eſt cā iferiorū motuū ſm ſuū motū q̄ mouet a ſubſtātia ītellectuali: ſeq̄tur q̄ ſit ſic̄ inſtīm ītellectualꝰ ſubſtātie: ſi igit forme ⁊ motꝰ iferioꝝ corpuz a ſubſtātia ītellectuali cāte ⁊ ītēte ſic̄ a p̄ncipali agēte: a corpore vero celeſti ſicut ab inſtrumento: oportet autem q̄ ſpecies eoꝝ que cauſantur ⁊ intendūt ab intellectuali agēte p̄exiſtāt i intellectu ipſius ſicut forme artificiatoꝝ p̄exiſtunt in intellectu artificis et ex eis deriuentur in effectus: omnes igitur forme q̄ ſunt in iſtis inferioribus et omnes motus deriuantur a formis intellectualibus que ſunt in intellectu alicuꝰ ſubſtantie vel aliquarum: ⁊ ꝓpt̄ hoc dic Boeciꝰ i li. ō trini. q̄ forme q̄ ſt i mā venerūt a fōmis q̄ ſi ſine mā: ⁊ q̄tū ad hoc vificat dictū plōis

ꝙ foȓe ſepate ſūt ṗncipia foȓaꝝ que ſūt in mā: lꝫ
poſuerit eas ꝑ ſe ſubſiſtētes ⁊ cauſantes imediate
formas ſenſibiliū: nos vō ponim⁹ eas ī intellectu
exn̄tes ⁊ cauſātes formas inferiores ꝑ motū celi.
Quia vō oē qḋ mouet̄ ab aliquo ꝑ ſe ⁊ ſm accn̄s
dirigitur ab eo ī finē ſui mot⁹: corp⁹ autē celeſte
mouetur a ſubſtātia ītellectuali ⁊ cāt per ſui mo
tū oēs mot⁹ in iſtis īferiorib⁹: nccīuꝫ ē ꝙ corp⁹ ce
leſte dirigat̄ in finē ſui mot⁹ ꝑ ſubſtātiaꝫ ītellectu
alē. ⁊ ꝑ ꝯn̄s oīa inferiora corpa in ꝓprios fines.
Sic igit̄ nō ē difficile vidē qualiter nālia corpa co
gnitione carētia moueātur ⁊ agant ꝓpter finem:
tendunt. n. ī finem ſicut directa in finem a ſubſtā
tia intelligente ꝑ modū q̄ ſagitta tendit ad ſignū
directa a ſagittāte: ſicut. n. ſagitta ꝯſeq̄tur inclia
tionē ad ſignum ſiue ad finē determinatum ex ī
pulſione ſagittātis: ita corpora nālia ꝯſequūtur ī
clinationem in fines nāles ex mouētibus nālibus
ex q̄bus ſortiuntur ſuas formas et uirtutes ⁊ mo
tus: vn̄ ēt pꝫ ꝙ qḋlibet opus nature eſt opus ſub
ſtātie intelligētis: nā effectus pꝛicipalius attribui
tur pꝛimo mouēti dirigenti in finē ꝙ̄ inſtrumētis
ab eo directis: ⁊ ꝓpter hoc operatiōes nāe īueniū
tur ordinate ꝓcedere ad finē ſicut opatiōes ſapiē
tis. Planū igitur fit ꝙ ea ēt que cognitione carēt
pn̄t opari ꝓpter finē ⁊ appetere bonuꝫ naturalī
appetitu ⁊ appetere dīnam ſilītudinem ⁊ ꝓpꝛiaꝫ
ꝑfectionē non ē āt dīīa ſiue hoc ſiue illud dicatur
nā per hoc tendūt ī ſuā ꝑfectionē: ꝙ tēdūt ad bo
num: cum unūquodq; in tantū bonum ſit: ī q̄tū
eſt perfectum: ſm uero ꝙ tendit ad hoc ꝙ ſit bo
num tendit ī diuinā ſilītudinem: deo. n. aſſilātur
aliquid in q̄tum bonū eſt: bonū āt hoc uel illud
ꝑticulare hꝫ ꝙ ſit appetibile: ī q̄tum eſt ſilītudo
ṗme bonitatis: ꝓpter hoc igitur tendit ī ꝓpꝛium
bonū: qꝛ tēdit in diuinā ſilītudinē ⁊ non econuer
ſo: vn̄ pꝫ ꝙ oīa appetūt dīnā ſilītudinē q̄ ultimū
finē. Bonū āt ſuū cuiuſlibet rei pōt accipi multi
plicit̄. Uno quidē mō ſm ꝙ eſt eius ꝓpꝛium rōne
indiuidui: ⁊ ſic appetit aīal ſuum bonū: cū appe
tit cibum quo in eē ꝯſeruatur. Alio mō ſecundū
ꝙ eſt eius rōne ſpēi: ⁊ ſic appetit ꝓpꝛium bonum
aīal: in q̄tum appetit generationē ꝓlis ⁊ eius nu
tritionē: uel ſi aliquid aliud opetur ad ꝯſeruatio
nē uel defēſionē īdiuiduoꝝ ſue ſpēi. Tertio uero
mō rōne generi: ⁊ ſic appetit ꝓpꝛiū bonū ī cāndo
agens equiuocum ſicut celū. Quarto āt mō rōne
ſilītudinis analogie pꝛincipiatoꝝ ad ſuum pꝛinci
pium: ⁊ ſic deus qui ē extra genus ꝓpter ſuuꝫ bo
num oībus rebus dat eē. Ex quo pꝫ ꝙ quāto ali
quid eſt ꝑfectioris uirtutis ⁊ eminēti⁹ ī gradu bo
nitatis: tanto appetitū boni cōiorem hꝫ ⁊ magis ī
diſtātibus a ſe bonū querit ⁊ opatur: naꝫ īperfec
ta ad ſolū bonum ꝓpꝛīj indiuidui tēdunt: ꝑfecta
uero ad bonum ſpēi: ꝑfectiora uero ad bonuꝫ ge
neris: deus āt qui eſt perfectiſſimus ī bonitate ad
bonū totius entis: vn̄ nō īmerito dī a quibuſdam
ꝙ bonū in q̄tum h⁹mōi eſt diffuſiuuꝫ: qꝛ q̄to ali
q̄d inuenitur melius: tāto ad remotiora bonitatē
ſuā diffūdit: ⁊ qꝛ ī q̄libet genere qḋ ē ꝑfectiſſimū
ē exēplar ⁊ mēſura oīum q̄ ſunt illius generis: oꝫ
ꝙ de⁹ q̄ eſt ī bonitate ꝑfectiſſim⁹ ⁊ ſuā bonitatem
cōiſſime diffūdēs: in ſua diffuſiōe ſit exēplar ōiuꝫ
bonitatē diffundentiū: ī quātū. n. unūquodq; bo
nitatem diffundit in alia fit altior cā: hinc ēt pꝫ ꝙ
unūquodq; tendēs ad hoc ꝙ ſit aliorū cā tendit
in diuinam ſilītudinem: ⁊ nihilominus tendit in
ſuum bonū. Non ē ergo īcōueniens: ſi motus cor
porū celeſtium ⁊ actiones motorū eorum dicant̄
eē aliq̄liter ꝓpter hec corpa que generātur ⁊ cor
rūpūtur: q̄ ſunt eis indigniora: non. n. ſunt ꝓpter
hec ſicut ꝓpter ultimū finem: ſed intendentes ho
rum generationē intendūt ſuū bonum ⁊ diuinaꝫ
ſilītudinem tanꝙ̄ ultimum finē.

¶ Q intelligere deum ē finis omnis intel
lectualis ſubſtātie. XXV.

Cum āt oēs crea
ture ēt intellectu carentes ordinētur
in deū ſicut in finem ultimū: adhūc
āt finem ꝑtingāt oīa in quātum de ſilītudine ei⁹
aliquid ꝑticipāt: ītellectuales create aliq̄ ſpalīori
mō ad ipſum pertingūt. ſ. per ſuam ꝓpꝛiam ope
rationē ītelligendo ipſū: vn̄ oꝫ ꝙ hoc ſit finis ītel
lectualis creature. ſ. intelligere deum: ultimus. n.
finis cuiuſlibet rei eſt deus: ut oſn̄ſum eſt: intendit
igitur unūquodq; ſicut ultimo fini deo coniūgi
q̄to magis ſibi poſſibile eſt: uicinius āt coniūgit̄
aliquid deo per hoc ꝙ ad ipſam ſubſtantiam ei⁹
aliquo modo pertingit quod fit duꝫ aliquid quis
cognoſcit de diuina ſubſtātia q̄ duꝫ conſequitur
eius aliquā ſilītudinem: ſubſtātia igitur ītellectu
alis tendit ī dīnā cognitionē ſicut ī ultimū finē.
Itē ꝓpꝛia opatio cuiuſlibet rei ē finis eius: ē. n. ſe
cūda ꝑfectio ipſi⁹. vn̄ quod ad ꝓpꝛiā opationem
bn̄ ſe hꝫ dī uirtuoſū ⁊ bonū: ītelligere āt ē ꝓpꝛia
opatio ſubſtātie ītellectual̄: ipſa igit̄ ē finis ei⁹: qḋ
igit̄ ē ꝑfectiſſimū ī hac opatiōe hoc eſt ultimus fi
nis ⁊ ṗcipue ī opatiōibus q̄ non ordinātur ad ali
qua opata: ſicut ē ītelligere ⁊ ſētire: cū āt h⁹ opati
ones ex obiectis ſpēm recipiant: ꝑ q̄ ēt cognoſcūt̄
oꝫ ꝙ tāto ſit ꝑfectioꝛ aliq̄ iſtarum opationū: quā
to ei⁹ obiectū ē ꝑfecti⁹: ⁊ ſic ītelligere ꝑfectiſſimū
ītelligibile quod deus eſt: ē perfectiſſimuꝫ in gene
re h⁹ operationis que eſt intelligere: cognoſcere
igitur deū ītelligendo ē ultimus finis cuiuſlibet in
tellectualis ſubſtātie. Pōt āt aliquis dicere ītellec
tualis quidem ſubſtantie ultimuꝫ finem conſiſte
re ī ītelligendo optimum intelligibile: nō tamen

illud qō ē optimum itelligibile hꝫ uel illius itellectualis substātie ē optimū intelligibile simplr: sed quāto aliqua itellectualis substātia ē altior: tanto suū intelligibile optimum ē altius: ⁊ iō sup:ema itellectualis substātia creata hz ꝑ itelligibili optio id qō est optimū simplr: vñ eius felicitas erit i intelligendo deū: cuiuslibet uero iferioris substātie itellectualis felicitas erit itelligere aliqō inferꝫ intelligibile: qō est tñ altissimū coz q̄ ab ipsa intelligūtur ⁊ p̄cipue intellectus hūani vī q non sit itelligere optimū itelligibile simplr ꝓpter eius debilitatem: hz. n. se ad cognoscendū illud quod est maxime cognoscibile: sicut oculus noctue ad solem. Sed manifeste apparet q finis cuiuslibet substātie itellectualis ēt ifime ē intelligere deū: oñsum ē n. supra: q oium entiuz ultimus finis i quē tēdūt est deus: itellectꝫ āt hūanus ⁊si sit infimus i ordie itellectualiū substātiaz: est tñ supior oibus itellectu carētibus: cū ergo nobilioris substantie non sit ignobilior finis: erit ēt intellectus hūani finis ipe deus: unūqōq; āt intelligens ꝓsequtur suū finē ultimum: ꝑ hoc q ipsū intelligit: ut oñsum est: intelligēdo igitur ptingit itellectus hūanus ad deū sicut ad finem ¶ Ad hec. sicut res intellectu carentes tendūt in deū sicut in finē ꝑ uiam assilationis: ita substātie intellectuales ꝑ uiā cognitionis: vt ex p̄dictis pz: res āt intellectu carentes ⁊ i tendāt in similitudinē ꝓximoz agentiū: ñ tñ ibi quiescit natura intētio: sed hz ꝑ fine assilationē ad sūmū bonum ut ex dictis pz: ⁊si ipfectissime ad hāc silitudinem possint ptingere: itellectus igitur quātūcūq; modicū possit de diuina cognitione p̄cipere: illud erit sibi ꝑ ultio fine magis q̄ pfecta cognitio inferioz intelligibiliū ¶ Amp. vnūqōq; maxie desiderat suum vltimū finē: intellectus āt hūanꝫ magis desiderat ⁊ amat ⁊ delectatur in cognitiōe dinoz q̄uis modicū quidē de illis p̄cipere possit q̄ in pfecta cognitione quā hz de rebus infimis: ē igitur ultimus finis hois intelligere quoquo mō deū. ¶ Ad hec. vnūqōq; tēdit in diuinā silitudinē sicut in ꝓpriuz finē: illud igitur ꝑ qō unūqōq; maxime deo assilatur ē ultimus finis eius: deo aūt assilatur maxime creatura itellectualis: ꝑ hoc q itellectualis est: hanc. n. silitudinem hz p̄e ceteris creaturis: ⁊ hoc icludit oēs alias: in genere aūt hꝫ silitudinis magis assilatur deo secūdū q intelligit actu q̄ fm q itelligit i hitu uel potentia: qz deus sp actu intelligens ē: vt i ꝓmo ꝓbatum est: ⁊ i hoc q itelligit actu maxime assilatur deo fm q intelligit ipsū deū: nam ipse deus itelligendo se intelligit oīa alia ut in primo ꝓbatum est: itelligere igit deū est ultimus finis oīs intellectualis substantie. ¶ Itē qō est tm̄ ꝓpter aliud diligibile: est ꝓpter illud qō ē tm̄ ꝓpter se diligibile: non. n. ē abire in infinitū i appetitu nāe: qz desiderium nāe frustra retur: cū non sit possibile pertransire infinita: oēs āt scie ⁊ artes ⁊ potētie practice sūt tm̄ ꝓpter aliud diligibiles: nā in eis finis non est scire sed opari: scie āt speculatiue sunt propter se ipsas diligibiles: nā finis earū est ipsū scire: nec uenitur aliqua actio i rebus hūanis q̄ non ordinetur ad aliū finē nisi cōsideratio speculatiua: nā ēt ipse actiones ludicre q uidentur absq; fine fieri hnt aliquem finē debitum. s. vt per eas quodaz mō mente releuati magis simus p̄ modū potentes ad studiosas opationes: alias esset sp ludendū: si ludus ꝓpter se q rerectur: quod ē incōueniens: ordinātur igitur artes p̄actice ad speculatiuas: ⁊ silr ois hūana operatio ad speculationē itellectus sicut ad finem: in oibus āt sciētijs et artibus ordinatis ad illā vī ptinere ultimus finis q̄ est p̄ceptiua ⁊ architectonica aliarū: sicut ars gubernatoria ad quā pertinet finis nauis: qui est vsus ipsius est architectonica ⁊ p̄ceptiua respectu nauis factiue: hoc āt mō se hz phia prima ad alias scias speculatiuas: naz ab ipsa oēs alie dependent: vtpote ab ipsa accipientes sua p̄ncipia ⁊ directionē ꝑ negantes p̄ncipia: ipsaq; pma phia tota ordinatur ad dei cognitionē sicut ad ultimum finē: vñ ⁊ scia diuina noiatur: ē ergo cognitio dina finis ultimus oīs hūane cognitionis ⁊ opationis ¶ Ad hec. in oibus agētibus ⁊ mouētibus ordinatis oz q̄ finis primi agentis ⁊ motoris sit ultimus finis oiuz: sic̄ finis ducis exercitus est finis oium sub eo militātium: iter oēs āt hois ptes itellectus inuenitur supior motor: nam itellectus mouet appetitū ꝓponendo ei suum obiectū: appetitus āt itellectiuus q̄ est uoluntas mouet appetitus sensitiuos: q̄ sunt irascibilis ⁊ concupiscibilis: vñ ⁊ cōcupiscētie nō obedimus nisi uoluntatis iperium adsit: appetitus āt sensitiuus adueniente consensu uolūtatis mouet iam corpus: finis igitur intellectus ē finis oium actionum humanarū: finis āt ⁊ bonum itellectus ē uerum: ⁊ ꝑ ꝓns ultimus finis primum uerū: est igitur ultimꝫ finis totius hois et oium opationum ⁊ desideriorum eius cognoscere primū uerū: quod est deus: Amp. nāliter ineſt oibus hoibus desiderium cognoscendi cās eoz que uidentur: vnde ꝓpter admirationem eoz que uidebantur quoz cās latebant hoies primo phari ceperunt: inuenientes āt cām quiescebant: nec sistit inquisitio quousq; perueniatur ad primam cām: ⁊ tunc perfecte nos scire arbitramur q̄n primam cām cognoscimus: desiderat igitur homo naturaliter cognoscere ꝑmam cām quasi ultimum finem: prima āt oium cā deus est: est igitur ultimus finis hominis cognoscere deum ¶ Pre. cuiuslibet effectus cogniti naturaliter homo causam scire desiderat: intellectꝫ autem humanus cognoscit ens vle: desiderat igit naturaliter cognoscere causam eius que solū de

est vt in ſo probatū est. non est aūt aliquis assecutus finē vltimū quousq; nāle desideriū ꝺescat: nō sufficit igitur ad felicitatē humanā que ē vltimus finis: qualiscūq; itelligibil' cognitio nisi diuina cognitio adsit ꝙ nāle desideriū quietet sicut vltimus finis: ē igitur vltimus finis hois ipsa dei cognitio.

¶ Amp. corpus qꝺ nāli appetitu tendit in suū vbi tanto vehementius ⁊ velocius mouetur quanto magis appropinquat fini. vnde probat Ar. i ꝓio de celo: ꝙ motꝰ nālis rectꝰ nō pōt esse ad infinitū: q; nō magis moueretur postea ꝙ prius: qꝺ igitur vehementi⁹ i aliꝺ tendit postꝙ priꝰ nō mouet ad infinitū sed ad aliquid ꝺeterminatū intendit. hoc aūt inuenimus in ōsiderio sciendi: quāto. n. aliꝺs plura scit tanto maiori desiderio affectat scire: tē dit igitur desideriū nāle hois i sciendo ad aliquez ꝺeterminatū finē. hoc aūt nō pōt esse aliud ꝙ nobilissimū scibile qꝺ deus est: est igitur cognitio diuina finis vltimꝰ hois. vltimus āt finis hōis ⁊ cuiuslibet intellectualis subē felicitas siue beatitudo nomiat: hoc. n. est qꝺ ois subā intellectualis desiōrat tanꝙ vltimū finē ⁊ ꝓpter se tm: est igitur beatitudo ⁊ felicitas vltima cuiuslibet subē intellectualis cognoscere deū. Hinc est qꝺ dī Math. v. Beati mundo corde: qm ipsi deū videbūt: ⁊ Jo. xvij. Hec est vita eterna ut cognoscāt te solū deū verꝰ. Huic ēt sententie Ar. i vltimo ethicoꝝ cōcordat vbi vltimā hois felicitatē ꝺicit esse speculatiuam quantuz ad speculationē optimi speculabil'.

Utrū felicitas cōsistat in actu volūtatis vel in actu intellectus. XXVI.

QUia uero intellectualis subā sua operatōe ptigit ad deū non solum intelligendo sed per actuz ēt voluntatis ꝺesiderando ⁊ amando ipsū ⁊ in ipso ꝺelectatione hūdo: pōt alicui videri ꝙ vltimus finis ⁊ vltima hois felicitas nō sit in cognoscēdo deū sz magis i amādo l' aliq; alio actu voluntatis se hābo ad ipsū: ꝑcipue cū obiectū volūtat' sit bonū qꝺ hz rōem finis: verꝝ ēt qꝺ ē obiectū itellectus nō hz rōem finis nisi in q̄tū ⁊ ipse ē bonū: vñ ñ vī hó cōsequi vltimū finē p actū intellectus: sz magis p actū volūtat' ¶ Preterea vltia pfectio operātis est ꝺelectatio q̄ pfic operātem sicut pulchritudo iuuētutē vt in. x. ethi. phs ꝺicit: si igit pfecta operatio est vltimꝰ finis: vī ꝙ vltimꝰ finis magis sit fm operatōez voluntatis ꝙ intellectus. Ad hec ꝺelectatio videtur ita propter se ꝺesiderari ꝙ nunquam propter aliud: stultum enim est querere ab aliquo quare velit ꝺelectari. hec autem est conditio vltimi finis: ut scilicz ꝓpter se q̄ratur: ē igī vltimꝰ finis magis in operatione voluntatis ꝙ intellectus vt vī. Item. in apetitu vltimi finis maxime oēs ꝓcordāt cum sit naturalis. plures aūt querūt ꝺelectatiōez ꝙ cognitionez. magis igit videtur eē finis ꝺelectatio ꝙ cognitio ¶ Amp. voluntas videtur esse altior potentia ꝙ intellect⁹: nā uolūtas mouet intellectum ad finē. intellectus. n. actu ꝓsiderat q̄ hītu tenet cum aliquis voluerit. actio igit volūtatis videt nobilior ꝙ actio itellectus. magis igit vī vltimus finis q̄ est bītudo ꝓsistere in actu uoluntat' ꝙ actu intellectus. Hoc aūt eē impossibile manifeste oñditur. Cum. n. bītudo sit ꝑfectiū bonum intellectualis nature oportet ꝙ fm id intellectuali nature ꝓueniat quod est sibi ꝑfectiū. appetitus āt nō est ꝑfectium intellectualis nate sed omnib⁹ rebus ineſt licet sit diuersimode i diuersis que tamē diuersitas ꝓcedit ex hoc ꝙ res ōsimode se habēt ad cognitionem que enim oio cognitōe carēt hīnt appetitum naturalē tm. que uero habent cognitionem sensitiuam ⁊ appetitū sensibilem habent sub quo irascibil' ⁊ ꝓcupiscibil' ꝓtinentur. que vo habent cognitionē intellectiuam ⁊ appetitum cognitioni ꝓportionatū hīnt. s. voluntatē. voluntas igitur fm ꝙ est appetitus nō est ꝑfectiuz intellectualis nature: sed solum secundum ꝙ ab intellectu ꝺepēdet. itellect⁹ autē scōz se proprius itellectuali nature beatitudo igitur uel felicitas in actu intellectus ꝓsistit subāliter ⁊ ꝓncipaliter magis ꝙ i actu vo!ūtatis ¶ Ad h in omnib⁹ potētijs q̄ mouētur a suis obiectis. obiecta sūt naturalr ꝓora actibus illarum potētiaꝝ sicut motor nāliter ꝓor est ꝙ moueri ipsiu⁹ mobilis. talis aūt potentia est uolūtas. appetibile. n. mouet appetitum. obiectū igī volūtatis est ꝓius naturaliter ꝙ actus eius. ꝓmū igitur eius obiectū precedit oēm actum ipsi⁹: non pōt ergo actus volūtatis ꝓmū volitum esse: hoc aūt est vltimus finis que est bītudo: impossibile est igitur ꝙ bītudo siue felicitas sit ipse actus volūtat' ¶ Preterea in omnib⁹ potētijs que possunt cōuerti in suos actus ꝓius oz ꝙ actus illius potētie feratur in obiectum aliqꝺ ⁊ postmodū ferat i suū actum: si. n. intellectus itelligit se itelligere ꝓius oportet ponere ꝙ intelligat rez aliquā ⁊ ꝓnter ꝙ intelligat se intelligere: nam ipsū itelligere ꝙ intellect⁹ intelligit alicuius obiecti est: vnde oz ꝙ uꝰ ꝑcedatur i infintū: vel si est ꝺeuenire ad ꝓmū intellectum hoc nō erit ipsum intelligē sed aliq̄ res itelligibilis. similit oz ꝙ ꝓmū volitum nō sit ipm velle sed aliquid aliud bonuz: ꝓmū aūt volituz intellectualis nāe est ipsa bītudo siue felicitas: naz ꝓpter hoc volum⁹ q̄cūq; uolumus: ipossibile ē igitur felicitatē ēntialiter in actu volūtatis cōsistere ¶ Amp. vnūquodq; fm ea que constituūt subām eius hz nature sue ⁊rutem: differt. n. verus homo a picto per ea que subām hominis ꝓstituunt: vera aūt bītudo non ꝺiffert a falsa scōm actum voluntatis: nam eodē modo se hz volūtas in ꝺesiderādo uel amādo uel ꝺelectando quicquid

Illud quod sibi ꝓponitur ut sūmuz bonū siue ve
siue falso: vtz at ve sit sūmū bonum qō ut tale ꝓ
ponitur uel falso hoc differt ex parte itellectus be
atitudo igitur siue felicitas i intellectū essentialiꝫ
magis quā i actu volūtatis ꝓsistit. Item: si ali
quis actus volūtatis esset ipsa felicitas: hic actus
esset aut desiderare aut amare aut delectari: ipos
sibile ē aūt ꝙ desiderare sit vltimꝰ finis ē enim de
siderū fm quod volūtas tēdit in id qō nōdū hz:
hoc aūt ꝓtrariatur rōni vltimi finis: amare etiaz
nō pōt esse vltimꝰ finis: amatur enim bonū non
solū qñ hētur sed etiā quādo nō habetur: ex amo
re. n. ē quod nō habitū desiderio queratur ⁊ si a
mor iā habiti perfectior sit hoc cātur ex hoc qō
bonū habetur amatū: aliud est igitur hīe bonū
qō ē finis quā amare qō añ habere ē ipfectum
ꝙ habere perfectū: similiter aūt nec delectatio est
vltimꝰ finis: ipsū. n. hīe bonū cā ē delectationis.
uel oū bonū nunc habitū sentimꝰ: uel oū ptiuꝫ ha
bitum memoramus: vel oū i futuro habendum
speramꝰ: non est igitur delectatio vltimꝰ finis: nul
lus ḡ actꝰ volūtatis pōt ee substātialiꝫ ipa felicitas
Ad hec: si delectatio eēt vltimꝰ finis. ipsa fm se
ipsā eēt appetēda: hoc autez ē falsum refert. n. q̄
delectatio appetatur ex eo ad quod consequitur
delectatio. nā delectatio que ꝓsequitur bonas ⁊
appetendas operationes bona est et appetenda.
que autē malas mala ē ⁊ fugiēda. hz igitur quod
sit bona ⁊ appetēda ex alio nō ē igitur ipsa vltimꝰ
finis quod est felicitas. Ad hec rectus ordo re
rum conuenit cum ordine nature: nam res nāles
ordinantur in suum finē absq; errore in nālibus
aūt est delectatio ꝓpter opatōem ⁊ ñ ecōuerso.
uidemus. n. ꝙ nā illis opatōibus aialiū delectatio
nē apposuit que sūt manifeste ad fines nccios ōdi
nate: sicut in usu ciboz qui ordinaī ad cōseruatō
nem inoiuidui ⁊ in usu venereoz qui ordinatur
ad ꝓfuationē spēi: nisi. n. adesset delectatō aialia a
p̄dicti usib' necessarijs abstinerēt: ipossibile ḡ ē ꝙ
delectatio sit ultimus finis. Item delectatio ni
hil aliud cē videt q̄ q̄etatio voluntatis in aliquo
bono conuenienti: sicut desideriū est inclinatō vo
luntatis in aliquod bonū ꝓsequēdū. sicut aūt hō
per voluntatem inclinaī in finē ⁊ quietatur i illo:
ita corpa nālia hñt inclinatōes nāles in fines ꝓpri
os que quidē quietant fine iam adepto. Ridiculū
āt ē dicere ꝙ finis motus corpoꝝ grauis nō sit eē
in loco propo: sed q̄etatio iclinationis qua in hoc
tendebat: si. n. hoc p̄ncipaliter nā itenderet ut icli
natio quietaret nō daret eā. dat aūt eā vt per hoc
in locū propriū tendat: quo consecuto q̄i fine seq̄t
inclinationis q̄etatio: ⁊ sic quietatio tal' nō ē finis
sed ꝓcomitās finē: nec igit delectatio ē finis vltimꝰ
sed ꝓcomitans ipsum: multo igit magis nec aliq̄s
voluntatis actus ē felicitas. Ad hec si alicuius
rei sit aliqua res exterior finis: illa eius operatio
dicet ēt finis vltimus per quā prio ꝓsequit rē illaz
sicut his quib' pecunia ē finis: oī ēt possidere pe
cuniā finis: nō aūt amare neq; ꝓcupiscē. finis aūt
vltimus subē intellectual' est oē: illa igit operatio
hois est subālr eius beatitudo vel felicitas ꝙ quā
prio attingit ad deū. hoc aūt ē intelligere. na velle
non possumꝰ qō non intelligimꝰ: ē igit vltima feli
citas hois in cognoscēdo deū per itellectū subāliꝫ
⁊ nō in actu voluntatis. Jā igitur per ea q̄ dic
ta sūt pz solutio i p̄riū obiectoz. Nō. n. si felicitas
ꝙ hoc ꝙ hz rationē sūmi boni ē obiectū volūtatis
ꝓpter hoc necesse est ꝙ sit subāliꝫ ipse actus vo
luntatis ut prima rō procedebat: imo ex hoc ipso
ꝙ est primū obiectū sequitur ꝙ nō sit actus ei' ut
ex dictis apparet. Nec ēt oportet ꝙ oē id quo res
quocūqz mō perficitur sit finis illius rei sicut secū
da rō ꝓcedebat: est. n. aliquid perfectio alicuiꝰ du
pliciter. vno mō ut hñs iam speciē alio mō ut ad
spēm hñdaz: sicut perfectio domus fm ꝙ iam hz
spēm est id ad qō spēs domus ordinatur. s. hītatō
nō. n. domus fieret nisi ꝓpter hoc. vñ ⁊ in diffi
nitione domus oz hoc poni si debeat diffinitio eē
perfecta: perfectio vo ad spēm domus est tam id
quod ordinatur ad spēm costituendam sicut prin
cipia substātialia ipsius q̄ id quod ordinatur ad
spēi cōseruationē sicut appodiacula que fiunt ad
sustentationem domus q̄ etiam illa que faciunt
ad hoc ꝙ vsus domus sit conuenientior: sicut pul
chritudo domus: illud igitur quod est perfectio
rei fm ꝙ iam hz spēm est finis ipsius: ut hītatio ē
finis dom': ⁊ similiꝫ ꝓpria operatio cuiuslbz rei
que ē quasi vsus eius ē finis ipsius. que aūt sunt p
fectiones rei ad spēm non sūt finis rei imo res ē fi
nis ipsarum: mā. n. ⁊ forma sūt ꝓpter spēm: licet
n. forma sit finis gñationis nō tñ est finis iam ge
nerati ⁊ spēm habētis imo ad hoc q̄rit forma ut
spēs sit cōpleta: similiꝫ cōseruātia rē i illa specie:
vt sanitas ⁊ vis nutritiua licet perficiāt aial nō tñ
sūt finis aialis sed magis ecōuerso: ea etiā quibus
aptatur res ad ꝓprias opationes spēi pficiendas
⁊ ad debitum finem ꝓgruētius cōsequēdum non
sūt finis rei sed magis ecuerso: sicut pulchritudo
homis ⁊ robur corpis ⁊ alia hmōi: de q̄bus dicit
phūs in primo ethicoz ꝙ organice deseruiūt feli
citati: delectatio aūt ē pfectio opationis nō ita ꝙ
ad ipsam ordinet opatio fz suā spēm sed ordinat
ad alios fines sicut cōfectio ordinat ad ꝓfuationē
indiuidui sed est similis pfectioni que ordinat ad
spēm rei: nam ꝓpter delectationē attētius ⁊ decen
tius opationi insistim' in qua delectamur: vnde in
x. ethic. phūs dicit ꝙ delectatio pficit opationē
sicut decor iuuētutem: qui q̄dez ē ꝓpter eū cui in
est iuuētus ⁊ nō ecuerso. Neq; aūt ꝙ delectatio
nem nō ꝓpter aliud volunt homies sed ꝓpter se

ipsam:ē sufficiens signū q delectatio sit vltimus finis sicut tertia rō ꝓcludebat:nam delectatio nō sit vltim⁹ finis est tū vltimū finē ꝓcōitans cum ex adeptiōe finis delectatio ꝓsurgat. Non autem ples querūt delectationez q ē i cogīscendo q̄ cognitione.sed plures sūt qui querūt delectatōes q̄ cognitionē ⁊ itellect⁹ delectatōnē ipsam ꝓsequēt̄ē:da ea que exterius sūt :magī nota plurib⁹ existūt.eo q a sensibilib⁹ icipit hūana cognitio. Qō āt quinta rō ꝓponit volūtatez eē altiorē itellectu q̄ eius motiua:falsū eē manifestū est nā primo ⁊ p se itellect⁹ mouet volūtatē:volūtas.n.in quantū huiusmodi mouetur a suo obiecto qō ē bonū apprehē sū volūtas āt mouet itellectum q̄ p accīns i quā tū .s.itelligere ipsū apprehenditur ut bonū:⁊ sic desideratur a volūtate ex quo sequitur q intellectus actu intelligit ⁊ in hoc ipso voluntatē ꝓcedit nunquā .n. voluntas desideraret intelligere nisi prius itellectus ipsum itelligere apprehendēt ut bonum:⁊ iterū voluntas mouet itellectum ad operandum i actu p modum quo agens mouere dicitur:intellectus autem voluntatem per modū quo finis mouz:nā bonū itellectū ē finis volūtat agens aūt est posterior i mouendo quam finis nā agens non mouet nisi ꝓpt̄ finem: vñ apparet itellectum simpliciter esse altiorem voluntate: volūtatem vō intellectu per accīns ⁊ sm q̄d.

¶ Q̄ felicitas hūana nō consistit in delectationibus corporalibus. XXVII.

EX premissis autem apparz q ipossibile ē felicitatē humanā consistere in delectatōibus corporalibus quarū precipue sūt in cibis ⁊ venereis. Ostē sum ē.n.q sm nature ordinem delectatio ē ꝓpter operationē ⁊ nō e conuerso si igitur opationes non fuerint vltimus finis delectatōes ꝓntes eas neque sūt vltim⁹ finis neque ꝓcōitantes vltimū finē:constat aūt q operationes quas ꝓsequūtur p̄dicte ō lectaōes nō sūt vltim⁹ finis:ordinātur autē ad alios fines mānifestos sīc comestio ad ꝓseruatōnē corpis:coit⁹ aūt ad generātionē ꝓlis:delectatōnes igitur p̄misse nō sūt vltim⁹ finis neqz vltimū finē ꝓcōitates nō ē igitur i his ponēda felicitas ¶ Ad hec volūtas ē supior quā appetitus sensitiuus mouet.n.ipsū sicut superi⁹ dictū est:in actu aūt volūtatis nō ꝓsistit felicitas sicut iam supra oñsū est multo igitur minus in delectatōibus predict̄ que sunt in appetitu sensitiuo. ¶ Amp̄.felicitas ē qō dam bonū hois proprīū.nō.n.bruta possūt dici felicia nisi abusiue : delectatōes aūt premisse sunt cōes hōibus ⁊ brutis:nō est igit̄ in eis ponēda felicitas. ¶ Itē vltimus finis est nobilissimū eorū q̄ ad rē pertinent:hz.n.rōem optimi.he aūt delectationes non cōueniunt hōi sm id qō ē nobilissimū in ipso qō ē intellect⁹ sz sm sensum: nō est igitur i talibus delectatōibus ponēda felicitas. ¶ Amp̄. sūma perfectio hois esse nō pōt in hoc q cōūgit rebus se inferioribus : sed per hoc q ꝓūgit alicui rei altiori:finis.n.ē melior eo qō est ad finē.delectationes aūt premisse cōsistunt in hoc q hō sm sē sū cōiungit aliquibus se inferiortbus.s.sensibilib⁹ quibusdā:nō est igitur in talibus delectatōib⁹ felicitas ponenda ¶ Amp̄.quod non est bonū nisi sm q est moderatū nō est sm se bonuz sed accipit bonitatē a moderante.vsus aūt predictaz delectationū non est bonus hōi nisi sit moderatus.aliē enī delectationes he se inuicem ipedirent:nō sunt igit̄ he delectatōes sm se bonū hois.qō aūt ē sūmū bonū : est per se bonū:qz qō per se bonū est:melio⁹ est eo qō per aliud:nō sunt igitur tales delectationes sūmū hōis bonū qō est felicitas ¶ Item i ōibus que per se dicūt̄ sequit̄ magis ad magis si simpliciter sequat ad simpliciter:sicut si calidū calefacit:magis calidū magis calefacit:⁊ maxime calidū maxime calefaciet:si igitur delectatōes premisse essent sm se bone:oportēt q maxime vti eis essz optimū. hoc āt pz esse falsū.nam minus vsus eoruz reputatur in vitiū: ⁊ est ēt corpori noxius ⁊ siliuz delectationū ipeditiuus:nō sūt igit̄ per se bonum hois:in eis igit̄ non cōsistit hūana felicitas ¶ Preterea actus virtuū sunt laudabiles ex hoc q ad felicitatē ordinant : si igitur in delectationibus premissis cōsisteret hūana felicitas:actus virtuū magis esset laudabil⁹ in accedendo ad has delectationes q̄ in abstinendo ab eis.hoc āt pz esse falsū.nā actus tēperantie maxime laudat in abstinēdo a delectationibus.vnde ab hoc denoiatur:nō est igit̄ i delectatōnibus premissis hois felicitas. ¶ Amp̄. finis vltimus cuiuslibet rei deus est vt ex premissis pz:illud igitur oz vltimū finē hois ponī per quod maxime appropinq̄t ad deum p predictas autem delectationes hō ipeditur a maxima appropiquatōe ad deū que fit per ꝓtēplationē quā maxime p dicte delectatōes ipediunt vtpote ad sensibilia maxime hoiez imergentes :⁊ per ꝓns ab itelligibilib⁹ retrahētes:nō est igitur in delectationibus corporalibus felicitas hūana ponenda . Per hoc autez excluditur error epicurioz in his voluptatib⁹ felicitatem hois ponentium ex quoz persona dicit Salomō Eccl̄astes.v. Hoc itaq; visū est mihi bonū ut comedat quis ⁊ bibat ⁊ fruatur leticia ex laboze suo:⁊ hec est pars illius:⁊ Sap̄.ſo. Ubiq; relinquamus signa leticie:qm̄ hec est pars nostra ⁊ hec est sors nostra. Excluditur etiā error cherintianoz:q̄ in vltima felicitate post resurrectionem mille annos in regno christi sm carnales ventris voluptates fabulantur futuros.vnde ⁊ chiliastes quasi millenarij sūt appellati. In greco chilia idē

est quod mille. Excluduntur etiam iudeorum et sarracenoꝝ fabule: qui retributiones iustoruꝫ in p̄dictis voluptatib⁹ ponūt: felicitas.n. vtiq; ē p̄miū

Q felicitas hois ñ ꝓsistit in bonis ⁊ib⁹. XXVIII.

EX predictis patet q; nec in honoribus ē summū hois bonū qđ est felicitas. Finis.n. vltimus hois ⁊ sua felicitas est ei⁹ perfectissima opatio vt ex superioribus pz. honor aūt hois nō ꝓsistit in sua operatione sed alterius ad ipsū qui ei reuerentiā exhibet: non est igitur felicitas hois in honoribus ponenda. Ad hec qđ ē ꝓpter alterū bonū ⁊ ō siderabile non est vltimus finis. tale autem est honor: ñ.n. aliquis recte honorat nisi ꝓpter aliqđ aliud bonū in eo existens: ⁊ ꝓpter hoc hoies honorari querunt quasi boni alicuius qđ in eis ē testimoniū hīe volentes. vñ ⁊ magis gaudent hoies a magnis ⁊ sapientibus honorari: non est igit in honoribus felicitas hois ponēda. Amp̄. ad felicitatem per vtutem peruenitur. opatōes aūt virtutū sūt voluntarie: aliter.n. nō essent laudabiles oz igitur felicitatē cē aliquod bonū ad qđ homo sua voluntate perueniat. hoc āt q; honorē assequi nō est in potestate hois ꝫ magis i ꝓtate honorāt: non ē igit in honoribus felicitas humana ponenda. Itē oē dignū honore nō pōt nisi bōis esse: honorari āt ñ p̄nt ēt mali: melⁱ⁹ est igitur fieri honore dignū q; honorari: nō ē igit honor sūmum hois bonū. Preterea sūmū bonū est perfectū bonū. perfectū āt bonū nō ꝓpatitur aliqđ malū. cui aūt ineſt aliqđ malū ipossibile ē esse malū: ipossibile est igitur esse malū cui adest sūmū bonū. pōt aūt aliquis malus honorem ꝓsequi: nō est igit honor sūmū hois bonum.

Q felicitas hois nō ꝓsistit i glia mūdana. XXIX.

EX quo ēt apparet q; nec i glia q̄ ē i celebritate fāe ꝓsistit sūmū hois bonū. Est.n. glia fm Tullīū frequens de aliquo fama cū laude. et fm Ambrosiū: clara cū laude noticia ad hoc aūt volūt hoies inotescē cū laude ⁊ claritate quadā ut ab eis quibus innotescūt honorētur: est igitur glia ꝓpt honorē q̄sita si igitur honor non est sūmū bonū multo minus glia. Ad hec laudabilia bona sunt fm que aliquis oñditur ordinatus ad finē qui autez ordinatur ad finē nōdum ē vltimū finē assecut⁹ laus igit nō attribuitur ei qui iam ē vltimū finē assecutus ꝫ magis honor ut phs dicit i ꝑmo ethicoꝝ: non pōt igitur glia cē sūmū bonū cū p̄ncipl̄r i laude ꝓsistat. Amp̄. cognoscere nobilius ē quam cognosci: nō.n. cognoscūt nisi que sūt nobiliora in rebus: cognoscūtur aūt etiā infima non pōt igitur summū hois bonum esse gloria que ꝓsistit in hoc q; aliquis cognoscatur. Itez. cognosci aliquis non desiderat nisi in bonis i malis aūt querit latere: cognosci igitur bonū ē ⁊ desiderabile ꝓpter bona que in aliquo cognoscūtur: illa igitur sunt meliora: nō ē igitur glia que in hoc ꝓsistit q; aliqs cognoscatur: sūmū hois bonū. Preterea sūmū bonum oportet esse pfectum cum quietet appetitum: cognitio aūt fame i q̄ gloria humana ꝓsistit ē imperfecta: est.n. plurimū incertitudinis ⁊ erroris habens: nō pōt igitur talis gloria esse sūmum bonum. Item. id qđ est sūmuz hominis bonū oz ē stabilissimum in rebus hūanis: naturaliter n. desideratur diuturna boni cōstantia: glia autem que in fama cōsistit ē instabilissima: nihil.n. ē mutalius opinione ⁊ laude hūana: non est igit talis glia sumum hominis bonum.

Q felicitas hois nō cōsistit i diuitijs. XXX

EX hoc aūt appāret q; nec diuitie sūt sūmū hois bonū Non enim appetuntur diuitie nisi ꝓpter aliud p se enim nihil boni iferūt sed solum vtimur eis uel ad corporis sustentationem uel ad aliquid huiusmodi. qđ aūt est summum est propter se desideratum ⁊ non ꝓpter aliud: nō sūt igit diuitie sūmū hois bonū. Ad hec eoꝝ possessio vl̄ ꝓseruatio non pōt esse summum hois bonum q̄ maxime cōferunt hōi in hoc q; emittuntur: diuitie aūt in hoc maxime conferunt q; expendunt. hoc eiz eaꝝ usus ē: ñ potest igitur diuitiaꝝ possessio esse sūmū hois bonū. Amp̄. actⁿ virtutis laudabil' est fm q; ad felicitatem accedit. magis autē est laudabil' actⁿ liberalitatis ⁊ munificentie que sunt circa pecunias ex hoc q; pecunie mittuntur quā ex hoc qđ conseruantur: vnde ⁊ ab hoc noīa harū virtutū sumunt: non consistit igit hois felicitas in possessione diuitiaꝝ. Itē illud i cuius cōsecutione sūmū hois bonū ē oz esse homie melius. diuitijs āt hō est melior cum sint res q̄daz ad vsū hois ordinate: non ē igitur in diuitijs summū hois bonum. Preterea sūmū hois bonuz fortune non subiacet. nam fortuita absq; studio hois eueniunt. oz āt q; per rōem hō propriū finez consequat. in cōsecutione autē diuitiaꝝ maximū locum hz fortuna: non ē igit in diuitijs humana felicitas ꝓstituta. Amp̄. hoc euidens fit ꝑ hoc q; diuitie iuoluntarie amittūt ⁊ q; malis euenire possunt quos necesse est sūmo bono carere et qđ instabiles sunt ⁊ alia huiusmodi que ex superiorib⁹ rationib⁹ colligi possunt.

Q felicitas humana non cõsistit in potẽtia mundana. XXXI.

SImiliter autẽ nec in mũdana potẽtia sũmũ hois bonũ eẽ põt cum i ea obtinẽda plurimum fortuna possit ⁊ instabilis sit ⁊ nõ subiaceat hõis volũtati ⁊ plerũq; malis adueniat q̃ sũmo bono repugnãt ut ex p̃missis pz. Itẽ homo maxime dicitur bonus fm qõ ad sũmũ bonũ attingit. fm aũt qõ habet potẽtiam nõ dicitur bonus neque malus: non.n.est bonus ois qui põt bona facere neq; malus ẽ aliquis ex hoc quod põt mala facẽ sũmum igitur bonum nõ ꝓsistit i hoc qõ ẽ: eẽ potẽtẽ. Ad hec omnis potẽtia ad alterũ ẽ. sũmũ autem bonũ est ad alterũ. non est igitur potentia summum hominis bonum. Amp̃. illud quo quis põt ⁊ bene ⁊ male uti ñ põt cẽ sũmũ hois bonum: meli⁹.n.est quo nullus male uti põt. potentia autem aliquis bene et male uti potest. nam potestates cõnales ad oppoita sunt. non est igitur potestas humana sũmũ hois bonum. Preẽea si aliqua potestas est summũ bonuz oz illã cẽ perfectissimã: ptãs autem huãna ẽ impfectissima. radicatur enim i hoinum voluntatib⁹ ⁊ opionibus in quib⁹ ẽ maxima inconstantia. ⁊ quãto magis reputatur potestas tãto a pluribus dependet qõ etiam ad eius debilitatem ptinet cum qõ a multi dependet destrui multipliciter possit. non est igit in ptãte humana sũmũ hominis bonum: felicitas igitur hominis i nullo bono exteriori ꝓsistit cum omnia exteriora bona q̃ dicũt bona fortune sub predictis contineantur.

Q felicitas nõ ꝓsistit i hõis coꝛpis. XXXII.

QUod autẽ nec in coꝛporis bonis cuiusmodi sũt sanitas pulchritudo ⁊ robur sit hominis sũmũ bonũ per similia manifeste apparet. hec.n.ẽt bonis ⁊ malis cõia sũt ⁊ instabilia sunt ⁊ voluntati non subiacent. Preterea aia est melioꝛ cõpe qõ non viuit: nec p̃dicta bona hz nisi per aiaz: bonũ igit aie sicut intelligẽ ⁊ alia huiusmodi est me li⁹ q̃ bonũ coꝛpis: non est igitur coꝛpis bonũ summũ hõis bonũ. Ad hec. hec bona sunt hõi et alijs aialibus cõia. felicitas aũt ẽ ꝓpriũ hois bonũ: non est igitur in premissis bonis hois felicitas.

Amp̃. multa aialia quãtũ ad bona coꝛpis sunt hoie potioꝛa: quedã. n. sũt velocioꝛa hoie: quedaz robustioꝛa ⁊ sic de alijs: si igit in bis esset sũmum hois bonũ non esset hõ optimũ aialiũ: qõ pz esse falsũ: ñ ẽ igit felicitas hũana i bonis coꝛpis ꝓsistẽs

Q felicitas hũana ñ ꝓsistit i pte sẽsitiua. XXXIII.

PEr eadẽ etiã apparet q̃ neq; sũmũ hõis bonũ est i hõis sensitiue ptis. nã hec ẽt bona sũt hõnt ⁊ alijs aialibus cõia. Itẽ itellectus est melioꝛ sẽsu: bonũ igit intellectus est melius q̃ bonũ sensus non igit sũmũ hois bonũ in sensu cõsistit. Ad hec maxime delectationes fm sensum sũt in cibis ⁊ vẽnereis i quibus oportẽt eẽ sũmũ bonũ si in sẽsu esset. nihil est autẽ in his: non est igitur in sẽsu sũmũ hõis bonũ. Amp̃. sensus diligunt ꝓpter vtilitatẽ ⁊ ꝓpter cognitionẽ. tota aũt vtilitas sensuũ ad coꝛporis bona refert. cognitio aũt sensus ad intellectiua ordinat. vnde aialia itellectu carentia non delectant i sentiendo nisi p cõpatõem ad vtilitatẽ ad coꝛpus pertinentẽ fm q̃ per sensus cognitionẽ ꝓsequunt cibos vel venerea: nõ ẽ igit i pte sẽsitiua sũmũ hois bonũ qõ est felicitas.

Q vltima hois felicitas non consistit in actibus virtutuz moraliũ .XXXIIII.

APparet ãt q̃ nec in operationibus moralibus consistit vltima felicitas hois. felicitas.n. hũana nõ est ad vlteriorẽ finẽ ordinabilis si sit vltima oẽs aũt operationes morales sũt ordinabiles ad aliquid aliud qõ pz ex his que inter eas sunt precipuc: operationes.n. fortitudis que sũt in reb⁹ belli cis ordinant ad victoriã ⁊ ad pacẽ: stultũ eni esset ꝓpter se tm̃ bellare: siliter operatões iusticie ad ꝑuandã pacẽ inter hoies ordinant per hoc q̃ vnusquisq; quiete qõ suũ est possidet: ⁊ siliter pz i omnibus alijs: nõ est igitur in opationibus moralib⁹ vltima hois felicitas. Ad hec vtutes morales ad hoc sunt vt per eas ꝓseruetur medium i passionibus intrinsecis ⁊ exterioꝛibus rebus. nõ est autẽ possibile q̃ modificatio passionũ vel reꝛ exteriorũ sit vltimus finis hũane vite cũ ipse passiones ⁊ exterioꝛes res sint ad aliud ordinabiles: nõ ẽ igit possibile q̃ in actibus virtutũ moraliũ sit vltima hois felicitas. Amp̃. cũ hõ sit hõ ex eo q̃ ẽ rõnẽ hñs: oz q̃ ꝓpriũ eius bonũ qõ est felicitas sit fm id qõ est ꝓpriũ rõi: magis aũt ẽ ꝓpriũ rõis qõ ipa in se hz q̃ qõ in alio facit: cũ igitur bonuz moralis virtutis quiddã a rõe in rebus alijs a se i stitutũ non poterit esse optimũ hois qõ est felicitas sed magis bonũ qõ ẽ in ipsa rõe situm. Item oñsũ ẽ supra q̃ finis oiuz reꝛ vltim⁹ est assilari ad deuz: illud igit fm qõ hõ maxime assilat deo erit eius felicitas. hoc aũt nõ est fm act⁹ morales cum tales actus deo attribui ñ põt nisi metaphoice.

non.n.oeo ꝓuenit habere passiones vel aliq̃ hu iusmodi que sũt circa act' moꝛales:ñ ẽ igit vltia felicitas hois q̃ ẽ vltim' eꝝ finis ꝓsistẽs i actib' moꝛalib' ¶ Preꝛea felicitas ẽ ꝓpriũ hois bonũ:illo igit qõ ẽ maxie propriũ hois int oia bona hũana respectu alioꝝ aialiũ ẽ i quo querẽda ẽ eꝝ vltia felicitas.huiusmodi aũt nõ ẽ virtutũ moraliũ act'.nã alia aialia aliquid ptícipant vel liberalitat vl fortitudis.itellectualis ãt actionis nullũ aial aliquid partícipat: non est igit vltia hois felicitas i actib' moꝛalibus.

Q vltia felicitas nõ sit i actu prudẽtie. XXXV.

EX hoc ẽt apparet q̃ neqz i actu prudentie est vltia hois felicitas. Actus.n. prudentie ẽ solum circa ea que sũt moꝛaliũ virtutũ non ẽ autez in actibus moralium virtutũ vltima hois felicitas:neqz igit in actu prudentie ¶ Ad hec vltima felicitas hois ẽ in optia hominis opatione.optia aũt hois operatio fm id qõ est propriũ hois ẽ in ꝓpatõe ad perfectissima obiecta. operatio aũt prudẽtie nõ est erga obiecta perfectissima intellect' vel rõis:non.n.est erga nccia sz erga ꝓtingẽtia opabilia:nõ ẽ igit in eꝝ operatõe vltima hois felicitas. ¶ Amp.qõ ordinat ad alterũ sicut ad finẽ nõ ẽ vltima hois felicitas.operatio aũt prudentie ordinatur ad alterum sicut ad finẽ:tũ qz ois practica cognitio sub qua continetur prudentia ordinatur ad operationẽ:tũ ẽt ꝺa prudentia facit hoiem bñ se hẽ in his q̃ sunt ad finẽ eligenda:sicut pz ꝑ Azz in.vi.ethicoꝝ:non est igitur in operatõe prudẽtie vltima hois felicitas. ¶ Itẽ aialia irrõnabilia nõ participant aliqd felicitat':sicut ꝓbat Azz.i ꝑmo ethicoꝝ.participant ãt quedã eoꝝ aliqd prudentie vt pz per eũdẽ in primo metaꝑb.igit felicitas non consistit in operatione prudentie.

Qõ felicitas nõ cõsistit i operatõe arti.XXXVI.

DAtet ẽt q̃ neqz in opatõe arti qz ẽt arti cognitõ practica est ꝛ ita ad finẽ ordinat ꝛ ideo ipa ñ ẽ vltim' finis. ¶ Preꝛea operationũ arti fines sunt artificiata q̃ nõ ꝓñt esse vltimus finis hũane vite: cũ magis nos sum' fines oĩuz artificialiũ .õia.n. ꝓpter hõis vsũ fiũt:nõ põt igit in operatõe artis esse vltima felicitas.

Qõ vltia felicitas hõis consistit i ꝓtẽplatõe dei. XXXVII.

SI igitur ultima felicitas hõis nõ ꝓsistit in exterioribus que dicuntur bona fortune neqz in bonis corpoꝛis neqz i bonis aie q̃tũ ad sensitiuã partẽ neqz q̃tuz ad intellectiuã fm actus moraliũ vtutũ neqz fm intellectuales que ad actionẽ pertinent.s.artem ꝛ prudentiam:relinquit q̃ vltia hois felicitas sit in cõtẽplatõe veritatis.hec.n.sola operatio hois est sibi ꝓpria ꝛ i qua nullo mõ aliqõ alioꝝ cõicat:hẽt ad nihil aliud ordinat sicut ad finẽ:cũ cõtẽplatio veritatis ꝓpter se ipsam querit:per hanc etiaz operationẽ hõ substãtijs superioribus ꝓiungitur per similitudinẽ: qz hoc tm̃ de operatõibus hũanis in deo ꝛ i substãtijs separatis ẽ:hac etiam operatõe ad illa superiora contingit cognoscendo ipsa quocũq̃ modo:ad hãc ẽt operationẽ hõ sibi magis est sufficiẽs utpote ad cã i paz auxilio exteꝛioꝝ rez egens:ad hanc etiaz oẽs alie operatões humane ordinari videntur sicut ad finẽ. Ad perfectionẽ.n.ꝓtẽplatõis requiritur incolumitas coꝛporis ad quã ordinant artificialia oia que sũt nccia ad vitã:req̃ritur ẽt quies a pertur batõib' passionũ ad quã peruenitur per virtutes morales ꝛ per prudentiã:ꝛ quies ab exterioribus passionib' ad quã ordinatur totum regimen vite ciuilis vt sic si recte considerent oia humana officia seruire videant contẽplantibus veritatem.non ẽ ãt possibile qõ vltima hois felicitas cõsistat in ꝓtẽplatõe que est fm intellectum pricipioꝝ q̃ ẽ iperfectissima sicut maxime vlis rez cognitionem i potentia cõtinens:ꝛ est principium non finis humani studij a nã nobis ꝓuenies non fm studium vtutis neqz ẽt fm sciam que sunt de reb' infimis:cũ oporteat felicitatẽ esse in operatione intellectus per cõparationẽ ad nobilissima intelligibilia:relinquit igitur qõ in cõtẽplatione sapie vltima hois felicitas cõsistat fm diuinoꝝ cõsiderationẽ. Ex quo ẽt pz iductionis via qõ supra rõibus est ꝓbatũ: qõ vltima felicitas hois nõ ꝓsistit nisi i ꝓtẽplatõe dei.

Q humana felicitas nõ ꝓsistit in cognitõe dei q̃ cõit hẽt a pluribus. XXXVIII.

INquirendum aũt relinquit in quali dei cognitõe vltima felicitas subẽ intellectual consistit. Est enim quedã cõis ꝛ ꝓfusa dei cognitio que q̃si omnibus hõib' adest siue hoc sit per hoc q̃ deũ esse sit per se notũ sicut alia demonstratõis principia sicut quibusdã vi ut i ꝑmo lib.ẽ dictũ:siue q̃ magis verũ vi:ꝺa nãli rõe statim hõ in aliqualẽ dei cognitionẽ peruenire potest: videntes.n.hoies rez nãles fm õdinẽ certũ currere cũ ordinatio absq̃ ordinatore nõ sit percipiunt ut in plibus aliquez esse ordinatorẽ rez quas videmus. Quis autem vel qual' vl si vnus tm̃ est ordinator nãe:nõdum

statim ex hac cõi ꝓsideratõe hẽt: sicut cũ videmus hominẽ moueri ⁊ alia opera agẽ: ꝑcipim⁹ eni ieẽ quandã cãm hãc opationũ q̃ aliꝫ reb⁹ non iest ⁊ hãc cãm aiam nominam⁹ nõdũ tñ sciẽtes q̃d sit aia si ẽ corp⁹ ul' q̃lit' opatões p̃dictas efficiat. Non ẽ aũt possibile hãc cognitionẽ ad felicitatẽ sufficẽ felicitas. n. opationẽ eẽ oꝫ absq; defectu: hec autẽ cognitio ẽ multoꝝ errorũ ammixtiõez suscipiens Quidã. n. rerum mũdanarꝝ nõ aliuz ordinatorẽ eẽ crediderunt q̃ corpa celestia: vnde corpora celestia deos eẽ dixerunt. Quidã vero vlteri⁹ ipsa elẽta que ex eis generãtur quasi estimãtes motus ⁊ opationes nãles quas hñt nõ ab alio ordinatore eis i esse sz ab eis alia ordinari. Quidaz vo humanos actus nõ alicui⁹ ordinationi subesse credẽtes nisi humane: hoies qui alios ordinãt deos eẽ dixerũt ista igitur dei cognitio non sufficit ad felicitatem. Amp̃. felicitas ẽ finis hũanorum actuũ: ad p̃dictã aũt cognitionez nõ ordinantur hũani actus sicut ad finẽ: immo quasi statim a principio oibus ad est: non igit̃ in hac dei cognitione felicitas cõsistit.

¶ Itẽ nullus p̃ hoc vituperabil' apparet qz felicitate careat: q̃nimo carentes ea ⁊ in ipsã tendẽtes laudãt. ex hoc ãt q̃ predicta dei cognitõe aliqs caret maxie vitupabil' apparet: designat. n. per hoc maxie hois stolidꝫ q̃ tã manifesta dei signa nõ percipit: sicut stolidus reputaret q̃ hoiem videns eum hẽe aiam eũ nõ cõprehẽdẽt. Unñ ⁊ in ps. oi. Dixit insipiens in corde suo nõ ẽ de⁹: nõ ẽ igit̃ hec dei cognitio q̃ ad felicitatẽ sufficiat. ¶ Amp̃. cognitio que hẽt de re tñ i cõi non fm aliquid sibi ꝓpriũ: ẽ iperfectissima: sic̃ cognitio que hẽt ỏ hoie ex hoc q̃ mouet: ẽ. n. huiusmõi cognitio per quã res cognoscit i potẽtia tñ: ꝓpria. n. i cõibus potẽtia ꝓtinent felicitas autẽ ẽ operatio perfecta: ⁊ sũmũ hois bonũ oꝫ esse fm id qõ est actu ⁊ non fm q̃ est potentia tñ. nã potentia per actũ pfecta hz boni rõnẽ: nõ est igit̃ p̃missa dei cognitio ad felicitatẽ nostrã sufficiens.

Q̃ felicitas hũana nõ cõsistit in cognitõe dei que hẽt per demonstrationem. XXXIX.

RVrsus ẽ quedam alia dei cognitio altioꝫ q̃ p̃missa que de deo per demõstrationẽ hẽt: p quã magis ad ꝓpriã ipsi⁹ cognitionẽ accedit: cũ p demonstrationẽ remoueant ab eo multa per quoꝝ remotionẽ ab aliꝫ discretus intelligit. Oñdit. n. demõstratio deũ esse imobilẽ: eternũ incorporeũ: oio simplicẽ. vnũ ⁊ alia huiusmõi q̃ i li. primo de deo oñdimus. Ad ꝓpriã ãt alicui⁹ rei cognitionẽ peruenitur nõ solũ per affirmatões sed ẽt p negationes: sicut. n. ꝓprium hois est esse animal rationale: ita ꝓprium eius est non esse iaiatũ neqz irrõnale: sed hoc inter est inter vtrũq; cognitõis ꝑ prie modũ q̃ per affirmatões propria cognitõe de re habita scit q̃d est res ⁊ qũo ab aliꝫ sepat: p negatões aũt habita ꝓpria cognitõe de re scit̃ q̃ est ab aliꝫ discreta: tñ quid sit remanet ignotũ. talis aũt est ꝓpria cognitio que de deo hẽt p demõstrationes. Nõ ẽ aũt nec ista ad vltimã hois felicitatem sufficiens: ea. n. que sunt alicui⁹ spẽi perueniũt ad finẽ illi⁹ spẽi ut in plurib⁹: ea vo que sũt a nã sunt semper vt i plibus. deficiũt aũt i paucioꝛib⁹ ꝓpter aliquã corruptionẽ. felicitas ãt est finis hũane spẽi cũ oẽs hoies ipsã nãlit̃ desiderant: felicitas igit̃ est quoddã cõe bonũ possibile ꝓuenire oibus hõib⁹ nisi accidat aliquibus ipedimentũ quo sint orbati. Ad p̃dictã ãt cognitionẽ de deo hñdã per viaz demonstrationis pauci peruenũt ꝓpter ipedimẽta h⁹ cognitiõis que in ꝓncipio libri tetigimus: nõ est ig.t dei tal' cognitio essentialiter ipsa hũana felicitas. ¶ Adhuc esse in actu est finis exĩtis i potẽtia vt ex premissis pz: felicitas igit̃ que est vltim⁹ finis est actus cui nõ adiungit̃ potentia ad vlteriꝰ actũ. tal' aũt cognitio per viam demõstratõis ỏ deo habita remanet adhuc i potentia ad aliquid vlterius de deo cognoscendum vl' eadẽ nobiliori mõ posteriores. n. conati sũt aliquid ad dinã cognitionẽ pertinens adiungẽ his que a prioribus inuenerunt tradita: non ẽ igit̃ tal' cognitio vltima hois felicitas. ¶ Amp̃. felicitas oẽm miseriã excludit: nemo. n. sil' miser ⁊ felix esse potest. deceptio aũt ⁊ error magna pars miserie ẽ. hoc ẽ. n. q̃õ oẽs nãliter fugiunt. predicte aũt cognitioni que de deo habetur multiplex error adiungi potest: q̃õ pz in multis q̃ aliqua vã de deo p viã demõstratõis cognouerũt qui suas estimationes sequẽtes duũ demonstrationes desset in errores multiplices inciderũt. si aũt aliqui fuerunt qui sic de diuinis veritatẽ inuenerũt demonstrationis via q̃ eoꝝ estimatõi nulla falsitas adiungeret patet eos fuisse paucissimos: quod non ꝓgruit felicitati que ẽ cõis finis: non igit̃ est in hac cognitiõe de deo vltima hois felicitas. ¶ Preterea felicitas in operatõe perfecta consistit ad perfectionẽ aũt cognitionis requiritur certitudo. vñ scire aliter non dicimur nisi cognoscam⁹ q̃õ ipossibile est aliter se hẽe: vt patet in primo posteriorũ. cognitio aũt p̃dicta multũ incertitudis hz q̃õ demonstrat diuersitas sciaꝝ de diuinis eoꝝ qui hoc per viam demonstrationis inuenire conati sunt: non est igitur in tali cognitione vltima felicitas.

¶ Item voluntas cum consecuta fuerit vltimum finem quietatur eius desiderium. vltimus autẽ finis oio cognitiõis humane est felicitas: illa igitur cognitio dei essentialiter est ipsa felicitas q̃ habita non restabit alicuius scibil' desideranda cognitio. tal' ãt non est cognitio quã phi per demonstrationes de deo habẽ potuerũt: qz adhuc illa cognitõe

habita alia ōsideramus scire que per hanc cognitionē nondū scīuntur: nō est igitur i tali cognitiōe dei felicitas. ¶ Ad hec finis cuiuslibet i potentia existentis est vt ducatur in actum. Ad hoc enim tēdit per motum quo mouetur in finem. tendit aūt vnūqǫq; ens in potentia ad hoc q̄ sit actu scōm q̄ est possibile: aliquid enī ē exīs in potentia cui' tota potentia pōt reduci in actum: vnō hui' finis est ut totaliter in actū reducat: sic̄ graue extra medium exīs est in potentia ad ꝓpriū ubi aliquid vero cuius potentia tota non pōt simul in actū reduci sicut patet de materia prima: vnde p suum motum apperit successiue in actu diuersaruz formarum exire que sibi ꝓpter earū diuersitatem simul inesse nō possunt: intellectus aūt videtur esse in potentia ad omnia intelligibia vt in secūdo dictum est: duo aūt intelligibilia possūt simul i intellectu possibili existere ſm actum primum que est scientia licet forte nō ſm actum secūdum que est cōsideratio: ex quo patet q̄ tota potentia intellectus possibilis pot reduci simul in actum: hoc ig ē requiritur ad eius vltimū finē qui ē felicitas: hoc aūt non facit p̄dicta cognitio que de deo p demōstrationē haberi pōt: quia ea habita adhuc multa ignoramus: nō est igitur talis cognitio dei sufficiens ad vltimam felicitatem.

¶ Q: felicitas humana non consistit in cognitione dei que est per fidem. .XL.

ESt autē ⁊ alia dei cognitio q̄tum ad aliquid supior cognitōe p̄dicta qua. ſ. deus ab omnib' per fidem cogſcit que q̄dem q̄tum ad hoc cognitionem que de deo p demonstrationem habet excedit: quia quedam de deo p fidem cognoscimus ad que sui ꝓpter eminentiā ratio demōstrās pue nire non pot sicut in p̄ncipio huius operis dictū est: nō est aūt possibile neq; in hac dei cognitione vltimam hominis felicitatem consistere: felicitas enim est perfecta humani intellectus operatio sicut ex dictis patet: in cognitione autem fidei inuenitur operatio intellectus imperfectissima quantum ad id quod est ex parte intellectus quanuis maxima perfectio inueniatur ex parte obiecti: nō enim intellectus capit illud cui assentit credendo. non est igitur neque in hac dei cognitione vltima hominis felicitas. ¶ Item ostensum est supra q̄ vltima felicitas non consistit principaliter in actu voluntatis. in cognitione autem fidei principalitatem habet voluntas. intellectus autem assentit per fidem his que sibi proponuntur quia vult. non autem ex ipsa veritatis euidentia necessario tractus: non est igitur in hac cognitione vltima hominis felicitas. ¶ Adhuc qui credit: assensū prebet his que sibi ab alio proponuntur: que ipse non videt. Unde fides magis habet cognitionem auditui similem quā visioni non autem crederet aliquis non visis ab aliquo propositis nisi estimaret cum perfectiorem cognitionem habere de propositis quā ipse habeat qui non videt: aut igitur estimatio credentis est falsa: aut oportet q̄ proponens habeat perfectiorem cognitionem propositorum: qō ⁊ si ipse non solum cognoscit ea sed quasi ab aliquo alio audiens: non potest hoc in infinitum procedere: esset enim vanus et absq; certitudine fidei assensus: non enim inueniretur aliquod primum ex se certum quod certitudinem fidei credentium afferret: non est enim possibile fidei cognitionem esse falsam neque vanam vt ex dictis patet in principio libri: ⁊ tamen si esset falsa ⁊ vana: in tali cognitione felicitas non possit consistere: est igitur aliqua hominis cognitio de deo altior cognitione fidei siue ipse homo proponens fidem immediate videat veritatem sicut christo credimus: siue a vidente immediate accipiat sicut credimus apostolis ⁊ prophetis: cum igitur in summa dei cognitione felicitas hominis consistat: impossibile est qō consistat in fidei cognitione. ¶ Amplius per felicitatem cum sit vltimus finis naturale desiderium quietatur. cognitio autem fidei non quietat desiderium: sed magis ipsum accendit: quia vnusquisque desiderat videre quod credit: non est igitur in cognitione fidei vltima hominis felicitas. ¶ Preterea cognitio de deo dicta est finis in quantum vltimo fini rerum: scilicet deo coniungit per cognitionem autem fidei non sit res credita intellectui presens perfecte: quia fides de absentibus est non de presentibus. Unde et apostolus dicit scō Corinthio. quinto. qō quādiu per fidem ambulamus peregrinamur a domino: fit tamē per fidem deus presens affectui: cum voluntarie credens deo assentiat: secundum quod dicitur Ephes. tertio habitare christum per fidem in cordibus nostris: non est igitur possibile q̄ in cognitione fidei vltima felicitas humana consistat.

¶ Utrum in hac vita homo possit intelligere substantias separatas per studium ⁊ inquisitionem scientiarum speculatiuarum. XLI

DAbet autem ēt ad

hūc aliam cognitionem: de deo intellectualis substantia. ¶ Dictum est enim in secundo libro q̄ intellectuales substātie separate cognoscendo essentiā suā cognoscit & q̄ō ē supra se & q̄ō ē sub se & fm modū sue substātie q̄ō p̄cipue necce ē si illud q̄ō est supra ipsā sit cā eius cū oporteat i effectibus similitudinē inueniri cause: vnde cum deꝰ sit causa oium substātiaꝝ itellectualiū creatarum ut ex superioribus pz necce est q̄ itellectuales substātie separate cognoscēdo suā eētiā cognoscāt per modū visionis cuiusdam ipsū deū: res. n. illa per itellectum visionis modo cognoscitur cuiꝰ similitudo in itellectu existit: sicut & similitudo rei corporaliter vise ē in sensu videris: quicūq; g̃ itellectus apprehēdit substātiam separatam cognoscēdo de ea quid ē: videt deum altiori modo q̄ aliq̄ p̄dictarū cognoscātur quia g̃ quidā posuerūt vltimā felicitatē hominis eē in hac vita p̄ hoc q̄ cognoscūt substātias separatas p̄sideradū ē vtrum homo i hac vita possit substātias separatas cognoscē hoc aūt qōnē hz. itellectus. n nī fm statū pñtez nihil intelligit sine fātasmate quod ita se habet aditellectū possibilē q̄ intelligimus sicut se hñt colores ad visum ut pz ex his q̄ in scdo tractata sūt si igitur per cognitionem intellectiuā q̄ ē ex fantasmatibꝰ possit peruenire aliquis nostꝝ ad itelligēdas substātias separatas possibile erit q̄ aliq̄s i hac vita itlliget ipsas substantias separatas: & per p̄ñs vidēdo ipas substantias separatas pticipabit modū illius cognitionis: quo substātia separata itelligens se intelligit deū: si aūt per cognitionē q̄ ē ex fantasmatibꝰ nullo modo possit peruenire ad intelligēdas substantias separatas nō erit possibile q̄ homo in statu huiꝰ vite p̄dictū modū oīne cognitionis assequat. Quē aūt ex cognitione q̄ est per fātasmata ad itelligendū substātias separatas peruenire possimꝰ alii qui oēsimode posuerunt. Auēpere nāq; posuit q̄ per studiū speculatiuaꝝ sciarū possumꝰ ex his intellectis q̄ per fantasmata cognoscimꝰ: peruenire ad itelligēdas substantias separatas: possumꝰ. n. actione itellectus extrahere quidditatē rei cuiꝰlibet hñtis quidditatē q̄ nō est sua quidditas est. n. itellectus natus cognoscere quanlibet quidditatē in quantū est quidditas cū itellectus ꝓpriū obiectū sit q̄ō quid est sit aūt illud quod p̄mo pertinet itellectū possibilē itellegitur ē aliquid hñs quidditatem: possumꝰ per itellectū possibilē abstrahere quidditatē illius p̄mo itellecti: & si illa quidditas hēat quidditatē: possibile erit itez abstrahē quidditatē illiꝰ quidditaꝰ & cū nō sit ꝓcedere in ifinitū oz q̄ stet alicubi: pōt igitur intellectꝰ nī peruenire via resolutionis ad cognoscēdam quidditatē substantie separate nō habētē aliam quidditatē talis aūt ē quidditas substātie separate: pōt igitur itellectus noster per cognitionē que ex fantasmatibus accipitur peruenire ad intelligēdas substātias separatas. Procedit autē ad oñendum idem per aliā silem viam. Ponit. n. q̄ intellectum vnius rei ut puta equi apud me & apud te multiplicatur solū per multiplicationem spēz spūaliū q̄ sūt diuerse in me & in te: oz igitur q̄ intellectum q̄ō non sustētatur in aliqua huiusmodi spe: sit idez apud te et apud me: sed quidditas intellecti quā intellectꝰ nī natus est abstrahere: vt probatum est non hz aliquā spēm spūalem & idiuidualem cum quidditas intellecti non sit quidditas indiuidui neq; spūalis neq; corporalis: cū intellectū in quantū est huiusmodi sit vse: itellectus igitur nī natus est intelligē quidditatē cuius intellectus est vnus apud oēs. talis aūt est quidditas subē separate: est igitur intellectus nī natus cognoscere subām separatam. Si autē diligenī consideretur: vie iste friuole inueniētur. Cū. n. intellectū in quantū huiusmodi sit vse. oz q̄ quidditas intellecti sit q̄ddītas alicuius vlis scilz generi vel spēi. quidditas aūt generis vel spēi: hoꝝ sensibilium cuius cognitionem intellectiuaz per fantasmata accipimus: cōprehendit in se māz & formā: est igit oio dissimilis quidditati substantie separate: que ē simplex & imālis: nō est igit possibile q̄ per hoc quod intelligitur quidditas rei sensibilis per fantasmata intelligatur quidditas substantie separate. ¶ Preterea non est eiusdem rationis forma que secundum se non potest separari ab aliquo subiecto: eum illa que separatur scōm esse a tali subiecto: lz vtraq; fm p̄sideratiōnē accipiat absq; tali subiecto: ñ. n. ē cadē ratō magnitudinis & subē separate nisi ponamus magnidines separatas medias iter spēs & sēsibilia sicut aliqui plonici posuerūt. quidditas aūt generis vel spēi rerum sensibilium non pōt separari: fm esse ab hac indiuiduali mā nisi forte fm platonicos ponamꝰ reꝝ spēs separatas quod ē ab Aꝝ. improbatū. est igitur oio dissimilis quidditas predicta substautijs separatis que nullo modo est in mā: non igitur per hoc q̄ he quidditates intelligūtur: subē separate intelligi pñt. ¶ Ad hec si quidditas subē separate detur ē eiusdē rōis cuz quidditate generi vel spēi istoꝝ sensibiliuz nō poterit dici q̄ sit eiusdem rōis fm speciez nisi dicamus q̄ spēs horum sensibilium sint ipse substantie separate sicut platonici posuerunt: remanet igitur q̄ non erunt eiusdem rationis nisi quantum ad rationem quidditatis in quantum est quidditas. ¶ Hec autem est ratio communis generis: scilicet et speciei et substantie: non igitur per has quidditates de substantijs separatis aliquid intelligi poterit nisi remotum genus ipsarum. cognito autem genere non propter hoc cognoscitur spēs nisi in potentia: non poterit igitur intelligi substantia separata per intellectum harū q̄ddītatuz.

Amꝫ.maioꝛ ē diſtātia ſubē ſepate a ſēſibilibꝫ q̄ vni ſenſibil ab alio:ſed intelligere quidditatez vnius ſenſibil nō ſufficit ad intelligendā quidditatem alt̄ ſenſibilis:cecus.n.natus p hoc q̄ itelligit quidditatem ſoni nullo modo pōt puenire ad itelligēdā quidditatē coloꝛis:multo igitur minus p hoc q̄ itelligat quis quidditatē ſēſibil ſubſtātie potēit intelligere quidditatē ſubſtantie ſeparate.

Item ſi etiā ponam' q̄ ſubſtātie ſepate oꝛbes moueant ex quoꝝ motib' cauſātur foꝛme ſenſibilium:hic modus cognitionis ſubſtātie ſeparate ex ſenſibilibus non ſufficit ad ſciendaz quidditatem ipꝝ:nam p effectum ſcitur cā:uel ꝛōe ſilitudinis q̄ ē inter effectum ꝛ cauſam uel in q̄tū effectus demonſtrat vꝛutem cāe:tōne autē ſilitudinis ex effectu nō poterit ſciri de cā quid ē niſi ſit agens vniuſ ſpēi:ſic āt nō ſe hnt ſubſtantie ſepate ad ſenſibilia ratōne autē vꝛutis hoc etiam nō pōt eē niſi q̄n effectus adeq̄t vꝛutē cāe:tūc.n.p effectū tota vꝛ' cāe cognoſcitur:vꝛtus aūt rei demōſtrat ſubſtātā ip̄i' hoc aūt i ꝓpoſito dici nō pōt:nā virtutes ſubſtātiarū ſepataꝝ excedūt effectus ſenſibiles oēs quos itellectu cōꝑehēdimus:ſicut virtus vꝛis effectum ꝓtularē:non ē igitur poſſibile q̄ p ſenſibiliū itellectū oeuenire poſſimus ad itelligēdū ſubſtātias ſeparatas. Adhuc oīa itelligibilia in quoꝝ cognitionē deuenimus p iquiſitionē ꝛ ſtudiū: ad aliquā ſciētiarū ſpeculatiuaꝝ ptinent:ſi igitur p hoc q̄ō intelligimus naturas ꝛ quidditates iſtoꝝ ſenſibiliū puenim' ad intelligendas ſubſtātias ſeparatas oꝑtet q̄ intelligere ſubſtātias ſepatas cōtingat p aliquā ſciaꝝ ſpeclatiuaꝝ:hoc aūt nō videmus nō eſt.n.aliq̄ ſpeculatiua ſcia que oꝛceat oe aliq̄ ſubſtātiarū ſepatarum q̄d eſt:ſed ſolū q̄ ſūt:non ē igitur poſſibile q̄ per hoc q̄ intelligim' nās ſēſibilium peueniamus ad intelligēdas ſubſtātias ſepatas. Si aūt oicatur q̄ ē poſſibile eē aliquam talem ſciam ſpeculatiuā q̄uis adhuc nō ſit iuenta: hoc nihil ē:q̄ nō eſt poſſibile p aliqua principia nobis nota ad intelligēdas ſubſtātias p̄dictas oeuenire:oīa.n.ꝓpꝛia principia cuiuſcūq̄ ſcie oepēdent ex principijs primis idemōſtrabilibus per ſe notis quoꝝū cognitionē a ſēſibilibus accipimus: vt patet in fine poſterioꝝ:ſenſibilia aūt nō ſufficient ducūt i cognitionē reꝝ inālium ut p ſupioꝛes rōes ē ꝓbatū:nō ē g̃ poſſibile aliquā ſciam eē per quā ad intelligendas ſubſtātias ſeparatas peruenire poſſit.

Q. nō poſſumuſ i hac vita intelligere ſubās ſepatas ſicut poſuit Alexander. .XIII.

Alia uero Alexander poſuit qō intellectus poſſibilis eſt generabilis ꝛ coꝛꝛuptibilis utpōte quedam ꝓpaparatio hūane nature ꝓſequēs ꝓmixtionē elemētoꝝ ut i.g̃.hitū ē:nō eſt āt poſſibile ut talis vꝛtus ſupꝛa mālia eleuet:poſuit q̄ itellect' poſſibilis nō nūq̄ poſſit puenire ad itelligēdas ſubſtātias ſepataꝝ:poſuit tn q̄ nos ſm ſtatū p̄ntis vite poſſum' ſubās ſepatas intelligere. Quod q̄dez oñdere nitebat hoc mō. Unūq̄q̄ q̄n puenerit ad cōplemētū in ſua gñatione ꝛ ad vltimā pfectionē ſue ſubſtantie:ꝓplebit opatio ꝓꝑa ſua ſiue actio ſiue paſſio:ſicut.n.opatio ſubām ſequit: ita operationis pfectio perfectionē ſubſtātie: vñ aial cuz fuerit ex toto perfectū poterit per ſe ābulare: intellect' āt hitualis q̄ nihil ē aliud q̄ ſpēs itelligibiles facte p intellectū agētez exiſtes i intellectu poſſibili opatio ē duplex:vna ut faciat intellecta i potētia eſſe itellecta actu:quā habet ex pte itellect' agētis: ſecūda ē intelligere itellecta in actu: hec.n. duo nō pōt facere p habitū intellectualez:q̄n igit complebitur generatio intellectus i habitu complebitur in ipſo vtraq̄ ꝑmiſſarū opationuz: ſēper autē accedit ad ꝓplemētū ſue gñationis dum nouas ſpēs intellectas acq̄rit:ꝛ ſic neceſſe ē q̄ quandoq̄ gñatio ꝓpleatur niſi ſit ipedimētum: qꝛ nulla gñatio eſt ad infinituz tēdens:ꝓplebitur igit q̄nq̄ vtraq̄ opationū intellectus in habitu per hoc q̄ omia intellecta in potētia faciet in actu quod ē ꝓplemētū ꝑie operatōis:ꝛ p hoc q̄ intelliget oīa itelligibilia ſeparata ꝛ nō ſepata. Cuz aūt intellect' poſſibilis non poſſit itelligere ſubſtātias ſeparatas iā ſm eius opinionē ut dictum ē intendit q̄ intelligemus p intellectū in habitu ſubſtātias ſeparatas i q̄tum intellectus agens q̄ ab ipſo ponitur ſubā ſeparata fiet forma intellectus in habitu ꝛ in nobis ipſis: ita qō per eum intelligemus ſicut nunc intelligimus per intellectum poſſibilem: et cum de virtute intellectus agentis ſit facere omnia intellecta in actu que ſunt intelligibilia potentia etiam intelligere ſubſtantias ſeparatas: in ſtatu illo intelligemus omnes ſubſtantias ſeparatas: et omnia intelligibilia non ſeparata. Et ſecundum hoc per hanc cognitionem que eſt ex fantaſmatibus peruenimus in cognitōez ſubē ſeparate:nō qō ipſa fantaſmata intellecta per ea ſint medium aliquod ad cognoſcendas ſubſtantias ſeparatas: ꝓout accidit in ſcientijs ſpeculatiuis ſicut poſuit opinio ſuperioꝛ: ſed in quantum ſpecies intelligibiles ſunt quedam diſpoſitiones in nobiſ ad talem formam que eſt intellectus agens:ꝛ hoc eſt primum in quo differunt he due opiniones. vnde quando intellectus in habitu fuerit perfectus per huiuſmodi ſpecies intelligibiles in nobis factas ab intellectu agente fiet ipſe intellectus agens nobis forma: vt dictum eſt. Et nominat ipſum intellectum adeptum: de quo dicunt

Ad.dicẽ q̃ ſit ab extriſeco: ⁊ ſic lz i ſciẽtijs ſpeculatiuis non ſit pfectio vltima humana ſicut ſuperior ponebat opinio per eas tñ homo diſponitur ad vltimã perfectionẽ ꝓñdam: ⁊ hoc ẽ ſecũdum in quo differt ſecũda opinio a prima: tercio aũt differt ꝑ hoc q̃ ſm primã opinionẽ itelligere itellectum agẽtem ẽ causa q̃ ꝓtinuetur nobiſcũ: ſm vo hãc ſecũdã opinionẽ ẽ ecõuerſo. nam ꝓpter hoc q̃ nobiſcũ ꝓtinuatur ut forma intelligimus ipſũ ⁊ alias ſubſtantias ſeparatas. Dec aũt irrõnabiliter dicuntur: Intellectus. n. i habitu ſicut itellectus poſſibil' ponitur ab Alexãdro ẽ gnãbil' ⁊ corrupt tibil' : eternũ ãt nõ põt fieri foꝛa gnãbil' ⁊ corrup tibilis ſm eũ. ꝓpter hoc. n. ponit itellectum poſſibilẽ qui vnitur nobis ut forma eſſe gnãbilẽ ⁊ corruptibilẽ: intellectum vo agẽtem qui ẽ incorrupti bilis eẽ ſubſtãtiam ſeparatã: cum igitur itellectus agens ſm Alexandrũ ponatur eẽ quedam ſubſtãtia ſeparata eterna: ipoſſibile erit qõ intellectus agens fiat forma itellectus i habitu. ¶ Preterea foꝛa intellectus in quãtum ẽ intellectus ẽ intelligibile ſicut forma ſenſus ẽ ſenſibile: nõ. n. recipit intellectus aliquid ꝑ ſe loq̃ndo niſi itelligibilit ſicut nec ſenſus niſi ſenſibiliter: ſi igitur nõ põt intellectus agẽs eſſe itelligibile ꝑ intellectum i habitu: impoſſibile erit q̃ ſit foꝛa ei⁹. ¶ Item intelligere aliquid triplicit dicimur. vno modo ſicut intelligimus intellectum q̃ ẽ vtus a q̃ egreditur talis operatio. vñ ⁊ ipſe intellectus intelligere dicitur: ⁊ ipſum itelligere itellectus fit itelligere nim: alio modo ſicut ſpẽ itelligibili: q̃ quidẽ dicimur intelligẽ non quaſi ipſa intelligat ſz quia vis intellectiua ꝑficitur per eam i actu ſicut vis viſiua per ſpẽm coloris. tertio mõ ſicut medio ꝑ cuius cognitionẽ õuenim⁹ in cognitionẽ alterius: ſi igitur hõ quãdoque ꝑ itellectum agẽtẽ itelligat ſubſtãtias ſeparatas: oꝛ aliquo modo ꝛ dictorum hoc dici: nõ aũt dicitur hoc modo tertio quia non concedit Alexander q̃ intelligat itellectum agentem vel itellectus poſſibilis uel itellectus i habitu: nec etiã ſcõo modo: quia itelligẽ per ſpẽm itelligibilez attribuitur vtuti itellectiue cui⁹ illa ſpecies itelligibilis eſt forma. Nec aũt cõcedit Alexãder q̃ itellect⁹ poſſibilis uel itellectus i habitu itelligat ſubſtãtias ſeparatas. vñ non põt eẽ qõ ſic itelligamus ſubſtãtias ſeparatas ꝑ itellectum agentem ſicut itelligimus aliqua ꝑ ſpẽm itelligibilem: ſi autem ſicut per virtutem itellectiuã: oportet qõ ipſum itelligere itellectus agentis ſit itelligere hois hoc autem eẽ nõ põt: niſi ex ſubſtãtia itellectus agentⁱ ⁊ ſubſtãtia hominis fiat vnum ſm eẽ ipoſſibile ẽ enim ſi ſint due ſubẽ ſm eſſe diuerſe qõ operatio vnius ſit operatio alterius: erit igitur itellect⁹ agens vnũ ſm eẽ cũ homine: non autẽ ſm eſſe accñtale: q̃ iã nõ eſſet intellect⁹ agens ſubã: ſed accñs: ſic. n. ex colore ⁊ corpoꝛe fit vnũ ſm eſſe accñtale: relinquit igit q̃ intellectus agens ſit cũ hoie vnũ ſm eſſe ſubãle erit igit vt aia hũana vt ꝑs ei⁹ ⁊ nõ aliq̃ ſubã ſeparata ſicut Alexander ponit. nõ igit ſm opionẽ Alexãdri põt poni q̃ hõ intelligat ſubãs ſeparatas. ¶ Amp. ſi itellectus agens q̃nq̃s fiet foꝛa iſt⁹ hois: ita q̃ per ipſũ itelligere poſſit: eadẽ rõe poterit fieri foꝛa alterius hois per ipſũ ſil'r itelligentⁱ. ſeq̃t ẽgo q̃ duo hoies ſil' per intellectũ agentẽ intelligẽt ſicẽ per formã ſuã. hoc aũt eſt ita qõ ipſũ intelligere i tellectus agentⁱ ſit itelligere itelligẽtⁱ per ipſũ vt iã dictũ ẽ: erit g̃ idẽ itelligẽ duoꝛ itelligentiũ qõ eſt i poſſibile. Rõ ẽt ſua friuola eſt oio. ꝓmo q̃dẽ quia q̃ pficit gnãtio alicui⁹ generⁱ: oꝛ qõ pficiatur ſua operatio: ſed tñ ſm modũ ſui generⁱ: nõ aũt ſcõm modum generⁱ altioꝛⁱ: cũ. n. pficit gnãtio aeris: hz gnãtionẽ ⁊ motũ cõpletũ ſurſũ: nõ tñ vt moueat ad locũ ignis. ſimilit ãt cũ cõplet gnãtio itellectus in hitu: cõplebit ei⁹ operatio q̃ ẽ itelligẽ ꝛz ſuũ modũ. nõ ãt ſm modũ q̃ intelligunt ſubẽ ſepate: vt. ſ. intelligat ſubãs ſepatas. vñ ex gnãtione itellectus in hitu nõ põt cõcludi q̃ hõ q̃nq̃s intelligat ſubãs ſeparatas. ſcõo q: eiuſdẽ virtutis ẽ cõplementum operationis cuius eſt operatio ipſa: ſi igitur intelligẽ ſubãs ſeparatas ſit complementu ꝛ operatõis intellectus in habitu: ſequetur q̃ intellectus i habitu intelligat q̃nq̃s ſubãs ſeparatas: qõ Alexander non ponit: ſequeretur enim qõ intelligere ſubſtantias ſeparatas contingeret per ſcientias ſpeculatiuas que ſub intellectu in habitu comprehẽdũtur. tertio q: eorũ que generari incipiunt cõpletur generatio vt in pluribus: cum omnes generatiões rerum ſint a cauſis determinatis que ꝓſequuntur effectus ſuos vel ſemper vel in maioꝛi parte: ſi igitur ad completionem generationis ſequitur etiã complementum actionis: oportet etiam qõ operatio completa conſequatur ea que generantur vel ſemper vel in maioꝛi parte: intelligere autem ſubſtantias ſeparatas non conſequuntur qui ad generationem intellectus in habitu ſtudent neq̃ in pluribus neq̃ ſemper: quinimo. nullus profeſſus eſt ſe ad hanc perfectionem peruenijſſe: non ẽ igitur complementum operationis intellectus in habitu: intelligere ſubſtantias ſeparatas.

¶ Qõ non poſſumus itelligere in hac vita ſubſtantias ſeparatas ſicut poſuit Auerrois. XLIII.

QUia uero maxia difficultas eſt in opinione Alexandri ex hoc qõ ponit intellectum poſſibilem in habitu totaliter corruptibilem. Auerrois faciliorem viam ſe eſtimauit adinueniſſe

ad ostẽdẽduz q̃ qñq̃ intelligam⁹ substãtias sepa
ratas ex hoc q̃ ponit itellectum possibilẽ incorru
ptibilem ⁊ a nobis fm esse separatũ sicut ⁊ intelle
ctum agentẽ: oñdit. n. ꝓmo q̃ necesse ẽ ponere q̃ i
tellect⁹ agẽs se hẽat ad principia nãliter cognita a
nobis uel sicut agẽs ad instim uel sicut forma ad
mãz: intellect⁹. n. i habitu q̃ itelligim⁹ nõ soluz hz
hãc actionẽ q̃ est itelligere sed etiã hanc que ẽ facẽ
intellecta i actu: vtrunq̃. n. exꝑimur in nĩa ptãte
existere: hoc aũt qõ ẽ facere intellecta i actu magi
ꝑprie notificat itellectũ i habitu q̃ intelligẽ: quia
ꝑius est facere intellecta i actu q̃ intelligẽ: sunt. n.
quedã i nobis facta itellecta in actu nãliter nõ ex
studio aut ex nĩa volũtate: sicut ꝑma itelligibilia
hoc aũt facere itellecta actu nõ ꝓtingit p itellectũ
in habitu per quẽ fiũt intellecta in actu ea q̃ scim⁹
ex studio sed magis sũt initiũ intellect⁹ i habitu:
vnde ⁊ hitus hoꝝ intelligibiliũ ab Arꝛ. i. vi. ethi
corum itellectus dicit: fiũt aũt intellecta i actu per
solũ intellectũ agentem: ꝓ hoc aũt fiũt itellecta in
actu alia que ex studio scimus: facẽ igitur hec cõ
sequẽtia itellecta i actu: est actio ⁊ intellect⁹ i hitu
q̃tum ad ꝑma ꝓncipia ⁊ ipi⁹ intellectus agentis:
vna aũt actio nõ ẽ duoꝝz nisi vnuz eoꝝ compet
ad alterũ sicut agẽs ad instim ul' sicut foꝛa ad ma
teriã: oz igit q̃ intellectus agẽs ꝓpetur ad prima
ꝓncipia itellectus i habitu vel sicut agẽs ad istim
vel sicut foꝛa ad mãm. Quod q̃dem q̃liter possit
ẽ sic oñdit. Intellectus possibilis cũ sit fm ei⁹ po
sitionẽ q̃dam subã separata itelligit itellectũ agentẽ
⁊ alias substãtias sepatas ⁊ ẽt ꝑma intellecta spe
culatiua: ẽ igitur subiectũ vtroꝝz: q̃cunq̃ autez
ꝓueniũt in vno subiecto: alterũ eoꝝ ẽ sicut forma
alterius: sicut cũ color ⁊ lux sint i diaphono sicut
in subiecto: oz q̃ alterũ. s. lux sit quasi foꝛa alteri⁹
s. coloris: hoc aũt nccẽ est quãdo hñt ordinẽ ad in
uicem nõ in his que p accñs ꝓiungũtur in eodem
subiecto sicut albedo ⁊ musica: sũt aũt intellecta
speculatiua ⁊ itellectus agẽs ordinẽ ad inuicez ha
bẽtia: cũ intellecta speculatiua sint facta itellecta
in actu p intellectũ agentẽ: hz se igit intellect⁹ agẽs
ad intellecta speculatiua q̃i foꝛa ad materiã: opor
tet igit q̃ cũ intellecta speculatiua sint nobis copu
lata p fantasmata que sunt q̃i q̃dam subiectum
ipsoruz: q̃ etiam intellect⁹ agens cõtinuetur nobi
scũ in q̃tũ ẽ forma intellectoruz speculatiuoꝝ qñ
igitur itellecta speculatiua sũt i nobis soluz i po
tentia: intellect⁹ agẽs cõtinuatur nobiscũ solum i
potentia: qñ ãt aliq̃ itellecta speculatiua ilsũt i no
bis in actu ⁊ aliqua in potẽtia: ꝓtinuatur nobis p
ti in actu ⁊ pti i potẽtia ⁊ tũc dicimur moueri ad
ꝓtinuationẽ ꝑdictam: qz quãto plura intellecta i
actu fuerũt in nobis facta: pfectius intellect⁹ agẽs
cõtinuatur in nobis: hic aũt pfectus motus ad cõ
tinuationẽ fit p studium in sciẽtijs speculatiuis p
quod vã intellecta acq̃rimus: ⁊ false opiniões ex
cludũtur que sũt extra ordinẽ huius motus sicut
mõstruosa extra ordinẽ nãlis operatõis. vñ ⁊ ad
hunc perfectum iuuant se hoices sicut iuuant se in
uicem in scientijs speculatiuis: qñ q̃ oĩa intellecta
in potentia fuerint in nobis facta in actu: tunc in
tellectus agens perfecte copulabitur nobis vt for
ma: et intelligemus per ipsum perfecte sicut nunc
perfecte intelligimus per intellectum in habitu.
vnde cum ad intellectum agentem pertineat intel
ligere substãtias separatas: intelligemus tunc sub
stantias separatas: sicut nunc intelligimus intelle
cta speculatiua: ⁊ hoc erit vltima hominis felici
tas in qua homo erit sicut quidam deus. Huius
autem positionis destructio ex premissis sufficien
ter apparet: procedit enim ex suppositione multo
rum que in superioribus sunt improbata. primo
quidem supra ostensum est q̃ intellectus possibi
lis non est aliqua substantia separata a nobis fm
esse. vnde non oportebit q̃ sit subiectuz substãtia
rum separatarum: precipue cum Arꝛ. dicat q̃ in
tellectus possibilis est in quo est omnia fieri. vñ
videtur q̃ sit subiectum solum illoꝝ que sunt
facta intellecta. Item de intellectu agente etiaz
supra ostensum est q̃ non est aliqua substantia se
parata: sed pars anime cui Arꝛ. attribuit hãc opa
tionem: scilicet facere intellecta in actu que est in
nostra potestate. vnde non oportebit q̃ intelligere
per intellectum agentem sit nobis causa q̃ possu
mus intelligere substantias separatas: alias semp
intelligeremus eas. Ad hec si intellectus ages
est substantia separata: non copulatur nobiscum
nisi per species factas intellectas in actu secunduz
eius positionem sicut nec intellectus possibilis: li
cet intellectus possibilis se habeat ad illas species
sicut materia ad formam. intellectus autem agẽs
econuerso: sicut forma ad materiam. species au
tem facte intellecte in actu copulantur nobis secũ
dum eius positionem per fantasmata: que ita se
habẽt ad intellectum possibilem sicut colores ad
visum: ad intellectum vero agentem sicut colo
res ad lucem ut ex verbis Aristot. in tertio de
anima patet. non autem lapidi in quo est color
potest attribui neque actio visus ut videat neque
actio solis vt illuminet: ergo secundum positio
nem predictam homini non poterit attribui ne
que actio intellectus possibilis vt intelligat neque
actio intellectus agentis vt intelligat substantias
separatas uel vt faciat intellecta in actu. Am
plius secundum positionem predictam intellec
tus agens non ponitur continuari nobiscum ut
forma nisi per hoc q̃ est forma speculatiuorum
intellectorum: quorum etiam ponitur forma:
per hoc q̃ eadem actio est intellectus agentis et
illoꝝ intellectorum. s. facere intellecta in actu.

nō igitur poterit eē forma nobis nisi fm q̄ cōicāt in actione eius itellecta speculatiua: hoc aūt communicāt in actione eī⁹ que ē intelligere subās separatas cū sint spēs rerum sēsibiliuz: nisi redeamus ad opionionē Auenpere q̄ quidditates substātiarum separatarū posuit cognosci p ea q̄ intelligimus de istis sensibilibus: nullo igit mō p viam p̄dictaz poterimus itelligere substātias separatas. ¶ Preterea intellect⁹ agēs fm alium ordinē ꝓparatur ad intellecta speculatiua quoꝝ est factiuus: ꝛ subās separatas q̄rum nō est factiuus sed cognoscitiu⁹ tm̄ fm eius positionē: nō igitur oportet si copuletur nobis p hoc q̄ est factiuus intellectoꝝ speculatiuorum q̄ copulet nobis fm q̄ est cognoscitiuus substātiarū separataꝝ: sed in tali ꝓcessu ē deceptio manifeste scōm accns. ¶ Ad hec si p intellectuz agētem cognoscimus subās separatas: hoc nō est i q̄tū intellectus agens ē forma hui⁹ uel illius intellecti speculatiui sed in q̄tuz sit forma nobis: sic.n. per ipsum possum⁹ itelligere: fit autez forma nobis ēt p prima itellecta speculatiua scōm q̄ ipe dicit: ergo statiz a principio homo pōt p intellectū agentem intelligere substantias separatas. Si autē dicat q̄ nō fit nobis pfecte forma per quedaz intellecta speculatiua intellectus agens ut p ipsuz possum⁹ intelligere substātias separatas: hoc nō est nisi quia ipsa itellecta speculatiua nō adequāt pfectionem intellecctus agētis in itelligēdo substantias separatas: sed nec omnia intellecta speculatiua simul accepta adequāt illaz pfectionem intellectus agentis fm q̄ intelligit substātias separatas: cuz oia hec ñ sint itelligibilia nisi in q̄tum sūt facta intellecta: illa vō sunt intelligibilia scōm suā naturā: nō igit p hoc q̄ oia speculatiua itelligibilia sciem⁹: oportebit q̄ ita pfecte intellectus agens fiat nobis forma q̄ p ipsum intelligamus substātias separatas: vel si hoc nō req̄ritur oportebit dicere q̄ itelligēdo q̄ libet intelligibile itelligimus subās separatas.

¶ Quod vltima felicitas hominis nō ꝓsistit i cognitōe substātiarum separatarum qualem predicte opiniones figunt. XLIIII.

Non est aūt possibile neq; felicitatem humanā in tali cognitione substātiarum separatarum ponere sicut p̄dicti phi posuerūt. Manum. n. est quod est ad finē quez nō pōt ꝓsequi: cum igitur finis hominis sit felicitas in quam tēdit naturale ipi⁹ desiderium: nō pōt poni felicitas hominis in eo ad quod homo puēire nō pōt: alioq̄n sequeretur q̄ hō esset in vanū ꝛ nāle eī⁹ desideriū esset inane: q̄d est ipossibile. q̄ aūt intelligere subās separatas hōi sit impossibile fm predictas pōnes: ex dictis est manifestum: non est igitur in tali cognitione subāz separataz felicitas hois ꝓstituta. ¶ Preterea ad hoc q̄ intellectus agens vniat nobis vt forma: ita q̄d per ipsum itelligam⁹ subās separatas: req̄rit q̄ gnātio intellect⁹ in habitu sit cōpleta fm Alexādrū: vl̄ q̄ oia intellecta speculatiua sint facta i nobis in actu fm Auerroim: que duo in idē redeūt. nā fm hoc intellect⁹ in habitu generat in nobis secūdū q̄ intellecta speculatiua fiunt in nobis i actu. oēs aūt species rez sensibiliū sūt intellecte i potentia: ad hoc igitur q̄ intellectus agēs copuletur alicui oz q̄ intelligat i actu per intellectum speculatiuū oēs nāe rez sensibiliū ꝛ oēs vtutes ꝛ operatōes ꝛ mot⁹ eoꝝ: q̄d nō est possibile aliquē hoiem scire per ꝓncipia sciaz speculatiuaz per q̄s mouemur ad ꝓtinuationē intellectus agentis: vt ipsi dicunt. cū ex his que nūis sensibus subsunt: ex q̄bus sumuntur ꝓncipia scientiarū speculatiuaz ñ possit peruenīri ad oia p̄dicta cognoscenda: est igitur impossibile q̄ aliquis hō ad illā ꝓtinuationē puenīat per modū ab eis assignatū: non est igit possibile q̄ i tali cōtinuatione sit hois felicitas. ¶ Ad hec dato q̄ talis ꝓtinuatio hois ad intellectū agētē sit possibilis qualē ipsi describunt: planū est q̄d tal⁹ pfectio pauciss̄imis hoiuz aduenit in tm̄ q̄ nec ipsi nec aliqui quātūcūq; in scientiis speculatiuis studiosi ꝛ piti ausi sunt talē perfectionē de se profiteri: q̄nimo oēs plurima a se asserunt igrata: sicut Az. quadraturā circuli: ꝛ rōes ordinis corpoꝝ celestiū in quibus ut ipsemet dicit in. ij. de celo: nō nisi topicas rōes reddē pōt: ꝛ quid sit in eis neccīuz et eorum motoribus alijs reseruat in vndecimo methaphisice. felicitas autem est quoddam commune bonum ad quod plures peruenire possunt nisi sint obstati ut Aristot⁹ dicit in primo ethicorum: et hoc etiam verum est de omni fine naturali alicuius speciei: quia ipsū consequuntur ea que sunt illius speciei vt in pluribus: non est ergo possibile q̄d vltima hominis felicitas in continuatione predicta consistat: ꝓbatet autem q̄d nec Arist. cuius sententiam sequi conantur predicti philosophi in tali continuatione hominis vltimam felicitatem opinatus est esse: probat enim in primo ethicorum q̄d felicitas hominis est operatio ipsius secundum virtutem perfectam. vnde necesse fuit q̄d de virtutibus determinaret quas diuisit in virtutes morales ꝛ intellectuales. Ostendit autez in decimo eiusdem libri q̄d vltima felicitas hominis est in speculatione. vnde patet q̄d non est in actu alicuius virtutis moralis nec prudentie: nec artis. que tamen sunt intellectuales: relinquitur igitur quod sit operatio secundum sapientiam que est precipua inter tres residuas intellectuales: que sunt sapientia: scientia: et intellectus: vt ostendit in sexto ethicorum. Unde

vnde ⁊ in .x. ethicoꝝ: sapiẽtẽ indicat esse felicem sapientia aũt fm ipsum est vna de scientijs speculatiuis caput aliarum ut dicit in .vi. ethicoꝝ. ⁊ in ꝓncipio metaph̄. sciam quã in illo libro tradere intendit: sapiam noiat. Patet ergo ꝙ opinio Aꝝ. fuit ꝙ vltima felicitas quã hõ in hac vita acquirẽ põt sit cognitio de rebus diuinis qualis per sciẽtias speculatiuas haberi põt: ille aũt posterior modus cognoscendi res diuinas nõ per viaz sciarum speculatiuarum sed quodã generationis ordine nãli est conflictus ab expositoribꝰ q̃busdam.

Quod non possumus in hac vita intelligere substantias separatas. .XLV.

QVia igitur secũdum modos p̄dictos substantie separate nõ possũt cognosci a nobis in vita ista: inquirẽdum restat vtrũ aliquo modo in vita ista substãtias ipsas separatas intelligẽ possumus. Quod aũt hoc sit possibile nititur ostendere Themistius p locum a miori. Substãtie. n. separate sũt magis intelligibiles ꝙ materialia: hec enĩ sũt intelligibilia in ꝙtum sũt facta intellecta in actu p intellectum agentez: illa vo sunt fm se ipsa intelligibilia: si ergo intellectꝰ noster ꝓtrehẽdit hec materialia: multo magis natus ẽ intelligẽ illas substãtias separatas. Hec aũt ratio fm diuersas opiniones de intellectu possibili diuersimode iudicãda ẽ. Si. n. intellectus possibilis nõ sit vtus a materia dependens ⁊ sit iterũ scõm se a corpe separatus ut Auerrois ponit sequ̇tur ꝙ nullum nccãiz ordinez ad res materiales habeat: vnde q̃ sunt magis intelligibilia in se ipsis: erũt ei magis intelligibilia: sed tũc sequi videtur ꝙ cũ nos a principio ꝓ intellectuz possibilem itelligamus: ꝙ a principio intelligam⁹ substantias separatas: quod patet esse falsum. Sed hoc incõueniẽs euitare Auerrois nititur fm ea q̃ ꝺ eꝰ opinione dicta sũt: que patet eẽ falsa ex premissis. Si aũt intellectus possibilis nõ est a corpore separatus scõm eẽ ex hoc ipso ꝙ ẽ tali corpori vnitꝰ fm esse: habet quẽdam necessariũ ordinem ad materialia ut non nisi p illa ad aliorũ cognitionẽ puẽire possit: vnde non sequ̇tur si substãtie separate in se ipsis sint magis intelligibiles ꝙ ꝓpter hoc sint magis intelligibiles intellectui nostro: ⁊ hoc demonstrant vba Aꝝ. in .ij. metaph̄. dicit. n. ibidem ꝙ difficultas intelligendi res illas accidit ex nobis non ex illis: nam intellectus nr̃ se habet ad manifestissima rerũ sicut se habet oculus vesptilionis ad lucez solis: vnꝺ per materialia itellecta nõ põt intelligi substãtie separate ut supra ostẽsum ẽ: sequetur qꝺ intellectus possibilis nr̃ nullo mõ possit intelligere substãtias separatas. Hoc etiaz apparet ex ordine intellectus possibilis ad agentem. Potẽtia. n. passiua ad illa solum ẽ in potẽtia i que põt ꝓprium eius actiuuz: ꝺi. n. potentie passiue rñdet potentia actiua in nã: alias potentia passiua esset frustra cũ nõ possit reduci i actum nisi per actiuã vñ videmus ꝙ visus non est susceptiuus nisi colorũ qui illuminantur per lucem. intellectus autem possibilis cũ sit virtus quodã modo passiua habz ꝓprium agens sibi respondens. s. intellectũ agentem: qui ita se hz ad intellectũ possibilem: sicut se hz lux ad visum: nõ ẽ igit itellectus possibilis i potentia nisi ad illa itelligibilia que sunt facta per intellectũ agẽtẽ. vñ ⁊ Aꝝ. i. iij. ꝺ aia ꝺscribẽs vtrũqz intellectũ ꝺicẽ ꝙ itellectꝰ possibil ẽ q̃ ẽ oia fieri: agẽs vo quo ẽ oia facẽ: ut ad eadẽ vtriusqz potẽtia ꝺferri itelligatur hꝰ actiua: illius passiua: cũ g̃ subẽ separate ñ sint facte intellecte i actu p itellectũ agẽtẽ: sz solũ mãlia: ad hec sola se extendit possibil⁹ intellectꝰ: ñ igit per ipm possum⁹ itellígẽ subãs separatas. Propt̃ qꝺ Aꝝ. ꝓgruo exẽplo vius est. nã oculus vesptilionis nunq̃ põt vidẽ lucez sol: q̃uis Auerrois hoc exẽplũ ꝺeprauare nitat ꝺicẽs ꝙ sile ñ est de intellectu nostro ad subãs separatas ⁊ oculo vesptilionis ad lucẽ solis quãtũ ad ipossibilitatez sed solũ q̃tũ ad ꝺifficultatẽ: qꝺ tali rõe ꝓbat ibi dẽ: qr si illa q̃ sũt itellecta fm se. s. subẽ separate eẽnt nobis ipossibiles ad itelligendũ: frustra eẽnt: sicut si esset aliqꝺ visibile qꝺ a nullo visu videri possit. Que qꝺẽ rõ ꝙ friuola sit apparet. Etsi. n. a nobis nunquã ille substantie intelligerẽtur: tamen intelligerentur a se ipsis. vnde nec frustra intelligibiles essent: sicut nec sol frustra visibilis est: vt Aꝝ. exẽplum prosequamur: quia non potest ipsum vidẽ vesptilio: cum possit ipsum videre hõ ⁊ alia aialia: sic ergo intellectus possibilis si ponitur corpori vnitus scõm esse non potest intelligere substantias separatas. Interest tamen qualiter de substãtia ipius sentiatur. Si. n. ponatur esse quedam vtus materialis generabilis ⁊ corruptibilis: vt quidam posuerunt: sequitur ꝙ ex sua subã ꝺetermiatur ad intelligendum materia. vnde necesse est ꝙ nullo modo possit intelligere subãs separatas: qr impossibile erit ipm esse separatum. Si autem intellectus possibilis quãuis sit cõpori vnitus: est tamen incorruptibil⁹ ⁊ a materia non ꝺependens secundum suum esse sicut supra ostendimus: sequit ꝙ obligatio ad intelligendas res mãles accidat ei ex vnione ad corpus. vnde cũ anima a cõpore tali fuerit separata: intellectus possibil⁹ intelligere poterit ea que secũdum se sunt intelligibilia scilicet substãtias separatas per lumen intellectus agentꝭ que est similitudo in anima intellectual⁹ luminis qꝺ est in substantijs separatis. Et hec est ſñia nr̃e fidei de intelligendo substãtias separatas a nobis post mortẽ ⁊ non in hac vita.

De aīa i hac vita nō itelligit se ipsā p se ipsā. XLVI.

VIdetūr āt difficultas q̄dā ꝫ ꝓdicta afferri ex quibusdaꝫ Aug̃. vbis que diligenter ptractanda sūt. Dicit. n. in. viij. de trini. q mens sicut corpoꝛe arū reꝛ noticias per sensus coꝛpoꝛ colligit: sic in coꝛporeaꝛ reꝛ per semet ipsā: ergo ⁊ se ipsā per se ipsā nouit: qm̄ ipsa ē icoꝛporea. Ex his. n. vbis vi q mens nostra se p se ipsā intelligat ⁊ itelligēdo se intelligat subās separatas: qō ē ꝫ ꝓdicta. Inquirē g̃ oꝛ qūo aīa nīa per se ipsā intelligat se: ipossibile est aūt dici q per se ipsā intelligat de se q̄d est: per hoc. n. fit potentia cognoscitiua actu cognoscens q ē in ea id quo cog̃scitur: ⁊ si quidē sit i ea i potē tia: cognoscit i potētia: si aūt in actu cognoscit in actu: si aūt medio mō: cognoscit habitu. ipsa autē aia sēp adest sibi actu ⁊ nūq̄ in potētia vel in habitu tm̄: si igitur p se ipsā aia se ipsā cognoscit q̄d est sēper actu intelliget de se quid est: qō pꝛ eē falsū. ¶ Ad hec si aia per se ipsā cognoscit de se q̄d est: ois aūt hō aiam hꝫ: ois igit hō cog̃scit de aia quid est: qō pꝛ eē falsū. ¶ Amp̄. cognitio q̄ fit p aliq̄d nāliꝛ nobis inditū ē nāl'r sic ꝓncipia idemōstrabilia q̄ cog̃scūt p lumen itellect' agent' : si igit nos de aia scimus quid est per ipsam aiam. h erit nāliter notū. in his aūt que nāliꝛ nota sunt nullus pōt errare: in cognitōe. n. ꝓncipioꝝ idemōstrabiliū nullus ērat: nullus igitur erraret circa aiaꝫ q̄d est: si hoc aia per se ipsā cognoscereꝛ: qō pꝛ esse falsū: cum multi opiati sint animā esse hō vel illud coꝛpus: ⁊ aliqui numeꝛ vel armoniā: nō igit aia per se ipsā cognoscit de se quid est. ¶ Amp̄. i quolibet oꝛdine qō est per se ē priꝰ eo qō ē per aliud ⁊ ꝓncipiū eiꝰ: quod g̃ ē p se notū est prius notū oībꝰ q̄ per aliud cognoscunt: ⁊ ꝓncipiū cognoscēdi ea: sicut prime ꝓpones ꝛclusionibus: si igit aia per se ipsam de se cognoscit q̄d est. hoc erit per se notuꝫ ⁊ p ꝓns primo notū ⁊ ꝓncipiū cognoscendi alia. hoc aūt pꝛ esse falsū. nā quid est aia nō supponit i scia quasi notū: sꝫ ꝓponitur ex aliꝭ iquirendū: non igit aia de se ipsa cognoscit quid est per se ipsam. Pꝛ āt q nec ipse Aug̃. hoc voluit. Dicit. n. in. x. li. de trini. q aia cū sui noticiā querit: ñ velut absentē se querit cernē: sꝫ ꝓsentē se curat discernē: nō vt cognoscat se quasi ñ norit sꝫ vt dinoscat ab eo q alteꝛ nouit. Ex quo dat intelligere q aia per se cognoscit se ipsā quasi ꝓsentē q̄i ab aliꝭ distinctā. vñ ⁊ in hoc dicit alios errare q aiam non distinxerunt ab illis que sūt ab ipsa dīsa: p hoc āt q scit de re q̄d est: scit res q̄d ē ꝓput ē ab aliꝭ distincta. vñ ⁊ diffinitō q̄ signat q̄d ē res: distiguit diffinitū ab oībus aliꝭ: non igitur voluit Aug̃. qō aia de se cognoscat quid ē p se ipsā. Nec Aꝛ. hoc voluit. Dicit enim in. iij. de aia q itellectꝰ possibil' intelligit se sicut alia: itelligit. n. se per spēz itelligibilē q̄ fit actu i genē itelligibiliū i se. n. cōsideratꝰ est solū i potētia ad eē itelligibile. nihil āt cog̃scit fm q ē i potētia sꝫ fm q ē i acta. vñ subē sepate q̄ruꝫ subē sūt vt aliq̄d actu ens in genē itelligibiliū: ō se intelligūt q̄d sūt p suas subās: itellectꝰ vo possibil' nī p spēz itelligibilē per quā fit actu itelligens. vñ ⁊ Aꝛ. i. iij. de aia ex ipso itelligē ꝺemōstrat nāz in tellectus possibil'. s. q sit imixtꝰ ⁊ icoꝛruptibil': vt ex premissis pꝛ. Sic igitur secunduz intentionem August. mens nostra per se ipsam nouit se ipsam in quantū. ō se cognoscit qō est: ex hoc enim ipso qō percipit se agere percipit se esse. agit autez per se ipsam. vnde per se ipsam de se cognoscit qō est. Sic ergo ⁊ de substantijs separatis anima cognoscendo se ipsam cognoscit: quia sunt non autem quid sunt: quod est earum substantias intelligere cum enim ō substantijs separatis hoc q sint intellectuales quedam subē cognoscamus vel p ōmōstrationem vel per fidem: neutro modo hanc cognitionē accipere possumus nisi hoc ipsum quod est intellectuale anima nostra ex se ipsa cognoscēt vnde ⁊ scientia de intellectu anime oportet vti vt principio ad omnia que de substantijs separatis cognoscimus. Non autem oportet q si per scientias speculatiuas possumus peruenire ad sciendum de anima quid est: qō possumus ad sciendum qō quid est de substantijs separatis per huiusmodi scientias deuenire. nam itelligere nostrum: per qō peruenimus ad sciendum de anima nostra quid est: multuz est remotū ab intelligentia substantie separate. potest tamen per hoc qō scitur ō anima nostra quid est: peruenirī ad sciendum aliquod genus remotum substantiarum separatarū: quod nō est eaꝛ subās itelligere. Sicut āt de aia scimus q ē per se ipsā in q̄tū eius actus ꝓcipimus. q̄d āt sit inquirimus ex actibus ⁊ obiectis p ꝓncipia scientiarum speculatiuarum. ¶ Ita etiam de his que sunt in anima nostra scilicet potentijs ⁊ habitibus scimus quidem quia sunt in quantum actus ꝓcipimus. quid vero sint ex ipsoruz actuuz qualitate inuenimus.

Qñ possum' i hac vita vidē ōū p eēntiā. XLVII.

SJ āt aliaſ substantias sepatas i hac vita itelligē, ñ possum' ꝓpt ꝓnālitatē itellect' nīi ad fātasmata: multo minꝰ i hac vita dinā essētiā vidē possum': q̄ trāscēdit oēs subās sepatas. Huiꝰ āt signū hinc ēt accipi pōt. Quia quāto magis mens nīa ad ꝓtēplanda spiritualia eleuatur: tāto magis abstrahit a sensibilibus. ultimus autem ꝛmin' quo

contemplatio pertingere potest est diuina substã tia. vnde oportz mentem que diuinam substanti am videt totaliter a corporalibus sensibus eẽ ab solutam vel per mortem uel per aliquem raptũ. Hinc est qđ dr ex persona dei: Exo. xxxiij. Nõ vi debit me homo z viuet. Q2 autem in sacra scrip tura aliqui deum vidisse dicuntur: oz itelligi hoc fuisse per aliquã imaginariã visionem seu etiam corporalem prout. s. per aliquas cõporeas species uel exterius apparẽtes vel interius formatas ima ginatione diuine virtutis pñtia demonstrabatur vel ẽt fm q alique spũales substãtie aliquã cogni tionẽ de deo intelligibilem perceperũt. Difficulta tẽ aũt affezunt quedam verba Aug'. ex quibus vr q in hac vita possimus intelligere ipsũ deũ: dicit enim in. viij. lib. de trini. q in eterna veritate ex qua oia facta sũt: formã fm quã sumus z fz quaz uel in nobis uel in corporibus vera et recta rõne quid operamur visu mentis conspicimus: atqz in de conceptam rerum veracem noticiã apud nos habemus. Duodecimo ẽt pfess. dicit. Si ãb o vi mus verum esse qđ dicis: z ambo uidemus ueruz esse quod dico: ubi queso id uidemus: nec ego uti q in te nec tu in me: sed ambo in ipsa que supra mentes nostras ẽ incõmutabili ueritate. In lib. ẽt de vã religione dicit q fm vitatem diuinam de õi bus iudicamus. In lib. aũt soliloquioz dicit: q p us est vitas cognoscenda, per quã pñt alia cogno sci: quod de veritate diuina intelligere videt. Uiõ tur ergo ex vbis eius q ipsũ deũ qui sua vitas est: uideamus: z per ipsuz alia cognoscamus. Ad idẽ etiam pertinere uidentur vba eiusdem que ponit in. xij. de trini. sic dicens. Rõnis ẽ iudicare de istis corporalibus fm rões incorporales z sempitnas que nisi supra mentem hũanam essent icõmuta biles profecto non essent. rões ãt incõmutabiles z sempiterne alibi q in deo esse nõ pñt: cum solus deus fm fidei doctrinã sit sempiternus: videt igit sequi q deum in ista uita uidere possimus: z per hoc q eum z in eo rerũ rões uidemus: de alijs iu dicamus. Non est autem credendum q Augu. in uerbis premissis senserit q in hac uita deum per suam essentiam intelligere possimus: cum ꝯrium dicat in lib. de uidendo deũ ad Paulinam. Qua liter igitur illam incõmutabilez vitatem uel istas rationes eternas in hac uita uideamus z fm eam de alijs iudicemus inquirendũ est Ueritatez qdẽ in aia esse ipse Aug'. in lib. soliloquiorũ cõfitetur unde ab eternitate ueritatis imortalitatẽ aie ꝓbat non solum aũt sic ueritas ẽ in aia sicut deus p essẽ tiam in rebus omnibus dicitur: neqz sicut in reb' oibus est per suam similitudinem ꝓut unaqueqz res in trm dicit uera in quantum ad dei similitudi nem accedit: non enim in hoc anima rebus alijs ꝓ fertur: est ergo spũali mõ in aia in quãtum vitatẽ cognoscit: sicut igitur anime z res alie uere quidẽ dicuntur in suis naturis fm q similitudinem illi' sũme nature hñt quod est ipsa ueritas cuz sit suũ intellectum esse: ita id quod per aiam cognitũ est uerum est in quantũ illius diuine ueritatis quam deus cognoscit similitudo quedam existit in ipa. Unõ z gloſa super illud psalmiste: Diminute sũt ueritates a filijs hominum: dicit q sicut ab una facie resultant multe facies in speculo: ita ab una prima ueritate resultant multe ueritates in menti bus hominum. Quãuis autem diuersa a diuersis cognoscantur z credantur uera: tamen quedam sunt uera i quibus omnes boies cõcordant: sicut sunt prima principia intellectus tam speculatiui q practici secundũ q vliter in mentibus hominũ diuine ueritatis quasi quedam imago resultat: in quantum ergo quelibet mens quicquid per certi tudinem cognoscit in his principijs intuetur scoz que de omnibus iudicatur facta resolutione i ipa dr oia in diuina ueritate uel in rõibus eternis ui dere et secundũ eas de oibus iudicare. Et hunc sẽ sum confirmant vba Aug'. in soliloquijs: qui di cit q scientiarum spectamina uidentur in diuina ueritate sicut uisibilia in lumine solis que constat non uideri in ipso corpore solis sed per lumen qđ est similitudo solaris claritatis i aere z similibus corporibus relicta. Ex his ergo uerbis Aug'. nõ habet q deus uideatur secũdũ suam subãm i hac uita: sed solum sicut in speculo. Qđ z aplus ò co gnitione hui' uite confert dicens. i. Coz. xiij. Ui demus nunc per speculum quod est mens hũana de propinquiori dei similitudinem repzesentet q in feriores creature: tamẽ cognitio dei que ex mẽte humana accipi potest non excedit illud genus co gnitionis quod ex sensibilibus sumitur: cum z ip sa de se ipsa cognoscat quid est per hoc q nãs sen sibilium intelligit: ut dictum est. unde nec p hanc uiam cognosci deus altiori modo põt q sicut co gnoscatur causa per effectum.

Q2 ultima felicitas hois ñ sit i hac uita. XLVIII.

Si ergo hũana feli citas ultima non consistat in cognitio ne dei qua cõiter ab omnibus uel plu ribus cognoscitur secundũ quandam estimatõez confusam. neque iterum in cognitione dei qua co gnoscitur per uiam demonstrationis in scientijs speculatiuis: neqz in cognitione dei qua cognoscit per fidem ut in superioribus est ostensum. nõ aũt est possibile in hac uita ad altiorem dei cognitõez peruenire ut per essentiam cognoscatur uel saltez ita q alie substantie separate intelligantur: ut ex his possit deus quasi de propinquiori cognosci:

ut oñsum est:oportet aũt in aliqua dei cognitiõe felicitatẽ vltimã põi ut supra ꝓbatũ ẽ:impossibile est ꝙ in hac vita sit vltima homis felicitas. ¶ Itez vltimus finis hois terminat eỹ naturalẽ appetitũ ita ꝙ eo habito nihil aliõ q̃rit̃: si.n. adhuc mouetur ad aliud:nõdum habet finẽ in quo q̃escat: hoc aũt in hac vita accidere non põt: quãto enĩz plus aliq̃s itelligit: tãto magis in eo desideriũ itelligendi augeat qõ ẽ oibus naturale:nisi forte aliq̃s sit qui oĩa intelligat: quod in hac vita nulli vnq̃ accidit qui eẽt solũ homo: nec ẽ possibile accidẽ: cum in hac vita substantias sepatas que sunt maxime itelligibilia cognoscere nõ possum⁹ ut ostensũ est:ñ ẽ igit̃ possibile vltimã hois felicitatẽ i hac vita esse. ¶ Adhuc:oẽ ꝙ mouet in finẽ:desiderat naturaliter stabiliri ⁊ quiescere i illo:vnde a loco quo corp⁹ naturaliṫ mouet̃ non recedit nisi ꝑ motuz violẽtum qui cõtrariaṫ appetitui:felicitas aũt est vltimus finis quẽ homo naturaliter desiderat est igitur homis desideriũ naturale ad hoc ꝙ i felicitate stabiliaṫ nisi igitur cũ felicitate pariter immobilitq̃ stabilitatem ꝓsequat: nõdum est felix: eius desiderio nãli nõdum quiescẽte. ¶ Cum igitur aliquis felicitatẽ ꝓsequitur: pariter stabilitatez et quietẽ ꝓseqũtur :vnde ⁊ oĩum hec ẽ de felicitate cõceptio ꝙ de sui rõne stabilitatẽ requirat: ꝓpter quod pbus dicit in.i. ethicoꝝ ꝙ nõ estimam⁹ felicem camaleonta quẽdam:in vita aũt ista nõ ẽ aliqua certa stabilitas :cuilibet enim q̃ntũcũq̃ felix dicatur possibile est infirmitates ⁊ ifortunia accidere q̃bus ipeditur ab opatione quecũq̃ sit illa i qua ponitur felicitas :nõ igitur ẽ possibile in hac vita eẽ vltimã hois felicitatez. ¶ Amp̃. inconueniens videtur ⁊ irrationabile ꝙ tp̃us generatiõis alicuỹ rei sit magnum:tempus aũt durationis ipsius sit paruũ:sequeretur.n.ꝙ natura in maiori tẽpore suo fine ꝑuaretur:vnde videm⁹ ꝙ aialia q̃ paruo tẽpore viuũt: paruum etiaz tẽpus ad hoc ꝙ pficiãtur habẽt:si aũt felicitas ꝓsistat in pfecta opatione fm ṽtutez pfectam uel intellectualẽ uel moralẽ :impossibile est eam aduenire hoi nisi ꝑ tempus diuturnum:⁊ hoc maxime i speculatiuis apparet i quib⁹ vltima felicitas homis ponitur: ut ex predictis patet: nã vix in vltima etate hõ ad pfectam speculationẽ sciarũ puenire potest:tũc autem ut plurimũ modicũ restat humane vite:non ẽ igitur possibile in hac vita vltimaz homis felicitaez esse pfectã. ¶ Preẽea.felicitatẽ pfectã q̃dã bonum oẽs ꝓfitentur:alias appetitũ nõ quietaret pfectum aũt bonuz ẽ quod omnino caret admixtõne mali:sicut pfectũ albũ ẽ quod ẽ omnino impmixtũ nigro: non ẽ aũt possibile ꝙ homo in statu istius vite omnino sit ĩunis a malis nõ soluz corporalib⁹ siue carnalibus que sũt fames sitis frigus ⁊ alia huiusmodi:sed etiaz a malis aĩe:nullus n. inueniṫ q̃ non aliq̃n̄ inordiatis passionib⁹ ĩdigetur:qui non aliq̃n̄ pretereat mediũ in quo ṽtus consistit uel in plus uel in minus:qui non etiam in aliquibus decipiatur uel saltem ignoret que scire desiderat:aut etiam debili opinione concipiat ea de quibus certitudinem habere uellet:non est igitur aliquis in hac uita felix. ¶ Adhuc hõ nãturaliter refugit mortẽ ⁊ tristatur de ipa nõ solũ ut nũc cũ eam sentit ⁊ eã refugit:sed etiam cũ eã recogitat:hoc autem ꝙ non moriatur hõ nõ põt assequi in hac uita:non est igitur possibile ꝙ hõ i hac uita sit felix. ¶ Amp̃.felicitas ultia nõ ꝓsistit i habitu sed in opatione:habitus.n. ꝓpter actũ sit sed impossibile est in hac uita continue agere q̃n cũq̃ actionẽ:impossibile est igitur in hac vita hominẽ totaliter eẽ felicem. ¶ Itẽ quãto aliquid ẽ magis desideratum ⁊ dilectũ:tanto eius amissio maiorem dolorem ⁊ tristitiã affert.felicitas autẽ maxime desideratur ⁊ amatur.maxime igitur eỹ amissio tristiciã habet:sed si sit in hac uita ultia felicitas:certũ ẽ ꝙ amittet̃ saltẽ per mortẽ.⁊ nõ ẽ certum utrum diuturna sit usq̃ ad mortem: cuz cuilibet homini possibile sit in hac uita accidere morbos quibus totaliter ab opatione ṽtutis impeditur sicut frenesim ⁊ alia hmõi in quibus ipeditur rõis usus:semper igitur talis felicitas hẽbit tristitiam naturaliter annexã:nõ erit igitur perfecta felicitas. ¶ Põt aũt aliquis dicere ꝙ cuz felicitas sit bonum intellectualis nature:perfecta ⁊ vã felicitas est illorum in quibus natura intellectual⁹ pfecta inueniturz.i.in substãtijs sepatis:in homibus aũt inuenitur imperfecta per modum participatõnis cuiusdaz: ad ueritatem enim intelligendã plene non nisi per quendam inquisitionis motum ptingere possunt:⁊ ad ea que sunt fm naturã maxime intelligibilia omnino deficiũt sicut ex dictis pz:vnde nec felicitas fm suam perfectam rationem potest omnibus hominibus ad eẽ sz aliq̃d ipsius ptĩcipant etiam in hac uita.⁊ hec uidetur fuisse sñia Aꝛ. de felicitate.unde i primo ethico. ubi inquirit utrum infortunia tollant felicitatem ostenso ꝙ felicitas sit in operationibus uirtutis q̃ maxime permanentes in hac uita eẽ uidentur: ꝓcludit illos quibus talis perfectio in hac uita quidem adest eẽ beatos ut homines quasi non sipliciter ad felicitatẽ pertingentes sed mõ humano. ¶ Ad autem predicta respõsio rationes premissas non euacuet ostendendũ est:homo enim et si nãe ordine substantijs sepatis sit inferior:creaturis tñ irrationalibus superior est:perfectiori igitur mõ suum finem ultimum consequitur q̃ illa:illa vo sic perfecte suum finem ultimũ consequũtur qõ nihil aliud querunt.graue enim cum fuerit i suo ubi quiescit:animalia etiam cũ fruũtur delectationibus fm sensum. eorum naturale desideriũm

quietatur: oportz igitur multo fortius q̄ cum hō puenerit ad ſuū finem vltimū: naturale eius deſiderium q̄tetur: ſed hoc nō poteſt fieri ī vita iſta: ergo homo non ꝓſequitur felicitatem ꝑput eſt finis ꝑpr̄ius ea' in hac vita ut oſtenſū eſt: oportet ergo q̄ ꝓſequatur poſt hāc vitam ¶ Adhuc ipoſſibile eſt naturale deſiderium eſſe inane: natura.n.nihil facit fruſtra: cēt aūt inane nature deſideriuz ſi nūq̄ poſſet impleri: eſt igit implebile deſiderium naturale hois: nō aūt in hac vita ut oñſum eſt: oz igitur q̄ impleat poſt hāc vitā: eſt igitur felicitas vltima hois p' hanc uitam ¶ Amꝑ. q̄diu aliq̄d mouet ad pfectionem: nōdum ē in vltimo fine: ſz oēs homines cognoſcēdo vitatem ſēper ſe habēt ut moti z tendentes ad pfectionem: quia illi q̄ ſe quūtur ſēper inueniūt alia ab illis que a p̄ioribus inuēta ſūt ſicut oz in.ij.metaph.ñ igitur hoies ī cognitione vitatis ſic ſe habēt q̄ſi in vltimo fine exiſtentes: cum igit in ſpeculatiōe per quaz q̄ritur cognitio vitatis maxime videatur ultima hois felicitas in hac uita ꝓſiſtere ſicut etiā ipſe Arꝛ. ꝑbat in.x. ethicorum: ipoſſibile eſt dicere q̄ hō in hac vita vltimū finem ſuū conſequat ¶ Preterea oē q̄ō ē in potentia intendit exire ī actum: q̄diu igit non eſt ex toto factū in actu non ē in ſuo fine vltimo: intellectus aūt noſter ē in potentia ad oēs formas rerum cognoſcendas: reducitur aūt in actum cuz aliquaz earū cognoſcit: ergo nō erit ex toto in actu nec in vltimo ſuo fine niſi q̄n omia ſaltem iſta materialia cognoſcit: ſed hoc nō poteſt homo aſſequi p ſcientias ſpeculatiuas q̄bus in hac vita vitatem cognoſcimus: non ē igit poſſibile q̄ vltima felicitas hominis ſit in hac vita. Propter has autez z huiuſmodi rōnes Alexander z Auerrois poſuerūt vltimā felicitatem hominis nō cē in cognitiōe humana q̄ eſt per ſciētias ſpeculatiuas ſz per ꝯtinuationē cum ſubſtantia ſepata quam eē crdebant poſſibilē homi in hac vita. Quia vero Arꝛ. vidit q̄ nō eſt alia cognitio hominis ī hac vita q̄ per ſcias ſpeculatiuas: poſuit hominem nō cōſequi felicitatem pfectam ſed ſuo modo. In quo ſatis apparet quātam anguſtiaz patiebātur hinc inde eoꝝ preclara ingenia: a q̄bus anguſtijs liberabimur ſi ponamus fm ꝑbationes p̄miſſas homines ad verā felicitatem poſt hanc vitā puenire poſſe aia hominis immortali exiſtēte: in quo ſtatu anima intelliget p̄ moduz quo intelligunt ſubſtantie ſeparate ſicut in ſecūdo huius opis oſtēſū eſt. Erit igitur vltima felicitas homis in cognitōe dei quam habet humana mēs p' hanc vitā p̄ moduz quo ipſū cognoſcunt ſubſtantie ſepate. Propter quod Math.v. oñs mercedem in celis nobis ꝑmittit: z Math.xxij. dicit q̄ ſancti erūt ſicut angeli. Qui vidēt deū ſp ī cel' ut oī Math.xviij ¶ Q̄ ſubſtantie ſeparate nō vident deum p eſſē tiā ex hoc q̄ cognſcūt eū p ſuas ēntias. XLIX.

OPortet autem īquirere utrū hec ipa cognitio q̄ ſubſtantie ſepate z anime poſt mortez cognoſcūt deuz per ſuas ēntias ſufficiat ad ipazum vltimam felicitatem. Ad cuius vitatis indagatiōnē primo oſtendendum eſt q̄ p talē modum cognitionis non cognoſcitur diuina eſſentia: contingit enim ex effectu cām cognoſcere multipliciter: Uno modo fm q̄ effectus ſumitur ut mediuz ad cognoſcendū de cā q̄ ſit z q̄ talis ſit: ſicut accidit in ſcientijs que cauſā demonſtrant per effectum. Alio modo ita q̄ in ipſo effectu uideatur cā in q̄ tum ſimilitudo cauſe reſultat in effectu: ſicut hō uidetur in ſpeculo ꝑpter ſuam ſimilitudinem. et differt hic modus a primo: nā in primo ſunt due cognitiones effectus z cāe: q̄rum una eſt alterius cā. nam cognitio effectus eſt cauſa q̄ cognoſcatur cā eius. in modo autem ſo: vna eſt uiſio utriuſq̄z ſimul enim oū uidetur effectus uidetur z cā i ipſo tertio modo ita q̄ ſimilitudo cauſe in effectu ſit forma qua cognoſcit cām ſuus effectus: ſicut ſi archa haꝛet intellectū. z per formam ſuā cognoſceret artē a q̄ talis forma uelut eius ſimilitudo ꝓceſſit. nullo autem iſtoꝝ modoꝝ per effectū pōt cogſci cā quid eſt niſi ſit effectus cāe adequatus i quo tota vtus cauſe exprimatur: ſubſtantie autem ſeparate cognoſcūt deū per ſuas ſubſtātias ſicut cā cognoſcitur per effectum: non autem primo mō q̄z ſic eoꝝ cognitio eſſet diſcurſiua: ſed ſo mō i q̄tum vna uidet deū in alia: z modo tertio i q̄tū quelibet eaꝝ videt deū in ſe ipſa: nulla autem eaꝝ eſt effect' adequāe uirtutem dei: ut in ſo lib. oſtenſū eſt: non eſt igitur poſſibile q̄ per hūc modū cognitionis ipam diuinā eſſentiā uideant. ¶ Amꝑ. ſimilitudo itelligibilis per quam intelligit aliquid fm ſuam ſubām oz q̄ ſit eiuſdem ſpeciei vel magis ſpecies eius ſicut forma domus que eſt in mente artificis eſt eiuſdem ſpeciei cū forma domus que ē in materia: uel potius ſpecies eius: nō n. per ſpeciem hominis intelligitur de aſino uel equo quid eſt: ſz ipſa natura ſubſtātie ſeparate ñ eſt idē ſpē cū natura diuina quinimmo nec geneꝛ: ut in primo libro oñſum eſt: nō eſt igitur poſſibile q̄ ſubā ſeparata intelligat diuinam ſubām p ꝓpriā nām ¶ Itē oē creatū ad aliq̄d genus uel ſpēm terminat: diua aūt eēntia eſt infinita ꝓphendens in ſe omnem perfectionem totius eē ut in p̄mo libro oñſū eſt: impoſſibile eſt igitur q̄ per aliq̄d creatū diuina ſubā uideat. ¶ Preterea oīs intelligibilis ſpēs per quam itelligit quidditas ul' eſſentia alicuius rei comprehendit in repñrando rem illam: unde z oīones ſignantes quod quid ē

termios ⁊ rões ⁊ diffinitiones vocamus:impossi
bile ẽ aũt q̄ aliqua similitudo creata totaliter de
um repsentet:cũ quelibet similtudo creata sit ali
cuius generis determiati: nõ autẽ deus vt in pmo
ostẽsum ẽ:nõ igitur possibile q̄ p aliquam simili
tudine creatã oĩna substãtia intelligat. Amp.
diuina subã est suũ esse ut in pmo oñsuz ẽ:ipsuz
aũt esse substãtie sepate est aliud q̄ sua substãtia
vt in secũdo pbatum ẽ:cẽntia igitur substantie se
pate nõ est sufficiẽs medium quo deus p eẽnciam
suã videri possit: cognoscit tñ substãtia sepata p
suam substãtiaz de deo q̄a est ⁊ q̄ est oium causa
⁊ eminẽs oibus ⁊ remotus ab omibus nõ solum
q̄ sũt sed etiaz que mẽte creata concipi possũt: ad
quam etiã cognitionẽ de deo nos utcũq; ptingere
possumus.p efectus.n. de deo cognoscimus q̄a ẽ:
⁊ q̄ causa alioz est ⁊ aliis supeminẽs ⁊ ab oibus
remotus:⁊ hoc ẽ vltimũ ⁊ pfectissimuz nr̃e cogni
tionis in hac vita ut Dyo⁹. dicit i libro de mystica
theologia:cũ deo quasi ignoto cõiũgimur: quod
q̄dem cõtingit dum de eo quid nõ sit cognoscim⁹
quid vo sit penitus manet ignotum:vñ ⁊ ad hui⁹
sublimissime cognitionis ignorãtiã demõstrandã
de moise dicitur Exo. xx. q̄ accessit ad caliginez i
qua erat deus. Quia vo natura in ferio in sui sũ
mo nõ nisi ad infimũ supioris nature attingit oz
q̄ hec cognitio ipsa sit eminẽtior in substãtijs sep
atis q̄ in nobis. quod p singula pz: nam quãto p
pinquior ⁊ expressor alicuius cae effectus cogno
scitur tãto euidentõr apparet de causa eius q̄ sit
substãtie autem sepate q̄ per se ipas deum cogno
scunt sũt ppinquores effectus ⁊ expressius dei simi
litudinẽ gerentes q̄ effectus p quos nos deuz co
scimus:certu⁹ ergo sciũt substantie sepate ⁊ clari⁹
q̄ nos q̄ deus ẽ. Rursus cũ p negationes ad p
priam cognitionẽ rei quoq̄ modo perueniatur ut
supra dictum ẽ:quãto plura ⁊ magis quis ab aliq̄
remota eẽ cognouerit tanto magis ad ppriam co
gnitionẽ ipsius accedit:sicut magis accedit ad pro
priam hois cognitionẽ q̄ scit eum nõ esse: neq; in
aiatum:neq; insẽsibilem:q̄ qui scit solũ eum non
eẽ inaiatũ:licet neuter sciat de hõine quid sit:sub
stantie aũt sepate plura cognoscunt q̄ nos: ⁊ que
sũt deo magis ppinqua:⁊ p consequẽs suo intelle
ctu plura ⁊ magis ppinqua a deo remouẽt q̄ nos
magis igitur accedũt ad ppriam ipsius cognitio
nem quã nos:licet nec ipse per hoc q̄ se ipsas itel
ligũt:diuinam essẽtiaz videãt. Item tãto alicuis
alicuius altitudiez magis nouit:quãto altioribus
scit eum eẽ prelatũ:sicut ⁊ si rusticus sciat regẽ sũ
mũ eẽ i regno:quia tamẽ nõ cognoscit nisi q̄sdã
regni ifimos officiales cũ quibus aliquid hz nego
cij:nõ ita cognoscit regis eminẽtiam sicut aliquis
qui oium ꝓncipiũ regni dignitatẽ nouit q̄bus scit
regem eẽ prelatuz quãuis neuter altitudinẽ regie
dignitatis ꝓhendit:nos aũt ñ scim⁹ nisi quadaz
infima entium: lz ergo sciamus deum oibus enti
bus eminere.nõ tñ ita cognoscimus eminentiam
diuinam sicut substantie sepate quibus altissimi
rerũ ordines noti sũt:⁊ eis oibus supiorẽ deũ eẽ
cognoscũt. Ulterius manifestũ est q̄ cãlitas alic⁹
cae ⁊ virtus eius tanto magis cognoscitur quãto
plures ⁊ maiores eius effectus innotescunt. Ex q̄
manifestũ fit qõ substãtie sepate cãliatẽ dei: ⁊ ei⁹
uirtutẽ magis cognoscũt q̄ nos:lz nos oium enti
um eũ esse cãm sciamus.

Qui naturali cognitione quã hñt substãtie sepate
õ deo ñ q̄escit eoꝝ nãliũ desideriũ L

Non põt autẽ esse
qõ in tali dei cognitione q̄escat natũa
le desideriũ substãtie sepate. Omẽ. n.
qõ est iperfectũ in aliqua specie:desiderat consecq̄
pfectionem illius speciei:qui.n.habet opinionez
de re aliqua q̄ imperfecta illius rei ẽ notitia:ex hoc
ipso incitatur ad desiderãdũ illius rei scientiaz: p
dicta ã cognitio quã substãtie sepate hñt de deo
nõ cognoscẽtes ipsius subãm plene est imperfecta
cognitionis spẽs:nõ.n.arbitramur nos aliq̄d co
gnoscere si subãm eius nõ cognoscamus:unde et
precipuum in cognitione alicuius rei ẽ scire de ea
quid est.ex hac igitur cognitione quã hñt substã
tie separate õ deo non quiescit nãle desideriũ sed
incitatur magis ad dinam subãm uidendam. Itẽ
ex cognitione effectuum incitatur desiderium ad
cognoscendũ cãm.vnde ⁊ hoies phari inceperũt
causas rerum inquirentes:non quiescit igitur sciẽ
di desideriũ naturaliter omnibus substantijs itel
lectualibus inditũ nisi cognitis substãtijs effectuũ
etiã si subãm cause cognoscant:per hoc igitur qõ
substantie separate cognoscũt oiuz rez quaruz substã
tias uidẽt eẽ deum cãm : ñ q̄escit nãle desideriuz
in ipsis nisi ẽt ipius dei subãm uideãt. Adhuc
sicut se habet questio ꝓpter quid ad questionem
qz.ita se hz questio quid est ad questionẽ an ẽ:nã
questio ꝓpter quid q̄rit mediũ ad demõstranduz
qz est aliquid puta qz luna eclypsat:⁊ silr q̄stio qz
est querit mediũ ad demõstrãdũ an est fm doctri
nã traditã.in fo posteriorũ:videm⁹ autẽ qõ vidẽ
tes naturalr qz ẽ aliquid scire desiderãt quid ẽ ip
sum:quod est intelligere eius substãtiã:non igr q̄
etatur naturale sciendi desiderium in cognitione
dei qua scitur de ipo solũ qz est. Amp. nihil fi
nitũ desideriũ intellectus q̄etare potest:quod ex i
de oñditur qõ.intellectus quolibet finito dato ali
quid ultra molitur apprehendere:vnde qualibet
linea finita data aliquã maiorẽ mollitur apreben
dere ⁊ silr in nũeris:⁊ hec est rõ infinite additiõis
in nũeris ⁊ lineis mathematicis:altitudo aurez ⁊
virtus est finita cuiuslibet substantie create.non igi

tur intellectus ſubſtantie ſepate quieſcit per hoc qđ cognoſcit ſubāz creatas quantūcūqz eminentes: ſed adhuc naturali deſiderio tendit ad intelligendū ſubſtantiam q̄ eſt altitudinis infinite ut in ꝓmo libro oñſum eſt de ſubā diuina. ¶ Preterea ſicut naturale deſiderīū ineſt oībus itellectualib⁹ naturis ad ſciendū: ita ineſt eis naturale deſiderium ignorātiam ſeu neſcientiā pellendi: ſubſtantie āt ſepate ſicut iam dictū eſt cognoſcunt predicto cognitionis mō ſubām dei eē ſupra ſe ⁊ ſupra oē id quod ab eis itelligit: ⁊ p ꝓñs ſciūt diuinam ſubſtantiaz ſibi eē ignotam: tendit igit nāle ipsoruz dō ſideriū ad intelligendā diuinam ſubām. ¶ Item quāto aliquid eſt fini ꝓpinquius ex maiori deſiderio tendit ad finē: vnde uidem⁹ qđ mot⁹ naturalis corpoz in fine intendit: intellectus āt ſubāzuz ſepatarum ꝓpinquores ſūt dīne cognitōi q̄ nī itellectus: intenſius igit deſiderāt dei cognitionem q̄ nos: nos aūt quantūcūqz ſciam⁹ deū eſſe ⁊ alia q̄ ſupradicta ſunt: nō deſcimus deſiderio ſz adhuc deſideram⁹ deū p eēntiām ſuā cognoſcere: mlto igit magis ſubſtātie ſepate hoc naturaliter deſiderāt nō igit in cognitione dei predicta eoz deſideriū q̄etat. Ex quibus cōcludit qđ ultima felicitas ſubſtantie ſepate nō eſt in illa cognitōe dei q̄ deuz cognoſcūt p ſuas ſubās: cū adhuc eorū deſideriū ducat eos uſqz ad dei ſubām. In quo etiā ſatis appz qđ i nullo alio q̄rēda eſt ultima felicitas q̄ i operatione itellectus cū nullū deſideriū tā in ſublime ferat ſicut deſideriū intelligende vītatis: oia nanqz deſideria noſtra uel delectationis uel cuiuſcunqz alteriꝰ quod ab hoie deſideratur in alīs rebus quieſcere poſſunt: deſideriū aut̄ predictū non q̄eſcit niſi ad ſūmū rez cardinē ⁊ factorem prouenerit: ꝓpter quod cōueniēt ſapientia dicit Eccē xxiiij. Ego in altis habi. ⁊ thron⁹ me⁹ i co.nu. Et puer. x. dī qđ ſapia p ācillas ſuas uocat ad arcē. Erubeſcāt igitur qui felicitatē hois taz altiſſime ſitam in infimis rebus querunt.

Quomodo deus per eſſentiam uideatur. LI.

QAm aūt ipoſſibile ſit naturale deſideriū eē inane: qđ qđem eſſet ſi nō eſſet poſſibile puenīr ad dīnā ſubām itelligēdam qđ naturaliter oēs mētes deſiderant: neceſſe ē dicere q̄ poſſibile eſt ſubſtātiam dei videri p itellectū ⁊ a ſubſtātijs itellectualib⁹ ſepatis ⁊ aiabus noſtris. Modus aūt huius viſionis ſatis iam ex dictis q̄lis eſſe debeat apparet: oñſum. n. ē ſupra q̄ diuina ſubſtātia nō poteſt videri p intellectū i aliqua ſpē creata: vn opoꝛz ſi dei eēntia videat q̄ p ipammet eēntiā diuinam itellect⁹ ipam videat ut ſit in tali viſione dīna eēntia ſit ⁊ quod videt ⁊ quo videtur. Cum aūt intellectus ſubām aliquā itelligere non poſſit niſi fiat actu ſm aliquā ſpēm iſormātē ipſū q̄ ſit ſimilitudo rei intellecte: ipoſſibile pōt videri alicui q̄ per eēntiā dīnā itellect⁹ creat⁹ poſſit videē ipſā dīnaz ſubām q̄i p q̄dam ſpēm intelligibilē: cū diuina eſſētia ſit qđā p ſe ipſū ſubſiſtēs: ⁊ in ꝓmo oñſum ſit q̄ de⁹ nullius pōt eſſe foꝛa. ¶ Ad hmōi igit in telligētiā vītatis cōſiderādū ē q̄ ſubſtātia que eſt p ſe ipſā ſubſiſtens ē uel forma tm̄ uel cōpoſitū ex mā ⁊ forma: illud igit qđ ē ex materia ⁊ forma cōpoſitū nō pōt alteri eē forma: qr forma i eo iam ē ꝓtracta ad illā materiaz vt alterius rei forma eſſe nō poſſit: illud aūt quod ſic ē ſubſiſtēs ut ſolū tm̄ ſit foꝛa: pōt alteri eē foꝛa dūmodo eſſe ſuuz ſit t̄le q̄ ab aliquo alio ꝓticipari poſſit ſic in ſecūdo oñdimus de aia hūana: ſi vo eē ſuuz ab altero ꝓticipari nō poſſit nulli⁹ rei foꝛa eē poſſet: ſic. n. ꝓ ſuū eſſe determinaret in ſe ipo ſic q̄ ſūt materialia p materiā: hoc āt ſicut in eſſe ſubāli uel nāli inuenitur: ſic ⁊ i eſſe intelligibili ꝓſiderādum é: cum. n. intellectus pfectio ſit verū: illud itelligibile erit ut foꝛa tm̄ in gñe intelligibiliū quod ē vītas ipſa: qđ cōuenit ſoli deo: nā cum verum ſequat ad eē: illud tm̄ ſua vītas ē qđ eſt ſuum eē: qđ eſt ꝓpriū ſoli đo ut in ſecundo oñſum ē: alia igitur intelligibilia ſubſtētia nō ſunt ut pura foꝛa in gñe intelligibiliū ſz vt formā in ſubiecto aliquo bñtes: eſt. n. vnūqđqz eoꝛū verum nō vītas ſicut et eſt ens nō aūt ⁊ ipſū eſſe: manifeſtū ē igitur q̄ eēntia dīna pōt ꝓparari ad intellectū creatum ut ſpēs itelligibilis q̄ intelligit: quod nō ꝓtingit de eēntia alicuⁱ alterius ſubſtantie ſepate: nec tm̄ pōt eſſe forma alteriꝰ rei ſm eſſe naturale: ſeq̄retur. n. q̄ ſimul cum aliq̄ vnita ꝓſtitueret vnā naturā quod eſſe nō pōt: cum eſſētia diuina in ſe pfecta ſit in ſui natura: ſpēs autez intelligibilis vnita intellectui nō ꝓſtituit aliquam naturā ſed pfecit ipſum ad intelligēdū: quod perfectōni dīne eēntie nō repugnat. Dec igitur viſio i mediata dei reꝓmittitur nobis in ſcriptura. i. Cor̄. xiij. Videmus nunc p ſpeculū in enigmate tunc āt facie ad faciem: qđ coꝛpali modo nephas eſt intelligere ut in ipa diuinitate coꝛporalez faciē imaginemur cum oñſum ſit deū incoꝛporeum eſſe: neqz etiam ſit poſſibile ut nīa coꝛpali facie deū videamus: cuz viſus coꝛporalis qui in facie noſtra reſidet nō niſi rerum coꝛpalium eē poſſit: ſic igit facie deū videbimus: qr imediate eū videbim⁹: ſic homiez quē facie ad faciem videmus. Scōm aūt hanc viſionē maxime đo aſſimilamur ⁊ eius beatitudinis ꝓticipes ſumus: nam ipſe deus per ſuaz eſſentiam ſuam ſubām intelligit. ⁊ hec ē felicitas: vnde dicitur .i. Joā. iij. Cū āt apparuerit: ſimiles ei erimus. ⁊. vi. eū ſi. eſt. Et Luce. xxij. dñs dicit. Ego diſpono uobis ſicut diſpoſuit mihi pr̄ meus regnū ut edatis ⁊ bibatis ſuper mēſā meā i regno

meo:qō quidē de corpōali cibo uel potu nō pōt itelligi:sed de eo q̄ i mēsa sapiētie sumit:de q̄ a sapiētia dī prouer. viij. Comedite panes meos ⁊ bibite uinū qō miscui vobis. Sup mēsā g̃ dei mādu cāt ⁊ bibūt q̄ eadē felicitate fruūt q̄ de⁹ felix ē. uidētes eū illo mō q̄ ipe⁹uidet se ipm.

Q nulla creata subā pōt sua nāli vtute puēire ad uidēdū deū p eēntiam. LII

NOn est autē possibile q̄ ad istū uisionis dine modū aliqua creata subā ex vtute ꝓpria possit attingē. Quod.n.ē supioris nature ꝓpriuz:nō potest ꝓsequi natura iferior nisi pactionē supior⁹ nature cui⁹ est ꝓpriū:sicut aqua non pōt esse calida nisi pactionē ignis:videre aūt deum p ipam dinā eēntiam ē ꝓpriū nature diuine:opari aūt scōm ꝓpriā formam ē ꝓpriū cuiuslibet opantis: nulla igitur itellectualis substantia pōt videē deuz p ipsam dinaz eēntiam nisi deo hoc faciēte. Amp. forma alicui⁹ ꝓpria non fit alteri⁹ nisi eo agente: agēs.n.facit sibi simile i q̄tuz formaz suam alteri cōicat:videre aūt subām dei ipossibile ē nisi ipsa diuina eēntia sit forma intellectus q̄ intelligit ut ꝓbatum ē: ipossibile ē igitur q̄ aliqua substātia creata ad illā visionem pueniat nisi pactionē diuinam Adhuc:si aliqua duo debeant ad iuicez copulari quoz vnuz sit formale ⁊ aliud māle: oz q̄ copulatio eoz copuletur pactionē q̄ est ex pte eius quod ē fōale nō aūt per actionem ei⁹ quod ē matiale:fōa.n.ē ꝓncipiū agendi:mā vo ꝓncipiū paciēdi:ad hoc aūt q̄ intellectus creat⁹ videat dei subāz oz q̄ ipa dina essentia copuletur itellectui ut fōa intelligibil' sicut ꝓbatuz ē: nō ē igit possibile ad hāc per visionē pueniri ab aliquo intellectu creato nisi p actionē dinam Item quod ē p se:cā est eius qō est per aliud:itellectus aūt diuin⁹ per se ipsā diuinā essentiam vider: nam itellectus diuin⁹ ē ipsa essentia dina qua dei substantia viō tur ut in ꝑmo ꝓbatum ē:intellectus aūt creat⁹ videt diuinaz substātam p eēntiam dei q̄i p aliud a se:hec igitur visio nō potest aduenire itellectui creato nisi p actiōez dei. Preterea q̄cquid excedit limites alicui⁹ nāe non pōt sibi aduenire nisi p actionē alterius:sicut aqua non tēdit sursuz nisi ab aliq̄ alio mota: videre aūt dei subāz transcēdit limites oīs nature create:nam cuilibet nāe intellectuali create ꝓpriū est ut intelligat fm modum sue substātie:substātia aūt diuina nō potest sic intelligi ut supra oñsū est:impossibile est igitur pueniri ab aliq̄ intellectu creato ad visionē dine substātie nisi p actionē dei qui oēm creaturā trāscēdit. Hinc ē quod Ro.vi.dicitur. Gratia dei vita etna In ipa.n.diuina visione ostendim⁹ eē hoīs beati tudinez q̄ vita eīna dicit: ad quā sola dei gr̃a ducimur ⁊ dicimur peruenire:q̄ talis visio oēm creature facultatē excedit:nec ē possibile ad eam peruenire nisi dino munire:q̄ aūt sic aduenīt creature:dei gratie deputantur. Et Job.xiij.oñs dicit. Ego manifestabo ei meipm.

Q itellect⁹ creat⁹ indiget aliq̄ influētia diuni luminis ad hoc q̄ deū p essentia vidat. LIII.

OPortet autem q̄ ad tam nobilez visionē intellect⁹ creatus p aliquam dine bonitatis influētiā eleuetur. Impossibile.n. est q̄ id quod est forma alicui⁹ rei ꝓpria fiat alterius rei forma nisi res illa pticipet aliquā similitudinem illius cui⁹ ē forma ꝓpria:sicut lux non fit actus alicui⁹ corpis nisi aliquid participet de diaphono:eēntia aūt diuina ē ꝓpria forma itelligibilis itellectus dini ⁊ ei ꝓpōtionata:nam hec tria in deo sūt vnū:itellectus quo itelligit:⁊ qō intelligitur:ipossibile ē igitur q̄ ipsa eēntia dei fiat intelligibilis fōa alicui⁹ intellectus creati nisi per hoc q̄ aliquā diuinā similitudinem itellectus creat⁹ paticipat: hec igitur dine silitudinis participatio necessaria ē ad hoc q̄ dei substātia uideatur. Adhuc nihil ē susceptiuū forme sublimioris nisi per aliaquam dispositionē ad illi⁹ capacitatem eleuet. ꝓprius.n.actus i ꝓpria potētia fit:eēntia autem diuina est forma altior omi itellectu creato. Ad hoc igitur q̄ essentia dina fiat intelligibilis species alicuius intellectus creati qō requiritur ad hoc q̄ diuina subā uideatur.necesse est q̄ intellectus creatus aliqua dispōe sublimioi ad hoc eleuetur. Amp.si aliqua duo ꝑus fuerunt nō vnita ⁊ postmodū uniantur oz q̄ hoc fiat per mutationem utriusq̄ uel alteriusq̄ tātū:si āt ponatur q̄ intellectus aliquis creat⁹ ō nouo incipiat dei subām uidere:oz fm ꝑmissa q̄ diuina essentia copuletur ei de nouo ut intelligibil' spēs.impossibile est autē q̄ diuina essētia moueatur sicut supra oñsum est:oz igitur q̄ talis unio incipiat eē per mutationē itellect⁹ creati:que q̄dem mutatio alit eē nō pōt nisi p hoc q̄ itellectus creatus aliquam dispositionē de nouo acquirat. Idē autē sequitur si deū q̄ a principio sue creationis tali uisione aliquis itellectus creatus potiat.nam si talis uisio facultatē nature create eēcedit ut ꝓbatum est.potest intelligi quis intellectus creat⁹ i specie sue nature consistere absq̄ hoc q̄ dei substātiam uideat.unde siue a principio siue postmodū deū uidere incipiat:oz eius nature aliquid superaddi Item nihil potest ad altiorem opationē eleuari nisi per hoc q̄ eius uirtus fortificat:q̄ contingit autem dupliciter alicuius uirtutem fortificari.vno mō p simplicē ipsius vtutis itensionē

sicut vtus actiua calidi augetur p intēsiōem calo ris ut possit efficere vehemētiozez actionē i eadez spē: alio modo p noue forme appositiōez sicut di aphoni vtus auget ad hoc ut possit illuminare p hoc q̄ fit lucidū actu p formā lucis receptam i ip so de nouo: ⁊ hoc q̄dem vtutis augmētum requrit ad alterius spēi opationē ꝓñdam: vtus aūt itellec lectus creati naturalis nō sufficit ad dīnam substā tiaz videndā ut ex p̄dictis patet: ergo oz q̄ augeat ei vtus ad hoc q̄ ad talem visionē pueniat: nō suf ficit aūt augmētum p intēsionez nālez vtutis: qz talis visio nō est eiusdē rōnis cū visione naturali i tellectus creati: qō ex distātia visoꝝ patet: oportz igitur q̄ fiat augmētū vtutis intellectiue p alicui noue dispositionis adeptionē. Quia vō in cogni tionē itelligibiliū ex sēsibilibus puenim⁹: etiam sē sibilis cognitionis noia ad intelligibilez cognitio nē trāsumim⁹ ⁊ p̄cipue q̄ ptinent ad visum q̄ inā ceteros sēsus nobilioꝝ ē ⁊ spūalior ac p hoc intel lectui affinior. ⁊ inde ē q̄ ipa itellectualis cognitō noiatur visio: ⁊ qz corporalis visio nō ꝓpletur ni si p lucez: ea a quibus intellectualis visio pficitur lucis nomē assumūt: vnde ⁊ Aug. in. iij. de aia itel lectum agentē luci assimilat ex eo q̄ itellect⁹ agēs facit intelligibilia in actu: sic lux q̄dāmō facit visi bilia in actu: illa igit dispositio q̄ intellect⁹ creatus ad intellectualē dīne substātie visionē extollitur: ꝓgrue lux glorie dicit nō ꝓpter hoc q̄ faciat intel ligibile i actu sicut lux intellectus agētis sz per hoc q̄ facit intellectū patientē actu itelligere. Hoc aūt est lumē de quo in p̄s. dī. In lumine tuo vidēbim⁹ lumē. s. dīne substāte: ⁊ Apoc. xxi. dicit. Ciuitas. s. beatoꝝ nō eget sole neq̄ luna: nam claritas dei illumiabit illaz: ⁊ Isa. lx. dī. Non erit tibi āplius sol ad lucendū p diem: neq̄ splēdor lune illumia bit te: sed erit tibi dñs in lucem sēpiternam: ⁊ de⁹ tuus in gloriā tuā. Inde est etiam q̄: deo ē idez cē quod intelligere ⁊ est oibus cā intelligēdi quod dī esse lux Jo. i. Erat lux vā que illu. oēm ho. veniē tem in hunc mūdum: ⁊. i. Jo. i. Deus lux est: ⁊ in p̄s. Amictus lumine sic vestimento: ⁊ ꝓpter hoc etiam tam de⁹ q̄ āgeli in sacra scriptura in figurl igneis describūt ꝓpter ignis claritatem.

Rationes ꝓbare volentiū q̄ absq̄ diuini luminis influentia videri potest ab intellectu creato dīna essentia: ⁊ solo earum. .IIII.

Obiiciet aūtē aliq̄s contra p̄dicta. Nullum.n. lumē aduc niens visui pōt visum eleuare ad vidē duz ea que naturalem facultatē visus corpalis ex cedūt: nō.n. potest visus uidere nisi colorata: diui na aūt substātia excedit oēm intellectus creati ca pacitatem magis q̄ intellectus excedat capacitatē sensus: nullo igitur lumine supueniēte intellectus creatus eleuari poterit ad diuinā subām uidēdaz

Preterea lumen illud quod in itellectu creato recipitur creatū aliquid est: ipm ergo in infinituz a deo distat. non sic igitur per hmōi lumē intelle ctus creatus ad diuine eēntie uisionē eleuari pōt

Item si hoc quidē pōt facē lumē predictū ꝓpter hoc q̄ est diuine subantie silitudo: cū omis intellectualis subā ex hoc ipo q̄ itellual' ē dīnam silitudinem gerat: ipsa natura cuiuslibet itellectu alis subātie ad uisionē diuinā sufficiet

Adhuc si lumē illud creatū est: nihil āt prohibet quod ē creatū alicui rei create cōnaturale eē: poterit ali quis intellectus creatus eē qui suo cōnaturali lu mine dīnam subām uidebit: cuius ꝓriū ostensum est.

Amp. infinitū in q̄tum hmōi incognitum ē: ostensū āt ē i ꝑmo deū eē infinitum. nō igit pōt diuina subā per lumen predictum uideri

Ad huc oz esse proportionem intelligentis ad rem i tellectam: non est autem aliqua proportio intel lectus creati in lumine predicto perfecti ad subāz diuinam cū adhuc remaneat distantia infinita: ñ potest igitur intellectus creatus ad diuinam sub stantiam uidendam per lumen aliquod eleuari.

Ex hmōi autem rationibus aliqui moti sunt ad ponendum q̄ diuina substantia nunquam ab ali quo intellectu creato uidetur. que quidez positio ⁊ ueram creature rational' beatitudinē tollit que non potest eē nisi in uisione diuine substantie: ut ostensum est: ⁊ auctoritati sacre scripture: ꝺdic ut ex superioribus pz: vñ tāq̄ falsa ⁊ heretica abīci enda est.

Rōes autem predictas non difficile ē soluere. Diuina.n. substantia non sic est extra fa cultatem intellectus creati quasi aliquid omnino extraneū ab ipso sicut est sonus a uisu uel substā tia imaterialis a sensu. nam ipsa diuina substātia est primū intelligibile ⁊ totius itellectual' cognitō nis p̄ncipiū: sed ē extra facultatē itellectus creati: sicut excedēs vtutē eius: sicut excellētia sensibiliū sūt extra facultatē sensuuz: vñ ⁊ phūs in 2o meta ph. dicit q̄ intellectus noster se habet ad rez ma nifestissima sicut oculus noctue ad lucē sol': idiget igitur confortari intellectus creatus aliquo dīno lumine ad hoc q̄ diuinam eēntiā uidere possit: p qō prima rō soluitur. Huiusmodi autem lumen intellectū creatum ad dei uisionem exaltat non p pter eius indistantiam a diuina substātia: sz ppt vtutem quam a deo sortitur ad talem effectum: licet fm suum cē a deo in infinituz distet ut fa rō proponebat. non enim hoc lumē creatum intelle ctū deo coniungit fm cē sed fm intelligere solum Quia uero ipsius dei propriū est ut suam subāz perfecte cognoscat: lumē predictum dei silitudo ē q̄tum ad hoc q̄ ad dei substātiā uidēdā pducit:

hoc autem mō nulla itellectual' subā filitudo dei esse pōt: cum. n. nullius substantie create simplicitas sit equal' diuine. impossibile est q̄ totā suam pfectionem creata subā habeat in eodez: hoc. n. ē ppriū dei ut i p̄mo ostensum est q̄ fm idem ē ens itelligens ⁊ beatus: igitur oz aliud ee in substātia itellectuali creata lumen quo dina visione beatificatur ⁊ aliud quodcūq; lumen q̄ in specie sue nature cōplet ⁊ ꝓportionalr suā subām itelligit: ex quo patet solutio tertie rōis. Quarta vo soluit p hoc q̄ visio dine substantie oēm naturalem vi: tutem excedit ut ostēsū est: vnde ⁊ lumē q̄ itellectus creat' pficit ad dine substātie uisionē oz ee super naturale. Neq; aūt dine substantie visionē impedire pōt q̄ deus dicit esse ifinitus ut q̄nta ratio ꝓponebat: nō. n. dī infinitus p̄uatiue sicut quātitas: hmōi. n. infinitū rōnabiliter ē ignotum: quia est q̄ materia carens forma q̄ est p̄ncipiū cognitionis: finis. n. ⁊ terminus ē forma: sed dī infinit' negatiue q̄ forma p se subsistēs nō limitata p mām recipiētem: vñ quod sic ē infinitū maxie cognoscibile est fm se. Proportio aūt itellect' creati est quidē ad deū intelligēdū nō fm ꝓmēsurationem aliquā ꝓportōe exīte sed fz q̄ ꝓportio signat q̄n cūq; habitudinē vni' ad alterū ut materie ad forma uel cāe ad effectum: sic. n. nihil phibet ee ꝓpōtionē creature ad deum fm habitudinē itelligentis ad intellectum sicut ⁊ fm hitudinez effect' ad causā: vnde patet solutio sexte obiectionis.

Q: intellectus creatus non cōprehēdit diuinam substantiam. LV.

QUia uero cūiusli bet actionis modus sequtur efficatiam actiui p̄ncipij: magis. n. calefacit cuius calor vtuosior ē: oz q̄ etiā modus cognitionis seq̄tur efficatiā p̄incipij cognoscēdi: lumē aūt p̄dictū est q̄dam dine cognitionis principium cum per ipm eleuetur itellectus creatus ad diuinā substātiam videdā: oz igitur q̄ modus dine visionis cōmēsurē vtuti p̄dicti lumis: lumē aūt predictū mltum deficit i vtute a claritate dini intellectus: cuz claritas diuini itellect' sit infinita: lumē aūt istud finitū q: recipitur i subā finita: impossibile est igr q̄ p hmōi lumē ita pfecte dina substātia videatur sicut eā videt itellectus dinus: intellectus aūt diuinus substātiaz illā videt ita pfecte sicut pefecte visibilis est: vtas. n. dine substātie ⁊ claritas itellectus diuini sūt eqlia imo magis sūt vnuz: impossibile ē igitur q̄ intellect' creatus p lumē p̄dictuz videat diuinā substantiā ita pfecte sicut perfecte est visibilis: omē aūt qō ꝓprehenditur ab aliquo cognoscēte cognoscitur ab eo ita pfecte sicut cognoscibile ē: qui. n. nouit q̄ triangulus hz tres āgulos eqles duobus rectis q̄ opinabile qōdaz ꝓbabili rōne q: sic a sapientibus dicit: nōdum hoc ꝓphē dit: sed solū ille q̄ nouit hoc quasi qōdam scibile p medium qō est cā: impossibile est igitur q̄ itellectus creatus dinā substantiam ꝓphendat. Adhuc vtus finita nō pōt adequare in sua opatione obietum ifinitū: substantia aūt dina qōdam ifinitū est p ꝓperationē ad oēm itellectum creatū: cū ois intellectus creat' sub certa spē terminet: impossibile ē igitur q̄ visio alicui' intellectus creati adeq̄t i videndo dinā substantiam. s. ita pfecte ipsaz videdo sicut visibilis ē: nullus igitur intellectus creat' ipsā cōprehendere poterit. Amp̄. oē agens in tm perfecte agit in q̄tum pfecte participat formā que est opationis p̄ncipiū: forma aūt intelligibilis q̄ diuina subā vi ē ipa diuina eētia: que ⁊ si fiat forma itellectus creati: nō tm intellectus creat' capit ipam fm totū posse: nō igitur ita pfecte ipam uidet sicut ipsa uisibilis est: nō ergo cōprehendit ab intellectu creato. Itē nullū cōprehensū excedit terminos cōphendētis: si igitur intellect' creatus dinam subām ꝓprehēdēt: dina subā non excederet limites itellect' creati: qō est ipossibile: impossibile est igitur q̄ intellectus creatus diuinam subām cōprehendat. Non autem sic dī q̄ diuina subā ab intellectu creato uideatur: non tamen cōprehenditur: q̄ aliquid eius videatur ⁊ aliquid n̄ videatur: cū diuina substantia sit simplex omnio sed q: non ita perfecte ab intellectu creato uidet sicut visibilis est per quē modū dī opinās conclusionē demōstratiuā cognoscere sz nō cōprehēdē: q: nō pfecte ipam cognoscit. s. per modum scientie: sz nulla ps eius sit quā non cognoscat.

Q: nullus intellect' creatus uidendo deum uidet oia que in ipso uideri possunt. LVI.

EX hoc autē appa ret q̄ itellectus creatus ⁊ si diuinam subām uideat non tn̄ oia cognoscit q̄ per diuinā substantiam cognosci possunt. Tunc n. solū necesse ē q̄ cognitio aliquo p̄ncipio omēa eius effectus cognoscantur p ipm q̄n p̄ncipiuz cōphendit itellectu: sic. n. p̄ncipiū aliqō fz suaz totā vtutem cognoscitur: q̄n oēs ei' effectus cognoscūt qui cāntur ex ipso. per diuinam autē eētiaz alia cognoscūt sicut cognoscitur effectus ex cā: cuz igr intellect' creat' nō possit diuinam subām cogscē sic q̄ ipam ꝓprehēdat: non est necessarium q̄ uidendo ipsam omnia uideat que per ipsam cogsci possunt. Item quanto aliquis intellectus ē altior: tanto plura cognoscit uel fm reruz multitudinē uel fm earundem rerū plures rōes: itellectus

aũt dñus excedit oẽm itellectũ creatũ: pla igitur cognoscit q̃ itellectus aliquis creat⁹: nõ ãt cogñscit aliquid nisi p h q̃ suã essentiã uidet ut i pmo oñ sũ ẽ: plura igit sũt cognoscibilia p eẽntiã dnã q̃ aliq̃s itellectus creatus p ipsam uidere possit. ¶ Adhuc quantitas v̈tutis attenditur fm ea in que põt: idẽ igit ẽ cognoscẽ oia in que põt aliqua v̈tus ⁊ ipam v̈tutem cõprehẽdẽ: dnã ãt v̈tutẽ cũ sit infinita nõ põt aliquis creatus itellectus cõprehendere sicut nec eẽntiã ei⁹ ut probatũ est: neq; igit i tellectus creat⁹ põt cognoscere oia i qua diuina v̈tus põt: oia aũt i que diuina v̈tus põt sũt p eẽntiã diuinã cognoscibilia: oia. n. cognoscit deus et nõ nisi per eẽntiã suã. non igitur intellectus creatus vidẽs diuinã substãm uidet oia que in dei substã videri pñt. ¶ Amp. nulla uirtus cognoscitiua cognoscit rẽ aliquã nisi fm rõem proprij obiecti: ñ n. visu cognoscim⁹ aliquid nisi in q̃tum est colorata tũ: ppriũ ãt obiectũ intellectus est qõ q̃d ẽ. i. substantia rei vt dr in. iij. de aia: igit quicq̃d itellectus de aliqua re cognoscet cognoscit p cognitionem substãtie illi⁹ rei. vnde i qualibet demõsttatõe per quã inotescũc nobis ꝑpa accñtia ꝓncipiũ accipim⁹ qõ q̃d ẽ ut dr in li. posterioꝝ: si ãt substãm alic⁹ rei itellectus cognoscat p accñtia: sicut dr i pmo de aia q̃ accñtia magnã ptẽ conferũt ad cognoscẽdũ qõ q̃d ẽ: hoc ẽ p accñs i q̃tũ cognitio itellectus oritur a sensu: ⁊ sic p sensibiliũ accñtiũ cognitõez oz ad substantie intellectũ puenire: ppt̃ qõ hoc ñ hz locũ in mathematicis sz i naturalib⁹ tm. q̃cq̃d igit est in re quod nõ põt cognosci p cognitionem substantie ei⁹: oz eẽ itellectui ignotũ: q̃cq̃d autem velit aliq̃s volẽs nõ põt cognosci per cognitionez substãtie ipi⁹. nã uolũtas nõ tẽdit i sua volita oio nãliter: ꝑ̃ qõ volũtas ⁊ nã duo principia actiua ponũt. nõ potest igitur aliq̃s itellectus cognoscẽi quid volẽs nisi forte velit cognoscere p aliquod effect⁹: sicut cũ uidem⁹ aliquẽ uolũtarie opantẽ scim⁹ quid voluerit: aut p cãm: sicut de⁹ voluntates nostras sicut ⁊ alios suos effectus cognoscit per ꝛ̃ q̃ ẽ nobis cã volẽdi: aut p hoc q̃ aliq̃s alii suã volũtatẽ ilinuat: ut cũ aliq̃s suũ loq̃ndo affectũ exp mit: cũ igi multa ex simplici dei voluntate dependeãt: ut pti ex supioribus pz. ⁊ adhuc erit ãplius manifestũ. intellect⁹ creatus: ⁊si dei substãm uideat ñ tñ oia cognscit q̃ de⁹ per suã eẽntiã videt. Põt ãt aliq̃s ꝺ predicta obiẽcẽ q̃ dei substã ẽ aliq̃d mai⁹ q̃ oia que ipse facere uel intelligere vel velle põt ꝑter se ipm: vñ si itellectus creat⁹ dei substãm uidẽ põt: multo magis possibile ẽ q̃ oia cognoscat q̃ ꝺ us pi se ipm uel intelligit vel vult uel facẽ põt. Sz si diligẽt consideret nõ ẽ eiusdẽ rõis aliq̃d cognosci i se ipo: ⁊ i sua cã: quedã. n. i se ipis de facili cognoscibilia sũt: q̃ tñ in suis cãis nõ de facili cognoscũt: verũ est igi q̃ maius ẽ itelligere dinam substãz q̃ q̃cq̃d aliud: pret ipam: qõ i se ipo cognosci potest ꝑfectionis ãt cognitõis est cognoscere diuinã substãm ⁊ i ea ei⁹ effect⁹ uidere q̃ cognoscere dinaz substãm sine hoc q̃ uideat effectus in ipa: ⁊ hoc q̃dem q̃ diuina substã uideatur absq; comprehensione ipsius fieri potest: qõ aũt omnia per ipsum intelligi possint ⁊ cognoscãt: hoc absq; cõphensione non potest accidere ut ex predictis apparet.

Qꝺ oĩs intellectus cuiuscũq; grad⁹ particeps esse potest diuine uisionis. .LVII.

QUm aũtem ad uisionẽ diuine substantie itellectus creatus quodã supernaturali lumie sublimetur ut patet ex dictis non est aliquis intellectus creatus ita secundum naturam infimus qui non ad hanc visionem possit eleuari. Ostensum est. n. q̃ lumen illud non potest esse alicui creature connaturale sed omnem creaturaz excedit fm virtutem: quod autem fit virtute super naturali non impeditur ꝓpter nature diuersitatem cũ diuina virtus sit infinita: vnde in sanatione infirmi que fit miraculose non differt vtruz aliquis parum uel multum infirmetur: diuersus igitur gradus nature intellectualis non impedit quin infimum in tali natura ad illam visionẽ perduci possit predicto lumine. ¶ Adhuc distantia intellectus secundum ordinem nature supremi ad deum est infinita: i pfectõe ⁊ bõitate: ei⁹ ãt distãtia ad itellectũ ifimũ ẽ finita finiti ãt ẽ ad finituz ñ potest eẽ infinita distantia: igitur distantia que est inter infimum intellectum creatum ⁊ supremum est quasi nihil in comparatione ad illam distantiam que ẽ inter supremum intellectum creatum ⁊ deuz: qõ autem est quasi nihil non potest variationem sensibilem facere: sicut distantia que est inter centz terre ⁊ visum est quasi nihil in comparatione ad distantiam que est inter visum nostrum ⁊ speraz octauam ad quam tota terra comparata obtinz locum puncti. ⁊ propter hoc nulla sensibilis variatio fit per hoc q̃ astrologi in suis demonstrationibus vtuntur visu nostro quasi centro terre: nihil ergo differt quicunq; intellectus sit qui ad dei visionem per lumen predictum eleuetur vtruz sũmus uel infimus uel medius. ¶ Item: supra probatum est q̃ omnis intellectus naturaliter desiderat diuine substantie visionem: naturale autem ꝺ siderium non potest esse inane: quilibet igitur intellectus creatus potest peruenire ad diuine substantie uisionem non impediente inferioritate nature. Vnde est q̃ Matth. xxij. dominus homini bus repromittit gloriam angelorum. Erunt inq̃t de hominibus loquens sicut angeli dei in celo. Et Apoc. x. eadem mensura hominis ⁊ angeli esse ꝙ

hꝫbetur: ꝓpter quod ⁊ fere in ſcriptura ſacra ā geli in forma hominum deſcribuntur: vel in toto ſicut patet de angelis qui apparuerunt Abrahe in ſimilitudine virorum Gen. xviij. uel in parte ſi cut patet de animalibus Ezech. i. de quibus dicit ꝙ manus hominis erant ſub pennis eorum. Per hoc autem excluditur error quorundam qui dice bant ꝙ anima humana q̄tūcunq; eleuetur non poteſt ad equalitatē ſupioꝝ itellectuū pueniꝛe.

¶ Qꝛ vn⁹ alio pfect⁹ deū uidē pōt. LVIII.

QUia uero modus operationis conſequitur formaꝫ que eſt operationis ꝓncipium: uiſionis autem qua intellectus cratus ſubſtantiam dinaꝫ uidet ꝓncipiū quoddā eſt lumē predictū ut ex dictis ꝑꝫ. neceſſe ē ꝙ ſm modum huius luminis ſit modus diuine viſionis: poſſibile eſt autē hui⁹ lu minis diuerſos eſſe participationis gradus ita ꝙ vnus eo pfectius illuſtretur q̄ alius: poſſibile eſt igitur ꝙ unus deū uidentium imperfectius alio uideat: quāuis uteꝝ uideat eius ſubſtātiam ¶ Adhuc in quocūq; genere eſt aliq̄d ſūmū quod excedit alia: eſt etiā inuenire magis ⁊ minus ſm maiorem propinquitatem uel diſtantiam ab ipo ſicut aliqua ſunt magis ⁊ minus calida ſm ꝙ ma gis ⁊ minus appropinquant ad ignem qui eſt ſū me calidus. deus autem ſuam ſubām perfectiſſie uidet vtpote qui ſolus eā comprehēdit ut ſupꝛa oſtēſum eſt: igitur ⁊ eum uidentiū vnus alio ma gis uel minus eius ſubām uidet ſm ꝙ magis uel minus ei appropinquat ¶ Amꝫ. lumen glorie ex hoc ad diuinam uiſionez eleuat ꝙ eſt ſimilitu do quedam intellectus diuini ſicut iam dictuꝫ ē: contingit autē aliquid magis uel minꝰ aſſilari ꝺo poſſibile eſt igitur aliquid perfectius uel minuſ p fecte diuinam ſubām uidere. ¶ Item cum finis ꝓportionaliter reſpondeat his que ſunt ad finē: oꝫ ꝙ ſicut aliqua diuerſimode p̄parant ad finem ita diuerſimode ptícipent finem: viſio autem di uine ſubſtantie eſt ultimus finis cuiuſlibet intelle ctualis ſubſtantie ut ex dictis patet: itellectuales autem ſubſtantie non oēs equaliter preparātur ad finē. quedam enim ſunt maioris v̄tutis ⁊ que dam minoris: v̄tus autē eſt uia ad felicitatem: oꝫ igitur ꝙ in uiſione diuina ſit diuerſitas ꝙ q̄daꝫ p fectꝰ ⁊ q̄dā minꝰ pfecte diuinā ſubām uideāt. Dic eſt ꝙ ad hāc felicitatis diam deſignandam. dñs dicit Jo. xiiij. Jnā domo patris m. man. m. ſunt. Per hoc autem excluditur error quorūdā dicen tium oia premia eē equalia: ſicut āt ex modo viſi onis apparet diuerſus gradus glorie in beatis ita ꝛ eo qō uidetur apparet glia eadez. nā cuiuſlibꝫ felicitas ex hoc eſt ꝙ dei ſubām uidet ut ꝓbatū ē idem ergo eſt ꝙ omnes beatos facit: non tam̄ ab eo omnes equaliter beatitudinem capiunt. Unō predictis non obuiat qō dominus Math. xx. oī bus laborantibus in uinea licet non equaliter la boꝛauerint: idem tamen premium reddere docet ſ. denarium: qꝛ idem eſt quod omnibus datur in premium ad videndum ⁊ ad fruendū. ſ. deus. In hoc etiam conſiderandum eſt ꝙ quodāmō ꝓrius eſt ordo coꝛporalium ⁊ ſpiritualiū motuum: om nium enim corporalium motuum eſt idez nūero primū ſubiectū. fines uero diuerſi: ſpiritualiū vo motuū. ſ. intellectualiū apꝓhenſionū ⁊ uolūtatū ſūt q̄dē oīla ſubiecta ꝑma. finis vo nūero idē.

¶ Qꝛ uidentes diuinam ſubſtantiam omnia uideant. LIX

QUia uero viſio di uine ſubſtātie eſt ultimus finis cuiuſ libet intellectualis ſubſtātie ut patꝫ ex dictis. oīs āt res cū peruenerit ad ultimū finez q̄ eſcit appetitus eius naturalis: oꝫ ꝙ naturalis ap petitus ſubſtātie itellectualis ꝺinam ſubām uidē tis oīo q̄eſcat. eſt āt appetitus naturalis intellect⁹ ut cognoſcat oiuꝫ rerū genera ⁊ ſpēs ⁊ virtutes ⁊ totū ordinē vniverſi: qō demōſtrat hūanū ſtudi um erga ſingula predictoꝝ: quilibet igit̄ dinaꝫ ſubām videntiū cognoſcit omnia ſupradicta. Amꝫ. i hoc ſenſus ⁊ intellectus differūt ut patꝫ i tertio de aia ꝙ ſenſus a ſenſibilibus excellētib⁹ coꝛ rūpitur uel debilitatur ut poſtmodū minoꝛa ſen ſibilia ꝓcipere nō poſſit: itellectus āt qꝛ nō coꝛꝛū pitur nec impeditur a ſuo obiecto ſed ſolum per ficitur poſtq̄ intellexit maius itelligibile non mi nus poterit alia intellligibilia intelligere ſed ⁹ ma gis: ſummum autem in genere intelligibilium eſt diuina ſubā: intellectus igitur q̄ per lumē dinū eleuatur ad uidendum dei ſubſtantiam mꝉto ma gis eodem lumine perficitur ad omnia alia intelli genda que ſunt in rerum natura ¶ Adhuc eſſe intelligibile non minoris ambitus eſt q̄ eſſe natu rale ſed forte maioris: intellectus. n. natus eſt oīa que ſūt in reꝛ natura itelligere. ⁊ quedā itelligit: q̄ nō hñt eē naturale ſicut negationes ⁊ ꝓpatiōes quecūq; igit̄ requirūtur ad pfectionē eē natural' requiritur etiā ad pfectionē eē itelligibilis uel etiā plura: perfectio āt eſſe intelligibilis ē cū itellectus ad ſuū finē ultimū peruenerit: ſicut pfectio eē na turalis in ipſa rerum conſtitutione conſiſtit: om nia igitur ꝙ deus ad perfectionē uniuerſi ꝓdu xit intellectui ſe uidenti manifeſtat ¶ Item q̄ uis uidentium deus unus alio perfectius eum uideat oſtenſum eſt: quilibet tamen ita pfecte eū uidet ꝙ

ipletur tota capacitas nālis: ḋnimo ipa uisio oēz capacitatē naturalē excedit ut ostensū est: oz igit q̄ ḋlibet uidēs dinā subām i ipa diuina substātia cognoscat oia ad que se extendit sua capacitas naturalis: capacitas āt naturalis cuiuslibet itellectus se extendit ad cognoscēda oia genera ⁊ species ⁊ ordinē rez: hic igitur ḋlibet deū videtuz i diuina subā cognoscet. Dinc est q̄ dns Moisi petenti diuine substātie visionem respōdit Exo. xxxiij. Ego ostēdā tibi oē bonū ⁊ Greg. Quid est qō nesciāt ḋ sciētē oia sciūt. Si āt p̄missa diligēt cōsiderent pz q̄ ḋdām uidētes dinā subām oia vidēt: ḋdā vo mō nō. si. n. p oia illa itelligāt ḋ ad uniuersi perfectionē ptinēt. manifestū ē ex dictis q̄ uidentes dinā subām oia uidēt ut rōes mō inducte ostendūt: cū. n. intellectus sit ḋḋ mō omnia quecūcz ad perfectionē nature ptinēt. oia ēt pertinēt ad perfectionē eē intelligibil'. ppt qō scōm Aug. sup Geñ. ad liam quecūcz facta sūt per dei vbū ut in p̄ma natura substiterūt: fiebāt etiā i intelligentia angelica ut ab angelis itelligerētur: ō pfectione āt nālis eē sūt nature spēz ⁊ earū proprietates ⁊ vtutes: ad naturas. n. spērū intētio nature fert: idiuidua. n. sunt pp spēm: ptinet igitur ad perfectionē intellectual' substātie ut oiuz speciez nās ⁊ vtutes ⁊ ꝓpria accītia cognoscat: hoc igit in finali beatitudie ꝛsequt p dine ēntie uisiōez Per cognitionē āt naturaliū speciez: ⁊ idiuidua sub speciebus hmōi exītia cognoscūt ab intellectu deū uidente ut ex his que dicta sūt supra ō cognitione dei ⁊ angelo2 pōt eē manifestū: si vo p oia intelligātur oia q̄ de' suā ēntiā uidēdo cognoscit: nullus itellect' creat' oia i dei subā uidet. ut supius ostensum est. Hoc āt ꝛsiderari pōt q̄tum ad pla: p̄mo ḋdē q̄tū ad ea q̄ de' facē potest sed nec fecit nec factur' ē vnq̄. oia. n. hmōi cognoscibilia nō possunt nisi ei' vtus ꝓprehenderet: qō non est possibile alicui itellectui creato ut supra oñsuz ē Hic est qō dī Job. xi. Fortitā uestigia dei ꝓpre. et usq; ad p. oipo. rep. ex celo est. ⁊ ḋd fa. ⁊ p̄fū. infer. ⁊ vnde cog. lon. terra mē. ei'. ⁊ la. mari. nō. n. hec dicūt q̄i dimēsionib' q̄ntitatis de' sit magn': sz q̄ ei' vtus non limitatur ad oia q̄ magna esse uident ḋn possit etiā maiora facē: fo q̄tuz ad rō nē rerū factarū: q̄s oēs cognoscere nō pōt itellect' nisi diuinam bonitatē comprehēdat: rō. n. cuiuslibet rei facte sumitur ex fine quem faciens intendit. finis āt oium a deo factoz dina bonitas est: rō igit rez factarū est ut dina bōitas diffūdatur i rebus: sic igit alicḋs oēs rōes rez creatarū cognoscēt si cognosceret oia bōa q̄ in reb' creatis fz ordinē dine sapie ꝓuenire possūt: qō eēt diuina bonitatē ⁊ etiā sapiam ꝓprehendē qō nullus intellectus creatus pōt. Hic est quod dī Eccēs. viij. Intelexi q̄ oium operū dei non possit hō inuenire rō nē. tertio q̄tū ad ea q̄ ex sola dei uoluntate dependent sicut p̄destinatio: electio: ⁊ iustificatio: ⁊ huiusmodi que ad sanctificationē pertinēt creatuī. Dinc est qō dī p̄mo. Cor. ij. Que hōis sūt nēo nouit nisi spūs hominis qui in ipso ē: ita ⁊ q̄ sūt dei nemo nouit nisi spūs dei.

Quidentes deū oia sil' uidēt i ipo LX.

QUm autē ostensū sit q̄ intellectus creatus dinam substantiam uidens i ipsa dei subā omēs species rerum itelligat. quecūcz autez una specie uidentur oz simul ⁊ una visione uideri: cuz visio p̄ncipio uisionis respondeat: necesse est q̄ intellect' qui diuinam substantiam uidet non successiue sed simul oia cōtempleť. Itē sūma ⁊ perfecta felicitas intellectualis nature in dei uisione consistit ut supra ostensū ē: felicitas āt non est fm habitum sed fm actum cum sit ultima perfectio ⁊ ultimus finis: ea igitur que videntur per uisionem dine substantie q̄ beati sumus oia fm actū videt non ergo vnū prius ⁊ aliud posterius: ¶ Adhuc unaquecz res cum uenerit ad suum ultimuz finē quiescit. cum omnis motus sit ad acquirendum finem: vltimus autem finis intellectus est uisio dine substantie ut supra ostensum est. intellectus igitur diuinam substantiam uidens nō mouetur de uno intelligibili in aliud: omnia igitur que p hanc uisionem cognoscit: simul actu considerat ¶ Amplius in diuina substantia intellectus omnes rerum species cognoscit: ut ex predictis patet: quorundam autem generum sunt species infinite: sicut numerozum ⁊ figurazum ⁊ proportionum: intellectus igitur in diuina substātia videt infinita: non autem omnia ea uidere posset nisi simul videret: quia infinita non est transire: oportet igitur q̄ omnia que intellectus in diuina subā uidet simul videat. Hinc est q̄ Augu. in. xv. ō trini. dicit. Non erunt tunc uolubiles nostre cogitationes ab alīs in alia euntes et redeuntes sed omnem scientiam nostraz vno simul conspectu uidebimus.

¶ Oz per uisionem dei aliquis sit ꝓticeps uite ēne. LXI.

HEc hoc autē appa ret q̄ per uisionem predictam intellectus creatus uite eterne sit particeps. In hoc enim eternitas a tpe differt q̄ tpus i q̄daz successione habet esse: eternitatis uero eē est totū simul: iam autem ostensū ē q̄ in p̄dicta uisiōe nō ē

aliqua ſucceſſio:ſed omnia que per illã uidẽt ſiũ ⁊ uno intuitu videntur:illa ergo uiſio i q̃dã eternitatis ꝓticipatõe ꝑficit.eſt ãt illa uiſio quedam uita:actio.n.intellect⁹ eſt uita q̃dã.fit ergo ꝑ illã uiſionẽ itellectus creat⁹ uite eterne ꝓticeps. Item ꝑ obiecta actus ſpecificãt:obiectũ ãt predicte uiſionis ẽ dina ſubſtãtia ſm ſe ipam nõ ꝟ aliquã ei⁹ ſiũlitudinẽ creatã ut ſupra oſtenſum eſt:eẽ aũt diuine ſubſtãtie i eternitate ẽ uel magis eſt ipa eternitas:ergo uiſio predicta i ꝓticipatõe eternitatis eſt. Adhuc ſi aliqua actio ſit in tempore hoc erit uel ꝓpter priciꝑiũ actõis qõ ẽ in tpe ſicut actiones rex nãliũ ſũt tpales:uel ꝓpt operationis terminũ ſicut ſubãz ſpualiũ que ſũt ſupra tpus q̃ exercẽt i res tẽpoi ſubditas:uiſio ãt predicta nõ ẽ in tpre ex pte ei⁹ qõ uidet cũ hoc ſit ſubã eĩna:neq; etiã ex pte ei⁹ q̃ vĩ:qõ ẽt eſt ſubã eterna neq; etiã ex pte uidentis qõ eſt itellectus cuius eẽ ñ ſubiacet tpi cũ ſit incoꝛruptibilis ut ſupra ꝓbatũ eſt:eſt igitur uiſio illa ſm eternitatis ꝓticipationẽ ut pote oio transcendẽs tpus. Amp̃.aia itellectiua ẽ creata i⁹finito eternitatis ⁊ tpis ut i li.de cẽliꝺi.⁊ ex premiſſis põt eẽ mãifeſtũ:q; eſt ultima in ordine itellectuũ:⁊ tñ eius ſubã eſt eleuata ſupra mãm coꝛpoꝛalẽ nõ depẽdens ab ipa:ſed actio ei⁹ ſm quã cõiũgit inferioꝛib⁹ que ſũt i tpe eſt tpalis ꝑ actio ei⁹ ꝟ quã cõiũgitur ſupꝛioꝛib⁹ q̃ ſũt ſupra tpus eternitatẽ ꝓticipat.talis ãt ẽ maxie uiſio q̃ ſubãm dinam uidet:ergo ꝑ hmõi uiſionẽ i paꝛticipatõe eternitatis fit:⁊ eadẽ rõe quicũq; alius intellectus creatus deũ uidet. Hic ẽ q̃ dñs dicit Johan.xvĩ.hec eſt uita eĩna ut cognoſcãt te ſoluz deum uerum.

Q uidẽtes deũ i ꝓpetuũ eũ uidebũt. .LXII.

EX hoc autẽ appaꝛet q̃ illi q̃ ultimã felicitatẽ cõſequũt ex uiſione diuina nũq̃ ab illa decidẽt Oẽ.n.q̃ q̃nq; ẽ ⁊ q̃nq; ñ eſt:tẽpoꝛe mẽſuratur vt ꝑz i.iiij.ꝓhicoꝛ.uiſio ãt ꝓdicta q̃ itellectuales creaturas facit beatas nõ eſt i tpe ſed i eĩnitate:iposſibile ẽ ergo q̃ ex q̃ illa⁹ ꝓticeps aliquis fiꝛ: ipam amittat. Adhuc creatura intellectual⁹ ñ puẽit ad ultimũ finẽ niſi qñ ei⁹ ꝺſideriũ nãle q̃etat ſic ãt nãlr deſiderat felicitatẽ:ita nãliꝫ deſiꝺrat felicitatẽ perpetuitatẽ:cũ.n.i ſua ſubã ſit ꝓpetua illõ qõ ꝓp ſe deſiderat ⁊ nõ ꝓp aliud deſiderat ut ſemp hñdũ:nõ igr eẽt felicitas vltim⁹ finis niſi ꝓpetuo pmanẽꝛ. Amp̃.oẽ illud qõ cũ amoꝛe poſſidet ſi ſciat q̃ q̃nq; amittat triſticiã ifert:uiſio ãt ꝓdca q̃ beatos facit cũ ſit maxie delectabilis ⁊ maxime deſiderata a poſſidẽtib⁹ eã maxie amat. ergo impoſſibile eẽt eos nõ triſtari ſi ſcirent ſe q̃nq; eam amiſſuros:ſi autem non eẽt ꝓpetua hoc ſcirent iam uero oſtenſũ eſt q̃ uidendo diuinã ſubãz etiam alia cognoſcũt que naturaliter ſũt.vñ multo magis cognoſcũt q̃lis illa viſio ſit utꝛ ꝓpetua uel q̃nq; deſitura:nõ ergo talis uiſio adeſſet eis ſine triſtitia:⁊ ita nõ eẽt vꝛa felicitas q̃ ab oi malo imunẽ reddere ꝺz ut ſupra oñſũ eſt. Itẽ qõ mouet natũaliter ad aliquid ſicut ad finẽ ſui motus non remouetur ab eo niſi per uiolentiã ſicut graue cũ proꝛiꝯitur ſurſũ:cõſtat autem ex predictis q̃ oĩs ſubã intellectualis nãli deſiderio tendit ad illã uiſionez non igitur ab illa deficiet niſi ꝑ uiolẽtiã:nihil aũt tollitur ꝑ uiolentiam alicuius niſi vꝛus aufferẽt ſit maioꝛ uirtute cauſantis: uiſionis autem dine cã eſt deꝰ ut ſupra ꝓbatum eſt:ergo cum nulla vꝛtus dinam vꝛtutem excedat ipoſſibile eſt q̃ illa viſio per uiolentiam tollatur:in ꝓpetuũ g̃ ꝺurabit: Adhuc ſi aliquis uidere deſinat qõ primo uidebat:aut hoc erit q̃ deficiet ei facultas uidendi: ſicut cũ aliq̃s moꝛiꝯ uel cecatur vel aliqualiter aliter ipeditur:aut erit q̃ nõ uult amplius uidere.ſic cũ aliq̃s auertit uiſũ a re quã ꝑius uidebat:uel q̃a obiectũ ſubtrahit:⁊ hoc eſt cõiter uerũ:ſiue de viſione ſenſus ſiue de itellectuali uiſione loquamur ſubſtantie ãt intellectuali uidenti deũ nõ poteſt õ eẽ facultas uidendi deum:neq; ꝑ hoc q̃ eẽ deſiat cũ ſit perpetua ut ſupra oñſũ eſt:neq; per õfectũ luminis quo deũ uidet:cũ lumẽ illud icorruptibiliter recipiat ſm cõditionẽ ⁊ recipientis ⁊ dantis:neq; põt ei ꝺeẽ uolũtas tali uiſione fruẽꝺi ex quo ꝓcipit i illa uiſione eẽ ſuã ultimã felicitatẽ. ſic nõ poteſt uelle nõ eẽ felix:neq; etiã uidẽ deſinet per ſubtractionem obiecti:quia obiectũ illud quod ẽ deꝰ ſemp eodem mõ ſe hz:nec elongatur a nobis niſi in q̃tum nos elõgamur ab ipo:impoſſibile ẽ igitur q̃ uiſio illa dei q̃ beatos facit vnq̃ deficiat. Preꝛea ipoſſibile ẽ q̃ aliq̃s a bono quo fruit uelit diſcedere niſi ꝓpt aliqꝺ malũ qõ in fruitiõe illius bõi eſtimat ſaltem propter hoc q̃ eſtimat impedimẽtum maioris boni.ſicut enim nihil deſiderat appetitus niſi ſub ratione boni:ita nihil fugit niſi ſub ratione mali:ſed in fruitione illius uiſionis non poteſt eſſe aliquid maluz cum ſit optimũ ad qõ creatura intellectualis ꝑuenire põt neq; ẽt põt eſſe q̃ ab eo qui illa fruitur uiſione eſtiet i ea eẽ aliquod malũ uel aliquid eo meliuſ cum uiſio illius ſumme ueritatis omnem falſam eſtimationem excludat.impoſſibile eſt igitur q̃ ſubſtantia intellectualis que deum uidet vnquam illa uiſione carere uelit. Item faſtidium alicuius quo ꝑius aliquis delectabiliter fruebatur accidit ꝓpt̃ hoc q̃ res illa aliquam immutationem facit in re corrumpendo uel debilitando uirtutem ipſius. ⁊ propter hoc uires ſenſibiles quibus accidit fatigatio in ſuis actionibus propter immutatiõez

corporaliū organorū a sensibilib⁹ a q̄bus etiaz si frerit excellētia corrūpūt fastidiūt p⁹ aliq̄ tēpus frui eo q̄ prius delectabiliter sentiebāt: ꝛ ꝓpt hoc ē intelligendo fastidiū patimur p⁹ longa ul uehemētem meditationē: q: fatigāt potentie vtē tes corporalibus organis sine q̄b⁹ ꝓsideratio itel lectus nostri ꝓpleri nō pōt: dina āt subā non cor rūpit sz marie pficit itellectū. neq; ad eā uisionē cōcurrit aliq̄s actus q̄ p organa corporalia exer ceat: ipossibile est igr̄ q̄ illa uisio aliquē fastidiet q̄ prius ea delectabiliter fruebatur. ¶ Amp̄. nihil q̄ cū āmitatōe cōsideraī pōt eē fastidio sū: q: q̄ diu sub āmitatōne est: adhuc desideriū manet dina āt subā a q̄libet intellectu creato sēp cū amitatione vī: cū null⁹ intellectus creatus eam cō prehēdat: ipossibile: est igitur q̄ subā itellectalis illā visionē fastidiat: ꝛ ita nō pōt eē q̄ per ꝓpriā uolūtatem ab illa visione desistat. ¶ Adhuc si aliqua duo fuerūt ꝑus unita ꝛ postmodū sepent oz q̄ hoc accidat per mutationē alicuius eorū: relatio. n. sicut non incipit eē de nouo abq; mutatiōe altius relatorū: ita nec absq; mutatione alterī⁹ de nouo eē desistit: intellect⁹ āt creat⁹ uidet deum p hoc q̄ ei quodāmō vnit: ut ex dictis pz. si g̃ visio illa desinat unione h⁹ desinēte oz q̄ hoc fiat p mutationē diuine substātie uel intellectus ipsa uidentis: q̄z utrūq; est ipossibile: nā dina subā ē īmutabilis ut i ꝑmo li. oñsū est: subā ēt intellectu alis elevatur supra oēm mutationē cū dei subāz vider: ipossibile est q̄ aliq̄s decidat ab illa felicitate q̄ dei subām uidet. ¶ Itē quāto aliquid ē deo ꝑpinquus q̄ ē oio īmobilis tanto ē minus mutabile ꝛ magis pseuerās: vñ quedā corpora ꝓpt hoc q̄ longe distāt a deo nō possūt in ꝑpetuū durare sic dī in so de generatione: sed nulla creatura potest deo vicin⁹ appropiquare q̄ q̄ eius subām uidet: creatura igitur itellectualis q̄ dei subām uidet sū mā īmobilitatē consequit: nō igitur possibile est q̄ unq̄z ab illa uisione deficiat. ¶ Dinc est q̄ in ps. dī. ¶ Beati q̄ ha. i do. t. d. in se. se. lau. te. ꝛ alibi: nō cōmouebit in eter. q̄ ha. i ir'm. ꝛ Isa. xxxiij: Oculi tui videbūt ir'm ciui. opu. taber. q̄ ne. transf. po. nec auf. cla. eī⁹ in sem. ꝛ oēs fūi. eī⁹ nō rū: quia so. ibi mag. oñs de⁹ nī. ꝛ Apoc. iij. Qui uicerit faciā il. co. i tem. d. m. ꝛ so. ñ egre' amplius// ¶ Per h āt excludit error ꝓnicoz q̄ dicebāt aias sepatas postq̄ felicitatē ultimā adepte fuissēt itez ad corpora icipe uelle redire ꝛ finita felicitate illi⁹ uite itez miseriꝫs uite h⁹ inuolui: ꝛ ēt error Origenis q̄ dixit aias ꝛ angelos post beatitudine z itez posse ad miseriam deuenire.

¶ Qualiter i illa ultia felicitate oē desideriū hois ꝓplet. .LXIII.

EX premissis āt ap paret q̄ i illa felicitate q̄ ꝑuenit ex uisiōe dina oē desideriū hūanū iplet sm illō. ps. Qui replet in bōis: desi. tu. ꝛ oē hūanuz studiū ibi suā ꝓsūatōez accipit q̄ q̄dē pz discurrēti p singula: est. n. q̄ddā desideriū hōis i q̄tū itellectual est de cognitione vītat: q̄ q̄dē hoies ꝓsequūt p studiū ꝓtēplatiue uite: ꝛ hoc q̄dē maxie in illa uisione cōsumabit: qñ p uisionē ꝑme vītatis oia q̄ itellect⁹ nāl⁹ scire desiderat ei inotescēt ut ex supradict⁹ appz. Est ēt q̄dā hōis desideriū fz q̄ hz rōz q̄ iferiora disponē pōt: q̄ q̄dē ꝓsequūt hoies p studiū actiue ꝛ ciuil uite: q̄ desideriuz ꝑncipal⁹ ad hoc ē ut tota hōis uita sm rōez dispōat: q̄ ē uiuē sm virtutez cuiuslibet enim uirtuosi finis in operando ē proprie uirtutis bonum sicut fortis ut fortiter agat. hoc autem desiderium tunc omnino complebit quando ratio in sūmo uigore erit diuino lumine illustrata ne a recto dēficere possit: consequuntur etiam ciuilem vitam quedam bona quib⁹ homo indiget ad ciuiles operationes sicut honoris sublimitas quā homines inordinate appetentes superbi ꝛ ambitiosi fiūt: ad summam autem honoris altitudinem per illam uisionem dei homines sublimātur in q̄tum deo quodammodo uniunt: ut supra ostensum est: ꝛ propter hoc sicut ipe deus rex seculorum est: ita ꝛ beati ei coniuncti reges dicuntur. Apoc. xx. Regnabūt cum christo. Consequitur etiam ciuilem uitam aliud appetibile q̄ est fame celebritas. per cuius inordinatum appetitum homines inanis glorie cupidi dicuntur. beati autem per illam uisionem redduntur celebres nō sm hōinū qui decipi ꝛ decipere possunt opinionem: sed sm vīssimam cognitionem ꝛ dei ꝛ oium beatorum: ꝛ ideo illa beatitudo i scriptura sacra frequentissime gloria nominatur sicut in ps. dicitur. Exultabunt sancti in gloria. Est etiam et aliud in ciuili uita appetibile scilicet diuitie p cuius inordinatū appetitū ꝛ amorē hoies illiberales ꝛ iusti fiūt: i illa āt bītudine ē bonoꝝ oiuz sufficientia i q̄tū beati pfruūt illo q̄ ꝓphendit bonoꝝ oiuz pfectōz: pp q̄ dī Sap. vij. Venerūt mi. o. bo. pīt cū illa ꝛ i ps. dī. Glia ꝛ diui. i do. eī⁹. Est ēt tertiū hois desideriū q̄ ē sibi ꝛ alīs aialib⁹ cōe ut ō lectatōibus pfruat: q̄ hoies maxie ꝓsequūt sm uitā uoluptuosā: ꝛ p eius imoderantiam intēperati ꝛ incontinentes fiunt. In illa uero felicitate est delectatio perfectissima tanto quidez perfecti oz ea que secunduz sensus est qua ꝛ bruta animalia perfruuntur: quanto intellectus rst altior sensu: tanto etiam illud bonum i quo delectabimur maius est omni sēsibili bono ꝛ magis ītimū ꝛ magis continue delectans: quanto etiā illa delectatō est magis pura ab oi pmixtōe ꝓtristātis aut solliciudis alicuius molestantis de qua dicitur in ps. Inebriabuntur ab vber. do. t. ꝛ tor. vo. t. po. cor.

Est etiã naturale desideriũ oibus reb⁹ cõe ꝑ qõ ꝯ seruationẽ sui desiderãt ſm q⁹ possibile est: ꝑ cui⁹ ĩmoderantiã homines timidi reddũt ⁊ nimis a labo:ibus sibi parcẽtes: qõ q̃dem desideriũ tũc omnino ꝯplebit qñ beati pfectã sẽpiternitatẽ cõsequntur ab oi nocumẽto securi ſm illud Isa. xlviij. et Apoc. xxi. Nõ esurient neq; siti. am. ne. ca. su. il. sol ne. ul. estus. Sic igitur pz ꝑ oĩã uisionẽ conse quũt substantie intellectuales ueram felicitatem, q̃ oio desideriũ quietatur: ⁊ i quo est plẽa sufficiẽtia oiuz bonoꝝ que ſm Ar. ad felicitatẽ requiritur. vnde ⁊ Boe. dicit q⁹ beatitudo est stat⁹ oium bonoꝝ congregatione pfectus. Huius autẽ pfecte ⁊ ultime felicitatis in hac uita nihil ẽ adeo simile sicut uita contẽplatiũ vitatẽ ſm q⁹ est possibile in hac vita: ⁊ iõ phi qui de illa felicitate ultima plenã notitiã habere non potuerũt. in ꝯtẽplatõe que est possibilis i hac uita ultimã felicitatẽ hois posuerũt. ꝓpter hoc etiam inter alias vitas i scriptura diuina magis cõtẽplatiua comẽdat dicẽte dño Luce. x. Maria optimã ptem elegit. s. ꝓtemplationẽ vitatis: que nõ auferet ab ea: incipit. n. cõtẽplatio vitatis i hac uita sz i futura ꝓfũat. actiua vo ⁊ ciuil uita h⁹ vite termios nõ trãscẽdũt.

Qd de⁹ sua ꝓuidẽtia gubẽnat vniuersa. .LXIIII.

Exẽ his autem que ꝓmissa sũt sufficiẽt hĩ q⁹ de⁹ rex oiuz ẽ finis: ex q̃ haberi põt ulterius q⁹ ipe sua ꝓuidentia gubernat ⁊ regit uniuersa: q̃cunq; q. n. aliqua ordinãtur ad aliquem finẽ omia dispositioni illius subiacẽt ad quẽ pncipaliter pertinet ille finis sicut in exercitu apparet: oẽs. n. ptes exercit⁹ ⁊ eoꝝ opa ordinãt ad bonũ ducis qõ est victoria sicut in vltimũ finẽ: ⁊ ꝓpt̃ hoc ad ducẽ ptinet totũ exercitũ gubernare: sil'r ars que est õ fine iperat ⁊ dat leges arti q̃ est de his que sũt ad finẽ: ut' ciuilis militari: militaris equestri ⁊ ars gubernatoria naui factiue. cũ igit oia ordinẽt ad bonitatẽ diuinã sicut in finẽ ut oñsũ ẽ oz q⁹ deus ad quẽ principalit illa bõitas ptinet sic̃ subãl'r hita ⁊ itellecta ⁊ amata sicut gubernator oium reruz

¶ Adhuc quicũq; facit aliquid ꝓpt̃ finẽ utit illo ad finẽ. ostensũ ẽ ãt supra q⁹ oia q̃ hñt eẽ q̃cunq; mõ sũt effectus dei: ⁊ q⁹ deus oia facit ꝓpt̃ finez q̃ ẽ ipe: ipe igĩ utitur oĩb⁹ dirigẽdo ea i finẽ: hoc aũt est gubernare: est igĩ de⁹ per suã ꝓuidentiã oium gubernator

¶ Amp. oñsũ est q⁹ de⁹ ẽ pmũ moues nõ motũ: primũ ãt moues nõ min⁹ mouet q⁹ ba mouẽtia sz magis qt sine eo nõ mouẽt alia. oia aũt q̃ mouẽt mouẽt ꝓpt̃ finẽ ut supra oñsũ ẽ: mouet igĩ de⁹ oia ad fines suos ⁊ p itellectũ: oñsũ est n. supra q⁹ nõ agit p necessitatẽ nature sed p itellectũ ⁊ uolũtatẽ. nihil ãt ẽ regere ⁊ gubernare p ꝓuidentiã q⁹ mouere p itellectũ aliqua ad finẽ: de⁹ igit ꝑ suã ꝓuidẽtiaz gubernat ⁊ regit oia q̃ mouẽtur in finẽ siue moueant corporalit siue spũaliter sicut desideras dicit moueri a desiderato

¶ Itez ꝓbatũ est q⁹ corpora naturalia mouẽt ⁊ opantur ꝓpt̃ finẽ lz finẽ n cognoscãt ex hoc q⁹ sẽp ul' frequnti⁹ accidit i eis qõ melio⁹ est ⁊ nõ alit fierẽt per artẽ: ipossibile est ãt q⁹ aliq̃ n cognoscẽtia finẽ opent ꝓpter finem ⁊ ordinate pueniãt in ipm nisi sit mota ab aliq̃ hñte cognitionẽ finis sicut sagitta dirigitur ad signũ a sagittãte: oz g̃ q⁹ tota opatio nãe ab aliq̃ cognitione ordinet. ⁊ hoc q̃dẽ mediate ul' ĩmediate oz reducẽ in deũ: oz. n. q⁹ oĩs iferior⁹ a⁹ ⁊ cognitio a supiori ꝓncipia accipiat: sicut i sciẽtijs opatiuis ⁊ speculatiuis appa:et: de⁹ igit̃ sua ꝓuidentia mũdũ gubernat

¶ Adhuc ea q̃ sũt scõm suã nãm distincta i unũ ordinẽ nõ cõueniunt nisi ab uno ordinãte colligant in unũ in uniuersitate aũt rerum sunt res distincte ⁊ ꝯrias naturas habẽtes q̃ tñ oẽs i unũ ordinẽ cõueniũt cũ quedã opationes q̃rũdam excipiũt q̃dã ãt a quibusdã iuuãt uel etiã opãtur: oz igitur q⁹ sit uniuersoꝝ vn⁹ ordinator ⁊ gubernator:

¶ Amp. eoꝝ q̃ circa celestiũ corpoꝝ motus apparẽt rõ assignari nõ põt ex necessitate nature cũ quedã eorũ hẽant plẽs q̃busdã ⁊ oio diffoꝛmes: oz igit̃ q⁹ illorũ motuũ ordinatio sit ab aliqua prouidentia: ⁊ ꝑ oñs omniũ iferiorũ motuũ ⁊ operationum que per illos motus disponuntur. Itez quanto aliquid propiqui⁹ est cause: tanto plus participat de effectu ipsius: vnde si aliquid tanto participatur perfectius ab aliquibus quanto alicui rei magis appropiquat signum est q⁹ illa res sit causa illius quod diuersi mode participatur. sicut si aliqua sint magis calida secundum q⁹ magis appropinquat igni signũ est q⁹ ignis sit cã caloris: inueniuntur autem aliq̃ tanto perfecti⁹ ordinata esse quanto sũt deo magis ꝓpiqua. nã in corporib⁹ inferioribus que sũt maxie a deo distãtia nature similitudine inuenit esse defectus aliquando ab eo quod est secunduz cursum nature sicut patet in monstruosis ⁊ aliis casualibus quod nunq̃ accidit in coꝛpoꝛibus celestib⁹ q̃ tñ st aliq̃ mõ mutabilia: qõ ñ accidit i substãtijs itellectualib⁹ sepat̃: mãifestũ ẽ ãt q⁹ de⁹ ẽ cãa tot⁹ ordinis rerũ: ẽ igĩ ipe ꝑ suã ꝓuidẽtiã gubernator tot⁹ vniuersitat̃ rerũ. Ad hec sic̃ supra ꝓbatũ ẽ de⁹ res oẽs i eẽ pduxit ñ ex necitate nãe sz ꝑ itellectũ ⁊ uolũtatẽ. itellect⁹ ãt ⁊ uolũtat̃ ipi⁹ ñ põt eẽ ali⁹ finis ultim⁹ nisi bõitas ei⁹ ut. s. eã reb⁹ cõicaret sic̃ ex ꝓmissis appz: res ãt ꝓticipãt diniz bõitatẽ ꝑ modũ silitudis i q̃tũ ipe st̃ bone. id aũt qõ est maxie bonũ i reb⁹ creatis est bonum quod est uniuersi ordinis maxime perfectũ ut philosophus dicit. Hui ẽt consonat diuina scriptura Gen. i. cũ oĩ. Uidit de⁹ e. q̃ se. ⁊ e. val. bõa: cũ de singul'

oꝝib⁹ dixiſſet ſimplr qꝺ erãt bõa: bonũ igit ordi
nis rez creataz a deo ẽ id qꝺ ẽ ꝑcipue uolitũ et
creatũ a deo: nihil ãt aliud ẽ gubernare aliquam
rẽ q⁹ ei ordinẽ iponẽ: ipe igr de⁹ oĩa ſuo itellectu ⁊
uolũtate gubernat. ¶ Amꝑ. vnũqꝺqꝫ intẽdens
aliquẽ finẽ magis curat de eo qꝺ eſt ꝓpiqui⁹ fini
vltio: qz hoc ẽ etiã finis alioz. ultim⁹ ãt finis dine
uolũtatis eſt bonitas ipſius cui ꝓpiquiſſimũ i re
bus creatis eſt bonũ ordis totius uniuerſi. cuz or
dinetur ad ipm ſicut ad finẽ oẽ pticulare bonum
h⁹ uel illi⁹ rei ſicut min⁹ perfectũ ordiat ad id qꝺ
eſt perfect⁹. vnde ⁊ qlibet ps iuenit eẽ ꝓpt ſuũ to
tũ: id igr qꝺ maxie curat de⁹ in reb⁹ creatis ẽ ordo
vniuerſi. ẽ igit gubernator ipſ⁹. Itẽ quelz res crea
ta cõſequit ſuã ultimã pfectionẽ p opationẽ ꝓpri
am: nã oz qꝺ ultim⁹ finis ⁊ pfectio rei ſit uel ipſa
opatio: uel opationis termin⁹ aut effect⁹. foĩa vo
ſm quam res ẽ: eſt pfectio ꝑma ut pz in ſo de aĩa
ordo ãt rez creataz ſm diſtinctionẽ nãrũ ⁊ gradu
uz ipaz ꝓcedit ex oĩna ſapia ſicut i ſo oñſũ eſt: g
⁊ ordo opationis p quã res create magis appro
piquãt ad ultimũ finẽ ordiare ãt actiones aliqrũ
rez ad finẽ eſt gubernare ipſas: de⁹ igr p ſue ſapi
entie ꝓuidentiã rebus gubernationẽ ⁊ regimẽ ꝑ
ſtat. Hic eſt qꝺ ſacra ſcriptura deũ oñz ⁊ regẽ ꝓ
fitet ſm illud ꝑs. Doñs ipſe ẽ de⁹ ⁊ idẽ. Rex ois tre
de⁹. Regis. n. eſt ⁊ oñi ſuo iperio regẽ ⁊ gubernãe
ſubiectos: vnde ⁊ rex curſũ ſacra ſcriptura dino
ꝓcepto aſcribit Job. viij. Qui ꝑcipit ſoli ⁊ ñ oriẽ
⁊ ſtel. clau. q̃ ſub ſigna: ⁊ ꝑs. Preceptũ po. ⁊ nõ ꝓ
te. Per hoc ãt excludit error antiq̃z nãliũ q̃ dice
bãt oĩa ex neccitate mãe ꝓuẽire ex q̃ ſeq̃bat oĩa a
cãu accidẽ ⁊ ñ ex aliq̃ ꝓuidẽtie ordine

¶ Qꝺ deus conſeruat res in eſſe LXV.

Ex hoc autẽ q⁹ de
us res ſua ꝓuidẽtia regit ſeq̃t q⁹ in eẽ
ꝓſeruet. Ad gubernationẽ. n. aliq̃uz
ptiet oẽ illꝺ ꝓ qꝺ ſuũ finẽ ꝓſequũt: ꝑz h. n. aliq̃ re
gi l⁹ gubernari dicũt q⁹ ordinãt i finẽ: i finẽ ãt ulti
mũ quẽ de⁹ itẽdit. ſ. bõitatẽ oĩnã ordinãt res nõ
ſolũ ꝓ hoc q⁹ opãtur ſz ꝓ hoc q⁹ ſ⁹: qz i q̃tũ ſũt di
uine bõitat⁹ ſilitudinẽ gerũt qꝺ ẽ finis rez ut ſu
pra oñſũ ẽ: ad oĩnã igr ꝓuidẽtiã ptiet q⁹ res gu
bernẽt i eẽ. Itẽ oz q⁹ idẽ ſit cã rei ⁊ gubernationis
ipſ⁹ nã ꝓſeruatio rei nõ ẽ niſi ꝓtinuatio eẽ ipſius
oñſũ ẽ ãt ſupra q⁹ de⁹ ꝓ ſuũ itellectũ ⁊ volũtatez ẽ
cã eſſendi oib⁹ reb⁹. igr ꝓ ſuũ itellectũ ⁊ uolũtatẽ
ꝓſeruat res oẽs i eẽ. ¶ Itẽ nullũ ꝑticulare agẽs vni
uocũ põt ſimplr eẽ cã ſpẽi: ſicut hic hõ nõ põt eẽ
cã ſpẽi hũane: eẽt. n. cã hois: ⁊ ꝓ ꝑs ſui ipſ⁹: qꝺ
ẽ ipoſſibile: eſt aũt cã h hõ h⁹ hois ꝓ ſe loquẽdo:
hic ãt hõ ẽ ꝓ hoc q⁹ nã humana eſt in hac matia
q̃ ẽ indiuiduatõis ꝓnciꝑũ: hic igr hõ nõ ẽ cã hois
niſi i q̃tũ eſt cã q⁹ foĩa hũana fiat i hac mã: h au
tẽ ẽ eſſe principiũ generatiõis h⁹ hois: ꝓz ergo q⁹
nec hic hõ nec aliquod aliud agens vniuocũ i nã
eſt cã niſi generationis uel h⁹ vel illi⁹ rei. oz: autez
ipſ⁹ ſpẽi humane eẽ aliquã ꝓ ſe cãm agẽtẽ qꝺ ipſ⁹
ꝓpõ oñdit ⁊ ordiatio ptiũ q̃ eodẽ mõ ſe hz i oib⁹
niſi ꝑ accñs impediat: ⁊ eadẽ rõ ẽ de oib⁹ aliis ſpẽ
b⁹ rez nãliũ. hec ãt cã eſt deus uel mediate ul⁹ im
mediate: oñſũ ẽ. n. q⁹ ipe ẽ oiuz rez cã ꝑma. oz g
q⁹ ipe ſe hoc mõ hẽat ad ꝓſeruationẽ ſpẽz ſicut
ſe hz hoc generãs in nã ad generationẽ cui⁹ eſt ꝑ
ſe cã: generatio ãt ceſſat ceſſãte opatõe generanti
g ⁊ oẽs rez ſpẽs ceſſarẽt ceſſãte opatõe diuina igi
tur ipe per ſuã opationẽ ꝓſeruat res in eẽ. ¶ Ad
huc ſz alicui exñti accidat mor⁹ tñ mor⁹ eſt pretet
eẽ rei. nullũ aũt corporeũ eſt cã alicuius rei niſi in
q̃tũ mouetur: qz nullũ corpus agit niſi ꝑ motum
ut Arz. ꝓbat: nullũ igit corp⁹ ẽ cã eſſe alicui⁹ rei i
q̃tũ eſt eſſe ſz ẽ cã ei⁹ qꝺ ẽ moueri ad eſſe qꝺ eſt ſi
eri rei. eẽ aũt cuiuſlibet rei eſt eſſe pticipatũ cũ ñ
ſit res aliqua p̃ter deũ ſuuz eẽ ut ſupra ꝓbatũ eſt
⁊ ſic oz q⁹ ipe deus qui eſt ſuũ eẽ ſit primo ⁊ per ſe
cã oĩs eſſe: ſic igr ſe hz ad eẽ rez opatio diuina: ſi
cut motio corꝑis mouentis ad fieri ⁊ moueri re
rũ factaz uel motaz: ipoſſibile ãt ẽ q⁹ fieri vl⁹ mo
ueri alic⁹ rei maneat ceſſãte motõe mouẽtis ipoſ
ſibile ẽ igr q⁹ eẽ alic⁹ rei mãeat niſi ꝑ opatõez diuã
¶ Amꝑ. ſicut op⁹ artis ꝓſupponit op⁹ nature ita
opus nature ꝓſuppõit op⁹ dei creatis: nam matia
artificialiũ ẽ a nã naturaliũ vo p creationẽ a deo
artificialia ãt ꝓſeruãt i eẽ virtutẽ nãlium: ſicut do
mus p ſoliditatẽ lapidũ: oĩa igit nãlia nõ ꝓſeruãt
in eſſe niſi virtute dei. ¶ Itẽ impreſſio agentis non re
manet i effectu ceſſante actõe agentis niſi virtat in
nãm effectus: foĩe. n. generatoz ⁊ ꝓprietates ip
ſorũ remanẽt in eis poſt generationẽ: qz efficiunt
eis naturales ⁊ ſilr habitus ſũt difficile mobiles:
qz virtutur in naturã: diſpones ãt ⁊ paſſiones ſiue
corꝑales ſiue animales manẽt aliquantuluz p⁹
actionẽ agentis: ſed non ſemper qz inſunt ut i via
ad naturam: quod autem pertinet ad naturã ſu
perioris generis nullo mõ poſt actionẽ agẽtis ma
net: ſicut lumen non manet in diaphono receden
te illuminante: eẽ aũt nõ ẽ natura uel eſſentia ali
cuius rei create ſed ſoliꝰ dei ut i ꝓmo oñſũ ẽ: nul
la igr res remanẽ põt in eſſe ceſſante opatõe diui
na. ¶ Adhuc circa rerum originẽ duplex ẽ poſi
tio. una fidei q⁹ res de nouo fuerunt a deo ꝓduc
te in eſſe: ⁊ poſitio quorundam philoſophoꝝ
q⁹ res ab eterno a deo fluxerunt: ſecundum autez
utrangz poſitionem oportet dicere q⁹ res cõſeruẽ
tur a deo in eſſe. nã ſi res a deo producte ſunt in
eſſe poſtq̃ non fuerant oz q⁹ eſſe rerũ diuinaz uo
lũtatem conſequat: ⁊ ſilr nõ eẽ quia permiſſit res
non eſſe quando voluit ⁊ fecit res eſſe cum uolu
it: tandiu igitur ſunt quãdiu deus eas eſſe uult:

sua igit uolũtas ꝓseruatrix est rex: si ãt res ab eẽ no a deo fluxerũt non est dare tpus aut istans i q̃ ꝓmo a deo effluxerũt: aut igitur nũq̃ a deo ꝓduc te sint aut sẽper a deo eoꝝ eẽ ꝓcedit quãdiu sunt: sua igitur operatione res in esse conseruat. Dic ẽ qꝺ dr Deb. i. Portãs oia uerbo ỽtutis sue ꝛ Au gu. dicit. iiij. sup Gen̄. ad lĩam. Creatoris potẽtia ꝛ oipotentis atq̃ oitenentis ỽtus cã est subsisten di ois creature: q ỽtus si ab eis que creata sũt re gendis aliq̃n cessaret: ꝛ silr cessaret eoꝝ spẽs: oiq̃ natura cõcideret. neq̃. n. sicut structurã ediuz cũ fabricauerit quis abscedit atq̃ illo cessante at q̃ abscedẽte stat op': ita mũd' uel i ictu oculi sta re poterit si ei regimẽ de' subtraxerit. Per h autẽ excluditur quorũdã loquẽtiũ i lege mauroꝝ positio qui ad hoc q̃ sustinẽ possent mũdũ dei ꝓ seruatõe indigẽ: posuerũt oẽs formas eẽ accñtia: ꝛ q̃ nullũ accñs durat per duo istãtia: ut sic semp rerũ formatio eẽt in fieri: quasi res nõ idigeret cã agente nisi dũ ẽ in fieri: vnde ꝛ aliqui eoꝝ dicunt ponẽ q̃ corpora indiuisibilia ex quib' oẽs subãs dicũt eẽ cõpositas q̃ sola fm eos firmitatẽ habẽt pñt ad horã aliquã remanere: si deus suã gubẽna tionẽ reb' subtraxerit: quoꝝ etiã quidã dicunt q̃ res eẽ ñ desinẽt nisi de' i ipa accñs occisionis cau saret: que omnia patet eẽ absurda.

Q̃ nihil dat esse nisi in quantum agit in ỽ tute diuina .LXVI:

EX hoc autem mãi festũ ẽ q̃ omnia inferiora agentia nõ dant eẽ nisi in q̃tũ agũt i virtute dina Nihil. n. dat eẽ nisi in q̃tũ est ens actu: deus autẽ ꝓseruat res i eẽ per suã ꝓuidẽtiã ut oñsũ ẽ: ex ỽtu te igit oĩna est q̃ aliq̃d det eẽ Amꝑ. qñ aliq̃ agẽ tia diuersa sub uno agẽte ordinãt necesse ẽ q̃ effe ct' qui ab eis cõiter fit sit eoꝝ ꝟz q̃ uniũẽ ipticipã do motũ ꝛ ỽtutẽ illi' agenti: nõ. n. ꝑia facũt unũ nisi i q̃tũ unũ sũt sic ꝑz q̃ oẽs q̃ i exercitu sr opan tur ad uictoriã cãndã quã cãnt fm q̃ sũt sub ordi natiõe ducũ cuius ꝓpius effect' uictoria est. oñsũ ẽ ãt in ꝓmo q̃ primũ agens ẽ de': cũ igit eẽ sit cõis ef fectus oĩuz agentiũ: nã oẽ agens facit eẽ actu: oz q̃ hũc effectũ ꝓducãt i q̃tũ ordinãt sub ꝓmo agẽte ꝛ agũt in ỽtute ipi'. Itẽ i oib' cãis agentib' ordi tis qꝺ ẽ ultimũ i gnãtõe ꝛ ꝓmũ i itẽtõe ẽ ꝓp' effec tus primi agentis: sic foꝛa dom' q̃ ẽ ꝓprius effect' edificatoris posteri' ꝓuenit q̃ ꝓpatio cemẽti ꝛ la pidũ ꝛ lignoꝝ que fuũt ꝑ artifices iferiores q̃ sub sunt edificatori: i oi ãt actõe eẽ i actu est pricipalr intentũ ꝛ ultimũ i generatõe. nã eo habito q̃scit agenti actio ꝛ mot' patiẽtis. ẽ igit eẽ ꝓpius effect' ꝓ mi agẽtis. s. dei: ꝛ oĩa q̃ dãt eẽ hoc hñt i q̃tũ agũt i ỽtute dei. Amꝑ. ultimũ i bonitate ꝛ ꝑfectiõe

ini ca in q̃ põt agẽs fm est illud i qꝺ põt ex ỽtute agẽtis primi: nã cõplemẽtũ ỽtutis agentis fi ẽ ex ỽtute agentis primi: qꝺ ãt est in oib' agentib' ꝑfe ctissimũ est eẽ: q̃lz. n. natura uel forma ꝑficitur ꝑ hoc q̃ eẽ actu ꝛ ꝓpat ad eẽ in actu sicut potentia ad actum ipsuz igitur esse ẽ qꝺ agentia fa agũt i ỽtute primi agentis. Itẽ fm ordinẽ cãꝝ est oꝛ do effectuum: ꝓmũ ãt i oib' effectibus est eẽ. nam oĩa alia sũt determinationes ipi': igit eẽ ẽ ꝓpri' effect' primimi agentis ꝛ oĩa alia agũt ipm i q̃tũ agũt in ỽtute primi agentis. fa ãt agẽtia q̃ sũt q̃li ꝑticulãtes ꝛ determinãtes actiõez primi agẽtis agũt sic̃ ꝓprios effect' alias ꝑfectiões q̃ determinãt esse Preterea qꝺ ẽ ꝑ eẽntiã tale ẽ ꝓpa cã ei' qꝺ ẽ ꝑ ꝑticipationẽ tale sic̃ ignis ẽ cã oiuz ignitoꝝ: deus ãt sol' ẽ ens ꝑ eẽntiã suã: oĩa ãt alia sũt entia per ꝑticipationẽ. nã i solo deo eẽ est sua eẽntia: eẽ igit cuiuslibet exñtis ẽ ꝓpri' effectus ei': ita q̃ oẽ qꝺ ꝑ ducit aliq̃d i eẽ h facit i q̃tũ agit i ỽtute dei. Dnc est qꝺ dr Sap̃. i. Creauit de' ut eẽnt oĩa: ꝛ i plib' scripture locis dr q̃ de' oĩa facit: ꝛ i li. de cãis dr q̃ nec itelligẽtia dat eẽ nisi in q̃tũ ẽ dina. ꝛ i quãtuz agit in uirtute dina.

Q̃ de' ẽ cã opandi oib' opantib' LXVII.

EX hoc ãt apparet q̃ de' ẽ cau sa oib' opãtib' ut ope rent. Omne. n. opans ẽ aliq̃ mõ cã es sendi uel fm eẽ subãle l' accñtale: nihil ãt ẽ cã eẽndi nisi i quãtũ agit in ỽtute dina ut ostẽ sũ ẽ: oẽ igit operãs opat ꝑ ỽtutẽ dei. Adhuc ois opatio q̃ ꝓsequtur aliquã ỽtutẽ attribuit sicut cãe illi rei q̃ dedit illã ỽtutẽ: sicut motus grauiũ ꝛ leui um naturalis consequitur formã ipoꝝ fm q̃ sũt grauia ꝛ leuia: ꝛ ideo cã ipoꝝ motus dicitur esse generans qui dedit forma. omnis autẽ ỽtus vni' cuiuscq̃ agentis ẽ a deo sicut a principio ois perfe ctionis: ergo cũ ois operatio consequatur aliquã ỽtutez oz q̃ cuiuslibet operationis cã sit de'. Am plius manifestũ est q̃ ois actio q̃ nõ põt ꝓmãere cessante ipressiõe alicui' agentis est ab illo agente sicut manifestatio colorum non posset eẽ cessante actione solis que aerem illustrat. vñ nõ est dubiũ quin sol sit cã manifestationis coloꝝ. ꝛ similiter patet de motu uiolẽto qui cessat cessante uiolẽtia ipellentis: sicut autẽ deus nõ solũ dedit esse rebus cũ primo eẽ inceperũt sed quãdiu sũt eẽ in eis cãt res i eẽ cõseruãs ut oñsũ est: ita nõ solũ cũ res pri mo condite sunt eis uirtutes operatiuas indidit: sed semper eas in rebus causat. vnde cessante in tfluentia diuina: omnis operatõ cessaret: omis igi tur rei operatio in ipsum reducitur sicut in causã Item quicquid applicat uirtutem actiuã ad agẽ dum dicitur esse causa illius actionis: artifex enim applicãs ỽtutem rei naturalis ad aliquã actõz dr eẽ cã illius actionis: sicut cocus decoctionis que

est per ignem sed omnis applicatio uirtutis ad operationē est principaliter ꝛ primo a deo. applicantur. n. virtutes operatiue ad ꝓprias operatiões ꝑ aliquem motum uel corporis uel animę. ꝑmus ãt ꝑncipiũ utriusq; motus est deus: est. n. ꝑmum mouẽs oio imobile ut supra ostensum est: ꝛ similiter omnis motus uolũtatis quo applicãtur alique virtutes ad operandũ reducitur in deum sicut in ꝑmũ appetibile ꝛ in primum uolentem omnis igitur operatio debet attribui deo sicut primo ꝛ ꝑncip ali ãgenti. ¶ Adhuc in oibus cãis agentibus ordinatis semper oz ꝙ cãe sequentes agant in virtute cãe ꝑme: sicut in rebus naturalibus corpora inferiora agunt in virtute corporum celestiũ: ꝛ in rebus volũtarijs: omnes artifices inferiores opãt ꝑm imperium supremi architectoris: in ordine ãt cãrum agentium deus ẽ prima cã ut in primo oñ suz est: ergo oẽs cãe inferiores agentes agunt in virtute ipius. cã autem actionis magis est id cuius virtute agitur quã etiam illud qõ agit sic̃ principale agens magis agit q̃ instrm: deus igitur principalius est causa cuiuslibet actionis q̃ etiam secundę agentes. ¶ Item omne operans per suã operationē ordinatur ad finem ultimum: oportet aũt ꝙ uel operatio ipa sit finis uel opatum quod est opationis effectus: ordinare ãt res in finẽ est ipi' dei ut supra ostensum est: oz igr̃ dicere ꝙ oẽ agẽs in virtute oina agat. ipe igitur est qui est cã actiõis omnium rerum. Hinc est ꝙ dicitur Isa. xxvi. oia opera nostra operatus es in nobis dñe. ꝛ Joan. xv. Sine me nihil potestis facere: ꝛ phil. ij. Deus est qui operatur in nobis uelle ꝛ perficere ꝑ bõa uolũtate. Et hac rõne frequenter i scriptura nãe effectus opationi diuine attribuũtur qz ipe est q̃ operatur in oi opante per naturam uel per uolũtatẽ sicut illud Job xi. Nõne sicut lac mulsi. me. ꝛ si. ca. me coa: pel. ꝛ car. vel. me. ossi. ꝛ ner. cõpe. me. Et in ps. itonuit de ce. dominus. ꝛ al. de vo. suam: gran. ꝛ carbo. ignis.

¶ Qz deus est ubiq;. LXVIII:

EX hoc aũtẽ appa ret ꝙ deũ necesse ẽ eẽ ubiq; ꝛ in omnibus rebus. Mouẽs. n. ꝛ motũ oz simł eẽ ut ꝓbat phũs i. vij. phicoꝛ: deus ãt oia mouet ad suas opatões ut oñsuz: est igitur in oibus reb' ¶ Itẽ oẽ qõ est in loco uel in re quacũq;: aliquo mõ contingit ipam. res. n. corporea ẽ i aliquo sic in loco frm cõtactũ quãtitatis dimẽsiue. res autez incorporea i aliquo esse dicitur frm cõtactũ virtutis cũ careat dimensiua quãtitate: sic igitur se hz res incorporea ad hoc ꝙ sit i aliquo per virtutem suam sicut se hz res corporea ad hoc ꝙ sit in aliquo per quãtitatẽ dimẽsiuã: si ãt eẽt aliqõ corp' hñs quãtitatẽ dimẽsiuã infinitã oporteret illud eẽ ubiq;. q̃ si sit aliqua res incorporea hñs virtutem infinitam oportet ꝙ sit ubiq̃. ostensũ est autẽ i primo deum esse infinite virtutis est igitur ubiq;. ¶ Adhuc sic se hz cã particularis ad particularem effectũ: ita se hz cã vlis ad vlem effectũ. oz autẽ cãm particularem ꝓprio effectui particulari ad eẽ simul: sicut ignis ꝑ suã eẽntiã calefacit ꝛ aia ꝑ suã eẽntiã vitã corpi ꝓfert: cũ igitur deꝰ sit cã ulis totius eẽ ut i. ij. oñsũ ẽ: oz ꝙ i quocũq; est inuenire eẽ: ei adsit diuina ꝑsentia. ¶ Amp. quodcũq; agens est presens tãtũ uni suoꝝ effectuũ ei' actio nõ põt ꝺriuari ad alia nisi illo mediãte: eo ꝙ agens ꝛ patiẽs oz eẽ simul: sicut uis motiua nõ mouet alia mẽbra nisi mediante corde: si igitur deus esset presens uni tm̃ suorũ effectuum utpote primo mobili qõ ab eo imediate mouetur: sequeretur ꝙ eius actio nõ posset ad alia ꝺeriuari nisi illo mediãte: hoc ãt est inconueniens: si n. alicui' agentis actio nõ põt ꝺeriuari ad alia nisi mediãte aliq̃ primo: oportet ꝙ illud ꝓportionalr̃ respondeat agenti frm totã eius virtutez aliter. n. nõ posset agens tota sua uirtute uti: sic̃ uidem' ꝙ omnes motus quos põt cãre virtus motiua expleri possunt per coꝛ. nõ est aũt aliqua creatura per quã posset expleri quicq̃d diuina virtus facere potest: cũ diuina virtus excedat i infinitum quanlibet rẽ creatam ut apparet ex his que in ꝑmo ostensa sunt: inconueniens est igitur dicẽ ꝙ diuina actio nõ se extẽdat ad alia nisi mediãte vno ꝑmo: nõ ẽ igit pñs i uno tm̃ suoꝝ effectuũ: sed in oibus: eadẽ. n. rõe opiabitur si quis dicat cũ esse i aliquib' ꝛ ñ i oib': qz q̃cũq; mõ effectus diuini accipiant: nõ sufficienter explere poterũt dine virtutis executionẽ. ¶ Preterea necesse est ut cã agens sit sił cũ suo effectu ꝓximo ꝛ imediato: in qualibz ãt re est aliquis effectus ꝓximus ꝛ imediat' ipius dei.: oñsũ est. n. in. ij. ꝙ solus deus creare potest. i q̃libet ãt re est aliquid quod per creationẽ cãtur: i rebus quidẽ corporalibus: ꝑma materia: in reb' ãt incorporeis simplices earũ eẽntie ut apparet ex his que i ꝓo sũt determinata: oz igitur simł deum adesse in oibus reb' ꝑticrti cũ ea q̃ de non esse ad esse ꝓduxit continuo ꝛ semper in eẽ conseruet ut ostensũ ẽ. Hinc est qõ dr̃ Jere. xxiij. Celũ ꝛ terraz ego ipleo. ꝛ i ps. Si ascendero in celũ tu illic es: et si descẽ. ad ifer. ades. Per hoc aũt excluditur error quoꝝũdã dicẽtiũ deũ in aliqua pte mũdi determinata eẽ puta in ꝑmo celo ꝛ in parte otiẽtis. vñ est ꝑncipiũ mot' celi: quoꝝ tñ dictũ sustineri posset si sane accipiatur: ut. s. nõ intelligam' deũ aliq̃ determinata mũdi parte esse conclusuz sed qz omniũ corporeazũ motionũ principiũ frm nature ordinẽ ab aliqua determinata incipit parte deo mouẽte ꝓpter quod ꝛ i sacra scriptura deus dicitur

ſpecialiter eſſe in celo ſm illud Iſa. vltio. Celū mi hi ſedes eſt: ⁊ in ps. Celū celi dño ⁊c. ſz ex hoc q̄ p ter nature ordinē etiā i ifimis corpib⁹ de⁹ aliquid opatur. qđ vtute celeſtis corporis cāri nō pōt: ma nifeſte oſtendit deū nō ſolū celeſti corpori ſz etiaz ifimis rebus imediate adeſſe. Nō ē aūt eſtimādū deū ſic eſſe vbiq̄ q̄ per locoz ſpacia diuidatur q̄ ſi vna ps eius ſit hic ⁊ alia alibi: ſz totus vbiq̄ eſt deus. n. cuz ſit oino ſimplex ptibus caret: neq̄ ſic ſimplex eſt ſicut p̄ctus qui eſt terminus cōtinui: ⁊ ꝓpter hoc determiatū ſitū in cotinuo hz: vnde non poteſt vnus punctus niſi in vno loco indiuiſi bili ee: deus aūt idiuiſibilis eſt q̄i oino extra gen⁹ cōtinui exiſtens: vnde nō determinatur ad locum vel magnū vel paruū ex neceſſitate ſue eſſentie q̄i oporteat eum ee in aliquo loco cuz ipſe fuerit ab eterno ante omnē locum ſed imēſitate ſue vtutis attingit oia q̄ ſūt in loco: cū ſit vlis cauſa eſſendi vt dictū eſt: ſic igitur ipſe totus eſt vbicūq̄ eſt: q̄a per ſimplicē ſuā virtutē vniuerſa attingit. Nō eſt tñ eſtimandū q̄ ſic ſit in rebus quaſi i reb⁹ mixtus oſtenſum eſt eni in p̄mo: q̄ neq̄ mā neq̄ forma ē alicuius ſed ē in operibus per modū canſe agētis.

De opinione eoz q̄ rebus naturalibus ꝓpas ſubtrahunt actiones. LXIX

EX premiſſis autē q̄dā occaſionē errādi ſūpſerunt pu tātes q̄ nulla creatura hz aliq̄ actio nez in ꝓductione effectuū naturaliū ita. ſ. q̄ ignis nō calefacit ſz de⁹ cāt calorē p̄ſente igne: ⁊ ſiliter di cūt i oibus alijs effectib⁹ nālibus: Duc aūt erroꝛe rōnib⁹ ꝓfirmare conati ſūt oſtēdētes nullā formā neq̄ ſubſtantialē neq̄ accidētalē niſi per viā creationis ꝓduci in ee: nō. n. p̄nt forme ⁊ accidētia fieri ex mā: cū nō hēant mām partē ſui: vnde ſi fuerint: oz q̄ fiāt ex nihilo qđ ē creari: ⁊ q̄ creatio ſolius dei actio ē vt in. q̄. oſtenſū ē: ſeq̄ videt q̄ ſolus de⁹ tā formas ſubſtātiales q̄ accidētales i nā ꝓducat. Huic aūt p̄ni ptim ēt quorūdā philoꝛ opio concoꝛdauit. Quia. n. oē qđ per ſe nō ē: ab eo qđ eſt per ſe deriuatū inuenit: videt q̄ forme rerū q̄ nō ſūt per ſe exiſtētes ſz in mā proueniant ex formis que per ſe ſine materia ſunt q̄ſi forme in mā exiſtētes ſicut quedā pticipatiōes illarū formarū q̄ ſine mā ſūt ⁊ ꝓpt hoc pplo poſuit ſpēs rerū ſēſibiliū eſſe quaſdā formas ſeparatas que ſūt cāe eſſendi his ſenſibilibus ſcōm q̄ eas pticipant. Auicenna vero poſuit oēs formas ſubſtantiales ab intelligentia agēte effluē: accidētales aūt formas ee ponebat mām diſpōes que ex actione inferioꝛ agentium mām diſponētiū ꝓueniebāt i q̄ a ꝑte ſtulticia declinabat. Duꝰ aūt ſignū ē videbat q̄ nulla vtus actiua iuenit ee i iſtis coꝛporibus niſi accidē talis forma: ſicut q̄litates actiue ⁊ paſſiue q̄ nō videt ee ad hoc ſufficiētes q̄ ſubſtātiales formas cā re poſſint: iueniunt ēt q̄dā in iſtis inferioꝛibus q̄ ñ generāt ex ſilibus: ſicut aialia ex putrefactione generata: vnde videt q̄ hoꝛ forme ex altioꝛib⁹ ꝓueniāt ꝓncipijs: ⁊ pari rōe alie forme quoꝛ quedaz ſūt multo nobiliꝏres. Quidā vero ad hoc argumētū aſſumūt ex nālīū coꝛpoꝛ ibecillitate ad agē dū: nā ois coꝛpis forma ē adiūcta quātitati: quātitas aūt ipedit ⁊ actionē ⁊ motū: cuiꝰ ſignū ponūt: q̄ quātū addit in quātitate alicui coꝛpoꝛi: tāto fit ponderoſius ⁊ tardatur motus eiꝰ: vnde ex hoc concludūt q̄ nullū coꝛpus ſit actiuū ſz paſſiuū tm̄. Hoc etiam nituntꝰ oſtēdere per hoc q̄ oīne patiēs ē ſubiectū agēti: ⁊ oīne agēs ꝑter primuz qđ cauſat requirit ſubiectū inferius ſe: nulla aūt ſubſtantia ē inferioꝛ coꝛporali: vnde videt q̄ nullū cōpus ſit actiuū. Addūt etiā ad hoc q̄ coꝛpalis ſubſtātia ē in vltia diſtātia a p̄mo agēte: vñ nō videt eis q̄ vtus actiua pueniat vſq̄ ad ſubſtantiā coꝛporalem: ſz ſicut deꝰ ē agēs tm̄: ita ſubſtātia coꝛpalis cū ſit ifima i genere rerū ſit paſſiua tm̄. Propt has igit rōnes ponit Auicebꝛon i libꝛo fontis vite q̄ nullū coꝛpꝰ ē actiuū: ſz vtus ſubſtātie ſpūalis p tranſiens p coꝛpa agit actiones q̄ p coꝛpa fieri vident. Quidā etiam loquētes in lege Mauroꝛ dicunt ad hoc rōnē inducē q̄ etiā accītia nō ſint ex actione coꝛpoꝛ: q̄ accīs nō tranſit a ſubiecto in ſubiectum: vñ reputāt ipoſſibile q̄ caloꝛ tranſeat a coꝛpe calido in aliud corpꝰ ab ipo calefactū: ſed dicūt oia huiuſmodi accidētia creari a deo. Ad p̄miſſas aūt pōnes multa icōueniētia ſequūt. Si n. nulla inferioꝛ cā ⁊ maxie coꝛpalis aliq̄d opat ſz deus opatur in oibus ſolꝰ: deus aūt nō variatur per hoc q̄ opatur in rebuſ diſis: non ſequet diſus effectus ex diſitate reꝛ in quibus opat: hoc autez ad ſenſuz apparet falſum: nō. n. ex appōne calidi ſequitur infrigidatio ſz calefactio tm̄: neq̄ ex ſemine hominis ſequitur ꝺgeratio niſi hois: nō g̃ cālitas effectuū inferioꝛ ē ita attribuenda oīne vtuti q̄ ſubtrahat cālitas inferioꝛ agentiū. Item ꝓ rōnez ſapie ē vt ſit aliquid fruſtra i opib⁹ ſapiētis ſit aūt res create nllo mō opent ad effectꝰ ꝓducendos ſz ſolus deus opetur oia imediate: fruſtra eſſent adhibite ab ipſo alie res ad ꝓducendos effectus: repugnat igitur p̄dicta poſitio diuine ſapientie. Ad hec: qđ dat alicui aliq̄ ꝓncipale dat eidem oia que ꝓſequūtur ad illud: ſicut cā que dat coꝛpi eꝛi grauitatem dat ei motū deoꝛſuz: facere aūt aliquid actu ꝓſequitur ad quod eſt ee actu vt pz in deo: ipſe. n. eſt actus purus ⁊ eſt p̄ma cā eſſendi oibus vt ſupꝛa oñſū eſt: ſi igitur comunicauit alijs ſimilitudinez ſuam q̄tum ad eſſe in q̄tuz res in eſſe ꝓduxit ꝓñs eſt qđ ꝓmunicauerit eis ſilitudinem ſuā q̄tū ad agē vt etiam res create habeāt ꝓpias actiones. Amp. pfectio effectꝰ detīniat

perfectionem cause: maior enim virtus pfectiorē effectuz inducit: deus aūt ē perfectissimū agēs: oz igitur q̄ res ab ipso create pfectionē ab eo conse quantur: detrahē ergo perfectioni creaturaruz ē detrahere pfectioni dine vtutis: ſz ſi nulla creatu ra hz aliquā actionē ad aliquē effectū pducēdum multū detrahit pfectiōi creature: ex abūdātia. n. pfectiōis ē q̄ pfectionē quā hz possit alteri cōmu nicare: detrahit igit hec positio diuine vtuti. Itez ſicut eſt boni bonum facere ita ſūmi boni eſt ali quid optime facere: deo aūt ē ſūmum bonū vt i p̄mo ostensū ē: igit ei ē facē optie oīa: melius aūt ē bonū q̄d alicui collatū ſit multoz cōe q̄ q̄d ſit p priū: q: bonū cōe ſp inuenit ee diuinū q̄ bonum vnī tm̄: ſz bonum vnī ſit multis cōe ſi ab vno in alia deriuatur: quod non potest ee niſi in q̄tū dif fundit ipſuz in alia per p̄mā actionē: ſi vero ptā tē nō hz illud in alia trāſfūdendi manet ſibi ipi p priū: ſic igitur deus rebus creatis ſuā bonitatē cō municauit vt vna res q̄d accepit posset in aliā rez trāſfūdere: detrahere ergo actiones proprias reb̄ creatis ē dine bonitati derogare. Ad hec sub trahē ordinē reb̄ creatis ē eis ſubtrahē id q̄d op timū hñt: naz ſingula in ſe ipſis ſunt bona: ſimul aūt oīa ſūt optia ppt ordinē vniuersi: ſp. n. totum melī ē prib̄ z finis ip̄arū: ſi aūt reb̄ ſubtrahant actiones: ſubtrahit ordo rerū ad iuicē: rerum enim que ſunt diuerſe ſm ſuas naturas ñ ē colligatio i ordinis vnitatē niſi p hoc q̄ quedā agūt z quedā patiunt: icōueniēs igit ē dicere q̄ res nō hñt prop as actiones. Amp̄. ſi effectus nō pducūt ex actō ne rerū creatarum ſed ſoluz ex actione dei: ipoſſi bile ē q̄ p effect̄ manifestet vtus alicui cauſe crea te: nō. n. effectus ostēdit vtutez cāe niſi rōne actio nis q̄ a vtute pcedēs ad effectū terminat: nā autez cauſe nō cognoſcit per effectū niſi in q̄tū per ipm cognoſcit vt ei q̄ näm cōſeq̄t: ſi igif res create ñ ha beāt actiones ad pducēdū effect̄: ſequit q̄ nūq̄ nā alicui rei create poterit cognoſci p effectum: z ſic ſubtrahit nobis oīs cognitio ſcie näl̄is i q̄ p̄cipue demōſtratiōes per effectū ſumūt. Itē apparet p inductionē in oībus q̄ ſile agat ſuū ſile: id aūt q̄d generat in reb̄ inferioribus nō ē forma tm̄: ſed cōpo ſitū ex mā z forma: nā oīs generatio ex aliquo eſt ſ. ex mā z ad aliq̄d. ſ. ad formā: oz igit q̄ generans nō ſit forma tm̄ ſz cōpoſitū ex mā z forma: ñ igit ſpēs rez ſepata vt platonici poſuerūt neq; intelli gētia agēs vt poſuit Auicēna: ē cā formarū q̄ ſi in materijs ſz magis hoc cōpoitū ex mā z forā. Itez ſi agere ſequit ad ee in actu: icōueniēs ē q̄ actus p fectior actione deſtituat: pfectior aūt act̄ ē forma ſubſtātialis q̄ forā accidētalis: ſi igit forē accidēta les q̄ ſūt i rebus corpalibus hñt ppas actiōes: mul to magis forā ſubſtātialis hz aliq̄ ppriā actionez nō ē aūt ciuſmōi actio diſponere materiā: q̄a hoc ſit per alterationē ad quā ſufficiūt forme acciden tales: igit forma generantis ē pncipiuz actionis vt forma ſubſtātialis introducat i generatū. Rōnes aūt q̄s iducūt facile ē ſoluē. Cū. n. ad hoc aliq̄d fi at vt ſit: ſicut forā nō dicit ens q̄i ipa hēat esse: ſed q̄ p eā cōpoſitū ē: ita nec forā ppe fit ſz icipit esse p hoc q̄ cōpoſitū ſit reductū de potētia i actū q̄ ē forma. Nec ēt oz vt oē q̄d hz aliquā formā q̄i par ticipatā recipiat eā imediate ab eo q̄d ē eſſētialit forma ſz imediate q̄dē ab alio q̄d hz ſimilē formā ſimili mō. ſ. pticipatā q̄d tm̄ agat in vtute illi forme ſepate ſi qua ſit tal: ſic. n. agēs ſimilē effectū ſi bi producit. Silr ēt nō oz q̄ qt oīs actio inferior corpor ſit p qualitates actiuas z paſſiuas q̄ ſunt accidentia: q̄ nō pducat ex actiōe eaz niſi accīs: q: ille forē accidētales ſicut creant a forā ſubſtan tiali que ſimul cū mā ē cauſa ppriorz accītiū: ita agūt virtute forme ſubſtātialis: q̄d aūt agit i vtu te alterius pducit effectū ſimilē nō ſibi tm̄ ſz ma gis ei i cuius vtute agit ſicut ex actiōe inſtīi fit i ar tificiato ſiſtitudo arti: ex q̄ ſequit q̄ ex actiōe forā rū accītaliū pducūt forme ſubſtātiales in q̄tum agūt inſtrumētalit i vtute ſubſtātialiū formaruz. In aialib̄ vo q̄ ex putrefactiōe generāt cātur for ma ſubſtātialis ex agēte corpali. ſ. corpe celesti q̄d ē p̄mū alterās: vñ oz q̄ oīa mouentia ad formā in iſtis inferioribus agāt i vtute illius: z ppter hoc ad pducēdas aliq̄s forās ipfectas ſufficit vt celestis abſq; agēte vniuoco. Ad pducēdas aūt forās pfe ctiores ſicut ſūt aie aialiū pfectorz regrit cū agēte celesti agēs vniuocū: talia. n. aialia nō generāt niſi ex ſemie: z ppter hoc dicit Arī. i. ij. phicorz q̄ hō generat hoiem z ſol. Nō ē aūt verū q̄ quātitas i pediat actionē forme niſi per accidēs in q̄tū. ſ. oīs quātitas cōtinua ē in mā: forma autē in mā exīs cū ſit minor actualitatis ē per ꝓns minoris vtutis in agēdo: vnde corp̄ q̄d hz min̄ de mā z plus de forma: ſicut ignis: ē magis actiuū. Suppoſitio aūt modo actiōis quam formam in materia exiſtens habere potest quantitas coauget magis q̄ minu at actionem: nam quanto corpuſculū fuerit maī ſuppoſita eq̄ intenſa caliditate tāto magis calefac z ſuppoſita grauitate eq̄ intenſa quāto magis fue rit corpus graue tāto velocius mouebit motu nā li: z inde eſt q̄ tardius mouetur motu innaturali quia igitur corpa grauia ſūt tardioris motus inā lis cū fuerint maioris quātitatis nō oſtenditur q̄ quātitas ipediat actionem ſz magis q̄ coaugeat ipſam. Nō oz etiā q̄ corp̄ one careat actiōe ppt hoc q̄ in ordine rerū ſubſtantia corpalis ē infima ſm ſuū gen̄: quia etiam inter corpa vnū eſt ſupe rius altero z formalius z magis actiuū: ſicut igni eſt reſpectu inferiorum corporum: nec tamen etiā infimum corpus excluditur ab agēdo: manifestū eſt enim q̄ corpus non poteſt agere ſe toto cuz ſit

cõpositũ ex mã que est ens in potẽtia ⁊ forma q̃ ẽ actus: agit. n. vnũquodq; fm q̃ est actu: ⁊ ꝓpter hoc ōne corpus agit fm suã formã: ad quã cõpat aliud corpus. s. patiens fm suã mãm vt subiectũ in quãtũ materia eius est in potẽtia ad formã agẽtis: si aũt ecõuerso: ad formã corporis patiẽtis sit in potetia materia corporis agentis erũt agẽtia ⁊ patiẽtia ad iuicẽ sicut accidit i duobus corporib' elaribus: sin aũt erit vnũ tm̃ agẽs ⁊ alterũ tantuz patiens respectu illius: sicut ẽ cõpatio corporis celestis ad corpus elare: sic igitur corpus agit scõm subiectũ nõ rõne totius corporis sz forme p quaz agit. Nõ est etiã verũ q̃ corpa sint in vltia remotione a deo: cũ. n. deus sit actus purus: fm hoc aliq̃ magis vel mĩꝰ ab eo distant fm q̃ sunt plus vel mĩꝰ in actu vel in potẽtia: illud etiã in entibus ẽ extreme distãs a deo qõ ẽ potẽtia tm̃. s. materia ꝓma. vñ eius tm̃ ẽ pati ⁊ nõ agere: corpa vo cũ sint cõpolita ex materia ⁊ forma accedũt ad dinã silitudinẽ in quãtũ hñt formã quã Ar'. i. ꝓmo phico rũ noiat dinũ quoddã: ⁊ ꝓpter hoc fm q̃ hñt formã agũt. fm vo q̃ hñt materiã patiunt. Ridiculũ aũt ẽ dicẽ q̃ iõ corpus nõ agat qz accns non transit de subiecto in subiectũ: nõ. n. hoc modo dr̃ corpus caliduz calefacere q̃ idẽ numero calor qui est in calefaciente corpore transeat ad corpus calefactum: sed quia virtute caloris qui est in calefaciente corpore alius calor numero fit actu in corpore calefacto qui prius erat in eo in potentia agens eni nãle nõ est traducẽs ꝓpriã formã in alterum subiectũ sed reducẽs subiectũ qõ patiẽ de potentia in actũ: nõ igit auferemus ꝓprias actiones rebus creatis: q̃uis oẽs effectus rerũ creatarũ deo attribuamus q̃i in oĩb' operãti.

¶ Quõ idẽ effect' fit a deo ⁊ a nãli agẽte. LXX.

QAibusdam autẽ difficile videtur ad intelligendũ q̃ effectus nãles attribuãt deo ⁊ naturali agẽti. Nã vna actio a duobus agẽtib' nõ videt ꝓuedi posse: si igit actio p quã naturalis effectus ꝓducitur ꝓcedit a corpe nãli nõ ꝓcedit a deo. Itẽ qõ põt fieri sufficiẽt p vnũ: supfluũ ẽ q̃ fiat p multa: videm'. n. q̃ nã nõ facit p duo instrumẽta qõ põt facere per vnũ: cũ igit v̇tus diuina sufficiens sit ad ꝓducendos effectus naturales superfluũ est adhibere ad eosdẽ effect' ꝓducẽdos etiã nãles v̇tutes: vel si v̇tus nãlis sufficiens ꝓpriũ effectũ producit: supfluũ ẽ q̃ dina v̇tus ad eũdem effectũ agat. Preterea si dr̃ totũ effectũ naturalez producit nihil relinquit de effectu naturali agenti ad producendum: nõ videt igit eẽ possibile q̃ eosdẽ effectus deus ꝓducẽ dicat q̃s res naturales producũt. Dec aũt difficultatẽ nõ afferũt si ꝓmissa cõsiderẽt. In q̃libet. n. agẽte ẽ duo cõsiderare. s. rẽ ipam q̃ agit: ⁊ v̇tutẽ q̃ agit sicut ignis calefacit per calorẽ: v̇tus aũt inferioris agẽtis dependet a v̇tute superioris agẽtis i q̃tũ superius agẽs dat v̇tutẽ ipam inferiori agẽti p quã agit vel cõseruat eaz aut etiã applicat eã ad agendũ: sicut artifex applicat instrumẽtũ ad ꝓpriũ effectũ cui tñ interdũ formã nõ dat per quaz agit instrumẽtũ nec cõseruat sz dat ei solũ modũ: oz igit q̃ actio inferioris agẽtis nõ soluz sit ab eo p v̇tutẽ ꝓpriã sz p v̇tutẽ oiuz superioz agẽtiũ: agit eni in v̇tute oium: ⁊ sicut agẽs ifimũ iuenit imediatũ actiuũ: ita vr' ꝑmi agẽtis iuenit imediata ad ꝓducendũ effectũ: nã v̇tus ifimi agẽtis nõ hz q̃ ꝓducat hũc effectuz ex se sz ex v̇tute superioris proximi: ⁊ v̇tus illius ex v̇tute superioris: et sic virtus supmi agẽtis inuenitur ex se ꝓductiua effectus quasi cã imediata: sicut ꝓz i ꝓncipijs demõstrationũ q̃z ꝑmũ ẽ imediatũ: sic igit ñ ẽ inueniẽs q̃ vnaactõ ꝓducat ex aliq̃ agẽte ⁊ ei' v̇tute ita ñ ẽ inueniẽs q̃ ꝓducat idẽ effect' ab inferioti agẽte ⁊ deo ab vtroq; imediate licet alio ⁊ alio modo. Patet etiam q̃ si res naturalis ꝓducat ꝓprium effectũ nõ est superfluũ q̃ deus illũ ꝓducat: quia res naturalis nõ ꝓducit ipsum nisi v̇tute dina: neq; ẽ supfluũ si deus per se ipm põt oẽs effectus naturales ꝓducere q̃ per quasdã alias causas ꝓducant: nõ. n. hoc est ex insufficiẽtia dine v̇tutis sed ex ũnẽsitate bonitatis ipius p quã suã similitudinẽ rebus cõicare voluit nõ q̃tum ad hoc q̃ essent sed etiam q̃tũ ad hoc q̃ alioruz cause essent. Dis. n. duobus modis creature cõiter oẽs diuinam similitudinẽ consequunt vt supra ostensum est: p hoc etiam decor ordinis in rebus creatis apparet. Patet autem q̃ non sic idem effectus cause naturali ⁊ diuine virtuti attribuitur q̃i partim a deo ⁊ partim a naturali agẽte fiat: sed totus ab vtroq; secundum alium moduz sicut idem effectus: totus attribuitur instrumẽto ⁊ principali agenti etiam totus.

¶ Q̃ diuina prouidentia non excludit totaliter malum a rebus. LXXI.

EX his etiã apparet q̃ dina prouidẽtia que res gubernat non impedit q̃n corruptio ⁊ defectus ⁊ malum in rebus inueniatur. Diuina enim gubernatio qua deus in rebus opatur nõ excludit operationem causarum secundarum sicut iaz ostensum est: contingit autẽ ꝓuenire defectum in effectu ꝓpter defectum cause secũde agẽtis absq; eo q̃ sit defectus in primo agente: sicut cuz in effectu artificis habentis perfecte artem contingit aliquis defectus propter instrumenti defectum: ⁊ si

cut hominem cuius vis motiua est fortis cōtingit claudicare nō ꝓpter defectū vtutis motiue sed ꝓpter tibie curuitatē cōtingit igit in his que aguntur a deo aliquē defectū a aliqō malum inueniri ꝓpter defectū secūdoꝝ agentiū ꝛ in ipso deo nullus sit defectus. ¶ Amp. pfecta bonitas in rebus creatis nō ūenit nisi eēt ordo bonitatis in eis vt. s. quedā sint alijs meliora: nō. n. iplerēt oēs gradus possibiles bonitatis: neq; etiā alia creatura deo assimilaret q̄tū ad hoc q̄ alteri eminēt: tolleret etiā sūmus decor a rebus si ab eis ordo distinctorū a dispariū tolleret: a qō ē amplius tolleret multitudo a reb⁹ inequalitate bonitatis sublata: cū ꝓ differētias q̄bus res ab iuicē differūt vnū altero melius existat: sicut aiatū inanimato a rationale irrationali: a sic si equalitas oīmoda esset in rebus nō eēt nisi vnū bonū creatū: qō manifeste pfectioni derogat creature: gradus aūt bonitatis supior est vt aliquid sit bonū qō nō possit deficere a bōitate: iferior aūt eo ē qō pōt a bonitate deficē: vtraq; igit gradū bonitatis pfectio vniuersi requirit: ad ꝓuidentiā aūt gubernātis ptinet pfectionē i rebus gubernatis cōseruare nō aūt eā minuere: igit non pertinet ad diuinam ꝓuidentiā vt oio excludat a rebus potētiā deficiendi a bono: hāc aūt potētiaz seq̄t malū: qz qō pōt ōfice q̄nq; defic: a ipe defect⁹ boni malū ē vt supra ostēsū ē nō est igit ad diuinaz ꝓuidentiā pertinens vt oio maluz a rebus gubernatis ꝓhibeat. ¶ Ad hec optimū in gubernatione qualibet ē vt rebus gubernatis secundum modum suū prouideatur: in hoc eni regimis iusticia consistit: sicut igit esset cōtra rationē humani regiminis si impedirent a gubernatore ciuitatis hoies agere secūdum sua officia nisi forte q̄nq; ad horā ꝓpter aliquaz necessitatem: ita esset contra rōnē diuini regiminis si nō sineret res creatas agere secūdum modū ꝓprie nature: ex hoc autē q̄ creature sic agūt sequitur corruptio a malū in rebus cum ꝓpter contrarietatē a repugnātiā q̄ ē in reb⁹ vna res sit alterius corruptiua: nō est igitur ad diuinā ꝓuidentiā ptinēs: malū oīno a rebus gubernatis excludē. ¶ Itē impossibile ē q̄ agens opet aliquod malū nisi ꝓpt hoc q̄ intendit aliqō bonū sicut ex superioribus apparet: ꝓhibē aūt cuiuscūq; boni ītētionē vniuersaliter a rebus creatis nō pertinet ad ꝓuidentiam eius q̄ est oīs boni cā: sic. n. multa bona subtraherentur ab vniuersitate rerum: sicut si subtraheret igni intentio generandi sibi simile ad quā sequit hoc malū qō est corruptio rerū cōbustibiliū: tolleret hoc bonū qō ē generatio ignis a conseruatio ipsius secūdū suā speciē: non est igit diuine ꝓuidentie malum totaliter a rebus excludere. ¶ Ad hec multa bona sunt i rebus que nisi mala essent locū nō haberēt: sicut nō esset patiētia iustoꝝ si nō eēt malignitas persequētiū: nec esset locus iusticie vidicandi si delicta nō eēnt: in rebus etiā nālibus nō eēt vni⁹ generatio nisi esset alteri⁹ corruptio: si g̃ malū totaliter ab vniuersitate rerū ꝓ diuinā prouidētiā excluderet oporteret ēt bonoꝝ multitudinē diminui: qō esse non debet: quia virtuosius est bonum in bonitate q̄ in malitia malum sicut ex superioribus pz: igitur non debet per diuinā prouidentiam totaliter malum excludi a rebus. ¶ Amp. bonum totius preeminet bono partis: ad prouidū igit gubernatorē pertinz negligere aliquē defectū bonitatis i pte vt fiat augmētū bonitatis in toto: sicut artifex abscōdit fūdamentū sub terra vt tota domus habeat firmitatē: sed si malū a quibusdā ptibus vniuersi subtraheret: multum deperiret pfectionis vniuersi cū pulchritudo ex ordinata bonoꝝ a malorꝝ aduunatione consurgit dum mala ex bonis deficientibus proueniunt: a tamen ex eis quedam bona consequuntur ex ꝓuidentia gubernantis: sicut a silentij interpositio facit cantilenam esse suauem: non igitur per diuinam prouidentiam debuit malum a rebus excludi. ¶ Ad hec res alie a precipue iferiores ad bonum hominis ordinantur sicut ad finem: si autem nulla mala essent in rebus: multuz de bono hominis diminueretur a quatum ad cognitionem a quantū ad boni desiderium vl amorem: nam bonum ex comparatione mali magis cognoscitur: a dum aliqua mala perpetrātur: ardentius bona optamus: sicut quantum bonum sit sanitas: infirmi maxime cognoscunt: qui etiaz ad eam magis exardent q̄ sani: non igitur pertinz ad diuinam prouidentiaz mala a rebus totaliter excludere. ¶ Propter quod dicitur Isa. xlv. Faciēs pacem a creans malum. Et Amos. iij. Non ē malum in ciuitate qō deus non fecerit. Per hoc aūt excluditur quorundam error qui propter hoc q̄ mala in mundo euenire videbant dicebant deum non esse sicut Boetius in primo de consolatione introducit quēdam philosophum querentem: si deus ē vnde malū est: esset autez econtrario arguendum: si malum est: deus est: non enim esset malum sublato ordine boni: cuius priuatio est malū hic autez ordo non esset si deus non esset. ¶ Tollitur etiam et erroris occasio per premissa illis q̄ diuinam prouidentiam, vsque ad hec corruptibilia extendi negabāt propter hoc quod in eis multa mala euenire conspiciebant: sola autez incorruptibilia diuine prouidentie subdi dicebant i quib⁹ nullus defectus nec malum aliquod inuenitur. Per hoc etiam tollitur errandi occasio manicheis qui duo prima principia agentia posuerunt bonum et malum quasi malum sub prouidentia boni dei locum habere non posset. Soluitur etiam quorundam dubitatio vtrum scilicet actiōes male sint a deo. ¶ Nam cum ostensum sit ōne agens

actionē ſuā ꝓducē in quātū agit vtute diuina et ex hoc deū eē oium ⁊ effectuū ⁊ etiā actionū cām ītēqz oſtenſū ſit ꝙ malū ⁊ defectū in his q̄ ꝓuidē tia diuina regūtur accidat ex cōditione ſecūdarū cauſarū in quibus pōt eē deffectus: manifeſtū eſt ꝙ actiones male ſecūdū ꝙ deficiētes ſūt nō ſunt a deo ſed a cauſis primis deficiētibus: q̄tū aūt ad id qō de actione ⁊ de entitate hñt oz ꝙ ſint a deo ſicut claudicatio eſt a virtute motiua q̄tuz ad id qō hz de motu: q̄tū vo ad id quod hz de defectu eſt ex curuitate cruris.

¶ Q: diuina ꝓuidentia non excludit contingen tiam a rebus. LXXII.

SIcut aūtē diuina ꝓuidentia non excludit vliter malū a rebus: ita etiam non excludit con tingētiā nec neceſſitatē rebus ivonit Jam eni oſtenſū ē ꝙ operatio ꝓuidētie q̄ de' opa tur in rebus nō excludit cauſas ſecūdas ſed p eas ipletur in q̄tū agūt virtute dei: ex cauſis aūtē ꝓri mis aliqui effectus dicūtur neceſſarij vl' contingē tes: nō aūt ex remotis cauſis: nā fructificatio plan te eſt effectus cōtingēs ꝓpter cām ꝓximā que eſt vis germiatiua q̄ pōt ipediri ⁊ deficere: q̄uis cā re mota. ſ. ſol ſit cā ex neceſſitate agens: cum igitur inter cauſas proximas multa ſint que deficere poſſunt: nō oēs effectus d̄ ꝓuidētie ſubdunt erūt neceſſarij ſz plurimi ſūt cōtingētes. ¶ Ad hec ad diuinā ꝓuidentiā pertinet vt gradus entiū qui poſſibiles ſunt adipleant vt ex ſupra dictis patet. ens autem diuiditur per contingens ⁊ neceſſariū ⁊ eſt per ſe diuiſio entis: ſi igitur diuina ꝓuidētia excluderet omnē contingentiam: non omnes gra dus entium conſeruarentur. ¶ Amp̄: quanto ali qua ſunt ꝓpinquiora deo tanto magis de eius ſimilitudine participans ⁊ quanto magis diſtant tanto magis a ſimilitudine ipſius deficiunt: illa aūt que ſunt deo ꝓpinquiſſima ſunt omnino imo bilia. ſ. ſubſtantie ſeparate que maxime ad dei ſi militudinem accedūt qui eſt omnino immobilis: ea autem que ſunt his ꝓxima ⁊ mouentur ime diate ab his que ſemper eodem modo ſe habent: quandam imobilitatis ſpeciem retinent in hoc ꝙ ſemper eodem modo mouentur: ſicut corpora celeſtia: conſequitur ergo ꝙ ea que conſequuntur ad iſta ⁊ ab eis mota longius ab imobilitate di ſtant vt ſcilicet non ſemper eodem modo moueā tur: ⁊ in hoc ordinis pulchritudo apparet: omne autem neceſſarium in quātum huiuſmodi ſemp eodem modo ſe habet: repugnaret igitur diuine ꝓuidentie ad quam pertinet ordinem in rebus ſtatuere ⁊ conſeruare ſi omnia ex neceſſitate eue nirent. ¶ Preterea quod neceſſarium eſt eſſe: ſē per eſt: nullum autem corruptibile ſemper ē: ſi igi tur diuina ꝓuidentia hoc requirit ꝙ oia ſint ne ceſſaria: ſequitur ꝙ nihil ſit in rebus corruptibile ⁊ per conſequēs nec generabile: ſubtraheret ergo a rebus tota pars generabiliū ⁊ corruptibiliuz: qō ꝑfectioni derogat vniuerſi. ¶ Ad hec in omni mo tu ē quedā generatio ⁊ corruptio: nā in eo qō mo uetur aliquid incipit ⁊ aliquid deſinit eſſe: ſi ergo omnis generatio ⁊ corruptio ſubtraheret ſubtra cta contigētia rerū ōniuz vt oſtenſū eſt: cōſequēs ē ꝙ ⁊ motus ſubtraheret a rebus ⁊ oia mobilia. ¶ Itē debilitatio vtutis alicuius ſubſtātie ⁊ eius ipedimētū ex aliquo cōtrario agēte: eſt ex aliq̄ ei' imutatiōe: ſi ergo diuina ꝓuidētia nō ipedit motū a rebus: neqz etiā ipediet debilitatio vtutis iparū aut ipedimentū ex reſiſtentia alterius: ex vtutis aūt debilitate ⁊ eius ipedimēto cōtingit ꝙ res natura lis nō ſēper eodē mō opat: ſed q̄nqz deficit ab eo qō cōpetit ſibi ſecūdū ſuā naturā vt ſic naturales effectus nō ex neceſſitate ꝓueniāt: nō igif pertinet ad ꝓuidentiam diuinā ꝙ rebus ꝓuiſis neceſſita tem imponat. ¶ Amp̄. in his que ꝓuidentia ō bite reguntur non debet eſſe aliquid fruſtra: cum igitur manifeſtum ſit cās aliquas eſſe contingen tes ex eo quod impediri pñt vt non ꝓducant ſu os effectus patz quod contra rationem ꝓuiden tie eſſet quod oia ex neceſſitate contingerent: non igi tur diuina ꝓuidentia neceſſitatem rebus impo nit contingentiam a rebus vliter excludens.

¶ Q: diuina ꝓuidentia non excludit arbitrij libertatem. LXXIII.

EX qūo etiam pz quod ꝓuidentia diuina volunta tis libertati non repugnat. Cuiuſli bet enim gubernantis ꝓuidentis gubernatio ad perfectionem rerum gubernatarum ordinatur: vel adipiſcendam vel augendam vel conſeruādā quod igitur perfectionis eſt: magis conſeruandū eſt per ꝓuidentiam quam quod eſt imperfectio nis ⁊ defectus in rebus autem inaiatis cāz conti gentiam ex imperfectione ⁊ defectu eſt: ſecundum enim ſuam nām ſunt determinata ad vnum effec tum quem ſp conſequūtur niſi ſit impedimentuz vel ex debilitate vtutis vel ex aliquo exteriou agen te vel ex māe indiſpoſitione: ⁊ ꝓpter hoc cauſe nāles agentes non ſunt ad vtrūqz ſz vt frequenti' eodem mō ſuum effectum ꝓducunt: deficiunt autem raro. Q: autem voluntas ſit cauſa conitn gens ex ipſius perfectione ꝓuenit: quia nō hz virtutem limitatam ad vnum ſed habet in ptāte ꝓducere hūc effectum vel illum ꝓpter quem

est contingens ad vtrūlibet: magis enim pertinet ad prouidentiam diuinam cōseruare libertatem voluntatis quam cōtingentiam in nālibus causis.

Amp. ad ꝓuidētiā dinā pertinet vt rebus vtatur ſm modū earū modus aūt agēdi cuiuslibz rei cōſequit formā ei⁹ q̄ est ꝓncipiuz actionis: forma aūt per quā agit volūtarie agēs nō est determiata agit eni volūtas p formā apprehēſā ab intellectu nā bonū apprehensū mouet voluntatē vt ei⁹ obiectum: intellectus autez nō hz vnā formā effect⁹ determinat ſed oe rōne ſua ē vt multitudinē formarū cōphendat: ⁊ ꝓpter hoc voluntas multiformes effectus ꝓducere pōt: nō igit ad rōnē ꝓuidentie ptinet q̄ excludat libertatis volūtatē.

Itē per gubernationē cuiuſcunq; ꝓuidētis res gubernate deducūt ad finē cōuenientē: vñ ⁊ de ꝓuidētia diuina Greg⁹. niſſenus dicit q̄ ē volūtas dei p quaz oia q̄ ſūt cōuenientē deductionē accipiūt: finis aūt vltim⁹ cuiuslibet creature ē vt cōſequat diuinam ſilitudinē ſicut ſupra oſtenſū ē: eēt igit dine ꝓuidētie repugnās ſi alicui rei ſubtraheret illud p quod aſſequit diuinā ſimilitudinē agēs aūt voluntariū aſſequit dinā ſilitudinē in hoc q̄ libere agit: oſtenſū ē. n. in ꝑmo liberū arbitriū in deo eſſe: nō igit p ꝓuidētiā ſubtrahit volūtatis libertas.

Ad hec ꝓuidētia ē multiplicatiua bonoꝝ in rebus gubernatis: illud ergo p qō multa bona ſubtraherētur a rebus nō pertinet ad ꝓuidentiā: ſi aūt libertas volūtatis tolleret multa bona ſubtraherent: tolleret eni laus vtutis hūane q̄ nulla ē ſi hō libere nō agat: tolleret etiā iuſticia ꝑmiātis ⁊ puniētis ſi nō libere hō ageret bonū vl malū: ceſſaret etiā circūſcriptio i cōſilijs q̄ de his q̄ ex neceſſitate aguntur frustra tractarent: eēt igit cōtra ꝓuidentie rōnem ſi ſubtraheret voluntatis libertas.

Hinc ē qō dr Eccl. xv. Deus ab initio conſtituit hominē ⁊ reliquit illū in manu conſilij ſui: ⁊ iterū. Ante hominē vita ⁊ mors bonū ⁊ malū qō placuerit ei dabitur illi. Per hoc aūt excludit error ⁊ opio ſtoicorū que ſm ordinē quēdā cārū intranſgreſſibilem quē greci imarminin vocabāt: oia ex neceſſitate dicebāt prouenire.

Q. diuina prouidentia non excludit caſum ⁊ fortunam. LXXIIII.

Ex premiſſis etiā apparet q̄ diuina ꝓuidētia non ſubtrahit a rebus caſū ⁊ fortunā. In his eni q̄ i miori pte accidūt dicūt eē fortuna ⁊ caſus: ſi aūt ꝓueniret aliqua vt in miori pte: oia ex neceſſitate acciderēt: nā eā que ſūt cōtingētia vt in pluribus in hoc ſolo a neceſſarijs differūt q̄ pōt i miori pte deficere: eēt aūt cōtra rōnē dine ꝓuidētie ſi oia ex neceſſitate cōtingerēt vt oſtenſū ē: igit ⁊ cōtra rōnē ꝓuidentie dine eēt ſi nihil fieret fortuitū ⁊ caſuale in rebus.

Amp. cōtra rōnē ꝓuidentie eēt ſi res ꝓuidētie ſubiecte nō agerēt ꝓpt finez: cū ꝓuidētie ſit oia ordinare in finē: eēt etiā cōtra pfectionem vniuerſi ſi nulla res corruptibilis eēt nec aliq̄ vtus deficē potēs vt ex ſupra dictis pz: ex hoc aūt q̄ aliq̄ agēs ꝓpter finē deficit ab eo qō intendit ſequit aliq̄ caſu ꝓtingere: eēt igit cōtra rationē ꝓuidētie ⁊ pfectiōis rerū ſi nō eſſent aliq̄ caſualia.

Ad hec multitudo ⁊ diuerſitas cauſaꝝ ex ordie ꝓuidētie diuine ⁊ diſpōnis ꝓcedit ſuppoſita aūt cārū diſpōne oz vnā alteri q̄nq; cōcurrē p quā ipediat vel iuuet ad ſuū effectū ꝓducendū: ex cōcurſu aūt duarum cārū vel pluriū contigit aliquid caſualiter euenire dū finis nō intentus ex cōcurſu alicui⁹ cauſe ꝓuenit: ſicut iuētio debitoris ab eo q̄ ibat ad foꝝ cā emēdi aliq̄d ꝓuenit ex hoc q̄ debitor etiā ad foꝝ venit: nō est igit dine ꝓuidētie cōtrariū q̄ ſint aliqua fortuita ⁊ caſualia i rebus. Itē quod nō est nō pōt eſſe alicuius cā: vnde oz q̄ vnūquodq; ſicut ſe hz ad eſſe: ita ſe hēat ad hoc q̄ ſit cā: oz igit q̄ ſm diuerſitatē ordinis in entibus ſit diuerſitas etiā ordinis i cauſis: ad pfectionē aūt rerū requirit q̄ nō ſolū ſint in rebus entia p ſe ſed etiā entia per accīa: res. n. q̄ nō hñt in ſua ſubſtantia vltimā pfectionē oz q̄ pfectionē aliq̄ ꝓſequāt p accīa ⁊ tanto per plura quāto magis a dei ſimplicitate diſtant: ex hoc autez q̄ aliquod ſubiectū hz multa accīa ſequit q̄ ſit aliq̄ ens p ſe: accīa: nā ſubiectū ⁊ accidens ⁊ etiam duo accīa vnius ſubiecti ſunt vnū ⁊ ens ſicut homo albus ⁊ muſicū albū oz igit ad pfectionē rerū q̄ ſint etiaz quedā cauſe per accīa: ea aūt que ex cauſis aliq̄b⁹ ꝓcedūt per accīa dicūt accidere a caſu vel a fortuna: nō ē igit cōtra rationē ꝓuidentie q̄ pfectionez rerū cōſeruat vt aliqua fiant vel caſu vel fortuna

Preterea ad ordinē diuine ꝓuidentie pertinet ut ſit ordo ⁊ gradus in cauſis: quāto aūt ē aliqua ſuperior tanto eſt maioris virtutis vnde eius cauſalitas ad plura ſe extendit: nullius autem cauſe naturalis intentio ſe extendit vltra virtutē eius: eſſet enim fruſtra: oz ergo q̄ intentio cauſe particularis nō ſe extendat ad omnia que contingere poſſunt: ex hoc autem contingit aliquid caſualiter vl fortuito q̄ eueniunt aliqua ꝑter intentionē agentiū: ordo igit dine ꝓuidētie exigit q̄ ſit caſus ⁊ fortuna in rebus. Hinc eſt qō dicit Eccl. ix. Vidi nec velocium eſſe curſum ⁊ c: ſed tēpus caſūq; in oib⁹ ſcilicet inferioribus.

Q. prouidentia diuina ſit ſingularium contingentium. LXXV.

EX his autem que ostēsa sūt manifestū fit q̄ dīna prouidētia ꝓuenit vsq; ad singularia generabiliū ⁊ corruptibiliū. Nō eni videt hoꝛ nō esse ꝓuidentiā nisi ꝓpter eoꝛ contingentiā ⁊ q; in eis multa casualiter ⁊ fortuito eueniūt: In hoc eniz solū differūt ab incoꝛruptibilibus ⁊ vīlibus coꝛruptibiliū quoꝝ dicūt ꝓuidentiā eē: ꝓuidētie autē nō repugnat cōtingētia ⁊ casus ⁊ fortuna ⁊ neq; voluntariū vt ostensū est: nihil igit̄ ꝓhibet hoꝛ ꝓuidentiā eē sicut incoꝛruptibiliū ⁊ vīū. Ad hec si deus hoꝛ singulariū ꝓuidentiā non habet: aut hoc ē q; nō cognoscit ea: aut q; nō pōt: aut q; nō vult hoꝛ curā habē: nō aūt pōt dici q̄ deus singularia non cognoscat: ostensū eni est supra: q̄ deus eoꝛ noticiā habet: nec etiā pōt dici q̄ deus eoꝛuz curā habere nō possit cū eius potētia sit infinita vt supra probatū est: neq; etiaz hec singularia gubernationis nō capacia sunt: cū videamus ea gubernari rōnis industria sicut patet in hoibus ⁊ ꝑ naturalē instinctū sicut patet in apibus ⁊ multis aialibus brutis que quodā naturali instinctu gubernant: neq; etiā pōt dici q̄ deus nō velit ea gubernare: cū voluntas ipsius sit vīter ois boni: bonū aūt eoꝛ que gubernant in ordine gubernationis marie cōsistit: nō igit̄ pōt dici q̄ deus hoꝛ singulariū curā nō habet. Amp̄. oēs cāe secūde in hoc q̄ cause existūt diuinā similitudinē cōsequūt vt ex supra dictis ꝑz: inuenitur aūt hoc coīt i causis ꝓducentibus aliq̄d q̄ curā hñt eoꝛ que ꝓducunt sicut aialia nāliter nutriūt fet' suos deus igitur curam hz eoꝛ q̄ cā existit: est autē causa etiam istoꝛ particulariū vt ex supra dictis ꝑz: hz igit̄ eoꝛ curā. Itē ostēsū ē supra q̄ deus in rebus creatis nō ex necessitate nature agit sed per voluntatē ⁊ intellectū: ea aūt q̄ agunt̄ ꝑ volūtatē ⁊ intellectū cure ꝓuidētie subdunt̄: que in hoc cōsistere videtur q̄ per intellectū aliqua dispensent: diuine ergo ꝓuidētie subdunt̄ ea que ab ipso agunt̄: ostensum ē aūt supra q̄ deus opatur in oībus causis secūdis ⁊ oēs rerū effectus reducunt in deū sicut in cām: ⁊ sic oz q̄ ea que in istis singularibus agunt̄ sint sicut ipsius opera: igitur hec singularia ⁊ motus ⁊ operatiōes ipoꝛ diuine ꝓuidētie subiacent. Preterea stulta ē ꝓuidētia alicuī' q̄ non curat ea sine q̄bus ea que curat ñ pñt eē: ꝓstat aūt q̄ si oia deficerēt ꝓticularia q̄ vīa eorū remanē non pñt: si igit̄ deus vīa tm̄ curat: singularia vero ista oio derelinquit: stulta ⁊ iperfecta erit eius ꝓuidētia. Si aūt dicat aliq̄s q̄ hoꝛ singulariū deus curā hz vsq; ad hoc q̄ construent in esse nō q̄tuz autē ad alia: hoc oio esse nō pōt: nā oia alia q̄ circa singularia accidūt ad eoꝛ cōseruationē vel coꝛruptionē oꝛdinant: si ergo deus habet curā singulariū q̄tū ad eoꝛ cōseruationē: hz etiā curam diū circa ea contingentiū. Potest autē aliquis dicere q̄ sola cura vīum sufficit ad ꝓticulariū cōseruationē in esse: ꝓuisa sūt. n. cuiuslibz speciei ea ꝑ que quodlibet indiuiduū illius speciei pōt cōseruari in esse sicut data sunt aialib' oꝛgana ad cibū sumendū ⁊ digerendū ⁊ coꝛnua ad ꝓtegendū se: vtilitates aūt hoꝛ nō deficiūt nisi i miozi ꝑte cuz ea que sūt a natura ꝓducūt effectus suos vel sēp vel frequent̄: ⁊ sic nō ꝓñt oia indiuidua deficere ⁊ si aliquod deficiat: sed scōm hāc rōnē oia que circa indiuidua contingūt ꝓuidētie subiacebūt sicut ⁊ conseruatio eoꝛum in esse: quia circa singularia alicuius speciei nihil pōt accidē q̄d nō reducatur aliquo mō ad ꝓncipia illius speciei: sic igit̄ singularia nō magis subiacent diuine ꝓuidētie q̄tū ad cōseruationē in esse q̄ q̄tū ad alia. Preterea in cōpatione reruz ad finē talis oꝛdo apparet q̄ accidētia sūt ꝓpter substātias vt ꝑ ea ꝑficiunt̄ in substātijs nature: materia ē ꝓpter formā: ꝑ hanc eni participat diuinaz bonitatē ꝓp quā oia facta sūt vt supra ostensū ē. Ex quo ꝑz q̄ ꝓticularia sūt ꝓpter naturā vīem: cuius signū ē q̄ in his in q̄b' pōt natura vniuersalis cōseruari ꝑ vnū idiuiduū nō sunt multa indiuidua vni' speciei sicut ꝑz ī luna ⁊ sole: cū aūt ꝓuidētia sit oꝛdinatiua aliquoꝝ in finē ió oz q̄ a ꝓuidentiā ptineāt ⁊ fines ⁊ ea q̄ sūt ad finē: subiacent. n. ꝓuidētie nō solū vīa sed etiā singularia. Ad hec: hec ē differētia inter speculatiuā cognitionē ⁊ practicā q̄ cognitio speculatiua ⁊ ea q̄ ad ipam pertinēt ꝑficiunt̄ in vīi: ea vo que pertinēt ad cognitionē practicā ꝑficiunt̄ in ꝑticulari: nā finis speculatiue ē vītas que ꝓmo et ꝑ se ⁊ in imatirialib' consistit ⁊ i vīibus: finis vero practice ē operatio q̄ est circa singularia: vnde medicus nō curat hoīem in vīi sed hūc hoīem: ⁊ ad hoc ē tota scia medicine oꝛdinata: cōstat aūt q̄ ꝓuidētia ad practicā cognitionē pertinet cū sit oꝛdinatiua rerū in finē: eēt igit̄ imꝑfecta dei ꝓuidētia si in vīibus consisteret ⁊ vsq; ad singularia nō peruenireꝛ. Itē cognitio speculatiua magis ꝑficit̄ in vīi q̄ in particulari: q; magis sciūt̄ vniuersalia q̄ ꝓticularia: ⁊ ꝓpter hoc vniuersalissimoꝝ ꝓncipioꝝ cognitio ē cōis: ille vo est ꝑfectioꝛ in scia speculatiua qui nō solū vniuersalē sed ꝓpriā cognitionem de rebus hz: nā qui cognoscit in vniuersali tm̄: cognoscit rem soluz in potentia ꝓpter quod discipulus de vīi cognitione ꝓncipioꝝ reducitur in ꝓpriam cognitionez ꝑclonum per mḡrm qui vtranq; cognitionem hz sicut aliquid reducitur de potentia in actum per ens actum: multo igitur magis in scia practica perfectioꝛ est qui non soluz in vīi sz etiam in ꝓticulari res disponit ad actum: diuina igitur ꝓuidentia que est perfectissima vsq; ad singularia se extendit. Amp̄. cum deus sit

cā entis in q̄tum est ens vt supra oñsum est opor tet q ipse sit prouisor entis in quantum est ens: prouidet enim rebus in q̄tuz est causa earū: q̄cq̄d ergo quocūq; mō ē sub eius ꝓuidētia cadit: singu laria aūt sūt entia ⁊ magis q̄ vlia q: vlia nō subsi stūt p se sed sūt solū i singularibus: ē igit dina ꝓui dētia etiā singulariū. Itē creature diuine ꝓuiden tie subdūt ꝓut ab ipso i finē vltimū ordinant q̄ ē bonitas sua: pticipatio igit dine bonitatis a rebus creatis ē per dinā ꝓuidentiā: bonitatē aūt dinam pticipant etiā singularia cōtingentia: oz g̃ q etiaz ad ea dina ꝓuidētia se extendat. Hinc est qđ dicit Matth. x. Duo passeres asse veneūt ⁊ vnus ex eis nō cadit in terrā sine patre meo: ⁊ Sap. viij. Attigit a fine vsq; ad finē fortit. i. a ꝑmis creatis vsq; ad ūltima eoz. Ezech. etiā. ix. arguit opio quorun dā q̄ dicebāt. Dereliquit dominus terrā: dñs nō videt: ⁊ Job. xxij. Circa cardines celi ꝑambulat nec nostra cōsiderat. Per hoc aūt excludit opio quorūdā qui dixerūt q dina ꝓuidētia nō se extē dit vsq; ad hec singularia: quā quidē opionē qui dā Ar. ponūt licet ex verbis eius haberi ñ possit.

¶ Q: prouidentia dei sit singularium ūmediate. LXXVI.

QVidā aūtē cōcef serūt ꝓuidētiā diuinā vsq; ad hec si gularia ꝓcedē: sed quibusdā mediāti bus causis. Posuit. n. ppl'o vt Greg' nissenus dicē triplicē ꝓuidentiā: quarū prima ē sūmi dei ē ꝑmo ⁊ ꝑncipaliter ꝓuidet ꝓpr̄ys. i. oībus spūalibus et ūtellectualibus cōsequēter vo toti mūdo quātum ad genera ⁊ spēs ⁊ vlees causas q̄ sūt corpora cele stia. Secūda vo ē qua ꝓuidet singularibus aialiū ⁊ plātaz et eoz generabiliū ⁊ corruptibiliū q̄tū ad eoz generationē ⁊ corruptionē ⁊ mutationes alias: quā quidē ꝓuidentiā ppl'o attribuit dīs q̄ celū circueunt. Arl. vero hoz qualitatē attribuit obliquo circulo. Tertiā vo ꝓuidentiā ponit rerū que ad humanā vitā ptinēt quā quidē attribuit q̄busdā demonibus circa terrā exīstētibus q̄ fm ipsū hūanarū actionū sunt custodes: ſz tñ secūdū Platonem secunda ⁊ tertia prouidentia a prima dependēt nā deus sūmus secūdos ⁊ tertios statuit ꝓuisores. Hec aūt positio catholice fidei cōsonat quātū ad hoc q oium ꝓuidentiā reducit in deuz sicut in primū actorē videt aūt ſnie fidei repugna re quātū ad hoc q nō oia ꝑticularia dine ꝓuiden tie dicit esse subiecta: quod ex predictis ostēdi pōt

hz eni ocus ūmediatā singulariū cognitionē nō q̄l ea in suis causis cognoscens tantū sed etiā in se ip sis sicut in ꝑmo huius operis est ostensū: icōueni ens aūt videt q singularia cognoscēs eoz ordinē nō velit in quo bonū precipuū rerū cōstat cū vo lūtas sua sit totius bonitatis ꝑncipiū: oz igit q sic ūmediate singularia cognoscit ita ūmediate eorūz ordinē statuat. Amp. ordo q̄ p ꝓuidentiā in re bus gubernatis statuit ex ordine illo ꝓuenit quez prouisor i sua mēte dispposuit: sicut ⁊ forma artis que fit i materia ab ea ꝓcedit q̄ ē in mēte artificis oz aūt vbi sūt multi ꝓuisores vnus sub alio q or dinē contentū supior inferiori tradat: sicut ars in feriori tradat: sicut ars inferior accipit ꝑncipia a superiori: si igitur secūdi ⁊ tertij ꝓuisores ponun tur esse sub ꝑmo ꝓuisore q̄ ē deus sūmus: oz q or dinē statuendū i rebus a sūmo deo accipiāt: nō ē aūt possibile q iste ordo sit in eis pfectior q̄ in sū mo deo: quilmo oēs pfectiones p modū descensus ab eo in alia ꝓueniūt vt ex superioribus pz: oz āt q ordo rerū sit in secūdis ꝓuisoribus non solū in vniuersali sed etiā q̄tū ad singularia: alias ñ pos sent sua prouidētia in singularibus ordinē statuē multo magis ordo singulariū ē in dine ꝓuidentie dispōne. Ad hec in his que hūana ꝓuidentia regunt iuenīt q aliquis supior ꝓuisor circa quedā magna vlia p se ipm excogitat q̄liter sint ordinā da: minoz vero ordinē ipse nō excogitat sed alijs iferioribus excogitādū relinq̄t: ⁊ hoc q̄dē cōtingit per eius defectū in quantū vel singulariū minoz cōditiones ignorat: vel nō sufficit ad omniū ordi nē excogitādū ꝓpter laborē ⁊ tpis ꝓlixitatē q̄ req rereť: huiusmoi aūt defectus longi sūt a deo: na ipse oia singularia cognoscit: nec intelligēdo labo rat aut tēpus requirit: cū itelligēdo seipz oia alia cognoscat sicut supra ostensū ē: ipse igit oium sin gulariū ordinē excogitat: eius igit ꝓuidētia ē oiuz singulariū ūmediate. Itē i rebus hūanis iferio res ꝓuisores p suā industriā ordinē excogitant in his quoz gubernatio eis a pfidēte cōmittit quā quidē industriā a pfidēte hīe nō pñt nec vsū ipius si vo a supiore eā haberēt ia ordinatio per superi orē fieret ipsi aūt essent illius ordinationis nō pro uisores sz executores: ꝓstat aūt per supra dicta q oia sapia ⁊ itellectus a sūmo deo i oīb' itellecti bus causat: nec it:llect' aliquis pōt aliquid intelli gere nisi vtute dina: sicut nec aliqō agēs opat nisi in quātū agit vtute ipsius: ē igit ipse de' ūmediate sua ꝓuidētia oia dispēsans: quicūq; vero sub ipo ꝓuisores dicunt sunt ꝓuidētie ipsius executores.

Preterea superior ꝓuidētia dat regulas ꝓuidē tie iferiori sicut politicus dat regulas ⁊ leges duci exercitus qui dat regulas ⁊ leges cēturionibus et tribunis: si igit sub ꝑma ꝓuidētia dei summi sunt

alie prouidentie:oz q̄ deus illis secūdis vel tertijs ꝓuisoribus det regulas sui regimis:aut ergo dat regulas ⁊ leges vniuersales vel particulares: si āt dat eis vniuersales regulas regimis cū vniuersales regule non possunt semper ad ꝑticularia applicari ⁊ maxime in rebus mobilibus q̄ non semp eo dē modo se habēt:oporteret q illi prouisores se cūdi vel tertij q̄q̄s ꝑter regulas sibi datas ordiarent de rebus sue ꝓuisionis subiectis: haberēt ergo iudiciū super regulas acceptas q̄n ꝟz eas oporteret agere ⁊ q̄n eas ꝑtermittere oporteret: quod eē nō pōt:q; hoc iudiciū ad superiorē pertinet:naz eius ē interꝑtari leges ⁊ dispensare in eis: cuī est eas condere:hoc igit iudiciū de regulis vlibus datis oz q fiat per supremum prouisorem: quod q dem esse non posset si se ordinationi singularium imediate non imisceret:oportet igitur secundum hoc q sit hoz imediatus ꝓuisor:si vero secūdi et tertij ꝓuisores ā sūmo ꝓuisore ꝑticulares regłas ⁊ leges accipiāt:manifeste apparet q horū singlariū ordinario sit imediate per ꝓuidentiam diuinam. ¶ Amꝑ.sp ꝓuisor supior hz iudiciū de his q̄ ab iferioribus ꝓuisoribus ordinantur vtrū sit bene ordinata nec ne:si igit secūdi ꝓuisores vl tertij sint sub deo primo prouisore:oportet q deus iudicium habeat de his que ab eis ordinantur: qō quidē esse nō pōt si hoz singlariū ordinē nō cōsiderat:hz igit ipse ꝑ seipsū curā de singlarib⁹ ¶ Ad hec si de⁹ ꝑ se ipsū imediate inferiora singlaria non curat hoc a deo est vel q; ea despici vel eius dignitas inq̄netur:vt quidā dicūt:hoc autez irrōnabile ē:nā dignius ē ꝓuide aliquoz ordinationē excogitare q̄ in eis oparī:si igit deus in oib⁹ opaī sicut supra ostensū ē:nec in hoc aliquid eius dignitati derogaī:quinimo ꝑtinet ad eius vsem ⁊ sūmā vtutē:nullo mō despiciēdū ē ei vel eius dignitatē cōmaculat:si circa hec singularia imediate ꝓuidentiam hēat ¶ Itē ois sapiēs qui ꝓuide sua vtute vtit in agēdo moderat sue vtutis vsum ordinās ad quid ⁊ quātū ꝓueniat:alias vt⁹ i agēdo sapiam nō sequereī:cōstat aūt ex p̄missis q di na virtus in operādo vsq; ad ifima rerū ꝓuenit: igit dina sapia ē ordinatiua qui ⁊ quot ⁊ qualiter ex eius vtute ꝓgrediant effect⁹ ēt i ifimis rebus: ē igit ipse imediate sua ꝓuidētia oiuz rerū ordinem excogitās. Dinc ē qō dicit Ro.xiij. Que a deo sūt: ordinata sūt:⁊ Judith.ix. Tu fecisti priora:⁊ illa post illa cogitasti:⁊ hoc factū est:qō ipse voluisti

Q̄ executio diuine ꝓuidentie fit mediantibus causis secundis. LXXVII

Ostendendū est āt q̄ ad ꝓuidentiā duo requirūt:ordiatio: ⁊ ordinis executio:quoz primuz fit ꝑ vtutē cognoscitiuā:vñ q̄ ꝑfectioris cognitiōis siue cogitationis sūt:ordinatores alioz dicūtur: sapientis.n.est ordinare: secundū vero fit per virtutem operatiuam:ex ꝓtrario aūt se hz i his duobus:nam tanto ꝑfectior ē ordinatio: quanto magis descendit ad mīma: mīmoz autem executio condecet inferiorem virtutem effectui ꝓportionatam in deo autē q̄tum ad vtrūq; sūma perfectio inuenitur: est enim i eo perfectissima sapia ad ordinandum ⁊ virtus perfectissima ad operandum oz ergo q ipse per sapiam suam oīum ordines disponat etiam mīmoz:exequatur vō mīma siue in sūma ꝑ alias inferiores virtutes per quas ipe opat̄ur:sicut virtus vlis ⁊ altior per inferiorez ⁊ ꝑticularem virtutem. ꝓuenienś est igitur q sint inferiores virtutes agentes diuine ꝓuidentie executores. Item oñsuz est supra q dina operatio non excludit opātiones cāz secundaz:ea vō que ex operationibus secundaz cārum ꝓueniunt dine ꝓuidentie subiacēt cum deus oia singłaria ordinet ꝑ seipsuz vt supra oñsum est:sūt igitur secunde cāe dine ꝓuidentie executores. ¶ Ad hec.quanto virtus alicuius agentis est fortior:tanto in magis remotissimā operationem se extendit:sicut ignis quanto est maior tāto magis remotissima calefacit:hoc autē nō ꝓtingit i agente qō non agit ꝑ medium q̄a qōlibet in q agit ē sibi ꝓximū:cū igit vtus dine ꝓuidētie sit maxia ꝑ aliqua media ad vltimam suam operationē producere debet. Amꝑ. ad dignitatem regentis pertinz vt habeat multos ministros ⁊ diuersos sui regiminis executores: quia tanto altius ⁊ magis suum dominium ostendetur quanto plures in diuersis gradibus ei subduntur:nulla autem dignitas alicuius regentis ē comparabilis dignitati diuini regiminis:conueniens igitur est q per diuersos gradus agentium fiat diuine ꝓuidentie executio ¶ Preterea conuenientia ordinis perfectionem ꝓuidētie demōstrat: cum ordo sit ꝓprius effectus ꝓuidentie ad conuenientiam autem ordinis pertinet ut nihil inordinatum relinquatur: perfectio igitur diuine ꝓuidentie requirit vt excessum aliquarum rerum supra alias ad ordinem conuenientem reducat:hoc autem fit cum ex superabundantia aliquorum magis habentium prouenit aliquod bonum minus habentibus:cum igitur perfectio vniuersi requirat q; quedam alīs abundantibus diuinā bōitatē participēt vt supra ostēsū ē:exigit dine ꝓuidētie ofectio vt per ea q̄ plenius diuinam bonitatem participant executio diuini regiminis minis compleatur ¶ Ad hec nobilior est ordo

cauſarū q̄ effectuū ſicut cauſa potior eſt effectu: magis igitur in eo pfectio ꝓuidētie demōſtrat: ſi aūt nō eēnt aliq̄ cāe medie exequētes dīnā ꝓuidētiā nō eēt in rebus ordo cārū ſed effectuū tantum exigit igit dine ꝓuidētie pfectio q̄ ſint cauſe medie exequētes ipſā. Hinc ē qđ in ps dī. Benedicite omnū oēs vtutes eius: mi. a. qui fa. vo. ei⁹: ⁊ alibi Ignis grādo nix gla. ſpi. procel. q̄ fa. vbū eius.

Q: mediātibus creaturis intellectualibus alie creature regūt a deo. LXXVIII.

QUia uero ad prouidētiā diuinā ptinet vt ordo ſeruet in rebus cōgru⁹ aūt ordo ē vt a ſup̄mis ad īfima deſcēdat ꝓportionaliter: oz q̄ dina ꝓuidētia ſm quādā ꝓportionē vſq; ad res vltimas pueniat: hec aūt ꝓportio ē vt ſicut ſup̄me creature ſūt ſub deo ⁊ gubernant: ab ipſo. ita inferiores creature ſint ſub ſuperioribus ⁊ regant ab ipſis: inter oēs aūt creaturas ſūt ſup̄me intellectuales vt ex ſupioribus p̄z exigit igit diuine ꝓuidētie rō vt cetere creature p creaturas rōnales regāt. Amp̄. quecūq; creatura exquirit dine ꝓuidētie ordinez hoc hz i q̄tū pticipat aliq̄d de vtute ſibi prouidētis: ſicut inſtrumētū nō mouet niſi in quantū per motū participat aliquid de vtute principalis agētis: q̄ igit amplius de vtute dine ꝓuidētie pticipāt ſūt executiua dine ꝓuidētie i illa que minus ptici pāt creature āt itellectuales plus aliis de ipa ptici pant: nā cū ad ꝓuidētiā requirat diſpoſitio ordis q̄ fit p cognoſcitiuā vtutē ⁊ executio q̄ fit p opatiuam: creature rōnales vtrāq; vtutē pticipant: relique vo creature vtutem opatiuaz tm̄: p creaturas igitur rōnales omēs alie creature ſub diuina ꝓuidentia regunt. Ad hec. cuicunq; a deo dat aliqua vtus datur ei in ordine ad effectum ipſius vtutis: ſic. n. optime oia diſponūtur dū vnūq̄q; ordinatur ad oia bona q̄ ex ipſo nata ſunt ꝓuenire: vtus aūt itellectiua de ſe ē ordinatia ⁊ regitiua vnde videmus q̄ qñ ꝓiungūtur in eodem: virtus opatiua ſequitur regimē vtutis intellectiue ſicut i homie videmus q̄ ad iperium voluntatis mouet mēbrum. Idem etiā apparet ſi in diuerſis exiſtāt: nam illi hoies q̄ excedūt in vtute opatiua oz q̄ dirigāt ab illi eq̄i vtute itellectiua excedunt: exigit igit dine ꝓuidētie rō q̄ creature alie p creaturas i tellectuales regant. Itez vtutes pticulares nate ſunt moueri a virtutibus vlib⁹ ut p̄z tam in arte q̄ in natura: cōſtat aūt q̄ vtus itellectiua ē vlior oī alia vtute operatiua: nā vtus itellectiua cōtinz formas vles: ois aūt vtus opatiua tm̄ ē ex aliq̄ ꝓpa forma opantis: oz igit q̄ per vtutes intellectuales moueant ⁊ regant oēs alie creature. Preterea in oibus potētijs ordinatis vna eſt directiua alterius q̄ magis rōnē cognoſcit: vnde videmus in artibus q̄ ars illa ad quā ptinet finis ex quo ſumit rō tot⁹ artificij dirigit illā ⁊ ipat ei q̄ artificiū opatur: ſicut ars gubernatoria nauifactiue: ⁊ illa que formā inducit ipat ei. q̄ materiaz diſponit: inſtrumēta aūt que nō ꝓgnoſcūt aliquā rōnē regūt tm̄: cū ergo ſole itellectuales creature rōnes ordinis rerū creatarum cognoſcē poſſint: earū erit regere ⁊ gubernare oēs alias creaturas. Ad hec qđ ē p ſe ē cā ei⁹ qđ ē p aliud: ſole aūt creature itellectuales operāt p ſe ipſas utpote ſuarū operationū p liberū volūtatis arbitriū oñe exñtes: alie vo creature ex neccitate nature operant tanq̄ ab alio mote: creature igit intellectuales p ſuā opationē ſunt motiue ⁊ regitiue aliarū creaturarū.

Q: ſubſtātie intellectuales inferiores regunt p ſuperiores. LXXIX.

QUm autem inter creaturas intellectuales q̄dā ſūt alīs altiores vt ex ſuperioribus p̄z: oz q̄ ife riores intellectualiū naturaz p ſupiōes gubernēt. Ad hec vtutes magis vles ſūt motiue vtutū pticulariū vt dictū ē: ſupiores aūt int intellectuales naturas hñt formas magis vles vt ſupra oſtenſū ē: ſūt igitur regitiue inferioz intellectualiū naturarū. Itē potētia itellectiua q̄ ē ꝓpiquior ꝓncipio ſemp inuenit regitiua itellectualis vtutis q̄ magis a ꝓncipio diſtat: qđ quidē apparet tā i ſcientijs ſpeculatiuis q̄ in actiuis: nam ſcia ſpeculatiua q̄ accipit ab alia principia ex quibus demōſtrat dicit cē illi ſubalternata: ⁊ ſcia actiua q̄ eſt ꝓpinquior finī quī ē pricipiū i operatiuis ē architectonica reſpectu magis diſtātis: cū ergo inter itellectuales ſubſtātias q̄dā ſit ꝓmo pricipio. ſ. deo ꝓpiquiores vt ſupra oſtenſū ē: ipſe erūt aliaruz regitiue. Ad hec ſupiores itellectuales ſubſtātie pfect⁹ dine ſapie īfluentiā in ſeipſis recipiūt: cū vnūquodq; recipiat aliquid ſm modū ſuum: p ſapiam aūt dinā oia gubernāt: ⁊ ſic oz q̄ ea q̄ magis pticipāt dinā ſapiaz ſint gubernatiua cez que min⁹ pticipant: ſubſtātie igit intellectuales iferiores gubernant p ſupiores: dicūt igit ſupiores ſpūs ⁊ āgeli in q̄tū inferiores ſpūs dirigūt q̄ eis ānūciādo: nā angeli q̄ nūcij dicuntur ⁊ miſtri in q̄tū p ſuā opationem exequūt etiā i reb⁹ corpalibs dine ꝓuidentie ordinem: nā miſter ē quaſi inſtīm aiatum ſm phm: ⁊ hoc ē quod dī in ps. Qui facis āgelos tuos ſpūs: ⁊ miniſtros tuos ignem vrentem.

De ordinatione angelorum ad inuicem LXXX.

QUm aūtē corpo
ralia per ſpiritualia regnant ut oſten
ſum ē: corpaliū aūt ē quida ordo: oz q ſupiora cō
pora p ſuperiores intellectuales ſubſtātias regāt:
inferiora vero per inferiores: qz vero quanto aliq̄
ſubſtātia ē ſuperior: tāto virtus eius eſt vniuerſa
lior: virtus vero intellectualis ſubſtātie ē vlīor vir
tute corpis: ſuperiores quidez inter intellectuales
ſubſtātias habēt vīrtutes ñ explicabiles per aliquā
vīrtutē corporeā: ꝛ iō nō ſūt corpibus vnite: inferio
res vo habēt vīrtutes pticulatas explicabiles p aliq̄
corporea inſtrumēta: ꝛ iō oz q corporibus vnian
tur: ſicut aūt ſuperiores inter ſubſtantias intellec
tuales ſūt vniuerſaliorīs vīrtutis: ita etiā ꝛ perfecti
us diuinam diſpoſitionē ab ipo recipiunt in hoc
q vſq; ad ſingularia ordinis rationē cognoſcūt p
hoc qō a deo accipiūt: hec aūt diuine ordinatiōis
manifeſtatio dīnitus facta vſq; ad vltīas intellec
tualiū ſubſtātiarū ptingit: ſicut dicitur Job. xxv.
Nūquid ē numerus militū eius: ꝛ ſuper quē nō
ſurget lumē ei⁹: ſz inferiores intellectus non in ea
pfectione ipam recipiūt q per eā ſingula q̄ ad or
dinē diuine ꝓuidentie ſpectāt ab ipſis exequenda
cognoſcē poſſunt: ſed ſolū in quadā cōitate: quan
toq; ſūt inferiores tāto per primā illuminationez
diuinit⁹ acceptā minus in ſpeciali diuini ordinis
cognitionē accipiūt: in tantū q intellectus huma
nus q̄ ē ifim⁹ ſm naturalē cognitionē ſolū quoꝝ
dā vlīmorū noticiā hz. Sic igit ſubſtātie intelle
ctuales ſuperiores pfectiorē cognitionē p̄dicti or
dinis imediate conſequuntur a deo: quā quidez
pfectionē oz q a⁹ie inferiores per eas conſequant:
ſicut ſupra dximus q vlīs diſcipuli cognitio per
cognitionē magiſtri q̄ in ſpeciali cognoſcit pducit
ad perfectū. Hinc ē qō Diony. de ſuprmis intelle
ctualib⁹ ſubſtātiis quas p̄me ierarchie. i. ſacri p̄n
cipatus noiat. vīj. c. cel. ierar. dic̄ q nō p alias ſub
ſtātias ſanctificate ſed ab ipſa diuinitate i ipa ime
diate ertendunt etiā ad imaterialē ꝛ iuiſibilē pul
chritudinē q̄tū fas eſt in cōtēplatiōez adducūtur
ꝛ ad dinoꝝ opez ſcibiles rōnes: ꝛ p has dicit ſup
poſitas celeſtiū eſſentiarū diſpōnes erudiri. Sic
ergo altiores intellectus in altiori pricipio cogniti
onis perfectionē ſuſcipiunt: in qualibet autem diſ
poſitione ꝓuidētie ipſa ordinatio effectuū ex for
ma agentiū oriuat: oz. n. effectus a cā ſcōm aliq̄
ſimilitudinē ꝓcedē: q at agēs ſue forme ſilitudinē
effectibus cōicet ē ꝓpter aliquē finē: p̄mū ergo p̄n
cipiū in diſpōne ꝓuidētie eſt finis: ſecundū forma
agētis. tertiū ipſa diſpō ordinis effectuū: ſuprmuz
igit in ordine intellectus ē q̄ i fine ordis rō attēdat
ſecū lū aīt q in foꝛa: tertiū vo q ipa ordis diſpō
i ſeipſa nō in aliq̄ altiori p̄ncipio cognoſcat: vñ et
ars q̄ ꝓſiderat finē ē architectonica reſpectu eius
q̄ cōſiderat formam: ſicut gubernatoria reſpectu
nauifactiue: ea vo que cōſiderat formā reſpectu
ei⁹ q̄ cōſiderat ſolū ordinē motuū q̄ ordinant ad
formā: ſic̄ nauifactiua reſpectu manus artificū:
ſicut ḡ inter illos intellectus q̄ imediate in ipo deo
pfectā cognitionē ordinis ꝓuidentie dine pcipiūt
ē quidā ordo: qz ſuprmi ꝛ p̄mi ordis ꝓuidētie rō
nē accipiūt in ipſo vltimo fine q̄ ē dina bonitas.
Quidā tñ eoꝝ alijs clari⁹: ꝛ iſti dicunt ſeraphim
q̄i ardētes vel incēdētes: qz per incendiū ſolet deſi
gnari itēſio amoris vel deſiderū q̄ ſūt de fine: vnō
Diony. dic̄. vīj. c. cel. ierar. q ex hoc eoꝝ noie deſi
gnat ꝛ imobilitas eoꝝ erga diua feruēs ꝛ flexibil⁹
ꝛ reductio inferioꝝ i deū ſicut in finē. Secūdi aūt
rōnē ordinis ꝓuidētie i ipſa ſoꝛa dina pfecte ꝓgno
ſcūt: ꝛ hi dicunt cherubi qō interp̄tat ſcie plenitu
do: ſcia. n. per formā ſcibilis pficit: vñ dicit Dio.
q talis noiatio ſignat q ſūt contemplatiui i p̄ma
operatrice vīrtute diuine pulchritudis. Tertij vero
ipſā diſpōnē diuinoꝝ iudicioꝝ in ſeipſa conſide
rant: ꝛ hi dicunt throni: nā p thronū ptās iudicia
ria deſignat ſecūdū illud. ſedes ſuper thronū qui
in. iuſti. vnde dicit Diony. q per hāc denoiationē
deſignat q ſūt deifici ꝛ ad oēs dinas ſuſceptiones
familiarit apti. Nō aūt ſic p̄miſſa intelligēda ſūt
q̄i aliud ſit dina bonitas ꝛ aliud dina eſſētia ꝛ ali
ud ſcia rerū diſpōnē cōtinens ſz qz ſm hoc alia et
alia ē eius cōſideratio. Itē inter potētias etiaz
ifeniores ſpūs q̄ dini ordinis p eos exequēdi pfec
tā cognitionē per ſuperiores ſpūs cōſequūt oz or
dinē eſſe: nā q̄ inter eos ſūt altioris vīrtutis etiā ſūt
vlīoris in cognoſcendo: vnde cognitionē ordinis
ꝓuidētie in p̄ncipijs ꝛ cauſis magis vlībus adipi
ſcunt: inferiores vero i cauſis magis pticularibus
altioris. n. intellectus eēt hō q̄ ordinē oīum natu
raliū ꝓſiderare poſſet in corporibus celeſtibus q̄
q̄ idiget ad pfectā cognitionē ad inferiora ꝓſpicē:
illi igit qui in cauſis vlībus q̄ ſūt medie iter deū q̄
ē vlīſſima cā ꝛ cās pticulares p̄nt ordinē ꝓuidētie
pfecte cognoſcre: medij ſūt inf illos q̄ in ipſo deo
rōnē predicti ordinis conſiderare ſufficiunt: ꝛ eos
qui in cauſis pticularibus neceſſe habent conſide
rare: ꝛ hi a Diony: ponūtur i media ierarchia: q̄
ſicut a ſuprmo dirigitur ita dirigit ifimā vt dicit i
vīj. c. cel. ierar. Inter has etiā itellectuales ſubſtā
tias oz q ordo quidā exiſtit: nā ipſa vlīs ꝓuidētie
diſpō diſtribuitur quidem primo in multos exe
cutores: quod quidē fit per ordinē dominationū:
dñoꝝ: uz eni ē precipē quid alij erequant: vñ Dio.
dic̄. vīj. c. cel. ierar. q nomē dñatiōis deſignat alē
q̄ anagogē ſuppoſitā omni ſeruituti ꝛ omni ſub
iectioni ſuperioꝛē. Ordo autez ab operante ꝛ exe
quente diſtribuitur ꝛ multiplicatur ad varios ef
fectus quod quidem fit per ordinem virtutum ꝯ
rum nomē vt dicit Dio. ibidē ſignificat quādam

fortē virilitatem in oēs dei formes opationes nō relinquētem sui ibecillitate aliquem dei foꝛaz motum: ⁊ sic ꝑz q̄ ꝓncipium vl̄is opationis ad hunc ordinē ptinet: vnde videt q̄ ad hūc ordinem pertineat motus celestiū coꝛpum ex q̄bus sic a q̄busdā causis vlib⁹ ꝓsequūtur pticulares effectus i natura: ⁊ ideo v̄tutes celoꝝ nominant Luc. xxi. vbi dr̄ q̄ v̄tutes celorum mouebūtur: ⁊ ad eos etiā spūs ptinere videtur executio diuꝛnoꝝ operum que ꝑter nature ordinē fiunt: ⁊ iō ista sūt sublimissima in diuinis misteriis: ꝓpter q̄ dicit Greg⁹. q̄ v̄tutes dicunt illi spūs ꝑ quos signa frequētius fiūt. Et si quid aliud vle ⁊ ꝓmum ē in misteriis diuinis exequēdis ꝓueniēs est ad hūc ordinem pertinere.

Tertio vo vl̄is ꝓuidētie ordo iā i effectibus istitutus incōfusus custodit dū cohibēt ea q̄ posset hūc ordinē perturbare q̄ō quidē ptinet ad ordinē potestatū. vnde Dion⁹. dicit ibidē q̄ nomē ptātum ꝓportat quādā bene ordinatā ⁊ icōfusaz circa diuinas suscepitiōes ordinationē: ⁊ ideo Greg⁹ dicit q̄ ad hūc ordinē pertinet ꝓtrarias ptātes arcē. Infimi aūt inter supiores itellectuales substātias sunt qui ordinem diuine ꝓuidentie in particularib⁹ causis ꝓgnoscibilē diuinitus accipiūt: ⁊ hi imediate rebus hūanis ꝓponūt. vnde Dio. de eis dicit q̄ ista tertia dispō spirituū hūanis ierarchijs p consequentiā ꝓcipit: p res aūt hūanas itelligēde sunt oēs inferiores nature ⁊ cāe pticulares q̄ ad hoiez ordināt ⁊ in vsū hois cedūt sicut pz ex pmissis. Inter has etiā q̄dā ordo exīstit: nā in rebus hūanis ē aliq̄ō bonū cōe q̄ō quidē ē bonū ciuitatis vel gētis q̄ō videt ad principatuū ordinē ptinē: vñ dicit in eodē. c. q̄ nomē ꝓncipatuū ōsignat q̄dā dominium cū ordine sacro ꝓpt̄ q̄ō ⁊ Dan. x. fit mentō de Michaele ꝓncipe iudeoꝝ: ⁊ ꝓncipe persarū et grecoꝝ: ⁊ sic dispō regnoꝝ ⁊ mutatio domiationis de gente in gentē ad ministeriū huius ordinis pertinere oꝛ. Instructio etiam eoꝝ q̄ inter hoīes exīstūt ꝓncipes de his que administrationē sui regiminis ptinēt ad hūc ordinē spectare videt. Est ēt aliq̄ō hūanū bonū q̄ō nō incōicate consistit sz ad vnū aliquē pertinet secūdū seipm: non tamen vni soli sūt vtilia sed multis que sunt ab oīb⁹ ⁊ singulis credenda ⁊ seruanda: sicut ea que sunt fidei: et cultus diuinus ⁊ alia huiusmodi: ⁊ hoc ad archāgelos ptinet: de q̄bus Greg⁹ dicit q̄ sūma nūciant sicut Gabrielē archāgelū nominam⁹ q̄z vnigeniti v̄bi incarnationē nūciauit ab oīb⁹ credēduz est. Quoddā vo hūanū bonū ē ad vnūquodq̄z singulariť ptinēs: ⁊ hoc ad ordinē pertinet angeloꝝ. de q̄bus Greg⁹ dicit q̄ ifima nūciant: vnde ⁊ hoium custodes esse dicūt fm illud ꝑs. Angelis suis mā. de te: vt cu. te in om. vi. tu. ⁊c. vnde ⁊ Dio. dicit q̄ archāgeli medij sūt inter ꝓncipatus ⁊ āgelos habentes aliquid cōmune cū vtrisq̄z: cū pricipatib⁹ quidē in quātū iferioribus angelis ducatū ꝑstant nec imerito quia q̄ sunt ꝓpa i hūanis fꝛz ea q̄ sūt ꝓia dispēsari oꝛ: cū archāgelis vo q̄a annūciāt āgelis et p angelos nobis q̄z ē manifestare hoibus q̄ ad eos ptinēt fꝛz vniuscuiusq̄z analogiā: ꝓpt̄ q̄ō ⁊ cōe nomē vltim⁹ ordo q̄i spāle sibi assumit q̄a: s. officium hꝛz nobis immediate nūciādi: ⁊ propt̄ hoc archāgeli nomē ꝓpositū hñt ex vtroq̄z: dicūt .n. archāgeli q̄i ꝓncipes angeli.

Assignat aūt ⁊ Greg⁹ alit celestiū spirituū ordinationē. Nā ꝓncipatus ini medios spūs cōnumerat post dñationes imediate: v̄tutes vo itel ifimos ante archangelos: sz diligēter ispiciētib⁹ vtraq̄z ordinatio i modico differt: nā fm Greg⁹. ꝓncipat⁹ dicūt nō q̄ gentib⁹ ꝑ ponūtur sed q̄ etiā ipsis bonis spiritib⁹ ꝓncipāt q̄i ꝑexistētes i ministeriorū dinoꝝ executione: dic. n. q̄ ꝓncipari ē ini alios ꝓrē exīstere: hoc aūt scōm assignationē añ dictā diximus ad virtutū ordinē ptinere: v̄tutes aūt fm Grego. sūt que ad quasdā pticulares opationes ordinant cū in aliquo spāli casu ꝑter cōem ordinē oꝛ aliqua miraculose fieri fm quā rationē satis ꝓuenienter cū ifimis ordinātur: vtraq̄z aūt ordinatio ex v̄bis apostoli auctoritatez hꝛe pōt. Dicit. n. Eph̄. ꝓmo. Constituēs illū s. Christū ad dexterā suam in celestib⁹ supra oēz ꝓncipatuz ⁊ potestatē ⁊ virtutē ⁊ dñationē. In q̄ pz q̄ ascendendo supra principatus potestates posuit ⁊ supra has v̄tutes: supra quas dominatiōes collocauit: quē ordinē Dio. obseruauit. Ad Col. autem primo loquens de Christo dicit. Siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates omnia per ipsum ⁊ in ipso creata sūt. In q̄ patet q̄ a thꝛonis incipiēs descēdēdo sub eis dominationes: sub quibus principatus: ⁊ sub his potestates posuit: quem ordinem Gregorius ob seruauit. De seraphin autem fit mētio Isa. vi. de cherubin autem Ezechielis primo: de archangelis i canonica. Jude. cum Michael archāgelus cum diabolo disputans ⁊c̄: de angelis autem i ꝑa vt dictum est. Est autem in omnibus ordinatis v̄tutibus hoc cōmune: quia in vi superioris virtutis omnes iferiores agunt. vnde id quod diximus ad seraphim ordinem pertinere: omnes inferiōes ex virtute ipsius exequuntur: ⁊ similiter etiam in alijs ordinibus est considerandum.

De ordinatione hominum ad inuicem et ad alia. LXXXI.

Inter alias uero itellectuales substātias hūane aīe in fimum graduz habent quia sicut supra dictū ē in sui istitutione cognitionē ordinis ꝓuidētie dine i sola quadā vl̄i cognitione suscipiunt: ad pfectā vo ordinis fm singulariū

cognitionē oz q ex ipsis rebus in quib' ordo dine ꝓuidētie iā ꝓticulariter ĩstitutus ē ꝓducaī: vnde oportuit q haberēt organa corpea p que a rebus corpalibus cognitionē hauirēt: ex q̄bus tñ ꝓpi debilitatē intellectualis lumis pfectā noticiā eorū q̄ ad hominē spectāt adipisci nō valēt nisi p lumē supioris spūs adiuuēt hoc exigente diuina dispō ne vt iferiores p superiores spūs pfectionem acq̄ rant vt supra ostensū est. Quia tñ aliquid hō de lumine itellectuali participat: ei fz ꝓuidētie diuie ordinē subdūtur aialia bruta q̄ itellectu nullo mō pticipāt: vnde oī Gen̄ j. Faciam⁹ hominē ad imaginē ⁊ simi. no. s. scōm q intellectū hz: ⁊ presit. pi. ma. ⁊ vo. ce. ⁊ be. te. Animalia vero bruta ꝛsi itellectu careāt: q: tñ cognitionē aliquā hñt: plātis et alijs que cognitione carēt fm diuine ꝓuidentie ordinē ꝓferūt: vñ oī Gen̄. j. Ecce dedi vobis omnem her. affe. se. su. terrā: ⁊ vni. li. q̄ hñt in semet ipsis sementē generis sui: vt sint vobis in escā ⁊ cūctis animātibus terre. Inter ea vo q̄ penitus cognitione carent vnū subiacet alteri secundū q vnum ē altero magis potētius in agendo: nō. n. pticipant aliq̄d de dispone ꝓuidētie fz solū de executione.

¶ Que vo hñt intellectū ⁊ sensū ⁊ corpalem vtutē: hec in ipo ad iuicē ordināt fm diuine ꝓuidētie dispōnē ad similitudinē ordinis q̄ in vniuerso iuenitur: nā vtus corpea subdit sensitiue ⁊ intellectie vtuti velut exequēs earū iperiū: ipa vero sensitia potētia intellectiue subdit ⁊ sub eius impio cōtinetur. Ex eadē rōne ⁊ inť ipsos hoies ordo iuenitur nā illi q̄ intellectu ꝑminēt nāliť domināt: illi vo q̄ sunt intellectu deficientes cope vo robusti: a nā vident instituti ad seruiēdū: sicut Arī. dicit i sua politica. Cui etiā cōcordat snia Salomōis q̄ dicit ꝓuer. xi. Qui stultus est seruiet sapienti. Et exo. xviij. dicit. Prouide de oni plebe viros sapientes ⁊ timentes deum qui iudicent ꝓplm oni tpe. Sic aūt in operibus vnius hois ex hoc inordinatio ꝓuenit q intellectus sensualē vtutē sequit: sensualis vo vtus ꝓpter corporis indispōnem trahit ad corporis motū vt in claudicantib⁹ apparet: ita ⁊ i regimine hūano inordinatio ꝓuenit ex eo q nō ꝓpť intellectus ꝑminentiā aliquis ꝑest sed vel robore corpali dominiū sibi vsurpat vel ꝓpter sensualez affectionē alijs ad regēdū ꝓficit: quā quidē inordinationē nec Salomō tacet qui dicit Eccle. x. Est malum q̄ vidi sub sole q̄si per errorē egrediens a facie ꝓncipis: positū stultum in dignitate sublimi. Huiusmōi aūt inordinatio diuīa ꝓuidētiā nō excludit: ꝓuenit. n. ꝓmissione diuina ex defetu inferioz agentiū sic ⁊ de alijs malis dictū ē: fz neq̄ p hmōi inordinationē totaliter naturalis ordo peruertitur: nā stultoz dñiuz infirmū ē nisi sapientū cōsilio roboret: vñ dī ꝓuer. xx. Cogitatiōes cōsilijs roborabūtur ⁊ gubernaculis tractanda sūt bella ⁊. xxiiij. Uir sapiēs fortis est ⁊ vir doctus robust⁹ ⁊ validus: q: cū dispositione initur bellum. ⁊ erit salus vbi multa consilia. Et quia consilians regit eum qui consilium accipit ⁊ quodāmodo ei dñat dicit ꝓuer. xvij. q seruus sapiens dominabitur filijs stultis. Patet ergo q diuina ꝓuidētia omnib⁹ rebus ordinem imponit vt sic verum sit q̄ dicit aplūs Ro. xiij. Que a deo sūt: ordinata sunt.

¶ Q̄ inferiora corpora regūtur a deo p corpora celestia. LXXXII.

Sicut autem ĩ substantijs intellectualibus ē superius ⁊ inferius: ita etiā in substātijs corpalibus: substantie aūt intellectuales reguntur a superioribus vt dispositio diuine ꝓuidentie ꝓportionaliter descēdat vsq̄ ad infima sicut iā dictū ē: ergo pari rōne iferiora corpa p supiora dispōnuntur.

¶ Amp̄. quāto aliq̄d corp⁹ ē superius loco: tāto ĩuenit esse formalē: ⁊ ꝓpť hoc rōnabiliť locus superior ē locus inferioris: nā forme ē cōtineri sicut loci: aqua. n. ē formalior ⁊ra: aer aqua: ⁊ ignis aere: sed corpa celestia sūt oīb⁹ loco superiora. ipa igitur sūt magis formalia oībus alijs: ergo magis actiua: agūt ergo ĩ inferiora corpa: sic per ea inferiora dispōnuntur. Item quod est in sua natura perfectum absq̄ contrarietate: est vniuersalioris virtutis q̄ illud quod in sua natura non perficiť nisi in contrarietate: contrarietas enim est ex differentijs determinantibus ⁊ contrahentibus genus: vnde in acceptione intellectus quia ē vniuersalis species contrariorum non sunt contrarie cū sint simul: corpora autem celestia sunt in suis naturis absq̄ omni contrarietate perfecta: non sunt enim leuia neq̄ sunt grauia neq̄ calida neq̄ frigida: corpora vero inferiora non perficiuntur in suis naturis nisi cuz aliqua contrarietate: et hoc etiam motus eorum demonstrat: nam motui circulari corporum celestium non est aliquid contrarium: vnde nec in eis violentia esse potest: motus autem inferiorum corporum contrarij sunt scilicet motus deorsum motui sursum: corpora ergo celestia sunt vniuersalioris virtutis q̄ corpora inferiora: vniuersales autem virtutes sunt motiue particularium sicut ex dictis patet: corpora ergo celestia mouent ⁊ dispōnunt corpora inferiora

¶ Ad hec ostensum est supra q per substantias intellectuales omnia alia reguntur: corpora autē celestia sunt similiora substantijs intellectualibus q̄ alia corpora in quantum sunt incorruptibilia sunt tamen eis propinquiora in quantum ab eis immediate mouenť vt supra ostensū ē: p ipa igit

regũtur iferiora corpora. ¶ Preterea oz primum principiuz motus esse aliquid imobile: que ergo magis accedũt ad imobilitatẽ debẽt eẽ alioz motia: corpa ãt celestia magis accedũt ad imobilitatẽ ꝑmi principij q̃ iferiora: qz nõ mouẽt nisi vna spẽ mot⁹. s. motu locali: alia vo corpa mouẽt oib⁹ spe ciebus motus: corpa igitur celestia sunt motiua z regitiua omnium inferiorz corpum. ¶ Amꝑ: ꝑmũ in quolibet genere ẽ causa eoz que sunt post: int omnes autẽ alios motus ꝑmus est motus celi. pri mo quidẽ qz motus localis ẽ ꝑmus inter oẽs mo tus: z tpe quia solus põt esse perpetuus vt ꝓbat i octauo phicoz: z nãliter: qz sine ipso nõ põt esse aliquis alioz motuũ: non eni augmentat aliquid nisi ꝑexistente alteratiõe ꝑ quã qo prius erat dissi mile conuertatur z fiat simile: neqz alteratio põt esse nisi ꝑexistente loci mutatione quia ad hoc q̃ fiat alteratio oz q̃ alterans sit magis propinquuz alterato nunc q̃ prius: est etiaz pfectione prior: qz motus localis non variat rem scõm aliq̃d ei inhe rens sed solũ secũdũ aliquid extrinsecũ: z ꝓpter hoc est rei iã pfecte. Scõo qz etiã int motus locales est motus circularis prior: z tpe qz solus ipse potest esse ꝑpetuus vt ꝓbatur in. viij. phisicoz: z natu raliter quia est magis simplex z vnus cũ nõ distin guatur in principiũ mediũ z finẽ sed totus fit ãsi mediuz: z etiã pfectione quia reflectit ad ꝑncipiuz Tertio quia solus motus celi inuenitur semper re gularis z vniformis: in motibus. n. naturalibus grauiũ z leuiũ fit additio velocitatis in fine: i vio lentis autem additio tarditatis: oz ergo q̃ motus celi causa sit oĩum alioz motuũ. Ad hec sicut se habet imobile simplr ad motuz simplr: ita se hz i mobile secundũ hũc motũ ad motũ talẽ: id autez qõ ẽ imobile simpliciter ẽ principium oĩs motus: vt supra probatũ ẽ: qõ q̃ est imobile ꝑm alterationẽ ẽ ꝑncipiũ oĩs alterationis: corpa ãt celestia sola inter corpalia sũt ialterabilia qõ demõstrat dispõ coz. q̃ sp cadẽ inuenit: est ergo sp corp⁹ celeste ca oĩs alte tiõis i his q̃ alterãt: alteratio aũt i his iferiorib⁹ ẽ ꝑncipiũ oĩs motus: nã ꝑ alterationẽ puenit ad aug mẽtũ z generationẽ: generãs ãt ẽ motor ꝑ se i mo tu locali grauiũ z leuiũ: oz ergo q̃ celũ sit cã õnis motus in istis inferiorib⁹ corpibus. Sic ergo patz q̃ copa iferiora a deo ꝑ corpa superiora reguñt.

Epilogus ꝓdictoz. LXXXIII.

EX omnibus autẽ his que ostẽsa sũt colligẽ possum⁹ q̃ q̃tũ ad ordinis excogitationẽ rebus ꝑponẽdi de⁹ oĩa ꝑ seipm dispõit. vñ sup illud Job xxxiij. Quẽ posuit aliũ sup orbẽ quẽ fabricat⁹ ẽ: dicit Greg⁹. Mundũ quippe per se ipsum regit: q̃ per se ipsũ cõdidit: z Boetius i. iij. de cõsolatione. Deus per se solũ cũcta disponit: sed q̃tũ ad executionẽ iferiora ꝑ supiora dispẽsat: corpalia quidẽ ꝑ spũalia: vñ Greg⁹ dicit in. iij. dialog. ¶ In hoc mũdo visibili nihil nisi ꝑ inuisibilẽ creaturã dispo ni potest iferiores vo spũs per superiores: vñ dicit Diony. iij. c. cele. ierar. q̃ celestes essẽtie itellectua les ꝑmo i se ipsas dinã cdũt illuminationẽ z i nos deferũt q̃ supra nos sũt mãifestatiõẽ: iferiora etiã corpa ꝑ supiora. vñ Diony. dic. iij. c. de diui. no. q̃ sol generationẽ visibiliũ corpoz cõfert z ad vi tã ipam mouet z nutrit z auget z pficit z mũdat z renouat. De his aũt oĩbus sic dicit Aug⁹. i. iij. ỏ trini. Quẽadmodũ corpora grossiora z iferiora ꝑ subtiliora z potẽtiora quodã ordine reguñt: ita oĩa corpa ꝑ spiritũ vite rationalẽ: z spiritꝰ ratio nalis peccator ꝑ spiritũ rõnalẽ iustũ.

¶ Qz corpa celestia non imprimãt in intellectus nostros. LXXXIIII.

EX his aũtem que ꝑmissa sũt i promptu apparet q̃ eorũ q̃ sũt circa itellectũ corpa celestia cãe eẽ nõ ꝑnt. Jã. n. ostẽsũ ẽ q̃ dine puidẽtie ordo est vt ꝑ supiora reganť iferiora z moueant: itellectus aũt ordie nãe oĩa corpa excedit vt ex ꝓdictis pz: i possibile ẽ igiť q̃ corpa celestia agant in intellectũ directe: nõ igiť possũt eẽ causa per se eoz q̃ sũt circa intellectũ. ¶ Ad hec nullũ corp⁹ agit nisi ꝑ motũ vt ꝓbať in. viij. phisicoz: q̃ aũt sunt imobilia nõ causanť ex motu: nihil. n. cãtur ex motu aliq̃ agẽtis nisi in q̃tũ mouet: passũ aũt mouet: q̃ igiť sũt oĩo extra motum nõ ꝑnt eẽ cãta a corpib⁹ celestibus: sed ea que sũt circa itelletũ sũt oĩo extra motum per se loquendo sicut patet per philoso phum in septimo phisicorum: quin imo per quie tem a motibus fit anima prudens z sciens vt ibi dem dicitur impossibile est ergo q̃ corpora cele stia sint per se causa eorum que sunt circa intelle ctum. ¶ Amꝑ. si nihil causatur ab aliquo corpo re nisi in quantum mouet dum mouetur oportz omne illud quod recipit impressionem alicuius corpis esse corpus vel aliquam virtutem corpoream. ostensum est autem in secundo q̃ intellectus neqz est corpus neqz virtus corporea: impossibile est igitur q̃ corpora celestia directe imprimant in in tellectum. ¶ Item omne quod mouetur ab aliq̃ reducit ab eo de potentia in actũ: nihil aũt redu cit ab aliq̃ de potẽtia i actũ nisi ꝑ id qõ ẽ actu: oz ergo õne agens z mouens esse aliquo modo actu

respectu eorum ad que passum ⁊ motum est in potentia: corpora autem celestia non sunt actu intelligibilia cum sint quedam singularia sensibilia: cum igitur intellectus noster non sit i potētia nisi ad intelligibilia i actu: ipossibile ē q̄ corpora celestia directe agant in intellectum. Ad hec ꝓpa operatio rei cōsequit̄ nām ipsius q̄ rebus generatis per generationē acquirit̄ simul cū ꝓpa operatione: sicut patet de graui ⁊ leui q̄ hñt statī ꝓpium motū i ſmio sue generationis nisi sit aliq̄d impediēs rōne cui⁹ generās dr̄ mouēs: illud ḡ q̄ō ſm ꝓncipium sue nāe ñ ē subiectū actionib⁹ corpoꝝ celestiū neq; ſm operationē suā pōt ei esse subiectū: ps aūt intellectiua nō cātur ab aliq̄bus ꝓncipijs corpalib⁹ sed ē oio ab extrinseco vt supra ꝓbatū ē: operatio igit̄ intellectus nō directe subiacet corpibus celestibus.

Amp̄. ea q̄ cāntur ex motib⁹ celestibus tē poni subdūtur q̄ō ē numerus ꝓmi mob⁹ celestis: q̄ igit̄ oio abstrahunt a tpe nō sūt celestibus motib⁹ subiecta: intellectus aūt i sua operatione abstrahit a tpe sicut ⁊ a loco. cōsiderat. n. vle q̄ō est abstractū ab hic ⁊ nūc: nō igit̄ operatio itellectualis subditur celestibus motibus: Ad hec nihil agit vltra suam speciē: ipm aūt intelligere transcendit spēm ⁊ formā cuiuslibet corpis agentis: quia ois forma corpea est materialis ⁊ idiuiduata: ipm āt intelligē hz spēm a suo obiecto q̄ō ē vle ⁊ imāle: vñ nullū corpus per formā suā corpoream intelligere pōt: multo igit̄ minus pōt q̄ōcūq; corpus cāre ipsum itelligē i alio.

Itē ꝓz illō q̄ aliq̄d vnit̄ supioꝝib⁹ ñ ē iferioꝝib⁹ subiectū: aīa aūt nāa ſm q̄ itelligit vnit̄ substātijs itellectualib⁹ q̄ sūt supiores ordine nāe corpoꝝib⁹ celestibus nō. n. pōt aīa nostra itelligere nisi scōm q̄ lumē intellectuale inde sortit̄: ipossibile ē igit̄ q̄ intellectualis operatio directe motibus celestibus subdat̄.

Preterea huic rei fidē faciet si considerem⁹ ea q̄ a phīs circa hoc dicta sūt. Antiqui: n. phi nāles vt Democritus Empedocles et h⁹ modi posuerūt q̄ itellect⁹ nō differt a sensu vt ꝓz i. iij. metaphisice ⁊ i. iij. de aīa: ⁊ iō sequebat̄ q̄ intellectus sit quedā virtus corpea sequēs corpoꝝ trāsmutationē: ⁊ iō dixerūt q̄ cū trāsmutatio iferioꝝ corpū sequat̄ transmutationē superioꝝ corpoꝝ itellectualis etiā opatio sequet̄ corpū celestiū motus: ſm illud Homeri. Talis est intellectus in dīje ⁊ hōibus terrenis qualē in die inducit p̄ viroꝝ deorūq;. i. sol vel magis Jupit̄ quē dicebāt sūmū deū itelligētes p ipm totū celū vt ꝓz p Aug⁹. in libro de ciui. dei. Hinc etiā pcessit stoicoꝝ opio q̄ dicebāt cognitionē itellect⁹ cāri ex hoc q̄ imagines corpū nostris mētibus iprimūtur sicut ſpecula quoddā imagines ⁊ sic pagina recipit litteras i pressas absq; hoc q̄ aliquid agat vt Boetius narrat in. v. de cōsolatione: ſm quoꝝ sententiā seqbat̄ q̄ maxime ex impressione corpoꝝ celestium intellectuales notiones nobis imprimerentur. vnde e stoici fuerunt qui precipue necessitate quadā fatali hoium vitā posuerūt duci. Sed hec positio ide falsa apparet: vt Boetius ibidē dicit q̄ intellectus cōponit ⁊ diuidit ⁊ cōparat suprema ad infima ⁊ cognoscit vniuersalia ⁊ simplices formas que in corporibus nō iueniunt. ⁊ sic manifestū ē q̄ intellectus nō ē sicut recipiēs tm̄ imagines corpum sed habet aliquā vtutem corporibus altioꝝ: nam sensus exterior qui solum imagines corpum recipit ad predicta se non extendit: omnes autem sequentes phī intellectum a sensu discernentes causā nostre scientie non aliquibus corporibus sed rebus inmaterialibus attribuerunt sicut Plato posuit causam nostre scientie esse ideas. Aristoti. autem intellectum agentem.

Ex his omnibus est accipere q̄ ponere corpora celestia esse causam nobis intelligendi est consequens opinionem eorum q̄ ponebant intellectum a sensu non differre vt patet etiam per Aristo. in libro de anima: hanc opionē mānifestū ē esse falsam: igit̄ ⁊ manifestū ē ⁊ eā eē falsam que ponit corpora celestia esse nobis causas intelligendi directe. Hinc est q̄ sacra scriptura causam nostre intelligentie attribuit: non alicui corpori sed deo. Job. xxxv. Ubi est deus qui fecit me: qui dedit carmina in nocte: qui docet nos super iumenta terre: ⁊ super volucres celi erudit nos: ⁊ in p̄s. Qui docet hoiem scientiam. Sciendum est tamen q̄ licet corpora celestia directe in telligentie nostre cause esse non possunt: aliquid tamen ad hoc operantur indirecte: licet enim intellectus non sit virtus corporea: tamen in nobis intellectus operatio compleri non potest sine operatione virtutuꝝ corporearum que sunt imaginatio ⁊ vis memorativa ⁊ cogitativa vt ex superioribus patet: ⁊ inde est q̄ impeditis harum virtutum operationibus propter aliquam indispositionem corporis impeditur operatio intellectus: sicut patet in freneticis ⁊ litargicis ⁊ alijs huiusmodi: ⁊ propter hoc etiam bonitas dispositionis corporis humani facit aptum ad bene intelligenduꝝ in quantum ex hoc predicte vires fortiores existunt: vnde dicitur in secundo de anima q̄ molles carne aptos bene mente videmus: dispositio autē corporis humani subiacet celestibus motibus. Dicit enim Augustinus i. v. de ciui. dei: q̄ non vsquequaq; absurde dici potest ad solas corporuꝝ differentias afflatus quosdam valere sidereos: et Damas. dicit in. ij. libro q̄ alij ⁊ alij planete diuersas complexiones et habitus et dispositiones in nobis constituunt: ⁊ ideo indirecte corpora celestia ad bonitatem intelligentie operantur: et sic sicut medici possunt iudicare de bonitate intellect⁹ ex corpis ꝯplexione sic̄ ex dispōne ꝓpria ita astrolog⁹ ex motib⁹ celestibus sic̄ ex cā remota tal⁹

dispõnis: ꝛ p hũc modum põt verificari qõ ꝓto lome⁹ in centiloq̃o dicit. Cũ fuerit Mercurius in natiuitate alicuⁱ ī aliq̃ domoꝝ saturni: ꝛ ipse fortis ī esse suo dat bonitatẽ itelligẽtie medullitus in rebus.

¶ Q. corpora celestia non sunt cause voluntatũ ꝛ electionum nostrarum. LXXXV.

EX hoc ãt ulterius apparet ꝙ corpa celestia nõ sũt voluntatũ nr̃arũ neq; electionũ cã. Volũtas n. in pte itellectiua aie ẽ vt pz p phm in. iij. de aia si igit̃ corpa celestia nõ põt ipmẽ directe in intellectũ nostrũ vt ostensũ ẽ: neq; etiã in volũtatẽ nostrã directe ipmẽ poterũt. ¶ Amp̃. ois electio ꝛ actualis volũtas ī nobis imediate ex appẽhẽsiõe itellectuali cãt: bonũ. n. intellectũ ẽ obiectũ voluntatis vt pz in. iij. de aia: ꝛ ꝓpt̃ hoc nõ põt seq̃ peruersitas in eligẽdo nisi intellectus iudiciũ deficiat in pticulari eligibili vt pz p phm in. vij. ethicorũ: corpa ãt celestia nõ sũt cãe itelligẽtie nostre: ergo nec electiõis nr̃e põt eẽ cãe. ¶ Itẽ q̃cunq; ex ipressione corpũ celestiũ ī istis inferioribꝰ eueniũt nãliter cõtingũt cũ hec inferiora sint nãliter sub illis ordinata: si ergo electiones nostre eueniũt ex ipressiõe corpoꝝ celestiũ: oꝝ ꝙ nãliter eueniãt vt. s. sic hõ nãliter eligat opari suas opationes sicut nãli instictu bruta opant ꝛ nãliter corpa inaiata mouent: non g̃ erũt ꝓpositũ ꝛ nã duo ꝓncipia agẽtia sz vnũ tm̃ q̃ ẽ nã: cuⁱ cõtrariũ pz p Arĩ. in. ij. phicoꝝ: nõ ẽ g̃ verũ ꝙ ex impressione corpoꝝ celestium nr̃e electiões ꝓueniãt. Preterea ea q̃ nãliter fiũt determiatis medi⁹ ꝓducũt ad finẽ: vñ sp ꝛ eodẽ mõ cõtingũt: nã. n. determiata ẽ ad vnũ: electiões aũt hũane dr̃sis dr̃s tendũt ad finẽ tã in moralibꝰ q̃ in artificialibus: nõ igit̃ electiões hũane sũt nãliter. ¶ Amp̃. ea q̃ nãliter fiũt vt plurimũ recte fiũt: nã. n. nõ deficit nisi in paucioribꝰ: si igit̃ hõ nãliter eligeret: vt in pluribus electiões eius essent recte: qõ pz eẽ falsũ: nõ igit̃ hõ nãliter eligit qõ oporteret si ex ipulsu corpoꝝ celestiũ eligeret. ¶ Itẽ ea que sũt eiusdẽ spẽi nõ diuersificãt ī opatiõibꝰ nãlibus q̃ nãm spẽi ꝓsequũt: vñ ois Irũdo siliter facit nidũ ꝛ ois hõ siliter itelligit ꝓma ꝓncipia q̃ sũt nãliter nota: electio aũt ẽ opatio ꝓpr̃a spem hũanã: si igit̃ hõ nãliter eligeret oporteret ꝙ oẽs hoies eodẽ mõ eligerẽt qõ pz eẽ falsũ tã in moralibus q̃ in artificialibus.

¶ Ad hec vtutes ꝛ vitia sũt electionũ ꝓncipia ꝓpria: nã virtuosus ꝛ vitiosus differũt ex hoc ꝙ cõtraria eligũt: vtutes aũt politice ꝛ vitia nõ sũt nobis a nã: sz ex assuetudine vt ꝓbat phs in. ij. ethicoꝝ ex hoc ꝙ q̃les opatiões assuescim⁹ ꝛ maxime a puero ad tales habitũ hẽm⁹: g̃ electiones nostre nõ sũt nobis a nã: nõ g̃ causãt ex ipressione corporũ celestiũ fm quã res nãliter ꝓcedũt. ¶ Ad hec corpa celestia nõ imprimũt directe nisi ī corpa vt ostẽsuz ẽ: si igit̃ sint cã electionũ nostrarũ: aut hoc erit in q̃to ipmẽ in corpa nostra aut ī q̃tũ ipmẽ in exteriora: neutro aũt mõ sufficient põt eẽ cã electiõis nostre: nõ eni ẽ sufficiens causa nostre electionis ꝙ aliqua corporalia nobis exterius pr̃sẽtent: pz. n. ꝙ ad occursũ alicuius delectabilis puta cibi vel mulieris: tẽperatus nõ mouet ad eligendũ ipm intẽperatus aũt mouet: similiter etiã nõ sufficit ad nostrã electionẽ quecunq; imutatio posset esse in nostro corpore ab ipressiõe corporis celestis cũ per hoc nõ sequatur in nobis nisi quedã passiones vel magis vel minus vehemẽtes passiones autem quantuncunq; uehementes non sunt causa sufficiens electionis: quia per easdem passiones incõtinens inducitur ad eas sequẽdum per electonem: continens autẽ non inducitur: nõ potest igitur dici ꝙ corpora celestia sint cause nostrarum electionuz. ¶ Amp̃. nulla virtus datur alicui rei frustra: homo autem habet virtutem iudicandi ꝛ consiliandi de omnibus que per ipsum operabilia sunt siue in vsu exteriorũ rerum siue ī admittendo ꝛ repellendo intrinsecas passiones: quod q̃dez frustra eẽt si electio nostra causaretur a corporibꝰ celestibus non existens in nostra potestate: nõ est igitur possibile ꝙ corpora celestia sit cause nostre electionis. ¶ Preterea hõ naturaliter est animal politicũ vel sociale: quod quidem ex hoc apparet ꝙ vnus homo nõ sufficit sibi si solus viuat: ꝓpterea ꝙ nã in paucis hoi⁹ quidit sufficienter dans ei rõnem per quã possit sibi necessaria ad vitã ꝑparare: sicut cibum: indumenta ꝛ alia huiusmodi ad que oia opanda nõ sufficit vnus homo: vnde naturaliter inditũ est homini vt in societate viuat: sed ordo prouidentie non aufert alicui rei quod ẽ sibi naturale: sed magis vnicuiq; prouidetur secũdum suam naturam vt ex dictis patet: non igitur per ordinem prouidentie sic est homo ordinatus vt vita socialis tollatur: tolleretur autem si electones nostre ex impressionibus corporum celestium prouenirent sicut naturalis instinctus aliorũ animalium. Frustra etiam darentur leges ꝛ precepta viuendi si homo electionum suarum dominus nõ esset: frustra etiam adhiberentur premia et pene bonis ꝛ malis ex quo non est in nobis hec vel illa eligere: bis autem desinentibus statim socialis vita corrumpitur: nõ ergo homo est sic secundum ordinem diuine prouidentie institutus vt electiones eius ex motibus celestium corporum proueniant. ¶ Ad hec: electiones hominum ad bona ꝛ mala se habent: si igitur electiões nostre ex motibus stellarum prouenirẽt: sequeretur ꝙ stelle p se essent causa malarum electionum: quod autez est malum non habet causam in natura: nam malum incidit ex defectu alicuius cause ꝛ non habet

cauſam per ſe vt ſupra oſtenſum eſt: non ē igitur poſſibile q electiōes nr̄e directe ⁊ per ſe a corporibus celeſtibus ꝓueniant ſicut ex cāis. Pōt aūt aliquis huic rōni obuiare: dicēdo q ois mala electio ex alicuius boni appetitu ꝓuenit: ut ſupra oñ ſū ē. ſicut electio adulterij ꝓuenit ex appetitu boni delectabilis qō ē in venereis: ad qō quidem bonū vle aliqua ſtella mouet: ⁊ hoc nccium ē ad generationē aialiuz perficiendā nec debuit hoc cōe bonū pretermitti ꝓpter malū ꝑticulare hm modi: q ex hoc inſticu eligit malum. Hec aūt rn̄ſio ſufficiens nō ē: ſi ponantur corpa celeſtia per ſe cā electionum nr̄arum: vtpote per ſe ipmentia ītellectuz ⁊ uoluntatem: nā ipreſſio vīs cāe recipitur i uno q̄z ſcōm modum ſuū: effectus ergo ſtelle mouētis ad delectationē que ē in cōiunctione ordinata ad generationē recipietur in quolibet ſcōm modum ſibi ꝓpr̄ium: ſicut videmus q diuerſa aialia hñt diuerſa tpa ⁊ diuerſos modos cōmixtionis ſcōm ꝯgruentiaz ſue nāe: vt Arz. dicit in libro de hiſtorijs aialium: recipient ergo ītellectus ⁊ uoluntas i preſſionem illius ſtelle ſcōm modum ſuum: cū aūt aliquid appetitur ſcōm modū ītellectus ⁊ rōnis: nō accidit pcēm in electione: que quidem ſemper ex hoc mala ē q non ē ſcōm rōnem rectā: nō igit ſi corpora celeſtia eſſent cā electionū nr̄arum: eſſz vnq̄ in nobis electio mala. Amp. nulla uirtus actiua ſe extendit ad ea que ſunt ſupra ſpēm ⁊ naturā agentis: qz oē agens agit per ſuaz formā: ſed ipſum uelle tranſcendit oēm ſpēm corpalez ſicut ⁊ ipſū intelligere: ſicut. n. ītelligimus vlia: ita ⁊ voluntas nr̄a in aliquod vle fertur: puta q odimus oē latronum genus: vt phs dicit in ſua rhetorica: nīm igitur uelle ñ cātur a corpore celeſti. Pre. ea que ſūt ad finem ꝓportionātur fini: electiones aūt hūane ordinātur ad felicitatez: ſicut ad ultimū finem: que q̄dem non cōſiſtit i aliquibus corporalibus bonis: ſed in hoc q aīa ꝙiungatur per intellectū rebus dīnis: ut ſupra oñſum eſt tā ſcōz ſñiaz fidei q̄ phorum opiones: corpa igitur celeſtia ñ pñt eſſe cā electionū nr̄aruz. Hinc eſt qō dr̄ Jere. x. A ſignis celi nolite metuere que timent gentes: q leges ppl̄orum uane ſunt. Per hoc aūt excludit poſitio ſtoicorū: qui ponebant oēs actus noſtros ⁊ ēt electiones noſtras ſecundū corpa celeſtia diſponi: que ēt dr̄ fuiſſe poſitio antiqua phariſeorz qui apud iudeos ꝓfeſſi liani ſte hm modi erroris ēt rei fuerunt: ut dr̄ in lib. de hereſibus. Hec ēt fuit opio antiquorū nāliū qui ponebant ſenſū ⁊ intellectum nō differre. Unde Empedocles dixit q volūtas augetur i hoibus ſicut i alīs aialibus ad pñs. i. ſm pñs momentū ex motu celi cānte tpus: vt Arz. introducit in libro de aīa. Sciendū tñ ē q lz corpa celeſtia nō ſint directe cā electionū nr̄arum quaſi directe i uolūtates noſtras ipſimentia: indirecte tñ ex his aliqua occaſio noſtris electionibus preſtatur: ſm q hñt impreſſionē ſuper corpa: ⁊ hoc dupl̄r. Uno quidem mō ſm q ipreſſiones corpum celeſtiū in exteriora corpora ſi nobis cā alicuius electionis: ſicut cū per corpora celeſtia diſponitur aer ad frigus intenſū: eligimus calefieri ad ignē uel aliqua hm̄oi facere que cōgruunt tpi. Alio mō ſm q ipr̄imunt in corpa noſtra ad quorum imutationē inſurgunt nobis alīq motus paſſionum: vel per eorū ipreſſiones efficimur abiles ad aliquas paſſiones: ſicut colerici ſunt ꝓni ad irā: uel ſm q ex eorz ipreſſione cātur in nobis aliqua diſpoſitio corporalis que ē occaſio alicuius electionis: ſicut cū nobis ifirmātibus eligimus accipere medicinam. Interdū ēt ex corporibus celeſtibus actus hūani cāntur: in quantum ex idiſpoſitione corporis aliqui amētes efficiuntur uſu rōnis priuati i quibus ꝓpr̄ie electio non eſt ſed mouētur aliquo nāli inſtinctu ſicut ⁊ bruta. Manifeſtum eſt aūt ⁊ experimento cognitū q tales occaſiones ſiue ſint exteriores ſiue interiores non ſunt cauſa neceſſaria electionis: cū hō per rōnē poſſit eis reſiſtere uel obedire: ſed plures ſunt qui impetus tales nāles ſequūtur: pauciores aūt. i. ſo'i ſapiētes qui occaſiones male agendi ⁊ naturales impetus non ſequūtur: ⁊ propter hoc dicit Ptolomeus in centiloquio q aīa ſapiēs adiuuat op' ſtellarum: ⁊ q non poterit aſtrologus dare iudicia ſm ſtellas niſi uim aīe complexionē bñ cognouerit: ⁊ q aſtrologus non dz dicere rem ſpaliter ſz vīr: qz. ſ. impreſſio ſtellarum i pluribus ſortitur effectum: qui non reſiſtunt iclinationi que ē ex corpe: non aūt ſp in hoc uel illo qui forte per rōnem nāli inclinationi reſiſtit.

Q̄ corpales effectus in iſtis inferioribꝰ nō ſequūt ex neceſſitate a corporibus celeſtibus. LXXXVI.

NOn ſolum autem corpora celeſtia hūane electioni neceſſitatē inferre non pñt: ſed nec ēt cōporales effectus in iſtis iferioribus ex neceſſitate abeis procedunt. Impreſſiones. n. cārum nāliū recipiuntur in effectibus ſm recipientium moduz: hec aūt inferiora ſunt fluxibilia ⁊ nō ſemper eodē modo ſe hñtia propter mām que eſt in potentia ad plures formas: ⁊ propter ꝙtrarietatē formarū ⁊ uirtutum: non igitur impreſſiones corporuz celeſtium recipiuntur i iſtis iferioribus per moduz neceſſitatis. Itē a cā remota non ſequitur effectus de neceſſitate: niſi ēt ſit cā media neceſſaria: ſicut et in ſillogiſmis ex maiori de neceſſitate ⁊ minori de contingenti non ſequitur concluſio de neceſſitate: corpa aūt celeſtia ſunt cāe remote: proxie aūt cāe inferiorum effectuum ſūt uirtutes actiue ⁊

ꝛ passiue i istis iferiorib⁹ q̄ nō sūt cāe necessarie: sz ꝓtigētes pñt. n. defice ut i pauciorib⁹: nō ḡex cō poribus celestibus sequūtur i istis iferioribus cor poribus effectus de necessitate. ¶ Pre. motus ce lestium corpoꝝ sp ē eodem modo: si igitur effect⁹ celestiū corporum in istis iferioribus corporibus ex nccitate ꝓuenirent: sp eodē mō se bērent que i inferioribus sūt: nō āt semper eodē modo se hñt: sed ut in pluribus: uon igitur ex necessitate ꝓuenīūt. ¶ Adhuc ex multis cōtingētibus nō pōt fieri unum necessariū: qz sicut qōlibet contingenti um per se deficere pōt ab effectu: ita ꝛ oia sil: constat āt q singula que i istis iferioribus fiūt ex ipressione celestiū corporum sūt contingentia: non igit cōnexio eorum q̄ i istis inferioribus cōtingunt ex ipressione celestium corporū sunt necessaria: manifestum ē. n. q qōlibet eorū ipediri pōt. ¶ Amp. corpa celestia sunt agentia nāliter que requirunt mām in quam agant: nō igitur ex actione corpuz celestiū tollitur id qō mā requirit: mā āt in quaz agunt corpa celestia sūt corpora iferiora: que cuz sint corruptibilia ſm suam uām: sicut deficē pñt ab esse ita ab operari: ꝛ sic eorum nā hoc hz: ut ñ ex nccitate producāt effectus: non igitur ex necessitate proueniunt effectus celestium corpum i corporibus iferiōibus. Si āt aliquis forte dicat q ne cessariū ē q effectus corpum celestium complean tur: ne: tñ per hoc tollitur possibilitas a rebus in feriorib⁹ eo q quilibet effectus est i potentia añ q̄ fiat: ꝛ tunc dī possibilis: qui āt iam est in actu: transit a possibilitate i necessitatē: ꝛ totū hoc sublacet celestibus motibus: ꝛ sic non tollitur q̄n alt q̄ effectus sit possibilis: lz nccium sit effectū illuz q̄q̄z ꝓduci: sic. n. Albumasar in primo libro sui introductoꝝ defendere nititur possibile. Non est āt possibile q ſm hunc modū possibile defendat possibile. n. quoddā est qō ad necessarium sequatur: nā qō ncce est esse: possibile ē esse: qō. n. non possibile ē esse: impossibile est esse: ꝛ qō ipossibile est esse: ncce est non esse:: igitur qō necesse ē eē: necesse ē non esse: hoc āt est impossibile: ergo ipossibile est q aliquid ncce sit esse: ꝛ tñ non sit possibile illud esse: ergo possibile esse sequitur ad ncce eē hoc āt possibile non ē necessariū defendere: quia ꝓtra hoc effectus ex necessitate cāri dicuntur: sed possibile qō opponitur nccio ꝓut dī possibile qō pōt esse ꝛ nō eē. Non āt dī aliquid per hunc modū possibile ꝛ contingens ex hoc solū q q̄q̄z sit i potentia ꝛ q̄q̄z i actu: ut predicta rñsio p̄suppo nit: nam sic ēt in motibus celestium ē possibile et contingens: non. n. sp ē coniunctio uel oppositio solis aut lune in actu: sed q̄q̄z quidez in actu: q̄ q̄z āt in potentia: que tñ nccia sūt: cum de his dē tur demonstrationes: sed possibile uel contingēs qō opponitur necessario hoc in sua rōne hz q ñ sit ncce illud fieri qñ non est: qō quidem ē: qz non de necessitate sequitur ex cā sua: sicut. n. dicimus fortē sessurum esse contingēs: ipsū āt esse moritu rū ē nccium: qz ſm horum ex cā sua de necessitate sequitur: non āt primum: si ergo ex motibus celestibus de nccitate sequitur q eorū effectus sint qñ q futuri: tollitur possibile ꝛ ꝓtingēs: qō nccio ponitur. Sciendum ē āt q ad probandū effectus celestium corpoꝝ ex nccitate prouenire Auicena i sua methaphisica utitur tali rōne. Si. n. effect⁹ aliquis celestium corpoꝝ impeditur: oz q hoc sit per aliquam cām uoluntariā uel nālem: ois āt cā volūtaria uel nālis reducitur ad aliqō celeste prīcipium: ergo ipedimentum effectuū celestiū corporum ꝓcedit ex aliquibus celestibus pricipijs: impossibile est ergo q si totus ordo celestium corporū sil' accipiatur: q effectus eius unq̄ cassetur. vñ concludit q corpora celestia faciunt nccio esse debere effectus i istis iferioribus tam uolūtarios q̄ nāles. Hec āt rō ut Arz. in. ij. phicorum dicit: fuit quorūdam antiquoꝝ: qui negabant casū ꝛ fortunam: per hoc q cuiuslibet effectus est aliqua causa determinata: posita āt cā ponitur effectus de necessitate: ꝛ sic cum oia de necessitate ꝓueniant: non ē aliquid fortuitum neq̄z casuale. Hanc āt rōnem ipse Arz. soluit in. vi. metha. negando duas ꝓpositiones: quibus hec rō utitur: quaz una est: q posita cā quacūq̄z necesse sit eius effectū poni. Hoc. n. non oz i oibus cāis: qz aliqua cā lz sit per se ꝛ ꝓpria cā ꝛ suffitiens alicuius effectus: pōt tñ ipediri ex concursu alterius cāe: vt non sequatur effectus. Alia ꝓpositio est quā negat: q nō oē qō est quocūq̄z mō hz cām per se: sed solum ea q̄ sūt per se: que āt sunt per accidens non hñt aliquam cām: sicut q sit musicum hz aliquam cāz in hoie: q āt hō sit sil' albus ꝛ musicus non hz aliquā causam: quecūq̄z. n. sunt simul ꝓpter aliquam cām: ordinem hñt ad inuicē ex illa cā: que āt sunt per accidens non hñt ordinem ad inuicem: nō igitur sunt ex aliqua cā per se agente sed solum per accidens hoc euenit: accidit. n. docenti musicuz q̄ doceat hoiem album: est. n. preter eius intentionem sed intendit docere disciplinē susceptibilem. Sic ergo proposito aliquo effectu dicemus q̄ habuit aliquam cām ex qua non de necessitate sequebat q: poterat impediri ex aliqua alia cā concurrēte per accidens: ꝛ lz illam cām concurrentem hz reducere in aliquam cām altiorem: tñ ipsum cōcursum qui impedit non ē reducere in aliquam cām ꝛ sic non pōt dici q impedimentum h⁹ effect⁹ ul illius procedit ex aliquo celesti principio: vñ non oz dicere q effectus corporuz celestiū ex necessitate prouenīant in istis inferioribus. Hinc ē q Damas. dicit in scdo libro q corpora celestia non sūt causa generationis alicuius eorum que fiūt neq̄

corruptionis eorum que corrumpuntur: quia s. non ex necessitate ex eis effectus proueniunt. Aristoteles dicit in ij. de sono et uigilia: quod eorum que in corporibus sunt signorum et celestium uelut aquarum et ventorum multa non eueniunt: si n. aliquis alius uehementior isto accidat motus a quo futurum est signum non fit: sicut et multa consulta bene que fieri expediebat dissoluta sunt propter alias digniores ichoationes. Ptolomeus et in quadripartito dicit. Rursus nec estimare debemus quod superiora procedunt ineuitabiliter: vt ea que diuina dispone contingunt: et que niullatenus sunt uitanda nec non que ueraciter et ex necessitate proueniunt. In centilogio et dicit. Hec indicia que tibi trado sunt media inter necessarium et possibile.

Quod motus celestis corporis non sit causa electionum nostrarum: ex virtute anime mouentis: ut quidam dicunt. LXXXVII.

Est tamen attendendum quod Auicena vult quod motus celestium corpum sint nostrarum electionum cause non quidem per occasionem tantum: sicut supra dictum est sed per se: ponit n. corpora celestia esse animata: vnde oportet cum motus celestis sit ab anima et sit motus corporis: quod sicut in quantum est motus corporis habet uirtutem transmutandi corpora: ita in quantum est ab anima: habeat uirtutem imprimendi in animas nostras: et sic motus celestis sit causa electionum nostrarum et uoluntatum: ad quod et redire videtur positio Albumasar in primo sui introductorij. Hec autem positio irrationalis est: omnis n. effectus qui est per instrumentum aliquod ab efficiente procedens oportet esse proportionatum instrumento sicut et agenti: non n. quolibet instrumento utimur ad quemlibet effectum: vnde illud non potest fieri per aliquod instrumentum ad quod nullo modo se extendit actio instrumenti actio autem corporis nullo modo se extendit ad immutationem intellectus et uoluntatis: ut supra ostensum est: nisi forte per accidens: in quantum ex his immutatur corpus sicut predictum est: impossibile est ergo quod anima celestis corporis si sit animatum intellectum et uoluntatem imprimat mediante motu celestis corporis. // Amplius causa agens particularis in agendo similitudinem gerit cause agentis vniuersalis et est exemplum eius: si autem anima humana in aliam animam humanam aliquid per operationem corporalem imprimeret: sicut cum per significationem uocis suam intelligentiam pandit: actio corporalis que est ab una anima non peruenit ad aliam nisi mediante corpore: vox n. prolata immutat organum auditus: et sic a sensu percepta peruenit eius signatum usque ad intellectum: si igitur anima celestis aliquid imprimat in animas nostras per motum corporeum: actio illa non peruenit usque ad animam nostram nisi per mutationem corporis nostri que quidem non est causa nostrarum electionum sed occasio tantum sicut ex premissis patet: non igitur erit motus celestis causa nostre electionis nisi per occasionem tantum. ¶ Item cum mouens et motum oporteat simul esse: ut probatur in vij. phisicorum: oportet quod a primo mouente perueniat motus usque ad ultimum quod mouetur quodam ordine: ut s. mouens per id quod est sibi proximum moueat id quod est ab eo distans: corpori autem celesti quod moueri ponitur ab anima sibi coniuncta propinquius est corpus nostrum quam anima: que non habet ordinem ad corpus celeste nisi mediante corpore: quod ex hoc patet: quia intellectus separati nullum habet ordinem ad corpus celeste: nisi forte mouentis ad motum: immutatio igitur corporis celestis ab anima eius procedens non pertingit ad animam nostram nisi mediante corpore: ad motum autem corporis non mouetur anima nisi per accidens: nec immutationem corporis sequitur electio nisi per occasionem: vt dictum est: motus igitur celestis non potest esse causa electionis nostre per hoc quod est ab anima. ¶ Preterea secundum ponentem Auicenne et quorundam philosophorum aliorum intellectus agens est quedam substantia separata: que quidem agit in animas nostras in quantum facit intellecta in potentia esse intellecta in actu: hoc autem fit per abstractionem ab omnibus materiis disponibus: vt patet ex his que dicta sunt in secundo libro. quod igitur agit directe in animam non agit in eam per motum corporeum sed magis per abstractionem ab omni corporeo: anima igitur celi si sit animatum non potest esse causa electionum nostrarum uel intelligentiarum per motum celi. Per easdem autem rationes potest probari: quod motus celi non sit causa electionum nostrarum per uirtutem substantie separate si quis ponat celum non esse animatum sed a substantia separata moueri.

¶ Quod substantie separate create non possunt esse causa directe electionum et uoluntatum nostrarum: sed solus deus. LXXXVIII.

Non est autem estimandum quod anime celorum si que sint uel quecumque alie substantie intellectuales separate create possunt directe uoluntatem nobis immittere aut electionis nostre causa esse. Omnium n. creatorum actiones sub ordine diuine prouidentie continentur: vnde preter leges ipsius agere non possunt: est autem prouidentie lex ut unumquodque immediate a proxima sibi causa moueatur: causa igitur superior creata tali ordine pretermisso nec mouere nec agere potest: proximum autem motiuum uoluntatis est bonum intellectum: quod est suum obiectum: et mouetur ab ipso: sicut visus a colore: nulla igitur substantia creata potest mouere uoluntatem nisi mediante bono intellecto hoc autem est in quantum manifestat ei aliquid esse bonum ad agendum: quod est persuadere nulla igitur substantia creata potest agere in uoluntatem uel esse causa electionis nostre nisi per modum suadentis. ¶ Item ab illo

agente aliquid natum ẽ moueri ⁊ pati per cuius formam reduci põt in actum: nam õe agens agit per formã suam: voluntas ãt reducitur in actum per appetibile qõ motum desiderij eius quietat: in solo ãt bono diuino quietatur desiderium uoluntatis sicut in ultimo fine: ut ex supradictis pz: solus igitur deus põt mouere uoluntatez per modũ agentis. ¶ Adhuc sicut in re inaiata se hz inclinatio nãlis ad proprium finẽ que appetitus dr nãlis: ita se hz in substantia intellectuali uoluntas: q dr appetitus intellectualis: inclinatiões ãt nãles oare non est nisi illius qui nãz instituit: ergo ⁊ uolũtatem inclinare in aliquid nõ est nisi eius qui ẽ nature intellectualis cã: hoc ãt solius dei est: sicut ex superioribus pz: ipse igitur solus uoluntatẽ nãm in aliquid inclinare põt. ¶ Amp. violentum ut dr in. iij. ethicoꝝ ẽ cuius principium est extra nil conferente uiz passo: si igitur uolũtas moueatur ab aliquo exteriori pricipio erit violentus mot⁹: dico ãt moueri ab extrinseco pricipio q moueat per modũ agentis ⁊ non per modũ finis: violẽtũ ãt uolũtario repugnat: impossibile ẽ igitur q uoluntas moueatur a principio extrinseco quasi ab agente: sed oz q oĩs motus uoluntatis ab interiori ꝓcedat: nulla ãt substantia creata coniungitur aĩe intellectuali quantum ad sua interiora nisi solus deus qui solus ẽ cã ipsius ⁊ sustinens eam i eẽ: a solo igitur deo põt motus uolũtarius cãri. ¶ Adhuc uiolentum opponitur nãli ⁊ uoluntario motui: qr utrũq; oz q̃ sit a principio intrinseco: agens ãt exterius sic solum nãliter mouet in q̃tũ cãt in mobili intrinsecum ꝓncipium motus: sicut generans qõ dat formam grauitatis corpi graui generato mouet ipsum nãliter deorsũ: nihil at aliud extrinsecum mouere põt absq; uiolẽtia corp⁹ nãle nisi forte per accñs sicut remouens prohibẽs qõ magis utitur motu nãli uel actione: q̃ causet ipsum: illud igitur solũ agens põt cãre motuz uolũtatis absq; uiolentia: qõ cãt principiuz intrinsecum h⁹ motus quod ẽ potentia ipsa uoluntatis: hoc ãt est deus qui aĩam solus creat: ut in secũdo oñsum est: solus igitur deus põt mouere uoluntatẽ per modum agentis absq; uiolentia. Hinc est qõ dr puer. xxi. Cor regis in manu dñi: et quocũq; q uoluerit inclinabit illud. Et Phil. ij. Deus est qui operatur in nobis et uelle ⁊ perficere pro bona uoluntate.

Q̃z motus uoluntatis cãtur a deo ⁊ nõ soluz potentia uoluntatis. LXXXIX.

QUidam uero nõ intelligentes qualiter motũ uolũtatis deus in nobis cãre possit absq; ꝓ iudicio libertatis uolũtatis: conati sũt has auctoritates male exponere: vt. s. dicerent q̃ deus cãt in nobis uelle ⁊ perficere: in quatum dat nobis⁹ uirtutem volẽdi: non ãt sic q̃ faciat nos uelle hoc vl illud: sicut Origenes exponit in. iij. piarchon li. ar. defendens cõtra auctoritates predictas. Et ex hoc processisse uidetur opio quorũdam: qui dicebant q̃ prouidẽtia nõ ẽ de his que subsũt libero arbitrio. s. de electionibus: sed prouidentia refert ad exteriões eueñ⁹: nõ. n. qui eligit aliquod ꝓsequi uel perficere puta edificare uel ditari sẽper potest ad hoc peruenire: ⁊ sic euentus actionum nostrarum nõ subiacent libero arbitrio sed prouidẽtia disponuntur: quibus quidẽ auctoritatibus sacre scripture resistitur euidẽter. Dr. n. Isa. xxvi. Oĩa opera nostra operatus es in nobis dñe: vnde non solum virtutẽ uolendi a deo hẽmus sed ẽt operationem. ¶ Pre. hoc ipsum qõ Salomon dicit. Quocũq; uoluerit uertet illud: oñdit non solum diuinam causalitatem ad potentiam uoluntatis extendi sed ẽt ad actum ipsius. ¶ Item deus nõ solum dat rebus uirtutem: sed ẽt nulla res põt ꝓpria uirtute agere: nisi agat in uirtute ipsius ut supra oñsum est: ergo hõ non põt uirtute voluntatis sibi data uti nisi in quãtuz agit in uirtute dei: illud ãt in cuius uirtute agens agit: ẽ cã non soluz virtutis sed ẽt actus qõ in artifice apparet: in cui⁹ virtute agit instim ẽt qõ ab hoc artifice propriaz formam nõ accipit: sed solum ab ipso applicatur ad actum: deus igitur est cã nobis non solũ uolũtatis sed ẽt uolendi. ¶ Amp. perfectius iuenitur ordo in spualibus q̃ i corpalibus: in corpalib⁹ ãt oĩs motus cãtur a primo motu: oz igitur q̃ i spualibus oĩs motus uoluntatis a prima uoluntate cãtur: que est voluntas dei. ¶ Adhuc superius est oñsum q̃ deus est cã oĩs actionis: ⁊ operatur in õi agente: est igitur cã motuum volũtatis. ¶ Itẽ arguit Aug. in. viij. eudimice ethice per hunc modum. Dui⁹ quod aliquis intelligit cõsilietur et eligat ⁊ uelit: oz aliquid esse cãm: qr omne nouũ oz q̃ hẽat aliquam cãm: si ãt est cã eius aliud consilium ⁊ alia uoluntas precedens cuz nõ sit procedẽ in his in infinitam oz deuenire ad aliquod ꝑmũ: huiusmodi ãt primum oz esse aliquid quod ẽ melius ratione nihil ãt est melⁱ intellectu ⁊ rõne nisi deus: est igitur deus primum principiũ nostrorũ consiliorum ⁊ uoluntatum.

Q̃z electiones ⁊ uoluntates hũane subdũtur diuine prouidentie. LXXXX.

EX quo patet q̃ oz ẽt uoluntates humanas ⁊ electiões diuine prouidẽtie subditas esse. Oĩa. n. que deus agit: ex ordine prouidentie sue agit: cuz igitur ipse sit cã electionis ⁊ uoluntatis nostre: et

electiones ⁊ uoluntates nostre diuine ꝓuidentie subdũtur. ¶ Amp̃. oia corporalia ꝙ spualia ammiſtrantur: ſicut ſuperius eſt oñſum: ſpualia ãt agunt i corporalia per uoluntatẽ: ſi igitur electiones ⁊ motus uolũtatũ intellectualiũ ſubſtãtiaruz ad dei prouidentiam nõ pertinẽt: ſequitur ꝙ etiã corporalia ipſius prouidẽtie ſubtrahantur: ⁊ ſic totaliter nulla erit prouidẽtia. ¶ Itẽ quanto alĩ qua ſunt nobiliora in vniuerſo: tanto oz ꝙ magl participent ordinẽ in quo bonum uniuerſi conſiſtit. vñ Aug. in. ij. phicoruz arguit antiquos phos qui ponebant caſum ⁊ fortunam in cõſtitutione celeſtium corpoꝝ: non ãt in iferioribus rebus: ſubſtantie ãt intellectuales ſũt nobiliores ſubſtantijs corpalibus: ſi igitur ſubſtãtie corporales q̃tuz ad ſuas ſubſtãtias ⁊ actiones cadũt ſub ordine ꝓuidentie: multo magis ſubſtantie intellectuales. ¶ Pre. ea que ſunt propiquiora fini: magis cadunt ſub ordine qui eſt ad finem: nam eis mediantibus ẽt alia ordinãtur in finem: actiones ãt ſubſtãtiaꝝ intellectualium ꝓpinquius ordinantur in deum ſicut in finem q̃ actiones aliarũ reruz: ſicut ſupra oñſum eſt: magis igitur cadunt actiones intellectualiũ ſubſtantiarum ſub ordine ꝓuidentie: qua deus oia in ſe ipſum ordinat q̃ actiones aliarum rerum. ¶ Adhuc gubernatio ꝓuidentie ex amore diuino procedit quo dẽ res a ſe creatas amat: in hoc. n. precipue conſiſtit amor ꝙ amans amato bonum uelit: quanto ergo deus aliqua magis amat: magis ſub eius ꝓuidentia cadunt. Hoc ãt ⁊ ſacra ſcriptura docet in ps dicẽs. Oñs custodit oẽs diligentes ſe: ⁊ ẽt phus in. x. ethicoꝝ tradit dicens: ꝙ deus maxime curat de his qui diligunt intellectum tanq̃ de ſuis amicis: ex quo ẽt hẽtur ꝙ maxime ſubſtãtias intellectuales amat: ſub eius igitur ꝓuidentia cadunt carum uolũtates et electiones. ¶ Amp̃. bona interiora hominis que ex voluntate ⁊ electione dependẽt: ſũt magis ꝓpria hois q̃ illa que extra ipſum ſũt: ut adeptio diuitiarum uel ſi quid aliud eſt hmodi. vnde per illa hõ dr eſſe bonus non ãt per iſta: ſi igitur electiões humane ⁊ uolũtatis motus non cadunt ſub diuina ꝓuidentia ſed ſolum exteriores prouentus: verius erit ꝙ res humane ſint extra ꝓuidentiam q̃ ꝙ prouidentie ſubſint: qõ quidez ex perſona blaſfematium inducitur Job. xxij. Circa cardines celi perambulat: nec noſtra conſiderat: ⁊ Eccl. ix. Dereliquit dñs terram: ⁊ dñs non uidet: ⁊ Tren. iij. Quis eſt iſte qui dixit ut fieret dño non iubente? Uidentur ãt quedam in doctrina ſacra ſecundum predictã ſñiam ſonare. Di. n. Eccl. xv. Deus ab initio conſtituit hoiez: ⁊ reliquit illũ in manu conſilij ſui ⁊ infra. Appoſuit tibi aquam ⁊ ignẽ: ad quod uolueris: porrige manum tuã. Ante hominem uita ⁊ mors bonum ⁊ malum: qõ placuerit ei dabitur illi: ⁊ Deutro. iij. Conſidera ꝙ hodie ꝓpoſuerim in conſpectu tuo uitam ⁊ bonũ ⁊ ecõuerſo mortem ⁊ malũ. Hec ãt uerba ad hoc i ducũtur: vt hoies eſſe liberi arbitrij oñdãtur: nõ ut eoꝝ electiones a diuina ꝓuidentia ſubtrahantur. Et ſilr qõ Greg. niſſenus dicit in libro quem de hoie fecit: ꝓuidentia eſt eorũ que non ſũt i nobis: non ãt eorum que ſũt in nobis. ⁊ Damaſ. cuz ſequens dicit in ſcõo libro ꝙ ea que ſũt in nobis: deus prenoſcit: ſed nõ predeterminat: exponenda ſunt ut intelligãtur ea que ſũt in nobis diuine determinationi non eſſe ſubiecta quaſi ab ea neceſſitatem accipientia.

¶ Quomodo res humane ad ſuperiores cãs reducantur. LXXXXI.

EX his ergo que ſupra oñſa ſunt colligere poſſumuſ qõ humana ad ſuperiores reducunt cãs: ⁊ non agũtur fortuito. nam electiones ⁊ uoluntates immediate a deo diſponuntur: cognitio uero humana ad intellectum pertinens a deo mediantibus angelis ordinatur: ea uero que ad corpalia pertinent ſiue ſint interioza ſiue exterioza in uſuz hois uenientia a deo mediantibus angelis ⁊ celeſtibus corporibus diſpẽſantur. Hec ãt rõ generalis vna eſt. Nam oportet omne multiforme et mutabile ⁊ deficere potens reduci ſicut in principium in aliquod uniforme et immutabile: et deficere non valens: oia autẽ que nobiſ ſunt inueniuntur eſſe multiplicia variabilia ⁊ defectibilia: pz enim quod electiones nre multiplicitatẽ hñt cum in diuerſis ⁊ a diſſis diuerſa eligantur: mutabiles etiã ſunt tũ propter ai leuitatez qni non eſt firmatus infine vltimo: tũ etiam ꝓpter mutationez rerum que nos extra circunſtant: quod autem defectibiles ſint: hoiuz peccata teſtantur oĩna autez voluntas vniformis eſt: quia vnũ volendo oia alia vult ⁊ imutabilis ⁊ indeficens eſt oñſum eſt in ꝓmo: oportz ergo oĩuz voluntatum ⁊ electionũ motus in oĩnam voluntatẽ reduci: non aũt in aliquam aliã cauſam: quia ſolus deus noſtrarũ voluntatũ ⁊ in electionũ cauſa eſt: ſimiliter aũt itelligentia nra multiplicationem hz: quia ex multis ſenſibilibus veritatem intelligibilem quaſi ꝯgregamus: eſt etiam mutabil: quia ex vno in aliud diſcurendo procedit ex notis ad ignota prouenies: eſt etiam defectibil propter permixtionẽ fantaſie ⁊ ſenſus vt errores hominũ oſtendunt: angelorum autem cognitiones ſunt vniformes quia ab ipſo vno veritatis fõte ſcilicet deo accipiunt ueritatis cognitionem: ẽ ẽt imobilis: qz non diſcurrẽdo ab effectibus in cãs aut econuerſo ſed ſimplici intuitu puram ueritatẽ de rebus intuẽtur: ẽ ẽt idefectibil

eum ipsas rerū nās seu quiditates intuētur per se ipsas: circa quas non potest intellectus errare sic nec sensus circa propria sensibilia: nō āt quiditates rerum ex accidētibus et effectibus cōicamus: oz ergo q̄ nīa intellectualis cognitio reguletur p angelorum cognitionem. ¶ Rursus de cōporib⁹ humanis et exterioribus quibus hoies utuntur: manifestum ē q̄ ē i eis multiplicitas cōmixtionis ⁊ cōtrarietatis: ⁊ q̄ non sēper eodem mō mouentur: q⁊ motus eorum non pñt esse cōtinui: ⁊ q̄ defectibilia sūt per alterationem ⁊ corruptionē: corpora āt celestia sunt uniformia utpote simplicia absq; ōi contrarietate existentia: motus ēt eorum sunt vniformes continui ⁊ semper eodē modo se hñtes: nec i eis pōt esse corruptio uel alteratio vñ necessarium ē q̄ corpora nostra ⁊ alia que in usū nostrum ueniunt: per motum celestium corporū regulentur.

¶ Quō dī aliq̄s bñ fortunatus: ⁊ quō adiuuat homo ex superioribus cāis. LXXXXII.

Ex his āt appare re pōt quō aliquis possit dici bñ fortunatus. Dī. n. alicui hōi bñ scōz fortunam cōtingere q̄ aliquod bonū accidit sibi p̄ter intentionem: sicut cū aliquis fodiens in agro i uenit thesaurū quem non querebat: contingit āt aliquem operantē preter intentionē operari propriam non tñ preter intentionem alicuius superioris cui ipse subest: sicut si dñs aliquis precipiat alicui seruo q̄ uadat ad aliquem locū quo ipse alium seruum iam miserat illo ignorante: iuentio cōserui est preter intētionē serui missi nō āt preter intentionez dñi mittētis: ⁊ iō lz per compararionē ad hūc seruum sit fortuitū ⁊ casuale: non āt per comparationez ad dñz: sed est aliquid ordinatū: cum igitur hō sit ordinatus scōm corpus sub corporibus celestibus: scōm intellectū uero sub angelis: fm uoluntatē āt sub deo pōt contingere aliq̄d preter intentionē hois: q̄ tñ est fm ordinem celestium corpum uel dispōnem angelorū uel ēt dei: q̄uis āt deus solus directe ad electionem homis operetur: tñ actio angeli opatur aliquid ad electionē hois per moduz psuadētis: actio uero corpis celestis per modū dispōnētis: in q̄tum corporales celestium corpuz ipressiones i corpa nāa dispōnūt ad aliquas electiōes: qñ igitur aliquis ex ipressione celestiū corpum ⁊ superiorū cārum fm predēz modum iclinatur ad aliquas electiōes sibi utiles: quarū tñ utilitatē ꝓpria rōne non cognoscit: ⁊ cū hoc ex lumine intellectualium substātiarum illuminatur itellectus eius: ad eadem itelligenda ⁊ ex diuina operatione inclinante iclinatur eius uolūtas ad aliquid eligendum sibi utile: cuius rōnem ignorat: dī esse bñ fortunatus: ⁊ econtrario male fortunatus q̄n ex superioribus cāis ad contraria eius electio inclinatur sicut de quodam dī Jere. xxū. Scribe uirū istum sterilem: uirū qui in diēb⁹ suis non ꝓsperabitur. Sed in hoc ē attendenda dīia: nam impressiones corporū celestiū in corpora nostra cānt in nobis nāles corporum dispositiones: ⁊ iō ex dispōne relicta ex corpore celesti i corpore nostro dī aliquis non solum bñ fortunatus aut male sed ēt bñ natus aut male fm quem modum phs dicit in magnis moralibus q̄ bñ fortūatum esse ē esse bene natum: non. n. pōt intelligi q̄ hoc ex natura itellectus diuersa procedat q̄ unus vtilia sibi eligat: ⁊ alius nociua preter rōnem propriam: cū nā itellectus vel uoluntatis in oib⁹ hōibus sit una: diuersitas. n. formalis iduceret diuersitatem fm spēm: diuersitas āt mālis iducit diuersitatē fm numerum: vñ fm q̄ intellectus hois illustratur ad aliquid agendum uel uolūtas a deo instigatur non dī hō bñ natus sed magis custodit⁹ vel gubernatus. ¶ Rursus attendēda ē circa hec alia dīia. nam operatio angeli ⁊ corporis celestis est solum sicut disponens ad electiones: operatio āt dei est sicut perfitiens: cum āt dispō que est ex corporis qualitate uel itellectus psuasione necessitatē ad eligendū non indncat: non sp hō eligit id q̄ angelus custodiens intendit: neq; illud ad q̄ corpus celeste iclinat: sp tñ hoc hō eligit q̄ deus operatur in eius volūtate. vñ custodia angelorum iterdū cassatur fm illud Jere. primo. Curauimus babilonem: ⁊ non ē curata: ⁊ multo magis inclinatio celestium corpoz: dina uero prouidentia sēp est firma. Est ēt ⁊ alia dīia cōsideranda: nā cū cōpus celeste nō disponat ad electionem: nisi i q̄tū ipprimit in corpa nostra: ex quibus hō incitat ad eligendum per modū quo passiones iducunt ad electionem: ois dispō ad electionem que est ex corporibus celestibus ē per modū alicuius passiōis: sicut cū quis inducitur ad aliquid eligendum per odium uel amorem uel iram uel aliquid h⁹modi ab angelo uero disponitur aliquis ad eligendum per modū intelligibilis cōsiderationis absq; passione: q̄ quidē contingit duplr. Quīq; n. illumina tur intellectus hois ab angelo ad cognoscendum solum q̄ aliquid ē bonum fieri: non āt istruit de rōne propter quam est bonū: q̄ sumit ex fine: ⁊ iō hō q̄nq; estimat q̄ aliq̄d sit bonū fieri: si tñ q̄rēt quare rñdere se nescire: vñ qñ perueniet in finē vtilem quem non p̄cōsiderauit erit sibi fortuitū Quandoq; vero per illuminationē angeli instruitur etiam quod hoc sit bonum ⁊ de ratione q̄re est bonum que dependet ex fine: ⁊ sic qñ peruenit ad finem quem p̄cōsiderauit nō erit fortuitum. Sciendum ē ēt q̄ uis actiua spualis nature sicut est altior q̄ corporalis: ita et ē vlior, vñ non

ad oia ad que se extẽdit hũana electio: se extẽdit dispositio celestis corpis. Rursus q; uirt' hũane aie uel ẽt angeli ẽ particularis i cõparatiõe ad uirtutẽ diuinã: que quidem ẽ vlis respectu oium entium. Sic ergo aliqõ bonum accidere põt hõi et preter ꝓpriam itentionẽ ⁊ preter iclinationẽ celestium corpoꝝ ⁊ preter angeloꝝ illuminationem non ãt preter diuinã ꝓuidentiã que ẽ gubernatiua sicut ⁊ factiua entis in q̃tum ẽ ens. vnde oz q; oia sub se cõtineat. Sic ergo aliquid fortuitũ bonum uel malum põt cõtingere hõi ⁊ per cõparationem ad ipsũ ⁊ per cõparationẽ ad celestia corpora ⁊ per cõparationem ad angelos: nõ ãt p cõparationem ad deũ: nam per cõparationez ad ipsum nõ solum in rebus hũanis sed nec i qualibet alia re põt esse aliquid casuale ⁊ iprouisũ. Quia vero fortuita sunt que fũt preter intentionez: bona ãt moralia preter itentionem esse non pñt cuz i electione consistant: respectu eorum non põt dici aliquis bene uel male fortunatus: lz respectu eorũ possit aliquis dici bene uel male nat': qñ ex nãli dispositione corporis ẽ aptus ad electiones uirtutũ uel uitioꝝ: respectu ãt exterioꝝ bonorũ que preter intentionem hõi euenire pñt: põt dici hõ ⁊ bñ natus ⁊ bene fortunatus ⁊ a deo gubernat' ⁊ ab angelis custoditus. Cõsequitur ãt ex superioribus cãis ⁊ aliud auxilium q̃tum ad exitus suarum actionũ: cũ. n. hõ ⁊ eligere hẽat ⁊ prosecꝰ qõ eligit: in utroqꝫ a cãis superioribus adiuuatur interdum ⁊ ipeditur fm electionem quidẽ ut dm̃ ẽ in q̃tum hõ: vel disponitur ad aliquid eligendũ per celestia corpora: uel ꝙ illustratur per angelorũ custodiam: vel ẽt inclinatur per operationem diuinam: scõm executionem uero i q̃tum hõ consequitur ex aliqua superiori cã robur ⁊ efficaciam ad iplendum qõ eligit: que quidẽ non soluz a deo ⁊ ab angelis esse põt sed ẽt a corpibus celestibus in q̃tum talis efficatia in corpe sita est: manifestũ ẽ. n. ꝙ ẽt inaiata corpa quasdam uires ⁊ efficatias celestibus corpibus consequũtur: ⁊ ẽt preter eas que ad qualitates actiuas ⁊ passiuas elorum consequũtur: quas ẽt non ẽ dubiuz celestibus corporibus eẽ subiectas: sicut ꝙ magnes attrahit ferrũ hz ex uirtute celestis corporis: ⁊ lapides quidem ⁊ herbe alias occultas uirtutes: vnde nihil prohibet ꝙ ẽt aliquis hõ hẽat ex ipressione corpis celestis aliquam efficatiam in aliquibus corpibus faciendis: quas alius non hz: puta medicus i sanando: ⁊ agricola in plantãdo: ⁊ miles i expugnãdo. Hanc ãt efficatiã multo perfectius deus hoibus largitur ad sua opera efficaciter exequenda: quãtum ergo ad primũ auxiliũ qõ est in eligendo dẽ deus hoiem dirigere: quãtum uero ad scõm auxilium dẽ hoiem confortare: ⁊ hec duo auxilia tangũtur sil' in ꝓ ubi dr. Dñs illuminatio mea et salus mea quem timebo: q̃tum ad primum. Deus ꝓtector uite mee: a quo trepidabo: q̃tuz ad scõz. Sed iter hec duo auxilia est dr̃ia duplex. Prima quidem q; ex auxilio primo adiuuatur hõ tam i his que uirtuti hois subdũtur q̃ ẽt in alijs: sz fm auxilium ad illa tm̃ se extendit ad que uirtus hominis ualet: q. n. hõ fodiẽs sepulchrũ ueniat thesaurum ex nulla hois uirtute ꝓcedit. vñ respectu talis prouẽtus adiuuari põt hõ: in hoc q; instiget ad querendum ubi est thesaurus: non ãt i hoc q; ei aliqua uirtus detur ad thesaurũ inueniendum: in hoc ãt q; medicus sanat uel miles in pugna vincat põt adiuuari in hoc q; eligat conueniẽtia ad finem: ⁊ in hoc q; efficaciter exequatur per virtutẽ a superiori cã adeptam: vnde primum auxiliũ ẽ vlius. Secũda dr̃ia ẽ: q; fm auxilium datur ad prosequendũ efficaciter ea que intẽdit: vnde cum fortuita sint preter intentionem: ex tali auxilio ñ põt dici hõ proprie loquẽdo bene fortunatus: sic põt dici ex primo: ut supra oñsum est: cõtingit ãt hõi bene uel male fm fortunam qñqz ipso solo a gente: sicut cũ fodiens in terram iuenit thesaurũ quiescentem: qñqz ãt actione alterius cãe concurrente: sicut cũ aliquis uadens ad forum cã emẽdi aliquid: inuenit debitorẽ quem non credebat iuenire. In primo ãt euentu oz q; uterqꝫ agens dirigatur ad eligendũ actionem uel motum unde sibi occurrat. Oportet ãt ⁊ aliud considerare circa ea que dicta sunt: dictum est. n. q; ad hoc q; hõi aliquid bñ cõtingat uel male fm fortunam: ⁊ ex deo est ⁊ a corpore celesti esse põt: in q̃tum hõ a deo inclinatur ad eligendum aliquid cui coniunctũ ẽ aliqõ commodum uel incõmodum: qõ eligens non preconsiderat ⁊ in q̃tuz a corpore celesti ad tale aliquid eligendum sic disponitur: hoc ãt commodum vl̃ incõmodum relatum quidem ad electionem hominis est fortuitum: relatum uero ad deum rõnẽ amittit fortuiti: non autem relatum ad corpus celeste: quod sic patet. Non enim aliquis euentus amittit rationem fortuiti nisi reducatur in causaz per se: virtus autem celestis corporis ẽ causa agẽs non per modum intellectus ⁊ electionis sz per modum nature: nature autem est proprium tendere ad vnum: si ergo aliquis effectus non est vnus: nõ potest per se causa eius esse aliqua virtus naturalis: cum aũt aliqua duo sibi per accñs coniũgũt non sunt vere vnum sed solum per accidens: vnõ huius coniunctionis nulla causa naturalis per se causa esse potest. Sic ergo quod iste hõ ex impssione celestis corporis instigetur per modum passionis vt dictum est ad fodiendum sepulchrum

ſepulchrū ār ꝛ locus theſauri non ſūt unum niſi per accidens: qr non hñt aliquem ordinem ad inuicē: vnde uirtus celeſtis corporis non pōt per ſe inclinare ad hoc totum qꝺ iſte fodiat ſepulchrum ꝛ locuꝫ ubi eſt theſaurus: ſed aliquis per intellectū agens pōt eſſe cā inclinationis in hoc totum: ꝺa intelligentis eſt multa ordinare in unum.// Patet ēt qꝺ hō qui ſciret theſaurū ibi eſſe poſſet aliū ignorantem mittere ad fodiendum ſepulchrū in loco eodem: ut preter intentionem ſuam inueniret theſaurum. Sic igitur huiuſmodi fortuiti euētus reducti in cām diuinam amittūt rōnem fortuiti: reducti vero in cām celeſtē nequaq̄. Per eādem ēt rōnem apparet qꝺ hō non pōt eſſe bene fortunat⁹ vl̄r ex uirtute corporis celeſtis: ſed ſolum q̄tuꝫ ad hoc uel illud. Dico ār vl̄r ut aliquis hō hēat i natura ſua impreſſionem celeſtis corporis: vt eligat ſemper ꝛ in pluribus aliqua quibus ſint coniūcta per accidens aliqua cōmoda uel incommoda: natura uero nō ordinatur niſi ad unum: ea ār ſcōm que hōi accidit bene uel male ſm fortunam non ſūt reducibilia i aliquod unuꝫ: ſed ſūt indeterminata ꝛ infinita: ut phs in. iij. phicorum dicit: ꝛ ad ſenſum pz: non ē ergo poſſibile: qꝺ aliquis hēat in natura ſua eligere ſemper ea ad que ēt p accidēs ſequūtur aliqua commoda: ſz pōt eſſe qꝺ ex iclination celeſti inclinatur ad eligendum aliquid cui coniūgatur per accidens aliquod commodū: ꝛ ex alia inclinatione aliud: ꝛ ex tertia tertium: nō autē ita qꝺ ex una inclinatiōe inclinet ad oīa: ex una ār diuina diſpoſitione pōt hō ad oīa dirigi.

¶ De fato an ſit: ꝛ qd ſit LXXXXIII.

EX his autē que premiſſa ſūt apparet quid ſit de fato ſentiendum. Videntes. n. homines multa in hoc mūdo per accidēs contigere ſi cās particulares conſiderētur: poſuerūt quidaꝫ qꝺ nec ēt ab aliquibus ſuperioribus cāis ordinentur: ꝛ his videbatur fatum eē nihil oīo. Quidam uero i aliquas ea altiores cās reducere ſūt conati: ex quib⁹ tm̄ cum quadā diſpōne ordinate ꝓcedant: ꝛ hi fatum poſuerunt quaſi ea que uidētur a caſu cōtingere ſint ab aliqua cā effata ſiue prelocuta ꝛ ꝓordinata ut eſſent. Horū ār quidam oīa que hic accidūt a caſu contingere reducere ſunt conati ſicut in cās in celeſtia corpa ēt electiones hūanas in diſpoſitione ſiderum cui oīa cū quadam neceſſitate ſubdi ponebant fatū appellantes: que quidē poſitio ipoſſibilis eſt ꝛ a fide aliena: vt ex ſupioribus pz. Quidam uero in diſpoſitiōe diuine ꝓuidētie oīa reducere uoluerūt: quecunq̄ in his inferioribus caſu contingere uidētur. vnde oīa fato agi dixerunt: oꝺinationem que eſt in rebus ex diuina ꝓuidentia fatum nominantes. vnde Boetius dic qꝺ fatū eſt inherens rebus mobilibus diſpoſitio quam ꝓuidentia ſuis q̄q̄ nectit ordinibus. In q̄ fati deſcriptione diſpoſitio ꝓ ordinatiōe ponit: rebus ār inherens ponitur vt diſtiguatur fatum a ꝓuidētia. nā ipſa ordinatio ſm qꝺ i mente diuina eſt nondum rebus ipreſſa ꝓuidentia ē: ſm uero qꝺ iā ē explicata i rebus: fatū noiatur: mobilibus ār dicit: vt oñdat qꝺ ordo ꝓuidētie a rebus ꝓtingētiaꝫ ꝛ mobilitatē non aufert: vt quidā poſuerūt. Scōm hanc ergo acceptionem negare fatū eſt ꝓuidentiam diuinam negare. Sed qr cū ifidelibus nec noia debemus hēre cōia: ne ex cōſortio noiuꝫ poſſit ſumi erroris occaſio: nomen fati non eſt a fidelibus utendum: ne videamur illis aſſentire: qui male de fato ſēſerunt oīa neceſſitati ſiderum ſubdūcientes. vnde Aug. dicit in. v. de ciui. dei. Si quis uirtutem uel poteſtatem dei nomine fati appellat: ſententiam teneat: lingnā corrigat. Et Hrego. dicit ſm eundem intellectum. Abſit a fideliuꝫ mentibus: ut fatuꝫ aliquid eſſe dicant.

¶ De certitudie diuine ꝓuidentie. LXXXXIIII.

DIfficultas autem quedam ex premiſſis ſuboritur. Si n. oīa que hic inferius aguntur ēt cōtingentia ꝓuidētie diuine ſubduntur: oꝛ ut uidet vel prouidentiam non eſſe certaꝫ uel oīa ex neceſſitate contingere: oñdit: n. phs in. vi. metaphi. qꝺ ſi oēm effectum ponimus habere aliquam cauſam per ſe: ꝛ iteruꝫ qꝺ quelibet cā per ſe poſita neceſſarium ſit effectum poni: ſequetur qꝺ omnia futura ex neceſſitate eueniant: ſi. n. quilibet effectus hēat cauſam per ſe: quodlibet futurum erit reducere i aliquam cauſam preſentem vel preteritaꝫ: ſi queratur de aliquo utrū ſit occidēdus a latronibus: huiuſmodi effectum precedit cauſa. ſ. occurſus latronum: hunc autem effectum precedit alia cauſa. ſ. qꝺ ipſe exiuit domum: hunc autez adhuc alia qꝺ vult querere aquam: quam quidem precedit cauſa. ſ. ſitis: ꝛ hec cauſatur ex comeſtione ſalſorum que iam eſt uel fuit: ſi ergo cauſa poſita neceſſe eſt effectuꝫ poni: neceſſe ē qꝺ ſi comedat ſalſa qꝺ ſitiat: ꝛ ſi ſitit: qꝺ uelit querere aquam: ꝛ ſi vult querere aquam qꝺ exeat domuꝫ. ꝛ ſi exeat domū qꝺ occurrant ei latrones: ꝛ ſi occurrant qꝺ occidatur: ergo de primo ad ultimū neceſſe eſt hunc comedentem ſalſa a latronibus occidi. Cōcludit ergo philoſophus non eſſe uerum: qꝺ poſita cauſa neceſſe eſt effectum poni: quia aliqua cauſa eſt q̄ poteſt deficere: necꝺ iterum uerum eſt qꝺ omnis ef

fectus habeat per se causam: quia quod est per ac
cidens. s. istum uolentem aquam querere occurre
re latronibus non habet aliquam causaz: ex hac
rõne apparet q̃ non omnes effectus reducantur
in aliquam causam per se preteritam uel presen
tem: qua posita necesse sit effectum poni ex neces
sitate contingere: vel ergo oportet dicere: q̃ non
omnes effectus diuine prouidentie subdantur: et
sic diuina prouidentia nõ est de omnibus: quod
prius fuit ostensum: uel non est necessarium: q̃
prouidentia posita effectus eius ponatur: et sic
prouidentia non est certa: aut est necessarium:
q̃ omnia ex necessitate contingant: prouidentia
enim non solum est in presenti tempore uel pre
terito sed eterno: quia nihil potest esse in deo
non eternum. ¶ Adhuc: si diuina prouidentia
est certa: oportet hanc conditionalem esse uerã:
si deus prouidit hoc: ergo erit: huius autem con
ditionalis antecedens est necessarium: quia est
eternum: ergo consequens est necessarium: opor
tet enim omnis conditionalis consequens esse ne
cessarium: cuius antecedens est necessarium: et
ideo consequens est sicut conclusio antecedẽtis:
quicquid autem ex necessario sequitur: oportet
esse necessarium: sequitur igitur si diuina proui
dentia est certa: q̃ omnia ex necessitate proueni
ant. ¶ Amplius: si aliquid est prouisum a deo:
puta q̃ talis sit regnaturus: aut ergo possibile est
accidere q̃ non regnet: aut non: si quidem non
est possibile ipsum non regnare: ergo impossibi
le est ipsum non regnare: ergo necessarium est
eum regnare: si autem possibile est eum non re
gnare: possibili autem posito non sequitur ali
quod impossibile: sequitur autem diuinam pro
uidentiam deficere: non est igitur impossibile
diuinam prouidentiam deficere: aut igitur opor
tet: q̃ si omnia sint prouisa a deo: q̃ diuina pro
uidentia non sit certa: aut q̃ omnia ex necessita
te eueniant. ¶ Item argumentatur sic. Tullius
in libro de diuinatione ¶ Si omnia a deo proui
sa sunt: certus est ordo causarum: si autem hoc
uerum est: omnia fato aguntur: q̃ si omnia fa
to aguntur: nihil est in nostra potestate: nullum
est ergo uoluntatis arbitrium: sequitur ergo q̃
tollatur liberum arbitrium: si diuina prouiden
tia sit certa: et eodem modo sequitur: q̃ omnes
cause contingentes tollantur ¶ Preterea diui
na prouidentia causas medias non excludit: ut
supra ostensum est: inter causas autem sunt ali
que contingentes et deficere ualentes: deficere
igitur potest prouidentie effectus: non est igitur
dei prouidentia certa. ¶ Oportet autem ad ho
rum solutionez aliqua repetere ex his que supra
posita sunt: ut manifestum fiat: q̃ nihil diuinaz
prouidentiam effugit: et q̃ ordo diuine proui
dentie omnino immutari non potest: nec tamen
oportet: q̃ ea que ex prouidentia diuina proue
niunt: ex necessitate cuncta proueniant. ¶ Pri
mo nanq; considerandum est: q̃ cum deus sit
omnium existentium causa rebus omnibus con
ferens esse: oportet q̃ sue prouidentie ordo om
nes res complectatur: quibus enim esse largitus
est: oportet q̃ et conseruationem largiatur: et per
fectionem in ultimo fine conferat. ¶ Cum autem
in quolibet prouidente: duo considerari opor
teat: scilicet ordinis premeditationem: et pre
meditati ordinis institutionem in rebus: que
prouidentie subduntur: quorum primum ad co
gnoscitiuam uirtutem pertinet: aliud uero ad
operatiuam: hoc inter utranq; differt: q̃ in pre
meditando ordinem tanto est prouidentia per
fectior: quanto magis usq; ad minima ordo pro
uidentie potest perduci: q̃ enim nos omnium
particularium ordinem premeditari non possu
mus circa ea: que sunt disponenda a nobis ex
defectu nostre cognitionis prouenit: que cuncta
singularia complecti non potest: tanto autem
vnusquisque in prouidendo solertior habetur:
quanto plura singularia premeditari potest: cu
ius autem prouisio in solis uniuersalibus consi
steret: parum de prudentia participaret. ¶ Si
mile autem in omnibus operatiuis artibus con
siderari potest. ¶ Sed i hoc q̃ ordo premedita
tus rebus imponitur: tanto est dignior et perfec
tior prouidentia gubernantis: quanto uniuer
salior est: et per plura ministeria suam explicat
premeditationem: quia et ipsa ministeriorum
dispositio magnam partem prouisi ordinis ha
bet oportet autem: q̃ diuina prouidentia in sum
mo perfectionis consistat: quia ipse est simplici
ter et vniuersaliter perfectus: ut in primo libro
ostensum est. // In prouidendo igitur sue sapien
tie premeditatione sempiterna omnia ordinat:
quantumcunque minima uideantur: quecunque
vero rerum aliquid operantur instrumentaliter
agunt ab eo mota: et ei obtemperando ministrãt
ad ordinem prouidentie ab eterno: ut ita dicam
excogitatum explicandum in rebus. ¶ Si au
tem omnia que agere possunt: necesse est ut in
agendo ei ministrent. Impossibile est q̃ aliquod
agens diuine prouidentie executionem impedi
at sibi contrarium agendo ¶ Neque etiam pos
sibile est diuinam prouidentiam impediri per
defectum alicuius agentis uel patientis: cum
omnis uirtus actiua et passiua sit in rebus: secun
dum diuinam dispositionem causata: impossibi
le est etiam: q̃ impediatur diuine prouidentie exe
cutio per prouidẽtis immutationẽ: cũ de⁹ sit oio

immutabilis: vt supra oñsū est: relinquitur ergo q̄ diuina prouisio oio cassari ñ pōt. ¶ Deinceps āt considerandū ē q̄ ōe agens intendit ad bonū ⁊ melius qō pōt: ut supra oñsum ē: bonum aūt ⁊ melius non eodē mō considerantur in toto et i p tibus: i toto. n. toto. n. bonum est integritas: que ex partium ordine ⁊ compōne relinquitur: vnde melius est toti q̄ sit inter partes eius disparitas si ne qua ordo ⁊ perfectio totius esse non pōt: q̄ q̄ oēs partes essent equales unaquaq; earum perue niente ad gradum nobilissime partis: quelibet āt pars inferioris gradus in se considerata melior es set: si esset in gradu superioris partis: sicut p3 i cor pore humano: dignior. n. pars eēt pes bois si ocu li pulchritudinem ⁊ uirtutē hēret: corpus āt totū esset iperfectius: si ei pedis officium deesset: ad ali ud igitur tendit intentio pticularis agentis ⁊ vlis nam particulare agens tendit ad bonū partis ab solute: ⁊ facit eam q̄to meliorem pōt: vle autem agens tendit ad bonū totius: vnde aliquis defect⁹ est preter intentionem particularis agentis qui ē fm intentionem agentis vlis: sicut p3 q̄ generatio femine est preter intentionē nāe particularis. i. h⁹ virtutis que est in hoc semine que ad hoc tendit q̄ perficiat conceptus quanto magis pōt: est autē de intentione nāe vlis. i. uirtutis vlis agētis ad ge nerationem iferiorum: q̄ femina generetur: sine q̄ generatio multorū aialium compleri non posset: ⁊ eodem mō corruptio ⁊ diminutio ⁊ ois defect⁹ ē de intentione nature vlis non āt nature particu laris: nam quelibet res fugit defectum: tendit ue ro ad perfectionem quantuz in se est. Patet ergo q̄ de intentione particularis agentis est q̄ effectus suus fiat perfectus quantūcūq; pōt i genere suo: de intētione āt nature vlis ē q̄ hic effectus fiat p fectus tali perfectione puta perfectione masculi: ille āt perfectione femine. Inter partes aūt totius vniuersi prima distinctio apparet scōm corrigēs ⁊ nccium: superiora. n. in entibus sunt neccia ⁊ in corruptibilia ⁊ immobilia: a qua quidem conditi one tanto magis deficiunt: quanto in iferiori gra du constituuntur: ita q̄ infima corrūpuntur qui dem quātum ad esse suum: mouētur uero quātū ad suas dispositiones: suos ēt effectus nō de neces sitate sed contingenter producunt: qōlibet igitur agens qō est pars uniuersi intendit in q̄tum pōt i suo esse ⁊ naturali dispositione persistere ⁊ suum stabilire effectum: deus āt qui est uniuersi guber nator intendit q̄ effectuum eius hoc quidez stabi liatur p modū nccitatis: hic āt cōtingenter: ⁊ fm hoc diuersas cās eis adaptat: his quidem neccias: his āt cōtingentes: cadit igitur sub ordine diuine prouidentie non solum hūc effectuz esse: sed hūc effectum esse contingenter: alium āt nccio: ⁊ scōz hoc quedam eorū que diuine prouidētie subdun tur sunt necessaria: quedam uero contingentia: non autez omnia necessaria. Patet ergo q̄ si di uina prouidētia sit per se causa huius effectus fu turi est etiam presentis et preteriti: magis autem ab eterno: non tamen sequitur ut prima ratio p cedebat q̄ effectus sit de necessitate futurus: est. n. diuina prouidentia per se causa q̄ hic effectus cō tingenter proueniat: ⁊ hoc cassari non potest. Ex quo etiam patet q̄ hec conditionalis est uera si deus prouidit hoc futurum: hoc erit sicut secū da ratio procedebat: sed sic erit sicut deus prou dit illud esse futurum: prouidit autem illud eē fu turum contingenter: sequitur ergo infallibiliter: q̄ erit contingenter non necessario. Patet etiam q̄ hoc quod ponitur prouisum esse a deo: ut sit futurum: si sit de genere contingentium: poterit non esse secundum se consideratum: sic enim pro uisum est vt sit contingens potens non esse: nō ta men est possibile q̄ ordo prouidentie deficiat q̄n contingēter eueniat: ⁊ sic tertia ratio soluitur: vn de potest poni: q̄ iste non sit regnaturus: si secun dum se consideretur: non autem si consideretur vt prouisum. Illud autem quod Tullius obiecit secundum premissa friuolum apparet: cum eniz diuine prouidentie non solum subdantur effect⁹ sed etiam cause ⁊ modi essēdi: vt ex premissis pa tet: non sequitur q̄ si omnia dei prouidentia agū tur: q̄ nihil sit in nobis: sic enim sūt a deo prou isa: vt per nos libere fiant. Necz etiam defectibili tas causarum secundarum quibus mediantibus effectus diuine prouidentie producuntur certitu dinem prouidentie pñt auferre: ut quinta rō pro cedebat: cum ipse deus i oibus operetur: ⁊ p suo arbitrio voluntatis: ut supra ostensum est. vnde ad eius ꝓuidentia pertinet ut causas defectibiles quandoq; desinat deficere: qñq; eas ad defectum cōseruet. ¶ Ea vō que ad necessitatez ꝓuisorum a deo possent assumi ex certitudine diuine ꝓuidē tie supra soluta sūt cuz de dei scia ageret.

¶ Q: immobilitas diue ꝓuidentie vtilitatez ora tionis non excludit. .LXXXXV.

QOnsiderare etiam oportet q̄ sicut diuine ꝓuidentie imo bilitas necessitatez rebus ꝓuisis nō ipo nit ita etiā nec orationis vtilitatem non excludit. Non. n. ad hoc oratio ad deum fūditur ut eterna ꝓuidentie dispositio imutetur: hoc enī impossibi le est: sed ut aliquis aliud qō desiderat assequatur a deo. Dūs. n. desiderūs ratiōalis creature conue niens ē q̄ deus assentiat: non tanq̄ desideria nia moueant immobilez deū sz ex sua bonitate proce dit ut conuenienter desiderata pficiat. Luz enī oia

naturaliter bonum desiderant: ut supra probatum est: ad supereminentiam ãt diuine bonitatis pti net q esse ⁊ bene eẽ omnibus ordine quodã distri buat: ꝓñs est: ut scõm suaz bonitatẽ desideria pia que per orõnez explicantur adipleat. ¶ Ad hec. ad mouentẽ pertinet ut illud quod mouetur per ducat ad finem: vnde ⁊ p eandẽ nãm aliquid mo uetur ad finem: ⁊ cõsequitur finẽ: ⁊ in eodẽ quie scit: õe ãt desiderium ẽ quidam motus ad bonũ: qui quidẽ non põt rebus inesse nisi a deo: qui est per essentiam suã bonus ⁊ fons bonitatis: mouẽs n. õe mouet aliquid simile sibi: ad deũ igitur pri net scõm suam bonitatẽ q desideria nãa conueni entia que per orõnem explicantur ad effectũ con uenientẽ perducat. ¶ Item quanto aliqua sunt ꝓpiquiora mouenti: tanto efficatius ipressionem mouẽtis assequũtur: nam ⁊ que propiquiora sũt igni: magis ab ipso calefiunt: substãtie ãt intellectu ales propiquiores sũt deo q substãtie naturales i aiate: efficatior est igitur impressio diuine motio nis i substãtijs intellectualibus q i substantijs alijs nãlibus: corpora ãt nãlia i tm participant de mo tione diuina q nãlem appetitum boni cõsequunt ex ea: ⁊ ẽt appetitus cõplexionem: qõ quidem fit: dum ꝓprios fines consequuntur: multo igit ma gis intellectuales substãtie desideriorum suorum que per orõnem suam deo offerũt impletionẽ cõ sequũtur. ¶ Amp. de rõne amicitie est q amans velit impleri desiderium amati: i q̃tum vult eius bonum ⁊ perfectionẽ: ꝓpter qõ dr q amatorum est idẽ velle: oñsum est ãt supra q deus suam cre aturam amet: ⁊ tanto magis unãquãq; q̃to plus de bonitate participat que est primus ⁊ principa le amatum ab ipso: vult igitur impleri desideria rõnalis creature que perfectissime diuinam boni tatẽ participat iter ceteras creaturas: sua ãt uolũ tas ẽ perfectissima cã rerum: ẽ. n. cã rerũ per suaz voluntatem. vt supra oñsum ẽ: ad bonitatem igit diuinã pertinet ut ipleat desideria rõnalis creatu re sibi per orõnem proposita. ¶ Pre. bonũ crea ture deriuatum ẽ scõm quandam silitudinẽ a bo nitate dina: hoc ãt maxime cõmẽdabile in hoib' apparet: vt iuste petẽtibus assensũ non denegẽt: ex hoc. n. vocãtur liberales: dentes: misericordes ⁊ pij: maxime igitur hoc ad dinam bonitatẽ per tinet: ut pias orõnes exaudiat. Hic ẽ qõ dr in ps. Uolũtatẽ timentiũ se faciet: ⁊ orõnes eoz exaudi et: ⁊ sal. fa. eos. Mat. vij. Oñs dic. Omis qui petit: accipit: ⁊ q̃ querit, iuenit: ⁊ pulsãti aperietur.

Q̃ petitiones orantiuz non semper admit tuntur a deo. LXXXXVI.

Non ẽ aũt incõue niens si qñq; petitiones orãtiũ nõ ad mittantur a deo. Ea. n. rõne oñsum est q deus de sideria rõnalis creature adiplet: in q̃tum deside rat bonum: qñq; ãt cõtingit q id qõ petitur non est uerũ bonũ sed apparens: simplr ãt malum: nõ est igitur talis orõ a deo exaudibilis. Hinc ẽ qõ dr Jaco. iiij. Petitis ⁊ nõ accipitis: eo q male petat. Silr ãt ex hoc q deus ad desiderandũ mouet: oñ sum ẽ cõueniens eẽ q desideria ipleat: mobile ãt ad finẽ motus non perducitur a mouẽte: nisi mo tus cõtinuetur: si igitur motus desiderij p orõnis istantiam nõ cõtinuetur: non ẽ iconueniẽs si orõ effectũ debitum nõ sortiatur. Hinc ẽ q dñs dicit Luce. xviij. Oportet semper orare et nõ deficere: ⁊ ꝑmo Thessal. v. dicit apls. Sine itermissione ora te. Rursus oñsum ẽ q deus rõnalis creature decẽ ter desiderium iplet: i q̃tum ei appropinquat: ap propinquat ãt quis ei per contemplationez ⁊ de uotam affectionẽ ⁊ humilẽ ⁊ firmam itentionez: illa igitur orõ q̃ sic deo non appropiquat non est a deo exaudibilis. vñ in ps dr. Respexit in orõnẽ humiliũ: ⁊ Jaco. primo. Postulet ãt in fide nihil hesitans. Itẽ oñsum ẽ q rõne amicitie deus uota pioz exaudit: qui igitur a dei amicitia declinat: non est dignum ut eius orõ exaudiatur. Hinc ẽ q ꝓuer. xxviij. dr. Qui declinat aurem suam ne au diat legem: orõ eius erit execrabilis. ⁊ Isa. primo. Cum multiplicaueritis orationem non exaudiã: manus enim uestre sanguine plene sunt. ¶ Ex hac autem radice procedit q quandoq; aliquis dei a micus non exauditur quando pro his rogat qui non sunt dei amici: secundum illud Jere. vij. Tu ergo noli orare pro populo hoc: nec assumas p eis laudem ⁊ orationem: ⁊ non obsi. mi. quia nõ exaudiam te. Contingit autem quãdoq; q alicꝫ ex amicitia denegat quod petitur ab amico: quia cognoscit hoc ei esse nociuum uel contrarium ei magis expedire: vt medicus infirmanti quãdoq; denegat qõ petit ꝓsideras q nõ expedit ei ad salu tẽ corpis cõsequendam. vnde cum ostẽsum sit: q deus ex amore quem ad creaturam rationalem habet: eius desideria impleat per orationem sibi propositam: non est mirandum si quandoq; eo rum etiam quos precipue diligit: petitionez non implet: ut ipleat quod petenti magis expedit ad salutem: propter quod a paulo stimulum carnis non amouit: quanuis hoc ter peteret prouidens hoc ei esse utile ad humilitatis conseruationem: vt habetur. ij. Cor'. xij. vnde ⁊ Mat. xx. quibus dam dicitur. Nescitis quid petatis. Ro. viij. dici tur. Nam quid oremus sicut opoꝛtet: nescimus: ⁊ propter hoc Aug. dicit in epistola ad paulinum ⁊ Theraſiaz. Bonus dominus qui non tribuit se pe quod volumus ut quod mallemus attribuat. ¶ Patet igitur ex premissis q eoꝛum que fiunt a deo causa sunt orationes. et pia desideria.

oñsum ẽ ãt supra: q̃ diuina prouidẽtia cãs alias non excludit: quin potius ordinat eas ad hoc q̃ ordo quem apud se statuit rebus ip̃onatur: ꝛ sic cãe secunde ꝓuidentie non repugnant sed magis ꝓuidentie exsequũtur effectũ. Sic ergo oõnes apud deum efficaces sunt: nõ tñ ordinem imutabilem diuine ꝓuidentie soluũt: qz ꝛ hoc ipsũ q̃ tali petenti hoc ꝓcedatur: sub ordine diuine ꝓuidentie cadit. Simile est ergo dicere non esse orandũ: ut aliquid consequamur a deo: qz ordo sue prouidentie ẽ imutabilis: ac si diceretur q̃ non esset ambulandũ: vt perueniamus ad locũ: nec comedendus ut nutriamur: que oia patẽt eẽ absurda. Excluditur ergo ex premissis duplex error circa oõnem. Quidã. n. dixerunt nullum esse oõnis fructum: qõ quidam dicebant: tam illi qui negabant diuinam ꝓuidentiam oio sicut epicuri: q̃ illi qui res humanas diuine ꝓuidẽtie subtrahebãt sicut aliqui peripatetico⁹: nec non ꝛ illi qui oia q̃ ꝓuidentie subsunt ex necessitate cõtigere arbitrabãtur sicut stoici. Ex his. n. oibus sequitur q̃ nullus sit oõnis fructus: ꝛ per ꝓñs q̃ ois deitatis cultus fiat in uanũ: qui quidẽ error tangit Malech. iij. Dixistis inquit: uanus est qui seruit deo: ꝛ qõ emolumentũ qz custodiuimus precepta ei⁹: ꝛ qz ambulauimus tristes coꝛã dño exercituũ. Quidã vero ecõtrario diuinam dispõnez uertibilem oõnibus esse dicebant: sicut egyptij dicebant q̃ fatũ oõnibus ꝛ quibusdã imaginibus siue subfumigatiõibus siue icãtationibus uertebatur: ꝛ ad hunc sensũ pertinere uidẽtur quedã que i scripturis diuinis dicũtur ꝛ id qõ prima facie apparet ex eis. Dr. n. Isa. xxxviij. q̃ Isaias ex mandato dñi dixit Ezechie regi. Hec dicit dñs. Dispone domui tue: qz morieris tu ꝛ non uiues: ꝛ post oõnẽ Ezechie factũ est uerbũ dñi ad Isaiam dicens. Vade ꝛ dic Ezechie: Audiui oõnem tuam: ecce ego adiũciaz super dies tuos. xv. annos. Et Jere. xviij. dr ex ꝓsona dñi. Repẽte loquar aduersuz gentẽ ꝛ aduersũ regnum: ut eradicẽ ꝛ destruã ꝛ dispergã illud: si pñiam egerit gens illa a malo suo qõ locut⁹ sũ aduersũ eã: agam ꝛ ego pñiam super malo quod cogitaui: ut facerem ei. Et Joel. ij. Conuertimini ad dñm deũ uestrũ: qz benignus ꝛ misericors est: quis scit si cõuertatur ꝛ ignoscat deus. Hec aũt si fm superficiem inteligãtur ad incõueniẽs ducũt. Sequitur. n. primo q̃ uolũtas dei sit mutabilis. Jtẽ q̃ aliquid ex tp̃e deo adueniat: ꝛ ulterius q̃ aliqua q̃ tp̃aliter in creaturus sũt: sint cã alicuius exñtis in deo: que sũt mãifeste impossibilia: sicut ex superioribus pz. Aduersãtur ãt auctoritatib⁹ sacre scripture que infallibilem continent ueritatem ꝛ expressã. Dr. n. numeri. xxiij. Non est deus quasi homo: vt mentiatur nec ut filꝰ hois ut mutetur: dixit ergo ꝛ non faciet: locutus ẽ: ꝛ non implebit: ꝛ primo Reg. xv. Triumphator in isrl nõ parcet: ꝛ penitudine non flectetur: neq̃. n. homo est ut agat pñiam: ꝛ Malach. iij. Ego dñs ꝛ non mutor. Si quis ãt diligenter cõsideret circa p̃dicta: inueniet q̃ ois error qui in his accidit: ex hoc ꝓuenit q̃ nõ ꝓsideratur dia inter vlem ordinẽ et ꝑticulare: cũ. n. oẽs effectus ordinẽ ad inuicẽ hẽãt scõm q̃ i una cã cõueniunt: oz tanto cõiorez ordinem eẽ q̃to est vlior cã: vñ ab vli cã que deus est: ordo ꝓuenies necẽ ẽ q̃ oia cõplectatur: nihil igitur ꝓhibet aliquem particularẽ ordinẽ uel p oõnem uel per aliquem alium modum immutari: est enim extra illum ordinez aliquid quod possit ipsum immutare: propter quod non est mirum: si egyptij reducentes rerum humanarum ordinẽ in coꝛpoꝛa celestia posuerunt fatum ex stellis proueniens aliquibus orationibus ꝛ titibus posse immutari. nam extra celestia coꝛpoꝛa et supra ea est deus: qui potest celestium coꝛpoꝛum impedire effectum qui in istis inferioꝛibus ex illoꝛum impressione secutus erat: sed extra ordinem complectentem omnia non potest poni aliq̃d per quod possit ordo ab uniuersali causa dependens euerti: ꝓpter quod stoici qui in deum sicut in causam uniuersalem omnium ordinis rerum reductionem ꝓsiderabant: ponebant q̃ ordo istitutus a deo nulla ratione possit immutari: sed in hoc iterum cõsideratione uniuersalis ordinis recedebant: q̃ ponebant orationes ad nihil utiles esse tanquam arbitrentur uoluntates hominum et eoꝛum desideria: ex quibus oꝛationes procedũt sub illo uniuersali ordine non comprehendi: cum enim dicunt: q̃ siue oꝛationes fiant siue non: nihilominus idez effectus sequitur in rebus ex uniuersali ordine eorum: manifeste ab illo uniuersali ordine uota oãtium sequestrant: si enim hec sub illo ordine comprehendantur sicut per alias causas: ita ꝛ per hec ex diuina ordinatione aliqui effectus sequuntur. Idem ergo erit excludere oꝛationis effectum ꝛ oĩum aliarum causarum. Oꝛ si alie causis immobilitas diuini ordinis effectus non subtrahit neq̃ oꝛationum efficaciam tollit. Valent igitur oꝛationes non quasi ordinez eterne dispositionis immutantes: sed quasi sub tali ordine etiam ipse existẽtes: nihil autem prohibet per oꝛationum efficaciam aliquem particularem ordinem alicuius inferioris cause immutari deo faciente: qui omnes supergreditur causas // Unde sub nulla necessitate ordinis alicuius cause continetur: sed econuerso omnis necessitas ordinis inferioris cause continetur sub ipso: quasi ab eo institutus: in quantum ergo per oꝛationem immutatur aliq̃d de ordine inferioꝛum causarum instituto a deo ꝓpter oꝛationes pioꝛum: dicitur deus conuerti uel penitere: non q̃ eterna eius dispositio mutet:

ſed q: mutatur aliquis eius effect⁹. Vñ ⁊ Grego. dicit: q̄ non mutat deus cōſilium: q̄uis q̄nq; mutet ſñiam: non tñ illā que exprimit diſpōnem eternam: ſed illā ſñiam que exprimit ordinem iferiorū cārum: ſcōm quam Ezechias erat moriturus: vel gens aliqua ꝓ peccatis ſuis puniēda: talis aūt īmutatio ſētētie dei tranſūptiua locutiōe dr̄ pñia in q̄tum deus ad penitentis ſilitudinem ſe hz: cuius eſt mutare qđ fecerat: per quem modū dicit ⁊ metaphorice iraſci: in q̄tū puniēdo facit irascentis effectum.

Quō diſpoſitio diuine puidentie hēat rationem. LXXXVII.

Ex his ät que p:emiſſa ſūt maniſeſte uideri pōt: ut ea que ſunt per diuinam prouidentiaz diſpenſata ſequūtur aliquam rōnez. Oñſum eſt n. q̄ deus per ſuam prouidentiam omnia ordiat in diuinā bonitatem ſicut in finē non ät hoc mō q̄ aliquid diuine bonitati per ea qne fiunt accreſcat: ſed vt ſilitudo ſue bonitatis in quātum poſſibile eſt imprimatur ī rebus. Quia uero omnez creaturam ſubſtantiam ꝓſtat a perfectione diuie bonitatis deficere: neceſſe ē ut perfectius dine bonitatis ſilitudo rebus cōicaretur: opo:tuit eſſe diuerſitatē ī rebus: vt qđ perfecte ab vno aliquo repñtari nō pōt: per diuerſa diuerſimode pfectiōi mō repñtaretur: nā ⁊ hō cum mētis conceptum vno uocali v̄bo videt ſufficienter exprimi ñ poſſe: verba diuerſimode multiplicat ad exprimēdā per diuerſa ſue mentis conceptionem: ⁊ in hoc ēt diuine perfectionis eminētia ꝓſiderari pōt: q̄ perfecta bonitas que in deo eſt unite ⁊ ſimplr: ī creaturis eſſe non pōt niſi ſcōm modū diuerſū ⁊ per plura: res ät per hoc diuerſe ſūt: eo q̄ formas habēt diuerſas: a quibus ſp̄es ſortiuntur. Sic igitur ex fine ſumitur rō diuerſitatis formaꝝ ī reb⁹. Ex diuerſitate ät formarū ſumitur rō ordinis ī reb⁹: cum. n. forma ſit ſm quam res hz eſſe: res ät que libet ſm q̄ hz eſſe accedit ad ſilitudinem dei: qui eſt ipſū ſuuz eſſe ſimplex: neceſſe ē q̄ forma nihil ſit aliud q̄ diuina ſilitudo participata ī rebus. vñ cōuenienter Ar. in primo phicoruz de forma loquens dicit q̄ eſt diuinum quoddā ⁊ appetibile: ſilitudo ät ad unū ſimplex cōſiderata diuerſificari non pōt: niſi ſm q̄ magis ⁊ minus ſilitudo ē ꝓpinqua uel remota: q̄to ät aliquid ꝓpinquiꝰ ad diuinam ſilitudinem accedit perfectius eſt: vñ in formis dr̄ia eſſe non pōt: niſi q̄ una perfectior exiſtit q̄ alia: propter qđ Ar. in. viij. metha. diffinitiones per quas nature rez ⁊ forme ſignātur aſſimilat numeris in quibus ſp̄es uariātur per additionē uel ſubtractionem vnitatis: ut ex hoc detur intelligi q̄ formarū diuerſitas diuerſū gradū perfectionis requirit. Et hoc euidenter apparet nāe rerum ſpeculanti. Inueniet. n. ſi quis diligenē cōſideret gradatim rerū diuerſitatem cōpleri. nam ſupra inaiata corpa inueniet plātas: ⁊ ſup has irrōnalia aialia: ⁊ ſuper has itellectuales ſubſtantias: ⁊ in ſingulis horz inueniet diuerſitatē ſm q̄ q̄dam ſūt aliis perfectiora in tm̄ q̄ ea que ſunt ſupma inferioris generis uidentur ꝓpinqua ſuperiori generi ⁊ ecōuerſo: ſicut aialia immobilia ſunt ſilia plātis. Vnde ⁊ Dio. dicit. vij. ca. de diui. no. q̄ diuina ſapia coniūgit fines primoꝝ principijs ſecūdoꝝ: um. vnde pz q̄ rerum diuerſitas exigit q̄ non ſint oia eq̄lia: ſed ſit ordo in rebus ⁊ gradus. Ex diuerſitate ät formarū ſm quas rerū ſp̄es diuerſificātur ſequitur ⁊ operationū dr̄ia: cum. n. vnūq̄q; agat ſcōm q̄ eſt actu: que. n. ſunt in potentia ſm q̄ huiuſmōi iueniūtur actionis exptia: eſt ät unūq̄q; ens actu per formam: oz q̄ operatio rei ſequatur formā ipſius: oz ergo q̄ ſi ſint diuerſe forme q̄ hēant diuerſas opatiōes. Quia uero per ꝓpriam actionem res quelibet ad ꝓpriū finem pertingit: neceſſe eſt ⁊ ꝓprios fines diuerſificari in rebus: q̄uis ſit finis ultimus oibus cōis. Sequitur ēt ex diuerſitate formarū dr̄ia hitudinē ad res: cū. n. forme diuerſe ſint ſm q̄ quedaz ſunt alijs perfectiores: ſunt inter eas alique in tantum perfecte q̄ ſunt per ſe ſubſiſtentes ⁊ perfecte ad nihil indigentes materie fulcimento: quedam vero per ſe perfecte ſubſiſtere nō poſſunt: ſed materiam pro fundamento requirūt: ut ſic illud qđ ſubſiſtit non ſit forma tantum nec materia tantū que per ſe non eſt ens actu ſed compoſitū ex vtro q̄: non autem poſſent materia et forma ad aliq̄d vnum conſtituendum conuenire: niſi eſſet aliqua proportio inter ea: ſi autem proportionata oportet ea eſſe: neceſſe ē q̄ diuerſis formis diuerſe materie reſpondeant: vnde fit ut quedam forme req̄rant materiam ſimplicem: q uedam uero materiam compoſitam: et ſecunduz diuerſas formas diuerſam partium compoſitionem oportet eſſe cōgruentem ad ſpeciem forme ⁊ operationē ipſius. Ex diuerſa ät habitudine ad materiam ſequitur diuerſitas agentium ⁊ patientium: cū enim agat vnūquodq; ratione forme patiatur vero ⁊ moueatur ratione materie: oz q̄ illa quorum forme ſūt perfectiores ⁊ minus materiales agant in illa que ſunt magis materialia: ⁊ quorum forme ſunt imperfectiores. Ex diuerſitate autem formarum et materiarum ⁊ agentium ſequitur diuerſitas proprietatū ⁊ accidentium: cū. n. ſubſtantia ſit cauſa accidentis ſicut perfectum ipſi perfectiō: oz q̄ ex diuerſis principijs ſubſtātialibus diuerſa accidentia ꝓpria conſequantur: rurſus cum ex diuerſis agentibus ſint diuerſe impreſſiones in patientibus: oz

q̄ scōm diuersa agentia diuersa sint accidētia: q̄ ab agentibus iprimūtur. Pz ergo ex dictis: q̄ cuz per diuinam essentiā rebus creatis diuersa accidētia ⁊ actiones ⁊ passiones ⁊ collocatiōes distribuantur: non hoc absq̄ rōne accidit. Hic ē q̄ sacra scriptura rez̄ pductionem ⁊ gubernationē sapie ⁊ prudentie diuine attribuit. Dī. n. puer. iij. Dñs sapia fundauit terram: stabiliuit celos prudētia: sapia illius eruperūt abyssi: ⁊ nu. roze concre. et Sap̄. viij. dī de dei sapia: q̄ attingit a fine usq̄ ad finez fortiter: ⁊ disponit oia suauiter: ⁊. xi. eiusdē dī. Oia in mensura ⁊ numero ⁊ pōdere disposuisti dñe: ut per mensurā quantitatē siue modū aut gradū perfectionis uniuscuiusq̄ rei itelligamus: per numerū uero diuersitatē ⁊ pluralitatē sp̄erū consequentem ex diuersis perfectionis gradibus: per pondus vero iclinationes diuersas ad propria fines ⁊ operationes ⁊ ad propria agētia ⁊ patientia ⁊ accidentia: que sequūtur distinctionē sp̄erum. In predicto āt ordine fm quem rō diuine ꝓuidentie attēditur primum esse diximus diuinaz bonitatem quasi ultimū finem qui est primū principium in agendis. De hic uero rerū numerositatem ad quā constituendam necesse est gradus diuersos in formis ⁊ materijs ⁊ agentibus ⁊ patientibus et actiōibus ⁊ accidentibus esse: sicut ergo ꝓma rō diuine ꝓuidentie simplr ē diuina bonitas: ita prima rō in creaturis ē earuz numerositas: ad cuius cōseruationem ⁊ constitutionez oia alia ordinari uidētur: ⁊ fz hoc vī esse rōnabiliter a Boetio dcm in principio sue arismetrice q̄ oia quecū q̄z a primeua rerū nā constituta sūt ex numerozz uidentur rōne esse formata. Est āt considerandū q̄ opatiua rō ⁊ speculatiua partim quidē conueniunt: ⁊ partim differūt: conueniūt quidē in hoc q̄ sicut rō speculatiua incipit ab aliquo prīcipio: ⁊ per media deuenit ad cōclusionem intentā: ita rō operatina icipit ab aliquo primo ⁊ per aliqua media deuenit ad operationē uel operatum qō itenditur: principium āt in speculatiuis est forma ⁊ quod quid ē: in opatiuis uero finis qō q̄ñq̄z est forma: q̄ñq̄z aliquid aliud: ꝓncipium ēt in speculatiuis sp̄ oz esse nccium: in opatiuis āt q̄ñq̄z quidem est nccium: q̄ñq̄z āt nō: necessarium. n. est hominē uelle felicitatē ut finem: nō nccium āt uelle domus edificationem. Silr in demonstratiuis sp. posteriora ad priora de necessitate sequūtur: non āt in operatiuis sp: sed tunc solū q̄n ad finem nō nisi per hanc uiam peruenīri pōt: sicut necessariū est uolenti edificare domum q̄ querat ligna: fz q̄ querat abiegna ligna hoc ex simplici uolūtate ip sius dependet non āt ex rōne domus edificande: sic igitur q̄ deus suam bonitatē amet: hoc nccīuz est: sed hoc nō nccio sequitur q̄ per creaturas repetitur: cum sine hoc diuina bonitas sit perfecta vnde q̄ creature in esse ꝓducātur: ⁊ si ex rōne diuine bonitatis originem hēant: tñ ex simplici dei voluntate dependet. Supposito āt q̄ deus creaturis suā bonitatem cōicare fm q̄ est possibile uelit per similitudinis modū: ex hoc rōnem accipit: q̄ sint creature diuerse: nō āt ex necessitate sequitur q̄ fm hanc uel illam perfectionis mensurā aut secundū hunc uel illū numez̄ rerū: supposito āt ex diuina uoluntate q̄ hūc numerum i rebus statuere velit: ⁊ hanc unicuiq̄ rei perfectionis mensurā: ex hoc rōnem accipit q̄ hēat formam talem ⁊ mām talem: ⁊ silr in oibus pz: manifestum igitur fit: q̄ diuina ꝓuidentia fm rōnem quādaz res dispensat: ⁊ tñ hec rō sumitur ex suppositione uolūtatis diuine. Sic igitur per premissa duplex errō excluditur: cozuz. i. qui credūt q̄ oia simplicē uoluntatem sequantur absq̄ rōne: qui ē error loq̄ntium in lege sarracenorum: vt rabi moises dicit: fm quos nulla dita est q̄ ignis calefaciat ⁊ infrigidet: nisi q̄ deus ita vult: excluditur ēt error eoruz qui dicunt cārum ordinem ex diuina prouidētia fm modum necessitatis ꝓuenire: quorum utrūq̄z pz esse flm ex dictis. Sunt āt quedaz uerba sacre scripture que uidētur oia simplici uoluntati attribuere que non dicūtur ad hoc ut rō tollatur a ꝓuidentie dispēsatione sed ut oium primum principium dei volūtas oñdatur: sicut iam supra dēz est: sicut illud ps. Oia quecunq̄z uoluit dñs fecit. Et Job. xi. Quis dicē ei pōt: cur ita facis? Et Ro. ix. Voluntati. n. eius quis resistit. Et Aug. dic. iij. de trini. Non nisi dei uolūtas cā ꝓma sanitatis et egritudinis: ꝓmiorum atq̄z penaꝝ: gr̄arum atq̄z retributionum. Sic g̃ cū queritur propter quid de aliquo effectu nāli possumus reddere rōnez ex aliqua proxima cā: dum tñ sicut in primam cām reducamus oia in voluntatē diuinam sicut si quaratur: quare lignum est calefactū ad presentiam ignis: dicim̄r q̄ calefactio est naturalis actio ignis hoc autem quia calor est proprium accidens ei⁹: hoc āt consequitur propriam formam eius: ⁊ sic inde quouisq̄z perueniatur ad diuinaz uoluntatē: vnde si quis respondet querenti quare lignum calefactum est: quia deus uoluit: conuenienter quidem respondet: si intendit reducere questionem i primam causam: inconuenienter uero si intendit oēs alias excludere cās.

Quō deus possit facere preter ordinē sue prouidētie: ⁊ quomodo nō. LXXXVIII.

Ex premissis autē accipi pōt duplicis ordis ꝓsideratio: q̄rū unus quidē dependet ex prima oiuz cā: vnde ⁊ omnia complectitur: alius āt ꝓticularis qui ex aliqua cā creata dependet: ⁊ continet illa

que cãe illi ſubdũtur:ꝛ hoc quidem multiplex eſt ſm diuerſitatẽ cãrum que iter creaturas inueniũ tur:vnum tñ eorum ſub altero ꝓtinetur ſicut ꝛ cã rum una ſub altera exiſtit:vñ oꝫ ꝙ oẽs particula res ordines ſub illo vlt̃o ordine contineantur:ꝛ ab illo deſcendant qui iueniũtur in rebus:ſcõm ꝙ a prima cã dependent:hꝫ mõi exẽplum in politicis ꝓſiderari põt:nã oẽs domeſtici unius patriſſami lias ordinem quẽdam ad inuicẽ hñt:ſm ꝙ ci ſub duntur. Rurſus tã ipſe paterfamilias q̃ oẽs alij q̃ ſunt ſue ciuitatis ordinem quẽdam ad inuicẽ hñt ꝛ ad ꝓncipem ciuitatis:qui iterum cuꝫ oĩbus qui ſunt in regno aliquẽ ordinem hñt ad regem. Or dinẽ ãt vlem ſm quem oĩa ex diuina ꝓuidẽtia or dinantur:poſſumus cõſiderare duplr.ſ.q̃tuꝫ ad res que ſubdũtur ordini:ꝛ q̃tũ ad ordinis rõnẽ: que ex principio ordinis dependet:oñſum eſt aũt in ſo ꝙ res ipſe que a deo ſub ordine ponuntur ꝓ ueniunt ab ipſo non ſicut ab agente per neceſſita tẽ nature uel cuiuſcũq; alterius ſed ex ſimplici uo luntate maxime quantum ad primã rerum inſti tutionẽ:reliquitur ergo ꝙ preter ea que ſub ordi ne diuine ꝓuidentie cadunt:deus aliqua facẽ põt non ãt ẽ eius uirtus ad hec uel illas res obligata. Si ãt conſideremus predictũ ordinẽ q̃tuꝫ ad rõ nem a ꝓncipio dependentẽ:ſic preter ordinem illũ deus facere non põt:ordo.n.ille ꝓcedit ut dictũ ẽ ex ſcia et uoluntate dei oĩa ordinante in ſuã boni tatem ſicut in finem:non ẽ ãt poſſibile ꝙ deus ali quid faciat qõ non ſit ab eo uolitum:cũ creature ab ipſo non ꝓcedant nãliter ſed per uoluntatem vt oñſum eſt:neq; ẽt eſt poſſibile ab eo aliquid fi eri qõ eius ſcia non cõprehẽdatur:cũ uolũtas eẽ non poſſit niſi de aliquo noto:neq; iterum ẽ poſ ſibile ꝙ in creaturis aliquid faciat:quod in ſuam bonitatem non ſit ordinatũ ſicut in finẽ:cum ſua bonitas ſit propriũ obiectũ uolũtatis ipſius: ſiꝛ ãt cum deus ſit oĩo imutabilis:ipoſſibile eſt ꝙ ali q̃d uelit qõ priꝰ noluerit:aut aliquid de nouo i cipiat ſcire vel in ſuam ordinet bonitatẽ:nihil igi tur deus facere põt quin ſub ordine ſue ꝓuidẽtie cadat:ſicut non põt aliquid facere:quod eiꝰ opa tioni nõ ſubdatur:põt tñ alia facere q̃ ea que ſub duntur eius ꝓuidentie uel operationi:ſi abſolute ꝓſideretur eius ꝓtas:ſed nec põt facere aliqua: q̃ ſub ordine prouidentie ipſius ab eterno non fue runt:eo ꝙ mutabilis eſſe non põt. Hanc ãt diſtic tionem quidam non ꝓſiderantes i diuerſos erro res inciderunt. Quidã uero imobilitatem diuini ordinis ad res ipſas que ordini ſubdũtur extendẽ conati ſũt dicentes:ꝙ oĩa neceſſe ẽ eſſe ſicut ſũt:in tñ ꝙ quidam dixerunt ꝙ deus non põt alia facẽ q̃ que facit:contra qõ ẽ quod hẽtur Mat.xxvi. An putas q; non poſſum rogare patrẽ meum:et exhibebit mihi pluſ q̃ duodecim legiones angelo rum? Quidam ãt econuerſo:mutabilitatem rerũ que diuine prouidentie ſubiãciuntur imutabilita tem diuine ꝓuidentie tranſtulerunt de eo carnali ter ſentientes ꝙ deus ad modum carnalis homis ſit in ſua uoluntate mutabilis:contra quod dicit Numeri.xxiij. Non eſt deus quaſi hõ ut mentiat nec ut filius hois:vt mutetur. Alij vero contingẽ tia diuine prouidentie ſubtraxerũt:contra quos dr Treñ.iij. Quis eſt iſte qui dixit:ut fieret aliq̃d dño non iubente?

Quod põt opari preter ordinẽ reb' iditũ ꝓducen do effectus abſq; cauſis ꝓximis. LXXXXIX.

Reſtat autẽ oſtẽde re ꝙ preter ordinem ab ipſo rebus in ditum deus agere poſſit. Eſt.n.ordo di uinitus iſtitutus:ut inferiora per ſuperiora moue antur a deo ut ſupra dcm eſt:põt ãt deus preter hunc ordinẽ facere:vt.ſ.ipſe effectũ aliquẽ i infe rioribus opetur nihil ad hoc agente ſupiori agen te:in hoc.n.differt agẽs ſm nccitatẽ nãe ab agẽte ſm uoluntatẽ:qr ab agẽte ſm nccitatẽ nãe effect' non põt ſequi niſi ſm modum uirtutis actiue:vñ agẽs qõ eſt maxime uirtutis nõ põt imediate pro ducere effectũ aliquẽ paruũ:ſed ꝓducit effectum ſue uirtuti ꝓportionatũ:i quo tñ iuenit q̃q; mi nor uirtus ꝙ in cã:ꝛ ſic per multa media tendẽs a cã ſuꝑma ꝓuenit aliquis puus effectus:i agente ãt per uoluntatẽ non ẽ ſic:nã agens per uolunta tẽ ſtati ſine medio põt ꝓducere quẽcunq; effectũ qui ſuam nõ excedat uirtutem:artifex.n.pfectiſſi mus põt facere opus quale faciat artifex iperfec tus:deus ãt opatur ꝓ uoluntatẽ ꝛ non per neceſſi tatẽ nãe:vt ſupra oñſum ẽ: igitur minores effect' qui fiũt ꝓ cãs iferiores põt facere imediate abſq; ſecũdis cãis. Adhuc uirtus diuina cõparatur ad omnes uirtutes actiuas ſicut uirtus uniuerſal' ad uirtutes particulares:ſicut per ſupra dicta pz virtus ãt actiua vlt̃is ad particularem effectum ꝓ ducendum determinari poteſt ꝰupliciter// Uno modo per cauſam mediam particularem: ſic uir tus actiua celeſtis corporis determinatur ad effec tum generationis humane per uirtutem particu larem que eſt in ſemine: ſicut ꝛ in ſillogiſmis uir tus ꝓpoſitiõis vlt̃is determinatur ad particularẽ concluſionem per aſſũptionez particularẽ. Alio mõ per itellectum qui determinatã formã appre hendit:ꝛ eam i effectũ ꝓducit:dinus ãt itellectus non ſolum eſt cognoſcitiuus ſue eſſẽtie que ẽ q̃ſi vlt̃is uirtus actiua:neq; ẽt tñ vltium ꝛ primarum cãrum ſed omnium particularium:ſicut ꝓ ſupra dicta pz:põt igitur producere imediate oẽz effec tum:quem producit quodcũq; particulare agẽs.

Amp̄.cum accñtia ꝓsequentur pricipia substātia lia rei oz q̄ ille qui imediate substantiam rei pro ducit:possit imediate circa ipsā rem opari quecū q̄ ad substantiam eius ꝓsequūtur:generans.n.q̄ dat formam:dat oēs ꝓprietates ⁊ motus cōsequn tes:oñsum est āt supra q̄ deus in prima rerum i stitutione oēs res per creationē imediate ꝓduxit in esse:pōt igitur imediate unāquāq̄ rem ꝓduce re siue mouere ad aliquem effectuz absq̄ medijs causis. ¶ Item oꝛdo rerū profluit in res fm q̄ ē precogitatus i intellectu ipsius:sicut uidemus i re bus hūanis q̄ princeps ciuitatis oꝛdinez apud se p̄meditatum cuilibet iponit:itellectus āt diuinus non est determinatus ad hūc oꝛdinez de necitate: vt nullum aliū oꝛdinem itelligere possit:cū ⁊ nos alium oꝛdinem per intellectum apprehendē pos sumus:pōt.n.intelligi a nobis q̄ dē hoiez ex ter ra absq̄ semine formet:pōt igitur deus preter in feriozes cās effectum illis cāis ꝓprium operari. Pre.ꝛz oꝛdo rebus inditus a prouidentia diuina bonitatem suo mō repñtet:non tñ ipsaz repñtat pfecte:cum nō pertingat bonitas creature ad eq̄ litatem bonitatis diuine:qō āt non repñtatur p fecte per aliquod exemplatū:pōt itez preter hoc alio mō repñtari:repñtatio āt diuine bonitatis i rebus est finis productionis rerū a deo:ut supra oñsum est:non ē igitur uoluntas diuina determi nata ad hūc oꝛdinem cārum ⁊ effectuum:ut non possit uelle effectum aliquem i inferiozibus ꝓdu cere immediate absq̄ alijs cāis. ¶ Adhuc uni uersa creatura magis ē deo subdita q̄ corpus hu manū sit subditum aie eius:nā aīa ē corpori pro portionata ut forma ipsius:deus āt oēm propor tionē creature excedit:ex hoc āt q̄ aīa imagiatur aliquid.⁊ uehemēter afficitur ad illud : sequitur aliqñ immutatio i corpore ad sanitatē uel egritu dinē absq̄ actione pricipioz corporaliū que sūt nata in corpore egritudinē uel sanitatem causare multo igitur magis ex uoluntate dina pōt effect⁹ aliquis sequi i creaturis absq̄ cāis que nate sunt fm nām illum effectum ꝓducere. ¶ Pre.fm na ture ordinem uirtutes actiue elemētoruz sub uir tutibus actiuis corporum celestium ordinantur ꝓprium āt effectum uirtutum clarium interduz uirtus celestis efficit absq̄ actione elementi: sicut pz cum sol calefacit absq̄ ignis actione:multo igi tur magis ⁊ diuina uirtus absq̄ actione cārum creatarū pōt producere ꝓprios effectus earum. Si āt quis dicat:q̄ cum ordinem istū rebus dē⁹ i diderit non pōt esse absq̄ mutatione ipsius:ut p̄ ter ordinem ab ipso institutum operetur in reb⁹ effectus absq̄ proprijs cāis ꝓducendo:ex ipsa re rum natura repelli pōt. Ordo.n.inditus rebus a deo fm id est qō in rebus frequēter accidere solet non āt ubiq̄ uel fz id qō est semper:multa.n. nā lium cārum effectus suos ꝓducunt eodem mō ut frequenter non āt ut semper:naz qñq̄ lz ut i pau cioribus aliter accidit uel propter defectum uir tutis agentis:uel propter māe indispositionem: uel propter aliqō fortius agens:sicut cū natura i hoie generat digitum sextum:nō tñ propter hoc deficit aut mutatur prouidētie ordo:nam ⁊ hoc ipsū q̄ nālis ordo instituitus fz ea que sunt freqn ter qñq̄ deficiat:ꝓuidentie subest diuine:si ergo per aliquam uirtutem creatam fieri pōt:aut ordo nālis mutetur ab eo quod ē frequenter ad id qō ē raro absq̄ mutatiōe ꝓuidētie dine:mlto magi dina uirtus qñq̄ aliquid facere pōt sine prouidē tie sue ꝓiudicio preter ordinē naturalibus inditū rebus a deo:hoc.n.ipsum ad sue uirtutis manife stationem facit interduz:nullo.n.mō melius ma nifestari pōt q̄ tota natura diuine subiecta est uo luntati q̄ ex hoc q̄ qñq̄ ipse preter ordinem nāe aliquid opatur. Ex hoc.n.apparet q̄ ordo rerū ꝓcessit a deo non per necitatem nature sed per li beram uoluntatez. Nec dz hec rō friuola reputa ri q̄ deus aliquid facit in natura ad hoc q̄ dē⁹ se mentibus hoium manifestet:cum supra oñsū sit q̄ oēs creature coꝛporales ad naturam itellectua lem oꝛdinātur quodāmō sicut in finem:ipsius āt itellectualis nāe finis est diuina cognitio:ut in su peribus est oñsum:non ē ergo mirum si ad cogni tionem de deo intellectuali nature ꝓcēdam sit aliqua mutatio i natura coꝛporali.

¶ Oz ea que deus facit ꝓter nature oꝛ dinem non sunt cōtra naturam. C.

Onsiderādum ta men vē q̄ lz deus interdū preter oꝛdi nē rebus inditum aliquid operetur: nihil tñ facit contra nām. Cum.n.deus sit actus purus:oia uero alia hēant aliquid de potētia ad mixtum:oz q̄ deus comparetur ad oia sicut mo uens ad motum:⁊ actiuum ad id quod est in po tentia:quod āt est in potentia scōm oꝛdinem na turalem in respectu alicuius agētis:si aliquid im primatur in ipsū ab illo non ē contra naturā sim pliciter: ⁊si sit aliqñ contrarium particulari for me que corrūpitur per actionem h⁹modi:cuz. n. generatur ignis:⁊ corrūpitur aer igne agente ē ge neratio ⁊ corruptio naturalis: quicquid igitur a deo fit i rebus creatis nō est cōtra nām : ⁊si uide atur eē contra oꝛdinem ꝓprium alicuius nāe. Adhuc cum deus sit primū agēs:ut supra oñsuz est:oia que sunt post ipsum:sūt quasi quedam in strumenta ipsius:ad hoc āt sunt instrumenta in stituta ut deseruiant actioni principalis agentis dum mouentur ab ipso:unde talis instii materia ⁊ forma eē dz:vt sit cōpetens actiōi:quam intēdit

ꝑncipale agẽs: ⁊ ꝓpter hoc nõ est ꝯ näz ıſtrumẽti ut moueat a ꝑncipali agẽte ſed est ei maxime ꝓue niẽs: neqz ergo ē ꝓtra nãm cũ res create mouẽtur qualitercũqz a deo: ſic.n. ıſtitute ſũt ut ei obſuiãt.

¶ Preterea ın agẽtibus etiã corꝑalibus hoc viõ tur ꝙ mor' qui ſũt ı ıſtis ıferioribus corꝑibus ex ımꝑſſione ſuꝑioꝝ nõ ſũt violẽti neqz ꝯ naturã q̃ uis nõ videant ꝓueniẽtes motui naturali quem corꝑus ınfer' hz ſm ꝓꝓrietatẽ ſue foꝛe: nõ enim dicimus ꝙ fluxꝰ ⁊ refluxus maris ſit motus violẽ tus cũ ſit ex ımꝑſſione celeſtis corꝑis: licet natura lis motus aque ſit ſolũ ad vnam ꝓtez. ſ. ad mediũ multo igıt magis q̃quid a deo ſit ın q̃libet creatu ra nõ põt dıci violẽtum neqz ꝓtra nãm. ¶ Item ꝑma mẽſura eẽntie ⁊ nature cuiuſlibet rei ē deus ſicut ꝑmũ ens qõ ē omnibus cauſa eẽndi: cũ aũt ꝑ mẽſurã oe vnaquaqz reſumat ıudiciũ: oꝑtet hoc naturale dıci vnicuiqz rei ꝑ qõ ꝓfõmatur ſue mẽſure: hoc igıtur erit nãle vnicuiqz rei qõ a deo ei ınditũ ē: ergo ⁊ ſi adhec eidẽ rei a deo aliq̃d ali ter ımprımat nõ est ꝓtra nãm. ¶ Amꝑ. oẽs crea ture ꝓpantur ad deũ ſicut artificiata ad artificez ſicut ex premiſſis ꝓz: vnde tota nã ē ſicut qõdam artificiatũ dıuine artis: nõ est aũt ꝓtra rõnem ar tificij ſi artifex aliq̃d aliter operet ın ſuo artificio etiã poſtq̃ ei ꝓmã formã dedit: neqz ergo ē ꝓtra naturã ſi deus ın rebus nãlibus alıt opetur aliq̃d q̃ ꝓſuetus curſus nãe habz. ¶ Dınc est ꝙ Aug'. dicit. Deus creator ⁊ ꝓditor oıuz creaturaꝝ nıhil ꝓtra naturã facit: quia id ē naturale cuiqz rei qõ facit: a quo ē omıs modus nũerus ⁊ ordo nãe.

De miraculis. .xi.

Hec autez que ꝑter ordınem cõmuniter ın rebus ſtatutũ qñz dıuinit' fıũt miracula dıci ſolẽt: ãmiramur. n. aliquid cũ effectũ videntes cãz igno ramus: ⁊ qz cã vna ⁊ eadem a q̃buſdam interduz est cognita ⁊ a q̃buſdam incognita: ınde cõtingit ꝙ vidẽtium ſımul aliquẽ effectuz aliq̃ mırant ⁊ aliq̃ nõ mırantur. aſtrologuſ. n. nõ mıratur vidẽſ eclıpſim ſolis qz cognoſcit cãm: ignarus aũt huiꝰ ſcie ncẽ hz ãmırari cãm ignorans: ſic igıt ē aliq̃d mirũ quo ad hunc nõ autẽ q̃tum ad illuz: illud g̃ ſımpliciter miruz ē qõ habz cãm ſımplicit̃ oculta ⁊ hoc ſonat nomẽ miraculi ut. ſ. ſit de ſe ãmırati one plenum: nõ quo ad hũc uel quo ad illum tm̃ cã aũt ſımpliciter oculta oı hõı est deꝰ: probatuz est. n. ſupra ꝙ eiꝰ eſſentiã nullus hõ ın ſtatu huiꝰ vite ıntellectu capere põt: illa igıt ſımpliciter mıra cula dıcenda ſunt q̃ dıuinitus fıunt ꝓter ordinez cõiter ſeruatũ ın rebus. Hoꝝ autem miraculoꝝ dıuerſi ſũt gradus ⁊ ordines. Nã ſũmũ gradũ ınt miracula tenent in quibus aliquid fit a deo quod nã nũq̃ facẽ põt: ſicut ꝙ duo coꝛpora ſint ſil': ⁊ ꝙ ſol retꝛocedat aut ſtet: ꝙ mare dıuiſũ tranſeũtib' iter ꝓbeat. Et ınter hec ẽt ordo attendit. nã q̃to maioꝛa ſunt illa que deus operat ⁊ quãto magis ſunt remota a facultate nãe: tanto miraculũ maꝛ est: ſicut maius est miraculũ ꝙ ſol retꝛocedat q̃ ꝙ mare dıuidat. Secõm aũt gradũ ı miraculis tenẽt illa in quibus deus aliq̃d facit qõ nã facẽ põt: ſed non per illũ ordinẽ: opus. n. nãe ē ꝙ aliqõ aial vi uat videat ⁊ ambulet: ſed ꝙ pꝰ mortẽ vıuat: pꝰ ce citatẽ videat: pꝰ debilitatẽ claudus ãbulet. hoc na tura facẽ nõ põt: ſed deus ınterdũ mıraculoſe ope ratur. Inter hec ẽt mıracula gradus attendit ſm ꝙ id qõ fit magis est a facultate nature remotuz. Tertius aũt gradus mıraculoꝝ ē cũ deꝰ facit qõ ꝓſuetũ est fieri operatione nature tñ abſq; nature ꝑncipijs operantibus: ſicut cũ aliquis a febre cura bili per naturam vtute dına curat: ⁊ cũ pluit ſine operatione ꝓncipioꝝ nature.

¶ Q̃ ſolus deus facit miracula. .xii.

Ex premiſſis autez ꝯñdi põt ꝙ ſolus deus põt facẽ mira cula. Qđ. n. ē ſub ordine totaliter cõ ſtitutũ nõ põt ꝓter ordinẽ illũ oꝑari. oıs aũt crea tura est ꝓſtituta ſub ordıne quẽ deꝰ ın rebꝰ ſtatuit. nulla g̃ creatura põt ſupra hunc ordinẽ oꝑari: qõ est miracula facẽ. ¶ Itẽ qñ aliq̃ vtus fınita ꝑꝓri um effectũ operat ad quẽ determiat: nõ ē miracu lũ ız posſet eẽ mız alicui q̃ illã vtutez ñ cõꝓhen dit: ſicut mız vẽ ignarıs ꝙ magnes trahit ferꝝ: vl' ꝙ aliquis paruus piſcis ſit retinens nauẽ. oıs aũt creature potentia est lımitata ad aliquẽ determia tũ effectũ vel ad aliquos: q̃cq̃d g̃ vtute cuiuſcũqz creature fiat nõ põt dıci miraculũ ꝑꝓrie: ꝙſi ſit mi rũ creature vtutẽ illi' ñ ꝓhendẽti. qõ aũt fit vtute dına que cũ ſit ifınita de ſe icõꝓhenſibil' est: ꝺe mi raculũ ē. ¶ Amꝑ. oıs creata ı ſua actõe req̃rit ſub iectũ aliqõ ı qõ agat. ſoli' aũt dı ē ex nıhılo aliq̃d facẽ vt ſupra oñſũ ē: nıhil aũt qõ req̃rit ı ſua actõe ſubiectũ põt agẽ niſi illa ad q̃ ſubiectũ ē ı potẽtia hoc. n. agẽs ın ſubiectũ aliqõ opat vt educat illud de potẽtia in actũ: nulla igıt creata ſic nec creare põt: ita ⁊ nec agẽ põt ı aliq̃ re niſi qõ ē ı potentia illi' rei: fuit aũt multa miracula dıuinit' dũ ı re ali q̃ fit dına vtute qõ nõ ē ı potẽtia illi' rei: ſic ꝙ mor tuus reuiuiſcat: ⁊ qõ ſol retꝛocedat: ⁊ qõ duo cor poꝛa ſint ſil'. hec igıt miracula nulla vtute creata fieri pñt. ¶ Ad hec ſubiectũ in qõ agit ordinẽ hz ⁊ ad agens qõ ıducit ipſũ de potentia ı actũ ⁊ ad actũ in quẽ reducit: ſicut g̃ ſubiectũ aliqo est ı po tentia ad aliquẽ determiatũ actũ ⁊ ñ ad quẽlibet:

ita non potest reduci de potentia in actum determinatum: nisi per agens aliquod determinatum: requiritur enim agens diuersimode ad reducendū in diuersū actū. nam cū aer sit i potentia ignis et aq̄: alio agēte fit actu ignis et actu aq̄: siliter etiā pz q̄ matia corpalis in aliquē actū perfectū nō reducit a sola virtute vlī agentis: sz oz eē aliquod agēs ppriū per quod determinet ipressio vlīs virtutis ad ō terminatū effectū. in actum aūt minus perfectum pōt matia corpalis sola virtute vlī absq; particulari agente: aialia. n. perfecta nō solū generant ex sola virtute celesti: sed ad hoc requirit determiatuz semen. Ad generatōem vo quorūdā iperfectoruz aialiū sola virtus celestis sufficit sine semine: effectus igit̄ q̄ in his inferioribus fiunt sī sint nati fieri a cāis vlibus superioribꝰ sine opatōe causaz particulariū inferioz: non est miraculū si sic fiant: sic nō est miraculū q̄ aialia ex putrefactione sine semine nascāt. si aūt nō sunt nati fieri per solas cās superiores: requirūtur ad eoz cōplementum cāe inferiores particulares. cū aūt aliquis effectꝰ pducit ab aliqua cā superiori mediantibus ppriis principijs nō est miraculū: nullo igit̄ mō virtute superioz creataz aliqua miracla fieri pnt. Amp. eiusdē rōis eē vī q̄ aliquid operetur ex subiecto: et q̄ opetur id ad qō est i potētia subiectū: et q̄ ordinare operetur per determinata media. nā subiectū non fit in potētia ppinq̄ ad vltimū nisi cū fuerit actu i media: sicut cibus nō est stati i potentia cato: sed cū fuerit ꝓuersus in sanguinē. oīs aūt creatura nccē hz vti subiecto ad hoc qō aliquid faciat: nec pōt facē nisi ad qō subiectū ē i potentia vt oñsū est: ergo nō pōt facē aliquid nisi subiectū reducat in actū per determinata media: miracla igitur que sunt ex hoc q̄ aliquis effectus pducitur ñ illo ordine quo naturaliē fieri pōt: virtute creature fieri nō pnt: Ad hec inter spēs motus ordo q̄ dā naturaľ attenditur. nā ptimꝰ motuū est motus localis. vñ et cā alioz existit. primū. n. in quolibet genē cā inuenitur eoz q̄ in illo genē ꝓsequuntur. oīs aūt effectus qui in his inferioribꝰ pducitur: per aliquā generatōem vel alteratōem nccē ē vt pducatur: oz igitur qō per aliq̄d localiē motū hoc proueniat si fiat ab aliquo agente incorpali quod proprie localiter mouere nō possit. effectꝰ aūt qui fiūt a substātijs incorporeis per corporea instia ñ sūt miraculosi: corpora. n. nō opantur nisi naturaliē: non igitur subē icorporee create pnt aliqua miracula facē ppria virtute: et multo minus subē corporee quaz oīs actio naturaľ est soliꝰ igitur dei ē miracula facē: ipse. n. est superioz ordine quo vniuersa ꝓtinentur: sic a cuiꝰ prouidentia totꝰ hic ordo fluit: eiꝰ ēt virtꝰ cū sit oīo infinita nō determinatur ad aliquē spālē effectū. neq; ad hoc qō effectꝰ illiꝰ pducatur aliquo determinato mō vel ordine

Vnde est qō in ps dī de deo. Qui facit mirabilia magna solus.

¶ Qꝫ subē spūales aliqua miracula operantur: que tñ ñ sunt vere miracula. CIII.

HAbit autē positio Auicēne qō substātie separate multo magis obedit matia ad productōnem alicuius effectꝰ q̄ ꝛrijs agentibꝰ in natura. vñ ponit q̄ ad apprehensionē predictaz subāz sequit interdū effectus aliqs i istis inferioribus vt pluuiarū vel sanitatis alicuiꝰ infirmi absq; aliquo corporeo agente medio. Cuiꝰ quidē signū ab aia nīa accepit q̄ cū fuerit fortis in sua imaginatione ad solā apprehensionē imutat corpꝰ: sicut cū qs ābulans super trabē in alto positā cadit de facili: q; imaginat casū ex timore. nō aūt cadēt si esset trabes illa posita super terrā. vñ casū timere nō posset. manifestuz est aūt q̄ ad solā apprehensionē aie calescit corpus: sicut accidit in cōcupiscentibꝰ vel iratis: aut ēt infrigidat sicut accidit in timentibꝰ. Qñq; imutat ex forti apprehensione ad aliquā egritudinē puta febrē vel ēt lepрā. et per hunc modū dicit q̄ si aia sit pura nō subiecta corporalibꝰ passionibus et fortis in sua apprehensione q̄ obedit apprehensioni eiꝰ nō solū corpꝰ ppriū: sed corpa ēt exteriora adeo q̄ ad eiꝰ apprehensionez sanetur aliqs infirmus vel aliquid aliud huiusmodi accidat. et hoc ponit eē cāz fascinationis: q; aia alicuiꝰ vehementer affecta in maliuolētia hz ipressionē nocumenti in aliquē maxie puez q̄ ppter corpoꝛl tenuitudinē ē facile susceptiuꝰ ipressionū. vñ vult qō multo āplꝰ ad apprehensionē subāz separatarū q̄s ponit aias vel motores orbiū: sequātur aliqui effectus in istis inferioribus absq; actione alicuiꝰ corpaľ agentis. Hec aūt positio satis consona ē aliis suis pōnibus. Ponit. n. q̄ oēs foīe subāles efluāt i hec iferiora a subā separata: et q̄ corpalia agētia nō sunt nisi disponentia māz ad suscipiendam impressionem agentis separati. Qō quidē non ē vez: fm Azz. doctrinā qui ꝓbat in. viij. metaphi. q̄ foīe q̄ sunt in mā nō sunt a formis separatis: sed a formis que sūt i mā: sic. n. inuenit similitudo inter faciens et factū. Exēplū ēt qō sumit de ipressione aie in corpꝰ: nō multū adiuuat eiꝰ intentionē. Nō. n. ex apprehensione sequitur aliq̄ imutatio corporis nisi apprehensioni adiuncta fuerit affectio aliqua vt gaudij vel timoris vel ꝓcupie aut alteriꝰ passionis. huiusmodi aūt passiones accidūt cuz aliquo determinato motu cordis: ex quo sequit̄ vlterius imutatio totius corporis vel fm motū localē vel fm alterationem aliquā. vñ ad hec remanet q̄ apprehensio spūalis nō alterat corpꝰ nisi mediante motu locali. Qō aūt de fascinatione inducit: non

ob hoc accidit q̄ apprehensio vnius in
nat corpus alterius: sed q; mediante
mutat corpus iunctū cuius imutat
ocius a quo illi pōt aliquid exterius
lis facile imutabile: sicut enim ocul
fluit species: sic substantia igit̄ spūalis
virtus nulla sensum inducere pōt
ponit quasi materia ad hoc (sibi o
cat in actū aliculus sensus nisi p mo
alicuius corporis. n. hoc in virtute
create ut corpus obediat sibi ad mo
monēdo aūt localiter aliquod corp
aliqua naturaliter actiua ad effect
cēdo: sicut etiā are fabulis adhibe
lificationē ferri: hoc aūt non ē mira
pone loquēdo: vnō rdinātur q̄ subā
create nō faciunt miracula ppria vi
ppria virtute quia nihil phibet̄ in mā
spūales in grū agāt virtute oīus mira
mam et hoc videmus q̄ un̄ ordo āg
deputat ut Greḡ. dic ad miracula
dicit q̄ quidam fiūt interdum miracu
ponitur nō solus ex intercessione.
dum vī ēt q̄ cum res aliās naturaliter
demones adhibent ad aliās operatio
uentur eis quasi ītrumentis ad ꝓsu
dicus vī ut instrumētis aliquos ꝓsu
da: ex vtrumq; aūt procedit nō
respondens effectus sed etiā virtus
in grā agit i virtute principalis agēt
ris nō possunt facere lectū nisi in q̄
motor ab arte et ad talē effectum
possit carnes gīare nisi virtute aie
uentur ipso quasi quodam instito: q
q̄ et ipse rebus nālibus prouenian
effectus ex hoc q̄ spūales substātie
instrumētis q̄buscūq;. Sic ergo licet
simpr miracula oīa nō possint ex
qualia ponunt: mirabiles tñ redd

plicatio Uno modo ex hoc q̄ spū
tantis tāt modis nobis insolitus a
sectus opponitur: vnde ingeniosi q̄
mira reddunt cum ab aliis non p
operāt. Alio modo ex hoc q̄ cau
sunt ad effectus aliqs productos aliq
sortiuntur ex hoc q̄ sunt instrumēta
stantiaz: et hoc magis accedit ad

¶ Q̄ opera magorum non fiāt solū
ne celestium corporum.

HAbuerūt aūt
dicentes q̄ hmōi opa
que p artes magicas fi

ob hoc accidit q̄ ap̄p̄hensio vnius imediate imutet corpus alterius: sed q̄ mediāte motu cordis imutat corpus ꝓiunctū cuius imutatio ꝓuenit ad oculū a quo ifici p̄ot aliquid extrinsecū p̄cipue si sit facile imutabile: sicut etiam oculus mēsurate ficit speculū: substantia igit spūalis creata ꝑpria vtute nullā formam inducere p̄ot in materiā corporalē quasi materia ad hoc sibi obedientē ut ex eat in actū alicuius forme nisi p̄ motum localem alicuius corpis: est. n. hoc in vtute substātie spūal' create ut corpus obediat sibi ad motum localem mouēdo aūt localiter aliquod corp' adhibē p̄ot aliqua naturaliter actiua ad effect' aliquos ꝑdu cēdos: sicut etiā ars fabrilis adhibet ignez ad molificationē ferri: hoc aūt non ē miraculosum proprie loquēdo: vnō relinq̄tur q̄ substantie spūales create nō faciunt miracula ꝑpria vtute: dico aūt ꝑpria vtute quia nihil phibet h'moi substantias spūales in q̄tū agūt vtute diuina miracula facē: qō etiam ex hoc videtur q̄ un' ordo āgelor spāliter deputat ut Greg'. dic ad miracula facienda: q̄ et dicit q̄ quidam sācti iterdum miracula faciūt ex potestate: nō soluz ex intercessiōe. ¶ Considerandum tn̄ est q̄ cum res aliq̄s naturales uel angeli l' demones adhibent ad aliq̄s determiatos effect': vtuntur eis quasi istrumentis q̄busdam: sicut medicus vtit ut instrumētis aliq̄busq̄ herbis ad sanandū: ex istrumēto aūt procedit nō solū sue vtuti cō respondens effectus sed etiā vltra ꝑpriam vtutez in q̄tū agit i vtute p̄ncipalis agētis: serra. n. et securis nō possunt facere lectū nisi in q̄tum agunt ut mote ab arte et ad talē effectum: ne calor naturalis posset carnez gnare nisi vtute alie vegetabilis que vtitur ipo quasi quodam instō: ꝓueniens est igit q̄ ex ipsis rebus nālibus proueniant aliq̄ altiores effectus ex hoc q̄ spūales substātie eis vtuntur q̄i instrumētis q̄busdaz. Sic ergo licet tales effectus simplr miracula dici nō possint q̄ ex naturalibus cauſis ꝓueniunt: mirabiles tn̄ reddunt nobis ouplicīter. ¶ Uno modo ex hoc q̄ spūales substantias tales cāe modo nobis inꝓsueto ad ꝑprios effectus apponūtur: vnde ingenioso artificū opa mira reddunt cum ab aliq̄s non p̄cipitur qualiter operāt. Alio modo ex hoc q̄ cāe naturales apposite ad effectus aliq̄s producēdos aliquid virtutis fortiūtur ex hoc q̄ sunt instrumēta spūaliū substantiar: et hoc magis accedit ad rōnē miraculi.

¶ De opera magorum non fiūt soluz ex impressione celestium corporum. Liiii.

Aserūt aūt quidā dicentes q̄ hmōi opa nobis mirabilia que p̄ artes magicas fiūt ñ ab aliq̄b' spūalibus fiunt substātijs sed ex uirtute celestiū corporum: cuius signū videt q̄ ab exercētibus buiusmodi opa stellaruz certus situs consideratur: adhibent et q̄dā herbar et aliar corporaliū rerū auxilia q̄t ad p̄parādā iferiorē māz ad suscipiēdā influentiā vtutis celestis. hoc aūt expresse aduersatur apparentibus: cū. n. non sit possibile ex aliquibus corporeis p̄ncipijs intellectū cāri vt supra probatū est: ipossibile ē q̄ effectus qui sunt ꝑprij itellectual' nāe ex virtute celestis corporis causētur: i huiusmodi aūt operatōibus magor apparent q̄dā que sunt ꝑpria rationalis creature opera: reddunt. n. rōnsa de furti sublatis et de aliis huiusmōi: q̄ nō posset fieri nisi per intellectum: nō igit ē verū oēs huiusmodi effectus sola virtute celestiū corporū cāri. Preterea ipsa loquella ꝑprij' actus est rationalis nāe apparent autē aliqui colloquētes hoibus in predictis operatōibus et rōcinātes ō diuersis. non est igit possibile q̄ huiusmōi fiant sola virtute celestium corpor. Si quis aūt dicat q̄ h'modi apparentie non fiūt p̄m sensū exteriorē: sed p̄m imaginationē tn̄: hoc quidē primo nō vi vez nō eni alicui apparent foris imaginate q̄si res vere nisi fiat alienatio ab exterioribus sensibus: q̄ non p̄ot esse q̄ silitudinibus attēdatur tanq̄ rebus nisi ligato nāli iudicio sensus. huiusmodi aūt collocutiones et apparitōes fiunt ad hoies qui vtuntur libere sensibus exterioribus: nō est igit possibile q̄ huiusmodi visa vel audita sint p̄m imaginationē tn̄. Deinde ex quibuscūq̄ foris imaginatis nō p̄ot alicui prouenire intellectual' cognitio vltra facultatē nālē vel acquisitā sui itellect': qō et in sōnijs p̄z: in quibus nisi sit aliq̄ p̄signatō futurorum: nō tn̄ quicūq̄ videns sōnia eor signata intelligit. per huiusmodi aūt visa vel audita q̄ apparēt i opibus magor plerūq̄ aduenit alicui itellectual' cognitō aliquor que sui intellectus facultatē excedūt: sic reuelatio occultor thesauror: māifestatio futor: et qñq̄ et de aliquibus documentis scie alicui' aliq̄bus vera rūdent. oz g̃ q̄ vel illi apparentes et colloquētes non videant p̄m imaginationem tn̄: ul' saltem q̄ hoc fiat vtute alicuius intellect' superioris qō hō per huiusmōi imaginationes in cognitōez taliū adducat et nō fiat hoc solū uirtute celestium corpor. ¶ Ad hec qō vtute celestiū corpor fit est effectus nālis. nā foris nāles sunt que in iferioribus causāt ex vtute celestium corpor: qō igit nulli rei potest esse nāle non p̄ot fieri vtute celestiū corporū: quedā autē talia fieri dicuntur per operatōes predictas sicut qō ad p̄ntiā alicui' q̄cūq̄ fera ei pandatur: qō aliq̄s inuisibil' reddat et multa huiusmodi narrantur: non est igitur possibile hoc fieri vtute celestium corpor. ¶ Amp̄. cuicūq̄ vtute celestiū corpor cōfert qō posterius est: confert et ei qō prius est. moueri aūt per se consequit ad hīe

animam:animatoꝝ.n.ꝓoptium eſt ꝙ moueãt ſe ipſa:ipoſſibile eſt igit̃ fieri virtute celeſtiũ corporũ qȯ aliqȯ inaiatũ per ſe moueat.fieri ãt hoc ꝑ magicas artes dī qȯ aliqua ſtatua per ſe moueat aut vocẽ emittat: nõ eſt igit̃ poſſibile ꝙ effectus magicarũ artium fiat virtute celeſti. Si aũt dicatur ꝙ ſtatua illa ſortit̃ aliqȯ principiũ vite vtute celeſtiũ corꝓoꝝ :hoc eſt ipoſſibile:ꝓncipiũ:n. vite i õibus viuentibus eſt forma ſubãlis:viuere.n.eſt eſſe viuentibus ut phs dicit in ℞tio de aiã.ipoſſibile ẽ aũt ꝙ aliquid recipiat aliquã formã ſubãlẽ ȯ nouo niſi amittat formaꝫ quã ꝓius habuit:generatio.n.unius ẽ corruptio alterius:i fabricatione ãt alicuius ſtatue nõ adꝺucit̃ aliqua forma ſubãlis:ꝫ fit tranſmutatio ſoluꝫ ſm figurã que ẽ accñs:manet.n.forma cupri uel alicui⁹ h⁹ modi:non igitur poſſibile ẽ ꝙ h⁹ ſtatue ſortiantur aliqȯ ꝓncipium uite. Ad hec ſi aliq̃d per pricipiuꝫ uite mouetur:neceſſe eſt qȯ hẽat ſenſum:mouens.n.ẽ ſẽſus uel intellectus.intellectus aũt in generabilibus et corruptibilibus non eſt ſine ſenſu.ſenſus autẽ nõ põt eſſe ubi nõ ẽ tact⁹ nec tact⁹ ſine organo medie tẽpato.talis aũt tẽperies non inuenitur in lapide uel cera uel metallo ex quo fit ſtatua:non ẽ igitur poſſibile qȯ huiuſmõi ſtatue moueãtur per ꝓncipium uite Amꝑ. uiuentia perfecta non ſoluꝫ generantur ex vtute celeſti:ſed ẽt ex ſemie: hõ enī generat hoiem ꝫ ſol:q̃ vo ex ſola vtute celeſti ſine ſemine generant̃ ſũt aialia gnãta ex putrefactione que inter alia ignobiliora ſunt : ſi igitur per vtutem celeſtiꝫ ſolã h⁹ ſtatue ſortiuntur principium vite per qȯ moueant ſeipſa:oꝝ ea eſſe ignobiliſſima inter aialia: qȯ tñ eſſet falſũ ſi per ꝓncipium vite intrinſecũ operarent. nã in earũ actibus apparẽt nobiles operatões cũ reſpõdeant de occultis: non eſt igit̃ poſſibile qȯ operent̃ uel moueantur ꝑ ꝓncipium vite. Itẽ effectũ nãlẽ vtute celeſtiũ corporũ ꝓductũ ꝓtingit inueniri abſq; artis opatõe ⁊ſi.n.aliquo artificio aliq̃s operet̃ ad generatõez ranarũ vel aliquarũ huiuſmodi:ꝓtingit tñ generari ranas abſq; oi artificio:ſi g̃ vtute celeſtiũ corporũ h⁹ ſtatue que per artẽ necromanticã fiunt ſortiantur principium vite: erit inuenire generationẽ taliũ abſq; huiuſmõi arte.hoc ãt nõ iuenit manifeſtũ ẽ igitur ꝙ h⁹ modi ſtatue nõ hñt ꝓncipium ute neq; mouentur vtute celeſtis corꝓis.

Per hoc aũt excluditur poſitio Hermetis qui ſic dixit:ut Aug⁹.refert.viij.de ciui.dei. Deus ſic̃ effector eſt deoꝝ celeſtiũ:ita hõ fictor eſt deoꝝ qui in tẽplis ſũt humana ꝓmitate ꝓtenti ſtatuas dicoaiatas ſenſu ⁊ ſpu plenas tantaq; faciẽtes ⁊ talia: ſtatuas futuroruꝫ ꝑſcias.ealdẽ de ſõñs ⁊ multis alijs rebus ꝓdicentes :⁊ ibecillitates hõibus faciẽtes:coſq; curantes:triſticiã leticiãq; dantes ꝓ meritis Hec ãt poſitio auctoꝛitate diuina deſtruitur dī in ꝑs. Simulacra gentiũ ar.⁊ au.ò.ma.ho.os ba.⁊ nõ lo.neq; enim eſt.ſẽper in ore ipſoꝝ. Nõ videtur aũt omnino negãdum ꝙn in ꝓdictis ex vtute celeſtium corꝓoꝝ aliquid vtutis eſſe poſſit: ad illos tñ ſolos effectus quos vtute celeſtium corꝓoꝝ aliq̃ inferiora corꝓora ꝓducere ꝑñt.

Uñ magoruꝫ opatões efficatiã hẽant. XV.

Inueſtiganduꝫ ãt relinquit̃ vnde artes magice efficatiaꝫ habeant quod q̃dem facile ꝓpẽdi põt ſi modus opationis eaꝝ attendat. In ſuis enim operationib⁹ vtũtur vocibus q̃buſdam ſignificatiuis ad oĉmiatos effectus ꝓducẽdos: vox autez in q̃tum ẽ ſignificatiua nõ habet vtutẽ niſi ex aliquo itellectu vel ex itellectu ꝓferentis uel ex intellectu eius ad quẽ ꝓfert. Ex ꝓcẽdit q̃dẽ intellectu: ſicut ſi aliquis intellectus ſit tante virtutis ꝙ ſua conceptione res poſſet cauſare : quã quidem conceptionem vocis officio producendis effectibus quodammodo preſentat . Ex intellectu autem e ius ad quem ſermo dirigitur : ſicut cum per ſignificationem vocis in intellectum receptam audiẽs inducitur ad aliquid faciendum . Non autẽ põt dici ꝙ voces ille ſignificatiue a magis ꝓlate efficaciam hñt ex intellectu ꝓferentis : cum enim virtus eſſentiaꝫ cõſequat: vtutis diſitas eẽtialiũ ꝓncipiorum diuerſitatẽ oſtendit.intellectus autẽ cõit hominũ h⁹ diſpoſitiõis inuenit ꝙ eꝝ cognitio ex rebus cãtur magis q̃ ſua ꝓceptiõe res cauſare poſſit:ſi igit̃ ſint aliqui hoies q̃ vbis ꝓceptionem ſui intellectus exꝑmentibus res poſſint trãſmutare ꝓpria virtute:erũt alterius ſpeciei:⁊ dicẽtur equoce hoices Amꝑ.vtus faciendi nõ acq̃rit̃ per diſciplinã:ſed ſolum cognitio aliq̃d faciẽdi ꝑ diſciplinam aũt aliq̃ acquirunt ꝙ hmõi opationes magicas efficiat :ñ ẽ igit̃ in eis ad huiuſmodi effectus ꝓducẽdos vtus aliqua ſed cognitio ſola. Si quis autem dicat ꝙ huiuſmodi homines ſua natiuitate ex vtute ſtellarum ſortiunt̃ ꝓe ceteris virtutẽ predictã ita ꝙ quãtũcũq; alij inſtruantur qui hoc ex natiuitate nõ habent efficaces i hmõi operibus eſſe nõ ꝑñt. ꝓmo q̃dẽ dicendũ eſt ꝙ corꝓora celeſtia ſuper intellectũ imꝓrimẽ nõ poſſunt vt ſupra oſtenſũ eſt:non igitur ex virtute ſtellarũ ſortiri põt intellectus alicuius hanc virtutez ꝙ repreſentatio ſue conceptionis per vocem ſit alicui⁹ effectiua. Si aũt dicatur ꝙ etiam imaginatio aliquid in ꝓlatione uocum ſignificatiuarũ opatur ſuper quã poſſũt corꝓora celeſtia imprimere cum huius opatio ſit per organũ corporale:hoc nõ poteſt eſſe q̃tum ad oēs effectus qui per hui⁹ artes fiunt:oñſum ẽ.n.ꝙ nõ poſſunt oēs effectus

virtute stellaruz ꝓduci: ergo neq; ex virtute stellaruz aliqs sortiri potest hanc virtutem vt eosdē effectus producat: relinquit igit̄ q; h⁹ effectus compleantur per aliquē intellectum ad quē sermo ꝓferentis h⁹ voces dirigit. h⁹ ät signum est. nam h⁹ significatiue voces quibus magi vtunt inuocatões sunt: supplicatões: adiurationes: aut ēt imperia q̄si ad alterū colloquentis. Itē in observationib⁹ huⁱ⁹ artis utuntur quibusdā caracteribus ⁊ figuris determinatis. figura ät nullius actionis principiū ē neq; passiōis: alias mathēatica cōpora essēt activa ⁊ passiua: non g̃ potest per figuras determinatas disponi mā ad aliquē nālē effectū suscipiēdū non g̃ vtunt magi figuris aliquibus quasi dispōnibus. relinquitur ergo qō vtunt eis solum q̄si signis non. n. ē aliquid determinatū dare. signis ät non vtimur nisi ad alios intelligēres: hñt ergo magice artes efficaciā ab illo intelligēte ad quē sermo magi dirigit. Si quis aūt dicat q; figuī alique appropriantur aliquibus celestium corpoz: ⁊ ita corpa inferiora determinant per aliquas figuras ad aliq̄z celestiū cōpoz ipressiões suscipiēdas: vī ñ rōabile: er dici: non. n. ordinat aliquod patiens ad suscipiendas ipressiones agentis nisi per hoc quod est i potētia: illa ergo tm̄ determinant ipsū ad specialē ipressionē suscipiendā per que i potentia sit q̄dāmodo. per figuras ät nō disponitur mā ut sit in potētia ad aliquā formā: q; figura abstrahit fz suam rōem ab oi mā ⁊ forma sensibili cū sit qōdā mathematicū: non ergo per figuras ⁊ caracteres determinatur aliqō corpus ad suscipiendam aliquam influentiam celestis corporis. Preterea figure alique appropriant corporibus celestibus ut effectus ipsarum. nā figure inferioz causant a cōporibus celestibus. predicte ät artes non vtunt caracteribus aut figuris quasi effectibus celestiū corporū: sed sunt effectus hois operantis per artem: appropriatio igit̄ figuraz ad aliq̄ celestia corpora nihil ad propositū facē vī. Itez per figuras nō disponitur aliq̄ mā nālis ad formā ut ostensuz ē: corpora igitur in quibus sunt impresse huⁱ⁹ figure sunt eiusdem habilitatis ad recipiendam influentiam celestem cum aliis corporibus eiusdē spēi. Q; aūt aliquid agat in vnum eorum que sunt eq̄liter disposita propter aliquid sibi appropriatum ibi inuentū ⁊ non in aliud: non est operantis p̄ necessitatē nāe: sed per electionē: pz g̃ q; h⁹ artes figuris utentes ad effectus aliquos ꝓducendos ñ hñt efficaciam ab aliquo agente per nām: sed ab aliq̄ intellectuali subā per intellectū agēte. Hoc ēt demōstrat ⁊ ipsū nomen qō talibus figuris ꝯponunt caracteres eos dicentes: caracter. n. signū est in quo datur intelligi q; figuris h⁹ non vtuntur nisi ut signis exhibitis alicui itellectuali nature. Quia vō figure in artificialibus sūt quasi forme specifice: potest aliquis dicere q; nihil prohibet ād̄n constitutionem figure que dat speciem imagini cōsequatur aliqua virtus ex influentia celesti nō fm q; figura est: sed fm q; cāt spēm artificiati quod adipiscit vtutē ex stellis. Sed de līs quibus iscribitur aliquid in imagine uel alīs caracteribus nihil aliud pōt dici q; qō signa sūt. vñ ñ hñt ordinē nisi ad aliquē intellectū. Q; ēt ostendit per sacrificia ꝓstratiões ⁊ alia huiusmodi quibus vtuntur: que non pñt esse nisi signa reuerentie exhibite alicui intellectuali nature.

Q; substantia intellectualis que prestat efficatiā magicis operib⁹ nō est bona. CVI.

Est aūt ulterius inquirendum que sit hec intellectualis nā cui⁹ vtute tales operatões fiūt. Et ꝓmo quidē apparet q; non sit bona ⁊ laudabilis. Prestare. n. patrociniū aliquibus que sunt ōria vtuti nō est alicuius intellectus bene dispositi. hoc ät fit et huius artibus: fiunt. n. plerūq; adulteria furta: homicidia: ⁊ alia h⁹mōi maleficia ꝓcurantur. vnde vtentes his artibus malefici vocantur: non est ergo bene disposita fm vtutē intellectualē nāe cuius auxilio h⁹ artes inituntur. Itez non est intellectus bene dispositi fm virtutem familiarem esse ⁊ patrociniuz exhibere sceleratis ⁊ non d̄ buslubet optimis viris. huius ät artib⁹ utūtur plerūq; hōies sceserati: non ē igitur intellectualis nā: cui⁹ auxilio he artes efficaciam hñt: bene disposita fm virtutem. Ad hec itellectus bene dispositi ē reducere hoies in ea que sunt hoium propria bona que q̄dē sūt bona rōis: adducē igitur ab istis ꝓtrahendo ad aliqua minima bona est intellectus indecēter dispositi. per h⁹ aūt artes non adipiscūtur hoies aliquem profectum in bonis rōnis que sunt scie et vtutes: sed in quibusdam minimis: sic̄ in inuētōe furtoz ⁊ in deprehensione latronum ⁊ hīs silib⁹: nō igī subē intellectiue quoz auxilio he artes vtūtur sūt bñ dispositē fm vtutē. Amp̄. in opatōibus predictaz artiū illusio quedā vī et irrōnabilitas: requirunt. n. h⁹ artes hoiez re venerea non attrectatū: cū tm̄ plerūq; adhibeantur ad illicitos concubitus consiliandos. in operatōe ät intellectus bene dispositi nihil irratiōabile ⁊ sibi diuersum apparet: non igitur huius artes vtūtur patrocinio intellectus bene dispositi fm virtutez. Preterea nō est bene dispositus fm intellectuz qui per aliqua scelera commissa prouocatur ad auxilium alicui ferendum. hoc autem fit in istis artibus. nam aliqui in execution̄e harum legūtur innocentes pueros occidisse: non igitur sunt boni intellectus quorum auxilio ista fiunt. Item

bonum ꝓprium intellectus est veritas: cum igit̄ boni sit bonum adducere: cuiuslibet intellect⁹ bñ dispositi eē vī alios perducere ad veritatē. in operibus autē magoꝝ plerūq; fiunt quibus ludificēt hoies: ⁊ decipiantur: itellect⁹ igit̄: cui⁹ auxilio vtūtur non ē bene dispositus fm morem. Ad hec itellect⁹ bene dispositus veritate alīcitur in q̄ delectatur non āt mendacīa. magi aūt i suis inuocatōnibus utunt quibusdam mendacīs quibus alīci ciant eos quorum auxilio vtūtur: cōmināturq; eni quedaz impossibilia: sicut q̄ nisi ille qui inuocatur opem ferat inuocans celum ꝓminuet aut sidera deponet: vt narrat Porphir⁹ i epla ad Anebtio tem: ille igī intellectuales subē quibus adiuuanti bus operatōes magorum perficiuntur nō videntur eē bene dispōite fm intellectuz. Amp̄. nō vī eē hñtis intellectum bene dispositum ut si sit superior ipanti sibi subdatur: sicut inferior: aut si sit inferior ut sibi ab eo q̄i superiori supplicari patiatur. magi autē inuocant eas quorum auxilio vtūtur suppliciter quasi superiores. cum aūt aduenerint ipant eis quasi inferioribus: nullo igitur mō videntur esse bene dispositi fm intellectum. Per hoc autem excluditur error gentilium qui h⁹mōi operationes dīs attribuebant.

Q: subā intellectualis cui⁹ auxilio magice ātes vtūt nō ē mala fm suā naz. CVII.

On est āt possibile q̄ sit nālis malicia i substantijs intellectualibus q̄rū auxilio magice artes operantur. in illud enim i q̄ aliq̄d tendit fm suā nām non tendit per accīs sz per se: sicut graue deorsum: sed si h⁹ subē intellectuales fm suā nām essent male nāliter in malū tenderēt: nō igit̄ p accīs sed per se tendunt ad malū. hoc aūt ē ipossibile: ostensuz ē. n. supra q̄ oia per se tendunt ad bonū ⁊ nihil tendit ad malum nisi per accidēs: nō igit̄ h⁹ itellectuales subē sunt scōm suā nāz male. Ad hec dcd est i rebus oz q̄ cā vel cātū sit alioqn ad alia ordinē non hīent: aut igit̄ h⁹ subē sunt causē tm̄ aut ēt cāta. Si aūt cāe. malū āt nō pōt esse cā alicuius nisi per accīs ut supra oñsū est. oē autez q̄ est per accīs oz reduci ad id q̄ ē p se: oz igitur q̄ in eis sit aliud primū q̄ eoꝝ malicia per q̄ sunt cause. primū aūt in vnoq̄q; est ei⁹ nā ⁊ essētia: nō igit̄ fm suā naturā sūt male h⁹ subē. Idē ēt sequit si sint causata. nam nullus agens agit nisi intēdēs ad bonū. malū ergo nō pōt eē effect⁹ alicui⁹ cāe nisi per accīs. q̄ aūt cāt p accīs tm̄ nō pōt eē fm naturaz: cū ois nata determinatū modū hēat q̄ procedit in ē: nō ē igit̄ possibile q̄ h⁹ subē sint male: fm suā naturā. Amp̄. vnūq̄q; entiū hz ꝓpū esse fm modum sue nature. esse āt in q̄tū h⁹ ē bonū: cuius signū ē q̄ oia eē appetunt: si igī h⁹ subē fm suā naturā esset male nullū esse hīent. Itē ostensū est supra q̄ nihil pōt esse q̄n a ꝓmo ēte eē hēat: ⁊ q̄ primū ens est sūmū bonū. cū āt oē agēs in q̄tū h⁹ agat sibi sile: oz q̄ ea q̄ a primo ente fūt bona sint: predicte igit̄ subē fm q̄ fūt ⁊ naturam aliquā hīt non pīt eē male. Amp̄. ipossibile est aliquid eē q̄ sit vl̄ter ꝑuatum pticipatione boni: cum. n. idem sit appetibile ⁊ bonum: si aliqd esset omnino expers boni nihil haberet in se appetibile. vnicuiq; autem ē appetibile suū eē: oz igitur q̄ si aliquid fm suā naturā dicat malū qō hoc nō sit q̄si simpliciter malū: sed q: est malū huic vel q̄tū ad hoc: sicut venenū nō ē simplr malū sed huic cui est nociuū. vñ qō ē alī venenū ē alteri cui⁹. hoc āt cōtingit ex eo q̄ bonū particulare qō est ꝓpriū: b⁹ ōrīū ē bono pticulari qō ē ꝓpriuz alteri⁹: sicut calor qui ē ꝓpriū ignis est ōrī⁹ frigori qō ē bonū aq̄ ⁊ destruit ipsū: illud igit̄ qō fz suam naturā ordinat i bonū nō pticulare sz simplr: impossibile ē q̄ neq; fm hunc modū possit naturaliter dici malū. tale āt est ois intellectus. nā ei⁹ bonū est in ꝓpa opatōe q̄ ē vtiuz ⁊ eoꝝ q̄ sunt simpliciter: non ē igit̄ possibile q̄ alīqs itellect⁹ fz suā naturā sit malus non soluz simpliciter: sz nec etiā fm q̄d. Itē in vnoq; hñte intellectū naturali ordine intellectus mouet appetitū: ꝓpriū. n. obiectū voluntat⁹ ē bonū itellectū. bonū aūt voluntatis ē in eo qō sequit intellectū: sicut in nobis bonū est: qō est fm rōem. qō āt ē ꝑeter hoc malū est naturali igit̄ ordine subā intellectualis vult bonū: ipossibile ē igitur q̄ ille subē itellectuales quaz auxilio magice artes vtūtur sint nālit̄ male. Preterea cū uolūtas tēdat in bonū intellectū nāliter sicut i ꝓpriuz obiectū ⁊ finē: ipossibile est q̄ aliqua intellectualis subā malaz fm nām hēat volūtatez nisi naturaliter itellect⁹ erret circa iudiciū boni: null⁹ aūt intellectus talis pōt eē: falsa. n. iudicia i opatiōnib⁹ itellectus sūt sicut mōstra in rebus nālibus que nō sūt fm suam naturā sz ꝑter nām: nā bonū itellectus ⁊ eius finis nālis ē cognitio vītatis: ipossibile est igī q̄ aliqs intellectus sit qui naturaliter in iudicio veri decipiat: neq; igī possibile ē q̄ stet aliqua subā intellectua hñs naturaliter malā volūtatem. Ad hec nulla potētia cogscitiua ōrīē a cognitione sui obiecti nisi ꝓpt aliquē defectum aut corruptiōez suā cū fm ꝓpriā rōnem ad cognitionē talis obiecti ordinetur: sicut uil⁹ nō deficit a cognitiōe coloris nisi aliqua corruptiōe circa ipm exīte: omis aūt defectus ⁊ corruptio ē ꝑter nām quia natura itendit eē ⁊ pfectiōez rei: impossibile ē igitur q̄ sit aliqua vtus cogscitiua q̄ naturaliter ō ficiat a recto iudicio sui obiecti: ꝓpriū aūt obiectum itellectus ē verū: ipossibile ē igitur q̄ sit aliqs

intellect' naturalit circa cognitionē veri obēbrans neqz igit volūtas aliq̄ naturalit pōt a bono deficē Doc etiā autoritate sacre scripture: ꝓfirmat. Dī. n.i. Timoth. iiij. Omīs creata dei bona: vñ Gen. i. Uidit de' cūcta q̄ fe. t e. val. bo. Per hoc autē excludit error manicheoz ponētiuz hui' subās itellectuales qs demões ꝓfecto noīe dicimus uel dia bolos: eē naturaliter malas. Excludit etiā opinio quē Porphirius narrat in epla ad Anebriotem dicēs q̄sdam opinari eē q̄dāz spūuz genus cui ex audire magos sit, ppriū nā falax oiformē simulās deos t demones t alias defūctoruz: t hoc ē quod efficiat hec omia q̄ vident eē uel bona uel praua: ceteqz circa ea que ve sūt bona nihil opitulari im mo vo ista nec nosse: sed t mala ꝓsiliare t ilimu lare atqz impedire t iuideri vtutis sedulos sectato res t plenū esse temeritatis t fauste gaudē odori bus adulatiōib' capi. Hec q̄de' Porphirij verba malitiā demonū q̄rū auxilio artes magice vtūtur satis apte declarant: in hoc aūt solo reprehensibilia sūt q hanc malitiā nālit eis dicit iesse.

Rationes quibus ꝓbari uidet q in demonib' non possit esse peccatum. .CVIII.

Sīt in demonibus nō est naturalis malitia: oñsuz ē autez supra eos eē malos: nccio relinquitur q sint volūtate mali: oz igit inq̄rere quō hoc pos sibile sit: videtur. n. oio hoc ipossibile eē. Oñsuz ē n. in scōo nullā subām naturalē esse corpori natu raliter vnitam nisi aiaz hūanā: uel sm q̄sdaz aias corpoꝝ celestiū: de qb' inconueniēs ē estimare q sint male cū motus celestiū corpoꝝ sit ordinatissi mus t totius ordis naturalis q̄dā modo ꝓncipiū ois aūt alia cognscitiua potētia ꝓter itellectū vtit organis corpalibus aiatis: nō ē ergo possibile q i hmōi subātijs sit aliq̄ vt' cognoscitia nisi itellect' q̄cquid igit cognoscūt intelligūt: in eo aūt quod q̄s itelligit nō errat: ex defectu. n. intelligendi, pue nit ois error nō pōt igit esse aliq̄s error i cognitio ne subāz taliū: nullum aūt vo untatis pcēm pōt eē absq̄ errore: q: voluntas sp tēdit in bonū app̄ hensū: vnde nisi i app̄hensiōe boni erret non pōt in volūtate eē pcēm: videt igitur q in hui' substa tijs nō possit eē voluntatis pcēm. Ad hec i no bis pcēm uolūtatis accidit circa ea de q̄bus in vli sciam uerā habemus p hoc q in pticulari ipedit iudiciū rōnis ex aliqua passione ratione ligante: he aūt passionib' i demonib' eē nō possūt: q: he passiones sūt ptis sensitiue q̄ nullā hz opationez sine organo corpali: si igitur huius substātie sepa te hēt rectā sciam in vli: impossibile ē q defectuz cognitōis i ptic̄lari uolūtas i malū tēdat. Amp. nulla virtus cognoscitiua circa ꝓpriuz obiectuz decipitur: sed solū circa extraneū: visus. n. non de cipitur in iudicio coloz: sed dū hō per visum iu dicat de sapore vel de spē rei: in hoc deceptio acci die. propriuz aūt obiectum intellectus est quiddi tas rei: in cognitione igz intellect' deceptio accidē ñ pōt si puras rerum q̄dditates apprehendat: sed ois deceptio intellectus accidē vi ex hoc q appre hendit formas rez permixtas fantasmatib' vt in nobis accidit. talis autem modus cognoscēdi nō est in substātijs itellectualib' corpori non vnitis: q: fantasmata nō pñt esse absq̄ corpore: nō ē igit possibile q in substantijs sepatis accidat error in cognitione: g̃ neqz peccatū voluntatis. Itē i no bis falsitas accidit in operatōe itellect' cōponētis t diuidentis ex hoc q non absolute rei quiddita tem apprehendit: sed rei apprehense aliquid ꝓpo nit. in operatione aūt intellect' q̄ apprehendit: qō quid est non accidit falsum nisi per accīs scōm q in hac etiā operatione permiscetur aliquid ō ope ratione intellectus cōponentis t diuidentis: qō q̄ dē cōtingit in quātū intellectus noster nō statim: sed quodam inquisitionis ordine ad cognoscēdaz q̄dditatē rei alicuius pertingit: sicut cum ꝑmo ap prehendimus aial t diuidentes per oppositas dīi as altera relicta unam generi apponimus q̄usque peruenianus ad diffinitionem spēi: in quo quidē ꝓcessu pōt falsitas accidere si accipiatur: vt dīia generi id qō nō est generis dīia. sic aūt procedē de aliquo ad cognoscendū qō quid ē itellect' rōcinā do discurrentis de uno ad aliud: qō nō competit substantijs intellectualibus separat' ut supra ostē sum est: nō vi igitur q possit aliquis error accidē in cognitōe h' subāz. unde nec in uoluntate eaz peccatū accidē pōt. Preterea cū nullus rei ap petitus tendat nisi in ꝓpriū bonū. ipossibile vi id cuius est singulariter unum solū bonū q i suo appetitu errat: t ꝓpter hoc nisi pcēm accidat in rebus nālibus pp defectum contingentē in execu tione appetitus: nunq̄ tñ peccatū accidit in appe titu nālī: sēper. n. lapis tendit deorsum siue perue niat siue impediat. in nobis aūt pcēm accidit in ap petendo: q: cum sit natura nīa cōposita ex spūali t corporali sunt in nobis plura bona: aliud. n. est bonum nostrū fm intellectū t aliud fm sensū ul' ēt fm corpus. horz aūt diuersoz q̄ sunt hois bōa: ordo quidā ē fm q id qō est minus ꝓncipale t ad ꝓncipali' referēdū est. unde pcēm uoluntat' i no bis accidit cum tali ordine non seruato appetim' id qō est nobis bonum fm q̄d ꝓpria id qō est nobis bonum simpliciter. tal' aūt ꝓpō t diuersitas bono rū non ē in substātijs separatis q̄nimo oē coz bo nū est fm intellectum: non ē igitur in eis possibile q sit peccatū uoluntatis ut videt. Ad hec i no bis pcēm uoluntatis accidit ex superabūdātia: ul'

defectu in quoꝝ medio virtus consistit. vnde i his in quibus non est accipere superabūdantiā ⁊ ōfectū: sed solū mediū non cōtingit voluntatē peccare: nullus. n. peccare pōt i appetēdo iusticiā. nā ipsa iusticia mediū qōdā ē. subē ät itellectuales sepate nō pñt appetē nisi bona itellectualia: ridiculuz est. n. dicē q bona corpalia appetant q fm suam nām incorpei sūt: aut bona sēsibília quib' nō ē sē sus. in bonis aūt itellectualib' ñ ē accipe supabuntiā. nā fm se media sūt supabūdātie ⁊ defect': sic vez mediū iter duos errores qz vnū ē fm plus alter fz min'. vñ ⁊ sēsibília ⁊ corpalia bona i medio sūt sic fm rōem sūt: nō vi igit q subē itellectuales sepate fm volūtatē peccare possint. ¶ Amp. magla defectib' remota vi subā icorporea q̄ corpalis. i substātijs ät corpeis q̄ sunt a ꝓtrarietate remote nullus defectus accidē pōt. s. i corpib' celestib': mlto igitur min' i substātijs sepat' ⁊ a ꝓtrietate remotis ⁊ a mā ⁊ a motu ex quibus vi defect' aliqs posse ꝓtigere: aliqō pcim ꝓtingē pōt.

Qui demōib' possit eē peccatū ⁊ q̄lit. CIX.

QUod aūt i demōibus sit peccatū volūtatis. manifestū ē ex aucte sacre scripte. Dī. n. i. Joā. iij. qō diabol' ab ūtio peccat: ⁊ Jo. viij. ō diabolo dī qō ē mēdax ⁊ pr ē mēdacij. ⁊ q homicida erat ab initio: ⁊ Sap'. ij. dī q inuidia diaboli mors introiuit in orbē terrarū. Si qs ät seq vellet plonicorū pōnes facil' esset via ad soluēdū predicta. Dicunt eni demones esse aialia corpore aerea: ⁊ sic cū habeant sibi corpora vnita pōt in eis esse ēt ps sensitiua. vñ ⁊ passiōes que nobis sunt cā peccati eis attribuunt: scilz iram ⁊ odium: ⁊ alia huiusmodi propter qō dicit Apuleius q sunt animo passiua Preter hoc etiam q vniti corporibus phibentur: scōm pōnē platonis forte posset in eis aliud gen' cognitionis poni q̄ intellectus. nam secunduz platonem etiam anima sensitiua incorruptibilis est vnde oz q hēat operationē cui non cōicet corp': ⁊ sic nihil prohibet operatōez sensitiue aie inueniri in subā aliq̄ intellectuali q̄uis corpori nō vnita ⁊ per ꝓñs passiones: ⁊ sic manet in eis eadē radix peccandi q̄ est in nobis: sed vtrūq; pmissoꝝ ē ipossibile. Q. n. non sint alique alie substantie intellectuales vnite corporibus ꝓter animas humanas: ostensuz est supra. Q aūt opationes sensitiue anime non possunt esse sine corpore hinc apparet q corrupto aliquo organo sentiendi corrumpitur operatō vna sensue: sicut corrupto oculo visio deficit: propter quod corrupto organo tactus sine q̄ non potest esse animal: oportet qō animal moriatur: ¶ Ad euidentiam autem premisse dubitatō

nis considerandum est qō sicut est ordo in causis agentibus: ita etiam in causis finalibus: vt scilicet secundar' finis a principali dependeat sicut secūdarium agens a principali dependet. accidit autē peccatum in causis agētibus quando secundariū agens exit ab ordine principalis agentis: sicut cuz tibia deficit propter suam curuitatem ab executōne motus quem virtus appetitiua imperabat: sequitur claudicatio: sic igitur ⁊ in causis finalibus cum finis secundarius non continetur sub ordine principalis finis est peccatum voluntatis cuius obiectum est bonum ⁊ finis. quelibet autem volūtas naturaliter vult illud quod est propium volētis bonuz: scilicet ipsum esse perfectum: ⁊ non potest contrarium huius velle: in illo igitur volente nullum potest peccatum voluntatis accidere cui' bonum est vltimus finis: quod non continetur sub alterius finis ordine: sed sub eius ordine omnes alij fines continentur. huius autem volens est deus cuius esse est summa bonitas que est vltim' finis: in deo igitur peccatum voluntatis esse non potest. in quocunq; autem alio volente cuius ꝓprium bonum necesse est sub ordine alterius boni contineri potest peccatum accidere uoluntatis si in sua natura consideratur: licet enim naturalis inclinatio uoluntatis insit unicuiq; uolenti ad uolendum et amandum sui ipsius perfectionem: ita qō contrarium huius uelle non possit: non tamē sic est ei inditum naturaliter: ut ita ordinet suam perfectionez in alium finem qō ab eo deficere nō possit: cum finis superior non sit sue natnre proprius: sed superioris natuī: relinquitur igitur suo arbitrio qō propriam perfectionem in superiorē ordinet finem: in hoc enim differunt voluntatem habentia ab his que uoluntate carent q̄ habētia uoluntatem ordinant se et sua in finem. unde et liberi arbitrij esse dicuntur. que aūtem uoluntate carent non ordinant se in finem: sed ordinantur a superiori agente quasi ab alio acta in finem: nō autem a se ipsis: potuit igitur in uoluntate substātie separate esse peccatum ex hoc q̄ propriuz bonum et perfectionem in ultimum finem non ordinauit: sed inhesit proprio bono ut fini. Et quia ex fine necesse est ut regule actionis sumantur: necesse est ut ex se ipsa in quo finem constituit alia regulariter disponeret: et ut eius uoluntas ab alio superiori non regularetur. hoc autem soli deo debetur. Et secundum hoc intelligendum est qō appetijt dei equalitatem non quidem ut bonum suum esset diuino bono equale: hoc enim in intellectu cadere non poterat: ⁊ hoc appetendo appeteret se non esse: cum distinctio specierum secūdū diuersos gradus rerum proueniat ut ex supra dictis apparet. uelle autem alios regulare ⁊ uolūtatē suam a superiori non regulari est velle precesse et

quodam modo non subiecit quod est peccatū superbie: vnde conuenienter dr̄ qō primū peccatuz de modis fuit supbia. Sed da ex vno errore circa principium varius ⁊ multiplex error consequit: ideo ex prima inordinatione voluntatis que fuit in demone consecutum est multiplex peccatum i voluntate ipsius et odij ipsius ad deum ut resistē tem sue superbie et punientem iustissime suaz cul pam et inuidiam ad hominem et multa alia hu iusmodi. Considerandum est etiam qō cum pro prium alicuius bonum habet ordinem ad plura superiora: liberum est volenti ut ab ordine alicu ius superiorum recedat et alterius ordinem non derelin quat siue sit superior siue sit inferior sicut miles q̄ ordinat sub rege ⁊ sub duce exercit⁹: pōt uoluntatē suā ordinare i bonū ducis ⁊ ñ regis: aut econuerso: ſz si dux ab ordine regis recedat: bōa ēit uolūtas militis recedentis a uolūtate ducis dirigē tis uolūtatē suā i regē. mala aūt uolūtas militis se quētis uolūtate ducis ꝫ uolūtatē regis: ordo. n. ife rioris pncipij dependet ab ordie supioris. subē āt sepate nō solū ordinant sub deo: sed una ēt earuz ordiat sub alia a pria usq; ad ultimā ut i scdo oñ sum est: ⁊ quia i quolibet uolente sub deo potest esse peccatum uoluntatis si in sua natura conside retur. possibile fuit q; aliqua de superioribus aut ēt suprema inter oēs peccaret fm uolūtatē: et hoc quidē satis ꝓbabile est: nō. n. i suo bono ꝺeuisset: sicut in fine nisi suū bonū ualde perfectū esset: po tuit igit fieri q; de inferioribus aliq̄ p ꝓpria uolū tatē bonum suum ordinarēt i ipsam recedentes a diuino ordine que similiter peccauerunt: alie vō seruantes in motu sue uoluntatis diuinum ordi nem ab ordine peccantis quāuis superioris secun dum nature ordinem recte recederent. Quomo do uero in bonitate uł malicia immobiliter utro rungz uoluntas perseuerat ostendetur in quarto: hoc enim pertinz ad penas uł premia bonorum: uł malorum. hoc autem differt inter hominem ⁊ subām sepatam q; in uno homie sunt plures ap petitiue uirtutes quarum una sub altera ordina tur: quod quidem in substantijs sepatis non con tingit: una tamen earum ē sub altera. peccatū āt in uoluntate contingit qualitercūqz appetit⁹ infe rior deflectatur: sicut igitur pcīm in substātijs se paratis eēt uł p hoc qō aliq̄ eaz iferior deflecteē ab ordie alicuius supioris sub ordie diuino manē tis: ita in hoie uno ꝓtigit peccatū duplr. vno mo do: p hoc qō uoluntas humana bonum propz nō ordinat i deum: quod quidē peccatum ē cōmu ne sibi ⁊ subē sepate. alio modo p hoc q; bonum inferioris appetitus non regulatur scōm supiorē puta qñ delectabilia carnis in q̄ ꝓcupiscibil tēdit: uolumus nō fm ordinē rōis. hō mōi āt pcīm non ꝓtigit i substātijs sepatis esse.

Solutio rationum premissarum. .cx.

Sic ergo hec q̄ ob iecta sūt nō difficile ē soluē. Nō. n. co gimur dicē q; error fuit i itellectu sub stātie sepate iudicādo aliq̄d bonū q; bonū ñ sit: ſz nō ꝓsiderādo bonū supi⁹ ad qō ꝑtinet bonū refer dū erat: ⁊ q̄dē ꝓsideratōis rō potuit eē uolūtas in ꝑpriū bonū itēse ꝓuersa: ē. n. liberum uolūtati in hoc uł i illō magis uel min⁹ ꝓuerti. Pōz ēt q; nō ap petit aliqō bonū nisi vnū qō ē sibi ꝑpū: ſz i hoc fuit pcēm q; ꝑmisit supi⁹ bonū i qō debuit ordia ri: sic. n. i nobis pcēm ē ex hoc q; bona iferiora. s. corpis appetim⁹ absq; ordie rōis ita i diabolo pec catū fuit i hoc q; ꝑpū bonū ñ rettulit ad diuū bo nū. Pōz ēt q; mediū vtuz ēt ꝑmisit i gtū se supio ri ordini ñ subdit: ⁊ sic pl⁹ dedit sibi q; debuit: do āt min⁹ q; ei deberet cui oia debēt eē subiecta ut p me regule ordināti: māifestū est igit q; i pcēo illo ñ ē ptermissū mediū p supabūdātiā passionis ſz so lū p icēqlitatē iusticie q̄ ē circ opatōes: i substātijs. n. sepatis opatiōes eē pñt: passiōes vo neq;q;. Nec et oz q; si i supioribus corpib⁹ null⁹ pōt eē defectus q; propter hoc i substātijs sepatis pcēz eē nō possz corpa. n. ⁊ oia q̄ rōe carēt agūt tm ⁊ nō agūt se ip sa: nō. n. sui act⁹ oñiuz hñt vñ nō pōt extre a regu la ꝓmi ipsa agētis ⁊ mouētis nisi p h; q; rectitudiez ꝓme regle sufficiēter recipe ñ pñt: qō q̄dē ꝓtigit ex indispōne māe. ⁊ pp h; supioza corpa i qb⁹ idispō māe locū ñ hz: nūq; a recutudie ꝓme regle deficē pñt: subē vo rōales siue itellectuales ñ tm agūt: ſz ēt agūt se ad ꝑpos act⁹: qō q̄dē tāto magis iuenit i eis quāto ꝑfectior ē ipaz nā: q̄z. n. nā ē: ē ⁊ pfec tior eoz vsus i agēdo: vñ nature ꝑfectio non ipe dit q̄n pcēm i eis accidē possit mō p̄dicto ex hoc. s. qō se ipis ihēnt ōdiez supiorū agētis ñ attēdētes.

Qz speciali quadam ratione creaturre rōnales diuine ꝓuidentie subduntur. .xi.

Ex his quidē que supra determiata sūt manifestū est qō diuina ꝓuidentia ad oia se extendit: oportet tamen aliquam rationem ꝓuidentie spe cialez obseruari circa intellectuales ⁊ rationales na turas pre alijs creaturis: precellunt enim alias crea turas et i pfectione nate ⁊ i dignitate finis. In per fectione q̄dez nate: q; sola creatura rōnalis habet dīnū sui actus libere se agēs ad opād uz: cetere vo creature ad opa ꝓpria magis agūt q; agant ut ex supra dictis pz. In dignitate aūt finis: q; sola crea tur i tellectualis ad ipsū vltimum finem vniuersi sua operatione pertingit scilicet cognoscendo et amando deum: alie vo creature ad finez vltimuz ptingere nō possunt nisi p aliqualem similitudis ipsius pticipationem: ois autem ratio opis variat

fm diuersitatem finis ⁊ eoꝝ que operationi subꝫ ciuntur: sicut rō operandi per partem diuersa est fm diuersitatē finis ⁊ māe: aliter. n. operatur medicus ad egritudinem pellendam ⁊ ad sanitatem ꝓferendaz: atq; aliter i corpoꝛib⁹ diuersimode cōplexionatis: ⁊ similiter oz in regimine ciuitatis diuersam rōem ordinis obseruari fm diuersas ꝓditiones eoꝝ qui subꝫciuntur regimini ⁊ fm diuersa ad que ordinantur: oz. n. aliter disponi milites vt sint preparati ad pugnam: ⁊ artifices vt bñ se habeant circa sua opera: sic igitur ⁊ alia est ordinis rō fm quā creature rōnales ꝓuidētie dīne subdūtur: ⁊ alia fm quā ordinant cetere creature.

¶ Q: creature rōnales gubernant ꝓpter se ipas alie vero in ordine ad eas. CXII.

PRimum igitur ip sa cognitio intellectualis nāe fm quam est dña sui actus: prouidentie curaz requirit qua sibi ꝓpter se prouideatur: aliorum vo conditio que non bñt dñium sui actus hoc idicat q⁹ eis non propter ipsa cura impendat: sed velut ad alia ordinatis: quod. n. ab altero tm agit rōem instrumēti hz: qđ vero per se agit habet rōnē principalis agentis. instrumentum autem non querit ꝓpter se ipsum: sed vt eo p̄ncipale agens utatur. vnde oz q⁹ ois operationis diligentia que circa instrumenta adhibetur: ad principale agens referat sicut ad finem. quod autem circa principale agēs uel ab ipso vel ab alio adhibetur in quantum est principale agens: propter ipsuz est: disponūtur ergo a deo intellectuales creature quasi propter se procurate: creature vero alie quasi ad rationales creaturas ordinate. ¶ Ad hec quod dñiuz sui actus habet: liberum est in agendo: liber enim est q̄ sui cā est. quod aūt quadaz necessitate ab alio agitur ad operandum: seruituti subiectum est. omis autez alia creatura nālr seruituti subiecta ē: sola vo nā intellectualis libera est: in q̄libet aūt regimine liber⁊ ꝓuidet ꝓpter se ipsos. fuis āt ut sint i usū liberoꝝ: sic igit per dinā ꝓuidētiā itellectualibus creaturis ꝓuidet ꝓpter se. ceteris āt creatur⁊ ꝓpt ipsa. ¶ Amplius quādocūq; sunt aliqua ordinata ad finem aliquem: si qua inter illa ad finem p tingere non possunt per se ipsa: oportet ea ordinari ad illa que finem consequūtur que propt se ordinantur in finem: sicut finis exercitus est victōia: quam milites consequuntur per proprium actuz pugnando: q̄ soli propter se in exercitu querūtur. omnes autem alq ad alia officia deputari: puta ad custodiendum equos: ad operandum arma: ꝓpter milites in exercitu queruntur. cōstat autem ex premissis finem vltimum vniuersi deum esse quem sola intellectualis natura cōsequetur i se ipso eum scz cognoscendo ⁊ amando vt ex dictis patet: sola igitur intellectualis nā est ꝓpter se quesita in vniuerso. alia aūt oia ꝓpter ipsam. ¶ Itē in quolibet toto partes principales propter se exiguntur ad constitutionem totius: alie vero ad conseruationem vel ad aliquam meliorationez eaꝝ. inter omēs autem partes vniuersi nobiliores sūt intellectuales creature: quia magis ad similitudinem diuinam accedunt. nature ergo intellectuales sunt propter se a diuina prouidentia procurate: alia vero omia propter ipsas. ¶ Preterea manifestum est partes omnes ordinari ad perfectionem totius: non enim est totum propter partes: sed partes propter totum sunt. nature autem intellectuales maiorem habent affinitatem ad totū q̄ alie nature: nam vnaquecq; intellectualis substātia est quodam modo omnia in quantū totⁱ ētis cōprehensiua est suo intellectu. quelibet autē alia substantia particularem solam entis participationem habet: conuenienter igitur alia propter substantias ꝓintellectuales prouidentur a deo. ¶ Ad hec sicut agitur vnūqūq; cursu nāe ita natum est agi. sic autem videmus res cursu nature cuncta rere: quia substantia intellectualis omnibus alijs vtil: ꝓpter se vel ad intellectus perfectionem: quia in eis veritatem speculatur: vel ad sue virtutis executionem ⁊ scientie explicationem: ad modum quo artifex explicat artis sue conceptionem in materia corporali: vel etiam ad corporis sustentationem: qđ est vnituz anime intellectuali: sicut in hominibus patet: manifestum est igitur q⁹ ꝓpter substātias intellectuales omnia alia diuinitus ꝓuident. ¶ Amp̄. qđ aliquis propter se querit: seper illud querit. qđ eni propter se est: semp est: quod vo aliquis ꝓpter aliud querit: nō oz q⁹ sēper q̄rat illud sed fm q⁹ cōpetit ei ꝓpter qđ querit. esse aūt rerū ex diuina voluntate profluxit vt ex superioribus est manifestū: que igitur semper fuit in entibus sūt ꝓpter se a deo volita: que āt non semp sunt: non ꝓpter se sed propter aliud. subē autem intellectuales maxime accedunt ad hoc q⁹ sint semper quia sunt incorruptibiles. sunt autem mutabiles soluz fm electionem: ergo substantie intellectuales gubernantur propter se: alie vo propter ipsas. Nō ē aūt ei qđ premissis rationibus est ostensum: p̄riū q⁹ oēs partes vniuersi ad perfectionē totⁱ ordinātur: sic enim ad perfectionem totⁱ oēs partes ōdinant i q̄riū una deseruit alteri sicut in corpore humano apparet q⁹ pulmo i hoc ē de pfectōe corporis q⁹ deseruit cordi. vnde non est p̄riū pulmonez esse ꝓpt cor ⁊ pp totū aial: ⁊ siliter nō ē p̄riu aliaꝝ nāe esse pp intellectuales ⁊ propter pfectionē vniuersi: si enim deessent ea que requirit subē intellectualis perfectio non esset vniuersum completuz.

Similiter etiam ꝓdictis non obuiat ꝙ idiuidua sunt ꝓpter propriaꝫ spēs: per hoc enim ꝙ ad suaꝫ species ordinat: ordinem hñt vlt⁹ ad intellectualē naturam: non enim aliquod corruptibilium ordinatur ad hominem ꝓpter vnum indiuiduum hominis tm̄: sed ꝓpter totā humanaꝫ speciem. toti aūt humane speciei non posset aliquod corruptibilium deseruire nisi fm̄ suam speciem totā: ordo ergo quo corruptibilia ordinantur ad hominem requirit ꝙ indiuidua ordinentur ad speciem. Per hoc autem qđ dicimus substantias intellectuales propter se a diuina prouidentia ordinari: non intelligimus ꝙ ipsa vltra ius non referantur in deuꝫ ⁊ ad perfectionem vniuersi: sic igitur propter se ꝓcurari dicuntur: ⁊ alia propter ipsa: quia bona q̄ propter diuinam prouidentiam sortiuntur non eis sunt data propter alterius vtilitatem: que vero alīḡ dantur: in eorum vsum ex diuina ordinatione cedunt. Vnde est quod dicitur Deutero. q̄rto. Ne videas solem et lunam ⁊ cetera astra ⁊ errore deceptus adores ea que creauit dñs deꝰ tuꝰ in mi. cūc. gē. q̄ sub ce. sūt: ⁊ in ps. dī. O ia subie. sub pe. elꝰ. o. ⁊ bo. vni. isuper ⁊ pe. campi. ⁊ Sap̄. vij. Tu autem dñator virtutis cū tran. iudi. ⁊ cū magre. disdo. nos. Per hoc autem excluditur error ponentiuꝫ homini esse peccatum si animalia bruta occidat: ex diuina enim prouidētia naturali ordine in vsum hominis ordinantur. vnde absqꝫ iuria homo eis vtitur occidendo vel quolibet alio modo: propter quod ⁊ dñs dixit ad Noe Gen̄. ix. Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem. Si qua vero i sacra scriptura inueniantur prohibentia aliquid crudelitatis in animalia bruta cōmitti: sicut de aue cum pullis non occidēdo. hoc fit vel ad remouendū hois aiuꝫ a crudelitate i homines exercēda: ne aliqs exercendo crudelia circa bruta: ex hoc procedit ad homines: vel q̄ in tpīa le dānū hois ꝓuenit aialibus illata lesio siue inferentes siue alterius: vel ꝓpter aliquā significatōez sicut apostolus exponit illud de non ligando ore bouis triturātis.

Q rōalis creata dirigīt a deo ad suos actꝰ ñ solū ꝓꝫ ōdinē ad spēz sꝫ ēt ꝓꝫ q̄ ꝓgruit idiuiduo. CXIII.

EX hoc āt apparet ꝙ sola rōnalis creatura dirigīt a deo ad suos actus non solū fm̄ ꝓgruētiā speciei: sed etiam scōm congruentiaz indiuidui. Dis. n. res ꝓpter suam opatōem eē vī operatio. n. est vltima perfectio rei: sic igitur vnū qq̄z a deo ad suum actum ordinatur secundum ꝙ diuine prouidentie substat. creatura autem rationalis diuine prouidentie substat sicut secundū se gubernata ⁊ puisa ñ solū ꝓp spēz ut alie corruptibiles creature: q̄ indiuiduū qđ gubernat solum ꝓpter spēm non gubernat ꝓpter se ipsū: creata āt rōnalis ꝓpter se ipsā gubernat: vt ex dictis māifestū ē: sic igit sole rōnales creature directionē a deo ad suos actus accipiunt nō solū ꝓpter spēm: sꝫ se cūdū indiuiduū. Ad hec quecūqz directionez hñt in suis actibus solū scōm ꝙ ptinēt ad spēz: nō est in ipsis agē vel nō agē: q̄. n. ꝓsequunt spēm sūt cōia ⁊ naturalia oib⁹ idiuiduis sub spē ꝓtētis. naturalia aūt nō sūt in nobis: si igit hō hꝫet directionē i suis actibus solū scōm ꝓgruētiā spēi: nō esset i ipso agere uel non agē: sed oporteret ꝙ sequeret inclinationē naturalē toti spēi cōem vt ꝓtigit i oībus irrationalibus creaturis: manifestum est igitur ꝙ rationales creature actus directionem habēt nō solum scōm speciem: sed etiam secundum indiuiduum. Amp̄. sicut supra ostensum est diuina ꝓuidentia ad omnia singularia se extendit etiam munima: quibuscūqz igitur sunt alique actiones preter inclinationez speciei: oportet ꝙ per diuinā prouidentiaz regulentur in suis actibus preter directionem que pertinet ad speciem: sed in rationali creatura apparent multe actiones ad quas non sufficit inclinatio speciei: cuius signum est ꝙ non similes sunt in omnibus: sed varie in diuersis: oz igitur qđ rationalis creatura dirigatur a deo ad suos actus non solum secundum speciem: sed etiā scōm indiuiduum. Itē deus vnicuiqz nature ꝓuidenter secundum ipsius capacitatem: tales enim singulas creaturas condidit quales aptas esse cognouit ut per suam gubernationem peruenirent ad finem. sola autem creatura rationalis ē capax directionis qua dirigitur ad suos actus non solū secundum speciem: sed etiam scōm indiuiduum: habet enim intellectum ⁊ rationem vnde ꝓcipere possit quo diuersimode sit aliquid bonū vel malū scōm ꝙ congruit diuersis indiuiduis tp̄ib⁹ et locis: sola igitur creatura rationalis dirigitur a deo ad suos actus non solum secundum speciem: sed etiam secundum indiuiduum. Preterea creatura rationalis sic diuine prouidentie subiacet qđ non solum ea gubernatur: sed etiam rationem prouidentie vtcunqz cognoscere potest. vnde sibi competit etiam aliqs prouidentiam: ⁊ gubernationem exhibere: quod non contingit in ceteris creaturis que solum prouidentiaz participant in quantum prouidentie subduntur. per hoc autez ꝙ aliquis facultatem prouidendi habet: potest ēt suos actus dirigē ⁊ gubernare: ꝓticipat igit rōnal creatura diuinā p: ouidentiā nō solū scōm gubernari: sed ēt scōm gubernare: gubernat. n. se in suis actibus ꝓpīs ⁊ ēt alia. ois āt inferior ꝓuidētia diuine prouidentie subdit q̄si supreme: gubernatio igitur actuum rationalis creature i quantuz sunt

actus personales ad dinā ꝓuidentiā ptinz. Itē actꝰ personales rōnalis create sūt ꝓprie actꝰ q̄ sūt ab aīa rōnali. aīa āt rōnalis nō solū fm spēm ē p petuitatis capax sicut alie create: sed ēt fm indiui duū: actus g̃ rōnalis creature a diuina prouidētia dirigunt nō solū ea rōe qua ad spēm pertinent: sz etiā in quantū sunt psonales actꝰ. Dinc est q̄ licet diuine ꝓuidentie oia subdantur: tñ in scripturis sacris spāliter ei boiuz cura attribuitur fm illud ps. Quid ē hō q̄ memor es eiꝰ: aut fi. ho. q. re. eū: z. i. Corin. ix. Nūq̄d deo cura ē de bobꝰ: que q̄dez ideo dicuntur q̄a de hūanis actibus deus curam habet non solum prout ad speciem pertinent: sed etiam fm q̄ sūt actus psonales.

¶ Q̄ diuinitꝰ boibus leges dant. CXIIII.

EX hoc āt apparet q̄ necessariuz fuit homi diuinitꝰ legez dari. Sicut enim actus irrōnalium creaturarum dirigūtur a deo ea ratione qua ad spēm pertinēt: ita actus boium dirigunt a deo secundū q̄ ad indiuiduum ptinent: ut ostēsū est: sed actus creaturarum irrationalium prout ad speciem pertinent diriguntur a deo quadam naturali iclinatione: que naturam speciei conse quitur: ergo supra hoc dandū est aliq̄d hominibus quo in suis personalibus actibꝰ dirigant: z hoc dicimus legem. Adhec rōnalis creatura ut dic tum ē sic diuine ꝓuidentie subditur q̄ etiam simi litudinez quādam diuine ꝓuidentie participat in q̄tum se in suis actibus z alia gubernare pōt: id aūt quo aliquoz actus gubernant dicitur lex: cō ueniens igitur fuit a deo hominibus legem dari. Item cum lex nihil aliud sit q̄ quedā rō z regula operandi: illis solū ꝓuenit dari legem qui sui ope ris rationem cognoscunt: hoc aūt cōuenit solum rationali create: soli igī rōnali create fuit ꝓueniēs dari legem. Preterea illis dāda est lex in quibꝰ est agere z nō agere. hoc autem cōuenit soli ratō nali creature: sola igitur rōnalis creatura ē suscep tiua legis. Amp. cum lex nihil aliud sit q̄ rō operis: cuiuslibet aūt operis ratio a fine sumitur ab eo vnuscuiusq̄ legis capax suscepit legem a quo ad finem perducit: sicut inferior artifex ab archi tectore: z miles a duce exercitus: sed creatura rōa lis finem suū vltimuz in deo z a deo ꝓsequit ut ex superioribus pz: fuit igitur cōueniens a deo legez hominibus dari. Dinc ē q̄ dicitur Jere. xxxi. Dabo legē meā i visceribus eoz. Et Osee. viij. Scribaz eis multi le. me.

¶ Q̄ lex diuina principaliter ordinat homi nem in deum CXV.

EX hoc āt sumi po teſt: ad quid lex diuinitus data principaliter: tendat. Manifestum est enim q̄ vnusquis que legislator ad suum finem ꝓncipaliter per le ges homies dirigere intendit: sicut dux exercitus ad victoriā: z rector ciuitatis ad pacē: finis autez quem deus intendit est ipemet deus: lex igit diuina homiem ꝓncipaliter in deū ordinare intendit.

Adhuc lex sicut dictum est est quedam ratio diuine ꝓuidentie gubernantis rōnali creature p posita: sed gubernatio prouidentis dei singula ad propos fines ducit: per legem igit diuinitus datꝫ homo ad suū finem p̄cipue ordinatur: finis autez humane creature ē adherē deo: in hoc. n. felicitas eius ꝓsistit ut supra ostensum ē: ad hoc igitur prin cipaliter lex diuina homiez dirigit ut deo adhereat. Amp. intentio cuiuslibet legislatoris est eos q̄ bus legē dat facē bonos. vñ p̄cepta legi debēt ee ō actibꝰ vtutū: illi igitur actus a lege diuina precipue intēdūt q̄ sūt optimi: sed inī oēs hūanos actꝰ illi sūt optimi q̄bus hō adheret deo utpote fini ꝓpiquio res: g̃ ad hos actꝰ p̄cipue lex diuina ordinat boies. Itē illud p̄cipuū dz ee in lege ex q̄ lex efficatiaz hz: sed lex diuinitꝰ data ex hoc apud hoies effica ciā hz q̄ hō subdit deo: non. n. aliquis alicuī re gis lege artat qui ei subditus nō ē. hoc igit p̄cipuū in diuina lege esse dz ut mens humana deo adhēat. Dinc ē q̄ dr Deut. x. Et nunc israel q̄d dñs deus tuꝰ petit a te nisi vt timeas dñm deū tuū: z ābules in vijs eius: z diligas eū: ac ſuias dño deo tuo: i to to corde tuo: z i tota aīa tua.

¶ Q̄ finis legis diuine ē dilectio dei. CXVI.

QVia uero intētio diuine legis ad hoc principaliter est: ut homo deo adhereat. homo autez potissime adhēret deo per amorem: necesse est q̄ intētio diue legi ꝓncipr ordinet ad amādū. q̄ō āt p amorē hō maxie deo adhereat māifestū ē: duo eni sūt i hoie: q̄bꝰ deo pōt adhē: intellectꝰ. s. z volū tas. nā fm inferiores aie ptes deo adhē nō pōt: sz inferioribus rebus. adhesio aūt q̄ ē p intellectū cō plexionē recipit p eā q̄ ē volūtatis: q: p uolūtatez hō q̄dāmō q̄escit in eo q̄ō intellectꝰ apprehendit. voluntas aūt adhēt alicui rei vel ꝓpter amorem: vel ꝓpter timorē: sz differenter. nā ei q̄dē cui ihēt ꝓpter timorē inhēt ꝓpter aliud: vt. s. euitet malū: q̄ō si ñ adhereat: ei imineat: ei vō cui adhēt ꝓpter amorē adheret ꝓpter se ipsū. q̄ō āt ē ꝓpter se ꝓ cipaliꝰ est eo q̄ō ē ꝓpter aliud: adhesio igit amori ad deum est potissimus modus ei adherendi: hoc igitur est potissime intentum in diuina lege.

Item finis cuiuslibet legis z precipue diuine ē homines facere bonos. homo autem dicit bonus

ex eo q̄ hz volūtatez bonā per quā reducit i actū dc̄d boni i ipso ē. uolūtas āt bona ē ex eo q̄ vult bonū z p̄cipue maximū bonū qō ē finis: q̄to igit̄ h' mōi bonū magis volūtas vult: tāto magis hō est bonus: ſz magis vult: hō id qō vult ꝓpter amorē q̄ id qō vult ꝓpter timorē tm̄. nā qō vult ꝓpt timorē tm̄ oī mixtū i uolūtario: ſicut aliquis vult in mari proiectionē merciū ꝓpter timorem: ergo amor ſūmi boni. ſ. dei maxie facit bonos z est maxime intentū i dna lege. ¶ Preterea bonitas hominis ē per virtutē: vtus. n. ē q̄ bonū facit hābtem. vñ z lex intendit hoies facē vtuosos: z p̄cepta legis sunt de actibus virtutū: ſed de cōditōe vtutis ē ut vtuosus z firmiter z delectabiliter operet. hoc āt facit maxime amor. nā ex amore aliq̄d firmiter z delectabilit facimus. amor igit̄ boni ē vltimū intētū in lege dna. ¶ Ad hec legiſlatores ipio legē dāte mouēt eos quibus lex dat. in oibus āt q̄ mouēt ab aliquo ꝑmo mouente tanto aliq̄d perfectū mouetur quāto magis participat de motione primi mouentis z de ſilitudine ipsi'. de' āt qui ē legis dator dna dator oia facit ꝓpter ſuuz amorē: q̄ igit̄ hoc mō tendit in ipsum. i. amando: perfectiſſime mouetur in ipsū. oē āt agens intendit perfectionez in eo qō agit. h̄ igit̄ est finis totius legiſlatoris ut hō deū amet. Hinc ē qō dī. i. Thimot. ꝑmo. Finis p̄cepti charitas est: z Mathe. xxij. dī: q̄ ꝑmū z maximū mādatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū. Inde est qō lex noua tā q̄ pfectior dī lex amoris. lex āt vetus tanq̄ ipfectior: lex timoris.

¶ Q̄ lege dna ordiamur ad dilectōz ꝓximi. CXVII

EX hoc āt ſequitur q̄ dna lex dilectionem ꝓximi itēdat. Oz. n. vnionē cē affectus iter eos q̄b' est vnus finis cōis. cōicant aūt hōies i vno vltimo fine beatitudis ad quē dinit' ordinā: oz igit̄ q̄ vnirent hoies ad inuicē mutua dilectione. ¶ Ad hec q̄cūq̄ diligit aliquē: p̄ñs ē ut ēt diligat dilectos ab eo z cos qui cōiuncti sunt ei. hoies āt dilecti sūt a deo q̄bus sui ipsius frutionē q̄si vltimū finē p̄diſposuit: oz igit̄ vt sicut aliquis sit dilector dei: ita ēt fiat dilector ꝓximi. ¶ Amp̄. cū hō sit nāliē aial sociale indiget ab alīs hominibus adiuuari ad consequendum proprium finem: quod conuentē tiſſime fit dilectione mutua inter homines existēte: ex lege igitur dei que homines in vltimum finem dirigit precipitur in nobis mutua dilectio. ¶ Item ad hoc qō homo diuinis vacet indiget tranquillitate z pace. ea vero que pacem perturbare possunt precipue per dilectionem mutuam tolluntur: cum igitur lex diuina ad hoc ordinet homines vt diuinis vacent: neceſſarium est q̄ ex lege diuina in hominibus mutua dilectio ꝓcedat. ¶ Preterea lex diuina profertur homini in auxilium legis naturalis. est autem omnibus hominibus naturale ut ſe inuicem diligant: cuius signum est q̄ quodam naturali inſtinctu homo cuilibet homini etiam ignoto ſubuenit in neceſſitate puta reuocando ab erroze vie: erigendo a caſu z alijs huiuſmodi ac ſi omnis homo omni homini eſſet familiaris z amicus: igitur ex diuina lege mutua dilectio hominibus precipitur. Hic est qō dicitur Joan. xv. Hoc est preceptū meū vt diligatis inuicē z ꝑmo Joan. q̄rto. Hoc mandatum habemus a deo: ut qui diligit deum: diligat z fratrem ſuum: z Mathe. xxij. dicitur q̄ ſecundum mandatum est: Diliges ꝓximum tuum ꝛc̄.

¶ Q̄ per dīnā legē hoies ad rectā fidē obligantur. CXVIII.

EX hoc aūtē appāret q̄ per diuinaz legem homines ad rectā fidē obligant. Sicut. n. amationis corporalis principium est viſio que est per oculū corporalē: ita ēt dilectōis ſpūalis initiū esse oz viſionē intelligibilē diligibil' ſpūalis. viſio aūt illi' intelligibilis ſpūalis qō ē de' i p̄ñti hāi nō potest a nobis niſi per fidē eo q̄ nālē rōem excedit: z precipue fm q̄ i eī fruitiōe nīa beatitudo ꝓsistit: igitur ex lege diuina in fidē rectā iducimur. ¶ Item lex diuina ad hoc ordinat hominem vt sit totaliter ſubditus deo: ſed ſicut homo ſubditur deo amando quantum ad voluntatem: ita ſubditur deo credendo quantuz ad intellectum. non autem credēdo aliquid falſum: quia a deo qui est veritas nullum falſum homini proponi potest. vnde qui credit aliquod falſum non credit deo: ex lege igitur diuina ordinantur homines ad fidem rectam. ¶ Ad hec quicūq̄ errat circa aliquid quod eſſētia rei non cognoſcit illam rē ſicut ſi aliquis apꝫ hēdēt aial rōnale eſtimās hoc cē hoiez nō cognoſcēt hoiem. ſec' āt esset ſi erraret circa aliquod accidēs tium eius: ſed in compoſitis qui errat circa aliq̄ ꝓncipiorum eſſentialium: z ſi non cognoſcat rem ſimpliciter tamen cognoſcit eam ſcōm quid: ſicut qui eſtimat hominem eſſe animal rationale cognoſcit eum ſcōm genus ſuum: in ſimplicibus autem hoc non potest accidere: ſed quilibet error totaliter excludit cognitionē rei. de' aūt ē maxie ſiplex: q̄ quicūq̄ errat circa deum non cognoſcit deum: ſicut qui credit deum eſſe corpus nullo modo cognoſcit deū: ſed apꝛehēdit aliq̄d aliud loco dei. ſecundum autem q̄ aliquid cognoſcitur fm hoc amatur z deſideratur: qui q̄ errat circa deum: nec amare potest deum nec deſiderare ipſum ut finez:

ctum igitur lex dina ad hoc tendat vt homes amẽt ꝛ defiderent deũ: oꝛ ꝙ ex lege diuina homes obligẽ tur ad rectã fidẽ hñdã de deo. Amꝑ. falſa opi nio ita ſe hꝫ in itelligibilib⁹ ſicut vitiũ vtuti oppo ſitum i moralib⁹. nã bonũ itellect⁹ẽ vez: ſed ad le gem dinã pertinet vitia pꝛohibere: ḡ ad eam etiã ptinet falſas opiniones de deo ꝛ ò his que ſũt dei excludere. Hinc eſt quod dꝫ Hebꝛ. xi. Sine fi de impoſſibile eſt placẽ deo: ꝛ Deut. vi. añꝫ alia ꝑcepta legis ponantur ꝑſtituitur recta fides ò òo cũ dꝫ. Audi iſrael: dñs deus tuus vnus eſt. Per hꝫ aũt excluditur erꝛoꝛ quoꝛũdã dicentiũ ꝙ nihil re fert ad ſalutẽ hois cũ q̃cũq; fide fuiat deo.

Qꝛ ꝙ q̃dã ſenſibilia mẽs nꝛa dirigit i deũ. CXIX.

QUia uero cõnatũ rale eſt hõi vt per ſenſus cognitõez ac cipiat: ꝛ difficillimũ eſt ſẽſibilia tran ſcendente: pꝛouiſũ eſt diuinitus homini vt etiam in ſenſibilibus rebus diuinoꝛũ ei ꝓmemoꝛatio fie ret vt per hoc hois intẽtio magis reuocaretur ad diuina: ille etiaz cui⁹ mens non eſt valida ad dina in ſe ipſis contemplanda: ꝛ ꝓpter hoc inſtituta ſũt ſenſibilia ſacꝛificia que homo deo offert: nõ ꝓ pter hoc ꝙ deus eis indigeat: ſed vt repꝛeſentetur hõi qõ ſe ipſum ꝛ oia ſua debet referre in ipſum ſicut in finem ꝛ ſicut i cꝛeatoꝛem ꝛ gubeꝛnatoꝛem ꝛ dominũ vniuerſoꝛ. Adhibentur ẽt hõi quedã ſanctificationes per quaſdam res ſenſibiles quib⁹ homo lauatur aut vngitur aut paſcitur aut pota tur cum ſenſibiliũ uerboꝛum pꝛolatione ut ho mini repꝛeſentetur per ſenſibilia: intelligibilium donoꝛum pꝛoceſſum in ipſo ab extrinſeco fieri ꝛ ā deo cuius nomen ſenſibilibus vocibus exꝑimi tur. Exercentur etiam ab hominibus quedam ſẽ ſibilia opera non quibus deum excitent: ſed q̃bus ſe ipſi pꝛouocent in diuina: ſicut pꝛoſtrationes ge nuflexiones: uocales clamoꝛes: et cantus: que non fiunt quaſi deus his indigeat: quia omnia nouit: ꝛ cuius uoluntas eſt immutabilis ꝛ affectum mẽ tis ꝛ etiam motum coꝛꝑis non ꝓpter ſe accep tat: ſed ꝓpter nos facimus: ut per hec ſenſibilia opera intentio noſtra dirigatur in deum et affec tio accendatur: ſimul etiam per hoc deum pꝛofite mur anime ꝛ coꝛꝑoꝛis actoꝛem cui ꝛ ſpiritualia ꝛ cõꝑoꝛalia obſequia exhibemus. Ꝓpter hoc nõ eſt mirum ſi heretici qui coꝛꝑoꝛis noſtri deum eẽ actoꝛem negant: huius coꝛporalia obſequia deo fieri repꝛehendũt. In quo etiam apparet ꝙ ſe ho mines eſſe non meminerunt duz ſenſibilium ſibi repꝛeſentationem: neceſſariam non iudicant ad interiorem cognitionem et affectionez: nam expe rimento apparet quod per coꝛporales actus ani ma excitatur ad aliquaz cognitionem uel affectio nem. unde manifeſtum eſt conuenienter etiaz coꝛ poralibus quibuſdã nos uti ad mentis noſtre ele uatõez in deum. In his autem coꝛporalibus deo exhibendis cultus dei conſiſtere dicitur. Illa eniz colere dicimur quibus per noſtra opera ſtudium adhibemus: circa deum autem adhibemus ſtudi um noſtꝛo actu non quidem vt pꝛoficiamus ei: ſi cut cuz alias res noſtris operibus colere dicimur: ſed ꝙ per huius actus pꝛoficimus i deum: ꝛ quia per interioꝛes actus diꝛecte in deum tendimus: iõ interioꝛibus actibus pꝛopꝛie deum colimus: ſed tamen ꝛ exteꝛioꝛes actus ad cultum dei pertinẽt in quantum per huius actus mens noſtra eleua tur in deum ut dictum eſt. Hinc eſt ꝙ dei cultus religio nominatur: quia huiuſmodi actibus quo dammodo homo ſe ligat ut ab eo non euageꝛtuꝛ: et quia etiam quodam naturali: inſtinctu ſe ob ligatum ſentit vt deo ſuo modo reuerentiam im pendat a quo eſt ſui eſſe ꝛ omnis boni pꝛincipiuz. Hinc eſt etiam ꝙ religio nomen accepit pietatis. nam pietas eſt per quam honoꝛem debitum pa rentibus impendimus. vnde conuenienter ꝺ deo parenti omnium honoꝛ exhibetur: pietatis eſſe videtur: pꝛopter quod qui his que ad diuinum cultum pertinent aduerſantur: impij dicuntur. Quia vero deus non ſolum eſt noſtri eſſe cauſa ꝛ pꝛincipiuz: ſed totum noſtrum eſſe in poteſtate ipſius eſt: ꝛ totum quod in nobis eſt ipſi debem⁹: ac per hoc vere dominus noſter eſt: id quod i ho noꝛem dei exhibemus ſeruitium dicitur. eſt au tem deus dominus non per accidens ſicut omnis homo: ſed per naturam: ideo aliter debetur ſer uitium deo et aliter homini cui per accidens ſub dimur. Et quia habet aliquod particulare in re bus dominium ꝛ a deo deriuatur. vnde ſeruiti um quod debetur deo ſpecialiter apud gꝛecos la tꝛia vocatur.

Qꝛ latꝛie cultus ſoli deo eſt exhibendus. CXX.

HAꝛũt ãt aliqui q latꝛie cultum nõ ſolum pꝛimo rerum pꝛincipio exhibendum eſtimauerunt: ſed omnibus etiam creaturis que ſupra homies ſunt. vnde quidam licet opinarentur deum eſſe. vnum primum: ꝛ vniuerſale rerum pꝛincipium. latꝛiam tamen exhibendam eſtimauerunt. pri mo quidem poſt ſummum deum ſubſtantijs in tellectualibus celeſtibus quas deos eſſe vocabant ſiue eſſent ſubſtantie omnino a coꝛꝑoꝛibus ſepa rate ſiue eſſent anime oꝛbiuz aut ſtellarum. Se cundo etiam quibuſdaz ſubſtãtijs intellectualib⁹

quas vnitas eē credebant corpibus aeris quos demones eē dicebāt: ⁊ tm̄ q; supra hoies eos eē credebant sic corp' aereū ē supra terrestre huiusmodi: etiam substantias colendas dino cultu ab hoibus ponebant: ⁊ ꝓparatōe ad homines deos illos eē dicebant q̄ medios inter hoies ⁊ deos et quia animas bonoꝝ p hoc q̄ a corpore separantur in statū altioꝛē q̄ sit status plentis vite trālire credebant: etiam aiab' mortuoꝝ quas heroycas aut manes vocabant: dinū cultū exhibēdum eē opinabātur Quidā vo deum eē aiam mūdi estimantes crediderunt q̄ toti mūdo ⁊ singulis eius ptib' eēt cult' dinitatis exhibendus non tm̄ ꝓpter corpus sz propter aiam quā deum eē dicebant: sicut ⁊ homini sapienti honoꝛ exhibetur non propter corpus: sed propter animam ¶ Quidam vero etiam ea que ifra homiez sūt fm naturā homi tm̄ colenda esse dicebāt dino cultu in q̄tum in eis ptipat aliquid vtutis supioris nāe: cum quasdam imagines p homies factas sortiri crederent aliquaz vtutem supnaturalem: vel ex ifluentia celestiū corporum: vel ex pñtia aliquoꝝ spirituū: dicebāt huius imaginib' diuinū cultum esse exhibēdum: q̄s etiam imagines deos vocabāt: propter q̄ ⁊ idolatre sūt dicti: q; latrie cultum idolis. i. imaginibus impēdebant. Est autē irrōnabile ponētibus vnuz tm̄ ꝓncipiū sepatum: cultum dinū alteri exhibē: cultum enim deo exhibem' ut dictū ē nō quia ipe hoc indigeat sed ut in nobis firmetur etiā p sensibilia opinio vera de deo: opinio aūt de hoc q̄ de' sit vnus supra oia exaltatus: per sēsibilia firmari non pōt in nobis nisi p hoc q̄ ei aliq̄ō separatum exhibem' q̄ō dicim' cultum diuinū: pz ergo q̄ va opinio de vno ꝓncipio debilitatur si cultus diuinus pluribus exhibeat ¶ Preterea sicut dictū ē supra: hmōi cultus exterior homi necessari' ē ad hoc q̄ aīa hois excitetur in spūalē reuerētiam dei: ad hoc autē q̄ amim' hois ad aliquid moueatur: multum opaē ꝓsuetudo: nam ad ꝓsueta facilius mouet: habet autē hoc humana ꝓsuetudo q̄ honor qui exhibetur ei q̄ sūmuz locū in re publica tenz puta regi uel impatori nulli alij exhibet: ē igitur anim' hois excitādus ad hoc q̄ estimet eē vnū summū rex ꝓncipiū per hoc q̄ ei exhibeat quod nulli alī exhibetur: ⁊ hoc dicim' latrie cultum. ¶ Item: si cult' latrie alicui deberet q; est superioꝛ ⁊ nō quia summus: cum hominum vnus alio sit superioꝛ ⁊ etiā angeloꝝ: sequeret q̄ vnus homo exhibere latriā alteri deberet ⁊ āgelus angelo: ⁊ cum ille inē homies qui supior ē q̄tum ad vnum sit inferioꝛ q̄tū ad aliud: videtur q̄ mutuo sibi hoies latriam exhibere deberēt: quod ē inco ueniens ¶ Ad hec fm hoium ꝓsuetudinē p speciali beneficio spālis retributio debet: est autē q̄ō dam spāle beneficium q̄ō homo a deo sūmo percipit. s. creationis sue: ostensū est. n. in. ij. libro q̄ō solus deus creator est: debet g̃ homo aliq̄d speciale deo reddere in recognitionē beneficij specialis ⁊ hoc ē latrie cult' ¶ Amp̄. latria fuitiū dī: fuitiū āt dño debet. dñs āt ꝓpe ⁊ ve ē q̄ alīs p̄cepta operandi dispensat ⁊ a nullo regulā opandi sumit: q̄ eni exequit q̄ō a supioꝛi fuerit dispositū magis est minister q̄ dñs. de' āt q̄ ē sūmū rex ꝓncipiū p suā ꝓuidentiā oia ad debitas actōes dispōit ut supra ostensū ē. vñ ⁊ i sacra scripta ⁊ angeli ⁊ supioꝛa corpora ministrare dicuntur: ⁊ deo cui' ordinationē exequūtur: ⁊ nobis in quoꝝ vtilitatē actiones eorū proueniūt: nō est igitur cult' latrie q̄ sūmo debetur dño exhibendus nisi summo rex ꝓncipio. ¶ Item inter alia que ad latriā pertinent singulare vī eē sacrificiū. nā genuflexiones: prostratōes ⁊ alia huiusmodi honoꝛis indicia: ēt hoibus exhiberi pñt lz alia intentione q̄ deo. sacrificiū āt nullus offerendū censuit alicui nisi q; eū deū estimauit aut estimare se finxit. exterius āt sacrificiū repñtatiuū est interioꝛis veri sacrificij fm q̄ mens hūana seipsā deo offert. offert aūt se mens nīa deo. s. q̄si sue creatōis ꝓncipio: q̄si sue opatōis actori: quasi sue beatitudinis fini: q̄ q̄dē ꝓueniūt soli sūmo rex ꝓncipio. ostensū ē āt supra: q̄ aie rōnalis cā creatrix solus de' sūmus est: ipse. n. solus hois voluntatez pōt iclinare ad q̄cūq; voluerit: vt supra ostensū est pz ēt ex supioꝛib' q̄ in ei' soli' fruitōe vltia hois cōsistit felicitas: soli igitur sūmo deo hō sacrificiū ⁊ latrie cultū offerre dz. nō aūt substātijs q̄buscū q; spūalibus. Iz āt positio q̄ ponit deū sūmū nō esse aliud quā anima mundi magis a veritate recedat vt supra ostensum est. illa vero que ponit deum separatum esse et ab ipso existere omnes alias intellectuales substantias sīue separatas sīue corpoꝛi coniunctas sit vera. hec tamen positio rationabilius mouetur ad exhibendum latrie cultum diuersis: exhibendo enim latrie cultum diuersis rebus videntur vni summo deo latriam exhibere: ad quem secundum eorum positionem diuerse partes mundi comparantur sicut ad animaz hominis diuersa corpoꝛis membra. ¶ Sed etiam ei ratio obuiat: dicunt enim mundo non esse exhibendum latrie cultum ratione corpoꝛis sed ratione anime quam deum esse dicunt. Licet autem corpus mundi diuisibile sit in partes diuersas: anima tamen indiuisibilis est: non est igitur diuinitatis cultus diuersis rebus exhibendus: sed vni tantum ¶ Ad hec si mundus ponitur animam habere, que totum animet: et omnes partes ipsius: non potest hoc intelligi de anima nutritiua vel sensitiua: quia harum partium anime operationes non competunt ōibus partibus vniuersi: dato etiam q̄ō mundus haberet animam sensitiuam: vel nutritiuam:

nō ꝓpter huiusmodi aias deberet ei latrie cultꝰ sicut nec brutis aialibus nec plātis: relinquitur ḡ ꝙ hoc ꝙ dicūt deū cui debetur latria esse animā mūdi intelligatur de aia intellectuali: que quidē aia nō est perfectio determinata ẋx partiū corporis ſz aliquo modo respicit totū: qō etiā i nīa aia que ē ignobilior ꝑx: nō. n. itellectus habz aliquod organum corporale ut ꝓbatur i tertio de aia: nō igitur exhibēdus eēt cultus diuinitatis diuersis partibus mūdi sed toti mūdo ꝓpter aiam eius scōm eorr radicē. ¶ Amp. si fm corr positionem vna tm̄ sit aia que totum mūdum animat ⁊ ptes oēs ipsius: mūdus aūt nō dicitur deus nisi ꝓpter animam: erit ḡ vnꝰ tm̄ deus ⁊ sic cultus diuinitatis non debetur nisi tātuz vni: si vo sit vna aia totius ⁊ diuerse ptes itex habeant dīsas aias oz eos dicē ꝙ aie ptiū sub aia totius ordinētur: eadem. n. est ꝓportio pfectionū ⁊ pfectibiliū: existentibus autē pluribus substātijs itellectualibꝰ ordinatis: illi tātuz debetur latrie cultus q̄ sūmū locum in eis tenet ut oñsū est cōtra aliā positionē: nō erit igitur exhibendus latrie cultus ptibus mūdi ſz solū toti. ¶ Preterea manifestū ē q̄sdā ptes mūdi non habere aiam ꝓpriā: eis igitur nō erit exhibēdꝰ latrie cultus: ⁊ tamen ipsi colebant animas ⁊ mūdi elementa .s. terrā aquam ignē ⁊ alia huiusmodi inanimata cōpora. ¶ Item manifestū ē quod supius non debet inferiori latrie cultum: hō aūt supioz ē ordine nāe ad min' oibus inferiorib' corpib' quāto perfectiorē habz formā: nō igitur ab hoie eēt exhibēdus latrie cultus inferioribus corporibus si ꝓpter proprias eorū aīmas eis cultus deberetur. ¶ Eadē etiā inconueniētia sequi necē ē si quis dicat quod singule partes mundi habeāt ꝓprias aias non aūt totū hz aliquā vnam cōem: oportebit eni quod suprema pars mundi habeat aiam nobiliorē cui soli fm premissa debeē latrie cultus. ¶ His aūt positionib' irrōnabiliorē ē illa q̄ dicit imaginibus eē latrie cultum exhibēdum. Si. n. huiusmodi imagines hñt vtutem aut aliquā dignitatē ex corporibus celestibz: non ꝓpter hoc debetur eis latrie cultus: cum nec ipsis corporibus celestibus debeatur nisi forte ꝓpter eorum animas ut quidam posuerunt. he aūt imagines ponūtur vtutem aliquā cōsequi ex corporibus celestib' fm eorum corporalē virtutē. ¶ Preterea manifestum ē nō consequi ex celestibus corporibus tam nobilē perfectionē sicut ē aia rōnalis: sūt ḡ infra gradum dignitatis cuilibet hoīs: non igitur ab hoie debetur eis aliquis cultꝰ. ¶ Adhuc causa potior est effectu: haꝛ aūt imaginum factores sūt hoies: nō igitur homo debz eis aliquē cultū. Si āt dicat ꝙ huiusmodi imagines hñt aliquā virtutem aut dignitatē ex hoc ꝙ eis adherent alique spūales subē. hoc ēt nō sufficit cuz nulli spūali subſtātie debeatur latrie cultus nisi soli summe

¶ Preterea nobiliori modo aia rōnalis adheret corpi hois q̄ aliq̄ spūalis subſtātia adhereat predictis imaginib': adhuc igitur hō remanet in maiori dignitate q̄ ꝑdicte imagines. ¶ Ad hec cum huiusmodi imagines interdum ad aliquos noxios effectꝰ fiāt mānifestū ē ꝙ si ꝑ aliās spūales subās effectum sortiātur ꝙ ille spūales substantie sint vitiose: qō etiā mānifestius ꝓbatur ꝑ hoc ꝙ responsionibus decipiūt ⁊ aliqua ꝓtraria vtuti exigūt a suis cultoribus: ⁊ sic sūt bonis hominibus iferiores non ergo eis debetur latrie cultus. Manifestum ē ergo ex dictis ꝙ latrie cultꝰ soli vni sūmo deo debetur. ¶ Dic ē qō dī. Exo. xxij. Qui immolat dījs occidetur ꝑter domino soli. ⁊ Deut. vi. Dominū deū tuū adorabis ⁊ illi soli seruies: ⁊ Ro. i. dī de gētilibus. Dicētes. n. se ē sapientes: stulti facti sūt ⁊ mutauerūt gloriā icorruptibil' dei i similitudinē imagis corruptibil' hoīs ⁊ volucrū ⁊ q̄drupedū et serpentū: ⁊. j. Qui cōmutauerūt veritatē dei i mēdaciū ⁊ coluerūt ⁊ seruierūt creature potiusq̄ creatori q̄ super oia deꝰ bñdictus in secula. Quia ḡ i debitū est ꝙ latrie cultus alteri exhibeat q̄ primo rex ꝓncipio. ad indebita aūt incitare nō ē nisi rōnalis creature male dispōsite: manifestū ē ꝙ ad ꝑdictas indebitas culturas instinctū demonū hoies ꝓuocati fuerunt qui se ēt loco dei hōibus colēdos exhibuerūt dīnū appetētes honorē. Hinc ē qō dī in ꝑs. Dēs dij gentiu demonia: ⁊. j. Corin. x. Que immolant gentes demonijs ⁊ non deo. Quia igit est ꝓncipal' legis dīne intentio vt hō deo subdatur ⁊ ei singularē reuerentiā exhibeat nō solū corde: sed ēt ore ⁊ opere corpali: iō primit' Exo. xx. ubi lex dīna ꝓponitur: iterdicit cultus pluriū deox vbi dī. Non habebis deos alienos corā me: ⁊ non facies tibi sculptile neq̄ oēm similitudinē. scōo idicit hōi ne irreuerenter diuinū nomen ore ꝓnunciet ad ꝓfirmationē. s. alicuius falsi: ⁊ hoc est qō dicit. Non assumes nomen dei in vanū. tertio indicitur requies fm aliqō tēpus ab exterioribus exercitijs ut mēs diuine cōtēplationi vacet: ⁊ iō dī. Memēto vt diē sabbati sanctifices.

¶ Q. dīna lex ordinat hoiem fm rōem circa corpalia ⁊ sēsibilia. CXXI.

Sicut autem per corpozalia ⁊ sensibilia mens hois eleuari potest in deuz: si quis eni reuerētia dei debito modo vtatur: ita ēt eox indebitus vsus mētē uel a deo totaliter abstrahit: dū i iferioribus reb' cōstituitur volūtatis finis: vel mētis intentionem a deo retardāt dū vltra q̄ neste sit ad huiusmodi res afficimur: est aūt dīna lex ad hoc

principaliter data: ut hō adhereat deo: pertinet igitur ad legem dīnam ordinare hoiem circa corporaliū ⁊ sensibiliū affectionez ⁊ usum. ¶ Ad huc sicut mens hois ordinatur sub deo: ita corp⁹ sub aia ordinātur: ⁊ inferiores uires sub rōne: pti net ād diuinam ꝓuidentiam cuius quidem rō hōi a deo ꝓposita dīna lex est ut singula suū ordinem teneāt: est igitur sic hō ordinandus lege dīna vt interiores uires rōni subdantur ⁊ corpus aie ⁊ exteriores res ad necessitatem hōi deseruiant. ¶ Amp̄. quelibet lex recte ꝓposita inducit ad uirtutem: virtus āt in hoc consistit: ꝙ tā iteriores affectiones ꝙ corpalium rerum usus rōne regulētur: est igitur hoc lege diuina statuēdum. ¶ Pre. ad vnūquēq; legislatorem pertinet ea lege statuere sine quibus lex obseruari non pōt: cum āt lex rōni ꝓponatur: hō legem nō sequeretur nisi alia oia: que pertinent ad hominē rōni subderentur: pertinet igitur ad legem diuinam precipere: ut oia q̄ sunt hois rōni subdantur. Hinc ē qđ dī Ro. xij. Rōnabile obsequium uestrum. Et. i. Thessa. iiij. Hec est uoluntas dei: sāctificatio uestra. Per hoc āt excluditur quorūdam error dicentium illa solum esse peccata quibus proximus aut offēditur aut scādalizatur.

¶ Qua rōne fornicatio simplex fm legē dīnaz sit pcēm: ⁊ ꝙ mīmonium sit nāle. CXXII.

EX hoc autē appa ret uanam eē rōnem quorūdam dicentium fornicationem simplicē nō esse pcēm. Dicunt. n. sic. Aliqua mulier a uiro soluta que sub nullius potestate uel patris uel alicuius alterius existat: si quis ad eam accedat ea uolente: non facit illi iniuriam: q⁹ sibi placet: ⁊ sui corporis hz pīatem: ⁊ alteri non facit iniuriam: quia sub nullius pīate esse ponitur: non uidetur igitur esse pcēm. Non āt vī esse rāsio sufficiens: si quis dicat ꝙ facit iniuriam deo. Non. n. deus a nobis offēditur: nisi ex eo ꝙ contra nostrū bonum agimus: vt dictum ē: hoc āt non apparet contra hominis bonum: vnde ex hoc nō vī deo aliqua iniuria fieri. Silr ēt non vī sufficiens rāsio ꝙ per hoc fiat iniuria proximo qui scādalizatur: contingit n. de aliquo qō scām se non est pcēm aliquē scandalizari: ⁊ sic fit pcēm per accidens: nunc aūt non agimus: an fornicatio simplex sit pcēm per accīs sed per se: oz igitur ex superioribus solutionē inq̄rere. Dictū ē. n. ꝙ deus uniuscuiusq; curam hz: hz id qō est ei bonum: est āt bonum uniuscuiusq; ꝙ finē suum cōsequatur: malum āt eius est qō a debito fine diuertat: sicut āt in toto ita ⁊ in partib⁹ ꝓsiderari oz: ut. s. vna quęq; pars hois ⁊ quilibet actus eius finem debitū sortiatur: semen aūt et si sit superfluum q̄tum ad idiuidui conseruationē: est tn nccīum q̄tum ad ꝓpagationez spēi: alia uero superflua ut egestio urina sudor et silia ad nihil nccīa sunt: vnde ad bonum hois pertinet solū ꝙ emittātur: non solum āt hoc queritur in semie sed ut emittatur ad generationis utilitatē ad quā coitus ordinatur: frustra āt esset hois generatio: nisi ⁊ debita nutritio sequeretur: q⁹ generatū nō remaneret debita nutritione subtracta: sic igitur ordiata dz esse semis emissio: vt sequi possit ⁊ generatio conueniens et geniti educatio. Ex quo pz ꝙ contra hois bonum ē ois emissio seminis tali modo: q⁹ generatio sequi non posset: ⁊ si ex proposito hoc agatur: oz esse pcēm. Dico āt modum ex quo generatio sequi non pōt scām se: sicut ois emissio seminis sine nāli coniūctione maris et femine propter qō h⁹modi pcēa contra nām dicuntur. Si āt per accidens generatio ex emissione seminis sequi non posset: hoc nō ē contra nām nec peccatum: sicut si contingat mulierē sterilē eē. Similiter ēt oz cōtra bonum hois esse: si semē taliē emittatur ꝙ generatio sequi posset: sed educatio conueniens impediatur. Est. n. considerandū ꝙ i aialibus in quibus sola femina sufficit ad prolis educationem: mas ⁊ femina post coitum nullo tē pore cōmanent: sicut pz in aialibus: quecunq; uero aialia sunt i quib⁹ femina non sufficit ad educationem prolis: mas et femia sil⁹ post coitū commanent quousq; nccīum ē ad prolis educationez ⁊ instructionez: sicut pz in quibusdā auibus: quorum pulli non statim postq̄ nati sunt: pñt cibum sibi querere: cum. n. auis non nutriat lacte pullos qō in promptu est uelut a natura preparatū: sicut in quadrupedibus accidit: sed oz ꝙ cibū alienum pullis querat ⁊ p̄ter hoc in cibādo eos foueat: non sufficeret ad hoc sola femella: vnde ex diuina prouidentia est nāliter inditum mari in talibus aialibus: vt commaneat femelle ad educationem fetus: manifestuz est āt ꝙ in spē hūana femina minime sufficeret sola ad prolis educationez: cum necessitas hūmane uite multa requirat que per vnum solum parari non pñt: est igitur conueniens fm nām humanam ut homo post coitum mulieri commaneat: ⁊ non statim abscedat īdifferenter ad quācunq; accedens: sicut apud fornicātes accidit. Non āt huic rōni obstat ꝙ aliqua mulier suis diuitijs potens est: vt sola nutriat fetum: q⁹ rectitudo naturalis in humanis actibus non ē fm ea que per accidens contingunt in uno indiuiduo: sed fm ea que totam spēm consequuntur. Rursus considerandum est ꝙ in specie humana proles non indiget solū nutritione q̄tum ad corpus ut in alijs aialibus sed ēt instructione q̄tum ad aiam: nam alia aialia hz naturaliter suas prudentias: quibus sibi prouidere pñt: hō autē rōne

viuit: quē per longi tp̄is experimentū ad prudentiā peruenire oz: vñ necē est ut filij a parētibus q̄i iam expertis instruātur: nec h⁹modi instructiōis sunt capaces mox geniti sed post longū tp̄s ⁊ precipue cum ad annos discretionis perueniunt. Ad hanc ēt instructionem longum tp̄s requirit: ⁊ tūc ēt ꝓpter ipetus passionum quib⁹ corrūpit estimatio prudentie indigēt non solū istructione sed etiam rep̄essiōe: ad hoc āt mulier sola non sufficit: sed magis in hoc requiritur opus maris in quo ē ⁊ rō perfectior ad instruendū ⁊ uirtus potentior ad castigandum: oz igitur in sp̄e hūana nō p paruum tp̄s insistere promotioni prolis sicut i aliis⁹ sed per magnū spacium uite. vnde cū necēium sit marem femine cōmanere in oīb⁹ aialibus quo usq; opus patris necēium est, pli: nāle est hōi q; nō ad modicum tp̄s sed diuturnaz societatē habeat vir ad determinatam mulierē: hanc āt societatez matrimoniū vocamus: est igitur matrimonium hōi nāle ⁊ fornicarius coitus qui est preter matrimoniū est cōtra bonis bonum: ⁊ ꝓpter hoc oportet ipsum esse peccatum. Nec tñ oportet reputari leue pcēm esse: si quis seminis emissionem p:uret preter debitum generationis ⁊ educationis finē: ꝓpter hoc q; aut leue aut nullus pcēm est: si quis aliqua sui corpis parte utatur ad aliuz usū q; ad eum ad quem est ordinata fm nām: ut si quis uerbi gr̄a manibus ambulet: aut pedibus operet aliquid manibus operandum qz per h⁹mōi inordinatos usus bonum bois non multū impeditur. In ordinata vero semis emissio repugnat bono nāe: qō est conseruatio sp̄ei. vñ post pcēm homicidiū quo nā humana iam in actu existens destruitur: h⁹modi genus peccati vī fm locum tenere quo impeditur generatio humane nature. ¶ Hec aūt q̄ premissa sunt diuina auctoritate firmantur. // Qn. emissio seminis ex qua proles sequi non pōt: sit illicita: p:z dī. n. Leui: xviij. Cum masculo nō cōmiscearis coitu femineo: ⁊ cum ōi pecore non coibis: ⁊. i. Cor. vi. Neq; molles neq; masculorū concubitores regnum dei possidebunt. Qz ēt fornicatio ⁊ ois coitus preter ꝓpriam vxorem sit illicit⁹ p:z. Dī. n. Deutro. xxiij. Non erit meretrix de filiabus isr̄l: neq; scortator de filijs isr̄l: ⁊ Tobie. iiij. Attende tibi a fornicatione: ⁊ preter uxorem tuā non patiaris nē. ⁊. i. Cor. vi. Fugite fornicationem nē. ¶ Per hoc āt excluditur error dicentium in emissione seminis non esse maius peccatum q̄ in aliarum superfluitatum emissione: ⁊ dicentiū fornicationem non esse peccatum.

¶ Qz mīimoniuz debeat eē idiuisibile. CXXXIII.

Si quis aūt recte consideret: predicta rō non soluz ad hoc perducere vī ut societas maris ⁊ femine quā mīimonium appellamus sit diuturna sed ēt q; sit per totam uitam. Possessiones. n. ad cōseruationem naturalis uite ordinātur: ⁊ qz nālis uita quę conseruari non pōt in patre perpetuo quasi quadam succ̄ssione fm sp̄ei silitudinem conseruatur in filio fm nām: est conueniens ut in his que sūt patris succedat et filius: naturale est igitur ut solicitudo patris ad filium maneat usq; ad finem uite suc: si igitur solicitudo patris ō filio cāt ēt i aubus cōmanentiam maris ⁊ femine: ordo nālis requirit q; usq; ad finem uite in hūana sp̄e mater ⁊ pater sit cōmaneāt. Videtur ēt equitati repugnare: si predicta societas dissoluatur. Femina. n. idiget mare non solum ꝓpter generationem sicut in alīs aialibus sed ēt p:ter gubernationem: quia mas est ⁊ rōne perfectior ⁊ uirtute fortior: mulier vero ad viri societatem assumitur ꝓpter necessitatem generationis: cessante igitur fecūditate mulieris ⁊ decore impeditur: ne ab alio assumatur: si quis igitur mulierem assumens tp̄e iuuentutis: q; ⁊ decor ⁊ fecunditas ei adsunt eam dimittere posset postq; etate ꝓuecta fuerit: dannum iferret mulieri contra naturalem equitatem. ¶ Item manifeste apparet incōueniens: si mulier uirum dimittere posset: cum mulier naturaliter uiro subiecta sit tanq; gubernatori: non est āt in potestate eius qui alteri subīcitur: vt ab eius regimine discedat contra naturalem igitur ordinem esset: si mulier virum deserere posset: si ergo uir deserere posset mulierem non esset equa societas uiri ad mulierē sed seruitus queda; ex parte mulier. ¶ Pre. naturalis queda; solicitudo ineſt hoibus de certitudine prolis qō ꝓpter hoc neccium est: quia filius diuturna patris gubernatione indiget: quecunq; igitur certitudinem prolis impediūt sunt ꝓtra naturalem instinctum humane speciei: si āt uir posset mulierez dimittere uel mulier uirū ⁊ alteri copulari ipediretur certitudo prolis: dum mulier a primo cognita postmodum a secūdo cognoscere tur: est igitur contra naturalem instinctuz specici humane q; mulier a uiro separetur: sic igitur nō solum diuturnam sed indiuiduam oz esse in hūana speciē maris ⁊ femine coniunctionē. ¶ Amp. amicitia quanto maior est tanto debet esse firmior ⁊ diuturnior: inter uirum āt ⁊ uxorem maxia amicitia esse uidetur: adunantur. n. non solū i actu carnalis copule que ēt inter bestias quandā suauem amicitiam facit: sed ad totius domestice cōuersationis consortium: vnde in signum huius homo propter uxorem et patrem ⁊ matrē dimittit: vt dicitur Genesi. ij. inconueniens est igitur q; matrimonium sit omnino dissolubile. ¶ Ulterius autem considerandum est q; inter naturales act⁹ sola generatio ad bonum commune ordinatur:

nam comestio ⁊ aliarum superfluitatum emissio ad idiuiduum pertinent: generatio uero ad cōser uationem speciei. vñ cum lex īstituatur ad bonuz cōe: ea que pertinent ad generationez prolis oz le gibus ordinari ⁊ diuinis ⁊ humanis: leges autem posite oportet ꝙ ex naturali īstinctu ꝓcedāt si hu mane sunt: sicut ⁊ in scientijs demonstratiuis om nis humana inuentio ex principijs nāliter cogni tis initium sumit: si āt diuine sunt: nō solum īstic tum nāe explicant: sed ēt defectus nālis instinctuꝰ supplent: sicut ea que diuinitus reuelantur: supe rant nālis rōnis capacitatem. Cuz igitur īstinctꝰ nālis sit in spē humana ad hoc ꝙ coniunctio ma ris ⁊ femine sit idiuidua: ⁊ ꝙ sit una unius: opor tuit hoc lege hūana ordinatum esse: lex āt diuinq̄ supernālem quandam rōnem apponit ex signifi catione īseparabilis cōiunctionis xp̄i ⁊ ecclesie: fi est una unius. Sic igitur ioordinationes circa actū generationis non solū īstinctui naturali repugnāt sed ēt leges diuinas ⁊ humanas transgrediuntur: vnde ex hoc ēt magis circa hoc peccatur ex inor dinatione q̄ circa sūptionem cibi aut alteriuꝰ hu iusmodi. Quia uero necesse ē ad id quod est op timum i hoie alia oia ordinari coniunctio maris ⁊ femine non solū sic est ordinata legibus ꝓz ꝙ ad prolem generandā pertinet: vt est i alijs aialibus: sed ēt ꝓz ꝙ conuenit ad bonos mores: quos ratio recta disponit uel q̄tum ad hoiem ꝑm se: vel scōz ꝙ hō ē pars domestice familie aut ciuilis societa tis: ad quos quidem bonos mores pertinet idiui dua coniūctio maris ⁊ femie: sic.n. fidelioꝛ amor vnius ad alterum erit: dū cognoscunt se idiuisibi liter cōiunctos. Erit ēt utriusq; solicitioꝛ cura in rebus domesticis dū se perpetuo cōmensuros i ea rūdem rerum possessione estimant. Subtrahun tur ēt ex hoc discordiarum origines: quas oporte ret accidere: si uir uxorem dimitteret iter euz ⁊ p piquos uxoris: ⁊ firmioꝛ iter affines dilectio. Vol luntur ēt adulterioꝛum occasiones que darentur si uir uxorem dimittere posset aut ecōuerso: per hoc.n. daretur uia facilioꝛ solicitandi matrimōia aliena. Vnde ē qō dī Mat. xix. ⁊. i. Cor. vij. Ego āt dico uobis uxorē a uiro nō discedere. Per hoc āt excluditur consuetudo dimittentium uxores: quod tñ i ueteri lege permissū fuit iudeis propter eoꝛ duritiā: qꝛ. s. proni erant ad occisionem uxo rum: permissum ergo fuit minus malus ad exclu dendum maius malum.

¶ Qz matrimonium debeat esse unius ad vnam. CXXIIII.

Qonsiderandus āt videtur ꝙ innatum est mentib⁹ om nium aialium que coitu vtuntur ꝙ consortium in cōpari non compatiuntur vnde ꝓ pter coitum pugne in animalibus existunt: ⁊ qui dem q̄tum ad oia animalia ē vna cōmunis ratio quia quodlibet animal desiderat libere frui volu ptate coitus sicut ⁊ voluptate cibi: que q̄dē liber tas impeditur per hoc ꝙ ad vnaz plures accedāt aut econuerso: sicut in libertate cibo fruendi im peditur aliq̄ animal si cibuz quem ipsum sumē cupit aliud animal vsurpet: ⁊ ideo simili ꝓpter cibum ⁊ propter coitū animalia pugnant. In ho minibus autem est ratio spālis: quia vt dictuz est homo naturaliter desiderat certus esse de prole: que quidez certitudo oio tolleretur si plures essēt vnius: ex naturali igitur instinctu procedit ꝙ sit v na vnius. Sed in hoc differentia consideranda est: q̄tum enim ad hoc ꝙ vna femina a pluribus maribus non cognoscatur: vtraq; p̄dictarum ra tionum concurrit: sed q̄tum ad hoc ꝙ vnus maꝰ plures feminas non cognoscat: non facit ratio se cunda: non enim certitudo prolis ipedit si vnus mas plures feminas cognoscat: facit aūt contra hoc ratio prima: nam sicut libertas vtendi femia tollitur a mare si femina habeat aliuz: ita ⁊ eadē libertas a femina tollitur si mas habeat plures: ⁊ ideo quia certitudo prolis est principale bonuz ꝙ ex matrimonio queritur: nulla lex aut consuetu do humana permisit ꝙ vna esset plurium vxor: Fuit etiam hoc incōueniens reputatum apud an tiquos romanos de quibus refert Ualerius maxi mus ꝙ credebant nec propter sterilitatem fidem coniugalem debere dissolui. Item in oi animal' specie in quo patri inest aliqua solicitudo de pro le: vnus mas nō habet nisi vnam feminam: sicut patet in omnibus auibus que simul nutriunt pul los. non enim sufficeret vnus mas auxiliuz presta re in educatione prolis pluribus feminis. In ani malibus autem in quibus maribus nulla est solici tudo de prole indifferenter mas habet plures fe minas ⁊ femina habet plures mares sicut in cani bus gallinis ⁊ h⁹: cum autē masculo inter omnia animalia sit magis cura de prole in specie hūana: manifestū ē ꝙ nāle est hōi ꝙ vn⁹ maꝰ vnā feminā hēat ⁊ ecōuerso. Adhuc. amicitia i q̄dā eq̄litate ꝓsi stit: si igitur mulieri non licet habere plures virosꝰ quia hoc est contra certitudinem prolis liceret au tem viro habere plures uxores: non esset libera lis amicitia uxoris ad virum: sed quasi seruilis: ⁊ hec ēt rō experimento comprobatur: qꝛ apud viros habentes plures uxores: uxores quasi ancil le hñtur. Prꝛe. amicitia intensa non hētur ad multos: vt p̄z per p̄hm in. viij. ethicoruz: si igitur uxoꝛ hz unum uirum tñ: vir āt hz plures uxores non erit equalis amicitia ex utraq; parte: nō igit erit amicitia liber alis ꝑz quodammodo seruilis. Amp̄. sicut dictum est matrimonium i hoib⁹

oz ordinari fm q competit ad bonas uxores: est ät contra bonas uxores q vnus hëat plures uxores: qz exhoc sequitur discordia i domestica familia ut experimento pz: non est igitur conueniens: q vnus homo habeat plures uxores. ¶Hinc est qõ dr Gen. ij. Erunt duo i carne una. ¶Per hoc ät excluditur consuetudo hñtiuz plures uxores z opinio Platonis qui posuit uxores debere esse communes: quë i noua lege secutus ë Nicolaus unus ex septem diaconibus.

¶ Q matrimonium non debeat fieri inter propinquos: CXXV.

¶Ropter huiusmõ

di ët cãs rõnabiles ordinatum est legibus q certe personë a mimonio excludantur que fz originem sunt coniuncte. Nã cuz i mimonio sit diuersarũ personarũ coniunctio: ille persone que debent se reputare quasi unum propter eandem originë conueniëter a mimonio excluduntur: vt dum se per hoc unum esse recognoscunt: feruentius se diligant. ¶Item cum eque iter uirũ et uxorë aguntur: quandam naturalë verecundiã habent ab his, mutuo agendis illas personas prohiberi oportuit: quibus propter cõiunctionë sanguinis reuerentia debetur: que qui dë rõ uidetur i ueteri lege iducta: propter hoc q dr. Turpitudinë sororis tue non discooperias: et silr de alijs. ¶Pre. ad corruptionë bonoruz morum pertinet q homines sint nimis dediti uoluptatibus coitus: qz cũ hec voluptas maxime mentë absorbeat ipediretur rõ ab his que recte agëda essent: sequeretur ät nimius voluptatis usus: si liceret homini per coitũ coniungi illis personis quibus commorandi hz necessitatë sicut sororibus z alijs propiquis: quia talib' occasio coitus subtrahi non posset: conueniens igitur fuit bonis moribus ut talis coniunctio legibus ihiberetur. ¶Ad huc delectatio coitus maxime corrũpit estimationë prudentie: multiplicatio igitur talis delectationis repugnat bonis moribus: talis aũt delectatio augetur per amorë personarũ que coniungũtur. esset igitur contrariuz bonis moribus propiquis coniungi: quia in eis coniungeretur amor qui est ex cõsione originis et connutritione amore concupiscentie: z multiplicato amore necesse est magis aiam delectationibus subdi. ¶Amp. i societate humana hoc est maxime necessarium ut sit amicitia inter multos: multiplicatur autem amicitia inter homines: dum persone extrane per matrimonia colligantur conueniens fuit igitur legibus ordiari q matrimonia contraherentur cuz extraneis personis z non cũ propinquis. ¶Adhuc. inconueniens est ut illis personis aliquis socialiter coniungatur: quibus naturaliter debet eë subiectus: naturale autë est q aliquis parëtibus sit subiectus: ergo iconueniens esset q cum parentibus aliquis matrimonium contraheret: cum i matrimonio sit quedam coniunctio socialis. ¶Hinc est quod dr Leuit. xviij. Omnis homo ad proximã sanguinis sui non accedat. ¶Per hoc autez excluditur consuetudo eorum: qui propinquis suis se carnaliter cõmiscent. ¶Sciendum est autem q sicut naturalis inclinatio est ad ea que sunt: ut in pluribus: ita et lex posita est secundum id quod i pluribus accidit. Non est autez predictis rationibus contrarium: nisi i aliquo aliter possit accidere: non enim propter bonum vnius debet preter mitti bonum multorũ: cum bonuz multitudinis semper sit diuinius q bonum unius. Nec tamen defectus qui in aliquo possit accidere oino absq; medela remaneat: residet apud legislatores z eis similes auctoritas dispensandi i eo quod cõmuniter est statutum: fz q est necessariuz i aliquo casu particulari: z si quidez lex sit humana per homines similem potestatem habentes dispensari potest: si autë lex sit diuinitus posita auctoritate diuina dispensatio fieri potest: sicut i veteri lege ex dispensatione idultum uidetur uxores plures habere et concubinas z uxoris repudiũ.

¶ Q non omnis carnalis commixtio est peccatum. CXXVI.

¶Icut autem con

tra rationem est vt aliquis carnali ? iunctione vtatur contra id quod cõuenit proli generande z educande: ita etiam secũdum rationem est q aliquis carnali coniunctiõe vtatur secundum q cõgruit ad generationem et educationem prolis: lege autem diuina hec solum prohibita sunt que rationi aduersantur vt ex supra dictis pz: inconueniens est igitur dicere q oia carnalis cõiuntio sit peccatum. ¶Adhuc: cum mëbra corporis sint quedam aie instïa: cuilibet mëbri finis est vsus eius sicut z cuiuslibet alteri' instïi: quorundaz autem mëbroruz corporis vsus ë carnalis commixtio: carnalis igitur cõmixtio ë finis quorundam mëbroz corporis: id aũt quod est finis aliquarum nãlium rerum nõ põt esse fz se malũ: quia ea que naturaliter sunt ex diuina ꝓuidentia ordiantur ad finez: vt ex supra dictis patet: ipossibile est igitur q carnalis cõmixtio sit secundũ se mala. ¶Amp. naturales icliationes insunt rebus a deo qui cuncta mouet: ipossibile est igitur q natural' iclinatio alicuius speciei sit ad id quod est secundũ se malũ: sed oibus animalibus perfectis inest naturalis inclinatio ad coniunctionem carnalem: impossibile est igitur: q carnalis

cōmixtio sit fz se mala. Itē illud sine quo non po test esse aliquid quod est bonū et optimū non est fm se malū: sed perpetuitas speciei non conserua tur i aialibus nisi per generationē: que est ex com mixtione carnali: ipossibile est igitur q̄ cōmixtio carnalis sit fm se mala. ¶ Hinc est quod dī. i. Cor. vij. Mulier non peccat si nubat Per hoc aūt ex cluditur error quorūdam dicentiū oēz carnalem coniunctionē esse illicitā. vnde totaliter mīmoni um ⁊ nuptias dānant: quorū quidez hoc ideo di cunt: q̄ credunt tēporalia non a bono sed a malo pricipio esse.

¶ Q nullus cibi usus est pcēz fz se. CXXVII

SIcut autem ūene reorum usus absq̄ peccato ē si scōm se rōnez fiat: ita ēt ⁊ usus ciborum: fit aūt vnūquodq̄ fz rōnez qñ ordinatur fz q̄ cōgru it debito fini: finis aūt debitus sūptionis ciborum est conseruatio corporis per nutrimentū: quicun q̄ igitur cibus hoc facere potest: absq̄ pecccato potest sumi: nullius igitur cibi sūptio fz se est pec catū ¶ Adhuc nullus rei usus fm se malus est: nii res ipsa fz se mala sit: nullus autē cibus scōm naturā malus est: q̄ ois res fz suaz naturā bona est: vt supra ostensū est: potest autē aliquis cibus esse alicui malus i quantū contrariatur salubrita ti ipsius fz corpus: nullius igitur cibi sūptio fz q̄ est talis res est pcēm fz se: sed pōt esse pcēm: si pre ter rationē aliquis ipso utatur fm suā salutē. ¶ Amp̄. vti rebus ad hoc q̄ sunt non est fz se malū sunt autē plante ptopter aialia: aialium vero que dam ptopter alia ⁊ omnia ptopter hoiem: sicut ex superioribus patet: vti igitur uel plātis vel ani malium carnib' uel ad esuz ul' ad quicquid aliud sunt hōi vtilia: non est scōm se peccatū. ¶ Itē de fectus peccati ab aia deriuatur ad corpus ⁊ non econuerso: peccatū. n. dicimus fm q̄ deordinatur voluntas: cibi aūt imediate ad corpus pertinēt nō ad aiam: non igitur ciborū sumptio fm se potest esse peccatum: nisi quatenus repugnat rectitudi ni uoluntatis. Quod quidem contingit vno mo do ptopter repugnantiam ad proprium finem ci borum: sicut cū aliquis ptopter delectationē que est in cibis utitur cibis contrariantibus corporis saluti uel scōm speciem ciboz uel scōm quantita tez. Alio modo fm q̄ repugnat conditio eius qui utitur cibis uel eorum cū quibus conuersatur: pu ta cū quis accuratius cibis utitur q̄ sua facultas sustineat: ⁊ aliter q̄ eorum mores habeant cū qui bus conuiuit. Tertio modo fz q̄ cibi sunt aliqua lege prohibiti ptopter aliquam cām specialē: pu ta in ueteri lege quidam cibi prohibebantur pro pter significationem: in egypto' prohibebatur an tiquitus comestio carnis bouine: ne agricultu ra impediretur: uel etiam scōm q̄ alique regule pro hibent aliquibus cibis uti ad concupiscentiam re frenandā. Hic est q̄ dñs dicit Mat. xv. Quod in trat i os: non coīquinat hoiez: ⁊. i. Cor. x. dicitur. Omne quod i macellum venit manducate nihil ītterrogantes ptopter conscīētiā: ⁊. i. Thimo. iiij. dicitur. Ois creatura dei bona est: ⁊ nihil reīciē dum quod cū gratiarum actione percipitur. Per hoc aūt excluditur quorūdam error qui vsuz quo rūdam ciborū scōz se dicunt esse illicitum: de qui bus apostolus dicit ibidez. In nouissimis tempo ribus discedent quidem a fide: prohibentium nu bere: abstinere a cibis quos deus creauit ad perci piendum cū gratiarum actione. Quia vero vsus ciborum ⁊ uenereorum non est scōz se illicitus: fz solum scōz q̄ exit ab ordine rōnis illicitus esse po test: ea uero que exterius possidentur: necessaria sunt ad sūptionem ciborum ad educationem pro lis ⁊ sustentationē familie ⁊ ad alias corporis ne cessitates: consequens est q̄ nec scōm se et diuitia rū possessio est illicita: si ordo rōnis seruetur: ita s. q̄ iuste homo possideat que hz ⁊ q̄ i eis finē uo luntatis sue non constituat: ⁊ q̄ eis debito modo vtatur ad suam ⁊ aliorū vtilitatem. Hinc q̄ apo stolus i. Thimo. vlti. diuites non condemnat: sed eis certam regulam diuitīs utendi tradidit dicēs. Diuitibus hⁱ seculi precipe non sublime sapere: neq̄ sperare in icerto diuitiarum: sed in deo uiuo qui prestat nobis oia abunde ad fruendum: bene agere: diuites fieri i bonis operibus: facile tribue re: cōicare: ⁊ Eccl. xxxi. Beatus diues qui iuentus est sine macula: ⁊ qui post aurū non abīt nec spe rauit i pecunie thesauris. Per hoc ēt excluditur quorūdam error qui ut Aug. dicit i lib. de hereti bus aplicos se arrogantissime uocauerunt: eo q̄ i suam cōionem non acciperent utentes coniugib' ⁊ res proprias possidentes quales habet catholi ca ecclesia ⁊ monachos ⁊ clericos plurimos: sed iō isti heretici sūt: qm̄ se ab ecclesia separātes nul lam spem putant eos habere qui vtitur his reb' quibus ipsi carent.

¶ Quomodo secundum legez dei homo ordinatur ad proximū. CXXVIII.

EX his ergo q̄ dicta sunt manifestum est q̄ scōm le gem diuinam homo iducitur: ut ordinez rationis seruet in omnibus que in eius vsū venire possunt: inter omnia autem que in usum hominis ueniunt precipua sunt etiam alī hoies: homo autez naturaliter animal sociale est: idiget

enim multis que per unum solū parari non pñt: oz igitur q ex lege diuina instituatur homo ut se cundū ordinem rōnis se bēat ad alios homines. ¶ Adhuc finis diuine legis est ut homo deo ad hereat: iuuatur āt unus hō in hoc ex alio tam q̄ tum ad cognitionem q̄ ēt quantū ad affectionē: iuuant.n. se homes mutuo in cognitione ueritatis ⁊ unus alium prouocat ad bonū: ⁊ retrahit a ma lo. vnde prouer. xxvij. dī. Ferrum ferro acuitur: ⁊ homo exacuit faciez amici sui. ⁊ Eccēs. iij. Me lius est duos esse q̄ unum: hñt.n. emolumentum societatis sue: si un' ceciderit: ab altero fulcitur: ve soli: qz cū ceciderit non hz subleuātē se: ⁊ si dor mierint duo: fouebuntur mutuo: unus q̄o cale fier: ⁊ si quispiam preualuerit contra vnū: duo re sistūt ei: oportuit igitur lege diuina ordinari socie tatem homum ad inuicē. ¶ Amp. lex diuina est q̄ dam rō diuine prouidētie ad homes gubernādos: ad dinam āt prouidentiam pertinet singula: que ei subsunt sub debito ordine continere: ut. s. suus locum ⁊ gradum teneat unūquodq; lex igitur di uina sic homes ad inuicem ordinat: ⁊ unusquisq; suum ordinē teneat: qō est homes pacē bēre ad in uicem: pax.n. homum nihil aliud est q̄ ordinata ? cordia: vt Augu. dicit. ¶ Item quātūcunq; aliq ordinantur sub aliquo: oz illa concorditer esse or dinata ad inuicē: alias se inuicem ipedirent i conse cutione finis cōis: sicut pz i exercitu qui concordi ter ordinatur ad uictoriā: que ē finis ducis: vnus quisq; āt hō per legem diuinam ordinatur ad de um: oportuit igitur per legem diuinaz iter homi nes ne se inuicem ipedirent ordinatam concordiā esse: qō ē pax. Hinc ē qō i ps dī. Qui posuit fines tuos pacem: ⁊ dñs dicit Jo. xvi. Hec locutus sum uobis: vt i me pacem bēatis. Tunc āt ordinata ? cordia iter homes seruatur qñ unicuiq; qō suum ē redditur: qō ē iusticie. Et ideo dicitur Isa. xxxij. Opus iusticie pax: oportuit igitur per legem diui nā iusticie precepta dari: vt unusquisq; alteri red deret qō suum est: ⁊ abstineret a nocumentis ei i ferendis: iter homes āt maxime est aliquis parenti bus debitor: ⁊ iō inter p̄cepta legis que nos ad p̄ximum ordinant Exo. xx. ponitur. Honora pīez tuum ⁊ matrē tuam: in quo itelligitur precipi ut tā parētibus q̄ ēt alīs unusquisq; reddat quod dz: scōm illud Ro. xiij. Reddite oībus debita. Be inde ponūtur precepta quibus precipitur abstinē dum esse a nocumentis proximo iferendis: vt ne q̄s factis eum offendamus in persona propria: qz dām est. Non occides: neq; in persona coniuncta qz scriptum est. Non mechaberis: neq; ēt in exte rioribus rebus: qz scriptum est. Non furtum faci es. Prohibemur ēt ne contra iusticiam proximū verbo offendamus: quia scriptum est. Nō loqua ris contra proximum tuū falsum testimoniū. Et qz deus ēt cordiū iudex est: prohibemur ne corde proximū offendamus concupiscēdo. s. uxorē aut aliquā rem eius. ¶ Ad huiusmodi āt iusticiam obseruandam que lege diuina statuitur: duplicit homo inclinatur: uno modo ab interiori: alio mo do ab exteriori. Ab interiori quidez dū homo uo luntarius est ad obseruanduz ea que precipit lex diuina: qō quidem fit per amorem hois ad deuz ⁊ proximū: qui.n. diligit aliquem sponte ⁊ delee tabiliter ei reddit qō dz ⁊ ēt liberaliter supaddit: vnde tota legis ipletio ex dilectione dependet fm illud apli Ro. xiij. Plenitudo legis est perfectio. Et dñs dicit Mat. xxij. q̄ i duobus preceptis. s. in dilectione dei et proximi uniuersa lex pendet. Sz qz aliqui interius non sunt sic dispositi: vt ex se ip sis sponte faciant: qō lex iubet: ab exteriori trahē di sunt ad iusticiam legis iplendam: qō quidez fit dum timore penarū non liberaliter sed seruiliter legem implent. vnde dicitur Isa. xxvi. Cū feceris iudicia tua in terra. s. puniendo malos iusticiam discent omnes habitatores orbis. Alij uero sic si dispositi ut ex se ipsis sponte faciāt: qō lex iubet. Secundi igitur sibi ipsi sunt lex hñtes charitatez que eos loco legis inclinat ⁊ liberaliter operari fa cit: lex igitur exterior non fuit necessarium q̄ pp ter eos poneretur: sed propter illos qui ex se ipsis non inclinātur ad bonū. vnde dicitur. i. Thimo. primo. Justo lex non est posita sed iniustis. Qō non est sic intelligendum: quasi iusti non teneant ad legem iplendam: ut quidam male itellexerūt: sed quia isti inclinantur ex se ipsis ad iusticiaz fa ciendam ēt sine lege.

¶ Q̄ in actibus humanis sunt aliqua recta secundū naturam ⁊ non soluz quasi lege posita. CXXIX.

EX premissis aūtē apparet q̄ ea que diuia lege precipi untur rectitudinem habent non so lum quia sunt lege posita: sed etiam secunduz na turam. Ex preceptis enim legis diuine mens hois ordinatur sub deo: ⁊ omnia alia que sunt in ho mine sub ratione: hoc autem naturalis ordo req rit q̄ inferiora superioribus subdantur: sunt igit ea que lege diuina precipiuntur secundum se na turaliter recta. ¶ Pre. homines ex diuina prouī dentia sortiuntur naturale iudicatorium ratiōis ut principium propriarum operationum: natu ralia autem principia ad ea ordinantur que sunt naturaliter: sunt igitur alique operationes natu raliter homini conuenientes que sunt secundum se recte: ⁊ non solum quasi lege posite. ¶ Prete. quotūcunq; est natura deminata oz eē opatiōes

determinatas que illi nature conueniant: propria enim operatio uniuscuiusq; naturam ipsius sequitur: constat autem hominū naturam esse determinatam: oz igitur operationes esse aliquas secūdū se homini conuenientes. ¶ Adhuc cuicunq; est aliquid naturale: oz etiam esse naturale id sine q̄ illud haberi non potest: natura.n. non defficit in necessarijs: est autez homini naturale q̄ sit aial sociale: quod ex hoc ostenditur q̄ unus homo sol' non sufficit ad omnia que sunt humane uite necessaria: ea igitur sine quibus societas humana ꝛ seruari non p̄t: sunt homini naturaliter cōuenientia: huiusmodi autem sunt: unicuiq; quod suū est conseruare: ꝛ ab iniurijs abstinere: sunt igitur aliqua in humanis actibus naturaliter recta. ¶ Imp̄. supra ostensuz est q̄ omnis homo naturaliter hoc habet q̄ utatur rebus inferioꝛib' ad sue vite necessitatem: est autem aliqua mēsura determinata ſm quam usus predictarum rerum hūane uite est conueniens: que quidem mensura si p̄termittatur fit homini nociuum: sicut apparet i sumptione inoꝛdinata ciboꝛum: sunt igitur aliq̄ actus homini naturaliter conuenientes. ¶ Item ſm naturalem oꝛdinem coꝛpus hominis est propter animam: ꝛ inferioꝛes uirtutes anime propter rationem: sicut ꝛ i alijs rebus materia est propter formam: ꝛ instrumenta propter principalem agētem: ex eo āt q̄ est ad aliud oꝛdinatum dicitur ei auxilium prouenire non autem aliquod impedimentum: est igitur naturaliter rectuz q̄ sic procuretur ab homine coꝛpus et inferioꝛes uires anime ex hoc ꝛ actus rationis ꝛ bonum ipsius minime impediatur q̄ magis autem iuuetur: si autem secus accideret erit naturaliter peccatum: violentie igitur ꝛ comessationes ꝛ inoꝛdinatus uenereoꝝ usus per que actus rationis impedit̄ ꝛ subdi passionibus que liberum iudicium rationis esse non sinunt: sunt naturaliter mala. ¶ Pre. unicuiq; naturaliter conueniunt ea quibus tendit in suum finem naturalem: que autem econtrario se habēt sunt ei naturaliter inconuenientia: ostensum ē.n. supra: q̄ homo naturaliter oꝛdinatur in deum sicut in finem: ea igitur quibus homo inducitur in cognitionem ꝛ amoꝛem dei sunt naturaliter recta: quecunq; uero econtrario se habent: sunt naturaliter homini mala: patet igitur q̄ bonū ꝛ malum in humanis actibus non soluz sunt secundū legis positionem sed secundum naturalē oꝛdinē. Hinc est quod in p̄a dicitur q̄ iudicia domini sūt vera iustificata in semetipsis. Per hoc autem excluditur positio dicentium q̄ iusta ꝛ recta sunt secundū legez posita.

¶ De cōsilijs que dantur i lege diuina. CXXX.

QUia uero optimum hominis est ut mēte deo adhereat ꝛ rebus diuinis: impossibile autem est q̄ homo intēse circa diuersa occupetur: ad hoc q̄ liberius feratur in deum mens hominis: dantur in diuina lege consilia: quibus homines ab occupationibus presentis uite quantū possibile est retrahantur terrenam uitam agētes: hoc autem non est ita necessarium homini ad iusticiam: vt sine eo iusticia esse non possit: non enim virtus ꝛ iusticia tollitur: si homo secundum oꝛdinem rationis coꝛpoꝛalibus ꝛ terrenis rebus utat: ꝛ ideo huiusmodi diuine legis ammonitiones dicuntur consilia ꝛ non precepta in quantuz suadetur homini: vt propter meliora minus bona pretermittat. Occupatur autez humana solicitudo secundum communem modum humane uite erga tria. primo quidem circa propriam personam quid agat: aut ubi conuersetur. Secundo autem circa personas sibi coniunctas precipue uxoꝛem ꝛ filios. Tertio circa res exteriores procurandas: quibus homo indiget ad sustentationez uite. ¶ Ad amputandam igitur solicitudinem circa res exteriores datur homini in lege diuina consilium paupertatis: vt scilicet res huius mundi abiiciat: quibus animus eius solicitudie aliqua implicari posset. Hinc est quod dominus dicit Mat. xix. Si uis perfectus esse uade et vēde omnia que habes ꝛ da pauperibus: ꝛ ueni sequere me. Ad amputandam aūt solicitudinem uxoꝛis ꝛ filioꝝ datur homini consilium de uirginitate uel continentia. Hinc est quod dicitur: i. Coꝛ. vij. De uirginib' āt preceptum domini non habeo: consilium autē do. Et huiusmodi consilij rationem assignās subdit: Qui sine uxoꝛe est solicitus est que domini sit. quomodo placeat deo. Qui autem cum uxoꝛe ē: solicitus est qne sunt mundi quomō placeat uxori: ꝛ diuisus est. ¶ Ad amputandam autem solicitudinem hominis etiam circa se ipsum datur consilium obedientie per quam homo dispositionez suoꝝ actuum committit superioꝛi: propter qō dicitur hebꝛe. vltimo. Obedite prepositis uestris ꝛ subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri. Quia uero summa perfectio humane uite in hoc consistit: q̄ mens hominis deo uacet: ad hanc autem mentis vacationem predicta tria maxime uidētur disponere: et conuenienter ad perfectionis statum pertinere uidentur non quasi ipse sint perfectiones: sed quia sunt dispositiones quedam ad perfectionem que consistit in hoc q̄ deo uacetur: ꝛ hoc expresse ostendunt uerba domini paupertatem suadentis: cum dicit. Si uis perfectus esse uade ꝛ uē de omnia que habes et da pauperibus et sequere

me:quasi in sua sequela uitam perfectionis cõsti
tuens. Possunt ẽt dici perfectionis effect⁹ ꝛ signa:
cum.n.mẽs uehementer amore ꝛ desiderio alicu
ius rei afficitur consequens est ꝙ alia postponat:
ex hoc igitur ꝙ mens hominis amore ꝛ desiderio
feruenter i diuina fertur:in q̃ perfectionem cõsta
re manifestum est:consequitur ꝙ oĩa que ipsum
pñt retardare quo minus feratur i deuz abĩciat
non solũ rerum curam ꝛ uxoris ꝛ prolis affectuz:
sed ẽt sui ipsius:et hoc signãt uerba scripture: dẽ
n. Lanti. viij. Si dederit homo oẽm substãtiam
domus sue ad mercandam dilectionem quasi ni
hil computabit ea:ꝛ Mat. xiij. Simile ẽ regnũ
celorũ hõi negociatori querenti bonas margari
tas:inuenta ãt una preciosa margarita abĩt ꝛ uen
didit oĩa que habuit ꝛ comparauit eam:ꝛ Phil.
iij. Que mihi aliq̃ fuerunt lucra:arbitratus sũ
ut stercora ut xp̃m lucrifacerez. Quia igitur pre
dicta tria dispones ad perfectiones sũt ꝛ effectus
ꝛ signa:conuenienter qui predicta tria deo uouẽt
in statu perfectionis esse dicuntur:pfectio autem
ad quam predicta disponunt:i uacatione mentis
circa deum consistit:vnde ꝛ predictoruz professo
res religiosi dicuntur quasi se deo ꝛ sua i modum
cuiusdam sacrificij dedicantes:ꝛ quantũ ad res p
paupertatem:ꝛ q̃tum ad corpus per cõtinentiã:
ꝛ q̃tum ad uoluntatez per obedientiã:religio igi
tur in cultu diuino consistit:vt supra dictuz ẽ.

De errore impugnantium uolantari am paupertatez. CXXXI.

Fuerunt autẽ ali
qui paupertatis propositum impro
bantes contra euangelicaz doctrinã
quoꝝ primus. Vigilantius inuenitur quem tam
postmodum aliqui sunt secuti dicentes se esse legi
doctores non itelligentes neq̃ que loquuntur ne
q̃ de quibus affirmant:q: ad hoc his ꝛ similib⁹
rõnibus sunt inducti. Naturalis. n. appetitus req̃
rit ut unũq̃q̃ aial sibi puideat i necessarijs sue
vite:vnde aialia que non quolibet tempore anni
necessaria sue uite inuenire pñt:quodam naturali
instinctu ea que sunt sue uite necessaria congregãt
illo tempore quo inueniri pñt ꝛ ea conseruant: si
cut p̃z de apibus ꝛ formicis:hoies autez ad suc ui
te conseruationem multis indigent:que non om
ni tempore inueniri possunt:ineſt igitur naturali
ter homini ꝙ congreget ꝛ conseruet ea que sunt
sibi necessaria:est igitur contra legem naturalem
oĩa congregata dispergere per paupertatem.
Adhuc naturalem affectum hñt oĩa ad ea quib⁹
esse suum conseruatur:in q̃tum oĩa esse appetũt
sed per substantiam exterioruz bonorũ uita hoĩs
cõseruatur:sicut igitur ex naturali lege unusq̃sq̃z
suam uitam conseruare tenetur:ita ꝛ exterioꝛem
substantiam:sicut est ergo contra legem nature:
ꝙ aliquis sibi manum inũciat:ita ꝛ ꝙ aliquis ne
cessaria uite sibi subtrahat per uoluntariaz pau
pertatez. Amp̃. naturaliter homo est animal
sociale ut supra dictum est: societas autem inter
homines conseruari non posset:nisi unus alium
iuuaret:est igitur naturale hominibus:ꝙ un⁹ ali
um i necessitatibus iuuet: ab hoc autem auxilio
ferendo se faciunt impotentes:qui exterioꝛez sub
stantiam abĩciunt:per quam plurimũ alĩs auxi
lium fertur:ẽst igitur contra naturalem instinctũ
ꝛ contra amicitie ꝛ charitatis bonuz ꝙ homo p
voluntariam paupertatem omnem substantiam
mundi abĩciat. Item si habere substantiã hu
ius mundi malum est:bonum est autẽ proximos
liberare a malo:malum autem eos in maluz edu
cere:consequens est ꝙ dare alicui indigenti substã
tiam huius mundi sit malum:auferre autem ha
benti bonum sit:quod inconueniens est:est igitur
bonum habere substantiam huius mundi: eam
igitur per uoluntariam paupertatẽ totaliꝝ abĩce
re malum est. Pre. occasiones maloꝝ uitã
de sunt:est autem paupertas occasio mali:q: pp
ter eam ad furta:adulationes periuria ꝛ his simi
lia aliqui inducuntur:nõ est igitur paupertas vo
luntarie assumenda sed magis ne aduenĩat uitan
da. Amp̃.cum uirtus consistat in medio:utra
q̃ extrema corrumpunt:est autem uirtus libera
litas quedaz:que dat danda ꝛ retinet retinenda:
vicium ãt est i minus illiberalitas:que retinet reti
nenda ꝛ non retinenda:est autem ꝛ uicium i pluꝭ
ꝙ omnia denẽ:qnod faciunt qui uoluntarie pau
pertatem assumunt::est ergo hoc uicioſum ꝛ pro
digalitati simile. De autem rõnes auctoritate
sacre scripture confirmari uidentur. Dicitur enĩ
prouer.xxx. Mendicitatem ꝛ diuitias ne dederis
mihi:prebue tm̃ uictui meo necessaria:ne forte sa
tiatus illitiar ad negandum:ꝛ dicam:quis est do
minus:ꝛ egestate compulsus furer:ꝛ periurez no
men dei mei.

De modo viuendi eoꝝ qui uoluntariaz paupertatem sectantur. CXXXII.

Videtur autẽ hec
questio magis urgeri si quis spaliꝰ
exequatur modos quibus necesse ẽ
viuere eos qui uoluntariam paupertatem sectan
tur. Est enim unus modus uiuendi ꝙ possessiões
singulorum vendantur ꝛ de precio omnes cõmu
niter uiuant:quod quidẽ sub aplis seruatum vi

in irlm. Dr.n. Act. iiij. Quotquot possessores agrorū aut domorꝝ erāt uendētes afferebāt precia eorū que uendebant: ⁊ ponebant ante pedes apostolorꝝ ⁊ di. sin. ꝓut cuiq; op' erat. Hic āt modus non vr̄ efficaciter ꝓuidere hūane uite: p̄mo quidē qꝛ nō ē facile ꝙ plures ēt hn̄tes magnas possessiones hanc uitā assumāt: ⁊ si ꝯferatur īter multos preciū quod ex possessionibus paucorꝝ diuitum assūptum ē non sufficiet in multū tp̄s. Deinde qꝛ possibile ⁊ facile est h' preciū uel fraude dispensatorꝝ uel furto aut rapina deperiri: remanebūt igitur illi qui talem paupertatem sectātur absq; sustentatione uite. ¶ Item multa accidentia sunt: quibus homines coguntur locum mutare: nō igitur erit facile prouidere his quos oportet forte ꝑ diuersa loca dispergi de precio assūpto de possessionibus in communi redacto. ¶ Est autem ali' modus ut possessiones habeant communes: ex q̄bus singulis prouideatur prout cuiq; opus fuerit sicut in monasterijs plurimis obseruatur. ¶ Sed nec huiusmodi modus uidetur conueniens. Possessiones enim terrene solicitudinem afferunt ⁊ ꝓpter procurationum fructuum ⁊ propter defensionem earum contra fraudes ⁊ violentias: ⁊ tāto maiorem ⁊ a pluribus oportet habere solicitudinem quanto maiores possessiones esse oportet: q̄ sufficiant ad plurium sustentationem: deperit igitur in hoc modo finis uolūtarie paupertatis ad minus quantum ad multos quos oportet esse circa procurandas possessiones solicitos. ¶ Item cōmunis possessio solet esse causa discordie: non. n. videntur litigare qui nihil habent commune ut hispani et perse: sed qui simul habēt aliquid cōmune: propter quod etiam inter fratres sunt iurgia: discordia autem maxime impedit uacationē mentis circa diuina: vt dictum est: videtur igitur iste modus uiuendi īpedire finez uoluntarie paupertatis. ¶ Adhuc autez est tertius modus uiuēdi: vt de laboribus manuum suarum uiuant qui voluntariam paupertatem sectantur: quem quidem uiuendi moduz Paulus apostolus sequebatur: et alijs obseruandum suo exemplo ⁊ institutione dimisit. Dicitur enim. ij. Thessalo. tertio. Non gratis panem manducauimus ab aliquo: sed in labore ⁊ fatigatione nocte ⁊ die operantes ne quem uestrum grauaremus non quasi nō habuerimus potestatem: sed ut nosmetipsos formādaremus uobis ad imitandum nos: nam et cum essemus apud uos hoc denūciabam' uobis: quoniam si quis non vult laborare non manducet. Sed nec iste modus uiuendi uidetur esse cōueniens: labor enim manualis necessarius est ad sustētationem uite: secundum ꝙ per ipsum aliquid acquiritur: vanum autez uidetur ꝙ quis relinqnēs illud quod necessarium est: iterum acquirere laboret: si igitur post uoluntariam paupertatez est necessarium iterum acquirere unde aliquis sustētetur per laborem manualem: uanum fuit illa dimittere omnia que habebat ad sustentationez uite. ¶ Adhuc uoluntaria paupertas ad hoc consulitur: vt per eam aliquis disponatur ad expeditius sequendum christum: per hoc ꝙ a solicitudinibus secularibus liberatur: maiorem autem solicitudinem requirere uidetur: ꝙ aliquis proprio labore sibi uictum acquirat q̄ꝫ ꝙ his que habuit vtatur ad sustentationem uite: et precipue si habuit possessiones moderatas: aut etiam aliqua mobilia ex quibus in promptu erat: vt sumeret victus necessaria: non igitur uiuere de laboribus manuum uidetur esse conueniens proposito assumentium uoluntariam paupertatez. ¶ Ad hoc autem accedit: ꝙ etiam dominus solicitudinem terrenorum a discipulis remouens sub similitudine volucrum ⁊ liliorum agri uidetur eis laborem interdicere manualem. Dicit enim. ¶ Respicite volatilia celi: quoniam neque serunt: neque congregant in horrea: et iterum. // Considerate lilia agri quomodo crescunt: et non laborant: neq; nent. ¶ Uidetur autem hic modus uiuendi insufficiens. ¶ Nam multi sunt perfectionem uite desiderantes: quibus non suppetit facultas aut ars vt possint labore manuum uitam transigere: qꝛ non sunt in his nutriti nec instructi: sic enim melioris conditionis essent ad perfectionem uite capescendam rustici et opifices: q̄ꝫ qui sapientie studio uacauerunt et in diuitijs et in delitijs quas ꝓpter christum deserunt sunt nutriti: contingit etiam aliquos uoluntariam paupertatem assumentes infirmari aut alias impediri quo minus operari possent: sic ergo remanerēt destituti necessarijs uite. ¶ Item non modici temporis labor sufficit ad necessaria uite querenda: quod patet in multis qui totum tempus ad hoc expendunt: vix tamen sufficientem sustentationem acquirere possunt: si autem uoluntariam paupertatem sectantes oporteret labore manuali uictum acquirere: sequeretur ꝙ circa huiusmodi laborem maius tēpus sue uite consumerent: et per consequens impedirentur ab ab alijs magis necessarijs actionibus: que etiam magnum tempus requirunt: sicut sunt studium sapientie et doctrina et huiusmodi alia spiritualia exercitia: et sic paupertas uoluntaria magis impediret perfectionem uite: q̄ꝫ ad ipsam disponeret. ¶ Si quis autē dicat ꝙ labor manualis necessarius est ad tollendum ocium: hoc non sufficit ad propositum: melius enim esset tollere ocium per occupationes in uirtutibus moralibus quibus deseruiunt organice diuitie: puta in elemosynis faciendis et alijs huiusmodi q̄ꝫ per laborem manualem. ¶ Pre. vanū esset dare ꝯsiliū

de paupertate ad hoc ſolū q̄ hoīes pauperes fac
ti abſtinerent ab ocio uitam ſuam laboribus ma
nualibus occupātes niſi ad hoc daretur: q̄ nobi
lioribus exercitijs uacarent q̄ illis que ſunt ſcōm
uitam cōem hominum. Si uero aliquis dicat: q̄
neceſſarius eſt labor manualis ad carnis concupi
ſcentias domandas: hoc non eſt ad propoſitum:
querimus. n. utrū ſit nccium q̄ uictum per manu
alem laborem uoluntariam paupertatē ſectātes
acquirant. Pre. poſſibile eſt multis alijs mo
dis domare concupiſcentias carnis. ſ. per ieiunia
vigilias ⁊ alia huiuſmoi: labore etiā manuali ad
hunc finem uti poſſent ēt diuites qui nō hñt nccē
laborare propter uictum querendū. Inuenitur
ār ⁊ alius modus uiuendi: ut. ſ. voluntariam pau
pertatem ſectantes uiuant de his que ab alijs ſe
runtur qui ad hanc perfectionem uolūtarie pau
pertatis proficē uolunt diuitias retinentes: ⁊ hūc
modum uidetur dñs cuz ſuis diſcipulis obſeruaſ
ſe. Legitur. n. Luce. viij. q̄ mulieres quedā ſeqbāt
xp̄m: ⁊ miniſtrabant illi de facultatibus ſuis. Sz
iſte ēt modus uiuendi non videtur cōueniens: nō
n. videtur rōnabile: q̄ alios dimittat ſua: ⁊ uiuat
de alieno. Pre iconueniens uidetur q̄ aliquiſ
ab aliquo accipiat: ⁊ nihil ei rependat: ī dādo. n.
⁊ recipiendo equalitas iuſticie ſeruatur. Pōt ār
ſuſtineri q̄ illi de his que ab alijs iferuntur uiuāt
qui eis ſeruiūt ī aliquo officio: propter quo ⁊ mi
niſtri altaris ⁊ predicatores qui doctrinam ⁊ alia
diuina populo dant non inconuenienter uidētur
ab eis ſuſtentationem uite accipere: dignus eſt. n.
operarius cibo ſuo: vt dñs dicit Mat. x. propter
quod apoſtolus dicit. ī. Cor. ix. q̄ dñs ordinauit:
vt hi qui euangelium annunciant: de euangelio
viuant: ſicut qui altari ſeruiunt: cū altari partici
pātur: illi ergo qui in nullo officio populo mini
ſtrant: iconuēiens uidetur ſi a populo neceſſaria
uite accipiant. Item ille modus uiuendi uideē
eſſe alijs dānoſus: ſunt. n. quidam quos ex neceſ
ſitate oz aliorū bñficijs ſuſtentari: qui propr̄ pau
pertatem ⁊ ifirmitatem ſibi nō p̄ñt ſufficere: quo
rum bñficia oz q̄ diminuātur ſi illi: qui uolunta
rie paupertatem aſſumunt ex his que alijs dātur
debeant ſuſtentari: cum homines non ſufficiant
nec ſint prompti ad ſubueniendum magne multi
tudini pauperum. vnde ⁊ ap̄ls. ī. Timo. v. mādat
q̄ ſi aliquis hz uiduam ad ſe pertinentem eam ſu
ſtentet: vt eccleſia ſufficiat his que uere uidue ſūt:
eſt igitur inconueniens ut hoies paupertatem eli
gētes hunc modū uiuendi aſſumant. Adhuc
ad perfectionem uirtutis maxime requiritur ani
mi libertas: hac. n. ſublata de facili homines alie
nis peccatis cōicant uel expreſſe conſentiēdo aut
per adulationem leniendo uel ſaltē diſſimulādo:
huic ār libertati magnum preiudiciuz generatur
ex p̄dicto mō uiuendi: non. n. p̄ōt eſſe q̄n hō veat
offēdere eum cuius bñficijs uiuit: p̄dictus igr mo
dus uiuēdi ipedit perfectionē uirtutis q̄ ē finis uo
lūtarie paupertatis: ⁊ ita nō vī cōpetere uolūtarie
paupibus. Amp. eius qō ex alterius uolnnta
te depēdet: facultatē non hēmus: ſed ex uolūtate
dātis dependet q̄ ex proprijs det: non igitur ſuffi
cīēter prouidetur ī facultate ſuſtentatiōis uite uo
luntarijs pauperibus p̄ hūc modum uiuendi.
Pre. neceſſe ē q̄ pauperes qui ex his que ab alijs
dantur: ſuſtentari debēt neceſſitates ſuas alijs ex
ponant: ⁊ neceſſaria petant: huiuſmodi autez ne
ceſſitas reddit contemptibiles mendicantes ⁊ eti
am graues: homines enim ſuperiores ſe eſtimant
illis qui per eos ſuſtentari neceſſe habent: et cum
difficultate dant plurimi: oportet autem eos qui
perfectionem uite aſſumunt in reuerentia habe
ri ⁊ diligi: ut ſic homines eos facilius imitentur:
⁊ uirtutis ſtatum emulentur: ſi autem contrari
um accidat: etiam uirtus ipſa contemnitur: eſt igi
tur nociuus modus ex mendicitate uiuendi ī his
qui propter perfectionez uirtutis uoluntarie pau
pertatem aſſumunt. Preterea perfectis uiris
non ſolum ſūt uitanda mala: ſed etiaz ea que ma
li ſpeciem habent. Nam apoſtolus dicit Roma.
xij. Ab omni ſpecie mali abſtinete uos: ⁊ philoſo
phus dicit: q̄ uirtuoſus non ſolum debet fugere
turpia: ſed etiam que turpia uidentur: mēdicitas
autem habet ſpeciem mali: cum multi pr̄eter q̄
ſtum mendicent: non eſt igitur hic modus uiuen
di perfectis uiris aſſumendus. Itez ad hoc da
tur conſilium de paupertate voluntaria: vt mēs
hominis a ſolicitudine terrenorum remota libe
rius deo uacet: hic autem modus ex mendicitate
viuendi habet plurimum ſolicitudinis: maioris
enim ſolicitudinis uidetur eſſe acquirere aliena:
q̄ proprijs uti: non ergo uidetur conueniens eſſe
hic modus uiuendi paupertatem uoluntariam
aſſumentibus. Si quis autem mendicitatem
laudare velit propter humilitatem: videtur om
nino irrationabiliter loqui: laudatur enim humi
litas ſecundū q̄ contēnitur terrena altitudo que
conſiſtit in diuitijs: honoribus: fama ⁊ huiuſmōi
non autem ſecundum q̄ contēnitur altitudo uir
tutis: reſpectu cuius oportet nos magnanimos eſ
ſe: eſſet igitur uituperanda humilitas: ſi quis p̄p
ter humilitatē aliquid facēt: quod altitudini vir
tutis derogaret: derogat autem ei mendicitas: tum
quia uirtuoſus eſt dare q̄ accipere: tum quia ha
bet ſpeciem temporis lucri ut dictum eſt: non eſt
igitur propter humilitatem mendicitas laudan
da. Fuerunt etiam aliqui qui perfectionem uite
ſectantibus dicebant nullam ſolicitudinē eſſe ha
bendam neq̄ mendicando neq̄ laborando neq̄
ſibi aliq̄d reſeruando: ſed oportere eos a ſolo deo

sustentationez uite expectare: propter qd dicitur Mat. vi. Nolite soliciti esse aie uestre quid manducetis aut bibatis: aut corpori uestro quid induamini: ⁊ iterū. Nolite in crastinuz cogitare. Doc āt vr oio irrōnabile: stultum. n. est uelle finem ⁊ p̄termittere ea que sūt ordinata ad finem: ad finez āt comestionis ordinatur solicitudo humana: p quam sibi uictū procurat: qui igitur absq; comestione uiuere non pñt: aliquam solicitudinem de victu querendo debent hēre. Pre. solicitudo terrenorū non est uitanda: nisi quia impedit contēplationem eternorū: non pōt āt hō mortalem carnem gerens uiuere quin multa agat: quibus contemplatio interrūpatur sicut dormiēdo comedēdo ⁊ alia huiusmodi faciendo: neq; igitur pretermittenda est solicitudo eorum que sunt nccia ad vitam propter ipedimentū contēplationis. Seqt̄ ēt mira absurditas. Pari. n. rōne pōt dicere q nō uelit ambulare: aut aperire os ad edendum: aut fugere lapidem cadentem: aut gladium irruentē: sed expectare q deus operetur: quod est deū tētare: non est igitur solicitudo uict⁹ totalt̄ abijciēda.

Qūo paupertas sit bona. CXXXIII.

Ut āt premissorū ueritas manifestetur: quid de paupertate sentiendum sit: ex diuitijs considerem⁹. Exteriores quidē diuitie sūt nccie ad bonum uirtutis: cū per eas sustentemus corpus: ⁊ alijs subueniamus: oz āt q ea que sunt ad finē ex fine bonitatem accipiant. necesse est ergo q exteriores diuitie sint aliquod bonū homis non tñ pricipale sed quasi secūdarium: nam finis pricipalit̄ est bonum: alia uero scōm q ordinantur in finē: propter hoc q̄busdā uisū est q uirtutes sint maxima bona hois: exteriores āt diuitie quedam minima bona: oz āt q ea que sunt ad finem modū accipiant ſm exigentiaz finis: in tm̄ igitur diuitie bone sunt in quantū proficiūt ad usum uirtutis. Si uero iste modus excedatur: vt ipediatur vsus uirtutis: nō iam iter bona cōputanda sunt sed inter mala. vnde accidit quibusdam bonū esse hēre diuitias qui eis utūtur ad uirtutes: quibusdā uero malū est eas hēre qui per eas a uirtute retrahunt̄ uel nimia solicitudine: vel nimia affectione ad ipsas: vel ēt mentis elatione ex eis consurgente: sed cum sint uirtutes actiue uite ⁊ contemplatiue: aliter utreq; diuitijs exterioribus indigent: nam uirtutes contemplatiue indigent ad solam sustentationē nature: virtutes āt actiue indigent ⁊ ad hoc ⁊ ad subueniendū alijs cum quibus conuiuendū est: vnde ⁊ contēplatiua uita ēt in hoc perfectior est: qr paucioribus indiget: ad quā quidem uitaz vr pertinere q totaliter hō diuinis rebus uacet: quā quidem perfectionē doctrina xp̄i hōi suadet vnde hāc perfectionem sectantibus mimuz de exterioribus diuitijs sufficit q̄tuz. s. necesse est ad sustentationez nature. vnde ⁊ apl̄s dicit. i. Thimo. vi. Hñtes solum alimenta ⁊ quibus tegamur: his contenti simus. Paupertas igitur laudabilis est i quantū hoiez liberat ab illis uicijs quibus aliqui per diuitias iplicātur. In quātum āt solicitudinē tollit: q̄ ex diuitijs consurgit est utilis quibusdaz: q̄. s. sūt ita dispositi: ut circa meliora occupentur: quibusdā uero nociua qui ab hac solicitudine liberati i peiores occupationes cadūt. vñ Grego. in vi. moral. Sepe qui occupati bñ humanis usibus uiuerent: gladio sue quietis extincti sunt. In quātum uero paupertas bonū qd ex diuitijs prouēit s. subuentionē aliorū ⁊ sustentationē propriā impedit: simpl̄r malū est: nisi in quātum subuētio q̄ i tp̄alibus proximis subuenitur per maius bonū pōt recōpensari. s. per hoc q hō diuitijs carens liberius pōt diuinis ⁊ sp̄ualibus uacare: bonū aūt sustentationis proprie adeo necessariuz est q nullo alio bono recompensari potest: nullius eni boni obtentu debet homo sibi sustentationem uite subtrahere: paupertas igitur talis laudabilis est: cuz homo a solicitudinibus terrenis liberatus liberius diuinis ⁊ spiritualibus uacat: ita tñ q cuz ea remaneat facultas homini per licitum moduz sustentandi se ipsum: ad quod nō multa requirūtur: et quanto modus uiuendi in paupertate minorem solicitudinem exigit: tanto paupertas est laudabilior: non autem quanto paupertas fuerit maior: non enim paupertas secundum se bona ē: sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quo minus spiritualibus intendat. vnde secundum modum quo homo per eaz liberatur ab impedimentis predictis est mensura bonitatis ipsius: ⁊ hoc est commune omnibus exterioribus que in tantum bona sūt in quātum proficiunt ad virtutē: non āt scōm se ipsa.

Solutio rationum supra inductarum contra paupertatem. CXXXIIII.

His aūtez uisis rōnes predictas quibus paupertas impugnatur dissoluere non est difficile quanuis enim homini naturaliter insit appetit⁹ congregandi ea que sunt necessaria ad uita: ut p̄ma ratio proponebat: non tamen hoc modo: q oporteat quemlibet circa hoc opus occupari: nec enim in apibus omnes eidem uacant officio: sed quedam colligunt mel quedam ex cera domos ꝯstituunt: reges etiaz circa hec opera non occupāt. Et sil̄r necesse est in hoibus eē: qr. n. multa nccia sunt ad hois uitam: ad que unus hō per se sufficē

non posset: nccium est per diuersos diuersa fieri: puta ut quidã sint agricultores: quidã aialiuz custodes: quidaz edificatores ⁊ sic de alijs: ⁊ quia vita hoium non solum idiget corporalibus ſz magis ſpualibus: nccium est ẽt ut quidam uacent ſpualibus rebus ad melioratiõem alioꝝ: quos oportet a cura tpalium absolutos esse: hec aũt distributio diuersoꝝ officioꝝ i diuersas personas fit diuina prouidentia scõz q̃ quidam magis inclinãt ad hoc officiũ q̃ ad alia. ¶ Sic ꝑ patet q̃ qui tẽ poralia relinquũt non sibi subtrahunt sustentationẽ uite: vt secunda rõ proponebat: remanet enim eis spes probabilis sue uite sustentãde uel ex labore ꝓprio uel ex alioꝝ beneficijs: siue accipiant ea i possessionibus cõibus siue in uictu quotidiano: sicut.n.qõ per amicos possumus: per nos aliqualiter possum⁹: vt philosophus dicit: ita ⁊ quod ab amicis hẽtur: a nobis aliqualiter hẽtur: oz autẽ inter hoies ad inuicem esse amicitiam: scõm q̃ sibi inuicẽ subseruiunt uel in ſpiritualibus uel terrenis officijs. ¶ Est aũt maius subuenire alteri in ſpualib⁹ q̃ i tpalibus: q̃to ſpualia sunt tpalibus potiora ⁊ magis nccia ad finẽ beatitudinis consequenduz. vnde qui subtrahit sibi facultatem subueniendi alijs i tpalibus per uoluntariaz paupertatem: ut acquirat ſpualia: per que utilius põt alijs subuenire non facit contra bonũ societatis humane: vt tertia rõ concludebat. ¶ Pz ẽt ex predictis q̃ diuitie qõdam bonum hois sunt: scõm q̃ ordinant ad bonũ rationis: non autem secundũ se: vnde nihil prohibet paupertatem melius esse si per eam ad perfectius bonum aliquid ordinatur: ⁊ sic soluitur quarta rõ. ¶ Et q: neqz diuitie neqz paupertas neqz aliquid exteriorum est scõz se hois bonũ sed solum scõm q̃ ordinantur ad bonum rõnis: nihil prohibet ex quolibet eorum aliquod vicium oriri: qñ non ueniunt in usum hois secundum regulam rõnis: nec tñ propter hoc sunt simpl̃r mala iudicanda sed malus vsus eorum: ⁊ sic neqz paupertas est abijcienda propter aliqua uicia que ex ea accidentaliter qñqz procedunt ut quinta ratio ostendere uidebatur. ¶ Dinc ẽt considerandum est q̃ medium uirtutis non accipitur secundũ quantitatem exteriorum que in usũ veniunt sed secundum regulam rõnis: vnde qñqz contingit q̃ illud quod est extremum scõm quantitatem rei exterioris: scõm regulam rõnis est medium: neqz.n. est aliquis qui ad maiora tendat q̃ magnanimus: vl̃ qui in sũptibus magnificum magnitudine supet: medium ergo dr̃ non quantitate sumptus aut alicuius huiusmodi: sed i quantum non transcẽdit regulam rõnis: nec ab ea deficit: que quidez regula non solum metitur quantitatem rei que in usũ venit sed conditionem persone et intentionẽ eius opportunitatẽ loci ⁊ tp̃is ⁊ alia huiusmodi: que in actibus uirtutum requiruntur: non igitur alijs per uoluntariam paupertatem contrariatur uirtuti: quãuis omnia deserat: nec hoc prodigaliter facit: cum hoc faciat debito fine ⁊ alijs cõditionibus debitis seruatis: plus.n. est se ipsum morti exponẽ: qõ tñ aliquis per virtutẽ fortitudinis opaꝫ debitas circũstantias seruans q̃ oia sua relinquere debito fine: ⁊ sic soluitur rõ sexta. ¶ Quod autẽ ex uerbis Salomõis iducitur non est contrariũ: manifestũ ẽ.n.q̃ loquitur de coacta paupertate: que furãdi solet esse occasio.

¶ Solutio eorum que obijciebantur contra dictos modos uiuẽdi eorum qui assumũt uoluntariã pauptatẽ. CXXXV.

POst hoc autẽ cõsiderandum est de modis quibus oz viuere eos qui paupertatem uoluntariam sectantur. ¶ Et primus quidem modus ut s. de ꝑcio possessionũ uenditarũ oẽs cõiter uiuãt: sufficiens ẽ non tñ ad longũ tp̃s ⁊ iõ apl̃i hũc modũ uiuendi fidelibus i rl̃m ĩstituebãt: q: ꝓuidebãt p ſp̃m scm: q̃ non diu i irl̃z sil̃ cõmorari deberẽt: tũ ꝓpter ꝓsecutiones ⁊ iniurias eis inferẽdas a iudeis: tũ ẽt propter instantem destructionem ciuitatis et gẽtis. vnde nõ fuit nccium nisi ad modicũ tp̃s fidelibus prouidere: ⁊ propter hoc transeũtes ad gentes in quib⁹ firmanda ⁊ perduratura erat ecclesia: hunc modum uiuendi non leguntur instituisse. Non est autem contra hunc modum uiuẽdi fraus que potest per dispensatores committi: hoc enim est commune in omni modo uiuendi: i quibus aliqui ad inuicem conuiuunt: in hoc autẽ tanto minus quanto difficilius contingere uidet: q̃ perfectionem uite sectantes: fraudem committant. Adhibetur etiam contra hoc remedium ꝓ prouidam fidelium dispensatorũ institutionem. vnde sub apostolis electi sunt stephanus ⁊ alij q̃ ad hoc officium idonei reputabãtur. ¶ Est autez et secundus modus uiuendi conueniens uoluntariam paupertatem sectantibus: ut scilicet de possessionibus communibus uiuant: nec per hunc modum aliquid deperit perfectioni ad quam tendũt paupertatem voluntariam assumentes. ¶ Potest enim fieri per vnius, vel paucorum solicitudinem: vt possessiones modo debito procurentur: ⁊ sic alij absqz temporalium solicitudine remanẽtes libere possunt spiritualibus uacare: quod est fructus volũtarie paupertatis: nec etiam illis deperit aliquid de perfectione vite: qui hãc solicitudinem pro alijs assumunt: quod enim amittere videntur in defectu quietis recuperant in obsequio charitatis: in quo etiam perfectio uite consistit.

Nec ēt per hunc modum uiuendi cōcordia tollit occasione cōium possessionū: tales.n. debēt uolū tariā paupertatē assumere qui tpalia contēnant: ⁊ tales p tpalibus cōibus discordare nō pñt: pre sertim cū ex tpalibus nihil preter neccia uite debe ant expectare: ⁊ cum dispēsatores oporteat esse fi deles. Nec ppter hoc q̄ aliqui hoc modo uiuēdi abutātur: hic modus uiuēdi pōt iprobari: cuz ēt bonis mali utātur male sic ⁊ malis boni bñ utūt. Tertius ēt modus uiuēdi paupertatē uoluntariā assumētibus conuenit: vt.s. de labore manuuz ui uant. Non.n. uanum est tpalia dimittere: vt itez acquirātur per laborem manuū sicut prima rō i cōtrarium ꝓponebat: qz diuitiarū possessio ⁊ so licitudinem requirebat i procurando vel saltem i custodiendo: ⁊ affectum hois ad se trahebat: qō non accidit dum obsequūs per laborem manuuz quotidianum victū acquirere studet. Pz āt q̄ ad acquirendum per laborem manuū uictum q̄tuz sufficit ad nature sustentationem: modicū tēpus sufficit ⁊ modica solicitudo neccia est: sed ad diui tias congregandas uel superfluum victū queren dum per laborez manuū sicut seculares artifices intendūt: oportet multum tps impendere ⁊ ma gnam solicitudinem adhibere: in quo pz solutio secunde rōnis. ¶ Considerandum est āt q̄ dñs i euangelio non laborem ꝓhibuit: sed solicitudinē mentis pro necessarijs uite: non.n. dixit: nolite la borare: sed nolite solicitī ee: qō a minori probat. Si.n. ex diuina prouidētia sustētantur aues ⁊ li lia que iferioris conditionis sūt ⁊ non pñt labora re illis operibus quibus hoies sibi necessariū uic tum acquirunt: multo magis prouidebit hoibus qui sunt dignioris conditionis ⁊ quibus dedit fa cultatem per proprios labores victum querendi: vt sic non oporteat anxia solicitudine de necessa rijs uite affligi. vnde pz q̄ per uerba dñi que indu cebātur huic modo uiuendi non derogatur. Nec ēt iste modus uiuendi pōt reprobari per hoc q̄ ñ sufficiat: qz hoc ut in paucioribus accidit: q̄ aliqs non possit tñ labore manuum acquirere: qō suf ficiat ad necessarium victū uel ppter infirmitatē uel propter aliquid huiusmodi. Non est āt propter defectum qui in paucioribus accidit aliqua or dinatio repudianda: hoc.n. ⁊ in nālibus ⁊ ēt i uo luntarijs ordiationibus accidit: nec ē aliquis mo dus uiuendi per quem ita ꝓideatur hōi: q̄n q̄ q̄ possit deficere: nam ⁊ diuitie furto aut rapina pñt auferri: sicut ⁊ qui de labore manuum uiuit: pōt debilitari: remanet tñ aliquod remdiū circa predictum modum uiuendi: vt. s. ei cuius labor ad proprium victum non sufficit: subueniatur vl̄ per alios eiusdē societatis qui plus laborare pñt: q̄ eis necessarium sit: vel ēt per eos qui diuitias possident fm legem charitatis ⁊ amicitie natura lis: qua unus homo alteri subuenit indigenti: vñ et cum apostolus dixisset. ij. Thessal. iij. Qui nō vult operari non manducet propter alios: qui si bi non sufficiunt ad uictum querendum proprio labore: subdit ammonitionem ad alios dicens. Vos autem nolite deficere benefacientes. Cuz eti am ad uictum necessarium pauca sufficiant: non oportet eos qui modicis sunt contenti magnum tempus occupare in necessarijs querendis labore manuum: et ita non impediuntur multum ab alijs operibus spiritualibus: propter que pau pertatem uoluntariam assumpserunt ⁊ precipue cum manibus operando possunt de deo cogitare ⁊ eum laudare ⁊ alia huiusmodi facere: que sin gulariter sibi uiuentes obseruare oportet: sed ne omnino in spiritualibus operibus impediantur: possunt etiam aliorum fidelium beneficijs adiu uari. ¶ Licet autem uoluntaria paupertas non assumatur propter ocium tollendum: aut carnē macerandam opere manuali: quia hoc ⁊ diui tias possidentes facere possunt: non tamen est du bium: quin labor manualis ad predicta ualeat: etiam sub modica uictus necessitate: cum ociuz per alias occupationes utiliores potest auferri: ⁊ carnis concupiscentia ualidioribus remedijs edo mari: vnde propter huiusmodi non imminet ne cessitas laborandi his qui alias habent uel habe re possunt: vnde licite uiuant: sola enim necessi tas uictus cogit manibus operari. //Unde ⁊ apo stolus dicit. ij. Thessalo. iij. Qui non vult opera ri non manducet. ¶ Quartus etiam modus ui uendi de his: que ab alijs inferuntur est conueni ens illis qui uoluntariam paupertatem assumūt. ¶ Non enim hoc est inconueniens: ut qui sua di misit propter aliquid quod in utilitatem aliorū uergit: de his que ab alijs dantur: sustententur: nisi enim hoc esset: societas humana permane re non posset. Si enim aliquis circa sua propria tantum solicitudinem gereret: non esset qui com muni utilitati deseruiret: oportunum est igitur bonorum societati: q̄ illi qui pretermissa pro priorum cura utilitati communi deseruiunt ab his: quorum utilitati deseruiunt sustentētur: p pter hoc enim et milites de stipendijs aliorum viuunt: et rectoribus reipublice de communi prouidetur: qui autem voluntariam pauperta tem assumunt: ut christum sequantur: ad hoc vtiq̄ omnia dimittunt: ut communi utilitati de seruiant: sapientia et eruditione: et exemplo po pulum illustrantes vel oratione et intercessione sustentantes. ¶ Ex quo etiam patet q̄ non turpi ter viuunt de his que ab alijs dantur: ex quo ip si maiora rependunt ad sustentationem tempo ralia accipientes: et in spiritualibus alijs profi cientes. Unde et apostolus dicit. ij. Cor. viij.

Uestra abundantia ſcilicet in temporalibus illorum inopiam ſuppleat. ⁊ in eodem. Ut et illoruꝫ abundantia ſcilicet in ſpiritualibus vĩe inopie ſit ſupplemẽtũ. Qui eni alterꝫ iuuat: pticeps fit opis eius et in bono ⁊ in malo. Dum ãt exemplis ſuis alios ptouocant ad uirtutes: fit ut hi qui eorum exẽplis ꝓficiũt: minus ad diuitias afficiũtur dum vidẽt alios ꝓpter pfectionem uite diuitias oĩo deſerere: q̃to ãt aliquis miꝰ diuitias amat: ⁊ ẽ vtuti magis itentus: tanto facilius diuitias i aliorum neceſſitates diſtribuit: vñ qui pauptatem uolũtariam aſſumẽtes de his que ab alĩs dantur uiuũt magis fiunt alĩs pauperibus utiles alios ad mie opa uerbis ⁊ exemplis ꝓuocando q̃ fiant dãnoſi ad ſuſtentationem uite aliorũ bñficia accipiẽtes.

¶ Pz ẽt q̃ hoies i qualibet uirtute perfecti eẽ oz qui paupertatẽ uoluntariã ſectãtur diuitias cõtẽnentes libertatem animi non perdunt ꝓpter aliq̃ modica que ad ſuſtentationem uite ab alĩs accipiunt: cũ hõ libertatẽ animi nõ perdat niſi propter ea que i affectu ſuo dñantur. vñ ꝓpter ea que hõ contẽnit ſi ſibi dentur libertatem non perdit. Iz ãt ſuſtentatio eorum qui uiuũt de his que ab alĩs dãtur ex uolũtate dantiũ dependeat: non tñ ꝓpter hoc inſufficiens ẽ ad ſuſtentandã uitaꝫ pauperũ xp̃i: non. n. dependet ex voluntate unius: ſz ex uolũtate multorum: nõ ẽ ãt ꝓbabile q̃ i multitudine fideliũ ꝑſoli non ſint multi qui prompto aio non ſubueniant neceſſitatibus eoꝝ quos i reuerẽtia hñt ꝓpter perfectionẽ uirtutis. Non ẽ ãt iconueniens ſi ẽt neceſſitates ſuas exponãt: ⁊ nccĩa petant uel ꝑ alĩs ul' pro ſe: hoc. n. ⁊ apli feciſſe legũtur nõ ſolũ ab illis quibus predicabãt nccĩa accipientes: qõ magis ꝓbatis erat q̃ mẽdicitatis propter ordinationẽ dñi: vt qui euangelio deſeruiunt: de euãgelio viuãt: ſed ẽt ꝑ paupibus qui erant in irſm: qui ſua dimittentes i paupertate uiuebant: nec tñ gentibus predicabãt: ſed eoꝝ ſpualis ꝓuerſatio poterat illis ualere a quibus ſuſtẽtabãtur. vñ ⁊ apls talibus non ex nccĩtate ſed ex uolũtate dantium ꝑſuadet in elemoſynis ſubueniendum: qõ nihil eſt aliud q̃ mẽdicare: hec ãt mẽdicitas ñ reddit hoies contẽptibiles ſi moderate fiat ad neceſſitatem nõ ad ſuperfluitatẽ ⁊ ſine opportunitate cõſiderata cõditione ꝑſonarum a quibus petitur: ⁊ loci ⁊ tp̃is qõ nccĕ eſt obſeruari ab his qui perfectionem uite ſectãtur. Ex quo ẽt pz q̃ talis mẽdicitas non hz aliquã ſp̃em turpis quã hẽret: ſi cũ ipportunitate ⁊ idiſcrete fieret ad ſuꝑfluitatez vel voluptatem: manifeſtũ ẽ ãt q̃ mẽdicitas cum quadã abiectione fit: ſicut. n. patĩ ignobilius ẽ q̃ agere: ita accipere q̃ dare: ⁊ regi obedire q̃ gubernare ⁊ iperare: q̃uis ꝓpter aliquid ad uictũ poſſz recõpenſatio fieri. Ea uero que abiectionis ſunt ſponte aſſumere ad humilitatem pertinet non q̃dem ſimplr: ſed ſm q̃ nccĩuz eſt: cũ. n. humilitas ſit virtus nihil idiſcrete operatur: non eſt igit humilitatis ſed ſtulticie ſi quis qõcunq̃ abiectuz aſſũpſerit: ſed id qõ nccĩum eſt fieri ꝓpter uirtutez aliquis ꝓpter abiectionẽ non recuſat: puta ſi charitas exigat: q̃ proximis aliquod abiectum officium ipendatur: hoc ꝓpter humilitatem aliquis non recuſet: ſi igitur nccĩum eſt ad pfectionẽ pauperis uite ſectandã q̃ aliquis mendicet: hãc abiectionem ferre humilitatis ẽ. Oñq̃ ẽt abiecta aſſumere uirtutis: ⁊ ſi nĩm hoc offĩm non requirat ut alios i nõ exẽplo ꝓuocemus. quibus icumbit: ut id facilius ferant: nã ⁊ dux iterduz militis officio fungitur: vt alios ꝓuocet: qñq̃ ẽt abiectis utimur per uirtutẽ ut medicina quadam: puta ſi alicuiuſ animus ad imoderataz excellentiã ſit ꝓnus utiliter debita moderatione ſeruata abiectis utitur vel ſponte uel alĩs ipoſitis ad elationez animi cõprimendam: dũ per hec que gerit ſibi ipſi quodã mõ parificat ẽt infimos hoies qui circa uilia officia occupãtur. Eſt ãt oĩo irrõnabilis error illorũ qui purant oẽm ſibi ſolicitudinẽ a dño iterdictaz de victu querendo: oĩs. n. actus ſolicitudinez req̃rit: ſi igitur hõ nullãm ſolicitudinẽ de rebus tp̃alibus hẽre dz: ſequitur q̃ nihil tp̃ale agere debeat qõ neq̃ poſſibile neq̃ rõnabile ẽ obſeruari: deus n. unicuiq̃ rei ordinauit actiones ſm ꝓprietatez ſue nãe: hõ ãt ex ſp̃uali ⁊ corꝑali nã conditus eſt: nccĩum ẽ igitur ſm diuinam ordiationẽ: ut corporales actiones exerceat: ⁊ ſp̃ualibus itendat: ⁊ tãto perfectior ẽ q̃to plus ſp̃ualibus itendit. Non ẽ igitur modus perfectiõis humane q̃ nihil corporale agatur: qz cũ corꝑales actiones ordinentur ad ea que ſunt neceſſaria ad cõſeruationẽ uite: ſi quis eas pretermittit: uitam ſuam negligit: quaz quilibet obſeruare tenetur. Expectare aũt a deo ſubſidium in quibus ſe aliquis poteſt per propriam actionem iuuare pretermiſſa propria actiõe eſt inſipientis ⁊ deum tentantis: hoc. n. ad diuinã bonitatem pertinet: ut rebus prouideat non immediate omnia faciendo ſed alia mouendo ad ꝓprias actiones: vt ſupra dictum eſt: non eſt igitur expectandum a deo: ut omni actiõe propria qua ſibi aliquis ſubuenire poteſt pretermiſſa deus ei ſubueniat: hoc enim diuine ordinatiõi repugnat et bonitati ipſius. Sed quia licet in nobis ſit agere non tamen in nobis eſt ut actiones noſtre debitum finem conſequuntur ꝓpter impedimenta que poſſunt contingere: hoc diſpoſitioni diuine ſubiacet quid cuiq̃ ex actione ſua proueniat: precipit ergo dominus nos non debere eſſe ſolicitos de eo quod ad nos non pertinet ſcilicet de eventibus noſtrarum actionum: non autem prohibuit nos eſſe ſolicitos de eo quod ad nos pertinet. ſ. de noſtro opere: non igitur ꝫ preceptũ dñi agit q̃ de

bis que ab ipso agenda sunt: solicitudinē habet: sed ille qui solicitus est ō bis que pñt emergere ēt si ipse ꝓprias actiones exequatur: ita ꝙ debitas actiones pretermittat ad obuiandū hmodi euentibus: contra quos debemus in dei ꝓuidentia sperare: per quam ēt aues ⁊ herbe sustentātur: talez n. solicitudinem hēre vī pertinere ad errorem gētilium: qui diuinam ꝓuidentiā negant: ꝓpter qō dñs concludit ꝙ non simus soliciti in crastinū: ꝓ qō non prohibuit quin ꝓseruemus ea que sūt nobis in crastinum necia suo tpe: sz ne ō futuris euentibus solicitaremur cū quadam despatione diuini auxilij: uel ne preoccupet hodie solicitudinem que erit habenda ī crastino: qz quelibet dies suaz solicitudinē hz: vnde subditur. Sufficit. n. diei malitia sua. Sic igitur pz ꝙ diuersis modis conuenientibus uiuere pñt qui uoluntariam paupertatē sectātur: iter quos tanto aliquis laudabilior est: ꝙto magis a solicitudine tpalium ⁊ occupatione circa ea hois animum reddit immunem.

De errore eorum qui perpetuam continentiam impugnant. CXXXVI.

Sicut ā cōtra paupertatis pfectionem: ita ⁊ contra continentie bonum quidam peruersi sensus hoīes sunt locuti: quorū quidem bonū continentie his ⁊ silibus rōnibus excludere nituntur. Viri. n. ⁊ mulieris coniūctio ad bonum spei ordinatur: diuinius ā ē bonū spei ꝙ bonū indiuidui magis ergo peccat qui oio abstinet ab actu quo conseruatur spes ꝙ peccaret si abstineret ab actu quo conseruatur indiuiduum: sicut sūt comestio potus ⁊ alia hmodi. Adhuc ex diuina ordiatione dantur hoī membra ad generationem apta ⁊ ēt uis ꝓcupiscibilis icitans ⁊ alia hmodi ad hoc ordinata: vī igitur contra diuinā ordinationē agere: qui oio ab actu generatiōis abstinet. Item si bonum ē ꝙ unus cōtineat: melius est ꝙ multi ⁊ optimū qō oēs: sed ex hoc sequitur ꝙ genus hūanum deficiat: non igitur bonum est ꝙ aliquis hō oio contineat. Amp. castitas sicut ⁊ alie uirtutes in medio consistit: sicut igitur cōtra uirtutem agit: qui oio concupiscētias insequitur: ⁊ itēperatus est: ita ꝓtra uirtutem agit: qui oio a concupiscentijs abstinet: ⁊ insensibilis est. Pre. non est possibile quin i hoie concupiscentie venereorum oriantur: cum nāles sint: resistere ā oio concupiscētijs ⁊ quasi continuam pugnam hēre: maiorez inquietudinem aio tribuit: ꝙ si aliquis moderate cōcupiscētijs uteretur: cū igitur iquietudo animi maxime perfectioni uirtutis repugnat: vī perfectioni uirtutis aduersari ꝙ aliquis perpetuam cōtinentiam seruet. Hec igitur contra perpetuā continentiā obīci uidētur: quibus ēt adiūgi pōt preceptuz dñi qō primis parentibus legitur esse datū Gen. ꝑmo ⁊ ix. Crescite ⁊ multiplicamini: ⁊ replete terram: qō non est remotū: sed magis vī a dño i euāgelio esse confirmatū Mat. xix. ubi dicitur. Quos deus cōiunxit: hō non separet: de coniūctione mīmonij loquens: cōtra ā hoc preceptum expresse faciunt qui perpetuā continentiā ꝓfitent: vī igitur non esse licitum perpetuam continentiā seruare. Hoc ā non difficile ē soluere ꝑm ea q̄ ꝑmissa sunt. Considerandū. n. est ꝙ alia rō ē hūana in his que ad necitatem uniuscuiusq hois ptinent atq alia in his que ptinent ad multitudinis necessitatem: in his. n. que ad uniuscuiusq necessitatē pertinent: oz ꝙ cuilibet prouideatur: hmodi aūt sunt cibi ⁊ potus: ⁊ alia que ad sustentationē idiuidui ptinent. vñ neciū est ꝙ q̄libet cibo ⁊ potu vtatur. In his ā que neccia sunt multitudini non oz ꝙ cuilibet de multitudie attribuatur: neq ēt ē possibile: pz. n. multa eē neccia multitudini hoiuz vt cibus potus idumentum domus ⁊ alia hmoi que ipossibile est ꝙ per vnū ꝓcurentur: ⁊ iō distorum oz esse diuersa officia: sicut ēt i corpore dīsa membra ad diuersos actus ordinantur: qz igitur generatio non est de neciate idiuidui sed de necessitate totius spei: non ē neciuz ꝙ oēs hoīes actib generationis uacent: sed q̄dam ab his actibus abstinentes alijs officijs mācipentur puta militie vī contēplationi: ex quo pz solutio ad ꝑm. Ex dicta n. ꝓuidentia dantur hoī ea que sunt toti spei necessaria: nec tamē oportet ꝙ quilibet homo quolibet illorum utatur: data est enim homini industria edificandi: virtus ad pugnandum: nec tamē oportet ꝙ omnes sint edificatores aut milites. Si militer licet sit homini diuinitus prouisa uirtus generatiua: et ea que ad actum eius ordinantur: non tamen oportet ꝙ quilibet actui generationis intendat: vnde etiam patet solutio ad tertium. Ab his enim que sunt multitudini necessaria ꝙ uis quantum ad singulos melius sit ꝙ abstineat melioribus deditus: non tamen est bonum ꝙ omnes abstineant: sicut ⁊ in ordine uniuersi apparet quanuis enim substantia spiritualis sit melior ꝙ corporalis: non tamen esset melius uniuersum: in quo essēt solū substātie spirituales: sed iperfectius: ⁊ q̄uis sit melius oculus pede in corpore animalis non tamen esset perfectum animal nisi haberet oculum ⁊ pedem: ita etiam nec multitudo humani generis haberet statum perfectum nisi essent aliqui intendentes generationis actibus ⁊ aliqui ab his abstinentes ⁊ contemplationi vacātes. Quod autem. iūj. obīcitur ꝙ necesse est virtutem in medio esse: soluitur per id quod supra iaz ō pauprate dcz ē. Medium igī virtutis ñ accipit sēp ꝑz quātitatem rei q̄ ordinat rōne sz ꝑm regulam

rationis que debitum finem attingit: et circũstantias conueniẽtes metitur: ꝛ sic ab oĩb⁹ uenereorũ delectationibus abstinere preter rõnem uiriũ insẽsibilitatis dr: si ãt fm rõnem fiat: virt' ẽ ẽt q̃ cõem hoĩs modum excedit: facit. n. hoies esse in diuine quadam silitudinis participatiõe: vñ uirgitas angelis dr esse cognata. Ad quintũ dicendum q̃ solicitudo ꝛ occupatio quã hñt hi qui cõiugio utũt de vxoribus filijs ꝛ necessarijs uite acquirendis ẽ continua: inquietatio ãt quam hõ patitur ex pugna ꝓcupiscẽtiarum ẽ ad aliquam horã que etiã minoratur p hoc q̃ eis aliquis non cõsentit: nam q̃to magis aliquis delectabilibus utitur: tãto magis crescit in eo delectabilis appetitus. Debilitãt n. concupiscẽtie per abstinentiã ꝛ alia exercitia cõporalia: que conueniũt his qui continẽtie propositũ hñt: ulus ẽt corpalium delectabiliũ magis abducit mentem a sua altitudine: ꝛ impedit a contẽplatione sp̃ualium q̃ inquietudo que prouenit i resistendo cõcupiscẽtijs horũ delectabilium: qr p vsum delectabilium ꝛ maxime venereorum mẽs maxime carnalibus inheret: cũ delectatio faciat quiescere appetitum i re delectabili: ꝛ iõ his qui ad contẽplationẽ dinorum ꝛ cuiuscq̃ ueritatis intendunt maxime nociuũ est uenereis deditos cẽ ꝛ maxime utile ab eis abstinere: nihil ãt ꝓhibet q̃ uis vlr dicatur uni hõi melius esse cõtinentiaz seruare q̃ mãimonio uti: quin alicui illud melius sit: vñ ꝛ dñs facta de continentia mentiõe dicit. Nõ oẽs capiunt verbum hoc: sed qui põt capere capiat. ¶ Ad id ãt qõ de precepto primis parentib⁹ dato ultimo positum ẽ: pz rñsio per ea que dicta sunt: preceptum. n. illud respicit inclinationez naturalem que est in hominibus ad conseruandam sp̃em per actum generationis: qõ tñ nõ est nccũz per oẽs exequi: sed per aliquos ut dictũ est: sic ãut non expedit cuilibet õi tp̃e actui generationis uacare: ita ꝛ ab eo õi tp̃e abstiere: maxime qñ necessaria erat multiplicatio generationis vl' propr̃ hominum paucitatem sicut in principio qñ hũanũ genus cepit multiplicari: siue propter paucitatez fidelis ppli: qñ oportebat ipsum per carnalem generationẽ multiplicari: vt fuit in ueteri testõ: ꝛ iõ consiliũ de continentia perpetua obseruanda reseruatum est tp̃ibus noui testamẽti: qñ sp̃ual' populus p sp̃ualem generationẽ multiplicatur.

Contra eos qui mãimoniũ uirginitati equabant. CXXXVII.

ALterunt ãt et alii qui lz ꝓtinentiam perpetuã non improbarẽt: tñ ei statũ mãimonij equabãt: qõ ẽ hereſis Jouiniani: sed h⁹ erroris falsitas satis ex predictis apparet: cũ per ꝓtinẽtiã hõ redatur habiliõr ad mẽtis eleuationẽ i sp̃ualia ꝛ diuina ꝛ quodãmõ supra statum hoĩs ponat i quadã silitudine angelorũ. Nec obstat q̃ aliqui pfectissime virtut' uiri mãimonio usi sũt vt Abraham Jsaac ꝛ Jacob: qr q̃to uirtus mentis ẽ fortior: tãto minus põt p q̃cunq̃ a sua altitudie deijci: nec tñ qr ipsi mãimonio usi sũt minus contẽplationẽ veritatis ꝛ dinorum amauerunt. sed fm q̃ cõditio tp̃is reqrebat: mãimonio utebant ad multiplicationẽ ppli fidelis: nec tñ perfectio alicuius persone ẽ sufficiens argumentũ ad pfectionẽ stat⁹: cũ aliq̃s pfectiori mẽte possit uti minori bono q̃ alius maiori bono ipfectiori mente: nõ igit qr Abrahã vel moises pfectior fuit multis q̃ continentiã seruãt: ꝓpter hoc status mãimonij est pfectior q̃ status cõtinentie vel ei equalis.

De errore eorum qui uota impugnant. CXXXVIII.

QUibusdam ãt uisũ est stultum eẽ obligare se uoto ad obediendum alicui aut ad qcunq̃ seruandũ. Unũqq̃ enim bonũ q̃to liberius agitur tãto uirtuosius eẽ vr: q̃to ãt ex maiõi necitate q̃s ad aliquid obseruandũ astringitur: tãto minus libere id agẽ vr: vr igit derogari laudabilitati uirtuosorũ actuũ p hoc q̃ ex necitate obie ul' uoti fiũt. Uident ãt h⁹mõi hoies necitatis rõnez ignorare. Est. n. duplex necitas: quedã coactiõis: ꝛ hec laudẽ uirtuosorũ actuũ diminuit: qr uolũtario ꝛria tur: coactũ. n. est qõ est uolũtati ꝛrium. Est aũt q̃dã necitas ex interiori iclinatiõe ꝓcedẽs: ꝛ hec laudẽ vtuosi act⁹ non minuit sz auget: facit. n. uolũtatẽ magis itense tẽdere i actuz uirtutis: pz. n. q̃ habit⁹ vtutis q̃to fuerit perfectior: tãto uehementi⁹ voluntatẽ facit tẽdere in bonũ vtutis ꝛ minus ab eo deficere: q̃ si ad finẽ pfectionis deuenerit: quã dã necitatem iſert ad bñ agendũ: sicut est i beatis qui peccare ñ põt: vt infra patebit: nec tñ ꝓpr̃ hoc aut libertati uolũtatis aliquid deperit aut actus bonitati. Est ãt ꝛ alia necitas ex fine: sicut cum dr alicui necẽ hẽre nauez: ut transeat mare: patet autem q̃ nec huiusmodi necessitas libertatem uolũtatis diminuit nec actuum bonitatẽ: quin potius qõ quis agit quasi necium ad finem: ex hoc ipso laudabile est: ꝛ tanto laudabilius q̃to finis fuerit melior: necessitas autem obseruandi que quis uouit aut obediendi ei cui se supposuit: nõ est necessitas coactionis: sed nec etiam ex interiori inclinatione prouenies: sed ex ordine ad finem: est enim necessarium uouenti hoc uel illud agere: si debet votũ ipleri: aut obia fuari cũ igr hi fines laudabiles sint utpote quibus hõ se deo subr̃cit: necessitas predicta nihil diminuit de laude uirtuũ. Est

aũt vlterius ꝓsideraduz ꝙ dum implẽtur aliqua que ds vouit vl̃ que sibi ꝓcipiunt ab eo cui se subdidit ꝓpter deũ maiori laude ⁊ remuneratione sũt digna. ¶ Contingit aũt vnũ actum duoruz vitiorum esse diu actus vnius vitij ad finẽ alterius vitij ordinatur: ut cũ quis furat ut fornicet: actus quidem fm spẽm suã est auaritie: fm intẽtionez vero luxurie. ¶ Eodem aũt mõ ⁊ in vtutibus ꝓtingit ꝙ actus vnius vtutis ad aliã vtutẽ ordinat: sicut cũ quis dat sua ut cũ altero amicitiam hẽat caritatis actus qdem ex sua spẽ est liberalitatis: ex fine aũt charitatis: hmõi ãt actus maiorem laudez habet ex amore vtutis. s. ex charitate ꝙ ex libẽalitate: vñ ⁊ si remittatur i eo quod liberalitatis est ex eo ꝙ ad charitatẽ ordinat laudabilior ⁊ maiõi mercedẽ dignus erit ꝙ si liberalius ageret non in ordine ad charitatem. ¶ Põamus ꝙ aliquẽ opus aliquod virtutis agentẽ puta ieiunãtem uel ꝓtinẽtem se a venereis: ⁊ quidem si absq; voto hoc faciat: erit actus uel castitatis uel abstinentie: si aũt ex voto: referetur vlterius ad aliam vtutẽ cui⁹ ẽ deo aliquid vouere. s. ad religionez que potior est castitate uel abstinẽtia utpote faciẽs nos recte habere ad deũ: erit ergo actus ꝓtinẽtia uel abstinẽtie laudabilior in eo qõ ex voto facit etiam si nõ ita delectetur in abstinẽtia uel cõtinẽtia ex eo ꝙ delectatur in potiori vtute que ẽ religio. ¶ Item: id quod potissimũ est in vtute est debitus finis: nam ex fine ꝓncipaliter rõ boni manat: si ergo finis fuerit eminentior etiã si i actu aliqs se remissius habeat: erit eius actus vtuosior: sicut si aliqs ꝓponat ꝓpter bonũ vtutis longã uiam agere alius aũt breuẽ. laudabilior erit qui maius aliqd ꝓpter vtutem intẽdit licet in ꝓgressu vie lentus ꝓcedat. ¶ Si aũt aliquis facit aliqd ꝓpter deum: illum actũ deo offert: sed si ex voto hoc faciat nõ solum actũ sed etiam potẽtiaz offert deo: ⁊ sic pz ꝙ ꝓpositum suum ẽ ad aliquid maius deo exhibẽdum: erit ergo actus eius vtuosior rõne maioris boni intẽti ⁊ si i executione alius videatur feruẽtior. ¶ Preterea uolũtas ꝓcedens actum manet vtute in tota ꝓsecutione actus ⁊ ipz laudabilem reddit etiã qñ de ꝓposito voluntatis ꝓpter qõ actum icipit in executione opis non cogitabat: nõ. n. oportet ꝙ d̃ ꝓpter deum aliqõ iter arripuit: in q̃libet parte itineris de deo cogitet actu. patet aũt ꝙ ille qui vouet se aliquid facturum intentius illud voluit q̃ qui simpliciter facere disponit qz nõ solum facere voluit: sed uoluit se firmare ut nõ deficeret a facendo: ex hac igit uoluntatis itentõe redditur executio uoti cuz itentione quadã laudabilis etiã qñ uoluntas uel non actu fertur i opus uel fertur ẽmiffe: sic ergo laudabili⁹ fit quod ex uoto fit q̃ quod fit sine uoto: ceteris tamen paribus.

¶ Qz merita ⁊ peccata nõ sũt paria. CXXXIX

EX his autez manifestum est ꝙ necz omnia bona opera necz omnia peccata sunt paria. ¶ Consiliũ enim non datur nisi de meliori bono: dantur autem consilia in lege diuina de paupertate cõtinẽtia ⁊ aliis hmõi ut supra dictum est: hec igitur meliora sunt q̃ matrimõio uti ⁊ temporalia possidere: fm que tam̃ contingit vtuose agere ordinẽ rõnis seruato ut supra ostensum est. nõ igitur oẽs actus vtutum sunt pares. ¶ Adhuc actus spem recipiunt ex obiectis: quãto igitur obiectum ẽ melius tanto ⁊ actus erit vtuosior fm speciem suaz: finis autem melior est his que sunt ad finem. q̃z tanto aliquid melius est quanto est fini propinquius: inter actus igitur hũanos ille est optimus qui in ultimum finem. s. deuz immediate fertur: post quem: tanto actus melior est fm suam spẽz quanto obiectum est deo propinquius. ¶ Amp. bonũ in actibus humanis est fm ꝙ ratione regulantur contingit autem aliquos aliis ad rationez magis accedere qñ actus qui sunt ipsius rationis magis habẽt de bono rõnis q̃ actus inferiorum virium quibus ratio impat: sunt igitur iter actus humanos aliqui aliis meliorez. ¶ Item precepta legis optime ex dilectione implentur ut supra dictum est. contingit autem aliquem alio ex maiori dilectione quod faciendum est facere: erit igitur uutuosorũ actuum un⁹ alio melior. ¶ Preterea si ex vtute actus hominis boni redduntur: contingit ãt intentionẽ etiam eandem maiorem esse in uno q̃ in alio: oportet ergo ꝙ humanorum actuum sit vnus alio melior. ¶ Item si ex uirtutibus actus humani boni redduntur: oportet meliorem esse actum qui est melioris uirtutis. contingit autem uirtutem vnam altera meliorez esse: puta magnificentiam liberalitate: ⁊ magnanimitatem moderantia: erit igitur humanorum actuum vn⁹ alio melior. Dinc est qõ dr̃. i. Eccl. vij. Qui matrimonio iungit uirgines suas: bene facit: qui autem nõ iungit: melius facit. ¶ Ex eisdem etiam rationibus apparz: ꝙ non omnia peccata sunt paria: cũ per unum peccatum magis discedatur a fine q̃ per aliud: ⁊ magis peruertatur ordo rationis et maius nocumentum proximo inferatur. Dinc ẽ quod dicitur Ezech. xvi. Sceleratoria fecisti illis in omnibus vijs tuis. ¶ Per hoc autem excluditur quorundam error dicentium omnia merita ⁊ peccata paria eẽ. Qz tamen omnes uirtuosi actus sint equales. ex hoc uidebatur aliquam rõez habere: quia omnis actus virtuosus est ex fine boni: vnde si omnium bonorum actuum est idem finis boni: oportet omnes equaliter bonos esse: licz autem sit unus finis ultimus boni: actus tamẽ q̃ ex illo bonitatem habent diuersũ bõitatis gradũ

accipiunt. est.n. in his bonis que ad ultimum finem ordinantur: differentia gradus secundum q̄ quedam sunt alijs meliora ⁊ fini vltimo propinquiora: vnde v̄ in voluntate ⁊ actibus eius grad⁹ bonitatis erit ſm diuersitatem bonorum ad que terminatur voluntas ⁊ eius actus: licet ultimus finis sit idem. Similiter etiam q̄ omnia peccata sint paria: uidetur ex hoc habere rationem. quia peccatū i actib⁹ hūanis accidit ex h̄ solo q̄ aliq̄s p̄terit regulam rōis ita ā p̄rit regulā rōis q̄ i modico a ratione recedit sicut qui in magno. uidetur igitur peccatum equale siue in modico siue in magno peccetur. Huic autē rationi uidetur suffragari quod in humanis iudicijs agitur: nam si alicui statuatur limes quem non transgrediatur: nihil refert apud iudicē siue multum siue modicum sit transgressus: sicut non refert ex quo pugil limites campi exiuit utrum longius progrediatur: ex quo igitur regulam rationis pertransijt: nō refert utrum in modico uel in magno ipsam transiuerit. Sed si quis diligenter inspiciat: in omnib⁹ quorum perfectio ⁊ bonū in quadam comensuratione consistit: quanto magis a debita commē suratione recedit tanto maius erit malum: sic̄ sanitas consistit in debita commensuratione humorum: ⁊ pulchritudo in debita proportōne mēbrorum. ueritas autem in cōmensuratione intellectus uel sermonis ad rem: patet autem q̄ quanto est maior inequalitas in humoribus tanto est maior infirmitas: ⁊ quanto est maior inordinatō in membris tanto est maior turpitudo: ⁊ quanto magis a ueritate recedit tanto ē maior falsitas non.n.ē tā magna falsitas estimātis tria esse quib⁹: sicut eius qui estimat tria esse centum: bonum autem virtutis in quadam cōmensuratione consistit. est enim medium secundum debitam limitationem circūstantiarum inter contraria vitia cōstitutum: quanto igitur magis ab hac armonia recedit tanto est maior malitia. Non est autē similc v̄tutem transgredi: ⁊ terminos a iudice positos transire: nam virtus est secundum se bonum: vnde virtutem transgredi est secundum se malum: ⁊ ideo oportet q̄ magis a virtute recedere sit mal⁹ malum: transgredi autem terminum a iudice positum non est secundum se malum sed per accidens i q̄tum. s. est prohibitum. In his autem que sunt p accidens: non est necessarium q̄ si simpliciter sequitur ad simpliciter: ⁊ magis sequatur ad magis: ſ̄z solum in his que sunt per se: non enim sequitur si album est musicum q̄ magis album sit magis musicum: sequitur autem si album est disgregatiuum visus q̄ magis album sit magis disgregatiuū visus. Est autē hoc inter peccatorum differentias attendendum q̄ q̄dam est mortale: ⁊ quoddā veniale mortale autē est quod animā spirituali vita p̄uat cuius quidem vite ratio ex duobus sumi p̄t ſm similitudinem vite naturalis: viuit enim corpus naturaliter per hoc q̄ aie vnitur que est ei principium vite: corpus autē viuificatum p̄ aiam ex se ipso mouetur: sed corpus mortuū: uel immobile manet: uel ab exteriori tantum mouetur: sic enim ⁊ voluntas hominis cum p̄ rectam intentionē vlti mo fini cōiungitur quod est eius obiectū ⁊ quod dammodo forma ⁊ vita est: cū p̄ dilectionem deo ⁊ p̄rimo inheret: ⁊ ex interiori p̄ncipium mouet ad agendum recta: intentionem autem vltimi finis ⁊ dilectiōne remota: anima fit velut mortua: quia non mouetur ex se ipsa ad agendum recta: sed uel omnino ab eis agendis desistit: vel ad ea agendum solum ab exteriori inducitur. s. motu penarum: quecūq̄ igitur peccata intrētioni vltimi finis ⁊ dilectioni opponūtur: mortalia sunt: si vero his saltē uis: aliquis in aliquo recto ordine rōnis deficiat: non erit mortale peccatū sed veniale.

¶ Quact⁹ hois puniūt vl p̄miāt a deo. CXL.

EX p̄missis aūtem manifestum est q̄ actus hominis puniūtur vel p̄miantur a deo. Cuius. n. est punire vel p̄miare: cuius est legem imponē: legi autem latores p̄mia ⁊ penas obseruantiā legi inducunt: sed ad diuinam prouidentiam p̄tinet ut legem hominibus poneret ut ex supradictis patet: ergo ad deum p̄tinet homines punire uel p̄miare. ¶ Preterea ubicūq̄ ē alicuius debit⁹ ordo ad finē: oz q̄ ordo ille ad finem ducat recessus aūt ab ordine finem excludat. ea enim que sunt ex fine: necessitatem sortiūtur ex fine ut. s. ea necesse sit esse si finis debeat sequi. ⁊ eis absq̄ impedimento existentibus finis consequatur: deus autem imposuit actibus hominum ordinē aliquem in respectu ad finem bōi vt ex predictis patet: oportet igitur q̄ si ordo ille recte positus ē: q̄ incedentes p illum ordinem finem boni cōsequātur quod est p̄miari: recedētes aūt ab illo ordine per peccatum a fine boni excludi: quod ē puniri. ¶ Adhuc: sicut res naturales ōdini diuine prouidentie subduntur: ita ⁊ actus hūani ut ex predictis patet: vtrobiq̄ autem conuenit debitum ordinem seruari uel etiam pretermitti: hoc tm̄ interest q̄ obseruatio uel transgressio debiti ordinis est in potestate humane uoluntatis cōstituta: nō autem in potestate naturaliū rerum est q̄ a stebito ordine deficiat uel ip̄m sequat. oz aūt effectus causis per conuenientiā respondere: sicut igitur res naturales cū in eis debitus ordo nāliū principiorū ⁊ actionum seruatur sequitur ex necessitate nature conseruatio ⁊ bonum in ipsis: cōruptio aūt ⁊ malum cū a debito ⁊ naturali ordine

receditur:ita etiam in reb' humanis oz q cũ hõ uolũtarie seruat ordinem legis diuinitus iposite consequatur bonũ non uelut ex necessitate sed ex dispensatione gubernantis:qõ est premiari:z ecõ uerso:malũ cũ ordo legis fuerit pretermissus z h est puniri. ¶ Amp. ad pfectam dei bonitatem pertinet q nihil inordinatũ in rebus reliquat:vñ in rebus naturalibus uidemus contingere q omẽ malũ sub ordine alicuius boni cõcluditur:sic corruptio aeris est ignis generatio:z occisio ouis est pastus lupi:cũ igit actus hũani diuine ꝓuidentie subdant sicut z res naturales:oz malũ quod accidit in hũanis actibus sub ordine alicui' boni concludi:hoc ãt conuenientissime fit per hoc q pcã puniũtur:sic enim sub ordine iusticie que ad eqlitatẽ reducit comprehendũt ea que debitã quantitatem excedũt:excedit ãt hõ debitũ sue quãtitatis gradũ dũ volũtatẽ suam dine uolũtati ꝑfert sat facièdo ei ꝺ ordinationẽ dei:que ꝺdẽ iequalitas tollit dũ ꝺ volũtatẽ suã hõ aliquid pati cogit fm ordinationẽ dinã.oz igit q peccata hũana pũiantur diuinitus:z eadez rõe bona facta remũeratõez accipiãt. ¶ Itẽ diuina ꝓuidentia nõ solũ disponit rez ordinẽ sed etiã mouet oia ad ordis ab eo dispositi executionẽ ut supra ostensũ est:uolũtas ãt a suo obiecto mouetur quod ẽ bonum uel malus:ad diuinã igitur ꝓuidentiã ptinet q homib' bona ꝓponat in premiũ vt volũtas ad recte procedendũ moueat z mala ꝓponat in penã ad hoc q inordinationẽ uitet. ¶ Preterea diuina ꝓuidẽtia hoc mõ res ordinauit q una alii prosit: cõuenientissime ãt hõ ꝓficit ad finẽ bõi tã ex bono alterius hois q̃ ex malo dũ excitatur ad bene agendum per hoc q uidet bene operantes premiari: z dũ reuocatur a male agendo ꝑ hoc q uidet male agentes puniri:ad dinam igitur ꝓuidentiam ptinet q mali puniantur z boni ꝑmient. ¶ Hinc est quod dicit Exo.xx. Ego sũ deus tuus uisitãs iniquitatẽ patruz in filios:z faciens misericordiã his qui diligũt me z custodiunt precepta mea. z in ps. Reddes unicuiq; iuxta opa sua: z Roma. ij. reddet unicuiq; secundũ opera sua his quidez qui sũt fm patiam boni operis gloriã z honorez: his autem qui nõ acquiescũt vitati credũt ãt iniquitati:iram z indignationem. ¶ Per hoc ãt excluditur error quorũdam dicentium q deus ñ punit. dicebãt.n. Marchiõ z Valẽtin' aliũ eẽ deum bonũ z aliũ esse deũ iustum qui punit.

¶ De differentia z ordine penaꝝ. CXLI.

QUia uero sicut ex predictis ꝑz premium est qõ uolũtati proponitur quasi finis quo excitatur ad bene agendũ:eꝑrio pena uolũtati proponitur vt a malo retrahat quasi aliquid fugiẽdũ z malũ sicut de rõne ꝑmij ẽ q sit bonũ z voluntati consonum:ita de rõne pene ẽ q sit malum z ꝓtrarium volũtati:malũ ãt est priuatio boni:vnde oz q secũdum differentiã z ordinez bonoꝝ sit etiaz ordo z diefferentia penarũ:est ãt summũ bonũ hominis felicitas q̃ est vltimus finis ei':quanto ergo aliquid est huic fini ꝓpinquus tanto preemiet intra homis bonũ: huic ãt ꝓpinquissimuz ẽ vtus z si ꝺd aliud ẽ qõ ad bonã opationẽ hoiem perficiat qua puenitur ad beatitudinẽ:ꝓsequit autem z debita dispositio rõnis z viriũ ei subiectarum:post hoc ãt z corpis incolumitas que necessaria est ad expeditam opationez:oemũ autẽ ea q̃ exteri' sũt quibus q̃i ãminiculãtibus vtimur ad vtutez. Erit igit maxima pena hoiez a beatitudie excludi post hanc ãt vtute ꝑuari z pfectione q̃cunq; naturalium vtutuz aie ad bene agenduz:de hinc naturaliũ potentiaꝝ aie deordinatio:post hoc autẽ corporis nocumẽtum:oemũ autẽ exteriorum bonorum sublatio. Sed quia de rõne pene ẽ non solum q sit priuatiua boni sed etiã q sit ꝓtraria voluntati:non ãt cuiuslibet hois voluntas estimat bona fm q sũt:ꝓtingit interduz q id qõ est maioris boni ꝑuatiuum ẽ minus ꝓtrariũ volũtati:z ꝑpter hoc minus penale eẽ videt:z inde ẽ q plures homies qui bona sensibilia z corpalia magis estimãt z cognoscunt intelligibilia z spũalia: plus timent corpales penas q̃ spirituales:fm q̃ꝝ estimationem ꝓtrarius ordo videt penarũ ordini supra dicto:apud hos.n.maxia pena estimãtur lesionel corpis z damna rez exterioꝝ: deordinatio autez aie z damnũ vtutis z amissio fruitionis dine in q̃ cõsistit vltima hois felicitas:aut modicum aut nihil reputatur ab eis. Hic ãt ꝓcedit q hoiuz peccata a deo puniri nõ estimãt:quia vident plerũq; peccatores in columitate corpis vigere z exteriori fortuna potiri:quib' interdũ hoies vtuosi ꝑuant. Qõ recte ꝓsiderãtibus mirũ videri nõ debet: cũ. n.omia exteriora ad interiora ordinẽtur:corp' ãt ad aiam:intantum exteriora z corpalia bona sũt homi bona in q̃tum ad bonũ rõnis ꝓficiunt:fm vo q bonum rõnis impediũt homi vtuntur i mala:nouit autem rex dispositor deus mẽsuram virtutis humane: vnde interdũ homi vtuoso corporalia z exteriora bona ministrat in adiutorium uirtutis z in hoc ei beneficium prestat: interdum vo ei predicta subtrahit eo q cõsiderat hmõi eẽ sibi ad impedimẽtum vtutis z fruitionis diuine ex hoc autẽ exteriora bona vtuntur homini i mala ut dictuz ẽ:vnde z eoꝝ amissio eadem rõne homi vtitur in bonum:si igitur omis pena malũ est nõ est autez malũ hoiem exterioribus z corporalibus bonis priuari fm q expedit ad pfectum virtutis: nõ erit hoc homi vtuoso pena si priuet

exteriorib⁹ bonis ī adiuuamētū vtutis. econtra rio ãt erit malis in penã si eis exteriora bona concedũt quibus prouocãt ad malũ. vñ ⁊ Sap. xiiij dr q creature dei in odiũ facte sunt. ⁊ in tẽtatiõez aie hominũ ⁊ in muscipulã pedib⁹ insipientium. Quia uero de rõe pene est non solũ q sit malũ sz etiã q sit ꝓtrariũ uolũtati: ämissio corporaliuz et exteriorũ bonorũ etiã qñ est hõi in ꝓfectũ vtutul ⁊ non in malũ dicit pena abusiue ex eo q est ꝓtra uolũtatẽ: ex inordinatione ãt hoīs ꝓtingit q hõ ñ estimet res fm q sũt sz corporalia spũalib⁹ ꝓferat iordinatio ãt talis aut est culpa aut ex aliqua culpa precedẽte ꝓcedẽs: vñ ꝓnter pz qõ pena nõ sit i hoie ẽt fm qõ est ꝑ uolũtate nisi culpa precedẽte. Hoc ẽt ex alio pz: q: ea que sũt sz se bona nõ verterẽt hõi in malũ per abusũ nisi aliqua iordiatõe in hoie exñte: itẽ qõ oporteat ea q̃ uoluntas acceptat eo qõ sũt naturalr bona hõi subtrahi ad ꝓfectũ vtutis: puenit ex aliqua hõis deordinatõe q̃ uel est culpa uel seqtur culpã: manifestũ est. n. qõ p peccatũ precedẽs fit quedã iordinatio i affectu hũano ut facilius postmodũ ad peccatũ inclinet Nõ ergo ẽ absqꝫ clpa etiã qõ oz hominẽ adiuuari ad bonũ vtutis p id quod ẽ ei quodãmõ pena le i q̃tũ est absolute ꝑ uolũtatẽ ipi⁹ lz qñqꝫ sit uolitũ fm qõ rõ recipit finẽ. seo de hac inordiatõne i nã hũana exñte ex pcõ originali posteri⁹ dicef: nũc ãt i tãtũ manifestũ sit qõ deus punit hõiel ꝓ peccatis. ⁊ qõ nõ punit absqꝫ culpa.

Qñ oia ꝓmia ⁊ pene sũt eqles. .CXLII.

QUam autez diuina iusticia id exigat qõ ad equalitatẽ i rebus seruandã ꝓ culpis pene reddant ⁊ ꝓ bonis actib⁹ ꝓmia: oportet si est grad⁹ in uirtuosis actibus ⁊ i peccatis ut oñsũ est q sit etiam gradus ꝓmioꝝ ⁊ penarũ: aliꝫ enim nõ seruaret eq̃litas si nõ plus peccãti maior pena aut melⁱ agẽti maius ꝓmiũ redderet: eiusdẽ. n. rõnis esse videtur q differẽter retribuat fm differentiaz boni ⁊ mali ⁊ fm ditiam boni ⁊ melioꝝ uel mali ⁊ peioꝝ ¶ Preterea tal ẽ equalitas distributie iusticie ut iequalia inequlibus reddãtur: nõ ergo eẽt iusta rep̃satio p penas ⁊ premia si oia ꝓmia ⁊ oẽs pene essent eqles ¶ Adhuc ꝓmia ⁊ pene a legislatore ꝓponũtur ut hoies a malis ad bona trahãt ut ex supra dictis pz: oportet aũt homies nõ solũ trahi ad bõa ⁊ retrahi a malis sed etiã bonos allici ad meliora ⁊ malos retrahi a peioribus qõ nõ fieret si ꝓmia ⁊ pene eẽnt equalia: oportet igit ⁊ penaꝫ ⁊ ꝓmia ineqlia esse ¶ Amp̃. sicut p disponẽs nãles aliqs disponit ad formaz: ita p opera bona ⁊ mala aliqs disponitur ad penas ⁊ premia: sed hoc hz ordo quẽ: diuina ꝓuidẽtia statuit in rebus q magis disposita pfectiorem formã ꝓsequũtur: ergo secũdum distatẽ bonoꝝ opeꝝ uel malorum oportet q sit diuersitas penarum ⁊ ꝓmioꝝ ¶ Itez cõtingit excessũ esse i opibus bonis ⁊ malis duplicit vno modo fm numeꝝ put vnus alio hz opa pla bona uel mala: alio mõ fm qualitatẽ opum put vnus alio uel melⁱ uel peius opⁿ habet: oz autez q excessui q̃ est fm numerũ opum rñdeat excessⁿ premioꝝ uel penarũ: aliꝫ nõ fieret recõpensatio in diuino iudicio ꝓ oibus que dẽ agit si aliqua mala remaneret ipunita ⁊ aliqua bona irremunerata: pari ergo rõne excessui q̃ est fm equalitatẽ operum ineqlitas ꝓmioꝝ ⁊ penarum rñdet. Hinc est qõ dicitur Deut. xxv. Pro mẽsura pcci erit ⁊ plagarum modus: ⁊ Isa. xxvij. In mẽsura ꝓtra mensuram cũ abiecta fuerit vindicabo eaz. Per hoc aũt excludit error q̃rundaz dicẽtiũ in futuro oia ꝓmia ⁊ penas esse equales.

De pena q̃ debef peccato mortali ⁊ veniali ꝓ respectũ ad vltimũ finez. .CXLIIII.

EST autẽ ex predictis manifestum q duplicit ꝓtingit peccare: vno modo sic q totaliter intẽtõ mẽtis aduertatur ab ordine ad deũ q̃ est vltimus finis bonoꝝ ⁊ hoc ẽ pcm mortale: alio modo sic q manẽte ordine humane mẽtis ad vltimũ finem impedimẽtũ aliqd afferatur quo retardat ne libẽ tendat in finẽ: ⁊ hoc dr peccatum veniale: si ergo fm differentiã pcõrum oportet esse differentiam penaꝝ: ꝓñs est q ille q̃ mortaliter peccat sit puniẽdus sic q excidat ab homis fine: qui aũt peccat venialiter nõ ita q excidat sed ita q retardef aut difficultatem patiat in adispicendo finez: sic. n. iusticie seruatur equalitas ut quõ homo peccãdo voluntarie a fine diuertit ita penaliter ꝓtra suaz voluntatem i finis adeptione ipediatur ¶ Adhuc sicut ẽ volũtas in homibus: ita est inclinatio nãlis in rebus naturalib⁹: si aũt ab aliqua re naturali tollat iclinatio eius ad finẽ. oio finez illum ꝓsequi nõ põt. sicut corp⁹ graue cũ grauitatez amiserit p corruptionẽ ⁊ factum fuerit leue: nõ pueniet ad mediũ: si aũt fuerit in suo motu impeditus iclinatione ad finem manẽte: remoto ꝓhibẽte pueniet ad finẽ: in eo aũt qui peccat mortalit oio auertit intentio volũtatis a fine vltimo: in illo aũt qui venialiter peccat manet intẽtio cõuersa ad finem: sed aliqualiter ipeditur ex hoc q plus debito ĩheret hís que sũt ad finez: igitur ei q̃ peccat mõtaliꝫ hec pẽa debef ut oio excludat a ꝓsecutõne finis: ei ãt qui peccat venialiter q difficultatez aliquã patiatur añq̃ ad finem pueniat. ¶ Amp̃. cũ aliquis ꝓ

sequit aliqō bonum quod nō itendebat:ē a fortuna ⁊ casu:si igitur ille cuius itentio ē auersa a fine ultimo finē ultimū assequat erit hoc a fortuna ⁊ cāu:hoc āt incōueniens est q; ultim⁹ finis ē bonū intellectus:fortuna āt itellectui repugnat:q; fōtus ita absq; ordinatione intellectus ꝓueniūt: inconueniens āt ē q; intellectus suū finē ꝓsequatur non per uiam itelligibilē:nō ergo ꝓsequet finē ultimū ḋ peccās mortaliter hz intentionē auersā ab ultio fine. ¶ Itē mā nō consequitur formā ab agente nisi fuerit ad formā dispositā conuenient:finis āt ⁊ bonū est perfectio uolūtatis sicut forma māt: uolūtas igitur nō ꝓsequetur ultimū finē nisi fuerit dispositā cōuenient:disponit āt ad finem uolūtas p itentionē ⁊ desideriū finis:non igitur consequet finē cuius intentio a fine auertit. ¶ Preterea in his que sunt ordiata ad finē talis habitudo inuenitur q; si finis est uel erit:necesse est ea que sūt ad finē fore:si āt ea que sūt ad finē ñ sūt nec finis erit:si.n.finis eē pōt etiā nō exīt⁹ illis que sunt ad finem:frustra p hmōi media q̄rit finis: ostēsū est āt apud oēs q; hō p opa ⁊tutū i quib⁹ p̄cipuū ē intentio finis debiti:cōsequit suū ultimū finem qui est felicitas:si ergo aliquis ꝓtra uirtutez agat ab intentione ultimi finis auersus ꝓueniēs ē q; ultio fine ꝑuert. Dinc ē qō dī Math.vij. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem:

¶ Q per peccatum mortale ultimo fine aliquis in eternum priuatur AXIIII

OPortet aūt hanc pena q̄ quis priuatur ultimo fine esse iterminabilem: Priuatio enim alicuius nō est nisi qñ natum ē haberi: non.n.catulus mox natus dicit visu ꝑuar⁹: vltimuz aūt finē non ē homo aptus natus ꝓsequi in hac vita ut probatum est:priuatio ergo hmōi finis oz q; sit pena p⁹ hanc vitā:sed post hāc vitā ñ remanet hoi facultas adispiscendi vltimū finem: aia.n. indiget corpote ad cōsecutionē sui finis in q̄tuz per cor:p⁹ perfectionem acq̄rit ⁊ in scia ⁊ in ⁊tute:amia autem postq̄ fuerit a cor:pore sepate nō redit iterum ad hunc statum q; p corpus pfectionē accipiat sicut dicebāt trāsco:patione ponentes ꝓtra quos superius disputatū est:necesse est igitur q; ille ḋ hac pena punitur vltimo fine ꝑuetur ⁊ in etnū priuatus remāeat. ¶ Adhuc si ḋs priuatur eo quod ē in natura e⁹ ut bēatur:impossibile ē illud reparī nisi fiat resolutio in p̄iacētem matiā ut itez aliō de nouo generetur:sicut cū aīal amittit visuz aut alium sēsum:impossibile ē aūt q; id quod iā generatum est iterū generet nisi primū corrūpat:⁊ tūc ex eadem materia potit aliud itez generari non idem nūero sed spē: res aūt spiritualis ut aīa uel āgel⁹ ñ.pōt resolui p coruptioez i aliquā p̄iacētez mām ut iterum g:neretur illud idē spē: si igitur p uetur eo qō est in natura ipsius ut bēat: oportet q; in ꝑpetuū maneat talis ꝑuatio:est aūt i natura aie ⁊ angeli ordo ad vltimū finem qui ē deus: si ḡ ab hoc ordine decidat p aliquā penam: i ꝑpetuū talis pena manebit. ¶ Item nālis equitas hoc habere videtur q; vnus quisq; ꝑuetur bono contra qō agit:ex hoc.n.reddit se tali bono idignuz: ⁊ inde ē q; ꝑz ciuilē iusticiā: qui ꝓtra rem publicā peccat societate rei publice ꝑuat omnino uel per mortē uel p exilium ꝑpetuū nec attenditur quanta fuerit mora temporis in peccando sed quid fit ꝓ qō peccauit:eadem autē est cōparatio totius vite p̄sētis ad rem publicam terrenā ⁊ totius eternitatis ad societatē beatoz qui ut supra oñsum est vltimo fine eternalit potiūtur:qui ḡ ꝓtra vltimuz finē peccat ⁊ ꝓtra charitatem p quaz est societas beatoz ⁊ tendēciuz in beatitudinē: in etnū debet puniri q̄uis aliqua breui tpis mora peccauerit. ¶ Preterea apud dīnum iudiciū voluntas pro facto ꝓputatur q; sicut homies vident ea que exterius agūtur.ita deus inspicit hoiuz corda: qui aūt ꝓpter aliquod tpale bonum auersus ē ab vltimo fine qui in etnū possidet: ꝓposuit fruitionē temporalē illius boni tpalis eterne fruitioni vltimi finis.vnde pz q; multo magis voluisset in eternum illo bono tpali frui: ḡ fm diuinum iudiciuz ita puniri debz ac si etnaliter peccasset: nulli aūt dubium ē quin ꝑ eterno pcco eterna pena debeatur:debet igitur ei ḋ ab vltimo fine auertit pena eterna ¶ Adhuc eadē iusticie rōne:pena peccati redditur:⁊ bonis actib⁹ p̄miū:p̄mium aūt ⁊tutis est beatitudo q̄ quidem ē eterna ut supra oñsuz ē: ergo ⁊ pena qua ḋs a beatitudine excludit debet esse eterna. Dinc est quod dicit Math.xxv. Ibūt hi in suppliciū eternū:iusti autē in uitā eternā ¶ Per hoc aūt excluditur error dicentium penas maloz q̄q; esse terminandas:que quidē positō ortū habuisse uidetur a positione quoz:unda phorum qui dicebāt oēs penas purgatorias esse ⁊ ita q̄q; terminandas.uidebat āt hoc ꝓsuabile: tuz ex humana consuetudine:pene.n. humanis legibus inferuntur ad emendationem uitioz:um . vñ sicut medicine quedam sūt:tū etiā rōe.si enim pena nō pp aliud iferretur a p̄ūēte sed ꝓpter se tm̄ sequitur q; in penis propter se delectentur:quod bonitati diuine non congruit:oz igit penas ꝓpter aliud inferri:nec uidetur alius cōuenientioz finis q; emendatio uitioz:uidetur igitur conueniēter dici omnes penas purgatorias esse:⁊ per ꝓñs q̄ q; terminādas:cū etiam illud quod est purgable accñtale sit rōe creature ⁊ possit remoueri absq; consūptione substantie. Est autē ꝓcedēdū q; pene

inferũtur a deo nõ ꝓpter se quasi deus in ipis delectetur: sed ꝓpt aliud. s. ꝓpter ordinẽ imponẽdum creaturis: in quo bonũ vniuersi ꝓsistit. Arigit aũt hoc ordo rerum ut proportionalitꝫ omnia diuinitus diſpẽsentur ꝓpter qõ dicitur in libro. Sap̃. q deus oia facit in põdere numero ⁊ mẽsura: sicut aũt ꝑmia proportionaliter rñdent actib⁹ vtuosis. ita pena peccatis: ⁊ ꝙbusdã pcis proportionãtur pene ſẽpiterne ut oñsum est: infligit igit deus pro ꝙbusdã peccatis penas eternas ut debitus ordo seruet in rebus q eius sapiam demõſtrat Si quis tñ ꝓcedat omẽs panas ad emẽdationem vitiorum iduci ⁊ nõ propter aliud: nõ tñ propter hoc cogitur ponẽ omẽs penas purgatorias ⁊ terminabiles eẽ: nam ⁊ fm leges humanas aliq̃ morte puniũtur: nõ quidem ad emẽdationem sui sed aliorum. Vnde ẽ qõ prouer. xix. dicit. Pestilente flagellato stultus sapiẽtior erit. Quidã etiam fm hũanas leges a ciuitate ꝑpetuo exilio excludũtur vt eis subtractis ciuitas purior reddat: vnde dicit puer. xxij. Ejce derisorem ⁊ exibit cũ eo iurgium ceſſabunt cãe ⁊ ꝓtumelie. Nihil igitur ꝓhibz etiã si pene nõ nisi ad emẽdationem mox adhibeant: quin fm diuum iudiciuz aliq̃ debeant a societate bonox ꝑpetuo separari ⁊ eternũ puniri ut ex ꝑpetue pene timore homies peccare deſistant: ⁊ bonorum societas purior ex eox ſeparatiõe reddat sicut dicit Apoc. xx. Non intrabit i ea. i. in irlm celestem: ꝓ quã designatur societas bonox: aliq̃d coinq̃natum ⁊ faciens abominationẽ ⁊ mẽdaciũ.

¶ Q̃ peccata puniuntur etiam per experientiaz alicuius nociui. cxlv

ON ſolum aũtem

qui ꝓtra deũ peccant puniẽdi ſunt ꝓ hoc q a beatitudine ꝑpetuo excludãt sed etiam per exꝑimẽtum alicuius nociui. Pena. n. debet ꝓportionaliter culpe rñdere ut supra oñ sum ẽ: in culpa aũt nõ solum auertit mens ab vltimo fine sed etiã in debite ꝓuertitur in alia quasi in fines: non solũ g̃ puniendus ẽ qui sic peccat per hoc q excludatur a fine sed etiaz ꝓ hoc q ex alĩs rebus sentiat nocumẽtum ¶ Amp̃. pene inferũtur pro culpis ut timore penax homies a peccatꝫ retrahant ut supra dictum est: nullus autẽ timet amittere id quod non deſiderat adipiſci: qui ergo hñt voluntatem auersã ab vltimo fine nõ timent excludi ab illo. nõ ergo ꝓ solam exclusionẽ ab vltimo fine a peccãdo reuocarẽtur: oz igitur peccãtibus aliam penã adhiberi. quã timeant peccãtes ¶ Item: si quis eo qõ est ad finẽ iordinate vtitur nõ solum fine ꝑuat sed etiã aliud nocumẽtuz icurrit ut ꝑz in cibo iordinate assumpto qui nõ solũ firmitatem nõ affert sed etiã egritudinẽ iducit: q aũt in rebus creatis finẽ ꝓstituit eis nõ vtitur fm q debet referendo. s. ad vltimũ finez: non ergo solum oz puniri per hoc q beatitudie careat sed ẽt per hoc q aliq̃ nocumẽtuz ab ipis experiat. // Preterea sicut recte agẽtibus debẽtur bona: ita ꝓ uerse agentib⁹ debẽtur mala: sed illi q recte aguẽt: in fine ab eis intento pcipiũt pfectionẽ ⁊ gaudiũ: ecõtrario ergo debet hec pena peccãtib⁹ ut ex his in ꝙbus sibi finẽ ꝓstituũt afflictionẽ accipiãt ⁊ nocumẽtum. Vnde est q dina scriptura peccatorib⁹ cõminatur non solum exclusionẽ a gloria: sed etiam afflictionẽ ex alĩs rebus. dicẽs. Matthei. xxv. Discedite a me maledicti i ignẽ eternũ qui parat⁹ est diabolo ⁊ angelis eius: ⁊ in ꝑs. Pluet sup peccatores laqueos ignis ⁊ sulphur ⁊ spiritus ꝓcellarum pars calicis eoꝝ ¶ Per hoc autem excludit opio Algazelis. q posuit q pccoꝛib⁹ hec sola pena redderet q affligẽt ꝓ amissione ultimi finis.

¶ Q̃ iudicibus licet penas inferre. cxlvi

QUia uero penas

a deo inflictas aliqui puipendũt ꝓpt hoc q sensibilibus dediti solum ea q̃ uidentur curãt: ideo per diuinã prouidentiaz ordinatum est ut in terris sint homines qui per penas sensibiles ⁊ presentes alios ad obseruantiam iusticie cogãt: quos manifestũ est non peccare dũ malos puniũt. Nullus. n. peccat ex hoc q iusticiã facit: iustũ autez est malos puniri: quia per penã culpa ordinat ut ex supradictis patet: nõ igit iudices peccant malos puniẽdo ¶ Adhuc hoies q̃ in terris sup alios tõstituũt sũt quasi dine ꝓuidẽtie executores. deus. n. ꝓ sue ꝓuidentie ordinẽ pet superiora inferiora exequitur ut ex supradictis patet: nullus ãt ex hoc q exequitur ordinem diuine ꝓuidentie peccat: hz aũt hoc ordo dine ꝓuidentie ut boni preeminẽt ⁊ mali puniantur ut ex supradictis patet: nõ igitur hoies qui alĩs presũt peccãt ex hoc q bonos remunerant ⁊ puniũt malos. ¶ Amp̃. bonũ non indiget malo sed ecõuerso: illud igitur qõ est necessarium ad conseruationẽ boni: nõ põt esse fm se malũ: ad conseruatiõez aũt concordie inter homines necessarium est q pene malis infligantur: punire igitur malos non ẽ fm se malũ. ¶ Item bonũ cõe melius ẽ q̃ bonũ priculare vni⁹: subtrahendũ est igitur bonũ particulare ut ꝓseruet bonũ cõe. uita autẽ quorũdam pestiferorum impedit cõe bonũ quod est concordia societatis humane. subtrahendi igitur sũt huiusmodi homines per mortem ab hominũ societate. ¶ Preterea sicut medicus in sua opatione intẽdit sanitatẽ que consistit in ordinata concordia humoꝝ ita rector ciuitatis intendit i sua opatiõe

pacē que cōsistit in ciuiū ordinata cōcordia. medicus aūt abscidit mēbrū putridū bene ⁊ utiliter si p ipm imineat corruptio corporis. iuste igit ⁊ absq; peccato rector ciuitatis homes pestiferos occidit ne pax ciuitatis turbetur: Dinc est q dicit apls. i. Corin. v. Nescitis q; modicū fermentū totā massam corrūpit: ⁊ post pauca subdit. Auferte malum ex uobis ipsis: ⁊ Ro. xiij. dicitur de potestate terrena q nō sine cā gladiū portat. Dei. n. minister est vindex in irā ei qui male agit: ⁊. i. Pet. ij. oī subiecti estote oi hūane creature ꝓpter deū: siue regi quasi precellēti siue ducib⁹ tāq; ab eo missis ad uindictam malefactor: laudē uero bonorū. Per h aūt excluditur error quorūdā dicētiū uindictas cōporales non licere fieri qui ad sui fulcimētū erroris inducūt qō dicitur Exo. xx. Non occides. Inducūt etiam quod dicitur Math. xiij. q dns mistis uolētibus zizaniā colligē de medio tritici. respondit sinite utraq; crescē usq; ad messem: per zizaniam aūt filij nequā intelligūt: per messem aūt seculi finis ut ibidē dī: nō igit mali subtrahendi sunt de medio bonorū p occisionē. Inducūt etiam q hō q̄diu in mūdo est potest in melⁱ trāsmutari: non ergo est per occisionē subtrahendus a mūdo sed ad pniam reseruādus. Nec aūt friuola sūt. nā in lege que dicit. Nō occides: postmodū subdit. Maleficos nō patieris uiuere. Ex quo datur intelligi occisionē hominū iniustā ꝓhibitā esse: qō etiā ex ꝟbis dñi apparet Math. v. nā cū dixisset. Audistis q; dictū ē antiquis: nō occides subiūxit. Ego autem dico uobis. qui irascitur fratri suo ꝛc̄. Ex quo dat intelligere illam occisionē cē ꝓhibitā q̄ ꝓcedit ex ira: nō aūt illā que ꝓcedit ex zelo iusticie Qō etiā dns dicit: Sinite utraq; crescere usq; ad messem: qualiter intelligendū sit apparet p illud quod sequitur. Ne forte colligentes zizania eradicetis simul ⁊ triticū. Ibi ergo interdicitur malorū occisio ubi hoc sine ꝑiculo bonorū fieri non pōt qō plerūq; contingit quando mali nondū discernūtur a bonis per manifesta peccata: uel quando timetur periculum ne mali multos bonos post se trahant. Quero mali q̄diu uiuūt emendari possunt: non ꝓhibet quin iuste possint occidi quia ꝑiculum qō de eorum uita iminet ⁊ maⁱ ē ⁊ certius q̄ bonū q de eorū emēdatione expectatur: habēt etiam in ipso mortis articulo facultatē ut per pniam conuertantur ad deum: q si adeo sunt obstinati q etiam in mortis articulo cor eorū a malitia nō recedit: satis ꝓbabiliē estimari potest q nūquam a malicia resipiscant.

¶ Qⁿ homo indiget diuino auxilio ad beatitudinem consequendam. LXXVII.

Quia uero ex superioribus manifestum est q diuina ꝓuidētia aliter disponit creaturas rationales q̄ res alias ꝑm q in ꝓditione nature ꝓprie ab alijs differūt: restat ondendum q etiam ex cognitate finis altioris gubernatiōis modus a diuina ꝓuidētia eis adhibetur: manifestum ē aūt q ꝑm ꝓuenientiā sue nature ad altiorē ptcipationē finis peruenirūt. Quia. n. intellectual nature sūt: p suam operationē intelligibilem ꝟitatem attingē pñt quod alijs rebus nō ꝓpetit que intellectu carēt ⁊ ꝑm q ad intelligibilem ꝟitatem nāli operatiōe peruenirūt: manifestū est eis aliter ꝓuideri diuinitus q̄ alijs rebus in q̄tum hoi datus est intellect⁹ ⁊ ratio per que ueritatem ⁊ discernē ⁊ inuestigare possit. Date sūt etiam ei vires sensitiue ⁊ interiores ⁊ exteriores quibus ad iuestigādam ꝟitatē adiuuetur. Datus ē ei etiam loquele usus per cui⁹ officium ꝟitatem quā aliquis mente ꝓcipit alteri manifestare possit ut sic homies se ipsos iuuent i cognitiōe ꝟitatis: sicut ⁊ in alijs rebus necessarijs vite cū sit homo amial naturaliter sociale. Sz vl terius vltim⁹ finis hominis in q̄dam ꝟitati cognitione ꝓstitutus est que nālem facultatem ipius excedit ut. ſ. ipsam ꝑmam ꝟitatem videat in se ipsa sicut supra oñsum ē: hoc aūt inferioribus creaturis nō ꝓpetit ut. ſ. ad finem peruenire possint quorum facultatem nālem excedat: oz igit ut etiaz ex hoc fine attendat diuersus gubernationis modus circa homies ⁊ alias inferiores creaturas: ea enim que sūt ad finem: necesse ē fini esse ꝓportionata: si igitur homo ordinat in finez qui eⁱ facultatem naturalē excedit: necesse ē ei aliq̄ auxiliuz diuinitus adhiberi supernāle per q̄ tendat i finē ¶ Adhuc res inferioris nature in id q̄ est ꝓprium superioris nature nō pōt pduci nisi ꝟtutem illius superioris nature: sic luna q̄ ex se ñ lucet fit lucida ꝟtute ⁊ actione solis: ⁊ aqua q̄ per se nō calet fit calida ꝟtute ⁊ actione ignis: videre aūt ipaz ꝑmam ꝟitatez in se ipsa ita transcēdit facultatem humane nāe q est ꝓprium solius dei ut supra oñsum est: indiget igitur homo auxilio dīno ad hoc q in dictum finē perueniat. ¶ Item: vnaq̄q; res per operationē suam vltimū finem ꝓsequitur: operatio aūt ꝟtutez sortitur ex ꝑncipio opante: vnde p actionē semis generatur aliq̄d in determiata spē cuius ꝟtus i semie ꝓexistit: nō pōt igitur homo p operationem suā peruenire in vltimū finem suū qui transcēdit facultatem nālium potentiaz nisi eius operatio ex diuina ꝟtute efficatiaz capiat ad finem ꝓdictum ¶ Amp. nullum instrumentum ꝑm virtutem ꝓprie forme pōt ad vltimam perducere perfectionem sed solū ꝑm uirtutem ꝑncipalis agentis: q̄uis ꝑm ꝓpriam virtutem aliquā dispo

sitionē facere possit ad vltimaz perfectionē: a ser
ra. n. fm rōnem proprie forme est sectio ligni: sed
forma scāni est ab arte que vtitur instrumēto: sili
ter resolutio z cōsūptio i corpore aialis est a calo
re ignis sed generatio carnis z determinatio aug
mēti z alia hmōi sunt ab anima uegetabili q̄ utit
calore igneo: sicut instīo: sub deo aūt qui ē prim⁹
intellectus z uolēs ordinātur oēs itellectus z uo
luntates sicut instrumēta sub principali agēte. oz
igitur q eorum operationes efficatiā nō habeāt
respectu ultime perfectionis que ē adeptio final⁹
beatitudinis nisi per vtutē diuinā. indiget igitur
rōalis natura diuino auxilio ad consequēdū ul
timū finē. ¶ Preterea hōini sūt ipedimēta pluri
ma perueniendi ad finem: impediturenim debi
litate rationis q̄ de facili trahitur in errorē per
quē a recta uia pueniendi in finē excluditur: ipe
ditur etiam ex passionibus partis sensitiue et ex
affectionib⁹ quibus ad sensibilia z inferiora trahi
tur quibus quanto magis inheret. longe⁹ ab vlti
mo fine distat: hec enī infra hominē sūt: finis au
tem superior: eo existit: ipeditur etiā plerūq; cor
poris infirmitate ab executione vtuosoz actuuz
quibus ad beatitudinē tenditur. indiget igitur au
xilio diuino hō ne per hmōi ipedimēta totaliter ab
ultimo fine deficiat. Hinc est qō dī Jo. vi. Nemo
potest uenire ad me nisi pr̄ q̄ misit me traxerit il
lū. z. xv. Sicut palmes nō potest ferre fructū a se
met ipso nisi manserit in uite: sic nec vos nisi i me
manseritis. Per hoc āt excluditur error pellagia
norū qui dixerūt q per solū liberū arbitrium hō
poterat dei gloriam promereri.

¶ Q̄ per auxilium diuine gratie homo non cogit̄
ad virtutem. .CXLVIII.

DOsset autē uideri alicui q per dīnū auxiliū aliq̄ coactō
homini inferatur ad bene agenduz ex
hoc q dictū ē. Nemo pōt uenire ad me nisi pat q̄
misit me traxerit eū. z ex hoc qō dicitur Ro. viij.
Qui spiritu dei agūtur hi filij dei sūt: z. ij. Cor.
v. Charitas christi urget nos: trahi. n. z agi z ur
geri coactionē iportare uidēt: hoc autem non ē
uerum manifeste ostenditur. Diuina. n. prouiden
tia rebus omnibus prouidet fm modū eorum ut
supra ostensum est: est āt propriū hōi z oi rōnali
creature q uoluntarie agat z suis actibus dīnetur
ut ex supradictis pz: huic aūt coactio contrariat
non igitur de⁹ suo auxilio hominē cogit ad recte
agendū. ¶ Adhuc dīnū auxiliū sic intelligit ad
bene agendū hōi adhiberi q in nobis nostra opa
operatur: sicut cā pma operatur operationes cārū secū
darū z agēs pncipale operat actionē instīi: vnde dī
Isa. xxvi. Omia opa nostra operatus es in nobis do
mine: causa āt prima causat operationē cause se
cunde fm modum ipsius: ergo et deus causat in
nobis nostra opera fm modum nostrum qui est
ut uoluntarie z non coacte agamus: nō igitur di
uino auxilio aliquis cogitur ad recte agendum
¶ Amp̄. homo per uolūtatem ordinatur i finē:
obiectū enim uoluntatis est bonum z finis. auxi
lium autem diuinum nobis ad hoc precipue im
penditur ut consequamur finem. eius ergo auxili
um non excludit a nobis actum uolūtatis sed ip̄z
precipue in nobis facit. vnde z apostolus dicit ad
Phil. ij. Deꝰ est qui operatur in nobis uelle z perfi
cere pro bona uoluntate: coactio autem excludit
in nobis actū uolūtatis: coacte. enim agimus cui⁹
contrarium uolumus. non ergo deus suo auxilio
nos cogit ad recte agendū. ¶ Item homo perue
nit ad ultimum suum finē per actus uirtutum se
licitas enim uirtutis premiū ponitur: actus aūt
coacti nō sūt actus vtutū: nam in vtute precipuū
est electio que sine uolūtario eē non potest cui ui
olentum p̄rium est: non igitur diuinitus hō cogit
ad recte agendum ¶ Preterea ea que sunt ad fi
nem debent eē fini proportionata: finis āt ultim⁹
qui est felicitas non competit nisi uoluntarie agē
tibus qui sunt domini sui actus: vnde neq; inaia
ta neq; bruta aimalia felicia dicimus sicut nec for
tunata aut infortunata nisi fm metaphoram: au
xilium igitur quod homini datur diuinitus ad fe
licitatem consequendam non est coactiuum. Dic
est quod Deut. xxx. dicitur. Considera q hodie p
posuerit dominus in conspectu tuo uitam z bo
num z econuerso: mortē z malū ut diligas dīnm
deū tuū z ambules in vīs eius: si autem auersū fue
rit cor tuuz z audire noluerīs: predico tibi hodie
q peas nē. z Ecc. xv. dī. Añ hoiez ē uita z mors
bonū z malū quod placuerit ei dabitur illi.

¶ Q̄ predictum diuinum auxilium homo pro
mereri non potest. .CXLIX.

EX predictis aūt manifeste ostenditur q auxiliū dīnuz
hō p̄mereri non potest. Quelibet. n.
res ad id quod supra ip̄am ē māliter se hz: mā āt
nō mouet se ip̄am ad suā pfectionē: sed oz q ab
alio moueatur: hō igitur non mouet se ip̄m ad h
q adipiscatur diuinū auxilium quod supra ip̄m
est: sed potius ad hoc adipiscendū a deo mouet:
motio autem mouentis precedit motum mobilis
ratione et causa: non igitur propter hoc dat no
bis auxiliū diuinū quia nos ad illud p bona ope
ra promouemur sed potius qui bona opera pro
ficimus: quia diuino auxilio preuenimur: Ad

huc agens instrumentale non disponit ad perfectionem inducendam a principali agente nisi secundum q̄ agit ex uirtute principalis agēt: sicut calor ignis non magis preparat materiam ad formam carnis q̄ ad aliam formam nisi in q̄tum agit in v̄tute anime: sed anima nostra operatur sub deo sicut agen instrumentale sub principali agente: nō igitur potest se anima preparare ad suscipiendum effectum diuini auxilij nisi secundum q̄ agit ex v̄tute diuina: preuenitur igitur diuino auxilio ad bene operandum magis q̄ diuinum auxilium preueniat quasi merendo illud uel per se preparādo ad illud. Amplius nullum agens particulare potest vniuersaliter preuenire actionem primi vniu̇salis agentis: eo q̄ omnis actio particularis agentis originem habet ab vniuersali agente: sicut in istis inferioribus omnis motus preuenitur a motu celesti: sed anima humana ordinatur sub deo sicut particualare agens sub vniuersali: impossibile est ergo esse aliquem rectum motum in ipsa quē non preueniat actio diuina: vnde ꝛ Joā. xv. oñs dicit. Sine me nihil potestis facere. Item merces proportionatur meritorum in retributione mercedis equalitas iusticie obseruetur: effectus ād diuini auxilij qui facultatem nature excedit non ē proportionatus actibus quos homo ex naturali facultate producit: non igitur per huiusmodi actus pōt homo p̄dictum auxilium mereri. Preterea cognitio precedit voluntatis motum: cognitio autem supernaturalis finis: est homi a deo cum per ratōnem naturalem in ipm attingere homo nō possit eo q̄ facultatem naturalē excedit: oportet ergo q̄ motus voluntatis nīe in vltimum finem auxilium diuinum preueniat. Hinc est quod dicit Augustinus. iij. Non ex operibus iusticie que fecimus nos sed scām suam misericordiam saluos nos fecit: ꝛ Ro. ix. Non est volentis. s. velle nec currētis s. currere: sed miserentis dei: quia. s. oportet q̄ ad bene volendum ꝛ operandum homo diuino p̄ueniatur auxilio: sicut consuetum est q̄ effectus alicui non attribuitur proximo operanti sed p̄mo mouenti: attribuitur. n. victoria duci que labore militum perpetratur: non ergo per huiusmodi v̄ba excluditur libr̄um voluntatis arbitrium sicut quidam male intellexerunt quasi homo non sit dominus suorum actuum interiorum ꝛ exteriorum sed ostenditur deo esse subiectum. Et Treñ. v. dō Conuerte nos domine ad te ꝛ conuertemur: p̄ qō patet q̄ conuersio nostra ad deum preuenitur auxilio dei nos conuertētis. Legitur tamen Zach. i. ex persona dei dictum. Conuertimini ad me ꝛ cō uertar ad vos: non quin dei operatio nīam p̄uersionem preueniat ut dictum est: sed quia conuersionem nostram qua ad ipsum cōuertimur adiuuat subsequenter eam roborando ut ad effectum perueniat: ꝛ stabiliendo ut finem debitum consequatur. Per hoc autē excluditur error pelagianorū q̄ dicebant huiusmodi auxilium propter merita nobis dari ꝛ q̄ iustificationis nostre initium ex nobis sit: consummatio aūt a deo

Circa predictum diuinum auxilium gratia nominatur: ꝛ quid sit gratia gratum faciēs.

QUia ūcēo hoc q̄d dat alicui absq; suis meritis p̄cedentib⁹ gratis ei dicitur dari: cum diuinū auxilium homi exhibitum ome meritum humanū preueniat ut ostensum est: p̄sequit̄ q̄ hoc auxiliū hōi gratis impendatur: ꝛ ex hoc cōuenienter gie nomē acceperit. vñ ꝛ ap̄s dicit Ro. xi. Si gia ē iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gia Est āt ꝛ alia rō ꝓpter quā predictū dei auxilium gratie nom̄ accepit. dicitur enī aliquis alicui esse gratus quia est ei dilectus: vnde ꝛ qui ab aliquo diligitur dicitur gratiam ei⁹ habere: est autez de ratione dilectionis ut diligens: bonū uelit ei quez diligit ꝛ operetur. ꝛ quidem deus bōa uult ꝛ operatur circa omnem creaturam. ipsum. n. cē creature ꝛ omnis eius perfectio ē a deo uolente ꝛ operante ut supra ostensum est. vnde dicitur Sap. xi. Diligis omnia que sunt: ꝛ nihil odisti eoruz q̄ fecisti: sed specialis rō diuine dilectionis ad illos consideratur quibus auxilium prebet ad hoc q̄ cōsequātur bonū qō ordinē nature eoruz excedit s. perfectam fruitionem non alicuius boni creati sed sui ipsius: hoc igitur auxilium conuenienē dī gratia non solū q̄ gratis datur ut ostēsuz ē: sz etiam q̄ hoc auxilio homo speciali quadam preto gatiua redditur deo gratus: vnde ꝛ ap̄lus dicit Ephe. p̄mo. Predestinauit nos in adoptionē filiorum ſm propositum uoluntatis sue in laudem glie sue i qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Oportet autē hāc gratiā aliquid i hoie gratificato ēe quasi quandam formam ꝛ perfectionem ipsius: Qō. n. in aliquē finē dirigitur. oz q̄ hēat continuuz ordinē in ipm: nā mouens p̄tinue mutat quousq; mobile per motum finem sortiatur: cum igitur auxilio diuine gratie homo dirigatur in ultimum finem ut ostensum est: oportet q̄ continue homo isto auxilio potiatur quousq; ad finem perueniat: hoc autem non esset si predictum auxilium participaret homo ſm aliquem motū aut passionem ꝛ non ſm aliquā formā manētem ꝛ quasi quiescentē in ipso: motus enim ꝛ passio talis non esset in hoie nisi qñ actu ꝓcederet i finē: qō non continue ab homine agitur ut precipue p̄z i dormientibus. est ergo gia gratū faciēs aliq̄ forma ꝛ perfectio in homine manēs ēt qñ non operat.

¶ Adhuc dilectio dei est causatiua boni quod i nobis ē sicut dilectio hominis prouocatur ⁊ causatur ex aliquo bono quod in dilecto ē. sed hō ꝓ uocatur ad ſpecialiter aliquē diligendum ꝓpter aliquod ſpeciale bonum in dilecto preexñe: ergo ubi ponitur ſpecialis dilectio dei ad hominē. oꝫ q ꝓñter ponatur aliqō ſpeciale bonuꝫ hōi a deo collatum. cū igitur fm predicta gratia gratum faciens deſignet ſpālem dilectionem dei ad hōinez oꝫ q aliqua ſpecialis bonitas et perfectio p ꝫ hōi ineſſe deſignetur. ¶ Amp̄. unūquodq; ordinat i finē ſibi conuenientē fm rōem ſue forme: diuerſarum .n. ſpēz diuerſi ſunt fines: ſed finis in quem hō dirigitur per auxilium diuine gratie ē ſupra naturam humanā: ergo oportet q homini ſuper addatur aliqua ſupnaturalis forma ⁊ perfectio p quā conuenienter ordinetur in finem predictū. ¶ Itē oꝫ q homo ad ultimū finē per ꝓprias operationes perueniat unūquodq; āt operatur ſꝫ ꝓpriam formā: oportet igitur ad hoc q hō perducatur in ultimū finē p ꝓprias opationes q ſuper addatur ei aliqua forma ex qua ei' opationes aliquā efficaciam accipiāt promerendi ultimū finez ¶ Preterea diuina prouidentia oīb' ꝓuidet fm modū ſue nature ut ex ſupradictis pꝫ: eſt āt ꝫ modus ꝓpri' homib' q ad pfectionē ſuarū opationum oportet eis ineſſe ſupnaturales potētias quaſdā perfectiones ⁊ habitus quibus quaſi ꝓnaturaliter ⁊ faciliter ⁊ delectabiliter bonū ⁊ bn operentur: igit auxiliū gratie qō hō a deo ꝓſequit ad perueniendū in ultimū finē aliquā formā ⁊ pfectōez hōi ineſſe deſignat. Hinc eſt q gratia dei i ſcriptura quaſi lux quedā deſignat: dicit.n. apl's Eph.v. Erat aliqñ tenebre: nūc āt lux i dño decenter āt pfectio per quā hō ꝓmouet in ultimū finē q in dei viſione ꝓſiſtit oī lux q eſt ꝓncipiū uidendi. ¶ Per hoc autem excluditur opio q̄rūdā dicētiū q gratia dei nihil in homie ponit: ſicut nihil i aliq̄ pōit ex hoc qō oī gratiā regis habē ſed ſolū in rege diligēte. Patet ergo eos fuiſſe deceptos ex hoc qō non attenderūt dīam int̄ dilectionē dīnā ⁊ humanā: diuina.n. dilectio ē cauſatiua boni quod in aliq̄ diligit: non ſemper autem humana.

¶ Q̄ gratia gratum faciens cauſat in nobis dilectionem dei. .CLI.

EX premiſſis autē manifeſtū fit q per auxiliū gratie die gratū facientis hoc hō ꝓſequit qō deuꝫ diligat. Gratia.n. gratū faciēs eſt i homie dine dilectionis effect'. ꝓprius āt dine dilectōis effectus i hoie ē vī qō deū diligat. hoc.n. ē p̄cipuū i itērōe diligētis ut a dilecto reamet. ad hoc.n. p̄cipue ſtudiuꝫ diligentis tendit ut ad ſui amorem dilectum attrahat: ⁊ niſi hoc accidat oꝫ dilectione diſſolui igē ex gratia gratū faciēte hoc i hoie ꝓſequit qō deū diligat. Adhuc eoꝫ quoꝫ eſt unus finis: oꝫ aliquam vnionem eſſe in q̄tum ordinantur ad finem: vnde ⁊ in ciuitate homines per quandā concordiam adunantur ut poſſint conſequi reipublice bonū: ⁊ milites in acie oportet vniri ⁊ cōcorditer agere ad hoc qō victoriam q̄ eſt cōis finis ꝓſequāt̄: finis autem ultimus ad quē homo per auxilium diuine gratie perducitur eſt viſio dei p eēntiā que propria ē ipius dei: ⁊ ſic hoc finale bonū cōicatur homini a deo: ñ poteſt igitur homo ad hūc finem pduci niſi uniatur deo per cōformitatē uolūtat̄ q̄ ē p̄p' effect' dilectōnis: nā amicoꝫ ꝓpriū eſt idē uelle ⁊ nolle ⁊ de eiſdez gaudē ⁊ dolere: p gratiā ergo gratum facientē hō conſtituit dei dilector cū p eā hō dirigatur i finez ei cōi catū a deo. ¶ Amp̄. cū finis ⁊ bonū ſit ꝓprium obiectū appetitus ſiue affectus: oportet qō p gratiam gratum facientem que hominem dirigit in ultimū finem affectus hominis principaliter perficiatur: principalis autem perfectio affectus eſt dilectio: cuius ſignū eſt qō oīs motus affectus ab amore deriuat: nullus enim deſiderat aut ſperat aut gaudet niſi propter bonū amatum: ſilr autē neq; aliquis refugit aut timet aut triſtat aut irascit niſi ꝓpter id quod ꝓriat bono amato principalis ergo effectus gratie gratum facientis eſt ut homo deū diligat. ¶ Itē forma p quā res ordinatur in aliquē finē aſſimilat quodāmō rem illam fini: ſicut corpus per formā grauitatis acquirit ſimilitudinē ⁊ ꝓformitatem ad locū ad quē nāliter mouet: oſtenſum eſt āt qō gratia gratū faciēs eſt quedā forma in homine p quaꝫ ordinatur ad ultimuꝫ finē q deē: p gratiā ergo hō deo ſimilitudinē cōſequit: ſilitudo āt eſt dilectiōis cā: deē. n. ſimile di igit ſibi ſimile: p gratiā ergo hō efficitur dei dilector. ¶ Preterea ad perfectionē opatōis req̄ritur qō aliqs conſtāter ⁊ ꝓmpte operetur: hoc autē precipue facit amor pp quē etiā difficilia ⁊ grauia leuia uidētur: cū igitur ex gratia gratum faciente oporteat hōis operatōnes pfectas fieri ut ex dictis pꝫ: neceſſariū eſt qō per eandē gratiā dei dilectio conſtituatur in nobis. Hinc eſt qō dic̄ apoſtolus Ro.v. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris: per ſpiritum ſanctum qui datus ē nobis. dominus autem dilectoribus ſuis uiſionem ſuaꝫ repromittit dicens Joā. xiiij. Qui diligit me diligetur a patre meo: ⁊ ego diligam eum et manifeſtabo ei me' ipſum: vnde patet qō gratia que ad finem diuine uiſionis dirigit: dilectionē dei cauſat in nobis.

¶ Q̄ diuina gratia cāt in nobis fidez. CLII

EX hoc aũtez q̄ diuina gratia charitatẽ i nobis cãt: necessariũ ẽ q̄ etiã i nobis fides p̄ gr̄iam causet: Motus.n. quo p̄ gratiã i ultimũ finẽ diri gimur ẽ uolũtari⁹ nõ uiolẽtus ut supra ostensum est: volũtari⁹ ãt motus ĩ aliquid eẽ nõ potest nisi sit cognitũ: oz igitur q̄ per gratiã i nobis cognitio ultimi finis p̄stituat ad h̄ q̄ uolũtarie dirigamur in ip̄m: hec ãt cognitio nõ põt esse fm apertã uisiõnẽ in statu isto ut supra p̄batũ est: oz igitur qõ sit cognitio per fidem. ¶ Amp̄. in quolibet cog̃scẽte modus cognitionis consequitur modũ p̄pe nature: vnde alius modus cognitionis est angeli: hois ⁊ bruti aialis fm q̄ eorũ nature diuerse sũt ut ex premissis pz. sz homini ad p̄sequẽdũ ultimũ finẽ addit aliqua p̄fectio sup̄ p̄priã nãm. l. gratia ut ostensuz est: oz igitur q̄ etiã sup̄ eognitionẽ nãlẽ hois addat in eo aliqua cognitio que rõem nãlẽ excedat: ⁊ hec est cognitio fidei que est de his q̄ nõ uidentur per rõem naturalẽ. ¶ Item q̄ñcũq; ab aliquo agente mouet aliquid ad id qõ est p̄⁹ium illi agenti: oz q̄ a p̄ncipio ip̄m mobile subdat ipressionibus agentis i p̄fectõe q̄i alienis ⁊ nõ p̄pr̄ije sibi quouisq; fiãt ei prope i ĩmio motus: sic lignũ ab igne primo calefit: ⁊ ille calor nõ est p̄⁹ ligno sed p̄ter naturã ipsi⁹: i fine ãt q̄ñ iã lignum ignitũ est: fit ei calor p̄pr̄i⁹ ⁊ cõnaturalis: ⁊ silr cũ aliquis a magistro docet oz q̄ a p̄ncipio cõceptiones magistri recipiat nõ q̄i eas per se itelligens: sz p̄ modũ credulitatis q̄i supra suam capacitatem existentes: in fine aũt q̄ñ iã edoct⁹ fuerit eas potest intelligere: sicut aũt ex dictis pz auxilio diuine gratie dirigimur in ultimũ finẽ: vltim⁹ autẽ finis est manifesta uisio p̄me ueritatis in se ipsa ut supra ostensũ ẽ: oz igit q̄ anteq̄ ad istũ finẽ ueniat: intellectus hois deo subdat p̄ modũ credulitatis diuina gratia hoc faciente. ¶ Preterea in p̄ncipio hui⁹ operis posite sũt utilitates p̄pter quas necessariũ fuit diuinã ueritatẽ hoib⁹ p̄ modũ credulitatis p̄poni: ex quibus etiã cõcludi potest q̄ necessariũ fuit fidẽ eẽ diuine gratie effectũ in nobis. Dinc est q̄ ap̄l⁹ dicit Eph̄. ij. Gratia saluati estis p̄ fidẽ et hoc nõ ex uobis: dei.n. donũ est: Per hoc autez excludit error pelagianorum qui dicebant q̄ initium fidei ĩ nobis non erat a deo sed a nobis.

¶ Q: diuina gratia causat in nobis spem future beatitudinis. CAP. LIII.

EX eisdẽ etiam ostẽdi potest q̄ oportet in nobis per gr̄iam spem future beatitudinis cãri: dilectõ n. que est ad alios prouenit in hoie ex dilectione hois ad se ip̄m i q̄tum ad amicũ aliquis se habz sicut ad se. dililigit aũt aliq⁹ se ip̄m in q̄tũ uult sibi bonũ sicut aliũ diligit in q̄tum uult ei bonuz: oz ergo q̄ hõ per hoc q̄ circa p̄priũ bonũ afficit̃ p̄ducatur ad hoc q̄ afficiatur circa bonũ alteri⁹ per hoc igitur q̄ aliquis ab allo sperat bonũ: fit homini uia ut illũ diligat a quo bonũ sperat fm se ip̄m q̄ñ diligens bonum ciusuult etiam si nihil ei inde proueniat: cũ igitur per gratiã gratũ faciẽtem causetur i homine q̄ deũ propter se diligat: p̄ñs fuit ut etiã per gratiã hõ spẽ de deo adipiscẽt pre amicitia ⁊a q̄ quis aliuz fm se diligit etsi non sit propter p̄priam utilitatem habet tamẽ multas utilitates consequentes fm q̄ unus amicoruz alteri subuenit ut sibi ipsi: vnde oz q̄ cum aliquis alium diligit ut cognoscit se ab eo diligi: q̄ de eo spem habeat: per gratiam autem ita constituitur homo dei dilector secundum charitatis effectum q̄ etiam instruitur per fidem q̄ a deo prediligat: fm illud quod habetur. i. Jo. iiij. In hoc est dilectio non quasi nos dilexerimus deũ sed quoniam ipse prior dilexit nos: consequitur igitur ex dono gratie q̄ homo de deo spem habeat: ex quo etiaz patet q̄ sicut spes est preparatio hominis ad ⁊az dei dilectionem: ita et econuerso ex charitate homo in spe confirmatur. ¶ Amplius in omni diligente causatur desideriũ ut uniatur suo dilecto in quantum possibile est. ⁊ hinc est q̄ delectabilissimum est amicis conuiuere: si ergo per gratiam homo dei dilector constituitur: oportz q̄ i eo causetur desideriũ unionis ad deum secundũ q̄ possibile est: fides autem que causatur ex gratia ꝺclarat possibilem esse unionem hominis ad deum secundum pefectam fruitionem in qua beatitudo consistit: huius igitur fruitionis desiderium in homine consequitur ex dei dilectione: sed desideriuz rei alicuius molestat animam desiderantis: nisi adsit spes de consequendo: conueniens igitur fuit ut in hominibus in quibus dei dilectio ⁊ fides causatur per gratiam q̄ etiam causetur spes future beatitudinis adipiscende. ¶ Item in his que ordinantur ad aliquem finem desideratum si aliqua difficultas emerserit solacium affert spes ꝺ fide consequendo sicut amaritudinem medicine aliquis leuiter fert propter spem sanitatis: in p̄cessu autem quo in beatitudinem tendimus que est finis omnium desideriorum nostrozum multa difficilia imminent sustinenda. nam uirtus per quam ad beatitudinem itur circa difficilia est. ad hoc igitur ut leuius et promptius homo in beatitudinem tenderet necessarium fuit ei spem de obtinenda beatitudine adhibere. ¶ Preterea nullus mouetur ad finem ad quem estimat esse impossibile peruenire: ad hoc ergo q̄ aliquis

pergat in finem aliquem: oportet q̄ afficiatur ad finē illū tāq̄ possibilē haberi: ⁊ h̄ est affectus spei: cū igitur per gratiā hō dirigatur in ultimuz finē: beatitudinis necessarium fuit ut per gratiaz iprimeretur humano affectui spes de beatitudie consequēda. Hic est q̄ dī. i. Pet. ꝑmo Regenerauit nos i spē uiuā i hēditatē imarcessibilē ꝯseruatā i celis. ⁊ Ro. viij. oī. Spe salui facti sumus.

¶ De donis gratie gratis date. In quo ⁊ de diuinationibus demonum. .C.IIII.

QUia uero ea que hō per se nō uidet cognoscere nō pōt nisi ea recipiat ab eo q̄ uidet. fides aūt ē d̄e his que ñ uidem⁹: oz cognitionē fidei eoz de q̄b⁹ ē fides ab eo deriuari qui ea p se uidet: hic āt de⁹ ē q̄ se ipm pfecte cōprehendit ⁊ naturalr suā eēntiā uidet: de deo. n. fidē habem⁹: oz igitur ea q̄ per fidē tenem⁹: a deo in nos puenire: cū āt que a deo sūt ordine quodā agāt ut supra ostensū ē: in manifestatione eoz que sūt fidei ordinē quendaz obseruari oportuit. s. ut q̄dā imediate a deo reciperent: alīq̄ vo ab his ⁊ sic p ordinē usq̄z ad ultimos i quibuscūq̄z āt est alīq̄s ordo: oz q̄ quāto alīq̄d ē ꝓpinquiꝰ primo principio: tāto vtuosiꝰ inuenia tur: q̄ō in hoc ordine manifestationis dīne appareret: inuisibilia. n. q̄z uisio beatos facit de quibus fides ē: ꝑmo a deo reuelāt angelis beatis p aptā uisionē ut ex supradictis pz: deinde angeloz iteruenīente offō manifestat quibusdā hoibus non q̄ dē per apertā visionē sz p quādā certitudinē ꝓueniente ex reuelatione dīna: que quidē reuelatō fit quodā interiori ⁊ intelligibili lumie mētē eleuāte ad percipiendū ea ad q̄ per lumē nāle itellectus ptingere non pōt: sicut. n. p lumē naturale itellectus redditur certus de his q̄ luie illo cognoscit ut de primis p̄ncipijs: ita de his que supnaturali lūine apprehēdit certitudinē hz: hec āt certitudo necessaria est ad hoc q̄ alīq̄s ꝓponi possint ea q̄ via reuelatione pcipiūtur. non. n. cū securitate alīq̄s ꝓferimus de quibus certitudinē non habem⁹: cum predicto autem lumine mentem interius illustrāte adsunt aliquando in diuina reuelatiōe aliqua exteriora uel interiora cognitionis auxilia: utpote aliquis sermo exterius sensibiliter auditus qui diuina vtute formet aut p imaginationē interius deo faciente perceptus siue etiam aliqua corporaliter uisa exterius a deo formata uel etiam interius in imaginatione descripta ex quibus homo p lumen interius menti impressum cognitionez accipit diuinorum: vnde huiusmodi auxilia sine interiori lumine ad cognitionem diuinorū nō sufficiunt: lumen autem interius sufficit sine istis: hec autem inuisibilium dei reuelatio ad sapientiam pertinet que proprie est cognitio diuinorum: et tō dicitur Sap̄. vij. q̄ sapientia dei per nationes i animas sanctas se transfert. neminē enim diligit deus nisi eū qui cū sapientia inhabitat: ⁊ Ecc̄. xv. dicitur Impleuit eum dominus spiritu sapientie ⁊ intellectus: Sed quia inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt intellecta conspiciuntur: per diuinam gratiam: non solum reuelantur hominibus dīna sed etiam aliqua de rebus creatis: quod ad scientiam pertinere uidetur. vnde dicitur Sap̄. vij. ip se dedit mihi horum que sunt scientiam ueram: ut sciam dispositionem orbis terrarum et uirtutes elementorum: ⁊ ꝯ paralipo: primo dominus dixit ad Salomonem. Scientia et sapientia data sunt tibi. Ea vō que hō cognoscit: in notitiam alterius ꝓducē conueniēter non pōt nisi p fm̄oz q: igitur illi qui a deo reuelationē accipiunt secūdum ordinē dīnitus institutū aliquos instruē debent: necessariū fuit ut etiā his gratia locutōis daretur p̄z q̄ exigeret utilitas eoz qui erant instruē di: vnde dicitur Isa. l. Dominus dedit mihi linguam eru. ut sciam sustentare eū qui lapsus ē verbo: ⁊ dominus discipulis dicit Luce. xxi. Ego dabo vobis os ⁊ sapientiam cui non po. resi. ⁊ p̄di. oēs aduersa. uestri. vnde ⁊ propter hoc etiam q̄ñ oportuit per paucos vitatem fidei in diuersis gētibus predicari: instructi sūt quidā diuinitus ut liguis uarijs loquerētur sicut dicitur Act. ij. Repleti sunt oēs spū sancto ⁊ ceperunt loqui uarijs linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Sz q: sermo propositus confirmatione indiget ad h̄ q̄ recipiatur nisi sit per se manifestus: ea āt q̄ sūt fidei: sunt humane rationi imanifesta: necessariū fuit aliquid adhiberi quo confirmaretur sermo predicantium fidem: non autem confirmari poterat per aliqua principia rōnis per modum demonstrationis: cum ea que sunt fidei rōnem excedant: oportuit igitur aliquibus indicijs cōfirmari predicantium sermonez: quibus manifeste oñderetur huiusmodi sermonem processisse a deo dum predicantes talia operarentur sanando infirmos ⁊ alias uirtutes operando que non posset facere alius nisi deus. vnde dominus discipulos ad predicandum mittens dixit Math. decimo. Infirmos curate: mortuos suscitate: leprosos mundate: demones eīcite. ⁊ Math. ulti. dicitur. Illi autem ꝓphete predicauerunt ubiq̄z domino cooperante ⁊ sermone confirmante sequentibus signis. Fuit autem ⁊ alius confirmationis mod⁹: ut dum predicatores ueritatis uera inuenirentur dicere de occultis que postmodū manifestari possunt: eis crederetur uera dicentibus de his que homines experiri non possūt: vnde necessarium fuit donum ꝓphie p q̄ō futura ⁊ ea q̄ cōtra hoies

latent deo reuelante possent homines cognoscere ꝛ alijs indicare: ut sic dū i his inuenirēt vā dicere i his que sūt fidei eis crederet. unde apls dicit primo ad Cori. xiij. Si āt oēs ꝓphetēt: intret āt qs ifidelis uel idiota: cōuincit ab oīb⁹: diiudicatur ab oīb⁹: occulta. n. cordis ei⁹ mānifesta fiūt: ꝛ ita cadēs i faciē adorabit deū pronūtiās ꝙ deus uere i uobis sit: nō āt ꝑ hoc ꝓphie donū sufficiēs testimoniū fidei adhiberet nisi eēt de his q̄ a solo deo cognosci possūt sicut ꝛ miracula talia sūt ꝙ sol⁹ deus ea pōt opari: hmōi āt precipue sūt i rebus inferioribus occulta cordium q̄ solus deus cognoscē pōt ut supra ostensū est: ꝛ futura ꝓtingentia q̄ ēt soli oīne cognitioni subsunt: q⁹ ea in seipsis uidet: cū sint ei pñtia rōe sue eternitat⁹ ut supra oñsuz est. possūt tn aliqua futura cōtingētia etiā ab hominib⁹ ꝓcognosci nō quidē in q̄tū futura sūt sz i q̄tū in cāis suis ꝑexistūt: q̄bus cognitis uel fm se ipsas uel ꝑ aliq̄s effectus eaz manifestos. q̄ signa dicūt de aliquibus effectibus futuris pōt ab hoie ꝓcognitio haberi sicut medic⁹ precognoscit mortē uel sanitatē futurā ex statu vtutis nālis quā cognoscit pulsu: vrina ꝛ hmōi signis: hmōi āt cognitio futuroz ꝓtim quidē certa est: ptm quidē incerta: sūt. n. quedā cāe ꝑexistētes ex quib⁹ futuri effectus ex necessitate ꝓsequūt sicut ꝑexīte ꝓpōe ex ꝺrijs i aiali ex necessitate sequitur mors. Quibusdā uero cāis ꝑexīnib⁹ sequūt futuri effectus ñ ex necessitate sed ut frequēt: sicut ex semine hominis in matricē ꝓiecto ut in pluribus sequitur hō pfectus. q̄nq; tn monstra generantur ꝓpter aliq̄d i pedimētū supueniens opationi naturalis vtutis ꝓmoz igitur effectuū precognitio ifallibiliter certa hī: horū aūt que posteri⁹ dicta sunt nō ē ꝓcognitio infallibiliter certa: ꝓcognitio aūt que de futuris habet ex reuelatione dīna fm gr̄am ꝓphetalē est oio certa: sicut ꝛ diuina ꝓcognitio ē certa: ñ. n. de⁹ precognoscit futura solū ꝓut sūt in suis cāis sz ifallibiliter fm q̄ sūt in se ipis sicut supius ostensuz est: vnde ꝛ cognitio ꝓphetica per eūdez modū datur hoi de futuris cū certitudine pfecta nec tn hec certitudo repugnat contingentie futuroz̄ sicut nec certitudo scientie diuine ut supra ostensum est. Reuelantur tamen aliquando aliq̄ futuri effectus prophetis nō fm q̄ sunt in se ipis sed fm q̄ sunt in causis suis: ꝛ tūc nihil ꝓhibet si cāe impediātur ne perueniāt ad suos effectus: quinetiā ꝓphetie ꝓnuntiatio imutetur. sicut Isaias ꝓphetauit Ezechie egrotanti. Dispone domui tue q⁹ morieris ꝛ non uiues: qui tn sanatus est: ꝛ Jonas prophetа pnūtiauit q̄ post xl. dies Ninive subuerteret: nec tamē est subuersa. prenunciauit enim Isaias mortem futuram Ezechie fm ordinem dispositionis corporis ꝛ aliarum causarum inferiorum ad istum effectum ꝛ Jonas subuersi onem Ninive secundum exigentiam meritorum utrobiq; tamen aliter euenit secundum operationem dei liberantis ꝛ sanantis. Sic igitur ꝓphetica denuntiatio de futuris. sufficiens est fidei argumentum: quia licet homines aliqua de futuri precognoscant non tamen de futuris contingentibus est precognitio cum certitudine sicut est precognitio prophetie: ꝛ si enim aliquando fiat ꝓphete reuelatio secundum ordinem causarū ad aliquem effectū: simℓ tn uel postea fit eidem reuelatio de euentu futuri effectus q̄liter sit imutād⁹ sicut Isaie reuelata fuit sanatio Ezechie ꝛ Jone liberatio Niniuitarum. Maligni autem spiritus ueritatem fidei corrumpere molientes: sicut abutuntur operatione miraculorum ut errorem iducant ꝛ argumentum uere fidei debilitent tamen non uere miracula faciendo sed ea que hominibus miraculose apparent ut supra ostensum est: ita e tiam abutuntur prophetica pronuntiatione non quidem uere prophetando sed prenunciando aliqua secundum ordinem causaruz hominі ocultarum ut videantur futura precognoscere i se ipsis: ꝛ licet ex causis naturalibus effectus contingentes proueniant: predicti tamen spiritⁿ subtilitate intellect⁹ sui magis possūt cognoscere q̄ homines: quia cognoscunt quando ꝛ qualit⁹ effectus naturalium causarum impediri possint: et ideo in prenunciando futura mirabiliores ꝛ veraciores apparent q̄ homines quantuncunq; scientes: inter causas autem naturales supreme ꝛ a cognitiōe nīa magis remote sūt uires celestiuz cōporum quas predictis spiritibus cognitas esse secūdum proprietatez sue nature ex superioribus patet: cum ergo omnia inferiora corpora secundum uires ꝛ motum superiorum corporum disponantur. possunt predicti spiritus multo magis q̄ aliquis astrologus prenunciare uentos ꝛ tempestates futuras: corruptiones aeris ꝛ alia huiusmodi que circa mutationes inferiorum corporum accidunt ex motu superiorum corporum causata et licet celestia corpora super partem intellectiuam anime directe non possunt imprimere. ut supra ostensum est: plurimi tamen sequuntur impetus passionum ꝛ inclinationes corporales in quas efficatiam habere celestia corpora manifestum est solum enim sapientum quorum paruus numer⁹ est huiusmodi passionibus obuiare: et inde est q̄ etiam de actibus hominum multa predicē possunt: licet quandoq; et ipsi in prenunciando deficiant propter arbitrij liberalitatem. Ea uero que precognoscunt: prenuntiant quidem nō mētem illustrando sicut in reuelatione diuina. non enim eoruz intentio ē ut mens humana perficiat ad ueritatem cognoscendam: sed magis q̄ a ueritate auertatur: prenunciāt autez quādoq; ꝺdez

fm imaginationis imutationē uel in dormiēdo: ſicut cū per ſomnia aliquorum futuroꝝ indicia monſtrant. ſiue etiam uigilando ſicut in arepti cōꝫ ⁊ freneticis patet qui aliqua futura prenūci ant: aliqñ uero per aliqua exteriora indicia: ſic̄ p motus ⁊ garritus auiū ⁊ per ea que apparent in extis animalium: ⁊ in punctoꝝ quoꝝundam de ſcripcione ⁊ in ſimilibus que ſorte quedam fieri uidentur. aliquando autem uiſibiliter apparendo ⁊ ſermone ſenſibili prenunciando futura. Et licet horum vltimū manifeſte per malignos ſpiritus fiat: tamē alia quidā reducere conantur in aliquas cās naturales: dicūt enim q cū coꝛpꝰ celeſte moueat ad aliquos effectus in iſtis inferioribus: ex eiuſdem coꝛporis impreſſione in aliq̄bus rebus illius effectus ſigna quedam apparent: celeſtem. n. impreſſionem diuerſe res diuerſimode recipiunt: fm hoc ergo dicūt q imutatio que fit a coꝛpoꝛe celeſti i aliqua re poteſt accipi ut ſignū imutationis alterius rei: ⁊ ideo dicunt q motus qui ſunt preter deliberationem rationis: ut viſa ſomniantiū ⁊ eorum qui ſunt mente capti ⁊ motus ⁊ garritus auium ⁊ deſcriptiones punctoꝝ cum quis non deliberat quot puncta debeat ſcribere: ſequuntur impreſſionē coꝛporis celeſtis. ⁊ ideo dicūt q huius poſſunt eſſe ſigna effectuum futuroꝝ qui ex motu celeſti cauſantur. Sed quia hoc modicam rationem habet: magis eſtimandū eſt q prenunciationes que ex huiuſmodi ſignis fiūt. ab aliqua intellectuali ſubſtantia originez hēant: cuius vtute diſponūt p̄dicti motꝰ p̄ter deliberationem exiſtentes ſecundum q ꝓgruit obſeruationi futurorum. Et licet quandoq; h̄ diſponantur voluntate diuina miniſterio bonorum ſpirituꝝ quia ⁊ a deo multa per ſomnia reuelantur ſicut Pharaoni ⁊ Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ ſortes que mittuntur in ſinu: qñq; etiā a domino temperantur ut Salomon dicit: tamen plerūq; ex operatione ſpirituū malignorū accidūt ut ⁊ ſancti doctores dicūt ⁊ etiam ipſi gentiles cēſuerunt. dicit enim maximus Valerius q obſeruatio auguriorum ⁊ ſomnioꝝ ⁊ huiuſmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: ⁊ iō in ueteri lege ſimul cum idolatria hec omnia prohibebantur: dicitur enim Deutro. xviij. Nec imitari uelis abominationes illarum gentiuꝝ: que. ſ. idolis ſeruiebant: nec iueniat i te q luſtret filiū ſuum aut filiā ducens per ignē: aut qui ariolos ſciſcitet aut obſeruet ſōnia atq; auguria: ne ſit maleficus: nec icantatoꝛ: neq; phitones cōſulat nec divinos ⁊ querat a mortuis vitatem: atteſtatur ād predicationi fidei ꝓphetia per aliū modū i q̄tuꝝ ſ. aliq̄ fide tenēda predicātur q̄ tpaliter agūt: ſic̄ natiuitas chriſti: paſſio: ⁊ reſurrectio ⁊ hmōi: ⁊ ne hmōi: ficta a predicātibus cē credātur aut cāuſis fiūt. ab aliqua intellectuali ſubſtantia originez hēant: cuius vtute diſponūt p̄dicti motꝰ p̄ter deliberationem exiſtentes ſecundum q ꝓgruit obſeruationi futurorum. Et licet quandoq; h̄ diſponantur voluntate diuina miniſterio bonorum ſpirituꝝ quia ⁊ a deo multa per ſomnia reuelantur ſicut Pharaoni ⁊ Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ ſortes que mittuntur in ſinu: qñq; etiā a domino temperantur ut Salomon dicit: tamen plerūq; ex operatione ſpirituū malignorū accidūt ut ⁊ ſancti doctores dicūt ⁊ etiam ipſi gentiles cēſuerunt. dicit enim maximus Valerius q obſeruatio auguriorum ⁊ ſomnioꝝ ⁊ huiuſmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: ⁊ iō in ueteri lege ſimul cum idolatria hec omnia prohibebantur: dicitur enim Deutro. xviij. Nec imitari uelis abominationes illarum gentiuꝝ: que. ſ. idolis ſeruiebant: nec iueniat i te q luſtret filiū ſuum aut filiā ducens per ignē: aut qui ariolos ſciſcitet aut obſeruet ſōnia atq; auguria: ne ſit maleficus: nec icantatoꝛ: neq; phitones cōſulat nec divinos ⁊ querat a mortuis vitatem: atteſtatur ād predicationi fidei ꝓphetia per aliū modū i q̄tuꝝ ſ. aliq̄ fide tenēda predicātur q̄ tpaliter agūt: ſic̄ natiuitas chriſti: paſſio: ⁊ reſurrectio ⁊ hmōi: ⁊ ne hmōi: ficta a predicātibus cē credātur aut cāuſis fiūt. ab aliqua intellectuali ſubſtantia originez hēant: cuius vtute diſponūt p̄dicti motꝰ p̄ter deliberationem exiſtentes ſecundum q ꝓgruit obſeruationi futurorum. Et licet quandoq; h̄ diſponantur voluntate diuina miniſterio bonorum ſpirituꝝ quia ⁊ a deo multa per ſomnia reuelantur ſicut Pharaoni ⁊ Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ ſortes que mittuntur in ſinu: qñq; etiā a domino temperantur ut Salomon dicit: tamen plerūq; ex operatione ſpirituū malignorū accidūt ut ⁊ ſancti doctores dicūt ⁊ etiam ipſi gentiles cēſuerunt. dicit enim maximus Valerius q obſeruatio auguriorum ⁊ ſomnioꝝ ⁊ huiuſmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: ⁊ iō in ueteri lege ſimul cum idolatria hec omnia prohibebantur: dicitur enim Deutro. xviij. Nec imitari uelis abominationes illarum gentiuꝝ: que. ſ. idolis ſeruiebant: nec iueniat i te q luſtret filiū ſuum aut filiā ducens per ignē: aut qui ariolos ſciſcitet aut obſeruet ſōnia atq; auguria: ne ſit maleficus: nec icantatoꝛ: neq; phitones cōſulat nec divinos ⁊ querat a mortuis vitatem: atteſtatur ād predicationi fidei ꝓphetia per aliū modū i q̄tuꝝ ſ. aliq̄ fide tenēda predicātur q̄ tpaliter agūt: ſic̄ natiuitas chriſti: paſſio: ⁊ reſurrectio ⁊ hmōi: ⁊ ne hmōi: ficta a predicātibus cē credātur aut cāuſis fiūt. ab aliqua intellectuali ſubſtantia originez hēant: cuius vtute diſponūt p̄dicti motꝰ p̄ter deliberationem exiſtentes ſecundum q ꝓgruit obſeruationi futurorum. Et licet quandoq; h̄ diſponantur voluntate diuina miniſterio bonorum ſpirituꝝ quia ⁊ a deo multa per ſomnia reuelantur ſicut Pharaoni ⁊ Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ ſortes que mittuntur in ſinu: qñq; etiā a domino temperantur ut Salomon dicit: tamen plerūq; ex operatione ſpirituū malignorū accidūt ut ⁊ ſancti doctores dicūt ⁊ etiam ipſi gentiles cēſuerunt. dicit enim maximus Valerius q obſeruatio auguriorum ⁊ ſomnioꝝ ⁊ huiuſmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: ⁊ iō in ueteri lege ſimul cum idolatria hec omnia prohibebantur: dicitur enim Deutro. xviij. Nec imitari uelis abominationes illarum gentiuꝝ: que. ſ. idolis ſeruiebant: nec iueniat i te q luſtret filiū ſuum aut filiā ducens per ignē: aut qui ariolos ſciſcitet aut obſeruet ſōnia atq; auguria: ne ſit maleficus: nec icantatoꝛ: neq; phitones cōſulat nec divinos ⁊ querat a mortuis vitatem: atteſtatur ād predicationi fidei ꝓphetia per aliū modū i q̄tuꝝ ſ. aliq̄ fide tenēda predicātur q̄ tpaliter agūt: ſic̄ natiuitas chriſti: paſſio: ⁊ reſurrectio ⁊ hmōi: ⁊ ne hmōi: ficta a predicātibus cē credātur aut cāuſis fiūt. ab aliqua intellectuali ſubſtantia originez hēant: cuius vtute diſponūt p̄dicti motꝰ p̄ter deliberationem exiſtentes ſecundum q ꝓgruit obſeruationi futurorum. Et licet quandoq; h̄ diſponantur voluntate diuina miniſterio bonorum ſpirituꝝ quia ⁊ a deo multa per ſomnia reuelantur ſicut Pharaoni ⁊ Nabuchodonoſoꝛ: ⁊ ſortes que mittuntur in ſinu: qñq; etiā a domino temperantur ut Salomon dicit: tamen plerūq; ex operatione ſpirituū malignorū accidūt ut ⁊ ſancti doctores dicūt ⁊ etiam ipſi gentiles cēſuerunt. dicit enim maximus Valerius q obſeruatio auguriorum ⁊ ſomnioꝝ ⁊ huiuſmodi: ad religionem pertinent qua idola colebantur: ⁊ iō in ueteri lege ſimul cum idolatria hec omnia prohibebantur: dicitur enim Deutro. xviij. Nec imitari uelis abominationes illarum gentiuꝝ: que. ſ. idolis ſeruiebant: nec iueniat i te q luſtret filiū ſuum aut filiā ducens per ignē: aut qui ariolos ſciſcitet aut obſeruet ſōnia atq; auguria: ne ſit maleficus: nec icantatoꝛ: neq; phitones cōſulat nec divinos ⁊ querat a mortuis vitatem: atteſtatur ād predicationi fidei ꝓphetia per aliū modū i q̄tuꝝ ſ. aliq̄ fide tenēda predicātur q̄ tpaliter agūt: ſic̄ natiuitas chriſti: paſſio: ⁊ reſurrectio ⁊ hmōi: ⁊ ne hmōi: ficta a predicātibus cē credātur aut cāu

aliter euēiſſe: oſtenduntur longe ante p̄ ꝓp̄has p̄dicta. vñ apl̄s dicit Ro. ꝑmo. Paulus ſuus Jeſu chriſti uocatus apoſtolus ſegregatus i euangeliū dei q ante promiſerat p ꝓphetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecūdum carnem. Poſt gradū autem illorum qui imediate reuelationē a deo recipiunt: eſt neceſſarius alius gratie gradus. Quia enim homines reuelationem a deo accipiunt non ſolū pro preſenti tempoꝛe: ſed etiam ad inſtructionez oiuꝝ futuroꝝ: neceſſariū fuit ut non ſolū ea que ipſis reuelant ſermone narrarentur preſentibus ſed etiam ſcriberentur ad inſtructionē futuroꝝ vnde ⁊ oportuit aliquos eſſe qui huiuſmodi ſcripta interpretarentur q diuina gratia eſſe oportz ſicut ⁊ ipſa reuelatio per gratiā dei fuit. vnde et Gen. xl. dī. Nunquid non dei eſt iterpretatō. Sequitur aūt ultimus gradus eoꝝ. ſ. qui ea q̄ aliꝭ ſi reuelata ⁊ per alios interpretata fideliter credūt hoc autem dei donū eſſe ſuperius oſtenſum eſt. Quia uero per malignos ſpūs aliqua ſimilia fiūt his quibus fides confirmatur tā in ſignoꝝ opatione q̄ in futurorum reuelatione ut ſupra dictuꝝ eſt ne per hmōi homines decepti mēdatio credāt neceſſarium eſt ut adiutorio diuine gratie inſtruantur de huiuſmodi ſpiritibus diſcernēdis ſecundum q dicitur. i. Jo. iiij. Nolite omni ſpiritui credere ſed ꝓbate ſpiritus ſi ex deo ſūt: hoc aūt gratie effectus ad inſtructionem ⁊ cōfirmationem fidei ordinatos apoſtolus enumerat. i. ad Corinth. xij. dicens. Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientie. alij autem ſermo ſcientie ſm eundem ſpiritū alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatuꝝ in uno ſpū: alij operatio uirtutuꝝ: alij prophetia alij diſcretio ſpirituum: alij genera liguarum alij interpretatio ſermonum. ¶ Per hoc autem excluditur error quorundam manicheoꝝ qui dicunt corporalia miracula non eſſe a deo facta: ſimul etiam excluditur eoꝝ error q̄tum ad hoc q dicunt prophetas non eſſe ſpiritu dei locutos. Excluditur etiam error Priſille ⁊ Mōtani qui dicebant prophetas tanq̄ arcpticios non intellexiſſe que loquebantur: quod diuine reuelationi non congruit ſecundum quam mens principalius illuminatur. In premiſſis autem gratie effectibus conſideranda eſt quedam differētia. naz etſi omnibus gratie nomē cōpetat q̄t gratis abſq; precedenti merito conferuntur: ſolus tamen dilectionis effectus ulteri⁹ nomen gratie meret ex h̄ q gratum deo facit. dicitur. n. puer. viij. Ego diligētes me diligo: vnde fides et ſpes ⁊ alia que ad fidem ordinantur poſſunt eſſe in peccatoꝛibus q̄ non ſunt deo grati: ſola autem dilectio eſt propium donum iuſtoꝛum. Quia qui manet in charitate in deo manet: ⁊ deus in eo ut dicit. i. Jo. iiij.

Est autē ⁊ alia differentia in predictis effectibus gratie cōsiderāda. nā q̄dā eoꝝ sūt ad totā uitam hōis necessarij utpote sine quibus salu⁹ eē nō potest: sicut credere: sperare: diligere: ⁊ preceptis dei obedire: ⁊ ad hos effectus necesse est habituales qualdā perfectiones hōib⁹ in eē ut ꝑm eas agere possint cuꝝ fuerit tps. Alij vō effectus sūt neccarij nō per totā uitā sꝫ certis tpib⁹ ⁊ locis: sicut facē miracula: prenūtiare futura ⁊ hmōi: ⁊ ad hos nō dāt habituales pfectiones: sꝫ ipsiōes q̄dā fiūt a deo q̄ cessant actu cessante: ⁊ eas oꝝ iterari cū act⁹ itari fuerit oportunū: sicut prophe in qualibet reuelatione nouo lumine illustrantur: ⁊ in qualibet miraculoꝝ operatione oportet adesse nouaꝝ efficaciam diuine uirtutis

¶ Q. homo indiget auxilio gratie ad perseuerādum in bono. CLV

INdiget etiam hō dine gratie auxilio ad hoc q̄ pseuēt in bono. Oē. n. qō ō se ē uariable ad hoc q̄ figat i uno idiget auxilio alic⁹ mouentis i mobilis: hō. n. variabilis ē ⁊ de malo i bonū ⁊ de bono in malū: ad hoc igī q̄ imobilr pseueret i bono qō est pseuerare indiget auxilio dino. ¶ Ad huc ad illud qō excedit uires liberi arbitrij idigꝫ hō auxilio dine gratie: sꝫ vtus liberi arbitrij nō se extendit ad hūc effectū q̄ ē pseuerare finalr in bono qō sic pz: ptās. n. liberi arbitrij est respectu eorū que sub electōe cadūt: qō āt eligit ē aliqō particulare opabile: particulare āt opabile ē qō ē hic nūc: qō igī cadit sub ptāte liberi arbitrij ē aliqd: ut nūc opandū: pseuerare āt nō dicit aliqd ut nē opabile sꝫ ꝓtinuationē opatōis p totū tps: iste igitur effectus q̄ ē pseuerare i bono ē supza ptātez liberi arbitrij: indiget igī hō ad pseuerādū in bono auxilio diuine gre. ¶ Amp. lꝫ hō p uolūtatez ⁊ libez arbitriū sit dns sui actus: nō tn ē dns suarū nāliū potētiaꝝ: ⁊ ió lꝫ liber sit ad volēdū l ad nō volēdū aliqd: n tn uolēdo facere pōt q̄ uoluntas i eo q̄ uult ad id qō uult uel eligit imobilr se hēat: h at reqrit ad pseuerātiā ut. ſ. uolūtas i bono imobilit pmaneat: pseuerātia igit nō ē i potestate liberi arbitrij: oꝝ igī adesse hōi auxiliū dine gratie ad hoc ut pseuēt. ¶ Preterea si sūt plа agētia successiue q̄z. ſ. unū agat p⁹ actionē alt⁹ cōtinuitas actōis istoꝝ nō pōt cāri ex aliq̄ uno istoꝝ qz nullū eoꝝ semp agit: nez ex oib⁹ qz nō sil agūt vñ oꝝ q̄ causet ab aliq̄ supiori qō semp agat sicut phūs ꝓbat in. viij. phicoꝝ q̄ ꝓtinuitas generationis i aialib⁹ cātur ab aliq̄ superiori sempiterno. pōam⁹ āt aliquem perseuerantem i bono eo igī sūt multi mot⁹ liberi arbitrij i bonū tēdētes sibi i uicē succedētes usq ad finē: h⁹ igī continuatiōis boni quod est perseuerantia non potest esse causa aliquis istorum motuum: quia nullus eorum semper durat: nec omnes simul: quia cum non simul sunt: non possunt simul aliquid causare: relinquitur ergo q̄ ista continuatio causetur ab aliquo superiori: indiget igitur homo auxilio superioris gratie ad pseuerādū in bono. ¶ Iterꝫ si sint multa ordinata ad unum fioem: totus ordo eorū quousq; peruenerint ad finem est a primo agente dirigente in finem: in eo autem qui perseuerat in bono sunt multi motus et multe actiones pertingentes ad unum finem: oportet igitur q̄ mot⁹ ordo istorum motuum ⁊ actionum causetur a ꝑmo dirigente in finem: ostensum est autem q̄ per auxilium diuine gratie diriguntur in ultimum finem: igitur per auxilium diuine gratie est tot⁹ ordo ⁊ continuatio bonorum operum in eo qui perseverat in bono. Hinc est quod dicitur ad ꝓbm. primo. Qui cepit in vobis opus bo. perfi. usq; in diē Jesu christi. ⁊. i. Pce. ulē. Deus omnis gratie qui uo nos in eter. glo. suam mo. pas. ipse perficiet confir. solidabitq;. Inueniuntur etiaꝫ in sacra scriptura multe orationes quibus a deo petitur perseuerantia. sicut in ps. Perfice gressus meos in se. tu. ⁊ non mo. ue. me. Et. ij. ad Thessal. ij. Deus pater noster exhor. coꝝ. uestra ⁊ confir. in omi opere ⁊ ser. bono. hoc etiam ipsuꝫ in oratione dominica petitur maxime cum dicitur adueniat regnum tuum: non enim nobis aduenier regnum dei: nisi in bono fuerimus perseuerantes: deinde autem esset aliquid a deo petere cuius ipse dator non esset: est igitur perseuerantia hominis a deo. ¶ Per hoc autem excluditur error pelagianorum qui dixerunt q̄ ad perserandum in bono sufficit homini liberum arbitrium nec ad hoc indiget auxilio gratie. Sciendum tamen est q̄ cū ille qui gratiam habet petat a deo ut perseueret in bono: sicut liberum arbitrium non sufficit ad istum effectum q̄ est perseuerare in bono sine exteriori dei auxilio: ita nec ad hoc sufficit aliquis habitus nobis infusus. habitus enim qui nobis infunduntur diuinitus secundum statum presentis uite non auferunt a libero arbitrio totaliter mobilitatem ad malum: licet per eos liberum arbitrium aliqualiter stabiliatur in bono: ⁊ ideo cū dicimus hominem indigere ad perseuerandum finaliter auxilio gratie non intelligimus q̄ sup gratiam habitualem prius infusam ad bene operandum: alia desuper infundatur ad perseuerandū: sed intelligimus q̄ habitis omnibus habitibus gratuitis adhuc indiget homo diuine prouidētie auxilio exteri⁹ gubernantis.

¶ Q. ille qui decidit a gratia per peccatū potest iterum per gratiam reparari. CLVI.

EX his ãt apparet q̄ per auxiliũ gratie hō etiam si nō p
secuerauerit sed in peccatũ cecidēit pōt
reparari ad bonũ. Eiusdē.n. vtutis est cōtinuare
salutē alicuius ⁊ iterruptã repare: sicut.n. p vtu
tem naturalē cōtinuatur sanitas in corpore: ita p
eãdem vtutē naturalē sanitas interrupta repatur
hō ãt perseuerat in bono: auxilio dine gratie ut
ostēsum est: igitur si per peccatũ lapsus fuerit ei⁹
dem gratie auxilio poterit reparari. ¶ Adhuc
agens quod requirit dispositionē in subiecto po
test suũ effectũ iprimē i subiectũ qualitercunq̄
dispositũ. ⁊ ꝓpter hoc deus qui in agendo nō re
quirit subiectũ dispositum potest absq̄ dispōe
subiecti formã naturalē inducē. utpote oũ cecũ
illuminat ⁊ mortuum uiuificat ⁊ sic de similib⁹
sed sicut nō requisit dispōem naturalem i subie
cto corporeo: ita nō requirit meritũ in uolunta
te ad gratiam ꝓferēdam q̄ sine meritis datur ut
ostensum est: ergo gratiã gratũ facientem p quã
peccata tollũt deus alicui conferre pōt etiã post
q̄ a gratia cecidit per peccatũ. ¶ Amp̄ hec sola
hō recuperare amissa non potest que per gnāti
onē ei aduenium sicut potētias naturales ⁊ mē
bra eo q̄ hō non potest iterum generari: auxiliũ
ãt gratie datur homini nō per generationē sz p⁹
q̄ iã est: pōt igitur post amissionē gratie per pec
catũ itez reparí ad peccata delenda. ¶ Itē gia
est quedam habitualis dispositio in aia ut onsũ
est: sed habitus acq̄siti p actus si amittãt possũt
itez reaquiri per actus p quos acquisiti sunt mḷ
to igitur magis gratia deo coniũgens ⁊ a peccato
liberans si amittat diuina operatione reparí po
test. ¶ Preterea in operibus dei nō est aliq̄d frus
stra sicut nec i operibus nature. hoc.n. ⁊ natura
hz a deo: frustra autem aliquid moueretur nisi
posset peruenire ad sinē motus: necessariũ est er
go quod natum est moueri ad aliquem finē: sit
possibile uenire in illũ finē: sed hō postquã i pec
catum cecidit q̄diu status huius uite durat rēa
net in eo aptitudo ut moueatur ad bonũ cui⁹
signa sunt desideriũ de bono ⁊ dolor de malo q̄
adhuc in homine remanēt post peccatũ: est igit̄
possibile hominē post peccatũ itez redire ad bo
nũ qō gratia in homine opatur. ¶ Amp̄ nulla
potentia passiua inuenitur in rez nã que n̄ possit
reduci in actũ p aliquã potentiã actiuã naturalē
multo igitur min⁹ ē aliq̄ potētia i aia humana q̄
nō sit reducibilis in actũ per potentiã actiuaz di
nã. manet ãt in aia humana etiã post peccatum
potentia ad bonũ: q̄ per peccatũ nō tollũt potē
tie nāles quib⁹ aia ordinatur ad suum bonũ: po
test igitur p dinaz potētiã reparí i bono: ⁊ sic au
xilio gratie hō pōt consequ remissionē peccatoꝝ.
Hic est quod dicitur Isa. i. Si fuerit peccata uia
ut coc. q̄i nix deal. ⁊ ꝓuer. x. Uniuersa delí. opit
ca. hoc etiã quottidie a dño nō frustra petim⁹ di
centes: dimitte nobis debita nostra. Per hoc au
tem excluditur error nouaciano: um qui dixerũt
q̄ de peccatis que hō post baptismum peccat: hō
ueniam consequi non potest.

¶ Q̄ homo a peccato liberari non potest nisi p
gratiam. CLVII.

EX eisdem ēt ostēn
di potest q̄ hō a peccato mortali re
surgere nō potest nisi per gratiam: p
peccatũ. n. mortale hō ab ultio fine auertitur in
ultimũ ãt finē hō non ordinatur nisi per gratiã
p solam igitur gratiam hō potest a peccato ꝛsur
gere. ¶ Adhuc offensa non nisi per dilectionem
tollitur: sed per peccatũ mortale hō offensaz dei
incurrit. dicitur.n. q̄ deus peccatores odit i q̄tũ
uult eos priuare ultimo fine quẽ his quos diligit
preparat: non ergo hō potest a mortali peccato
resurgere nisi per gratiam p quã fit quedaz ami
citia inē deũ ⁊ hominē ¶ Ad hoc etiã iduci pñt
oēs rōes supius posite de gratie necitate. Hic ē q̄
dr Isa. xliij. Ego sũ ipse q̄ deleo iniq̄tates tuas p
pter me: ⁊ in ps. remisisti iniq̄tatē plebis tue: ope
ruisti oia peccata eoꝝ. Per hoc ãt excludit error
pelagianoꝝ qui dixerũt hominē posse a peccato
resurgere per liberũ arbitriũ.

Qualiter homo a peccato liberatur. CLVIII

QUia uero hō non
pōt ad unũ oppositoꝝ redire nisi rece
dat ab alio: ad hoc q̄ homo auxilio
gratie ad statũ rectitudinis redeat. necessariũ ē q̄
a peccato p qō a rectitudine decliauerat recedat
⁊ q̄ hō i ultimũ finē dirigitur ⁊ ab eo auertitur
p̄cipue p uolũtatem non solum necessarium ē q̄
hō exteriori actu a peccato recedat peccare desi
nens: sed ēt q̄ recedat uolũtate ad hoc q̄ per gra
tiã a peccato resurgat: voluntate ãt hō a peccato
recedit oũ ⁊ de preterito penitet ⁊ futuꝝ uitaī p
ponit: nccium est igitur q̄ hō a peccato resurgēs
⁊ de peccato preterito peniteat ⁊ futura uitare p
ponat: si.n. hō nō ꝓponeret desistere a peccato n̄
eēt peccatũ fm se ꝺriũ uolũtati: si vo uellet dsistē
a peccato non tñ doleret de peccato preterito: n̄
eēt illud idē peccatũ qō fecit: ꝺriũ uolũtati. ē aũt
ꝺrius motus q̄ ab aliq̄ recedit: motui quo ad illō
puenít: sicut dealbatio ꝺria est denigrationi: vñ
oz q̄ per ꝺria uolũtas recedat a peccato his per
que i peccatũ inclinata fuit. fuit ãt inclinata i pec
catũ p appetitũ ⁊ delectationē circa res iferiores:

oportet igitur q̄ a pct̄o recedat p aliqua penalia quibus affligāt p hoc q̄ peccauit .sicut .n. p delectationez tracta fuit voluntas ad ꝓsēlū pcti. sic per penas ꝓfirmatur in abominatione pcti. Itē videm⁹ q̄ etiam bruta aialia a maximis voluptatib⁹ retrahūtur p dolores,verbeū oz eū qui de pct̄o resurgit nō solū detestari pecatū preteritū : sed etiā vitare futurū:est igit cōueniēs vt affligat ꝑ peccato vt sic magis cōfirmet i ꝓpolito vitādi peccata.

¶ Preterea ea que cuz labore z pena acq̄rimus magis amamus z diligētius ꝓseruamus:vnde illi qui per proprīū laborē acquirūt pecunias:minus eas expendūt q̄ q̄ sine labore accipiunt vel a parētibus vel quocunq; alio mō:sed hoi resurgenti a peccato hoc maxie necessariū ē vt statū gie z dei amorē diligenter cōseruet quē negligēter per peccatū amisit:est g̃ cōueniēs vt laborē z pena sustineat ꝑ peccatis cōmissis. ¶ Ad hec ordo iusticie hoc requirit vt peccato pena reddat:ex hoc aūt q̄ ordo seruatur in rebus sapia dei gubernantis apparet:pertinet igit ad manifestationē dine bonitatis z dei gloriā q̄ pro peccato pena reddat: sed peccator peccādo cōtra ordinē diuinitus institutū facit leges dei pretergrediendo:est igit cōueniēs vt hoc recōpenset i seipso puniēdo qō prius peccauerat: sic eni totaliter extra iordinationē cōstituet. Per hoc ergo patet q̄ postq̄ homo per gīam remissionem peccati cōsecutus ē z ad statū gie reductus: remanet obligatus ex dei iusticia ad aliquā penā pro peccato cōmisso:quā quidē penā si ꝑpria voluntate a se exegerit:per hoc deo satisfacere dicit i q̄tū cū labore z pena ordinē diuinitus institutuz exequitur pro peccato se puniendo:quē peccando transgressus fuerat ꝑpriā volūtatē sequēdo: si aūt a se hanc penā ñ exigat cū ea que diuine prouidētie subiacēt iordinata remanere non possint: hec pena infligetur ei a deo:nec talis pena satisfactoria dicetur cū ñ fuerit ex electione patiēt.is : sed dicet purgatoria quia alio puniente q̄i purgabit dū quicqd inordinatū fuit in eo ad debitum ordinez reducet. hinc est quod apostolus dicit.i.ad cor'. xi. Si nos metipsos diiudicaremus:nō vtiq; iudicaremur:dū iudicamur aūt a domio corripimur : vt nō cum hoc mūdo dānemur. Cōsiderandū tm̄ q̄ cū mens a peccato auertitur:tā vehemens pōt esse peccati displicētia z inhesio mētis ad deū q̄ ñ remanebit obligatio ad aliquā penā:nā vt ex predictis colligi potest pena quā quis patit post peccati remissionē:ad hoc necessaria est vt mens firmet⁹ bono inhereat : hoīe per penas castigato: pene eni medicine q̄dā sūt:z vt etiā ordo iusticie seruetur dā qui peccauit sustinet penā:dilectio aūt ad deū sufficit mentē hominis firmare in bono pcipue si vehemens fuer.t:displicētia aūt culpe preterite cū fuerit intensa magnū affert dolorem:vñ ꝑ vehemētiam dilectiōis dei:z odij pcti ꝓteriti:excludit necessitatis satisfactorie vel purgatorie pene: z si nō sit tanta vehemētia q̄ tollit penā excludat: tm̄ quāto vehemēti⁹ fuerit tanto minus de pena sufficiet. Qō vero ꝑ amicos facim⁹: per nos ipos facere videmur:quia amicicia ex duob⁹ facit vnū per affectuz z pcipue dilectio charitatis:z iō sicut per seipsum ita z p aliuz pōt aliq̄s satisfacē deo pcipue cū necessitas fuerit:nam z penā quam amicus ꝓpter ipsum patit reputat aliq̄s ac si ipse pateret: z sic pena ei non deest dū patienti amico ꝓpatit z tanto amplius quāto ipse est ei cā patiēdi: z iterum affectio charitatis i eo qui ꝑ amico patit facit magis satisfactionez deo acceptam q̄ si pro se pateret:hoc enim est ꝑmpte charitatis:illud aūt est necessitatis:ex quo accipit q̄ vnus ꝑ alio satisfacē pōt duz vterq; in charitate fuerit. ¶ Hinc ē q̄ apls dic Gal'.vj. Alī alterius onera portate: z sic adimplebitis legem xp̄i.

¶ Qrōnabilit hoi imputat si ad deū nō cōuertat q̄uis hoc sine gratia ñ possit. CLIX.

QUam aūt sicut ex premissis habetur in finem vltimum aliquis dirigi non possit nisi auxilio dine gie:sine qua etiam nullus pōt habē ea que sūt ncēia ad tendēdum in vltimū finē sicut est fides: spes:dilectio:z perseuerantia: pōt alicui videri q̄ non sit hoi ꝑparandū si predictis careat pcipue cū auxiliuz dine gie mereri nō possit nec ad deū ꝓuēti nisi deus eū ꝓuertat : nulli.n.iputat qō ab alio dependet:q̄ si hoc ꝓcedat plura incōueniētia ꝓsequāt: primū est:seq̄t eni qō ille qui fidē nō hz nec spem nec dilectōz dei nec pseuerantiā i bono:ñ sit pena dign' :cū expisse dicat Joh.iij. Qui icredul⁹ est filio:nō vi.vi.sz ira dei ma.su.eū:z cū null⁹ ad beatitudinis finē sine p̄missis pueniat sequet vlt⁹ q̄ aliq̄ hoies sit q̄ nec btitudinē ꝓsequāt nec penā patiātur a deo:cui⁹ cōtrariū ondit ex eo qō dicit Math.xxv.qō oib⁹ in dino iudicio exītib⁹ dicet Uenite pos.para.vobis reg. vel discendite i ignez eternū. ¶ Ad h⁹ aūt dubitatiōis solutionē ꝓsiderandū ē q̄ sz aliq̄s ꝑ motum liberi arbitrij dīnā gīaz nec ꝓmereri nec aduocari possit:pōt tm̄ seipsum impedire ne eā recipiat.dī.n.ō q̄busdā Job.xxj.dixerunt deo. Recede a nobis sciam:via.t.no.z Job xxiij. Ipi fuerunt rebelles lui:z cū hoc sit i ptāte liberi arbitrij ipedire dine gie receptiōez vl̄ non impedire:nō imerito in culpā iputat ei q̄ ipedimētū pstat gie receptiōi:deus.n. q̄tū i se ē paratus ē oib⁹ gīam dare:vult.n.oēs ho.sal.fieri:z ad agnitiōez vitat venire vt dī.i.ad Thimoth.ij. sz illi soli gīa puāt:q̄ i seipsis gie ipedimētū pstat:sicut sole mūduz illuminānte in culpā imputatur ei qui oculos

t

claudit si ex hoc aliquod malū sequat licz videre nō possit nisi lumine solis ꝓueniat.

¶ Q̄ hō in peccato existens sine gr̄a pctm̄ vitare non potest. CLX.

QUod autē dictuz est i potestate liberi arbitrij esse ne ipedimētū gr̄e ꝓstet .ꝓpetit his i q̄b⁹ nālis potētia itegra fuerit. si aūt per iordinatōnē p̄cedentē declinauerit ad malū nō erit oio in ptāte ei⁹ nullū ipedimētū gr̄e ꝓstare. ꝛ si.n. ad aliq̄ momētuz ab aliquo pcti actu pticulari possit abstinē ꝓpa ptāte. si tm̄ diu sibi relinq̄t i pctm̄ cadet p q̄ gr̄atie ipedimētū ꝓstatur. Cū.n. mens hois a statu rectitudinis declinauerit manifestū est q⁹ recessit ab ordine debiti finis. illud igit q̄ deberet e̊ in affectu p̄cipuū tā⁹ vltim⁹ fis efficit min⁹ dilectū illo ad q̄ mēs iordiate ꝓuersa ē sicut in vltimū finē. q̄cūq⁹ igit occurrerit aliq̄d ꝓueniēs iordinato fini repugnās fini debito. eligetur nisi reducat ad debitū ordinē ut finē debitum oīb⁹ ꝓferat q̄ ē gr̄e effect⁹. dū aūt eligit aliq̄d q̄ repugnat vltio fini. ipedimētū ꝓstat gr̄e q̄ dirigit i finem. vñ manifestū est q⁹ p⁹ pctm̄ nō pōt hō absti nere ab oi pctō añ⁹ p gratiam ad debitū ordinez reducat. Preterea .cū mēs iclinata fuēit ad aliq̄d n̄ se iam hz equalit̄ ad vtrūque oppositoꝝ sz magis ad illud ad q⁹ est iclinata. illud autem ad q̄ mens magis se hz eligit nisi p rōis discussionē ab eo q̄dā sollicitudie abducat. vñ ꝛ i repētis signū iterioris habit⁹ p̄cipue accipi pōt. non est aūt possibile mētē hois ꝓtinue i ea vigilantia esse ut p rōnē discutiat q̄cq̄d debet velle uel agere. vñ ꝓsequit⁹ q⁹ mens aliq̄n eligat id ad q̄ ē iclinata inclinatiōe manēte. ꝛ ita si inclinata fuerit in peccatuz non stabit diu quin peccet ipedimētū gr̄e p̄stās nisi ad statū rectitudis reducat. ¶ Ad hec etiā opāt ipet⁹ corpaliū passionum ꝛ appetibilia fm sensū ꝛ plurime passiones ꝛ occasiones male agēdi q̄b⁹ de facili homo ꝓuocat ad peccādū nisi retrahat p firmā inhesionem ad vltimū finē quā gr̄a facit. Unde apparet stulta pelagianorū opio q̄ dicebāt hoiem i pctō existētē sine gr̄a posse vitare pctā. cui⁹ ꝓtrariū apparet ex hoc q⁹ ps. petit. Dū defecerit virt⁹ mea ne dere. me et dñs orare nos docz: Et ne nos iducas i temptationē. sz libera nos a malo. Quāuis aūt illi qui in pctō sunt vitare nō possūt p ꝓpriam ptātem quin ipedimētū gr̄e p̄stēt uł ponāt ut oīnū est nisi auxilio gr̄e ꝓueniat. nihilominus tm̄ hoc eis iputat ad culpā: quia hic defectus ex culpa p̄cedente in eis relinquit: sicut ebri⁹ ab homicidio nō excusat q̄ p ebrietatē cōmittit quā sua culpa incurrit. Preterea licet ille qui ē in peccato nō hēat hoc in propria ptāte q⁹ oīo vitet peccatū: habet tm̄ potestatē nūc vitare hoc uł illud pctm̄ vt dictum est. vñ q̄ cunq⁹ cōmittit: voluntarie ꝓmittit. ꝛ ita non īmerito ei iputatur ad culpam.

¶ Quod de⁹ aliquos a pctō liberat. ꝛ aliquos i peccato reliquit.

LIcet autem ille q̄ peccat ipedimētū gratie prestet: ꝛ in q̄tū ordo rerū exigit gratiā nō debet recipere: tm̄ quia deus p̄ter ordinē rebus indit̄ operari pōt: sicut cū cecū illumiat vel mortuū resuscitat: iterdū ex abundātia bonitatis sue etiā eos q̄ ipedimētū gratie p̄stant auxilio suo ꝓuenit auertēs eos a malo ꝛ cōuertēs ad bonū: ꝛ sicut nō oēs cecos illuminat nec oēs languidos sanat vt ex īllis q̄s curat opus virtutis eius appareat ꝛ in alijs ordo nature seruet: ita nō oēs q̄ gratiā ipedit auxilio suo ꝓuēit vt auertāt a malo ꝛ cōuertat ad bonū: sz alios i q̄b⁹ vult sua misericordiā apparere ita q⁹ in alijs iustitie ordo manifestet. Unde ē q⁹ aplus dicit Ro. ix. volēs deus ostēdere irā ꝛ notā facere potētiā suā sustinuit i multa patia vasa ire apta in interitū vt ostēderet diuitias glorie sue in vasa misericordie q̄ preparauit in gloriā. Cū aūt deus hoies q̄ in eisdē peccatis detinent: hos q̄dem ꝓueniens ꝓuertat: illos aūt sustineat siue ꝓmittat fm ordine rerū ꝓcedere: nō ē rō inquirēda quare hos cōuertat ꝛ nō illos: hoc aūt ex simplici eius voluntate dep̄ēdet: sicut ex simplici eius voluntate ꝓcessit q⁹ cū oia fierēt ex nihilo: quedā facta sūt alijs digniora: ꝛ sicut ex simplici voluntate ꝓcedit artificis vt ex eadez materia similiter disposita q̄dā vasa formet ad nobiles vsus ꝛ quedā ad ignobiles. Unde ē q⁹ aplus dicit ad Ro. ix. An non hz potestatē figulus luti ex eadē massa facē aliud q̄ dē vas in honorē: aliud vero in contumeliā. Per hoc aūt excludit error Origenis qui dicebat hoes ad deū cōuerti ꝛ non alios ꝓpter aliqua opera q̄ anime eoꝝ fecerāt anteq̄ corpibus vnirent q̄ q̄dē positio in .ij. libro improbata est.

¶ Q̄ deus nemini est causa peccandi CLXII.

QUāuis aūt quosdam peccatores de⁹ ad sen̄ cōuertat sz in peccatis secūdū eoꝝ merita eos relinquat: nō tamē eos ad peccādū inducit: hoies eni peccant p hoc q⁹ deuiāt ab ipso qui est vltim⁹ finis vt ex superioribus pz: cū aūt omne agēs agat ad ꝓpriū finē ꝛ sibi ꝓuenientē: impossibile ē q⁹ deo agente aliqui auertant ab vltimo fine q̄ deus ē:

ipossibile igitur ē q deus aliquos peccare faciat.
¶ Item bonuz causa mali esse non potest: sz pec catū est hois malum: cōtrariat eni ꝓpo hominis bono qō ē viuere secūdū rōez: ipossibile est igitur q deus sit alicui cā peccandi. Preterea ois sapien tia z bonitas hois deriuatur a sapiētia z bonita te diuina sicut quedā silitudo ipsius: repugnat āt sapie z bonitati humane q aliquē peccare faciat igitur multo magis diuine. ¶ Ad hec peccatum omne ex aliquo defectu ꝓuenit ꝓximi agentis nō aūt ex influentia primi agētis: sicut peccatū clau dicationis ꝓuenit ex indispositione tibie nō autez ex virtute motiua cū tñ ex ea sit q̄cq̄d de pfectiõe motus in claudicatione apparet: ꝓximū āt agēs peccati humani ē voluntas: est igitur defectus pec cati ex voluntate hois nō autem ex deo qui est ꝓ mus agēs: a quo tamē ē quicq̄d ad perfectionem actionis ptinet i actu peccati. Dinc est q dr Eccl. xv. Non dicas: ille me iplanauit: non eni necessa rij sūt ei hoies ipij z infra // Nemini mādauit ipie agere: z nemini dedit spatiū peccandi: z Jac. pri mo dr. Nemo cū tēptatur dicat quoniā a deo tē tet: deus eni interpretator malorū ē. Inueniuntur tamen quedā in scripturis ex quibus videtur q ō us sit aliquibus causa peccādi: dicitur eniz Exo. x. Ego induraui cor Pharaonis z seruoz illius: z Isa. vi. Excreca cor populi huius: z aures ei⁹. ag. ne forte videant oculis suis z cōuertantur: z sanē eos: z Isa. lxiij: Errare nos fecisti de vijs tuis: idu rasti cor nostrū ne timeremus te: z Ro. primo dr Tradidit illos de⁹ in reprobū sensum vt faciant que nō conueniunt: que oia secundū hoc itell gē da sūt quod dez aliquib⁹ nō confert auxiliū adui tandum pctm̄ quod alijs quibusdā cōfert: hoc āt auxiliuz nō solum infusio gīe sz etiam exterior cu stodia per quā occasiões peccandi hoi ex dina ꝓ uidentia tolluntur: z prouocantia ad pctm̄ com primūt: adiuuat etiā deus hoiem contra pctm̄ p naturale lumē rōnis z alia naturalia bona que hoi confert. cū ergo hec auxilia aliq̄b⁹ subtrahit pro meriro sue actionis secundum q eius iustitia exigitur dicitur eos obdurare vel excecare vel ali quid eoz que dicta sunt.

¶ De ꝑdestinatione. reprobatiõe z electione diuina. CLXIII

Quia uero ostēsū est q diuina operatione aliqui dirí guntur in vltimū finez per gīaz adiu ti: aliqui vero eodem auxilio gīe deserti ab vltio fine decidunt: oia autem que a deo aguntur: ab eterno per eius sapiam prouisa z ordinata sunt vt supra ostensum est: necesse est predictam boiuz di stinctionē ab eterno a deo esse ordinatā: secunduz ergo q quosdā ab eīno ꝓordinauit vt dirigēdos i vltimū finē dicit eos ꝑdestinasse: vnde aplus dicit ad Eph̄. primo. Qui ꝑdestinauit nos i adoptio nem filioz fm ꝓpositum voluntatis sue. Illos āt quibus ab eterno disposuit se gīam nō daturum dr reprobasse vl odio habuisse: fm illud qō habe tur Malach̄. primo. Jacob dilexi. Esau āt odio habui. rōne vo ipius distinctiōis scōm q quosdā reprobauit z quosdā ꝑdestinauit attenditur dina electio: de qua dr Eph̄. pmo eligit nos in ipso āte mūdi constitutionē. Sic igitur pz q ꝑdestinatio z electio z reprobatio est quedam ps diuine ꝓui dentie secundum q homines ex diuina prouiden tia ordinātur i ultimū finem: vñ per eadem mani stū esse potest q ꝑdestinatio z electio necessitatez non inducunt: quibus z supra ostensum est q di na prouidentia cōtingentiam a reb⁹ non aufert. Qz autem predestinatio z electio causam non ha beant ex aliquibus hūanis meritis: pōt fieri ma nifestum non solum ex hoc q gīa dei que est ꝑde stinatiōis effectus meritis non preuenitur sed oia merira precedit humana vt ostensū est: sed etiam manifestari pōt ex hoc q diuina voluntas z ꝓui dentia est prima causa eorum que fiunt: nil autez potest esse causa voluntatis z prouidentie diuine licet effectuum prouidentie z similiter predestina tionis vnus possit alterius esse causa. Quis enim vt apostolus dicit prior dedit illi z retribuetur ei: quoniam in ipso z in ipso z per ipsum sūt omnia ipsi honor z gloria in secula seculoz amē.

¶ Explicit liber tertius. Incipit quartus.
// Capitulum. I. Proemium.

Ece hec ex pař te dicta sunt viarum eius: z cuz vix paruam stillā sermonū eius audiuerimus: quis poterit toni truū magnitudinis eius itueri? Job. xxvj. Intellect⁹ hūanus a rebus sensibilibus cōnaturaliter sibi scientiam capiens ad intuendā diuinā substantiā in seipsa q̄ super omnia sensibi lia imo super omnia alia entia ꝓportionaliter eleuatur ptingere p seipsum nō valet. Sed quia p fectum hominis bonum est vt quoquo mō deum cognoscat: tam nobilis creatura omnino in vanū esse videretur velut finem proprium attingere nō valens: datur homini quedam via per quam in dei cognitionez ascendere possit vt. s. quia omnes rerum perfectiones quodam ordine a summo re rum vertice deo descendunt: ipse ab inferioribus incipiens z gradatim ascendens in dei cognitionē ꝓficiat. // Nam z in corporalibus motibus eadez

ē via q̄ descendit ⁊ ascēdit rōne ꝓncipiꝝ ⁊ fines distincta. Predicti autē descensus pfectionuꝫ a deo duplex est ratio. Una quidem ex parte ꝑme rū originis: nam diuina sapientia vt perfectio essꝫ in rebus res ꝓduxit in ordine ut creaturaruꝫ vniuersitas ex sūmis rerū ⁊ infimis compleret. Alia vero ratio ex ipis rebus procedit: nā cū cause sint nobiliores effectibus: ꝑmo quidē cāta deficiūt a ꝑma cā que deus ē q̄ tñ suis effectibus ꝑeminent: ⁊ sic deinceps quousq; ad vltia rerū pueniat. Et q̄ in sūmo rerū vertice deo pfectissima vnitas inuenitur: ⁊ vnūquodq; quāto ē magis vnū tanto est magis vtuosū ⁊ digniue: cōsequēs ē vt quātuꝫ a ꝑmo principio receditur: tanto maior diuersitas ⁊ variatio inueniat in rebus: oꝫ igitur ꝓcessuꝫ emanationis a deo vniri: quidē in ipso principio: multiplicari aūt fꝫ res infimas ad quas termiat: ⁊ ita secūdū diuersitatē rerū apparet viarū diuersitas quasi ab vno principio inchoatarū: ⁊ termiatarū ad diuersa. Per has igitur vias intellectus noster in dei cognitionez ascendē pōt: sed ꝓpter debilitatē intellectus nostri nec ipsas vias pfecte cognoscē possumus nā cū sensus vnde nostra cognitio incipit circa exteriora accidētia vsus que sūt fm se sensibilia: vt color ⁊ odor ⁊ huiusmodi: itellectus vix per huiusmodi exteriora pōt ad pfectā noticiā exterioris nature peruertē etiā illarū rerū quarū accidentia sensu pfecte cōprehendit: multo igit̄ minꝰ pertingere poterit ad ꝓprehendendū naturas illarū rerū quarū pauca accidentia capimus sensu: ⁊ adhuc minus illoꝝ quorū accidētia capi non pñt ⁊si per quosdā deficientes effectus pticipant: sed ⁊ si ipse nature rerum essent nobis cognite: ordo tamen earum secundum q̄ a diuina ꝓuidētia ⁊ adinuicem disponunt ⁊ dirigunt in finem tenuit̄ nobis notus esse potest: cū ad cognoscendā rationem diuine ꝓuidentie non pertingamus: si igitur ipe vie imperfecte cognoscūtur a nobis: quomodo p eas ad pfecte cognoscendum ipsarum viarū ꝓncipiū poterimus puenire: quia sine proportione excedit vias predictas: etiam si vias ipsas cognoscceremus perfecte nondū tamē pfecta principiā cognitio nobis adesset. Quia igitur debilis erat dei cognitio ad quā homo p vias predictas itellectuali quodā quasi intuitu ptingere poterat ex superabūdanti bonitate vt firmior esset hois de deo ꝓgnitio quedam de seipo hoibus reuelauit que intellectū humanū excedūt: in qua quidē reuelatione fm congruentiaꝫ hois quidā ordo seruat vt paulatim de imperfecto veniat ad pfectuꝫ sicut in ceteris rebꝰ mobilibus accidit: ꝑmo igit̄ sic homini reuelātur vt tñ non intelligantur sed soluꝫ quasi audita credant: quia intellectus hois fm hūc statuꝫ quo sensibilibus ē cōnexus ad ea intuenda que oēs ꝓportiones sensus excedūt ōnino eleuari nō potest: sed cū a sensibiliū cōnexione fuerit liberatus tunc eleuabitur ad ea que releuant intuenda. Est igit̄ triplex cognitio hois de diuis: quarū ꝑma ē secūduꝫ q̄ homo naturali lumine rōnis per creaturas in dei cognitionē ascendit. Secūda ē ꝑut diuina vitas intellectū humanū excedens per modū reuelationis i nos descendit: nō tamē quasi demonstrata ad videnduꝫ sed quasi sermone prolata ad credendū. Tertia est secundun q̄ mens humana eleuatur ad ea que sunt reuelata perfecte intuenda. Hanc igitur triplicem cognitionē Job in vbis ꝑpositis insinuat. Qui eni dicit. Ecce hec ex parte dicta sunt viarū eius: ad illā cognitionē pertinet qua per viā creaturarū in dei cognitionē noster intellectus ascendit: ⁊ q̄ has vias imperfecte cognoscimus: recte adiūxit ex parte. Ex parte eni ꝓgnoscimus: sicut aplus dicit. i. ad Cor̄. xiij. Quod vo subdit: ⁊ cū vix paruā stillā sermonū eius audiuerimus: ad secundā cognitionē pertinet ꝓut d uia nobis credenda per modū locutiōis reuelant. Fides eni vt dicit Ro. x. est ex auditu: auditus autez per verbū dei: de quo etiā dicit Joh. xvij. Sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est sic igit̄ quia reuelata veritas de diuinis non videnda sed credenda ꝓponitur: recte dicit audiuerimus: q̄ vero hec iperfecta cognitio effluit ab illa perfecta cognitione q̄ diuina vitas in seipa videt dū a deo nobis mediantibus angelis reuelat qui vident faciez patris: recte nominant stillā: vñ ⁊ Joel. iij. dr. In die illa stillabunt montes dulcedinem: sed q̄a nō omnia mysteria que in prima veritate visa angeli ⁊ a ꝙ beati ꝓgnoscunt sed quedam pauca nobis reuelant: signanter addidit paruā: dicit enim Eccli. xliij. Quis magnificabit euꝫ sicut est ab initio? multa abscondita sunt maiora his: pauca eni vidimus operum eius: ⁊ dominus discipulis dicit Johā. xvj. Multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo: hec etiam pauca que nobis reuelantur sub quibusdā similitudinib⁹ ⁊ obscuritatibus verboꝝ nobis ꝓponuntur vt ad ea quoq; capienda soli studiosi perueniāt: alij vero quasi occulta venerentur: ⁊ increduli lacerare non possint: vnde dicit apostolus. ꝑmo ad Cor̄. xiij. Videmus nunc per speculum in enigmate sic gnanter igitur addidit vix: vt difficultas ostenderetur: quod vero subdidit. Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri: ad tertiam cognitionem pertinet qua prima veritas cognoscetur: non sicut credita sed sicut visa. Videbimus eni cū sicuti est vt dicitur ꝑmo Joannis tertio: vnde dicit intueri. nec aliq̄d modicū de diuinis mysterijs percipietur sed ipsa maiestas diuina videbitur ⁊ ois bonoꝝ perfectio: vnde oēs ad Moysez dixit Exo. xxxiij. Ego ostendā tibi oē bonum: recte ergo dicit magnitudinis. Non autem proponetur

ueri

tas hoi aliquibus velaminibus ocultata sed oio manifesta. vñ dominus discipulis suis dicit Joh. xvj. Venit hora cum iam nó in ꝓuerbꝫ lo. vo. sz palã de ꝓie meo ãnuntiabo vobis signanter ergo dicit tonitruũ ad manifestationẽ ĩsinuãdã. Cõpe tunt aũt verba ꝓmissa nõ ꝓposito: nam in ꝓcedentib' de diuinis sermo ẽ habitus ꝫ q̃ ad cognitionẽ diuinoꝝ naturalis rõ per creaturas peruenire põt: imperfecte tñ ꝛ ꝑm ꝓpꝛiũ possibilitatez ingenij: vt sic possimus dicere cuz Job: Ecce hec ex parte dicta sunt viaꝝ eius. Restat autẽ sermo habendus de his que nobis reuelata sunt diuitus vt credenda excedentia ĩtellectuz humanũ. Circa que qualiter ꝓcedendũ sit ꝓmissa verba nos docent: cum enim veritatem vix audiuerim' i sermonibus sacre scripture q̃si stillam paruã ad nos descendentẽ: nec possit aliquis in huius vite statu tonitruũ magnitudinis ĩtueri: erit hic modus seruãdus vt ea que in sermonibus sacre scripture sunt tradita quasi ꝓncipia sumãtur: ꝛ sic ea que in sermonibus predictis occulte nobis tradũtur studeamus vtcũq; mente capere a laceratiõe infidelium defendendo: vt tñ ꝓsumptio pfecte cognoscendi non affit ꝓbanda. n. sunt h' mõi auctoritate sacre scripture nõ autem ratione naturali: sed tamẽ ostendendũ est q̃ rõni nãli non sunt opposita vt ab impugnatione infidelium defendantur: qui etiam modus in principio huius operis predeterminatus est. ¶ Quia vero naturalis ratio per creaturas in dei cognitionem ascendit: fidei vero cognitio a deo in nos econuerso diuina reuelatione descendit: est aũt eadem via ascensus ꝛ descensus: oportet eadem via ꝓcedere in his que supra rationem creduntur: qua in superioribus ꝓcessũ est circa ea que ratione ĩuestigantur de deo vt ꝓmo scilicet ꝛ ea tractentur que in ipso deo supra rationẽ credenda ꝓponunt: sicut est cõfessio trinitatis. ¶ Secundo autem de his que supra rationem a deo sunt facta: sicut op' incarnationis et que sequũtur ad ipsaz ¶ Tertio vero ea que supra rationem in vltimo hoiũm fine expectantur: sicut resurrectio ꝛ glorificatio corꝝ: ꝑpetua beatitudo animarum: ꝛ que his cõnectuntur.

¶ Q: sit generatio: paternitas et filiatio in diuinis. I I

PRincipium autẽ considerationis a secreto diuine generationis sumentes: quid de ea secunduz sacre scripture documenta teneri debeat premittamus: de hinc vero ea que contra veritatem fidei infidelitas adinuenit: argumenta ponamus: quoꝝ solutione subiecta: huius considerationis ꝓpositum consequemur // Tradit igitur nobis sacra scriptura in diuinis paternitatis ꝛ filiationis nomina. Jesum christum filium dei contestans: quod in scriptura noui testi frequentissime inuenitur: dicitur enim Mathei. xj. Nemo nouit filium nisi pater neque patrem quis nouit nisi filius. Ad hoc Marcus suum euãgeliam icepit dicens. Initium euangelij Jhu christi filij dei. Johanes etiam euangelista hoc frequẽter ostendit: dicitur enim Joh. iij. Pater diligit filium ꝛ omnia dedit in manu eius: ꝛ Joh. v. // Sicẽ pater suscitat mortuos ꝛ viuificat: sic et filius quos vult viuificat Paulus etiam apostolus hec verba frequenter interserit: dicit enim Romanos primo. Segregatum in euangelium dei quod aũ ꝓmiserat per ꝓphetas suos in scripturis scis ꝺ filio suo: ꝛ ad Hebreos primo Multiphariã multisq; modis olim deus loquens patribus in ꝓphetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Hoc etiam traditur licet raxius in scriptura veteris testi dicitur enim ꝓv. xxx. Quod nomẽ est eius: ꝛ quod nomen filij eius sit nosti? In ꝑs etiam legitur: dominus dixit ad me: filius meus es tu: ꝛ iterum Ipse inuocauit me: pater meus es tu. Et q̃uis hec duo vltima verba aliqui vellent ad sensum alium retorquere: vt quod dicitur: dominus dixit ad me filius meus es tu: ad ipsũ David referatur: qꝺ vo dicitur: // Ipse inuocauit me pater meus es tu. Salamõi attribuatur: tamẽ ea que coniunguntur vtriq; hoc non oino ita esse ostendunt: neq; enim David potest competere qꝺ additur: ego hodie genuite: ꝛ quod subditur. Dabo tibi gentes hereditatem tuam ꝛ possessionem tuam terminos terre: cum eius regnum non vsq; ad terminos terre fuerit dilatatum vt hystoria libri regum declarat. Neq; etiam Salomõi potest omnino competere quod dicitur: ipse inuocauit me pater meus es tu: cum subdatur. Ponaz in seculum seculi se. ei'. ꝛ thro. eius si. di. ce. vnde dat intelligi q̃ quia quedam premissis uerbis annexa David uel Salomoni possint congruere: quedaz vero nequaq̃: q̃ de David ꝛ Salomone hec vba dicantur ꝑm morem scripture in alterius figuraz in quo vniuersa compleatur. Quia vero nomia patris ꝛ filij generatione aliqua cõsequũtur: ipsũ etiã diuine generationis nomen scriptura non tacuit: nam ꝛ in ꝑs. ut dictũ ẽ legitur: ego hodie genui te: ꝛ puer. viij. dicitur. Nondum erant abyssi: ꝛ ego iam concepta eram: ante colles ego parturiebar: uel secundum aliam litteram. Ante omnes colles generauit me dominus: dicit ẽt Isa. vltimo Nũquid ego qui alios parere facio: ipse nõ pariã dicit dominus: si ego qui generationẽ ceteris tribuo

sterilis ero ait dominꝰ deꝰ: Et licz dici possit hoc esse referēdū ad mūltiplicationē filiorꝫ ifrl̄ de captiuitate reuertētiū in terrā suā: quia ꝑmittit. Parturiuit ⁊ peperit syon filios suos: tamen hoc ꝓposito nō obsistit: ad quodcūqꝫ n. rō aptet: ipsa tñ rō que ex dei ore iducit firma ⁊ stabilis manz: vt si ipse alīs generationē tribuat sterilis ñ sit // Nec esset cōueniens vt qui alios vere generare facit: ipse non vere sed per similitudinē generet cū oporte at nobilius esse aliq̄d i causa q̄ in causatis vt ostē sū ē. Jo. etiā ꝑmo dicit. Vidimꝰ gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a patre: ⁊ iterū. Unigenitus filius qui est in sinu patris ipse enarrauit: ⁊ Paulus: dicit Hebre. ꝑmo. Et cū iterū introducit primogenitū in orbē terre: dicit: ⁊ adorēt eū ōnes angeli dei.

¶ Q̄ filius dei sit deus. III.

QOnsideranduz tamen q̄ ꝑdictis nominibꝰ diuina scriptura vtit etiaz ad creationē rerum ostendēdam. dī. n. Job. xxxviij: Quis ē pluuie pr̄ vel quis genuit stillas rozis: de cuius vtero egressa ē glacies: ⁊ gelu de celo quis genuit. Ne igit̄ nihil aliud ex paternitatis filiationis ⁊ generatiōis vocabulis intelligeret q̄ creationis efficatia: addidit scripture auctoritas vt eū quē filiuz ⁊ genitū noiabat etiā deū esse nō taceret vt sic ꝑdicta generatio aliquid amplius q̄ creatio intelligeret. dī. n. Joā. ꝑmo. In principio erat verbū ⁊ verbū erat apud deū: ⁊ deus erat verbū. Et q̄ verbi nomine filius intelligat: ex cōsequētibus ostendit: nam subdit. Verbum caro factū est: ⁊ habitabit in nobis: et vidimus gloriā eius gloriaz quasi vnigeniti a ꝑre: ⁊ Paulus dicit Titum. iij. Apparuit benignitas ⁊ hūanitas saluatoris nostri dei. Hoc etiam veteris testamēti scriptura nō tacuit Christū deuz nominans: dicitur eni in ps. Sedes tua deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui: dilexisti iusticiā ⁊ odisti iniquī. Et q̄ ad Christum dicat patet per id quod subdit: ꝓpterea vnxit te deus deus tuus oleo letitie ꝑ consortibus tuis: ⁊ Isa. ix. dicitur. Paruulus natus est nobis: ⁊ filius datus est nobis: ⁊ factus ē principatus super humerū eius: ⁊ voca. no. eius admi. consi. deus for. pat fu. secu. prin. pacis. Sic igitur ex sacra scriptura docemur filium dei a deo genitum: deum esse: filium autem dei Jesum Christū Petrus confessus est: ei dicens. Tu es Christus filius dei viui: ipe igitur ⁊ vnigenitus est ⁊ deus est..

¶ Quid opinatus sit Fotinus de filio dei: ⁊ eius improbatio. IIII.

NUnc autem dō etrine vitatē quidam peruersi hoies suo sensu metiri ꝓsumētes de premissis vanas ⁊ varias opiones cōceperūt quorum q̄dam considerauerunt hanc esse scripture consuetudinem eos q̄ diuina gratia iustificant filios dei dici secūdum illud Jo. ꝑmo. Dedit eis potestatez filios dei fieri his qui credunt in noie eius: ⁊ Ro. viij. dicit. Ipse. n. spiritus testimonium reddit spiritui nostro q̄ sumus filij dei: ⁊ ꝑmo Jo. iij. Uidete qualem charitatē dedit nobis pater vt filij dei nominemur ⁊ simus: quos etiaz a deo genitos eē scriptura non tacet: dicitur. n. Jac. ꝑmo. Uoluntarie eni genuit nos verbo veritatis: ⁊ ꝑmo Jo. iij dicit. Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit: quoniā semen ipsius in eo manet: ⁊ quod est mirabilius eisdem nomen diuinitatis ascribitur: dominus enim dixit ad Moisen. Ego constitui te deum Pharaonis: ⁊ in ps. Ego dixi dij estis: et fi. ex. oēs: ⁊ sicut dominus dicit Joan. x. illos dixit deos: ad quos sermo dei factus est. Per hunc modum opinantes Jesum Christum purū hominez esse ⁊ ex Maria virgine initiū sūpsisse: ⁊ per beate vite meritū diuinitatis honorem ꝑ ceteris fuisse adeptum: estimauerūt eum similiter alīs hominibus per adoptionis spiritum dei filium et ꝓ gratiā ab eo genitū ⁊ per quādaz assimilationem ad deū in scripturis dici deū: non per nām sz per consortiū q̄dam dina bonitatis: sicut ⁊ de sactis dicitur. ij. Pe. i. ꝑmo Ut efficiami diuine cōsortes nature fugientes eius que in mūdo est ꝓcupiscentie corruptionem. Hanc aūt pōnem sacre scripture auctoritate confirmare nitebantur dicit enim dominus Math. vlt̄. Data est mihi oīs prās in celo ⁊ i terra: q̄ si añ tpa deus esset: ptātem ex tpe non accepisset. Item Ro. primo dicitur de filio q̄ factus est ei scilicet deo ex semie Dauid secundum carnē ⁊ q̄ predestinatus est filius dei in virtute: q̄ autē predestinatur ⁊ factū est: videtur nō esse eternuz. Idem apl̄s dicit ad Phil. ij. Factus est obediēs vsque ad mortē: mortem autem crucis: ꝓpter q̄ ⁊ deꝰ exaltauit illū: ⁊ dedit illi nomē quod est super oē nomē: ex quo videtur ostendi q̄ ꝓpter obdiētie ⁊ passionis meritū dino sit honore donatus ⁊ sup oia exaltat⁹. Petrus etiā dicit Actū. ij. certissime ergo sciat oīs domus isrl̄ da dñz eū ⁊ xp̄z deus fecit hunc Jhm quē vos crucifixistis: videt igitur ex tpe deꝰ eē factus nō añ tpa natꝰ. Adducūt etiā in fulcimētū sue opionis ea que in scripturis d̄ xpo ad defectū ptinē videt: sicut q̄ femineo portatur vtero: ⁊ perfectū etatis accepit: esurie passus est: ⁊ lassitudie fatigatus: ⁊ morti subiectus: q̄ sp̄ ꝓfecit: in diuq̄ se nescire diez confessus est: ⁊ mortis terrore

ꝓcessus ē ⁊ alia hᵐoi q̄ deo ꝑ naturā exñti ꝙuē nire nō posset: vñ ꝯcludūt q ꝑ meritū honorē di nū adeptꝰ est ꝑ gr̄ā nō q eēt nāe dine. ¶ Hanc ār pōnē ꝓmo adiuenerūt ḋḋā antiqui heretici Ebe rintus ⁊ Ebion quā pᵒea Paulus samosetanus ĩstaurauit ⁊ postea a Fotino ē ꝓfirmata vt ḋ hec dogmatizant fotiniā nūcupent. Diligent autē ver ba sacre scripture cōsiderātibus apparet nō hūc sensū in ea cōtineri quez p̄dicti hoies sua opione cōceperūt: nā cū Salomon dicat. Nōdū erāt ab yssi ⁊ ego iā cōcepta erā: satis oñdit hāc generatō nē añ oia corpotalia exstitisse: vnde relinquit q filiꝰ a deo genitus initiū essēdi a Maria nō sūpsit. Et licet hec ⁊ alia similia testimōia deprauari co nati fuerint peruersa expōne dicentes hec fm pre destinationē debē intelligi: qꝛ. s. ante mūdi cōstitu tionē dispositū fuit vt ex Maria v̄gine dei filius nasceret nō q dei filius fuerit ante mudū: p ea tm̄ q̄ sequūt ꝓz q nō solū in p̄destinatione sz etiā rea lit fuerit añ Mariā: nā post p̄missa v̄ba salomōis subiūgit. Qñ appēdebat fūdamēta terre cum eo erā cūcta cōponēs: si aūt i sola p̄destinatione fuis set: nihil agere potuisset. Hoc etiā ex v̄bis Joānis euāgeliste habetur: nam cū p̄misisset: in p̄ncipio erat v̄bū: ḋ noie filius dei intelligit vt oñsum ē: ne quis hoc fm predestinationē accipe posset subdi dit. Oia ꝑ ipsū facta sūt ⁊ sine ipso factū ē nihil: qō verū esse nō posset nisi realit añ mūduz extitis set. Itē de dei filio dicit Jo. iij. Nemo ascendit in celū nisi qui descēdit de celo: filius hois qui ē in ce lo: ⁊ itez Joā. vi. Descēdi de celo non vt faciā vo lūtatē meā sed volūtatē eius qui misit me: appa ret ḋ eū fuisse añ ḋ de celo descenderet. ¶ Prete rea fm predictā pōnem hō ꝑ vite meritū ꝓfecit i deū: aplus aūt ecōuerso oñdit q cū deus eēt factꝰ ē hō: dicit eni ad Phil. ij. Cū in forma dei esset ñ rapinā arbitratus ē esse se equalē deo sed semetip sū exinaniuit formā serui accipiēs in similitudinē ho m. nū factus: ⁊ habitu inuētꝰ vt hō: repugnat igit p̄dicta positio apostolice ſnie: Ad hec iter ceteros ḋ dei gratiā habuerūt Moises habuit eā copio se: de ḋ dicit Exodi. xxxiij. q loquebat ei oñs fa cie ad faciē: sicut loqui solet hō ad amicuz suū: si igit Jesus Christus nō diceret dei filius nisi ꝓpter gratiā adoptiōis sicut alij sancti: eadē rōne Moi ses filius dei diceret supra qua ⁊ Christus: licet ēt abūdantioꝛi gr̄a Christus fuerit dotatus: nā ⁊ in ter alios sanctos vnus alio maioꝛi gratia repletur ⁊ tm̄ oēs eadē ratione filij dei dicunt. Moises aūt nō eadē rōne dicit filius qua ⁊ Christus distiguit eni apostolus Christū a Moise sicut filiū a seruo Dicit. n. ad Hebre. iij. Moises quidē fidelis erat i tota domo eius tanq̄ famulus in testimoniū eoꝝ que dicēda erāt: Christus aūt tanq̄ filius i domo sua: manifestum est ergo q Christus non dicitur dei filius per adoptionis gratiam sicut alij sancti Similis etiaz rō ex pluribus alijs scripture locis colligi potest q̄ quodā singulari modo Christum p alijs dei filiū noiat: qñq; quidē absq; alijs singula riter eū filiū nominans sicut vox patris intonuit in baptismo. Hic est filius meus dilectus i ḋ mihi cōplacui: qñq; eū vnigenitū noiat sicut Jo. primo Vidimus eū quasi vnigenitū a patre: ⁊ itez. Vni genitus qui est in sinu patris ipse enarrauit: si aūt ꝓmuni mō sicut ⁊ alij filius diceret: vnigenitus di ci nō posset: qñq; etiā ⁊ primogenitꝰ noiat vt q̄daz derivatio filiationis ab eo in alios ostēdat fm illud Ro. viij. Quos p̄sciuit ⁊ p̄destinauit fieri confor mes imagini filij eius vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: ⁊ Gal. iiij. dicit. Vt deꝰ filiū suum vt adoptionem filiorum reciperemus alia ergo ratione ipse est filius: per cuius filiationis si militudinem alij filij dicuntur. ¶ Amp̄. quedaz opera in scripturis sacris ita deo proprie attribu untur q alteri cōuenire non possunt: sicut sancti ficatio animarum: ⁊ remissio peccatorum. Dicit enim Leuit. xx. Ego dominus qui sanctifico vos ⁊ Isa. xliij. Ego sū qui deleo iniquitates vestras propter me: vtrunq; autem horum Christo scrip tura attribuit: dicitur enim ad Here. ij. Qui san ctificat ⁊ qui sanctificantur ex vno omnes: ⁊ ad Hebre. vltī. Jesus vt sanctificaret per suum sāgui nem populum: extra portam passus est. Ipse etiā dominus de se protestatus est q haberet potesta tem remittendi peccata ⁊ miraculo confirmauit: vt habetur Mathei. ix. ⁊ hoc etiam angelus de ipso pronunciauit. ¶ Ipse inquiens saluum faciet populum suum peccatis eorum: non igitur Chri stus ⁊ sanctificans ⁊ peccata remittens sic dicitur deus sicut dicuntur dij hi qui sanctificant ⁊ quo rum peccata remittuntur: sed sicut virtutez ⁊ na turam diuinitatis habens. Illa vero scripture te stimonia quibus ostendere nitebātur q Christus non esset deus per naturam: efficatia non sunt ad eorum propositum ostendendum: confitemur. n. i Christo dei filio post icarnatiōis mysteriū duas naturas hūanā. s. ⁊ diuinā: vñ de eo dicunt ⁊ que dei sūt ꝓpa rōne diuine nāe ⁊ q̄ ad defectū ptinē vident rōne hūane nature vt infra plenꝰ explana bit: nūc āt ad p̄tē p̄sideratione de dina generatō ne hoc sufficiat monstratū esse fm scripturas q Christus dei filius ⁊ deus dicitur ñ solū sic purus hō p grām adoptiōis sz ꝓpter diuinitatis nām.

Opinio Sabellij de filio dei ⁊ eꝰ improbatio. V.

QUia uero omniū de deo recte sentientium hec est fixa mentis cōceptio q non possit cē nisi

vnus naturaliter dē: quidā ex scripturis cōcipiē
tes q̄ Christus sit vere ⁊ naturaliter deus ac dei fi
lius vnū deum esse confessi sunt Christū dei filiuz
⁊ deū patrē: nec tamē q̄ dē filius dicat fm suā na
turā aut ab eterno sz ex tūc filiatiōis nomē accepit:
ex q̄ de Maria v̄gine natus ē p incarnatiōis myste
riū ⁊ sic oia q̄ Christus fm carnē sustinuit deo pa
tri attribuebāt: puta eē filiū virginis: cōceptuz et
natū eē ex ipa: passū: mortuū: ⁊ surrexisse: ⁊ alia
oia que scipture de Christo fm carnē loquuntur.
¶ Dāc āt positionē cōfirmare nitebant scripture
auctoritatibus: dicit.n. deut. lxvi. Audi israel dñs
deus tuus vnus est: ⁊ Deutro. xxxij. videte q̄ ego
sim solus: ⁊ non sit alius deus preter me: ⁊ Jo. v.
Pat in me manens ipse facit opera: ⁊. xiij. Qui
videt me videt ⁊ patrem ⁊ ego in patre ⁊ pater in
me ē. Ex quibus oibus cōcipiebant deū patrē ip
sum filium dici ex virgine incarnatū ¶ Hec autē
fuit opinio sabellianoz q̄ ⁊ patripassiani dicti sūt
eo q̄ patrē passū esse cōfitentur asserentes ipsum
patrem eē Christū ¶ Hec aūt positio nisi a predicta
differat q̄tū ad Christi diuinitatē: nā hec Christū
verū ⁊ naturalē deū esse confitetur qō p̄ma nega
bat: tñ q̄tū ad generationē ⁊ filiationē ⁊ generati
onē vtraqz est cōformis opio: nā sicut p̄ma positō
filiationē ⁊ generationē q̄ Christus filius dicit nō
fuisse añ Mariā: ita ⁊ hec opio cōfitet: neutra igi
tur positio generationē ⁊ filiationē ad diuinā na
turā refert sed solū ad naturā humanā. Hz etiā ⁊
hoc ꝓpriū ista positio q̄ cū dicit filius dei: nō desi
gnat aliq̄ subsistēs ps̄ona: sz q̄dā ꝓprietas supueni
ens ꝑsistenti ps̄one: nā ipse p̄ fm q̄ carnē sūpsit
ex virgine filij nomē accepit ñ quasi filius sit aliq̄
subsistens ps̄ona a persona patris distincta. Dut⁹
aūt positionis falsitas manifeste ostendit auctori
tate scripture: nā Christus nō solū virginis filius
dicitur in scripturis sed etiā filius dei vt ex supio
ribus patet: hoc aūt esse nō potest vt idē sit filius
sui ipsius: cū eni filius generet a p̄e: generās autē
det esse genito: sequeret q̄ idē cēt dās ⁊ accipiens
esse: qō oio eē nō pōt: nō ē igit deus p̄ ipse filius
sz ali⁹ ē filius ⁊ alius pater. Itē dñs dicit. Descēdi
de celo nō vt faciā voluntatē meā sed voluntatez
eius qui misit me: Jo. vi. ⁊. xvij. Clarifica me pat
apud temetip̄m. Ex quibus oibus ⁊ silibus osten
ditur filius esse alius a patre. Pōt aūt dici fz hāc
positionē q̄ Christus dicit filius dei patris solum
fm humanā nām qz. s. ipse deus p̄ humanā nām
quā assūpsit creauit ⁊ scificauit: sic igit ipse fm di
uinitatem sui ipsius fm hūanitatez dicit p̄: ⁊ ita
etiam nihil ꝓhibet eundē fm hūanitatē distinctū
esse a seipso fm diuinitatē. Sed secundū hoc seq̄
ret q̄ Christus dicat filius dei sicut ⁊ alij homes vl
rōne creationis vel rōne sanctificationis: ostensuz
ē autē q̄ alia rōne Christus dicit dei filius q̄ alij
sancti: nō igit mō predicto pōt intelligi q̄ ipse pat
sit Christus ⁊ filius sui ipius ¶ Preterea vbi est
vnū suppositū subsistens: pluralis predicatio nō
recipit: Christus aūt de se ⁊ de patre pluraliter lo
quit dicēs. Ego ⁊ p̄ vnū sumus: nō est ergo filius
ipse pater ¶ Ad hec si filius a patre nō distingui
tur nisi per incarnatiōis mysteriū: ante incarnatō
nē oio nulla distinctio erat: inuenit aūt ex sacra scri
ptura etiā ante incarnationē filius a patre fuisse
distinctus: dicit.n. Jo. ꝓmo. In principio erat ver
bū ⁊ verbū erat apud deum: ⁊ deus erat verbuz:
verbū igit quod apud deū erat: aliquā distinctio
nē ab ipso habebat: habet eni hoc consuetudo lo
quendi vt alius apud aliū esse dicat. Similiter ēt
puer. viij.. genitus a deo dicit. Cū eo erā cōponēs
oia: in quo rursus associatio ⁊ quedam distinctio
designat: dicit etiā Osee ꝓmo. Domui Juda misē
rebor: ⁊ saluabo eos in domino deo suo: vbi deus
pater de saluandis in deo filio pplis loquit quasi
de ps̄ona a se distincta que dei noie digna habet:
dicit etiā Genē. ꝓmo. Faciamus hominē ad imagi
nē ⁊ similitudinē nostrā: i quo expresse pluralitas
⁊ distinctio facientiū hoiem designat: hō aūt per
scripturas a solo deo conditus esse docet: ⁊ sic dei
patris ⁊ dei filij pluralitas ⁊ distinctio fuit etiam
ante Christi incarnationē: nō igit ipse pater filius
dicit ꝓpter incarnationis mysteriū. ¶ Amp̄. vā
filiatio ad ipm suppositū ptinet eius qui dicit filiū
us: nō eni manus vel pes hois filiationis nomē ꝓ
prie accipit sz ipse hō cuius ista sunt ptes: paterni
tatis aūt ⁊ filiationis noia distinctionē requirunt
in illis de quibus dicunt sicut ⁊ generās ⁊ genituz
oportet igitur si aliquis vere dicit filius q̄ suppo
sito a patre distinguat: Christus aūt vere ē dei filiⁿ:
dicit.n.i. Jo. vltō. Ut simus in vero filio eius Jhu
Christo: oz igit q̄ Christus sit suppositō distinctⁿ
a patre: non igitur ipse pater est filius. Ad hec: pⁿ
incarnatiōis mysteriū pater de filio protestatur:
hic est filius meus dilectus: hec aūt demonstratio
ad suppositū refert: Christus igit fm suppositum
est alius a patre. ¶ Ea vero q̄bus Sabellius suā
positionē nititur cōfirmare id quod intendit: nō
ostendūt vt infra plenius ostendet: non eni per hoc
q̄ deus ē vnus vel q̄ p̄ est in filio ⁊ filius i patre
habet q̄ filius ⁊ pater sit vnū suppositō: pōt eniz
⁊ duoz suppositō distinctoz aliq̄ vnitas esse.

De opione Arrij circa filiū dei. VI.

QUm autē doctri
ne sacre nō cōgruat q̄ filiⁿ dei a Ma
ria initiū sūpserit vt Fotinus dicebat

neqz vt is qui ab eterno deus fuit ⁊ pater est: per carnis assumptionē filius esse ceperit vt Sabellius dixerat: fuerūt alij hanc de dina generatiōe quaz scriptura tradit opionē sumētes q filius dei ante incarnationis mysteriū extiterit ⁊ etiā ante mūdi conditionē. Et quia iste filius a deo patre ē alius: estimauerunt eum non esse eiusdē nāe cū deo pre nō eni intelligere poterāt nec credere volebant q aliqui duo fm psonam distincti habeant vnā es sentiā ⁊ naturā: ⁊ quia sola nā dei patris fm fidei doctrinā eterna creditur: crediderunt naturā filij non ab eterno extitisse licet fuerit filius ante alias creaturas. Et quia omne quod non est eternuz ex nihilo factū est ⁊ a deo creatū: filiū deū ex nihilo factū esse ⁊ creaturā predicabant. Sed q auctori tate scripture cogebāt vt etiā filiū dei nominarēt sicut i superioribus ē expressū: dicebāt cū vnū cū deo patre: nō quidē per naturā sed p quandā cō sensus vnionē ⁊ per dine similitudinis participa tionē super ceteras creaturas: vñ cū supreme crea ture quas angelos dicimus in scripturis ⁊ dū ⁊ fi lij dei nominent: fm illud Job. xxxviij. Ubi eras cū me laudarēt astra matutina: ⁊ iubilarent oēs filij dei: ⁊ i ps. Deus steterit in synagoga deoz: hūc dei filiū ⁊ deū pre alijs dici oportebat: vt pote no bilioꝛē inter ceteras creaturas in tantū q per euz deus pī omnē aliā condiderit creaturā. ¶ Hanc aūt positionē cōfirmare nitebant sacre scripture documētis: dicit eni filius Joā. xvj. ad patrem lo quēs. Hec est vita eterna: vt cognoscāt te solū deū verū: solus ergo pater deus verus ē: cū ergo filius non sit pater: filius deus verus ē nō pōt. ¶ Itez aplus dicit. i. ad Thimoth. vlt. Serues mandatū sine macula irrephēsibile vsqz i aduentū domini nostri Jesu Christi: quem suis tēporibus ostēdet beatus ⁊ solus potens rex regū ⁊ dominus domi nātiū: q solus hz imortalitatē: ⁊ lucē habitat iac cessibilē. In quibus vbis ostenditur distinctio dei patris ostendentis ad Christū ostensū: solus ergo deus pater ostendens est potens rex regum ⁊ dns dnatium: ⁊ solus hz imortalitatē ⁊ lucez habitat inaccessibilem: solus ergo pater deus verus est: ñ ergo filius. ¶ Preterea dns dicit Jo. xiij. ¶ Pater maioꝛ me est: ⁊ apostolus dicit filiū patri esse sub iectū. i. ad Cor. xv. Cū oia subiecta illi fuerit: tūc ipse filius subiectus ē illi. s. patri qui sibi subiecit oia. si aūt esset vna nata patris et filij eēt etiā vna magnitudo ⁊ vna maiestas. non. n. filius essz mi noꝛ patre nec patri subiectus. relinquitur ergo ex scripturis q filius nō sit eiusdem nature cū patre vt credebant. ¶ Ad hec. natura patris nō patit i digētiam. i filio aūt indigētia inuenitur. ostēditur. n. ex scripturis q a patre recipit. recipe āt i digen tis est. vicit. n. Math. xv. Oia tradita sūt mihi a patre meo. ⁊. Joh. 3. Pater diligit filium ⁊ oia de dit i manu eius. videtur igit filius nō esse eiusdem nature cū patre. ¶ Amp. doceri ⁊ adiuuari indi gētiꝫ est. filiꝰ aūt a patre docetur ⁊ iuuatur dici tur: n. Joh. v. Non pōt filius a se facē q̄dq̄ nisi q viderit patrē facientē. ⁊ ita. Pat diligit filiū. ⁊ oia demōstrat ei q̄ ipē facit et Jo. xv. filiꝰ dic discipul Oia quecūqz audiui a pre meo: nota feci vobis: non igit videt esse eiusdez naturē filius cum patre. ¶ Preterea preceptum recipe: obedire: orare et mitti inferioris esse videt: hec aūt de filio legunt: dicit enim filius Joh. xiiij. Sicut mādatuz dedit mihi pater: sic facio: ⁊ Phil. ij. factus est obediēs patri vsqz ad moꝛtem: ⁊ Joh. xiiij. Ego rogabo pīem: ⁊ aliū paraclytū dabit vobis: ⁊ Gal. iiij. di cit aplꝰ. Cum venit plenitudo tēporis misit deus filium suū: est ergo filius minoꝛ pīe ⁊ ei subiectus. ¶ Item filius clarificatur a pīe sicut ipe dic Joh xij. Pater clarifica nom̄ tuum: ⁊ sequitur. Uēit vox de celo. Et clarificaui: ⁊ iterum clarificabo. Aplus etiam dicit ad Ro. viij. q deus suscitauit Jhm xpm a mortuis: ⁊ Petrus dicit Act. ij. q ē dextera dei exaltatus: ex quibus videtur q sit pa tre inferioꝛ. ¶ Preterea in natura patris nullus defectus esse potest: in filio autem inuenitur de fectus potestatis. dicitur eniz Mathei vigesimo. Sedere ad dexteram meam vel sinistram nō est meum dare vobis: sed quibus paratum est a patre meo. ¶ Defectus etiam scientie: dicit eni ipse Mathei. xxiiij. De die autem illa ⁊ hora nemo scit neqz angeli in celo neqz filius nisi pa ter. ¶ Inuenitur etiam in eo defectus quiete af fectionis cum in eo scriptura asserat tristiciam fuisse ⁊ iram ⁊ alias huiusmodi passiones: non igitur videtur filius esse eiusdem nature cum patre. ¶ Ad hec expresse in scripturis inuent tur q filius dei sit creatura. dicitur enim Eccle siastici vigesimo quarto // Dixit mihi creator om nium: ⁊ qui creauit me requieuit in tabernacu lo meo: et iterum. ¶ Ab initio et ante secula cre ata sum: est igitur filius creatura. ¶ Preterea fi lius creaturis connumeratur: dicitur enim Eccle siastici vigesimo quarto: ex persona sapiētie. Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam: ⁊ apostolus ad Collossen. primo di cit de filio q est primogenitus creature: videtur ergo q filius ordinem cum creaturis habeat qua si primum inter eas obtinens gradum. ¶ Amp. filius dicit Joannis decimoseptimo pro discipu lis ad petrem orans. Ego claritatem quam de disti mihi dedi eis vt sint vnum: sicut ⁊ nos vnuz sumus: sicut igitur pater ⁊ filius vnum sunt: sic discipulos vnum esse volebat: non autez volebat discipulos esse per essentiam vnum: non ergo pa ter ⁊ filius sunt p essentiā vnū: ⁊ sic sequit q sit crea tura ⁊ patri subiectus. Est āt hec positio Arrij ⁊

Eunomij: ꝛ vidck a platonicoꝝ dictis exorta ꝙ ponebant ſūmū deū patrē ꝛ creatorē oīum reruꝫ a quo ꝓmitus effluxiſſe dicebant quandā mentē in qua eſſent omniū reruꝫ forme ſuperiorem omnibus alijs rebus quaꝫ paternum intellectum nominabant: ꝛ poſt hanc: animaꝫ mundi: ꝛ deinde alias creaturas. ¶ Quod ergo in ſcripturis ſacris de dei filio dicitur: hoc de mente predicta intellgebant: ꝛ precipue quia ſacra ſcriptura dei filiū dei ſapientiam nominat ꝛ verbum dei. Cui etiaꝫ opinioni cōſonat poſitio Auicenne qui ſupra animā primi celi ponit intelligentiam primam mouentē primū celuꝫ: ſupra quā vlterius deum in ſummo ponebat. Sic igitur Arriani de dei filio ſuſpicati ſunt ꝙ eſſet quedā creatura ſupereminens omnibus alijs creaturis: qua mediante deus omnia creaſſet: precipue etiam cum quidā phi poſuerūt quodam ordine res a primo principio proceſſiſſe ita ꝙ per primum creatum oia alia ſint creata.

¶ Improbatio opinionis Arrij circa filium dei. VII.

DAnc autem poſitionez diuine ſcripture repugnare manifeſte pōt percipere ſi quis ſacrarū ſcripturarum dicta diligenter conſideret. ¶ Cum enim ſcriptura diuina ꝛ Chriſtum dei filium ꝛ angelos dei filios nominet: alia tamen ꝛ alia ratiōe: vnde apl̄us Hebreo. ꝑmo dicit. Cui dixit aliquando angeloꝝ filius: filius meus es tu: ego hodie genui te: quod ad Chriſtum aſſerit eſſe dictum. Secundū autem poſitionez predictā eadem ratione angeli filij dei dicerent ꝛ Chriſtus: vtriſq; eni vnū nomen filiationis cōpeteret ſecundum quandam ſublimitatez nature in qua creati ſunt a deo: nec obſtat ſi Chriſtus ſit excellentioris nature ꝓe alijs angelis: quia etiā inter angelos ordines diuerſi inueniunt vt ex ſuperioribus patet: ꝛ tamē oīnibus eadē filiationis ratio cōpetit: non igitur Chriſtus filius dei dicit ſecūduꝫ ꝙ aſſerit predicta poſitio. ¶ Item cum ratione creationis nomen filiatiōis diuine multis cōueniat: quia omnibus angelis et ſanctis: ſi etiam eadem ratione Chriſtus filius diceretur non eſſet vnigenitus: licet per excellentiaꝫ ſue nature inter ceteros primogenitus poſſet dici aſſerit autem eum ſcriptura eſſe vnigenitum Jo. ꝑmo. Vidimus eum quaſi vnigenitum a patre: non igitur ratione creationis dei filius dicitur. ¶ Amp̄. nomen filiationis proprie ꝛ vere generationem viuentium conſequitur in quibus genitum ex ſubſtantia generantis procedit: alias enim nomen filiationis non ſecundum veritatem ſed potius ſecundum ſimilitudinem accipitur: cum filios dicimus: aut diſcipulos aut hos quoꝝ gerimus curā: ſi igit Chriſtus non diceretur filius niſi ratione creationis: cum id quod creatur a deo non ex ſubſtantia dei deriuetur: Chriſtus vere filius dici non poſſet: dicitur aūt verus filius. i. Joā. vlt. Ut ſimus inquit in vero filio eius. Jeſu Chriſto: non igitur dei filius dicitur quaſi a deo creatus in quantacunq; nature excellentia: ſed quaſi ex dei ſubſtantia genitus. ¶ Preterea ſi Chriſtus ratione creationis filius dicitur non erit verus deus: nihil enim creatum deus poteſt dici niſi per quandam ſimilitudinez ad deum: ipſe autem Jeſus Chriſtus eſt verus deus: cum enim Jo. dixiſſet ¶ Ut ſimus in vero filio eius: ſubdidit. Hic eſt verus deus ꝛ vita eterna: non igitur Chriſtus filius dei dicitur ratione creatiōis. ¶ Amp̄. apoſtolus ad Ro. ix. dicit. Ex quibus Chriſtus ē ſecundum carnem qui ē ſuper omnia deus benedictus in ſecula amen: ꝛ Titum. ij. Expectantes beatam ſpē ꝛ aduentum glorie magni dei ꝛ ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti. ꝛ Jere xxiij. dicitur. Suſcitabo David germen iuſtum: ꝛ poſtea ſubditur. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum: dominus iuſtus noſter: vbi in hebreo habetur nomen tetragramatō quod de ſolo deo certum eſt dici: ex quibus apparet ꝙ filius dei eſt verus deus. ¶ Preterea ſi Chriſtus verus filius eſt: de neceſſitate ſequitur ꝙ ſit verus deus: non enim vere filius poteſt dici quod ab alio gignitur: etiam ſi de ſubſtantia generātis naſcatur: niſi in ſimilem ſpeciem generantis procedat: oportet enim ꝙ filius hominis homo ſit: ſi igitur Chriſtus eſt verꝰ filius dei: oportet ꝙ ſit verus deus: non eſt igitur aliquod creatum. ¶ Item nulla creatura recipit totam plenitudinez diuine bonitatis: quia ſicut ex ſuperioribus patet: perfectiones a deo in creaturas per modum cuiuſdam deſcenſus procedunt. Chriſtus autem habet in ſe totam plenitudinem diuine bonitatis: dicit enim apoſtolus ad Col. ij. In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis: Chriſtus ergo non eſt creatura. ¶ Ad hec: licet intellectus angeli perfectioꝛ cognitionem habeat q̄ intellectus hominis: tamen multum deficit ab intellectu diuino: intellectus autem Chriſti non deficit in cognitione ab intellectu diuino: dicit enim apoſtolus ad Col. ij. ꝙ in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientie ꝛ ſcientie abſconditi: non eſt igitur Chriſtus filius dei creatura. ¶ Amplius: quicquid deus habet in ſeipſo eſt eius eſſentia vt in primo oſtenſum eſt: omnia autem que habet pater ſunt filij: dicit enim ipſe filius Joannis xvi. Omnia que habet pater mea ſunt: ꝛ Joannis. xvij. ad patrē loquens ait. Mea omnia tua ſūt: ꝛ tua mea ſunt: eſt ꝑ eadē ēntia et

natura patris ꝛ filij: nō est igitur filius creatura. Preterea aplus dicit Phil.ij.ꝙ filius anteꝙ exinaniret semetipm formā serui accipiēs:in forma dei erat:per formā aūt dei non aliud intelligitur ꝙ natura diuina sicut per formam serui non itelligitur aliud ꝙ humana natura:est ergo filius in natura diuina:non est igitur creatura. Item nihil creatum pōt esse deo equale:filius autem ē patri equalis:dicitur enim Joannis.v. Querebāt eum iudei interficere quia non soluz soluebat sabbatum sed ꝛ patrem suum dicebat deum equalē se deo faciens:hec est ergo euangeliste narratio cuius testimonium verum est ꝙ Christus filium dei se dicebat ꝛ deo equalem:ꝛ ꝓpterea eum iudei ꝑsequebantur. Nec dubium est alicui Christiano quin illud quod Christus de se dixit verum sit:cū ꝛ apostolus dicat Phil.ij. Hoc non fuisse rapinā ꝙ equalem se esse patri arbitratus est:est ergo filius equalis patri:non est igitur creatura. Amp. in ps.legitur non esse similitudinem alicuius ad deum etiam inter angelos qui filij dei dicuntur. Quis inquit similis deo in filijs dei:ꝛ alibi. Dē quis similis erit tibi:quod de perfecta similitudie accipi oportet quod patet ex his que in primo libro tractata sunt: Christus autem perfectam suā similitudinem ad patrem ostendit etiam in viuēdo dicitur enim Joannis quinto. Sicut pater habz vitam in semetipso:sic dedit ꝛ filio vitam habere in semetipso.non est igitur Christus computāduꝫ inter filios dei creatos. Ad hec nulla substantia creata repꝛesentat deum quātum ad eius substantiam:quicquid eni ex perfectione cuiuscūqz creature apparet minus est ꝙ qō deus est: vnde ꝑ nullam creaturam sciri potest de deo quid est: filius autem repꝛesentat patrem : dicit enim de eo apostolus ad Col.primo:ꝙ est imago inuisibilis dei:ꝛ ne estimeꝛ esse imago deficiens essentiam dei non repꝛesentans per quam nō possit cognosci de deo quid est:sicut vir dicitur imago dei.i. Cor.xi. ostenditur perfecta esse imago ipsam dei substantiam repꝛesentans. Hebꝛeorum primo dicente apostolo. Cum sit splendor glorie ꝛ figure substantie eius:non est igitur filius dei creatura. Preterea nihil quod est in aliquo genere est vniuersalis cā eorū que sunt in genere illo:sicut vniuersalis causa hominum non est aliquis homo:nihil eniz sui ipsius est causa.sed sol qui est extra genus humanum est vniuersalis causa generationis humane: ꝛ vlterius deus filius autem est vniuersalis causa creaturarum.dicitur enim Jo.primo. Omnia ꝑ ipsum facta sunt:ꝛ prouer.viij.dicit sapientia genita. Cum eo eram cōponens omnia:ꝛ aplus dic ad Col.primo. In ipso condita sunt vniuersa in celo ꝛ in terra : ipse igitur non est de genere creaturarum. Item ex ostensis secundo libro manifestum est ꝙ substantie icorpoꝛee quas angelos dicimus non possunt aliter fieri ꝙ per creationez ꝛ etiam ostensum est ꝙ nulla substantia potest ēare sed solus deus:sed dei filius Jesus Christus est causa angelorum eos in esse producens dicit enīz apostolus. Sive throni: sive dominationes: sive principatus:sive potestates: omnia per ipsuz ꝛ in ipso creata sunt:ipse igitur filius non est creatura Preterea cum propria actio cuiuslibet rei sequat naturam ipsius:nulli cōpetit propria actio alicuius rei cui non cōpetit illius rei natura:quod enīz non habet humanā speciem:nec actionez humanam habere potest propꝛie autem actiones dei cōueniunt filio sicut creare vt iam ostensum est cōtinere ꝛ conseruare oia in esse ꝛ peccata purgare ꝙ est proprium ipsius dei vt ex superioꝛibus patz dicitur autē de filio ad Col.primo:ꝙ oia in ipso cōstāt:ꝛ ad Hebꝛe.primo:dicitur ꝙ portat omnia vbo virtutis sue purgationem peccatoꝛum faciens filius igitur dei est nature diuine ꝛ non est creatura. Sed quia posset Arrianus dicere ꝙ hoc filius facit non tanqꝫ pꝛincipale agens sed sicut instrumētū pꝛincipalis agentis quod per propriam virtutez non agit : sed solum per virtutem pꝛincipalis agentis. Hanc positionem dominus excludit Joannis. v. dicens. Quecunqz enim ille fecerit hec ꝛ filius similiter facit: sicut igitur pater per se operatur ꝛ ꝓpria virtute:ita ꝛ filius. Ulterius ēt ex hoc verbo concluditur ꝙ sit eadē virtus ꝛ potestas filij ꝛ patris:non solum enim dicit ꝙ filius similiter operatur. Sed ꝙ eadē operatur filius sicē ꝛ pater:ꝛ similiter:idē autem nō potest eē operatum eodem modo a duobus agentibus nisi dissimiliter:sicut idē fit a pꝛincipali agēte ꝛ instrumēto:vel similiter oportet ꝙ conueniant in vna virtute que quidem virtus quādoqz congregatur ex diuersis virtutibus i diuersis agētibus iuentis: sicꝫ in multis trahētibus nauē:oēs eni similiter trahunt:ꝛ quia virtus cuiuslibet imperfecta est ꝛ insufficiens ad istum effectum:ex diuersis virtutibꝰ congregatur vna virtus omnium que sufficit ad trahendum nauem:hoc autem non potest dici a patre ꝛ filio:virtus enim dei patris non est imperfecta sed infinita vt in ꝓmo ostensum est: oportet igit ꝙ eadē numero sit virtus patris ꝛ filij:ꝛ cum virtus sequatur naturam rei oportet ꝙ eadez numero sit natura ꝛ entia patris ꝛ filij : qō etiā ex ꝓcedētibꝰ cōcludi pōt:nā si i filio est natura diuina vt multipliciter ostensuz ē cum natura diuina multiplicari nō possit vt i ꝓo libro ostensum est: sequitur de necessitate ꝙ sit eadem numero natura et essentia in patre ꝛ filio. Item vltima nābitudo i solo deo ē i q̄ ēt sola spes hoīs dēt poni

¶ cui ſoli eſt honor latrie exhibēdus vt i.iij.ē oſtē
ſū:beatitudo āt nīa i dei filio eſt:dicit.n.Jo. xvij.
Hec ē vita eterna vt cognoſcant te ſcilicet patrē:
¶ quem miſiſti Jeſum Chriſtum:¶.j. Joan. vltio
dicitur de filio q̄ eſt verus deus ¶ vita eterna:cer
tum eſt autem nomine vite eterne in ſcripturis ſa
cris vltimam beatitudinem ſignificari:dicit enim
Iſaias de filio vt apoſtolus inducit¶ Erit radix
ieſſe ¶ qui exur:re.ge.in eo gentes ſperabunt:dici
tur enim in p̄s. Et adorabunt eum omnes reges:
omnes gentes ſeruient ei : ¶ Joannis.v.dicitur.
¶ Omnes honorificent filium ſicut honorificant
patrem ¶ iterum in p̄s. dicitur¶ Adorate eum
omnes angeli eius:quod de filio apoſtolus intro
ducit. Hebreoꝝ p̄mo. Manifeſtum igitur filium
dei verum deum eſſe¶ Ad hoc etiam oſtenden
dum valent ea que ſuperius contra Fotinum in
ducta ſunt ad oſtendendum Chriſtum deum eſſe
non factum ſed verum. Ex premiſſis igitur ¶ con
ſimilibus ſacre ſcripture documentis eccleſia ca
tholica docta Chriſtum verum ¶ naturalem dei
filium confitetur coeternum patri ¶ equalem et
verum deum eiuſdem eſſentie ¶ nature cuꝫ patre
genitum non creatum nec factum. Unde patet q̄
ſola eccleſie catholice fides vere cōfitetur genera
tionem in deo dum ipſam generationem filij ad
hoc refert q̄ filius accepit diuinaꝫ naturam a pa
tre. Alij vero heretici ad aliquam extraneam na
turam hanc generationem referunt. Fotinus qui
dem ¶ Sabellius ad humanam. Parrius autem
non ad humanam ſed ad quandā naturam crea
tam digniorem ceteris creaturis:differt etiam Ar
rius a Sabellio ¶ Fotino q̄ huiuſmodi generati
onem predictam aſſerit ante mundum fuiſſe : illi
vero eam fuiſſe negant ante natiuitatē ex virgine
Sabellius tamen a Fotino differt in hoc q̄ Sa
bellius. Chriſtum verum deum confitetur ¶ natu
ralem:non autem Fotinus:ſed neq; Arrius: ſed
Fotinus purum hominem: Arrius autem quaſi
cōmixtum ex quadam excellentiſſima creatura
diuina ¶ humana bi aliam eſſe perſonam patri
¶ filij confitētur:quod Sabellius negat. Fides er
go catholica media via incedens confitetur cum
Arrio ¶ Fotino contra Sabellium aliam perſo
nam patris ¶ filij ¶ filium genitum:patrem vero
omnino ingenitum cum Sabellio vero contra
Fotinum ¶ Arrium. Chriſtum verum ¶ natura
lem deum ¶ eiuſdem nature cum patre licet non
eiuſdem perſone.¶ Ex quo etiam iudicium ve
ritatis catholice ſumi poteſt:nam vero hic philo
ſophus dicit etiam falſa teſtantur falſa vero non
ſolum a veris ſed etiam ad iuicem diſtant.

¶ Solutio ad auctoritates quas
Arrius p ſe iducebat. VIII.

QUia uero ueritas
veritati contraria eſſe nō poteſt:ma
nifeſtum eſt ea que ex ſcripturis veri
tatis ab arrianis introducta ſunt ad
ſuum errorem confirmandum : eorum ſententie
accommoda non eſſe. Cum enim ex ſcripturis di
uinus oſtenſum ſit patris ¶ filij eandem numero
eſſentiam eſſe ¶ naturam diuinaꝫ ſecundum quā
vteraꝫ verus dicitur deus:oportet patrem ¶ filiū
non duos deos ſed vnum deum eſſe : ſi enim plu
res dij eſſent oporteret per conſequens diuinitatis
eſſentiam in vtroq; partitam eſſe : ſicut in duob⁹
hominibus eſt alia ¶ alia humanitas numero: et
precipue cum non ſit aliud diuina natura ¶ aliud
ipſe deus vt ſupra oſtenſum eſt. Ex qua auctori
tate conſequitur q̄ exiſtente vna natura diuina i
patre ¶ filio q̄ ſint pater ¶ filius vnus deus : licet
ergo ¶ patrem confiteamur deum:¶ filium deuꝫ:
non tamen recedimus a ſententia qua ponitur
vnus ſolus deus quam in primo ¶ rationibus et
auctoritatibus firmauimus : vnde ¶ſi ſit vnus ſo
lus verus deus:tamen hoc ¶ de patre ¶ de filio p̄
dicari confitemur:cum ergo dominus ad patrem
loquens dicit:vt cognoſcant te ſolum deum verū
non ſic intelligendum eſt q̄ ſolus pater ſit verus
deus:quaſi filius non ſit verus deus:quod tamen
manifeſte ſcripture teſtimonio probatur:ſed q̄ il
la que eſt vna ſola vera deitas patri conueniat
ita tamen q̄ non excludatur inde ¶ filius: vnde
ſignanter non dixit dominus: vt cognoſcant te
ſolum verum deum:quaſi ſolus ipſe ſit deus: ſed
dixit:vt cognoſcant te:et addidit:ſolum deum ve
rum:vt oſtenderet patrem cuius ſe filium prote
ſtabatur eſſe deum in quo inuenitur illa que ſo
la eſt vera diuinitas:et quia oportet verum filiuꝫ
eiuſdem nature eſſe cum patre : magis ſequitur
q̄ illa que ſola eſt vera diuinitas filio conueniat
q̄ ab ea filius excludatur:vñ ¶ Joānes.iij. in fine
ſue canonice quaſi hec verba domini exponens
vtrunq; iſtorum vero filio attribuit que hic do
minus dicit de patre:ſcilicet q̄ ſit verus deus : et
q̄ in eo ſit vita eterna dicens:vt cognoſcamus ve
rum deum ¶ ſimus in vero filio eius:hic eſt ver⁹
deus ¶ vita eterna. Si tamen confeſſus eſſet filiuſ
q̄ ſolus pater eſſet verus deus:non propter hoc a
vera diuinitate filius excludi intelligendus eſſet:
nam quia pater ¶ filius ſunt vnus deus vt oſten
ſum ē: q̄quid rōne diuinitatis de patre dicit: idē
eſt ac ſi de filio diceret ¶ econuerſo:ñ.n.ppi hoc q̄

dominus dicit Mathei. xi. ¶ Nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit nisi filius vt intelligitur vel pater a sui cognitione excludi vel filius. Ex quo etiam patet q; vera filij diuinitas non excluditur ex verbis apostoli quibus dicit: quem suis temporibus ostendens beatus ⁊ solus potēs: rex regum dominus dominantium: non enim in his verbis pater nominatur sed id quod est commune patri ⁊ filio: nam q; ⁊ filius sit rex regu; et dominus dominantium: manifeste ostenditur Apocal. xix. vbi dicitur // Vestitus erat veste aspersa sanguine: ⁊ vocabat nomen eius verbum dei. ⁊ postea subditur: Et habet in vestimento ⁊ in femore suo scriptum: rex regū ⁊ dominus dominantium. Nec ab hoc qō subditur: Qui solus habet īmortalitatem: excluditur filius: cum ⁊ sibi credētibus īmortalitatez cōferat: vnde dī Joh. xj. Qui credit in me nō morietur in eternū. Sed ⁊ hoc q; subditur: quē nemo hominum vidit sed nec vidēre potest: certū est filio cōuenire: cū domin⁹ dicat Math. xj. Nemo nouit filium nisi pater. Cui nō obstat q; visibilis apparuit: hoc enim fm carnem factum est autē iuisibilis fm deitatez sicut ⁊ pat: vnde apostolus in eadem epistola dicit manifestū magnum est pietatis sacramētū qō manifestuz ē in carne. Nec cogit q; hec de solo patre dicta intelligamus: quia dicitur quasi oporteat aliū esse ostēdentem ⁊ alium ostensū: nam ⁊ filius seipsum oñdit: dicit enim ipe Joh. xiiij. Qui diligit me: diligetur a patre meo: ⁊ ego diligam eum ⁊ manifestabo ei meipsum: vnde ⁊ ei dicimus: Ostende faciez tuam ⁊ salui erimus. Q; autē dominus dicit: pat maio: me est: qualiter sit intelligendū apostolus docet: cum enim maius referatur ad minus: oportet intelligi hoc dici de filio scōm q; est minorat⁹: ostendit aūt apostolus eum esse minoratum secūdum assumptionem forme serullis ita tamē q; ōo patri equalis existat scōm formā diuinam: dicit enim ad Phil. ij. Cuz in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalē deo: ſz semetipsū exinaniuit formā serui accipiens. Nec est mirum si ex hoc pater eo maio: dicatur: cum etiam ab āgelis eum minoratum apostolus dicat Hebreo. ij. eum inquit qui modico ab angelis minoratus est vidimus Jesum propter passionem mortis gloria ⁊ honore coronatum. ¶ Ex quo etiam patet q; secundum eandem rationem dicitur filius esse patri subiectus. s. secundum humanam naturam: quod ex ipsa circunstantia littere apparet: premiserat enim apostolus: per hominem mors: ⁊ per hominem resurrectio mortuorum: ⁊ postea subiunxerat q; vnusquisq; resurget in suo ordine primum Christus: deinde hij qui sunt Christi: et postea addidit: deinde filius cum tradiderit regnuz deo ⁊ patri: ⁊ ostenso quale sit hoc regnum quia scilicet oportet ei omnia esse subiecta: cōsequēter subiungit. Cum subiecta illi fuerint omnia: tunc ipse filius subiectus erit illi qui sibi subiecit ōnia. Ipse ergo contextus littere ostendit hoc de Christo debere intelligi secundum q; est homo: sic enim mortuus est ⁊ resurrexit: nam secūdum dinitatez cum omnia faciat que facit pater vt ostensum est etiam ipse sibi subiecit omnia. vnde ⁊ apostolus dicit ad Phil. iij. Saluatorem expectamus dominum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfiguratuz corpori claritatis sue secundum operationem qua possit sibi subiicere oia. Ex eo autem q; pater filio dare dicitur in scripturis ex quo per scripturam sequitur ipsum recipere. non potest ostendi aliqua indigentia esse i ipso: sed hoc requiritur ad hoc q; filius sit: nō enī filius dici posset nisi a patre genitus esset: omne autem genitum a generante naturam recipit generantis: per hoc ergo q; pater filio dare dicitur: nihil aliud intelligitur q; filij generatio secundum quam pater dedit filio suam naturam. ⁊ hoc ipz ex eo quod datur intelligi potest: dicit enim dominus Joannis. x. ¶ Pater quod dedit mihi: maius omnibus est: id autem quod maius omnibus est: diuina natura est in qua filius est patri equalis q; ipsa verba domini ostendunt: premiserat enim q; oues suas nullus de manu eius rapere posset: ad cuius probationem inducit verbum propositum scilicet q; id quod est sibi a patre datum maius omnibus sit: ⁊ quia de manu patris vt subiūgit nemo rapere potest: ex hoc sequitur q; nec de manu filij: non autez sequeretur nisi per id quod est sibi a patre datum esset patri equalis. Unde ad hoc clarius explicandum subdit. Ego ⁊ pater vnum sumus: similiter etiam apostolus ad Phi lippenses. ij. dicit. Et dedit illi nomen quod est super omne nomen vt in nomine Jesu omne genu flectatur celestium terrestrium ⁊ infernorum: nomen autez omnibus nominibus altius quod omnis creatura veneratur: non est aliud q; nomen diuinitatis: ex hac ergo generationis datione generatio ipsa intelligitur secundum quam pater filio veram deitatem dedit. ¶ Item etiam ostenditur ex hoc q; omnia sibi dicuntur esse data a patre: non autem essent sibi data omnia nisi omnis plenitudo diuinitatis que est in patre esset in filio sic igitur ex hoc q; sibi patrem dedisse asserit se verum filium confitetur contra Sabellium: ex magnitudine vero eius quod datur patri se confitetur esse equalem vt Arrius confundatur: patet igitur q; talis donatio indigentiam in filio non designat non enim ante fuit filius q; sibi daretur: cū generatio eius sit ipsa donatio: neq; plenitudo dati hoc patitur vt indigere possit ille cui cōstat esse donatū. Nec obuiat predictis q; ex tpe filio pater

bediſſe legitur i ſcripturis: ſicut dominus poſt re ſurrectionez dicit diſcipulis. Data eſt mihi omnis poteſtas in celo & in terra: & apoſtolus ad Phil. ij. dicit q̃ propter hoc de ipſuz exaltauit & dedit illi nomẽ qđ ẽ ſup omne nomen: quia factus fuit obediens vſq̃ ad mortem: quaſi hoc nomen non habuerit ab eterno: eſt eni cõſuetus ſcripture modus vt aliqua dicant eſſe vel fieri qñ innoteſcunt: hoc autẽ q̃ filius ab eterno vniuerſalem poteſtatẽ & nomẽ diuinũ acceperit: poſt reſurrectionez p̃ dicãtib9 diſcipulis mũdo ẽ mãifeſtatũ: & hoc etiã verba dei oſtendũt: dicit eni dominus Joh. xvij. Clarifica me pr̃ apũd temetip̃z claritate quã habui pruſq̃ mũdus fieret: petit eni vt ſua gloria quã ab eterno a patre recepit vt deus in eo iã homine facto eſſe declaret. Ex hoc aũt manifeſtũ ẽ quomõ filius doceatur cum non ſit ignorans oſtenſum ẽ eni in primo libro q̃ intelligere & eſſe in deo idem ſunt: vñ cõmunicatio diuine nãe eſt etiam itelligẽtie communicatio. Communicatio autem intelligentie demonſtratio vel locutio ſiue doctrina poteſt dici: per hoc ergo q̃ filius ſua natiuitate a pr̃e nãm dinã acceperit dr̃ vel a pr̃e audiuiſſe vel pr̃ei demonſtraſſe vel ſi quid aliud ſimile legit i ſcripturis: nõ q̃ prius filius ignorans aut neſciẽs fuerit: & poſtmodũ eum pater docuerit: confitet eniz aplus. i. ad Cor. .primo Chriſtum dei virtutẽ & dei ſapientiam. Non eſt autem poſſibile q̃ ſapientia ſit ignorans neq̃ q̃ virtus infirmetur: ideo etiam qđ dicit: non poteſt filius a ſe facere quicq̃: nullã infirmitatem agendi demonſtrat in filio: ſed quia cum deo non ſit aliud agere q̃ eſſe: nec ſua actio ſit aliud q̃ ſua eſſentia vt ſupra probatum eſt: ita dicitur q̃ filius non poſſit a ſe agere ſed agat a patre: ſicut q̃ non poteſt a ſe eſſe ſed ſolum a patre: ſi enim a ſe eſſet: iam filius non eſſet: ſicut ergo filius nõ poteſt nõ eſſe filius: ita a ſe agere n̄ poteſt: quia vero eandẽ naturã accipit filius quã habet pater: & ex conſequẽti eandez virtutẽ: licet filius a ſe non ſit nec a ſe operetur: tamen eſt per ſe & per ſe operat: qz ſicut eſt per ꝓpriã naturã quã accepit a patre: ita per ꝓpriã naturã a patre acceptaz operat: vnde poſtq̃ dominus dixerat. Nõ põt filius a ſe facere quicq̃ vt oſtenderet q̃ licet nõ a ſe tamẽ per ſe filius operatur: ſubiungit. Quecũq; ille fecerit ſcilicet pater: hec & filius ſimiliter facit. Ex premiſſis etiam apparet qualiter pater preciꝑiat filio ut filius obediat patri: aut patrem oret: aut mittatur a patre: hec eni omnia filio conueniunt ſecundum quod eſt patri ſubiectus: quod nõ eſt niſi ſecundũ humanitatẽ aſſumptã vt oſtenſũ eſt: pater ergo filio precipit vt ſubiecto ſibi ſecundum humanam naturam: & hoc etiam verba domini manifeſtant: nam cum dominus dicat. Ut cognoſcat mũdus quia diligo patrem: & ſicut mãdatum dedit mihi pater ſic facio: quod ſit iſtud mandatum oſtenditur per id quod ſubditur. Surgite eamus hinc: hoc enim dixit ad paſſiõez accedens: mandatum autem patiendi manifeſtuz eſt filio non competere niſi ſecundum humanam naturam. Similiter vbi ait. Si precepta mea ſeruaueritis: manebitis in dilectione mea ſicut et ego precepta patris mei ſeruaui & maneo in eius dilectione: manifeſtum eſt hec precepta ad filiuz pertinere prout a patre diligebatur vt homo ſicut ipſe diſcipulos vt homines diligebat. Et q̃ precepta patris ad filium accipienda ſint ſecũduz humanam naturam a filio aſſumptam: apoſtolus oſtendit docens filium obedientem patri fuiſſe in his q̃ pertinent ad humanam naturam: dicit enim ad Philippenſes. ij. Factus eſt obediens patri vſq̃ ad mortem. Oſtendit etiam apoſtolus q̃ orare filio conueniat ſecunduz humanã naturam. Dicit enim ad Hebreos quinto. q̃i diebus carnis ſue preces ſupplicationeſq̃ ad euz qui poſſit illum ſaluum a morte facere cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus eſt ꝓ ſua reuerentia. Secundum quid etiam miſſus a patre dicatur: apoſtolus oſtendit ad Gal. iij. dicẽs. Miſit deus filium ſuum factuz ex muliere: eo ergo dicitur miſſus quo eſt factus ex muliere: quod quidem ſecundum carnem aſſumptam certum ẽ ſibi conuenire. Patet igitur q̃ per hec omnia nõ poteſt oſtendi filius patri eſſe ſubiectus niſi ſecundum humanam naturam. Sed tamen ſciendum eſt q̃ filius mitti a patre dicitur etiam inuiſibiliter in quantum deus: ſine preiudicio equalitatis: quam habet ad patrem vt infra oſtendetur cum agetur de miſſione ſpiritus ſancti. Similiter etiam patet q̃ per hoc q̃ filius a patre clarificatur vel ſuſcitatur vel exaltatur: non poteſt oſtendi q̃ filius ſit minor patre: niſi ſecundum humanam naturam: non enim filius clarificatione indiget quaſi de nouo claritatem accipiens cum eam prius habuiſſe: ſed oportebat q̃ ſua claritas que ſub infirmitate carnis erat occultata: per carnis glorificationem & miraculorũ operationem manifeſtaretur in fide credentium populorum: vnde de eius occultatione dicitur. Jſaie. liij. Vere abſconditus eſt vultus eius: vnde nec reputauimus eum. Similiter autem ſecundum hoc Chriſtus ſuſcitatus eſt qui eſt paſſus & mortuus ſecundum carnem: dicitur enim primo Petri quarto. Chriſto paſſo in carne et vos eadem cogitatione armamini: exaltari etiam eum oportuit ſecundum hoc q̃ fuit humiliatus: nam & apoſtolus dicit Phil. ij. Humiliauit ſemet ipſum factus obediens vſq̃ ad mortem: propter quod deus exaltauit illũ. Sic ergo ꝓ hoc q̃ pater clarificat filiuz ſuſcitat & exaltat: filius non

Pstilippen. ij. ¶ Humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem: propter quod deus exaltauit illum ¶ Sic ergo per hoc q̄ pater clarificat filium suscitat et exaltat: filius non ostenditur minor patre nisi secūdū humanam naturā nā secūdū diuinā nām q̄ ē patri equal ē eadē v̄ tus patris ⁊ filij ⁊ eadē operatio: vñ ⁊ ipe filius p̄ p̄a v̄tute se exaltat: ꝟm illud p̄s. Exaltare dñe i v̄ tute tua. ¶ Ipse se ipsum suscitat: quia de se dicit Joh. x. Potestatē habeo ponendi animā meaz ⁊ iterū sumere eā. Ipse etiam nō soluz seipsū clarifi cat sz etiā patrem: dicē enim Joh. xvij. Clarifica filium tuum vt ⁊ filius tuus clarificet te: nō q̄ pater velamine carnis assumpte sit occultatus sed sue in visibilitate nature: quo etiā modo filꝰ ē occultus ꝼz diuinā natā: nā p̄i ⁊ filio cōe est q̄ dr̄ Isa. xxxxv Vere tu es deus absconditus sctūs isrl̄ saluator: filius āt patrem clarificat nō claritatē ei dando sz eum mūdo manifestādo: nā et ipse ibidē dic: Manifestaui nomē tuū hoibus ¶ Non ē aūt credendum q̄ in dei filio sit aliqs potestatis defectus cuz ipse dicat: Data ē mihi oīs potestas in celo ⁊ i t̄ra ¶ Unde quod ipse dicit Sedere ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis sz quibus paratum est a patre meo: nō oñdit q̄ filius distribuendaz celestiū sedium potestatē non habeat: cū p̄ huiꝰmōi sessionē p̄ticipatio vite eterne itelligat: cuiꝰ collationē ad se p̄tinere oñdit cū dic Joh. x. Oues mee vocez meā audiūt: ⁊ ego cognosco eas: ⁊ sequūt̄ me: ⁊ ego vitā eīnā do eis: dr̄ etiā Joh. v. q̄ p̄r oē iudicium dedit filio: ad iudicium aūt pertinet vt p̄ meritis aliq̄ in celesti gloria collocent: vñ ⁊ Math. xxv. dr̄ q̄ filiꝰ hois statuet oues a dextr̄ ⁊ eodes a sinistr̄: p̄tinet ergo ad potestatē filij statuere aliquē vl̄ a dextr̄ vel a sinistr̄ siue vtrūq; referat ad differentē glie p̄ticipatiōez siue vnū referat ad gl̄iam ⁊ alterū referat ad penā oportet igit̄ vt v̄bi p̄positi sensus ex p̄missis sumatur: Premittit nāq; q̄ mater filioz Zebedei accesserat ad Jh̄m petēs vt vnꝰ filioz eiꝰ sederet ad dx terā eiꝰ ⁊ aliꝰ ad sinistrā: ⁊ ad hoc petendū mota videbat ex quandā fiducia p̄pinquitatis carnal̄ quā habeabt ad hominē xp̄z: oīs ergo sua rep̄sione non dixit q̄ ad eius potestatē nō pertineret dare qō petebaī: sz q̄ ad deum non pertinebat illis dare p̄ quibus rogabaī: nō enim dixit: sedere ad dexteram meam vl̄ sinistram nō est meū dare alicui: dn̄ potius ostendit q̄ suum erat hoc dare illis quibus erat paratum a p̄re suo: non enim hoc dare ad eum pertinebat secundum q̄ erat filius virginis sed secundum q̄ erat filius dei: ⁊ ideo n̄ erat suum hoc dare aliquibus p̄opter hoc q̄ ad eum p̄tinebat secundum q̄ erat filius virginis ꝼz p̄opīquitatē carnalē sed p̄opt̄ hoc q̄ pertinebat ad eum secundum q̄ erat filius dei quibus scilicet parattim erat a patre per p̄destinationem eternā: sed q̄ etiam hec p̄paratio ad potestatem filij oī pertineat ipse oīs confitetur dicens Joh. xiiij. In domo patris mei mansiones multe sunt: si quo minus: dixissez vobis: quia vado parare vobis locum mansiones autem multe sunt diuersi gradus p̄ticipande beatitudinis qui ab eterno a deo in p̄ destinatione p̄parati sunt: cum ergo dr̄s dicit q̄ si in aliquo minus esset. i. si deficerent p̄parate mansiones hominibus ad beatitudinem introducendis: ⁊ subdit dixissez: quia vado parare vobis locum: ostendit huiusmodi preparationem ad suam potestatem p̄tinere ¶ Neq; etiam potest intelligi q̄ filius horā aduētus sui ignoret: cū i eo sit oēs thesauri sapiētie ⁊ scie absc̄oditi vt aplus dic̄: ⁊ cū id quod maius est perfecte cognoscat. s. p̄ez sz hoc intelligendū ē q̄ filius inter hoies hō cōstitutus ad modū ignorātis se habuit dū discipulis nō reuelauit: est eni cōsuetus modus loquendi in scripturis vt dr̄ dicat aliq̄d cognoscere si illud cognoscere facit: sicut habet Gen. xxij. Nūc ꝓgnoui q̄ timeas dñz. i. nūc ꝓgnoscē feci: ⁊ sic p̄ oppositū filius nescire dicit qō nō facit nos scire. ¶ Tristicia vo ⁊ timor ⁊ alia hmōi manifestū est ad xp̄m p̄tinere sc̄dm q̄ homo: vnde ⁊ p̄ hoc nulla minoratio pōt i dinitate filij deph̄endi. ¶ Sapiēs autē dicitur sapiaz eē creatā: primo q̄dē pōt itelligi ñ de sapiētia q̄ est filius dei sed de sapia quā deus indidit creaturis: dicit. n. Eccl. i. Ipse creauit eā. s. sapiam in spū sancto: ⁊ effudit illaz super omia opa sua. Pōt etiam referri ad naturā creatā assūptaz a filio ut sit sensus. Ab initio ⁊ ante secula creata sū. i. p̄uisa sū creature vniri. Uel p̄ hoc q̄ sapia ⁊ creata ⁊ genita nūcupatur: modꝰ dine gnātionis nobis insinuatur: i generatione. n. quod generat accipit nām generātis: qō perfectionis ē: sed i generatiōibus que sūt apud nos generās ipse mutatur: quod ip̄fectionis ē: in creatione vo creans nō mutatur: sed creatū nō recipit naturā creātis: dicitur ergo sil̄ filius creatus ⁊ genitus ut ex creatione accipiat̄ imutabilitas patris ⁊ ex generatiōe vnitas nāe i patre ⁊ filio: ⁊ sic hmōi scripture itellectū sy nodus exposuit ut p̄ Hilariuz patet. Q̄z vo filius dicitur p̄imogenitus creature: non ex hoc est q̄ filius sit in ordinatione creaturarum: sed quia filius est a patre ⁊ a patre accipit. a quo sunt ⁊ accipiunt creature. sed filius accipit a patre eandez naturam non autem creature: vnde ⁊ filius non solum p̄imogenitus dicitur: sed etiam vnigenitꝰ p̄opter singularem modum accipiendi. ¶ Per hoc autem q̄ dominus ad patrem dicit de discipulis vt sint vnum sicut ⁊ nos vnū sumus: ostenditur quidem q̄ pater ⁊ filius sunt vnum eo modo quo discipulos vnum esse oportet scilicet per amorem. ¶ Hic tamen vnionis modus non

excludit essentie vnitatē sed magis eā demōstrat: dī eni Joānis.iij. Pater diligit filiū ⁊ oia dedit in manu eius: p qō plenitudo dinitatis ostendit esse in filio vt dictū est. Sic igit pz q testimonia scripturarū q̄ arriani pro se assumebāt nō repugnant veritati quā fides catholica confitet.

¶ Solutio ad auctoritates Fotini ⁊ Sabellij. IX.

EX his autē consideratis apparet q nec ea q̄ Fotin⁹ et Sabellius pro suis opionibus ex sacris scripturis adducebāt: eoz errores cōfirmare pñt: nā qō dns post resurrectionē dicit Math. vltio. Data ē mihi oīs ptās in celo ⁊ in terra: non iō dī q tūc de nouo hāc potestatē accepit: sz qz ptās quā filius dei ab eterno acceperat in eodē hoie facto apparere iceperat p victoriā quā ō morte habuerat resurgēdo. Qō vero aplus dicit ad Ro. p mo de filio loquēs. Qui factus ē ei ex semine David: manifeste ostendit q̄liter sit intelligendum ex eo qō addit scōm carnē: nō. n. dixit q filius dei esset simpliciter factus sed q factus esset ex semine David scōm carnē p assumptionē hūane nature: sicut ⁊ Jo. pmo dicit. Verbū caro factū est: vnde etiā pz p hoc qō sequit. Qui predestinatus ē filius dei in vtute fm humanā naturā ad filiū pertinet. Q̄ eni humana natura filio dei vniret vt sic hō posset dici filius dei: nō fuit ex humanis meritis: sed ex gratia dei predestinantis. Similiter etiam qō idē aplus ad Phil. dicit q deus Christus ppt passionis meritū exaltauit: ad humanā naturam referendū ē i qua fuerat humilitas passionis: vñ ⁊ qō subdit. Dedit illi nomē qō ē super omne nomen: ad hoc referendū est q nomē cōueniēs filio ex natiuitate eterna: manifestandū esset in fide populoz hoc cōuenire filio incarnato: p qō ⁊ manifestū ē q id qō dicit Petrus q dē Jesū Christum ⁊ dnm fecit: ad filiū referendū ē fm humanā nām in qua incepit id habere ex tempore qō i natura diuinitatis habuit ab eterno. Qō etiā Sabellius introducit de vnitate deitatis: Audi israel: dns deus tuus deus vnus est: ⁊ videte q ego sim solus ⁊ nō sit alius deus preter me: sic catholice fidei nō repugnat que patrē ⁊ filiū nō duos deos sed vnum deū esse cōfitet vt dictū est. Sic ⁊ etiā qō dicit. Pater in me manēs ipse facit opera: ⁊ ego in patre ⁊ pater in me est: ñ ostēdit vnitatē psone vt volebat Sabellius sed vnitatē essentie quaz Arrius negabat: si eni esset vna persona patris ⁊ filij: non congrue diceret pī cē in filio ⁊ filius in patre: cum nō dicat ppie idē suppositū in se ipso esse sz solū ratione pti: qz eni ptes in toto sūt: ⁊ qō cōuenit ptibus solet attribui toti: qñq dicit aliqō totū cē in seipso: hic aūt modus loquēdi nō cōpetit in dinis in quibus ptes cē nō pñt vt in pmo ostensū ē: relinquit igit cū pater i filio ⁊ filius in patre esse dicat q pater ⁊ filius nō sint idē suppositō: sed ex hoc ostenditur q patris ⁊ filij sit essentia vna hoc eni posito manifeste apparet qualiter pater ē in filio ⁊ filius in patre: nā cū pater sit sua essentia: quia i deo nō est aliud esse ⁊ essentiā habēs vt in primo ē ostensū: relinquit q in quocūq; sit essētia pīs sit pater: ⁊ cadere ratione in quocunq; est essentia filij est filius: vnde cū essentia patris sit in filio ⁊ essentia filij in patre eo q vna est essētia vtriusq; vt fides catholica docet: sequit manifeste q pater sit in filio ⁊ filius sit in patre: ⁊ sic eodem verbo ⁊ Sabellij ⁊ Arrij error ꝓfutat:

¶ Rationes contra generationem ⁊ processionē diuinam. X.

ODnibus igitur diligenter ꝓsideratis manifeste apparet hoc nobis de generatiōe dīna in sacris scripturis ꝓponi credendū q pater ⁊ filius ⁊si psonis distinguant sūt tamē vnus deus ⁊ vnā hñt essentiā seu naturā. Quia vero a creaturarū natura hoc inuenitur valde remotū vt aliq̄ duo supposito distinguantur ⁊ tamen eoz sit vna essētia: humana ratio ex creaturarū ꝓprietatibus p cedens multipliciter in hoc secreto dine generationis patit difficultatē: nam cū generatio nobis nota mutatio quedā sit cui opponitur corruptio difficile videt in deo generationē ponere qui est immutabilis incorruptibilis ⁊ eternus vt ex superioribꝰ patet. ¶ Amp. si generatio mutatio est: oportet omne qnod generatur mutabile eē: quod āt mutat exīt de potentia in actū: nam motus ⁊ actus existentis in potentia fm q huiusmodi: si igit filiꝰ dei est genitus videt q neq; eternus sit tanq̄ ō potentia in actū exiēs: neq; verus deus ex quo nō ē actus purus sed aliquid potentialitatis habens. ¶ Ad hec genitum naturam accipit a generante si ergo filius genitus est a deo patre: oportet q naturam quam habet: a patre acceperit: non est āt possibile q acceperit a patre aliam naturam numero q̄ pater habet ⁊ similem speciem sicut fit i generacionibus vniuocis vt cum homo generat hominem ⁊ ignis ignem: supra enim ostensum est q impossibile est esse plures numero deitates: videtur etiam esse impossibile q receperit eandem naturam numero quam pater habet: quia si recipit partem eius sequit diuinam naturam esse diuisibilē: si autem totam videtur sequi q natura diuina si sit tota transfusa in filium desinat esse i patre: ⁊ sic pater generando corrumpitur. ¶ Neq;

iterū pōt dici q natura diuina p quādā exuberā
tiam effluat a patre in filiū sicut aqua fontis efflu
it in riuū ⁊ fons nō euacuatur: qz natura diuina
sicut nō potest diuidi ita nec augeri: videtur ḡ re
liquū esse q filius nām a patre acceperit nō eādē
nūero nec specie quam pr̄ hz sed oio alteriuſ gene
ris sicut accidit in generatione equiuoca ut cū ai
malia ex putrefactione nata vtute solis generant
ad cuius spēm non attingūt: sequitur ergo q dei
filius neqz uerus filius sit cū non habeat speciem
patris: neqz uerus deus cū non recipiat diuinam
naturā. Item si filius recipit nām a deo patre
oz q in eo aliud sit recipiens ⁊ aliud natura rece
pta: nihil enim recipit seipm. filius igitur non est
sua essentia uel natura: non est igitur uerus deus
Preterea si filꝰ nō est aliud q ēntia diuina:
cū essentia diuina sit subsistens ut i primo pbatū
est: cōstat ār q etiā pater ē ipsa essentia diuina: vr
relinq q pater ⁊ filius conueniant in eadez re sub
sistente: res aūt subsistens i intellectualibus natu
ris uocatur person: sequitur ergo si filius ē ipsa
diuina ēntia q pater ⁊ filius conueniant in pso
na: si ār filius nō est ipsa diuina essentia: non ē ve
rus deus: hoc. n. de deo probatū ē in pmo li. uide
tur igitur q uel filius non sit uerus deꝰ ut dicebat
Arrius uel non sit alius personaliter a patre ut
Sabellius asserebat. Adhuc illud qō est pncī
piū indiuiduationis i vnoquoqz mō ipossibile ē
ineſſe alteri quod supposito distinguatur ab eo:
quod. n. in multis est: non ē indiuiduationis pri
cipium: ipsa autē non est aliud q̄ ipse deus ēntia
dei est per quā deus indiuiduat: nō enim essentia
dei est forma in materia ut p materiā indiuiduāi
posset: nō est igitur aliud in deo patre per quod
indiuiduetur q̄ sua ēntia. eius igitur ēntia i nl
lo alio supposito cē potest. aut igitur nō est in fi
lio: ⁊ sic filius non est uerus deus fm arrium: aut
filius non ē alius supposito a patre: ⁊ sic est eadez
psona utriusqz fm Sabellium. Amp. si pater et
filꝰ sūt duo supposita siue due psone: ⁊ tn sūt i es
sentia unū: oportet in eis cē aliquid preter essētiā
p quod distinguātur: nā ēntia cōis utriqz ponit:
qō aūt cōe est non pōt cē distinctionis principiuz
oz igitur id quo distinguuntur pr̄ ⁊ filius esse ali
ud ab ēntia diuina: est ergo persona filꝫ cōposi
ta ex duobus: ⁊ sil'r persona patris. ſ. ex ēntia cōi
⁊ ex pncipio distinguēte: vterqz igitur est cōposit'
neut ergo est uerꝰ deꝰ. Siquis aūt dicat distiguūt
sola relatione prout unus est pater alius q est fi
lius que aūt relatiue predicāt nō aliud uident pre
dicare in eo de quo dicūt sed magis ad aliud: ⁊ sic
p hoc ꝓpositio nō inducit. Videtur q hec respō
sio nō sit sufficiēs ad pdicta incōueniētia vitāda:
nam relatio nō pōt esse absqz aliquo absoluto: i
quolibet eniz relatiuo oz itelligi q ad se dicit pre
id q ad aliud dicitur sic seruꝰ ad aliquid ē absolu
te pter id q ad oīm dicitur: relatio igit illa p quā
pater ⁊ filius distiguūtur oz q hēat aliquod abso
lutum i q̄ fūdetur: aut igit illud absolutū ē vnum
tm̄ aut sūt duo absoluta: si ē vnū tantum: i eo nō
pōt fūdari duplex relatio nisi forte sit relatio idē
ptitatis q̄ distinctionē opari non pōt: sicut dī idē
eidē idem: si ergo sit talis relatio q distictionez re
quirat oportet pintelligat absolutoꝫ distictio: nō
ergo videtur possibile qō pſone patris ⁊ filꝫ solis
relatiōibus distinguantur. Preterea oz dicē q
relatio illa que filiuz distinguit a patre: aut sit res
aliqua: aut sit i solo intellectu: si aūt sit res aliqua
nō aūt videtur eē illa res que ē diuina essētia: qz
dina essentia cōis est patri ⁊ filio: erit ergo i filio
aliqua res que nō ē eius ēntia ⁊ sic non est verus
deus: oñsuz ē. n. in pmo libro q nihil est i deo qō
nō sit sua essentia: si autez illa relatio sit itellectu
tm̄: nō ergo pōt pſonaliter distinguē filium a pa
tre que enim personaliter distinguit realiter opō
tet distingui. Itez: oē relatiuum depēdet a suo
correlatiuo: quod aūt depēdet ab altero nō est ve
rus deus: si igit pſona patris ⁊ filꝫ relationibꝰ di
stinguātur: neuter erit verus deꝰ. Adhuc si pa
ter est deꝰ ⁊ filius ē deus: oz q hoc nomen deus ō
patre ⁊ filio substātialiter pdicetur: cū dinitas ac
cidens esse nō possit: pdicatum autē subāle est q
vere ipm de quo pdicatur: nam cū dicitur: homo
ē animal: qō vere homo ē: aial est: ⁊ similiter cum
dicitur sortes ē hō: qō vere sortes ē homo est: ex q̄
videtur seq̄ q impossibile sit ex pte subiectioꝫ ū in
uēiri pl'alitatē: cū vnitas sit ex pte subālis pdicati
nō. n. sortes ⁊ plato sūt vnus homo lz sint vnum
in hūanitate: neqz homo ⁊ asinus sūt vnuz aial lz
sint vnū in animali: si ergo pr̄ ⁊ filius sūt due pſo
ne: impossibile videt q sint vnus deus. Amp.
opposita pdicata pluralitatē oñdunt in eo de q̄ p
dicantur: de deo aūt pr̄ ⁊ de deo filio opposita p
dicantur: nam pat̄ est deus igenitus ⁊ generans: fi
lius aūt ē deus genitus: nō igr̄ videt esse possibile
q pat̄ ⁊ filius sint vnus deꝰ. Hec igit ⁊ similia sūt
ex q̄bus aliqui dinoꝫ misteria ꝓpria rōne metiri
volētes dinam generationē impugnare nitūt. Sz
quia vitas in se ipsa fortis est ⁊ nulla impugnatio
ne cōuellitur: oz intendē ad oñendum q vitas fi
dei ratione supari nō possit.

Quō accipienda sit generatio in diuinis: ⁊ q̄
de filio dei in scripturis dicuntur. .XI.

Principium autez huius intentionis hinc sumē oz q fm
diuersitatem naturaꝫ dīfus emanati
onis modus inuenit i rebus: ⁊ quāto aliqua natu
ra est altior: tanto id qō ex ea emanat magis est
intimū. In rebus. n. oibus inaiata corpa ifimum

locum tenēt in quibus emanationes aliter esse nō
possunt nisi per actionē vnius coꝛ in aliqō alte
rū. sic.n. ex igne gñāt ignis dū ab igne cōp' extra
neū alterat ꝛ ad q̄litatē ꝛ spēz ignis pducit p' iaia
ta vo coꝛpoꝛa ꝓmū locū tenēt plāte in quib' iā
emanatio ex iteriozi ꝓcedit ingñtū. s. humoꝛ plan
te intraneus in semen ꝙuertit ꝛ illud semen terre
mandatū crescit i plātā. iam g̃ hic ꝓmus gradus
vite inuenit. nam viuentia sunt que seipsa mouēt
ad agendum. illa vero que non nisi exteriora mo
uere pñt. oio sunt vita carentia. i plātis vero hoc
inditum vite est q̄ id quod in ipsis est mouēt ad
aliquam formam. est tñ vita plantaꝛ imperfec
ta quia emanatio in eis lz ab iteriozi ꝓcedat. tñ
paulatim ab interioꝛibus exiens quod emanat fi
naliter oio extrinsecū inuenit. humoꝛ. n. arboꝛis
ꝓmo ab arboꝛe egrediēs fit flos ꝛ tandem fructꝰ
ab arboꝛis coꝛtice discretus sed ei colligatus. per
fectio autē fructus oio ab arboꝛe sepat. ꝛ i ẽrā ca
deres semētina virtute ꝓducit aliā plātā. Si quis
ēt diligenter cōsideret. ꝓmū hꝰ emanatiōis ꝓnn
cipiū ab exteriozi sumit. nā humoꝛ itrinsecus arbo
ris ꝑ radices a terra sumit de q̄ planta suscipit nu
trimentū. Ultra plantaꝛ vo vitam altioꝛ graduꝰ
vite inuenit q̄ ẽ fm aiaz sensitiuā cuius emanatō ꝑ
ꝑa ꝛ si ab exteriozi ꝓcipiat i iteriozi ẽmiat ꝛ q̄to
emanatō magꝭ icesserit tāto magis ad ītima duc
nit. sēsibile.n.exteri' formā suā exteriozib' sensib'
ingerit a quibus ꝓcedit i imaginatiōe. ꝛ vlteriꝰ
i memoꝛie thesauꝛ. in quolibet tñ huius emana
tiōis ꝓcessu ꝓncipiū ꝛ ẽminus ꝓtinēt ad diuersa
nō. n. aliqua poꝛētia sensitiua i seipsam reflectit.
est ergo hic gradus vite tanto altioꝛ q̄ vita plāta
rū q̄to opatio hꝰ vite magis i ītimis cōtinet. ñ tñ
ē oio vita ꝑfecta cū emanatio sp fiat ex vno i alte
rū. Est igit supmus ꝛ pfectus gradus vite qui est
fm itellectū. nā itellectus in seipm reflectitur ꝛ se
ipsum itelligere pōt. lz ex intellectuali vita dīsi
gradꝰ iueniāt. nā itellectus hūanꝰ ꝛ si seipz cogno
scē possit tñ ꝓmū sue cognitiōis initiū ab extrise
co sumit qꝛ nō est itelligere sine fantasmate vt ex
supioꝛibꝰ pz. pfectioꝛ igit ẽ itellectualis vita i āge
lis i quibꝰ itellectus ad sui cognitōnē nō ꝓcedit ex
aliq̄ exteriozi. lz p se cogscit seipm. nōdū tñ ad vl
timā pfectionē vita ipoꝛ ptingit. qꝛ lz itētio intel
lecta sit eis oio itrinseca. nō tñ ipsa itētio itellecta
est coꝛuz substantia. quia nō est idem in eis intel
ligere ꝛ esse vt ex superioꝛibus patet. vltima igit
perfectio vite competit deo in quo non est aliud
intelligere ꝛ aliud esse vt supra ostensum est. ꝛ ita
oꝛtet q̄ intentio intellecta in deo sit ipsa diui
na essentia. Dico autez intentionem intellectam
id quod intellectus in seipso concipit de re intelle
cta. que quidem in nobis neqꝫ est ipsa res que in
telligitur. neqꝫ est ipsa substantia intellectus. sed
est quedam similitudo concepta intellectu de re
intellecta quā voces exterioꝛes signant. vñ ꝛ ipsa
intentio verbum interius nominatur quod ẽ ex
teriozi verbo signatum. Et quidem q̄ predicta in
tentio non sit in nobis res intellecta inde apparet
q̄ aliud est intelligere rem ꝛ aliud est intelligere
ipsam intentionem intellectā quod intellectꝰ fac
dum super suuz opus reflectitur. vnde ꝛ alie scīē
tie sunt de rebus ꝛ alie de intentionibus intellect]
Quod aūt intentio intellecta non sit ipe intellec
tus in nobis ex hoc patet q̄ esse intentionis intel
lecte etiam in ipo intellectu consistit. non autem
esse intellectus nostri cuius esse non est suū intelli
gere. cum ergo in deo sit idem esse ꝛ intelligere. in
tentio intellecta in ipo est eius intellectus. ꝛ quia
intellectus in eo est res intellecta. intelligendo enī
se intelligit omnia alia vt in primo ostensum est.
relinquitur q̄ in deo intelligente seipsum sit idem
intellectus ꝛ res que intelligitur ꝛ intentio intelle
cta. Dis igitur consideratis vtcūq̄ concipere pos
sumus qualiter sit diuina generatio accipienda.
patet enim q̄ non est possibile sic accipi generatō
nem diuinam sicut in rebus inanimatis generatō
inuenitur in quibus generans imprimit suā speci
em in exteriozem materiam. oportet enim fm pō
nem fidei q̄ filius a deo genitus veraz habeat dei
tatem ꝛ sit verus deus. ipa autem deitas non est
forma materie inherens neqꝫ deus est ex materia
exñs vt in primo probatum est. Similiter autem
non potest accipi diuina generatio ad moduz ge
nerationis que in plantis inuenitur ꝛ etiam i ani
malibus que cōicant cum plantis in nutritiua ꝛ
generatiua virtute. separatur enim aliquid quod
erat in planta vel animali ad generationem simil'
in spē quod in fine generationis est omnino extra
generantem a deo autem cum indiuisibilis sit nō
potest aliquio separi. ipse etiam filius a deo geni
tus non est extra patrem generantem sed in eo si
cut ex superioꝛibus auctoꝛitatibus patet. Neque
etiam potest diuina generatio intelligi fm modū
emanationis que inuenitur i anima sensitiua. nō
enim deus ab aliquo exteriozi accipit vt i alteꝛ
influere possit. non.n. esset primum agens. opera
tiones etiam anime sensitiue non complentur si
ne coꝛpoꝛalibus instrumentis. deum autez mani
festum est incoꝛpoꝛeum esse. relinquitur igitur q̄
generatio diuina fm intellectualem emanationē
sit intelligenda. hoc autem sic manifestari opoꝛ
tet. manifestum est enim ex his que in primo de
clarata sunt q̄ deus seipsum intelligit. omne enim
intellectum in q̄tum intellectum oꝛ esse in intelli
gente. signat enim ipsum intelligere apprehensio
nem eius quod intelligitur per intellectum. vnde
etiam intellectus noster seipsum intelligens est in
seipso non solum vt idez sibi per essentiam lz ēt

vt a se apphensū itelligēdo. oz igit q ō' in seipso sit vt intellectū i intelligēte itellectū āt i itelligēte ē intētio intellecta ⁊ vbū. ē igit i ō intelligēte se ipz vbū dei q̄si deus intelligēs. sicut vbū lapidis in intellectu est lapis intellectus. Dinc est q Joā. primo dicit. Uerbū erat apud deū. Quia vero i tellectus din' nō exit de potētia in actū sed sp est actu existēs vt i primo ꝓbatū est: ex necessitate oz q sp seipsum intellexerit: ex hoc autē q seipsum i telligit oz q verbum ipsius in ipso sit vt ostensum est. necesse est igit semper verbū eius in deo extitis se. est igit coeternū deo verbū ipsius: nec accedit ei ex tēpore sicut intellectui nō accedit ex tēpore verbū interius cōceptū quod est intētio itellecta. Dinc est q Joā. primo dicit. In principio erat vbum. Cū aūt intellectus diuinus nō solū sit sp in actu sed etiam sit ipse actus purus vt i primo probatū est. oz q substātia intellectus dini sit ipm suum intelligere quod est actus intellectus. esse aūt verbi interius cōcepti siue intētiōis itellecte ē ipm suū intelligi. idem ergo esse est verbi dini ⁊ intellectus diuini. ⁊ p ons ipsius dei qui est suus intellectus. Esse aūt dei est eius essentia vel nā q̄ idem ē ipse deus vt i ꝑmo oñsum est. verbū igit dei ē ipm esse diuinū ⁊ essentia eius ⁊ ipse verus deus. Non autē sic est de vbo intellectus hūani. cū. n. itellect' noster seipm intelligit. aliud est esse itellectus. ⁊ aliud ipsum eius intelligere. substantia .n. itellect' erat i potentia itelligēs ante q̄ intelligeret actu. se quit ergo q aliud sit esse itentiōis intellecte ⁊ aliō intellectus ipsius cū intētionis intellecte eē sit ipm itelligi. vnde oz q i homine intelligente seipm verbū interius ꝯceptū nō sit hō verus naturale hois esse hns. sed sit hō intellectus tm q̄si quedā similitudo hois veri ab intellectu apprehensa. Ipsum vo vbū dei ex hoc ipso q est deus intellectus ē verus deus hns naturaliter esse diuinū eo q nō est aliud naturale esse dei ⁊ aliud eius itelligere vt dictum est. Dinc est q Joā. primo dicitur Deꝰ erat verbū. quod qz absolute dicit demōstrat vbū dei vuz deū debere intel ligi. vbū. n. hois nō possz dici simplicit ⁊ absolute hō sed ꝑz qui. s. hō itellect' vnde hec falsa esset hō est vbuz. sed hec vera pōt esse hō intellectus est vbū. cū ergo dicit deus erat vbū. ostendit vbū diuinū non solū esse itētionem itellectāle sicut vbū nostrū sed ēt rē in natura exītē ⁊ subsistentē. deus. n. verus res subsistēs est cū maxime sit per se ens. Nō sic aūt natura dei est i verbo vt sit vna specie ⁊ numero differēs. sic enim vbū habet naturā dei sicut intelligere dei est ipsuz esse eius vt dictū est. intelligere autē est ipsum esse diuinū. vbum igit habet ipsam essentiā diuinam non solum spē sed numero eandē ¶ Itē nā que est vna fm spēm nō diuidit i plura fm numeruz nisi ꝓpter māz. diuina aūt natura dio i materiaꝫ est. impossibile ē igit q̄ nā diuina sit vna spē ⁊ numero differens. verbū igit dī i eadē natura numero cōcat cū deo ꝓpter quod verbum dei ⁊ deus cuius est vbum non sunt duo dī sed vnus deus. nā q apud nos duo hītes humanā naturaz sint duo hoies ex hoc cōtingit q natura humana numero diuidit i duob'. oñsum ē aūt i primo libro q ea que i creaturis diuisa sunt i deo simpliciter vnū esse sicut i creatura aliud est essentia ⁊ esse. ⁊ i quibusdā est ēt aliud quod subsistit i sua essētia ⁊ eius essentie siue natura. nā h hō nō est sua humanitas nec suū esse. sed deus est sua essentia ⁊ suum esse. ⁊ q̄uis hoc in deo vnū sint verissime. tn i deo est quicquid ptinet ad rationē vel subsistentis vel essentie vel ipsius esse. cōuenit. n. ei nō esse i alīs in q̄tū est subsistēs. esse quid i q̄tū ē essētia ⁊ esse i actu rōne ipsius esse. oz igit cū i deo sit idē intelligēs ⁊ intelligere ⁊ itētio intellecta quod est verbum ipsius. q verissime in deo sit ⁊ quod ptinet ad rōnem intelligentis ⁊ quod ptinz ad rationē eius quod est intelligere ⁊ quod pertinz ad rationē intentionis intellecte siue verbi. est autem de ratione interioris vbi quod est intentio intellecta q procedat ab intelligēte fm suū intelligere cū sit quasi terminus intellectualis operationis. itellectus. n. itelligendo cōcipit ⁊ forma itētionē siue rationem intellectam que est interius verbū. opōtet igit q a deo fm ipsum suum intelligere procedat verbum ipsius. Comparat igitur verbum dei ad deum intelligentem cuius est verbum sicut ad eum a quo est. hoc enim est de ratione verbi. cuz igitur in deo intelligens intelligere ⁊ intentio itellecta siue verbum sint per essentiam vnum ⁊ per hoc necesse sit q quodlibet horum sit deus. remanet sola distinctio relationis prout verbum refertur ad concipientē vt a quo est. Dinc est q Joan. euangelista quia dixerat: deus erat verbū: ne oio distinctio sublata intelligeret verbi a deo dicente siue concipiente verbum. subiunxit hoc erat i principio apud deum. quasi dicat. hoc verbum quod deum esse dixi. aliquo modo distinctum ē a deo dicente. ⁊ sic posset dici apud deum esse. verbum autem interius conceptum est quedam ratio ⁊ similitudo rei intellecte. similitudo enim alicuius in altero existēs vel habet rationem exemplaris si se habeat vt principium. vel habet potius ratōnem imaginis si se habeat ad id cuius est similitudo sicut ad principium. vtriusq autem exemplaz in nostro intellectu perspicitur. Quia enim similitudo artificiati exīs in mente artificis est principium operationis per quam artificiatum est: cōparatur ad artificiatum vt exemplar ad exemplatum sed similitudo rei naturalis in nostro intellectu ꝯcepta compatur ad rem cuius similitudo existit vt ad suum principium. quia nostrum intelligere

a sensibus principiū accipit qui p res naturales imutant. cū aūt deus t seipsum itelligat t alia vt in primo ostensum ē. eius itelligere principiū ē rerum itellectaꝝ nō ipso cū ab eo causent̄ p itellectū t voluntatē. sed ad intelligibile quod ē ipse cōpat vt ad principiū. est. n. hoc itelligibile idē cū itellectu intelligēte. cuius q̄dā emanatio est verbū cōceptū. oz igit q̄ vbū dei compet ad res alias intellectas deo sicut exemplar ad ipsum deū cuius est vbū sicut eius imago. Dinc ē q̄ de vbo dei dicitur Col. primo q̄ est imago inuisibilis dei. Est autē differentia iter itellectū t sensum. naz sensus apprehēdit rem q̄tū ad exteriora ei⁹ accidētia q̄ sunt color. sapor. quantitas. t alia huiusmodi. sed intellectus ingredit ad interiora rei. t quia ois cognitio perficit fm similitudinē que est iter cognoscēs t cognitū oz q̄ i sensu sit similitudo rei sensibilis q̄tū ad eius accñtia. in intellectu vero sit similitudo rei intellecte q̄tū ad eius essentiā. verbū igitur i intellectu cōceptū est ymago vel exemplar substantie rei intellecte. cū ergo vbū dei sit ymago ōi vt ostensum ē necesse est q̄ sit ymago dei q̄tū ad eius essentiā. Dinc ē q̄ apostolus dicit ad Heb. primo q̄ ē figura substātie dei. ymago aūt alicuius rei ē duplex. est. n. aliq̄ ymago que non cōicat in nā cū eo cuius est ymago siue sit ymago eius q̄tū ad exteriora accñtia sicut statua enea ē ymago hominis nec tñ est hō siue sit ymago q̄tū ad substantiā rei. Hō. n. hominis in intellectu nō est hō nā t philosophus dicit: lapis non ē i aia sed spēs lapidis. ymago aūt alicuius rei que eādē nām hz cū re cuius est ymago. est sicut filius regis in quo ymago patris apparet t est eiusdem nature cum ipso. ostensum ē aūt q̄ vbū dei ē ymago dicētis q̄tum ad ipsam eius essentiā t q̄ in eadem natura cū dicēte cōicat. relinquit ergo q̄ vbū ōi nō solū sit ymago sed ēt filius. nō. n. sic esse ymaginē alicuius vt eiusdē nature cū illo sit i aliquo inuenit̄ q̄ filius dici nō possit oūmodo hoc i viuētib⁹ accipiatur. nā quod ꝓcedit ex aliquo viuēte in similitudine spēi dicit filius eius. Dinc ē q̄ i ps. dī. Dominus dixit ad me filius me⁹ es tu. Rursus cōsiderādum ē q̄ cū i q̄libet natura ꝓcessio filij a pre sit naturalit̄ ex quo vbū dei filius dei dicit. oz q̄ naturalit̄ generet t a pre ꝓcedat t hoc quidē supra dictis ꝓuenit vt ex his que i itellectu nr̄o accidunt. pspici pōt. itellectus. n. nr̄ aliq̄ naturalit̄ cognoscit sicut ꝑma itelligibiliū ꝓncipia q̄z itelligibiles ꝓceptiones q̄ vba interiora dicunt nāliter i ipso existunt t ex eo ꝓcedūt. sunt ēt q̄dā itelligibilia q̄ nō nāliter itellectus nr̄ cogñscit sz i eoz cognitionem rōcinando ptingit. t hoz cōceptōes i itellectu nr̄o nāliter nō existūt sz cū studio q̄runt. manifestū est autem q̄ deus seipsum naturalit̄ itelligit sicut t naturalit̄ est. suū. n. intelligere ē suū esse vt i ꝑmo ꝓbatū est. vbū igit dei seipm itelligētis nāliter ab ipso ꝓcedit. t cū vbū dei sit eiusdē nature cū deo dicente t sit similitudo ipius. sequit̄ q̄ hic nāliter ꝓcessus sit in similitudinē eius a quo ē ꝓcessio cū idemptitate nature. hec ē āt ve generatiōis rō i reb⁹ viuētib⁹ q̄ id quod generat a generante ꝓcedat vt sīlitudo ipius t eiusdē nature cū ipo. ē. g̃ vbū dei genitū vere a deo dicente. t eius ꝓcessio generatio l natiuitas dici pōt. Dinc ē q̄ i ps. dī. Ego hodie genui te. i. i eternitate q̄ sp ē pñs t nulla ē in eo rō ꝑteriti t futuri. vñ pz falsum esse q̄ Arriani dixerunt q̄ pr genuit filiū volūtate. que. n. volūtarie fiūt nō nāliter sūt. Quia vo nō minus ē q̄ ō⁹ de seipso nitelligit q̄ p̄ q̄ i ipo est: alias ñitellifit se ipz ꝓfecte nec suū cē eēt suū itelligere. oz vbū dei deo esse essentiale. hoc aūt est filius dei. est igitur filius dei patri essentialis. Hoc ēt ginc manifestū est q̄ filius dei cū sit verus filius hz spēm t naturam pris. cuilibet autē nature dei miata quātitas debet. vnde ēt apud nos filius ad equalitatē pris ꝓducit i fine generatiōis t augmēti nisi aliquis ō fectus appet ꝓpter materiā idispositā t ꝓpr debilitatē vtutis actiue i generatiōe. t quidem q̄ a principio filius nascat minor patre ꝓtingit ex hoc q̄ a nalis generatio ꝓcedit de potētia ad actuz. t paulatim ducit de iperfectiōe ad pfectionem. nihil aūt hoz est possibile i diuina generatione accidere. quia generatio diuina non est ex materia nec per exitū de potētia i actū. nec vtus dei generātis pōt esse deficiēs cū sit infinita. oz igit filiū dei patri esse equalē. Itē si filius sit patri inequalis oportet alia numero esse magnitudinē patris t filij. nā eadem nūero quantitas nō pōt seipa esse maior t minor. dina aūt magnitudo nō est aliud q̄ eius essentia vt ex ꝑmo libro apparet. erit igit alia nūro essentia patris t filij cuius ꝓriuz supra ostensum ē. oportet igit dicē filiū pris esse equalem Hic ē q̄ Joā: v. dī q̄ Jhs. patrē suū dicebat dō eqlē se deo faciēs. t Phil. ij. dicit q̄ n rapinā arbitratus é esse se eqlē deo. Cōsiderādum ē etiam q̄ id quod generatur q̄diu i generāte manet dicitur esse cōceptū. vbum autem dei ita est a deo genitū q̄ tamen ab ipso non recedit sed in eo manet vt ex superioribus patet. recte ergo vbuz dei potest dici a deo conceptum. Dinc est q̄ prouer. viij. dei sapientia dicit. Nondum erant abyssi. t ego concepta eram. Est autem differentia inter conceptōnem verbi dei t materialem conceptionem que apud nos i animalibus inuenitur. nā proles q̄diu concepta est t in vtero claudit. nondum habz vltimam perfectionem vt per se subsistat a gnāte fm locum differenter. vnde oportet q̄ i corporali generatione animalium aliud sit genite prolis conceptio. atq̄ aliud partus ipius fm quē etiaz loco sepatur proles genita a generante ab vtero

generantis egrediēs. uerbū aūt dei i ipso deo dicē te existens est pfectum i se subsistēs distinctū a ōo dicente. nō. n. expectatur ibi localis distinctō si so la relatione distinguunt vt dictū est. Jdē ē ergo in generatione v̄bi dei ⁊ ꝯceptio ⁊ part⁹. ⁊ iō postꝙ ex ore sapientie dictum ē. Egoam i cōcepta eram post pauca subdit. Ante colles ego parturiebar. Hz quia ꝯceptio ⁊ partus in rebus corporalibus cū motu sunt. ⁊ ideo oz i eis quādā successionem esse cum conceptionis terminus sit esse concep ti i cōcipiente: ⁊minus aūt partus sit esse eius qui parturit distinctum a pariente. necesse ē igit i cor poralibus ꝙ id quod ꝯcipit nōdum sit. ⁊ id quod parturitur in parturiendo nō sit a parturiēte disti ctum. Cōceptio autē ⁊ partus itelligibilis verbi ñ est cum motu nec cum successiōe. vnde simul dū cōcipit est: ⁊ simul dum parturit distictū est. sicut quod illuminatur simul dū illuminat: illumina tum est. eo ꝙ i illumiatiōe nulla successio est. ⁊ cū hoc iueniat i itelligibili verbo nostro. multo ma gis competit v̄bo dei nō solum quia itelligibilis cōceptio ⁊ partus est sed quia i eternitate existit vtrunq; i qua prius ⁊ posterius esse nō possunt. Dinc est ꝙ postꝙ ex ore sapiētie dictū est: ante col les ego parturiebar ne intelligeret, qō duz parturi ret nō esset subdit. Quādo ꝑparabat celos aderā vt sic cū i generatiōe carnali aialiū prius aliquid cōcipiat. deinde parturiat. ⁊ deinde cōueniat sibi adesse parturiēti quasi sibi cōsociatū nec ab eo di stinctū. hec oia i diuina generatione simul esse in telligāt: nam uerbum dei simul concipitur parit ⁊ adest. Et qz quod parturitur ex utero ꝓcedit si cut generatio v̄bi dei: ad insinuandā perfectā di stinctionē eius a generante dicitur partus: simili rō dicitur generatio ex utero ꝟz illud ꝑs. Ex vte ro ante luciferum genui te: qz tamen non est talis distinctio uerbi a dicente que impediat uerbum esse in dicente ut ex dictis patet: sicut ad insinuan dā distinctionē v̄bi dicitur parturiri uel ex utero genitus eē: ita ad ostendendum qō talis distictio nō excludit uerbū esse in dicente. dī Joā. primo qō est in sinu patris. Attendendum autem qō ge neratio carnalis animalium perficitur per uer tutem actiuam et passiuam: ⁊ ab actiua quidem v̄tute dī pater: a passiua uero dī mater: vnde eoꝝ que ad generationem prolis req̄runtur quedam conueniūt patri ⁊ quedam ꝓueniūt matri: date n. nām ⁊ spēm proli competit patri: concipe aūt ⁊ parturire competit matri tāq; patienti ⁊ recipiē ti: Cū āt processio v̄bi ſm hec dicta sit esse qō de⁹ seipm intelligit: ipsum autem diuinum intelligē non est per aliquā v̄tutem passiuā sed quasi acti uam: qz intellectus diuinus non est in potentia ſz in actu tm̄: iō in generatione uerbi dei ñ ꝓpetit⁹ matris ſz solū pīs: vnde que in generatione cāna li distinctim patri ⁊ matri conueniunt omnia in generatione uerbi patri attribuuntur i sacris scri pturis: dicitur enim pater ⁊ dare filio uitam ⁊ ꝯ cipere et parturire.

Quō filius dei dicat dei sapia. .XII.

QUia uero ea que de sapientia diuina dicūtur ad genēa tionē uerbi adduximus. ꝑns est ostēn dere ꝙ per diuinam sapiam ex cuius persona pre missa v̄ba ꝓponūtur v̄bum dei intelligi possit: et ut a rebus hūanis ad diuinoꝝ cognitionem pue niamus: ꝯsiderare oportet ꝙ spia in homie dicit habitus q̄dem quo mēs nostra pficitur in cogniti one altissimoꝝ: ⁊ hmōi sūt diuina. cum v̄o scōm sapientie hitum i itellectu nostro alīq̄ formatu: ꝯ ceptio de dīis: ipsa cōceptio intellectus q̄ est inte rius v̄bum: sapie nomē accipere solet ſm illū mo dum loquēdi quo actus ⁊ spēs noibus habituuꝝ a q̄bus ꝓcedunt noiantur: quod. n. iuste fit: inter dum iusticia dicit: ⁊ qō fit fortiter fortitudo: ⁊ ge neraliter quod v̄tuose fit v̄tus dicitur: ⁊ ꝑ hūc mo dum qō sapiēter excogitatur dicit sapia alicuius. in deo aūt sapia q̄dē oz dici ex eo ꝙ se ipm cogno scit: sed qz ñ cognoscit, se ꝑ aliquaꝝ spēz nisi ꝑ essē tiam q̄nimo ⁊ ipsum eius itelligere ē eius essētia: sapientia dei hitus esse nō pōt sed est ipsa dei essē tia: manifestū est aūt ex dictis ꝙ dei filius ē v̄buꝝ ⁊ cōceptio dei intelligentis se ipm: sequitur igitur ꝙ ipsū dei v̄bum tanq; sapienter mēte dīna ꝓceptuꝝ ꝓpue concepta seu genita spia dicatur: vnde apo stolus xp̄m dei sapiam nōiat. i. ad Cor̄. i. Jpsum aūt sapie v̄bum mēte ꝓceptum est q̄dam manife statio sapie intelligentis: sicut ⁊ in nobis oēs hitus ꝙ actus manifestātur. Quia ḡ diuia sapia lux di citur ꝓut in puro actu cognitionis ꝓsistit: lucis āt manifestatio splendor ipsius ē ab ea ꝓcedēs: cōue niēter ⁊ v̄bum dine sapiētie splēdō lucis nōiatur ſm illud apostoli de filio dicētis. Cum sit splēdor glorie: vnde ⁊ filius manifestatiōem pīis sibi ascri bit Joan. xvij. dicēs. Pater manifestaui nom̄ tuū hoibus. Sed tm̄ licet filius q̄ est dei v̄bum ꝓprie sapiētia ꝓcepta dicatur: nomen tm̄ sapie absolute dictuꝝ oz esse cōe patri ⁊ filio: cum sapia que per v̄bum resplēdet sit pīis essentia ut dictū est. essen tia vero pīis sit sibi ⁊ filio communis.

Quō est nisi vnus filius in dīis. .XIII.

QUia uero deus in telligendo se ipū oia alia intelligit ut in ꝑmo oīsum ē: se ipsum aūt vno ⁊

simplici intuitu itelligit: cū suum itelligere sit suū esse: necesse ē vbum dei ee vnicum tm̄: cum autez i diuis nihil aliud sit filij generatio q̄ vbi conceptio: sequtur q̄ una sola sit generatio in diuis ⁊ vnicus filius solus a patre genitus: vnde Joan. primo dr. Vidimus cū quasi unigenitū a patre ⁊ itez rū. Unigēitus q̄ est i sinu patris: ipse nobis enarrauit. Videtur tm̄ ex p̄missis sequ q̄ ⁊ uerbi diui sit aliud vbū: ⁊ filij sit alius filius: ostēsu est. n. q̄ vbū dei sit deus vas: oz igitur oia que deo ꝓueniunt: vbo dei conuenire: deus āt ex necessitate se ipm itelligit: ⁊ uerbū igit dei se ipm itelligit: si igr ex hoc q̄ deus se ipm intelligit vbū ab eo genitū in deo ponit: cōsequ videt q̄ et ⁊ vbo i q̄tū se ipm itelligit aliud vbū attribuat: ⁊ sic vbi erit vbū. et filij filiⁿ: ⁊ illud obū si deⁿ est itez se ipe itelliget ⁊ habebit aliud vbū: ⁊ sic in infinitū generatio diuina ꝓcedet. Huius āt solutio ex p̄missis hr̄i pōt: cum n. ostēsum sit q̄ vbū dei sit deus: ostensū tm̄ ē q̄ ñ ē alius deⁿ a deo cuius est vbū: sz vnus oio: h̄ solo ab eo distinctū q̄ ab eo est ut vbū ꝓcedens: sicut āt vbū ñ est aliⁿ deⁿ. ita nec est alius itellectus: ⁊ p ꝓns nec aliud intelligere: vnde nec aliud vbū. nec tm̄ sequt q̄ sit vbū sui ipsiⁿ fm q̄ vbū se ipm itellit: nā i hoc solo vbū a dicēte distinguitur ut dictū est q̄ est ab ipo. oia ergo alia cōiter attribuēda sunt deo dicēti qui ē pat: ⁊ vbo q̄ est filius: ꝓpt hoc q̄ etiā vbū ē deus: sed hoc solū ut ab eo sit vbum ascribēdū est ꝓprie patri: ⁊ hoc q̄ est ee a ꝺo dicēte: attribuēdū est ꝓprie filio. Ex quo etiā patz q̄ filiⁿ nō est ipotēs: ⁊si generare filiū nō posset cū tm̄ pater generet filiū: nā eadē potētia ē patris ⁊ filij sicut et eadē dinitas. ⁊ cū generatio in diuinis sit itelligibilis vbi conceptio fm. s. q̄ deus itelligit se ipm: oz q̄ potētia ad generandū i deo sit sic potentia ad itelligendū se ipsū. ⁊ cū itelligere se ipm i deo sit unū ⁊ simplex: oz ⁊ potentiā itelligēdi se ipm que nō est aliud q̄ suus actus ee vnā tantuz: ex eadē ergo potētia ē ⁊ q̄ vbū cōcipiat ⁊ q̄ dicens vbū cōcipiat: vñ ex eadē potētia ē q̄ pat generet ⁊ q̄ filius generet: nullā ergo potētiā hz pater quā non hēat filius: sed pater hz ad generare generatiuā potentiā: filiⁿ āt ad generari que sola relatione differre ex dictis pz. Sed q: apls filium dei dicit vbū habere: ex quo sequ uidetur q̄ filij sit filius ⁊ vbi vbū: considerādū ē qualiter vba apli hoc dicētis sint itelligēda. dicit. n. Heb. ꝓmo Diebus istis loquutus est nobis in filio: ⁊ postea: qui cū sit splendor glorie ⁊ figura substantie eius portans oia vbo virtutis sue ⁊c. hmōi aūt intellectuz sumē oportet ex his que iam dicta sūt: dictū ē n. q̄ conceptio sapiētie que est uerbū. sapientie sibi uendicat nomē. Ulterius āt ꝓcedentibus appet q̄ etiam exterior effectⁿ ex ꝓceptione sapie ꝓueniens: sapiētia dici pōt p modū q̄ effectus nom̄ cāe sibi assumit: dicit. n. sapientia alⁱcuⁱ ee nō solum id qō sapiēter excogitat sed etiā id qō sapiēter facit ex quo ꝓtingit ut etiaz explicatio diue sapientie p opus in rebⁿ creatis dei sapientia dicat: fm illud Eccl. i. Ipse creauit illā. s. sapientiaz spū sancto: ⁊ post ea dicit. Et effudit illam sup oia opera sua: sic igitur ⁊ id qō ex vbo efficitur: vbi nomen accepit: nam ⁊ i nobis expressio interioris vbi p vocem dicitur verbū q̄i sit vbuz vbi q: est interioris verbi ostensiuū: sic igit nō solum dini intellectⁿ ꝓceptio dr vbum qō est filius: sed etiaz explicatio dini ꝓceptus p opera exteriora vbum vbi noiatur: et sic oz intelligi q̄ filius portet oia vbo vtutis sue sicut ⁊ id qō in ps. legitur. Ignis grādo nix glacies spūs procellarum q̄ faciunt vbum eius: q:. s. p vtutes creaturarū explicāt diuine ꝓceptiōis effectus i rebus. Cuz vo deus itelligendū se ipm omnia alia intelligat ut dictū est: oz q̄ vbum in deo ꝓceptuz ex eo qō se ipm intelligit sit etiam vbum vnū et idem oiuz rerum: nō tm̄ eodem mō est vbum dei ⁊ aliaz rerum: nā dei qdem vbuz ē sicut ab eo ꝓcedēs: aliaz aūt rerum nō sicut ex eis ꝓcedens: ñ enim deus a rebus sciam sumit sed magis p suaz sciam res in esse ꝓducit ut supra oñsum ē: oportz igit qō vbum dei oiuz q̄ facta sūt ratio pfecta exi stat. Qualiter aūt singulorz ꝓpria rō ee possit: ex his que in ꝓmo libro tractata sūt manifestū est: vbi ostensū est qō deus oiuz ꝓpriā cognitionē hz. qcunq; aūt facit aliqd p intellectum: opatur p rationem rerū factaz quā apud se habet: domⁱ. n. que ē in mā fit ab edificatore p domⁱ rōnem quā habet in mēte: oñsum ē aūt supra qō deus res i ee ꝓduxit nō naturali necēitate sed q̄si p intellectū ⁊ volūtatem agens: fecit igit deus oia p vbum suuz quod ē ratio rez factaz ab ipso. Hinc ē quod dr Jo. i. Oia p ipsum facta sūt: cui ꝓsonat qō Moises mūdi originez describēs in sigulis opibus taliter utitur modo loquēdi. Dixit deus: fiat lux ⁊ facta est lux: dixit deus: fiat firmamentum ⁊ sic de alīs que omia ps. ꝓphendit dicēs. Dixit ⁊ facta sunt: dicere. n. est vbū ꝓducere: sic ergo intelligendum est qō deus dixit ⁊ facta sūt: q: vbum ꝓducit p qō res in esse ꝓduxit sicut p earum rōnem pfectam: sed quia idem ē causa ꝓseruationis rerum ⁊ ꝓductionis ipsaz: sicut omia p vbum facta sūt: ita oia p dei vbum conseruantur in esse: vnde ps. dicit. Verbo dñi celi firmati sūt: ⁊ apls dicit ad Heb. i. de filio qō portat omia vbo virtutis sue: quod q̄dem qualiter accipi oporteat iam dictum est. Sciendum tamē qō verbum dei in hoc differt a ratione que est in mente artificis: quia vbum dei deus subsistens est: rō autem artificiati in mente artificis non est res subsistens sed solū itelligibilis forma forme aūt non subsistenti non competit p ꝓprie ut agat: agere. n. rei pfecte ⁊ subsistentis est sz

eſt eius ut ea agat: eſt.n. forma ꝓncipium actionis q̄ agens agit: rō igitur domus i mēte artificis n̄ agit domus ſed artifex ꝑ eas domū facit: verbum autez dei qō ē rō rez factarum a deo cū ſit ſubſiſtens agit nō ſolum ꝑ ipm aliquid agit: ⁊ ideo dei ſapiē tia loqtur ꝓuer. viij. Cum eo eram cūcta ꝓponēs ⁊ Jo. v. dns dicit. Pater meus operatur: ⁊ ego opero. Conſiderādum ē etiam q̄ res facta ꝑ intellectum ꝑexiſtit in rōne itellectus añ etiam q̄ ſit in ſe ipſa: puta.n. domus ē in rōne artificis q̄ producatur in actum: verbū autē dei ē rō oium eoꝝ que a deo ſunt facta ut oñſum ē: oportet igit q̄ oia que ſunt facta a deo ꝑexiterint i verbo dei añq̄ ſint etiam i ꝓpria natura: qō aūt eſt in aliquo eſt in eo ꝑ modum eius in q̄ eſt ⁊ nō per ꝓprium modū: dom⁹. n. in mēte artificis itelligibiliter ⁊ imāliter exiſtit res igitur itelligende ſūt in verbo dei ꝑexitiſſe ſcōz modum verbi ipſius: eſt aūt mod⁹ verbi ipſius q̄ ſit vnū ſimplex immāle ⁊ non ſoluz viuēs ſed etiam vita cum ſit ſuū eſſe: oportz igit q̄ res facte a deo ꝑexiterint in verbo dei ab eterno immaterialiter ⁊ abſq̄ oi ꝓpoſitione: ⁊ q̄ nihil aliud in eo ſit q̄ ipz verbum q̄ eſt vita: ꝓpter quod dr Joā. i. Quod factum eſt in ipſo: vita erat. i. in uerbo: ſicut aūt operans ꝑ intellectum ⁊ ꝑ rōnem quā apud ſe habet res in eſſe ꝓducit: ita etiam q̄ alium docet ꝑ rationem quā apud ſe habet ſciam cauſat in illo: cuz ſcia diſcipuli ſit deducta a ſcientia docentis ſicut imago q̄dam ipſius: deus aūt nō ſolum ē cauſa ꝑ intellectum ſuū oiuz que naturaliter ſubſiſtūt: ſz etiaz oīs intellectual' cognitio ab itellectu diuino deriuatur ſicut ex ſupioribus pz: oportet igit q̄ ꝑ verbum dei qō eſt rō intellectus diui cauſet oīs itellectualis cognitio: ꝓpter quod dr Jo. i. Vita erat lux hominū: qz. ſ. ipſū verbum qō vita eſt ⁊ in quo oia vita ſūt manifeſtat ut lux quedā mētibus hominū vitatem. Nec ē ex defectu vbi q̄ non omēs homines ad vitatis cognitiōez ꝓueniūt ſed aliqui tenebroſi exiſtūt: ꝓuenit aūt hoc ex defectu homi nū qui ad verbū nō ꝓuertunt nec eū plene capere poſſunt: vñ adhuc in hoibus tenebre remanēt ul' maiores uel minores ſm q̄ magis ⁊ minus ꝓuertunt ad verbū ⁊ capiūt ipſū: vñ Joānes ut oēm defectū a manifeſtatiua vbi virtute excludat cū dixiſſet: q̄ vita ē lux hominū ſubiūgit: q̄ intenebris lucet ⁊ tenebre eā nō ꝓprehēderūt: nō.n. tenebre ſūt ex hoc q̄ verbum nō luceat ſz ex hoc q̄ aliq̄ lucez vbi nō capiūt ſicut luce corporei ſolis per orbē diffuſa tenebre nō ſūt niſi ei q̄ oculos clauſos uel debiles habz. Hec igit ſūt q̄ de generatione diuina ⁊ de virtute vnigeniti filij dei ex ſacr' ſcriptur' edocti utrq̄ concipere poſſumus.

¶ Solutio ad rationes ſupra inductas contra generationem eternam XIIII.

Quia uero ueritas oēm falſitatem excludit ⁊ dubietatez diſſoluit in ꝓmptu tāz ſit' ea diſſoluē que circa generatiōez diuinaz difficultatē afferre videbantur: iam.n. ex dictis patet q̄ in deo genēa tionem intelligibilem ponimus: non autem talem qualis eſt in materialibuſ rebus quarum generatio mutatio quedam eſt corruptioni oppoſita: qt neq̄ verbū in intellectu noſtro cum aliqua mutatione concipitur: nec hz oppoſitam corruptionez cui quidē conceptioni ſimilē eē filij dei generationē iam pz ex dictis. Similiter etiā uerbū quod i mente noſtra concipitur nō exūt de potentia i actuz niſi quatenus intellectus noſter procedit ō potentia in actū: nec tñ uerbum oritur ex intellectu noſtro niſi prout exiſtit in actu. ſimul aūt cum i actu exiſtit eſt in eo uerbū conceptū: intellect' aūt ⁊ iuuinus nūq̄ eſt in potentia: ſz ſolū in actu ut ſupra oſtenſū eſt: generatio igitur uerbi ipſius nō ē ꝑ exituz de potentia in actum. ſed ſicut orit ex actu act' ut ſplendor ex luce: ⁊ ratio intellecta ex i tellectu in actu: vnde etiam apparet q̄ generatio nō ꝓhibet dei filiū eē ueruz deū: aut ipm eē etnū quin magis neceſſe eſt ipm eē coeternuz deo cui' eſt verbuz. quia intellectus in actu nunquam eſt ſine uerbo. Et quia filij dei generatio non eſt mā lis ſed in intellectu intelligibilis: ſtulte iam dubitatur ſi pater totam naturam dedit aut partem. manifeſtum eſt enim q̄ ſi deus ſe intelligit: opōtet q̄ tota plenitudo ipſius contineatur i uerbo: nec tñ ſubā filio data deſinit eſſe in patre: quia nec ēt apud nos deſinit ee ꝓpria natura in re que intelligitur ex hoc q̄ uerbum noſtri intellectus ex ipſa re intellecta habet ut intelligibiliter eandem nāz nūero contineat. Ex hoc autem q̄ diuina generatio non eſt materialis. manifeſtum eſt q̄ non opōtet in filio dei eē aliud recipiens ⁊ aliud naturam receptam. hoc.n. in materialibus generationibus accidere neceſſe eſt in quantuz materia generati ꝛcipit formam generantis: in generatione autem i telligibili non ſic eſt: non.n. ſic verbū ab itellectu exoritur q̄ ps eius ꝓeintelligatur ut recipiens et ps eius ab itellectu effluat. ſed totaliter vbū ab i tellectu originē hz: ſicut et in nobis totaliter unuz verbum ex alijs oritur ut concluſio ex ꝓncipijs: ubi autez totaliter aliquid ex alio oritur: non eſt aſſignare recipiens ⁊ receptū: ſed totum qō exoritur ab eo eſt a quo oritur. Similiter etiam patet q̄ non excluditur diuine generatiōis vnitas ex hoc q̄ in deo pluriuz ſubſiſtentium diſtinctio eē non poſſit: eſſentia enim diuina ⁊ ſi ſubſiſtens ſit. nō tñ poteſt ſeparari a relatione quam oz in deo intelligi ex hoc q̄ uerbum conceptum diuine mentis ē ab ipo deo dicente. nam ⁊ uerbū eſt diuia eētia

et ostenſũ ē ⁊ dc̃ dicẽs a q̃ ē v̈bũ ēt etiã dina eẽn
tia nõ alia ⁊ alia ſz eadẽ nũero: hmõi ãt relatiões
nõ ſũt accidentia in deo ſed res ſubſiſtentes: deo
n. nihil accidere põt ut ſupra probatũ eſt: ſũt igr̃
plures res ſubſiſtentes ſi relationes cõſiderentur
eſt ã una res ſubſiſtens ſi conſideretur eẽntia: et
propter hoc dicimus vnũ deũ eẽ: qr ē una eſſen
tia ſubſiſtens ⁊ plures ꝑſonas ꝓpter diſtinctõem
ſubſiſtentiũ relationũ: ꝑſonarũ. n. diſtinctio etiã
in rebus humãis nõ attenditur ſm eẽntiã ſpẽi ſz
ſm ea q̃ ſũt nã ſpẽi adiũcta: in oĩbus. n. perſonis
hominũ eſt vna ſpẽi natura: ſũt tñ plures perſõe
ꝓpter hoc ꝙ diſtinguuntur homines i his q̃ ſunt
adiũcta nature: nõ ergo i dinis dicenda eſt una ꝑ
ſona ꝓpter unitatẽ eẽntie ſubſiſtentis ſeo plures
ꝓpter relationes. Ex hoc autẽ ꝑz ꝙ id qõ ē qua
ſi indiuiduationis principiũ nõ ſeq̃tur eẽ in alio
nam neq; eẽntia diuina eſt in alio deo: neq; patet
nitas eſt in filio: q̃uis autẽ due perſone patris. ſ.
⁊ filij non diſtiguãtur eẽntia. ſed relatione: nõ tñ
relatio eſt aliud q̃ eẽntia ſm rem cũ relatio i deo
accñs eẽ non poſſit. Nec hoc ipoſſibile reputabi
tur ſi quis diligenter conſideret ea que in primo
determinata ſunt ubi oſtẽſũ ē ꝙ i deo ſũt omniũ
entiũ ꝑfectiones nõ ſm ꝓpõz aliquã ſed ſm ſim
plicis eẽntie vnitatẽ: nam diuerſe perfectiones q̃
res creata ꝑmultas obtinet formas: deo cõpe
tũt ſm una ⁊ ſimplicẽ eĩ eẽntiã. hõ. n. qõ ē al' per
aliã formã uiuit ⁊ ꝑ aliã eſt ſapiẽs: ⁊ per aliam ē
iuſtus: q̃ oĩa deo ꝑ eẽntiã ſuã ꝓueniũt: ſicut igitur
ſapia ⁊ iuſticia: in homine quidẽ ſũt accñtia: i deo
ãt ſunt idẽ qõ dina eẽntia: ſic aliqua relatio puta
pinitatis ⁊ filiationis ⁊ſi i hoibus ſit accñs: i deo
eſt dina eẽntia: non aũt iõ dicitur ꝙ dina ſapia ſit
eius eſſentia cũ in nobis ſapia ſup eẽntiã addat q̃
ſi dina ſapia a noſtra ſapia deficiat: ſed qr eĩ eẽn
tia noſtra eſſentiã excedit ita ꝙ id ad qõ eſſentia
noſtra non ſufficit. ſ. ſcire ⁊ iuſtũ eẽ: dc̃ ſm ſuam
eſſentiã hz ꝑfecte: oz igitur ꝙ quicq̃d nobis ꝓuẽit
ſm eẽntiã ⁊ ſapiam diſtinctim ſimł deo ſm eẽnti
am ſuã attribuat: ⁊ ſilis rõ in alijs eſt obſeruãda:
cũ igit̃ dina eẽntia ſit ipa pinitatis vel filiatiõis re
latio: oz ꝙ dcq̃d ē pinitat̃ ꝓpriũ deo ꝓueniat: licz
pinitas ſit ipa eẽntia: eſt ãt hoc ꝓpriũ pinitat̃ ut
a filiatione diſtiguat: dĩ. n. pat̃ ad filiũ q̃ſi ad aliũ
⁊ hec eſt rõ patris ut ſit filij pĩ. lz ergo dc̃ pat̃ ſit
dina eẽntia: ⁊ ſilr dc̃ filius: ex hoc tñ ꝙ eſt pat̃ di
ſtinguit̃ a filio lz ſit vnũ ex hoc ꝙ vtq; eſt dina eſſẽ
tia. Ex hoc etiã ꝑz ꝙ relatio in dinis nõ eſt abſq;
abſoluto: alit̃ tñ cõparatur ad abſolutũ in deo
q̃ in rebus creatis: nam in rebus creatis compat̃
relatio ad abſolutũ ſicut accidens ad ſubiectum.
non ãt in deo ſic ſz ꝑ modum idemptitatis: ſicut
eſt ⁊ de alijs que de deo dicuntur: idem autez ſub
iectũ non poteſt oppoſitas relationes in ſe habẽ
ut ſit idem homo pater ⁊ filius ſm idẽ ſed eſſẽtia
dina ꝓpter oĩodam eius perfectionẽ idem ē et ſa
pientie ⁊ iuſticie ⁊ alijs huiuſmodi que apud nos
in diuerſis generibus continentur. Et ſic nihil ꝑ
hibet vnã eſſentiam eẽ idem ⁊ paternitati ⁊ filia
tioni ⁊ patrẽ ⁊ filiũ vnũ deũ eẽ lz pater nõ ſit filł
eadẽ. n. eẽntia eſt q̃ eſt res hñs eẽ realr ⁊ v̈bũ itelli
gibile ſui ipi'. Ex hijs ẽt q̃ dicta ſũt põt eẽ manife
ſtũ ꝙ relationes i deo ſũt ſz rẽ ⁊ nõ ſolo itellectu
oĩs. n. relatio que conſeq̃t ꝓpriã opationẽ alicui'
rei aut potẽtiã aut quãtitatẽ aut aliquid hmõi re
aliter in eo exiſtit: aliter. n. eẽt in eo ſolo itellectu
ſicut apparet de ſcia ⁊ ſcibili: relatio. n. ſcie ad ſi
bile cõſequitur actionem ſcientis nõ aũt actionez
ſcibilis: ſcibile. n. eodẽ mõ ſe hz q̃tũ in ſe eſt et qñ
itelligitur ⁊ qñ non intelligitur: ⁊ iõ relatio i ſciẽ
te realiter eſt: in ſcibili ãt ſm intellectũ tñ: dicitur
n. qõ intelligitur ſcibile ad ſciam relatiue ex eo ꝙ
ſcia refertur ad ipz. Sile quoq; appet in dextro
⁊ ſiniſtro: in aialibus enim ſunt diſtincte uirtutes
ex quibus relatio dextri ⁊ ſiniſtri cõſurgit: ꝓpter
quod talis relatio ve ⁊ realiter in animali cõſiſtit
vnde qualitercũq; uertatur animal ſemper rela
tio eodem modo manet. nũq; enim pars dextra
ſiniſtra dicetur. Res uero inanimate que predict̃
vtutibus carent non habent in ſe huiuſmodi ĩla
tiõez realiter exĩtem ſed nominãt̃ ſz relationẽ de
xtri aut ſiniſtri ex eo ꝙ animalia aliquo modo ſe
hñt ad ipam: vñ eadẽ colũna nũc dextra nũc ſini
ſtra dr̃ ſm ꝙ aial ex diuerſo ſitu ei cõpat̃. Relatõ
ãt v̈bi ad deũ dicentẽ cuius eſt uerbum: in ẽo po
nitur ex hoc ꝙ deus ſeipz intelligit: q̃ quidez opa
tio in deo vel magis eſt ipe dc̃ ut ſupra oſtenſum
eſt: relinquitur igitur predictas relationes i deo
eẽ uere ⁊ realiter ⁊ non ſolũ ſm intellectũ noſtrũ
q̃uis autem in deo ponatur eſſe relatio non tñ ſe
quitur ꝙ in deo ſit aliq̃d hñs eẽ dependẽs: i nobiſ
n. habẽt relationes eſſe dependens: qr earũ eſſe ẽ
aliud ab eſſe ſubſtantie: vnde habent proprinm
modũ eſſẽdi ſm ꝓpriã rõem ſicut ⁊ in alijs accñti
bus contingit qr. n. oĩa accñtia ſũt forme quedaz
ſubſtãtie ſuperaddite ⁊ a ꝑncipijs ſubſtãtie create
oz ꝙ eoz eẽ ſit ſupadditũ ſupra eẽ ſubſtantie et
ab ipo dependens: ⁊ tanto vniuſcuiuſq; eoz eẽ ẽ
prius uel poſterius quanto forma accñtalis ſcõz
propriam rationem fuerit propinquior ſubſtan
tie uel magis perfecta propter quod ⁊ relatio rea
liter ſubſtantie aduenies ⁊ poſtremũ ⁊ imperfec
tiſſimũ eſſe hz poſtremũ q̃dẽ: qr ñ ſolũ ꝑexigit
eſſe ſubſtantie: ſed etiam eẽ alioz accidentiuz ex
quibus cauſatur relatio. ſicut vnum in quantita
te cauſat equalitatem et vnum in qualitate ſimili
tudinem imperfectiſſimum autem: qr propria re
lationis ratio conſiſtit in eo ꝙ eſt ad alterum: vñ
eẽ eius ꝓprium quod ſubſtantie ſuperaddit non

solum dependet ab esse substantie sed etiaz ab eē alicuius exterioris: hoc autem in diuinis locū nō hz quia non est i deo aliquod aliud esse q̄ substātie: quicquid enim i deo est substātia est: sicut igi tur esse sapientie in deo non est esse dependens a substantia quia esse sapientie est esse substātie: ita nec eē relationis est esse dependens neqz a sub stātia neqz ab aliquo exteriori: quia etiam eē re lationis est esse substantie: nō igitur per hoc q̄ re latio i deo ponitur sequitur q̄ sit i eo aliquod eē dependens sed solū q̄ in deo sit respectus aliquis in quo rō relatōis cōsistit: sicut ex hoc q̄ sapiētia i deo ponitur nō sequitur q̄ sit i eo aliquid accñ tale sed solum perfectio quedam i qua ratio sapi entie cōsistit. Per quod etiam patz q̄ ex iperfecti one que i relatōibus creatis esse uidetur: nō seq̄t q̄ persone diuine sint iperfecte que relationibus distinguūtur. sed sequitur q̄ diuinarum persona rum minima sit discretio. Patet etiam ex predic tis q̄ licet deus de patre ⁊ filio substantialiter p dicetur: non tamen sequitur si pater et filius sint plures persone q̄ sint plures dī: sunt enim plu: es propter distinctionem subsistentiū relationum: sz tamē sunt unus deus propter unitatem essētie subsistentis: hoc autē in hoibus nō contingit ut plures aliqui sint un' homo: quia essentia huma nitatis nō est vna numero in utroqz neqz essētia humanitatis est subsistens ut humani as sit ho mo: ex hoc autem q̄ in deo est essentie vnitas ⁊ re lationum distinctio: manifestum fit q̄ nihil ꝓhi bet in vno deo oppolita quedam inueniri: illa dū taxat opposita que relationis distinctionem con sequuntur ut generans ⁊ genitum que opponun tur relatiue ⁊ genitum ⁊ ingenitum que opponū tur ut affirmatio ⁊ negatio. ubicunqz enim ē aliq̄ distinctio oportet inuenire negationis ⁊ affirma tionis oppositionē: que enim fm nullaz affirma tionē ⁊ negatōz differūt: pēitus indistincta sunt. oportet enim qd quantum ad omnia unum essz quod et alterum: ⁊ sic essent penitus idem et nul lo modo distincta. Dec igitur de generatione diui na dicta sufficiant.

De spiritu sācto q̄ sit in diuinis. XV

DIuine autez scrip ture auctoritas non soluz nobis in di uinis patrem ⁊ filiuz annūciat sed his duobus spiritum sāctum cōnumerat: dicit.n.do minus Math: vlt. Euntes docete omēs gen. bab. eos in no.pa.⁊ fi.⁊ s.s. Et.i. Jo.v. Tres sūt qui te stimonium dant in celo: pater: verbum ⁊ s.s. Hu ius etiam spiritus sancti ꝓcessionem quādam sa cra scriptura cōmemorat: dicitur.n. Joan. xv. Cū venerit paclitus quem ego mittam uobis a patre spiritum vitatis qui a patre procedit: ille testimo nium perhibebit de me.

Rationes ex quibus aliqui spiritum sanctum estimauerūt esse creaturam. XVI

QUidam spiritum scm̄ creaturam esse alijs creaturis excelsiorem: ad cui' af sertionem sacre scripture testimonijs utebantur dicit.n. Amos.iiij.fm litteram septuaginta. Ec ce formans mōtes ⁊ creans spiritum ⁊ annūcias homini verbum eius: ⁊ Zach.xij. dicit dominus. Extendens celū: ⁊ fundans terram: et creans spi ritum hominis i eo: videtur igitur qō spiritus sac tus sit creatura. Adhuc dicit dominus Joan. xvi. de spū sācto loquēs. Nō loqtur a semet ipo sz quecūqz audiet loqt: ex q̄ videtur qō nihil vltro nee p̄ tatis auctoritate loqtur sz iubēti p̄ misteriū famulet: loq̄.n. que ds audit famulāt eē videt: vi detur igt spūs sctus eē creatura deo subiecta. Itē mitti iferiozis eē videt: cuz i mittēte impoztet auc toritas: spūs āt scs a p̄e ⁊ filio mittit: dic.n. dñs Joā. xiij. Paraclit' spūs scs quē mit. p̄ i no.me. ille vos do oia: ⁊ Jo. xv. Cum venerit Paraclitus quē ego mit. vo. a patre: spūs ergo sctus ⁊ patre et filio mior eē videt. Adh. scriptura dina filiuz patri associās in his q̄ diuinitatis eē videt de spū sancto mētionē nō facit ut pz Math. xi. cuz dns dicit. Nemo nouit filiū nisi pat: neqz p̄em ds no uit nisi filius: de spū sancto mētiōe nō fata: ⁊ Jo. xvij. dī. Dec est vita eterna ut cog.te.so. deū ve.⁊ quē mi. Jhm xp̄m: ubi etiam de spū sancto mētō nō fit. Aplus etiā ad Ro. i. dicit. Gratia uobis ⁊ pax a deo pa.no.⁊ dño Jesu xp̄o: ⁊ i. ad Cor. viij Nobis vnus deus pat' ex quo oia: ⁊ nos in illo: et vnus dns Jhus xp̄us p quē oia ⁊ nos p ipsum in q̄bus etiā nihil de spū sancto dicitur. videtur igt spūs sanctus de' nō eē. Amp. oē quod mouet creatū est: onsuz.n.ē in p̄mo deū imobilem eē: spi ritui aūt sco scriptura dina motum attribuit: dī. n. Gen. i. Spūs dñi ferebatur sup aqs ⁊ Jobel. ij. Effundam de spū meo sup oēm carnē: videtur igi tur spūs sanctus creatura eē. Preterea omne qō pōt augeri uel diuidi mutabile ē ⁊ creatū: hoc autem spū sancto in scripturis sacris attribui vi detur: dicit.n. dns Nūeri. xi. ad Moisen. Congre ga mihi septuagita viros de senioribus isrl: ⁊ ause ram de spū tuo: tradamqz eis: ⁊ iij. Regl. ij. dicit qō Heligeus ab Helia petijt. Obsecro qō fiat spiritus tuus duplex in me: et Helias respondit. Si videris quando tollar a te: erit quod petisti vi detur ergo spūs sanctus esse mutabilis ⁊ non esse

deus. ¶ Item in deum tristicia cadere nō potest cum tristitia passio quedam sit. deus autem impassibilis est. cadit autem tristicia in spm̄ sanctū. vnde apostolus dicit Ephe. iiij. Nolite cōtristare spm̄ sanctum dei. ⁊ Isa. lxiij. dicitur. Ipi ad iracū diam prouocauerunt ⁊ afflixerūt spūm sācti ei⁹: uidetur igitur spiritus sanctus deus non eē. Ad huc deo non conuenit orare: sed magis orari spiritum autē sanctū orare conuenit. dicitur. n. Ro. viij. Ipe spūs postulat pro nobis gemitibus ineneabilibus: spiritus ergo sanctus non eē deus uidetur. ¶ Amplius nullus congrue donat nisi id cuius hz dominiū: sed deus pater dat spiritū sāctuz ⁊ similiter filius. dicit eni dominus Luce. xi. Pat noster de celo dabit spūm bonū petentibus se: et Act. v. Petrus dicit q deus spūz sanctū dedit obedientib⁹ sibi: ex his igitur uidetur q spiritus sanctus de⁹ non sit ¶ Itez si spiritus sanctus uerus deus eē oportet q naturam diuinam hēat: et sic cū spūs sanctus a patre procedat ut dicitur Joā. xv. necesse est q ab eo naturā diuinā accipiat: qō autem accipit naturam eius a quo ꝓducit ab eo generatur. ꝓpriū. n. est geniti ut in similem spēm sui principij producatur: spiritus ergo sanctus genitus erit: ⁊ per ꝓns filius: quod sane fidei repugnat. Preterea si spūs sanctus naturam diuinā a patre accipit ⁊ non quasi genitus: oz diuinam naturā duobus modis cōicari. s. per modū generationis quo procedit filius: ⁊ per illū modū quo ꝓcedit spūs scūs: hoc āt uni nature competere non uidetur vt duobus modis cōicetur si quis uniuersas naturas inspiciat: oportet igitur ut uidet cum spūs scūs naturā per generationem non accipiat q nullo mō accipiat eam: ⁊ sic uidetur non eē uerus deus. fuit autem hec positio Arrij qui filium ⁊ spiritum sanctum dixit esse creaturas: filiuz tm̄ maiorem spū scō ⁊ eius ministrū: sicut et filiū 'minorem patre esse dicebat. Quem etiam quantuz ad spiritum sanctum secutus est Macedonius q̄ de patre ⁊ filio recte sensit q unius eiusdem substantie sint sed hoc de spiritu sancto credere noluit creaturam eum esse dicens: vnde quidaz macedoniāos semiarriāos uocāt: eo q cū arriāis i pte conueniunt ⁊ in parte differunt ab eisdem

precipue cum membra nostra que templū spūs sancti esse dicit sint membra christi: nam supra ꝓ miscrat. Nescitis quoniam corpora uestra membra sunt christi: inconueniens autem esset cū christus sit uerus deus vt ex superioribus patet: q̄ m̄bra christi templum spiritus sancti essent nisi spiritus sanctus deus eēt ¶ Item a sanctis latrie seruitus non nisi uero dō exhibetur. dicitur. n. Deutro. vi. Dominū deū tuū timebis: ⁊ illi soli seruies seruiūt āt sancti spūi scō. dicit. n. apostolus Phil iij. Nos sumus circūcisio qui spiritui deo seruimus Et licet quidā libri habeant qui spū domini seruimus: tamen greci libri ⁊ antiquiores latini habēt qui spiritui deo seruimus: ⁊ ex ipso greco apparz q̄ hō dō seruitute latrie intelligendum est que soli deo debetur: est igitur spiritus sanctus uerus deus cui latria debetur. Adhuc sanctificare homines proprium dei opus est. dicitur eni Leuit. xxij. Ego dominus qui sanctifico uos. est autem spūs sanctus qui sanctificat. dicit enim apostolus. primo Corin. vi. Abluti ⁊ sanctificati estis: iustificati estis in nomine domini nostri iesu christi ⁊ i spiritu dei nostri. ⁊. ij. ad Thessal. ij. dicitur. Elegit nos deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus ⁊ fide ueritatis: oportet igitur spiritū sāctum deū esse. Amb. sicut uita nature corporis ē per animam: ita uite iusticie ipsius anime est ꝓ dum. vnde dominus dicit Joā. vi. sicut misit me viuens pater: ⁊ ego viuo propter pa: ⁊ qui ma. me. ⁊ ipse ui. propter me: huiusmodi autem uita ē p spiritum sanctum: vnde ibidem subditur: Spūs est qui uiuificat: ⁊ ad Ro. viij. dicit apostolus. Si spiritu facta carnis mortificaueritis: uiuetis spiritus ergo sanctus diuine nature est. ¶ Preterea dominus in argumentum sue dinitatis ꝯ iudeos qui sustinere non poterant ut se equalez deo faceret: asserit in se esse resuscitandi uirtutem: dicens Jo. v. Sicut pater suscitat mortuos ⁊ uiuificat: sic ⁊ filius quos uult viuificat: virtus autem resuscitatiua ad spiritum santum pertinet: dicit enim apostolus Ro. viij. Si spiritus eius qui suscitauit Jesum christum a mortuis habitat in uobis: qui suscitauit Jesum christum a mortuis uiuificabit ⁊ mortalia corpora vestra propter inhabitantez spiritum eius in uobis: spiritus ergo sanctus ē diuine nature ¶ Item creatio solius dei opus est. ut supra ostensum est: pertinet āt creatio ad spm̄ scm̄. dicitur enim in ps. Emitte spm̄ tuum ⁊ creabuntur. ⁊ Job. xxxiij: dicitur. Spiritus dei feē me. ⁊ Ecc. ꝑmo dī de deo. Ipe creauit illā. s. sapiam spū scō ē ergo spūs. s. dine nature. // Adhuc apls dicit. i. ad Cor. ij. Spūs oia scrutat ēt pfūda dei: qs enī scit que sunt hominis nisi spūs hois q̄ i ipo ē: ita ⁊ que dei sunt nemo cognouit nisi spiritus dei: ? prehendere autem oia profunda dei non est alic⁹ creature. quod patet ex hoc quod dominus dic

Q. spiritus sanctus sit uerus deus. XVII.

OStēditur āt euidē tibus scripture testionūs q̄. ff. sit de⁹. Nulli. n. templū consecratur nisi deo vnde ⁊ in ps. dicitur. Deus in tēplo sancto suo: deputatur āt templum spūi sancto: dicit. n. apostol⁹ i. ad Cor. vi. An nescitis qm̄ mēbra uestra tēplū sunt spūs sancti: spiritus ergo sanctus deus est ⁊

Mathe.xi. Nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit nisi filius. et Isaie .xxiiij. ex persona dei dicitur. Secretum meum mihi. ergo spiritus sanctus ñ ē creatura. Preterea hz pdcz apli cōpationē spūs scūs se hz ad deū sic̄ spūs hois ad hominē: spūs āt hois intrinsec⁹ est hoi 7 nō est extranee nāe ab ipo: sed est aliq̄d ei⁹. igitur 7 spūs sāctus nō est nāe extranee a deo. Amp. si q̄s p ferat vba apli premissa vbis Isaie ppbe: māifeste pcipiet spm scm deū eē. dī. n. Isa. lxiiij. O cul⁹ nō uidit deus absq; te q̄ prepasti expectātibus te. q̄ q̄dē vba apls cū introduxisset subiūgit vba p̄mis sa. s. q̄ spūs scrutat pfūda dei. vñ manifestū est q̄ spūs scūs illa pfūda dei cognoscit q̄ prepauit expectātibus eū: si ergo hec nullus uidit preter deū ut Isa. dicit: manifestū est spm scm deū esse. Itez Isa. vi. dī. Audiui uocē dei dicentis: quē mittā et quis ibit nobis.: 7 dixi. ecce ego sū: mitte me: 7 dixit: vade: 7 dices pplo huic: audite audientes: 7 nolite itelligere: hec āt vba Paulus spūi scō attribuit. vnde dī Act̄. vlt. q̄ Paulus dixit iudeis. Bene spūs scūs lncut⁹ est p Isa. ppbetā dicēs. Vade ad pplm istū: 7 dic ad eos. Aure audietis 7 non itelligetis: manifestū est ergo spm scm deū eē. Adhuc ex sacris scripturis apparet deū eē q̄ locutus ē p ppbas. dī. n. Nūeri. xj. ex ore dei. Si q̄s fuēit inter uos ppba dñi i uisione apparebo ei uel per somniū. i. p spūz meū loq̄r ad illū: 7 i pa. dī. Audiam q̄d loq̄t i me dñs de⁹: manifeste āt ondit spūz sāctū locutū eē in ppbetis: dī. n. Act̄. p̄mo. Oportet. n. impleri scripturā quā predixit spūs scūs p os Dauid. 7 Math. xj. dñs dicit. Quo dicit sc. i be christū filiū Dauid eē: ipe. n. dicebat i spū scō Dixit dñs dño meo sede a dextris meis. 7. q. Act̄. p̄mo dicit. Nō. n. volūtate hūana allata est aliq̄n ppbetia: spū scō in pirati locuti sunt sācti dei homines. manifeste ergo ex scripturis collig t spūm sāctū deū eē. Itē reuelatio misterioz ꝓprium opus dei ostenditur i scripturis: dī. n. Daniel. ij. Est deus in celo reuelans mysteria: mysterioz autē reuelatio opus spūs sāncti ostenditur: dicitur. n. i. ad Cor. ij. Nobis reuelauit de⁹ per. ss. 7. xiij dī Spiritus loquitur mysteria: spiritus ergo sāctus deus ē. Preterea interi⁹ docē ꝓpriū opus dei est. dī. n. in ps. de deo. Qui docet hominē scientiā 7 Daniel. ij. Dat sapiam sapiētibus 7 sciam intelligentibus disciplinā: hoc āt ꝓpriū op⁹ spūs sāncti eē manifestū est: dicit. n. dñs Jo. xiij. Paraclitus spūs sāctus quē mit. p̄ i no. me. ul. vos doce omia spūs ergo sāctus ē dine nāe. Adhuc quoz ē eadē operatio: oz esse eandem naturā. est autem eadē opatio filij 7 ss. q. n. christus i sanctis loq̄t: apls ostendit. ij. ad Cor. ult. dicēs. An exp̄imētū q̄ritis eius q̄ i me loq̄tur christus: hoc ēt op⁹. ss. eē manifeste apparet. dī. n. Math. x. Nō uos estis q̄ loq̄mini: sz spi. pa. uestri q̄ loq̄tur in vobis. ē ergo ea dē nā filg 7. ss. 7 p ꝓs patris: cū ostensuz sit p̄cm 7 filiū unā eē nām. Amp. habitare mētes sācto ꝓpuz dei ē: vñ apls dic. ij. ad Cor. vi. Vos estis tēplū dei uiui sicut dic̄ dñs: q̄n habitabo in illis. hoc autem idem apostolus spiritui sācto attribuit: dicit enim primo ad Corin. iij. Nescitis q̄a templum dei estis 7 spiritus sanctus habitat i vobis: est ergo spiritus sanctus deus. Item eē vbi q̄ proprium dei est: qui dicit Piere. xxiij. Celum 7 terram ego impleo: hoc spiritui sancto conuēit dicitur enim Sapiē. primo. Spiritus domini re. or. terrarum: 7 in ps. Quo ibo a spiritu tuo: et q̄ a fa. t. fu. 7 si ascen. in ce. tu il. es. 7c. dominus etiam discipulis dicit Act̄. primo. Accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos 7 eritis mihi testes in irlm 7 in omni iudea 7 samaria et usq; ad ultimum terre: ex quo patet q̄ spiritus sāctus ubiq; est qui vbiq; 7 vbicunq; existens inhabitat: spiritus ergo sanctus deus est. Preterea expresse in scriptura spiritus sanctus nominatur dicit enim Petrus Act̄. quinto. Anania cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te spiritui sancto: 7 postea subdit. Non est mentibus hominib⁹ sed deo. spiritus ergo sanctus deus est. Itē primo Corin: xiij. dicitur. Qui loquitur lingua: nō hominibus loquitur. sed deo: nemo enim audit: spiritus autem loquitur mysteria. ex quo dat intelligere q̄ spiritus loquebatur in his qui varijs linguis loquebantur: postmodum autem dicit. in lege scriptum est: quoniam in alijs linguis et labijs alijs loquar populo huic: et nec sic exaudiet me dicit dominus. spiritus ergo sanctus qui loq̄tur mysteria diuersis labijs et linguis deus est. Adhuc post pauca subditur. Si omnes prophetent: intret autem quis infidelis uel idiota conuincitur ab omnibus diiudicatur: occulta enim cōdis eius manifesta fiunt. 7 ita cadens in faciem adorabit deum pronuncians q̄ uere deus i uobis sit patet autem per id quod premisit quod spiritus loquitur mysteria q̄ manifestatio occultoruz cordis a spiritu sancto fit quod est proprium diuinitatis signum. dicitur enim Piere. xvij. Prauum est cor hominis 7 inscrutabile quis cognoscet illō ego dominus scrutans corda et probans renes. vnde ex hoc indicio etiam infidelis perpendere dicitur q̄ ille qui hec occulta cordium loquit̄ sit deus: ergo spiritus sanctus deus est. Item pau post dicit. Spiritus prophetaruz prophetis subiecti sunt. non enim est discessionis deus sed pacis gratias autem prophetarum quas spiritus prophetaz noiat a spū sācto sūt. spiritus ergo scūs q̄ hmōi gratias sic distribuit ut ex eis ñ sit discessio sed pax sequatur: deus eē ostēdit in hoc q̄ dicit. Non est discessionis deus sed pacis. Amp. ad

optare in filios dei nō pōt eē op' alt'ius nisi dei. nulla.n.creatura spūalis dī filius dei p nām sz p adoptōis gr̄iam: vñ ⁊ hoc op' filio dei qui uer' deus ē: apostolus attribuit ad Gal.iiij.dicēs. Misit deus filiū suū ut adoptionē filiorū recipem': spūm āt scūs ē adoptōis cā: dicit.n.aplūs ad Ro.viij. Accepistis spūm adoptōis filiorū in q̄ clamam' abba p̄r: ergo spūsāctus nō est creatura sed deus.

Itē si spūsactus nō ē deus: oz q̄ sit aliqua creatura: planū est autem q̄ non ē creatura corporalis nec ēt spūalis: nulla.n.creatura spūali creature infunditur cū creatura non sit participabilis sz magis pticipans: spūs āt scūs ifunditur sanctoz mētibus q̄i ab eis pticipatus: legitur.n.⁊.christus plenus fuisse ⁊ ēt aplūs: ñ est ergo spūsāctus creatura sz deus. Si q̄s āt dicat p̄dicta opa que sōt dei spirituī scō attribui ñ p auctōitatē ut dō sz p misteriū q̄i creature: ex p̄sse hoc eē falsū apparet ex his q̄ aplūs dicit.i. Cor̄.xij. dicēs. Diuisiones opationuz sūt: idē vo dñs q̄ opatur oia i oib': ⁊ postea cōnūerat is diuersis donis dei: subdit. Hec oia opat vn' atq; idē sp̄s diuidēs singulis put uult ubi manifeste expressit spm̄ scm̄ deū esse tū ex eo q̄ spm̄ scm̄ opari dicit que supra dixerat deū opari: tū ex h̄ q̄ eū p sue uolūtatis arbitrio operari p̄fitet: mā festum est igitur spiritū sanctum deum esse.

Q̄ spūs scūs sit subsistēs p̄sona XVIII

Sed quia quidam spm̄ scm̄ asserūt nō eē personā subsistentē sed uel ipam oinitatē patris et filiū ut quidam macedoniani dixisse ꝓibent: ul etiam aliquā accñtalē p̄fectionē mentis a deo nobis donatā puta sapiam uel charitatē uel aliquid h' que pticipantur a nobis sicut quedā accñtia creata: ꝰ hoc oñdēdū est spm̄ scm̄ non eē aliq̄d hmōi. Nō.n.formе accñtales p̄pe opant sz magis habēs eas p sue arbitrio uolūtatis: hō. n. sapiēs utit sapientia cū uult: sed spūs scūs operat p sue arbitrio volūtatis ut oñsū est: nō igit est estimādus spirit' sanctus uelut aliqua accñtalis perfectio mētis.

Itē spūs sāctus vt ex scripturis docemur cā ē omniū p̄fectionū hūane mētis. dicit.n.aplūs ad Ro.v. Charitas dei diffusa est in cor: dib' nostris per spm̄ scm̄ q̄ datus ē nobis.⁊.i.ad Cor̄.xij. Alij p spm̄ datur sermo sapie: alij sermo scientie ſm eū dē spm̄ ⁊ sic de alijs: non ergo spūs scūs est estimādus q̄i aliqua accñtalis p̄fectio mētis hūane: cum ipe oium hmōi perfectionū cā existat: q̄ āt in nomie spūs sācti designet ēntia patris ⁊ filij et sic a neutro personalit distinguatur. repugnat hie que dīna scriptura de spū scō tradit: dī.n. Jo.xv. qō spūs scūs p̄cedit a patre: ⁊ Joā.xvi. q̄ accipit a filio: qō nō pōt de dīna essentia intelligi cū ēntia dīuina a patre nō p̄cedat nec a filio accipiat. opō tet igitur dicere q̄ spiritus sanctus sit subsistēs persona. Item sacra scriptura manifeste ō spiritu sancto loq̄t tā q̄ de persona diuina subsistente. dicitur enim Act.xiij. Ministrantibus illis dño et ieiunantibus dicit illis spiritus sanctus: segregate mihi Barnabam ⁊ Saulum i' opus ad quod assumpsi eos: ⁊.ī. Et ipsi quidez missi a spiritu sancto abierunt ⁊ Act̄.xv. dicitur. Dicunt apostoli: visum est spiritui sancto ⁊ nobis: nihil ultra iponere oneris vobis q̄ē. que de spiritu sancto non dicerentur: nisi eēt subsistens p̄sona: ē igz spūs scūs subsistēs persona. Amp̄.cū pater et filius sint p̄sone subsistentes ⁊ dīne nature: spūs scūs nō p̄nūceraretur eisdem nisi ipse eēt p̄sōa subsistens i dīna nā: cōnumeratur āt eisdem ut patet Math.vlt. dicente dño discipulis. Ēūtes docete omnes gen. bap. eos in no. pa. ⁊ fi. ⁊ ſſ. ⁊.ij. ad Cor̄.vlt. Gratia dñi nostri Jesu christi et charitas dei ⁊ cōicatio.ſſ. sit semper cum omib' uobis ⁊.i. Joā.vlt. Tres sunt qui testimonium dant in celo: pater: verbum: ⁊ spiritus sanctus: ⁊ hi tres unum sunt. Ex quo manifeste ostenditur: q̄ non solum sit persona subsistens sicut pater et filius: sed etiam cum eis ēntie hēant unitatez.

Posset autez aliquis contra predicta calumniāri dicens: aliud eē spiritum dei ⁊ aliud spiritum sāctum. nam in quibusdam premissa tuz auctoritatum nominatur spiritus dei: in quibusdam vero spiritus sanctus: Sed q̄ idem sit spiritus dei ⁊ spiritus sanctus: manifeste ostenditur ex verbis apostoli dicentis. i. ad Corinthios .ij. ubi cum premisisz nobis reuelauit deus per spiritum sanctum ad huius confirmationem inducit: spūs.n. omia scrutatur etiam profunda dei: ⁊ postea cōcludit Ita ⁊ que sunt dei nemo nouit nisi spiritus dei ex quo manifeste apparet q̄ idem sunt spūs sanctus ⁊ spūs dei. Itē apparet ex hoc qō Math. x. dominus dicit. Non estis uos q̄ loq̄mini sz spūs p̄tis vestri qui loquitur in vobis: loco āt istorū v̄borū Marc' dicit. Non estis uos loquentes sed spūs sanctus: manifestū est igitur idem eē spiritū scm̄ ⁊ spiritum dei. Sic ergo cū ex p̄missis auctoritatibus multipliciter appareat spm̄ scm̄ non eē creaturam sed uerum deum. manifestum ē q̄ nō cogimur eodem modo esse intelligenduz q̄ spūs scūs mētes sanctorū ipleat ⁊ eos inhabitet: sicut diabol' alios implere uel inhabitare dī: hī.n. Joan.xiij. de Juda q̄ post buccellam introiuit in eo Sathanas. ⁊ Act̄.v. dicit Petr' ut q̄dā libri hñt Ananie cur impleuit Sathanas cor tuum. cuz enim diabolus creatura sit ut ex superioribus est manifestū: non implet aliquem pticipatione sui: neq; pōt mētē ihabitare sua pticipatōe uel p suā subām sed dī aliquos implē p effectū sue malicie:

vñ ⁊ ꝓaulus dicit ad quẽdã act̃. xiij. O plene oi dolo ⁊ oi fallacia. ſpiritus autẽ ſanctus cũ de⁹ ſit per ſuã ſubſtãt̃ã mẽtẽ inhabitat ⁊ ſui ꝓticipatõe bonos facit. ipſe. n. eſt ſua bõitas cũ ſit deus. qõ õ nulla creatura vere eſſe põt. nec tñ per hoc remo uetur quin ꝑ effectum ſue uirtutis ſanctoꝝ im pleat mẽtes.

¶ Quomodo intelligenda ſint que de ſpiritu ſã cto dicuntur. .XIX.

SAncta rum igitur ſcripturaꝝ teſtimonijs edocti. hoc fir miter de ſpiritu ſancto tenemus ꝙ ve tus ſic deus ſubſiſtens ⁊ ꝓſonaliter diſtinct⁹ a ꝓie ⁊ filio. oꝝ autẽ cõſiderare q̃liter huiuſmodi vitas vtcũq; accipi debeat vt ab impugnationib⁹ infi deliũ defendatur. ad cuius euidentiã ꝓmitti oꝝ ꝙ i q̃libet itellectuali nã oꝝ inueniri voluntatẽ. intel lectus. n. fit i actu ꝑ formã intelligibilẽ i q̃tũ eſt in telligens. ſicut res nãlis fit actu i eſſe nãli ꝑ ꝓpriã formã. res autẽ nãlis ꝑ formã q̃ ꝓficitur i ſua ſpẽ hꝝ iclinationẽ i ꝓprias opationes ⁊ ꝓpriũ finẽ quẽ ꝑ opatiões cõſequitur. q̃le. n. eſt vnũquodq; talia opatur ⁊ i ſibi ꝓueniẽtia tẽdit. vnde etiaꝫ oꝝ ꝙ ex forma intelligibili ꝓſeq̃tur in intelligẽte incli natio ad ꝓprias opationes ⁊ ꝓpriũ finẽ. hec autẽ inclinatio in itellectuali natura voluntas eſt q̃ eſt ꝓncipiũ operationũ q̃ i nobis ſunt quib⁹ intelle ctus ꝓpter finẽ opat. finis. n. ⁊ bonũ ẽ voluntatis obiectũ. oꝝ igitur i q̃libet itelligẽte iueniri ẽt ⁊ vo lũtatẽ. cũ autẽ ad volũtatẽ plures act⁹ ꝓtineã v. ò ãtur. vt deſiderare: delectari: odire: ⁊ huiuſmodi omniũ tñ amor ⁊ vnũ ꝓnciꝑiũ ⁊ cõis radix inue nitur. qõ ex his accipi põt. voluntas. n. vt dictũ ẽ ſic ſe hꝝ in rebus intellectualib⁹ ſicut nãlis inclina tio in reb⁹ nãlib⁹ q̃ ⁊ nãlis appetitus dr̃. ex hoc ãt oritur inclinatio nãlis ꝙ res naturalis hꝝ affinita tẽ ⁊ cõueniẽtiã ſm formã quã diximus eſſe iclina tiõis ꝓncipium: cũ eo ad quod mouetur ſic̃ gra ue cum loco inferiori. vñ ẽt hinc oritur oĩs inclina tio voluntatis eo ꝙ ꝑ formã intelligibilẽ aliquid apprehenditur vt cõueniẽs vel afficiẽs affici autẽ ad aliq̃d in q̃tuꝫ huiuſmõi ẽ amare ipſuꝫ. oĩs igi tur iclinatio volũtatis ⁊ ẽt appetit⁹ ſenſibilis ex a more originẽ hẽt. ex hoc. n. ꝙ aliquid amam⁹ de ſideram⁹ illud ſi abſit. gaudemus ãt cũ adeſt ⁊ tri ſtamur cuꝫ ab eo ipedimur. ⁊ odim⁹ q̃ nos ab a mato impediunt. ⁊ iraſcimur ꝯ ea. ſic igit̃ quod a mat̃ ñ ſolũ ẽ in intellectu amãtis ſꝫ ẽt in uolunta te ipſi⁹. aliꝫ tñ ⁊ aliꝫ. in intellectu. n. eſt ſm ſ̃litudi nẽ ſue ſpẽi. in uoluntate ãt amãtis ẽ ſicut t̃minus mot⁹ in ꝓncipio motiuo ꝓportiõato ꝑ ꝓueniẽtiã ⁊ ꝓportõnẽ quã hꝝ ad ipſuꝫ ſicut in igne q̃dãmõ ẽ locus ſurſum rõne leuitatis ſꝫ quã hꝝ ꝓportio nẽ ⁊ ꝓueniẽtiã ad talẽ locũ. ignis vo gnãt⁹ ẽ i igne generãte per ſimilitudinẽ ſue forme. Quia igitur oſtenſum ẽ ꝙ i omni natura itellectuali eſt volun tas. deus aũt intelligẽs eſt ut in ꝓmo oſtenſum ẽ oꝝ ꝙ in ipſo ſit uoluntas. nõ quidẽ ꝙ volũtas dei ſit a iquid eius eſſentie ſuperueniẽs ſicut nec itel lectus ut ſupra oſtenſuꝫ eſt. ſed uolũtas dei ẽ ipſa eius ſubſtantia. ⁊ cũ itellect⁹ ẽt dei ſit ipſa ei⁹ ſub ſtantia. ſequitur ꝙ vna res ſint in deo itellectus ⁊ uoluntas. qualiter autem hec que i aliis reb⁹ plu res res ſunt in deo ſint una res. ex his que i ꝓmo libro dicta ſunt poteſt eſſe manifeſtuꝫ. Et qz oſtẽ ſum eſt in ꝓmo libro ꝙ operatio dei ſit ipſa eius eſſentia ⁊ eſſentia dei ſit eius uoluntas. ſequit ꝙ i deo nõ eſt uoluntas ſm potentiam uel habitum ſed ſm actum. oſtenſum eſt autem ꝙ omnis act⁹ volũtatis i amore radicatur. unde oꝝ ꝙ in deo ſit amor. ⁊ quia ut i ꝓmo oſtenſuꝫ ẽ ꝓpriũ obiectũ diuine uoluntatis eſt eius bonitas. neceſſe ẽ ꝙ de us ꝓmo ⁊ ꝓncipaliter ſuã bonitatẽ ⁊ ſeipſum amet. cum aũt oſtẽſum ſit ꝙ amatũ neceſſe ẽ ali qualiter eſſe in uoluntate amantis. ipſe aũt deus ſeipſum amat. neceſſe eſt ꝙ ipſe deus ſit i ſua vo luntate vt amatũ i amante eſt aũt amatũ in amã te ſm ꝙ amatur. amaꝫ autẽ quoddã velle eſt. vel le autẽ dei eſt eius eſſe ſicut ⁊ voluntas eius eſt ei⁹ eſſe: eſſe igitur dei in voluntate ſua per modum amoris non eſt eſſe accñtale ſicut in nobis. ſed eſſẽ tiale: vnde oꝝ ꝙ deus ſm ꝙ cõſideratuꝫ vt in ſua voluntate exiſtens ſit vere ⁊ ſubſtantialiter deus. Quod aũt aliquid ſit in voluntate vt amatum i amante ordinẽ quendã hꝝ ad cõceptionẽ qua ab intellectu cõcipitur ⁊ ad ipſam rẽ cuius itellectua lis conceptio dicit verbum. nõ. n. amaretur aliq̃d niſi aliquo modo cognoſceret. nec ſolũ amati co gnitio amat̃ ſed ſm ꝙ in ſe bonum eſt. neceſſe eſt igitur ꝙ amor quo deus eſt in voluntate diuina vt amatũ in amante: ⁊ a verbo dei ⁊ a deo cui⁹ ẽ vbũ: ꝓcedat. cũ ãt oſtenſum ſit ꝙ amatũ i amãte ñ ẽ hꝝ ſimilitudinẽ ſpeciei ſicut itellectũ in intelli gente. omne autem quod ꝓcedit ab altero ꝑ mo dum geniti procedit ſm ſimilitudinẽ ſpeciei a ge nerante. relinquitur ꝙ proceſſus rei ad hoc ꝙ ſit i voluntate ſic̃ amatũ i amãte ñ ſit per modum generationis ſicut proceſſus rei ad hoc ꝙ ſit in in tellectu habet rationem generationis vt ſupra o ſtenſum eſt. deus igitur procedẽs per modũ amo ris non procedit vt genitus. neq; igitur filius dici poteſt. ſed quia amatum in voluntate exiſtit vt i clinans ⁊ quodãmodo impellens itrinſecus amã tem in ipſam rem amatam. impulſus autem rei viventis ab interiori ad ſpiritum pertinet. conuenit deo per modum amoris procedenti vt ſpiritus dicatur eius ſpiratione quaſi qua dam aſpiratione exiſtente. Dinc eſt ꝙ apoſtolus

ſpūi ⁊ amoꝛi ipulſum quēdā attribuit. dī. n. Ro. viij. Qui ſpū dei agūt. hȳ filȳ dei ſunt. ⁊. ꝙ. Lor. v. charitas xpi vrget nos. Quia vō oīs itellectua lis motus a termio denominat. amoꝛ aūt ꝓdictus eſt quo deus ipſe amat: ꝓueniēter deus ꝑ moduꝫ amoꝛis ꝓcedēs dī ſpūs ſcūs. ea. n. que deo dicata ſunt: ſancta dici cōſueuerūt.

¶ De effectibus attributis ſpūi ſcō in ſcripturis reſpectu totius creature. XX.

OPortet aūtem ſe cūdū cōueniētia ꝑdictoꝝ cōſiderare effectus ꝙs ſpūi ſcō ſacra ſcriptura at tribuit. Oñſum eſt. n. i ſupioꝛibus ꝙ bonitas dei eſt eius rō volendi ꝙ alia ſint. ⁊ per ſuā volūtatē res i eſſe ꝓducit amoꝛ igit ꝙ ſuā bonitatē amat ē cā creationis reꝝ. vñ ⁊ quidā antiqui pbi amoꝛez deoꝝ cām oīum reꝝ eſſe poſuerūt vt ꝑz i primo metaph. ⁊ Dio⁹. oic. iiij. c. ō diui. no. ꝙ din⁹ amō nō pmiſit ipſum ſine germie eſſe. habitū eſt autē ex pmiſſis ꝙ ſpūs ſanctus ꝓcedit ꝑ modū amoꝛis ꝙ deus amat ſeipſum. igit ſpūs ſctūs eſt principiū creatiōis reꝝ ⁊ hoc ſignat in ꝑſ. Emitte ſpiritum tuū ⁊ creabunt. Ex hoc ēt ꝙ ſpūs ſcūs ꝑ modum amoꝛis ꝓcedit. amoꝛ aūt vim quādā impulſiuaz ⁊ motiuā habz motus qui eſt a deo in rebus ſpūi ſcō ꝓprie attribui videt. ꝑma aūt mutatio i reb⁹ a deo exīs itelligit fm ꝙ ex materia creata infoꝛ mi ſpēs diuerſas ꝓduxit. vnō hoc op⁹ ſpūi ſcō ſa cra ſcriptura attribuit. dī. n. Geñ. i. Spūs dñi fe rebat ſup aq̄s. vult. n. Aug⁹. ꝑ aq̄s itelligi māz ꝓ mā ſup quā ſpūs dñi ferri dī: non q̄ſi ipe moueat ſz qz eſt motionis ꝓncipiū ¶ Rurſus reꝝ guber natio a deo fm quādā motionē eſſe intelligit fm ꝙ deus omnia dirigit ⁊ mouet in ꝓpꝛios fines. ſi igitur impulſus ⁊ motio ad ſpm̄ ſcm̄ rōne amoꝛ ptinet. ꝓueniēter reꝝ gubernatio ⁊ ꝓpagatō ſpūi ſancto attribuit. vnde Job. xxxiij. dī. Spūs dñi fecit me ⁊ i ꝑſ. Spiritus tuus bo. de. me i terrā re ctā. Et quia gubernare ſubditos ꝓprius act⁹ dñi eſt: cōueniēter ſpūi ſancto dominiū attribuit. dic n. apl̄s. ij. ad cor⁹. iij. Spūs autem dñs eſt. ⁊ j ſym bolo fidei dī. Credo i ſpm̄ ſanctū dñm ¶ Jtez vita maxime i motu maifeſtat. viuentia. n. ſeipſa viuere dicimus ⁊ vl̄iter quecūq; a ſeipſis agūtur ad opādū. ſi igit rōne amoꝛis ſpūi ſancto ipulſio ⁊ motio ꝓpetit. ꝓueniēter ēt ſibi attribuit vita. dī n Joā. vi. Spūs ē qui viuificat. ⁊ Ezech. xxxvii. Dabo vobis ſpiritum ⁊ viuetis. ⁊ i ſymbolo fidei nos i ſpm̄ ſanctū viuificātē credeī ꝓfitemur. qō etiam ⁊ nomini ſpiritus conſonat. nam etiaz coꝛ poralis vita aialiū eſt ꝑ ſpm̄ vitalē a ꝓncipio vi te in cetera membra diffuſum.

¶ De effectib⁹ attributis ſpūi ſancto i ſacra ſcrip tura reſpectu rōnalis creature q̄tū ad ea que de us nobis largitur. XXI.

QOnſiderandum ē ēt q̄tū ad effectus q̄s ꝓprie i nā rōna li facit ꝙ ex hoc ꝙ dine pfectōi vtcūq; aſſimilamur huiuſmodi pfectio a deo nobis da ri dī ſicut ſapia a deo nobis donat fm ꝙ dine ſa piētie vtcūq; aſſimilamur. cū igitur ſpūs ſcūs ꝓce dat ꝑ modū amoꝛis quo deus ſeipſuz amat vt oñ ſum ē. ex hoc ꝙ huic amoꝛi aſſimilamur dū amā tes. ſpūs ſcūs a deo nobis dari dī. Unñ apl̄s dicit. Ro. v. Charitas dei diffuſa ē in coꝛdibus nr̄is per ſpūm ſanctū qui dat⁹ ē nobis ¶ Sciēdū tñ ē ꝙ ea que a deo in nobis ſunt reducunt i deū ſicut in cām efficiētē ⁊ exēplarē. i cāz quidē efficiētē i q̄tū virtute opatiua dina aliquid i nobis efficit. i cām q̄dē exēplarē fm ꝙ id qō i nobis a deo eſt aliquo mō deū imitat. cū ḡ eadē vtus ſit ꝑis ⁊ filȳ ⁊ ſpūs ſancti ſicut ⁊ eadē eſſentia oꝛ ꝙ omne id qō deus in nobis efficit ſit ſicut a cā efficiente ſimul a ꝑe ⁊ filio ⁊ ſpiritu ſancto. verbū tamen ſapiētie q̄ de um cognoſcimus nobis a deo ūmiſſum. eſt ꝓprie repreſentatiuum filȳ. ⁊ ſimiliter amoꝛ quo deuz diligimus eſt ꝓpriū repreſentatiuū ſpūs ſancti. ⁊ ſic charitas que i nobis eſt lz ſit effectus ꝑis ⁊ filȳ ⁊ ſpiritus ſancti. tñ q̄dā ſpāli rōne dicit eſſe in no bis ꝑ ſpūm ſanctum. Quia vō effect⁹ dini non ſolum diuina opatione eſſe icipiūt: ſed ēt ꝑ eam tenentur in eſſe vt ex ſupioꝛib⁹ ꝑz. nihil aūt opaꝛi pōt vbi nō eſt. oꝛ. n. operās ⁊ opatum in actu eſſe ſimul ſicut mouēs ⁊ motuz neceſſe ē vt vbicūq; ē aliquis effect⁹ dei. ibi ſit ⁊ ipſe deu⁹ effectoꝛ. vñ cū charitas q̄ deū diligimus ſit i nobis ꝑ ſpm̄ ſctm̄. oꝛ ꝙ ipſe ēt ſpūs factus i nobis ſit q̄ diu charitas i nobis eſt. vñ apl̄s dic. i. cor⁹. iij. Neſcitis qm̄ tem plū dei eſtis. ⁊ ſpūs ſanctus habitat i vobis cū igi tur ꝑ ſpūm ſanctum dei amatoꝛes efficiamur. oē autē amatū i amāte eſt i q̄tū huiuſmōi nccē ē ꝙ ꝑ ſpm̄ ſcm̄ pī ēt ⁊ filius i nobis habitēt. vñ dñs dic. Joā. xiiij. ad eum veniem⁹. ſ. diligēti dū. ⁊ mā ſionē apud eū faciem⁹. ⁊. i. Joā. iij. dī i hoc ſcim⁹ qm̄ manet i nobis de ſpiritu quē dedit nobis. Rū ſus manifeſtum eſt ꝙ deus maxime amat illos q̄s ſui amatoꝛes per ſpm̄ ſcm̄ ꝓſtituit. nō. n. tantum bonū niſi amando ꝓferret. vñ ꝓv: viij. dī ex perſo na dñi. Ego diligentes me diligo nō q̄ſi nos ꝓius dilexerimus deum ſed qm̄ ipſe ꝓioꝛ dilexit nos vt dī. i. Joā. iiij. omne aūt amatū i amante ē. ne ceſſe eſt ꝙ ꝑ ſpm̄ ſcm̄ nō ſolum de⁹ ſit i nobis: ſz ēt nos i deo. vnde dī. i. Joā. iiij. Qui manet in charitate in deo manz ⁊ de⁹ in eo. ⁊ iterum. In hoc intelligimus quoniā in eo manem⁹ ⁊ ipſe in

nobis:qm̃ de ſpū ſuo dedit nobis. Eſt aūt hoca amicitie ꝓpriū ꝙ amico aliqs ſua ſecreta reuelet:cū.n.amicitia cōiungat affectus ⁊ uoluꝝ faciat quaſi cor vnū:non videtur extra cor ſuū aliqs illud ꝓtuliſſe quod amico reuelat:vñ ⁊ dñs dic diſcipulis Joā.xv. Jam non dicā vos ſeruos ſz amicos meos:quia oīa que audiui a patre meo: nota feci vobis. Quia igitur per ſpm̃ ſanctū amici dei ꝓſtituimur:cōuenienter ꝑ ſpiritū ſanctum hoibus dicuntur reuelari dīna myſteria: vñ apoſtolus dic.i.ad Cor.ij.ſcriptū eſt.ꝙ oculus nō vidit nec auris audiuit:nec in cor hominis aſcendit que ꝓparauit deus diligentibus ſe: nobis aūt reuelauit deus per ſpiritū ſanctum. Et quia ex his q̄ hō nouit formatur eius loquela: cōuenienter etiaz per ſpm̃ ſanctū homo loquitur dīna myſteria ſecundū illud.i.Cor.xiij.Spiritus eſt qui loquitur myſteria.⁊ Math.x. Non enim vos eſtis q̄ loq̄mi ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis ⁊ de prophetis dicitur.ij.Petr.primoꝙ ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſci dei hoīes: vñ etiam in ſymbolo fidei dicit de ſpū ſancto: Qui locutus eſt per prophetas. Non ſolū autem eſt ꝑ priū amicitie ꝙ amico aliquis reuelet ſua ſecreta ꝓpter vnitatem affectus:ſz eadem vnitas requirit ꝙ etiā ea que habet amico coicet:quia cū hō amicum habeat vt ſe alterū neccē eſt ꝙ ei ſubueniat ſicut ⁊ ſibi ſua ei comunicans:vñ ⁊ ꝓpriū amicitie eſſe ponit velle ⁊ facere bonū amico:ſm illud .i. Joā.tertio Qui habuerit ſubſtantiā huius mundi ⁊ viderit fratrē ſuū neceſſitatē habentē.⁊ clauſerit viſcera ſua ab eo.quō charitas dei manet in eo? hoc aūt maxime i deo habet locum cuius velle ē efficax.ad effectū.⁊ iō cōueniēter oīa dona dei ꝑ ſpiritū ſanctū nobis donari dicuntur ſm illud.i.Cor.xij. Alii dat ꝑ ſpirituz ſmo ſapiētie.alij aūt ſmo ſcientie ſm eundē ſpirituz. ⁊ poſtea multis enumeratis ait. Hec oīa operat vnus atqz idem ſpiritus.diuidēs ſingulis ꝓut vult. manifeſtū eſt aūt ꝙ ſicut ad hoc ꝙ corꝑ aliquod ad locum ignis perueniat oz ꝙ igni aſſimuletur leuitatem acquirēs ex q̄ motu ignis ꝓprio moueat: ita ad hoc ꝙ hō ad dīne fruitiōis beatitudinē q̄ deo ꝓpria eſt ſm ſuā naturā ꝓueniat neceſſe eſt ꝓmo q̄dem ꝙ ꝑ ſpūales ꝓfectiones deo aſſimuletur. ⁊ deinde ſm eas operet. ⁊ ſic tandē ꝓdictā beatitudiez conſequet. Dona aūt ſpūalia nobis ꝑ ſpiritū ſanctū dant vt oſtenſum eſt. ⁊ ſic ꝑ ſpūm ſanctū deo ꝙ figuramur ⁊ ꝑ ipſum ad bene operandū habiles reddimur.⁊ ꝑ eundē ad beatitudinem nobis via ꝓparat.que tria apoſtolus inſinuat nobis.ij.cor.primo dicēs. Unxit nos deus ⁊ ſignauit nos. ⁊ dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.⁊ Eph. primo ſignati eſtis ſpiritu ꝓmiſſionis ſancto quii eſt pignus hereditatis noſtre,ſignatio.n.ad ſimilitudinē cōfigurationis ꝓtinere videt. vnctio aūtez ad habilitationē hominis ad ꝓfectas operatiōes. pignus aūt ad ſpē qua ordinamur i celeſtē hereditatē que ē beatitudo ꝓfecta. Et quia ex beniuolētia quā q̄s habet ad aliquē.cōtingit ꝙ eū ſibi adoptat i filiū vt ſic ad eū hereditas adoptātis ꝓtineat cōuenienter ſpirituiſancto adoptio filioꝝ dei attribuit ſz illud. Ro.viii. Accepiſtis ſpiritū adoptionis filioꝝ i q̄ clamam⁹ abba pater. Per hoc aūt ꝙ aliqs alterius amicus cōſtituit. oīs offenſa remouet.amicitie.n.offenſe ꝯriat. vnde dicit ꝓv. x. Univſa delicta operit charitas.cū igit ꝑ ſpūm ſanctū dei amici cōſtituamur ꝓñs eſt ꝙ ꝑ ipm nobis a deo remittant pctā. ⁊ iō dñs dicit diſcipulis Joā.xx. Accipite ſpūm ſcm̃.q̄z remiſſeritis pctā remittent.⁊ iō Math.xi.blaſphemātibus ſpūm ſanctū peccatoꝝ remiſſio denegat q̄ſi nō habentibus illud ꝑ qō hō remiſſionē ꝓſequit peccatoꝝ. Jn̄ ēt eſt ꝙ ꝑ ſpūm ſanctū dicimur renouari ⁊ purgari ſiue lauari ſz illud pſal. Emitte ſpiritū tuū ⁊ creabuntur:⁊ renouabis faciē terre.⁊ Eph.iiii. Renouamini ſpiritu mētis veſtre.⁊ Eſai.iij. Si abluerit dñs ſordes filioꝝ ſyon ⁊ ſanguinē filiaꝝ lauerit de medio eius i ſpū iudicij ⁊ ſpū ardoris.

De effectibus attributis ſpūi ſancto ſm ꝙ mouet creaturam in deum. XXII.

Dis igitur conſideratis que per ſpiritum ſanctum in ſacris ſcripturis nobis a deo fieri dicuntur oportet conſiderare quomodo per ſpiritum ſanctum mouemur in deum. Et primo quidem hoc videt eſſe amicitie maxime ꝓpriū ſimul conuerſari ad amicum.conuerſatio aūtē hominis ad deum eſt ꝑ contemplationē ipſius ſic ⁊ apoſtolus dicebat Phil.3. Noſtra ꝓuerſatio in celis eſt.quia igit ſpiritus ſanctus nos amatores dei facit.ꝓſequēs eſt ꝙ per ſpiritum ſanctū dei cōtemplatores conſtituamur. vnde apoſtolus dicit ij.Cor.3. Nos autem omnes reuelata facie gloriā dei ſpeculantes:in eandem imaginem trasformamur a claritate in claritatem tanq̄ a domini ſpiritu. Eſt autem ⁊ amicitie ꝓpriū ꝙ aliquis in preſentia amici delectetur in eius verbis ⁊ factis gaudeat ⁊ i eo conſolationez contra omnes āxietates inuēiat. Unde i triſticijs maxime ad amicos cōſolationis cauſa cōfugimus. quia igit ſpiritus ſanctus dei nos amicos cōſtituit ⁊ eū in nobis habitare facit ⁊ nos i ipo vt oñsum eſt ꝓñs eſt vt per ſpm̃ ſcm̃ gaudiū ō deo ⁊ ꝓſolatiōez hēam⁹ ꝑ oēs mūdi aduersitates ⁊ ipugnatiōes. vñ ⁊ i pſ.dī. Redde mihi letitiā ſalutaris tui ⁊ ſpū ꝓncipali ꝓfirma me.⁊ Ro.iiii. regnū dī ē iuſtitia ⁊ pax ⁊ gaudiū i

ſpū ſancto ⁊ Act̄. viij. dicitur Eccleſia habebat pacē: ⁊ edificabat ambulās in timore dei ⁊ conſolatione ſpūs ſācti replebatur: ⁊ iō dominus ſpm ſanctū paclitū. i. conſolatore nominat. Joā. xiij. Paraclitus aūt ſpiritus ſcūs ⁊c. Silr āt ⁊ amicitie propriū eſt conſentire amico in his que uult: uolūtas āt dei nobis p̄ precepta ipſius explicatur ptinet igitur ad amorē quo deū diligim⁹ ut eius mandata impleamus fm illud Jo. xiij. Si diligitis me mandata mea ſeruate: vnde cū per ſpm ſāctum dei amatores conſtituamur: per ipm etiam quodāmō agimur ut precepta dei impleamus ꝟz illud apli Ro. viij. Qui ſpiritu dei aguntur: hi filij dei ſūt. Conſiderandū tn̄ ē q̄ a ſpū ſancto filij dei aguntur nō ſicut ſerui ſed ſicut liberi: cum. n. liber ſit qui ſui cā ē illud libere agim⁹ quod ex nobis ipis agimus hoc vo ē ex uolūtate agim⁹: qō āt agimus contra uolūtatem nō libere ſed ſeruiliter agimus: ſiue ſit uiolentia abſoluta ut quando totum principiū extra nihil conferentē vim paſſo. puta cum aliquis ui impellitur ad motus ſiue ſit uiolentia uolūtario mixta ut cū aliquis uult facē uel pati quod mīn⁹ eſt contrariū uolūtati ut eua dat quod magis uolūtati ꝟriatur. Spūs autē ſāctus ſic nos ad agendū inclinat ut nos uolūtarie agē faciat i q̄tū nos amatores dei ꝓſtituit: filij igit dei libere a ſpū ſancto agūtur ex amore: nō ſeruiliter ex timore. Unde apls Ro. viij. dicit. Non accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis iterū in timore ſed ſpm̄ adoptionis filioꝝ: cum aūt volūtas ordinetur in id qō eſt vere bonū: ſiue ꝓpter paſſionem ſiue ꝓpter malum habitū aut diſpōnem homo ab eo quod eſt vere bonū auertatur ſeruiliter agit in q̄tum a quodam extraneo iclinatur ſi ꝓſideretur ipſe ordo naturalis volūtatis: ſed ſi ꝓſideretur actus volūtatis ut inclinare in apparens bonum: libere agit cum ſequitur paſſionē aut habitum corruptum: ſeruiliter aūt agit ſi tali voluntate manente ꝓpter timorem legis in ꝓtrariuꝫ poſite abſtinet ab eo quod vult: cum igr̄ ſpūs ſanctus p̄ amorem volūtatem inclinet in verū bonuꝫ in qō naturaliter ordiatur: ⁊ ſeruitutem q̄ ſeru⁹ paſſionis ⁊ pec cati effectus ꝓtra ordinem volūtatis agit: ⁊ ſcom vtutem qua ꝓtra motum ſue volūtatis fm legem agit quaſi legis ſeruus nō amicus: ꝓpter qō apls dicit. ij. Cor. iij. Ubi ſpūs domini: ibi libertas: ⁊ Gal. v. Si ſpū ducimini nō eſtis ſub lege. Hinc eſt q̄ ſpūs ſanctus facta carnis mortificare dicitur ſecundum qō per paſſionem carnis a vero bono ñ auertimur in quod ſpūs ſanctus p̄ amorem nos ordinat: fm illud Ro. viij. Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis: viuetis.

¶ Solutio rationum ſupra inductarum contra diuinitatem ſpiritus ſancti. .XXIII.

Reſtat aūtē ſoluere ſupra poſitas rōnes q̄bus concludi videbatur q̄ ſpūs ſanctus ſit creatura ⁊ nō deus. Circa quod ꝓſiderandum eſt primo q̄ nomen ſpūs a reſpiratione aialiuꝫ ſūptū videtur in quo aer cuꝫ quodā motu infertur ⁊ emittitur vnde nomē ſpūs ad omnem ipulſū ⁊ motū vel cuiuſcūq; aerei corpis trahitur: ⁊ ſic ventus dicitur ſpiritus fm illud p̄s. Ignis grādo nix glacies ⁊ ſpiritus procellarum q̄ faciunt uerbum eius: ſic etiam vapor tenuis diffuſus per mēbra ad eorum motū ſpūs vocatur. Rurſus: q̄ aer inuiſibilis eſt: translatum ē vlterius ſpūs nomen ad omēs vtutes ⁊ ſubſtantias ⁊ inuiſibiles ⁊ motiuas: ⁊ propter hoc ⁊ anima ſēſibilis ⁊ aia rationalis ⁊ angeli ⁊ dē ſpiritus dicūtur: ⁊ ꝓprie deus p̄ modu⁊ amoris procedens: q̄ amor vtutem quandā motiuaꝫ inſinuat ſic igitur q̄ Amos dicit: ⁊ creans ſpm̄: de uēto intelligit ut noſtra tranſlatio exp̄ſſius habet: quod etiam ꝓſonat ei qō p̄mittitur: formans montes. Quod vo Zach. de deo dicit q̄ ē creans uel fugiēs ſpm̄ hominis in eo: de aia hūana intelligit: vnde ꝓcludi nō poteſt qō ſpūs ſanctus ſit creatura. Similiter aūt nec ex hoc qō dns dicit de ſpū ſancto: nō loquitur a ſemet ipſo ſed q̄cūq; audiet loquet cōcludi p̄ot qō ſit creatura: oñſum ē. n. qō ſpūs ſanctus eſt deus de deo procedēs: vnō oportet q̄ eſſentiam ſuā ab alio habeat ſicut ⁊ de filio dei dictum ē ſupra: ⁊ ſic cū in deo ⁊ ſcia ⁊ virtus ⁊ operatio dei ſit eius eēntia: omis filij ⁊ ſpūs ſancti ſcientia ⁊ virtus et operatio ē ab alio: ſed filij a patre tantum: ſpūs aūt ſancti a pīe et filio: quia igitur vna de operationibus ſpūs ſancti eſt qō loquatur in ſanctis viris ut oñſum ē: ꝓpter hoc dicitur qō nō loquitur a ſemet ipo q̄ a ſe nō operatur. Audire aūt ipſius eſt accipere ſciam ſicut et eſſentiam a patre et filio eo qō nos p̄ auditu⁊ ſcia⁊ accipim⁹ eſt. n. ꝓſuetum in ſcriptura ut diuina p̄ modum humanorum tradantur: nec mouē oportet q̄ dicit: audiet: quaſi de futuro loquens: cuꝫ accipere: ſpm̄ ſanctum ſit eternum: nam eterno verba cuiuſlibet temporis aptari poſſunt: eo qō eternitas totum tempus complectitur. ¶ Secundum eadem etiam apparet q̄ miſſio qua ſpiritus ſanctus mitti dicitur a patre ⁊ filio: non p̄ot concludē eum eſſe creaturam: dictum eſt enim ſupra q̄ filius dei ſecundum hoc miſſus fuiſſe dicitur q̄ in carne viſibili hominibus apparuit: ⁊ ſic nouo a quodam modo fuit in mundo quo prius non fuerat. viſibiliter: in quo tamen ſemper fuerat inuiſibiliter ut deus: q̄ autem hoc filius ageret: ei a patre fuit: vnde et ſecundum hoc a patre dicitur miſſus: ſic autem et ſpiritus ſanctus viſibiliter apparuit et in ſpē columbe ſuper xp̄m in baptiſmo: uel in

linguis super apostolos: ⁊ lz non fuerit fact⁹ colũ
ba vel ignis sicut filius factus hõ: tñ sicut in signis
quibusdã ipsi⁹ in h⁹ mõi visibilibus spẽb⁹ appuit
⁊ sic ẽt ipse q̃dã nouo mõ. s. visibilit i mũdo fuit:
⁊ hoc ei fuit a p̃e ⁊ filio. vñ ⁊ ipse a p̃e ⁊ filio dr
missus: qõ nõ minorationẽ i ipso: sed ꝓcessionem
ostẽdit. Est tñ ⁊ ali⁹ modus quo tã fili⁹ q̃ spũs sc̃s
inuisibiliter mitti dicũt: pz. n. ex dictis q̃ fili⁹ ꝓce
dit a p̃e per modũ notic̃e qua de⁹ cognoscit se ipsũ
⁊ spus sc̃us ꝓcedit a p̃e ⁊ filio p modũ amoris q̃
deus amat se ipsũ. vñ sicut dictũ ẽ: cũ aliq̃s p sp̃m
sc̃um amator dei efficitur: spũs sc̃us est inhabita
tor ipsi⁹: ⁊ sic quodã nouo mõ in hoĩe ẽ. s. fm no
uũ ꝓpriũ effectũ ipsũ inhabitans: ⁊ q̃ hunc effec
tũ in hoĩe faciat spũs sc̃us ẽ ei a p̃e ⁊ filio: ⁊ ꝓp
hoc a p̃e ⁊ filio inuisibilit dr mitti: ⁊ pati rõe i mẽ
te hois filius dr mitti inuisibilit cũ aliq̃s sic i dina
cognitõe cõstituit q̃ ex tali cognitõe dei amor ꝓce
dat i hoĩe. vñ pz q̃ nec iste ẽt mod⁹ missionis i filio
aut spũ sc̃o minorationẽ inducit: sed solũ proces
sionẽ ab alio. Silr ẽt nec sp̃z sc̃m a dinitate exclu
dit q̃ p̃ ⁊ fili⁹ interdũ cõnumerat nõ facta mẽtio
ne de ip̃u sc̃o: sicut nec filiũ a dinitate excludit qõ
interdũ fit mentio de p̃e non facta mẽtione de fi
lio per hoc enim tacite scriptura insinuat q̃ quic
q̃d ad dinitatẽ pertinens de vno triũ dr: de oĩbus
est intelligendũ: eo q̃ sũt vnus deus. Nec ẽt põt de
us p̃ sine v̄bo ⁊ amore itelligi nec ecõuerso: ⁊ pp
hoc in vno triũ oẽs tres intelliguntur. vñ ⁊ interdũ
fit mentio de solo filio i eo qõ cõe ẽ tribus: sicut ẽ
illud Mathe. xi. Neq̃ p̃em quis nouit nisi fil⁹:
cũ tñ ⁊ p̃ ⁊ spũs sc̃us p̃em cognoscant. Silr etiã
de spũ sc̃o: dr. i. Corin. ij. Que sũt dei nemo nouit
nisi spũs dei: cũ tñ certũ sit q̃ ab hac cognitõe dr
noz̃ neq̃ p̃ neq̃ fili⁹ excludantur. Patz ẽt q̃ ñ
põt oñdi spũs sc̃us esse creata per hoc q̃ de ipso i
scriptura sacra aliq̃ ad motũ ptinentia dicta inue
niunt: sũt. n. accipienda metaphorice: sic. n. ⁊ deo
aliq̃n scriptura sacra motũ attribuit: vt ẽ illõ Ge.
ij. Cum audissent uocẽ dñi deambulantis i para
diso: ⁊. xviij. Descendã ⁊ videbo vtrũ clamorem
opere cõpleuerint. Qõ ij dr spũs dñi ferebat sup
aquas: itelligendũ ẽ eo mõ q̃ dictũ est: sicut dr qõ
uoluntas ferr in volitũ: ⁊ amor in amatũ: q̃uis et
hoc quidã nõ ꝺ spũ sãcto: sz de aere intelligẽ velit
qui hz nãlẽ locũ sup aquã. vñ ad ei⁹ multimodas
transmutationes significãdas dictũ ẽ q̃ ferebatur
sup aq̃s. Qõ ẽt dr effundã ꝺ spũ meo sup oẽz car
nẽ: ea rõe dictũ esse oz itelligi q̃ spũs sc̃us dicit mit
ti hoĩbus a p̃e vel filio ut dictũ ẽ. in v̄bo aũt effu
sionis: abũdantia effect⁹ spũs sc̃i intelligit: ⁊ q̃ nõ
stabit i vno: sed ad ples deueniet a quib⁹ ẽt quo
dã modo in alios deriuet: sicut pz in his q̃ corpali
ter effundunt. Silr ãt qõ dr: auferã de spũ tuo tra
dãq̃ eis: nõ ad ipsã essentiã seu personã spũs sãct i
referendũ est cũ indiuisibilis sit: sed ad ipsi⁹ effect⁹
fm quos in nobis habitat qui in hoĩe p̃ñt augeri
⁊ minui: non tñ ita q̃ id qõ subtrahit vni: ⁊ idem
numero alteri cõferat: sicut in rebus cõporalibus
accidit: sed q̃ aliquid sile põt accrescere vni i quo
alĩ decrescit: nec tñ requiritur q̃ ad hoc qõ accre
scat vni. i. q̃ alteri subtrahatur: q̃ res spũal põt
sil⁹ absq̃ detrimento cuiuslibet a pluribus possi
deri. vñ nec intelligẽdũ ẽ q̃ de donis spũalib⁹ opor
tuit aliquid subtrahi Moisi ad hoc q̃ alĩs cõfer
ret: sed ad actũ siue ad officiũ referendũ est: quia
qõ spũs sc̃us ꝓius per solũ Moisen effecerat: po
stea per plures ipleuit. Sic ẽt nec Helise⁹ petijt
vt spũs sancti eentia seu persona duplicata augẽt
sed vt duos effectus spũs sc̃ti q̃ fuerat in Helia sc̃z
ꝓphetia: ⁊ operatio miraculor̃ eẽnt ẽt i ipso qua
uis ẽt non sit inconueniens q̃ effectũ spũs sc̃ti vn⁹
alio abundanti⁹ ꝓticipet fm duplã ul quãtãcũq̃
aliã ꝓportionẽ: cũ mẽsurata sit virt⁹ vniuscuiusq̃
atq̃ finita: non tñ hoc presũpsisset Helize⁹ petere
vt in effectu spũali suparet magistrũ. Pz ẽt ex con
suedine sacre scripture q̃ per q̃ndã sil̃itudinẽ hũa
nã aĩ passiones transferunt in deũ: sicut dr in p̃s.
Iratus ẽ furore dñs in pplm suũ: dr. n. de⁹ irat⁹ p
sil̃itudinẽ effectus: punit. n. qõ ⁊ irati faciunt. vñ
⁊ ibidẽ subdit: Et tradidit eos in man⁹ gentium:
sic ⁊ spũs sc̃us ꝓtristari dr per sil̃itudinẽ effect⁹: de
serit. n. peccatores sicut cõtristati deserunt ꝓtristã
tes. Est ẽt consuetus modus loquendi in sacra
scriptura vt illud deo attribuat qõ in hoĩe facit:
fm illud Gen. xxij. Nunc cognoui q̃ timeas dñz
. i. nũc cognoscẽ feci. ⁊ hoc mõ dr qõ spũs sc̃us po
stulat q̃: postulantes facit: facit. n. amorẽ dei i cor
dibus nr̃is ex quo desideramus ipso frui ⁊ deside
rantes postulamus. cũ aũt spũs sc̃us ꝓcedat p mo
dũ amoris q̃ se ipsũ de⁹ amat. eodẽ ãt amore deus
se ⁊ alia ꝓpter suam bonitatẽ amat. manifestum
est q̃ ad sp̃m sc̃m ptinet amor q̃ deus nos amat:
silr ẽt amor quo nos deum amamus: cum nos dr
faciat amatores vt ex dictis pz: ⁊ q̃tũ ad vtrũq̃
spũi sãcto cõpetit donari: rõe quidez amoris quo
deus nos amat eo mõ loquendi q̃ vnusq̃sq̃ dicit
dare amorẽ suũ alicui cũ eu⁹ amare incipit: q̃uis
deus neminẽ ex tẽpore amare incipiat si respiciat
ad uoluntatẽ dinã q̃ nos amat: effect⁹ tñ sui amo
ris ex tẽpore cãt i aliquo cũ eũ ad se trahit. rõe ãt
amoris quo nos deũ amam⁹: q̃ hunc amorẽ spũs
sc̃us facit in nobis. vñ fm hunc amorẽ i nobis ha
bitat ut ex dictis pz: ⁊ sic eũ habemus vt cui⁹ ope
fruimur: ⁊ q̃ hoc est spũi sãcto a p̃e et a filio qõ
per amorẽ quẽ in nobis causat sit ⁊ habeat a no
bis: cõuenienter dr a p̃e ⁊ filio nobis dari: nec p
hoc p̃e ⁊ filio minor ostẽdit: sed ab ipsis hẽ ori
ginẽ: dr ẽt ⁊ a se ipo dari nobis in quantũ amorẽ
hz quẽ nos inhabitat sil̃ cũ p̃e ⁊ filio i nobis cãt.

Quãuis aũt spũs sanctus verus sit deus ⁊ veraz naturam diuinam hẽat a patre ⁊ filio: non tamẽ oz q̃ filius sit: filius. n. dicit aliquis ex eo q̃ genit⁹ est. vnõ si res aliqua naturã alterius ab eo accipe ret non per geniturã: sed per aliũ quecũq; modũ: rõe filiatõis carẽt: utputa si aliqs hõ vtute sibi diuinitus ad hoc cõcessa hoiem facẽt ex aliqua sui corporis pte uł ẽt exteriori mõ sicut facit artificiata: pductus hõ producentis filius non diceret: qa non procederet ab eo ut natus. pcessio aũt spũs sancti rõem natiuitatis nõ hz ut supra oñsũ ẽ. vñ spus scũs lz a pre ⁊ filio diuinam naturam habeat: nõ tñ eoz filius dici põt. Qz aũt in sola natura diuina pluribus modis nata cõicat rõnabile est: qz i solo deo eius ope rõ est suuz esse. vnde cum in eo sicut ⁊ in qualibet intellectuali nã sit intelligere ⁊ velle id quod pcedit in eo per modũ itellectus vt vbũ aut amoris ⁊ voluntatis vt amor: oz q̃ hẽat eẽ diuinum ⁊ sit deus: ⁊ sic tam filius q̃ spũs sanctus est verus deus. Hec igitur de spũs sancti diuinitate dicta sint. alia vo q̃ circa eius pcessionẽ difficultatẽ hñt: ex his q̃ de natiuitate filij dicta sũt cõsiderare oportet.

Q spũs sanctus procedat a filio. XXIIII.

QUidaz uero circa spũs sancti pcessionẽ errare iueniũtur dicentes spm scm a filio non procedere: ⁊ ideo ostendendum ẽ spm sanctũ a filio pcedere. Manifestũ est. n. ex sacra scriptura q̃ spũs scũs est spũs filij: dr. n. Ro. viij. Si quis spm xpi nõ hz hic non est eius. Sed ne aliquis posset dicẽ q̃ alius sit spũs q̃ pcedit a pre ⁊ alius qui est filij: ostenditur ex verbis eiusdẽ apli qõ idẽ spũs sanct⁹ sit patris ⁊ filij. nam hoc qõ inductum est. Si qs spm christi non hz hic non est ei⁹: subiunxit post q̃ dixerat: si spũs dei habitat in nobis ⁊c. Nõ aũt potest dici spũs sanctus eẽ spũs xpi ex hoc solo q̃ eũ habuit tanq̃ hõ: sm illud Luce. iiij. Jesus plenus spu sancto regressus ẽ a iordane: dr. n. Gal. iiij. Quõ estis filij dei misit deus spm filij sui i cordas nãlẽ: sm illud Ro. viij. Quos prescivit et pdestinauit fieri cõformes imaginis filij eius. vt sit ipe p̃mogenitus in multis fratribus: sic igit est spũs scs spũs christi in quãtũ est filius dei nãlis. nõ potest autẽ sm aliã habitudinẽ spũs scũs dici spũs filij dei nisi sm aliquã originẽ: q: hec sola distinctio in diuinis inuenitur: necesse est igitur dicẽ q̃ spiritus scũs sic sit filij q̃ ab eo procedat. Itẽ spũs scũs a filio mittitur: sm illud Jo. xv. Cum venerit paraclitus quem ego mittã vobis a patre. mittẽs aũt auctoritatem aliquam hz in missũ: oz igit dicere q̃ filius habeat aliquam auctẽ respectu spũs sci. non aũt dominij vel maioritatis: sed sm solã originem: sic igitur spũs sanctus ẽ a filio. Si quis aũt dicat q̃ ẽt filius mittitur a spu sancto: qz dr Luce q̃rto: q̃ dns dixit in se ipletũ illud Isa. Spũs dni super me euangelizare pauperibus misit me. Sz considerandũ est q̃ filius a spu sancto mittit scdm nãm assumptam. spũs aũt sanctus non assumpsit nãm creatam vt sm eam possit dici missus a filio vel filius habere auctoritatem respectu ipsius: relinquitur igitur q̃ respectu persone eterne filius super spiritũ sanctũ auctoritatem habeat. Amplius Jo. xvi. dicit filius de spu sancto. Ille me clarificabit: qz de meo accipiet: ⁊ ãnũciabit uobis. nõ aũt potest dici q̃ accipiat id qõ ẽ filij: non tñ accipiat a filio: vtputa si dicatur q̃ accipiat essentiam diuinam que est filij a patre. vnde ⁊ subdit. Oia quecũq; hz pr mea sunt: propterea dixi vobis: qa õ meo accipiet: si. n. oia que patris sunt ⁊ filij sunt: oz q̃ auctoritas patris sm quã ẽ pncipium spiritus sancti accipit õ eo qõ ẽ patris a patre: ita accipit õ eo qõ est filij a filio. Ad hoc ẽt induci põt auctoritates doctoz ecclesie ẽt grecoz. dicit. n. Athanasius. Spũs sanctus a patre ⁊ filio nõ factus nec creatus nec genitus: sed procedens. Cirillus etiam in epla sua quam synodus Calcidonensis recepit dicit spũs veritatis noiatur et est spũs vitatis ⁊ p fluit ab eo sicut deniq; et ex deo patre. Didimus etiam dicit in lib. de spu sancto. Neq; quid est aliud filius exceptis his que ei dantur a patre: neq; alia est spũs sancti substantia preter id quod q̃da concedunt videlicet spm sanctum esse a filio ⁊ proflurre ab ipso: vbum enim processionis inter oia que ad originem pertinent magis inuenitur eẽ cõmune: quicquid enim quocũq; mõ est ab aliquo: ab ipso procedere dicimus: et qz diuina mel⁹ per cõia q̃ per specialia designantur: vbum processionis in originem diuinarum personarum maxime est attendendũ. vnde si concedatur q̃ spũs sanct⁹ sit a filio vel profluat ab eo: sequitur q̃ ab eo procedat. Item habetur in determinatione quiti concilij. Sequimur per oia scos patres ⁊ doctões ecclesie: Anathanasium. Hilarium: Basiliũ: Gregorium theologum: Gregorium nissenum: Ambrosium: Augustinum: Theophilum. Joannem Cõstantinopolitanũ: Cirillũ: Leonẽ: Probum: et suscipimus omnia que de recta fide ⁊ damnatiõe hereticoz exposuerunt. manifestum est autem ex multis auctoritatibus Augu. ⁊ precipue in libro de trini. ⁊ super Joãnẽ: q̃ spũs sanctus sit a filio: oz igitur concedi qõ spũs sanctus sit a filio. Hoc etiam euidentibus rõibus apparet. In rebus enim remota materiali distinctione que in diuinis psonis

locum habere non potest non inueniunt aliqua distingui nisi per aliquã oppositionez: que. n. nullam oppositionem hñt ad inuicẽ sil' eẽ pñt i eodẽ vnde per ea distinctio causari non põt: albũ. n. et triangulare lz diuersa sint: qz tñ non opponũtur: in eodẽ eẽ cõtingit: oz aũt supponere ſm fidei catolice documenta q̃ spũs sanct' a filio distinguat aliter. n. non esset trinitas sed dualitas in personis: oz igit h'modi distinctiõem per aliquã oppõnẽ fieri. non aũt oppõne affirmationis ⁊ negationis: qz sic distinguntur entia a non entibus: nec ẽt oppõne p̃uationis ⁊ habitus: qz sic distinguntur perfecta ab imperfectis: neq; ẽt oppositione contrarietatis: qz sic distinguntur: que sunt ſm foꝛaz diuersa: nam ꝯrietas ut phi docent est dãa ſm formã que quidẽ dãa diuinis personis nõ cõuenit: cũ earum sit vna forma sicut vna essentia: ſm illud aposto li Phil. q. de filio dei dicentis: qui cum in forma dei eẽt. s. patris: relinquitur igitur vnã psonã diuinã ab alia non distingui nisi oppõne relatõis: sicut filius a pãe distinguitur ſm oppõnẽ relatiuaz pãis ⁊ filij. non. n. in diuinis personis alia relatiua oppositio eẽ põt nisi ſm originẽ. nã relatiue opposita ul' super quantitatẽ fundant' ut duplũ ⁊ dimidiũ: vel super actõem ⁊ passionẽ vt dñs ⁊ seruus: mouens ⁊ motus: pãr ⁊ filius. ¶ Rursus relatiuoꝝ que super quantitatẽ fundant': quedam fundãtur super diuersaz quãtitatẽ ut duplũ et dimidiũ: magis et minus: quedã super ipsã vnitatẽ ut idẽ: qõ significat vnũ in subã et equale qõ significat vnũ in quãtitate: ⁊ simile qõ significat vnũ in qualitate: diuine igit persone distingui non pñt relatõib' fundatis super diuersitatẽ quãtitatis: qz sic tolleꝛẽt trium personarum equalitas: neq; iteꝛ relationibus que fundantur super vnũ: qz h'moi relatões distinctionẽ non causãt: imo magis ad conuenientiã pertinẽ inueniuntur: ⁊ si forte aliqua eorũ distinctionẽ presupponunt: in relatõibus vero oib' superactõe vel passione fundatis sp alterũ ẽ vt subiectũ ⁊ inequale ſm virtutẽ nisi solũ i relatõibus originis i q̃bus nulla minoratio designatur eo q̃ inueꝛitur aliquid ꝓducere sibi sile ⁊ equale ſm naturã et vtutẽ: relinq̃tur igit qõ diuine persone distingui non possunt nisi oppone relatiua ſm originẽ: oz igit q̃ si spũs scũs a filio distinguitur q̃ sit ab eo nõ n. ẽ dicere q̃ fil' sit a spũ sãcto cũ spũs scũs magis filij esse dicat ⁊ a filio det. ¶ Itẽ a pãe ẽ ⁊ fil' ⁊ spũs scũs: oz igit patrẽ referri ⁊ ad filiũ et ad sp̃z sctm ut p̃ncipium ad id qõ est a p̃ncipio. refertur aũt ad filiũ rõe paternitatis. non aũt ad sp̃m scũz qz tunc spũs sãctus esset filius. paternitas. n. non dꝛ nisi ad filiũ: oz igitur in patre esse aliã relatõez: qua referatur ad spm̃ sãctũ ⁊ vocetur spiratio: simiꝛiter cũ in filio sit quedam relatio qua refertur ad patrẽ que dꝛ filiatio: oz q̃ in spũ sãcto sit etiaz alia relatio qua referatur ad patrem ⁊ dicat' processio: ⁊ sic ſm originem filij a patre sint due relatões. vna in originante: alia in originato. s. p̃nitas ⁊ filiatio: ⁊ alie due ex parte origis spũs sancti: scz spiratio ⁊ ꝓcessio: paternitas igit ⁊ spiratio nõ cõstituunt duas personas: sed ad vnam personã patris pertinent: qz non habẽt oppositõem ad inuicem: neq; igitur filiatio ⁊ processio duas persõas constituerent: sed ad vnã pertinerent nisi haberẽt oppositõem ad inuicẽ. non est aũt dare aliã oppõnẽ nisi ſm originẽ: oz igitur q̃ sit oppositio origis inter filiuz ⁊ spũm sanctũ: ita qõ vnus sit ab alio. ¶ Ad hec quecũq; cõueninnt in aliquo cõi si distinguantur ad inuicem: oz q̃ distinguantur scõz aliquas dãas per se ⁊ non per accidens pertinẽtes ad illud cõe: sicut homo ⁊ equus conueniũt i aial ⁊ distinguntur ab inuicem non per album et nigrum que se hñt per accidẽs ad aial: sed per rõnale ⁊ irratõnale que per se ad aial pertinent: qz cuz animal sit habet animam: oportet quod hoc distinguatur per hoc qõ est habẽ animam talem vel talẽ utputa rõnalẽ vel irrationalẽ. manifestuz est autẽ q̃ filius ⁊ spũs sanctus conueniunt in hoc qõ est esse ab alio: qz vterq; est a patre: ⁊ ſm hoc pẽ cõuenienter differt ab vtroq; i quantũ est inascibilis: si igitur spũs sanctus distinguatur a filio: oz q̃ hoc sit per differentias que per se diuidant hoc qõ est esse ab alio: que quidem non possũt eẽ nisi differentie eiusdem generis. s. ad originem pertinentes ut vnus eorum sit ab alio: relinquit igit: q̃ ad hoc ut spũs sãctus distinguat a filio: necesse est q̃ sit a filio. ¶ Amp̃. si quis dicat spiritum sãctum distingui a filio non quia sit a filio: sed propter diuersam originem vtriusq; a patre: in idem hoc realiter redire necesse est: si enim spũs sanctus est alius a filio: oz qõ alia sit origo vel processio vtriusq;. due autem origines non possunt distingui nisi per terminum vel p̃ncipium vel subiectũ: sicut origo equi differt ab origine bouis ex parte termini ꝛz qõ he due origines terminãtur ad naturas spẽ diuersas. ex parte autẽ p̃cipiũ vt si ponamus in eadem specie aialis quedam generari ex virtute actiua solis tãtũ. quedam autem sil' cum hac ex virtute actiua seminis: ex parte vero subiecti differt generatio h' equi ⁊ illius ſm q̃ nã speciei in diuersa materia recipitur. hec autem distinctio que est ex parte subiecti in diuinis personis locum habere non potest cuz sint omnino immateriales: similiter etiaz ex parte termini: ut ita liceat loqui: non potest esse processionum distinctio: quia vnam ⁊ eandem diuinam naturam quã accipit filius nascendo: accipit spiritus sanctus procedendo: reliquitur igitur qõ vtriusq; originis distinctio non potest esse nisi ex parte p̃ncipiũ. manifestum est autem qõ p̃ncipium originis filij est

pater solus: si igitur processionis spūs sancti ꝑncipium sit solus pater non erit alia processio spūs sancti a generatōe filij: ⁊ sic nec spiritꝰ sanctus distinctus a filio: ad hoc igitur ꝙ sint alie ꝓcessiones ⁊ alij ꝓcedentes necesse ē dicere ꝙ spūs sanctus non sit a solo patre: sed a patre ⁊ filio. Si quis vo iterū dicat ꝙ differūt ꝓcessiones ꝑm ꝑncipiū i quantū ꝑ producit filiū per modū intellectus vt vbū. spūs aūt sanctū per modū voluntatis q̄si amorē: scōm hoc oportebit dici ꝙ ꝑm differentiā voluntatis et intellectus i deo patre distinguāt due processiones ⁊ duo ꝓcedentes: sed voluntas ⁊ intellectꝰ in deo patre non distinguntur ꝑm rem: sed solū ꝑm rōez ut in primo libro oñsū est: sequetur igitur ꝙ due ꝓcessiones ⁊ duo procedentes differant solū rōe: ea vero que solū rōe differūt de se inuicē p̄dicant: verū. n. est dicere qō dina voluntas est itellectus eius: ⁊ ecōuerso. verū ergo erit dicē ꝙ spūs sanctꝰ est filius ⁊ ecōuerso: qō est sabelliane ipietatis: nō igit sufficit ad distinctionē spūs sancti ⁊ filij dicere qō filius procedat per modū intellectus ⁊ spūs sanctus per modum volūtatis nisi cū hoc dicat ꝙ dicat ꝙ spūs sanctus sit a filio. ¶ Preterea ex hoc ipso ꝙ dī qō spūs sanctus procedit per modū voluntatis ⁊ filius per modū intellectus: sequitur ꝙ spūs scūs sit a filio. nā amor ꝓcedit a vbo eo qō nihil amare possumus nisi verbo cordis illud concipiamus. ¶ Item si quis diuersas species reruz cōsideret: in eis quidam ordo ostenditur prout viuētia sunt supra non viuentia: ⁊ aialia supra plāras ⁊ homo super alia aialia· cum in singulis horum diuersi gradus inueniunt ꝑm diuersas species. vñ ⁊ plato species rerum dixit esse numeros qui spē variantur per additionē uel subtractionem vnitatis. vnde in substātijs imālibus non potest esse distinctio nisi ꝑm ordinem. in diuis autē personis q̄ sunt oio imāles non potest esse alius ordo nisi originis: non igitur sunt due persone ab vna ꝓceden tes nisi vna earum procedat ab altera: ⁊ sic oportet spiritū sanctū procedē a filio. ¶ Ad hec pater ⁊ filius quantū ad vnitatem essentie nō differunt nisi in hoc ꝙ ḧ est pr̄ ⁊ ḧ est filius: quicqd igit ꝑter hoc est cōe ē patri ⁊ filio. esse aūt ꝑncipiū spūs sancti est preter rōem paternitatis ⁊ filiatōis. nā alia relatio est qua pr̄ est pr̄ ⁊ qua pr̄ est principiū spūs sancti: vt supra dictū est: esse igit ꝑncipiū spūs sancti est cōe patri ⁊ filio ¶ Amp. dcqd non est cōtra rōem alicuius non est impossibile ei couenire nisi forte per accñs. Cū aūt esse ꝑncipium spūs sancti non est ꝫ rōez filij neqz in quantū ē deus: qz pater qui est deus ē ꝑncipium spūs sancti: neqz i quātū est filius eo ꝙ alia est processio spūs sancti: ⁊ alia filij. non est autem repugnās id qō est a principio ꝑm vnam processionem esse ꝑncipium ꝓcessionis alterius: relinquitur igitur ꝙ non sit impossibile filiū esse ꝑncipiū spūs sancti. qō autem non est impossibile pōt esse. in diuinis autem non differt cē ⁊ posse: ergo filius est prīcipiū spūs sancti.

¶ Rōes ostendē uolentiū ꝙ spūs scūs nō ꝓcedat a filio: ⁊ solutio ipsaꝝ. XXV.

QUidā uero pertinaciter veritati resistere volentes quedaz in p̄riū inducūt q̄ vix responsione sūt digna. Dicunt enim qō dñs de processione spūs sancti loquens: eum a patre ꝓcedere dixit nulla mentione facta de filio: vt pz Jo. xv. vbi dī. Cum venerit paraclitus quem ego mittā vobis a pr̄e spūm veritatis qui a patre procedit. vnde cū de deo nihil sit sentiendum nisi qō scriptura tradit: non ē dicēdum ꝙ spūs sanctus ꝓcedat a filio. Sed hoc oio friuolum est. nam propter vnitatem essētie quod in scripturis ō vna persona dī ⁊ de alia oz itelligi nisi repugnet proprietati personali ipsius etiaz si dictio exclusiua adderet: ꝫ. n. dicatur Matth. xi. ꝙ nemo nouit filium nisi pr̄: non tñ a cognitōe filij vel ipse filius uel spūs sanctus excludit. vñ etiaz si diceretur in euangelio ꝙ spiritus sanctꝰ non procedit nisi a patre: non per hoc remoueretur ḋn ꝓcederet a filio cum hoc proprietati filij non repugnet ut ostensū est. Nec est mirum si dñs spiritum sanctū a patre procedere dixit de se mentione nō facta: qz oia ad patrē referre solet a quo habet dc quid habet sicut cum dicit Jo. vij. Mea doctrina non est mea: sed eius qui misit me patris: ⁊ multa hmōi in uerbis domini inueniuntur ad cōmēdādam in patre auctoritatez principij. Nec tñ in auctoritate premissa oio obiicuit se esse spūs sancti ꝑncipium cum dixit cum spūm veritatis. se autē ꝑcepisse dixerat veritatem. Obiciunt etiā ꝙ in q̄busdaz concilijs inuenitur sub interminatōe anathematis prohibitum ne aliquid addat in symbolo i cōcilijs ordinato: in quo tñ de ꝓcessiōe spūs sancti a filio mentio non hēt. unde arguūt latios anathematis reos qui hoc i symbolo addiderūt. Sz hec efficatiā non hñt. nam in determinatione synodi Calcedonensis dī ꝙ patres apud Constantinopolim ꝓgregati doctrinaz Nicene synodi corroborauerunt non quasi aliquid minus esset inferentes: sz ō spūs scō itellectū eoꝝ aduersū eos qui oñm euz respuere tentauerunt scripturarū testimonijs declarantes. At silr dicendum ē ꝙ ꝓcessio spūs sancti a filio implicite ꝓtinet. i Cōstantinopolitano symbolo in hoc ꝙ ibi dī qō ꝓcedit ḋa ꝙ ō pr̄e itelligit oz ⁊ de filio itelligi vt dictū est. Et ad hoc addēdū sufficit auctoritas romani pontificis ꝑ quā ēt inueniuntur antiqua concilia esse ꝓfirmata. Inducūt ēt ꝙ spūs sanctus cū sit simplex non pōt cē a duob⁹

ꝛ ꝙ ſpūs ſanctus ſi ꝓfecte ꝓcedat a patre:nō ꝓce
dit a filio ꝛ alia huiuſmodi:que facile eſt ſoluē ēt
parū in theologia exercitatis.nā pater ꝛ filꝰ ſunt
vnum ꝓncipiū ſpūs ſancti ꝓpter vnitatē dīne vir
tutis:ꝛ una ꝓductōe ꝓducunt ſpiritū ſanctuꝫ
ſicut ēt tres perſone ſūt vnuꝫ ꝓncipium creature
et vna actione creaturam producunt.

Quō ſūt tres ꝓſōe i dīnis.ſ.pī filꝰ ꝛ ſpūs.ſ. XXVI.

EX his igitur q̄ di
cta ſunt accipere oꝫ ꝙ in dīna nā tres
ꝓſone ſubſiſtūt pī et filꝰ ꝛ ſpūs ſcūs:
ꝛ ꝙ hi tres ſunt vnus deus ſolis relationibus ab i
uicē diſtincti:pater.n.a filio diſtinguit pīnitat' re
latione ꝛ innaſcibilitate.filius autem a patre rela
tione filiatiōis. pater aūt ꝛ filius a ſpū ſancto ſpi
ratione:ut ita dicaī:ſpūs aūt ſanctus a patre ꝛ fi
lio ꝓceſſione amoris qua ab vtroq; ꝓcedit. Pre
ter has tres perſonas non eſt quartam in diuina
nā ponē:perſone.n.diuine cū i eſſētia cōueniant:
non pñt diſtingui niſi per relationē originis ut ex
dictis pꝫ.has āt origis relationes accipere oꝫ non
ſm ꝓceſſionem in exteriora tendentē:ſic.n.proce
dens non eēt coēntiale ſuo principio:ſed oꝫ ꝙ ꝓceſ
ſio interius conſiſtat.qō āt aliquid procedat ma
nens intra ſuum principiū :inuenitur ſolū in opa
tione intellectus ꝛ voluntatis vt ex dictis pꝫ. vnde
perſone diuine multiplicari non pñt niſi ſm ꝙ ex
igit proceſſio intellectus ꝛ voluntatis in deo.nō ē
aūt poſſibile ꝙ in deo ſit niſi una ꝓceſſio ſm intel
lectum:eo qō ſuū intelligere ē vnū et ſimplex et p
fectū:qz intelligendo ſe ꝓintelligit oīa alia:ꝛ ſic nō
poteſt ēe in deo niſi una vbi ꝓceſſio.ſiꝫ aūt oꝫ ꝛ
ꝓceſſionē amoris ēe vnā tm̄:qz ēt diuinū uelle eſt
vnū tm̄:ꝛ ſimplex :amādo.n.ſe amat oīa alia:nō
eſt igitur poſſibile ꝙ ſint in deo niſi due perſone ꝓ
cedentes.vna per modū intellectꝰ vt vbū.ſ.filius:
ꝛ alia per modum amoris.ſ.vt ſpūs ſcūs:ē etiam
ꝛ una perſona non ꝓcedens.ſ.pī: ſolum igit tres
perſone in trinitate ēe pñt. Tē ſi ſm ꝓceſſionē
oꝫ perſonas diuinas diſtingui.modus aūt ꝓſone
quantū ad ꝓceſſiones non pōt ēe niſi triplex ut
ſcꝫ ſit aut oīo nō ꝓcedēs quod patris eſt:aut a nō
procedente procedens :qō filij eſt:aut a ꝓcedente
procedens qō ſpūs ſancti eſt:ipoſſibile ē igitur po
nere plures q̄ tres perſonas. Iꝫ āt in alijs viuenti
bus poſſunt relationes originis multiplicari vt.ſ.
ſunt in nā hūana plures pīes ꝛ plures filij:in dīna
nā hoc oīo ipoſſibile eſt eſſe.nam filiatio cum in
vna nā ſit vnius ſpēi non poteſt multiplicari niſi
ſm māꝫ aut ſubiectū: ſicut ē ēt de alijs formis.vñ
cum in deo non ſit mā aut ſubiectū ꝛ ipſe relatio
nes ſint ſubſiſtentes ut ex ſupra dictis pꝫ:ipoſſibi
le eſt ꝙ in deo ſint plures filiationes:ꝛ eadem rō ē
de alijs:ꝛ ſic i deo ſunt ſolum tres perſone. Si
quis autē obijciens dicat ꝙ in filio cum ſit perfe
ctus deus eſt virtus intellectiua perfecta:ꝛ ſic pōt
producere verbum:ꝛ ſiꝫ cum in ſpū ſancto ſit bo
nitas infinita que eſt cōicationis principium: po
terit alteri diuine perſone nām dīnā cōicare:conſi
derare debet ꝙ filius eſt deꝰ vt genitus nō vt gene
rans. vnde virtus intellectiua eſt in eo ut in proce
dente per modū vbi non vt in ꝓducente vbū:ꝛ ſi
militer cuꝫ ſpūs ſcūs ſit deus ut ꝓcedens eſt in eo
bonitas infinita ut in perſona accipiente non vt
in cōicante alteri bonitatem infinita:non enim di
ſtinguntur ab inuicem niſi ſolis relationibus ut ex
ſupra dictis patet:tota igitur plenitudo diuinita
tis eſt in filio ꝛ eadem numero que eſt in patre.ſꝫ
cum relatione natiuitatis ſicut in patre:cum rela
tione generationis actiue. vnde ſi relatio patris
attribueretur filio:omnis diſtinctio tolleretur et
eadem ratio eſt de ſpiritu ſancto. Huiuſmodi
autem diuine trinitatis ſimilitudinem in mente
humana poſſumus conſiderare : ipſa enim mēs
ex hoc ꝙ ſe actu intelligit verbum ſuum concipit
in ſe ipſa quod nihil aliud eſt q̄ ipſa intētio intel
ligibilis mentis que ꝛ mens intellecta dicitur i mē
te exiſtens que dum vlterius ſe ipſam amat:ſe ip
ſam producit in voluntate vt amatum. vlterius
autem non procedit intra ſe:ſed concludit circlo
dum per amorem redit ad ipſam ſubſtantiam a
qua proceſſio inceperat per intentionem intelle
ctam:ſed fit proceſſio ad exteriores effectus dum
ex amore ſui procedit ad aliquid faciendum : et
ſic tria in mente inueniuntur : mens ipſa que eſt
proceſſionis principium in ſua natura exiſtens.
Et mens concepta in intellectu : et mens ama
ta in volūtate : non tamen hec tria ſunt vna natu
ra:qz intelligere mētis nō eſt eius eſſe: nec eius vel
le eſt eius eſſe aut intelligē:ꝛ ꝓpter hoc etiā mens
intellecta ꝛ mēs amata nō ſunt ꝓſone cuꝫ nō ſint
ſubſiſtentes:mēs etiā ipſa in ſua natura exiſtens
nō eſt ꝓſona cum nō ſit totum qō ſubſiſtit ſed pa
ſubſiſtentis.ſ.hois:in mente igit noſtra inuenitur
ſimilitudo trinitatis dīne q̄tuꝫ ad ꝓceſſionē q̄ mꝫ
tiplicat trinitatez:cum ex dictis manifeſtū ſit eſſe
in diuina natura deū ingenitū q̄ eſt totius diuine
ꝓceſſionis ꝓncipium.ſ.patreꝫ ꝛ deum genitū per
moduꝫ vbi in itellectu cōcepti.ſ.filium :ꝛ deū per
modum amoris ꝓcedentem.ſ.ſpm̄ ſanctum:vlte
rius aūt intra dīnam naturaꝫ nulla ꝓceſſio inue
nitur ſed ſolūmodo ꝓceſſio i exteriores effectus. i hoc
autem deficit a repñtatione diuine trinitatis ꝙ pī
ꝛ filius ꝛ ſpiritus ſāctus ſunt vnius nature: ꝛ ſin
gulis horum ē ꝓſona ꝓfecta eo ꝙ intelligere ꝛ vel
le ſūt ipſū eſſe diuinum ut oñſuꝫ eſt: ꝛ ꝓpter hoc
ſic ꝓſideratur diuina ſimilido in hoīe ſicut ſimili

tudo Herculis in lapde ꝫtum ad repñtationem forme nō ꝫtum ad ꝓueniētiam nature: vnde ⁊ in mēte hominis dicit esse imago dei: fm illud Gen. i. Faciamus hoiez ad imaginem ⁊ similitudinem nām ¶ Inuenitur etiā in alijs rebus dine trinitatis similitudo ꝑut q̄libet res in sua substātia vna est et spē quadā formatur ⁊ ordinem aliquem hz: sicut autem ex dictis patet: ꝓceptio intellectus in esse intelligibili est sicut informatio spēi in esse naturali: amor autem est sicut inclinatio uel ordo in re naturali: vnde ⁊ species naturalium reruz a rebus motis representat filium: ordo aūt spiritum sanctū ⁊ ideo ꝓpter remotam repñtationem ⁊ obscuraz in irrationabilibus rebus dicitur in eis esse trinitatis vestigium nō imago: fm illud Job. xi. Nun quid vestigia dei cōprehendes ⁊c. Et hoc de dina trinitate ad presens dicta sufficiant.

¶ De incarnatione verbi secundum traditionē sacre scripture. .XXVII.

QUoniam autem supra cum de diuina generatione agebatur dictum est dei filio domino Jesu christo quedam fm diuinam naturam quedā secundum humanam ꝓuenire quam ex tempore assumendo dei eternus filius voluit incarnari: de ipso nunc incarnationis mysterio restat dicenduz quod quidem inter diuina opera maxime rōnem excedit: nihil. n. mirabilius excogitari potest diuinitus factum ꝫ q̄ verus deus dei filius fieret homo verus: ⁊ quia inter oia mirabilissimū est: consequitur q̄ ad huⁱ⁹ maxime mirabilis fidem oia alia mirabilia ordinent: cum id quod est in vnoq̄q genere maximū causa alioz esse videat. Hanc autem dei incarnationē mirabilez auctoritate diuina tradente ꝓfitemur: dicitur enim Joā. i. Verbum caro factum ē: ⁊ habitauit in nobis: ⁊ aplus Paulus Philip. ij. dicit de filio dei loquens. Cum in forma dei esset nō rapinam arbitratus est esse se equalē deo: sed semet ipm exinaniuit formam serui accipiens: in similitudinē hoium factus ⁊ habitu inuentus ut homo. Hoc etiam ⁊ ipius domini Jesu christi verba manifeste ostendunt cum de se quandoq̄ loquatur humilia ⁊ humana: ut ē illō Pater maior me est: ⁊ tristis est anima mea vsq̄ ad mortē: q̄ ei secunduz humanitatem assumptā conueniunt: q̄nq̄ vero sublimia ⁊ diuina: ut est illud. Ego et pater vnum sumus: ⁊ omia que habz pater mea sūt: que certum est ei secunduz naturā diuinam competere. Ostendunt etiam hoc ipsi⁹ domini facta que de ipso leguntur: q̄. n. timuit: tristatus est: esuriit: mortuus est: pertinet ad hūanam naturam: q̄ ꝓpria potestate ſurgos sanas q̄ mortuos suscitauit: ⁊ q̄ elementis mūdi efficaciter imperauit: q̄ demones expulit: q̄ peccata dimisit: q̄ a mortuis cum voluit resurrexit: qō deniq̄ celos ascendit: dinaz in eo vtutē demōstrāt

¶ De errore Fotini circa icarnatiōez. XXVIII.

QUidaz autē scriptuarum sensum ꝓtrahentes circa dñi nostri Jesu christi dinitatē ⁊ hūanitatem peruersū sensum cōceperūt. Fuerūt. n. quidā vt Ebion ⁊ Cherintus: ⁊ postea Paulus samosi⁹ tan⁹ ⁊ Fotinus qui i christo solū nām hūanā ꝓfitent. dinitatē vo nō per nām: sz p quandam excellētē dine glorie participationē quā p opa meruerat in eo fuisse confingūt ut supius dictū ē. Sz ut alia ꝓtermittamus q̄ ? pōnē huiusmodi dicta sūt supi⁹. hec positio incarnatōis mysteriū tollit. Nō n. fm pōnē huiusmodi ds carnē assūpsisset ut fieret hō: sz magis hō carnalis deus factus fuisz: et sic non verū esset qđ Joānes dicit: vbū caro factū est sz magis ecōuerso. caro vbū facta fuisset siliter etiā non cōuenirent dei filio exinitio aut descensio sz magis homini glorificatio ⁊ ascēsio: ⁊ sic nō verum eēt qđ aplus dicit: Qui cū in forma dei eēt exinaniuit semetipsū formam fui accipiēs: sz sola exaltatio hois in dinā gloriā: de qua postmoduz subditur: Propt̄ qđ ⁊ deꝰ exaltauit illū: neq̄ verū esz qđ dñs dicit: Descēdi de celo: sed solum quod ait. Ascēdo ad patrē meū: cū ñ vtrūq̄ scriptura coniungat: dicit. n. dñs Jo. iij. Nemo ascēdit in celū nisi qui de celo descendit: filius hois qui ē i celo ⁊ Aplꝰ. iij. Qui descēdit ipse ē ⁊ qui ascendit supra oēs celos: sic ēt non cōueniret filio q̄ missus esset a pīe neq̄ qđ a pīe exiuerit ut veniret in munduz sz solū q̄ ad patrem iret: cū tñ ipse vtrūq̄ cōiungat dicens: Jo. xvi. Vado ad eū qui misit me: ⁊ iterū. Exiui a patre ⁊ veni i mūdū: ⁊ iterū relinq̄ mūdū ⁊ vado ad patrē. i quorum vtroq̄ ⁊ humanitas ⁊ diuinitas comprobatur.

¶ De errore māicheoꝝ circa icarnatōez. XXIX.

QUerunt āt et alii qui vitate incarnatōis negata quādaz ficticiā icarnatōis similitudinē introduxerunt. Dixerūt. n. manichei dei filiū non verū corpus: sed fantasticum assumpsisse. vnde nec verus homo esse potuit sed apparens: neq̄ ea que sōz hoiem gessit: licut qđ natus est: qđ comedit: bibit: ambulauit: passus est: ⁊ sepultus: in vitate fuisse: sed in quadā assimilatione consequit: ⁊ sic patz q̄ totum incarnationis mysterium ad q̄ndā fictoez

deducũt:hec autem positio ꝓmo quidem scriptu re auctoritatem euacuat:cum enī carnis silitudo caro nō sit:neq; similitudo ābulationis ambula tio:et in ceteris similiter:mentit scriptura dicēs v̄ bum caro factum ē.si solum fantastica caro fuit: mentit etiam dicens Jhm christum ābulasse: co medisse:mortuū fuisse:⁊ sepultum si hec i sola fā tastica apparitione ꝓtingerūt: si autē uel i modi co auctoritati sacre scripture derogetur:iaz nihil fixuz in fide nostra eē poterit que sacris scripturis innititur: scōm illud Joan. xx. Hec scripta sunt ut credatis. ¶ Potest autē aliq̄s dicere scripture quidem sacre v̄itatem nō esse: dum id quod ap paruit refert ac si factum fuisset:q; reruz similitu dines equiuoce ac figurate ipsaruz rerum noibus nūcupantur.sicut homo pict⁹ equoce dicitur ho mo:⁊ ipsa sacra scriptura cōsueuit hoc modo lo quēdi uti ut est illud.i. Cor.x. Petra autem erat christus:plurima autē cotpalia i scripturis de ō inueniuntur dici ꝓpter similitudinē solam sicut q̄ nominatur agnus uel leo uel aliquid huiusmo di. ¶ Sed licet rerum similitudines equoce rez sibi nomina interdū assumant:nō tamen compe tit sacre scripture ut narrationē vnius facti totaz sub tali equiuocatiōe proponat:ita q̄ ex alīs scri pture locis manifesta vitas haberi non possit: qa ex hoc nō eruditio hominū sed magis deceptio se queret:cum tamē apostolus dicat Ro. xv.q̄ que cūq; scripta sūt ad nostram doctrinā scripta sūt: ⁊ ad Thimo.iij. Omis scriptura diuinitus ispirata vtilis est ad docendū ⁊ erudiendum. Esset ꝓterea tota euāgelica narratio poetica ⁊ fabularis si rez similitudines apparētes quasi res ipsas narraret: cum tñ dicatur.ū. Pet.i. Nō enim indoctas fabu las secuti notā faciemus vobis domini nostri Je su christi v̄tutem. ¶ Sicubi vo scriptura narrat aliqua que apparentiā ⁊ nō rerum existentiā ba buerūt:ex ipso more narrationis hoc itelligere fa cit:dicitur.n. Gen.xviij. Cumq; eleuasset oculos: Abraham.s.apparuerūt tres viri:ex quo datur i telligi q̄ scōm apparentiam viri fuerunt: vnde ⁊ in eis deum adorauit ⁊ deitatem ꝓfessus ē dicens Loquar ad dñm meum cū sim puluis ⁊ cinis. Et iterum. Non ē tuum hoc qui iudicas omnē terrā Q̄ vero Isaias ⁊ Ezechiel ⁊ alij pphete aliq̄ alia descripserūt que imaginarie visa sūt: errorez nō generat q; huiusmodi ponūt non in narratione historie sed in descriptione pphetie:⁊ tñ semper aliquid addūt per quod apparitio designat:sicut Isa.vi.Vidi dominū sedentez ⁊c.⁊ enim ꝓmo fa cta est super me man⁹ domini vidi ⁊c. Ezech.viij. Emissa similitudo manus apprehendit me ⁊ ad duxit:⁊ veni in irlm in visione dei. ¶ Q̄ etiaz ali qua in scripturis de rebus diuinis per similitudi nem dicūtur errorem generare non potest: tuz q; similitudines sumuntur a rebus tam vilibus:vt solum sit hoc quod secundum similitudinem:et non secundum rerum existentiam dicuntur:tum quia inueniuntur aliqua proprie dicta in scriptu ris per que veritas expresse manifestatur que sub similitudinibus in locis alīs ocultantur:quod q̄ dem in proposito non accidit.nam nulla scriptu re auctoritas veritatem eorum que de humanita te christi leguntur excludit. Forte autem quis di cat q̄ hoc datur intelligi per hoc quod apostolus dicit Roma.octauo. Misit deus filium suum in similitudinez carnis peccati:vel per hoc quod dic̄ Philip.scōo. In similitudinē hominum factus ⁊ habitu inuentus vt homo. Dic autem sensus per ea que hic adduntur excluditur. non enim dicit solum:in similitudinem carnis:sed addit peccati: quia christus veram quidem carnem habuit:sed non carnem peccati:quia in eo peccatuz nō fuit: sed similem carni peccati:quia carnem passibilez habuit qualis est facta caro hominis ex peccato. ¶ Similiter fictionis intellectus excluditur ab hoc quod dicit in similitudinem hominum fact⁹: per hoc quod dicitur formaz serui accipiens.ma nifestuz est autem formam ꝓ natura poni ⁊ nō ꝓ similitudine:ex hoc q̄ dixerat qui cum in for ma dei esset:vbi ꝓ natura ponitur forma : non enim ponitur q̄ christus fuerit similitudinarie de us. ¶ Excluditur etiam fictionis intellectus per hoc quod subdit:factus obediens vsq; ad mortē non igitur similitudo accipitur ꝓ similitudine apparentie:sed ꝓ natura similitudine speciei sic omnes homines similes specie dicuntur. ¶ Ma gis autem sacra scriptura expresse fantasmatis su spicionem excludit. Dicitur enim Mathe.decio quarto.q̄ videntes discipuli Jesum ambulantem supra mare.turbati sunt dicentes:quia fantasma est:⁊ pre timore clamauerunt:quam quidem eo rum suspitionez dominus conuenienter remouit. vnde subditur statim que Jesus locutus est eis di cens. Habete fiduciam:ego sum.nolite timere:q̄ uis non rationabile videatur q̄ aut discipulos la teret:q̄ non nisi corpus fantasticum assumpsisset cum eos ad hoc elegerit vt de eo testimonium per hiberēt veritatis ex his que viderant et audierāt aut si eos non latebat extimatio fantasmatis non incussisset tunc eis timorem. ¶ Adhuc autez ex pressius suspicionem fantastici corporis a menti bus discipuloruz remouit dominus post resurre ctionem:dicit enim Luce vlti.q̄ discipuli contur bati ⁊ conterriti extimabant se spiritum videre : dum scilicet viderunt Jesuz:⁊ dixit eis. Quid tur bati estis ⁊ cogitationes ascendunt in corda vra: videte manus meas ⁊ pedes meos : quia ego ipse suz:palpate ⁊ videte:quia spiritus carnem ⁊ ossa non habet sicut me videtis habere. frustra enim

se palpandum prebuit si non nisi corpus fantasti
cum habuisset. ¶ Item apostoli se ipos idoneos
christi testes ostendunt: dicit. n. Petrus Act. x.
hunc scilicet Jesum: deus suscitauit tertia die: et
dedit eum manifestum fieri non omni populo: sz
testibus preordinatis a deo: nobis qui manducaui
mus z bibimus cum illo postq̄ resurrexit a mor
tuis: z Joannes apostolus i principio sue epistole
dicit. Quod vidimus oculis nostris: quod perspe
ximus z manus nostre contrectauerunt de verbo
vite: hoc testamur. non potest autem efficax sumi
testimonium veritatis per ea que non in rei existē
tia: sed soluz in apparentia sunt gesta: si igitur cor
pus christi fuit fantasticum z non vere manduca
uit z bibit neq; vere visus est z palpatus est: sz fā
tastice tantum: inuenitur non esse idoneum testi
monium apostolorum de christo: z sic inanis est
eorum predicatio: inanis est z fides nostra: vt di
cit Paulus p̄mo Corin. xv. ¶ Amplius autem:
si christus verum corpus non habuit: non vere
mortuus est: ergo nec vere resurrexit: sunt igitur
apostoli falsi testes christi predicantes mundo ip
sum resurrexisse. vnde apostolus ibidem dicit. In
uenimur autem z falsi testes dei: quoniaz testimo
nium diximus aduersus deum q̄ suscitauerit Je
sum quem non suscitauit. ¶ Preterea falsitas nō
est idonea via ad veritatem: secunduz illud Eccl.
trigesimoquarto. A mēdace quid verum dicetur
aduentus autem christi in mundum ad veritatis
manifestationem fuit: dicit enim ipse Joan. decio
octauo. Ego autem in hoc natus sum: z ad hoc
veni in mundum: vt testimonium perhibeam
veritati: non igitur in christo fuit aliqua falsitas.
fuisset autem si ea que dicuntur de ipso: in appa
rentia tantum fuissent. nam falsum est quod non
est vt videtur: omnia igitur que de christo dicun
tur: secunduz rei existentiam fuerunt. ¶ Ad hec
Roma. tertio dicituz: q̄ iustificati sumus in sāgui
ne christi: z Apocalip. q̄nto. dicitur. Redemisti
nos domine in sanguine tuo: si igitur christus nō
habuit verum sanguinem neq; vere pro nobis ip
sum fudit: neq; igitur vere iustificati neq; vere re
dempti sumus: ad nihil igitur vtile ē esse i christo
¶ Itez si non nisi fantasia intelligendus est aduē
tus christi in mundu: nihil nouum in christi ad
uentu accidit. nam z in veteri testamento deus ap
paruit Moisi z prophetis secundum multiplices
figuras: vt etiam scriptura noui testamenti testa
tur. hec autem totam doctrinam noui testamenti
euacuat: non igitur corpus fantasticum: sed veruz
filius dei assumpsit.

De errore Valētini circa icarnatōez. xxx.

DIs autē et Valē
tinus propinque de mysterio incarna
tionis sensit: dixit enim q̄ christus nō
terrenum corpus habuit: sed de celo portauit: et
qō nihil de virgine matre accepit: sed per eaz qua
si aque ductum transiuit. Occasionem autem sui
erroris ex quibusdam verbis sacre scripture acce
pisse videtur: dicitur enim Joan. tertio. Nemo as
cendit in celuz nisi qui de celo descendit: filius ho
minis qui est in celo: qui de celo venit: super om
nes est: z Joan. sexto. dicit dominus. Descendi de
celo non ut faciam voluntatem meam: sed volū
tatem eius qui misit me: z p̄mo Corinthi. xv. Pri
mus homo de terra terrenus. secundus homo de
celo celestis: que omnia sic intelligi volunt vt chri
stus de celo: etiam secundum corpus descendisse
credatur. Procedit autem tam hec Valentini po
sitio q̄ manicheorum premissa: ex vna falsa radi
ce: quia credebant q̄ hec omnia terrena a diabo
lo sint creata. Unde cum filius dei in hoc appa
ruit: vt dissoluat opera diaboli sicut dicitur p̄mo
Joan. iij. nō ei cōpetebat vt de creata diaboli cor
pus assumeret: cum etiam Paulus dicat. ij. Corī.
vi. Que societas lucis ad tenebras: que autem cō
uentio christi ad bella. Et quia que ab eadem ra
dice procedunt. similes fructus producunt idem
falsitatis inconueniens relabitur hec positio cum
predicta. Uniuscuiusq; enim speciei sunt determi
nata essentialia principia: materiam dico z for
mam ex quibus constituitur ratio speciei in his
que sunt ex materia et forma compolita: sed sicut
caro humana et os z huiusmodi: sunt materia p
pria hominis: ita ignis aer aqua et terra et huius
modi qualia sentimus sunt materia carnis z ossis
et huiusmodi partiuz. si igitur corpus christi non
fuit terrenum non in ipso vera caro et verum os
sed omnia secundum apparentiam tantum. z ita
etiam non fuit verus homo sed apparens: cum ta
men ut dictum est ipse dicat: spiritus carnem: et
ossa non habet sicut me uidetis habere. ¶ Ad
hec corpus celeste secundum suam naturam est
incorruptibile et inalterabile et extra suū vbi nō
potest transferri: non autem decuit q̄ dei filius di
gnitati nature assumpte ad peius aliquid: detra
heret sed magis q̄ eam exaltaret: non igitur cor
pus celeste aut corruptibile ad inferio: a portauit
sed magis assumptum terrenum corpus et passi
bile incorruptibile reddidit et celeste. ¶ Item.
apostolus dicit Ro. primo de filio dei q̄ factus ē
ex semine Dauid secundum carnem: sed corpus
Dauid terrenum fuit: ergo et corpus christi.

¶ Amplius idem apostolus dicit Galath. quarto. qd deus misit filium suum factum ex muliere: ⁊ Math. primo dicitur ꝙ Jacob genuit Joseph virum Marie de qua natus est Jesus qui vocatur christus. non autem vel ex ea factus vel ex ea natus diceretur si solum per eam sicut per fistulā transisset nihil ex ea assumens: ex ea igitur corpus assumpsit. ¶ Preterea non posset dici mater Jesu Maria quod euangelista testatur: nisi ex ea aliquid accepisset. ¶ Ad hec apostolus dicit Heb. secundo. qui sanctificat scilicet christus: ⁊ qui sanctificantur: scilicet fideles christi ex vno omnes ꝓpter quam causam non confunditur eos vocare fratres dicens: Narrabo nomen tuum fratribus meis: ⁊ īfra. Quia ergo pueri cōmunicauerūt carni ⁊ sanguini: et ipse similiter participauit eisdem si autez christus corpus celeste solum habuit. manifestum est cum nos corpus terrenum habeam⁹ ꝙ non sumus ex vno cum ipso: et per consequēs: neque fratres eius possumus dici: neque etiam ipse participauit carni ⁊ sanguini. Nam notum est qd caro: et sanguis ex elementis inferioribus componuntur et non sunt nature celestis: patet igitur contra apostolicam sententiam predictam positionem esse. Ea vero quibus innituntur. manifestum est friuola esse. Non enim christus descēdit de celo secundum corpus aut animam: sed secundum qd deus: et hoc ex ipsis verbis domini accipi potest: cum enim diceret Joan. tertio. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo. Adiunxit filius hominis qui est in celo: in quo ostendit se ita descendisse de celo: ꝙ tamen in celo esse non desierit. hoc autem proprium deitatis est ut ita in terris sit qd et celum impleat: secunduz illud Hieremi. vigesimotertio. Celum ⁊ terram ego impleo: non ergo filio dei in quantum deus est descendere de celo competit secundum motū localez. Nam quod localiter mouetur sic ad vnū locum accedit ꝙ ab altero recedit: dicitur igitur filius dei descendisse secundum hoc qd terrenam substantiam sibi copulauit: sicut et apostolus euz exinanitum dicit in quantum formam serui accepit: ita tamen qd diuinitatis naturam non perdidit. Id vero quod pro radice huius positionis assumunt ex superioribus patet esse falsum: ostēsum est enim in secundo libro: qd ista corporalia non a diabolo: sed a deo sunt facta.

De errore Apollinaris circa corpus christi. .XXXI.

Irratiōabilius āt his circa incarnationis mysterium Apollinaris errauit: in hoc tñ cū predictis ꝯcordans ꝙ corpus christi non fuit de virgine assumptum: sed quod est magis impium aliquid verbi dicit in carnem christi fuisse conuersum: occasionem erroris sumens ex eo quod dicitur Joannis primo. Verbū caro factum est: quod sic intelligendum putauit: quasi ipsum verbum sit conuersum in carnem: sicut ⁊ intelligit illud quod legitur Joannis secūdo. Ut gustauit architriclinus aquam vinum factum: quod ea ratione dicitur: quia conuersa est aqua in vinum. ¶ Huius autem erroris impossibilitatem ex his que supra ostensa sunt facile est deprehendere. Ostensum est enim supra ꝙ deus oīo īmutabilis est. omne autem qd ī aliud conuertitur manifestum est in illud mutari: cum igitur uerbum dei sit verus deus ut ostensum est: impossibile est ꝙ verbum dei fuerit in carnez mutatum. ¶ Item verbuz dei cum sit deus: simplex est: ostensum est enim supra in deo compositionē non esse: si igitur aliquid verbi dei est conuersuz in carnem: oportet totum verbum conuersum esse: quod autem in aliud conuertitur desinit esse id quod prius fuit: aqua enim conuersa in vinuz: iam non est aqua sed vinum: igitur post incarnatōem ꝑm positōez predictam verbum dei penit⁹ non erit quod apparet impossibile: tum ex hoc ꝙ verbum dei est eternum secundum illud Joan. primo. In principio erat verbum: tum quia post incarnationem christus verbum dicitur: secundum illud Apoca. decimonono. Uestitus erat veste aspersa sanguine: ⁊ vocabatur nomen eius verbum dei. ¶ Amp̄. eorum q̄ nō cōicant ī materia et in genere vno: impossibile est fieri conuersionē in inuicem: non enim ex linea fit albedo: quia sūt diuersorum generum: neqꝫ corpus elementare potest conuerti in aliquod corpus celestium uel in aliquam incorpoream substantiam aut econuerso: cum non conueniunt in materia: verbum autem dei cum sit deus non conuenit neqꝫ in genere neqꝫ in materia cum quocunqꝫ alio eo ꝙ deus in genere non est neqꝫ materiam habet: impossibile est igitur verbum dei fuisse in carnem conuersuz vel in quodcunqꝫ aliud. ¶ Preterea de ratione carnis ossium et sanguinis et huiusmodi partiū est ꝙ sit ex determinata materia: si igitur verbuz dei sit in carnem conuersum secundum positionē predictam. seq̄tur ꝙ in christo non fuerit v̄a caro nec aliquid aliud huiusmodi: et sic etiam non ēit verus homo sed apparens tantum et alia huiusmodi que supra contra Uelentinum posuimus: patet igitur hoc quod Joannes dicit: verbum caro factum est: non sic intelligendum esse quasi verbum sit ꝯuersū in carnē sꝫ qꝛ carnē assūpsit ut cū hoib⁹ ꝯuersaret ⁊ eis visibil apparēt: vñ ⁊ subdit

Et habitabit in nobis: ⁊ vidimus gloriam eius ⁊c̄. sicut et in Baruch de deo dicitur: qō in terris visus est: ⁊ cum hominibus cōuersatus est.

De errore arrij ⁊ Apollinar̄ circa aiaz xp̄i. XXXII.

NOn solum aūtem circa corpus christi: sed ēt circa eī aiaz aliqui male sensisse inueniunt. Posuit enī Arrius q̄ in christo nō fuit aia: ⁊z q̄ solū carnez assumpsit cui diuinitas loco aie fuit: ⁊ ad hoc ponēdum necessitate quadā vī fuisse inductus. Cū.n. vellet asserē q̄ filius dei sit creata ⁊ minor p̄e: ad hoc probandū illa scripturaz assūpsit testimōia que infirmitatē hūanam ostēdūt in christo: ⁊ ne aliquis eius ꝓbatōnē refellēt dicēdo assūpta ab eo testimonia: christo nō fm diuā nām: sed humanam conuenire. neq; aiam remouit a xp̄o ut cum quedaz corpori hūano ꝓuenire non possint: sicut qō miratus est: q̄ timuit: q̄ orauerit: necessarium fiat huiusmodi in filium dei minorationē inferre. assumpsit aūt in sue p̄onis assūptionē p̄missū vbuz Joan. dicentis: vbū caro factū ē. ex quo accipē vo lebat q̄ solam carnē vbū assūpserit. nō aūt aiam. In hac p̄one ēt Apollinaris eū secutus ē. manifestum ē autē ex p̄emissis hanc p̄onē ipossibilē eē: ostēsū ē.n. supra q̄ deus forma corporis eē nō p̄t: cuz igitur vbū dei sit deus vt ostēsum est: ipossibile est qō vbum dei sit forma corporis vt sic carni ꝑ aia eē possit. Utilis aūt ē hec rō ꝯ Apollinarē q̄ vbum dei verum deum eē confitebatur: ⁊ licz hoc Arrius negaret: tn̄ ēt ꝯ eū predicta procedit rō: q: nō solū deus non p̄t eē forma corporis: sed nec ēt aliquis super celestiuz spūuz iter quos suppremū filiū dei Arrius ponebat nisi forte fm p̄onē Origenis qui posuit aias hūanas eiusdē spēi ⁊ nāe cū super celestibus spiritibus esse. Cuius opinionis falsitatem supra ostendimus. ¶ Item subtracto eo qō ē de rōe hois verus hō eē nō p̄t. manifestū ē aūt aiaz p̄ncipaliter de rōe hois esse cū sit eius forma: si igit̄ christus aiam non habuit verus homo non fuit: cū tn̄ eū hoiez aplus asserat dicēs. i. ad Thimot. ij. Unus est mediator dei ⁊ hoiuz hō christus Jesus. ¶ Ad hec ex aia non solum rō hois: ꝫ ex singulariū partiū eius dependet. vñ remota aia oculus caro ⁊ os hois mōtui equiuoce dicunt: sic̄ oculus pictus aut lapideus: si igitur in christo ñ fuit aia necesse est q̄ nec vera caro in eo fuerit nec aliq̄ alia partiuz hois: cū tn̄ hoc dns in se esse perhibeat dicens: Luce ulti. Spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. ¶ Amplius quod generatur ex aliquo viuente filius eius dici non potest nisi in eadem specie procedat: non enim vermis dicatur filius animalis ex quo generatur: sed si xp̄s aiam non hīet: nō esset eiusdē spēi cuz aliis hōibus: q̄.n. fm formaz differūt: eiusdē spēi esse nō p̄nt: non igit̄ dici poterit q̄ xp̄s sit filius Marie v̄ginis: aut q̄ illa sit mater eius: qō tn̄ in euāgelica scriptura asserit. ¶ Preterea in euangelio exp̄sse dī q̄ christus aiam habuit: sicut est illud Math. xxvi. Tristis est aia mea vsq; ad mortē: ⁊ Jo. xij. Nunc aia mea turbata est. Et ne forte dicant ipz filium dei animā dici eo ꝙ fm eoz positionē loco aie ⁊ carnis sit: sumendū ē quod dns dicit Jo. x. Potestatem habeo ponendi animam meaz ⁊ iterum sumendi eam: ex quo intelligitur aliud quā animam esse in christo quod habuit potestatem ponendi animaz suam ⁊ sumendi. non autem ut in potestate corporis q̄ vniretur filio dei vel separaretur a deo cum hoc etiam nature potestatē excedat: oportet igitur intelligi in christo aliud fuisse animam ⁊ aliud diuinitatem filij dei cui merito talis potestas tribuitur. ¶ Item tristicia ira ⁊ huiusmodi passiones: sunt anime sensitiue ut patet per philosophum in septimo physicoz. hec aūt in christo fuisse ex euangelijs comprobatur: oportet igitur in christo fuisse animam sensitiuam: de qua planum est q̄ differt a natura diuina filij dī.

¶ Sed q: potest dici: humana in euangelijs metaphorice dici de christo: sicut de deo in plerisque locis sacre scripture loquitur: accipiendum est aliquid quod necesse sit vt proprie dictum intelligatur: sicut enim alia corporalia que de christo euāgeliste narrant proprie intelliguntur ⁊ non metaphorice: ita oportet non metaphorice de ipso intelligi qō manducauerit et per consequens qō esuriverit. esurire autem non est nisi habentis animam sensitiuam cū esuries sit appetitus cibi: oz igit̄ qō christus habuēit aiam sensitiuā.

¶ De errore Apollinaris dicētis aiam rōnalē nō fuisse in christo: ⁊ de errore Origenis dicēt̄ aiam xp̄i an mundū fuisse creatam. XXXIII.

NEc autem testimonijs euangelicis Apollinaris ꝓuictus cōfessus est in xp̄o aiam sensitiuā fuisse tamen sine mente ⁊ intellectu: ita qō verbuz dei fuerit illi aie loco intellectus ⁊ mentis. Sed nec ꝫ sufficit ad inconueniētia predicta vitanda: homo enim speciem sortitur humanam: ex hoc q̄ mentem humanaz ⁊ rationem habet: si igitur christ' hoc non habuit: verus homo non fuit. nec eiusdē speciei nobiscuz. anima autem ratione carens ad aliam speciem pertinet q̄ anima rationem habēs ⁊ enim scōm philosophū in. viij. metaph. dicit q̄ in diffinitionibus ⁊ speciebus quelibet differentia essentialis addita. ¶ Uel subtracta variat:

ſpeciem ſicut in numeris vnitas. rōnale aūt ē dīa ſpecifica: ſi igitur in xp̄o fuit aia ſenſitiua ſine rōe nō fuit eiuſdē ſpēi cū aia noſtra que ē rōem hās: nec ipſe igit̄ chriſtus fuit eiuſdē ſpēi nobiſcū. ¶ Ad hec inter ipſas aias ſenſitiuas rōe carentes diuerſitas ſm ſpēm exiſtit: qō p3 ex aialibus irrōnalib⁹ que ab inuicē ſpē differūt: quorū tn̄ vnūqōq3 ſm ꝓpriam aiam ſpēm hz: ſic igitur aia ſenſitiua ratione carens eſt quaſi vnū genus ſub ſe plures ſpecies cōphendens. nihil autē ē in genere qō non ſit in aliqua eius ſpecie: ſi igitur anima chriſti fuit in genere anime ſenſitiue ratione carentis: oport3 q̄ contineretur ſub aliqua ſpecierum eius vtpote q̄ fuerit in ſpecie anime leonis vel equi aut alicuius alterius belue: quod eſt omnino abſurdum. ¶ Amp̄. corpus cōparat ad aiaz ſicut mā ad formam ⁊ ſicut inſtrumentum ad principale agens, oportet autem māz proportionatam eſſe forme ⁊ inſtrumentū ꝓncipali agenti: ergo ſm diuerſitatē animarum oportet ⁊ corporum diuerſitatem cē: qō ⁊ ſm ſenſum apparet. nam in diuerſis animalibus inueniuntur diuerſe diſpoſitiones membrorum ſcōm q̄ conueniunt diuerſis diſpoſitionibus aiaruz: ſi ergo in chriſto non fuit anima qualis ē anima noſtra: nec membra habuiſſet ſicut ſūt mēbra humana. ¶ Preterea cū ſcōm Apollinarem verbum dei ſit verus deus: ei admiratio cōpetere non poteſt. nam ea admiramur quorum cauſam ignoramus. ſiliter aūt nec admiratio anime ſenſitiue competeret cum ad animam ſenſitiuam non pertineat ſolicitari de cognitione cauſarum. in chriſto āt admiratio fuit ſic ex euangelijs probat: dicitur enim Mathe. octauo q̄ audiēs Jhs̄ vba Centurionis miratus eſt: oz igitur preter diuinitatē uerbi ⁊ aiam ſenſitiuam in chriſto aliq̄d ponere: ſm q̄ admiratio ei cōpetē poſſit. ſ. mentē hūanā: manifeſtū eſt igit̄ ex predictis q̄ in chriſto verum corp⁹ hūanū et vera aia hūana fuit: ſic igit̄ quod Joan. dicit: verbū caro factū eſt: non ſic intelligit quaſi verbum ſit in carnem conuerſum: neq3 ſic q̄ verbum carnem ſolam aſſumpſerit: aut aiam ſenſitiuā ſine mente: ſed ſcōm conſuetum ſcripture modum ponitur pars pro toto: ⁊ ſic dictuz ſit: verbum caro factum eſt: ac ſi diceretur: verbum homo factum eſt. nam ⁊ anima interdum ponit̄ pro homine in ſcriptura: dicit̄. n. Exo. ꝑmo. Erāt omnes anime: que egreſſe ſunt de femore Jacob ſeptuaginta: ſimiliter etiam et caro pro toto hoie ponitur: dicitur. n. Iſa. 40. Uidebit omnis caro pariter q̄ os domini locutum eſt: ſic igitur et hic caro pro toto homine ponitur ad exprimendam humane nature infirmitatem quam verbum dei aſſumpſit. Si autem chriſtus humanam carnem ⁊ humanam animam habuit ut oſtenſū ē: manifeſtū eſt animam chriſti non fuiſſe añ corporis eī⁹ conceptionē: oſtenſū ē. n. q̄ humane anime ꝓpr̄ij corporibus non preexiſtunt. ḡñ p; falſū cē Origenis dogma dicentis animaz chriſti ab initio ante corporales creaturas cum omnibus alijs ſpūalibus creaturis creatam ⁊ a verbo dei aſſumptam ⁊ demum circa fines ſeculorum pro ſalute hominum carne fuiſſe indutaz.

De errore Theodori moſueſteni circa vnionem verbi ad hominem. XXXIIII.

EX p̄miſſis igitur apparet q̄ chriſto nec diuina natā defuit vt Ebion Cernitus ⁊ Fotinus dixerunt: nec verū corp⁹ humanū ſm errorē Manichei atq3 Ualentini: nec ēt hūana aia ſicut puerunt Artius et Apollinaris. Dis igitur tribus ſubſtantijs in chriſto ꝓuenientib⁹. ſ. diuinitate aia hūana ⁊ vero hūano corpore: circa hoz vnionez quid ſentiendū ſit ſm ſcripturaz documēta iq̄rēdū reſtat. Theodorus igit̄ moſueſtenus ⁊ Neſtorius eius ſectator talē ſīiaz de ꝓdicta vnione ꝓtulerūt. Dixerūt. n. q̄ aia hūana ⁊ corp⁹ hūanū nāli vnione cōuenerunt in xp̄o ad ꝓſtitutionē vn⁹ hominis eiuſdē ſpēi ⁊ nature cū alijs hōibus: ⁊ q̄ in hoc homine deus habitauit ſicut in templo ſuo: ſcilicet per gratiam ſicut ⁊ in alijs hōibus ſanctis. vnde dicitur Joan. ſcōo. q̄ ipſe iudeis dixit. Soluite tēplum hoc ⁊ in tribus diebus excitabo illud ⁊ poſtea euangeliſta quaſi exponens ſubdit. Ille autem dicebat de templo corporis ſui: ⁊ apoſtol⁹ Col̄. primo dicit. q̄ in ipſo cōplacuit omnem plenitudinem habitare: ⁊ ex hoc conſecuta eſt vlterius quedam affectualis vnio inter hominem illuz et deum dum ⁊ homo ille bona ſua voluntate dō inhesit ⁊ deus ſua voluntate illum acceptauit: ſecundum illud Joan. octauo. Qui miſit me: mecum eſt: et non reliquit me ſolum: quia que placita ſuut ei facio ſ. mper: vt ſic intelligatur talis eſſe vnio hominis illius ad deum qualis eſt vnio de qua apoſtolus dicit primo Corin. ſexto. Qui adheret deo vnius ſpiritus eſt: ⁊ ſicut ex hac vnione nomina que proprie deo conueniunt ad homines transferuntur ut dicantur dīj ⁊ filij dei ⁊ domini ⁊ ſancti ⁊ chriſti ſicut ex diuerſis locis ſcripture patet: ita ⁊ nomina diuina homini illi conueniunt vt propter dei inhabitationem ⁊ vnionem affect⁹ dicat ⁊ de⁹ ⁊ dei fil⁹ ⁊ dñs ⁊ ſcūs ⁊ xp̄s: iz tn̄ q; in illo hoie maior plenitudo gr̄e fuit q̄ in alijs hōibus ſanctis: fuit pre ceteris tēpluz dei: ⁊ artius deo ſm affectū vnitue: ⁊ ſingulari quodam priuilegio diuina nomina participauit: ⁊ propter hāc excellentiam gratie conſtitut⁹ eſt in participatiōe diuine dignitatis ⁊ honoris: vt ſaluz coadoretur

deo:ꝛ sic fm predicta opoꝛtet ꝙ alia sit persona verbi dei et alia persona illius hois qui verbo dei coadoraf:ꝛ si dicatur una persona vtriusqꝫ: hoc erit ꝓpter vnionē affectualem predictam:vt sic dicatur homo ille ꝛ dei verbum vna persona:sic dē de vīo et muliere ꝙ iam non sunt duo sed vna caro:ꝛ qꝛ talis vnio non facit vt qō de vno dī de alterō dici possit:non.n.quicquid conuenit vīo verū est de muliere aut ecouerso.ideo in vnione v̄bi ꝛ illius hominis hoc obseruandū putant ꝙ ea q̄ sunt propria illius hois ad hūanā nām pertinentia:de verbo dei aut de deo conuenienter dici nō possunt sicut homini illi conuenit ꝙ sit natus de virgine ꝙ passus mortuus ꝛ sepultus ꝛ huiusmodi que omnia asserunt de deo uel de dei verbo dici non debere:sed quia sunt quedam nomina que etsi deo principaliter conueniant:cōicātur tamē hominibus per aliquem modum: sicut christus dn̄s sanctus: ꝛ etiaꝫ filius dei:de huiusmōi nōib⁹ scōm eos nihil prohibet predicta predicari:cōuenienter.n.dicitur scōm eos ꝙ christus dn̄s glie vl̄ sanctus sanctoꝝ vel dei filius sit natus de virgine passus mortuus et sepultus.vnde et beatam virginem non matrem dei vel verbi dei: sed matrem christi nominandam esse dicunt. Sed si ds diligenter consideret: predicta positio veritatē icarnationis excludit: non.n.scōm predicta verbum dei fuit homini illi vnitum nisi fm inhabitatiōez per gratiam ex qua consequitur vnio voluntatū: inhabitatio autem verbi dei in homine non est v̄bum dei incarnati. habitauit enim verbum dei et deus ip̄e in oībus sanctis a constitutione mundi:secundum illud apostoli scōo Corin.vi. Uos estis templum dei viui sicut dicit dominus:q̄m inhabitabo in illis:que tamen inhabitatio incarnatio dici non potest.alioquin frequēnter ab initio mundi deus incarnatus fuisset. Nec etiam ad incarnationis rationem sufficit si verbum dei aut deus pleniori gratia habitauit in illo homine:qꝛ magis ꝛ minus speciem non diuersificant vniōis: cum igitur christiana religio in fide incarnatiōis fundetur:euidenter apparet qō predicta positio fundamentuz christiane religionis tollit. Preterea ex ipso modo loquendi scripturarum falsitas predicte positōis apparet:ihabitationem enim verbi dei in sanctis hominibus consueuit sacra scriptura his modis significare:locutus est dominus ad Moisen vel dicit dominus ad Moisen: factum est verbum domini ad Dieremiam aut ad aliquem aliorum prophetarum: factum ē verbum domini in manu Aggei pphete.nunquaz autem legitur ꝙ verbum domini factum sit vel Moises vel Dieremias vel aliquis aliorum.hoc autem modo singulariter vnionem dei verbi ad carnem christi designat euangelista dicens: Uerbum caro factum est ut supra expositum est:manifestum est igitur ꝙ non solum per modum ihabitationis verbum dei in homine christo fuit fm traditiones scripture. Item omne quod factuz est aliquid est illud quod factum est sicut quod factum est hō:est hō.ꝛ qō factum est album:est albū sz v̄bū dei factū est homo vt ex premissis hēt: igitur verbum dei est homo:impossibile est autez ut duorum differentiū persona aut Ipostasi vel supposito vnum de altero predicetur: cum enim dicitur:homo est animal:id ipsū quod animal ē: homo ē:ꝛ cum dicitur: hō est albus:ipse homo albus esse signatur sz albedo sit extra rōez humanitatis: ꝛ ideo nullo modo dici potest ꝙ socrates sit Plato vel aliquod aliud singularium eiusdem vl̄ alterius specici: si igitur verbum caro factum est .i.hō vt euangelista testatur:impossibile ē ꝙ v̄bi dī ꝛ illi⁹ hois sint due ꝓsone vel due Ipostases l duo suppositā. Ad hec ꝓnoia demonstratiua ad persona referūtur vel Ipostasim uel suppositum:nemo enim diceꝫ ego curro alio currente nisi forte figuratiue vtpote ꝙ alius loco eius curreret:sed ille hō qui dictus est Jesus dicit de se:anteq̄ Abraā fieret ego sum:Joan.viij.et Joan.x. Ego et pater vnum sumus:et plura alia que manifeste ad diuinitatem verbi pertinent:ergo manifestum est qō persona illius hominis loquentis et Ipostasis est ipsa persona filij dei. Amp̄.ex superioribus pz ꝙ neqz corpus christi de celo descendit secundum errorem Valentini:neqz anima secundum errorē Origenis.vnde restat ꝙ ad verbum dei pertineat qō dicitur descendisse non motu locali:sed ratiōe vnionis ad inferiorem naturam ut supra dictum est: sed ille homo ex persona sua loquens dicit se descēdisse de celo Joan.vi. Ego sum panis viuus qui de celo descendi:necesse est igitur personam ꝛ Ipostasim illius hominis esse personaz verbi dei. Item manifestū est ꝙ ascendere in celum christo homini conuenit qui videntibus apostolis eleuatus est:vt dicitur Act.primo.descendere autez de celo verbo dei conuenit:sed apostolus dic̄ Ephe. quarto. Qui descendit ipse est ꝛ qui ascendit:ipa igitur est persona ꝛ Ipostasis illius hominis que est persona et Ipostasis verbi dei. Ad hec ei q̄ originem habet ex mundo et ꝙ n̄ fuit antequam esset in mundo: non conuenit uenire in mundum: sed homo christus secundum carnem originem habet ex mundo: quia verum corpus humanum ꝛ terrenum habuit ut ostensum est: fm animam vero non fuit anteq̄ esset in mundo:habuit enim veram aiam humanam de cuius nā ē: ut non sit anteq̄ corpori vniatur:relinquitur igit ꝙ hō illi ex sua humanitate non cōueniat venire in mundū.ipse autem se dicit venisse in munduz. Exiui inquit a patre ꝛ veni in mundum:Jo.xvi.

manifestum est igitur id quod verbo dei cõuenit de hoie illo dr vere. nã q verbo dei conueniat vẽi re in mũdũ:manifeste ostẽdit Joanes euangelista dicens. In mundo erat ⁊ mundus per ipsũ factus est:⁊ mũ.eũ ñ cog.t ꝓpa venit ⁊c.oz igit psonaz ⁊ Jpostasim illius hõis loquẽtis eẽ persoñ ⁊ Jpostasim verbi dei. ¶ Itẽ apostolus dicit Hebre.x. Ingrediens mundũ dicit. hostiam ⁊ oblationem noluisti.corpus aũt aptasti mihi.ingrediens autez mundũ verbũ dei est vt oñsũ est:ipsi ergo dei vbo corpus aptatur vt.s.sit ꝓpriũ corpus eius:quod dici non posset nisi esset eadẽ Jpostasis vbi dei et illi⁹ hois. oz igit eẽ eandem Jpostasim dei uerbi ⁊ illi⁹ hois. Amꝑ.ois mutatio vel passio cõueniens corpori alicuius potest attribui ei cuius ẽ corpus:si enim corpus Petri vulneretur flagellet aut moriatur potest dici q Petrus vulneratur flagellatur aut moritur :sed corpus illius hominis fuit corpus verbi dei vt ostensum est:ergo omnis passio que in corpore illius hominis facta fuit potest verbo dei attribui:recte igitur potest dici q vbuz dei ⁊ deus est passus crucifixus mortuus ⁊ sepultus:quod ipsi negabant. ¶ Item apostolus dicit ad Hebreos secũdo. Decebat eum propter quem omnia:⁊ per quem omnia:qui multos filios i gloriam adduxerat:auctorem salutis eorum per passionem consumari:ex quo habetur q̃ illẽ propter quẽ sunt omnia:et per quem sunt omnia:et q̃ homines in gloriaz adducit:⁊ qui est auctor salutis humane: passus est et mortuus:sed hec quattuor singulariter sunt dei ⁊ nulli alij attribuunt: dicitur eni prouerb.xvi.Uniuersa propter semet ipsum operatus est dominus:⁊ Joan.primo de vbo dei dicitur:Omnia per ipsum facta sunt: ⁊ in psal.Gratiam et gloriam dabit dominus:⁊ alibi. Salus autem iustorum a domino:manifestum ẽ igitur recte dici deum dei verbum esse passum et mortuum. ¶ Preterea licet aliquis homo participatiõe diuini dominij dominus dici possit:nullus homo tamen neqz creatura aliqua potest dici dominus glorie:quia gloriam future beatitudis solus deus ex natura possidet.alij vero per donuz gratie.vnde et psal.dicitur . Dominus virtutum ipse est rex glorie: sed apostolus dicit dominum glorie esse crucifixum.i. Corin.secũdo . Si enim cognouissent: nũquã dominum glorie crucifixiſsent:vere igitur dici potest q deus sit crucifixus. ¶ Ad hec verbum dei dicitur dei filius per naturam ut ex supra dictis patet.homo autem propter inhabitationem dei dicitur dei filius per gratiam adoptionis:sic igitur in domino Jesu christo secundum positionẽ predictã est accipere utrũqz filiationis modum . nam verbum inhabitans est dei filius per naturam homo inhabitatus est dei filius per gratiam adoptionis.vnde homo ille nõ potest dici proprius vel vnigenitus dei filius:sed solum dei verbum : quod fm proprietatez natiuitatis singulariter a patre genitũ est.attribuit autẽ scripta proprio et vnigenito dei filio passionem ⁊ mortem:dicit eniz apostolus Ro.viij. Proprio filio suo non pepercit:sed pro nobis omnibus tradidit illum:⁊ Joan.tertio. Sic deus dilexit mundum ut filium suum vnigenitum daret:ut omnis qui credit in illum non pereat sed habeat vitam eternam:⁊ q̃ loquatur de traditione ad mortem: patet per id qõ eadem verba supra premiserat de filio hominis crucifixo dicens :Sicut Moises exaltauit serpentem in deserto:ita oportet exaltari filium hominis vt omnis qui credunt in illuz ⁊c. ⁊ apostolus mortem christi indicium diuine dilectionis ad mundum esse ostendit dicens Roma. q̃nto. Cõmendat suam charitatem deus in nobis quoniam cum adhuc inimici essemus christus ꝓ nobis mortu⁹ est:recte igitur dici potest q verbũ dei deus sit passus ⁊ mortuus. ¶ Item ex hoc dicitur aliquis fili⁹ alicuius matris quia corpus ei⁹: ex ea sumitur licet anima non sumatur ex matre: sed ab exteriori sit.corpus autem illius hominis ex virgine matre sumptum est.ostensum est autez corpus illius hominis esse corpus filij dei naturalis.i.verbi dei : conuenienter igitur dicitur q beata virgo sit mater verbi dei:et etiam dei licet diuinitas verbi a matre non sumatur:non enim oportet qõ filius totum quod est de sua substantia a matre sumat:sed solum corpus. ¶ Amplius apostolus dicit ad Gal.quarto. Misit deus filium suum factum ex muliere: ex quibus verbis ostenditur qualiter missio filij dei sit intelligenda:eo enĩ dicitur missus quo factus est ex mulieꝛ:quod quidem verum esse non posset nisi filius dei ante fuisset quã factus esset ex muliere:quod enim in aliquid mittitur prius esse intelligitur q̃ sit in eo in quod mittitur:sed homo ille qui est filius adoptiuus secundum Nestorium non fuit anteq̃ natus esset ex muliere:qõ ergo dicit misit deus filium suum : non potest intelligi de filio adoptiuo: sed oportet q intelligatur de filio naturali:idest ō deo dei verbo :sed ex hoc qõ aliquis factus est ex muliere dicitur filius mulieris.deus ergo dei verbum est filius mlieris. ¶ Sed forte diceret aliquis nõ debere verbum apostoli sic intelligi q dei filꝰ ad hoc sit missus ut sit factus ex muliere: sed ita qõ dei filius qui est factus ex muliere ⁊ sub lege ad hoc sit missus ut eos qui sub lege erant redimeret : et secundum hoc quod dicit filium suum : non oportebit intelligi de filio naturali.: sed de homine illo qui est filius adoptionis: sed hic sensus excluditur ex ipsis apostoli verbis. ¶ Non enim a lege potest absoluere : nisi ille qui supra legem existit : qui est actor legis. ¶ Lex

autez a deo posita est: solius igitur dei est a fuitu te legis cripere. hoc autem attribuit apostol' filio dei de quo loquitur: filius ergo dei de quo loquit est filius nālis. verum ergo est dicere qō naturalis dei filius i. deus dei verbum est factus ex muliere.

¶ Preterea idem patet per hoc qō redēptio hūa ni generis ipsi deo attribuitur i ps. Redemisti me domine deus veritatis. ¶ Ad hec adoptio filioz dei fit per spiritu sanctum fm illud Ro. viij. Accepistis spiritum adoptionis filiorum. spūs autez sanctus non est donum hominis: sed dei. adoptio ergo filiorū nō causatur ab homine sed a deo: cātur autem a filio dei misso a deo et facto ex muliere: quod patet per id qūod apostolus subdit: ꝛ adoptionez filiorum reciperemus: oz igitur verbū apostoli intelligi de filio dei naturali: deus igit dei verbum factus est ex muliere idest ex virgine matre. ¶ Item Joannes dicit. Verbum caro factu est. non autem habet carnem nisi ex muliere. vbū igitur factum est ex muliere: idest ex virgine mīe: virgo enim est mater dei verbi. ¶ Amplius apostolus dicit ro. nono. qō christus est ex patribus: scōm carnem qui est super omnia deus benedict' in secula. non autem est ex patribus nisi mediāte virgine. deus igitur qui est super omnia est ex virgine secūdum carnem: virgo igitur est mater dei: fm carnem. ¶ Ad hec apostolus dicit Phil. ij. ō christo Jesu: qui cū in forma dei esset exinanuit semetipsum formā serui accipiens in silitudinem hominum factus. vbi manifestum est si fm Nestorium christum diuidamus in duos. s. in hoiem illum qui est filius adoptiuus: et in filium dei nālez qui est verbum dei: q nō pōt intelligi ō hoie illo: ille. n. hō si purus hō sit nō prius fuit i forma dei vt postmodum in similitudinem hominum fiēt: sed magis ecōuerso: homo existens diuinitatis particeps factus est: i quo non fuit exinanitus: sed exaltatus: oz igitur q intelligatur de verbo dei qō p̄ us fuerit ab eterno in forma dei: idest in nata dei: ꝛ postmodum exinanuit semetipsum in similitudinem hominum factus. non potest autem intelligi ista exinanitio per solam inhabitationem verbi dei in homine Jesu christo. nam verbum dei i omnibus sanctis a principio mundi habitauit p gratiam: nec tñ dicit exinanitū: quia deus sic suā bonitatem creaturis cōmunicat q nihil ei subtrahitur sed magis quodaz modo exaltatur secūdū q eius sublimitas ex bonitate creaturarum appareret: et tanto amplius: quanto creature fuerint meliores. vnde si verbum dei plenius habitauit i homine christo q̄ in alijs sanctis: minus etiam h q̄ i alijs conueniet exinanitio verbi. manifestum ē igitur qō vnio verbi ad humanam naturam non ē intelligenda secundum solam inhabitationem v̄bi dei in homine illo vt Nestorius dicebat: sed secundum q̄ verbum dei vere factum est homo: sic enim solum habebit locum exinanitio vt scilicet dicatur verbum dei exinanitum idest paruum factum non amissione proprie magnitudinis sed assumptione humane paruitatis. sicut si anima preexisteret corpori et diceretur fieri substātia corpea que est homo non mutatione proprie nature: sed assumptione nature corporee. ¶ Preterea manifestum est q̄ spiritus sanctus in homine christo habitauit. dicitur enim Luce quarto. q Jesus plenus spiritu sācto. regressus est a iordane: si igitur incarnatō verbi secundum hoc solum intelligēda est q verbum dei in homine illo plenissime habitauit: necesse erit dicere q etiam spiritus sanctus erit incarnatus: quod est omnino alienum a doctrina fidei. ¶ Ad hec manifestum est verbuz dei in sanctis angelis habitare qui participatiōe verbi intelligētia replentur: dicit enim apostolus Debre. secundo. Nusquā āgelos apprehendit: sed semen Abrahe apprehendit: manifestuz est igitur q assumptio humane nature a verbo nō est secūdum solam inhabitationem accipienda. ¶ Ad hec si fm positionem nestorij christus separetur in duos secundū Jpostasim differentes: idest i verbum dei ꝛ hominem illum: impossibile est q verbum dei christus dicatur: quod patet tum ex modo loquendi scripture que nunq̄ ante incarnationem domini deum aut dei verbum nominat christum: tū etiā ex ipsa nois ratōe: dī. n. christus quasi vnctus. christus vnctus autem intelligit oleo exultationis. i. spu sācto ut petrus exponit Act. iij Non āt pōt dici q verbū dei sit vnctū spū scō: qa sic spūs scūs esset maio: filio ut sactificās sactificato: oportebit igitur qō hoc nomen christus soluz p̄ homine illo possit intelligi. Quid ergo dicit aplus ad Phil. ij. Hoc sentite in uobis quod et in christo Jesu: ad hominem illum referendum est. subdit autem. Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalē deo. verum igitur est dicere qō homo ille est in forma ideſt i natura dei ꝛ equalis deo. licet autem homines dicātur dij vel filij dei propter inhabitantem deum: nunq̄ tñ dī q̄ sint equales deo: pz igit qō homo christus nō per solā inhabitationē dī de? ¶ Itē lz nomen dei ad sanctos hoies transferat, ppter inhabitationē gratie: nūq̄ tñ oia que sunt solius dei sicut creare celū ꝛ terram aliquid huiusmodi: ō aliquo sanctorum propter inhabitationē gratie dī Christo aūt homini attribuit in quātū creatio: dī enim Debre. ij. Considerate aplm ꝛ pontificem confessionis nostre Jesum christum qui fidelis ē ei qui fecit illum: sicut et Moises in omni domo illius quod oportet de homine illo ꝛ non de dei v̄bo intelligi: tum qz ostensum est q fm positionez Nestorij v̄bū dei christus dici nō potest: tuz quia

verbum dei nō est factum sed genitum. Addit ār aplūs: āplioꝛi gloria iste pre Moise dignus hit ē: quanto ampliozē honoꝛem hꝫ domus qui fabꝛi cauit illam: homo igitur christus fabꝛicauit do mum dei: quod consequenter apostolus pꝛobat: subdens. Omnis nanq; domus fabꝛicatur ab a liquo. qui autem omnia creauit deus est: sic igitur apostolus pꝛobat qō homo christ⁹ fabꝛicauit do mum dei per hoc q deus creauit oīa. Que ꝓbatio nulla esset: nisi christus esset deus creans oīa: sic igitur hōi illi attribuitur creatio vniuersoꝝ qō est pꝛopꝛium opus dei: est igitur homo christ⁹ ip se deus fm Jpostasim ⁊ non ratione inhabitatio nis tantum. ¶ Amp̄. manifestū est q homo chꝛi stus loquens de se: multa diuina dicit ⁊ superna turalia: vt est illud Joā. vi. Ego resuscitabo illuꝫ in nouissimo die: ⁊ Joan. decimo. Ego vitaꝫ eter nam do eis: quod quidem esset summe superbie si ille homo loquens non esset secundum Jposta sim ipse deus: sed solum haberet deum inhabitā tem. hoc autem homini chꝛisto nō competit qui de se dicit Mathei. xi. Discite a me quia mit⁹ sū ⁊ humilis coꝛde: est igitur eadem persona homis illius ⁊ dei. ¶ Preterea sicut legitur in scripturis qō homo ille est exaltatus. dicitur enim Act⁹. v. Dextera igitur dei exaltatus ⁊c. ita legitur q de⁹ sit exinanitus Philip. scō. Exinanīuit semetip sum ⁊c. sicut igitur sublimia possunt dici de ho mine illo ratione unionis qō sit deus q resuscitet moꝛtuos ⁊ alia huiusmōi. ita de deo possunt dici humilia: vt qō sit natus de virgine: passus: moꝛtu us et sepultus. ¶ Ad hec relatiua tam verba q̄ pꝛonomina idem suppositum referunt. dicit enim apostolus Col'. pꝛimo: loquens de filio dei. In ip so condita sunt vniuersa in celis ⁊ in terra visibi lia et inuisibilia: ⁊ postea subdit. Et ipse est caput coꝛporis ecclesie qui est principium primogenitus ex moꝛtuis. Manifestum est autem qō hoc quod dicitur: in ipso condita sunt uniuersa: ad verbuꝫ dei pertinet. q autē dicitur: primogenitus ex moꝛ tuis. homini chꝛisto competit. sic igitur dei verbū ⁊ homo christus sunt vnum suppositum: ⁊ p cō sequens vna persona. ⁊ oportet qō quicquid dicit de homine illo. dicatur de verbo dei et econuēso. ¶ Item apostolus dicit. i. ad Corin. viij. Unus ē dominus Jesus chꝛistus per quem oīa. manifestū est autem qō iesus chꝛistus nomen illius hominis per quem omnia. conuenit verbo dei. sic igitur verbum dei et homo ille sunt unus dominus nec duo domini nec duo filij ut Nestorius dicebat: ⁊ ex hoc vlterius sequitur q verbi dei ⁊ homis sit vna persona. Si quis autem diligenter considēt. hec Nestorij opinio quantum ad incarnationis mysterij parū differt ab opinione Fotini: qꝛ vīqꝫ hoiem illū deum asserebat solum ꝓpter ihabita tionē gr̄e: q̄uis Fotinus dixerit q ille hō nomē di uinitat⁹ ⁊ gloriā per passionē ꝛ bona opa meruit Nestorius autem cōfessus est q a pricipio sue cō ceptiōis huiusmodi nomē ⁊ gloriam habuit pꝛo pter plenissimam habitationē dei in ipso. Circa generationem autem' eternam uerbi multum dif ferebant. nam Nestorius eam confitebatur. Foti n⁹ vero negabat omnino.

¶ Contra errorē eutices. XXXV.

QUia ergo sicut multipliciter oñsum est. ita oꝛ. myste riū icarnationis intelligi q vbi dei et hominis sit vna eadēque pson̄a: relinquitur ta mē qdā circa huius ueꝛitatis considerationē diffi cultas. naturā enim diuinā necesse est ut sua pson̄a litas consequatur. ¶ Similiter autem uidetur: ⁊ de humana natura. Nam omne q subsistit in ītellectuali uel rationali natura habet rationem persone. unde nō uidetur esse possibile q sit una persona et sint due natuꝛe diuia et humana. Ad huius autem difficultatis solutionē diuersi diuer sas positiones attulerunt. Eutices. n. ut unitatem persone ꝓtra Nestoriū fuaret in xp̄o: dicit in xp̄o esse etiā unā naturā ita q q̄uis ante unionē ēent due nature distincte diuina et hūana. i unione tñ coierūt in unā naturā. ⁊ sic dicebat xp̄i pson̄am ex duabus naturis esse nō aūt ex duabus naturis subsistere. ꝓpter quod in Calcedonensi synodo ē ꝓdēnatus. Huius aūt positionis falsitas ex mīt̄is apparet. oñsū. n. est supꝛa q in xp̄o Jhū ⁊ coꝛpus fuit ⁊ aīa rational' ⁊ dinitas. et manifestū est q cor pus xp̄i etiā post unionē non fuit ipsa uerbi dīas Nā coꝛp⁹ xp̄i etiam post unionem passibile fuit et corporeis oculis uisibile et liniamētis membro rum distinctum. que omnia aliena sunt a diuini tate uerbi ut ex superioribus patet similiē etiam anima christi post unionez aliud fuit a diuinitate uerbi. quia anima christi etiam post unionē pas sionibus tristicie et doloꝛis et ire affecta fuit que etiam diuinitati uerbi nullo modo conuenire possunt ut ex premissis patet. anima autem hūa na et corpus constituunt humanam naturam. sic igitur etiam post unionem. humana natura in christo fuit aliud a diuinitate uerbi que ē natura diuina. Sunt igitur in christo etiam post unionē due nature ¶ Item natura est secundum quam res aliqua dicitur res naturalis. dicitur autem res naturalis ex hoc quod habet foꝛmam sicut et res artificialis. Non enim dicitur domus ante quam habeat foꝛmam artis. et similiter non dici tur equus antequā habeat foꝛmam nature sue. forma igitur rei natural' est eius natura. oportet

ꝯ dicẽ ꝙ in christo sint due forme ẽt post vnionez dicit enim apostolus Philip. secundo de christo Jesu qȯ cum in forma dei esset formam serui acce pit. Non autem potest dici qȯ sit eadem forma dei et forma serui: nihil enim accipit quod iã hz: ⁊ sic si eadez ẽ forma dei ⁊ forꝛa serui cũ iam forꝛaz dei habuisset nō accepisset forꝛaz serui: neqz iterū pōt dici ꝙ forma dei i xp̃o ꝓ vnionẽ sit corrupta qz sic xp̃us post vnionẽ nō ẽt deus: neqz iterum pōt dici ꝙ forma serui sit corrupta in vnione qa sic nō accepisset formã serui. Sed nec dici pōt ꝙ forma serui sit ꝑmixta forꝛe dei: qz que ꝑmiscẽt nō manẽt itegra sed ꝑtim vtrũqz corrumpit: vnde ñ diceret ꝙ accepisset formã fui sed aliqd eius: ⁊ sic oz dici ſm uerba apli ꝙ in xp̃o etiam ꝑ vnionem fuerũt due forme: ergo due nature. ¶ Amꝑ. no mẽ nature ꝑmo impositũ ẽ ad signandũ ipam ge nerationẽ nascẽtium: ⁊ ex inde trãslatum est ad si gnandũ ꝓncipiũ generationis hmõi: ⁊ inde ad si gnandũ ꝓncipiũ motus intrinsecum mobili ⁊ qa hmõi ꝓncipium ẽ mã uel forma: vlteriꝰ nã dicit forma uel mã rei natalis hñtis in se ꝓncipiuz mo tus: ⁊ qz forma ⁊ mã ꝓstituũt ẽntiaz rei nata tal extensũ est nomẽ nate ad significadũ ẽntiã cuiuſ cũqz rei in nata existẽtis ut sic nata alicuius rei di catur ẽntia quã significat diffinitio: ⁊ hoc modo h̃ de natura ẽ qstio: sic.n. dicim⁹ hũanam naturã eẽ in xp̃o ⁊ oĩnã: si igit ut Eutices posuit hũana nã ⁊ dina fuerunt due ante vnionem sed ex eis in vnione ꝓflata ẽ vna natura: oz hoc eẽ aliquo mo dorum ſm quos ex multis natũ est vnuz fieri. Fit aũt vnũ ex multis vno qdem mõ ſm ordinẽ tãtũ sicut ex multis domib⁹ fit ciuitas: ⁊ ex mltis mili tibus fit exercit⁹. Alio modo ordie ⁊ ꝓpõne: sicut ex ptibus dom⁹ cõiunctis ⁊ ꝑ tecti colligationem domus fit sed hi duo modi nõ cõpetunt ad ꝓsti tutionẽ vnius nature ex pluribus: ea igitur qruz forma ẽ ordo uel ꝓpositio nõ sũt res naturales ut sic eoꝝ vnitas possit dici vnitas nature. ¶ Tertio modo ex pluribus fit vnũ ꝑ ꝓmixtõnẽ: sicut ex qt tuor elemẽtis fit corpus mixtũ: hic etiã mod⁹ nul lo modo ꝓpetit ad ꝓpositũ: primo qdẽ qz mixtio nõ est nisi eorum que cõicant in matia ⁊ que agẽ ⁊ pati ad inuicẽ nata sũt: quod qdez hic esse non pōt: oñsum ẽ.n. in ꝑmo libro ꝙ deus inmãlis et oĩno impassibilis ẽ. Secũdo qz ex his quoꝝ vnũ multũ excedit aliud mixtio fieri nõ pōt: sí quis.n. guttam vini mittat in mille ãphoras aq̃: nõ erit mixtio sed corruptio vini: ꝓpt qȯ etiã nec ligna in fornace ignis missa dicimus miscerí igni sed ab igne cõsũmi ꝓpter excellentem ignis vtutez: dina aũt natura i ifinitũ hũanam excedit: cum virtus dei sit infinita ut in ꝑmo oñsum ẽ: nullo igit mõ posset fieri mixtio vtriuſqz nature. Tertio qa da to ꝙ fieret mixtio neutra natura remaẽt saluata miscibilia.n. in mixto nõ saluant si sit ꝛa mixtio: facta igitur ꝓmixtiõe vtriuſqz nature diuine. ſ. ⁊ humãe: neutra nata remanẽt sed aliqd itiũ: et sic xp̃us nõ esset deꝰ neqz hõ. nõ igit sic pōt intelligi quod Eutices dixit ante vnionẽ fuisse duas natas post vnionẽ ꝛo vnã i dño Jesu xp̃o q̃i ex duabus nãis sit ꝓstituta una nã. relinquit ꝙ h̃ itelligatur hoc mõ ꝙ altera tm̃ earũ ꝑ vnionẽ remãsit: aut igitur fuit i xp̃o sola nã dina: ⁊ id qȯ videbatur in eo hũanũ: fuit fantasticũ ut Manicheꝰ dixit: aut dina nã cõuersa ẽ in hũanã nãz: ut Apollina ris dixit ꝫ qs supra disputauim⁹. relinq̃t igit hoc eẽ impossibile añ unionẽ fuisse duas nãs in xp̃o: ꝑ vnionẽ ꝛo vnã. ¶ Amꝑ. nũq̃ iuenit ex duab⁹ nãis manẽtib⁹ fieri unã eo ꝙ quelibet nã ẽ qȯdã totũ. ea ꝛo ex quib⁹ aliquid ꝓstituit cadunt in rõez par tis. vñ cũ ex aia ⁊ corpe fiat unũ: neqz corꝑ neqz aia nã dici pōt sicut nunc loquimur de nã: qz neu trũ hz spẽm cõpletã: sz vtrũqz ẽ ps vnⁱ nãe: cũ igit nã hũana sit qdã nã cõpleta ⁊ silr nã dina: impossi bile ẽ ꝙ ocurrat i unã naturã nisi vel utraqz alia corũpat qȯ eẽ ñ pōt cũ ex supra dictis pateat unũ xp̃m ⁊ uerꝫ deũ et verꝫ hoiez eẽ: impossibile ẽ igit in xp̃o vnã eẽ tm̃ nataz. ¶ Itẽ ex duob⁹ manentibus: una natura cõstituit ul sicut ptib⁹ corꝑalib⁹ sicut ex membris ꝓstituit aial: qȯ hic dici non pōt cum dina nata ñ sit aliqd corꝑeũ ul sicut ex materia ⁊ forꝛa ꝓstituit aliqd vnũ: sicut ex aia ⁊ corpe aial: qȯ ẽt ñ pōt i ꝓpositio dici: oñsũ ẽ.n. i ꝓio libr. qȯ deus neqz materia est neqz alicuius forꝛa esse pōt: si igitur christus est verus deus et uerus homo ut ostensum est: impossibile est qȯ in eo sit una natu ra tantum. ¶ Ad hec subtractio uel additio ali cuius essentialis principiꝫ variat speciem rei: ⁊ ꝑ consequens mutat naturam: que nihil est aliud ꝙ essentia quam significat diffinitio ut dictum est: ⁊ ꝓpter hoc videmus qȯ differentiaz specifica ad dita uel subtracta diffinitioni facit differre scẽm speciem: sicut animal rationale ⁊ ratione carens specie differunt: sicut ⁊ in numeris vnitas addi ta uel subtracta facit aliam: ⁊ aliam speciem nu meri. forma autem est essentiale principium: om nis igitur forme additio facit aliam speciem ⁊ ali am naturam: sicut nunc loquimur de natura: si igitur diuinitas vbi addat hũane nature sicut for ma faciet aliã naturã: ⁊ sic xp̃s ñ erit hũane nate: sed cuiusdam alterius sicut corpus animatum est alterius nature ꝙ id quod est corpus tm̃. ¶ Ad hec ea que non cõueniunt in natura non sũt silia: ſm spẽm ut hõ ⁊ equ⁹. si aũt natura christi sit com posita ex diuina ⁊ humana: manifestum est ꝙ nõ erit natura christi in alĩs hominib⁹: ergo nõ erit silis nobis ſm spẽm: qȯ est ꝫ apostolum dicẽtem: Debuit q̃. ꝙ debuit ꝑ omnia fratribus assimila ri. ¶ Preterea ex forꝛa ⁊ mã lẽꝑ cõstituit una spes

que est predicabilis de pluribus actu uel potētia: q̄tuz est de rōne spēi: si igitur humane nature diuina natura quasi forma adueniat: oportebit q̄ ex cōmixtione utriusq; quedā cōis spes resultet: que sit a multis participabilis: qō pz esse falsum: non.n. est nisi unus iesus xp̄s deus ⁊ hō: non igit̄ dina ⁊ humana nā i xp̄o constituerunt unā naturā. ¶ Amp̄. hoc ēt vī a fide alienum esse qō Eutices dixit ante unionem i xp̄o fuisse duas nās: cū n. humana nā ex aīa ⁊ corpore constituatur: seq̄t q̄ uel aīa uel corpus aut utrūq; añ xp̄i icarnationem fuerīt: qō per supradicta pz esse falsū: est igitur fidei contrarium dicere q̄ añ unionem fuerit due nature xp̄i: ⁊ post unionē vna.

¶ De errore Macharij antiocheni ponētis vnā tm̄ uoluntatem i xp̄o. XXXVI.

HEre át in idez re
dire vī ⁊ Macharij antiocheni positio dicentis in xp̄o esse unam tātuz operationē ⁊ uoluntatem. Cuiuslibet.n. nature ē aliqua operatio propria: nā forma est operatiōis p̄ncipiū: scōm quā unaqueq; nā hz propriā spez: vnde oz q̄ sicut dīsarū nārum sunt diuerse forme ita sint ⁊ dīse actiones: si igitur in xp̄o sit una tm̄ actio: sequitur q̄ i eo sit una tm̄ nā: qō est Euticiane hereseos: reliquitur igitur falsū esse q̄ i xp̄o sit vna tm̄ operatio ¶ Item in xp̄o est dina nā perfecta: per quam consubstātialis est patri: ⁊ humana nā perfecta scōm quā est unius spēi nobiscuz: sed de perfectione diuine nāe est uoluntatē hēre: vt in primo libro oñsum est: silr ēt de perfectione hūane nature est q̄ hēat uoluntatem per quā est hō liberi arbitrij: oz igitur i xp̄o esse duas uolūtates. ¶ Adhuc uoluntas est una pars potentialis aīe hūane sicut ⁊ itellectus: si igitur i xp̄o non fuit alia uoluntas p̄ter uoluntatē verbi: pari rōne nec fuit i eo itellectus p̄ter itellectum verbi: ⁊ sic redibit positio Apollinaris ¶ Amp̄. si i xp̄o fuit tm̄ una uoluntas: oz q̄ i eo fuerit solum uoluntas diuina: non.n. verbum voluntatē dinam quā ab eterno hūit amittere potuit: ad uoluntatē aūt diuinā non pertinet mereri: q̄ meritum est alicuius i perfectionē tendentis: sic igitur xp̄s nihil neq; sibi neq; nobis sua passione meruisset: cui' cōtrarium docet aplūs Phil'. ij. dicens. Factus ē obediēs p̄ri usq; ad mortē: propter qō ⁊ deus exaltauit illum. ¶ Pre. si i xp̄o voluntas hūana nō fuit sequitur q̄ neq; sm̄ nām assūptā liberi arbitrij fuit: nā sm̄ uoluntatē est hō liberi arbitrij: sic igit̄ non agebat xp̄s hō ad modū hoīs sed ad moduz aliorum aialiuz: que libero arbitrio carent: nihil igitur i eius actibus uirtuosū ⁊ laudabile aut nobis imitādū fuit: frustra igitur dicit Mat. xi. Discite a me: q̄ mitis suz ⁊ humilis corde: ⁊ Jo. xiij. Exemplū dedi uobis: vt quēadmodū ego feci: ita ⁊ vos faciatis ¶ Adhuc i uno hoīe puro q̄uis sit suppositō unus: sunt tm̄ plures ⁊ appetitus et operationes sm̄ diuersa nālia p̄incipia: nā sm̄ rōnalem partem ineſt ei uoluntas: sm̄ sensitiuā iest ei irascibilis et cōcupiscibilis: ⁊ rursus nālis appetitus p̄ñs uires nāles: silr autē ⁊ sm̄ oculū uidet: sm̄ aurē audit: pede ambulat: ligua loquitur: et mente itelligit: que sunt opationes dīse ⁊ hoc iō ē q̄ operatiōes nō multiplicātur solū sm̄ dīsa subiecta opatiua: sed ēt fz dīsa p̄incipia: quibus unū ⁊ idem subiectum operatur: a quibus ēt operationes spēm trahunt: dina uero nā multo plus distat ab humana q̄ nālia p̄incipia humane nāe ab inuicem: est igitur alia ⁊ alia uoluntas ⁊ opatio diuine ⁊ humane nāe in xp̄o: lz ipse xp̄s sit i utraq; nā unus ¶ Item ex auctoritate scripture manifeste oñditur i xp̄o duas uoluntates fuisse: dīc n. ipse Jo. vi. Descendi de celo non vt faciaz uolūtatem meam: sed uoluntatē eius qui misit me. Et Luce. xxij. Non mea uoluntas sed tua fiat: ex q̄bus pz q̄ i xp̄o fuit quedaz uoluntas ꝓpria eī' p̄ter uolūtatē p̄ris: manifestū est āt q̄ in eo fuit uoluntas quedam cōis sibi ⁊ p̄ri: p̄ris.n. ⁊ filij sicut ē vna nā: ita ēt est una uoluntas: si igit̄ in xp̄o due voluntates. Idem āt ⁊ de opationibus pz: fuit.n. in xp̄o una operatio sibi ⁊ p̄ri cōis: cuz ipse dicat Jo. v. Quecunq; pater facit: hec ⁊ silr filius fač. Est āt i eo ⁊ alia operatio que non conuenit p̄ri: vt dormire esurire comedere ⁊ alia huiusmodi: que xp̄s humanitus fecit uel passus est: vt euangeliste tradunt: non igitur fuit in xp̄o una tm̄ operatio. ¶ Videtur āt hec positio ortum habuisse ex hoc q̄ eius auctores nesciētū distiguere inē id qō est simplr unū ⁊ ordine unū: viderūt.n. uolūtatē hūanā i xp̄o oīo sub uolūtate dina ordiatā fuisse ita q̄ nihil voluntate hūana xp̄s voluit nisi fz q̄ eum velle voluntas dīna disposuit: simliter etiaz nihil xp̄s secundū humanā nām operatus est vel agendo vel patiendo nisi q̄ voluntas dīna disposuit: scōz illud Jo. viij. Que placita sunt ei: facio sp. Humana etiam operatio xp̄i quādam efficatiam dinam ex vniōe dinitatis cōsequebatur: sicut actio secundarij agentis consequitur efficatiam quandam ex principali agente ex hoc contingit q̄ quelibet eius actio vel passio fuit salubris: ꝓpter quod Dyo' humanā xp̄i operationem vocat theandricā. i. dei vtilem: ⁊ etiam quia est dei ⁊ hoīs. Videntes igitur hūanam voluntatē ⁊ opationez xp̄i sub diuina ordinari ifallibili ordine iudicauerunt in xp̄o esse tm̄ voluntatem ⁊ opationez vnā q̄uis non sit idem ut dictum est ordinis vnum ⁊ simpliciter vnum.

Cõtra eos qui dixerũt ex aĩa ⁊ corpore non eẽ aliquid vnũ ꝓstitutũ i xp̃o. XXXVII.

EX premissis igitur manifestum est q̃ i xp̃o est tm̃ una persona ꝓ fidei assertionem ⁊ due nature contra id qõ Nestorius ⁊ Eutices posuerunt. Sed quia hoc alienũ vi ab his que naturalis rõ experitur: fuerunt quidã posteriores tales de unione positionem asserentes: q̃. n. ex unione aie et corpis ꝓstituit hõ: ſz ex hac aĩa ⁊ ex hoc cõpe hic hõ qõ p̃t hyspostasiz l' psonã hypostasiz ⁊ psonã designat: uolẽtes. n. euitare ne cogerẽt i xp̃o ponẽ aliquã hypostasiz uel p̃sonã vbi: dixerũt q̃ aĩa ⁊ corpus non fuerunt unita i xp̃o: nec ex eis aliqua substantia fĩa est: ⁊ per hoc Nestoriũ heresim uitare uolebant. Rursus q̃ hoc ipossibile uidetur: q̃ aliquid sit substantiale alicui: ⁊ nõ sit de nã eĩ quam prius hũit absq; mutatione ipsius: verbuz ãt oio imutabile est: ne cogerentur ponere aiaz ⁊ corpus assũpta pertinere ad nãm verbi quam habuit ab eterno: posuerunt q̃ uerbum assumpsit aiam humanam ⁊ corpus mõ accidentali: sic̃ hõ assumit idumentum per hoc errorem Eutices excludere uolentes. Sed hec positio oio doctrie fidei repugnat: aĩa. n. ⁊ corpus sua unione hoiem constituunt: forma. n. materie aduenies spez cõstituit: si igit aĩa ⁊ corpus non fuerint in xp̃o unita: xp̃s non fuit hõ contra aplm dicentem. i. ad Thimo. ij. Mediator dei ⁊ hoium hõ xp̃s iesus. Item unusquisq; nostrũ ea rõne homo dicit q̃ est ex aĩa rõnali constitutus: si igitur xp̃s nõ ea rõne dr̃ hõ: sed solum q̃ habuit aĩam ⁊ corpus: ſz non unita: equiuoce dicetur hõ: ⁊ non erit eiusdem spei nobiscum: contra aplm dicentez hebre. ij. q̃ debuit per oĩa fratrib' assimilari. Adhuc non omne corpus pertinet ad humanam nãm ſz solum corpus humanũ: non ãt est corpus humanũ: nisi qõ est per unionem aie rõnalis uiuificatũ nec̃. n. oculus aut manus aut pes uel caro ⁊ os aĩa separata dicuntur nisi equiuoce: non igit poterit dici q̃ uerbũ assũpsit nãm humanam: si corpus aie non unituz assũpsit. Amp̃. aĩa humana nãliter unibilis est corpori: aĩa igitur que nun q̃ corpori unitur ad aliquid constituendum non est aĩa humana: q̃ qõ est preter nãm non potest esse sp: si igitur aĩa xp̃i non est unita corpori eius ad aliquid constituendum: relinquitur q̃ non sit aĩa humana: ⁊ sic in xp̃o non fuit humana natura. Preterea. si uerbum vnitum est anime et corpori accidentaliter sicut indumento: natura humana non fuit natura uerbi: verbum igitur post unionem non fuit subsistẽs in duabus naturis. sicut nec̃ homo idutus dr̃ in duabus naturis subsistere: qõ q̃ Eutices dicit in Calcidonensi synodo est dãnatus: Item idumenti passio non refertur ad indutum: nõ. n. dr̃ hõ nasci qñ induit nec̃ vulnerari si uestimentũ laceretur: si igit uerbũ assumpsit aĩam ⁊ corpus sicut homo idumẽtũ: non poterit dici q̃ deus sit natus aut passus ꝓpter corpus assumptum. Adhuc si uerbuz assũpsit humanam naturã solum ut idumentum: quo posset hoium oculis apparere frustra aĩam assumpsisset: que scõm suam nãm inuisibilis est. Amp̃. scõm hoc non aliter assũpsisset filiꝰ carnem humanã q̃ sp̃us sanctus columbe sp̃em in q̃ apparuit: qõ pz esse falsũ: nam sp̃us sanctus non dr̃ factus colũba nec̃ minor p̃e scõm nãm assũptam. Item si quis diligenter cõsideret ad hanc põnem: dr̃arum heresum inconuenientia sequũtur. Ex eo. n. q̃ dicit filiũ dei unitũ aie ⁊ carni accidentali modo sicut hoiem uestimẽto: conuenit opioni Nestoriũ qui scõm inhabitationem uerbi dei hanc in hoie unionem esse factã asseruit: non n. deum esse indutũ põt intelligi per tactũ corporeum sed solum per gr̃am inhabitantem. Ex hoc ẽt q̃ dixit accidentalẽ unionem uerbi ad aiam et carnem humanam sequitur q̃ uerbum post unionem non fuit subsistens in duabus naturis: qõ Eutices dixit: nihil. n. subsistit i eo qõ sibi accidẽ taliter unitur. Ex eo uero q̃ dicit aiam ⁊ carnem non uniri ad aliquid constituendũ: conuenit partim quidez cũ Arrio ⁊ Apollinari qui posuerũt corpus xp̃i non aiatum anima rõnali: ⁊ partim cum Manicheo qui posuit xp̃m non uerum hominẽ sed fantasticũ fuisse. Si. n. anima non ẽ unita carni ad alicuius constitutionem: fantasticum erat: qõ uidebatur in xp̃o silr alijs hominibus ex vnione anime ⁊ corporis constituti. Sumpsit ãt hec positio occasionem ex uerbo aplĩ dicentis Philĩ. ij. Habitu inuentus ut hõ: non. n. intellexerũt hoc scõm metaphoram dici: que ãt metaphorice dicuntur: non oz scõm omnia similia esse: bz igitur natura humana assũpta quandã indumẽti similitudinem in quantum uerbũ per carnem uisibilẽ uidebatur: sicut homo uidetur per indumentũ: non ãt q̃tum ad hoc q̃ unio uerbi ad hũanã nãm in xp̃o fuerit modo accidentali.

Contra eos qui ponunt duo supposita uel duas hypostases in una persona christi. XXXVIII.

HAnc igitur positionem propter predicta inconuenientia alĩ quidem uitantes posuerunt ex anima ⁊ carne in dño iesu xp̃o unam substantiam constitutã eẽ. s. hoiem quẽdam eiusdez spẽi

alijs hoibus:quem quidē hoiem unitum dicunt uerbo dei nō quidem i natura sed in persona: ut s.sit una persona uerbi dei ⁊ illius hois: sed quia hō ille quedam idiuidua substantia ē:qō est esse hypostasim et suppositū:dicunt quidā i xp̄o esse aliam hypostasim illius hois et verbi dei:ꝫ unaꝫ personam utriusqꝫ:rōne cuius unitatis dicūt uerbum dei de hoie illo predicari ⁊ hoiem illum de verbo dei:vt sit sensus:verbū dei est hō.i.persona verbi dei est persona hois ⁊ econuerso:⁊ hac rō ne quicquid de verbo dei predicatur:dicūt de homine illo posse predicari ⁊ econuerso cuꝫ quadā tñ replicatione ut cū dr:deus est passus:sit sēsus: hō qui est deus ꝓpter unitatē persōe est passus ⁊ hō creauit stellas.i.ille qui est hō. Sed hec positio de necessitate in errorem Nestorij dilabitur:si n.dīa persone et hypostasis attendatur:ūenitur persona esse non alienum ab hypostasi:sed q̄daꝫ pars eius:nihil.n.aliud est persona q̄ hypostasis talis nature.s.rōnalis:qō pꝫ ex diffinitiōe Boetij dicentis q̄ persona ē rōnalis nature idiuidua substantia:ex quo pꝫ q̄ lꝫ non ois hypostasis sit persona ois tñ hypostasis humane nature persona ē si igitur ex sola unitōe aie ⁊ corpis cōstituta est in xp̄o quedā substantia particularis: que est hypostasis.s.ille hō:sequitur q̄ ex eadē unione sit cōstituta persona:sic igitur in xp̄o erunt due persone: vna illius hois de nouo constituta:et alia eterna uerbi dei:qō est nestoriane impietatis. Item ⁊ si hypostasis illius hois non posset dici persona: tñ idē est hypostasis uerbi dei qō persōa: si igitur hypostasis uerbi dei non est illius hois neqꝫ etiā persona uerbi dei erit persona illius hois:⁊ sic flꝫ erit quod dicunt q̄ persona illius hois est persōa uerbi dei. Adhuc dato q̄ persona esset aliud ab hypostasi uerbi dei uel hois ñ posset alia dīa ūeniri:nisi q̄ persona supra hypostasim addit ꝓprietatem aliquam:nihil. n. ad genus substantie pertinens addere pōt:cum hypostasis sit completissimū i genere substantie:qō dr substantia ꝑma: si igitur vnio fca est ꝑm personam ⁊ non ꝫ hypostasim:sequitur q̄ nō sit facta unio nisi ꝫ aliquā ꝓprietatem accñtalem:qō iterum redit i errorem Nestorij. Amp̄. Cirillus dicit i epla ad Nestoriuꝫ que est in effesina approbata synodo. Si qs non confitetur carni ꝑm subsistentiam unitū ex deo patre uerbum unūqꝫ esse xp̄m cū sua carne: eundem uidelicet deū simul ⁊ hoiem anathema sit:⁊ fere ubiqꝫ in synodalibus scriptis hoc errori Nestorij deputat q̄ posuit duas i xp̄o hypostases. Preterea Damascen' in.iij.li.dic Ex ouab' naturis pfectis dicimus esse factam vnionez non secūdū ꝓsopicā.i.personalem vt dei ūimic' dicit Nestorius ꝫ secūduꝫ hypostasim :vnde pꝫ expresse q̄ hec fuit positio Nestorij confiteri vnā pſonā ⁊ duas hypostases. Itē hypostasis ⁊ suppositū oportꝫ idē ee:nā de prima substātia que est hypostasis oia alia predicant.s.⁊ vlta in genē substātie ⁊ accñtia ꝫ ꝑm in predicamētis: si igitur in xp̄o nō sint due hypostases ꝑ ꝑns neqꝫ duo suppositā. Adhuc si verbū ⁊ hō ille suppositō differunt oportꝫ q̄ suppositō hoie illo non supponat vbū dei nec econuerso ꝫ distinct' suppositi necesse est et ea que de ipsis dicunt distingui:nā suppositō hominis nō subueniūt ꝑdicta dīa nisi ꝓpter vbum neqꝫ econuerso seperati igit accipienda erunt que d̄ xp̄o in scripturis.dicūtur dīa.s.et humana: qō est ꝓtra sniam Cirilli in synodo ꝓfirmatā dicentis Si quis psonis duabus vl subsistētijs vel eas que sunt i euāgelicis ⁊ aplicis scripturis ipartit voces aut de xp̄o a scis dictas aut ab ipso de se ⁊ q̄sdaꝫ q̄dem velut hoi ꝓter illud ex deo verbū spāliter illecto applicat:q̄sdā vō velut deo docibiles soli ex deo pie verbo anathema sit. Amp̄.ꝫ pōnē predictā ea que verbo dei ꝓueniūt ꝑ nām de illo homine non dicerentur nisi ꝑ quandā assotiationē in vna pſona hoc.n.signat replicatio interposita cū sic exponūt:hō ille creauit stellas.i.filius dei qui est hō ille:⁊ sic de alijs hmōi:vñ cum dr hō ille ē de':sic intelligitur hō ille verbo eius deus existit hmōi aūt locutiones ꝓdūnat Cirillus dicēs. Si quis audet dicere assūptū hoiem adorari oportere dei vbo ꝓglorificari ⁊ coappellari deum q̄ alterum alterius.id.n.quod est semper quotiens additur hoc intelligi cogit: ⁊ non magis vna adoratione honorificat emanuelē ⁊ vnā ei glorificatiōē adhibet ꝑm q̄ factuꝫ est caro vbū:anathema sit. Pre.si hō ille suppositō est aliud a dei uerbo nō pōt ad personam uerbi pertinere nisi per assūptionē qua assūptus est a uerbo:sed hoc est alienū a recto sensu fidei:dr.n.in Effesina synodo ex uerbis felicis pape ⁊ martyris. Credimus in deū nr̄ꝫ Jesum de uirgine Maria natum:qz ipse est dei sēpiternus filius ⁊ uerbum ⁊ nō hō a deo assumptus. vt alr sit preter illum:neqꝫ. n. hoiem assūpsit dei filius:ut sit alter preter ipsuꝫ:sed deus exñs ꝑfectus factus sit' et hō perfectus icarnatus de uirgine. Item que sunt plura suppositō:simplr plura sunt:nec sunt unum nisi ꝫ quid:si igitur i xp̄o sunt duo suppositā:sequitur q̄ sit simplr duo et non sit unum nisi scōm quid: qō est soluere ieſū: qz unūqōqꝫ i tm̄ est:i q̄tum unum est: qō igitur non est simplr unum:nō est simplr ens.

Quid fides catholica sētiat de icarnatione christi. XXXIX.

EX supradictis igitur manifestum est: q̄ scōm catholice fidei traditionem oꝫ dicere q̄ i xp̄o sit

vna nā diuina perfecta: ⁊ humana natura perfecta ex aia. ſ. rōnali ⁊ humana carne cōſtituta: ⁊ q̄ he due nāe unite ſunt in xp̄o non per ſolā inhabitationem neq; accīdentalē mō: vt hō unitur ueſtimēto neq; i ſola perſonali habitudine et ꝓprietate ſ; ſcō; vnam hypoſtaſim et ſuppoſitum vnū: hoc. n. ſolum mō ſaluari p̄nt ea que i ſcripturis circa icarnationem traūdtur: cū. n. ſcriptura ſacra idiſticte que ſunt dei hōi illi attribuat. ⁊ que ſunt illi⁹ hominis deo ut ex premiſſis p; o; unum et eundem eſſe: de quo utraq; dicantur: ſ; q; oppoſita de eo dē ſcōm idem dici uere non p̄nt: dīna āt ⁊ humana que de xp̄o dicuntur: oppoſitionē hñt: vtpote paſſum ⁊ ipaſſibile: mō: tuū ⁊ imortale ⁊ cetera h⁹ neċe eſt q̄ ſcōm aliud et aliud dīna ēt humana predicētur de xp̄o: ſic igitur q̄tum ad id de quo vtraq; predicantur: non eſt diſtictio facienda: ſed iuenitur unitas: q̄tum āt ad id ſcōm qō predicāt diſtinctio eſt facienda: nāles āt ꝓprietates predicātur de unoquoq; fm eius nām: ſicut de hoc lapide ferri deo: ſum fm nām grauitatis: cum igitur aliud ⁊ aliud ſit fm q̄ diuina ⁊ humana predicātur de xp̄o: neċe eſt dicere i xp̄o eſſe duas nās icōfuſas ⁊ ipermixtas: id āt de quo predicātur ꝓprietates nāles fm nām ꝓpriam ad gen⁹ ſubſtantie pertinentem eſt hypoſtaſis ⁊ ſuppoſitum illius nāe: q; igitur indiſtinctum eſt ⁊ unū id de quo humana ⁊ dīna predicantur circa xp̄m: neċe ē dicere xp̄m eſſe unam hypoſtaſim et unū ſuppoſitum humane ⁊ diuine nāe: ſic. n. uere ⁊ ꝓprie de hoīe illo p̄dicabuntur dīna fm hoc q̄ hō ille iportat ſuppoſitum nō ſolū humane nāe ſed diuine ⁊ econuerſo de uerbo dei predicantur humana in q̄tuz eſt ſuppoſitum humane nature. Ex quo ēt p; q̄ l; filius ſit incarnatus: non tñ o; p̄em uel ſpm ſāctū eſſe incarnatum: cū icarnatio non ſit facta ſcōm vnionem in nā: in qua tres perſone diuine conueniūt ſed fm hypoſtaſim et ſuppoſitum: put tres perſone diſtinguntur: ⁊ ſic ſicut in trinitate ſunt plures perſone ſubſiſtentes in una nā: ita i myſterio incarnationis eſt una perſona ſubſiſtens i pluribus naturis.

Obiectiones contra fidem icarnationis. XL.

Sed contra hanc ſcatholice fidei ſ̄riam plures difficultates cōcurrūt: ꝓpter quas aduerſarij fidei incarnationem ipugnant. Oīſum ē. n. in primo libro q̄ deus neq; corpus eſt neq; uirt⁹ i corpore: ſi āt carnem aſſūpſit: ſequitur q̄ uel ſit mutatus in corpus: vel q̄ ſit uirtus in corpe poſt icarnationem: ipoſſibile igitur uidetur deum fuiſſe icarnatum. Itē ōe qō acquirit nouam nām eſt ſubſtantiali mutationi ſubiectum: fm hoc. n. aliquid generatur: q̄ naturā aliquam acquirit: ſi igitur hypoſtaſis filij dei fiat de nouo ſubſiſtens i nā humana: uidetur q̄ eſſet ſubſtātialiter mutata. Adhuc nulla hypoſtaſis alicuius nature extēditur extra nām illā quā potius nā inuenitur extra hypoſtaſim: vtpote multas hypoſtaſes ſub ſe hñs: ſi igitur hypoſtaſis filij dei ſit per incarnationez facta hypoſtaſis humane nature: ſequitur q̄ filius dei nō ſit ubiq; poſt icarnationem: cū humana nā ubiq; non ſit. Amp̄. rei unius ⁊ eiuſdem non eſt niſi unū qō quid eſt: hoc enim ſignificat ſubſtantiam rei que vnius vna eſt: ſed natura cuiuſlibet rei eſt quod quid ē eius: nā. n. rei eſt quam ſignat diffinitio: ipoſſibile eſt igitur ut v̄ q̄ una hypoſtaſis i duabus naturis ſubſiſtat. P̄re. in his que ſunt ſine mā nō p̄t eſſe aliud q̄d ditas rei ⁊ aliud res ut ſupra oñſum eſt: ⁊ hoc p̄cipue eſt i deo: qui non eſt ſolum ſua quidditas ſ; ēt ſuum eſſe: ſed humana natura non p̄t ee idē qō dīna hypoſtaſis: ergo ipoſſibile eſſe v̄ q̄ dīna hypoſtaſis ſubſiſtat in humana nā. Itē nā eſt ſimplicior et formalior hypoſtaſi: que in ea ſubſiſtit: nam per additionē alicuius mālis nā cōis indiuiduatur ad hanc hypoſtaſim: ſi igi dīna hypoſtaſis ſubſiſtat i humana nā: v̄ ſequi q̄ humana nā ſit ſimplicior ⁊ formalior q̄ diuina hypoſtaſis qō eſt oio ipoſſibile. Adhuc i his ſolū que ſūt ex mā et forma compoſita differre inuenitur ſingulare et quidditas eius: ex eo q̄ ſingulare eſt idiuiduatum per mām deſignatā: q̄ in quidditate et natura ſp̄ei non icluditur: in ſignatiōe. n. ſocratis icluditur hec mā: nō āt in rōne humane nāe: oīs igit hypoſtaſis in nā humana ſubſiſtens eſt conſtituta per mām ſignatam: qō de dīna hypoſtaſi dici non p̄t: non ē igitur poſſibile ut v̄: q̄ hypoſtaſis verbi dei ſubſiſtat i hūana nā. Amp̄. aia ⁊ corpus i xp̄o nō fuerunt minoris uirtut⁹ q̄ i alīs hominibus: ſed in alīs hoibus ex ſua unione conſtituūt ſuppoſitum hypoſtaſim et perſonā: igitur ⁊ in xp̄o ex unione aie ⁊ corporis cōſtituitur ſuppoſitū hypoſtaſis et perſona: nō āt ſuppoſitum hypoſtaſis et perſona uerbi dei que ē eterna: igitur in xp̄o eſt aliud ſuppoſitum hypoſtaſis et perſōa p̄eter ſuppoſitum hypoſtaſiz ⁊ perſonam uerbi dei: vt v̄. P̄re. ſicut ex aia et corpore cōſtituit hūana nā in cōi: ita ex hac aia ⁊ ex hoc corpe conſtituitur hic hō: qō eſt hypoſtaſis hois: ſed i xp̄o fuit hec aia ⁊ hoc corpus: igitur ex eorum unione cōſtituta ē hypoſtaſis: vt v̄: ⁊ ſic idem qō priꝰ. Itē hic hō qui eſt xp̄s ꝓput cōſideratur ex aia ſolum ⁊ carne cōſiſtens eſt quedā ſubſtātia: nō āt vlis ergo particularis: ergo eſt hypoſtaſis. Adhuc ſi idem eſt ſuppoſitum hūane et diuine nāe i xp̄o: o; q̄ de intellectu hois qui ē xp̄s ſit hypoſtaſis dīna: non āt eſt de intellectu alio; hoium: hō

igitur equiuoce de xp̃o dicetur et alijs: et sic non erit eiusdem sp̃ei nobiscum. ¶ Amb. in xp̃o tria inueniũtur: ut ex dictis pz. s. corpus aia ⁊ dinitas aia ãt cum sit nobilior corpore: non est suppositũ corpis sed magis forma eius: neq; igitur id quod est diuinum est suppositum humane nature sed magis formaliter se hñs ad ipsam. ¶ Pre. omne quod aduenit alicui post esse completum: aduẽit ei accñtaliter: sed cum verbum dei sit ab eterno: manifestum ẽ q̃ caro assũpta aduenit ei post esse completũ: igitur aduenit ei accidentaliter.

¶ Quomodo oporteat intelligere incarnationez filij dei. XLI.

AD horum igitur solutionem considerandaz paulo altius ichoanduz ẽ. Cũ. n. Eutices unionez dei et hois factã esse posuerit in natura. Nestorius ãt nec in natura nec in persona: fides ãt catholica hoc teneat q̃ sit facta unio in persona nõ in natura: nccium vĩ p̃cognoscere quid sit uniri i natura: ⁊ quid sit vniri in persona: natura igitur lz multis modis dicatur: nã ⁊ generatio uiuentiũ ⁊ pricipium generationis ⁊ mot' et materia ⁊ forma natura dicũtur. Jtez ⁊ aliq̃n natura dr̃ quod quid rei continẽs ea que ad sp̃ei ptinẽt itegritatẽ: sicut. n. dicim' naturã humanã cõem esse oib' hominibus ⁊ sílr i ceteris illa ergo uniũtur i natura ex quibus cõstituitur itegritas sp̃ei alicuius sicut aia et corpus humanũ uniũtur ad cõstituendam sp̃em aialis: ⁊ vlr quecunq; sũt ptes sp̃ei: est ãt impossibile q̃ alicui sp̃ei in sua integritate iã cõstitute aliquid extraneũ uniatur i vnitatem nature: nisi sp̃es soluatur: cũ. n. sp̃es sint sicut numeri i quibus quelibet unitas addita uel subtracta uariat sp̃em: si quid ad sp̃em iam perfectam addatur: ne cesse est iã aliã sp̃em esse: sicut si substantie aiate tm̃ addatur sẽsibile: erit iã alia sp̃es: nã aial ⁊ plãta diuerse sp̃es sunt: cõtingit tm̃ id qõ non est de integritate sp̃ei in aliquo idiuiduo sub illa sp̃e cõtẽto repiri: sicut albũ ⁊ uestitũ i sorte uel plone aut digitus sextus uel aliquid h': vñ nihil ꝓhibet aliq̃ vniri i idiuiduo: q̃ non uniuntur i una integritate sp̃ei: sicut humana natura et albedo ⁊ musica in sorte ⁊ h' mõi: q̃ dicũtur esse unũ subiecto ⁊ qz in diuiduum i genere substãtie dr̃ hypostasis: in substãtijs ãt rõnalibus dr̃ ẽt plona: conuenienter oia h' modi dicũtur uniri fm hypostasim uel ẽt scõm plonaz: sic igitur pz q̃ nihil prohibet aliqua ñ unita esse scõm naturã: vniri ãt scõm hypostasim vl personam. Audientes ãt heretici in xp̃o unionez dei ⁊ hois esse fcaz: cõtrarijs uijs icesserũt ad hoc exponendum pretermisso tramite ueritatis. Aliq̃ n. banc unionem estimauerũt ad modũ eorũ que vniuntur i unã naturã sicut Arrius ⁊ Apollinaris ponẽtes: q̃ uerbũ erat corpori xp̃i ꝓ aia siue ꝓ mente: ⁊ sicut Eutices qui posuit añ icarnationẽ duas naturas dei ⁊ hois: p' icarnationẽ vo unã. Sed eorũ dem oio ipossibilitatem ptinet: manifestũ ẽ. n. naturã uerbi ab eterno i sua itegritate ꝓfectissimã esse: nec oio corrũpi aut mutari posse: vñ ipossibile est aliquid extrisecũ a natura dina: vtpote naturam humanã uel aliquã partẽ eius i vnitatẽ nature ei aduenire. ¶ Alij uero h' põnis ipossibilitatem uidentes in uiã contrariam diuerterunt: ea. n. q̃ hñti aliquaz naturã aduenijt: nec tñ pertinent ad itegritatem nature illius uel accidentia esse uidentur vt albedo ⁊ musica: vel accidentaliter se hẽre ad ipsum: sicut ãnullus uestimẽtum domus ⁊ silia. Consideraverunt ãt q̃ cũ humana natura uerbo dei aduenijat: nec ad eius nature itegritatem pertineat necesse esse putauerũt. q̃ humana natura accidentalem unionem haberet ad uerbum: ⁊ q̃ manifestum ẽ q̃ non põt ieẽ verbo ut accidens:: tum quia deus nõ est susceptiuum accidentis: ut supra probatum est: tuz quia humana natura cum sit de genere substantie nullius accidens esse põt: vnde relinqui uidebatur: q̃ humana natura aduenire uerbo nõ sicut accñs: sed sicut accñtaliter se hñs ad ipsum. Posuit igit Nestorius q̃ hũana natura ⁊ xp̃i se hẽbat ad uerbũ sicut tẽplum quoddam: ita q̃ fz solã inhabitationem erat intelligenda unio uerbi ad humanam naturã: ⁊ qz templũ seorsũ hz suã idiuiduationez ab eo qui inhabitat templum: indiuiduatio autẽ cõueniens hũane nãe est plonalitas: reliquũ erat q̃ alia eẽt personalitas humane nature ⁊ alia vbi ⁊ sic verbũ ⁊ ille hõ erãt due persone. Qõ quidez incõueniens alij vitare volentes circa hũanaz naturam talem dispõnem introduxerũt vt ei plonalitas ꝓprie ꝓuenire non posset dicentes aiaz ⁊ corpus in quibus integritas humane nãe consistit a verbo sic eẽ assumpta vt corpori aia non esset vnita ad aliquam substantiam ꝓstituendã ne cogerẽtur illam substantiam sic ꝓstitutã rationem persone hẽre: vnionem vero verbi ad aiam ⁊ corpus posuerũt sicut ad ea que accñtalr se hñt puta induti ad indumentũ: in hoc quodãmõ Nestorium imitantes. His igitur remotis per supta dicta nccium ẽ ponẽ talẽ fuisse vnionẽ vbi ⁊ hois vt neq; ex ouab' vna nata ꝓflata sit neq; vbi ad hũanã natam tal' fuerit vnio sicut est alic' substãtie puta hominis ad exteriora q̃ accñtal' se hñt ad ipsũ vt dom' ⁊ vestimentũ: sz vbũ in hũana natura sicut in sibi ꝓpria plona facta p icarnatiõez subsistẽ ponat vt ⁊ corp' illud vere sit corp' vbi dei: ⁊ silr aia ⁊ vbũ dei vere sit hõ. Et q̃uis hec vnio perfecte ab hoie nõ valeat explicari: tñ fm modũ ⁊ facultatẽ niam conabimur aliq̃d dicere ad edificatõz fidei

vt circa hoc mysteriū fides catholica ab ifidelib⁹ defendatur. In oib⁹ ãt reb⁹ creat⁹ nihil inuenitur huic vniõi tã sile sicut vnio aie ad corp⁹: et maior essz silitudo vt etiã Au. dic ꝯ Felicianū: si eẽt vn itellect⁹ in oibus hominibz vt q̃dã posuerũt fm q̃s oporteẽt dicere q̃ itellect⁹ p̃exñs hoc mõ de nouo cõceptui hois vniatur vt ex vtroq; fiat vna perso na sicut ponimus verbum p̃exñs hũmane nature in psonam vnam vniri: vnde ꝓpter hanc silitudi nem vtriusq; vnionis Athanas⁹ dic in symbolo q̃ sicut aia rõnal' z caro vnus est hõ: ita de⁹ z hõ vnus est xp̃s: sz cũ aia rõnal' vniatur corpori z si cut mãe z sicut instõ: nõ põt esse silitudo q̃tũ ad p̃mũ modum vniõis sic. n. ex deo z homine fieret vna nã cum mã z foꝛa ꝓpꝛie nãz constituant spẽi relinquetur g̃ vt attẽdatur silitudo secũdũ q̃ aia vnitur corpori ut instõ: ad qõ etiaz dicta antiq̃z doctoꝛ concordant qui humanã nãm in xp̃o oꝛ ganum q̃dã dinitatis posuerunt sicut z ponitur corpus organũ aie: aliter. n. est aie organũ corpus z eius ptes: z aliter exteriora instrumẽta: hec eniz dolabra non est propꝛium instrumẽtũ sic̃ hec ma nus: per dolabram. n. multi p̃nt opãi: sz hec ma nus ad propꝛiam opationẽ hui⁹ aie deputatur: p pter quod man⁹ est organũ vnitum z propꝛium: dolabra aũt instñm extrinsecũ z cõe: sic igitur z in vnione dei z hominis ꝓsiderari põt: oẽs. n. hoies ꝓpantur ad deũ vt q̃dã instia quibus opaẽ. Ipse enim est qui opatur in nobis velle z pficẽ ꝓ bona voluntate: fm aplm Phil'. q̃. sz alĩ hoies ꝓparan tur ad deũ quasi instia extrinseca z separata: mo uentur eni a deo nõ ad opationes ꝓpꝛias sibi tm̃ sz ad operationes cões oi rõnali nãe: vt est intelli gere vitatem: diligere bona z operari iusta: sz hũa na nã in xp̃o assũpta est vt instialiꝫ operetur ea q̃ sunt opationes ꝓpꝛie solius dei sicut est mundare pctã illuminare mentes per gñaz: z introducẽ in p fectionẽ vite eterne: ꝓparat igit̃ hũna nã xp̃i ad õ um sicut instñm ꝓpꝛium z coniũctum vt manus ad animã. Nec discrepat a rerũ nãlium ꝓsuetudi ne q̃ aliquid sit nãliter ꝓpꝛiũ instñm alicui⁹ qõ tm̃ non sit forma ipsi⁹: nã lingua ꝓput est instñm locu tionis est propꝛium organũ intellect⁹ qui tamẽ vt phs ꝓbat nullius ptis corporis act⁹ est. Silit etiã inuenitur aliqõ instñm qõ ad nãm spẽi non perti net: z tm̃ ex parte mãe ꝓpetit huic idiuiduo vt sex t⁹ digit⁹ vel aliquid h⁹moi: nihil igitur prohibet hoc mõ ponẽ vnionẽ humane nãe ad verbum q̃ humana nã sit quasi verbi instñm non separatuz sz cõiunctũ: nec tm̃ hũana nã ad nãz vbi pertinet nec uerbũ est eius forma: ptinet tm̃ ad eius perso nã. Predẽa tm̃ exẽpla non sic posita sũt: vt oioda silitudo sit in his requirẽda. itelligendũ est. n. uer bũ dei multo sublimius et itimius hũane nãe po tuisse uniri q̃ aia qualicunq; ꝓpꝛio instõ: preci pue cũ toti hũane nãe mediante intellectu cõiunc tũ dicatur: z lz uerbũ dei sua uirtute penetret oia vtpote oia conseruãs et portans: creaturis tm̃ itel lectualibus q̃ ꝓpꝛie uerbo pfrui p̃nt z et⁹ partici pes esse ex quadam silitudinis affinitate z eminẽ tius et ineffabiliꝰ põt uniri.

De assumptio humane nature maxi me competebat vbo dei. XLII.

EX quo ẽt patet q̃ hũane nãe assũptio potissime cõpetit psone vbi. Naz si assũptio nãe hũane ad salutẽ hoium ordinatur: ultima ãt salus hois est: vt scõm intellectiuã ptem pficiatur cõtẽplatio ne veritatis ꝑme: oportuit p uerbũ q̃ scõz emana tionẽ intellectualẽ a pie ꝓcedit humanã nãz assu mi. Rursus affinitas quedã vi maxime uerbi ad humanã nãm: hõ. n. ꝓpꝛiã spem sortitur scõz q̃ rõnalis est: verbũ ãt rõni affine ẽ: vñ apud gre cos logos uerbũ z rõ dr̃: conueniẽtissime igit̃ uer bũ rõnali nãe unitum est: nã z ꝓpter affinitatem predictã dina scriptura nomẽ imaginis et uerbo attribuit z hõi: dic̃. n. aplꝰ Col'. i. de uerbo: q̃ est imago inuisibilis dei. z idẽ de hoie dicit. i. Cor. xi. q̃ uir est imago dei. Dz ẽt uerbum nõ soluz ad rõ nalẽ nãm sed ẽt vlr ad oẽm creaturã quandã affi nitatis rõnem: cũ uerbũ cõtineat rões oiuz crea toꝛ a deo: sicut artifex hõ ꝓceptione sui intellect⁹ rões artificiatoꝛ cõprehendit: sic igitur oẽs cre ature nihil aliud sunt q̃ realis quedã expressio et repñtatio eoꝛũ q̃ in cõceptiõe dini uerbi cõprehẽ dũtur: ꝓpter qõ z oia p uerbũ fca esse dicuntur: conuenienter igitur uerbum creature. s. humane nature unitum est.

Quod hũana nã assũpta a vbo nõ p̃exstitit assũptiõi: sed i ipsa cõceptione fuit assũpta vbo dei. XLIII.

QUAm ãt uerbum hũanã natuz assũpsit i vnitatẽ psõe ut ex dictis iam patet: oportuit hũa nã naturã nõ p̃existere añq̃ verbo vniretur. Si n. p̃existeret cũ nã p̃existere nõ possit nisi i indiui duo: oportuisset eã aliqõ idiuiduũ illius hũe nãe p̃existẽtis añ vnionẽ: idiuiduũ aũt hũane nature ẽ ypostasis z persõa erit igitur dicẽ q̃ hũana nã assumẽda a verbo in aliqua hypostasi uel psona p̃exstitisset: si igitur natura illa assũpta fuisset ma nẽte ꝑ se hypostasi vl psõa: remãsissẽt tũc p⁹ vni onẽ due hypostases ul' psone: vna vbi z alia hõis z sic ñ esset facta vnio i hypostasi uel psona: qõ ẽ cõtra sentẽtiã fidei: si vero hypostasis ul' psõa illa nõ remaneret i ea nã i q̃ assumẽda a vbo p̃exstit set: hoc sine corꝛuptõne accidere nõ potuisset: nul lũ. n. figlare desinit eẽ hoc qõ ẽ: nisi p cõruptionẽ

sic igitur oportuisset illum hominē corrūpi q̄ uni oni preexistisset: ⁊ per ꝓñs humanā naturā in eo existentem: impossibile igitur fuit q̄ uerbū assumēt ī unitatem persone aliquem hoiez p̄existentē. Sil̄ āt ⁊ derogaretur perfectiōi icarnatiōis dei uerbi si aliq̄d corr que nālia fūt hōi ei ōesset: est at nāle hōi: vt nascatur natiuitate hūana: hoc āt uerbuz dei non hēret si hoiem preexistentem assūpsisset: nam ille hō i sua natiuitate pur⁹ hō extitisset. vñ eius natiuitas uerbo non posset attribui nec bia virgo mater uerbi dici possz: fides āt per oia sine pcō silem eum nobis ī nālibus cōfitetur dicēs filiū dei scōm aplm fcm ex muliere ⁊ natum ⁊ uirginem matrē dei: non igit hoc decuit ut preexītē hoiem assumeret. Hinc ēt apparet q̄ ab ipso conceptiōis p̄icipio: nām humanā sibi uniuit: quia sicut humanatio dei uerbi requirit q̄ uerbū dei sit natum natiuitate humana ad hoc q̄ sit uerus hō ⁊ nālis per oia ī nālibus nobis conformis: ita requirit q̄ dei uerbum sit conceptū conceptione humana: non.n. scōm nature ordinem hō nascit nisi prius cōcipiatur: si āt nā humana assumēda prius ī qualicūq; statu fuisset q̄ uerbo uniretur: illa conceptio uerbo dei attribui nō posset: vt diceretur conceptū conceptione humana: oportuit igitur q̄ ab ipso conceptiōis p̄icipio uerbum dei humane nature uniretur. Rursū in generatione hūana uirt⁹ actiua agit ad cōplementū humane nature in aliquo determinato idiuiduo: si āt uerbum dei non a p̄incipio cōceptionis humanam nām assūpsisset: uirtus actiua ī generatione ante vnionē suā actionē ordinasset ad aliq̄ō idiuiduū humane nature: q̄ō est hypostasis uel psona hūana: p⁹ unionem āt ordinasset totā generationem ad aliā hypostasim uel personam. s. dei uerbum: q̄ō nascebatur in humana nā: sic igitur nō fuisset vna numero generatio utpote ad duas personas ordinata: nec fuisset uniformis fm totū: q̄ō a nāe ordinē vī alienum: non igitur fuit cōueniēs q̄ uerbū dei p⁹ conceptionē humanā nām assumeret: sed simul ī ipsa cōceptione. Itē hoc vī generationis humane ordo requirere: vt qui concipitur ipse idē nascatur: ⁊ non alius: cū cōceptio ad natiuitatē ordinetur: vñ si filius dei natus est natiuitate humana: oz ēt q̄ filius dei sit conceptione hūana conceptus: ⁊ non purus hō.

¶ Q̄ natura humana assumpta a uerbo ī ipsa ꝓceptione fuit pfecta quantuz ad aiam ⁊ corpus. XLIIII.

VLterius autez ex hoc manifestum ē q̄ ī ipso conceptionis p̄incipio aia rōnalis corpori fuit unita: verbum.n. dei mediante aia rōnali corp⁹ assūpsit: corpus.n. hois non magis assūptibile est a deo q̄ alia corpora nisi ꝓpter aiam rōnalez: nō igitur uerbuz dei assūpsit corpus absq; aia rōnali: cū igitur uerbum dei assumpserit corpus ab ipso conceptionis p̄incipio: oportuit q̄ in ipso cōceptionis p̄incipio aia rōnalis corpori uniretur. Itez posito eo q̄ō est posterius in generatione nec̄e est ⁊ id quod ē prius fm generationis ordinez poni: posterius āt ī generatione est id q̄ō est perfectissimum: perfectissimum āt ē ipsū idiuiduuz generatū q̄ō in generatione hūana ē hypostasis uel persona: ad cuius cōstitutionē ordinātur ⁊ aia ⁊ corpus: posita igitur personalitate hois generati necesse est quidē existere ⁊ corpus et aiam rōnalem: psonalitas āt hois xp̄i nō ē alia q̄ psonalitas uerbi dei: verbū āt dei ī ipsa ꝓceptione uniuit sibi corpus humanū: fuit igitur ibi psonalitas illa⁹ hois: ergo oportuit q̄ et aia rōnalis adesset. Incōueniens ēt fuisset ut uerbū q̄ō est fons ⁊ origo oium perfectionū et formarū alicui rei informi et nondū perfectionem nature hūti uniretur: quicquid autem sit corpus cum ante animationē est informe: ⁊ nōdum perfectionem nature hūs: nō igitur fuit cōueniens ut uerbū dei uniretur corpi nondū aiato ⁊ sic a p̄icipio cōceptionis oportuit aiam illā corpori uniri. Ex hoc ēt apparet q̄ corpus illud assūptū a p̄icipio ꝓceptionis fuit formatū: qz nihil informe dei vbū assumere debuit. Sil̄ āt aia req̄rit ꝓpriam materiā sicut ⁊ quelibet alia forma naturalis: est āt ꝓpria materia aīe corpus organizatuz est.n. aia endelechia corpis organici phīsici potētia uitā hñtis: si igit aia a p̄incipio ꝓceptiōis corpori sit unita ut oñsum ē: nec̄ium fuit ut corpus a p̄incipio cōceptionis organizatū ⁊ formatū ēet. Et ēt q̄ organizatio corporis ordine generationis p̄cedit aie rōnalis introductionē. vñ posito posteriori nec̄e fuit ⁊ ponere pus: cremētuz āt q̄titatis usq; ad debitā mēsurā nihil ꝓhibet sequi corpis aiationē: sic igit circa ꝓceptionē hois assūpti setiē dū ē q̄ in ipso ꝓceptionis p̄incipio fuit corp⁹ organizatū et formatū: sz nōdū hñs debitā quātitatē.

¶ Q̄ xp̄m decuit nasci ex virgine. XLV.

DEr. hoc aūt patet q̄ nec̄e fuit hominē illū ex v̄gine mē nasci absq; nāli semie. Semē.n. viri req̄ritur in generatiōe hūana tanq̄ p̄incipiū actiuū ꝓpter uirtutē actiuā: q̄ in ipso ē: sz uirt⁹ actiua in generatiōe corpis xp̄i non potuit esse nālis fz prēdca: qz uirt⁹ nālis nō subito pficit totā corpis formationē: sz ad hoc indiget tp̄e: corp⁹ āt xp̄i ī ipso p̄incipio sue ꝓceptionis fuit formatū ⁊ organizatū vt oñsū ē: relinq̄t igitur q̄ generatio xp̄i hūana fuit absq; nāli semie. Itē semē maris ī generatione aialis cuiuscūq; trahit ad se māz qua mī mistrat q̄i uirt⁹ q̄ ē i semie maris itēdat sui ipsi⁹ cōplementū

vt finē totī generatiōis: vñ ⁊ cōpleta generatiōe ipsū semen imutatū ⁊ completū est ꝓles q̄ nascit: sed i generatione humana xp̄i fuit ultimus generationis terminus unio ad personā diuinā: nō āt aliqua ꝑsona seu hypostasis hūana ꝓstituēda: ut ex dictis pz: non igitur i hac generatiōe potuit eē actiuū p̄ncipiū semen uiri sed sola uirtus diuina: vt sicut semen uiri in generatiōe cōi hoiuz in suā substantiā trahit mām a mīe ministratā: ita eādē mām i generatione xp̄i uerbū dei ad suā unionez assūpsit. Silr āt manifestū ē q̄ cōueniens erat: ut in ipsa generatione hūana uerbi dei aliqua ꝓpri etas sp̄ualis generatiōis uerbi reduceret: verbum āt fm q̄ a dicente ꝓgreditur siue interi⁹ cōceptū siue exterius platum corruptionē dicēti nō affert sed magis pfectiōis plenitudo p uerbū attēdit in dicēte: ꝓueniens igitur fuit: vt sic v̄bū dei fm hūanam generationē ꝓciperet ⁊ nasceret: vt mīis integritas nō corrūpēt. Cū hoc ēt manifestū est q̄ uerbum dei quo oia constituta sunt ⁊ quo oia in sua integritate ꝓseruant: sic nasci decuit ut p oia mīis integritatē seruaret: ꝓueniens igit fuit hāc generationē fuisse ex uirgine. Neq; tn̄ hic generationis modus v̄e et nāli hūanitati xp̄i derogat: lz alr q̄ alij hoies generar⁹ sit: manifestū ē āt cū uirtus diuina infinita sit: vt supra ꝓbatum ē: ⁊ per eā oēs cāe uirtutē ꝓducendi effectū sortiātur: q̄cunq; effectus p quācunq; cāz ꝓducitur: p̄t p deū absq; illi⁹ cāe āminiculo ꝓduci eiusdē spei ⁊ nāe: sic igit virt⁹ nālis q̄ est in hūano semie ꝓducit hoiem uerū: sp̄em ⁊ humanā naturā hūtem: ita uirt⁹ diuina q̄ talē uirtutē semini ōdit absq; h⁹mōi v̄tute p̄t effectum illi⁹ uirtut⁹ ꝓducere ꝓstituendo uez hominē sp̄em ⁊ naturā huamanā hūtem. Si v̄o aliquis dicat: q̄ cū hō nālr generat⁹ hēat corp⁹ nālr ꝓstitutum ex semie maris: ⁊ eo q̄ femina subministrat q̄cd sit illud: corpus xp̄i nō fuit eiusdē nature cū nīo: si non ē ex maris semie generatū. Ad hoc manifesta rnsio ē fm Aug. pōnez dicētis q̄ semen maris nō intrat mālr in ꝓstitutionē cōcepti: sz est solū actiuū p̄ncipium: mā v̄o corpis tota ministrat a mīe: ⁊ sic q̄tū ad māz corp⁹ xp̄i ñ differt a corpe nīo: nā ēt corpa nāa mālr ꝓstituta sūt: ex eo q̄ est sumptū ex mīe. Si v̄o aliq̄s p̄dcte positioni Aug. repugnet: adhuc p̄dicta obiectio efficaciaz nō hz: silitudo. n. aliquoz aut dissilitudo i mā nō attendit fm statū māe in p̄ncipio generatiōis sed scōm cōditionē matie iā p̄parate ꝓut est i termino generationis: nō. n. differt scōm māz aer ex ĕra uel ex aq̄ generat⁹: q; lz aq̄ et terra in p̄ncipio generationis dīntia sint: tn̄ p actionē generātis ad vnā disp̄onem reducūtur: sic igē dina v̄tute mā q̄ solū ex muliere sumit: p̄t reduci i fine generationis ad eandē dispositionē quam hz mā: si sumat sil ex mare ⁊ femia: vñ non erit aliqua dissilitudo ꝓpter diuersitatē materie iter corp⁹ xp̄i: q̄ dina virtute formatum ē ex mā a sola mīe assūpta: et corpa nīa q̄ v̄tute nature formātur ex mā ēt si ab vtroq; parente assumatur: manifestū est. n. q⁹ p⁹ differt a mā q̄ ex uiro et muliere sil assumitur: limus terre de quo deus p̄mū hoiez formauit: quē vtiq; constat fuisse uez hoiem ⁊ nobis per oia similē q⁹ mā sūpta solum ex femina ex q̄ corp⁹ xp̄i formatum ē. vñ natiuitas xp̄i ex v̄gine nihil derogat v̄itati hūanitati ipsius nec silitudini eius ad nos: lz. n. v̄tus nālis requirat determinataz mām ad determinatū effectum ex ea ꝓducendū: v⁹ tn̄ dina q̄ p̄t ex nihilo cuncta ꝓducere in agēdo ad mām determinatā nō coartat. Silr ēt nec p hoc aliquid decpit dignitati matris xp̄i: q⁹ uirgo cōcepit ⁊ pepit: q̄n uera ⁊ nālis mr filij dei dicatur uirtute. n. dina faciente mām nālem ad generationē corpis xp̄i ministrauit: q̄d solum ex pte mīis requiritur: ea uero que in alīs mīibus ad corruptionē v̄ginitatis faciunt: nō ordinātur ad id q̄d mīis ē: sed solum ad id q̄d p̄tis est: vt semen maris ad locum generationis perueniat.

Q. xp̄s natus est de sp̄u sancto. XLVI.

QManuis autē ois dina operatio qua aliquid in creaturis agit: sit toti trinitati cōis: vt ex supra hītis oñsum est: formatio tn̄ corpis xp̄i q̄ dina virtute pfecta est ꝓueniēter sp̄ui scō attribuitur lz sit toti trinitati cōis: hoc. n. cōgruere v⁹ incarnatiōi verbi: nā sicut verbū nīm in mēte conceptū inuisibile ē: exterius āt voce ꝓlatum sēsibile fit: ita uerbū dei scōm generationē eternā in corde p̄tis inuisibiliter existit: p incarnationē āt nobis sēsibile fcz ē: vñ uerbi dei icarnatio est sicut vocal⁹ uerbi nīi expressio: expressio āt uocalis uerbi nostri fit per sp̄m nīm per quē uox uerbi nostri formatur: conueniēter igitur ⁊ p sp̄m filij dei eius carnis formatio dr̄ fca. Cōuenit ēt hoc et generatiōi hūane: virtus. n. actiua que ē i semie hūano ad se trahēs mām q̄ fuerit a matre p sp̄z operatur: fundat. n. h⁹ modi v̄tus in sp̄u ꝓpter cuius continentiam semē spumosū oz esse ⁊ albuz: uerbū igitur dei sibi carnē assumens ex v̄gine cōuenienter hoc p sp̄m scm dz carnem assumēdo formare. Cōuenit ēt hoc ad insinuandā cām ad icarnationem uerbi mouentē: q̄ quidē nulla alia esse potuit nisi amor dei ad hoiez cuius naturā sibi uoluit i unitate ꝑsone copulare: ī dinis āt sp̄s scūs est qui ꝓcedit ut amor: vt supra dcm est: conueniēs igitur fuit: ut icarnationis opus sp̄ui scō attribuatur. Solet ēt in sacra scriptura oīs gīa sp̄ui scō attribui: q⁹ q̄d grat⁹ dat ex amore donātis v⁹ esse collatuz: nulla āt maior ē gīa hōi collata: q̄ q⁹ deo in persona uniretur: cō

uenīēter igitur hoc opus ſpui ſco applopriatur.

¶ Q xp̄us non ſit filius ſpus ſancti ſe cundum carnem. XLVII.

QUamuis ãt chri ſtus de ſpu ſco ⁊ uirgine ꝯceptus di catur: non põt tñ dici ſpe ſcus pater xp̄i ſcom generationem humanã: ſicut uirgo dici tur mater eius: ꝓduxit ãt ſpe ſcus non humanaz nãm i xp̄o ex ſua ſubſtantia: ſed ſola ſua uirtute operatuſ eſt ad eius ꝓductionẽ: non igitur põt di ci ſpe ſcus p̄ xp̄i ſcom humanã generationẽ: eſſz ẽt iductiuũ in errorem: ſi xp̄e ſpus ſancti filius di ceretur: manifeſtũ ẽ. n. ꝙ uerbũ dei ꝑm hoc hz pet ſonam diſtictam: ꝙ eſt filius dei põe: ſi igitur ꝑm humanã nãm ſpe ſcti filius diceretur: daretur in telligi ꝙ xp̄e eſſet duo filij. nã uerbũ dei ſpe ſcti fi lius eſſe non põt: ⁊ ſic cũ filiationis nomẽ ad ꝑſo nã pineat non ad nãz: ſequeret ꝙ i xp̄o eſſẽt due perſone: qõ eſt a fide catholica alienum: iconueni ens. n. eſſet ut auctozitas patris ⁊ nomẽ ad perſo nã aliam tranſferretur: quod contingit: ſi ſpe ſãc tus pater xp̄i diceretur.

¶ Q nõ ſit dicendũ xp̄m cẽ creaturã. XLVIII.

VLterius ẽt mani feſtũ ẽ ꝙ ꝙuis humana nã a uerbo aſſũpta ſit aliqua creatura nõ tñ po teſt ſimplr enunciari xp̄z eſſe creaturã. ¶ creari. n. eſt fieri qõdam. ¶ cum ãt fieri termietur ad eẽ ſim pliciter: eius eſt fieri qõ hz eſſe ſubſiſtens: ⁊ hmõ di eſt i diuiduum cõpletũ in genere ſubſtãtie: qõ q dem i nã intellectuali dr ꝑſona aut ẽt hypoſtaſis: formе uero ⁊ accidẽtia ⁊ ẽt ptes non dicũtur fieri niſi ꝑm quid: cũ et eſſe non hẽant in ſe ſubſiſtens: ſed ſubſiſtãt i alio: vñ cum aliqs ſit albus non dr fieri ſimplr ſed ꝑm quid: in xp̄o ãt nõ ẽ alia hypo ſtaſis uel perſona niſi uerbi dei: q̃ eſt increata: ut ex premiſſis manifeſtũ ẽ: non igit ſimplr põt enũ ciari ꝙ xp̄s ſit creatura: lz cũ additiõe põt hoc di ci: vt dicatur creatura ꝑm ꝙ hõ uel ꝑm humanã nãm. ¶ lz ãt de ſubiecto qõ eſt idiuiduum i genere ſubſtãtie nõ ſimplr dicatur fieri qõ eſt ꝓpriuz eꝰ ꝓpter accidẽtia uel ptes ſed ſolũ ſcom qd: tñ ſim pliciť predicãť de ſubiecto q̃cunqz ꝓſequũť nãliter ad accñtia uel ad ptes ſcom ꝓpriã rõnem: dr eim ſimplr hõ cẽ uidens: qz hoc cõſequiť ad oculũ: et quidẽ criſpus ꝓpter capillos: ⁊ uiſibilis ꝓpter co lorẽ: ſic igitur et ea que cõſequũtur ꝓprie ad hũa nã nãm: ſimplr pñt enunciari de xp̄o: ſicut ꝙ eſt hõ ꝙ ẽ uiſibilis ꝙ ambulauit et oĩa hmõi: ꝙ aũt eſt ꝑſone ꝓprium de xp̄o ñ enũciatur rõne hũane nãe: niſi cũ aliq̃ additiõe exp̄ſſa vl ſubintellecta.

Solutio rationum contra icarnationẽ ſu perius poſitarum. XLIX.

IIs igitur habitis ea que ꝫ icarnatiõis fidem ſupra poſi ta ſunt: facile ſoluũtur. ¶ ñſum eſt. n. icarnationẽ uerbi non ſic eſſe intelligendã: ꝙ uer bũ ſit in carnẽ cõuerſum aut ſit corpori unitũ ut forma: vñ non ẽ ꝓñs ex hoc ꝙ uerbũ eſt icarnatũ: ꝙ uere deus ſit corpus uel uirtus i corpe: vt ꝓma rõ ꝓcedebat. ¶ ſilr ẽt nõ ſequitur ꝙ uerbũ ſit ſub ſtãtialiter mutatũ: ꝓ hoc ꝙ nãm humanã aſſũp ſit: nulla. n. mutatio in ipſo uerbo dei facta ẽ ſz ſo lũ i hũana nã q̃ eſt a uerbo aſſumpta: ꝑm quam cõpetit uerbo et generatũ eẽ tꝑaliter et natũ: non ãt ꝑm ſeipſũ. ¶ qõ ẽt tertio ꝓponitur: nccĩta tem non hz: hypoſtaſis. n. nõ extẽditur extra termios illius nãe: ex q̃ ſubſiſtentiã hz: nõ ãt uerbũ dei ſub ſiſtentiã hz ex nã hũana ſed magis nãm hũanaz ad ſuaz ſubſiſtentiã uel ꝑſonalitatẽ trahit: nõ. n. per illã: ſed i illa ſubſiſtit: vñ nihil ꝓhibet uerbuz dei eẽ vbiq̃: lz hũana nã a uerbo dei aſſũpta ubi q̃ non ſit. ¶ Ex hoc ẽt ſoluitur quartũ: cuiuſlibet n. rei ſubſiſtentis oz eſſe unã nãm tñ: ꝓ quaz ſim pliciter eẽ hẽat: ⁊ ſic uerbũ dei ꝓ ſolã naturã diui nã ſimplr eſſe hz: non ãt ꝓ humanã naturã: ſed ꝓ eã hz ꝙ ſit hoc. ſ. ꝙ ſit hõ. ¶ Quintum ẽt ſoluiẽ ꝓ hoc idẽ. ipoſſibile ẽ. n. ꝙ nã ꝓ quam uerbũ ſub ſiſtit: ſit aliud q̃ ipſa ꝑſona uerbi: ſubſiſtit ãt per naturã dinam non ãt ꝓ naturã humanã: ſed eam ad ſuã ſubſiſtentiã trahit ut i ea ſubſiſtat: vt dẽtz eſt: vñ non oz ꝙ natura humana ſit idez ꝙ perſo na uerbi. ¶ Hinc etiam excluditur id quod ſexto obj̃ciebatur: hypoſtaſis enim eſt minus ſimplex vel re uel intellectu q̃ natura per quam conſtitui tur in eſſe: re quidem: cum hypoſtaſis non ſit ſua natura: intellectu autez ſolo in illis in quibus idẽ eſt hypoſtaſis et natura: hypoſtaſis autem uerbi non conſtituitur ſimpliciter per humanam natu ram: vt per eam ſit: ſed per eam ſolum habet uer bũ ꝙ ſit hõ: non igitur oz ꝙ natura hũana ſit ſim plicioꝛ q̃ uerbũ in q̃tum eſt uerbum: ſed ſolum i q̃tum uerbũ ẽ hic hõ. ¶ Ex quo ẽt ꝑz ſolutio ad id qõ ſeptio obj̃ciť: nõ. n. oz ꝙ hypoſtaſis dei uer bi ſimplr ſit cõſtituta ꝓ mãm ſignatã ſed ſolum i q̃tum eſt hic hõ: ſic. n. ſolũ per humanã naturaz conſtituitur ut dictum eſt. ¶ Q autem anima hũa na ⁊ corpus in xp̄o ad perſonalitatem uerbi tra huntur non conſtituentia aliquam perſonaz pre ter perſonaz uerbi: non pertinet ad minoratiõẽ virtutis: vt octaua rõ ꝓcedebat ſed ad dignitatez maiorem: unumquodq̃ enim melius eſſe habet cum ſuo digniori unitur q̃ cum per ſe exiſtit ſicut aĩa ſenſibilis nobilius eſſe habet in homine q̃ in

alīs aīalibus: i quibus est forma principalis: non tñ in hoīe. Hinc ēt soluitur qō nono obīciebat: i xp̄o. n. uere fuit hec aīa ⁊ hoc corpus: nō tñ ex eis constituta est persona aliqua p̄ter personaz uerbi dei: q̄ sunt ad personalitatē dei uerbi assūpta sicut ⁊ corpus: cum est sine aīa ꝓpriam sp̄em hz: sed cū unitur aīe ab ea sp̄em sortitur. Ex hoc etiam soluitur: qō xp̄o ꝓponebatur: manifestū ē. n. q̄ hic hō qui est xp̄s: substātia quedaz est nō vlīs sed particularis: ⁊ hypostasis quedaz ē: nō tñ alia hypostasis q̄ hypostasis uerbi: q̄ humana nā ab hypostasi uerbi assūpta est ut uerbum subsistat tam i humana nā q̄ in dina: id āt qō in humana nā subsistit est hic hō: unde ipsum uerbuz suppo nitur cum dicit hic hō. Sed si quis eandez obiec tionem ad humanam nām transferat dicens eaz esse substantiam quandā non vlem sed particula rem ⁊ per ꝓnīs hypostasim: manifeste decipitur: nā humana nā ēt in sorte uel plone non est hypo stasis: sed id qō in ea subsistit: hypostasis est: q̄ āt substantia sit ⁊ particularis non fm illam signifi cationem dī qua hypostasis est particularis sub stantia: substantia. n. scōm phz dī dupl'r. s. de sub iecto in genere substantie: qō dī hypostasis: ⁊ de eo qō quid est qō est nā rei: sed neq̄ partes alicuī substantie sic dicūtur particulares substantie q̄si sint per se subsistentes: sed subsistunt i toto: vnde nec hypostases pñt dici: cū nulla earuz sit substā tia completa: alīs sequeretur q̄ in uno hoīe tot es sent hypostases: quot sunt partes. ¶ Qō uero. xi. oppositum fuit: ex eo soluitur q̄ equiuocatio in ducitur ex diuersa forma signata per nomen: nō āt ex diuersitate suppōnis: non. n. hoc nomen hō equiuoce sumitur: ex eo q̄ qñq̄z supponit p̄o pla tone qñq̄z p̄o sorte: hoc igitur nomen hō de xp̄o ⁊ de alīs hoibus dēm sp eandez formā significat e. nām humanam: vñ uniuoce predicatur de eis: sed suppō tm uariatur in hoc q̄ scōz q̄ ꝓ xp̄o su mitur supponit hypostasim increatam: scōm ue ro q̄ p̄o alīs sumitur: supponit hypostasim cre atam. Neq̄z āt hypostasis uerbi dī esse suppositū humane nāe quasi subīciatur ei ut formalioꝛi: si cut duodecima rō ꝓponebat: hoc. n. esset necessa rium: si hypostasis uerbi per naturā humanam simpl'r cōstitueretur in esse: qō pz esse fl'z: dī. n. hy postasis uerbi humane nāe supponi put eam ad suā subsistentiaz trahit: sicut aliquid trahitur ad alterū nobilius cui unitur. Nō tñ sequitur q̄ hu mana nā accidētaliter uerbo aduenīat: ex hoc q̄ verbū ab eterno p̄eextitit: sicut ultima rō conclu debat: sic. n. uerbum humanā nāz assūpsit: ut ue re sit hō: esse āt hoiem est esse in genere substātie: q̄ igitur ex unione nāe humane hypostasis uerbi hz q̄ sit hō: non aduenit ei accidētaliter: naz acci dentia esse substantiale non conferunt.

¶ Q̄ peccatum originale traducatur a primo parente in posteros. J.

OStensū est igitur ex p̄missis nō esse ipossibile q̄ fides catholica de incarnatione filī dei p̄ dicat: ꝓ̄ns āt est oñdere q̄ conueniens fuit filium dei nām assumpsisse humanam: h' āt conuenien tie rōnem ap'lis assignare vī ex pcō originali: qō i oēs ptransit: dicit. n. Ro. v. Sicut per inobedien tiam unius hoīs peccatores cōstituti sunt multi: ita ⁊ per unius hoīs obedientiā iusti constituētur multi. Sed q̄ pelagiani heretici pcm originale ne gauerūt: oñendū est hoīes cum peccato originā li nasci: ⁊ primo quidem assumendum ē qō dicit Gene. ij. Tulit dñs deus hoīem: ⁊ posuit euz i pa radiso: p̄cepitq̄z ei dicens. Ex oī ligno paradisi co mede: de ligno āt scie boni ⁊ mali ne comedas: in quacūq̄z āt die comederis ex eo: morte morieris: sed q̄ Adā nec eo die quo comedit actu mōtuus est: oꝛ sic intelligi: qō dī morte morieris. n. nccīta ti morti eris addictus: qō quidē frustra diceretur si hō ex īstitutione sue nature nccītatem moriēdi hēret: oꝛ igitur dicere q̄ mors ⁊ necessitas moriē di sit pena hōi ꝓ pcō inflicta: pena āt non infli gitur iuste nisi ꝓ culpa: i q̄buscūq̄z igitur iuenītur hec pena: nccē est ut in eis iueniatur aliqua culpa sed i oī hoīe iuenītur hec pena ēt a p̄cipio sue na tiuitatis: ex tūc. n. nascitur nccītati morti addict'. vñ ⁊ aliq̄ moꝛ p' natiuitatē moriūtur de uᵒ trās lati ad tumultū: g̃ i eis ē aliq̄ō pcm: sz non pcm actuale: q̄ nō hñt pueri usū liberi arbitrij sine q̄ nihil iputatur hoī ad pctm̄ vt ex his que dicta sūt in. ij. li. apparet nccē est igitur dicē q̄ in eis sit pec catū ꝓ originē traductū. Hoc etiaz exp̄resse appa ret ex verbis ap'li Ro. v. Sic per vnū hominez in hūc mūdum pctm̄ intrauit: ⁊ per pctm̄ mors: ita ⁊ in oēs hoīes mors per: in quo oēs pec. Non pōt aūt dici q̄ per vnū hominē in mūduz pctm̄ intra uit per modū imitationis: quia sic peccatū nō per uenisset nisi ad eos qui peccādo p̄mū hoiez imitā tur: ⁊ cuz mors p pctm̄ imūduz itrauerit: nō pue nir et mors nisi ad eos q̄ peccāt in silitudinē p̄mi hoīs peccātis. ¶ Sed ad hoc excludēdū ap'lis sub dit q̄ regnauit mors ab Adā vsq̄z ad Moysē ēt i eos q̄ n̄ peccauerit i silitudinē p̄uaricatiōis Ade ñ g̃ intellexit ap'lus q̄ per vnū hoiez pctm̄ i mūdū in trauerit ꝓ modū imitatōis sz ꝓ modū origis. Pre terea si fz imitatiōez ap'lis loq̄ret ō itroitu pcti in mundum: potius dixisset per diabolum peccatuz intrasse in mundum q̄ per vnum hominem: si cut expresse dicitur Sapientie. ij. Inuidia dia boli mors introiuit in orbem terrarum: imitant autez illum qui sunt ex pte illius. ¶ Ad hec i p̄o

Dauid dicit. Ecce in iniquitatibus ꝓceptus sū: ⁊ i peccatis concepit me mater mea: qō non pōt itelligi de peccato actuali: cū Dauid ex legitimo matrimonio conceptus ⁊ natus dicatur: oꝛ igitur ut hoc ad pcēm originale referatur. ¶ Amꝑ. Job xiiij. dī. Quis pōt facere mundū de imundo ꝓceptum semine: nōne tu qui solus es: ex quo manifeste accipi pōt: q ex imunditia humani seminis aliqua imunditia ad hoiem ex semine conceptū ꝑueniat: qō oꝛ intelligi de imunditia pcēi: ꝑ qua sola hō i iudicium deducitur: ꝓmittitur. n. Et dignum ducis sup huiusce modi aperire oculos tuos: ⁊ adducere eū tecum i iudiciū: sic igitur aliqō pcēm est: qō hō contrahit ab ipsa sui origine: qō originale dī. ¶ Item baptismus ⁊ alia sacra eccle sie sunt quedā remedia contra pcēm: vt infra patebit: exhibetur āt baptismus fm cōez ecclesie cō suetudinez pueris recenter natis: frustra igit exhiberetur: nisi in eis esset aliquod pcēm: non ē āt in eis pcēm actuale: qꝝ carent usu liberi arbitrij: sine quo nullus actus hōi i culpaz iputatur: oꝛ igitur dicere in eis esse pcēm per originem traductum: cū in operibus dei et ecclesie nihil sit uanū et frustra. ¶ Si āt dicatur q baptismus infantibus dat non ut a peccato mundētur: sed ut ad regnuz dei perueniant: quo peruenire nō pōt sine baptismo cum dñs dicat Jo. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū scō: non pōt itroire i regnum dei: hoc vanū ē. Nullus. n. a regno dei excluditur nisi ꝓpter aliquam culpā: finis. n. oīs rōnalis creature ē: vt ad bītudinem perueniat que esse non pōt nisi i regno dei: qō quidem nihil est aliud q ordinata societas eoꝛ qui diuina uisione fruuntur: in qua uera bītudo consistit: vt ꝑz ex his que in tertio sē oñsa: nihil āt a fine suo deficit: nisi ꝓpter aliquod pcēm: si igitur pueri nondū baptizati ad regnum dei peruenire non pñt: oꝛ dicere esse i eis aliquod pcēm. Sic igitur fm catholice fidei traditionem tenendum ē hoies nasci cum peccato originali.

¶ Obiectiones contra peccatū originale. XI.

SUnt āt quedam adhuc que ueritati aduersari uident. Pcēm. n. unius alīs non iputatur ad culpam. Unde Ezechiel. xviij. dicit q filius non portat iniquitatem pīis: ⁊ hꝰ rō est: qꝛ non laudamur neqꝫ uituperamur nisi ex his que i nobis sī: hec āt sunt que nostra uolūtate cōmittimus: non igitur pcēz primi hois toti humano generi imputatur. Si uero quis dicat q uno peccante omnes peccauerunt in ipso: vt apls dicere vī: ⁊ sic uni nō iputatur peccatuz alterius sed suū pcēz: hoc etiā vt vī stare non pōt: qꝛ illi qui ex Adam nati sunt qñ Adam peccauit: i eo nondum erant actu: sed virtute tm̄ sicut i ꝑma origie: peccare āt cū sit agere non cōpetit nisi exñti in actu: non igitur i Adā oēs peccauimus. Si āt ita dicatur nos in Adam peccasse quasi originaliter abeo i nos pcēz proueniat sīl cum natura: hoc etiam ipossibile vī: accidens. n. cum de subiecto ad subiectū nō trāseat: ñ pōt traduci nisi subiectum traducatur: subiectuz āt peccati aīa rōnalis est: que nō traducitur i nos ex ꝑmo parente sed a deo sigillatim creatur i uno quoqꝫ: vt in scō oñsum est: non igitur per originem pcēm ad nos ab Adaz deriuari pōt. ¶ Ad huc si pcēm a ꝑmo parente in alios deriuatur: qꝛ ab eo originem trahūt: cum xp̄us a ꝑmo parente originem duxit: vī q ipse ēt pcēo originali subiectus fuerit quod est alienū a fide. ¶ Pre. quod cō sequitur aliquid fm suam originē naturalem est ei naturale: quod ē alicui naturale non est pcēm i ipso: sicut in talpa non ē pcēm q uisu caret: non igitur per originē a ꝑmo hoie pcēz ad alios potuit deriuari. ¶ Si āt dicatur q pcēm a ꝑmo parē te i posteros deriuatur per originem: non in q̄tū est naturalis: sed in q̄tum est uiciata: hoc ēt vt vī stare non pōt: defectus. n. in opere nature non accidit nisi per defectuz alicuius naturalis p̄incip̄ sicut per corꝛuptionem aliquam que est i semine cāntur monstruosi partus aialium: non est āt dare alicuius naturalis p̄incip̄ corꝛuptionem i humano semine: nō uidetur igitur q aliqō peccatū ex uiciata origine deriuetur in posteros a primo parente. ¶ Item peccata que p̄ueniunt in operibus nature per corꝛuptionem alicuius p̄incip̄ non fiunt semper uel frequenter sed ut in paucioribus: si igitur per uiciatam originem pcēm a primo parente in posteros deriuetur: non deriuatur in omnes sed in aliquos paucos. ¶ Pre. si per viciatam originem aliquis defectus in prole proueniat: eiusdem generis oportet esse illum defectum cum uicio: qui est in origine: quia effectus sunt cō formes suis causis: origo autem siue generatio humana cum sit actus potentie generatiue: que nullo modo participat rationem: non potest habere in se uicium: quod pertineat ad genus culpe: quia in his solis actibus potest esse uirtus uel uicium: qui subduntur aliqualiter ratiōi: vnde nō imputatur homini ad culpam: si propter uiciatā originez nascatur leprosus uel cecus: nullo igitur modo defectus culpabilis p̄euenire pōt a primo parente in posteros per uiciatam originem. ¶ Adhuc nature bonum per peccatum non tollit: vnde etiam in demonibus manent naturalia bona: vt Dionysius dicit: generatio autem est actus nature: nō igitur per peccatuz primi hominis uiciari potuit humane generatiōis origo: ut sic peccatū primi hominis ad posteros deriuaretur. Amꝑ. homo generat sibi similem secundum spēz

in his ergo que non pertinent ad generationem ſpei nō oz filium aſſilari parentibus: pcēm āt nō pōt pertinere ad rōnem ſpei: q; pcēm nō eſt eoz̄ que ſunt ſm nām: ſed magis coz̄uptio naturalis ordinis: non igit̄ oz: q; ex primo hoie peccante alij peccatores naſcāt̄ur. ¶ Pre. filij magis ſimi lātur proximis parētibus q; remotis: contigit āt qñq; q; proximi parentes ſūt ſine pcō: z in actu generationis nullum pcēm cōmittit̄ur: non igit̄ ꝓpter pcēm ꝓmi parentis pcōres oēs naſcuntur. Deide ſi peccatum a ꝓmo hoie i alios deriuatū eſt maioris āt uirtutis in agendo ē bonū q; malum: vt ſupra oñſum eſt: multo magis ſatiſfactio Ade z iuſticia eius per eum ad alios tranſiuit. ¶ Ad huc ſi pcēm ꝓmi hois p̄ originem ꝓpagat̄ur i poſteros: pari ēt rōne peccata alioz̄ parētum ad poſteros deueniunt: z ſic ſp posteriores eſſent magis onerati peccatis q; ꝓores: qō p̄cipue ex hoc ſequi neceſſe eſt ſi peccatum tranſit a parente in ꝓlem: z ſatiſfactio tranſire non pōt.

¶ Solutio obiectionum poſitarum. XII.

AD horum igitur ſolutionem ꝓmittendū eſt q; peccati originalis i humano genere ꝓbabiliter quedam ſigna apparent. Cum.n. deus humanoz̄ actuum ſic curā gerat: vt bonis opibus premium z malis penam retribuat: z ut i ſupioz̄ib' ē.oñſuz: ex ipſa pena poſſum' certificari de culpa patitur āt cōiter humanū genus diuerſas penas z corporales z ſpuales: iter corpales potiſſima eſt mors ad quam oēs alie tendunt z ordinantur. ſ. fames ſitis et alia h' modi: inter ſpuales āt eſt potiſſima debilitas rōnis: ex qua contingit q; hō difficulter peruenit ad ueri cognitionem: z de facili labit̄ur i errorem: z appetitus beſtiales oio ſuperare non pōt: ſed multotiēs obnubilatur ab eis. Poſſet tñ aliquis dicere h' modi defectus taz corporales q; ſpuales non eſſe penales ſed naturales defectuſ ex neceſſitate māe ꝓntes: nccē eſt.n. corp' humanum cum ſit ex cōtrarijs cōpoſituz corruptibile eſſe: z ſenſibilem appetitū i ea que ſunt fz ſē ſum delectabilia moueri: que iterdum ſunt cōtraria rōni: z itellectum poſſibilē: cum ſit i potentia ad oia itelligibilia nullum coz̄ū hñs in actu ſz ex ſenſibus natum ea acquirere: difficulter ad ſciam veritatis ptingere: z de facili ꝓpter fantaſmata a vero deuiare. Sed tñ ſi quis recte conſideret ſatis ꝓbabiliter poterit eſtimare dina ꝓuidētia ſup poſita: que ſingulis perfectionibus congrua pfectibilia coaptauit q; deus ſupioꝛem naturam inferioꝛi ad hoc coniunxit: vt ei dñaretur: et ſi qō h' dñū ipedimentum ex defectu nature contingeret: eius ſpali et ſupnaturali bñficio tolleret: vt. ſ. cuz alia rōnalis ſit altioꝛis nature q; corpus: tali ꝓditione credatur corpi eſſe coniuncta: q; in corpe aliquid eſſe non poſſit cōtrarium aie per quā corp' viuit: z ſilr ſi rō in hoie appetitui ſenſuali coniungitur z alijs ſenſitiuis potētijs: q; rō a ſēſitiuis potentijs nō ipediatur: ſed magis eis dñetur. Sic igitur ſcōm doctrinam fidei ponimus hoiem a principio taliter eſſe iſtitutuz: q; q; diu rō hois deo eſſet ſubiecta z inferiores uires ei ſine ipedimento deſeruirent: z corpus ab eis ſubiectione ipediri ñ poſſet p aliquod ipedimentuz corpale: deo z ſua gīa ſupplente qō ad hoc perficiēdū natura min' hēbat: rōne āt auerſa a deo z iferiores uires a rō ne repugnarent: z corpus uite que eſt per aiaz cōtrarias paſſiones ſuſciperet: ſic igitur h' modi defectus q; uis naturales hōi uideantur abſolute cōſiderando humanam naturā ex pte eius qō eſt in ea inferius: tñ conſiderando dinam prouidentiaz z dignitatem ſupioris partis humane nature ſatis ꝓbabiliter ꝓbari pōt h' modi defectus eſſe penales: z ſic colligi pōt humanū gen' peccato aliquo originaliter eſſe iſectum. ¶ His igitur uiſis rndēdum eſt ad ea que i contrarium ſunt obiecta. Nō n. eſt inconueniens q; uno peccante peccatū i oēs dicimus per originem eſſe ꝓpagatum: q; uis unuſ quiſq; ex ꝓprio actu laudat̄ur uel uituperat̄ur vt prima rō procedebat: aliter.n. eſt in his que ſūt vnius indiuidui: aliter in his due ſunt totius nāe ſpei: nā pticipatione ſpei ſunt plures hoies uelut vnus hō: vt Porphirius dicit: peccatuz igitur qō ad aliqō indiuiduum ſiue perſonam hois pinet: alteri nō iputatur ad culpā niſi peccāti: eo q; perſonaliter unus ab alio diuiſus ē. Siqō āt pcēm ē qō ipſā naturā ſpei reſpiciat: non ē incōueniēs q; ex vno ꝓpagetur i alterz: ſic z nā ſpei p unuz alijs cōicatur: cū āt pcēz malum qōdam ſit rōnal' nāe malum qō eſt priuatio boni ſecundū illud bonū qō priuatur: iudicandū ē pcēm aliqō ad nāz cōez vel ad aliquam perſonā ꝓpriam pt̄inere: peccata igitur actualia q; cōiter ab hoibus agūt̄: adimunt aliqō bonū pſone peccantis: puta gīam z ordinē debituz ptium aie: vnde perſonalia ſunt: nec uno peccante alteri imputatur: primum autem peccatum primi hominis non ſolum peccantem deſtituit proprio z perſonali bono .ſ. gīa et debito ordine anime: ſed etiam bono ad naturam communem pertinente: vt enim ſupra dictuz eſt: ſic natura humana fuit inſtituta i ſui primordio q; iferiores uires perfecte rōni ſubijcerentur: ratio deo et anime corpus: deo per gratiaz ſupplente id quod ad hoc deerat per naturam. Huiuſmodi autem beneficium quod a quibuſdaz originalis iuſticia dicitur: ſic primo homini collatum fuit: vt ab eo ſimul cum nā humana ꝓpagaretur in poſteros: rōne āt per peccatum primi hois ſe ſubtrahēte a

subiectione dīna:subsecutuz est q nec iferiores ui res perfecte rōni subūciant nec aie corpus:7 hoc non tm̄ in primo peccante:sed idē defectus cōis p uenit ad posteros:ad quos ēt dēa originalis iusti cia peruentura erat:sic igitur pcēm primi hois a quo oēs alij fm doctrinam fidei sunt deriuati: et personale fuit in q̄tum ipsum primū hoiem pro prio bono priuauit:7 nāle in q̄tum abstulit sibi 7 suis posteris ꝓfiter bñficium collatum tori hūa ne nāe. Sic igitur h̄ modi defectus in alijs ꝓfis ex primo parente ēt in alijs rōnez culpe hz: ꝑ put oēs hoies cōputantur unus hō per participationem nāe cōis:sic.n. iuenitur uoluntarium h̄ mōi pcēz volūtate primi parentis quēadmodū 7 actio ma nus rōnem culpe hz ex uoluntate primi mouētis qō est rō:vt sic estimētur i pcēo nāe diuersi homi nes quasi nāe cōis partes: sicut in pcēo personali diuerse vnius hois partes. Scōz hoc igitur uez ē dicere q uno peccante oēs peccauerunt in ipso: vt apls dicit:scōm q scōa rō ꝓponebat:non q es sent actu in ipso alij hoies sed uirtute sicut in ori ginali principio:nec dicūtur peccasse in eo quasi aliquem actū exercentes:sed in q̄tuz pertinēt ad nām ipsius que per peccatum corrupta est. Nec tm̄ sequitur:si pcēm a primo parente ꝓpagatur i posteros:cum subiectū peccati sit aia rōnalis: q aia rōnalis sit cum semie ꝓpagetur scōm ꝓcessuz tertie rōnis:hoc.n. mō ꝓpagatur hoc pcēm natu re:qō originale dī:sicut 7 ipsa nā spei:que quāuis per aiaz rōnalem perficiatur:nō tm̄ ꝓpagatur cū semine:sed solum corpus ad susceptionē talis aie aptum natū:vt in scōo oīsum ē. Et lz xps a primo parente scōm carnē descenderit:non tm̄ inquinati onē originalis peccati incurrit: vt quarta rō con cludebat:q nām humani corporis solū a primo parente suscepit:virtus āt formatiua corpis eius nō fuit a primo parente deriuata:sed fuit uirtus spūs sancti:vt supra oīsum ē:vñ nām humanaz non ab Adā accepit sicut ab agente lz eā de Adā susceperit sicut de māli principio. Cōsiderandum est ēt q predicti defectus per naturalem originem traducuntur:ex eo q nā destituta est auxilio gr̄e: qō ei fuerat in primo parente collatū ad posteros sil cum nā deriuandum:7 q: hec destitutio ex uo luntario pcēo ꝓcessit:defectus ꝓfis suscipit culpe rōnem:sic igitur defectus h̄ et culpabiles sunt p comparationem ad primum principiū:qō ē pcēz Ade:7 nāles sunt per cōparationem ad nām iam destitutam:vnde 7 apls dicit Ephe.ij. Eram⁹ nā filij ire. Et per hoc soluitur rō quinta. Pz igit fm predicta q uicium originis ex quo pcēz originale cātur:prouenit ex defectu alicuius principij.s. gra tuiti doni:qō nāe humane in sui institutione fuit collatum:qō quidem donum quodāmō fuit nā le non quasi ex principijs nāe cātum:sed q: sic fu it hōi datum:ut sil cū nā ꝓpagaretur: obiectio āt sexta procedebat fm q nāle dī:qō ex principijs nāe cātur. Procedit ēt septima rō per moduz eundē de defectu principij nālis qō pertinet ad na turam spei:qō.n.ex defectu h̄ nālis principij pro uenit:accidit ut i paucioribus:sed defectus originā lis pcēi ꝓuenit ex defectu principij superadditi ꝓn cipio spei:ut dēm ē. Sciendum est ēt q in actu generatiue uirtutis nō pōt esse uicium de genere actualis pcēi:qō ex uoluntate singularis persone dependet.eo q actus generatiue uirtutis nō obe dit rōni uel uoluntati:vt octaua ratio ꝓcedebat: sed uicium originalis culpe que ad nām pertinet nihil ꝓhibet in actu generatiue potentie inueniri cū 7 actus generatiue potētie nāles dicantur. Qō vero nono obūcit:de facili solui pōt fm p̄missa. per pcēm.n.nō tollitur hōi bonū nāe:qō ad spez nāe pertinet:sed bonum nature qō per gr̄am sup additum fuit:potuit per pcēz primi parentis au ferri:vt supra dēm est. Pz ēt ex eisdem de facili solutio ad decimam rōnem:q: cum priuatio 7 de fectus sibi inuicem correspondeant:ea rōne i pec cato originali filij parentibus silant:q ēt donuz a principio nāe prestitū fuisz a parētib⁹ i posteros ꝓ pagatū:q: lz ad rōez spei nō ptinēt:tm̄ ex dīna gr̄a datū fuit primo hōi ut ab eo i totā speciē deriuā dū.similiter peccatū per quod illud bonū priuat i totā speciē deriuatur. Considerandum est etiam q liset aliquis per gratie sacrām̄ta sic ab origina li peccato mūdetur ut ei nō imputetur ad culpā quod est personaliter ipsū a peccato originali libe rari:nō tamē natura totaliter sanatur.et ideo se cūdū actū nature peccatū originale trāsmittitur in posteros.sic igitur in homine generāte inquan tū est persona quedā non est originale peccatū et cōtingit ēt in actu generationis nullum esse actua le peccatum:vt undecima rō proponebat:sed in quantum homo generans est naturale generatio nis principium infectio originalis peccati: quod naturam respicit in eo manet et in actu generati onis ipsius. Sciendum etiam est q peccatum actuale primi hominis in naturam transiuit: qa natura in eo erat beneficio nature prestito adhuc perfecta:sed per peccatum ipsius nature hoc be neficio destituta actus eius simpliciter naturalis fuit. Unde non potuit satisfacere pro tota na tura:neque bonum nature reintegrare per suum actum: sed solum satisfacere aliquatenus potu it pro eo quod ad ipsius personam spectabat: ex quo patet solutio ad duodecimam rationem. Similiter autem et ad decimamtertiam: quia peccata posteriorum parentum inueniunt natu ram destitutam beneficio primitus ipsi nature ꝓ cesso:vnde ex eis non sequitur aliquis defectus q̄ ꝓpagef i posteros sz solū q̄ ꝓsonā peccātis ificiūt

sic igitur non est incōueniens neq; contra rōnem pcēm originale in hoibus esse: ut pelagianorū hereſis cōfundatur: qui pcēm originale negauit.

¶ Rōnes quibus vī probari q̄ non fuit cōueniens deum icarnari. LIII.

QUia uero icarnatiōis fides ab infidelibus stulticia reputatur ſm illud apli. i. Cor. p. Placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes: stultum ät vī aliquid predicare non solum q̄ est ipossibile sed ēt q̄ est idecens: iſistūt infideles ad incarnationis ipugnationem non solum nitentes oñdere esse ipossibile q̄ fides catholica predicat: sed ēt icongruum esse et diuinaz bonitatem non decere: est. n. diuine bonitati conueniens: vt oia suum ordinem teneant: est ät hic ordo rerum: vt deus sit super oia exaltatus: homo ät inter infimas creaturas contineatur: nō igitur decet diuinam maiestatē hūane nature uniri. ¶ Item si conueniens fuit deum hoiez fieri: oportuit hoc esse propter aliquam utilitatem ide prouenientem: sed quecunq; utilitas detur: cum dē ōi potēs sit hāc utilitatē producere: potuit sola sua voluntate: cum igitur unūqōq; fieri conueniat q̄ breuissime pōt: non oportuit q̄ dē ꝓpter hmōi utilitatem humanā naturam sibi uniret. ¶ Adhuc cum deus sit vlis oium cā: ad utilitatem totius uniuersitatis rerum eū precipue intendere oz: sed assumptio humane nature soluz ad utilitatē hoīs pertinet: nō igitur fuit conueniens q̄ si alienā nām deus assumere debuit: q̄ solum naturam humanā assūpserit. ¶ Amp̄. quanto aliquid est alicui magis sile: tāto ei conueniētius unitur: deo ät silior et propiquior est angelica natura q̄ hūana: non igitur cōueniens fuit assumere naturam humanā angelica pretermissa. ¶ Itē id qō ē principium in hoie est itelligentia ueritatis i quo uidetur hōi ipedimentum prestari: si deus humanaz naturā assūpsit: datur. n. ei ex hoc erroris occasio ut cōsentiat his qui posuerunt deum nō esse supoia corpora exaltatū: non igitur hoc ad humane nature utilitatē conueniebat: q̄ deus humanam naturā assumeret. ¶ Itē experimēto dicere possumus q̄ circa icarnationē dei plurimi errores sūt exhorti: vī igitur humane saluti cōueniens nō fuisse q̄ deus icarnaretur. ¶ Adhuc inter oia que deus fecit: istud vī eē maximū: q̄ ipsemet carnem assūpserit: ex maximo ät opere maxima dz expectari utilitas: si igitur incarnatio dei ad salutez hominū ordinatur: vī fuisse conueniens q̄ ipse totū humanū genus saluasset: cū ēt oium hoiuz salus uideatur esse cōpetens utilitas: pro qua tm̄ opus fieri debuisset. ¶ Amp̄. si deus ꝓpter salutez hominum humanā nām assūpsit: vī fuisse conueniens: vt eius diuinitas hoibus per sufficientia indicia manifestaretur: hoc ät non vī contigisse: nam per aliquos alios hoies solo auxilio dine uirtutis absq; unione dei ad coz hāz iueniuntur silia miracula esse facta: vel ēt maiora q̄ fecerit xp̄s: non igitur vī dei icarnatio sufficienter procurata fuisse ad humanā salutē. ¶ Pre. si hoc nēcium fuit humane saluti q̄ deus carnē assumeret: cū a pncipio mundi hoies fuerint: vī q̄ a principio mundi humanā naturam assumere debuit et nō quasi i fine tp̄um: vī. n. oium precedentiū hoiuz salus pretermissa fuisse. ¶ Itē pari rōne usq; ad finez mundi debuisset cū hoibus cōuersari: vt homies sua pñtia erudiret et gubernaret. ¶ Adhuc hoc maxime hoibus utile est: vt future beatitudinis i eis spes fundetur: hāc ät spem magis ex deo incarnato cōcepisset: si et carnem īmortalem et ipassibilem et gliosam assūpsisset: et oibus oñdisset: nō igitur vī fuisse conueniens: q̄ carnem mortalem et ēt infirmā assūpserit. ¶ Amp̄. vī fuisse conueniens ad oñenduz q̄ oia que in mūdo sunt: sint a deo q̄ ipse abundantia rerum mundanarū usus fuisset in diuitijs et i maximis honoribus uiuens: cui? cōtraria de ipso leguntur: videlz q̄ pauperē et abiectam uitā duxit et probrosam mortez sustinuit: non igitur vī esse conueniens: q̄ fides de deo icarnato predicat. ¶ Pre. Ex hoc q̄ ipse abiecta passus ē: eī dinitas maxime fuit occultata: cū tñ hoc maxime nēcium fuerit hoibus: vt eius diuinitatē cognoscerēt si ipse fuit deus icarnatus: non igitur vī quod fides predicat humane saluti conuenire. ¶ Si quis autem dicat q̄ propter obedientiam patris filius dei mortem sustinuit: hoc non uidet rationabile: obedientia eni ipletur per hoc q̄ obediens se conformat voluntati precipientis: uoluntas ät dei patris irrationabilis esse non potest: si igitur non fuit conueniens deum hoiem factum mortez pati: q̄ mors cōtraria esse uidetur diuinitati que uita est: huius rei ratio ex obedientia ad patrem conuenienter assignari nō potest. ¶ Pre. voluntas dei non est ad mortem hominum etiaz peccatorum: sed magis dicitur ad uitam: secūduz illud Ezechi. xviij. Nolo mortem peccatoris: sed ut magis conuertatur ad uitam et uiuat: mlto igitur minus potuit esse voluntas dei patris: vt hō perfectissimus morti subiiceretur. ¶ Amp̄. ipiuz et crudele uidetur inocentem precepto ad mortez iducere et precipue p̄p̄ūs qui morte sūt digni: hō ät xp̄s iesus innocens fuit: ipium igitur fuisset: si p̄cepto dei patris mortem subijsset. ¶ Si uero aliquis dicat hoc necessarium fuisse ꝓpter humilitatem demonstrandam: sicut apostolus uidetur dicere Phil. ij. q̄ christus humiliauit semetipsuz factus obediens usq; ad mortem: nec hec quidez

rō conueniens vī: primum quidē qz i eo commendanda est hūilitas qui hz superiorem: cui subīci possit: qō de deo dici non pōt: non igitur cōueniens fuit dei verbum hūiliari usqz ad mortem. ¶ Itē satis hoies ad humilitatem īformari poterant uerbis diuinis quibus ē fides oīmoda adhibenda z exemplis humanis: nō igitur ad demonstrandū humilitatis exemplū necīum fuit uerbuz dei aut carnem sumere aut mortem subire. ¶ Si quis autem iterū dicat q ppter peccatoz nīoruz purgationē necīum fuit xp̄m mortē subire z alia que uidentur esse abiecta: sicut aplūs dicit: q traditus est propter peccata nostra: z iterū mortuꝰ est ad multoz exhaurienda pcā.: nec hoc vī esse cōueniens: primo quidē qz per solam dei gīaz hoīuz peccata purgantur. ¶ Deide qz si aliqua satisfactio requirebatur: conueniens fuit: vt ille satisfaceret qui peccauit: qz i iusto dei iudicio unusquisqz onus suū dz portare. ¶ Item si conueniens fuit: vt aliquis hoīe puro maior pro hoīe satisfaceret: sufficiens vī fuisse si angelus carne assūpta hꝰmodi satisfactionē īplesset: cum angelus nāliter sit superior hoīe. ¶ Pre. pcēm non expiatur peccato sed magis augetur: si igitur per mortē xp̄i satisfacere debuit: talis debuit eius mors esse in qua nullus peccaret: vt. s. non uiolenta morte sed nāliter moreretur. ¶ Adhuc si pro peccatis hoīum xp̄z mori oportuit: cū frequēter hoīes peccēt: oportuisset eū frequenter mortem subire. ¶ Si ds ād dicat q sp̄aliter propter peccatū originale necīuz fuit xp̄m nasci z pati: qō quidem totaz nām humanaz īfecerat hoīe primo peccante: hoc impossibile vī: si. n. alīq hoīes ad satisfaciendum p peccato originali. sufficientes nō sunt: nec mors xp̄i p peccatis humani generis satisfactoria fuisse vī: qz et ipse fm humanā nām mortuus est non fm dinā. ¶ Pre. si xp̄s p peccatis humani generis sufficiēter satisfecit: iniustū vī quidē esse q hoīes adhuc penas patiantur: quas pro pcō dīna scriptura inductas esse commemorat. ¶ Adhuc si xp̄us sufficienter p peccatis humani generis satisfecit: non essent ultra remedia pro absolutione peccatoruz querenda: queruntur āt ab oībus qui sue salutis curam hñt: non igitur vī sufficienter xp̄z peccata hoīum abstulisse. Hec igitur sunt z silia ex qbus alicui uideri pōt ea que de incarnatione fides catholica predicat dine maiestati et sapientie conuenientia non fuisse.

¶ Qz conueniens fuit deū incarnari. Liiii.

SI quis āt diligenter et pie icarnationis mysteria cōsideret: inueniet tantam sapie profunditatem: q omnez humanam cognitionem excedat: fm illud apli. Qō stultum est dei: sapiētius ē hominibus: vñ fit: vt pie ꝓsideranti sp magis ac magis ammirabiles rōnes hꝰmodi mysteriū manifestentur. ¶ Primum igitur hoc considerandum est q icarnatio dei efficatissimum fuit auxiliū homini ad bītudinem tendēti. Oñsum est. n. tertio q pfecta bītudo hoīs i īmediata dei uisione consistit: posset āt alicui uideri q hō ad hunc statum nunq possit pertingere: q intellectus humanꝰ immediate ipsi diuine essentie uniretur: vt intellectꝰ itelligibili propter īmensam distantiam nārum: z sic circa iquisitionem bītudinis homo tepescēt ipsa desperatione detentus: p hoc āt q deus hūanam nām sibi unire uoluit: in persona euidentissime hoībus demonstratur: q hō per itellectū deo pōt uniri ipsum īmediate uidendo: fuit igitur cōuenientissimum q deus humanam nām assumeret ad spem hoīs i bītudinem subleuandam: vñ post icarnationem xp̄i hoīes ceperunt magis ad celestem bītudinem aspirare: fm q ipse dicit Jo. x. Ego ueni ut uitam hēant: z abundātius habeant. Sil ēt per hoc hōi auferuntur ipedimēta beatitudinem adipiscendi: cum. n. perfecta hoīs beatitudo i sola dei fruitione consistit: vt oñsum est necīum est q quicunqz his que infra deum sunt: inheret: finaliter a uere bītudinis pticipatione i pediatur. ¶ Ad hoc āt hō deduci poterat: q rebus infra deum exīstibus inhereret: vt fini ignotā do sue nature dignitatē: ex hoc. n. cōtingit q quidam considerantes se fm nām corpoream et sensitiauz quam cum alīs animalibus habent communem i rebus corporalibus et delectatiōib' carnis quandam beatitudinem bestialem requirūt. Quidam uero considerantes quarūdam creaturarum excellentiam super homines quantum ad aliqua eorum cultui se astrinxerunt colentes mūdum z partes eius propter magnitudinem: quantitatis et temporis diuturnitatem uel spirituales substantias angelos z demōes propter hoc q homineꝫ excedere inueniuntur tam in īmmortalitate q̄ i acumine intellectus estimantes in his utpote supra se exīstentibus hominis beatitudinem eē querendam. Quanuis āt q̄tū ad aliquas conditiones homo aliquibus creaturis exīstat iferior etiam īfimis creaturis i quibusdam assimiletur tamen secundum ordinem finis nihil homine exīstit altius nisi solus deus: in quo solo perfecta hominis beatitudo consistit: hanc igitur hominis dignitatem q scilicet i īmmediata dei uisione beatificandus sit: conuenientissime deus ostendit per hoc q ipse īmediate naturam humanaz assumpsit: vnde ex incarnatione dei hoc consecutū uidemus q magna ps hoīum cultu angeloz demonū z q̄rūcūq creaturaz p̄missio sp̄tis ēt uolupratib'

carnis ⁊ cotpalibus oibus ad solum deū colēduz se dedicauerunt:i quo solo bītudinis complemē tum expectant:ſm q̄ aplus monet ad collo.iij.c. Que ſursum ſūt querite:vbi xp̄s est i dextera dei ſedens:que ſursū ſunt sapite no que ſuper terrā. Adhuc q̄ bītudo perfecta hois i tali cogniti one dei consistit:que facultatem ois itellectus cre ati excedit:vt i tertio oñsum est:nccium fuit quā dam h⁹modi cognitionis prelibationē i hoie esse qua dirigeretur in illā plenitudinem cognitionis beate:qō quidē fit per fidem:ut i tertio oñsum ē: cognitionem āt qua hō i ultimum finē dirigitur: oz esse certissimam:eo q̄ est principiū oium que oz dinantur i vltimum finē:sicut ⁊ principia nāliē no ta certissima sunt::certissima āt cognitio alicui⁹ esse non pōt:nisi uel illud sit per se notum:sicut p ma demonstrationis principia:uel i ea que per se nota sunt resoluatur:qualiter nobis certissima ē demonstrationis conclusio:id āt qō de deo nobis per fidem tenendū proponitur:non pōt esse hōi per se notum:cū facultatem humani itellectus ex cedat:oportuit igitur hoc homini manifestari p eum cui sit per se notum: ⁊ q̄uis oibus diuinam essentiam uidentibus sit quodāmō per se notuz: tñ ad certissimam cognitionē hñdaz oportuit re ductionē fieri i p̄mum h⁹ cognitionis p̄ncipiuz.s. i deum cui est nāliter per se notum:⁊ a quo oib⁹ inotescit:sicut ⁊ certitudo scie non hētur nisi per resolutionē i p̄ma principia idemonstrabilia:opoꝛ tuit igitur hoiem ad perfectam certitudinem con sequendā de fidei ueritate ab ipso deo istrui hoie facto ut hō ſm modum humanū dinam istructi onem perciperet:⁊ hoc est quod dī Jo. p̄mo. Deum nemo uidit vnq̄:vnigenitus qui est i sinu pa tris ipse enarrauit:⁊ ipse dñs dicit Jo.xviij Ad hoc natus sum i mundū:vt testimoniuz perhibe am ueritati:ꝓpter qō videmus post xp̄i icarnati onē euidentius ⁊ certius hoies i dina cognitione esse istructos ſm illud Isa.xi. Repleta est tra scia dñi. Itē cū bītudo hois perfecta i dina fruitione consistat:opoꝛtuit affectum hois ad desiderium dine fruitionis disponi: sicut videmus hōi bītu dinis desiderium naturaliter iesse:desiderium āt fruitionis alicuius rei ex amoꝛe illius rei cātur:ne cessarium igitur fuit hoiem ad perfectaz bītudi nem tendentē ad amoꝛem dīnum iduci:nihil aūt sic ad amoꝛē alicuius nos inducit:sicut experimē tum illius ad nos:amoꝛ āt dei ad hoies nullo mō efficatius hōi potuit demonstrari q̄ p hoc q̄ hōi vniri uoluit i persona:est.n. ꝓpꝛium amoꝛis uni re amantem cū amato:i q̄tū possibile est: nccius igitur fuit hōi ad beatitudinem perfectā tenden ti:q̄ deus fieret homo Amp̄.cū amicitia in q̄ dam equalitate consistit:ea que multuz iequalia sūt:i amicitia copulari non posse uident:ad hoc igitur q̄ familiarioꝛ amicitia esset iter hoiez ⁊ de um:expediens fuit hōi q̄ deus fieret hō:qꝛ ēt nā liter homo hōi amicus est:vt sic dum uisibili de um cognoscimus i inuisibilium amoꝛē rapiamur. Silr ēt manifestum est q̄ bītudo uirtutis est p̄e miū:oz igitur ad bītudinem tendētes ꝑz virtutē diſponi:ad virtutē āt ⁊ uerbis ⁊ exēplis prouoca mur:exempla āt alicuius ⁊ uerba tanto efficatiuſ ad uirtutem iducunt:q̄tum de eo firmioꝛ bonita tis hētur opinio:de nullo āt hoie puro ifallibilis opio bonitatis hēri poterat:qꝛ ēt sanctissimi viri i aliquibus inueniuntur defecisse:vnde nccium fu it hōi ad hoc q̄ i uirtute firmaretur q̄ a deo hūa nato doctrinam ⁊ exempla uirtutis acciperet: p pter qō ipse dñs dicit Jo.xiij. Exēplū dedi uobis vt quēadmodum ego feci:ita ⁊ uos faciatis Itē sicut uirtutibus hō ad bītudinez disponitur:ita ⁊ peccatis ipeditur:peccatum āt virtuti contrari um ipedimentum affert beatitudini non solū ioꝛ dinationem quandam aie inducens scōm q̄ eam ab ordine debiti finis abducit : sed ēt deum offen dens a quo beatitudinis premiū expectatur:secū dū q̄ deus humanoꝛum actuum curam habet:⁊ peccatū contrarium est charitati dine vt in tertio plenius ostensū est. Et isuper huius offēse homo conscientiā habens per peccatū fiduciaz accedē di ad deum amittit que necessaria est ad beatitu dinem consequendā:necessariuz est igitur huma no generi q̄ peccatis abundat:ut ei remediuz ali quod adhibeatur contra peccata: hoc autem re mediū adhiberi non potest nisi per deum : qui et voluntatem hominis mouere potest in bonum: vt eam ad debitum oꝛdinē reducat:⁊ offensam in se commissam potest remittere:offensa enim non remittitur nisi per eum in quē offensa cōmittit: ad hoc autem q̄ hō a conscientia offense preterite liberetur oporꝛtet q̄ sibi de remissione offense per deum constet: non autem per certitudinē ei cōsta re pōt nisi a deo de hoc certificetur : ꝓueniēs igit fuit ⁊ hūano generi ad beatitudinē consequēdaz expediens q̄ deus fieret hō vt sic ⁊ remissionē pec catoꝛ consequeretur per deum:⁊ huius remissio nis certitudinē per hominez deum: vñ et ipse oñs dicit Matth.ix. Ut autez sciatis q̄ filius hominis p̄tem habet dimittendi pcta ꝛc.⁊ aplus ad Heb. dicit q̄ sanguis xp̄i emundabit ꝓscientias nras ab operibus mortuis ad seruiendum deo viuenti. Ad hec.ex traditione ecclesie docemur totuz humanum genus peccato esse infectum. Dis igitur visis respondendum est ad ea que incontra rium sunt obiecta:non enim est inconueniēs ꝛc. Habet tñ hoc oꝛdo diuine iusticie vt ex superioꝛi bus patet q̄ peccatuz sine satisfactione nō remitt a deo : satisfacē aūt pꝛo peccato totius humani generis nullus homo purus poterat: quia q̄libet

homo purus aliquid minus ē tota generis hūani vniuersitate. oportuit igit ad hoc q̄ hūanū genus a pctō cōi liberaret q̄ aliquis satisfaceret q̄ et hō esset cui satisfactio competeret. ⁊ aliq̄d supra hoi nē vt ei⁹ meritū sufficiēs esset ad satisfaciēdū pro peccato totius humani generis: maiuş autez homine q̄tum ad ordinem beatitudinis nihil ē nisi solus deus. nam angeli lz sint superiores q̄tū ad cōditōem nature: nō tn q̄tū ad ordinem finis: quia eodem beatificant. Necessariū igit fuit hoi ad beatitudinē cōsequēdā q̄ de⁹ hō fieret ad peccatū humani generis tollēdū: ⁊ hoc est qđ Joānes baptista dixit de xpo. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mūdi: ⁊ aplus ad Ro. dicit. Sicut pctm̄ ex vno in oēs in ꝯdēnatōnez. ita gratia ex vno in oēs ad iustificationē. Hec igit sunt ⁊ silia ex q̄bus aliq̄s ꝯcipe pōt nō fuisse incōgruū bonitati diuine deū hoiem fieri sed expedientissimū fuisse humane saluti. Solutio rōnū supra positarū cōtra ꝯuenientiam incarnationis. L. V.

EAl uero qūe contra hoc superius sūt opposita nō difficile est soluere. Nō eni ē contrariū ordini rez deū hoiem fieri vt prima rō ꝓcedebat: q⁊ q̄uis natura diuina i infinitū natura hūanā excedat: tn hō fm ordinē sue nature hz ipm deū ꝑ fine ⁊ nat⁹ ē ei p intellectū vniri: cui⁹ vnioīs exemplū ⁊ documentum q̄dam fuit vnio dei ad hoiem i psona. seruata tn ꝑ pctate vtriusq̄ nate vt nec excellētie diuine natura aliq̄d deperiret: nec hūana natura per exaltatiōnē aliquā extra tminos sue spēi traheret. Cōsiderandū ē ēt q̄ ꝓpter pfectionē ⁊ imobilitatem diuine bonitatis nihil dignitatis deo decedit ex hoc q̄ aliqua creatura quātuncūq̄ ei appropiēt ⁊si hoc creature accrescat: sic enī ipis creaturis suā bonitatē cōicat q̄ ex hoc ipse nullū patit detrimētū. Silr etiaz lz ad oia faciēda dei volūtas sufficiat tn diuina sapia exigit vt reb⁹ singulis fm eoz cōgruentiā ꝓuideat a deo. reb⁹. n. singulis ꝑpas cās cōuenient instituit. vnde lz de⁹ sola sua voluntate efficere potuerit in hūano genere oēs vtilitates q̄s ex dei incarnatione vidim⁹ ꝓuenisse vt scōa ratō ꝓponebat: tn ꝯgruebat humane nate vt hui⁹modi vtilitates inducerent ꝑ deū hoiem factū sic ex iductis rōnib⁹ aliq̄tenus apparere pōt. Ad ttiaz ēt rōnē pz rn̄sio. homo. n. cū sit ꝯstitut⁹ ex spūali ⁊ corporali nata q̄si qdā cōfiniū tenēs vtriusq̄ nature: ad totā creaturā ptinere videt qđ fit p homis salute. nā inferiores create corpales in vsū homis cedere vident ⁊ ei qdam mō esse subiecte: superior aūt creatura spūalis. s. angelica cōe hz cū homine vltimi finis ꝓsecutionē vt ex superioꝝ patz: ⁊ sic cōueniēs videt vt vlis oium cā illā creaturaz in vnitatē persone assumeret in q̄ magis cō cat cū ojb⁹ creaturis. Cōsiderandū ē ēt q̄ solius rationalis nature ē per se agere: creature. n. irrationales magis aguntur naturali impetu q̄ agāt ꝑ seipas. vnde magis sūt in ordine instrumentaliū cārū q̄ se habeant per modū ꝓncipalis agentis: assumptionem aūt talis creature a deo oportuit esse q̄ ꝑ se agere posset tanq̄ agēs ꝓncipale. nā ea q̄ agūt sic instrumēta agūt inq̄tū sūt mota ad agendū. ꝓncipale vero agēs ipsū ꝑ se agit: si quid igit agendū fuit diuinus ꝑ aliq̄ irrōnalē creaturā sufficit fm h⁹modi creature cōditionē q̄ solū moueret a deo: nō aūt q̄ assumeret in psona vt ꝑsamet ageret: q⁊ hoc ei⁹ naturalis ꝯditio nō recipit sz solū ꝯditio rōnalis nature: nō igit fuit ꝯueniēs q̄ de⁹ aliq̄ irrōnalem creaturā assumeret sed rōnalē. s. angelicā vel humanā. Et q̄uis angelica natura q̄tuz ad naturales ꝓprietates inueniat excellātior q̄ humana natura vt q̄rta rō ꝓponebat: tn hūana ꝯgruentius fuit assūpta. ꝓmo qdē q⁊ in hōie pctm̄ expiabile esse pōt eo q⁊ ei⁹ electio nō immobiliter fert in aliq̄d sz a bono pōt puerti in malū ⁊ a malo reduci in bonū: sic ēt in hois rōne cōtingit q̄ q⁊ ex sensibilibus ⁊ ꝑ signa quedā colligit veritatē: viam hz ad vtrunq̄ oppositoꝝ. angelus aūt sic hz immobilez apphensionē: q⁊ ꝑ simplicē intellectū immobiliter cognoscit: ita ēt hz immobilē electionē. vn̄ vel i malu oio nō fert: vel si in malū ferat: immobiliter fert. vnō ei⁹ pctm̄ expiabile esse nō pōt: cū igit ꝓcipua causa videat diuine incarnatiōis ē expiatio peccatorum vt ex scripturis diuinis docemur: congruentius fuit humanam naturam q̄ angelicaz assumi a deo. sc̄o quia assumptio creature a deo est i ꝑsona non in natura vt ex superioribus patet: conuenientius igitur assumpta est hominis natura q̄ angelica: quia in homine aliud est natura ⁊ aliud persona cum sit ex materia ⁊ forma compositus non autem in angelo quia immaterialis est. tertō quia angelus fm ꝓprietatem sue nature ꝓpinquior erat ad deum cognoscendum q̄ homo cui⁹ cognitio a sensu oritur. sufficiebat igitur q̄ angelus a deo intelligibiliter instrueretur de veritate diuina: sed conditio hominis requirebat vt deus sensibiliter hominem de seipso homie instrueret qđ per incarnatōnem est factum: ipsa etiam distātia hominis a deo magis repugnare videbatur fruitioni diuine: ⁊ ideo magis indiguit homo q̄ āgelus assumi a deo ad spem de beatitudine concipiendam: homo etiam cum sit creaturarum terminus quasi omnes alias creaturas naturali generatōnis ordine ꝑsupponens conuenienter primo rerum principio vnitur etiam vt quadam circulatione perfectio rerum concludatur. Ex hoc autez q̄ deus humanam naturaz assumpsit non datur

erroris occasio vt quinta ratio ꝓpōebat. q̄ assū
ptio humanitatis vt supra habitū est facta est in
vnitatē persone nō vnitatem nature ut sic nō o
porteat nos cōsentire his qui posuerunt deū nō
esse super oia exaltatum dicētes deū esse aiaz mō
di vel aliquid huiusmōi. Licet autē circa icarna
tionē dī sint aliqui errores exorti vt. vi. obj̄cieba
tur. tn̄ manifestū est multo plures errores post in
carnatiōem fuisse sublatos. sicut. ex creatiōe rez
a dīna bonitate ꝓcedēte aliqua mala sunt cōsecu
ta quod ꝓpetebat cōdictioni creaturaz que defi
cere possunt. ita ēt nō est mirū si manifestata dīna
veritate sunt aliqui errores exorti ex defectu mē
tium humanaz qui tn̄ errores exercuerūt fideliū
ingenia ad diligentius dīnoz veritatē exquirēdam
z itelligendā. sicut z mala que i creaturis accidūt
ordinat deus ad aliquod bonū. Quāuis āt bonū
omne creatū dīne bonitati compatū exiguum in
ueniat tn̄ quia in rebus creatis nihil pōt esse ma
ius q̄ salus rōnalis creature que cōsistit in fruitio
ne ipsius bonitatis dīne cū ex incarnatiōe dīna ꝓ
secuta sit salus humana: nō parū vtilitatis predi
cta incarnatio attulit mundo vt septia ratio ꝓce
debat. nec oportuit ꝓpter hoc q̄ ex incarnatione
dīna omnes homines saluarent. sed tn̄ illi qui p̄
dicte incarnationi adherērēt p fidē z fidei sacrām
ta. Est siquidē incarnatiōis dīne virtus sufficiens
ad omniū hominū salutē. sed q̄ ñ omnes ex hoc
saluant. ex eoz idispositiōe cōtingit q̄ icarnatōis
fructū i se suscipere nolūt icarnatio deo p fidem
z amorē nō inherēdo. nō. n. erat hominibus sub
trahēda libertas arbitrīi per quā pōt uel inhere
re vel nō inherere deo icarnato ne bonū hominis
coactū esset. z propt hoc absq̄ merito z illauda
bile redderetur. ¶ Predicta ēt dei incarnatio suf
ficiētibus indicijs hominib' manifestata est. divi
nitas. n. nullo mō conuenientius manifestari pōt
q̄ per ea que sunt ꝓpria dei. est autē dei ꝓprium
q̄ nature leges imutare possit supra naturā aliq̄d
operādo cuius ipse est auctor. cōueniētissime igit̄
ꝓbat aliquid esse dīnum p opera que supra leges
nature fiunt. sicut q̄ ceci illuminētur. leprosi mū
dentur. mortui suscitentur. huiusmodi quidem
opera christus effecit. vnde z ipse per hec opera
querētibus. Tu es qui uenturus es an aliuz expe
ctamus: suaz dīnitatē demōstrauit dicēs. Ceci vi
dēt. claudi ambulāt. surdi audiūt. ꝛc̄. Aliū autez
mūdū creare necesse nō erat. nec rō diuine sapien
tie nec rez natura hoc habebat. Si autem dicat
vt octaua ratio ꝓponebat q̄ huiusmodi miracu
la etiam p alios esse facta leguntur. tamen cōsidērā
dum est q̄ multo differentius z diuini' xp̄us effe
cit. nam alij orādo hoc fecisse leguntur. xp̄s autē
imperando quasi ex propria potestate. z nō solū
ipse hoc fecit: sed z alios eadem z maiora faciendi
tribuit potestatē qui ad solā iuocationē nominis
christi huiusmodi miracula facicbāt. z nō soluz
corporalia miracula per christū facta sunt sed ēt
spūalia que sunt multo maiora. s. q̄ p xp̄m z ad
iuocationem nominis eius spiritus sanctus daret
quo accenderentur corda charitatis diuie affectu
z mētes istruerent subito i sciētia dīnoz. z līgue
simpliciū redderēt diserte ad dīnam veritatez ho
minibus ꝓponēdā. huiusmodi autem opa idicia
sunt expressa dīnitatis xp̄i que nullus purus hō
facere potuit. vnde apostolus ad Heb. dicit q̄ sa
lus hominū cū initium accepisset enarrari p do
minū per eos qui audierunt in nos confirmata ē
attestāte deo signis z virtutibus z varijs spūs san
cti distributionibus. Licet autem saluti totius hu
mani generis dei incarnatio necessaria foret. non
tamen oportuit q̄ deus a principio mundi incar
naret ut. ix. obj̄ciebatur. primo quidem quia p
deum incarnatum oportebat hominibus medici
nam afferri contra peccata ut superius habitum
est. Contra peccatum autem alicui cōuenient me
dicina non affertur nisi prius suum defectum re
cognoscat vt sic per humilitatē homo de seipso
nō presumēs iactet spem suam in deum a quo so
lo potest sanari peccatum vt supra habitum est.
poterat autem homo de seipso presumere z q̄tū
ad scientiam z q̄tum ad virtutem. relinquendus
igitur aliquādo fuit sibi vt experiret q̄ ipse sibi ñ
sufficeret ad salutem neq̄ per scientiam naturalē
quia ante tempus legis scripte homo legē nature
transgressus est. neq̄ per virtutē propriam quia
data sibi cognitōe peccati per legem: adhuc ex in
firmitate peccauit. z sic oportuit vt demuz homi
ni neq̄ de scientia neq̄ de virtute presumenti da
retur efficax auxilium contra peccatum per xp̄i
carnationem. s. gratia christi per quam z instrue
retur in dubijs ne in cognitione deficeret. z robo
raretur contra tentationum insultus ne per infir
mitatem deficeret. sic igitur factum est q̄ essent
tres status humani generis. primus āte legem. se
cūdus sub lege. tertius sub gratia. deinde per deū
incarnatum precepta z documēta perfecta homi
nibus dāda erant. requirit autem hec cōditio hu
mane nature q̄ nō statim ad perfectum ducatur
sed manuducatur per imperfecta vt ad perfectio
nem perueniat. quod z in instructiōe puerorum
videmus qui primo de minimis instruūtur. nam
a pricipio perfecta capere non valent. Similiter
etiam si alicui multitudini aliqua inaudita ꝓpo
nerentur z magna: nō statim caperet nisi ad ea af
sueesceret prius per aliqua minora. sic igitur cōue
niēs fuit a pricipio vt humanū genus istrueretur
de his que pertinēt ad suam salutem p aliqua le
uia z miora documēta p p̄iarchas z legē z ꝓphe
tas z tādē in cōsummatione temporum perfecta

doctria xpi ꝓponeret i terris. fm q̄ aplus dic ad Gal' iiij. At vbi venit plenitudo tēporis misit deus filium suum i terris. z ibidē dī q̄ lex pedagog⁹ noster fuit in xpo. sz iā nō sumus sub pedagogo. Simul ēt ꝑsiderādū est ꝙ sicut aduentū magni regis oz aliquos nuncios precedere vt ꝓparentur subditi ad eum reuerentius suscipiēdū ita oportuit aduētū dei i terris multa precedere quib⁹ hōies essent parati ad deū icarnatum suscipiendum. qō quidē factū est dū p precedētia ꝓmissa z docūta hominum mentes dispositе sunt vt facilius ei crederent qui ante prenunciatus erat z desideratius susciperet ꝓpter ꝓiora ꝓmissa. Et sz aduēt⁹ dei icarnati in mūdum esset maxime necessarius humane saluti. tñ nō fuit necessariū q̄ vsq; ad finē mūdi cū hōibus conuersaretur. vt. x. rō ꝓpōebat. hoc. n. derogasset reuerentie quam homines debebant deo incarnato exhibere: dum videntes ipsum carne indutum alīs hominibus similem: nihil de eo vltra alios homines estimassent. sz eo post mira que gessit in terris suam presentiaz hominibus subtrahente magis ipsum reuereri cepерunt. ꝓpter quod ēt suis discipulis plenitudinem spiritus sancti nō dedit q̄diu cum eis ꝑuersatus fuit: quasi p eius absentiā eoꝝ animos ad spiritualia munera magis ꝑparatis. vñ z ipe eis dicebat. Si nō abiero: paraclitus nō veniet ad vos. si autē abiero. mittā eū ad vos. Nō oportuit āt deuz carnē ipassibilē z imortalem suscipere fm q̄. xi. rō ꝓponebat. sed magis passibilem z mortalē. primo quidē quia necessariū erat hominib⁹ q̄ beneficiū icarnationis cognoscerent vt ex hoc ad diuinum amorē inflāmarent. oportuit āt ad veritatem incarnationis manifestandā q̄ carnē similē alīs hominib⁹ sumeret. s. passibilez z mortalem. si. n. impassibilē z imortalē carnē suscepisset: visuz fuisset hominibus qui talē carnē nō nouerāt q̄ aliquod fantasma esset z non veritas carnis. secūdo q; necessariū fuit deuz carnem assumere vt ꝓ peccato humani generis satisfaceret. contingit āt vnū pro alio satisfacere vt i tertio ostensum est. ita tñ q̄ penā ꝓ peccato alteri debitā ipe sibi nō debitā voluntarie assumat. pena āt ꝙsequens humani generis peccatum: est mors z alie passibilitates vite ꝓsentis sicut supra dictū est. vñ z apostolus dic ad Ro. p vnū hominē peccatū i hunc mūdum itrauit z ꝑ peccatū mors. oportuit igit vt carnem passibilez z mortalē deus assumeret absq; peccato vt sic patiendo z moriēdo ꝓ nobis satisfaceret z peccatuz auferret. z hoc est qō apostolus dic ad Ro. q̄ deus misit filiū suuz in similitudinem carnis peccati. i. habētem carnē similem peccatorib⁹. s. passibilem z mortalē. z subdit. vt d: peccato dānarz peccatū in carne. i. vt p penā quam i carne ꝓ peccato nō sustinuit peccatū a nobis auferrz. tertio q; p hoc q̄ carnē passibilē z mortalez habuit efficatius dedit nobis exempla virtutis. passiones carnis fortiter superando z eis virtuose ꝛndo. quarto q; p hoc magis ad spem imortalitatis erigimur q̄ ipe de statu carnis passibilis z mortalis mutatus est i impassibilitatē z imortalitatē carnis. qō ēt de nobis sperare possumus qui carnē gerimus passibilem z mortalē. si vero a principio carnē impassibilē z imortalē assumpsisset: nulla nobis daretur occasio imortalitatem sperandi his qui in seipsis mōtalitatē z corruptibilitatē experiūt. Hoc etiā mediatoris officium requirebat q̄ cum cōmune haberet nobiscum passibilē carnē z mortalē. cuz deo vero virtutem z gloriam: vt auferēs a nobis quod nobiscum cōmune habebat. s. passionem z mortem: ad id nos duceret quod sibi z deo erat cōmune fuit enim mediator ad iungendum nos deo. Similiter etiam non fuit expediens q̄ deus incarnatus vitam in hoc mundo ageret opulētā z honoribus seu dignitatibus sublimem vt. xq̄. ratio concludebat. primo quidez quia ad hoc venerat vt mentes hominum terrenis deditas a terrenis abstraheret z ad diuina eleuaret. vnde opō tuit vt suo exemplo homines in contemptum diuitiarum z aliorum que mundani desiderant traheret z q̄ inopem z priuatam vitam ageret i hoc mundo. secundo quia si diuitijs abundasset z in aliqua maxima dignitate cōstitutus fuisset: id qō diuine gessit magis potentie seculari q̄ virtuti diuinitatis fuisset attributum. vnde efficacissimum argumentum sue diuinitatis fuit q̄ absq; ām̄ini culo potentie secularis totum mundum in melio⁹ commutauit. Unde patet etiam solutio ad id qō xiij. obiciebatur. Non est autem procul hoc a vero q̄ filius dei incarnatus obediens precepto patris mortem sustinuit fm doctrinaz apostoli. preceptum enim dei est ad homines de operibus virtutum. z quanto aliquis perfectius actuz virtutis exequitur: tanto magis deo obedit. inter alias āt virtutes p̄cipua charitas est: ad quaz omnes alie referuntur. Christus igitur dum actuz charitatis perfectissime impleuit: deo maxime obediens fuit nullus enī est actus charitatis perfectior q̄ q̄ homo pro amore alicuius etiam mortem sustineat secundum quod ipsemet dominus dicit. Maiorē charitatem nemo habet q̄ q̄ animam suam ponat quis pro amicis suis. sic igitur inuenitur christus mortem sustinens pro salute hominum z ad gloriam dei patris: deo maxime obediens fuisse actum charitatis perfectum exequendo. nec hoc repugnat diuinitati ipius vt. xiij. ratio procedebat sic enī facta est vnio in persona vt proprietas vtriusq; nature maneret dine. s. z humane vt supra habitum est. z ideo patiente Christo etiam mortem z alia q̄ humanitatis sunt. diuitas ipassibilis

manſit. q̄uis propter vnitatem perſone dicamus
deum paſſum ⁊ mortuum. cuius exemplum aliq̄
liter in nobis apparet. quia moriēte carne anima
remanet immortalis. Sciendum eſt etiam q̄ licz
voluntas dei non ſit ad mortem hominū. vt. xv.
ratio proponebat. eſt tamen ad virtutem p quaz
homo mortē fortiter ſuſtinet ⁊ ex charitate peri
culis mortis ſe obīcit. ⁊ ſic voluntas dei fuit de
morte Chriſti in q̄tū Chriſtus eam ex charitate
ſuſcepit ⁊ fortiter ſuſtinuit. Unde patet q̄ non fu
it impium ⁊ crudele q̄ deus pater Chriſtum mo
ri voluit vt. xvi. ratio concludebat. non enim coe
git inuitum. ſed complacuit ei voluntas qua ex
charitate Chriſtus mortem ſuſcepit. ⁊ hanc etiā
charitatem in eius anima operatus eſt. Similit
etiam non inconuenienter dicitur q̄ propter hu
militatem demonſtrandam Chriſtus mortē cru
cis voluit pati. ⁊ re uera quidem humilitas in de
um non cadit vt. xvij. ratio proponebat. quia vir
tus humilitatis in hoc conſiſtit vt aliquis infra ſu
os terminos a ſe contineat ad ea que ſupra ſe ſūt
non ſe extendens ſed ſuperiori ſe ſubīciat. vnde
patet q̄ deo humilitas conuenire non poteſt qui
ſuperiorem non habet ſed ipſe ſuper omnia exi
ſtit. ſi autem aliquis uel equali uel inferiori ſe ex
humilitate aliquando ſubīciat. hoc eſt quidem
ſm aliquid. cum qui ſimpliciter equalis uel infe
rior eſt ſuperiorem ſe arbitratur. Quāuis igitur
Chriſto ſm diuinam naturam humilitatis uirt⁹
non competat. competit tamen ſibi ſm humanā
naturam ⁊ eius humilitas ex eius diuinitate lau
dabilioz redditur. dignitas enim perſone abīcit
ad laudem humilitatis puta quando pro aliqua
neceſſitate expedit aliquem magnum aliqua infi
ma pati. nulla autem tanta dignitas eſſe poteſt
hominis q̄ q̄ ſit deus. unde hominis dei humili
tas maxime laudabilis inuenitur dum abiecta ſu
ſtinuit que pro ſalute hominum ipſum pati expe
diebat. erant enim homines ꝓpter ſuperbiā mun
dane glorie amatores. ut igitur hominū aios ab
amore mundane glorie ī amorez dine glorie trās
mutaret. uoluit mortem ſuſtinere non qualēcūq;
ſed abiectiſſimā. ſunt enim quidam qui ⁊ſi mor
tem non timeant. abhorrent tamen mortem abie
ctā: ad quā etiam contēnendam dominus homi
nes animauit ſue mortis exemplo. Et licet homi
nes ad humilitatem informari potuerint diuiniſ
ſermonibus inſtructi. ut. xvij. ratio proponebat.
tñ ad agenduz magis ꝓuocāt facta q̄ uerba. ⁊ tā
to efficatius facta mouent quāto certior opio bo
nitatis habeť de eo qui huiuſmodi operať. vnde
licet alioz hominū multa humilitatis exēpla in
uenirent. tñ expedientiſſimuz fuit vt adhuc hoīs
dei ꝓuocarent exemplo quem conſtat errare nō
potuiſſe. ⁊ cuius humilitas tāto eſt mirabilior q̄
to maieſtas ſublimioz. Manifeſtū eſt ēt ex prēdi
ctis q̄ oportuit Chriſtum mortem pati nō ſoluz
vt exemplū preberet mortē cōtēnendi ꝓpter vita
tis amorē. ſed ut etiam alioz peccata purgaret.
quod quidē factū ē dū ipſe qui abſq; peccato erat
mortē peccato debitā pati voluit ut in ſe penam
alīs debitā ꝓ alīs ſatiſfaciendo ſuſciperet. Et q̄
uis ſola dei gratia ſufficiat ad remittēdū peccata
ut. xviij. ratio ꝓponebat. tñ in remiſſione pecca
ti exigitur etiā aliquid ex parte eius cui peccatuz
remittit. ut. ſ. ſatiſfaciat ei quem offendit. ⁊ quia
alij homines ꝓ ſeipſis hoc facere non poterant:
Chriſtus ꝓ omnibus hoc fecit mortem voluntā
riam ex charitate patiendo. Et q̄uis in puniēdo
peccata oporteat illū puniri qui peccauit ut. xx.
ratio ꝓponebat. tamen in ſatiſfaciendo vnus po
teſt alterius penam ferre. quia duz pena ꝓ pecca
to infligitur penſatur eius qui punitur iniquitas
in ſatiſfatōne uero dum quis ad placādum eum
quem offendit uolantarie penam aſſumit. ſatiſfa
cientis charitas ⁊ beniuolentia eſtimatur que ma
xime apparet cum quis pro alio penam aſſumit.
⁊ ideo deus ſatiſfationem vni⁹ pro alio acceptat
ut etiam in tertio libro oſtenſum eſt. Satiſfacere
autem pro toto humano genere ut etiam ſupra
oſtenſum eſt nullus homo purus poterat nec ad
hoc angelus ſufficiebat ut. xxi. ratio procedebat.
angelus enim licet q̄tum ad aliquas proprietates
naturales ſit homine potioz. tamē q̄tum ad bea
titudinis participationem in quam per ſatiſſactio
nem reducendus erat eſt ei equalis. ⁊ itez nō ple
ne reintegraretur hominis dignitas ſi angelo pro
homine ſatiſfacienti obnoxius redderetur. Sciē
dum autem eſt q̄ mors Chriſti virtutē ſatiſfacien
di habuit ex charitate ipſius qua voluntarie mō
tem ſuſtinuit non ex iniquitate occidentium qui
eum occidendo peccauerūt. quia peccatum non
delerur peccato ut. xxij. ratio proponebat. Et q̄
uis mors Chriſti pro peccato ſatiſfactoria fuerit.
non tamen totiens eum mori oportuit quotiens
homines peccant ut. xxiij. ratio cōcludebat. quia
mors Chriſti ſufficiens fuit ad omnium expiāda
peccata. tum propter eximiam charitatem qua
mortem ſuſtinuit. tum ꝓpter dignitatez perſone
ſatiſfacientis que fuit deus ⁊ homo. Manifeſtuz
eſt autem etiam in rebus humanis q̄ quanto per
ſona eſt altioz tanto pena quam ſuſtinet pro ma
ioz computatur ſiue ad humilitatē ⁊ charitatez
patientis ſiue ad culpam inferentis. Ad ſatiſfaciē
dum autez ꝓ peccato totius hūani generis mors
Chriſti ſufficiens fuit. quia q̄uis ſm humanā na
turā ſolum mortuus fuerit vt. xxiij. ratio propo
nebat. tñ ex dignitate perſone patientis que eſt p
ſona filij dei mors eius redditur preciosa. ꝺa vt
ſupra dictum eſt ſicut maioris eſt criminis alicui

psone iferre iuriã q maioris dignitatis existit. ita vtuosius ẽ z ex maiori charitate ꝓcedẽs q maior psona ꝓ alijs se subijciat uolũtarie passioni. quis ãt xps ꝓ pcto originali sua morte sufficienter satisfecerit. nõ ẽ tñ iconueniens q penalitates ex pecca to originali consequentes. remaneãt adhuc. i oib⁹ qui ẽt redẽptionis xpi ptícipes fiũt ut. xxv. ratio ꝓcedebat. hoc. n. ꝓgrueter z utilit factũ ẽ ut pena remaneret ẽt culpa sublata. ꝑmo q̃dẽ ut esset con formitas fideliũ ad xpm sicut mẽbroz ad caput. unde sicut xps ꝑus multas passiones sustinuit z sic ad imortalitatis gloriam pucit. sic decuit ut fi deles eius ꝑus subiacerent passionib⁹ z sic ad im mortalitatẽ pueniret q̃si portãtes i seipsis ysignia passionis xpi ut similitudinẽ glorie eius cõsequerentur. sicut apostolus ad Ro. viij. Hẽdes quidez dei cohẽdes ãt xpi: si tñ ꝓpatimur ut z simul glorificemur. secũdo q: si hoies veniẽtes ad xpm ita ti imortalitatẽ z ipassibilitatẽ cõsequerent: pluꝛes hoies ad xpm accederẽt magis ꝓpt hec corpalia beneficia q̃ ꝓpter spũalia bona. qõ ẽ ꝯ itentionẽ xpi uenientis i mundũ ut hoies ab amore corpo raliũ ad spũalia transferret. tertio q: si accedẽtes ad xpm statim ipassibiles z imortales redderent: hoc q̃dãmodo cõpelleret hoies ad fidẽ xpi susci piendã. z sic meritũ fidei minueret. quãuis ãt suf ficient ꝓ peccatis hũani generis sua morte satisfe cerit ut. xxvi. ratõ ꝓponebat. sunt tñ unicuiq; re media ꝓprie salutis querenda. mors. n. xpi ẽ qua si queda ulis cã salutis sicut peccatũ ꝑmi hois fu it quasi uerisimilis cã dãnationis. oportet autem uniuersalẽ causam applicari ad unũquodq; spẽa liter ut effectũ uniuersalis cãe ptícipat. effectus igit peccati primi parentis peruenit ad unũquẽq; per carnis originẽ. effectus ãt mortis xpi pertingit ad unũquẽq; p spũalem regenerationem per quam homo xpo quodãmodo ꝯiungitur z icorporat. z ideo oportet q unusquisq; querat regenerari p xpm z alia susciperе in quibus uirtus mortis xpi operat. Ex quo pz q efluxꝰ salutis a xpo i hoies non est p nature ꝓpaginem sed per studiuz bone uoluntatis qua homo xpo adheret. z sic quod a xpo unusquisq; consequitur est personale bonũ. unde non deriuatur ad posteros sicut peccatum primi parentis quod cum nature propagine pro ducitur. z inde est q lz parentes sint a peccato ori ginali mundati per xpm. non tamen est incõueni ens q eorum filij cum peccato originali nascant z sacramentis salutis indigeant. ut. xxvij. ratio cõ cludebat. Sic igitur ex premissis aliquatenus pz q ea que circa mysteriũ incarnatiõis fides catho lica ꝓdicat: neq; ipossibilia neq; icõgrua iueniũt.

¶ De necessitate sacramẽtoꝛ. LVI.

QUia uero sicut iã dictũ est mors xpi est q̃si uniuersalis cã humane salutis. uniuersalẽ ãt cau sam oportet applicari ad unũquẽq; effectũ: necessariũ fuit exhiberi hominib⁹ quedam remedia p que eis beneficiũ mortis xpi quodãmodo ꝯiungẽ tur. huiusmodi autem esse dicunt ecclesie sacramẽ ta. huiusmodi autem remedia oportuit cuz aliq̃ bus visibilibus signis tradi. primo quidem quia sicut ceteris rebus ita etiam homini deus ꝓuidet ꝑm eius cõditionem. est ãt talis hominis cõditio q ad spiritualia z itelligibilia capienda naturali ter ꝑ sensibilia ꝺducitur. oportuit igitur spiritua lia remedia hominibus sub signis sensibilib⁹ dari secũdo q: instrumenta oportet esse prime cause ꝓportionata. prima autẽ z verisimilis causa hũa ne salutis est vbũ icarnatum vt ex premissis appa ret. cõgruũ igitur fuit vt remedia quibus vnivsa lis cause virtus pertingit ad homines: illius cause similitudinem haberent ut. s. i eis virtus diuina i uisibiliter operaretur sub visibilibus signis. tertiõ q: homo in peccatum lapsus erat reb⁹ visibilib⁹ indebite inherendo. ne igitur crederetur visibilia ex sui natura mala esse z ꝓpter hoc ei inherẽtes peccasse. per ipsa visibilia congruum fuit q hõi bus remedia salutis adhibe entur vt sic apparẽt ipsa visibilia ex sui natura bona esse uelut a deo creata sed hominibus noxia fieri ꝑm q eis inordi nate inherent. salutifera uero ꝑm q ordinate eis vtuntur. Ex hoc autem excluditur error quoꝛun dam hereticoꝛuz qui omnia huiusmodi visibilia a sacramentis ecclesie volunt esse remouenda. nec mirum. q: ipsi opinantur omnia visibilia ex sui natura mala esse z ex malo actore ꝓducta: quod i secundo libro reprobauimus. Nec est inconueni ens q per res visibiles z corporales spũalis salus ministretur. q: huiusmodi visibilia sunt quasi q̃ dam instrumenta dei incarnati z passi. instrumẽ tum autem non operatur ex virtute sue nature sz ex virtute principalis agẽtis a quo applicatur ad operandum. sic igitur z huiusmodi res visibiles salutem spiritualem operantur non ex ꝓprietate sue nature sed ex institutõne ipsius xpi ex qua vir tutem instrumentalem consequuntur.

¶ De distinctione sacramentoꝛ veteris z noue legis. LVII.

DEinde considerã dum est q cum huiusmodi visibilia sacramenta ex passione xpi efficaciã habeãt z ipsam quodãmodo repꝛesentent. talia ea esse oportet vt congruant saluti facte per xpz.

hoc ãt salus ante xpi icarnationẽ ⁊ mortem erat quidẽ ꝓmissa sed non exhibita: sed v̈bũ icarnatũ ⁊ passum ẽ salutẽ huiusmõi operatũ. sacia igitur q̃ icarnationẽ xpi precesserũt talia esse oportuit vt significarẽt ⁊ quodãmodo repromitterẽt salutẽ. sacrã ãt que xpi passionẽ ꝓsequuntur talia eẽ oportet vt salutem hõibus exhibeant ⁊ non solũ signãdo demonstrent. Per hoc ãt euitat iudeoꝝ opio q̃ credunt sacramenta legalia ꝓpter hoc q̃ a deo sunt ĩstituta ĩ perpetuum esse seruãda. cum deꝰ ñ poeniteat neq; mutet. Fit ãt abs q̃ mutatiõe disponentis uel pnia q̃ diuersa disponat ꝑm congruentiam temporꝝ diuersorꝝ. sicut paterfamilias alia precepta tradit filio paruulo. ⁊ alia iam adulto. sic ⁊ deus cõgruenter alia sacia ⁊ precepta añ incarnationẽ tradit ad significandũ futura alia post icarnationẽ ad exhibendũ pñtia ⁊ remorandũ ꝓterita. Magis ãt irrationabilis est nazareoꝝ ⁊ helonitaꝝ error qui sacia legalia simul cũ euangelio dicebãt esse seruãda. q̃ huiusmodi error quasi cõtraria implicat. dũ.n. seruãt euãgelica sacia pfitentur in carnatõne ⁊ alia xpi mysteria iam esse perfecta. dum autez etiam sacia legalia seruãt ꝓfitent ea esse futura.

De numero sacramentorũ noue legis. LVIII.

QUia uero ut dictũ est remedia spũalis salutis sub signis sensibilib⁹ sunt hominibus tradita. ꝓsequens ẽt fuit ut distinguerent remedia q̃bus puideť spũali vite ꝑm similitudinẽ corporal' In vita aũt corporali duplicem ordinẽ iuenim⁹ sunt enim ꝓpagatores ⁊ ordinatores corporalis vite in algs. ⁊ sunt qui ꝓpagant ⁊ ordinantur ꝑz corporalem vitã. vite autẽ corporali ⁊ naturali tria sunt p se necessaria. ⁊ quartum p accñs. opõtet. n. primo q̃ per generationem seu natiuitatez res aliq̃ vitam accipiat. secũdo q̃ p augmentum ad debitã quãtitatem ⁊ robur puenĩat. tertio ad ꝓseruationem vite p generationem adepte. ⁊ ad augmentum pducte. est necessarium nutrimẽtuz ⁊ hec quidem sunt per se necessaria naturali vite quia sine his vita corporalis pfici non põt. vnde ⁊ anime vegetatiue q̃ est viuendi ꝓncipium tres vires naturales assignantur. s. generatiua augmẽtatiua ⁊ nutritiua. Sed quia ꝓtingit aliquod impedimentuz circa vitã corporalẽ ex quo res viua infirmatur. per accidens necessarium est quartuz quod est sanatio rei viuentis egrote. sic igitur ⁊ ĩ vita spũali primum est spũalis generatio p baptismum. secũdum est spũale augmentũ pducens ad robur perfectũ per sacramentũ confirmationis. tertium est spũale nutrimentũ per eucharistie sacramentum. restat quartũ q̃ est spũal' sanatio q̃ fit vel in aia tm̃ p penitentie sacramentum vel ex aia deriuat ad corpus q̃n fuerit opportunũ p extremã vnctionem. hec igitur pertinent ad eos qui ĩ vita spũali ꝓpagant ⁊ ꝓseruant. ꝓpagatores ãt ⁊ ordinatores corporalis vite ꝑm duo attendunť s. ꝑm originẽ naturalẽ quod ad parentes ptinet. ⁊ ꝑm regimen politicum p quod vita hõis pacifica ꝓseruať. ⁊ hoc pertinet ad reges ⁊ ꝓncipes. sic igitur est ⁊ in spũali vita. sunt. n. quidam ꝓpagatores ⁊ ꝓseruatores spũalis uite ꝑm spũale misterium tm̃ ad quod pertinet ordis sacramentum. ⁊ ꝑm corporalẽ ⁊ spũalem simul quod fit per sacramentum matrimonũ quo vir ⁊ mulier ꝓueniunt ad prolem generandã ⁊ educãdã ad cultũ dĩnũ.

De baptismo. LIX:

SEcundum hoc sigit apparere põt circa sacramenta singula ⁊ effect⁹ ꝓpri⁹ vniuscuiusq; ⁊ materia ꝓuenĩẽ. Et ꝓmo quidẽ circa spũalem generationem que per baptismũ fit. ꝓsideranduz est igitur q̃ generatio rei viuentis est mutatõ quedam de nõ viuente ad uitã. uita autem spũali priuatus est homo in sua origine per peccatum originale ut supra dictum est. ⁊ ad hec quecũq; peccata sunt addita abducũt a uita. oportuit igitur baptismũ qui est spũalis generatio talẽ uirtutem habẽ q̃ etiã peccatũ originale ⁊ oĩa actualia peccata cõmissa tollat. ⁊ quia signũ sacramenti sensibile congruum debet esse ad representãdũ spũalẽ sacĩi effectum. feditatis autẽ ablutio ĩ rebus cõporalibus facilius ⁊ ꝓuenientius fit p aquã. iccirco baptismus ꝓuenienter in aqua confert p vbuz dei sanctificata. Et quia generatio vnius est alterius corruptio. ⁊ quod generat ꝓorem formam amittit ⁊ ꝓprietates ipsam ꝓsequentes: necesse ẽ q̃ p baptismum qui est spũalis generatio non solũ peccata tollant q̃ sunt spũali vite ꝓtraria s; ẽt oẽs peccatorum reatus. ⁊ ꝓpter hoc baptismus nõ solũ a culpa abluit sed etiã ab omni reatu pene absoluit. vnde baptizatis satisfactio non iiungitur p peccatis. Itẽ cum p generationem res formam accquirat: simul acquirit ⁊ operationez consequentem formam ⁊ locũ ei congruẽtẽ. ignis n. mox generatus tendit sursum sicut in propriũ locum. ⁊ ideo cum baptismus sit spũalis generatio. statim baptizati idonei sunt ad spirituales actiones sicut ad susceptionem aliorum sacramẽtorum ⁊ ad alia huiusmodi. ⁊ statim eis debetur locus congruus spũali vite qui est beatitudo eterna. ⁊ propter hoc baptizati si decedant statim in beatitudine recipiũtur. vnde dicitur q̃ baptism⁹

aperit ianuam celi. Considerandum est etiam q̄ vnius rei est m̄ vna generatio. vnde cum baptismus sit spūal' generatio: vnus homo est semel m̄ baptizandus. manifestū est ēt q̄ infectō q̄ p Adā i mundū intrauit semel m̄ hoiem inquinat. vnde ꝛ baptismus qui p̄ eā p̄cipaliter ordinatur itera ri nō debet. Hoc etiam cōe est q̄ ex quo res aliq̄ semel cōsecrata est: q̄ diu manet vlterius cōsecra ri non debet ne consecratio inefficax videatur. vñ cum baptismus sit quedā cōsecratō hōis baptiza ti nō est iterādū baptisma. Per quod excludit er ror donatistaꝝ vel rebaptizantiū.

De confirmatione. LX.

Perfectio autem spūalis roboris i hoc ꝓprie ꝓsistit q̄ hō fidē xp̄i cōfiteri audeat cora qui buscūq; nec ide retrahat ꝑpter cōfusionem ali quā uel terrorē. fortitudo. n. inordinatū timorez repellit. sacramentū igitur quo spūale robur re generato confertur eū quodāmodo istituit p filiō xp̄i ꝑpugnatorē. ꝛ quia pugnantes sub aliq̄ prin cipe eius insignia oferūt: hi qui confirmationis sacramentū suscipiunt signo xp̄i insigniuntur vidlicet signo crucis quo pugnauit ꝛ vicit. Hoc autē signum i fronte suscipiunt i signuz q̄ publice fidē xp̄i confiteri nō erubescant. hec āt signitio fit ex confectōne olei ꝛ balsami que crisma vocat non irratiōabiliter. nā p oleū spūs sancti v̄tus designa tur q̄ ꝛ xp̄us unctus nominat vt sic a xp̄o xp̄iani dicantur quasi sub ip̄o militantes. i balsamo aūt ꝑpter odorem bona fama ostenditur quā necesse est habere eos qui int̄ mūdanos ꝑuersant ad fidē xp̄i publice cōfitendā quasi in campū certaminis de secretis ecclesie finib⁹ ꝑducti. Conuenient etiam hoc sacramentū a solis pontificib⁹ cōferi qui sūt quodāmodo duces exercitus xp̄iani. nam ꝛ apō secularem militiā ad ducē exercitus ꝓtinet ad mi litiā eligendo quosdā ascribere vt sic p hoc sacra mentum suscipiunt ad spūalē militiaz quodāmō videant ascripti. vnde ꝛ eis manus iponit ad desi gnādā derivationē virtutis a xp̄o.

De cucharistia. LXI.

Sicut autem cor poralis uita materiali alimento idi get non solū ad quātitatis augmen tum sed ēt ad nām corporis sustentandā ne ꝑ resolutiones ꝓtinuas dissoluat ꝛ eius v̄tus ōpere at. ita necessarium fuit i spirituali vita spūale ali mentū habere quo regenerati ꝛ i v̄tutib⁹ ꝓficrē tur ꝛ crescant. Et quia spūales effectus sub simili tudine visibiliū fiunt ꝓgruū fuit nobis tradi vt di ctum est. huiusmodi spūale alimentum nobis tra ditur sub ſpetiebus illarum rerum quibus hōies cōius ad corporale alimentum vtunt. huiusmōi autem sunt panis ꝛ vinum. ꝛ ideo sub ſpēbus pa nis ꝛ vini hoc tradit sacramentum. Sed conside rādum est q̄ aliter generans generato coniungit ꝛ aliter nutrimentum nutrito i corporalib⁹ reb⁹ generās. n. nō oportet f̄m substantiā generato cō iungi sed solum f̄m similitudinem ꝛ virtutem. sz alimentum oportet nutrito f̄m substantiā ꝓiūgi. vnde vt corporalibus signis spūales effect⁹ respō deant mysterium uerbi incarnati aliter nobis cō iungit in baptismo qui ē spūalis regeneratō. atq; aliter in hoc eucharistie sacō quod est spūale ali mentū. in baptismo. n. continet verbū incarnatū solū f̄m virtutē. sed in eucharistie sacramēto con fitemur ipsum f̄m substantiā contineri. Et quia complemētum nostre salutis factū est per⁹ passio nem xp̄i ꝛ mortem per quā eius sanguis a carne sepatus est: sepatim nobis tradit sacramētum cō poris eius sub ſpē panis ꝛ sanguis sub ſpē vini vt sic in hoc sacramento passionis dominice memo ria ꝛ representatio habeatur. ꝛ f̄m hoc impletur quod dominus dixit Joā. vi. Caro mea vere ē ci bus: ꝛ sanguis meus vere est potus.

De errore infidelium circa sacramentum eu charistie. LXII.

Sicut autem chri⁹ sto proferente hec verba quidam di scipulo⁹ turbati sunt dicentes. Du rus est hic sermo quis potest eum audire. ita ꝛ cō tra doctrinam ecclesie insurrexerunt heretici vi tatem huius negantes. Dicunt enim in hoc sacra mento non realiter esse corpus ꝛ sanguinem xp̄i sed significatiue tm̄ vt sic itelligatur q̄ xp̄s dixit demonstrato pane: hoc est corpus meum. ac si di ceret: hoc est signū vel figura corporis mei f̄z quē modum ꝛ apostolus dixit. p̄mo Cor. x. Petra āt erat xp̄us idest christi figura. ꝛ ad hūc intellectuz referunt qucquid in scripturis inuenitur similiter dici. Huius autem opinionis occasionē assumūt ex v̄bis domini qui de sui corporis comestione ꝛ sanguinis potatione ut scandalum discipulorum quod ortum fuerat sopiretur. quasi seipsum ex ponens dixit: Verba que ego locutus sum vobis spiritus ꝛ vita sunt. quasi ea que dixerat nō ad lit terā sed f̄m spūalē sensum itelligēda essent. Indu cunt ēt ad dissentiendū ex multis difficultat bus que ad hāc ecclesie doctrinā sequi uident. ꝑpter quas hic sermo xp̄i ꝛ ecclesie durus eis apparet.

Et primo quidem difficile videtur quomodo verum corpus xpi in altare esse incipiat. Aliquid.n incipit esse vbi prius non fuit dupliciter. vel p motū localem vel p cōuersionem alterius in ipsum vt pz in igne qui alicubi esse icipit. vel quia ibi de nouo accenditur. vel quia illuc de nouo apportatur manifestū est autem verum corpus xpi non semp in hoc altari fuisse. confitetur enim ecclesia xpm in suo corpore ascendisse in celum. videt autem i possibile dici q aliquid hic de nouo conuertatur in corpus xpi. nihil enim videtur conuerti in pte existens cum id i quod aliquid conuertitur p huius cōuersionem esse incipiat. manifestum est aūt corp' xpi preextitisse vtpote in utero vginali cōceptum. non igitur videtur esse possibile q i altari de nouo esse incipiat p cuersionem alterius in ipsum. Similiter autem nec p mutationē loci. q omne quod localiter mouet sic incipit esse i vno loco quod desinit esse i alio i quo prius fuit. oportebit igitur dicere q cū xps incipit esse in hoc altari in quo hoc sacim pagitur: desinat esse in celo q ascendēdo puenerat. Amp. nullus motus localis terminatur simul ad duo loca manifestum est aūt hoc sacramētū simul i diuersis altaribus celebrari. nō est ergo possibile q p motū localē corp' xpi ibi esse incipiat. Secunda difficultas ex loco accidit. Non.n. semotim ptes alicuius in diuersis locis ptinent ipo itegro permanente. manifestum ē aūt i hoc sacramento seorsum esse panem t vinuz i locis sepatis. si igitur caro xpi sit sub spetie pānis t sanguis sub spetie vini videt sequi q xps non remaneat integer sz semp cū hoc sacrametum agit eius sanguis a cōpore sepetur. Ad hec. impossibile videt q maius corpus in loco minoris includatur. manifestū est aūt vnum corpus xpi esse maioris quātitatis q̄ panis qui i altari offert. impossibile igitur videt q verum corpus xpi totū t integruz sit vbi videt esse panis. si autem ibi est non totum sed aliqua ps eius. redibit primū inconueniens q semp cum hoc sacim agit corpus xpi p ptes discepat. Amp. impossibile est vnū corpus i pluribus locis existere. manifestum est aūt hoc sacim in pluribus locis celebrari. impossibile igitur videtur q corpus xpi veraciter in hoc sacramento contineatur nisi forte quis dicat q sm aliquam particulā est hic t sz aliam alibi. ad quod iterum sequitur q p celebrationem huiusmodi sacramenti corp' Christi diuidatur in partes cum tamen nec quantitas corporis Christi sufficere videatur ad tot ptículas ex eo diuidendas in quot locis hoc sacramentum peragitur. Tertia difficultas est ex his que in hoc sacramento sensu percipimus. Sentimus enim manifeste t post consecrationem i hoc sacramento omnia accidētia panis t vini. s. colorem: saporem: odorem: figuram: quantitatem: t pondus circa que decipi non possumus. quia sensus circa ꝓpria sensibilia non decipitur. huiusmodi autem accītia in corpore xpi esse non possunt sicut in subiecto. similiter etiam nec in aere adiacenti. quia cum plurima eorum sint accītia naturalia requirunt subiectum determiate nature nō qualis, est natura corporis humani vel aeris. nec etiam possunt per se subsistere: cum accītis cē sit inesse. accidentia autem cū sint forme: indiuidua ri non possunt nisi p subiectuz. vnde remoto subiecto essent forme vniuersales. relinquitur igitur huiusmodi accidentia esse in suis ōterminati subiectis. s. in substantia panis t vini. est ergo ibi substantia panis t vini t non substātia corporis xpi. cum impossibile videatur duo corpora esse simul. Quarta difficultas accidit ex passionib' t actiōibus que apparent in pane t vino post consecratōnem sicut t ante. nam vinum si in magna quantitate sumeretur: calefaceret t inebriaret. panis autem t confortaret t nutriret. vidētur etiam si diu t incaute seruentur. putrefieri. a muribus comedi: comburi etiam possunt t in cinerem redigi. t vaporem. que omnia corpori xpi conuenire nō possunt cum fides ipsum impassibilem predicet. impossibile igitur videtur q corpus xpi in hoc sacramento substantialiter contineatur. ¶ Quinta difficultas videtur spetialiter accidere ex fractione panis que quidem sensibiliter apparet. nec sine subiecto esse potest. absurdum etiaz videtur dicere q illi' fractionis subiectum sit corpus Christi. non igitur videtur ibi esse corpus Christi sed solū substantia panis t vini. Hec igitur t huiusmodi sunt propter que doctrina xpi t ecclesie circa hoc sacramentum dura esse videtur.

¶ Solutio premissarum difficultatum t primo quidē ad conuersionem panis in corpus Christi. LXIII.

Licet autem diuina virtus sublimius t secretius in hoc sacramento operetur q̄ ab homine perquiri possit. ne tamen doctrina ecclesie circa hoc sacramentum infidelibus impossibilis videatur: conanduz est ad hoc q omnis impossibilitas excludatur. Prima igitur occurrit consideratio: per quem modum verum Christi corpus esse sub hoc sacramento incipiat. impossibile autem est q hoc fiat per motum localem corporis Christi. tum quia sequeretur q in celo esse desineret quā documq̄ hoc agitur sacramentum. tum quia nō posset simul hoc sacramentum agi nisi in vno loco. cum vnus motus localis non nisi ad vnuz terminum finiatur. tum etiam quia motus localis

instantaneus esse nō pōt ꝫ tempe idiget. consecratio autem pficitur i vltimo ĩstanti ꝓlationis verboꝝ. reliquitur ergo dicendum ꝙ verum corpus xp̄i esse icipiat in hoc sacramento p hoc ꝙ substātia panis cōuertit̄ in substantiā corpis xp̄i. ⁊ substantia vini i substantiā sanguinis eius. Ex hoc aūt apparet falsam esse opinionē tam eoꝝ qui dicunt substātiam panis simul cū substantia corporis xp̄i in hoc sacramento existere q̄ etiam eoꝝ qui ponunt substantiaꝫ panis in nihilū redigi vel i ptimam mām resolui. ad vtrunqꝫ. n. sequitur ꝙ corpus xp̄i in hoc sacramento esse incipere non possit nisi per motum localem. quod est impossibile vt ostensum est. Preterea si substantia panis simul est i hoc sacramento cum vero corpore xp̄i potius xp̄o dicendum fuit hic est corpus meum q̄ hoc est corpus meum. cum p hic demonstretur substantia que videtur que quidē est substātia panis si in sacramento cum corpore xp̄i remaneat. Similiter impossibile videtur ēt ꝙ substantia panis dio i nihilum redeat. multū. n. de natura corporea primo creata iam in nihilum redigisset ex frequentatione huiusmodi mysteriꝝ. nec est decēs vt in sacramento salutis diuina virtute aliquid i nihilum redigatur. neqꝫ etiam in primam materiam substantiam panis est possibile resolui cum materia prima sine forma esse non possit nisi forte per materiā primam prima elementa corporea itelligantur. i que quidem si substātia panis resolueretur necesse esset hoc ipsum pcipi sensu. cū elementa corporea sensibilia sint. esset ēt ibi localis transmutatio ⁊ corporalis alteratio cōtrarioꝝ que ĩstantanea esse non possunt. Sciendū tamen est ꝙ predicta cōuersio panis i corpus xp̄i alteri⁹ modi est ab omnibus cōuersionibus nālibus. naꝫ i qualibet conuersione naturali manet subiectuꝫ i quo succedūt sibi diuerse forme vel accidentales sicut cum album i nigrum conuertitur. vel substātiales sicut cum aer in ignem. vnde conuersiones formales nominantur sed i couuersione predicta subiectū transit i subiectū ⁊ accidētia manēt. vñ hec conuersio substātialis nominatur. ⁊ quidem qualiter hec accidentia maneat ⁊ quare: posteri⁹ ꝑscrutandum est. nunc autem considerare oportet quō subiectū i subiectum conuertatur. quod quidem natura facere nō pōt. omnis. n. nāe operatio materiam ꝑsupponit p quam subiecta indiuiduatur. vnde natura facere ñ pōt ꝙ hec subiecta fiat illa sicut ꝙ hic digitus fiat ille digitus. sed materia subiecta est illi virtuti dine cum p ipum producatur i esse. vnde dina virtute fieri pōt ꝙ hec i diuidua substantia i illam ꝑexistentē cōuertatur. sicut. n. virtute naturalis agentis cuius operatio se extendit tm̄ ad imutationem forme ⁊ existētia subiecti suppositā hoc totū i illud totum conuertitur fm̄ variationē speciei ⁊ forme vtpote hunc aerem i hunc ignē generatum. ita virtute dina q̄ materiam nō presupponit sed eam ꝓducit ⁊ hec materia conuertit̄ i illam. ⁊ per consequens hoc diuiduum i illud. idiuiduationis. n. principium materia est sicut forma est principiū speciei. Dic autem manifestum est ꝙ in conuersione predicta panis in corpus xp̄i non est aliquod subiectuꝫ cōmune permanens post conuersionem cum transmutatio fiat fm̄ primū subiectum quod est idiuiduationis principium. necesse est tamen id remanere vt verum sit quod dicitur: hoc est corp⁹ meum. que quidē verba sunt huius conuersionis significatiua ⁊ factiua. ⁊ quia substantia panis nō manet nec aliqua prior materia vt ostensum est necesse est dicere ꝙ maneat id quod est ꝓter substantiam panis. huiusmodi autem est accīs panis remanent igitur accidentia panis etiam post conuersionem predictam. Inter accidentia vero quidam ordo considerandus est. naꝫ inter omnia accidentia ꝓpinqui⁹ inheret substantie quantitas dimensiua. deinde qualitates in substantia recipiuntur quantitate mediante sicut color mediante superficie. vnde ⁊ p diuisionem quantitatis p accidens alia accidentia diuiduntur. vlteriꝰ autem qualitates sunt actionum ⁊ passionum principia ⁊ relationum quarundam vt sunt pater ⁊ filius ⁊ dominus ⁊ seruus ⁊ alia huiusmodi. quedam vero relationes immediate ad quantitates sequunt̄ vt maius ⁊ minus. duplum ⁊ dimidium ⁊ similia sic igitur accidentia panis post conuersionem predictam remanere ponendum est vt sola quātitas dimensiua sine subiecto subsistat ⁊ in ipa qualitates fundentur sicut in subiecto. ⁊ per cōsequēs actiones passiones ⁊ relatōnes. Accidit igitur i hac conuersione cōtrarium ei quod i naturalib⁹ mutationibus accidere solet in quibus substātia manet vt mutationis subiectum. accidentia vero variantur. hic aūt ecōuerso accidens manet ⁊ substātia transit. huiusmōi. n. cōuersio nō pōt ꝓprie dici motus sicut a naturali cōsideratur vt subiectū requirit sed est quedā substantialis successio sicut i creatione est successio esse ⁊ nō esse vt in secūdo dictū est. hec igitur est vna ratio quare accīs panis remanere oꝫ vt inueniat aliquod manēs i conuersione predicta. Est autem ⁊ propter aliud necessarium. si enim substantia panis in corpus xp̄i conuerteretur ⁊ panis accidentia transirēt extali conuersione non sequeretur ꝙ corpus xp̄i fꝫ suam substantiam esset vbi prius fuit panis. nulla. n. reliqueretur habitudo corpori xp̄i ad locū predictum. sed cum quantitas dimensiua panis remanet post cōuersionem p quam panis hūc locum sortiebatur substantia panis in corpus christi mutata fit corpus xp̄i sub quantitate dimensi

ua panis. ⁊ per consequēs locus panis quodāmō sortitur mediantibus trī dimensionibus panis. Possunt ⁊ alie rationes assignari ⁊ quantus ad fi dei rationē que de inuisibilibus est. ⁊ eius meritus quod circa hoc sacramentum tāto maius ē quanto inuisibilius agitur corpore xp̄i sub panis accīti bus occultato. ⁊ propter cōmodiorez ⁊ honestio rem vsum vsus sacramenti. esset enim errori sumē tibus ⁊ abhominationi videntibus si corpus xp̄i in sua spē a fidelibus sumeretur. vnde sub spetie panis ⁊ vini quibus hōies comunius vtuntur ad esum ⁊ potum corpus xp̄i proponitur manducā dum ⁊ sanguis potandus.

¶ Solutio eorum que obȳciebantur ex parte loci. LXIIII.

His igitur consi deratis circa modū ꝙuersionis ad a lia soluenda nobis aliquatenus via patet. Dictū est. n. q̄ locus in quo hoc agit sacr̄m attribuit corpori xp̄i ratione dimensionum pāis remanentium post cōuersionem substantie panis in corpus xp̄i. Ex hoc igitur ea que xp̄i sunt neces se est esse i loco predicto fm q̄ exigit rō conuersio nis predicte. cōsiderandū est igit i hoc sacrāmēto aliquid esse ex vi cōuersionis. aliquid aūt ē ex na turali ꝙcomitantia. Ex vi quidem ꝙuersionis est in hoc sacramento illud ad quod directe ꝙuersio terminatur. sicut sub spēbus panis corpus xp̄i in quod substantia panis ꝙuertitur. ut per verba ꝙ secrationis pz cum dicitur. hoc est corpus meus. ⁊ similiter sub spē vini est sanguis xp̄i cum dicit. Hic est calix sanguinis mei. ⁊c. Sed ex naturali ꝙ comitantia sunt ibi omnia alia ad que conuersio non terminatur. sed tamen ei in quod terminat sunt realiter coniuncta. manifestum est enim q̄ ꝙ uersio panis nō terminatur i diuinitate xp̄i neq; in eius animam. sed tamen sub spē panis est ani ma xp̄i ⁊ eius diuinitas propter vnionē vtriusq; ad corpus xp̄i. Si vero in triduo mortis Christi hoc sacramentum celebratum fuisset. non fuisset sub spetie panis anima Christi: quia realiter non erat corpori eius vnita. ⁊ similiter nec sub spetie panis fuisset sanguis nec sub spē vini corpus pro pter sepationem vtriusq; i morte. nūc autez quia corpus xp̄i in sua natura non est sine sanguie sub vtraq; spē continetur corp⁹ ⁊ sanguis. Iz sub spē panis ꝓtinet corpus ex vi ꝙuersionis. sanguis aūt ex naturali ꝙcomitantia. sub spē āt vini ecōuerso ꝑter eadē etiam patet solutio ad id quod obȳcie batur de inequalitate corporis xp̄i ad locum pa nis. substantia enim panis directe ꝙuertitur i sub stantiam corporis xp̄i. dimensiones autem cōpo ris xp̄i sunt in hoc sacramento ex naturali con comitantia nō autem ex vi conuersionis. cum di mensiones panis remaneant. Sic igitur corpus xp̄i nō comparatur ad hunc locum mediantibus dimensionib⁹ ꝓpriis vt eis oporteat adequari lo cum sed mediātibus dimensionibus panis rema nētibus quibus locus adequatur. Inde etiam pz solutio ad id quod obȳciebatur de pluralitate lo corum. corpus enim xp̄i per suas proprias dimē siones i vno trī loco existit. sed mediātibus dime sionibus panis in ipsum transeuntis i tot locis est i quot huiusmodi cōuersio fuerit celebrata nō q̄ dem diuisum per partes sed integrum i vnoquoq; nam quilibet panis cōsecratus i integrum corp⁹ xp̄i conuertitur.

¶ Solutio eorum que obȳciebātur ex parte ac cidentium. LXV.

Sic igitur difficul tate soluta que ex loco accidit: inspi ciēdū est de ea que ex accidēbus re manētib⁹ eē videtur. Nō. n. negari potest accidē tia panis ⁊ vini remanere cū sensus hoc ifallibili ter demōstret neq; his corpus xp̄i aut sanguis af ficitur: quia hoc sine eius alteratiōe esse nō possz nec taliū accīdium capax est. similiter autē ⁊ sub stātia aeris. vnde relinquitur q̄ sint sine subiecto tamen per modum predictum vt. s. sola quātitas dimensiua sine subiecto subsistat. ⁊ ipsa alīs acci dentibus prebeat subiectū. Nec est impossibile q̄ accidens virtute diuina subsistere possit sine sub iecto. Idem enim est iudicandum de productiōe rerum ⁊ de conseruatione earum in esse. diuina autem virtus potest producere effectus quantū cūq; causarum secundarum sine ipsis causis secū dis. sicut potuit formare hominem sine semine ⁊ sanare febrem sine operatione nature. quod acci dit propter infinitatē virtutis eius. ⁊ q̄t oib⁹ cāis secūdis largit vtutē agēdi. vñ ⁊ effect⁹ cāx secun dax ꝙseruare pōt i eē sine cāis secūdis ⁊ hoc mō i hoc sacto accīs cōseruarī esse sublata substātia q̄ ipm ꝙseruabat. quod quidē precipue dici pōt de quātitatibus dimēsiuis q̄s etiā plonici posuerūt per se subsistere propter hoc q̄ fm itellectū sepa rant. manifestū est aūt q̄ plus pōt deus i operan do q̄ intellectus i apprehēdendo. Habet autem ⁊ hoc ꝓprium quātitas dimensiua inter accīntia relīqua q̄ ipsa fm se idiuiduatur. quod ideo est. q̄ positio que est ordo ptium i toto in eius rōne in cluditur. est. n. quantitas positionē hās. vbicūq; autem itelligitur diuersitas ptium eiusdem spēi necesse est intelligi indiuiduationem. nam q̄ sunt vnius spēi nō multiplicant nisi fm indiuiduum.

ꝛ inde est ꝙ nō possunt apprehendi multe albedines nisi fm ꝙ sunt i diuersis subiectis. possunt āt apprehendi multe lince etiam si fm se cōsiderent diuersus enim situs qui per se lince inest ad plurā litatem lincarum sufficiens est. Et qz sola quantitas dimensiua de sui ratione habz. vnde multiplicatio indiuiduoꝝ in eadē specie possit accidere. p̄ma radix huiusmodi multiplicationis ex dimensione esse videtur. quia ꝛ in genere substātie multiplicatio fit fm dimensionem materie que nec intelligi posset nisi fm ꝙ materia sub dimēsionib⁹ consideratur. nam remota quantitate substantia omnis indiuisibilis est vt patet per philosophuz primo phisicoꝝ. Manifestum est autem ꝙ i alijs generibus accidentium multiplicantur idiuidua eiusdem speciei ex parte subiecti. ꝛ sic relinquitur ꝙ cum in huiusmodi sacramento ponamus dimensiones per se subsistere ꝛ alia accidentia in eis sic in subiecto fundari. non oportet nos dicere ꝙ accidentia huiusmodi indiuiduata non sint. remanet enim in ipsis dimensionibus iudiuiduationis radix.

Solutio eorum que obijciebant ex parte actionis ꝛ passionis. LXVI.

His autem cōsideratis que ad quartam difficultatem pertinent consideranda sunt circa que aliquid est quod de facili expediri potest. aliquid quidem est quod maiorem difficultatem p̄tendit. Quod enim in sacramento cedem actiōes appeāt q̄ p⁹ i substātia panis ꝛ vini appebāt puta ꝙ similiter imutēt sēsū sil'r etiā alterent aerem circunstantem vel quodlibet aliud odore aut colore: satis conueniens videtur ex his que posita sunt. Dictum est enim ꝙ in hoc sacramēto remaneant accidentia panis ꝛ vini inter que sunt qualitates sensibiles que sunt huiusmodi actionū p̄ncipia. Rursus circa passiones aliquas puta que fiūt fm alteratiōes huiusmodi accidentiū: non magna etiaz difficultas accidit si premissa supponāt cū. n. p̄missum sit ꝙ alia accētia i dimēsionibus fundant sicut i subiecto per eūdē modū circa huiusmodi subiectū alteratio alioꝝ accidentiū considerari pōt sicut si esset ibi subiecta vtputa si vinū esset calefactū ꝛ ifrigidaret: aut mutaret sapore: aut aliquod huiusmodi. Sed maxima difficultas apparet circa generationē ꝛ corruptionē que in hoc sacō videt accidere. nam si quis in magna quātitate hoc sacīali cibo vteret sustentari possz ꝛ vino ēt iebriari fm illud apostoli. i. Cor. xi. Alius esurit. alius āt ebrius est. que quidē accidē nō possent nisi ex hoc sacō caro ꝛ sanguis generaret nā nutrimētū ꝓuertit i substantia nutriti. q̄uis q̄ dā dicāt hōiem hoc sacīali cibo nō posse nutriri sz solū ꝓfortari ꝛ refocillari sicut cū ad odorē vini ꝓfortat. sz hec quidē ꝓfortatio ad horā accidē pōt. nō aūt sufficit ad sustentandū hominē si diu sine cibo permaneat. experimēto autē de facili inueniret hominē diu sacramentali cibo sustentari posse. Mirandū ēt videt cur negēt hōiem hoc sacramētali cibo posse nutriri. refugiētes hoc sacramētū in carnē ꝛ sanguinē posse ꝓuerti cū ad sēsū appareat ꝙ per putrefactionē uel combustionez in aliam substantiā. i. cineris ꝛ pulueris ꝓuertat. quod quidē difficile tamē uidet eo qz nec videat possibile ꝙ ex accidentibus fiat substātia. nec credi fas sit ꝙ substantia corporis xp̄i que est impassibilis i aliā substantiā cōuertat. Si quis aūt dicē velit ꝙ sicut miraculose panis i corp⁹ xp̄i ꝓuertit ita miraculose accētia i substātiā ꝓuertunt. p̄muz quidē hoc nō videt miraculo esse ꝓueniēs ꝙ hoc sacīm putrescat vel p ꝓbustionē dissoluat. deinde qz putrefactio ꝛ ꝓbustio ꝓsueto nāe ordine huic sacō accidē inueniunt qō nō solet esse i his q̄ miraculose fiūt. Ad hāc dubitationē tollēdā q̄dam famosa positō ē adinuēta q̄ a multis tenet. dīt. n ꝙ cū ꝓtigit hoc sacīz i carne ꝓuerti aut sāguinē p nutrimtū. uel i cinerē aut ꝓbustionē aut putrefactōnē nō ꝓvtūt accētia i substātiā neqz substātia cōporis xp̄i. sz idit dīno miraculo substātia pānis q̄ ꝑius fuerat ꝛ ex ea generantur illa i que hoc sacīz ꝓuerti iuenit. Sed hoc quidē dio stare nō potest oñsū ē. n. supra ꝙ substātia panis i substātiā corporis xp̄i ꝓuertit. quod āt i aliquid ꝓuersū ē redire nō pōt nisi ecōuerso illud reconuertat i ip̄m. si igit substātia panis redit. sequit ꝙ substātia cōporis xp̄i recōuertat i panē qō ē absurdū. Ad hoc si substātia pānis redit. necē ē ꝙ vl' redeat spēs⁹ pānis manētib⁹ l' spēb⁹ pānis iā destructis. spēb⁹ q̄dē panis durantibus substantia panis redire non pōt: quia q̄ diu species manent. manet sub eis substantia corporis Christi. sequeretur ergo ꝙ simul eēt ibi substantia panis ꝛ substantia corporis Christi. Similiter etiam neqz corruptis speciebus panis substantia panis redire potest. tum quia substantia panis non est sine proprijs speciebus. tuz quia destructis speciebus panis iam generata est alia substantia ad cuius generationez ponebatur ꝙ substantia panis rediret. Melius igitur dicendum videtur ꝙ in ipsa consecratione sicut substātia panis in corpus Christi miraculose conuertitur. ita miraculose accidentibus confertur ꝙ subsistant quod est proprium substantie. ꝛ per ꝓns ꝙ oia possint facere ꝛ pati q̄ substantia possz

facere ⁊ pati ſi ſubiecta adeſſet. ũde ſine nouo miraculo ⁊ inebriare ⁊ nutrire ⁊ incinerari ⁊ putrefieri pñt codẽ mõ ⁊ ordine ac ſi ſubſtãtia panis ⁊ vini adeſſet.

Soluto eorũ q̃ obiiciebãt ex pte fractõis. LXVII.

Restat autem ea q̃ ad quintã difficultatem ptinẽt ſpeculari. Manifeſtũ eſt ãt ſm p̃dicta q̃ fractionis ſubiectum ponẽ poſſumus dimẽſiones ſ̃ ſe ſubſiſtẽtes. nec tñ huiuſmõi dimenſionibus fractis frangitur ſubſtantia corp̃is xp̃i eo q̃ totũ corpus xp̃i ſub q̃libet portione remaneat. qõ quidem ⁊ ſi difficile videat. tñ ſm ea q̃ p̃miſſa ſũt poſitionẽ habet. dictũ eſt. n. ſupra q̃ corpus xp̃i eſt i hoc ſacõ p ſubſtantiã ſuã ex ui ſacõ. dimẽſiones ãt corp̃is xp̃i ſunt ibi ex nãli ꝓcomitãtia quaz ad ſubſtantiã habent eõrio ei ſm q̃ corp⁹ nãle eſt in loco. nã corp⁹ nãle ẽ i loco mediantibus dimẽſiõi b⁹ quib⁹ loco ꝓmenſurat. alio ãt mõ ſe hz aliq̃d ſubſtãtiale ad id i quo eſt. ⁊ alio mõ aliquid q̃tuz nã quãtũ totũ ita eſt i aliquo toto q̃ totũ nõ ẽ in pte. ſz ps i pte ſicut totũ i toto. vnde ⁊ corp⁹ nãle ſic ẽ i toto loco totũ q̃ nõ ẽ totũ i q̃libet pte loci. ſed ptes corp̃is ptib⁹ loci aptant eo q̃ ẽ i loco mediantibus dimẽſionibus. ſi autẽ aliquod ſubſtantiale ſit i aliquo toto totũ. ẽt totũ eſt in q̃libet pte eius ſicut tota nã ⁊ ſpecies aque i q̃libet pte aque. ⁊ tota aia ẽ i qualibet corporis pte. q̃ igit corpus xp̃i eſt i ſacõ rõne ſue ſubſtantie i quã ꝓuerſa eſt ſubſtãtia panis dimenſionibus eius manẽtibus: ſicut tota ſp̃es panis erat ſub qualibet pte dimenſionũ. ita integz corpus xp̃i eſt ſub qualibet pte earũdẽ. nõ igit fractio illa ſeu diuiſio attingit ad corpus xp̃i vt ſit in illo ſicut i ſubiecto. ſed ſubiectum eius ſunt dimẽſiones panis vel vini remanẽtes ſicut ⁊ aliorz accñtium ibidem remanentium diximus eas eſſe ſubiectũ.

Solutio auctoritatis ſupra iducte. LXVIII.

Dis igitur difficultatib⁹ remotis manifeſtũ eſt q̃ id qõ eccl̃iaſtica traditio hz circa ſacramẽtũ altaris nihil ꝓtinet impoſſibile deo q̃ oia põt. Nec ẽt ꝺ eccleſie traditionẽ ẽ verbuz dñi dicentis ad diſcipulos qui de hac doctrina ſcãdalizati videbantur. Verba que ego locutus ſum vobis: ſpiritus ⁊ vita ſunt. Nõ. n. per hoc dedit intelligere q̃ vera caro ſua i hoc ſacõ manducãda fidelib⁹ nõ traderetur. ſed q̃ nõ traditur mãducãda carnaliter vt. ſ. ſicut alĩ cibi carnales i ꝓpria ſp̃e oila cerata ſumeret. ſed q̃ quodã ſp̃uali mõ ſumit̃ pter cõſuetudinẽ alioz cibor̃ carnalium.

Quod ex pane ⁊ vino dz ꝓfici hoc ſacrz. LXIX.

Quia uero ut dictũ eſt ex pane ⁊ vino hoc ſacrm cõficitur: neceſſe eſt eas ꝓditiones ſua ri i pane ⁊ vino vt ex eis hoc ſacramentũ confici poſſit que ſunt de rõne panis ⁊ vini. vinũ autem non dicit̃ niſi liquor qui ex vuis exprimitur. nec panis dicit̃ ꝓprie niſi qui ex granis tritici ꝓficitur. Alĩ vo qui dicuntur panes ꝓ defectu panis tritici ad eius ſupplementũ in vſum venerũt. ⁊ ſil̃iter alĩ liquores in vſum vini. vnde nec ex alio pane nec ex alio vino hoc ſacrm ꝓfici poſſet: neq̃z etiaz ſi pani ⁊ vino tãta aliene materie admixtio fieret q̃ ſpecies ſolueret. Si qua vo huiuſmodi pani ⁊ vino accidunt que nõ ſunt de ratione panis ⁊ vini: manifeſtum ẽ q̃ his ptermiſſis poteſt vtrũ cõfici ſacrm. vnde cũ eſſe fermentatũ vel azimũ non ſit de ratione panis. ſed vtrolibet exñte ſp̃es pãis ſaluetur: ex vtrolibet pane poteſt confici ſacramentum: ⁊ ꝓpter hoc diuerſe eccleſie diuerſum in hoc vſum habent. ⁊ vtrunq̃z congruere poteſt ſignificationi ſacramenti. Nam vt Greg⁹. dicit in regiſtro. Romana eccleſia offert azimos panes: propterea q̃ dominus ſine vlla cõmixtione carnẽ ſuſcepit. ſed cetere eccleſie offerunt fermentatum pro eo q̃ verbum patris inductum eſt carne ⁊ ẽ verus deus ⁊ verus homo. ſic ⁊ fermentum cõmiſcetur farine. Congruit tamen magis puritati cõporis myſtici ideſt eccleſie que in hoc ſacramento configuratur vſus azimi panis. ſm illud apoſtoli ꝓmo Cor̃. v. Paſca noſtrum immolatus eſt chriſtus. itaq̃z epulemur in azimis ſincerit̃atis ⁊ veritatis. Per hoc autem excluditur error quorũdaz hereticorum qui dicunt in azimo ſacramentum hoc celebrari non poſſe. quod etiam euidenter euangelĩ auctoritate deſtruitur. dicit̃. n. Math. xxvi. ⁊ Mar. xiiij. ⁊ Luce. xxij. q̃ dominus ꝓma die azimorum paſca cum diſcipulis ſuis comedit ⁊ tunc hoc ſacramentum inſtituit. Cum autẽ nõ eſſet licitum ſm legem q̃ prima die azimorum fermentatum in domibus iudeorum inueniret. vt patet Exo. xij. dominus autem q̃diu fuit in mundo legem ſeruauit. manifeſtum eſt q̃ panem azimum in corpus ſuum conuertit. ⁊ diſcipulis ſumendũ dedit. ſtultũ eſt igitur ꝓbare i vſu eccleſie latinoz q̃ oñs i ipſa inſtitutiõe huius ſacrĩ fuauit. Sciendũ tñ q̃ quidã dicunt ipſum preuenſſe die azimoz ꝓpter paſſionem imminentem. ⁊ tunc fermẽtato pane eũ vſũ fuiſſe. qõ quidẽ oñ dẽ nitũt ex duob⁹. ꝓmo ex hoc qõ dr̃ Joã. xiij. añ

diem festum pasce dominus cum discipulis cenā celebrauit. in qua corpus suum consecrauit sicut apostolus tradit. i. Cor. xi. vñ videt q̄ xp̄s cenaz celebrauit ante diē azimoz. ⁊ sic i p̄secratione sui corporis vsus fuit pane fermētato. Hoc ēt confirmare volūt p hoc quod habet Joā. xviij. q̄ sexta feria qua xp̄s est crucifixus iudei nō intrauerunt p̄ torium Pilati vt nō cōtaminarent sed māducare ēt pasca. pasca āt dicunt azima. ꝑ concludūt q̄ cena fuit celebrata ante azima. Ad hoc aūt respondet q̄ sicut dñs mādat Exo. xij. festum azimorum septez dieb' celebrat inter quos dies p̄ma erat sancta atq; solēnis precipue iter alias. qō erat q̄nta decima die mensis. Sed qz apud iudeos solēnitates a precedēti vespere icipiebant: iō quarta decima die ad vesperā icipiebant cōmedere azima. ⁊ comedebant p septē subsequentes dies. ⁊ iō dicit i eodem caplo. Primo mense quartadecima die mensis ad vesperā comedetis azima usq; ad diez uigesimā primā eiusdem mensis ad uesperā: septem diebus fermentatū nō ueniet i domib' uīis. ⁊ eadē quartadecima die ad uesperas imolabat agnus paschalis. p̄ma ergo dies azimorū a tribus euāgelistis Matheo Marco Luca. dī q̄rtadecima die mēsis: qz ad vesperā comedebāt azima. ⁊ tūc imolabat pasca. i. agnus paschalis. ⁊ hoc erat fm Joānē ante diē festū pasce. tlante quintūdecimū diē mensis qui erat solēnior iter oēs i quo iudei volebāt comedē pasca. i. panes azimos paschales. nō aūtē agnū paschalē. Et sic nulla discordia inter euangelistas exīte planū ē q̄ xp̄s ex azimo pane corpus suū p̄secrauit i cena. vnde manifestum fit q̄ latinoz ecclesia rationabiliter pane azimo vūt i hoc sacramento.

De sacramento penitentie ⁊ p̄mo q̄ hōies p' gratiā sacialē acceptā peccare p̄nt. LXX.

QUāuis autem q̄ p̄dicta sacia hōib' gratia p̄ferat. nō tñ p̄ acceptā gratiā ipeccabiles fiūt. Gratuita. n. dona recipiūt i aia sicut habituales dispōnes. nō. n. hō secūdū ea sp agit. nihil aūt p̄hibet cū qui habitū hz agere fm habituz vel ꝛ eū sicut grāmaticus p̄ot grāmaticā recte loq̄ vel ēt ꝛ grāmaticā loqui incōgrue ⁊ ita est ēt de habitib' vtutū moraliū. p̄ot. n. qui iustitie habituz hz iusta agere ⁊ p̄ot ēt ꝛ iustitiā agere. qō iō est: qz vsus habituū i nobis ex volūtate est. voluntas aūt ad vtrūq; oppositoz se hz. manifestū ē igit q̄ suscipiēs gratuita dona peccare p̄ot ꝛ gratiā agēdo Ad hec ipeccabilitas i hōie esse non p̄ot sine imutabilitate voluntatis. imutabilitas āt volūtatis nō p̄ot homini ꝑpetere nisi fm q̄ attingit vltimuz finē. ex hoc. n. volūtas imutabilis redditur q̄ totaliter impletur ita q̄ nō hz quo diuertat ab eo i q̄ est firmata. impletio aūt voluntatis nō competit homini nisi ut finē vltimū attingenti. q̄ diu. n. restat aliquid ad desiderādum. voluntas ipleta nō est. sic igit hōi ipeccabilitas nō ꝑpetit ante q̄ ad vltimū finem pueniat. quod quidem nō dat hōi in gratia que in sacīs p̄fert. quia sacīa sunt in adiutorium hominis fm q̄ est i via ad finē. nō igit ex gīa in sacīis p̄cepta aliquis impeccabilis redditur. Amp̄. oīe p̄cm ex quadā ignorātia contingit. vnde philosophus dī: q̄ omnis malus ē ignorās. ⁊ in ꝓuerbijs dicit. Errant qui operant malum. tunc igitur solū homo securus potest esse a p̄cō fm voluntatē quando fm intellectū securus est ab ignorantia ⁊ errore. manifestū est āt q̄ hō non redditur imunis ab omni ignorantia ⁊ errore p̄ gratiam in sacramentis perceptam. hoc enim ē hominis fm intellectum illam vitatem inspicientis que est certitudo omniuz vitatum. que quidē inspectio est vltimus hominis finis vt in tertio oīa sum est. non igitur per gratiam sacramentorum hō ipeccabil' redditur. Item ad alterationez hōis que est fm malitiā ⁊ virtutē multū operat alteratio que est fm aie passiones. nam ex eo q̄ ratiōe passiones aie refrenant hō virtuosus efficit ⁊ i virtute ꝓseruat. ex eo vō q̄ ratio sequit passiōes hō reddit vitiosus. q̄ diu igitur hō est alterabilis secūdū aie passiōes. ē ēt alterabilis secūdū vitiū ⁊ virtutē. alteratio āt q̄ est secūduz aie passiōes nō tollit p̄ gīam in sacīis collatā sz manet i hōie q̄ diu aia passibili corpori vnit. manifestū ē igit q̄ p̄ sacioz gīam hō ipeccabilis nō redditur. Preterea superfluū videt eos amonē ne peccēt qui peccare nō p̄nt. sz p̄ euangelicā ⁊ apostolicā doctrinā āmonent fideles tā p̄ sacia spūs sancti gīam ꝑsecuti. dicit enim Deb. xij. Contemplantes ne quid desit gratie dei. neq; radix amaritudinis sursum germinans impediat. ⁊ Eph. iij. Nolite contristare spiritū sanctum dei in quo signati estis. ⁊. i. Cor. x. Qui se existimat stare: videat ne cadat. ipse etiam apostolus de se dicit. Castigo corpus meum: ⁊ in seruitutem redigo: ne forte cū alijs predicauerim ipse reprobus efficiar. non igitur per gratiā in sacramētis perceptam homines impeccabiles redduntur Per hoc excluditur quorundam hereticorum error qui dicunt q̄ homo postq̄ gratiam spiritus sancti percipit peccare non potest. ⁊ si peccat nūq̄ gratiam spiritus sancti habuit. Assumunt autez infulcimentum sui erroris quod dicitur. i. Cor. xiij. Charitas nunq̄ excidit. ⁊. i. Joā. iij. dicit omnis qui in eo manet non peccat: ⁊ omnis qui peccat non vidit nec cognouit eum. ⁊ infra expressi' Omnis qui est ex deo peccatum non facit: qm̄ semen ipsius in eo manet: ⁊ non potest peccare.

ñ ex deo natus ē. Sz hec ad eoz ꝓpositū oñdē
dū efficatia nō sunt talia argumenta. Nō. n. dicit
q̄ charitas nunq̄ excidit ꝓp̄ hoc q̄ ille q̄ hz cha
ritatem eā q̄nq̄ nō amittat. cū dicat Apod. ij. ha
beo aduersū te pauca q̄ charitatē tuā primā reli
q̄sti. sz ī ō dictū est q̄ charitas nunq̄ excidit. q̄t cū
cetera dona spūs scti de sui rōne iperfectionē ha
bentia utpote spūs ꝓphetie ⁊ huiusmōi euacuēt
cū venerit q̄d pfectū est: charitas i illo pfectionis
statu remanebit. Ea uero que ex epla Joānis idu
cta sunt ī ō dicūt: q̄t dona spūs scti q̄b⁹ hō adopta
tur i filiū uel renascit i filiū dei q̄tū ē ō se tātā hñt
vtutē q̄ hōiem sine pctō seruare pñt. nec hō pec
care pōt fz ea viuēs. pōt tñ ꝑ ea agē ⁊ ab eis disce
dēdo peccare. sic. n. dictū ē: q̄d nat⁹ ē ex deo nō pōt
peccare. sicut si diceret q̄ calidū nō pōt fieri frigi
dum ⁊ sic ifrigidabit. uel sicut si diceret: iustus nō
iniusta agit. s. i q̄tū est iustus.

¶ Quod hō peccās post sciaz gr̄iam potest con
uerti per gratiam. LXXI.

EX premissis autē
appet vltius q̄ hō p⁹ scialez gr̄iam su
sceptā i pctm̄ cadēs itez repari pōt
ad gr̄iam. vt. n. oñsum ē q̄oiu hic viuitur volūtas
mutabilis est fm vitiū ⁊ vtutē. sicut igit p⁹ accep
tā gr̄iam pōt peccare: ita ⁊ a pctō vt videt pōt ad
vtutē redire. Itē manifestū est bonū esse potētius
malo. nā malū nō agit nisi vtute boni vt supra in
tio est oñsum. si igit, volūtas hominis a statu gr̄ie
p pctm̄ auertit. multo magis p gr̄iaz potest a pctō
reuocari. adhuc imobilitas volūtatis nō ꝓpetit a
licui q̄ diu est in via. sed q̄ diu hic hō viuit ē i vi
a tendēdi i vltimū finē. nō igit hz imobilez volun
tatē i malo vt nō possit p dinam gr̄iam reuerti ad
bonū. Amp̄. manifestū est q̄ a pctis q̄ ds añ gr̄iaz
pcepta i sacīis ꝓmisit p sacīoz gr̄iaz liberatur. dic
n. apostolus. i. ad Cor̄. vi. Neq; fornicarij neque
idolis seruientes. neq; adulteri. nē. regnuz dei pos
sidebūt: ⁊ hec quidē fuistis aliq̄n fz abluti estis. fz
sanctificati estis. fz iustificati estis i nōie dñi nr̄i Je
su xp̄i. ⁊ i spū dei nostri manifestū ē etiā q̄ gr̄ia in
sacīis collata nature bonū nō minuit fz auget. pti
net āt hoc ad bonū nāe q̄ a pctō reducibilis sit in
statū iustitie. nā potētia ad bonū quoddā bonū ē
igit si ꝓtingat peccare p⁹ gr̄iam pceptā. ad hec hō
reducibilis erit ad statū iustitie. Ad hec si peccan
tes p⁹ baptismū ad gr̄iam redire nō pñt. tollit eis
spes salutis. desperatio āt est via ad libē peccāduz
dicit. n. ad Eph. iiij. de quibusdaz q̄ desperantes
tradiderūt semetipsos impudicitie i operationē oīs
imūditie ⁊ auaritie. periculosissima est igit hec pō
q̄ i tātā sentinam vitioz hōies iducit. Preterea
oñsum ē supra q̄ gr̄ia in sacramētis pcepta non ꝓ
stituit hominē ipeccabilem. si igitur p⁹ gratiaz in
sacramentis perceptā peccant ad statum iustitie
redire nō. posset periculosum esset sacramenta p
cipere. quod pz esse inconueniens. nō igit peccātib⁹
post sacta pcepta reditus ad iustitiam denegatur
Hoc ēt auctoritate sacre scripture cōfirmat dicit
n. i. Joā. ij. filioli mei hec scribo vobis vt nō pecce
tis. sed ⁊ si quis peccauerit. aduocatū habemus a
pud patrem Jesum xp̄m iustum. ⁊ ipse est ꝓpitia
tio ꝓ peccatis nostris. q̄ quidē vba manifestum ē
q̄ fidelibus iam renatis ꝓponebantur. Paulus
ēt ō Corinthio fornicario scribit. ij. Cor̄. ij. Suf
ficit illi qui eiusmodi est obiurgatio hec que fit a
pluribus. ita vt econtrario magis deleatis ⁊ conso
lemini. ⁊ infra. vij. dic Gaudeo nō q̄z contristati
estis sed quia contristati estis ad penitentiam. dici
tur etiam Jere. iij. Tu autez fornicata es cū ama
toribus multis. tamen reuertere ad me dicit dñs.
⁊ Trēn. vlt. Conuerte nos domine ad te ⁊ cōuer
temur: inoua dies nostros sicut a principio. ex q̄
bus omnibus apparet q̄ si fideles post gratiam
lapsi fuerint iterum patet eis reditus ad salutem.
Per hoc autem excluditur error nouatianorum
qui peccantibus post baptismum indulgentiā de
negabant. Ponebant autē sui erroris occasionez
ex eo quod dicitur. Heb. vi. impossibile est eos q̄
semel sunt illuminati ⁊ gustauerunt donum cele
ste. ⁊ participes sunt facti spiritus sancti. gustaue
runt nihilominus bonuz verbum dei virtutesq;
seculi venturi. ⁊ prolapsi sunt: renouari rursum
ad penitentiam. sed ex quo sensu hoc apostolus
dixerit apparet ex hoc quod subditur // Rursus
crucifigentes sibi metipsis filium dei ⁊ ostētui hñ
tes. ea igitur ratione qua prolapsi sunt post grati
am perceptam renouari rursus ad penitentiam
non possunt: quia filius dei rursus crucifigendus
non est. denegatur igitur illa renouatio in penitē
tiam per quam homo simul crucifigitur Christo
quod quidem est per baptismum. dicitur. n. Ro.
vi. Quicūq; igitur baptizati sumus i Christo Je
su. in morte ipsius baptizati sumus. sicut igitur
Christus non est iterum crucifigend⁹: ita qui pec
cat post baptismum non est rursus baptizandus
potest tamen rursus conuerti ad gratiam per pe
nitentiam. vnde ⁊ apostolus nō dixit q̄ impossi
bile sit eos qui semel lapsi sunt rursus reuocari
vel conuerti ad penitentiaz. sed q̄ impossibile sit
renouari. quod baptismo attribuere solet. vt pa
tet Titum. tertio. Secundum misericordiam su
am saluos nos fecit per lauacrum regenerationis
⁊ renouationis spiritus sancti.

¶ De necessitate penitentie ⁊ partiū ei⁹. LXXII.

Ex hoc igitur ap
paret q̄ si aliq̄s p̄ baptismū peccet: remediū sui peccati p̄ baptismū hīe nō pōt. ⁊ q̄ abūdātia dīne miserico die ⁊ efficatia gīe xp̄i hoc n̄ patit vt absq; remedio ꝑimittat. īstitutū ē aliud sacīale remediū q̄ pcā purgent. ⁊ hoc ē pn̄ie sacīm q̄ ē q̄dā uelut spūalis sanatō. sicut. n. q̄ vitā nālē p̄ gnātōnē adepti sūt si aliquē morbū icurrāt q̄ sit ꝓtrarius pfectiōi vite morbo curari pn̄t n̄ q̄dē sic vt ītato nascant ſz q̄dā aliatō ne sanāt. ita baptismus qui ē spūal regnātio n̄ reiterat ꝺ pcā p̄ baptismū ꝓmissa ſz pn̄ia q̄si q̄daz spūali aliatiōe sanant. ꝓsiderādū ē āt q̄ corꝓalis sanatio q̄nq; quidē ab intrinseco totalit̄ est. sicut q̄n aliq̄s sola vtute nāe curat. q̄nq; āt ab itrīseco ⁊ extrinseco simul. utputa q̄n nāe opatō iuuatur exterioꝛi bn̄ficio medicine. q̄ō āt totalit̄ ab extrinseco curet. nō ꝓtingit. hz. n. adhuc i seipso p̄ncipia vite ex quib⁹ sanitas i ipso causat. In spūali vō curatiōe accidē n̄ pōt q̄ totalit̄ ab intrinseco fiat. oñ sum est. n. i. iij. q̄ a culpa hō liberari n̄ pōt nisi auxilio gīe. Silit̄ ēt neq; pōt esse q̄ spūal curatō sit totalit̄ ab exterioꝛi. nō. n. restitueret sanitas mentis nisi ordinati motus volūtat̄ i hōie causarent. oꝛ igit̄ i pn̄ie sacīo spūalē salutē ⁊ ab interioꝛi ⁊ ab exterioꝛi p̄cedē. hoc āt sic ꝓtingit. ad hoc. n. q̄ aliq̄s a morbo corꝓali curet pfecte. necesse ē q̄ ab oīb⁹ incōmodis liberet q̄ p̄ morbū incurrit. sic ⁊ spūal curatio pn̄ie pfecta n̄ esset nisi hō ab oīb⁹ detrīmentis subleuaretur in q̄ inductus ē p̄ pcm̄. primū āt detrimentū q̄ō hō ex pctō sustinet ē deordinatio mētis fm q̄ mēs auertit̄ ab incōmutabili bono. ſ. a deo ⁊ ꝓuertit̄ ad pctm̄. secūdū āt ē q̄ reatū pn̄ incurrit. vt. n. in. iij. oñsū est: a iustissimo rectore deo p̄ q̄libet culpa pena debet. tertium est q̄dam debilitatio nālis boni fm q̄ hō peccādo redditur ꝓnioꝛ ad peccādū ⁊ tardioꝛ ad bene agendū. primū igit̄ q̄ō i pn̄ia requirit̄ est ordinatio mentis ut ſ. mens ꝓuertat̄ ad deū ⁊ auertat̄ a pctō dolēs de ꝓmisso ⁊ ꝓponēs n̄ ꝓmittendū. quod est de rōne ꝓtritiōis. hec vō mētis reordinatio sine gīa cē nō pōt. nā mens nostra debite ad deū ꝓuerti n̄ pōt sine charitate. charitas āt sine gīa haberi n̄ pōt vt ꝑz ex his q̄ in ītio dicta sunt. sic igitur p̄ ꝓtritionē ⁊ offensa dei tollit ⁊ a reatu pene eterne liberat q̄ cū gīa ⁊ charitate esse n̄ pōt. nō. n. eterna pena ē nisi p̄ seperationē a deo cui gīa ⁊ charitate hō cōiungit. hec. n. mētis reordiatio q̄ in ꝓtritiōe ꝓsistit. ex interioꝛi p̄cedit. i. a libero arbitrio cū adiutorio dīne gīe. Quia vō supra oñsum est q̄ meritū xp̄i p̄ hūano gnē patiēter ad expiationē oīuz pctōꝝ opat. necesse ē ad hoc q̄ hō de pctō liberet q̄ nō solū mente deo adhereat. ſz ēt mediatori dei ⁊ hominū Jesu xp̄o i q̄ dat remissio oīum pctōꝝ. nā i ꝓuersiōe mētis ad deū sal⁹ spūal ꝓsistit. quā q̄dem salutē ꝓsequi n̄ possum⁹ nisi p̄ medicū animaꝝ nr̄aꝝ Jesum xp̄m q̄ saluat pp̄lm suū a peccatis eoꝝ. cuius q̄dē meritū sufficiēs est ad oīa pcā totalit̄ tollenda. Ipse ē. n. q̄ tollit pcā mūdi ut dī Joā. i. sed tm̄ n̄ oēs effectū remissiōis p̄fecte ꝓsequunt. ſz vn⁹ quisq; i tm̄ ꝓsequit̄ i quātū xp̄o p̄ pctis patiēti cōiungit. q̄ igit̄ ꝓiunctio nīi ad xp̄m i baptismo n̄ est fm opationē nr̄am q̄si ab interiori. q̄ nulla res se ipsā gnāt vt sit ſz a xp̄o q̄ nos regnāt i spem viuā remissio pctoꝝ i baptismo fit ex ptātē ipsius xp̄i nos sibi ꝓtūgētis p̄fecte ⁊ itegre vt n̄ solū ipuritas pcti tollāt ſz ēt soluat penit⁹ oīs pene reat⁹ nisi forte p̄ accēs i his q̄ n̄ ꝓsequūt̄ effectū sacīi p̄p̄t hoc q̄ ficte accedūt. In hac vō spūali sanatiōe xp̄o ꝓiūgimur fm opationē nr̄am dīna gīa iformata vīs nō semp totalit̄ nec oēs eq̄lit̄ remissiōis effectū per hanc cōiunctionem cōsequimur. potest enim esse cōuersio mentis in deum ⁊ ad meritum Christi ⁊ in detestationem peccati tā vehemēs q̄ pfecte remissionē peccati hō cōsequitur nō solum q̄tum ad expurgationem culpe sed etiam q̄tuz ad remissionem totius pene. hoc autē nō semp cōtingit. vnde q̄nq; p̄ cōtritionez āmota culpa ⁊ reatu pene eterne soluto ut dictum est remanet obligatio ad aliquam penam temporalez vt iustitia dei saluetur fm quam culpa ordinatur per penam. Cum autem subire penam p̄ culpa iudicium q̄dam requirat oportet q̄ penitens qui se Christo sanandum cōmisit Christi iudicium i taxatione pene expectet. quod quidem per suos ministros exhibet Christus sicut ⁊ cetera sacramenta. null⁹ autem potest iudicare de culpis quas ignorat. necessarium igitur fuit cōfessionem institui quasi secundam partem huiusmōi sacramēti vt culpa penitentis innotescat Christi mīstro. oportet igitur mīstrum cui fit cōfessio iudiciariaz ptātē habere vice xp̄i qui cōstitutus est iudex viuoꝝ ⁊ mortuorū. Ad iudiciariā āt ptātem duo requiruntur. ſ. auctoritas cognoscendi de culpa. ⁊ potestas absoluendi vel condēnandi. ⁊ hec duo dicuntur due claues ecclesie. ſ. scientia discernendi. ⁊ potentia ligandi ⁊ soluendi quas dominus Petro cōmisit. iuxta illud Math. xvi. tibi dabo claues regn. celoꝝ. Non autem sic intelligitur Petro cōmisisse vt ipse solus hēret ſz vt p̄ eū deriuarent ad alios. alīnō esset sufficiēs fideliū saluti. puisū. huiusmōi āt claues a passiōe xp̄i efficatiā hnt̄ p̄ quaz. ſ. xp̄s nobis aperuit ianuam regni celestis. ⁊ ideo sicut sine baptismo in quo operatur passio Christi nō potest esse salus hoīb⁹ vel realiter suscepto vel fm p̄positum desiderato quando necessitas non contēptus sacramēti excludit: ita peccantibus post baptismum salus esse non potest nisi claui bus ecclesie se subd̄ant vel actu confitendo ⁊

iudiciū miſtroꝝ eccl̄ie ſubeūdo. vel ſaltē hō rei ꝓ poſitū habēdo vt ipleat tpe oportūo. qꝛ vt dicit Petrus act̄. iiij. Nō ē aliud nomē datū hoīb' in q̄ oporteat nos ſaluos fieri niſi nomē dn̄i nr̄i Jeſu xp̄i. Per hoc ât excludit quorūdā errorē q̄ dixerit hoīem poſſe peccatoꝝ veniā ꝓſequi ſine ꝓfeſſione ⁊ ꝓpoſito ꝓfitēdi. vel q̄ p p̄latos eccleſie diſpenſari pōt q̄ ad ꝓfeſſionē aliquis ñ teneat. Nō. n. hoc pñt p̄lati eccl̄ie vt claues fruſtrent eccl̄ie in q̄b' tota eoꝝ ptās ꝓſiſtit neq; vt ſine ſacō a paſſiōe xp̄i vtutē hūte aliq̄s r̄miſſionē peccatoꝝ ꝓſequatur. hoc. n. ē ſolius xp̄i q̄ eſt ſacramētoꝝ inſtitutō ⁊ auctor. ſicut igit diſpēſari nō pōt p p̄latos eccl̄ie vt aliquis ſine baptiſmo ſaluet. ita nec q̄ aliq̄s remiſſionē ſine ꝓfeſſione ⁊ abſolutōne ꝓſeq̄t. Cōſiderā dū tñ ē q̄ baptiſmus efficatiā aliquā hz ad remiſſionē peccati ēt anteq̄ actu ſuſcipiat dū ē i ꝓpoſito ipſum ſuſcipiēdi lz poſtmodū plenioꝛē effectuz ꝓferat ⁊ i adeptiōe gr̄ie ⁊ i remiſſiōe culpe cū actu ſuſcipit. ⁊ q̄nq; i ipſa ſuſceptiōe baptiſmi ꝓfertur gr̄ia ⁊ remittit culpa ei cui pus remiſſa ñ fuit. Sic ⁊ clauis eccl̄ie efficatiā hñt i aliq̄ ātē q̄ eis ſe actu ſubiciat ſi tñ hēat ꝓpoſitū vt ſe eis ſubiciat. plenioꝛem tñ gr̄iam ⁊ remiſſionē ꝓſequit dū ſe eis actu ſubiicit ꝓfitēdo ⁊ abſolutōnē ꝓcipiēdo. ⁊ nihil ꝓhibet dn̄ aliq̄n vtute clauiū alicui ꝓfeſſo i ipſa abſolutōne gr̄ia ꝓferat p quā ei culpa dimittitur. Quia igit ēt i ipa ꝓfeſſione ⁊ abſolutōne plenior effectus gr̄ie ⁊ remiſſionis ꝓfert ei q̄ pus ꝓpt̄ bonū ꝓpoſitū vtutūq; obtinuit. manifeſtū ē q̄ vtute clauiū miſter eccl̄ie abſoluēdo aliquid de pena tpali dimittit cuius debitor remāſit penitēs poſt cōtritionē. ad reſiduū vō ſua iiunctōne obligat penitētē. cuius quidē obligatiōis ipletio ſatiſfactio dicit q̄ ē tria pnie ps p quā hō tōlit a reatu pene liberatur dū penā exſoluit quā debuit. ⁊ vlterius debilitas nāl̄is hōi curat dū hō a malis abſtinet ⁊ bōis aſſueſcit deo ſpiritū ſubiiciēdo p oꝛionē. carnē vō domādo p iciuniū vt ſit ſubiecta ſpūi. ⁊ reb' exterioꝛib' per eliarum largitionē ꝓxios ſibi adiūgēdo a quib' fuit ſepar' p culpā. ſic igit ꝑz q̄ miſter eccleſie i vſu clauiū iudiciū quodd̄ exercet. nulli āt iudiciū ꝓmittit niſi in ſibi ſubiectos. vñ maiſeſtū ē q̄ ñ q̄libz ſacerdos quēlibet pōt abſoluere a pecto vt q̄dā mētiūt lz eū tm̄ i quē accipit p̄tātē.

¶ De ſacō extreme vnctiōis. LXXIII.

Quia uero corpus

Qē aie iſtim. iſtim āt ē ad vſū p̄ncipal' agētis. nccē ē q̄ tal' ſit diſpō inſtū vt competat p̄ncipali agēti. vnde ⁊ corp' diſponit fm q̄ cōgruit aie. ex infirmitate igit aie q̄ ē pctm̄ iterdū infirmitas deriuat ad corp' hoc diuo iudicio diſpēſante. q̄ q̄dē corpal' infirmitas iterdū util' ē ad aie ſanitatē ꝓpt̄ hō infirmitatē cōpalē ſuſtinet hūilit ⁊ patiēter. ⁊ ei q̄ſi i penā ſatiſfactoꝛiā ꝓputat. Eſt etiā q̄nq; ipeditiua ſpual' ſalut' ꝓput ex infirmitate corpali impediunt vtutes. ꝓuenit igit ſuit vt ꝑ pcm̄ aliq̄ ſpūal medicia adhiberet fz q̄ ex pctō deriuat infirmitas corpal' p quā quidē ſpūalē medicinā ſanat infirmitas corpal' al' ñ cū. ſ. expedit ad ſalutē. ⁊ ad hoc ordinatū eſt ſacim extreme ūctiōis ò q̄ dr̄. Jac. v. Infirmat quis i vobis indu. p̄ſ. ec. ⁊ orent ſu. eū. vn. eū oleo i no. dn̄i. ⁊ oꝛo fidei ſanabit infirmū. Nec p̄iudicat vtuti ſacti ſi aln infirmi q̄b' hoc ſacim ꝓfert ñ ex toto ab infirmitate corpali curant q̄a q̄nq; ſanari corpaliter ēt digne hoc ſacim ſumtib' ñ ē vtile ad ſpūalē ſalutē. nec tñ iutiliter ſumūt q̄uis corpal' ſanitas ñ ſeq̄t. Cū. n. hoc ſacim ſic ordinet ꝑ infirmitatē cōpis i q̄tū ꝓſeq̄t ex pctō manifeſtū ē q̄ ꝑ alias cōdas pcti hoc ſacim ordinat q̄ ſunt ꝓnitas ad malū ⁊ difficultas ad bonū. ⁊ tanto magis quāto h' infirmitates aie ſūt ꝓpinquores pctō q̄ infirmitas cōpal'. ⁊ q̄dē h' infirmitates ſpūales ꝓ pniam ſūt curande ꝓput penitēs p opa vtutis q̄bus ſatiſfaciēdo vtit a mal' retrahit ⁊ ad bonuz iclinat. ſz qꝛ hō vel p negligētiā aut p occupatōes varias vite aut ēt ꝓpt̄ tēpis breuitatē aut ꝓpt̄ alia h' p̄dictos ōfectus i ſe p̄fecte ñ curat: ſaluber ei ꝓuidet ut p hoc ſacz p̄dicta curatio ꝓpleat. ⁊ a reatu pene tēpal' liberet vt ſic nihil i eo remaneat qō i exitu aie a corpe eā poſſit a pceptiōe glie ipedire ⁊ iō Jacob' addit. Et alleuiabit eū dn̄s. Cōtingit ēt q̄ hō omniū peccatoꝝ q̄ ꝓmiſit notitiā vel memoriā ñ hz ut poſſit p pniam ſingula expurgare ſunt ēt quotidiana pcta ſine quibus p̄ns vita non agit. a quib' oꝛ hominē i ſuo exitu per hoc ſacz emundari vt nihil inueniatur in eo quod perceptioni glorie repugnet. ⁊ ideo addit Jacobus q̄ ſi in peccatis ſit dimittentur ei. vnde manifeſtum ē q̄ hoc ſacramentum eſt ultimum ⁊ quodāmodo cōſumatiuū totius ſpūalis curationis q̄ hō quaſi ad pcipiēdā gl̄iam p̄parat. vnde ⁊ extrema vnctō nuncupatur. Ex quo manifeſtū ē q̄ hoc ſacramētū ñ quibuſcūq; infirmantibus ē exhibēdū ſz illis tm̄ qui ex infirmitate videntur mort̄ propinquare. qui tamē ſi conualuerint iterato poteſt hoc ſacramentum eis conferri ſi ad ſimilē ſtatū deuenerint. nō. n. h' ſacramenti vnctō ē ad cōſecrādum ſicut vnctio cōfirmationis ablutio baptiſmi ⁊ q̄dam alie vnctiones que ideo nunq̄ iterātur quia cōſecratio ſemper manet dum res conſecrata durat propter efficatiam dīne virtutis cōſecrantis. ordinatur āt huius ſacramenti iunctio ad ſanandū. medicina autē ſanatiua totiens iterari debet quotiēs infirmitas iterat. Et lz aliqui ſint i ſtatu ꝓpinquo morti etiam abſq; infirmitate vt ꝑz in his qui dānant ad mortez qui tamen ſpūalibus effectib' h' ſacii indigerent non tñ exhibendum ē niſi infirmanti cum ſub ſpē corporalis medicine

exhibeat q̄ ñ ꝓpetit nisi cōpaľ ifirmato. oz. n. i sa
cris significatoz fuari. Sic igit ihēsit i baptismo a
bluto corpi exhibita ita i hoc sacto requit medica
tio ifirmitati corpali apposita. vñ ēt oleū è spūa
lis mā huj sacti: qz hz efficatiā ad sanādū corpaľ
mitigādo dolores. sicut aqua q̄ corpoliē abluit est
mā sacti i q̄ fit spūaľ ablutio. Jñ ēt manifestū ē q̄
sicut medicatio corpalis adhibēda ē ad ifirmitatē
originē. ita hec unctō illis ptib⁹ corpis adhibet ex
qb⁹ ifirmitas peccati ꝓcedit sicut sunt istia sensu
uz z manus z pedes qb⁹ opa peccati exercēt. z hz
q̄rūdā ꝓsuetudinē ēt rōes i qb⁹ vis libidis uigz. qz
vo p hoc sacrāmētū peccata dimittūt. pctm̄ ār ñ
dimittit nisi p gram. manifestū ē q̄ i hoc sacto gra
ꝓfert. Ea vo i qb⁹ gra illuminās mtē ꝓfert exhibē
solū ptiet ad sacēdotes q̄z ordo ē illumiatiu⁹. vt
dicit Dio⁹. nec requirit ad hoc sacz eps cū p hoc
sacim nō ꝓferat excellētia stat⁹ sicut i ill q̄rū ē mi
ster eps. qz tñ hoc sacim pfecte curatiōis effectuz
hz. z i eo requit copia gre. ꝓpetit huic sacto q̄ mlt
i sacerdotes iterstnt. z q̄ oratio totius ecclie ad ef
fectū huj⁹ sacti coadiuuz. vñ Jacob⁹ dic. Jndicat
pbyteros ecclie: z oño fidē sanabit ifirmū. si tam
vnus solus pbyt⁹ adsit. itelligit hoc sacim pficere
i vtute totius ecclie cuius mist existit z cuj⁹ psonā
gerit. Impedit ār huj⁹ sacti effect⁹ p fictionē susci
pētis sicut ꝓtigit z i alīs sacrāmtis.

De sacramento ordis. LXXIIII.

Manifestum ē autem
ex pdict⁹ q̄ i oib⁹ sactis ꝺ quib⁹ iā dictū
ē spūaľ ꝓfert gra sub sacto visibiliū rerū
ois ār actio ꝺz eē ꝓportiōata agēti. oz igit q̄ predi
ctoz dispensatō sacramētoz fiat p homines visi
biles spūalē vtutē hntes. nō. n. āgel ꝓpetit sactoz
dispensatio sz hoīb⁹ visibili carne iduti. vñ z apl's
dic ad Heb. v. Ois pōtifex ex ho. as. ꝓ ho. con. in
his q̄ sūt ad deū. H⁹ aūt rō aliūde sumi pōt. sacto
rū. n. istituto z vt⁹ a xpo ūtiū hz. ꝺ ipo. n. dic apl's
Eph. v. q̄ xps dilexit eccliaz z semetipm tra. ꝓ ea
il. sāctifi. mū. eaz la. vt aq̄ i vbo vite. manifestū ē ēt
q̄ xps sacim sui cōpis z sanguis i cena dedit z fre
quētādū istituit q̄ sunt ꝑncipalia sacia. qz igit xps
corpalē sui pntiā erat ecclie subtract⁹ necessari
uz fuit vt alios istitueret sibi mīstros q̄ sacia fideli
b⁹ dispēsarēt. fm illō apl̄i. i. Cor. iiij. Sic nos exi.
hō vt mi. xpi z dis. mi. dei. vñ discipulis ꝓsecratio
nē sui corpis z sanguis ꝓmisit. dic. Hoc fa. i meaz
ꝓme. eisdē tribuit ptātē pctā remittendi fm illud
Joā. xx. Quoz remiseritis pec. re. eis. Eisdē ēt docē
di z baptizādi iūxit officiū dicēs Math. vlt. Eū
tes do. oēs gen. bap. eos mīster ār ꝓpat ad oñz siē
istm ad ꝑncipale agēs. sicut. n. istz mouet ab agē
te ad aliq̄d efficiēdū. sic mīster mouet ipio oñi ad
aliq̄d exequēdū. oz ār istm eē ꝓportionatū agēti
vñ z mīstros xpi oz eē ei ꝓsōmes. xps ār vt dns au
ctoritate z vtute ꝓpria nām salutē opat⁹ ē i q̄rū
fuit de⁹ z hō vt fz id qō hāē: ad redēptionē nīaz
patēt. fm ār q̄ de⁹: passio ei⁹ nobis fieret salutar
oz igit ad mīstros xpi hoies eē z aliq̄d dinitat ei⁹
pticipare fm aliquā spūalē ptātē. nā z istz aliq̄d
pticipat de vtute pncipaľ agēt. ꝺ hac ār ptāte dic
apl's. ij. Cor. vlt. q̄ ptātē dedit ei dns i edi. z ñ i ꝺ
structōnē. Rō ē ār dicēꝺ q̄ ptās h⁹ sic data sit xpi
discipulis q̄ p eos ad alios deriuāda ñ eēt. data ē
n. eis ad ecc ie edificatōnē fz apli dictū. tā diu igi
tur oz hāc ptātē ꝓpetuari q̄diu nccē ē edificari ec
clesiā. hoc ār nccē ē p⁹ mortē discipulo⁹z xpi vsq;
ad seculi finē. sic igit data fuit discipulis xpi spūaľ
ptās vt p eos deueniret ad alios. vñ z dns discipu
los i psona alioz fideliū aloq̄bat. vt pz p id qō hē
Mar. xiij. Qō vobis di. oi. di. z Mato. vlt. dns
discipulis dixit. Ecce ego vo. sum vl. ad ꝓsū. se. qz
igit hec spūaľ ptās a xpo i mīstros ecclesie deriuat
spūales ār effect⁹ i nos a xpo deriuati sub quibus
dā sensibilib⁹ signis explēt vt ex supradictis pz ꝺ
tuit ēt q̄ hec spūalis ptās sub q̄busdā sensibilib⁹
signis hoīb⁹ tradēt. h⁹ ār sunt certe forme vboz
z dēminati ac⁹ puta i pō. manuū inunctō z porre
ctio libri vel calicis aut alicuius h⁹ qō ad executō
nē spūalis ptiet ptāt. q̄ncūq; ār aliq̄d spūale sub
signo corpali tradit hoc dī sacim. manifestū ē igit
q̄ i collatiōe spūalis ptātis qōdā sacim pagit qō
dī ordis sacz. Ad oinā ār liberalitatē ptiet vt cui
ꝓfert ptās ad aliq̄d opandū ꝓ erant ēt ea sine q̄b⁹
h⁹ opatio ꝓuenient exercēri ñ pōt. administratō ār
sactoz ad q̄ ordiat spūaľ ptās ꝓueniēt ñ fit nisi a
liq̄s ad hoc a oina gra adiuuet. z iō i hoc sacto cō
fert gra sicut z i alīs sactis. qz vo ptās ordis ad di
spensationem sactoz ordiatur. inter sacta autē
nobilissimum z cōsumatiuū aliorum est eucha
stie sacramētū ut ex dictis patet. oz q̄ ptās ordis
consideret precipue fm cōpatōnem ad hoc sacz.
nam vnūquodq; denomiatur a fine. eiusdē autē
vtutis eē videt aliqua pfectōnē tribuē z ad susce
ptōm illius mām pparare sicut ignis vtutē hz vt
formā suā trāsfundat i altez. z vt mām disponat
ad forme susceptionē. cū igit ptās ordis ad hoc se
extēdat ut sacim corporis xpi conficiat z fidelib⁹
tradat oportet q̄ eadem ptās ad hoc se extendat
q̄ fideles aptos reddat z congruos ad huius sa
cramenti perceptionem. redditur autē apt⁹ z cō
gruus fidelis ad huius sacti pceptionē p hoc q̄ ē
a peccato imunis. nō. n. pōt alit xpo spūaliť vniri
cui sactaliter ꝓiungit hoc sacim percipiendo. opō
tet igit q̄ ptās ordinis se extendat ad remissionez
peccatoz per dispensatōnem illoz sacramētorū
q̄ ordinant ad peccati remissionē cuiusmōi sunt
bap⁹. z pnia ut ex dictis patet. vnde ut dictum est
dīs discipulis quib⁹ ꝓmisit sui corpis cōsecratio

nē dedit ēt ptātē remittēdi pctā q̄ quidē ptās per claues i celligit de quib⁹ dñs Petro Math.xvi.dixit.tibi dabo cla.re.ca Celū.n.vnicuiq; claudit ⁊ aperit per hoc q̄ pctō subiacet uel a pctō purgat vī ⁊ vsus hayz clauiū dicit esse ligare ⁊ soluere.ſ. a peccatis.de quib⁹ quidē clauib⁹ supra dictū ē.

De distinctione ordinum. LXXV.

QOnsiderandum ē aūt q̄ ptās q̄ ordinat ad aliquem p̄ncipalē effectū inata ē hīe sub se interiores ptātes sibi deseruiētes q̄ manifeste i artibus appet.arti.n.q̄ formā artificialē iducit deseruiūt artes que disponūt mām.⁊ illa q̄ formā iducit deseruit arti ad quā ptinet artificiati finis.⁊ vlterius q̄ ordinat ad ciriorē finē deseruit illi ad quā ptiet vltimus finis.sicut ars q̄ cedit ligna deseruit nauifactiue.⁊ hec gubernatorie q̄ itez deseruit economice vel militari aut alicui h⁹.sm q̄ nauigatio ad diuersos fines ordinari pōt.qz igit ptās ordinis p̄ncipaliter ordinat ad corp⁹ xp̄i cōsecrādū ⁊ fidelib⁹ dispensandū ⁊ ad fideles a peccatis purgādū.oz esse a aliquē p̄ncipalē ordinē cui⁹ ptās ad hoc p̄ncipaliter se extēdat. ⁊ hic est ordo sacerdotal.alios aūt qui eidē seruiāt aliqliter māz disponēdo.⁊ hi sunt ordines mīstrantiū.qz vō sacerdotalis ptās vt dictū est se extēdit ad duo.ſ. ad corpus xp̄i consecrationez. ⁊ ad reddēdū fideles idoneos p absolutionē a peccatis ad eucharistie pceptionē.oz q̄ inferiores ordines ei deseruiant vel in vtroq; vel in alio trī.⁊ manifestū ē q̄ tāto aliqs inter iferiores ordines supior est quāto sacerdotali ordini defuit i plib⁹ vel i aliq̄ digniori. Infimi igitur ordines defuiūt sacerdotali ordini solū i ppli p̄paratiōe.hostiarij q̄dē arcēdo ifideles a cetu fideliū.lectores aūt instruēdo catheçumios ō fidei rudimētis.vñ eis scriptura vetis testamēti p̄mitti tur legēda.exorciste sunt āt purgādo eos qui iā instructi sunt sed aliqliter a demone impediunt a pceptiōe sacroz.superiores vero ordies sacerdotali deseruiūt ⁊ i p̄paratione ppli ⁊ ad cōsumationē sacramēti.naz acoliti hīt misteriū sup vasa non sacra i quib⁹ sacri mā p̄parat.vñ eis vrceoli i sua ordinatiōe tradunt.subdiaconi āt hīt misteriū super vasa sacra ⁊ sup dispositionē mē nōdū consecrate.diaconi aūt vlterius hīt aliquod misteriuz sup mām iā p̄secratā ,put sanguinē xp̄i dispēsant fidelib⁹.⁊ iō hi tres ordines.ſ.sacerdotū diaconorū ⁊ subdiaconoz sacri dicunt:qz accipiunt ministeriū sup aliq̄ sacra. Defuiūt ēt supiores ordines i p̄paratiōe ppli.vñ ⁊ diacōib⁹ p̄mittit euāgelica doctrina pplo p̄ponēda subdiacōib⁹ aplica. acolitis vt circa vtrūq; exhibeāt quod ptinet ad solēnitatē doctrine vt ſ.luminaria deferāt ⁊ alia huiusmōi administrēt.

De epiſcopali poteſtate.⁊ q̄ in ea vnus sit sūmus. LXXVI.

QVia uero oium hoz ordinū collatio cū q̄dā sacio p ficit vt dictū ē.sacia vō ecclie sunt p alios ministros ecclie dispēsanda. ⁊ iō necesse est aliquē supiorē ptātē eē i eccl'ia alic⁹ altioris mīsterii q̄ ordis sacm dispēset.⁊ hec ē episcopal' ptās q̄ si quidē q̄tū ad p̄secratiōem corpis xp̄i nō excedat sacerdotal' ptātē.excedit tn eā i his q̄ ptinēt ad fideles.nā ⁊ ipa sacerdotal' ptās ab epāli deriuat ⁊ dcōd arduū circa pplm fidelē ē agēdū. epis reseruat.q̄z auctoritate ēt sacerdotes p̄nt hoc q̄ eis agēdū p̄mittit.vñ ⁊ i his q̄ sacerdotes agūt vtunt reb⁹ p epis p̄secratis vt i eucharistie p̄secratiōe vtuntur p̄secrat' p epm calice altari ⁊ pallis. sic igitur manifestū ē q̄ sūma regiminis fidel' ppli ad epālē ptinet dignitatē.manifestū ē aūt q̄ q̄uis ppli diuisi guant p diuersas dioceses ⁊ ciuitates. tn sicut est vna ecclesia ita oz esse vnū pplum xp̄ianuz. sicut igit in vno spāli populo vnius ecclesie requiritur vnus epus qui sit totius ppli caput.ita i toto pplo xp̄iano requirit q̄ sit vnus totius ecclie caput. Itē ad vnitatē ecclesie requirit q̄ oēs fideles i fide conueniāt.circa vō ea que fidei sunt p̄tigit q̄nes moueri.p diuersitatē aūt sentētiaz diuideret eccl'ia. nisi i vnitate p vnius sentētiā conseruaret.exigit g̃ ad vnitatē ecclie p̄seruandā q̄ sit vnus qui toti ecclesie p̄sit.manifestū ē aūt q̄ xp̄us ecclesie in necessarijs nō defecit quā dilexit.⁊ pro ea sanguinez suum fudit.cū ⁊ ō sinagoga dicat p dominū. Quid vltra debui facere vinee mee ⁊ nō feci. Esa.v.non est igit dubitādū dn̄ ex ordinatiōe xp̄i vn⁹ toti ecclesie p̄sit. Ad hec nulli dubiū eē oz quin ecclie regimē sit optie ordinatū vtpote p eū dispositum p quē reges regnāt ⁊ legū p̄ditores iusta decernūt. optimū aūt regimē multitudinis ē vt regatur per vnū q̄ pz ex fine regiminis qui ē pax.pax.n. ⁊ vnitas subditoz ē finis regēt.vnitat' āt p̄gruētior cā ē vnus q̄ multi.manifestū ē igit regimē ecclesie sic eē dispositū vt vn⁹ toti ecclie p̄sit. Amp.ecclia militās a triūphāti eccl'ia p similitudinē deriuat. vñ ⁊ Joā.i apoc.irl'm descendētē ō celo. ⁊ Moy si dictū ē q̄ faceret oia sm exēplar ei i mōte monstratū.i triumphāti āt ecclia vnus p̄sidet qui etiā p̄sidet i toto vniuerso.ſ.deus.dī.n.apoc.xxi. Xp̄i pplus eius erūt. ⁊ ipse cū eis erit eoz deus. g̃ ⁊ in ecclia militāte vn⁹ ē q̄ p̄sidz vniuersis. Hic ē q̄ Dsee p̄mo dī.congregabūt filij Juda ⁊ filij isrl' pariter.⁊ ponēt sibi caput vnū.⁊ dñs dic Joā.x.fiet vnū ouile ⁊ vnū pas. Si q̄s āt dicat q̄ vn⁹ caput ⁊ vn⁹ pas.ē xp̄s q̄ ē vn⁹ vni⁹ ecclie spōs ñ sufficiēt rndet mānifestū ē.n.q̄ oia ecclīastica sacra ipe xp̄s perficit. Ipse.n.est qui baptizat.ipse est qui peccata remittit. Ipse ē ihs sacerdos q̄ se obtu

mittit. ipe ē vus sacerdos q̄ se obtulit i ara crucis. ⁊ cui⁹ vtute corp⁹ eius i altari quotidie ꝓsecrat. ⁊ tñ qz corporaliter nō cū oib⁹ fidelib⁹ pñtialiter erat futurus elegit ministros p q̄s p̄dicta fidelib⁹ dispensaret ut supra dictū est. Eadē igit rōne qz pñtiā corporalē erat ecclesie subtracturus oportu it vt alicui cōmitteret qui loco sui vlis ecclesie ge reret curā. Dic ē q⁹ Petro dixit añ assensionē. pa sce oues meas. Joā. vlt. ⁊ añ passionē. Tu iteruz ꝓuersus cōfirma fratres tuos. Luce. xxij. ⁊ ei soli ꝓmisit. Tibi dabo cla. reg. celoz. vt oñderet prās clauiū p eū ad alios deriuāda ad cōseruādū eccle sie vnitatē. Nō p̄t aūt dici q⁹ vlī Petro hāc dign tatē dederit. p eū tñ ad alios non deriuat. manife stū est. n. q⁹ xp̄s ecclesiā sic instituit vt essz vsq; ad finē seculi duratura ſm illud Eſa. ix. Sup soliuz Dauid ⁊ sup regnū eius sedebit vt ꝓfir. il. ⁊ corro. i iudi. ⁊ iusti. āmodo ⁊ usq; i sempiternū. manife stū ē igit q⁹ ita illos qui tūc erāt i ministerio ꝓstitu it vt eoz ptās deriuaret ad posteros p vtilitate ec clie usq; ad finē seculi. p̄serti cū ipe dicat Math. vlt. Ecce ego vobiscum sum usq; ad cōsū. seculi. Per hoc āt excludit q̄rūdā p̄sumptuosus error q̄ se subducē nituntur ab obedientia ⁊ subiectione Pe tri: successorem eius Romanū p̄ntificē v.is ecclie pastorē nō recogscētes.

¶ Quod p malos ministros sacramēta dispen sari possunt. .LXXVII.

Ex his q̄ premis sa sūt manifestū ē q⁹ ministri ecclesie potētiā quādā i ordinis susceptōe di nitus suscipiūt ad sacra fidelib⁹ dispēsāda. Quod aūt alicui rei p ꝓsecratōnē acquirit: ppetuo i eo manet. vñ nihil ꝓsecratū iteraro cōsecrat. ptās igi tur ordinis ppetuo i ministris ecclie manet. nō ergo tollit p peccatū. p̄nt g̃ erīā a peccatorib⁹ ⁊ mal' oī modo ordinē hēant ecclesiastica sacramēta ꝓferri Itē nihil p̄t i id q̄ ei⁹ facultatē excedit nisi acce pta aliūde ptāte. quod tā i nālib⁹ q̄ i ciuilib⁹ pz. nō. n. aq̄ calefacere p̄t nisi accipiat virtutē calefa ciēdi ab igne. neq; balu⁹ ciues cohercē p̄t nisi ac cepta ptāte a ige. ea āt q̄ i sacris agūt factatē hūa na excedūt vt ex p̄missis pz. g̃ nullus p̄t sacra dis pēsare quātūcūq; sit bonus nisi ptātē accipiat dis pensandi. bōitati aūt hōis malitia opponit ⁊ pec catū. g̃ nec p petm̄ ille qui ptātē accepit impedit q̄ minus sacra dispēsare possit. Ad hec hō dī bon⁹ vel malus ſm vtutē vel vitiū q̄ sunt bitus quidaz bitus āt a potētia i hoc differt q⁹ p potētiā sumus potētes aliquid facere. p bitū āt nō reddimur po tētes ad aliquid faciēdū sz habiles vel ihabiles ad id qō possumus bñ vel male agēdū. p bitū igit ñ dat neq; tollit nobis aliquid posse. sz hoc p bituz acq̄rim⁹ vt bñ vel male aliquid agam⁹. nō igit ex hoc q⁹ alīqs ē bon⁹ vel malus ē potēs vel ipotēs ad dispensandū sacra sz idoneus vel nō idoneus ad bñ dispēsandū. Amp̄. qō agit i vtute alī⁹. non assistat sibi patiēs sz p̄ncipali agenti. nō. n. domus assimulat instīs q̄b⁹ artifex vtit sz arti ipsi⁹. mini stri ās ecclie i sacris nō agūt i vtute ppria sz in vir tute xp̄i. de q̄ dī Joā. p̄mo. hic ē q̄ baptizat. vñ ⁊ sicut ūstrumētū ministri agē dicunt. miſter. n. ē sic ūstrumētum aiatū. nō igit malitia mistroz ipedit quin fideles salutē p sacra ꝓsequnt a xp̄o. ꝓterea ō bōitate vel malitia alīus hōis hō iudicare nō po test. hoc. n. solius dei est q̄ occulta cordis rimat. si igit malitia mistri ipedire posset sacri effectū non possz hō hēre fiduciā certā de sua salute nec con scia eius remaneret libera a peccato. icōueniēs igi tur videt q⁹ spē sue salutis i bonitate puri hōis q̄s ponat. dī. n. Jere. xvij. maledictus hō qui ꝓfidit i hōie. si aūt hō salutē cōsequi p sacra nō sp̄z nisi a bono mistro dispensata: videret spē sue salutis aliq̄liter i hōie ponere. vt g̃ spē nr̄e salutis i xp̄o po namus qui ē deus ⁊ hō. ꝓfitēdō ē q⁹ sacra sunt sa lutaria ex vtute xp̄i siue p bonos siue p malos mi nistros dispensent. Hoc ēt appet p hoc q⁹ dñs etiā malis p̄latis obedire docet. q̄z tñ nō sunt opera imitanda. dicit. n. Math. xxiij. Super cathedrā Moysi sederūt scribe ⁊ pharisei. q̄ g̃ dixerint vo bis seruate ⁊ facite. ſm aūt opa eoz nolite facere multo aūt magis obediēdū ē aliquib⁹ ppt̄ hoc q⁹ suscipiūt ministeriū a xp̄o q⁹ ppt̄ cathedrā Moy si. Est g̃ ēt malis mistris obediēdū q⁹ nō esset nisi i eis ordis ptās manēt ppter quā eis obedit. hñt g̃ ptātē dispēsandi sacra ēt mali. Per hoc aūt exclu dit q̄rundā error dicētiū q⁹ oēs boni p̄nt sacramē ta ministrare ⁊ nulli mali.

¶ De sacio mīmonij. LXXVIII.

Quāuis autem hōies p sacra restaurēt ad gr̄az. ñ tñ mox restaurāt ad īmortalitatē cuius rōnē supra oñdim⁹. q̄cūq; aūt corruptibilia sunt ppetuari nō p̄nt nisi p gnātionē. Quia igit pplm fideliū ppetuari oportebat vsq; ad mūdi finē. ne cessariū fuit hoc p gnātionē fieri p quā ēt hūana spēs ppetuat. Cōsiderādū ē aūt q⁹ qñ aliq̄d ad di uersos fines ordiat idiget hīe dīa dirigētia i finē q̄ finis ē ꝓportionat⁹ agēti. gnātio aūt hūana ad mlta ordinatur scilicet ad perpetuitatem speciei ⁊ ad perpetuitatem alicuius boni politici puta populi i aliqua ciuitate ordinatur etiam ad per petuitatez ecclesie que in fidelium collectiōe cōsi stit. vñ opprtz q⁹ huiusmōi gnātio a dīis dirigat

In quātū igit ordinat ad bonū nature qđ est per petuitas spēi dirigit i finē a natura iclināte i hūc finez: ⁊ sic dicit esse nature officiū: in q̄tū vo ordinat ad bonū politicū subiacet ordinationi ciuilis legis. In q̄tū igit ordinat ad bonuz ecclesie: oz q̄ subiaceat regimini ecclesiastico: ea aūt q̄ populo p ministros ecclesie dispensant: sacīa dicunt. Matrimoniū igit scōm q̄ cōsistit in p̄iūctiōe maris ⁊ femie intēdētiū prolē ad cultū dei generare ⁊ educare: ē ecclesie sacramētū: vñ ⁊ quedā benedictio nubētib⁹ p mīstros ecclesie adhibet: ⁊ sicut i alīs sacīis p ea q̄ exterī⁹ agūt spūale aliqđ figurat: sic ⁊ in hoc sacio p cōiūctionē maris ⁊ feie cōiunctio Christi ⁊ ecclesie figurat p̄m illud apli ad Eph̄.v. Sacramētū hoc magnū ē: ego āt dico in Christo ⁊ ecclia. Et q⁹ sacīa efficiūt qđ figurāt credēdū est q̄ nubētib⁹ p hoc sacīm gīa cōferat p quā ad vnionē Christi ⁊ ecclesie ptineāt qđ eis maxime necessariū ē vt sic carnalib⁹ ⁊ terrenis itēdāt q̄ a Christo ⁊ ecclesia nō disiungant.// Quia igit p coniunctionez maris ⁊ femie Christi ⁊ ecclesie cōiunctio designat: oz q̄ figura significato respōdeat: cōiunctio aūt Christi ⁊ ecclie ē vnius ad vnā ppetuo habendā: ē.n. vna ecclesia: p̄m illud Cantic. vi. Una ē colūba mea pfecta mea: nec vnq̄ Christus a sua ecclesia sepabit: dicit.n. ipse Mat. vltio. Ecce ego vobiscū sū vsq̄ ad cōsūmationē seculi: ⁊ vlterius sp cū dño erimus: vt dicit.i. Thessal. iiij. necesse ē igit q̄ matrimoniū p̄m q̄ ē ecclesie sacīm sit vnius ad unā indiuisibiliter habēdā: ⁊ hoc ptinet ad fidē qua sibi iuicē vir ⁊ vxor obligant. Sic igit tria sūt bona matrimonij p̄m q̄ ē ecclesie sacīm. s. proles ad cultū dei suscipiēda ⁊ educāda: fides prout vnus vir vni vxori obligat: ⁊ sacīm p̄m q̄ indiuisibilitatē hz matrimonialis cōiunctio in q̄tū ē cōiunctiōis Christi ⁊ ecclesie sacīm. Cetera autē q̄ in matrimonio cōsiderāda sūt supra in. iij. libro pertractauimus.

¶ Qđ per Christū corpoꝝ resurrectio sit futura LXXIX.

Quia uero supra oñsum est q̄ per xp̄m liberati sumus ab his que per pctm̄ primi hominis incurrimus. Peccāte aūt primo homine non solum in nos pctm̄ deriuatum est sz etiaz mors que est pena pcti: secundum illud apli ad Ro.v. Per vnum hoiem pctm̄ in hūc mūdum intrauit ⁊ per pctm̄ mors: necessarium est q̄ p xp̄m ab vtroq⁹ liberemur ⁊ a culpa. s. ⁊ a morte: vnde ⁊ ibidē dicit apostolus. Si in vnius delicto mors regnauit p vnū: multo magis accipientes abūdantiā donatōnis et iusticie in vitā regnabūt per vnū Jesū Christū: vt igit vtrūq⁹ nobis i seipso ōmōstraret: ⁊ mori ⁊ resurgē voluit: mori qdez voluit vt nos a peccato purgaret. vñ aplus dicit Debreoꝝ. ix. Quē admodū statutū est hoibus semel mori: sic ⁊ Christus semel oblatus est ad multoꝝ exhauriēda peccata: resurgere āt voluit vt nos a morte liberaret: vñ aplus. i. Cor. xv. Christus resurrexit a mortuis p̄mitie dormientiū: qm̄ quidē per hoiem mors ⁊ per hoiem resurrectio mortuoꝝ: effectū igitur mortis Christi i sacris cōsequimur q̄tū ad remissionē culpe: dictū ē ēni supra q̄ sacīa in vtute passionis Christi operant: effectū aūt resurrectionis Christi q̄tū ad liberationez a morte in fine seculi consequemur quando omnes per Christi virtutē resurgemus: vnde dicit aplus. i. Cor. xv. Si christus p̄dicat q̄ resurrexit a mortuis: quō quidaz dicūt in vobis quoniā resurrectio mortuoꝝ nō est: si autem resurrectio mortuorum non est neq⁹ Christus resurrexit: si aūt Christus nō resurrexit: ianis ē p̄dicatio nīa: ianis ē ⁊ fides nīa: ē igit de necessitate fidei credere resurrectionē mortuoꝝ futurā. Quidā vo hoc puerse itelligētes resurrectō nē coꝝpoꝝ futurā nō credūt: sed qđ de resurrectōne legit in scripturis ad spūalē resurrectionē referre conant p̄m q̄ aliqui a morte peccati resurgunt p gratiā. Hic aūt error ab ipso aplo reprobat: dicit.n.ū. Thi.ū. Prophana ⁊ vaniloquia deuita, multū.n. proficiūt ad ipietatē: ⁊ sermo eoꝝ vt cancer serpit: ex quibus ē Himencus ⁊ Philet⁹ qui a veritate fidei exciderūt dicentes resurrectiōez iā factam esse: qđ non poterat intelligi nisi de resurrectione spūali: ē ergo p̄tra veritatem fidei ponē resurrectōez spūalē ⁊ negare coꝝporalē. ¶ Preterea manifestū est ex his que aplus Cor. dīc q̄ premissa verba de resurrectione coꝝpali sūt intelligēda: nam p̄ pauca subdit: Seminatur coꝝpus animale: surgit cōpus spūale: vbi manifeste coꝝpis resurrectionem tangit: et postmodum subdit. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: et mortale hoc induere immortalitatem: hoc autem corruptibile et mortale est corpus: corpus igitur est quod resurget. ¶ Ad huc dominus Joan. v. utrangz resurrectionem promittit: dicit.n. Amen amē dico uobis quia uenit hora ⁊ nunc ē quando mortui audient uocem filij dei ⁊ qui audierint uiuent: quod ad resurrectionem spiritualem animarum pertinere videtur: que tūc iam fieri incipiebat dū aliqui per fidem christo adhebant: sed postmodū corporalem resurrectionem exprimit dicens. Uenit hora in qua omnes qui i monumētis sunt audient vocem filij dei: manifestum est enim q̄ anime in monumentis non sunt sed corpora: predicitur ergo hic corporum resurrectio. Expresse etiam corporum resurrectio prenuntiatur a Job. dicitur enim Job. xviij. Scio

q̄ redēptor meus uiuit: ⁊ in nouissimo die de tra surrecturus sū: ⁊ rursus circundabor pelle mea: ⁊ i carne mea uidebo deū. Ad ostendendū etiā resurrectionez carnis futuram euidens ratio suf fragatur suppositis his que in superioribus sunt ostensa. ostēsum est enim in ꝺo: animas hominuz ímortales eē: remanēt igitur post corpora a cōpo ribus absolute: manifestum est etiam ex his que i ꝺo dicta sūt q̄ anima corpori naturaliter unitur: ē. n. ꝼm suam essentiam corporis forma: est igit ꝑ naturā aie absq̄ corpore esse: nihil autem quod ē ꝑ naturam pōt eē perpetuū: nō igitur perpetuo erit aīa absq̄ corpore: cū igit perpetuo maneat: oz eā corpori iterato cōiūgi quod est resurgē. im mortalitas igitur animaz exigere videt resurrecti onē corporū futurā. ¶ Adhuc oñsū ē supra i ter tio naturale hominis desideriū ad felicitatē tēdē felicitas aūt ultima est felicis pfectio. cuicūq̄ igit deest aliquid ad perfectionē nōdū habet felicita tem perfectā: q; nōdū eius desiderium totalit̄ q̄e tatur: oē. n. impfectū perfectionē cōsequi natura liter cupit: aīa āt a corpore sepata ē aliquo mō i perfecta sicut ois ps extra suū totū exñs: aīa enim naturaliter ē ps hūane nature: nō igitur hō pōt ultimā felicitatē ꝓsequi nisi aīa iterato corpori con iūgatur: pīsertim cū ostēsū sit q̄ hō in hac uita nō pōt ad felicitatē ultimā peruenire. ¶ Itē sicut i tertio oñsum est ex diuina ꝓuidentia peccātib' pēa debetur ⁊ bene agentibus premium. in hac autez uita hoies ex aīa ⁊ corpore cōpositi peccāt uel rec te agūt. debetur igitur hoibus ⁊ ꝼm aīam ⁊ ꝼz oī pus premiū uel pena. manifestū ē āt q̄ i hac uita premiū ultime felicitatis cōsequi nō possunt ex his que i tertio sūt ostensa: multotiēs etiā peccata in hac nō puniūt: q̄nimo ut dī Job. xxi. Hic ip̄i viuūt. cōfortati sunt: sublimatiq̄ ꝙuitus: necessa rium igitur est ponere iteratam anime ad corpus coniunctionem ut homo in corpore ⁊ anima pre miari ⁊ puniri possit.

¶ Obiectōes ꝑ resurrectionez LXXX

SUnt autē quēdā que resurrectionis fidē ipugnāt uidēt In nullo. n. naturaliū rez inuenit id quod corruptū ē idē nūero redire in eē: sicut nec ab aliqua priuatiōe ad habitū vī posse rediri: ⁊ tō q; que corrūpūtur eadē nūero iterari nō p̄nt: natura itendit ut id q̄ corrūpitur idē spē per ge nerationē cōseruetur: cū igit hoies p mortē corrū pant ip̄mq̄ corpus hois usq̄ ad p̄ma elemēta re soluatur: non vī q̄ idē nūero hō possit repari ad vitam. ¶ Item ipossibile ē eē idē nūero cui' ali quod ēntialiū p̄ncipioz idē nūero eē nō pōt: nō essentiali p̄ncipio variato semper uariatur essen tia rei per quā res sicut est: ita ⁊ vna est: quod aūt oio redit in nihilū: idē numero resumi nō potest potius enim erit noue rei creatio q̄ eiusdē repatō uidentur autē plura p̄ncipiorum ēntialium ho minis per eius mortē i nihilū redire: ⁊ p̄mo q̄dez ipa corporeitas ⁊ forma mixtionis cū corp' mani feste dissoluatur: deinde ps aie sensitiua et nutriti ua que sine corporeis organis eē nō possūt: ulteri us autē i nihilum videtur redire ipsa humanitas que dicitur esse forma totius aīa a corpore sepata ipossibile igitur uidetur q̄ hō idem nūero resur gat. ¶ Adhuc quod non est continuum: idē nūe ro esse non uidetur: qō q̄dem nō solum in magni tudinibus et motibus manifestum est sed etiam i qualitatibus et formis: si enim post sanitatem ali quis infirmatus iterato sanetur: nō redibit eadē sanitas numero. manifestum est autez q̄ p mortē esse hois aufert: cū corruptio sit mutatio de eē in nō esse: ipossibile est igit q̄ eē hois idem nūero re teretur: neq; igit erit idē homo nūero. quē. sūt eadem nūero ꝼm esse sūt idez. ¶ Amp̄. si idez ho minis corpus ꝛpatur ad vitā: pari rōne oz q̄ quic q̄d in corpe hois fuit eidez restituatur: ad hoc āt maxima idecēcia seq̄tur nō solū ꝓpter capillos ⁊ vngues ⁊ pilos q̄ manifeste q̄tidiana p̄cisiōe tol lūtur: sed et ꝓpter alias ptes corpis q̄ occulte p ac tionē nālis caloris resoluūtur que oia si restituāt hoi resurgēti indecēs magnitudo ꝓsurget non vi detur igit q̄ homo sit p' mortem resurrectur'. ¶ Preterea ꝓtingens ē q̄ñq; aliquos hoies carnib' humanis vesci: ⁊ solū tali nutrimēto nutriri ⁊ sic nutritos filios gīare: casu igit eadez in plurib' ho minib' inuenit: nō est aūt possibile q̄ in pluribus resurgat: nec aliter videt eē vniuersalis resurectio ⁊ integra si vnicuiq; ñ restituetur q̄ hic habuit. videtur igitur ipossibile q̄ sit hoium resurrectio futura. ¶ Item illud q̄ est cōe oibus exñtib' in aliqua spē videt esse naturale illi spēi: nō est autez hois resurrectio nālis: nō. n. aliqua vīus natural agentis sufficit ad hoc agendū ut cōiter oēs homi nes resurgant: nō igit cōiter oēs homies resurgēt. ¶ Adhuc si p xp̄m liberamur ⁊ a culpa ⁊ a mō te que ē peccati effectus: illi soli vident liberādi es se a morte p resurrectionē q̄ fuerūt ꝓticipes miste rioz xp̄i q̄bus liberarētur a culpa: hoc aūt ñ est oiuz hoium: nō igī oēs voies resurgēt ut videt.

¶ Solutio p̄missarum obiectionū. LXXXI.

AD horum igitur solutionē ꝓsiderādum ē q̄ deus sicut supra dictum ē in institutione huma ne nature aliq̄d corpori hūano attribuit supra id

.T.

qō ei ex naturalib⁹ principijs debebatur. ſ. incor
ruptibilitatē quādam per quam ꝓuenient ſue fō
me coaptaret: ut ſicut aīe uita ꝑpetua eſt: ita cor
pus ꝑ aīam poſſet ꝑpetuo uiuere: ⁊ talis q̄dem
incorruptibilitas ēt ſi nō eſſet naturalis q̄tum ad
actiuum ꝓncipiū: erat tñ quodāmodo naturalis ex
ordīne ad finē: ut. ſ. materia ꝓportionaretur ſue
naturali forme que eſt finis materie: aīe igitur p̄
ter ordinē ſue nature a deo auerſe ſubtracta ē diſ
poſitio que eius corpori diuinitus indita erat: vt
ſibi ꝓportionaliter reſponderet. ⁊ ſecuta ē mors:
eſt igitur mors quaſi per accīs ſuperueniens hōi
per peccatū cōſiderata inſtitutione hūane nature:
hoc āt accidēs ſublatū eſt per chriſtū qui merito
ſue paſſionis mortē moriēdo deſtruxit: ex hoc igi
tur cōſequitur q̄ diuina v̄tute que corpori incorrup
tionē dedit iterato corpus de morte ad uitā repa
raretur. Secundum hoc igitur ad primum dicen
dum q̄ uirtus nat⁹re deficiens eſt a virtute diuina
ſicut virtus inſtrumenti a uirtute principalis agē
tis: q̄uis igitur operatione nature hoc fieri nō
poſſit ut corpus corruptum reparetur ad vitā: tñ
v̄tute diuina id fieri poteſt: nā q̄ natā hoc facē nō
poſſit ideo ē q⁹ natura ſp̄ per formā aliquā ope
ratur: qō aūt habet forma: iam ē: vnde nihil ſe ip
ſū generare pōt: ſed gñat aliq̄d aliud ſibi ſm ſpēz
ſimile: cū v̄o corruptum eſt formā amiſit q̄ potat
ē actionis ꝓncipiū: vñ opatione nāe qō corrup
tum ē idem nūero reparī non poteſt: ſz diuina v̄tus
que res ꝓduxit in eſſe ſic ꝑ nām opat⁹ q̄ abſq; ea
effectum nāe ꝓducē poteſt ut ſupius oſtenſum ē: vñ
cum v̄tus diuina maneat eadē etiā in rebus corrup
tis poteſt corrupta in integrū repare. Quod vero
ſecūdo obīciebat: impedire nō poteſt q̄n homo idē
nūero reſurgere poſſit. Nullum. n. ꝓncipiorū eſſē
tialium hois ꝑ mortē omnino cedit in nihilum
nam anima rōnalis que ē forma hois manet poſt
mortem ut ſuperi⁹ eſt oſtenſum: mā etiā manet q̄
tali forme fuit ſubiecta ſub dimēſionib⁹ eiſdē ex q̄
bus habebat ut eēt indiuidualis materia: ex cōiū
ctione igitur eiuſdem aīa nūero ad eandem mām
nūero homo vnus numero reparabitur. Corpo
reitas autē dupliciter accipi poteſt. Uno mō ſm
q̄ eſt forma ſubālis corporis prout in genere ſub
ſtantie collocatur: ⁊ ſic corporeitas cuiuſcūq; cor
poris nihil eſt aliud q̄ forma ſubālis eius ſz quaꝫ
in genere ⁊ ſpecie collocatur ex qua debeꝫ rei cor
porali q̄ habeat tres dimēſiones: nō. n. ſunt ponē
ſe forme ſubāles in vno ⁊ eodē per quarū vnam
collocatur in genē ſupremo puta ſubſtantie: ⁊ p
aliā in genē proximo puta in genere corporis uel
aīalis ⁊ per aliā in ſpē puta hois aut equi: quia ſi
ꝓma forma faceret eē ſubām. ſequentes forme iā
aduenirēt ei quod eſt hoc aliquid in actu et ſubſi
ſtens in natura: ⁊ ſic poſteriores forme nō facerēt
hoc aliquid. ſed eēnt in ſubiecto qō eſt hoc aliq̄d
ſicut forme accidentales: oportet igitur q̄ corpo
reitas prout eſt forma ſubālis in homine non ſit ali
ud q̄ aīa rationalis que in ſua materia hoc requi
rit q̄ habeat tres dimenſiones: eſt enim actus cor
poris alicuius. Alio modo accipitur corporeitas
prout eſt forma accidentalis ſecūdum quam dici
tur corpus quod eſt in genere quātitatis: et ſic cō
poreitas nihil aliud eſt q̄ tres dimenſiones q̄ cor
poris rationem conſtituūt: ⁊ ſi igitur hec corpore
itas in nihilum cedit cōpore humano corrupto:
tamen impedire nō poteſt qui idem numero īſur
gat eo q̄ corporeitas eodē modo primo dicta nō
in nihilum cedit ſed eadem manet. Silr etiam for
ma mixti dupliciter accipi poteſt. Uno modo vt
per formam mixti itelligatur forma ſubālis cor
poris mixti: ⁊ ſic cū i homine non ſit alia forā ſub
ſtātialis q̄ aīa rationalis ut oſtenſū eſt: nec pote
rit dici q̄ forma mixti prout eſt forma ſubſtantia
lis homine moriente cedat in nihilū. Alio modo
dicitur forma mixti qualitas quedam cōpoſita ⁊
cōtemperata ex mixtione ſimplicium qualitatuꝫ
que ita ſe habet ad formam ſubſtantialem cōpo
ris mixti ſicut ſe habet qualitas ſimplex ad forāz
ſubſtantialem corporis ſimplicis: vnde ſi forma
mixtionis ſit dicta in nihilum cedat: uon preiudi
cat unitati corporis reſurgentis. Sic etiam dicen
dum eſt ⁊ de parte nutritiua ⁊ ſenſitiua: ſi enim p
ptem ſenſitiuam ⁊ nutritiuam intelligantur ipſe
potentie que ſunt ꝓprietates naturales anime ul
magis compoſiti: corrupto corpore corrūpuntur
nec tamē per hoc impeditur vnitas reſurgentis.
ſi uero per partes predictas intelligatur ipa ſubā
anime ſenſitiue et nutritiue: utraq; earū eſt eadez
cū aima rationali: nō enim ſunt in homine tres
aīe ſed vna tātum ut in ſecūdo li. oſtenſum ē. De
humanitate uero nō eſt intelligendum q̄ ſit que
dam forma cōſurgens ex cōiūctōne forme ad ma
teriam q̄ realiter ſit alia ab utroq; quia cū per for
mam materia fiat hoc aliquid actu ut dicitur ſo
de aīma: illa tertia forma conſequens non eſſet
ſubālis ſed accidentalis. Dicunt autem quidaz q̄
forma partis eadem eſt ⁊ forma totius. ſed dī for
ma partis ſm q̄ facit materiam eſſe in actu. forā
vo totius dicitur ſm q̄ complet ſpēi rationem: ⁊
ſm hoc humanitas non eſt aliud realiter q̄ aīa
rationalis: vnde patet q̄ corrupto corpore nō ce
dit in nihilū. Sed quia humanitas eſt eſſētia ho
minis: eſſentia aūt rei eſt quā ſignat diffinitio: diſ
finitio āt rei nāl ñ ſignat tm̄ formā ſz forām ⁊ ma
teriam: neceſſarium eſt q̄ humanitas aliquid ſi
gnificet compoſitum ex materia ⁊ forma ſicut ⁊
homo: differenter tamen: nam humanitas ſignat
ꝓncipia eſſentialia ſpeciei tam formalia q̄ mate
rialia cum preſciſione principiorū indiuidualiū:

dicitur.n. humanitas fm quã aliquis est hõ. hõ ãt non est aliqs ex hoc q̃ hz principia indiuidua lia sed ex hoc solũ q̃ hz principia eẽntialia speciei humanitas igitur significat sola principia speciei eẽntialia. vnde signãt p modũ ptis. hõ autẽ significat quedam principia essentialia spẽi: sed nõ excludit principia indiuiduantia a sui ſignificatiõe nã homo dicitur q̃ habet humanitatem ex quo non excluditur quin alia hãe possit. ⁊ pp hoc hõ significat p modũ totũ. significat. n. principia spẽi eẽntialia in actu: indiuiduãtia uero i potentia: fõma uero significat utraq̃ in actu sicut et differentiã genus hz potestate: spẽs vo actu uñ pz q̃ ⁊ hõ redit idẽ nũero in resurrectione ⁊ humanitas eadem nũero ꝓpter aie rõalis pmanẽtiã ⁊ matie vnitatem. Quod vero tertio obꝯcitur. q̃ eẽ non est vnum q: non ẽ continuum: falso inititur fũdamẽto: manifestũ est. n. q̃ materie et fozme vnũ ẽ esse: non. n. materia hz esse in actu nisi per fozmaz: differt tñ q̃tum ad hoc aĩa rationalis ab aliã fõmis nam esse aliarũ fozmarum non est nisi in concretione fozmarũ ad materiã. non. n. excedũt mãm neq̃ in esse neq̃ in operari: anima vo rationalis manifestũ est q̃ excedit materiã in operari. hz. n. aliquam operationem absq̃ pticipatione organi cozporalis. s. intelligere. vnde et eẽ suũm non ẽ solum in concretione ad materiã: esse igitur eius q̃ erat ꝓpositi: manet in ipo cozpore dissoluto: ⁊ reparato corpore in resurrectione in idem esse ĩducitur q̃ remansit in ania. Quod etiam quarto obꝯcitur: resurgentis vnitatem non tollit: qõn. non impedit unitatem fm numerum in homine vum continue uiuit. manifestuz est q̃ nõ potest impedire unitatem resurgentis: in corpore autez hominis q̃diu viuit non semper sũt eedem ptes fm materiã sed solũ fm spẽm: fm uero materiã ptes fluunt et refluunt. Nec ꝓpter hoc impeditur q̃n homo sit vnus nũero a pncipio uite usq̃ in finẽ cuius exemplũ accipi potest ex igne qui cũ ꝓtinue ardet unus nũero dicitur ꝓpter hoc q̃ species eẽ manet licet ligna consumantur et de nouo apponantur: sic etiam est in corpore humano: nam fõma et species singulariũ partiũ eius continue manet per totam uitam: sed materia ptium et resoluitur per actionẽ caloris naturalis ⁊ de nouo ad generatur p alimẽtuz. Nõ est aũt alius nũero hõ fz diuersas partes ⁊ etates q̃uis non quicq̃d materialiter ẽ in homine fm unũ statũ sit in eo scõm alium: sic igitur non requiritur ad hoc q̃ ꝛsurgat hõ idẽ numero q̃ quicq̃d fuit materialiter i eo fz totum tempus vite sue resumatur: sed tñ ex eo q̃tum sufficit ad complemẽtum debite quantitatis ⁊ precipue illud resumendum uidetur q̃ perfectius fuit sub fozma et specie humanitatis consistẽs si quid vero defuit ad complementum debite q̃n titatis. uel q: aliquis preuentus est morte anteq̃ natura ipsum ad perfectam quantitatem deduceret uel q: forte aliquis mutilatus est mẽbro: aliũ de hoc diuina supplebit potentia. Nec tamẽ hoc impediet resurgentis cozporis unitatẽ: q: etiã opere nature super id q̃ puer habet aliquid addit aliũ de ut ad perfectam perueniat quantitatez nec talis additio facit aliũ numero: idem enim nũero ẽ hõ et puer ⁊ adultus. Ex quo etiam patet q̃ nec resurrectionis fidem impedire potest etiam si aliqui carnibus humanis uescantur ut quinto obꝯciebatur: non. n. est necessarium ut ostensum ẽ q̃ quicq̃d fuit in homine materialiter resurgat i eo ⁊ iteruz: si aliquid deest: suppleri potest per potentiam dei. Caro igitur comesta resurget in eo i quo ꝓmo fuit anima rationalis perfecta resurget. i fo vo si non solis carnibus humanis est pastus sed ⁊ alijs cibis: resurgere poterit tantuz de alio quod ei materialiter aduenit quod erit necessarium ad debitam quantitatem cozporis restaurandam: si uero solis humanis carnibus sit pastus. resurget in eo quod a generantibus traxit: ⁊ quod defuerit supplebitur omnipotentia creatoris: q̃ etsi parẽtes ex solis humanis carnibus pasti fuerint: vt sic ⁊ eorum semen quod est superfluum alimenti ex carnibus alienis generatum sit. resurget quidem semen in eo qui est natus ex semine loco cuius ei cuius carnes comeste sunt supplebitur aliunde: hõ. n. in resurrectione seruabitur: q̃ si aliquid materiei aliter fuit in pluribus hominibus: resurget in eo ad cuius perfectionem magis pertinebat: vnde si fuit in vno ut radicale semẽ ex quo est generatus in alio uero sicut superueniens nutrimentum: resurget in eo qui est generatus ex hoc sicut ex semine: si uero in uno fuit ut pertinens ad perfectõem indiuidui: in alio ut deputatum ad perfectionem speciei: resurget in eo ad quem pertinebat secũdũ perfectionem indiuidui: vnde semen resurget i genito ⁊ nõ in generãte: et costa Ade resurget i Eua non in Adam in quo fuit sicut in nature pincipio. si autem secundum eundem perfectõnis modum fuit in utroq̃: resurget in eo in quo ꝓmitus fuit. Ad id uero quod. vi. obiectum est: ex hiis que dicta sunt iam pater solutio. resurrectio enim q̃tum ad finem naturalis est in q̃tum naturale ẽ anime esse cozpori vnitam: sed principium eius actiuum non est naturale sed sola uirtute diuina cõsurr. Nec etiam negandum est omnium resurrectionem esse futuram quãuis non omnes per fidez christo adhereant nec eius mysterijs sint imbuti: filius enim dei propter hoc naturam humanam assumpsit ut eam repararet: id igitur quod est defectus nature in omnibus reparabitur: vnde omnes a morte redibunt ad vitam: sed defectus perfecte non reparabit nisi in illis qui xpo adheserũt

uel per proprium actum crēdendo in ipsum: uel saltem per fidei sacramentum.

¶ Q̄ homines resurgent immortales. LXXXII

EX quo etiaz patet q̄ in futura resurrectione homines ñ sic resurgent ut sint iterum morituri. Necessitas enim moriendi est defectus in naturā humanam ex peccato proueniens: christus autem merito sue passionis nature defectus reparauit qui in ipsum ex peccato prouenerunt. Ut enim dicit apostolus Ro. v. Non sicut delictum: ita et donum: si enim vnius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia dei i gratia vnius hominis Jesu christi in plures abundauit. Ex quo habetur q̄ efficatius est meritum christi ad tollendum mortem q̄ peccatum Ade ad inducē dum: illi igitur qui per meritum christi resurgēt a morte liberati. mortem ulterius non patientur ¶ Preterea illud quod est in perpetuum duraturum non est destructum: si igitur homines resurgentes adhuc iterum morientur: ut sic mors in perpetuum duret: nullo modo mors per mortem christi destructa est: est autem destructa quidem nunc in causa: quod dominus per Oseē predixerat dicens: Ero mors tua o mors. Oseē. xiij. vltimo autem destruetur in actu secundum illud Nouissime inimica destruetur mors. i. Corin. xv. est igitur secundum fidem ecclesie hoc tenendum q̄ resurgentes non iterum morientur ¶ Adhuc effectus similatur sue cause: resurrectio aūt christi causa est future resurrectionis ut dictuz est: sic autez resurrexit christus ut non vlterius moreret secundum illud. Ro. vi. Christus resurgēs ex mortuis. iam non moritur: homines igitur sic resurgent ut ulterius non moriantur ¶ Amp̄. si homines resurgentes iterum moriantur: aut iterum ab illa morte iterato resurgent aut non: si non resurgent remanebunt perpetuo anime separate quod est inconueniens ut supra dictum est: ad quod euitādū ponuntur post resurgere uel si post secundaz mortem non resurgant nulla erit ratio quare post p̄ mā resurgant: si āt post faz mortez itato resurgēt aut resurgēt itez̄ moritūi aut ñ: si ñ itez̄ morituri eadem ratione hoc erit ponendum z in prima resurrectione: si uero iterum morituri procedet in infinitum alternatio mortis z uite in eodem subiecto quod uidetur inconueniens: oportuit enim q̄ intentio dei resuscitantis ad aliquid determinatum feratur: ipsa autem mortis z vite alternatio successiua est quasi quedam transmutatio que finis esse non potest: est. n. ptra rōem motus q̄ sit finis: cum omnis motus in aliud tendat. ¶ Preterea intentio inferioris nature in agendo ad ppetuitatē fertur: omnis enim nature inferioris actio ad generationē ordinatur: cuius quidem finis est ut conseruet esse perpetuū speciei: vnde natura non intendit hoc indiuiduum sicut ultimū finē: sz speciei conseruationē in ipso: z hoc habet natura in quātum agit in uirtute dei que est prima radix perpetuitatis: vnde etiam finis generatōis eē pōitur a pho ut generata participent eē diuinū sm ppetuitatem. multo igitur magis actio ipsius dei ad aliquid perpetuū tendit: resurrectio āt non ordinatur ad perpetuitatem spēi: hoc. n. per generationē poterat conseruari. oportet igi q̄ ordinetur ad perpetuitatē indiuidui: nō āt sm aiam tantū: hoc. n. iam aia habebat ante resurrectionē: ergo sm compositum: hō igitur resurgēs perpetuo uiuet ¶ Adhuc aia z corpus diuerso ordine comparari videntur sm primā hois generationē z resurrectionē eiusdem. nam sm generationez p̄mā creatio aie sequitur generationē corporis: ꝑpata. n. materia corporali per virtutē decisi seis: dē aiam creando infundit. in resurrectione aūt cōp̄ aie preexñti coaptabitur. prima āt vita quā hō p generationē adipiscitur sequitur conditionē corruptibilis corporis in hoc q̄ per mortem priuat vita: uita igitur quam homo resurgendo adipiscetur erit perpetua scōm conditionē incorruptibil' aie ¶ Item si in infinitum succedant sibi in eodez vita z mors: ipsa alternatio vite z mortis hēbit speciem circulationis cuiusdam: omnis autez circulatio in rebus generabilibus z corruptibilibus a prima circulatione incorruptibiliū corporū cāt nam prima circulatio in motu locali inuenitur z secundum eius similitudinem ad motus alios deriuatur. causabitur igitur alternatio mortis z vite a corpore celesti: quod eē non potest q: reparō corporis mortui ad uitam facultatē actionis nāe excedit. nō igitur est ponēda huiusmodi alternatio mortis z uite: nec per consequens q̄ resurgentia corpora moriantur. ¶ Amplius quecunqz succedunt sibi in eodem subiecto habent determinatam mensuram sue durationis secundum tempus: omnia autem huiusmodi subiecta sunt motui celi quem tempus consequitur: aia autem separata nō est subiecta motui celi: q: excedit totam naturam corporalem: alīnatio igitur sepatōis eius et unionis ad corp̄ nō subiacet motui celi: nō igī ē talis circulatio in alternatione mortis z uite q̄ lis sequitur si resurgentes iterum moriantur: resurgent igitur de cetero non morituri. Hinc ē qō dicitur Isa. xxv. Precipitabit dominus mortem in sempiternum. et Apoca. xxi. Mors ultra non erit. ¶ Per hoc autem excluditur error q̄rūdaz

antiquoꝝ gentiliū qui credebant eadez temporū tpaliūqꝫ rez uolumina repeti: vbi gīa sicut ī isto seculo Plato phūs in urbe atheniēsi et in eadem schola que achademica dicta est discipulos docuit ita qꝫ per inumerabilia retro secula multis quidem prolixis interuallis sed tamē certis ꝛ idē plato ꝛ eadem ciuitas et eadē schola idēqꝫ discipuli repetiti ꝛ per inumerabilia demū secula repetendi sūt ut Aug. introducit ī .xꝯ. ō ciui. dei. Ad qō ut ipe ibidē dicit quidam referre volunt illud qō dicitur Ecclesiastes ꝑmo. Quid est quod fuit: ipꝫ quod futurū est. quid ē qō factū est: ipm qō faciē dū est. Nihil sub sole nouū: nec ualet quisqꝫ dicer ecce hoc recēs ē. Jam. n. precessit in seculis q̄ fuerūt ante nos. Quod quidem non sic intelligendū ē qꝫ eadem nūero per generationes varias repetātur: sed similia specie ut Aug. ibidez soluit: ꝛ Aristo. in fine de generatione hoc ipsum vocuit ꝓtra predictam sectam loquens.

¶ Qꝫ in resurgentibus non erit usus ciboꝝ neqꝫ venereoꝝ. LXXXIII

EX premissis autē ostenditur qꝫ apud hoies resurgentes nō erit uenereoꝝ ꝛ ciboꝝ vsus. Rēota. n. vita corruptibili necesse est remouere ea que corruptibili uite deseruiūt: manifestū ē autem qꝫ ciborū vsus corruptibili vite deseruit: ad hoc n. cibos assumim⁹: ut corruptio que posset accidere ex consumptione naturalis humidi euitet. Est ēt ī presenti ciborū vsus necessarius ad augmētum qō post resurrectionē in hoibus nō erit qz hoies in debita quātitate resurgēt vt ex dictis pz. Similiter cōmixtio maris ꝛ femine corruptibili uite ō seruit. ordinat eni ad generationē per quā quod perpetuo conseruari nō pōt fm individuū: ī spē cōseruatur: oñsū est āt qꝫ resurgētiū uita icorruptibilis erit: nō igitur in resurgentibus erit ciborū neqꝫ venereoꝝ vsus. ¶ Adhuc vita resurgentiū nō min⁹ ordinata erit qꝫ presens uita sed magꝫ: qz ad illā hō perueniet solo deo agente: hāc āt ꝓsequit cooperāte nā: sed ī hac uita ciboꝝ vsus ordiatur ad aliquē finē. ad hoc. n. cibus assumitur ut p digestionē cōuertat in corpus: si igitur tūc erit ciborū vsus oportebit qꝫ ad hoc sit qꝫ cōuertatur ī corpus cū ergo a corpore nihil resoluat eo qꝫ corpus erit icorruptibile oportebit dicere qꝫ totū qō conuertitur ex alimēto trāseat ī augmētū: resurget āt hō in debita quātitate ut supra dictū est: ergo p ueniet ad imoderatā quātitatē: imoderata est. n. quātitas que debitā quātitatē excedit ¶ Amp. hō resurgens ī ppetuū viuet: aut igit semper cibo vtetur: aut non semp sed per aliqō dcimiatū tps si aūt semp cibo vtetur cū cibus ī corpus ꝛuersus aquo nihil resoluit: resolvitur neēe est qꝫ augmētum faciat fm aliquā dimensionem: oportebit dicere qꝫ corpus hois resurgentis ī infinitū augeat: quod eē non pōt: qz augmētum est motus naturalis intentio aūt vtutis naturalis mouentis nunqꝫ est ad infinitū sed sp est ad aliqd certum: qz ut dicit in. ij. de aīa: oium natura ꝓstantiū termin⁹ ē magnitudinis ꝛ augmēti: si aūt semp cibo vtetur hō resurgens sp aūt viuet: erit aliquod tpus dare in quo cibo nō vtetur: quare hoc a pncipio faciēdū est: nō igitur hō resūgens cibo utetur: si aūt non vtetur cibo sequtur qꝫ neqꝫ uenereoꝝ usum hēbit ad quē requritur decisio seminis: a corpe āt i resurgentis semē decidi nō potit neqꝫ ex substātia eius tum qz hoc est ꝓtra rationē semis: eēt. n. semē nō corruptū ꝛ a natura recedens: ꝛ sic nō posset esse naturalis actionis pncipiū ut pz p phm in libro de gnātione aīalium: tū etiaz qz a substātia illoꝝ corpoꝝ in corruptibiliū exītium nihil resolui poterit: nec etiā semē esse poterit supfluū alimēti si resurgētes cibis nō vtantur ut oñsū ē nō igitur in resurgētibus erit veneroꝝ vsus. ¶ Itē venereorum vsus ad gnationē ordinatur: si igitur post resurrectōez erit venereoꝝ vsus nisi sit frusta sequtur qꝫ tūc etiam erit hoium gnatio sicut ꝛ nūc: multi igitur hoies erūt post resurrectiōem q̄ añ resurrectōez nō fuerūt: frustra igr tm differt resurrectio mortuoꝝ ut omēs simul vitaz accipiāt q̄ eandem hñt naturā. ¶ Amp. si post resurrectionem erit hoiuz gnatio: aut igitur illi q̄ gnabūtur iterū corrumpētur: aut icorruptibiles erūt ꝛ imortales: si aūt erūt icorruptibiles ꝛ imortales mlta icōueniētia sequūtur. Primo qdem qz oportebit ponē qꝫ illi hoies sine pcco nascantur originali cū necessitas moriēdi sit pena ꝓsequēs pccm originale qō est ꝓtra aplm dicētem Ro. v. qꝫ p vnū hominem pec. in oēs ho. pue. ꝛ mors. Deinde sequit qꝫ non oēs indigeant redēptione que a xp̄o si aliqui sine peccato originali ꝛ necēsitate moriēdi nascant: ꝛ sic christus nō erit oium hominuz caput quod etiaz est contra sententiam apostoli dicentis. i. Corin. xv. qꝫ sicut in Adam omnes moriūtur: ita ꝛ i christo omnes viuificabunt. Sequitur etiā ꝛ aliud icōueniens. ut quoꝝ est similis gnatio nō est simil generationis termin⁹: hoies. n. p gnationē que est ex semie nūc q̄dem ꝓsequūtur corruptibilē vitaz: tunc aūt immortalē: si aūt homies q̄ tunc nascēt corruptibiles erūt ꝛ moriētur si iterato nō resurgunt: sequetur qꝫ eoꝝ āie ppetuo remanebunt a corporibus sepate qō est inꝓueniēs cū sint eiusdez speciei cuz aiabus hominū resurgētiū: si aūt ꝛ ipi resurgent: debuit ꝛ eoꝝ resurrectio ab alīs expectari ut simul omnibus q̄ vnaz naturam pticipāt beneficiū ꝓferatur resurrectionis: qō ad nature

reparationē pertinet ut ex dictis patet. Et prete
rea non uidetur esse aliqua ratio quare aliqui ex
pectentur ad simul resurgendū si nō oēs expectāt
¶ Adhuc si homines resurgentes venereis vtent
et generabūt: aut hoc erit semper: aut non semp:
si semp sequetur q̄ multiplicatio hominū erit in
infinitū: intentio autem nature generantis post ī
surrectionem non poterit esse ad alium finem q̄
ad multiplicationem hominum: non enim erit
ad conseruationem speciei per generationem cuz
homines incorruptibiliter sint victuri. sequitur
igitur q̄ intentio nature generantis sit ad infinitū
quod est impossibile: si uero ñ semper generabūt
sed ad aliquod determinatum tempus: post illud
igitur tempus non generabūt: quare et a pricipio
hoc eis attribuendū est ut uenereis non vtantur
nec generent. Si quis autem dicat q̄ in resurgen
tibus erit vsus ciborum ⁊ venereorum non ꝓpter
conseruationem uel augmentum corporis neq;
conseruationem speciei uel multiplicationem ho
minum sed ꝓpter solam delectationem que in
his actibus existit ne aliqua delectatio hominibus
in vltima remuneratione desit. patet quidem mł
tipliciter hoc inconuenienter dici: primo quidez
quia uita resurgentium ordinatior erit q̄ vita no
stra vt supra dictum est. in hac autem uita inordi
natum et uitiosuz est si quis cibis et venereis vtat
ꝓpter solā delectationē ⁊ nō propter necessitatez
sustentandi corporis uel prolis educāde: ⁊ hoc rō
nabiliter: nam delectationes que sūt in premissis
actōibus nō sūt fines actionū: sed magis econuer
so. nā. n. ad hoc ordinauit delectationes i istis ac
tibus ne animalia ꝓpter laborem ab istis actib⁹
necessarijs nature desisterent qō ꝓtingeret nisi de
lectatione ꝓuocarent: ē ergo ordo ꝓposterus ⁊ in
decens si opationes ꝓpter solas delectatiōes exer
ceant: nullo igitur mō hoc in resurgentibus erit q̄
rum uita ordinatissima ponitur. ¶ Adhuc vita
resurgentium ad cōsequendam perfectā beatitu
dinem ordinatur: perfecta aūt beatitudo ⁊ felici
tas hominis nō ꝓsistit i delectatōib⁹ corporalib⁹
que sūt delectatōes ciborꝫ ꝑ venereorū vt in ītio
libro ostensū ē. non igitur oz ponere in uita resur
gentiū hmōi delectationes eē ¶ Amꝑ actus vir
tutū ordinant ad beatitudinē sicut ad finez: si igit
i statu future beatitudinis eēnt delectatōes cibo
rū ⁊ venereorū quasi ad beatitudinē pertinētes.
sequeretur q̄ in intentōe eorꝫ q̄ vtuosa agūt eēnt
aliqualiter delectatōes ꝑdicte qō rōez tēperantie
excludit. est. n. ꝫ temperantie rōem ut aliquis a ꝺ
lectatōibus nūc abstineat ut postmodum eis frui
magis possit: redderet igit ois castitas ipudica et
ois abstinētia gulosa: si uero predicte delectatōes
erūt nō tñ q̄i ad beatitudinē ptinētes ut oporteat
eas eē intentas ab his qui vtuosa agūt: hoc eē nō
pōt: q: omne qō est: uel est ꝓpter altez. uel ꝓpter
se ipsum: predicte autem delectationes nō erūt ꝓ
pter alterū: nō enim erunt prōpter actiones ordi
natas ad finē nature ut iam ostensum est: relinq̄t
igitur q̄ erunt propter se ipsas: omne autem qō
est huiusmodi: vel est beatitudo: vel pars beatitu
dinis: oportet igitur si delectationes predicte i ui
ta resurgentium erūt q̄ ad beatitudinem eorum
pertineant: quod esse non potest ut ostensum est:
nullo igitur modo huiusmodi delectatōnes erūt
in futura vita. ¶ Preterea ridiculum videtur de
lectationes querere corporales i quibus nobiscū
animalia bruta cōicant ubi expectantur delecta
tiones altissime in quibus cum angelis cōicamus
que erunt in dei visione que nobis ⁊ angelis erit
cōis ut in tertio li. est oñsum: nisi forte quis dicere
uelit beatitudinē angelorꝫ esse iperfectaz q: ōsūt
eis delectationes brutorꝫ quod est omnino absur
dū. Hinc est q̄ dominus dicit Math. xxij. q̄ in re
surrectione neq; nubent neq; nubent: sed erunt si
cut angeli dei. Per hoc autem excluditur error
iudeorū ⁊ sarracenorū qui ponūt q̄ in resurrecti
one hoies cibis ⁊ venereis vtūtur sicut ⁊ nūc: q̄s
etiam quidam christiani heretici sunt secuti qui
ponētes regnū christi futurꝫ in terris terrenū per
mille annos in quo spacio tpis dicūt eos qui tūc
resurrexerint imoderatissime carnalibus epulis
uacaturos in quibus sit cibus tantus aut poꝰ ut
non solum nullā modestiā teneāt: sed modū q̄q;
ipsius credulitatis excedant: nullo aūt modo ista
possūt nisi a carnalibus credi. Hi aūt qui spūales
sunt istos ista credentes cyliastas appellāt greco
uocabulo: quod verbū est verbo exprimētes nos
possumus millenarios nuncupare ut Aug. dicit.
vigesio de ciuitate dei. Sunt autem quedaz que
huic opinioni suffragari uidentur: ⁊ primo q̄dez
quia adam ante peccatum uitam habuit imorta
lē: ⁊ tamen cibis et uenereis uti potuit in illo sta
tu cū ante peccatum illi sit dictū. Crescite et mul
tiplicamini. ⁊ iterum. De omni ligno quod est in
paradiso comedes. Deinde ipse christus post rē
surrectionem legitur comedisse et bibisse: dicitur
enim Luce vlti. q̄ cum manducasset coram disci
pulis sumens reliquias dedit eis. ⁊ Act. decimo
dicit Petrus. Hunc. scilicet Jesum deus suscita
uit tertia die ⁊ dedit eum manifestum fieri non
omni populo sed testibus preordinatis a deo no
bis qui māducauimus et bibimus cum illo post
q̄ resurrexit a mortuis. Sunt et quedam aucto
ritates que ciborꝫ usū in hmōi statu hoib⁹ repro
mittere videt. dī. n. Isa. xxv. Faciet dñs exercituū
omnibus populis in monte hoc ꝓuiuiū piguium
medullatorꝫ videmie defecate: ⁊ q̄ itelligat q̄tuz
ad statum resurgentium patet ex hoc qō postea
subditur. Precipitabit mortem in sempiternū: ⁊

aufert dñs deus oẽm lachrymaz ab oi facie: dicit ẽt Isa. lxv. Ecce serui mei comedent: z vos esurietis: ecce serui mei bibent: z uos sitietis: z q hoc referendũ sit ad statũ future vite: pz ex eo qõ postea subditur. Ecce ego creabo celum nouũ z terrã nouã z c. dñs ẽt dicit Mathe. xxvi. Nõ bibã ãmodo de hoc genimine vitẽ vsq ad diẽ illũ cũ illud bibã vobiscũ nouũ in regno patris mei. & Luce. xxij. dicit. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnuz ut edatis z bibatis super mensã meam in regno meo: z Apocl. ẽt xxi. dr: q ex vtraq parte fluminis qõ erit in ciuitate beatoz erit lignũ vite afferens fructus duodeci: z. xx. dr. Vidi aias decollatoz ppter testiñ Jesu: z vixerunt z regnauerunt cũ xpo mille annis: ceteri mortuoz nõ vixerunt donec cõsumarentur mille anni. Ex qbus oibus predictorum hẽticoz opio confirmari vr.

Hec aũt nõ difficile est soluẽ. Quod. n. primo obiicit de Adam: efficaciã nõ hz. Adã. n. perfectõnem quandam habuit personalem nondum tñ erat nã humana totaliter perfecta nondum multiplicato hũano genẽ: institutus ergo fuit Adam in tali perfectione que competebat principio totius humani generis: z ideo oportuit q generaret ad multiplicationẽ humani generis: z per ꝓñs q cibis vteretur: sed in perfectiõe resurgentiũ erit nã humana totaliter ad suam perfectionem peruẽiens numero electoz iam cõpleto: z iõ gñatio locũ non habebit nec alimentis vsus: propter qõ z alia erit imortalitas z incorruptio resurgentiũ: z alia que fuit in Adam: resurgentes enim sic imortales erunt et incorruptibiles: vt mori non possint nec ex eoz corporibus aliquid resolui. Adam aũt sic fuit immortal' ut posset non mori si non peccaret z posset mori si peccaret: z eius imortalitas sic cõseruari poterat non q nihil resoluẽt ab et' corpe: sed vt cõ resolutõnẽ humidi nãlis ei subueniri posset p ciboz assumptionẽ ne ad corruptionẽ corp' eius peruenire. De christo aũt dicẽdũ est q post resurrectionẽ comedit non ppter nccitatẽ: sed ad demonstrandũ sue resurrectionis vitatẽ. vñ cibus ille non fuit conuersus in carnẽ: sed resolutus i p iacentẽ mãz. hec aũt cã comedendi non erit in resurrectione cõi. Auctoritates vo q̃ ciboz vsũ p' resurrectionẽ repromittẽ vident spualiter intelligende sunt: pponit. n. nobis diuina scriptura intelligibilia sub similitudine sensibilium ut anim' nõ ex his que nouit discat incognita amare: z scõm hunc modum delectatio que est in cõtẽplatione sapie z assumptio vitatis intelligibil' in intellectũ nostrũ per vsũ ciboz in sacra scriptura consueuit designari: fm illud ꝓuerb. ix. qõ de sapia dr. Miscuit vinũ et proposuit mensã suã: z insipientibus locuta est. Venite comedite panẽ meũ z bibite vinum qõ miscui vobis, z Eccl. xv. dr. Cibauit filiz dñs pane vite z intellectus: z aqua sapie salutaris potabit illũ: de ipsa ẽt sapia dr ꝓuerb. iij. Lignuz vite est his qui apprehenderint eã: z qui tenuerit eam beatus. Non igitur predicte auctoritates cogunt dicere q resurgentes cibis vtant. hoc tamen qõ ꝓposituz est de verbis dñi q̃ hñt Mathẽ. xxvi. potest z aliter intelligi ut referatur ad hoc q ipse cũ discipulis p' resurrectionẽ comedit z bibit nouũ quidẽ vinũ. i. nouo modo. s. ñ pp nccitatẽ: sed ppter resurrectionis demõstrationẽ: z dicit in regno pris mei: qz in resurrectõe christi regnũ imortalitatis demõstrari incepit. Qõ vo in Apocl. dr de mille annis z ꝑma resurrectõe martyz. intelligendũ est q prima resurrectio est aiaz: put a peccatis resurgũt: fm illud apli Eph. v. Exurge a mortuis z illuminabit te christus. per mille aũt annos intelligit totũ tẽpus ecclie i quo martyres regnãt cum christo et alij sancti tã in pñti ecclia q̃ regnuz dei dr q ẽt i celesti patria q̃tũ ad aias: millenari' numerus perfectõem significat: qz ẽ numerus cubicus. i. figura solida z radix eius est denarius: q̃ solet ẽt perfectionẽ signare: sic ergo manifestuz sit q resurgẽtes non vacabant cibis z potib' neq venereis actibus. Ex quo vltimus hẽ põt q oẽs occupationes actiue vite cessabunt que ordinari videntur ad vsum ciboz z venereoz z ad alia q̃ sunt nccia corruptibili vite: sola ergo occupatõ cõtẽplatiue vite in resurgentibus remanebit: propẽ qõ Luce. x. dr de Maria cõtẽplante: q optimã pte elegit que non auferet ab ea. Inde est ẽt qõ dicitur Job. vij. Qui descẽdit ad inferos nõ ascendet nec reuertet vltra in domũ suã: neq cognoscet eũ amplius locus eius: in quibus verbis talẽ resurrectionẽ Job negat qualẽ quidã posuerunt dicẽtes q plus resurrectionem hõ redibit ad sles occupationes quas nũc hz: vt. s. edificet domos z alia h' modi exerceat officia.

De corpa resurgẽtiũ ẽt eiusdẽ nãe. LXXXIIII.

Occasione autem premissorum quidam circa ꝓditiões resurgentium errauerũt. Quia. n. cõpus ex ꝓrijs cõpositũ vi ex nccitate corrũpi: fuerũt aliqui qui dixerunt homines resurgentes huius modi corpora ex ꝓtrarijs composita non habere quorum aliqui posuerunt corpora nostra non i natura corporali resurgere: sed transmutari i spiritum: moti ex eo qõ apls dicit. i. Corin. xv. Seminatur corpus aiale: surget spũale. Alij vero ex eodem verbo sunt moti vt dicerent q corpora nãa i resurrectõe erunt subtilia et aeri z ventis silia. nã z spũs aer dicit ut sic spũalia aerea intelligantur. Alij vero dixerunt q in resurrectione aie resumẽt

z 4

corpora non quidem terrena sed celestia: occasio nem accipientes ex eo qd apostolus dicit. i. Cori. xv. de resurrectione loquens sūt corpora celestia ⁊ corpa terrestria: qbus oibus suffragari vr: qd apostolus ibidem dicit q caro ⁊ sanguis reguū dei nō possidebūt: ⁊ sic videt q corpora resurgentium nō habebunt carnē ⁊ sanguinē: ⁊ per ꝯns nec aliquos humōes: sed harū opinionū error manifeste apparet: nostra. n. resurrectio cōformis erit rēsurrectioni christi: ſm illud apostoli Phil. iij. Reformabit corpus humilitatis nr̄e cōfiguratū corpori claritatis sue. christus aūt post resurrectiouē hūit corpus palpabile ex carnibus ⁊ ossibus cōsistens. qr vt dr̄ Luce vlt. post resurrectionē discipul' dixit. Palpate ⁊ videte: qr spūs carnē et ossa nō hz: sicut me videtis hr̄e. ergo ⁊ alij hoies resurgentes corpora palpabilia habebūt ex carnibus ⁊ ossib' cōposita. ¶ Ad hec aīa unitur corpori sicut forma māe: oīa aūt forma hz determinatā māz: oz. n. esse ꝓportionē actus ⁊ potentie: cū igit aīa sit eadem ſm spēm: videt q hēat eandē māz ſm spēm: erit ergo idē corpus ſm spēm post resurrectōem ⁊ añ: ⁊ sic oz q sit cōsistēs ex carnibus ⁊ ossibus ⁊ alijs huiusmodi ptibus. ¶ Amp. cū in diffinitōe rerū nāliū que significat essentiam spēi ponitur mā: necessariū est q variata mā ſm speciez varietur species rei nālis. hō aūt res nālis est: si igitur p' resurrectionez non habebit corpus consistens ex carnibus ⁊ ossibus ⁊ huiusmodi ptibus sicut nunc hz: non erit qui resurget eiusdē spēi: sed dicet hō tm̄ equiuoce. ¶ Itē magis distat ab aīa vni' hois corpus alterius spēi q̄ corpus hūanū alterius hois: sed aīa non pōt iterato vniri cōpori alterius hois vt in scdo ostensum est: multo igitur minus poterit in resurrectione vniri corpori alterius speciei. ¶ Preterea ad hoc q hō idē numero resurgat necessariū est q partes eius essentiales sint eedē nūero: si igit corpus hois resurgentis nō erit ex his carnibus ⁊ his ossibus ex quibus nunc cōponit: non erit homo resurgens idē numero. Has aūt omēs falsas opiniōes manifestissime Job excludit dicēs Rursū circūdabor pelle mea: ⁊ in carne mea videbo deū: quem uisurus sū ego ipse et non ali'. Hnt aūt ⁊ singule predictaꝝ opionū ꝓpria icōuenientia: ponere. n. corpus transire in spūm: est oio impossibile: non. n. transeunt in inuicem nisi que in mā cōicant. spūaliū aūt ⁊ corporaliū non pōt eē cōicatio in materia: cū substātie spūales sint oino immāles vt in scdo ostensū est: ipossibile ē igit qd corpus humanū transeat in subāz spūalē. ¶ Itē si transeat in subām spūalem corpus hūanū: aut transibit in ipsam spūalē subām que est aīa: aut i aliquā aliā: si in ipsam: tunc post resurrectionem non esset in hoie nisi aīa sicut ⁊ ante resurrectōez: non igitur imutaretur ꝯditio hominis per resurrectionē. si aūt transibit in aliam substātiā spūalē sequetur q ex duabus substantijs spūalibus efficietur aliquid vnū in nā qd est oino ipossibile: quia quelibet subā spūalis est per se subsistens. ¶ Silr ēt ipossibile est q corpus hois resurgentis sit quasi aereū ⁊ ventis simile: oz. n. corpus hois ⁊ cuiuslibet aīalis habere determinatam figurā in toto et in partibus. corpus autem habens determinatam figuram: oportet quod sit in se terminabile: quia figura est que termino vel terminis comprehenditur. aer autem non est in se terminabilis: sed solum termino alieno terminatur. Non est ergo possibile quod corpus hominis resurgentis sit aereum vel ventis simile. ¶ Preterea corpus hominis resurgentis oportet esse tactiuum: quia sine tactu nullum est animal. Oportet autem vt resurgens sic animal si sit homo. Corpus autem aereum non potest esse tactiuum: sicut nec aliquod corpus simplex cum oporteat corpus per quod fit tactus esse medium inter qualitates tangibiles ut sit quodam modo in potentia ad eas: vt philosophus probat in libro de anima. Impossibile est igitur quod corpus hominis resurgentis sit aereum et simile ventis. Ex quo etiam apparet quod non poterit esse corpus celeste: oportet enim corpus hominis ⁊ cuiuslibet animalis esse susceptiuum tangibilium qualitatum vt iam dictum est. Hoc autem corpori celesti non potest conuenire: quia non est neque calidum: neque frigidum: neque humidum: neque siccum: neque aliquid huiusmodi: vel actu vel potentia: ut probatur in primo de celo. Corpus igitur hominis resurgentis non erit corpus celeste. ¶ Ad hec corpora celestia sunt incorruptibilia: et ita transmutari non possunt a sua naturali dispositione. naturaliter autem eis debetur figura sperica: ut probatur in secundo de celo et mundo: non est igitur possibile quod accipiant figuram que naturaliter humano corpori debetur: impossibile est igitur quod corpora resurgentium sint de natura celestium corporum.

¶ Q corpora resurgentiuz erunt alterius dispositionis. LXXXV.

Quanuis autem corpora resurgētium sint futa eiusdē spēi cui' nūc sūt corpa nr̄a: tn̄ aliā dispōez hēbūt: ⁊ prio quidez quantum ad hoc qd omnia resurgentium corpora tam bonorum q̄ malorum incorruptibilia

erunt:cuius quidē rō triplex est. Una quidem sumitur ex fine resurrectiōis:ad hoc.n.resurgent tā boni q̄ mali:vt ēt i ppetuis corpibus premiuz cōsequantur uel penā p his que gesserunt dū uixerūt in corpore:premiū āt bonorū qō est felicitas erit perpetuū:silr ēt pcō mortali ōbetur pena perpetua:quorū utrūqz pz ex his que in tertio determinata sunt: oz igitur q utriqz corpus icorruptibile recipiatur. Alia rō pōt sumi a cā formali resurgentiū:q̄ est aia:dictum ē.n.supra q̄ ne aia i ppetuum remaneat a cōpore separata iterato per resurrectionē corpus resumet:qz igitur i hoc pfecti oni aie ꝓuidetur:q̄ corpus recipiat cōueniēs erit vt corpus fm q̄ competit aie disponat:ē āt aia incorruptibilis:vnde ⁊ corp' ei icorruptibile redde tur. Tertia uero rō sumi pōt ex cā actiua resurrectionis:deus.n.qui corpora iam corrupta reparabit ad uitā:multo fortius hoc corpibus prestare poterit:vt recuperata uita in eis ppetuo cōseruetur. In cuius rei exemplū ēt corpa corruptibilia cū uoluit a corruptiōe seruauit illesa sicut corpa triū puerorū i fornace. Sic igitur itelligēda ē icorruptibilitas futuri stat⁹:qz hoc corp' qō nūc corruptibile ē:icorruptibile diuina vtute reddetur ita q̄ aia i ipz pfecte dñabit q̄tū ad hoc q̄ ipz uiuificet nec talis comunicatio vite a q̄cūqz alio poterit impediri: vñ ⁊ apls dic.i. Co.xv. Oportet corruptibile hoc iduē incorruptiōz ⁊ mortale hoc iduere i mortalitatez:nō igit p hoc hō resurgēs imortalis erit q̄ aliud corpus incorruptibile resumat vt predicte opiones posuerūt s: quia hoc ipsū qō nic ē corruptibile:icorruptibile fiet. Sic igit intelligēdū est qō apls dicit: Caro ⁊ sanguis regnū dei nō possidebunt:q̄ in statu resurgētiū corruptio tollet cārnis ⁊ sanguinis substātia tñ carnis ⁊ sanguinis remanente. vnde subiūgit:neqz corruptio icorruptelam possidebit.

De qualitate cōporū glorificatorū. LXXXVI.

QUanuis autē merito xp̄i defectus nature i resurrectione ab oibus cōiter tā bonis q̄ malis remanebit tñ differētia iter bonos ⁊ malos q̄tuz ad ea q̄ psonaliter utrisqz cōueniunt. Est āt de rōne nāe:q̄ aia hūana sit corpis forma ipsuz uiuificans ⁊ i esse conseruās: sed ex psonalibus actibus meretur aia in gl̄iam diuine uisionis eleuari: uel ab ordine h⁹modi gl̄ie ꝓpter culpam excludi:disponetur igitur corpus cōiter oīum fm condecēti am aie:vt.s.forma icorruptibilis esse icorruptibile corpori tribuat cōtrariorū cōpōne non obstāte eo q̄ mā corpis humani diuina uirtute aie hūane q̄tum ad hoc subiūcietur oīo: sed ex claritate ⁊ uirtute aie ad diuinam uisionem eleuare corp' sibi unitum aliquid amplius cōsequetur: erit.n. totaliter subiectū aie diuina uirtute hoc faciēte: nō solū q̄tum ad esse sed ēt q̄tum ad actiones ⁊ passiones ⁊ motus ⁊ corpeas qualitates:sicut igitur aia diuina uisione fruens:quadā spuali claritate replebitur:ita per quandā redundantiā ex aia i corpus ipsuz corpus suo mō claritatis gloria iduet: vnde dicit apls.i. Cor.xv. Seminatur corp' i ignobilitate:surget in gl̄ia:qz corpus nīz nunc est opacum:tunc āt erit clarum fm illud Mat.xiij. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. Aia ēt q̄ diuina uisione fruetur ultimo fini coniuncta in omnibus experietur suum desiderium adipletū:⁊ qz ex desiderio aie mouetur corpus: ꝓñs erit ut corpus oīo spui ad motuz obediet:vñ corpa resurgētiū bōrum futura erunt agilia: ⁊ hoc ꝑ qō apls dic ibidē. Seminatur i infirmitate:surget i virtute: infirmitatem.n.experimur in corpore:quia inuali diū inuenitur ad satisfaciēdū desiderio aie in motibus ⁊ actiōib⁹ q̄s aia impat:q̄ infirmitas totaliter tūc tollet virtute redūdāte i corp' ex aia eo ꝓiūcta: ꝓpter qō ētā Sap.iij.dī de iustis q̄ tāq̄ scintille in arūdineto discurrēt:nō q̄ motus sit i eis ꝓpter necessitatē cū nullo idigeāt qui deū hūt sz ad virtutē demōstrationē. Sic aūt aia deo fruēs habebit desideriū adimpletuz q̄tū ad oīs boni adeptionē:ita etiā eius desideriū inpletum erit q̄tum ad remotionē oīs mali:quia cū sūmo bono locuz nō hz aliqō malum:⁊ corp' igit pfectū per aiam ꝓportionaliter aie inmune erit ab oi malo ⁊ q̄tū ad actum ⁊ q̄tum ad potentiā:q̄tuz ad actū quidem:quia nulla in eis erit corruptio:nulla dēformitas: nullus defectus:q̄tū ad potentiā vero: quia non poterūt aliquid pati qō eis est molestū:⁊ propter hoc impassibilia erūt:que tñ ipassibilitas nō excludit ab eis passionē que est de rōne sensus:vtētur.n. sensib⁹ ad delectationē fm illa que statui i corruptionis nō repugnāt. Ad hanc igit eoz ipassibilitatē oñendā apls dic: Seminat in corruptione:surget i icorruptiōe. Rursus aia deo fruēs ipi pfectissime adherebit ⁊ eius bonitatē pticipābit in summo secundum modum suum:sic igitur ⁊ corpus perfecte subdetur anime ⁊ eius proprietates pticipabit quantuz possibile est in perspicuitate sensuum in ordinatione corpori appetitus ⁊ in oīoda perfectione nature: tanto enim aliq̄d perfectius est in natura quāto eius natura pfecti' subditur forme:⁊ propter hoc dicit apostolus. Seminatur corpus animale:surget corpus spirituale:spirituale quidem corpus resurgentis erit: non quia sit spiritus:ut quidā male intellexerunt siue per spm intelligatur spuale substantia siue aer aut uentus:sed quia erit oīo subiectum spui: sicut ⁊ nunc dicitur corpus animale non quia sit animal:sed quia animalibus passiōibus subiacet

ꝛ alimonia idiget. Dꝛ igitur ex predictis: ꝙ sicut aīa hois eleuabitur ad gliam ſpūum celestiuꝫ: ut deū per essentiam uideat: sicut in tertio est oñꝫ: ita eusꝫ coꝛpus sublimabitur ad proprietates celestium coꝛpum: i q̄tum erit clarū ipassibile absq; difficultate ꝛ laboꝛe mobile ꝛ pfectissime sua forma pfectum: ꝛ sic ꝓpter hoc apls dicit resurgentium coꝛpa esse celestia non q̄tum ad naturā ſꝫ q̄tum ad gliam: vñ cum dixisset: ꝙ sunt coꝛpoꝛa celestia: ꝛ suut terrestria coꝛpoꝛa: subiungit ꝙ alia ē celestium glia: alia terrestrium. Sicut aūt glia in quam humana aīa subleuatur: excedit naturalē virtutem celestiū ſpūum: ut i tertio oñsum est: ita gloꝛia resurgentiū coꝛpoꝛum excedit nālem pfectionem celestium coꝛpoꝛū: ut sit maioꝛ claritas: i passibilitas firmiō: agilitas facilioꝛ: ꝛ dignitas natureꝛ perfectioꝛ.

¶ De loco coꝛpoꝛ glificatoꝛ. LXXXVII.

QUia uero locus dꝫ ꝓportionari locato: ꝓñs est ꝙ cuꝫ coꝛpoꝛa resurgentiū ꝓprietatem celestium coꝛpoꝛ consequētur: ꝛ i celis locū hēant vł magis super oēs celos: ut simul cū xp̄o sint: cuius virtute ad hanc gloriā pducētur: de quo dic apls Ephe. iiij. Qui ascendit super oēs celos: ut adimpleret oia. Friuolum āt vī ꝯ hanc dinaꝫ promissiōnē ex nāli elementoꝛū positione argumētari: q̄si ipossibile sit coꝛpus hois cum sit terrenū ꝛ scōm suam nām infimū locū hñs supꝛa elementa leuia eleuari. Manifestum ē. n. ꝙ ex uirtute aie ē ꝙ coꝛpus ab aīa perfectum elementoꝛ inclinatiōes nō sequatur: ipsa. n. aīa sua uirtute ēt non ꝓtinet coꝛpus q̄ diu uiuimus: ne ex contrarietate elementoꝛum dissoluatur: ꝛ uirtute ēt aie motiue coꝛpus i altum eleuatur: ꝛ tanto amplius quanto uirtus motiua fortioꝛ fuerit. Manifestum est autem: ꝙ tunc aīa perfecte uirtutis erit q̄n deo per uisionē coniungetur: nō igitur dꝫ graue uideri: si tunc uirtute aie coꝛpus ꝛ ab oī coꝛruptione seruetur immune: ꝛ supꝛa quecunq; coꝛpoꝛa eleuetur. Neq; etiā huic promissioni diuine impossibilitatem affert: ꝙ coꝛpoꝛa celestia frangi non p̄ñt: ut super ea gloriosa coꝛpoꝛa subleuentur: quia a uirtute diuina hoc fiet: ut gloriosa coꝛpoꝛa simul cuꝫ aliis coꝛporibus esse possint: cuius rei indicium in coꝛpoꝛe christi precessit: dum ad discipulos ianuis clausis intrauit.

¶ De sexu ꝛ etate resurgētiū. LXXXVIII

NOn est tamen estimandum ꝙ in coꝛporibus resurgentium desit sexus femineus: ut aliqui putauerunt: quia cum per resurrectionē sint reparādi defectus nāe: nihil eoꝛ que ad perfectionē nāe ꝓtinent: a coꝛporibus resurgentium aufertur. Sic āt alia coꝛpis membra ad itegritatez humani coꝛporis ꝓtinent: ita ꝛ ea que generationi deseruiūt tam i maribus q̄ in feminis: resurgent ergo membra hꝰmōi i utrisq;. Neq; tñ huic obuiat: ꝙ usus horum mēbroꝛ non erit: vt supꝛa oñsum est: qz si ꝓpter hoc hec membra i resurgētibus non erunt pari rōne nec cīa membra que nutrimento deseruiunt in resurgentibus essent: qz nec ciboꝛ usus post resurrectionem erit: sic igitur magna ps mēbroꝛum coꝛporis resurgentis deesset: erunt igit oia membra hꝰmodi q̄uis eoꝛum usus non sit ad itegritatem nālis coꝛporis restituendā: vnde frustra non erunt. ¶ Similiter ēt nec ifirmitas feminei sexus perfectioni resurgentium obuiat. Nō. n. est ifirmitas per recessum a nā: sed a nā itenta: ꝛ ipsa ēt nāe distinctio in oibus pfectionē nature demōstrabit: ꝛ diuinā sapiam oio cum quodaꝫ oꝛdine disponentē cōmendabit. Nec ēt cogit ad hoc uerbum apli quod dicit Ephe. iiij. Donec occurramus oēs in unitatem fidei et agnitionis filij dei in virum perfectum in mensuram etatis plenitudis xp̄i. Non enim hoc ideo dictum est ꝙ quilibet in illo occursu quo resurgentes exibunt obuiaꝫ christo in aera sit sexum uirilem habiturus: sed ad designandam perfectionem ecclesie et uirtutem: tota enim ecclesia erit quasi uir perfectus christo occurrens: vt ex precedentibus ꝛ sequētibus patet. In etate autem christi que est etas iuuenilis oportet omnes resurgere propter perfectionez nature que in hac sola etate consistit: puerilis enim etas nondum perfectionem nature consecuta est per augmentum: senilis uero etas iaꝫ ab eo recessit ꝓpter decrementum.

¶ De qualitate coꝛpoꝛum resurgentium in damnatis. LXXXIX.

EX his āt rōnabiliter considerare possumus qualis futura sit conditio coꝛpoꝛum resurgentiū in damnandis. ¶ Oportet enim ꝛ illa coꝛpoꝛa animabus damnandoꝛū proportionata esse: anime autem malorum naturam quidem bonam hñt: vtpote a deo creatam: sed uoluntatem habebūt inordinatam ꝛ a fine proprio deficientem: coꝛpora igitur eoꝛum quantum ad id quod nature est integra reparabuntur: quia uidelicet in etate perfecta resurgent absq; omni diminutiōe membroꝛum et absq; omni defectu et coꝛruptione quem errоꝛ nature aut infirmitas introduxit: unde apo

stolus dicit. i. Cor. xv. Mortui resurgēt icorrupti qd̄ manifestū est de oībus debere itelligi tā bonis q̄ malis ex his q̄ precedūt ⁊ sequūtur i lia. Quia uero aīa eoꝝ erit sm uoluntatē a deo auersa ⁊ fine ꝓprio destituta eoꝝ corpa non erūt spualia q̄si spui oio subiecta: sed magis eoꝝ aīa ꝑ affectuꝫ erit carnalis. Nec ipsa corpa erunt agilia q̄si sine difficultate aīe obedientia: sed magis erunt pōderosa ⁊ grauia et quodāmō aīe iportabilia sicut ⁊ ipse aīe ꝑ inobiam a deo sūt auerse. Remanebūt etiam passibilia sicut nunc uel etiam magis: ita tamen ꝙ patientur quidem a rebus sensibilibus afflictionem non tamen corruptionem sicut ⁊ ipsorum anime torquebuntur a naturali desiderio beatitudinis totaliter frustrate. Erunt etiam eorum corpora opaca ⁊ tenebrosa sicut et eoruꝫ anime a lumie diuine cognitiōis erunt aliene: et hoc est quod apostolus dicit primo Cor. xv. ꝙ omnes resurgemus: sed non omnes immutabimur: soli enim boni immutabuntur ad gloriam: maloruꝫ vero corpora absq̄ gloria resurgent. Forte autem alicui potest impossibile uideri: ꝙ malorum corpora sint passibilia non tamen corruptibilia: cum omnis passio magis facta abijciat a substātia: videmus enim ꝙ si corpus diu in igne permaneat: finaliter consummetur: dolor etiam si sit nimis intensus animam a corpore separat. Sed hoc totū accidit supposita transmutabilitate materie de forma in formam: corpus autem humanuꝫ post resurrectionem non erit transmutabile de forma in formam: neq̄ in bonis neq̄ in malis: quia in vtrisq̄ totaliter perficietur ab anima quantū ad esse nature: ita ut iam non sit passibile hanc formam a tali corpore remoueri neq̄ aliaꝫ introduci diuina uirtute corpus anime totaliter subijciēte: vnde et potentia que est in prima materia ad omnem formam in corpore humano remanebit quodammodo ligata per uirtuteꝫ anime: ne possit in actuꝫ alterius forme reduci. Sed quia damnatorum corpora quantum ad aliquas conditiones non erunt anime totaliter subiecta: affligētur secundum sensum a contrarietate sensibilium: affligentur enim ab igne corporeo in quantum qualitas ignis propter sui excellentiam contrariatur equalitati complexionis et armonie que est sēsui connaturalis: licet eam soluere non possit: non tamen talis afflictio animaꝫ a corpore poterit separare: cum corpus semper sub eadem forma necesse sit remanere. Sicut autem corpora beatorum propter innouationeꝫ glorie supra celestia corpora eleuabuntur: ita ⁊ locus īsimns et tenebrosus ⁊ penalis proportionaliter deputabitur corporibus damnatorum. Unde et in p̄s dicitur. Ueniat mors super eos: et descendant in infernum uiuentes: ⁊ Apo. xx. dr̄ ꝙ diabolus q̄ seducebat eos missus est in stagnum ignis ⁊ sulphuris: ubi et bestia ⁊ pseudo prophete cruciabūtur die ac nocte in secula seculorum.

Quomodo substantie incorporee patiantur ab igne. XC.

Sed pōt uenire in dubium quomodo diabolus qui incorporeus est et anime damnatoruꝫ ante resurrectionem ab igne corporali possūt pati: a quo patientur in inferno corpora damnatorum: sicut ⁊ dominus dicit Mat. xxv. Ite maledicti in ignem eternum: qui paratus est diabolo et angelis eius. Non igitur sic estimandum est: ꝙ substantie incorporee ab igne corporeo pati possunt: ꝙ eorum natura corrumpatur per igneꝫ vl alteretur: aut qualitercunque aliter transmutetur: sicut nunc nostra corpora corruptibilia patiuntur ab igne: substantie enim incorporee non habent naturam corporalem: ut possint a rebus corporeis immutari: neque etiam formarum sensibilium susceptiue sunt: nisi intelligibiliter: talis autem susceptio non est penalis: sed magis perfectiua et delectabilis. Neque etiam potest dici: ꝙ patiantur ab igne corporeo afflictionem ratione alicuius contrarietatis: sic̄ corpora post resurrectionē patiēt: qꝛ substātie icorpee organa sēsuū nō hn̄t neq̄ potētijs sēsitiuis utūt: patiūt igr̄ ab igne corporeo substātie in corporee per modum alligationis cuiusdan possunt enim alligari spiritus cōporibus vel per modum forme sicut anima corpi humano alligatur vt det ei vitam: vel etiam absque hoc ꝙ sit eius forma: sicut nigromantici virtute demonum spiritus alligant imaginibus aut huiusmodi rebus: multo igitur magis virtute diuina sqiritus damnandi igni corporeo aligari posunt: et hoc ipsum est eis in aflictionem ꝙ sciūt se rebus infimis alligatos in penam. Est etiam conueniens ꝙ damnati spiritus penis corporalibus puniantur: ōne enim peccatum rationalis creature ex hoc est ꝙ deo obediendo non subditur: pena autem proportionaliter debet culpe respōdere vt voluntas per penam in contrario eius affligatur quod diligendo peccauit: est igitur conueniens pena nature rationali peccanti vt rebus se inferioribus scilicet corporalibus quodammodo alligata subdatur. Iteꝫ pctō qd̄ in deum ꝯmittitur non solum pena damni sed etiaꝫ pena sēsus debetur vt in. iij. ostensum est: pena .n. sensus rn̄det culpe q̄tum ad conuersionē i ordinatā ad ꝯmutabile bonum: sicut pēa damni rn̄det culpe quantū ad auersionem ab incommutabili bono creatura autem rationalis ⁊ precipue humana

aīa peccat iordinate se ad corporalia cōuertendo ergo conueniēs pena est: vt p corpalia affligatur. ¶ Pre. si pena afflictiua pcō debetur: quam dicimus penā sensus: ut in tertio oñsum est. oz q ex illo hec pena ꝓueniat: qō pōt afflictionē iferre: nihil āt afflictionem ifert nisi in q̄tum est cōtrariū voluntati: non ē āt contrariū nāli uolūtati rōnalis nāe: q spuali substantie coniūgatur: quūmmo hoc est delectabile ei et ad eius pfectionē pertinēs est. n. coniunctio silis ad sile et itelligibilis ad itellectū: nā ois substātia spualis fm se itelligigilis ē: est āt contrarium nāli uolūtati spualis substātie vt corpi subdatur: a quo fm ordinez sue nāe libera esse dz: conueniēs igitur ē: vt substātia spualis per corporalia puniatur. ¶ Hinc ēt apparet q lz corpalia que de premijs bōrum i scripturis leguñt spualiter intelligūtur: sicut dēm ē de promissiōe bonorū z potuum: quedā tñ corpalia que scriptura peccātibus cōminatur in penaz: corpaliter sūt itelligenda et quasi ꝓprie dicta. Non. n. ē conueniens q mā superior per usū inferioris premiatur: sz magis per hoc q superiori ꝓiungitur: punitur āt cōueniēter nā superior: per hoc q cū inferioribus deputatur. Nihil tñ ꝓhibet quedam etiam que de dānatorum penis i scripturis dicta corpaliter loquūtur: spualiter accipi et uelut per similitudinē dicta: sicut dī Isa. vlti. Vermis eorū nō morietur pōt. n. p uermē itelligi cōscie remorsus: quo ēt impij torquebūtur: nō. n. ē possibile q corpe' uermis spualem corrodat substātiā: neq ēt corpa dānatorū q̄ icorruptibilia erūt. Fletꝰ ēt et stridor dēntium i spualibus substātijs nō nisi methaphorice intelligi pñt: q̄uis i corporibus dānatorum pꝰ resurrectionē nihil ꝓhibeat corpaliter ea intelligi: ita tñ q per fletum nō itelligatur lachrymarū deductio: qz ab illis corpibus nulla resolutio fieri pōt: sed solū dolor cordis: conturbatio oculoꝝ z capitis: prout i fletibus esse solet.

¶ Qz aie stati post seperationez a corpore pena uel premiū cōsequūtur. XCI.

EX his autem accipere possumus: q statim post mortez aie bonum recipiunt pro meritis uel penā uel premiuz. Sūt. n. aie seperate susceptibiles penarum nō solū spualium sed ēt corpalium: vt oñsum est. Qz āt sint susceptibiles glie: manifestū est ex his que in tertio sunt tractata: ex hoc. n. q aia seperatur a corpe: fit capax uisionis diuine ad quam dū esset coniūcta corruptibili corpi peruenire non poterat: i uisione āt dei ultima hominis bfitudo consistit: que ē uirtutis premium: nulla āt rō esset quare differretur pena et premium: ex quo utriusq aia particeps esse pōt: statim igit cum aia seperatur a corpore premium uel penaz recipit ꝓ his que in corpore gessit. ¶ Adhuc i uita ista ē status merendi uel demerēdi: vñ cōparat militie z diebus mercēnarij: vt pz Job. vij. Militia est vita hois super terrā: z sicut mercēnarij dies eius: sed post statum militie et laborem mercēnarij statiz debet premiū vel pena bñ uꝰ male certātibus: vnde z Leuitꝰ. xix. dī. Non morabit opꝰ mercēnarij tui apō te usq mane: dñs ēt dic Joel. vlti. Cito velociter reddā uicissitudinē uobis super caput uīm: statim igitur pꝰ mortem aie uel premium cōsequūtur uel penam. ¶ Amp. fm ordinem culpe z meriti conueniēter est ordo i pena z premio: meritum āt et culpa non cōpetit corpori nisi per aiam: nihil. n. hz rōnem meriti uel demeriti: nisi in q̄tum ē uoluntariū: igitur tam premiū q̄ pena conueniēter ab aīa deriuatur ad corpus: nō āt aie conuenit ꝓpter cōpus: nulla igitur rō ē q̄re in punitione uel premiatiōe aiaruz expectetur resūptio corporum: quia magis conueniēs vī vt aie in quibus per prius fuit culpa et meritum prius ēt puniantur uel premiētur. ¶ Item eadē dei ꝓuidentia creaturis rōnalibus premia debētur et pena qua rebus nālibus pfectiones eis debite adhibentur: sic ē āt i rebus nālibus q unūqōq statim recipit perfectionem cuius est capax: nisi sit impedimentum uel ex parte recipiētis uel ex parte agētis: cum igitur aie statim cum fuerint seperate a corpore sint capaces z glie z pene: statim utriusq recipient: nec differtur uel bonorum premium vl malorum pena quousq anime corpora resumāt. Considerandum tñ est q ex parte bonorum aliqō ipedimentum esse pōt: ne aie statim a corpore absolute ultimam mercedem recipiant: que i dei uisione consistit: ad illam. n. visionem creatura rōnalis eleuari non potest nisi totaliter fuerit deputata: cum illa uisio totam facultatem naturalem creature excedat: vnde Sap. vij. dī de sapia q̄ nihil inquinatum in illā incurrit: z Isa. xxxv. dicit. Non transibit per eam pollutus: polluitur autez aia per peccatum: in q̄tum rebus iferioribus ordinate cōiungitur: a qua quidez pollutione purificatur in hac uita per penitentiam et alia sacra: vt supra dictum est: qñq uero contingit q purificatio talis non totaliter perficitur in hac uita: sed remanet adhuc debitor pene: uel propter negligētiam aliquam aut occupationem: aut ēt q debitor pene homo mortem preuenitur: nec tñ propter hoc meretur totaliter excludi a premio: quia hec absq peccato mortali contingere possunt: p quod solum tollitur charitas: cui premium uite eterne debetur: ut apparet ex his que in tertio dicta sunt: oportet igitur q post hanc uitam purgētur anteq̄ finale premium consequant: purgatio

autem hec fit per venas: sicut ēt in hac vita per penas satisfactorias purgatio cōpleta fuissz: alioqn melioris cōditōis eēnt negligētes q̄ soliciti si penā quā hic pro peccatis nō iplēt nō sustineāt in futo. Retardāt igit aīe bonorū qui hn̄t aliqd purgabile in hoc mundo a p̄mij consecutiōe quisq; penas purgatorias sustineant: ⁊ hec ē rō q̄re purgatoriū ponimus. ¶ Huic aūt pōni suffragat dictū apli: i. Cori. iij. Si cui⁹ op⁹ arserit: detrimentū patiet. ipe āt saluus erit sic tn̄ q̄i per ignem. Ad hoc etiā est ꝯsuetudo ecclie vlis que ꝓ defunctis orat: q̄ q̄ dē oro inutilis esset si purgatoriū post mortē non ponat: non.n. orat ecclesia ꝓ his q̄ iaz sūt i termino boni vel mali: sed pro his qui nūdū ad terminū peruenerūt. Qz āt stati p⁹ mortē aīe consequātur penā vl premium si ipedimentū non sit: auctoritatibus scripture confirmatur: dr̄.n. Job. xxi. de malis. Dicunt in bonis dies suos: ⁊ in puncto ad inferna descendūt: ⁊ Luce. xvi. Mortu⁹ est diues: ⁊ sepultus ē i infernū. ifern⁹ aūt ē loc⁹ vbi aīe puniuntur. Silr ēt ⁊ de bonis pz: ut.n. hēt Luce. xxiij. dn̄s in cruce pendens latroni dixit. Hodie mecum eris in paradiso: per paradisū autē intelligitur p̄miū qd̄ repromittitur bonis ſm illud Apod. ſo. Vincenti dabo edē de ligno vite qd̄ ē in paradiso dei mei. Dicunt autem quidā q̄ per paradisū nō intelligitur vltima remuneratio que erit in celis: ſm illud Math. v. Gaudete et exultate qm̄ merces vr̄a copiosa est in celis: sed aliqualis remunēatio que erit in terra. nam paradisus locus quidē terrenus esse videtur: ex hoc quod dicitur Gen. scdo. q̄ plantauerat dominus deus paradisuz voluptatis in quo posuit hominem quem formauerat. Sed si quis recte verba sacre scripture consideret inueniet q̄ ipsa finalis retributio que i celis promittitur sanctis statim post hanc vitam dat. Apostolus enim scdo Corin. cum de finali gloria locutus fuisset dicens: q̄ id qd̄ in presenti est tribulationis nostre momentaneum ⁊ leue: supra modum in sublimitate eternum glorie pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis ea q̄ videntur: sed ea que non videntur: que enim vidētur temporalia sunt: que autez non videntur: eterna: que manifestum est de finali gloria dici que ē i celis: vt ostendetur quando ⁊ qualiter hec gloria habeatur: subiungit. Scim⁹.n. qm̄ si terrestris domus nr̄a hui⁹ hitationis dissoluat q̄ edificatōem ex deo habemus domū nō manufactā: sed eternā in celis: per quod manifeste dat intelligere q̄ dissoluto corpore anima ad eternam et celestem mā sionem perducitur: que nihil aliud est q̄ fruitio diuinitatis: sicut angeli fruuntur in celis. ¶ Si quis autem contradicere velit dicens apostolum non dixisse q̄ statim dissoluto corpore domum eternam habeamus in celis in re: sed solum in spe tandez habituri in re: manifeste hoc est contra intentionem apostoli: quia etiam dum hic viuimus habituri sumus celestem mansionem secundum predestinationem diuinam: ⁊ iam eam habemus in spe: secundum illud Roma. octauo. Spe enim salui facti sumus: frustra igitur addidit: si terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur: suffecisset enim dicere. scimus q̄ edificationem habemus ex deo ⁊c̄. ¶ Rursus expressius hoc apparet ex eo quod subditur. Scientes quoniam duz su. in cor. peregri. a do. per fi. enim ambu. ⁊ non ꝑ speciem: aude. autem ⁊ bo. vo. habemus magis peregri. a cor. ⁊ presen. esse ad do. frustra autem vellemus peregrinari a corpore scilicet separari: nisi statim essemus presentes ad dominum: nō autem sumns presentes nisi quando videmus ꝑ speciem: quādiu enim ambulamus per fidem et non per speciem peregrinamur a domino vt ibidem dicitur. statim igitur cum anima sancta a corpore separatur deuz per speciem videt quod est vltima beatitudo vt in tertio ostensum est. ¶ Hoc autez idem ostendunt ⁊ verba eiusdem apostoli Phil. p̄mo dicentis. Desiderium ha. dis. ⁊ cum christo esse. christus autem in celis est: sperabat igit aplus statim post corporis dissolutionem se peruenturz ad celum. ¶ Per hoc autē excluditur error q̄rundam grecorz qui purgatoriū negant: ⁊ dicunt animas ante corporum resurrectionem neq; ad celū ascendere neq; in infernuz demergi.

¶ Qz anime sāctorz post mortē hn̄t voluntatem immutabilem in bono. XCII.

Ex his autez apparet q̄ aīe statim cum a corpore fuerit separate imobiles ſm voluntatē redduntur: vt scilicet vlterius voluntas hominis mutari nō possit neq; de bono i malū. Quādiu eniz aīa de bono in malū vel de malo in bonū mutari pōt ē in statu pugne ⁊ militie: oz.n. vt solicite resistat malo ne ab ipso vincatur: vel conet vt ab eo liberet: sed stati cū aīa a corpe separat nō erit in statu militie vel pugne: sed recipiendi p̄miū vel penā ꝓ eo qd̄ legitime vel illegitime certauit: ostēsum est eni q̄ statim vel premium vel penā cōsequit: non igitur vlterius aīa scdm voluntatem vel de bono in malum vel de malo in bonum mutari potest. ¶ Itē ostēsū ē in. iij. q̄ beatitudo q̄ in dei visiōe cōsistit: ꝑpetua ē: ⁊ silr i eodē oñsū ē q̄ ꝓ pccō mortali debet pena eterna: sz aīa beata eē nō pōt si voluntas eius recta nō fuerit: desinit.n. eē recta ꝑ h̄ q̄ a fine auertitur: ⁊ recta ē ꝑ hoc q̄ fine fruit. non pōt āt siml eē q̄ a fine auertat ⁊ fine fruat: oz igit rectitudinem voluntatis i aīa beata eē ꝑpetuā: vt

non possit trāsmutari de bono i malū. ¶ Amp. naturaliter creata rōnalis appetit eē beata: vnde nō potest velle nō eē beata: potest tñ p volūtatem deflecti ab eo in quo vera beatitudo ꝓsistit qō est volūtatem eē puersaz: ⁊ hoc q̄dem ꝓtingit qz id i quo vera beatitudo ē nō apprehēdit sub ratione beatitudis sz aliq̄d aliud in q̄ volūtas iordinata deflectit sicut in finē: puta q̄ ponit finez suū in voluptatib' corpalibus estimat eas ut optimū: qō ē ratio bītudinis: sed illi q̄ iam bti sūt apprehēdūt id in quo vē bītudo ē sub ratione bītudinis ⁊ vltimi finis: alias in hoc nō q̄escceret appetitus: ⁊ p ꝓns nō eēnt bti: q̄cūqz igit bti sūt: uolūtatē ꝺflectē non pnt ab eo in quo ē vā beatitudo: non pnt igit puersam volūtatez hre. ¶ Item cuicūqz sufficit id quod hz: nō q̄rit aliud extra ipsū: sed q̄cunqz ē beat' sufficit ei in q̄ est vā beatitudo: alias ñ iplēt eius desideriū: ergo q̄cunqz ē beatus nihil aliud q̄rit qō non ptineat ad id in q̄ vera bītudo ꝓsistit: nullus aūt hz puersā volūtatez nisi p hoc q̄ vult aliq̄d quod repugnat ei in q̄ vā beatitudo cōsistit nullus igit beati volūtas pōt mutari i maluz. ¶ Preterea pccm in volūtate nō accidit sine aliq̄li ignorantia intellect': nihil.n. volumus nisi bonuz verum uel apparens: ꝓpter quod dicitur ꝓuer. xiiij. Errant qui operantur malum: ⁊ phus. iij. ethicorum dicit q̄ omnis malus est ignorans: sed anima que est vere beata nullo modo potest esse ignorans cum in deo omnia videat que ptinēt ad suaz pfectionē: nullo igit mō pōt malaz volūtatē hre pcipue cum illa dei visio sp sit in actu ut in tertio est oñsuz. ¶ Ad hec intellect' nē circa ꝓclusiones aliquas errare pōt añ q̄ in ꝑma ꝓncipia resolutio fiat: in qua resolutiōe iam facta scia de ꝓclusionibus hētur q̄ falsa eē nō potest: sicut aūt habet se ꝓncipiū demōstrationis i speculatiuis ita se hz finis in appetitiuis: q̄diu igit finē vltimū non ꝓsequitur volūtas nīa pōt puerti: non aūt postq̄ ad fruitionē vltimi finis puenerit quod ē ꝓpter se ipsum desiderabile sicut ꝑma ꝓncipia demōstrationuz sūt p se nota. ¶ Amp. bonum in q̄tuz hmōi diligibile est: qō igitur apphendit ut optimum ē maxime diligibile. sed substātia rōnalis beata videns deum apphendit ipm ut optimuz: ergo maxime ipm diligit: hoc aūt hz ratio amoris q̄ volūtates se amātium sint ꝓformes: volūtates igit bton sūt maxime ꝓformes deo q̄ facit rectitudinē volūtatū cū dina volūtas sit prima regula oiuz volūtatum volūtates igit deum videtiū non pnt fieri puerse.

¶ Item q̄diu aliquid est natum moueri ad alterum nondum habet vltimuz finem: si igitur anima beata posset adhuc transmutari de bono in malum nōdum esset in vltimo fine quod est ꝓtra bītudis rōnē: mānifestū ē igit q̄ aie q̄ statiz p' mortez sūt bte reddūtur īmutabiles scōm voluntatē.

¶ Quod anime malorum post mortem hñt volūtatem īmutabilem in malo. XCIII.

Similiter etiā ⁊ aie que statim p' mortez efficiūt in penis misere: reddūtur immutabiles sm volūtatem. Ostensum ē.n. in tertio q̄ pcco mortali debet pena ꝑpetua aiarum: non aūt esset ꝑpetua pena aiarum q̄ dānanē si possent voluntatez mutare in melius: qz iniquū esset q̄ ex quo bonaz voluntatē haberent: ꝑpetuo punirēt̄ur. volūtas igit aie damnate nō potest mutari in bonū. ¶ Preterea ipa inordinatio volūtatis quedā pena ē ⁊ maxime afflictiua: qz in q̄tum hz iordinatam volūtatem aliquis displiceret ea q̄ recte fiūt: ⁊ damnatis displicebit q̄ volūtas dei implet in oibus cui peccando restituerūt. igit inordinata voluntas nūq̄ ab eis tolletur. ¶ Ad hec volūtatem a pcco mutari in bonum nō ꝓtingit nisi p gratiam dei ut pz ex his que in tertio dicta sūt: sicut aūt bonoꝝ aie admittūtur ad pfectam ꝓticipationez diuine bonitatis: ita damntoꝝ anime a gratia totaliter excludūtur: non igit poterunt anime dānate in melius mutare volūtatem. ¶ Preterea sicut boni in carne viuētes oium suoꝝ operum ⁊ desideriorum finem ꝓstituūt in deo: ita mali i aliquo debito fine auertēte eos a deo: sed anime sepate bonorum immobiliter inherebūt fini quē in hac vita sibi prestituerūt. s. deo: ergo ⁊ aie maloꝝ immobiliter inherebūt fini quem sibi eligerūt: sicut igitur bonorum voluntas non poterit fieri i mala: ita nec malorum poterit fieri bona.

¶ De immutabilitate voluntatis in animabus in purgatorio detentis. XCIIII.

Sed quia quedam anime sūt que statim p' sepationē ad beatitudinem non perueniunt nec tñ sunt damnate: sicut ille que secum aliquid purgabile deferunt ut dictum est: ostendendum ē q̄ nec etiam huiusmodi anime postq̄ fuerint a corpore separate possunt secundum voluntatem mutari beatorum. n. ⁊ damnatoꝝ aie hñt immobilez voluntatem ex fine cui adheserūt vt ex dictis p:: sed anime que secum aliquid purgabile deferūt i fine non discrepant ab animabus beatis decedūt. n. cum charitate per quaz inheremus deo ut fini: g̃ etiā ipsemet imobilē volūtatē habebunt.

¶ De immutabilitate volūtatis cōuniter in omnibus animabus post separationem a corpore. .XCV.

Quod ãt ex fine i oib⁹ aialib⁹ ſe patis ſequat imobilitas uolũtat⁹ ſic mãifeſtũ ee põt. Finis enī ut dictũ ē ſe hz i appetitiuis ſic̃ prima ꝓncipia demõſtratõis i ſpeculatiuis: hmõi ãt pricipia nãliter cognoſcũt: ꝛ error q̃ circa hmõi pricipia accideret ex corruptiõe nãe ꝓuẽirẽt. vñ non poſſet hõ mutari de vã acceptõe ꝓncipiorꝫ i ſſam aut ecõuerſo. niſi ꝑ mutationẽ nature. ñ tñ qui erãt circa ꝓncipia reuocari põſſit ꝑ aliq̃ cerciora ſic̃ uocat hõ ab errore q̃ ẽ circa ꝓcluões. et ſiłr nec poſſet aliqs a vã acceptiõe ꝓncipiorũ ꝑ aliq̃ magꝫ apparẽtia ſeduci. ſic̃ igr ꝛ ſe hz circa finẽ: qꝛ vnuſq̃ qꝫ naturaliť hz deſideriũ vltimi finis. ꝛ h̃ ſequť in vłi nãm rõalẽ ut beatitudinẽ appetat: ſz q̃ hoc vł illud ſub rõe beatitudis ꝛ ultimi finis deſideret: ex aliq̃ ſpãli diſpõe nãe cõtigit: vñ ꝓhũs dicit q̃ q̃ lis vnuſq̃sq̃ ẽ taľ et finis uidet ei: ſi igr diſpõ illa ꝑ quã aliq̃d deſiderať ab aliq̃ ut vltimꝰ finis: ab eo remoueri ñ poſſit: ñ poſſit imutari uolũtas eiꝰ q̃ tũ ad deſideriuꝫ finis illius. hmõi aũt diſpões rẽoueri põſſ a nobis q̃diu ẽ aia corpi ꝯiũcta: qõ. n. aliq̃d appetať a nobis ut ultimꝰ finis: cõtigit q̃nq̃ ex eo q̃ ſic diſpõimur aliq̃ paſſõe q̃ cito trãſit: vñ et deſideriũ finis de facili remouet ut i cõtigẽtib⁹ apparet: q̃nq̃ ãt diſpõimur ad deſideriũ finis alicuius boni uel mali ꝑ aliquẽ habitũ: ꝛ iſta diſpõ nõ de facili tollíť: vñ ꝛ tale deſideriũ finis fortius manet ut i tẽpatiſ appet: ꝛ tñ diſpõ habitꝰ i hac uita auferri põt. Sic igiť mãifeſtũ ẽ q̃ diſpõe manẽte qua aliq̃d deſiderať ut ultimꝰ finis: nõ põť illꝰ finis deſideriũ moueri: qꝛ ultimꝰ finis maxie õſideratur. vñ nõ põt aliqs a deſiderio ultimi finiſ reuocari per aliq̃d deſiderabile magis. aia aũt eſt i ſtatu mutabili q̃diu corpi unit: ñ ãt poſtq̃ fuerit a corpe ſepata: diſpõ. n. aie mouẽs ꝑ accñs ſm aliquẽ motũ corꝑis: cũ. n. cõpꝰ defuiat aie ad ꝑpas opatões ad ꝟ ei nãłr datũ ẽ ut i ipo exñs pficiať q̃ ſi ad pfectionẽ mota: qñ igr erit a corpe ſepata ñ erit i ſtatu vt moueať ad finẽ ſz ut i fine adeptoẽ ꝑ q̃eſcat: imobiłr igr erit uolũtas eiꝰ q̃tũ ad deſideriũ vltimi finis: ex ultio ãt fine dependẽt tota bonitas uł malitia uolũtatis: qꝛ bõa q̃cũq̃ aliqs uult in ordie ad bonũ finem bñ uult: male autem que cũq̃ in ordie ad malũ finẽ. nõ ẽ igiť volũtas aie ſe ꝑpate mutabiľ de bono i malũ ſz ſit mutabilis de vno volito i aliũ uolitũ: ſuato tñ in ordie ad eũdez vltimũ finẽ. Ex q̃ appet q̃ talis imobilitas voluntatis libero arbitrio ñ repugnat cuiꝰ actꝰ ẽ eligẽ: electio. n. ẽ eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ: ñ ãt vltimi finis: ſic̃ igr ñ repugnat libero arbitrio q̃ imobili volũtate deſideramꝰ btitudinẽ ꝛ miſeriã fugimꝰ i cõi: ita ñ erit ꝟriũ libero arbitrio q̃ uolũtas imobiliť fertur i aliquid determinatum ſicut in ultimũ finez: quia ſicut nunc imobiliter nobis inheret natura cõis per quam beatitudinem appetimus i cõi: ita etiam imobiliter manebit illa ſpecialis diſpoſitio per quam hoc uel illud deſideratur ut ultimus finis. Subſtantie autem ſeparate ſcilicet angeli ꝑ pinquiores ſunt ſm naturã in qua creantur ultie pfectioni q̃ anime: quia non indigent acquirere ſcientiam ex ſenſibus neq̃ peruenire ratiocinãdo de principijs ad concluſiones ſicut anime ſed per ſpes inditas ſtatim põt i cõtẽplationẽ vitatis puenire: ꝛ iõ ſtatim q̃ debito fini uel id debito adheſerũt imobiliter in eo permãſerũt. Nõ ẽ tñ eſtimandũ q̃ aie poſtq̃ reſumẽt corpa i reſurrectõe diſponentur ſm exigentiã aie. nõ aũt aie imutabũtur per corpora: ſed immobiliter perſeuerabũt.

De finali iudicio. XLVI.

Ex p̃miſſis igitur appet q̃ duplex ẽ retributio ꝑ hõis q̃ hõ in uita geſſit vna ſm aiam quã aliq̃s ꝓcipit ſtati cũ aia fuerit a corpe ſepata: alia vo retributio erit i reſũptõe corpoꝝ ſm q̃ q̃dã ipaſſibilia ꝛ glioſa corpa q̃dã vo paſſibilia reſumẽt ꝛ ignobilia ꝛ ꝑma q̃dem retributio ſingillati fit ſingulis ſm q̃ diuiſim ſinguli moriũť: ſa aũt retributio ſił oibus fiet ſm q̃ oẽs ſimł reſurgent: oĩs aũt retributio qua diuerſa redduntur ſm diuerſitatẽ meritorũ: iudiciũ requirit: neceſſe eſt ergo duplex eẽ iudiciũ: vnũ quo diuiſim ſingulis q̃tuz ad animã redditur pena uel premiũ: aliud aũt ẽ cõe ſm q̃ q̃tũ ad aiam ꝛ corꝰ reddeť oibꝰ ſimł qõ merueruerũt. Et qꝛ chriſtuſ ſua hũanitate ſm quã paſſus ẽ ꝛ reſurrexit: nobis ꝛ reſurrectionẽ ꝛ vitã eternã ꝓmeruit: ſibi competit illud cõe iudiciũ quo ĩſurgentes uel premiantur uel puniuntur: propterea de eo dicitur Joã. v. Poteſtatẽ dedit ei iudiciũ facere: qꝛ filius hominis eſt. Oportet autem iudicium proportionale eſſe hiis de quibus iudicatur ꝛ quia finale iudicium erit de premio vel pena uiſibilium corporũ. conueniens eſt ut illud iudiciũ uiſibiliter agatur: vnde etiam chriſtus in forma humanitatis iudicabit quã oẽs põt uidere tam bõi q̃ mali: viſio aũt diuinitatis eius beatos facit ut in tertio oſtenſum eſt: vnde a ſolis bõis uideri poterit: iudiciũ autem animarũ qꝛ de inuiſibilibus eſt iuiſibiliť agitur. Licet autẽ chriſtus in illo finali iudicio auctoritatem habeat iudicandi: iudicabũt tñ ſimul cũ illo velut iudicis aſſeſſores qui ei ꝑ ceteris adheſerũt. ſ. apli q̃bus dictũ ẽ Matth. xix Vos q̃ ſecuti eſtis me ſedebitis ſuper ſedes iudicãtes duodecim tribus iſrł.: que promiſſio etiaz ad illos extenditur qui apoſtolorum veſtigia imitãť.

¶ De statu mundi post iudicium. XCVII.

Peracto igitur finali iudicio natura humana totaliter in suo termino constituetur. Quia vero oia corporalia facta sunt quodāmō ꝓpter hoiez ut in tertio li. ē oñsū: tūc ēt toti⁹ creature corporee ꝓueniēs ē ut status imutef et ꝓgruat statui hoiuz qui tūc erūt: ꝙ qz tūc hoies incorruptibiles erūt: a tota creatura corporali tolletur generatōis ꝙ corruptōis status: ꝙ hoc ē qō dicit apls Ro. viij. qō ipa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatē glie filioz dei: generatio āt ꝙ corruptō q̄ est in iferioribus corpōrib⁹ ex motu celi causat: ad hoc igitur ꝙ in iferioribus cesset generatio ꝙ cōruptio: oz ꝙ etiā motus celi cesset: ꝙ ꝓpter hoc dr Apoc. x. ꝙ tps āplius nō erit. Nō oz āt ipossibile uideri ꝙ motus celi cesset: nō. n. mot⁹ celi sic ē nālis sicut motus grauiū et leuiū ut ab aliquo interiori actiuo ꝓncipio iclinetur ad motū: sz dr nālis in ꝙtuz hz in sua natura aptitudinē ad talē motū. ꝓncipiū āt illius motus est aliquis itellectus ut intertio oñsum est: mouetur igitur celū sicut ea q̄ a uolūtate mouētur: volūtas aūt mouet ꝓpter finē finis autē motus celi nō pōt cē ipm moueri: mot⁹ n. cū semp in aliud tēdat non habet rationē ultimi finis. Nec pōt dici ꝙ finis celestis motus sit ut corpus celeste reducatur fm ubi de potentia in actū: qz hec potētia nūq̄ potest tota in actū reduci qz dū corpus celeste est actu i vno ubi est i potentia ad aliud sicut est de potentia materie ꝑme respectu formaruz: sicut igitur finis nature in generatione nō est reducere mām de potētia i actum sed aliquid qō ad hoc cōsequitur. s. perpetuitas rez per quā ad diuinā siltudinē accedūt: ita finis motus celestis nō est reduci de potētia i actū sz aliq̄d consequens ad hāc reductionē. s. assimilari deo i cāndo: oia āt generabilia ꝙ corruptibilia q̄ cānt ꝑ motū celi: ad hoiem ordināt quodāmō sicut in finē ut in tertio est oñsū: mot⁹ igit celi precipue ē ꝓpter generationē hoiuz. i hoc. n. maxiam diuaz siltudinē consequitur in cāndo. qz forma hois. s. aia rōalis imediate creat a deo ut i ttio oñsū est. Nō āt pōt eē finis multiplicatio aiaz i ifinitū: qz ifinitū ꝙriatur rōi finis. Nihil igitur incōueniens seq̄t si certo nūero hoiuz ꝓpleto ponam⁹ motum celi desistere: cessāte tñ motu celi et generatione ꝙ corruptione ab elemētis eoz subā remanebit ex imobilitate dine bonitatis: creauit. n. res ut eēnt vñ eē rez q̄ aptitudinē hñt ad ꝑpetuitatē: i perpetuū remanebit: hñt āt nām ut sint ꝑpetua fz totū ꝙ ptem corpa celestia: elemēta vo fm totū lz nō fz ptē: qz fm partem corruptibilia sūt. hoies vo fm ptem lz non fm totū: nam aia rationalis incorruptibilis est: cōpositū aūt corruptibile: hec igit fm subām remanebūt in ultimo illo statu mūdi que quoquo mō ad ꝑpetuitatē aptitudinem hñt deo supplente sua uirtute quod eis ex propria infirmitate deest. Alia vo aialia ꝙ plāte et corpora mixta que totaliter sunt corruptibilia et secundum totum ꝙ partem nullo modo in illo incorruptionis statu remanebunt. Sic igitur intelligendum est quod apostolus dicit. i. Corin. vij. Preterit figura huius mundi. quia hec species mūdi q̄ nunc est cessabit. substantia uero remanebit. sic etiaz intelligitur quod dicitur Job. xiij. Dō cum dormierit non resurget donec atteratur celum. i. donec ista dispositio celi cesset q̄ mouetur ꝙ in alīs motum causat. Quia uero inter alia elemēta maxie actiuum est ignis ꝙ corruptibiliū consumptiuū consumptio eōrum que in futuro statu remanē non debent. conuenientissime fiet per ignem: ꝙ iō secūdū fidem ponitur ꝙ finaliter mūdus ꝑ ignez purgabitur non solum a corruptibilibus corpōibus sed etiam ab infectione quam locus iste incurrit ex habitatione peccatoruz: et hoc est quod dicitur. ij. Pe. iij. Celi qui nunc sunt ꝙ terra eodez vbo repositi: sunt igni reseruati in diem iudicij ut per celos non ipsum firmamentum intelligamus in quo sunt sidera siue fixa siue errantia sed istos celos aereos terre vicinos. ¶ Quia igitur creatura corporalis finaliter dispōnetur per congruentiam ad hominis statum: homines autem non solum a corruptione liberabuntur sed etiam gloriā induentur ut ex dictis patet: oportebit ꝙ etiā creatura corporalis quandam claritatis glorizaz suo modo consequatur. Et hinc est quod dicitur Apoc. xxi. Vidi celū nouū ꝙ trā nouā ꝙ Isa. lxv. Ego creabo celos nouos ꝙ terrā nouā: et nō erūt in memoria priora et nō ascendent super cor: sed gaudebitis et exultabitis usq̄ i sempiternū. Amē

¶ Diuinum opus errores in omnes gentilium atq̄ hereticoruz: christianam fidem suis argumentis impugnantium: Diui Thome acquinatis ordinis predicatorum. Petrus Cantianus venetus: theologus patauinus: eiusdem professionis religiosus emendauit: castigauitq̄. Impressum uero dedit. vir prestantissimus Nicolaus Jenson gallicus: florente. Re. prin. Venetorum. Joanne Mocenigo duce. Anno salutis. Mcccc lxxx. ydibus Junijs. Venetijs feliciter.

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

¶ Reuerendissimo patri. dño petro frigerio veneto theologo Excellentissimo Archiepiscopo. Corkirē
si ordinis predicatorum. Frater Petrus albus sancti canciani venetus: inter Reuerendos theologos pata
uinos minimus eiusdem professionis. S. P. D. Maiores nostri: tum etiam exteri quadam diuina eterni
tate prediti. Reuerendissime pater sūmopere uelut nosti elaborarunt quo pacto semper aliquid vtilitatis
aut eruditionis: siue comendāde memorie: suis posteris quasi munus quoddam duraturum: ex amore lar
girentur. Hoc nempe genere amoris liberi: beneficijs donati: discipuli successoresq; quorūuis per multa se
cula: veteruz gesta: narrant: laudant: comendant. Sic profecto babilonij per se mede lacedemonij: atheni
enses ⁊ pene omnis gratia: Chartaginenses. Romani: Christiani penitus omēs: ⁊ ut ad nostros cito perue
niamus. Primi huius christianissime nostre vrbis uenetiarum: que omnium copia rerum: industria: exer
citio: artibus: sciētia: remilitari: iusticia: imperio: senatu: cultuq; vnius ⁊ maximi ueriq; dei: omnes quot
quot fuere: futureq; sūt vrbes: antecedit ⁊ suo splendore superat quasi quoddaz iure inserto seruauerunt
nobisq; etiam atq; etiam seruandum clarissimis rebus a se optime gestis: non abre reliquerunt. Quorum
Exemplo frequentissime lacessitus ne ipse aliquo ocio: pecudum vel brutorum more: hanc vitam defati
gari viderer: cum varie tum periculose: vt arbitrabar: priores essent emendationes diuinorum librorum: tuz
eorum maxime quos fere in omnes gentes: atq; in omnes hereticos: heresi archasue: uel in quoscunq; ad
uersarios fidei christiane. Sanctissimus Thomas aquinus. Splendor ecclesie. Doctor angelicus: veritatis
inuictissimus defensor: omnium litterarum eruditissimus: cuius doctrine fides christiana: nutritur: auget:
seruatur: quēadmodum mundus iste sole lunaq; ornatur: mirabili ni falar artificio edidit: documentisq;
catholocis firmauit: stabiliuit. Atq; plures et pene singuli huiusce codices longitudine temporis: tum i cu
ria quaddam: corrupti essent: diuersas etiam sua corruptione afferent legentibus difficultates: intellectum
q; studentium variarent. Quasi tunc mihi: ⁊ merito quidem: quantum uires ferebant: tam sanctum tam
celeste: tāq; diuinum opus: admodum fidei christiane perutile ac necessarium: ad eum stilum: ordinē sen
tentiasq; reduceret quo legentibus: legendi intelligendiq; labor: omnino facilior foret. Equidem Reueren
dissime pater: veluti omnium fert vā opinio non absq; labore: tantam molem: tantāq; prouinciaz suscepi
neq; doctissimos viros in ipsa castigatione fugi. accēsiui plures: plures etiam super ipsa re consului: desu
dauiq; frequentius priusq̄ rem conducerem: At quotiens incepi: quotiens missum feci opus. Non tamē
id honoris: uel inanis glorie gratia vt aiunt sed publici cōmodi au dus. Is certe mos maioribus meis eque
insedit: ut semper reipublice: obliti comoditatis proprie fauerent: eo ego omnem institueram emendatio
nis propositu. Attn̄ nescio: an factū satis erit omnibus presertim doctis viris quorum fama auctoritas:
dignitasq; vbiq; habetur maxima. Ea de re cum in omnibus alijs rebus meis: te vnicū lumen ac decus no
stre religionis: censorem: iudicem: patremq; humanissimum semper susceperim impresentiarum: et i re tā
ta maxime suscepturus sum. Et tali reuerentia. Hanc meam: licet fortassis a pluribus improbandam emē
dationem Reuerendissime pater dñationi tue: tāq̄ equo ydoneoq; iudici meritissime dedicaui: ea lege q̄p
pe vt si recte santissimi Thome aquinatis doctrinā me sensisse agnoueris: e uestigio labore filij tui: uti sol
litus es gratulari possis: si uero me deuiasse: ab institutis ipsius sanctissimi doctoris quod facile cuilibet ēt
ꝑito viro: in emendandis alienis codicibus accidere solet: periculum faciunt qui huiusce castigationibus
indulgent: alicubi comprehenderis: tua innata sapientia corrigito. solitaq; humanitate: in omnibus sup
plere uelis atq; digneris. Futuros autem hanc nostram emendationē lecturos satis orauerim omnes: ne
me dentibus quouis pacto mordeant: verum veniam pro sua ingenita optima consuetudie grato aio pre
stent. Eam insuper correctionem nouam Nicolaus Jenson Galicus vir imprimis catholicus: erga omnes
gratus: beneficus: liberalis: verax: constans: pulchritudine: magnitudine: fidelitateq; imprimendi: in toto
terrarum orbe: pace omnium dixerim: primus: mira etiam celeritate: nostra hac tēpestate veluti: singulare
munus celeste: nobis ipressā venetijs dedit. Anno Salutis. Mccccl xxx. ydibus Junijs feliciter. ¶ Uale

primum folium album
& principale volutum

Incipit liber primus
Ligniticionis attingentem
ante naturaliter notorū
esse sit secundum se
nouentia quia ponētur

inter omnes homines
aliquid de deo et rebus
ab actu ergo malum
unde inter pisipatus

hoc autem ostēso
nis fonte hoc autem
causas proximas ordo
nec erunt nec fuerunt

operationē ē delectabile
sicut est bonor dominiū
tis suo modo suos
sicut ipse perfectus est

est ab ipso immediate
edificiorum sapientes
cui aliquid debeat ipsa
remotissima talia esse

enim hec duo ē genera
dicebat diuersitatem
q oportuit ad pfectionē
ad particularia sed

Dicit intelligē ergo hō
sicut Aristotelē probat
quo anima operatur
est non est igitur

moues ad producēdum
supra ostensum est
honorabilius paciētie
rationes probātes iam

Registrum:

a primum folium album
Q principale volitum

Incipit liber primus
Cognitionis attingerent
b autē naturaliter notorū
esse sit secundum se
mouentia quia ponētur

inter omnes homines
c aliquid de deo ⁊ rebus
ab actu ergo malum
vnde inter pricipatus

hoc autem ostēso
d nis fonte hoc autem
causas proximas ordo
nec erunt nec fuerunt

operationē ē delectabile
e sicut est honor dominū
tia suo modo suos
sicut ipse perfectus est

est ab ipso immediate
f edificiorum sapientes
cui aliquid debeat ipsa
remotissima talia esse

enim hec duo cē genera
g dicebat diuersitatem
q̄ oportuit ad pfectionē
ad particularia sed

scilicet intelligē ergo hō
h sicut Aristoteles probat
quo anima opinatur
est non est igitur

mouet ad producēdum
i supra ostensum est
honorabilius paciētie
rationes probātes aiam

agente acquirit ab ipso
k de necessitate sequitur
boni itellectus cōplexio
nominibus dicentis de

⁊ incidit preter intētōez
l igni licet sit innaturalis
quia malum non sequit
esse equale uł maius

est ut in secundo ꝓbatuz
m ipsam est sufficiens
q̄ felicitas humana non
statim ex hac communi

ut ostensum est oportet
n terminos ⁊ rationes
meo quod quidem
hoc autem modo nulla

specialiter esse in celo
o compositum ex materia
actionem suā producere
ex his autem que ostēsa

causam per se ut supra
p corruptiones eoruz que
electiones ⁊ volūtates
ad omnia ad que se

principale agens ⁊ ꝑpt
q ob h accidit q̄ appbēsio
virtute stellarum ꝓduci
intellectus naturaliter

principaliter data ut
r nam comestio ⁊ aliaruz
comixtio sit ꝑm se mala
determinatas qua illi

autē ulteriys ꝓsiderādū
s receditur ita etiam

sequitur aliquod bonuz
pacem que consistit

oportet igitur
t impossibile igitur est
tas homini aliquibus
concussus est ⁊ alia

iterum potest dici q̄
u ut a se apprehensum
generantis egrediens
est eius ut ea agatur

linguis super apostolos
x locum habere nō potest
⁊ q̄ spiritus sanctus
deducunt hec autem

que est predicabilis
y alijs hominibus quem
igitur equiuoce
sic igitur oportuisset

homo purus aliquid
doctrina christi ꝓponēs
z persone iferre
aperit ianuaz celi
Instantaneus esse

q̄ redemptor meus
dicitur enim humanitas
⁊ antiquorum gentilium
aufert dominus deus
erunt omnis quidem

Finis.

M Theol x Sch 101

TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
R G B W G K C Y M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Centimeters
Inches
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black